5.9.782

Digitized by Google

Digitized by Google

# DE MORBIS VENEREIS LIBRI SEX.

Caietanus Asdrubale Chirurgus
Lauretanus. 1746
et Filosofie Medicine Doctor.

Digitized by Google

Digitized by Google

# DE MORBIS VENEREIS LIBRI SEX.

*AUCTORE*

# JOANNE ASTRUC

*In Regio Franciæ Collegio Profeſſore Medico, &c.*

IN QUIBUS DISSERITUR TUM DE ORIGINE, Propagatione & Contagione horumce affectuum in genere: tum de ſingulorum Natura, Ætiologia & Therapeia, cum brevi Analyſi & Epicriſi Operum plerorumque quæ de eodem argumento ſcripta ſunt.

EDITIO PRIMA VENETA

Poſt tertiam Lugdunenſem

AUCTA, ET EMENDATA.

VENETIIS,
Apud Jo: MARIAM LAZZARONI

M. DCC. XLI.

*SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.*

Digitized by Google

# PRÆFATIO.

CONSTARE paſſim video pleriſque in Libris, qui de Morbis venereis ſcripti exſtant, vitia occurrere non pauca; ( venia ſit dicto, a quo omnis invidia abeſt longiſſime, ſed quæ nec eadem, nec ejuſdem generis ſint in ſingulis. In Antiquioribus, quo nomine eos intelligo, qui ante annum 1600. editi ſunt, deſiderari videntur diligentior ſymptomatum venereorum tractatio, ſanioris Phyſicæ ac Medicinæ notitia, uberior cauſarum expoſitio, & quod eſt multo majoris momenti, certior morbi diagnoſis prognoſiſque, & efficacior therapeia, in qua Guaiaco, Chinæ, Sarſæ-parillæ cæteriſque id genus hidroticis remediis minus deferatur, plus efficaciæ attribuatur Mercurio, ſua afferatur hydrargyroſi excellentia, ac demum recta adhibendi Mercurii methodus enucleate proponatur. Sed hæc omnia non tam Auctorum, quam ipſorum ætatis vitia fuiſſe videntur, eo quidem ignoſcenda facilius, quod tunc temporis nondum ſatis perſpecta erat morbi medicina, quod crimini dabatur Veterum exempla deſerere, quod horror Mercurii ceu venenati pharmaci in omnium animis alte inſidebat, quod Guaiaci effectus magnificis præconiis certatim efferebantur quaſi totidem miracula.



Digitized by Google

Peccatum eſt aliter ſed gravius in recentioribus Scriptis, quæ noſtro & ſuperiore ſeculo publici juris facta ſunt. In illis fruſtra requiras Librum unum aut alterum juſtæ amplitudinis, quo morborum omnium tractatio pro argumenti gravitate exponatur. Multæ quidem occurrunt Diſſertatiunculæ, de uno tantum aut altero morbo venereo, ſed leves, jejunæ, tumultuariæ, in quibus vix ſumma rerum capita obiter perſtringuntur. In pleriſque opinionum commenta reperire eſt ante inaudita, *Hypotheſes* dicunt, quibus palam eſt ſuperiore ſeculo poſt excuſſum Antiquorum jugum plus æquo capta & delinita fuiſſe Medicorum ingenia, cum auctoritati parerent minus, necdum rationi & experientiæ noſſent parere ſatis. Demum e tot Scriptoribus ne quidem unus therapeiam mercurialem accurate deſcribere, varioſque ſcopulos per quos medios regendam eſt, diligenter detegere curavit; ſed ſuum ſinguli arcanum remedium magnifice venditant, quod tanquam certum, indubium, efficaciſſimum ita enixe collaudant, ut ipſi occultam in laudibus fraudem aperiant, ac planiſſime deſignent (*a*) *ſe ſui queſtus cauſa falſas ſuſcitare ſententias*, nec alio fine ſuas Diatribas ſcriptitaſſe, niſi ut arcano ſuo lucriferam celebritatem compararet.

(*a*) Ennius, *in fragment.*

Utantur tam præpoſteris artibus Agyrtæ & Circulatores, (*b*) *quorum ſtultitiæ quæſtus impudentia eſt*. Sed ab iiſdem ſedulo ſeſe abſtineant velim, quicunque gloriæ cupidi famæ conſulunt, quicumque veritatis cultores & fraudis inimici concivium incolumitati ſtudent ex animo. Quapropter ægre fero a Chirurgis non Paucis, a Medicis nonnullis exteris, a Medicorum noſtratium uno aut altero, arcana proponi remedia, quorum præparationem de induſtria celant, ut inefficaciam non prodant, ſed quibus amant credulos vulgi animos ludificare, non ſine lucri turpiter quæſiti infamia.

(*b*) Phedrus, *Lib.* 1. *Fab.* 14.

Abunde indicant, quæ hactenus præfatus ſum, quanto jure a Medicis artis ſuæ ſtudioſis deſideretur Opus novum, de eodem argumento diligentius, ſuſius, meliore fide conſcriptum:

ptum : At vero indicant eadem ſimul quanta ſit Operis illius magnitudo atque difficultas, & quot adſint quantaque a quibus Scriptori cavendum ſit , ſi curaverit peritorum votis facere ſatis.

Profuit mihi hæc omnia prius *percepiſſe atque animo mecum ante peregiſſe* , quam ad ſcribendum animum appuli . Inde enim probe intellexi partes meas eſſe , ut quæcumque ad morbi originem, ingreſſum, propagationem ; quæcumque ad contagionem , contagionis genera , varioſque modos quibus ſuſceptum virus modo ſilet, modo ſævit furore vario in ſingulos ; quæcumque ad morborum venereorum tum localium tum univerſalium cauſas , ſymptomata , ſigna , therapeiam pertinent, ita diligenter expedirem, enuclearem, definirem, ut (*a*) *vetuſtis novitatem*, *novis auctoritatem*, *obſoletis nitorem*, *obſcuris lucem*, *faſtiditis gratiam*, *dubiis fidem*, *omnibus vero naturam*, & *naturæ ſuæ omnia darem*, uno verbo , quod a Plinio Domitio Piſoni dictum tribuit, ut *Theſaurum* facerem *potius quam librum*.

(*a*) Plinius, *in Præfat. Hiſt. Natural.*

Haud equidem confido quæ deſtinaveram a me præſtita fuiſſe, quæ ſane nec ea deſtinaveram fiducia, ut a me præſtanda ſperarem; *mecum enim habito*, neque neſcius ſum *quid ferre recuſent*, *quid valeant humeri*. Sed animum facile induxi licere mihi laborioſam, difficilem & perobſcuram diſputationem meditanti magna & egregia ſpe concipere, quæ mentem excitarent , erigerent , acuerent , vireſque Operi pares poſſent ſufficere , tanto quidem magis quod rationem illam conſuetudinemque noram laudi plerumque , vitio nunquam datam eſſe, cum (*b*) *etiam non aſſecutis voluiſſe abunde pulchrum atque magnificum ſit*.

(*b*) Plinius, *ubi ſupra*.

Hac ergo mente non dubitavi ad uberrimam propoſiti argumenti materiam aggredi, totamque quantacumque eſt , ſex Libris tractandam comprehendere , in quos Opus ordinis gratia partiri viſum eſt.

1. Agitur in *Primo* de morbi naſcentis, adulti, ſeneſcen-

tis hiſtoriam, probaturque illius originem ad Inſulas Antillas referendam eſſe, unde in orbem noſtrum malis avibus deveſtus ſit: De America proinde merito dici poſſe ob graviſſimam peſtem, quæ in Europam inde dimanavit, quod a Romanis olim de Aſia dicebatur ob vitia quæ in Rempublicam illinc confluxerant, nimirum (*a*) *devictam victores ſuos corrupiſſe*: Demum id teterrimum mali genus hactenus diverſas vices ſive periodos expertum eſſe, quæ varia ſymptomatum acceſſione vel deceſſione inſignes fuerint; ac nunc tandem videri paulatim miteſcere, & niſi vana fides, in ſenium tendere in dies, ſed tamen adhuc *pede claudo*.

(*a*) Florus, *Lib.* 3. *Cap.* 12.

Locus hic erat de multis ſciſcitandi, quæ in quæſtionem venire non ignoro. Scilicet annon Lepra, quæ a Moſe deſcribitur *Levitic. Cap.* 14. eadem fuerit cum hodierna lue venerea? Annon de lue venerea eadem intelligi debeat (*b*) *ulcus illud peſſimum a planta pedis uſque ad verticem ejus*, quo Jobus a Satana percuſſus fuit permiſſu Dei? Annon David ipſe lue eadem laboraverit, cujus videtur ſymptomata graphice depinxiſſe in nonnullis Pſalmis? Tandem annon ad luem veneream alludat Auctor Eccleſiaſtici *Cap.* 19. *verſ.* 2. & 3. cum ait *qui ſe jungit fornicariis fore nequam, putredinem & vermes illum hæreditaturos eſſe*? Sed cum diligentius ſtudeo diſſolvendis aut explicandis nodis aliis gravioribus, & qui ad quæſtionem magis pertinerent, factum eſt neſcio quo fato ut hæc interciderint.

(*b*) Job *Lib. Cap.* 2.

Omiſſionis tamen culpam ſi forte culpa eſt, elevat manifeſta objectorum argumentorum vanitas, quæ confutare tanti non erat. Nam 1. Unus eſt (*c*) Doctorum omnium ſenſus Lepram Judaicam, quam a Moſe deſcriptam legimus in Levitico, fuiſſe illam ipſam Arabum Lepram, de qua tam multa in Opere noſtro diximus. Quocirca cum abunde probatum fuerit Lepram illam Arabum a Lue venerea omnino diverſam fuiſſe natura, cauſa, contagionis modo, ſympto-

(*c*) Vide Thomam Bartholinum, *De morbis Biblicis, cap.* 8.

ptomatis, curatoria methodo &c. conſequens eſt una eademque opera quæſtionem illam de Lepra Judæorum, quæ omnium potiſſima eſt, ac veluti cæterarum caput, planiſſime reſolutam fuiſſe.

2. Fatendum eſt quidem *ulcus*, quo Jobus *percuſſus* dicitur, pro lue venerea habitum fuiſſe a Franciſco (*a*) Vatablo, quem (*b*) Cyprianus Ciſtercienſis ſequutus eſt: Videri eidem opinioni ſuffragatos eſſe & Joannem (*b*) de Pineda e Societate Jeſu, & Jacobum (*d*) Bolducium e religioſa Capucinorum familia, & Domnum (*e*) Calmet Benedictinum e Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi: Non defuiſſe etiam teſte (*f*) Ulrico Hutteno, qui luis *originem a Jobi ſcabie olim repeterent:* Quin imo ſolenne fuiſſe (*g*) Jobi præſidium a ſyphiliticis olim implorari, quaſi ſpecialis Patroni, qui nec ipſe mali ejuſdem ignarus fuiſſet. Sed mirum hucuſque proveciam eſſe credulitatem Antiquorum, nec facile video quo nomine potuerit ea opinio tantum invaleſcere apud cordatos viros. Nam præterquam quod luce meridiana clarius eſt luem veneream exeunte tantum ſeculo XV. in orbem noſtrum irrupiſſe nulla certe intercedit affinitas inter morbum Jobi, qualis deſcribitur *Capp. 6. 16. 19.* & præſertim 20. luemque veneream, qua poſſit opinio illa niti. Quamobrem multo ſatius eſt de natura Ulceris, quo Jobus mulctatus eſt, ſilere

Et Joannem Clericum, *in ſpeciali Diatriba de Lepra Judæorum*, quæ extat ad calcem *Tom. III. in Biblia*.

(*a*) In Adnotationibus *in Jobi Lib. Cap.* 2. *verſ.* 7. margini Biblior. appoſitis.

(*b*) Comment. *in Jobi Lib. Cap.* 2.

(*c*) Comment. *in Job. Cap.* 2. *verſ.* 7. & 8.

(*d*) Comment. *in Libr. Jobi*, *cap.* XXX. *verſ.* 30. *Tom.* 1.

(*e*) Diſſertation *ſur la Maladie de Job.*

(*f*) De morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guajaci, *Cap.* 1.

(*g*) Vid. infra *Lib. V.* ad annum 1520. ubi de *Joanne le Maire*, *Belga*. Molanus *in Diario Medicor. Eccleſiaſtico* ad diem 10. Maii, quæ Jobo ſacra eſt.

Baillet, *Vies des Saints de l'ancien Teſtament*, 10. Mai.

lere cum Joanne (*a*) Mercero, vel cum (*b*) Origene, S. Joanne (*c*) Chryſoſtomo, (*c*) Polychronio & (*c*) Apolinario, Ulcus illud ad Elephantiaſim referre, quæ in Arabia ad Euphratem, ubi degebat (*d*) Jobus, frequens erat, quam commenta iſtiuſmodi temere effutire nullo auctore & auctoritate plane nulla.

3. Neque potiori jure licet colligere (*e*) Davidem lue eadem venerea infectum fuiſſe, quod *Pſalm.* VI. *verſ.* 2. *&* 3. *Pſalm.* XXXII. *verſ.* 3. & præſertim *Pſal.* XXXVIII. *verſ.* 4. *6. &* 8. referat *ſe infirmum eſſe conturbata eſſe oſſa ſua, putruiſſe & corruptas eſſe ſuas cicatrices, lumbos ſuos impletos eſſe illuſionibus, & non eſſe ſanitatem in carne ſua.* Inde quidem liquet Davidem, dum ea ſcriberet, gravi morbo tentatum fuiſſe, at non ideo ſequitur ut morbus ille lues venerea fuerit: Quod ſane etiamſi certo conſtaret luem veneream Davidis ævo graſſatam fuiſſe, ut hodierno tempore, temere & inconſulte diceretur, cum ſymptomata quæ a Davide referuntur, notis luis ſymptomatis ſatis vicina non ſint, ut ſuſpicioni locum facere poſſint. Quod inſuper contra apertam rei veritatem crederetur, etiamſi ſymptomata a Davide recenſita a ſymptomatis luis venereæ minus abhorrerent, cum certiſſimis rationum momentis comprobetur luem veneream priſcis ſeculis in orbe noſtro omnino ignoratam fuiſſe.

4. Denique hallucinantur quoque & oſcitantes quidem, quicumque luem veneream locis ex Eccleſiaſtico ſupra adductis argui contendunt, cum nihil appareat manifeſtius quam hic agi de ignominia, probro, paupertate, ægritudine, cæteriſque malis, quæ *fornicarios* & ſcortatores meretriciis amoribus turpiter deditos manere ſolent. Similis exſtat in Proverbiis locus *Cap.* 5. *verſ.* 8. *& ſeq.* ubi Sapientia alumnum mo-

(*a*) Comment. *in Job. Cap.* 2. *verſ.* 7.
(*b*) Contra Celſum, *Lib. VI. pag.* 503.
(*c*) In Catena Græcorum Patrum in B. Jobum, collectore Niceta.
(*d*) Friderici Spanhemii, Hiſtoria Jobi, *Cap.* 3.
(*e*) Gui Patin, *Lettre* 368.

Digitized by Google

monens. *Longe fac*, inquit, *fili mi*, *a Meretrice viam tuam*, *& ne appropinques foribus domus ejus*, *ne des honorem tuum alienis & annos tuos crudeli*, *ne forte impleantur extranei viribus tuis*, *& labores tui ſint in domo aliena*, *& gemas in noviſſimis quando conſumpſeris carnes tuas & corpus tuum*. Neque rara ſunt apud Auctores etiam * profanos monitoria conſilia de re eadem. Sed de his ἐν παρέργῳ. Nunc redeundum eſt in viam.

II. Explicantur in *Secundo* Libro veneni venerei natura, indoles, propagatio, & efficacitas; ac deinde hiſtorice quæritur quo tempore & quo auctore remedia ſingula quæ in Luem faciunt, ut Hydrargyros, Guaiacum, radix Chinæ, Sarſæ-parillæ, lignum Saſſafras, & præparata Mercurialia in uſum inducta fuerint, & quanta animorum contentione de ſingulorum præſtantia diu decertatum ſit, donec tandem victoria hydrargyroſi ceſſerit.

III. Sic expeditis ſemel nodis omnibus hiſtoricis, diſcuſſiſque phyſiologicis & pathologicis tricis, quaſi gradus quidam atque aditus jactus eſſe videtur ad rem ipſam, cujus Medicorum eſt potiſſimum ſatagere, nempe ad tractationem morborum venereorum omnium, tum localium, quæ ſunt velut proluſiones invadentis luis, & de quibus Libro *Tertio*; tum univerſalium, quæ ſunt confirmatæ luis indicia, & de quibus Libro *Quarto* fuſe diſſeritur. Quocirca expoſitis in utroque ſingulorum effectuum natura, cauſa, ſymptomatis, ſigniſque tum diagnoſticis tum prognoſticis, ſpeciales afferuntur curationis methodi, quæ ſingulis morborum generibus ac diverſis ſingulorum gradibus adhibenda ſunt.

Id autem egi omni meo ſtudio, ut hæc univerſa ordine digeſta breviter ac dilucide explicarentur. Sed de his judicium æquis Lectoribus facile permitto. At certe, quam laudem

* Sic apud plautum *in Truculento*, *Act. II. Scen. 7.*
*Meretrix meum herum miſerum ſua blanditia impulit in Pauperiem*; *privavit bonis*, *luce*, *honore atque amicis*.

dem propriam peto, quam præcipuam ambio, cuncta propoſui fide qua potui optima, ſuppreſſi nihil quod utile, nihil omiſi quod neceſſarium eſſe videretur; remedia protuli omnia, quæcumque certa, egregia, uſu maxime comprobata novi; de dubiis, incertis, infidis, ſi qua forte attulerim, caute monui; ut nihil omnino reticui dolo malo, ſic nihil jactantius prædicavi vaniloquentia. Sed omnia tractavi ubique ingenuus, ubique de ægrotantium (ut Medicum & concivem decet) incolumitate vere ſollicitus. Quamobrem ſpes eſt Librum huncce noſtrum, ſi minus diligenter elucubratus, atque adeo laude parum dignus eſſe videatur, tamen quia benevolenti animo conſcriptus, nobis apponendum eſſe gratiæ.

Remediorum formulas protuli, quotcumque uſu vulgo receptæ ſunt, & in multos ex æquo quadrare poſſunt. Cæteras, quas pro morbi natura & gradu, aut pro ægrotantium viribus & ætate variare neceſſum eſt, prudens omiſi, ne junioribus Medicis eſſent offendiculo, a quibus in obviis quibuſcumque ægris nullo diſcrimine plerumque adhiberentur. Sed præcipua & præſentiſſima remedia diligenter recenſui, quæ ad ſingula morborum genera valent, ab infirmioribus ad vehementiora progrediendo appoſita ſingulorum doſi; unde nihil negotii futurum eſt formulas, ſi uſus fuerit, ex re, & ex tempore conficere: At monitos velim juniores Medicos, ut *mixturæ & compoſitiones ex paucis* ſemper conflentur (*a*) *remediis ex cauſa non ex conjectura aſſumptis*. Indigeſta enim & promiſcua remediorum farrago, qua nonnulli formulas (*b*) *inexplicabiles* offerciunt, non modo, ut Plinius (*c*) ait, *oſtentatio artis & portentoſæ ſcientiæ venditatio eſt;* quin etiam, ut idem alibi dicit, (*d*) *impudentia*, (*e*) *fraus*, (*f*) *perfidia eſt*, quæ ægrotantibus fere numquam non nocet, cum ſemper nimia & inutilia, ſæpiſſime propoſito ſcopo contraria remedia ea ratione inculcentur & oggerantur.

(*a*) Plin. *Hiſt. natur. Lib.* 22. *c.* 24.
(*b*) Ibid. *Lib.* 29. *cap.* 1.
(*c*) Ibid. *Lib.* 24. *cap.* 1.
(*d*) Ibid. *Lib.* 22. *cap.* 24.

V. &

(*e*) Ibid. *Lib.* 24. *cap.* 1
(*f*) Ibid. *Lib.* 29. *cap.* 1.

V. & VI. Videbatur manus extrema Operi jam impoſita, cum optimum fore judicavi, & Chronologicam Auctorum omnium, qui de eodem argumento ſcripſere, Bibliothecam ſubjungi, ut uno quaſi intuitu cognoſcere liceret, quid de luis venereæ origine, natura, remediis varii varie ſenſerint diverſis temporibus; quid in promovenda illius curatione a ſingulis præſtitum ſit; uno verbo ex quibus ambagibus & quorum potiſſimum ſtudio morborum illorum therapeia qualis nunc uſu viget, ad eum perfectionis apicem pervenerit, quo nunc ſtare videtur?

Eo itaque conſilio Auctores iſtiumodi, quotquot nanciſci datum eſt, diligenter evolvi, legi, perlegi; quæcumque nova, ſingularia, rara, notatione digna viſa ſunt, ſedulo e ſingulis excerpſi; cuncta membratim digeſſi, ſuis quæque temporibus reddidi, ac in duos alios Libros diſtribui, *quintum ſextumque*, quorum alter quidem de Auctoribus omnibus agit, qui ab ingreſſu morbi ad annum uſque 1600. alter vero de cæteris, qui abhinc ad hanc uſque diem ſpeciales de morbis venereis Libros edidere. Hinc panditur ſeries & ordo curarum, quæ Medicos anxios habuere ſollicitoſque; hinc intelligitur quanta conſternatione ſub ingreſſum luis obſtupuerint, rei novitate mire perculſi; quam diffidenter & infeliciter attentaverint initio morbi curationem; quanta trepidatione exploraverint uſum remediorum; per quotuplices *mortes egerint experimenta*; quo progreſſu tandem, quibuſve periculis cognitionem ceperint ſequentium Theorematum, Dogmatumve, quæ improviſa & inexpectata experientibus adfuere, quæ diu multis dubia viſa ſunt quia nova, quæ dudum apud omnes in confeſſum venerunt quia compertiſſima.

1. *Luem veneream morbi ſpeciem eſſe, quæ nec errore diætæ, nec ullo rerum non-naturalium vitio poſſit unquam ſponte generari in orbe noſtro, ſed ibi vigeat fomite quodam alienigena ſed perenni, ſeu potius ſemper redivivo*; quod ante notam luem veneream de nullo alio morbi genere unquam affirma-

matum, imo nec excogitatum prius fuerat; quod de lue ipſa venerea nondum certo liquebat anno ab ingreſſu morbi ſexageſimo; quod jam pridem compertum eſt certiſſima experientia; quod tandem nunc opinantur nonnulli & cum Lepra Arabum quandiu in Europa graſſata eſt, olim commune fuiſſe, & etiamnum commune eſſe cum Peſte Aſiatica, quæ Europam identidem depopulatur.

2. *Seminium illud morbificum ſive morbi fomitem, quem* virus venereum *dicunt, licet in orbe noſtro nulla unquam ratione generari poſſit, attamen ſi quocumque modo, minimis etiam & inconſpicuis guttulis in ſanguinem transfundatur, ibidem facile plerumque augeri, multiplicari, invaleſcere*; quod de veneno venereo exploratiſſimum eſt; quod videtur & de ſeminio Elephantiaco ſive Leproſo verum olim fuiſſe; quod de contagio quoque peſtifero haud inepte conjicitur, quamvis non deſint qui non aſſentiantur.

3. *Contra vero virus idem clam aliquando latere ad multos annos in ipſo ſanguine ſine noxa, quæ manifeſta ſit, atque adeo ſine ullo ſui indicio: Verumtamen integrum & illibatum ibidem permanere, ita ut ex occaſione facile poſſit confeſtim erumpere & ea quidem plerumque vehementia, quæ datas inducias fœnerari videatur*; quod ſane de hydrophobico contagio Antiquiores jam ſubodorati fuerant, ſed quod de veneno venereo certius compertum eſt exemplis frequentiſſimis.

4. *Uſum Mercurii & præparatorum mercurialium ad extirpandum luis veneræ ſeminium unice valere, & modo caute adhibeatur, ſemper tutum, innocuum & efficacem eſſe*: quem tamen cuiquam adhibere nefas olim fuiſſet ante natam luem veneream; contra quem primo ſeculo ab ingreſſu luis Medicos nonnullos non puduit temere niti ex vana erga Antiquos credulitate, a quibus Mercurius veneni falſo damnatus fuerat; quem demum experientia rerum magiſtra monſtravit præſentiſſimum eſſe morbi remedium.

5. *Illito mercuriali unguento, aut exhibitis præparatis mercuria-*

*curialibus ptyaliſmum perinde moveri*, quod novum purgationis genus ab antiquioribus Medicis plene ignorabatur; quod nunc certiſſima eſt luis venereæ medicina; quod & ad alios morbos non paucos egregie facere compertum fuit.

6. *Tandem hæc omnia ut plurimum præſtari ſolo ſupra cutem illitu unguenti mercurialis, unde patet ſumma utilitas & efficacitas Jatraliptices*, Medicationis genere novæ, quam mirari ſubit ad alias remediorum ſpecies præter Mercurium, & ad alia morborum genera præter veneream luem nondum traductam fuiſſe.

Liquet ergo lue venerea in orbem noſtrum irrepente humanum quidem genus *magno atque ſolido mulctatum* fuiſſe *infortunio*, at ſimul artem Medicam novis Theorematis auctum, noviſque remediis amplificatam fuiſſe; quaſi vero noſtris tantum periculis diſcere datum eſſet. Sic ut exemplis rem illuſtrem, nunquam magis promovetur militaris ſcientia quam bellis internecinis, quæ ſunt communis populorum pernicies. Sic nunquam reperiuntur felicius, aut diligentius adhibentur novæ munitionum formæ, quæ ſint ad defenſionem urbium opportuniores, niſi cum uſus invexit arma nova & ad oppugnandum efficaciora.

Cæterum ne Tirones Auctorum nomine vel fama deluſi commentis fidem adjungerent, lubuit de plerorumque Operum pretio, ac opinionum quæ in iiſdem referuntur valore judicium interponere, non æquum modo, ſed modeſtum ut me decebat, imo etiam verecundum, niſi forte de Circulatoribus & Agyrtis quæſtio inciderit, quorum impudentiam & imperitiam retegi, ac fraudes proferri tum Reipublicæ, tum rei Medicæ perinde intereſſe cenſeo.

Reſtabat quo ſermone Librum conſcriberem an latino, an patrio? Placebat aliis quidem iſto, ut a Chirurgis noſtratibus intelligeretur, quorum plerique latine neſciunt: Aliis vero illo ſcribi, ut & exteris quoque prodeſſe poſſet, quibuſcum latini ſermonis communio eſt. Sed vicit latini ſer-

mo-

monis virtus, ac dubitationem omnem ſuſtulit honeſtatis ratio, quippe pduit de morbis, de partibus, de rebus obſcœnis Gallice dicere. Apud Latinos, ut de Græcis referebat (a) olim Celſus, horum omnium *vocabula & accepta jam uſu ſunt, cum in omni fere Medicorum volumine atque ſermone jactentur. Apud nos* vero *fœdiora verba ne conſuetudine quidem aliqua verecundius loquentium commendata ſunt, ut difficilis hæc explanatio* futura fuiſſet, *ſimul & pudorem & artis præcepta ſervantibus.*

(a) *Lib.* 6. *cap.* 18.

IN.

Digitized by Google

# INDEX CAPITUM.

LIBER I. De Origine, Propagatione, & Periodis Morborum Venereorum.

CAPUT. I. *Luem veneream nec Græcis, nec Romanis olim notam fuiſſe.* pag. 1.

CAPUT II. *Explicantur aliquot Veterum loca, quæ detorqueri ſolent, ut de lue venerea intelligantur.*

CAPUT III. *Diluuntur argumenta cætera, quæ pro ſtabilienda luis venereæ antiquitate proferuntur.* 11

CAPUT. IV. *Luem veneream ab anno 1494. ad annum 1496. Europæ primum innotuiſſe.* 17

CAPUT. V. *Expenduntur loca aliquot Medicorum Chirurgorumve anno 1494. antiquiorum, quæ allatæ epochæ videntur contradicere.* 22

CAPUT VI. *Explicantur teſtimonia a Guillelmo Becketto pro luis venereæ antiquitate nuper producta.* 28

CAPUT VII. *Confutantur argumenta reliqua, quibus nonnulli antiquitati luis venereæ patrocinari conantur.* 37

CAPUT VIII. *Fabulæ de origine luis venereæ referuntur & refelluntur.* 46

CAPUT IX. *Luem veneream in Inſulis Antillis a Chriſtophoro Columbo detectis, ac præſertim in Inſula Hiſpaniola, quæ nunc Inſula Sancti Dominici appellatur, endemiam antiquitus fuiſſe, & inde in Europam tranſmiſſam eſſe.* 54

CAPUT X. *Luem veneream, quæ ex Hiſpaniola oriunda eſt, ab Hiſpanis ad Neapolitanos, ab utriſque ad Gallos, demum ab his tribus ad cæteros Europæ, imo pleroſque Aſiæ & Africæ populos quaſi ex traduce propagatam fuiſſe. Reperiri tamen ſub Zona Torrida regiones alias, quibus lues eadem vernacula & endemia fuiſſe videatur.* 59

CAPUT XI. *Conjectura de cauſis cur in Hiſpaniola, cæteriſque Inſulis Antillis lues venerea olim familiaris & endemia fuerit.* 67

CAPUT XII. *De periodis, quas lues venerea in Europa in hunc diem habuit.* 74

CAPUT XIII. *De periodis, quas præſagire licet luem veneream in poſterum habituram eſſe.* 80

CAPUT IV. *De Legibus olim ſancitis in eos, qui lue venerea laborabant.* 85

LIBER II. De Contagione, Natura & Therapeia Morborum Venereorum.

CAPUT I. *Qua ratione lues venerea contrahatur.* 95

CAPUT II. *Quid ſit virus venereum & quale ſit?* 101

CAPUT III. *Quibus viis virus venereum introducatur & qua norma æſtimanda ſit ſuſcepti quantitas?* 106

CAPUT IV. *Qua cauſa virus venereum intro admiſſum multiplicetur, & quænam ſit multiplicationis ratio?* 111
CAPUT V. *Quo pacto virus venereum tam diu aliquando lateat in ſanguine ſine noxa?* 114
CAPUT VI. *De diverſis methodis therapeuticis, quæ in curanda lue venerea a primo morbi ingreſſu in hanc uſque diem adhibitæ ſunt.* 117
CAPUT. VII. *De diverſo Mercurii & Mercurialium uſu ad luis venereæ curationem ab ipſo morbi ingreſſu ad hæc uſque tempora.* 134
CAPUT VIII. *Qualis ſit Mercurii & Mercurialium vis & efficacia, & quæ illius efficaciæ cauſa?* 148
CAPUT XI. *De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo.* 158
LIBER III. De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeia Morborum Venereorum localium, ſive de Lue venerea incipiente.
CAPUT I. *De Gonorrhœa virulenta.* 172
§. I. *Deſcriptio.* ibid.
§. II. *Sedes, Differentiæ, Cauſæ.* 173
§. III. *Symptomata.* 180
§. IV. *Diagnoſis & Prognoſis.* 184
§. V. *Curatio.* 191
CAPUT II. *De* Empiricis *gonorrhœæ curandæ Methodis, ac de commentitia ejuſdem prophylaxi.* 198
§. I. *De Empiricis Gonorrhœæ curandæ Methodis.* ibid.
§. II. *De Commentitia Gonorrhœæ Prophylaxi.* 207
CAPUT. III. *De duabus aliis gonerrhœæ ſpeciebus, quæ rarius occurrunt.* 211
§. I. *De gonorrhœa virulenta ſicca, ſive Dyſuria venerea ſicca.* ibid.
§. II. *De gonorrhœa ſpuria, ſive de venereo ſtillicidio è balano.* 216
CAPUT IV. *De morbis, qui gonorrhœæ virulentæ ſolent ſuccedere.* 219
§. I. *De Tumore Teſtium venereo, ſive Hernia venerea.* ibid.
§. II. *De venereo Perinæi abſceſſu.* 224
§. III. *De ſeminis ſtillicidio, ſive de gonorrhœa, quam habitualem dicunt.* 229
§. IV. *De ſtranguria contumaci frequentioris gonorrhœæ pediſequa:* 233
CAPUT. V. *De Bubonibus venereis, vulgo* Poulains. 248
§. I. *Definitio, Deſcriptio & Differentiæ.* ibid.
§. II. *Cauſæ.* 249
§. III. *Symptomata.* 251
§. IV. *Diagnoſis & Prognoſis.* 253
§. V. *Curatio.* 255
CAPUT VI. *De Morbis qui Buboni male curato ſuperveniunt.* 262
§. I. *De Bubone fiſtuloſo.* ibid.
§. II. *De Bubone Skirrhode.* 266
§. III. *De Bubone Carcinomatode.* 269
CAPUT VII. *De Ulcuſculis cancroſis ſive carie pudendorum, vulgo* Chancres. 275
§. I. *Deſcriptio & differentiæ* ibid.
§. II. *Cauſæ.* 277

§. III. *Symptomata.* 280
§. IV. *Diagnoſis & Prognoſis.* 283
§. V. *Curatio.* 285
CAPUT VIII. *De Affectibus variis, qui ab Ulcuſculis venereis genitalium dependent vel iiſdem ſuperveniunt.* 287
§. I. *De Tumoribus præputii & Balani, ubi de Phimoſi, Paraphimoſi & Cryſtallinis.* ibid.
§. II. *De Phymatis & Tuberculis calloſis, Chordiſve ſkirrhoidibus Balani & Præputii.* 300
§. III. *De gangræna & ſphacelo genitalium.* 309
CAPUT IX. *De Porris, Verrucis & Condylomatis genitalium.* 317
§. I. *Deſcriptio.* ibid.
§. II. *Cauſæ.* 318
§. III. *Symptomata.* 320
§. IV. *Diagnoſis.* ibid.
§. V. *Prognoſis.* 321
§. VI. *Curatio.* ibid.
CAPUT X. *De Criſtis, Moris, Ficis, Mariſcis & rhagadiis Ani.* 323
§. I. *Deſcriptio.* 324
§. II. *Cauſæ.* ibid.
§. III. *Symptomata.* 325
§. IV. *Diagnoſis.* 326
§. V. *Prognoſis.* 327
§. VI. *Curatio.* 328
LIBER IV. De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeia Morbi Venerei univerſalis, ſive de Lue Venerea confirmata.
CAPUT. I. *Deſcriptio Luis venereæ confirmatæ.* 332
CAPUT II. *Cauſæ Luis venereæ confirmatæ.* 337
CAPUT III. *Symptomata Luis venereæ confirmatæ.* 342
§. I. *Morbi genitalium.* ibid.
§. II. *Vitia Cutis.* 344
§. III. *Morbi oris & narium.* 346
§. IV. *Dolores venerei.* 348
§. V. *Morbi oſſium.* 349
§ VI. *Tumores glanduloſi limphatici.* 355
§. VII. *Oculorum morbi.* 356
§. VIII. *Morbi aurium.* 358
§. IX. *De Læſionibus functionum.* 360
*Animalium.* ibid.
*Vitalium.* 361
*Naturalium.* 362
*Univerſalium.* 363
*Mulieribus propriarum.* 364
CAPUT. IV. *Diagnoſis Luis venereæ confirmatæ.* 366
§. I. *An æger Lue venerea vere laboret?* ibid.
§. II. *Quali Lue venerea æger laboret, & an laboret ſola lue?* 380

CAPUT V. *Prognoſis Luis venereæ confirmatæ.* 383
§. I. *Quæ gravior, & quæ graviſſima?* ibid.
II. *Quæ curatu facilior, aut difficilior?* 387
CAPUT VI. *De Præparatione ad hydrargyroſim.* 393
§. I. *An præſens ægri ſtatus ferendo remedio par ſit?* ibid.
§. II. *Quæ anni tempeſtas eligenda ſit?* 394
§. III. *Qualis præparatio ad hydrargyroſim adhibenda ſit?* 395
§. IV. *Quæ ſit compoſitio unguenti mercurialis ſeu Neapolitani?* 400
CAPUT VII. *De Adminiſtratione unguenti ſeu potius linimenti Mercurialis ſive de hydrargyroſi.* 401
§. I. *De hydrargyroſi pleniore.* 402
§. II. *De parciore hydrargyroſi.* 407
CAPUT VIII. *De Infortuniis, quæ in hydrargyroſi pleniore quandoque eveniunt, & de eorumdem remediis.* 411
§. I. *Infortunia primi ſtadii.* 412
§. II. *Infortunia ſecundi ſtadii.* 417
§. III. *Infortunia tertii ſtadii.* 421
CAPUT IX. *De Infortuniis, quæ in parciore hydrargyroſi interdum accidunt & de eorumdem medicina.* 425
§. I. *De infortuniis huic methodo cum præcedente communibus.* ibid.
§. II. *De infortuniis huic methodo quaſi propriis.* 428
CAPUT X. *De Affectibus, qui poſt hydrargyroſim reliqui ſunt, ſed quibus medicina reperiri poteſt.* 434
§. I. Quales ſunt *Gonorrhœa.* 436
§. II. *Porri venerei.* 438
§. III. *Phimoſis & paraphimoſis habitualis.* 439
§. IV. *Condylomata & criſtæ.* 441
§. V. *Fiſtula ani, aut fiſtula lacrymalis.* ibid.
§. VI. *Dolores Rheumatici & arthritici.* ibid.
§. VII. *Herpetes & Lichenes.* 443
§. VIII. *Rhagades manuum.* ibid.
§. IX. *Ulcera contumacia.* 444
§. X. *Caries oſſium.* 446
§. XI. *Scorbutus.* 448
§. XII. *Strumæ, ſive ſcrofulæ* 449
CAPUT XI. *De Affectibus pene deſperatis, qui poſt hydrargyroſim aliquando ſuperſunt.* 450
§. I. *Tumores teſtium.* ibid.
§. II. *Penis diſtorſio.* 452
§. III. *Impotentia ad venerem.* 453
§. IV. *Nodi, ganglia, tubercula, gummata.* 455
§. V. *Exoſtoſes.* ibid.
§. VI. *Dolor oſteocopus.* 456
§. VII. *Carcinomata.* 457
§. VIII. *Ulcus uteri.* 458
§. IX. *Paralyſis.* 461



Digitized by Google

§. X. *Tremor artuum*. ibid.
§. XI. *Alopecia*. 462
§. XII. *Depreſſio naſi*. 463
CAPUT XII. *Appendix de rarioribus aliquot remediis, quæ ad morbos venereos præclare faciunt, vel creduntur facere*. 464
I. *Panacea* de la Vigne, *ſeu potius Mercurius præcipitatus ruber, Solaris, & Lunaris*. 465
II. *Præcipitatus Solaris* Gervaſii Ucay. 466
III. *Æthiopes Minerales varii*. ibid.
IV. *Panacea* de la Brune. 467
V. *Modus ſaturandi præparatis Mercurialibus ptiſanam ſudorificam*. 468
VI. *Mercurius violaceus diaphoreticus*. 469
VII. *Solutio Marcurii per deliquium*. ibid.
VIII. *Medicamina Anti-chœradica* de Retrou. 470
*Tinctura aurifica*. ibid.
*Elixirium aurificum*. ibid.
*Pulvis liquans*. 471
*Pilulæ Alexiteriæ, ſeu potius purgantes*. ibid.
*Præcedentium remediorum adminiſtratio*. 472
IX. *Aqua* Rabelii. 474
X. *Tinctura Ambræ griſeæ cum aqua Rabelii*. ibid.
XI, *Aqua Menthæ Quercetani* ibid.
XII. *Lapis medicamentoſus* Grollii. 475
XIII. *Pilulæ de Creta* Palmarii. ibid.
XIV. *Pulvis aſtringens* de Verny. 476
VVI. *Unguentum ad Strumas*. ibid.
XVII. *Opiata ad dentes firmandos, ac gingivas detergandas*. 477

LIBER V. Index Chronologicus Auctorum, qui de Lue venerea ſcripſerunt eb ingreſſu morbi ad exitum uſque ſeculi decimi ſexti, cum brevi plerorumque Operum Analyſi & Epicriſi.

SECULUM DECIMUM QUINTUM.

1495.

*Marcellus Cumanus*. 480

1497.

*Nicolaus Leonicenus*, Vicentinus. 482
*Coradinus Gilinus*. 483
*Joannes VVidman* ſive *VVeidmann* dictus etiam *Salicetus* & *Meichinger*. 485

1498.

*Natalis Monteſaurus*, Veronenſis, 486
*Antonius Scanarolus*, Mutinenſis. 487
*Simon Piſtor*, Lipſienſis. ibid.
*Sebaſtianus Aquilanus*. 488

*Gaſpar Torella*, Valentinus apud Hiſpanos. 489

## SECULUM DECIMUM SEXTUM.

1500.

*Conradus Schelling*, Heidelbergenſis, 494

1501.

*Martinus Polichius*, Merleſtadius. ibid.

1503.

*Joſephus Grundbeckius*. ibid.
*Joannes de Vigo*, Genuenſis. 495

1507.

*Antonius Benivenius*, Florentinus. 496

1514.

*VVendelinus Hock de Brackenau*. ibid.

1516.

*Jacobus Cataneus de Lacu-Marcino*, Genuenſis. 497
*Joannes Almenar*, Hiſpanus. 499
*Collectio Papienſis*, ſive omnium prima. ibid.
*Georgius Vella*, Brixienſis. 450

1518.

*Petrus Maynardus*, Veronenſis. ibid.
*Leonardus Schmai*, Salisburgenſis. 451

1519.

*Ulrichus de Hutten*, Germanus. ibid.

1520.

*Joannes Manardus*, Ferrarienſis. 503
*Benedictus Rinius*, Venetus. 505
*Joannes le Maire*, Belga. ibid.

1524.

*Deſiderius Eraſmus*, Roterodamus. 507

1525.

*Bartholomeus Siliber*. 508

1627.

*Jacobus a Bethencourt*, Rotomagenſis. ibid.

1530.

*Hieronymus Fracaſtorius*, Veronenſis. 510

1532.

*Laurentius Friſius* vel *Phriſius*. 512

1534.

*Joannes Paſchalis*, Sueſſanus. ibid.
*Auguſtinus Niphus*, dictus *Eutichus Philotheus*, Sueſſanus. ibid.

1535.

*Gundiſalvus Hernandez de Oviedo*, Matritenſis. ibid.
*Collectio* prima *Veneta*, quæ numero ſecunda. 513

Ni-

Digitized by Google

1536.

*Nicolaus Poli.* 514
*Nicolaus Maſſa* Venetus. ibid.
*Petrus Andreas Matthiolus*, Senenſis. 516
*Collectio Baſileenſis*, ſive tertia. 517
*Aureolus Philippus Theophraſtus Paracelſus Bombaſt* ab Hohenheim. ibid.

1537.

*Joannes Vochs*, Colonienſis. 522
*Joannes Antonius Roverellus*, Bologninus. ibid.

1538.

*Alfonſus Ferrus* vel *Ferrius*, Neapolitanus. 523
*Thomas Rangonus*, dictus *Philologus*, Ravennas. ibid.

1540.

*Joſephus Struthius*, Poſnanienſis. 524
*Dionyſius Fontanonus*, Profeſſor Monſpeſſulanus. ibid.
*Antonius Gallus*, vulgo *le Coq*. Pariſienſis. 525

1541.

*Remaclus Fuchſius*, Limburgus. ibid.

1542.

*Andreas Veſalius*, Bruxellenſis. 526
*Bartholomæus Montagnana Junior*, Patavinus. 527
*Leonardus Fuchſius*, Rhætus. 528
*Michael Angelus Blondus*, Italus. 529

1544.

*Aloyſius Lobera*, Abulanus. 530

1548.

*Hieronymus Cardanus*. Mediolanenſis. ibid.

1550.

*Joannes Rodriguez de Caſtello-Bianco*, ſive *Albo*, alias *Amatus*, Luſitanus. 531
*Joannes Baptiſta Montanus*, Veronenſis. 532
*Bartholomæus Maggius*, Bononienſis. ibid.
*Joannes Benedictus*, Germanus. 533

1551.

*Antonius Muſa Braſſavolus*, Ferrarienſis. 534
*Benedictus Victorius*, Faventinus. 535

1552.

*Theodericus de Hery*, Pariſinus. 537

1554.

*Joannes Langius*, Lembergius. 538
*Petrus Haſchardus* vel *Haſſardus*, Inſulanus *vel* Armenterius Flander. ibid.

1555.

*Nicolaus Machellus*, Mutinenſis. 539
*Rodericus Diaz de Isla*. ibid.

1556.

*Joannes Fernelius*, Ambianus. 540

1556.
*Joannes Fernelius*, Ambianus. 540
1557.
*Petrus de Bayro*, Taurinenſis. 541
*Joannes Sylvius*, Inſulanus in Flandria. ibid.
1558.
*Petrus Laurus*, Italus. ibid.
*Franciſcus Frizimelica* vel *Frigimelica*, Patavinus, ibid.
*Hieronymus Montuus*. 542
1560.
*Gabriel Fallopius*, Mutinenſis. 543
*Guillelmus Rondeletius*, Monſpeſſulanus. 544
1562.
*Dominicus Leo*, Lunenſis. 545
1564.
*Antonius Fracantianus*, Vicentinus. ibid.
*Antonius Chalmeteus*. Vergeſacus apud Anicienſes. 546
*Augerius Ferrerius*, Toloſas. ibid.
1565.
*Leonardus Botallus*, Aſtenſis. 547
*Alexander Trajanus Petronius*, Cittacaſtellanus. ibid.
1566.
*Petrus Trapolinus*, Patavinus. 548
*Marinus Brocardus*, Venetus. ibid.
*Bernardinus Tomitanus*, Patavinus. 549
*Michael Joannes Paſchalis*, Valentinus Caſtellonenſis. ibid.
*Proſper Borgarutius*. 550
1567.
*Collectio*, quarta, ſive *Veneta* ſecunda. 551
1568.
*Victor Trincavellius*, Venetus. 553
*Georgius Dordonus*, Placentinus, 554
1570.
*Antonius Saporta*, Monſpelienſis. 555
*Ludovicus de Isla*, Luſitanus. 556
1575.
*Andreas Alcacar* vel *Alcazar*, Guadalaxarenſis. ibid.
*Ambroſius Paræus*, Lavallenſis. 558
1577.
*Laurentinus Joubertus*, Valentinus apud Delphinates. ibid.
1578.
*Julius Palmarius*, Conſtantienſis apud Normannos. 559
1580.
*Joannes Schenkius a Graffenberg*, Friburgenſis apud Briſgoios. 561
*Joannes Crato a Graffiheim*, Vratislavienſis. ibid.
*Joan-*

Digitized by Google

1586.
*Joannes Zecchius*, Bononienſis. ibid.
1587.
*Hieronymus Mercurialis*, Forolivienſis. 562
1689.
*Lucas Ghinus*, Bononienſis. 563
1590.
*Hieronymus Capivaccius* vel *Capo di Vacca*, Patavinus. 564
1591.
*Felicianus Betera*, Brixianus. 565
1596.
*Petrus Foreſtus*, Alcmarianus. ibid.
*VVillelmus Clovves*, Anglus. 566
*Aurelius Minadous*, Rhodiginus. ibid.
1597.
*Hercules Saxonia*, Patavinus. 568
1598.
*Franciſcus de Villalobos*, Hiſpanus. 570
1599.
*Editio* altera *Collectionis Venetæ* ſecundæ. ibid.

LIBER VI. Index Chronologicus Auctorum, qui de Lue venerea ſcripſerunt ab ineunte ſeculo decimo ſeptimo ad hanc uſque diem, cum brevi plerorumque Operum Analyſi & Epicriſi.

## SECULUM DECIMUM SEPTIMUM.

1600.
*Joannes Saporta*, Monſpelienſis. 572
*Petrus de Torrez*, Darocenſis in Aragonia. 573
1601.
*Alexander Maſſarias*, Vicentinus. 574
1602.
*Andreas Laurentius*, Arelatenſis. ibid.
1603.
*Joſephus Quercetanus*, Armeniacus. 575
1604.
*Euſtachius Rudius*, Bellunenſis. 576
*Fabius Pacius*, Vicentinus. ibid.
1605.
*Ludovicus Mercatus*, Valliſoletanus. 578
*Andreas de Leon*, Hiſpanus. 579
*Bartholomæus Perdulcis*, Helvius *ſeu* Vivarienſis. ibid.
1610.
*Joannes Varandæus*, Nemauſenſis. ibid.
*Henningus Arniſæus*, Halberſtadienſis. 580

1611.
*Tanequinus Guillaument*, Nemauſenſis. ibid.
1613.
*Horatius Guarguantus*, Soncinenſis. 581
1616.
*Joannes Macollo* Scotus. ibid.
*Eitel Joachimus Kruppelius*. 582
1620.
*Franciſcus Ranchinus*, Monſpelienſis. ibid.
*Daniel Sennertus*, Vratiſlavienſis. 583
*Victor Manggus*, Schattenlacenſis. 584
*Mattias Unzerus*, Hallenſis. ibid.
1621.
*Joannes Colle*, Bellunenſis. ibid.
1633.
*David de Planis Campy*. 585
*Petrus Roſtinius*. 586
1624.
*Tobias Knoblochius*, Marcobrettanus. ibid.
1629.
*Zacutus*, Luſitanus Olyſipponenſis. 587
1630.
*Joannes Antonides Vander Linden*, Enchuſanus. 588
*Joannes Hartmannus*, Ambergenſis. ibid.
1641.
*Cyprianus Maroxa*, Hiſpanus. 590
1644.
*Joannes Baptiſta Van-Helmont* Bruxellenſis. ibid.
1650.
*Theodorus Turquetus de Mayerne*, Genevenſis. 595
1661.
*Antonius Everhardus*, Medioburgenſis. 598
1670.
*Joannes VVinell*, Anglus. ibid.
1672.
*Franciſcus de la Boe Sylvius*, Hanovienſis, 599
1673.
*Eduardus Maynvvaringe*, Anglus. 600
*Nicolaus de Blegny*, Pariſinus. ibid.
*Joannes Caſparus Sparr*. 602
1676.
*Richardus VViſeman*, Anglus. ibid.
*Bernardinus Chriſtinus, a Juvellina* Cyrnæus. 603
1677.
*Antonius Menjotius*, Pariſinus. ibid.

*Theo-*

1676.

*Theophilus Bonetus*, Genevenſis. 605
*Stephanus Blanchardus*, Batavus. ibid.

1680.

*Thomas Sydenham*. Anglus. ibid.
*Paulus de Sorbait*, Hiſpano-Belga. 606

1682.

*Joannes Michaut*. 607

1584.

*David Abercrombyus*, Anglus. ibid.
*Carolus Thuillier*, Rothomagenſis. 609

1689.

*L...... le Monnier*. 610

1690.

*G. B. de Saint Romain*. ibid.

1694.

*Martinus Liſter*, Eboracenſis. ibid.

1698.

*Carolus Muſitanus*, Calaber. 612

1699.

*Gervaſius Ucay*, Toloſanus. 613
*Petrus Garnier*, Lugdunenſis. 614

## SECULUM DECIMUM OCTAVUM.

1702.

*N........... Boirel*. 1710

1710.

*Adrianus Helvetius*, Batavus. ibid.

1711.

*Joannes Devaux*, Pariſinus. ibid.

1714.

*Richardus Boulton*, Anglus. 618
*Gualterus Harris*, Anglus. ibid.

1716.

*Jacobus Vercellonus*, Pedemontanus. 620

1717.

*Guillelmus Cockburne*, Anglus. 621
*Gherardus Gora*. 622

1722.

*N........ Bouez de Sigogne*. 623

1724.

*Rogerus Dibon*. ibid.
*Antonius Deidier*, Monſpeſſulanus. 624
*Antonius Benevolus*, Florentinus. 625

Pe-

1725.

*Petrus Violette du Bois.* ibid.

. . . . . . . *Pointet.* 626

1728.

*Editio Lugduno-Batava* Collectionis Venetæ ſecundæ. 627

*Hermannus Boerhaave*, Vianenſis Batavus. 628

1731.

*Carolus Barbeirac*, Cæſariſtenſis. 632

1732.

*Daniel Turner*, Anglus. ibid.

1733.

*Petrus Default*, Burdigalenſis. 634

1734.

*Henricus Haguenot*, Monſpeſſulanus. 635

1735.

. . . . . . . *de la Mettrie*. 638

IN-

Digitized by Google

# INDEX ALPHABETICUS AUCTORUM,

## Qui de Morbis venereis ſpeciales Libros ſcripſerunt.


### A

| | | |
|---|---|---|
| David | Abercrombyus, *Anglus*. | *pag.* 607 |
| Jacobus | Abethencourt, *Rothomagenſis*. | 508 |
| Petrus Angelus | Agathus, *Matheras*, cum Fallopio. | 543 |
| Andreas | Alcaçar, *Guadalaxarenſis*. | 556 |
| Joannes | Almenar, *Hiſpanus*. | 499 |
| | Amatus, *Luſitanus*. | 531 |
| Andreghettus | Andreghettius cum Saxonia. | 568 |
| Sebaſtianus | Aquilanus. | 488 |
| Henningus | Arniſæus, *Halberſtadienſis*. | 580 |

### B

| | | |
|---|---|---|
| Carolus | Barbeirac, *Cæſariſtenſis*. | 632 |
| Collectio | Baſileenſis. | 517 |
| Editio Lugduno- | Batava Luiſini. | 627 |
| Patrus de | Bayro, *Taurinenſis*. | 541 |
| Joannes | Benedictus, *Germanus*. | 534 |
| Antonius | Benevolus, *Florentinus*. | 625 |
| Antonius | Benivenius, *Florentinus*. | 496 |
| Felicianus | Beterra, *Brixianus*. | 569 |
| Jacobus a | Bethencourt, *Rothomagenſis*. | 508 |
| Stephanus | Blancardus, *Batavus*. | 605 |
| Nicolaus de | Blegny, *Pariſinus*. | 600 |
| Michael Angelus | Blondus, *Italus*. | 529 |
| Franciſcus Sylvius de le | Boe, *Hanovienſis*. | 599 |


Her-

| | | |
|---|---|---|
| Hermannus | Boerhaave, *Vianenſis Batavus*. | 628 |
| N. . . . . . | Boirel. | 615 |
| Petrus Violette du | Bois. | 625 |
| Phil. Aur. Theoph. Para. | Bombaſt, *Eremita*. | 517 |
| Theophilus | Bonetus, *Genevenſis*. | 605 |
| Proſper | Borgarutius. | 550 |
| Leonardus. | Botallus, *Aſtenſis*. | 547 |
| N. . . . . . | Bouez de Sigogne. | 623 |
| Richardus | Boulton, *Anglus*. | 618 |
| VVendelinus Hock de | Brackenau. | 496 |
| Antonius Muſa | Braſſavolus, *Ferrarienſis*. | 534 |
| Marinus | Brocardus, *Venetus*. | 548 |

C

| | | |
|---|---|---|
| Hieronymus | Capivaccius, *ſive* Capitaurus, *Patavinus*. | 564 |
| Hieronymus | Cardanus, *Mediolanenſis*. | 530 |
| Joannes Rodericus de | Caſtello Bianco, *Luſitanus*. | 531 |
| Jacobus | Cataneus a Lacumarcino, *Genuenſis*. | 497 |
| Antonius | Chalmeteus, *Vergeſacus apud Anicienſes*. | 546 |
| VVillelmus | Clovves, *Anglus*. | 566 |
| Guillelmus | Cockburne, *Anglus*. | 621 |
| Joannes. | Colle, *Bellunenſis*. | 584 |
| | Collectio Papienſis, quæ *prima*. | 499 |
| | ——— Veneta prima, quæ *ſecunda*. | 513 |
| | ——— Baſileenſis, quæ *tertia*. | 517 |
| | ——— Veneta altera, quæ *quarta*. | 551 |
| Joannes | Crato a Graffſtheim, *Vratiſlavienſis*. | 561 |
| Marcellus | Cumanus. | 480 |

D

| | | |
|---|---|---|
| Antonius | Deidier, *Monſpeſſulanus*. | 624 |
| Joannes | Devaux, *Pariſinus*. | 635 |
| Petrus | Deſault, *Burdigalenſis*. | 624 |
| Rodericus | Diaz de Isla. | 539 |
| Rogerus | Dibon. | 534 |
| Georgius. | Dordonus, *Placentinus*. | 554 |

E

| | | |
|---|---|---|
| | Editio prima Veneta Collectionis Luiſininæ. | 551 |
| | ——— Altera Veneta. | 570 |
| | ——— Tertia Lugduno-Batava. | 513 |
| Deſiderius. | Eraſmus, *Roterodanus*. | 507 |
| Antonius. | Everhardus, *Medioburgenſis*. | 598 |


Ga-

F

| | | |
|---|---|---|
| Gabriel | Fallopius, *Mutinenſis*. | 543 |
| Gundiſalvus | Fernandez, *Matritenſis*. | 512 |
| Joannes | Fernelius, *Ambianus*. | 540 |
| Augerius | Ferrerius, *Toloſas*. | 546 |
| Alfonſus | Ferrus, *Neapolitanus*. | 523 |
| Dionyſius | Fontanonus, *Monſpeſſulanus*. | 524 |
| Petrus | Foreſtus, *Alcmarianus*. | 565 |
| Antonius | Fracantianus, *Vicentinus*. | 545 |
| Hieronymus | Fracaſtorius, *Veronenſis*. | 510 |
| Franciſcus | Frigimelica, *Patavinus*. | 541 |
| Laurentius | Friſius. | 512 |
| Leonardus | Fuchſius, *Rhætus*. | 528 |
| Remaclus | Fuchſius *Limburgus*. | 525 |

G

| | | |
|---|---|---|
| Antonius | Gallus, *Pariſinus*. | 525 |
| Petrus | Garnier, *Lugdunenſis*. | 614 |
| Lucas | Ghinus, *Bononienſis*. | 563 |
| Coradinus | Gilinus, | 483 |
| Gherardus | Goris. | 622 |
| Joſephus | Grundbeckius. | 494 |
| Horatius | Guargantus, *Soncinenſis*. | 581 |
| Tannequinus. | Guilhaumet, *Nemauſenſis*. | 580 |

H

| | | |
|---|---|---|
| Henricus | Haguenot, *Monſpeſſulanus*. | 635 |
| Gualterus | Harris, *Anglus*. | 612 |
| Joannes | Hartmannus, *Ambergenſis*. | 588 |
| Petrus | Haſſardus, *Inſulanus vel Armenterius Flander*. | 538 |
| Joannes Baptiſta ven | Helmont, *Bruxellenſis*. | 519 |
| Adrianus | Helvetius, *Batavus*. | 615 |
| Gundiſalvus | Hernandez, *Matritenſis*, | 512 |
| Theodoricus de | Hery, *Pariſinus*. | 537 |
| VVendelinus | Hock de Brackenau. | 496 |
| Phil. Aur. Th. Par. B. ab | Hoenheim, *Eremita*. | 517 |
| Ulricus de | Hntten, *Eques Germanus*, | 451 |

I

| | | |
|---|---|---|
| Laurentius | Joubertus, *Valentinus apud Delphinates*. | 558 |
| Ludovicus de | Isla, *Luſitanus*. | 556 |


Ro-

| | | |
|---|---|---|
| de la | Mettrie. | 638 |
| Joannes | Michaut. | 607 |
| Aurelius | Minadous, *Rhodiginus*. | 566 |
| L......le | Monnier. | 610 |
| Bartholomæus | Montagnana, *Patavinus*. | 527 |
| Joannes Baptiſta | Montanus, *Veronenſis*. | 532 |
| Natalis | Monteſaurus, *Veronenſis*. | 486 |
| Hieronymus | Montuus. | 542 |
| Carolus | Muſitanus, *Calaber*. | 612 |

N

| | | |
|---|---|---|
| Auguſtinus | Niphus, *Sveſſanus*. | 612 |

O

| | | |
|---|---|---|
| Concales Hernandez de | Oviedo, *Matritenſis*. | 512 |

P

| | | |
|---|---|---|
| Fabius | Pacius, *Vicentinus*. | 576 |
| Julius | Palmarius, *Conſtantienſis Normannus*. | 559 |
| Collectio | Papienſis. | 499 |
| Phil. Aureol. Theophr. | Paracelſus, *Eremita*. | 517 |
| Ambroſius | Paræus, *Lavallenſis apud Cenomanos*. | 558 |
| Joannes | Paſchalis, *Sveſſanus* | 512 |
| Michael Joannes | Paſchalis, *Valentinus Caſtellonenſis*. | 549 |
| Bartholomæus | Perdulcis, *Helvius ſive Vivarienſis*. | 579 |
| Alexander Trajanus | Petronius, *Cittacaſtellanus*. | 547 |
| Thomas Rangonus | Philologus, *Ravennas*. | 523 |
| Auguſtinus Niphus | Philotheus, *Sveſſanus*. | 512 |
| Laurentius | Phriſius. | 512 |
| Simon | Piſtor. *Lipſienſis*. | 487 |
| David de | Planis Campy. | 585 |
| Martinus | Polichius, *Merleſtadius*. | 494 |
| Nicolaus | Poll. | 514 |
| | Pointet. | 626 |

Q

| | | |
|---|---|---|
| Joſephus | Quercanus, *Armeniacus*. | 575 |

R

| | | |
|---|---|---|
| Franciſcus | Ranchinus, *Monſpeſſulanus*. | 572 |
| Thomas | Rangonus, *Ravennas*. | 523 |


Be-

Digitized by Google

| | | |
|---|---|---|
| Benedictus | Rinius, *Venetus*. | 505 |
| Joannes | Rodericus de Caſtello-Bianco, *Luſitanus*. | 531 |
| G.... B..... de Saint. | Romain. | 610 |
| Guillelmus | Rondeletius, *Monſpeſſulanus*. | 544 |
| Petrus | Roſtinius. | 586 |
| Joannes Antonius | Roverellus, *Bologninus*. | 522 |
| Euſtachius | Rudius, *Bellunenſis*. | 576 |

S

| | | |
|---|---|---|
| G..... B.... de | Saint Romain. | 610 |
| Joannes | Salicetus. | 485 |
| Antonius | Saporta, *Monſpelienſis*. | 555 |
| Joannes | Saporta, *Monſpelienſis*. | 572 |
| Hercules | Saxonia, *Patavinus*, | 568 |
| Antonius | Scanarolus, *Mutinenſis*. | 487 |
| Conradus | Schelling, *Heidelbergenſis*. | 494 |
| Joannes | Schenckius, *Friburgenſis*. | 651 |
| Leonardus | Schmai, *Salisburgenſis*. | 451 |
| Philippus | Schopfius cum Capivaccio. | 564 |
| Daniel | Sennertus, *Uratislavienſis*. | 583 |
| N.... Bouez de | Sigogne. | 623 |
| Bartholomœus | Sileber. | 508 |
| Paulus de | Sorbait, *Hiſpano-Belga*. | 606 |
| Joannes Caſparus | Sparr. | 602 |
| Joſephus | Struthius, *Polonus Poſnanienſis*. | 524 |
| Franciſcus | Sylvius de la Boe, *Hanovienſis*. | 599 |
| Joannes | Sylvius, *Inſulanus in Flandria*. | 541 |
| Thomas | Sydenham, *Anglus*. | 616 |

T

| | | |
|---|---|---|
| Philippus Aureolus | Theophraſtus Paracelſus, *Eremita*. | 517 |
| Carolus | Thuillier, *Rothomagenſis*. | 609 |
| Bernardinus | Tomitanus, *Patavinus*. | 549 |
| Gaſpar | Torella, *Valentinus apud Hiſpanos*. | 489 |
| Petrus de | Torrez, *Darocenſis in Aragonia*. | 573 |
| Petrus | Trapolinus, *Patavinus*. | 548 |
| Victor | Trincavellius, *Venetus*. | 558 |
| Daniel | Turner, *Anglus*. | 632 |
| Theodorus | Turquet de Mayerne, *Genevenſis*. | 595 |

V

| | | |
|---|---|---|
| Joannes Antonius | Vander Linden, *Enchuſanus*. | 588 |
| Joannes Baptiſta. | Vanhelmont, *Bruxellenſis*. | 590 |

Joan-

| | | |
|---|---|---|
| Joannes | Varandæus, *Nemauſenſis.* | 579 |
| Gervaſius | Ucay, *Toloſas.* | 613 |
| Georgius | Vella, *Brixienſis.* | 450 |
| Collectio | Veneta, *prima.* | 513 |
| Collectio | Veneta Aloyſii Luiſini, quæ *ſecu da.* | 551 |
| Jacobus | Vercellonus, *Pedemontanus.* | 620 |
| Andreas | Veſalius, *Bruxellenſis.* | 526 |
| Benedictus | Victorius, *Faventinus.* | 535 |
| Joannes de | Vigo *Genuenſis.* | 495 |
| Franciſcus de | Villalobos, *Hiſpanus.* | 570 |
| Petrus | Violette du Bois, | 625 |
| Matthias | Untzerus, *Hallenſis.* | 584 |
| Joannes | Vochs, *Colonienſis.* | 522 |

VV

| | | |
|---|---|---|
| Joannes | VVeidmann. | 485 |
| Joannes | VVinell, *Anglus.* | 598 |
| Richardus | VViſeman, *Anglus.* | 602 |

Z

| | | |
|---|---|---|
| | Zacutus, *Luſitanus, Olyſipponenſis.* | 587 |
| Joannes | Zecchius, *Bononienſis.* | 561 |


NOI

Digitized by Google

# NOI REFORMATORI
## Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, e Approvazione del *P. Fra Paolo Tommaſo Manuelli Inquiſitore di Venezia*, nel Libro intitolato: *De Morbis Venereis Libri ſex Auctore Joanne Aſtruc*, non v'eſſer cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi; concedemo Licenza a Gio: Maria Lazzaroni Stampatore di Venezia, che poſſa eſſer ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 25. Luglio 1738.

( Gio: Franceſco Moroſini Cav. Riſſor.

( Pietro Grimani Proc. Riſſor.

(

*Agoſtino Gadaldini Segr.*

1738. primo Ottobre.

Regiſtr. nel Magiſtr. Eccell. contro la Beſtemmia.

*Vettor Gradenigo Segr.*

Digitized by Google

# DE MORBIS VENEREIS.

## LIBER PRIMUS.

### De Origine, Propagatione & Periodis Morborum Venereorum.

#### CAPUT PRIMUM.

*Luem veneream nec Græcis, nec Romanis olim notam fuiſſe.*

RECTÆ rationi conſentaneam eſse cenſemus eorum ſententiam, qui luem veneream orbi noſtro Deo providente eo fine inductam fuiſse exiſtimant, ut tanquam fræno vaga hominum libido coerceretur, vel vindicaretur tanquam flagello. *Neque enim*, quod de re alia dicit (*a*) Tullius, *ſine magna utilitate conſtitutum eſſe videtur, ut homines caſtigationibus affici ſe in delictis dolerent.* Noluerimus tamen inde concludi hunc morbum, qualis nunc viget, antiquitus viguiſse, quoniam impuriſſima hominum flagitia vindice pœna, quæ coæva eſset, ſemper indiguere. Pium quidem eſt Dei conſilia, cum manifeſta ſunt & certa, ſuſpi-

(*a*) *Tuſculanarum Quæſtion. Lib.* 4.

cere & reverenter adorare; ſed nefas eſt eadem, cum latent, ſcrutari curioſius, aut quod pejus eſt, Dei providentiam arctis rationis noſtræ cancellis definire, & infinitam ejuſdem ſapientiam pro ſapientiæ noſtræ modulo metiri. Semota igitur tam vana temeritate, non quid Deus olim facere debuerit, ſed quid olim fecerit; non utrum pravas hominum libidines lue venerea punire quondam debuerit, ſed utrum quondam punierit inquirere opus eſt.

Luem veneream nec Græcis, nec Romanis olim cognitam fuiſſe probatur.

Poſitam ſub eo conſpectu quæſtionem dirimere facile eſt non conjecturis aut indiciis longe quæſitis, ſed ex hiſtoriarum fide, qua maniſeſtiſſime liquere arbitramur veneream luem Græcis Romaniſque nec re, nec nomine unquam innotuiſſe, ſed ab utriſque pleniſſime & perfectiſſime ignoratam fuiſſe.

Porro tamen haud æquum foret, a nobis, qui negantium partes ſuſtinemus, argumenta affirmantia, aut teſtimonia diſerta expeti, quæ nondum aperte reſecent, & veneream luem Veteribus ignotam fuiſſe directe comprobent. Sufficit negantibus rationibus, quas ſolas fert quæſtionis conditio, rem evinci, ut nos præſtituros eſse confidimus ſequentibus, quæ ſane potentiſſimæ & omni exceptione majores eſse videntur.

II. Silentio Medicorum omnium.

*Prima* petitur a ſilentio Medicorum, qui ab Hippocratis ævo, hoc eſt a primis Medicinæ incunabulis apud Græcos Romanoſque floruere, & in quorum Scriptis ne verbum quidem legere eſt, quod ad luem veneream poſſit ulla ratione accommodari. Vix ab orta juxta nos in Europa lue venerea numerantur anni 240. & abhinc tamen editas novimus ultra 200. Diatribas de morbo venereo data opera ſcriptas, quin imo abhinc vix ullum Opus eſt de Medicina conſcriptum, in quo expreſsa morbi ejuſdem mentio non habeatur. Sane tam contraria agendi ratio abunde probat veteres Medicos, quorum cæteroquin diligentia comperta eſt in enumerandis ſingulis tumorum ſpeciebus; in diſtinguendis vel leviſſimis oculorum morbis; uno verbo in explicandis morbis omnibus, quos cognovere, de lue venerea, affectu ſcilicet ita gravi, ita communi, ita ſingulari tam conſtanter omnes tacere non potuiſse per annos bis mille, ſi affectus ille ipſorum ætate quondam ſæviiſset, qualis jam ſævit altero abhinc ſæculo.

II. Silentio Hiſtoricorum veterum.

*Altera* dicitur ex ſilentio Hiſtoricorum veterum, qui neminem morbo ex venere contracto affectum fuiſse memorant, licet vaga ſtupra & flagitia plurima Imperatorum, Regum, & aliorum paſſim referant. Certe vivitur jam caſtius, nec tam effrænate in venerem effuſa ætas noſtra. Nihilominus tamen conſtat aperto Hiſtoricorum teſtimonio a primo luis venereæ ingreſsu, haud longo ſcilicet temporis intervallo, Principes viros non paucos eo morbo jam laboraſse, nempe Carolum V. Imperatorem, qui idcirco decocto tum Guajaci, tum Radicis Chinæ ſæpius

uſus

uſus eſt, teſtibus Andrea Veſalio Medico Cæſareo, *in Epiſtola de Radice Chinæ*, Gabriele Fallopio, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 60. Antonio Fracantiano, *Lib. de Morbo Gallico:* Franciſcum I, Gallorum Regem, qui luem ab uxore Mercatoris ferrarii contraxit, unde diu male habitus ſupremum diem tandem obiit. Mezerai, *Abrégé Chronolog. ad ann.* 1538. Bayle, *Dictionaire Critique*, in verbo *François I. ad notam D.* Carolum IX. qui caruncula virgæ ex virulenta gonorrhœa ægrotavit, & cathæreticis curationem accepit opera Gothofredi Giannati, ut liquet ex Actis Monſpelienſis Computorum Cameræ: Vide Lazarum Riverium, *Obſervat. Medicar. Centur.* 2. *Obſervatione* 14. Henricum III. qui dum e Polonia in Gallias rediret poſt mortem fratris Caroli IX. a Scorto, quocum Venetiis rem habuit, gonorrhœam virulentam concepit: *Vide Mezerai, Abrégé Chronologique, ad annum* 1574. Demum, ut exempla a cæteris Europæ Nationibus deſumpta nunc omittam, Carolum a Lotharingia Ducem Meduanenſem, famoſum Caput Fœderatorum, ſeu potius perduellium adverſus Henricum III. & Henricum IV. qui & ipſe morbo eodem infectus fuit. *Mezerai, Abrégé Chronolog. ad ann.* 1589.

Quæ ergo idonea & juſta erit veterum Hiſtoricorum excuſatio, apud quos per bis mille annos nullum proſtat exemplum iſtiuſmodi? An neminem inter tot Græcorum Duces, inter tot Romanorum Imperatores, omnes effrænatæ & impuriſſimæ libidinis, morbo ullo venereo unquam laboraſse credemus, de quo mentionem facere potuerint? Sed tam felix, tam diuturna, tam conſtans tot hominum incolumitas, qui in periculis venereis ſine delectu verſabantur, prodigio ſimilis eſset. An vero Hiſtoricos veteres non auſos fuiſse turpes & dedecoroſos Ducum aut Imperatorum morbos retegere? Sed profecto qui hæc animo ita concipiunt, antiquos Hiſtoricos male norunt. Tacitus ſcilicet, qui Imperatorum vitia tam acri ſtylo perſtringit: Suetonius, qui Cæſarum vitas eadem prorſus licentia ſcribit, qua vixerunt ipſi: cæterique antiquiores Scriptores, qui maxima cum libertate quoslibet notant, Principum infamiam & dedecus adulatione peſſima de induſtria omnes celaverunt? Minime omnium. Quid reſtat igitur, niſi ut ex ſilentio veterum Hiſtoricorum concludamus quod ex veterum Medicorum ſilentio modo collegimus, luem ſcilicet veneream antiquitus numquam obſervatam fuiſse?

III. Silentio Poetarum, cæterumque Scriptorum antiquorum.

Demum *Tertia* deſumitur ex ſilentio Poetarum veterum, tum Satiricorum, tum Epigrammaticorum, cæterorumque Auctorum, in quorum Operibus locus nullus exſtat, qui de lue venerea poſſit intelligi. Sane parem deſideramus modeſtiam in Poetis, qui ducentis abhinc annis in Galliis noſtris floruere, ut nunc de alienigenis ſileamus. Ignorat enim nemo apud Regnerium in Satiris; Marotum, Bayſium, Theophilum,

lum, Sigognium, Berthelotum, Sanctum Amandum, Rouſſellum &c in Epigrammatis, aut Poematiis; Rabelæſum in Satira, cui *Geſta Gargantuæ & Pantagruelis* titulum fecit, liberiores jocos in luem veneream, aut lue venerea infectos paſſim proſtare, quos excuſatos ipſi noluerimus. Quorſum ergo diſcrimen tam manifeſtum veteres inter & recentiores Poetas, Scriptoreſque alios? Putandum forſan Horatium, Juvenalem, Perſium, qui tam obſcæna ſæpe proferunt, qui tot convitia, tot ſcommata paſſim congerunt, Regnerio Satirico; aut Catullum & Martialem, qui de rebus venereis tot dicteria dicunt in omnes, Maroto, Bayſio, Theophilo, Sigognio, Bertheloto, Sancto Amando, Rouſſello; aut demum Petronium turpiſſimæ obſcænitatis Scriptorem, Rabelæſo verecundiores fuiſſe, vel minus maledicos? Nequaquam profecto; ſed inde colligendum eſt, ut jam ſæpius dictum fuit, luem veneream, quæ poſteriorum ætate viguit, incognitam fuiſſe priorum ævo, qui alioquin nunquam abſtinere potuiſſent a prurigine multa in libidinoſos jocandi, tum de natura, tum de cauſa morbi quem nequitiis ſibi comparaviſſent.

Ut ergo Lucretius mundi *novitatem & naturam recentem* recte probat ſequenti ratiocinio, *de rerum natura*, *Lib.* 5.

> *Præterea ſi nulla fuit genitalis origo*
> *Terrarum & cœli, ſemperque æterna fuere;*
> *Cur ſupra bellum Thebanum & funera Trojæ,*
> *Non alias alii quoque res cecinere Poetæ?*

Sic nobis quoque argumento ſimili, neque minus firmo novitatem luis venereæ confirmare licet; nempe ſi recens non fuit *genitalis origo* hujus luis, ſi impurus ille morbus antiquitus viguit, ut nunc, cur Medici, Hiſtorici, Poetæ veteres, qui de levioribus & rarioribus morbis multa habent, immanem illum & communiſſimum affectum quaſi ex compacto omnes ſiluiſſent?

IV. Teſtimonio Medicorum omnium, qui Carolo VIII. ſupperes vixerunt.

Tandem poſſumus in probationem adducere auctoritatem Medicorum omnium, qui ſub ingreſſu luis venereæ vixere, & quorum unanimi teſtimonio conſtat morbum hunc in Europam primum inductum fuiſſe exeunte ſæculo decimo quinto; cum nullo alio morbo, qui olim cognitus fuerit, aut antiquitus obſervatus, ullo modo convenire; a Regno Neapolitano, ubi primum Gallos & Neapolitanos invaſit, in cæteras Europæ oras contagione longe lateque propagatum eſſe; demum a militibus Hiſpanis, qui in Indiis ſub Chriſtophoro Columbo meruerant, malam hanc mercem Neapolim traductam fuiſſe: ſed de his ſingulatim & fuſe in ſequentibus.

Caput

Digitized by Google

# Caput II.

*Explicantur aliquot Veterum loca, quæ detorqueri ſolent, ut de lue venerea intelligantur.*

QUAMQUAM rationes, quas modo propoſuimus, maximum momentum habere videantur, haud deſunt tamen qui in contrarium pugnent auctoritatibus & argumentis: auctoritatibus quidem, ut oſtendant luem veneream ab Antiquis olim cognitam fuiſſe; argumentis vero, ut probent ab iiſdem olim cognoſci debuiſſe. Itaque exigit inſtituti operis ratio, ut utriſque ſatisfaciamus, auctoritatibus iſto, argumentis ſequente capite; Inde ſane, ubi ſemel manifeſtum fiet, quam futili fundamento objectiones nitantur, nova neque profecto exigua confirmatio veritati, quam propugnamus, acceſsura eſt.

Explicantur loca in novitatem luis veneræ allata ex Veteribus.

I. Proferunt varia Hippocratis loca, potiſſimum ex *tertio Epidemiorum ſect. 3.* quibus putant luem veneream graphice deſcribi, cum ibi varia recenſeantur ſymptomata, quæ in lue venerea ſolent obſervari, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, puſtulæ magnæ, ſerpentia ulcera maligna, ſacer ignis cum valde parvis ulcuſculis, abſceſsus & ſuppurationes, oſſium & nervorum ex decidentia magnæ mutilationes, fluxio collecta puri non ſimilis ſed deterior pure, glabrities capitis & menti cum febre vel ſine febre, abſceſsus circa dentes, &c.

I. Ex Medicis, nempe ex Hippocrate.

Sed 1. Videntur qui talia adducunt, cauſam ſuam vel ideo prodere, quod audeant Hippocratis teſtimonio tam captioſe abuti. Nullum enim locum integrum producunt, qui una & continente ſerie legatur, & unde veram Hippocratis mentem liceat eruere: ſed ex diſcerptis, mutiliſque periodis, hinc & illinc membratim collectis centonem conſarcinant, ut Hippocratem ad ſuam ſententiam poſſint detorquere. Sane, ſi ea probentur, de Scriptorum auctoritate actum eſt. Quid eſt enim cur de vero eorumdem ſenſu fruſtra contendatur, ſi liceat eiſdem pro lubitu ſenſum quemlibet affingere?

2. Quod ſi remotis præjudiciis conſulantur loca ipſa indicata, liquebit inde luce meridiana clarius Hippocratem ne ſomniaſse quidem de lue venerea, ſed peſtilentiam deſcripſiſse. Morbi nempe, de quibus loquitur, acuti, epidemici, cum febre conjuncti, & a tempeſtate humida & auſtrina inducti fuerunt, cum e contra lues venerea chronica & ſporadica ſit, ſine febre invadat, & ſolo veneris uſu propagetur. Adde morbos illos curatos fuiſse vel ſponte, quod lui veneræ non convenit, vel ſaltem methodo, quæ ad luis veneræ curationem plane inefficax eſset.

 3. Ideo

Digitized by Google

3. Ideo Galenus ipſemet *Commentario* 3. laudata Hippocratis loca intelligit de morbis peſtilentibus, vitio aeris epidemice graſsantibus, qua de re conſentientes habuit cæteros fere omnes Interpretes, qui ab illius ævo ſive ante luis venereæ ingreſsum in Europam, ſive poſt eumdem ſcripſere.

4. Neque ſcrupulus ullus idcirco reſidere poteſt, quod ab Hippocrate recenſeantur ſymptomata quædam, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, &c. Hæc enim, quamvis prima fronte luem veneream adumbrare videantur, ad eam tamen nullo modo pertinere evidens eſt, ſi diligentius attendantur, ſed deſignari iiſdem vel bubones peſtilentiales, quales ſolent inguina peſte infectorum obſidere, & ſi exulcerentur, depaſci; vel ſaltem abſceſsus aut ulcera in ſphacelum abeuntia, quæ in peſtilentia neque nova, neque inaudita tunc erant, cum jam in peſte illa Athenienſi, quæ paulo ante contigerat, anno ſecundo belli Peloponneſiaci, morbi vehementia decubuiſset, teſte Thucydide, *Lib.* 2. in pudenda, ſummas manus, pedeſque extremos, quibus amiſſis & decidentibus, ægrotantium non pauci evaſerunt; quod a Lucretio notatum quoque fuiſse legimus in peſtis ejuſdem deſcriptione, *Lib. 6. De rerum natura.*

*Profluvium porro qui tetri ſanguinis acre*
*Exierat, tamen in nervos huic morbus, & artus*
*Ibat & in partes genitales corporis ipſas,*
*Et graviter partim metuentes limina lethi*
*Vivebant ferro privati parte virili.*

II. Ex Hiſtoricis, nempe Herodoto, II. Producunt Hiſtoricos quoſdam, quos putant luis venereæ antiquitati ſuffragari.

1. Herodotum, qui *Hiſtoriar. Lib.* 1. *Clio dicto*, refert "Scythas, cum in Palæſtinam irrupiſsent, Fanum Veneris Uraniæ, quod erat Aſcalone, " depeculatos fuiſse..... Unde Deam Templi violatoribus, eorumque " poſteris morbum immiſiſse fœmineum, θήλειαν νόσον ...... eoque " morbo affectos à Scythis vocari ἐναρέας ſive ἐναρίας."

Suetonio, 2. Suetonium, qui de Octavio Cæſare Auguſto ſcribit *artic.* 80. *corpore ipſum fuiſſe maculoſo, diſperſis per pectus atque alvum genitivis notis in modum & ordinem ac numerum ſtellarum cœleſtis Urſæ, ſed & callis quibuſdam ex prurigine corporis, aſſiduoque & vehementi ſtrigilis uſu pluriſariam concretis, ad impetiginis formam.*

Tacito, 3. Tacitum, qui *Annalium lib.* 4. inter alias cauſas ſeceſsus Tiberii, recenſet non defuiſse quoque, *qui crederent in ſenectute corporis habitum pudori fuiſſe, quippe illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulceroſa facies, ac plerumque medicaminibus interſtincta.*

4. Eu-

4. Euſebium Pamphili Cæſarienſem Epiſcopum, qui *Hiſtor. Eccleſiaſtic. lib. 8. cap. 16.* memorat Galerium Maximianum abſumptum fuiſſe *abſceſſu difficili & ulcere fiſtuloſo in mediis occultiorum corporis partium locis,* (credo perinæum deſignari) *utroque inſanabili, & intima viſcera depaſcente cum incredibili vermium multitudine, & fœtore ita lethali ac intolerando, ut Medicorum alii Imperatoris juſſu capite damnati fuerint, quod odoris gravitatem ſuſtinere non poſſent, alii quod neſcirent morbo mederi.* Euſebio,

5. Demum Palladium, Evagri diſcipulum, æqualem & amicum Rufini, Epiſcopum Helenopolitanum, qui *in Hiſtoria Lauſiaca, Vita 32.* narrat *Eronem quemdam cum gulæ deditus eſſet & ebrietati, incidiſſe in cœnum fœmineæ cupiditatis, & peccaſſe cum mima congreſſum, unde divino quodam conſilio enatus eſt ei anthrax in glande, & tempore ſemeſtri uſque adeo ægrotavit, ut ejus virilia membra computruerint & ſua ſponte ceciderint; ſed illum, cum poſtea convaluiſſet, reverſum eſſe ad hoc ut ea ſentiret quæ Dei ſunt, & veniſſe in ſolitudinem hæc omnia confitentem Patribus.* & Palladio.

Ex his autem undique corraſis credunt poſſe evinci *fœmineum morbum Scytharum* apud Herodotum; *maculas, notas & callos Auguſti* apud Suetonium; *ulceroſam faciem Tiberii* apud Tacitum; *ulcus perinæi ſordidum & depaſcens Galerii* apud Euſebium; tandem *anthracem Eronis* apud Palladium, vel ipſam luem veneream fuiſſe, vel præcipua ſaltem luis venereæ ſymptomata, atque adeo morbum illum Veteribus olim notum fuiſſe.

Sed hæc omnia ruinoſo vel potius nullo ſtant fundamento: nam 1. Fruſtra urgetur Herodoti locus, quaſi fœmineus ille Scytharum morbus pro gonorrhœa venerea deberet accipi, ſiquidem jam abunde demonſtratum eſt ab Hieronymo Mercuriali, *Variar. Lection. lib. 3. cap. 7.* fœmininum hunc morbum, quem ideo putant impune poſſe alio detorqueri, quod de ejuſdem natura Herodotus ſileat, ab Hippocrate ita enucleate expoſitum eſſe, *Lib. de aere, aquis & locis,* ut ignorari non poſſit: *Plurimi Scythæ,* inquit ille, *Eunuchi fiunt, & induti veſtem muliebrem muliebria officia obeunt, inſtarque fœminarum omnia faciunt & loquuntur, vocanturque hi ἀνανδριεῖς,* hoc eſt *effœminati. Et regionis quidem incolæ cauſam ad Deum referunt, coluntque hos ipſos homines & adorant, ſibi ipſis timentes ne quid tale accidat.* Cenſebat autem Hippocrates Scythas ad venerem impotentes reddi, ſeu in fœmininum morbum incidere frequenti ſectione venarum pone aures, quod an ſatis recte creditum ſit hic non quæro, cum ſufficiat annotaſſe fœmininum illum Scytharum morbum a gonorrhœa venere contracta toto cœlo diſcrepaſſe. Cæterumque quæcunque de Scytharum more & uſu ab Herodoto & ab Hippocrate traduntur, vigebant hæc eadem ducentis abhinc annis, vigentque etiamnum apud pleroſque Americæ populos; unde licet colligere Americanos pleroſ-

que communem cum Scythis originem habuiſſe, qua de re vide Joannem de Laet, *De Origine Gentium Americanarum:* ſed hæc per tranſennam.

2. Nulla prorſus ratione aſſequor, unde conjecturæ locus eſſe potuerit ex laudato Suetonii loco, Auguſtum lue venerea infectum fuiſſe, cum Suetonius ipſe diſertiſſimis verbis referat *maculas notaſque*, quibus in *pectore & alvo* inſignitus erat, *genitivas fuiſſe*, nævos ſcilicet totidem ab utero materno: *callos* vero *pluriſariam concretos ad impetiginis formam, aſſiduo & vehementi ſtrigilis uſu* inductos fuiſſe inſtar duriorum cicatricum, quæ ſane nedum luem veneream ſapiunt, ſed eamdem potius excludunt.

3. Neque minus feliciuſve videntur abuti Taciti verbis, ut inde colligant Tiberium lue venerea laboraſſe. Notum ſane ex Suetonio, *art.* 68. fuiſſe Tiberium facie quidem haud inelegante, ſed varis ſive jonthis deturpata, vel ut ipſe Suetonius ait, *facie boneſta, in qua tamen crebri & ſubtiles tumores*. Haud mirum ergo, ſi ingraveſcente ætate & aucta humorum acrimonia, vari in guttam roſaceam abierint, ſeu in puſtuloſa tubercula, quæ niſi *medicaminibus interſtinguerentur*, in *ulceroſas* puſtulas ſeu herpetem exulceratum degenerarent, qualis a Tacito deſcribitur. Exſtat ſane apud Galenum, *Lib.* 5. *De compoſitione medicamentorum ſecundum genera*, *cap.* 12. unguenti formula ad Herpetas Tiberii Cæſaris olim præſcripta, quæ poteſt & Suetonio, & Tacito fidem facere. Sed ut ad quæſtionem revertamur, manifeſtum eſt ea, quantacunque ſupponantur, ad luem veneream nullomodo referri poſſe.

4. Quod ad locum Euſebii ſpectat, fatemur ex illo patere Galerium Maximianum mortuum eſſe ex abſceſſu & ulcere perinæi ſordido, maligno, cacoethe, fiſtuloſo, imo ut videtur, carcinomatode, quod ſenſim introrſum penetraverit cum fœtore maximo. Sed quid inde? Ulcus venereum fuiſſe? Minime; neque enim ea conſecutio adeo temere admittenda eſt, cum abſceſſus, ulcera & carcinomata citra omnem luis ſuſpicionem, & olim genita ſint in pudendis, & etiamnum frequenter gignantur: conſtat nempe morbos iſtiuſmodi a Veteribus deſcribi, qui tamen luem veneream pleniſſime ignorabant; conſtat quoque morbos eoſdem, licet hâc noſtra ætate, qua lues venerea in Europa infeſtos pleroſque habet, ſoleant a veneno venereo ſæpe dependere, interdum tamen produci a cauſa ſimplici, vel in ipſis genitalibus, haud diſpari ratione quam in cæteris corporis partibus.

5. Idem dicendum eſt de morbo, quo Ero ille apud Palladium laboraſſe dicitur, & quem ab ulcere venereo diverſum fuiſſe conſtat. 1. Quod Palladius ipſe morbum illum vocet *anthracem*, ſive carbunculum, morbi ſcilicet genus notum & antiquum, cui veretri glans obnoxia eſſe poteſt ſine ullo contagio venereo, non minus quam reliquæ corporis

par-

Digitized by Google

partes, ut liquet teſtimonio Joannis Gorræi, *Definition. medic. in verbo* Ἄνθραξ. 2. Quod videatur Palladius indicare morbum illum, non ſolis naturæ legibus, ſed *divino quodam conſilio* obveniſſe: id ſcilicet de anthrace, morbi genere in glande rariore, nec quod venere vulgo contraheretur, poterat pie credi; at vero nulla ratione fingi potuiſſet de ulcere venereo, quod in Scortatoribus frequens & quotidianum olim eſſe debuiſſet, ut nunc eſt, ſi lues venerea olim graſſata fuiſſet, ut nunc graſſatur, & quod proinde a ſpeciali Dei providentia arceſſere nimis credulum fuiſſet. 3. Quod Palladius referat Eronem illum *poſt ſemeſtre ſpatium convaluiſſe*: ea quidem optime quadrant in anthracem, cujus therapeja olim cognita & efficax erat; neutiquam vero in ulcus venereum, quod crediderit nemo curari potuiſſe, viruſque venereum admiſſum extirpari, eo tempore, quo nec Guajaci nec Mercurii uſus notus eſſet.

III. Denique conantur in partes trahere veteres nonnullos Poetas, quos volunt ad luem veneream alluſiſſe. III. Ex Poetis,

1. Horatium, qui *Lib.* 1. *Od.* 37. temeraria Cleopatræ conſilia adverſus Romam deſcribens, ſic ait: nempe Horatio,

*Dum Capitolio*
*Regina dementes ruinas,*
*Funus & Imperio parabat*
*Contaminato cum grege turpium*
*Morbo virorum.*

2. Horatium eumdem, a quo *Lib.* 1. *Satira* 5. dum narrat
*Sarmenti ſcurræ pugnam Meſſique Cicirri,*
quorum poſteriori
*Fœda cicatrix*
*Setoſam lævi frontem turpaverat oris,*
dicitur inter alias ſcurriles inficetias Sarmentus.
*Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus.*

3. Juvenalem, qui *Satira* 2. ſic in vanum probitatis ſimulatorem invehitur: Juvenale,

*Caſtigas turpia, cum ſis*
*Inter Socraticos notiſſima foſſa Cinædos:*
*Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ.*
*Promittunt atrocem animum, ſed podice lævi*
*Cæduntur tumidæ, Medico ridente, mariſcæ.*

4. Denique Martialem, qui paſſim in ficos & ficoſos jocatur; ſed præſertim *Lib.* 1. *Epigramm.* 66. ubi ſic irridet Cæcilianum quemdam. & Martiale.

*Cum dixi ficos, rides quaſi barbara verba.*
*Et dici ficus, Cæciliane, jubes.*

*Dice-*

Digitized by Google

*Dicemus ficus, quas ſcimus in arbore naſci,*
*Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.*

Hinc ſibi videntur poſſe colligere apud Horatium tum *morbo quo turpes erant Cleopatræ aſſeclæ*, tum *campano morbo*; apud Juvenalem *mariſcis*; demum apud Martialem *ficis* ipſiſſimam luem veneream, vel præcipua luis venereæ ſymptomata debere intelligi.

Sed 1. Fruſtra torquent priorem Horatii locum, quaſi luem veneream intellexiſſet ille eo *morbo*, quo Cleopatræ *gregem contaminatum*, & quo *turpes* fuiſse ait ejuſdem aſseclas. Egregia ſane conjectatio, quæ luem videat non in Scortatoribus, non in viris, ſed in eviratis & Eunuchis: de Eunuchis enim ibi quæſtio eſt, ut fidem facit locus ſimilis, imo ejuſdem argumenti, *Epod. 9.* ubi *Romanis militibus* probro vertitur *rugoſis Cleopatræ Spadonibus ſervire.* Allatis itaque verſibus Poeta ſalſe irridet vanos Reginæ dementis furores, quæ *ruinas Capitolio & Imperio funus* pararet, & quæ tanta facinora moliretur *cum grege contaminato*, hoc eſt impuro, virorum *morbo turpium*, hoc eſt virorum morboſorum, ſeu caſtratione mutilorum & Eunuchorum, quales in Aulis Regum frequentes erant in Oriente, quales in comitatu Cleopatræ plurimos fuiſse certum eſt, *Epod. 6.* ſed qui apud Romanos inviſi ſemper fuere, & ea præſertim ætate. Certe nobiſcum facit Commentatorum turba. Demus tamen morbum illum, quo Cleopatræ aſseclæ turpes erant, non vitium corporis virilium exciſione illatum, ſed morbum fuiſse proprie dictum; quid inde? An ideo continuo futurum eſt ut morbus ille lues venerea fuerit? Logi ac meræ nugæ. Quaſi vero Cleopatræ Eunuchi obnoxii non fuerint morbis omnibus, quibus cæteri homines ſubjacent; morbis plurimis ſpurciſſimiſque, qui a mutilatione proveniunt; morbis denique non paucis atque turpiſſimis, qui generari ſolent muliebri patientia, Spadonibus olim nimis familiari, qui, teſte Gregorio Nazianzeno *in Epitaphio Baſilii Magni*, *inter mulieres viri*, *inter viros mulieres erant*.

2. Similiter quantumvis vexent poſteriorem locum Horatii, nunquam efficient, ut duo verba, quæ de morbo campano per ridiculum dicuntur, quorum ſignificatio potuit forſan olim nota eſse, ſed quæ nunc obſcura, incerta, ambigua ſunt, & tanto quidem magis, quod nunquam alibi legantur, antiquitatem luis venereæ evincant, in quam pugnant tot evidentia rationum argumenta. Deſudent, ut lubuerit, Grammatici in eruendo loci ſenſu: credant alii cum Dionyſio Lambino morbum animi ab Horatio exprobrari nimis familiarem Campanis, qui habiti ſunt ore impuro atque inceſto: putent alii cum Lævino Torrentio morbum corporis deſignari in Campania communem, quem lichenem Græci, impetiginem Latini dicebant; ea parum ipſe curo, modo liceat cum doctiſſimo

mo Dacerio concludere meras eſse ineptias, ſi locus ille de lue venerea intelligatur.

3. Multo minus anceps eſt ſenſus loci, quem e Juvenale laudant, ſed eapropter tanto certior in adverſarios Liquet enim vel oſcitanti non ideo a Juvenale Medicum ſubridentem induci, dum tumidæ mariſcæ cæduntur, quod luem veneream inde argueret, de qua ne γρῦ quidem, ſed quod probe intelligeret mariſcas ægro muliebri patientia obortas eſse, ut ipſa *podicis lævitas* ſatis indicabat. Quocirca Poeta non dedecoroſum morbum, ut illi putant, ſed turpiſſimos mores & improbiſſimæ nequitiæ plenos carmine perſtringit.

4. Nec alio ſenſu accipienda ſunt Martialis dicteria in ficoſos, quos paſſim inſectatur tanquam pathicos & muliebria pati ſolitos. Hinc ergo profecto concludendum eſt melioribus auctoritatibus omnino deſtitui, qui opinionem tam caſſis conantur ſtatuminare.

---

# Caput III.

## *Diluuntur argumenta cætera, quæ pro ſtabilienda luis venereæ antiquitate proferuntur.*

Primo. Contendunt luem veneream ab Elephantiaſi Græcorum, ſeu Lepra Arabum nullatenus differre, & ſub elephantiaſeos aut lepræ nomine olim notam fuiſſe, adeoque hunc morbum in orbe noſtro non re novum eſſe, cum jam dudum vulgatiſſimus fuerit, ſed ſolo nomine cum nunc lue venerea infecti dicantur, qui quondam leproſi aut elephantiaci nuncupabantur. Exiſtimant autem huic opinioni ſuffragari ceſſationem lepræ, quæ in Europa ſub ingreſsum luis venereæ viſa eſt evaneſcere; unde putant poſse colligere lepram jam ignorari, quia cum lue venerea confunditur, ſicut ante lues venerea ignorabatur, quia confundebatur cum lepra.

Argumentum primum. Luem veneream cum elephantiaſi Grecorum ſeu lepra Arabum eamdem eſſe.

Sed hæc, quamquam Achillea videantur, mox concidunt, ſi attendatur.

Refellitur.

I. Luem veneream, etſi diceremus cum lepra Arabum & elephantiaſi Græcorum eamdem eſse, ut illi contendunt, inde tanto magis vel hoc ipſo nomine in Europa novam cenſendam eſse, cum certum ſit ex Hiſtoricorum & Medicorum fide lepram ipſammet morbum eſse (*a*) Syriæ & Ægypto endemium, & in Europa noſtra novum & alienigenam, in qua bis invaluerit; ſemel quidem ante Chriſtum natum, (*b*) advectus ſcilicet ab exercitu Pompeii Magni, cum poſt ſubactas Syriam & Ægyptum in Italiam regrederetur, ſed qui tunc brevi ceſsavit; iterum vero ſæculo a Chriſto nato duodecimo, tempore Expeditionum quæ Religionis cauſa ſuſ-

(*a*) Lucret. *De rerum natura*, *Lib.* 6.

(*b*) Galenus. *Lib. ad Glauconem* 2. *cap.* 11.

ſuſcipiebantur, vulgo *Croiſades*, ut Terra ſancta a Mahummedanorum tyrannide liberaretur, qua de re pleni ſunt Hiſtoricorum recentiorum Libri.

(b) Plinius, *Hiſt. Natur. Lib.* 26. *c.* 1.

Revera tamen temere nunc objici ab hodiernis Medicis, quibus lepram videre nunquam contigit, luem veneream cum lepra eamdem eſſe, quandoquidem unanimi Medicorum teſtimonio, qui ſub ingreſſum luis venereæ vixere, & quibus lepra notiſſima tunc fuit, conſtat e contrario lepram a lue venerea penitus diſcrepaſſe, ut collatis utriuſque morbi ſignis & ſymptomatis evidenter olim probavere, Coradinus Gilinus, *in Opuſculo de morbo Gallico*, anno 1497. Nicolaus Leonicenus, Vincentinus, *Lib. de Epidemia, quam Itali morbum Gallicum vocant*, anno 1497. Gaſpar Torella, Medicus Alexandri VI. & dein Epiſcopus Sanctæ Juſtæ in Sardinia, *Conſilio* 5. anno 1500. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis, *Tractat. de Morbo Gallico*, anno 1516. Petrus Maynardus, Veronenſis, *Tractat.* 1. *de Morbo Gallico*, anno 1518. Joannes Manardus, Ferrarienſis, *Epiſt.* 2. *de Morbo Gallico*, anno 1533. Aloyſius Lobera, Abulanus, Medicus Cæſareus, *in Lib. de quatuor aulicis Ægritudinibus* Hiſpanice ſcripto, anno 1534. Petrus Andræas Matthiolus, Senenſis, *in Opuſcul. de Morbo Gallico*, anno 1536. Joannes Baptiſta Montanus, Veronenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1550. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, *in Lib. de Morbo Gallico*, anno 1552. Gabriel Fallopius, Mutinenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, *cap.* 3. anno 1560. &c.

III. Quod ſi oculatorum tot teſtium auctoritate dubitatio non tollatur omnis, quamquam leproſi nunc raro obvii ſint, quos cum infectis lue venerea liceat conferre, poſſe tamen a quovis facile colligi luem veneream a lepra plurimum differre, ſi ſigna lepræ omnia, quæ ab Avicenna, *Lib.* 4. *Fen.* 3. *Tract.* 3. *cap.* 2. a Gordonio, *Philon. particul.* 1. *cap.* 22. a Guidone de Cauliaco, *Magnæ Chirurg. Tract.* 6. *Doctrin.* 1. *cap.* 2. & a pleriſque antiquioribus Auctoribus paſſim recenſentur & quæ omnia a Conrado Geſnero *in Examine leproſorum* accuratiſſime collecta ſunt, cum notis luis venereæ ſymptomatis comparentur: inde enim patebit ambos affectus in paucis & accidentalibus ſignis convenire; in multis & eſſentialibus apertiſſime differre.

Sic exempli gratia, juxta Guidonem de Cauliaco, *loco laudato*, ſunt ſex univoca lepræ ſigna, nempe „ *Oculorum & aurium rotunditas; Depi-* „ *latio, & graſſities ſeu tuberoſitas ſuperciliorum*; *Dilatatio & tortura narium* „ *ab extra, cum interiori ſtrictura; Labiorum fœtiditas, vox rauca ac ſi cum na-* „ *ribus loqueretur; Fætor anhelitus & totius perſonæ; Aſpectus fixus & horribi-* „ *lis ad modum Satyri*. Æquivoca vero ſunt ſexdecim: Primum, durities & „ tuberoſitas carnis, ſpecialiter juncturarum & extremorum; Secundum, „ co-

color morpheatus & tenebroſus; Tertium, caſus capillorum & renaſcitio ſubtilium; Quartum, conſumptio muſculorum, præcipue pollicis; Quintum, inſenſibilitas & ſtupor, atque crampa extremorum; Sextum, ſcabies & impetigines, gutta roſa & ulcerationes in corpore; Septimum, grana ſub lingua, ſub palpebris & retro aures; Octavum, ardores & puncturæ acuum, in corpore ſenſibilitas; Nonum, cutis eorum ad aerem ad modum anſeris diſplumatæ criſpitudo; Decimum, quando projicitur aqua ſuper ipſos, videntur unctuoſi; Undecimum, raro ſebricitant; Duodecimum, ſunt aſtuti & doloſi, furioſi, & nimis ſe ingerere volunt ſuper populum; Decimum tertium, habent ſomnia ponderoſa & gravia; Decimum quartum, habent pulſum debilem; Decimum quintum, habent nigrum ſanguinem, plumbeum & tenebroſum, cinerulentum, arenoſum & thromboſum; Decimum ſextum, habent urinas lividas, albas, ſubtiles & cineroſas. "

Inter hæc reperies quidem varias cutis affectiones, quarum proxime ſimiles in Syphiliticis aliquando obſervantur; ſed reperies nunquam gonorrhœas, ulcuſcula balani, inguinum bubones, exoſtoſes, hyperoſtoſes, &c. quæ in lue venerea, ſi non eſſentialia, ſaltem frequentiſſima ſunt; reperies numquam genitales partes præ cæteris male habitas fuiſſe in leproſis, quod tamen in lue venerea perpetuum eſt; ſicut viciſſim nec reperies quoque in Syphiliticis ſtuporem illum aut ſenſus amiſſionem in extremis, quæ elephantiacorum propria eſt, & unde venit in conſuetudinem proverbii, ut in eos qui ſenſum rerum non habent, objiciatur *ipſos non magis ſentire quam leproſos*.

IV. Elephantiaſim, luemque veneream, non natura modo, ſed etiam cauſa & therapeja inter ſe diſcrepaviſſe. Illam ſine contagio ullo, ſed ſolo diætæ errore plerumque contractam fuiſſe Medici omnes priſci uno ore teſtati ſunt; hanc contra diætæ vitio numquam produci conſtat, ſed ſola contagione propagari. Illam Medici omnes, ſi confirmata eſſet, incurabilem eſſe ſtatuerunt; hanc contra etiam confirmatam curari poſſe certum eſt. Illam adhibitis mercurialibus exaſperari & ingraveſcere, curari vero minime experientia compertum fuit; hanc contra mercurialium uſu ſemper mitigari, ac ſi legitima fuerit mercurii adminiſtratio, radicitus extirpari certo certius eſt, quæ ſane abunde arguunt cauſam, naturam, indolem plane diſſimilem.

V. Proinde minime mirum videri, ſi antiquiores illi Medici, qui morbi venerei primordia viderunt, etſi probe noſſent remedia omnia, quæ leproſis conducebant, & quæ in Libris Medicorum Græcorum, Arabumve obvia erant, ita tamen ignoraverint, ut ipſi confitentur, curatoriam methodum, quæ morbo de novo ingruenti competeret, ut quo ſe ver-

verterent diu neſcii & ancipites nova auxilia atque pharmaca inveſtigare neceſſum habuerint, a remediis lepræ plane diverſa: qua de re conſule Gaſparem Torellam, *Tract. de Dolore in Pudendagra*, anno 1500. Wendelinum Hock de Brackenaw, *Oper. de Morb. Gallic. cap.* 1. anno 1514. Ulrichum de Hutten, *Tract. de Morb. Gallic. curatione per adminiſtrat. lign. Guiaci*, anno 1519. Joannem de Vigo, Genuenſem, *Practic. Chirurg. Lib.* 5. *cap.* 1. anno 1513. Laurentium Phriſium, *Opuſc. de Morbo Gallico*, *cap.* 1. anno 1532. Gonſalvum Fernandez de Oviedo, *Lib.* 11. *Hiſtor. natural. & general. Indiarum Occidentalium*, Hiſpanice ſcriptæ, *cap.* 14. anno 1535. Gabrielem Fallopium, *Tract. de Morbo Gallico*, *cap.* 20. anno 1560.

VI. Inde itaque patere, cur leproſi tanto ſtudio abſtinuerint ab uſu cum iis, qui lue venerea inficiebantur, teſte Laurentio Phriſio, *loco ſupra citato*, ubi refert *ingruiſſe tum miram tumultuationem in plebe*, *quod leproſi nolebant habitare cum hoc morbo* (venereo) *infectis*. Unde colligitur leproſos pro perſuaſiſſimo habuiſſe novam hanc affectionem a lepra, qua ipſi jam ægrotabant, omnino differre, atque adeo poſſe ſe, ſi cum illis contubernio uterentur, novo morbo contaminari. Et ſane ideo Syphiliticos, cum Decretis Senatus Pariſienſis in ipſis luis venereæ primordiis a ſanorum commercio arcebantur, viſum fuit ad ædes ære multo conductas ablegare, non vero ad elephantiacorum noſocomia, vulgo *Maladeries & Leproſeries*, quæ tamen multa præſto aderant, ſcilicet ne leproſis infectione coinquinatis morbus morbo adderetur; qua de re plura infra *cap.* 13.

VII. Demum nullo fundamento affirmari lepram in Europa ſub ipſum luis venereæ ingreſſum derepente evanuiſſe, ut inde liceat concludere lepram cum lue venerea ſeu Gallica nomen tunc temporis commutaſſe. Siquidem contrarium liquet ex certiſſimis Medicorum monumentis, quæ teſtantur toto ſæculo decimo ſexto lepram in Europa frequentem fuiſſe. Fatemur quidem jam ab ipſo ſæculo decimo quinto lepram debilius ſæviiſſe, & mitigata ſenſim ferocia ita extenuatam fuiſſe per ſæculum ſextum decimum, ut tandem penitus evanuiſſe videatur initio præteriti ſæculi. Sed quid tum? Id nempe commune habuit cum morbis plurimis in Europa noſtra adventitiis, qui ibidem ſenſim habeſcunt & languent, dum ceſſent. Sic prius lepra ipſamet jam ceſſaverat in Italia tempore Pompeii Magni, teſte Plinio, *Hiſtor. natural. Lib.* 26. *cap.* 1. & quidem citius, quia tunc paucior fuerat numerus infectorum. Sic (*a*) reſtinctus eſt morbus ille, quem Gemurſam appellavere Priſci, inter digitos pedum naſcens, obliterato etiam nomine. Sic ignis ille ſacer ſancti Antonii, ſive ardentium morbus, qui olim nono & decimo ſæculo tanta ſtrage in Galliis graſſatus eſt; ſic ſudatoria febris, quæ An-

(*a*) Plin. *ibid.*

Angliam toties vaſtavit, jam pridem evanuere. Sic luem veneream ipſam tandem aliquando ceſſatum ire confidimus, nec inani forſan conjectura, ut probabitur infra.

Cæterum quibus de cauſis affectiones novæ nunc irrepant, nunc vero deſinant, difficilis eſt & perobſcura quæſtio, quam pro modulo explicandam aggreſſi ſumus, in Tractatu Gallice ſcripto, *De l'Origine des Maladies Epidemiques, & principalement de l'origine de la Peſte, où l'on explique les cauſes de la propagation & de la ceſſation de cette maladie*, quem adeat, qui plura volet; hæc enim non ſunt hujus loci.

*Secundo*. Objiciunt luem veneream ſponte oriri ex venere vulgivaga & pandemia, quoties ſcilicet mulier etiam ſana cum plurimis viris, qui ipſi quoque ſani ſint, promiſcue concumbit. Inde nempe ſemina diverſa miſceri in utero, ibi pro innata partium heterogeneitate, loci calore & uligine fermentari, putreſcere, corrumpi & in viroſum liquamen converti, contagii venerei haud diſſimile; imo vero cum contagio venereo plane idem; unde inferunt luem veneream non antiquam modo, ſed mundo fere coævam eſſe, cum a mundo fere condito homines vagis libidinibus ſemper dediti fuerint, cum fœminæ plurimæ tentigine vulvæ quaſi œſtro percitæ plurium virorum amplexibus ſe proſtituerint, ſaltem cum numquam defecerint ſcorta diobolaria. Argumentum alterum. Luem veneream ſponte oriri ex venere vulgivaga.

*Quæ perminxerunt Calones atque Caballi.* Horat. *Sermon. Lib. 1. Satira 2.*

Sed vaniſſima eſt hæc arguendi ratio. 1. Id ſibi aſſumunt confidentiſſime luem veneream natam olim eſſe, & quotidie naſci ac pullulare pura etiam venere, ſi vaga ſit, hoc eſt ſi plures viri ſani cum eadem muliere etiam ſana corpora miſceant, quaſi ſcilicet experimento certo id didiciſſent, quaſi quotidiano uſu compertum haberent. At hæc nec ulla ſtant auctoritate idonea, nec ulla experientia unquam confirmata fuere. Ruit ergo concluſio de antiquitate luis venereæ, quæ tam infirmo fundamento tota nititur, & abit in merum ſophiſma, quod Logici dicunt *a petitione principii*, ſeu *ignoratione elenchi*. Refellitur.

2. Multo potiore jure nobis licet inverſo propoſitionum ordine concluſionem directe contrariam elicere. Fuere nempe olim fœminæ impuriſſimæ libidinis, quæ licet plurium virorum concubitus pertulerint, laſſari quidem, ſed ſatiari non potuerunt, fuere lupanaria plurima, ubi mercenariæ ſtipis ancillæ obviis quibuſcumque ſui copiam facerent. Numquam tamen legimus veneream luem olim obſervatam fuiſſe. Ergo colligendum eſt veneream luem vulgivaga venere, modo pura fuerit, numquam generari, ac proinde fœminam, quæ bene valeat, morbo alio quocunque placuerit; lue vero venerea numquam poſſe affici, quamquam virorum plurimorum concubitui ſeſe permittat frequentiſſime, modo ipſi quoque valeant.

3. Fo-

3. Fovit olim Aurelius Minadous, Rhodiginus, opinionem prima facie ab ea quam refellimus haud abſimilem, *in Tractatu de virulentia venerea*, Venetiis edito anno 1596. ubi tradit *cap.* 29. hanc virulentiam ex fœdiſſimis impuriſſimarum meretricum uteris primum erupiſse, commixtis ibi & putreſcentibus ſeminibus diverſis. *Nam*, inquit ille, *ſicut unus cibus ſano ventriculo ſanitatis eſt cauſa, varietas vero ciborum ventriculum premit*; *& acores ac nidores excrementaque peſſima congerit, ita ſemen unum utero familiare & ſanum eſt, & fœcunditatem promovet; contra multitudo & varietas ſeminum unicum uterum ita afficit, ut prava, imo peſſima excrementa ſui corruptione producat.*

At vero cum ille probe intelligeret vagas libidines antiquitus ſemper viguiſse, attamen luem veneream numquam obſervatam fuiſse ante annum 1494. ſententiam ſuam non de quibuſvis mulieribus accipiendam eſse ipſe monuit, ſed *de Indicis ſolum, quæ mediantibus cælo, aere, aquis & locis illis ex peculiari victus forma, & actionum ſuarum ſordida atque impura materie, contrahunt, vel rectius ſibi adgenerant hoc venenum, quod deinde ad nos delatum eſt tempore Columbi, & mediantibus exercitibus Hiſpanis & Gallis per contagium ſerpſit:* quæ, ut liquet, non in nos, ſed nobiſcum faciunt.

Argumentum tertium, Ductum a morbo canibus familiari.

*Tertio*. Tandem opponunt exemplum morbi in canibus frequentis: nempe familiare eſt canibus, cum ad ſenium vergunt, potiſſimum in calidioribus Provinciis, & æſtivo tempore, ſcabie fœda & quæ herpeti miliari congener eſt, affici, qua non modo cutis eroditur & exaſperatur, ſed etiam pilorum defluvium ſive alopecia infertur. Solet plerumque una conjungi multiplex ulcuſculorum progerminatio in genitalibus cum manifeſto tumore, qui phimoſim in maribus refert. Jam autem volunt hunc morbum, qui canibus ſemper infeſtus fuit, a lue venerea, quæ homines inficit, non differre; quod tanto potiore jure videntur ſibi poſse aſsumere, quod mercurialis unguenti illitu pari ſucceſsu curetur ac ipſa lues venerea; unde colligunt luem veneream in hominibus æque antiquam eſse ac memoratum affectum in canibus, adeoque utrumque morbum utrique animalium generi coævum.

Refellitur.

Sed hæc omnia meræ ſunt argutiæ, cum liquido conſtet ſcabiem hanc caninam cum lue venerea nullomodo convenire.

Nam 1. Scabies illa canibus ſponte accidit ex naturali vitio, quo eorum ſanguis ex ſe acrior inquinatur, ſine ullo contagio extrinſecus inducto, ſaltem ſine prævia cum aliis canibus copulatione, ut non ſemel obſervavi.

2. Scabies illa copulatione non traducitur; alioquin jam univerſum genus caninum tali labe inquinatum foret, cum canes ita vaga utantur venere, ut debeant morbos quoſcumque patiantur cito invicem communicare, ſi ea ratione cum cæteris communicari poſſint.

3. Sca-

Digitized by Google

3. Scabies illa ſponte plerumque ceſsat ſine remediis ſola tempeſtatis aut nutritionis mutatione, ut experientia compertum eſt, quæ ſingula abunde demonſtrant hanc canum ſcabiem a lue venerea hominum abſolute diſparem eſse.

4. Demum neque in contrarium quidquam poteſt argui vel ex eruptione ulcerum in genitalibus canum ſcabidorum, cum experientia notum ſit, ne in hominibus quidem pudendorum ulcera perpetuo virulenta & venerea eſse; vel ex curatione morbi illitu mercurialis unguenti, cum certo certius ſit mercurium mederi plurimis affectibus a lue venerea plane diverſis, & ſcabiei præſertim contumaciſſimæ, ad quam curandam mercurium adhibere quotidianum eſt.

## CAPUT IV.

*Luem veneream ab anno* 1494. *ad annum* 1496. *Europæ primum innotuiſſe.*

CAROLUS Octavus Francorum Rex arma movit in Italiam menſe Auguſto anni 1494. & feliciter peragratis Inſubria, Etruria, Statuque Eccleſiaſtico, invaſit menſe Februario anni inſequentis Regnum Neapolitanum, quod hereditario jure ſibi vindicabat. Inde digreſsus ſub finem menſis Maji, & pugna ſuperatis ad Forum novum menſe Julio hoſtilibus Venetorum copiis, in Gallias glorioſe rediit menſe Octobri anni 1495. Gilbertus Dux Montiſpenſerii, e ſtirpe regia, qui cum præſidio 6000. militum relictus fuerat, Regnum ſub ditione retinere conatus eſt, quandiu vixit; ſed tandem Galli poſt illius obitum in partes diſtracti, Neapolitanorum perfidia proditi, & Arragonenſium copiis, quæ a Sicilia transfretaverant, pulſi, Regno decedere coacti ſunt ad finem anni 1496. *Carolus VIII. Francorum Rex Regnum Neapolitanum armis invaſit ann. 1494.*

Hac epocha luem veneream Europæ primum innotuiſse conſtans fama eſt, nec inani ſane fundamento, cui hac de re conſentientes habeamus Scriptores Medicos omnes, qui in Italia eo tempore vixerunt & de primis morbi natalibus ſcripſerunt. Igitur ut difficilis & agitata diu quæſtio certo & æquo judicio tandem dirimatur, ſatis eſt ſi potiſſima illorum teſtimonia nude congeramus ex Chronologiæ ordine, ut inde manifeſte liqueat, 1. Luem veneream eo tempore in Italia primum apparuiſse, unde in cæteras Europæ regiones brevi diſseminata ſit. 2. Morbum hunc ab antiquis quibuſcumque morbis diſparem, a nemine tunc cognitum fuiſse. 3. Imo contra Medicos morbi novitate perculſos, & remediorum, quæ in ſimilibus affectibus uſui eſse ſolebant, inefficaciam expertos, quo ſe verterent plane neſcivíſse, & tam diræ luis curationem Circulatoribus & Empiricis aliquandiu permiſiſse. *Quo tempore lues venerea in Europa primum innotuit.*

I. Coradinus Gilinus, Artium & Medicinæ Doctor, *in Opuſculo de* *Teſtibus*

Coradino Gilino. 1497. *Morbo Gallico*, quod ad Sigiſmundum Ducem Eſtenſem, Herculis I. Ducis Ferrarienſis filium ſcribebat, ſic præfatus: "Cum anno elapſo 1496. „ morbus quidam ſæviſſimus mortales quamplurimos invaſerit tam in Ita- „ lia, quam etiam ultra montes, hunc Itali morbum Gallicum appellant, „ Neapolitanum morbum nominant, eo quod in Italia, & maxime Neapo- „ li ſe hac truculenta peſte affectos eſſe dicant; vel quia iſte morbus tempo- „ re tranſitus Gallorum citra montes in Italia viſus eſt. Et quia hic morbus „ apud Modernos INCOGNITUS eſt, variæque de eo diſceptationes inter „ Phyſicos (Medicos) habitæ fuerunt & habentur, decrevi aliquid de „ eo pro exiguis ingenioli mei viribus ſcribere, quam breviſſime po- „ tero.

Nicolao Leoniceno. 1497. II. Nicolaus Leonicenus, Vincentinus, Profeſſor Medicus Ferrarienſis celeber Medicinæ Græcæ inſtaurator, in Libello *De Morbo Gallico*, quem ad Joannem Franciſcum Mirandulenſem Concordiæ Comitem, ſcripſit anno 1497. probat ſtatim *novos Italiæ adveniſſe morbos prioribus ſæculis ignotos*, exemplo Lichenum, *quos ante Claudii Principatum incognitos fuiſſe „ teſtatur Plinius*, *Hiſtoriæ naturalis Lib. 26.* Inde vero ſic pergit: Simile „ quoddam hoc noſtro ævo accidit, jam enim INSOLITÆ naturæ mor- „ bus Italiam & multas alias regiones invaſit.... Huic tamen morbo non- „ dum noſtri temporis Medici verum nomen impoſuere, ſed vulgato no- „ mine morbum Gallicum vocant, quaſi ejus contagio a Gallis in Italiam „ importato, aut eodem tempore & morbo ipſo & Gallorum armis Ita- „ lia infeſtata .... Ego .... cogor exiſtimare (neque mihi poteſt in captum „ mentis aliter pervenire) natam hanc repente luem noſtram ita infeciſſe „ ætatem, ut NULLAM ſuperiorem.

Gaſpare Torella. 1500. III. Gaſpar Torella, Valentinus apud Hiſpanos, Alexandri VI. ſummi Pontificis, Cæſariſque Borgiæ ejuſdem filii olim Medicus, tunc vero ab annis decem Epiſcopus Sanctæ Juſtæ in Sardinia, ſic loquebatur in Tractatu *De Dolore in Pudendagra*, ſcripto anno 1500. "Gallis manu forti Ita- „ liam ingredientibus, & maxime Regno Parthenopæo occupato, & ibi „ commorantibus, hic morbus detectus fuit. Idcirco ab Italis morbus Gal- „ licus cognominatus fuit, arbitrantibus ipſum Gallis connaturalem eſſe. „ In Gallia vero, quia in reverſione Regis Caroli cum ſuis in Galliam hic „ morbus apparere incepit, credentes Galli ſe eum ex Neapoli apportaſſe, „ hanc ob cauſam morbum Neapolitanum vocarunt ..... Et cum noſtris „ temporibus talis monſtruoſa ægritudo a NULLO fuerit viſa, idcirco a „ nullo quantumcunque perito, experto, & ſenio confecto canonice & „ recte curari poterat. Addiderunt medius fidius calcaria equo ſponte „ currenti rudes, pertinaces, illiterati, & ut ita loquar vulgus, qui totis „ viribus conabantur publice prædicare & aſſerere ſcientiam Medicinæ „ eſſe vanam ſeu imperfectam, eo quia huic ægritudini nullus opitulaba- „ tur.

Digitized by Google

tur.... Et non ſine cauſa hoc divulgabant eo quia litterati ab hac cura " fugiebant, in hoc morbo ſe nihil ſcire confidendo, quare aromatarii, " herbarum collectores, cæterique mechanici ac vagabundi & impoſto- " res his temporibus hujus morbi veros & perfecte curatores ſe ipſos eſse " profitentur. „

IV. Joannes de Vigo, Genuenſis, ſeu potius *Rapalligena*, in ditione Genuenſi, Chirurgus Julii II. ſummi Pontificis, in *Practica Chirurgica*, quam *copioſam dixit*, & cui ſcribendæ incubuit ab anno 1503. ad annum uſque 1513. ſic ait *Lib.* 5. *cap.* 1. " Anno 1494. de menſe Decembris, quo anno Sereniſſimus ille Carolus Francorum Rex, magna comitante ca- " terva, verſus Italiæ partes iter accepit; ad Regnum Neapolitanum re- " cuperandum, apparuit utique eodem anno quoddam morbi genus quaſi " per totam Italiam INCOGNITÆ naturæ, quem variis & diverſis no- " minibus diverſæ Nationes appellarunt..... Pro ejus curatione operæ " pretium fuit nova auxilia & pharmaca indagare: & in rei veritate ſi " quid ſalutis inventum fuerit in iſto morbo, fuit potius ex novis experi- " mentis, quam ex antiquis auxiliis ratione & auctoritate multoties in " eorum ſcripturis approbatis. "

Joanne de Virgo. 1503.

V. Antonius Benivenius, Florentinus, in *Libro de abditis rerum cauſis*, Florentiæ excuſo anno 1507. hæc habet de ortu luis venereæ: " NOVUM morbi genus anno ſalutis nonageſimo ſexto ſupra mille quadringentos a " Chriſtiana ſalute, non ſolum Italiam, ſed fere totam Europam irrepſit. " Hoc ab Hiſpania incipiens, per Italiam ipſam primum, tum Galliam, " cæteraſque Europæ Provincias late diffuſum mortales quamplurimos " occupavit. „

Antonio Benivenio. 1507.

VI. VVendelinus Hock de Brackenavv, Artium & Medicinæ in Gymnaſio Bononienſi Profeſsor, in Opere *De Morbo Gallico*, *cap.* 1. hæc habet: " Sic etiam in Medicina contingit, quod per admirationem alicujus ægri- tudinis nobis ignotæ pervenire poſsumus ad cognitionem ipſius. Sicut " evenit hoc tempore, ſcilicet ab anno Domini 1494. uſque ad præſentem " annum 1514. quo morbus quidam contagioſus, qui Gallicus appellatur, " ſatis efferbuit.... De hoc morbo, aut de cauſa ejus efficiente, formali, " ac materiali NEC Antiqui, NEC Moderni certam cognitionem dede- " runt, nec de nomine & quidditate ejus aliquid veridice dixerunt aut " ſcripſerunt.... Et non ſine cauſa etiam litterati (ſicut iſtis temporibus " a Doctoribus ſæpe videmus) ab hoc crudeli morbo fugiunt, ſe nihil " ſcire confidendo. Quare aromatarii, herbarum collectores, cæterique " mechanici, ac vagabundi, & trufatores (ut ita loquar) hujus morbi " veros & perfectos curatores ſeipſos eſse profitentur. „

Wendelino Hock de Brackenavv. 1514.

VII. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis, in Tractatu *De Morbo Gallico*, circa annum 1516. conſcripto, *cap.* 1. ſic narrat luis vene-

Jacobo Cataneo de Lacu Mar-

cino. 1516. reæ ingreſſum. „ Anno virginei partus 1494. invadente Carolo Octavo „ Francorum Rege Regnum Parthenopæum, Alexandro vero Sexto & „ tempeſtate ſummum Pontificatum gerente, exortus eſt in Italia mon- „ ſtruoſus morbus, NULLIS ante ſæculis viſus, totoque in orbe terra- „ rum INCOGNITUS.

Petro Maynardo. 1518. VIII. Petrus Maynardus, Veronenſis, Tractatus duos de Morbo Gallico conſcripſit circa annum 1518. in quorum priore, *cap.* 1. ſic ait: „ Hoc noſtro tempore detectus quidam morbus epidemialis ſive fatalis „ .... Apud homines Gallicus appellatur, quoniam de eo NULLA eſt me- „ moria, niſi ex quo Carolus Francorum Rex cum ſuo exercitu in Ita- „ liam ſe contulit, anno ſcilicet virginei partus 1496.

Ulricho de Hutten. 1519. IX. Ulrichus de Hutten, Eques Germanus, cum lue venerea infectus, & vulgarem ſui temporis curationem undecies intra novem annos incaſſum expertus, tandem uſu ligni Guiaci perfectæ ſanitati reſtitutus eſset circa annum 1519. eruditum Tractatum *De Morbi Gallici Curatione per adminiſtrationem ligni Guiaci* conſcripſit hoc eodem anno ad Albertum Brandeburgenſem, S. R. E. Cardinalem, Moguntinum & Magdeburgenſem Archiepiſcopum & Electorem, in quo ſequentia legere eſt *cap.* 1. „ Viſum Deo eſt & noſtra ætate morbos oriri Majoribus, ut exiſtimare „ licet, INCOGNITOS. Annus fuit a Chriſto nato poſt milleſimum & „ quadringenteſimum nonageſimus tertius aut circa, cum irrepſit peſti- „ ferum malum, non in Gallia quidem, ſed apud Neapolim primum: „ Nomen vero inde ſortitum eſt, quod in Gallorum exercitu, qui illic „ Caroli Regis ſui auſpiciis belligerabat, apparuit prius quam uſquam „ alibi.... Medici fugiebant ejus porro aſpectum, nedum contactu ab- „ ſtinebant, ut morbi præterea nullius..... (Et *cap.* 2.) Hoc præcipue in „ morbo quantum noſtra ætate laboret Medicina compertum eſt, ſile- „ bant ab ejus ortu totum in Germania biennium Medici.... Demum „ *c.* 4. In hac Medicorum conſternatione, his erroribus ingeſserunt ſe „ Chirurgici manum admolientes.

Laurentio Phriſio. 1532. X. Laurentius Phriſius, Germanus, in Opuſculo *De Morbo Gallico*, quod Baſileæ editum fuit anno 1532. ſic ait *cap.* 1. „ Anno Chriſti Salvatoris noſtri 1496. efferbuit quidam morbus atrociſſimus, irruens in ho- „ mines ſævo morſu ulcerum, glandularum & duriſſimorum dolorum, „ adeo notabili cruciatu, quod ſinguli videntes obſtupuere: nam INCO- „ GNITUS & INVISUS erat iſte peſtifer morbus non tantum vulgo, „ verum etiam Doctis & in ſacra Medicina eruditis..... Pauperes hoc ma- „ lo laborantes expellebantur ab hominum converſatione tanquam pu- „ rulentum cadaver, derelicti a Medicis, (qui ſe nolebant intromittere „ in curam tam ſpeculando & conſulendo, quam viſitando.) Habitabant „ in arvis & ſylvis. Quum igitur homines in tantum diſcederent ab illis mi-

Digitized by Google

miſeris, attamen Sublimis & Glorioſus nolens derelinquere illos, quos „ ſuo pretioſo ſanguine diraque morte redemit, miſit ex Gallia & Nea-„ poli nonnullos Empiricos vel Medicos, qui potius temeraria audacia ,„ quam induſtria cœperunt curare homines hoc malo laborantes.

XI. Petrus Andræas Matthiolus, Senenſis, in Opuſculo ſive Dialogo *De Morbo Gallico*, circa annnm 1536. conſcripto, aſſerit diſertis verbis „Deum memoria patrum, ut ineffrænatam mortalium luxuriam debitis afficeret pœnis, aut propoſitis contineret ſuppliciis, morbo, qui Gallicus,„ vocatur, Italiam bellorum procellis concuſſam confeciſſe, qui poſtea„ contagione vulgatus eſt..... *Et paulo infra:* Hoc unum ſcias, *inquit* ,„ ante Caroli Francorum Regis adventum, nec morbum NOVISSE Ita-„ liam, nec nomen AUDIVISSE.„ — Petro Andræa Matthiolo. 1536.

XII. Alphonſus Ferrius, Neapolitanus, Artium & Medicinæ Doctor, Medicus Pauli III. ſummi Pontificis, in Tractatu *De Morbo Gallico, & ligni ſancti natura, uſuque multiplici*, Pariſiis edito anno 1539. ſic diſſerit *Lib.* 3. *cap.* 1.„ De morbo, quem Gallicum appellant, NEMINEM ex antiquis Scriptoribus aliquid in ſpecie atoma ſcripſiſse comperio. In ge-„ nere vero nonnullos ex Veteribus recentiores autumant aliquid artigiſ-„ ſe conjectura quadam, non quod res ita ſe habeat..... Sed crucient ſe„ juniores quantumlibet in interpretanda nominis ſignificatione, ac verbi„ vim, quatenus pro eis facit, interpretentur, NEMO tamen ſpeciale„ Capitulum de ejus morbi genere editum demonſtrabit. „ — Alphonſo Ferrio. 1539.

XIII. Hieronymus Fracaſtorius, Veronenſis, *Lib.* 2. *De Morbis contagioſis*, *cap.* 1. typis excuſo Venetiis anno 1549. hæc proponit de Syphilide: „NOVUM & diu orbe noſtro INCOGNITUM morbum inter„ alia miranda noſtra tempeſtas vidit, qui Europam fere omnem, Aſiæ„ vero atque Africæ partem non parvam occupavit: In Italia vero fere iis„ temporibus erupit, quibus Galli ſub Rege Carolo Regnum Neapolita-„ num occupavere, annos circiter decem ante 1500.„ — Hieronymo Fracaſtorio. 1549.

XIV. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, initio *Libri de Morbo Gallico*, qui Venetiis excuſus fuit anno 1553. enarrata vulgari Hiſtoria de ortu luis venereæ, cum Carolus Octavus Francorum Rex Regnum Neapolitanum armis invaderet anno 1495. in hæc demum verba concludit: Res vero ſumma eſt luem hanc TUNC cæpiſſe, cum Galli Italiam in-„ feſtarunt, & Carolus Octavus Francorum Rex Neapolim ſub ditionem„ poſuit.„ — Antonio Muſa Braſſavolo. 1553.

XV. Joannes Sylvius, Inſulenſis apud Belgas, in Tractatu *De Morbo Gallico*, quem ab ipſo conſcriptum eſſe conſtat anno 1556, confutatis variis opinionibus, fatetur, „ Saniorem ipſi videri eorum ſententiam, qui anno abhinc ſexageſimo ſecundo (*hoc eſt anno* 1494) quo tem-„ pore Carolus Octavus Gallorum Rex, cognomine Gibboſus, Neapolim„ — Joanne Sylvio. 1556.

„ opugnaturus in Italiam exercitum introduxit, hunc morbum ſuppul-
„ lulaſse arbitrati ſunt.

Gabiele Fallopio. 1560. XVI. Gabriel Fallopius, Mutinenſis, in Tractatu *De Morbo Gallico*, quem conſcribebat circa annum 1560. prolatis in *primo capite* exemplis variis morborum, qui orbi noſtro de novo incubuere, ſic inde pergit, „ Noviſſimum eſt, quod præ manibus habemus, & morbum Gallicum „ ſeu Gallicam ſcabiem appellamus...... Nec dubitandum eſt ſi novus „ ſit necne, quoniam temporibus noſtrorum patrum NONDUM reper- „ tus NONDUM auditus, tunc temporis elephantia graſsabatur...... „ Hæc ſcabies invaſit nos anno 94. ſupra 1400. cum Carolus Imperator „ ſummæ auctoritatis atque ingenii ardentiſſimi, ( Imperatorem voco „ exercitus Ducem ) cum gliſceret animus ejus in bellum convocato „ eo anno maximo exercitu invaſit Italiam, & ſub ejus imperio ſubacto „ Mediolanenſi Ducatu, Hetruria tota, & cedentibus Rebuſpublicis Flo- „ rentinis, &c. Romam invaſit; inde Neapolim, de jure hæreditario ſi- „ bi putans competere, cum exercitu maximo octuaginta mille militum „ aggredi tentavit. Tunc temporis apparuit hic morbus.

Aliiſque Numero multis. Sed quid opus eſt in re manifeſta plura cumulare teſtimonia? Pote- runt, ſi lubeat, conſuli Leonardus Schmai, Salisburgenſis, *Tract. De Morbo Gallico*, *cap.* 1. Nicolaus Maſsa, Venetus, *Lib. De Morbo Gallico, Tract.* 1. *cap.* 1. Antonius Gallus, *Oper. de ligno ſancto non permiſcendo*, *c.* 1. Aloyſius Lobera, Abulanus, Medicus Caroli V. Imperatoris, *Lib. De quatuor aulicis ægritudinibus*. Joannes Baptiſta Montanus, Veronenſis, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 1. Leonardus Fuchſius, Germanus, *in Appendice ad Lib.* 5. *De curandi ratione*. Proſperus Borgarutius, Patavinus, *Method. De Morbo Gallico*, *cap.* 1. Nicolaus Macchellus, Mutinenſis, initio *Tractatus De Morbo Gallico*. Alexander Trajanus Petronius, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 1. *cap.* 1. Demum Guillelmus Rondeletius, in Schola Monſpelienſi Profeſsor regius & Cancellarius, initio *Lib. De Morbo Italico*, qui ab ineunte ſæculo decimo ſexto ad annum 1566. ſcripſere omnes, ac omnes uno ore referunt luem veneream & NOVUM in Europa morbum eſse, & cum apparuit deſinente decimo quinto ſæculo coætaneis Medicis plane IGNOTUM fuiſse.

## Caput V.

*Expenduntur loca aliquot Medicorum Chirurgorumve anno 1494. antiquiorum, quæ allatæ epochæ videntur contradicere.*

Cum loca omnia, quotquot ex variis Auctoribus corradi ſolent, ut probetur luem veneream data epocha antiquiorem eſse, ſimillima vel potius plane eadem ſint, ea ſimul colligere viſum eſt, ut in reſponden-

dendo tautologiæ tædium effugeremus. Inde ſane nullus dabitur adverſariis querendi locus, cum ſi quid auctoritates illæ valeant, inde tanto magis valituræ ſint luce mutuo collata.

Harumce auctoritatum aliæ quidem dudum notæ ſunt, & apud Scriptores pleroſque, qui luis venereæ antiquitati favent, paſſim obviæ; aliæ vero novæ & a Guillelmo Becketto, Chirurgo Londinenſi, qui nuperrimus eſt ejuſdem opinionis propugnator, recens objectæ. Ideo ne quid dolo malo confudiſſe vel omiſiſſe videremur, placuit auctoritates illas utriuſque generis ſeparatim, articulatim, diſtincte proponere, propoſitaſque diluere: priores iſto, poſteriores vero ſequente capite. Opponuntur loca varia ex variis Auctoribus excerpta, qui ante annum 1494. vixerunt.

Multi ſunt Scriptores, quos in luis venereæ novitatem militare vulgo objicitur.

I. Guillelmus de Saliceto, Placentinus Medicus, *Chirurgiæ Lib.* 1. *cap.* 42. *De Apoſtemate in inguinibus. Hæc ægritudo*, inquit, *vocatur bubo vel dragoncelli inguinis, vel apoſtema inguinis, & ut plurimum fit ex materia frigida, quæ ab hepate expellitur ad loca illa, quæ debilia, vacua; & aliquando ex materia calida; & aliquando cum accidit homini in virga corruptio propter concubitum cum fœda muliere, aut ob aliam cauſam. Itaque corruptio multiplicatur & retinetur in virga, unde non poteſt natura mundificare virgam aut locum, primo propter multam plicaturam partium illarum & propter ſtrictam viam illius loci, unde redit & regurgitat materia ad locum inguinum propter habilitatem loci illius ad recipiendum ſuperfluitatem quamlibet, & propter affinitatem quam habent hæc loca ad virgam.* Guillelmo de Saliceto. 1270.

Idem agit ibidem *cap.* 48. *De Puſtulis albis vel rubeis, & de milio, & de ſciſſuris & de corruptionibus vel hujuſmodi, quæ fiunt in virga vel circa præputium propter coitum cum fœtida muliere, aut cum meretrice, aut ab alia cauſa.*

II. Lanfrancus Mediolanenſis, Medicinæ Doctor, *Practicæ ſeu Artis completæ Chirurgiæ Tract.* 3. *Doctrin.* 2. *cap.* 11. ait *ſæpe provenire apoſtema in inguine propter ulcera virgæ & pedum, propterea quod locus eſt deſcenſus humorum ad illa loca, & tunc non eſt ita timendum, propterea quod venire tunc poteſt ſine multa corporis plenitudine, & abſque eo quod decurſus humorum maxime ibi fiat*; Ibidem *Tractat.* 3. *Doctrin.* 3. *cap.* 11. *De ficu & cancro & ulcere in virga virili. Ficus*, inquit idem, *eſt quædam excreſcentia, quæ naſcitur ſupra præputium virgæ, & aliquando ſuper caput, quæ quidem aliquando eſt mollis, ut de phlegmatica generata materia, aliquando dura, ut de melancholica, quæ ſi corrumpatur tranſit in cancrum. Cancer fit in virga, ſicut in aliis diximus fieri membris: ulcera veniunt ex puſtulis calidis virgæ ſupervenientibus, quæ poſtea crepantur; vel ex acutis humoribus locum ulcerantibus; vel ex commiſtione cum fœda muliere, quæ cum ægro talem habente morbum de novo cojerat.* Lanfranco. 1290.



Digitized by Google

Bernardo Gordonio. 1300.

III. Bernardus Gordonius, in Univerſitate Monſpelienſi Medicinæ Profeſſor, *Lilii Medicinæ Particul. 7. cap. 5. De Paſſionibus virgæ. Paſſiones virgæ*, inquit, *ſunt multæ, ſicut ſunt apoſtemata, ulcerationes, cancri, inflatio, dolor, pruritus. Cauſæ ſunt exteriores aut interiores. Exteriores, ſicut caſus, percuſſio, & jacere cum muliere cujus matrix eſt immunda, plena ſanie, aut virulanta, aut ventoſitate & ſimilibus corruptis. Si autem cauſa fuerit intrinſeca, tunc ſunt ſicut humores corrupti & mali deſcendentes ad virgam & ad partes inferiores, inducentes prædictas paſſiones.*

Joanne de Gaddeſden. 1310.

IV. Joannes de Gaddeſden, Chirurgus Anglicus, *in Roſa Anglica cap. De cura ulcerum virgæ. Ulcera*, inquit, *virgæ virilis contingunt vel ex coitu cum juvencula, vel ex coitu cum menſtruata, vel ex retentione urinæ & ſpermatis.*

Guidone de Cauliaco. 1360.

V. Guido de Cauliaco, Gabalitanus, Chirurgiæ & Medicinæ Doctor in Univerſitate Monſpelienſi, *in Chirurgia magna Tract. 6. Doctrin. 2. cap. 7. §. 9.* differit *de Calefactione & fœtiditate in virga propter decubitum cum muliere fœtida.*

Valeſco de Taranta. 1400.

VI. Valeſcus de Taranta, Profeſſor Monſpeſſulanus, *Philonii Lib. 6. cap. 6. De ulceribus & puſtulis virgæ. Cauſæ*, inquit, *poſſunt eſſe primitivæ aut accedentes aut conjunctæ. Primitivæ, ut eſt vulnus, vel attritio vel coitus cum fœtida, vel immunda, vel cancroſa muliere; alia cauſa poteſt eſſe portaſſe femoralia nigra, fœtida & immunda; alia Cauſa poteſt eſſe materia ſpermatica vel corrupta retenta inter caput virgæ & præputium, vel mali humores ibidem retenti, qui ibi retenti & non evacuati corrumpunt locum quem tangunt, vel ulcerant.* Et ibidem in fine, *Puſtulæ virgæ fiunt, ſi quis coeat cum fœmina habente ulcus in Matrice, quæ contagioſitate ſua inficit virgam & in ea facit ulcus.*

Petro de Argelata. 1470.

VII. Demum Petrus de Argelata, Bononienſis, Artium & Medicinæ Doctor, *Chirurgiæ Lib. 2. Tract. 30. cap. 3. De Puſtulis, quæ adveniunt virgæ propter converſationem cum fœda muliere, quæ albæ ſunt vel rubeæ. Ex materia venenoſa*, inquit, *quæ retinetur inter præputium & pellem virgæ cauſantur iſtæ Puſtulæ tales per hunc modum, quoniam ex retentione illius materiæ, quæ remanet inter pellem & præputium ex actione viri cum fœda muliere, quæ non reſpirat, putreſit: deinde ille locus denigratur & mortificatur ſubſtantia virgæ, quæ reſtaurationem non recipit, niſi corruptione illa remota, & loco abſterſo.* Deinde propoſitis ad eas puſtulas lotionibus detergentibus, ſtypticis, erodentibus, &c. ſic ille pergit. *Unum recordor vobis quod antequam iſta balnea dicta* (lotiones) *ex vino illo ſtyptico fiant, fiat purgatio: aliter illis bubo ſuperveniret in inguine, quoniam materia quæ venit ad locum illum retro pellitur a balneo iſto*) ſeu potius lotione) *& inveniens concavitatem inguinis illic moram facit; quare bubo generatur & ad exituram pluries deveniet. Quare purgationem univerſalem facias; & imperiti Medici ſperantes in-*

Digitized by Google

*indiſcrete vel incautela non faciunt purgationem, quare duplici modo lucrantur, quoniam de virga & bubone. Iterum viri tales debentes materiam venientem ad locum reſolvere, quærunt illam ſaniane* ( ſaniare ) *ut aliquid lucrentur, & hoc non debet fieri a diſcreto viro & magiſtro.*

Sed qui ea loca ex variis Auctoribus rudioris ætatis tam ſtudioſe conquiſita objiciunt, & de venereis penis ulcuſculis & inguinum bubonibus exiſtimant eſſe intelligenda, næ inde arguunt ſe in eorumdem Auctorum lectione & doctrina plane hoſpites eſſe, cum certum ſit Auctores illos de venereis ulcuſculis ſive bubonibus, qualia nunc obſervantur, ne ſomniaſſe quidem laudatis locis, ſed de bubonibus & ulcuſculis a cauſa ſimplici oriundis, qualia olim obſervari potuere, loqui, ut liquet multis, copioſis, variiſque rationibus. Sed ea loca non debent accipi de ulcuſculis aut bubonibus venereis.

1. Quod ea virgæ ulcera, iique bubones inguinum tam paucis deſcribantur, ut inde nulla ratione veriſimile ſit laudata loca de ulcuſculis aut de bubonibus venereis accipi poſſe, quæ ſane non potuiſſent tam perfunctorie exponi a Medicis, quos in deſcribendis cæteris affectibus multo levioribus diligentes, imo verboſos fuiſſe notum eſt. Ut multis probatur.

2. Quod antiquiores illi Medici, ſi bubones aut ulcera, quæ deſcribunt, luis venereæ incipientis vel confirmatæ ſymptomata fuiſſent, ex notis morbi ſignis debuiſſent in morbi notitiam deduci, atque adeo de lue venerea, a qua dependerent, fuſe & ex profeſſo diſſerere, ut ferebat quæſtionis dignitas ac manifeſta utilitas, de qua tamen ne verbum quidem unum proſtat in illorum Operibus.

3. Quod ea penis ulcera non tantum veneris uſui cum fœda muliere adſcribantur, ſed etiam cauſis aliis, ut a Lanfranco, *puſtulis calidis virgæ, vel acutis humoribus ulcerantibus*, ut a Gordonio, *caſui vel percuſſioni*; ut a Gaddeſden, *coitui cum juvencula aut menſtruata, vel retentioni ſeminis & urinæ*; demum ut a Valeſco de Taranta, *vulneri, attritioni, ſpurcitiei & ſquallori femoralium, materiæ acriori ſub præputio collectæ, pravis humoribus ulcerantibus*, &c. Unde ſequitur venerea ea nequaquam fuiſſe, quippe quæ niſi ab impuro cum infecta concubitu numquam producantur.

4. Quod pari quoque ratione bubo dicatur produci, non modo ab ulceribus virgæ, quod cum bubone venereo quadrare videretur, dato ſemel hæc ulcera venerea fuiſſe, ſed etiam *a materia frigida aut calida, quæ ab hepate expellatur*, juxta Guillelmum de Saliceto; aut *ab ulcere pedum*, juxta Lanfrancum, quod buboni tantum ſimplici convenire poteſt, atque adeo omnem amovet luis venereæ ſuſpicionem.

5. Quod ad curationem ulcerum præſcribantur tantum ab Auctoribus laudatis ablutio balani cum oxycrato, unguentum album camphoratum, aliaque hujuſcemodi, aut ad ſummum collyrium vulgato collyrio Lanfranci plane congener, ſine ullo medicaminum internorum uſu; unde ma-

Digitized by Google

manifeſtum fit de ulcuſculis venereis minime agi, quæ ſane tam facile ſanari non poſsunt.

Scd de ulcuſculis, bubonisve a cauſis ordinariis & a venereo ſeminio alienis: ut multa apertiſſime demonſtrant.

6. Denique quod ſimiliter propoſita bubonum illorum therapeia tota ſit in procuranda maturatione, apertione, deterſione tumoris, neglecto penitus remediorum internorum apparatu; quod evidenter demonſtrat mentionem non eſse de bubone venereo, quem tam facili methodo radicitus non curari notiſſimum eſt.

Ex his ſequitur 1. Ea virgæ ulcera, quorum a laudatis Auctoribus habetur mentio, videri cutaneas tantum aut ſuperficiarias glandis aut præputii excoriationes fuiſse, quales ſæpiſſime ſolent accidere ex levi & multiplici cauſa, & quæ vulgo *Calefactiones* appellantur, ut ipſe Guido de Cauliaco eaſdem vocat.

2. Ad ſummum qualiacunque fuerint, ſaltem cauſa venerea genita non fuiſse, ſed alia quavis cauſa communi; neque enim negaverit quiſquam ulcera penis ſine lue venerea produci unquam poſse, cum non experientia modo, ſed ipſo etiam laudatorum Medicorum teſtimonio contrarium comprobetur; ſiquidem Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Bernardus de Gordonio, Joannes de Gaddeſden, Valeſcus de Taranta præter concubitum cum fœda muliere, aſſignant ipſi alias cauſas ulcerum & puſtularum virgæ a concubitu omnino diverſas.

3. Idcirco nomine fœtidæ mulieris, cujus commercio prædicti Auctores ulcera virgæ contrahi dicunt, non debere intelligi mulierem lue venerea infectam, de quo morbo ne quidem in ſomnis illi cogitabant, ſed *mulierem, cujus matrix eſſet immunda, plena ſanie, & virulenta*, ut ait Gordonius, hoc eſt cujus uterus ſemine nimio ante admiſso & mora corrupto fœteret, vel fluore muliebri acriore aut ulcere inquinaretur; vel mulierem, *quæ de novo coiviſſet cum homine talem habente morbum*, ut Lanfrancus dicit, hoc eſt cum homine cujus penis ulceribus exederetur; vel *mulierem menſtruatam*, ut loquitur Gaddeſden; vel demum *mulierem cancroſam*, ut loquitur Valeſcus de Taranta, hoc eſt in cujus utero carcinoma lateret; vel ut idem ait, *fœminam habentem ulcus in matrice, quæ contagioſitate ſua inficiat virgam & in ea faciat ulcus*. Cæterum minime mirum eſt a prædictis Auctoribus obſervari ulcera & puſtulas in pene interdum enaſci ex copulatione cum muliere, cui menſtrua virulenta fluant, aut quæ fluore albo acriore, vel ulcere cancrove uteri laboret, quandoquidem ſimilis obſervatio neque nunc rara eſt in praxi, ſine ulla tamen luis venereæ ſuſpicione.

4. Imo probabile eſse nomine *fœtidæ* mulieris ab Auctoribus illis deſignari quandoque mulierem leproſam, quarum magnus erat ipſorum ætate numerus & nota impuriſſima libido. Id ſane ſuadere videretur auctoritas Medicorum Arabum, qui referunt non uno loco ulcera in pene ſuboriri conſueviſse ex copulatione cum muliere, quæ lepra infecta eſset;

quod

quod a Joanne de Gaddeſden Chirurgo Anglo olim notari quoque meminimus, in *Roſa ſua Medicinæ*, *ſeu Roſa Anglica*, capite *De concubitu cum muliere leproſa*. Porro tamen minime putandum eſt ſimilibus exemplis poſse fidem elevari eorum, quæ ſupra dicta ſunt *capite tertio* de diſcrimine, quod inter lepram & luem veneream intercedit: cum ſi hoc unum ſymptoma excipiatur, quod tamen in utroque affectu nullatenus idem eſt, ex cæteris omnibus quæ a venere cum leproſis imminebant, nullum fuerit quod ad nota luis venereæ ſymptomata accedat.

5. Poſse quæcumque dicta ſunt confirmari auctoritate Joannis de Vigo, qui ſcripſit initio ſæculi decimi ſexti, lue venerea jam plane divulgata. Ille enim probe diſtinguit *calefactiones & carolos*, ut loquitur, *qui ſolent evenire juvenibus inter pellem & præputium virgæ*, imo etiam *puſtulas carbunculoſas, quæ ibidem oriri ſolent* ex cauſa ſimplici, de quibus ſupra recenſita antiquiorum Medicorum loca intelligenda eſse cenſemus, a puſtulis ſeu ulcuſculis aliis ejuſdem partis ex cauſa venerea, de quibus ne verbum quide mapud Veteres reperire eſt. Aſserit enim *Practicæ Lib. 2. Tract. 5. cap. 9. carolos accidere propter coitum calidæ mulieris & noviter menſtruatæ*: Ibidem vero *cap. 8. Puſtulas carbunculoſas cauſari in hominibus coitum habentibus cum muliere fœda, habente vulvam ulceratam ulcere putrido vel maligno, vel quia fuerit noviter menſtruata*, circa quæ cum Antiquioribus manifeſte conſentit. At vero dicit *ibidem Lib. 5. c. 1. Puſtulas venereas* ex contagioſo concubitu enaſci *in partibus genitalibus, videlicet in vulva in mulieribus, & in virga in hominibus, & eſse interdum lividi coloris, aliquando nigri, nonnumquam ſubalbidi, cum calloſitate eas circumdante.*

6. Hæc eadem a Fallopio olim animadverſa fuiſse in *Tractatu de Morbo Gallico*, nec in uno tantum loco. *Viderant antiqui ſuis temporibus*, inquit ille *cap. 7. oriri ulcera circa pudenda, quæ calefactiones vocantur: nam ante morbi Gallici ortum, Scriptores, ut Guido, &c. locuti ſunt de his, vel cum juvenis non mundat glandem, vel quia habet rem veneream cum muliere menſtruata, & tunc oriuntur calefactiones iſtæ ..... At ego dicam*, pergit ille, *eſſe maximam differentiam inter cariem* ( Gallicam ) *& calefactiones. Antiqui Scriptores*, ait idem *c. 81. Græci & Arabes, veluti Paulus Aetius & Avicenna locuti ſunt de ulceribus depaſcentibus colis: ſed differunt illa a carie* ( Gallica ſeu ulcuſculis venereis. ) *Similiter Chirurgici poſteriores loquuntur de his, ſed non ſunt eadem cum his quorum curationem dare intendimus. Superiores Chirurgici loquentes de depaſcentibus, dicunt duplici de cauſa fieri, vel ex turpitudine alba vel nigra, collecta inter glandem & præputium: hanc turpitudinem ſordem appellant. Volunt igitur quod quoties ſordes iſta continetur inter præputium & glandem, bulliens faciat hujuſmodi cariem ..... Nos non loquemur*, addit ille, *de omnibus his, ſed de veris Gallicis Tarolis dictis, ſive Carolis, qui ſunt ab aliis diſtinguendi; calefactiones, ſexcoriationes, &c. facile ſanantur .... ſed non caries ita facile.*

7. Pa-

7. Pari ratione ea, quæ de bubone in inguine Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Petrus de Argelata dicta habent, non de venereo, ſed de ſimplici bubone accipienda eiſe, qualis ſimplici lymphæ vitio accidit, aut ulceribus penis ſolet ſupervenire, quæ a cauſis ordinariis & a lue venerea plane alienis inferantur. Tunc enim puris guttulæ vaſis limphaticis, quæ ab ulceratis penis partibus ſoboleſcunt, ad inguinales glandulas quo ipſa tendunt delatæ limpham, cui commiſcentur, ita inficiunt inſpiſſantque, ut in glandularum cellulis hærere cogatur, ubi panum, phygethlon, vel ut vulgo ajunt, bubonem excitat. Sic obſervamus quotidie ſimili prorſus ratione glandulas limphaticas collo vel maxillæ inferiori adſitas toties tumefieri, imo vero quandoque ſuppurari, quoties capitis exteriora tinea aut ulcuſculis defœdantur, facta ſcilicet materiæ morbificæ metaſtaſi cum limpha inde redeunte.

8. Proinde tandem ex illis Medicorum Chirurgorumve locis, qui anno 1494. ſuperiores vixerunt, ſi æquo animo & ſine præjudicio perpendantur, poſſe nihil prorſus colligi, quod allatam de novitate luis venereæ ſententiam evertere valeat, aut fidem Hiſtoricorum infirmare, qui morbum hunc orbi noſtro tempore belli Neapolitani a Carolo VIII. Francorum Rege geſti inductum fuiſſe uno ore omnes affirmant.

## CAPUT VI.

*Explicantur teſtimonia a Guillelmo Becketto pro luis venereæ antiquitate nuper producta.*

Beckettus nuperrimus propugnator opinionis de antiquitate luis venereæ.

OPINIONIS de antiquitate luis venereæ patrocinium nuperrime ſuſcepit Guillelmus Beckettus, Chirurgus Londinenſis, Diſſertationibus tribus quas edendas curavit in XXX. & XXXI. Voluminibus Tranſactionum Philoſophicarum, & in quas congeſſit diligentia ſumma quæcunque ex editis, ineditiſve Magnæ Britanniæ monumentis potuit corradere, quæ viderentur opinioni ſuæ ſuffragari.

I. Contendit Arſuram genitalium eamdem fuiſſe cum gonorrhœa venerea.

*Primo* Contendit in prima Diſſertatione, quæ proſtat in XXX. Volumine Tranſactionum Philoſophicarum, n. 357. ann. 1718. gonorrhœam veneream ſæculis aliquot ante annum 1494. notam fuiſſe in Anglia nomine *ardoris*, *arſuræ*, *incendii* &c. Anglice *Buring* ſive *Brenning*, de quibus ſane mentio frequens fit ab Hiſtoricis Magnæ Britanniæ; Et in opinionis confirmationem auctoritates adducit multas quarum nonnullæ hoc anno 1494. antiquiores ſunt, pleræque anno eodem recentiores.

Quod

Antiquiores excerptæ ſunt 1. Ex Opere manuſcripto Joannis Ardern, Chirurgi Anglici, ſua ætate hoc eſt exeunte ſæculo decimo quarto haud in-

incelebris, ubi multa ſunt de *arſura*, quam definit ille, ut refert Beckettus, *calorem interiorem eum excoriatione urethræ*, unde ardor. multis auctoritatibus probare conatur.

2. Ex collectaneis quibuſdam Medici circa annum 1390. & 1440. ſcriptis, ut Beckettus arbitratur, in quibus legere eſt formulas quaſdam ad *arſuram* tum virorum, tum mulierum.

3. Ex antiquis regulis Lupanarium Londini olim publice proſtantium in ſuburbio *Sautvvark* dicto, quæ circiter anno 1430. conſtitutæ creduntur, quæ manuſcriptæ extant, & quarum articulo uno agitur *de his, qui cuſtodiunt mulieres habentes nefandam infirmitatem*; vetatur vero alio gravi mulctâ, *ne qua in Lupanari proſtet fœmina arſuræ morbo infecta*.

Recentiores depromtæ ſunt 1. Ex Libello, quo certus quidam Simon Fiſh, novarum in Religione opinionum impotens aſſectator & Catholicorum oſor accerrimus Henrico VIII. Anglorum Regi ſupplicavit anno 1530. in quo refertur *Preſbyteros in Angliæ Regno omnia vitiare: ipſos a fœminis uri*, hoc eſt arſura affici, *ac alias fœminas viciſſim urere: ipſoſque a meretricibus lepram contrahere, quam contractam cum aliis fœminis deinde communicent*.

2. Ex Libro, quem anno 1546. edidit Andræas Boord, Doctor Medicus & Presbyter, quem inſcripſit *Compendium Sanitatis*, & in quo initio Capitis cujuſdam his verbis præfatur, *Agemus capite 19. de arſura proſtibulorum;* additque poſtea, *ſi quis poſt contractam a proſtibulo arſuram, rem habeat eadem die cum ſana muliere, arſuram eamdem cum illa communicaturum eſſe*

3. Ex Epiſtola, quam Michael VVood præpoſuit Orationi *de vera obedientia* a Stephano Gardiner ſcriptæ & Rhotomagi æditæ anno 1553. in qua fit *arſuræ* mentio.

4. Ex Opere quodam manuſcripto Joannis Balæi, quod eſt penes ipſum Beckettum, & in quo Balæus de Doctore VVeſton verba faciens quem Reginaldus Polus Cardinalis,regnante Maria, Decanatu VVindſorii abdicavit ob adulterii crimen, ait Canonicum illum *in curanda arſura magis exercitum fuiſſe, quam ſcortum, quod in ullo Lupanari proſtaret;* adjicitque *mulierem aliquam in Paræcia Sancti Botolph ab eo muper uſtam fuiſſe.*

5. Ex Tractatu Guillelmi Bulleyn, Doctoris Medici,anno 1562.edito, cujus inſcriptio eſt *The Bulvvark &c.* ubi Auctor ille *de meretricum arſura* diſſerit.

Ea ſane numero multa ſunt, ſed re pauca, imo potius nulla, cum ruinoſo fundamento conſiſtant. Omitto jam objecta teſtimonia ex Operibus, Legibus, Tabuliſve ineditis, aut Libris perraris depromta eſse, quæ idcirco nec ea qua par eſset diligentia ſcrutari & excutere, imo ne inſpicere quidem licitum fuit, ut de manuſcriptorum ætate, verborumve inde excerptorum ſententia conſtaret. Sed lubenter conceſsero Becketto Explicantur auctoritates a Beckettio objectæ.

Ketto hac in re, ne vitilitigare videar quaſi cauſæ diffiderem, eique ultro dedero ſingula rectiſſime ſe habere, quod ſane maximum eſt; at vero pernego inde ſequi *arſuram* illam, de qua quæſtio eſt, eamdem fuiſſe cum gonorrhœa venerea, atque adeo gonorrhœam ab impura venere oriundam *arſuræ* nomine olim graſſatam fuiſſe. Verum ut cogitationes meas dilucide explicem, res paulo altius repetenda eſt.

Itaque I. Lepra Arabum, quæ in Anglia ſicut in cætera Europa, olim frequens erat, non ſolum convictu ſed congreſſu etiam contagioſa fuit quapropter lege conſtitutum erat, interpoſita etiam gravi pœna, ut leproſi ſeu elephantiaci deſtinatis locis coerciti conſuetudine cum ſanis interdicerentur.

Lepram concubitu contagioſam fuiſſe.

II. Proinde lepra concubitu, quo non eſt contactus alter intimior, quaſi præſentiſſima contagione propagari debuit, ſi quis impudens vel perditiſſimæ libidinis cum leproſis veneri indulgeret. Et ſane ea ratione propagatam fuiſse teſtantur uno ore coætanei fere omnes Medici, ut Foreſtus, *Obſervationum Chirurgicarum Lib.* 4. *Obſerv.* 8. Palmarius, *de elephantiaſi*, *c.* 2. Paræus, *Operum Lib.* 20. *cap.* 8. Fernelius, *De partium morbis & ſymptomatis*, *Lib.* 6. *cap.* 19. Valeſcus de Taranta, *Philonii Lib.* 7. *cap.* 39. Gordonius, *Lilii particula* 1. *cap.* 22. ubi refert *quamdam Comitiſſam veniſſe leproſam in Montem peſſulanum, & fuiſſe in fine in cura ejus; & quemdam Baccalarium in Medicina miniſtraviſſe ei, & jacuiſſe cum ea, & impregnaviſſe eam, & perfectiſſime leproſum factum fuiſſe*, cujus Hiſtoriæ ſimilem alteram profert Philippus Schopffius, *Lib. de Lepra*, ſcilicet Fabri cujuſdam lignarii, qui ex concubitu cum leproſa lepram brevi contraxit.

Saltem ex concubitu cum leproſis genitalia arſura affecta fuiſſe.

III. Quod ſi quando res melius forſan cederet, aut ſaltem ex uſu veneris cum leproſis mulieribus, imo etiam cum illis quæ cæteroqui ſanæ cum leproſis paulo ante rem habuiſſent, genitalia plerumque affecta fuerunt, phlogoſi, eryſipelate, exulceratione cenchriade ſive miliari, phlyctænis, &c. unde dyſuria, ſive ut tunc loqui mos erat, ardor, arſura, incendium, calefactio, Anglice *Brenning*.

IV. Poſſunt in confirmationem produci teſtes oculati & multi & idonei.

1. Theodoricus, Chirurgus & Epiſcopus Cervienſis anno 1290. qui *Chirurgiæ Lib.* 6. *cap.* 55. ait morbo *inſici*, *qui poſt coitum leproſi* ad mulierem accedit.

2. Auctor Tractatus Chirurgici manuſcripti, Rogerinæ dicti, ideoque Rogerio Baconi a quibuſdam adſcripti, ſed qui videtur doctiſſimo Joanne Freind, *Hiſtor. Medicin. part.* 3. Rogerio parmenſi potius adſcribendus, ubi diſerte explicatur, teſte eodem Freind, *ibidem*, quot quantiſque malis pateret ille, cui contingeret cum muliere rem facere, quæ a leproſo recens compreſſa fuiſset.

3. Gil-

3. Gilbertus Anglicus, qui in *Compendio medicinæ*, *tam morborum univerſalium quam particularium* eadem profert cap. 345. quæ in Rogerina legi modo diximus.

4. Bartholomæus, vulgo Glanville dictus, cujus *Breviarium Medicinæ*, quod manuſcriptum extat cum Compendio Medicinæ Gilberti Anglici ita convenit, ut idem opus eſſe videatur. Sane in *Breviario* illo, *Lib.* 2. *cap.* 4. verba eadem legere eſt, teſte Freind, de periculis imminentibus *ex coitu cum muliere a leproſo recens vitiata*, *quæ* proſtant in *Compendio*.

5. Demum Joannes de Gaddeſden, Chirurgus Anglicus, qui in *Practica Medicinæ ſeu Roſa Anglica* agit capite peculiari, *de infectione ex concubitu cum leproſo aut leproſa*, ubi ait *illum*, *qui concubuit cum muliere*, *cum qua coivit leproſus*, *punctura intra carnem & corium*, *hoc eſt* inter balanum & præputium, *& aliquando calefactiones in toto corpore ſentire*.

V. Hinc ergo facile explicari poſſunt teſtimonia illa tria a BecKetto objecta, quæ anno 1494. antiquiora ſunt. *Arſura* nempe *illa*, 1. de qua loquebatur Joannes Ardern circa annum 1370. 2. adverſus quam extant formulæ manuſcriptæ circa annum 1390. & 1440. 3. de qua verba fiunt in Regulis manuſcriptis Lupanarium Londinenſium circiter anno 1430. eadem plane eſt cum affectione illa, quam probavimus concubitu cum muliere leproſa, vel quæ leproſo ſui copiam recenter feciſſet, olim contractam fuiſſe. *Nefanda* vero *infirmitas*, cujus mentio eſt in Regulis iiſdem, videtur ipſamet lepra fuiſſe.

Hinc patere cauſam arſuræ genitalium, quæ olim in Anglia frequens erat.

VI. Porro nullatenus mirum eſſe debet a leproſis mulieres non raro contaminari olim potuiſſe. Cum enim inter eos qui lepra tenebantur, multi inexplorati eſſent, vel male explorati, & quibus ideo uſu cum ſanis interdictum non erat; cum inter ſepoſitos multi forent quibuſcum indulgentius agebatur & quibus ideo copia eſſet aliquando divagandi, facile erat iis omnibus libidini, in quam ex morbi natura leproſos effrænatos fuiſse conſtat, ſeſe totos dedere, eo quidem tempore quo Lupanaria publice proſtabant, & præſertim in populoſis Civitatibus, ubi cuilibet ignoto latere nullo negotio licitum eſt. Mirum eſt tantummodo videri eam morbi ſpeciem in Anglia olim communiorem fuiſſe quam in reliqua Europa, & ab Hiſtoricis, Mediciſque Anglicis maxime celebratam; ſed inde forſan hoc repetendum eſt, quod Leges in leproſos ſancitæ in Anglia leniores olim fuerint, vel remiſſius obſervatæ; qua de re videant quibus antiqua Angliæ diſciplina notior eſt.

VII. Cæterum arſura illa cum gonorrhœa venerea neutiquam confundenda eſt, a qua plane diverſam fuiſſe liquet multis argumentis.

Arſuram illam a gonorrhœa venerea plane di-

1. Quod etſi manus BecKetto daremus, concederemuſque luem veneream multo antiquiorem fuiſſe quam putamus, nulla tamen ratione credi

poſſet

verſam fuiſſe. poſſet gonorrhœam ſatis antiquam fuiſse, ut cum arſura illa, quæ decimo tertio & decimo quarto ſæculo graſſabatur, eadem fuerit. Compertum eſt enim ſilentio omnium Auctorum, qui de lue venerea ſcripſere ante annum 1545. & diſerto Fallopii teſtimonio, *Tract. de Morbo Gallico, cap.* 23. gonorrhæam veneream prius ignotam inter luis ſymptomata primum apparuiſſe anno 1545. aut 1546. hoc eſt quinquaginta annis ab ingreſſu quem lui venereæ aſſignamus, atque adeo multo tardius quam arſura illa; ſed de his fuſius infra *cap.* 11.

2. Quod in gonorrhœa venerea, ut vox ipſa innuit, perpetuo cum dyſuria adſit, vel eidem brevi ſuccedat effluxus purulenti ſeminis uber & diuturnus; nullus vero olim obſervaretur in antiqua illa arſura, nullus ſaltem memoretur ab Auctoribus qui de arſura ſcripſerunt, quos omnes tam grave ſymptoma ſiluiſſe, ſi adfuiſſet, veriſimile non eſt, unde datur colligere arſuram meram fuiſse glandis & urethræ phlogoſim eryſipelatodœam.

3. Quod gonorrhæa, quoniam contumacior eſt, curatione plerumque diuturna, at certe ſemper difficili opus habeat: contra vero arſura, quæ fugacior erat, ſanaretur fotu ſolo, vel ad ſummum injectione anodyna, teſte vel ipſo Becketto, qui in Diſſertatione laudata profert ſequentia verba Joannis Ardern: *Contra incendium virgæ virilis interius ex calore & excoriatione fiat talis ſyringa* (id eſt injectio) *lenitiva: accipe lac mulieris maſculum nutrientis & parum zuccarium, oleum violæ & ptiſanæ, quibus commixtis, per ſyringam infundatur; & ſi prædictis admiſcueris lac amygdalarum melior erit medicina*. Quod remedii genus congener eſt cum remedio ad labiorum arſuram & punčturam propoſito a Rogerio, *Chirurgiæ Lib.* 1. *c.* 35. & a Rollando, *Chirurgiæ Lib.* 1. *c.* 21.

4. Quod mulier quæ cum Syphilitico venerem exercuit, unde male habet, gonorrhæam inferat non ſolum eadem die qua Syphilitico ſui copiam fecit, ſed etiam niſi ſanata ſit, poſt quantumlibet temporis intervallum: non ſolum illota & ſemine virulento adhuc in utero reſide, ſed etiam probe lota, & poſt excuſsum totum ſemen: at e contra nullum immineret arſuræ periculum a Conſuetudine cum fœmina quæ leproſo ſuccubuiſset, niſi *de novo*, ut ait Lanfrancus, *Practic. Tract.* 3. *Doctrin.* 3. *cap.* 11. vel *de proximo*, ut ait Valeſcus de Taranta, *Philonii Lib.* 7. *cap.* 39. ſuccubuiſset; imo niſi ſemen leproſi in utero adhuc reſtitaret, *ſemine adhuc in matrice exiſtente*, juxta Gordonium, *Lilii Particul.* 1. *c.* 22. & Valeſcum de Taranta, *ubi ſupra*. Et inde eſt quod Joannes de Gaddeſden, in *Roſa Anglica*, *capite de infectione ex concubitu cum leproſo vel leproſa*, hac tamen in re Gordonium ducem ſequutus, *mulierem* ab omni labe *ſecuram* fore affirmet, ſi poſt coitum cum leproſo *ſaltet & deſcendat retro fortiter per gradus, & ſternutet cum pulvere piperis, vel cum penna cum aceto in naribus*

ita,

Digitized by Google

*ito quod ſperma prius receptum deſcendat, & tunc lavet ſe in decoctione roſarum vel plantaginis decoctarum in vino & furfure.*

5. Demum quod ex veneris uſu cum muliere leproſa, vel quam leproſus recens ſtupraverat, multa præter arſuram ſymptomata alia inferrentur, quorum nulla aut cum gonorhæa venerea conjungi, aut in lue venerea obſervari unquam ſolent. Hac de re audiendus idem Joannes de Gaddeſden, *ubi ſupra.* „ Ille, *inquit*, qui concubuit cum muliere cum qua „ coivit leproſus, punctaras intra carnem & corium ſentit, & aliquando „ calefactiones in toto corpore, & poſtea frigus & inſomnietates, & circa „ faciem quaſi formicas currentes, ſi ſit de cauſa calida. Color variatur de „ rubedine in album & e converſo, & frequenter habent calorem lentum „ interius, & prorumpit aliquando exterius, quando eſt poſt coitum cho„ lerici. Si ſit poſt coitum phlegmatici vel melancholici, tardius perci„ pitur, & facies ſtatim diſcoloratur & ſubtumeſcit, & eſt aggravatio „ omnium membrorum, quod vix ſe movere poteſt, & habet frigus ſub„ cutaneum, cum formicatione faciei poſt, deinde totius corporis. „ Quæ ſingula ipſiſſimis verbis leguntur in *Chirurgia Theodorici*, *loco jam laudato*: in *Rogerina*: & in *Compendio Medicinæ Gilberti*.

VIII. De arſura illa, quæ a lepra degener erat, poſſunt intelligi, ſi ita lubeat, cætera teſtimonia a Becketto adducta, quæ anno 1494. recentiora ſunt, quamquam, ut libere dicam, videntur ea omnia potius accipienda eſſe de morbis vere venereis. Omnium enim antiquiſſimum ad annum 1530. pertinet, quo tempore lepra jam rarior fuit, quo vero luis venerea non in Italia tantum & Gallia, ſed in Anglia quoque frequens erat & divulgata, ut conſtat ex teſtamento Doctoris Collet, Decani Eccleſiæ Cathedralis Sancti Pauli Londinenſis, anno 1418. ſcripto, de quo J. Freind, *Hiſtor. Med. part.* 3. Neque obſtat ſermonem eſſe in allatis locis de arſura genitalium, non de gonorrhæa peniſve ulcuſculis. Debuerunt nempe novis illis affectibus nomina accommodari uſu recepta aliarum affectionum natura quidem diverſarum, ſed ad quas tamen viderentur quadamtenus alludere, quod & alibi factum ſcimus in denominanda lue venerea: quod exemplo ſimili, quamquam in re diſpari a Romanis olim factitatum legimus, cum Pyrrhi Elephantos Boves Lucæ ſeu Lucanos appellavere: quod ab omnibus ſemper factitabitur, quandiu homines a notis notarum rerum ideis ad ignotas ignotarum cogentur procedere.

*Secundo*. In altera Diſſertatione, quæ extat in Volumine XXXI. *Tranſactionum Philoſophicarum*, n. 365. ann. 1720. Beckettus totus in eo eſt, ut probet antiquitatem luis ipſius venereæ, & in hunc finem præter ratiunculas nonnullas, quibus jam abunde ſatisfactum eſt in præcedentibus, duo adducit teſtimonia, quæ notatione digna eſſe videntur.

II. Contendit Beckettus luem veneream ipſammet olim cognitam fuiſſe.

Unum exceptum eſt ex Manuſcripto quodam, quod aſſervatur Oxonii

Quod conatur probare maxime argumentis duobus.

in Collegio Lincolnienſi, ubi ſic loquens inducitur Thomas quidam * Gaſcoigne, quem Beckettus ait Univerſitatis Oxonienſis Cancellarium tunc fuiſſe, „Novi enim ego Magiſter Thomas Gaſcoigne, licet indignus, „ ſacræ Theologiæ Doctor, qui hæc ſcripſi & collegi, diverſos viros, qui „ mortui fuerant ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium & „ corporis ſui; quæ corruptio & putrefactio, ut ipſi dixerunt, cauſata „ fuit per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus. Magnus enim Dux „ in Anglia, ſcilicet Joannes de Gaunt mortuus eſt ex tali putrefactione „ membrorum genitalium & corporis ſui, cauſata per frequentationem „ mulierum; magnus enim fornicator fuit, ut in toto Regno Angliæ di„ vulgabatur, ante mortem ſuam jacens ſic infirmus in lecto, eamdem „ putrefactionem Regi Angliæ Ricardo II. oſtendit, cum idem Rex „ eumdem Ducem in ſua infirmitate viſitavit; & dixit mihi, qui iſta no„ vit, unus fidelis ſacræ Theologiæ Baccalaureus. VVillus etiam longe „ vir maturæ ætatis & de Civitate Londonii, mortuus eſt ex tali putrefa„ ctione membrorum ſuorum genitalium & corporis ſui, cauſata per co„ pulam carnalem cum mulieribus, ut ipſemet pluries confeſſus eſt ante „ mortem ſuam, cum manu ſua propria eleemoſynas diſtribuit, ut ego novi „ anno Domini 1430. Hactenus Thomas ille Gaſcoigne, ex cujus verbis credit Beckettus poſſe colligi tum Joannem Ducem Lancaſtriæ, quem Angli de Gandavo ſive Gaunt vocant, tum VVillum illum Londinenſem lue venerea laboraſſe ante annum 1430. atque adeo morbum hunc olim obſervatam fuiſſe ante detectas Occidentales Indias.

Alterum vero teſtimonium depromptum eſt ex quibuſdam locis Operum manuſcriptorum Joannis Ardern, Chirurgi in Anglia celebris circa annum 1370. ubi agitur de phimoſi, paraphimoſi, carunculis urethræ ac bubone; unde videtur Becketto inferendum eſſe ea ſymptomata venerea fuiſſe, ac proinde luem veneream in Anglia ætate illa jam graſſatam eſſe.

Explicantur argumenta a Becketto oppoſita. Genitalia variis morbis ſemper obnoxia fuiſſe.

Sed miror Beckettum opinione ſua uſque adeo occupari, ut luem veneream nullibi non videat; videat certe ubi nulla eſt, imo etiam ubi nulla prorſus adſunt luis indicia, ſi res attentius introſpiciatur.

Nam I. Indicavimus jam ſupra *cap.* 2. genitales partes gravibus morbis ſemper obnoxias fuiſſe, non minus quam cæteras totius corporis, ut quæ iiſdem cauſis morbificis paterent, nec ulla gauderent prærogativa, ut a morbis immunes eſſent. Conſtat ſane Medicos fere omnes a primis Medicinæ temporibus & longe ante notam luem veneream, uberrime diſſeruiſſe de genitalium abſceſſu, ulcere, carcinomate, putrefactione gangræna; de quibus vide Galenum, *Lib. 6. De locis affectis cap. 6.* & Cornelium Celſum, *Lib. 6. cap.* 18. ut cæteris nunc parcam: imo vero veteres Hiſtoricos de affectionibus iſtiuſmodi haud raro mentionem facere. Sic narrat

* Claruit circa annum 1460. *J. G. Voſſius, De Hiſtoricis Latinis Lib. 3. cap. 9.*

Flavius Joſephus, *Lib.* 2. *contra Apionem*, improbum illum Judæorum calumniatorem ulcere penis laboraſſe, quo poſt inciſiones fruſtra adhibitas putrefactis genitalibus in magnis doloribus expiraverit. Sic refert idem *Hiſtor. Judaicæ Lib.* 17. *cap.* 8. Herodem Judæorum Regem genitalibus quoque putrefactis & vermibus ſcatentibus tabe confectum & ſpaſmo convulſum interiiſſe. Sic conſtat Euſebii teſtimonio, *Hiſtor. Eccleſiaſtic. Lib.* 8. *cap.* 16. Galerium Maximianum mortem miſerrimam oppetiiſſe ex abſceſſu & ulcere circa media occultiorum corporis partium loca, nempe ut arbitror in perinæo, qui uterque morbus inſanabilis erat, cum incredibili vermium multitudine & fœtore intolerando. Sic notiſſima eſt Novocomenſis illius viri hiſtoria, quam Plinius memorat, *Epiſtolar. Lib.* 6. „ *Epiſtol.* 24. Maritus, inquit, ex diutino morbo circa velanda corporis „ ulceribus putreſcebat; uxor ut inſpiceret exegit, neque enim quemquam „ fidelius judicaturum poſſetne ſanari. Vidit, ſanari deſperavit, *hortata eſt ut moreretur, comeſque ipſa mortis, dux, imo exemplum & neceſſitas fuit; nam ſecum marito ligavit, & abjecit in lacum* Larium. Sic demum teſtatur Palladius, *in Hiſtor. Lauſiaca, vita* 32. Eroni cuidam cum Mima congreſſo enatum eſſe anthracem in glande, quo ſex menſibus uſque adeo ægrotavit, ut ejus virilia computruerint & ſua ſponte ceciderint. Ex his tamen omnibus ſive Medicorum, ſive Hiſtoricorum locis, nemini niſi qui in rebus medicis plane hoſpes fuerit, non in mentem dico, ſed ne in ſuſpicionem quidem venire potuit eas affectionum ſpecies a lue venerea olim inductas fuiſſe, quæ ne ætate quidem noſtra, qua dira illa pernicies maxime graſſatur, ab impura venere ſemper ortum habeant.

II. Cenſemus morbos iſtiuſmodi genitalium maxime frequentes fuiſſe in mulieroſis, ſcortatoribus & in venerem effrænibus, cum enim libidine & ſalacitate conciti meritoriis fœminis maxime uterentur, quæ ſemper impuriſſimæ fuere; cum a nullis abſtinerent flagitiis, ſed quaſi admiſſarii promiſcue concumberent cum mulieribus quibuſvis, & ſæpius cum male habentibus cancro, ulcere, abſceſſu uteri &c. cum liqueſcentibus fluore albo, acri, virulento &c. cum lepra infectis, aut quæ leproſis ſui corporis uſuram recenter permiſiſſent &c. inde debuerunt procul dubio cæteris frequentius arſuras, phlogoſes, inflammationes, abſceſſus, ulcera, carcinomata genitalium experiri. *Maxime in ſcortatoribus & mulieroſis.*

III. Quin imo, etſi daremus eos qui in venerem proniores erant, ſanis puriſque tantum mulieribus uſos eſſe, quod ſane maximum, debuerunt tamen ex ipſo opere coitionis nimium repetitæ in eoſdem morbos frequentius incidere, quam ii qui ſi non caſte, ſaltem temperanter viverent. Organis enim genitalibus acriore, ſalſiore, fervidiore ſemine turgentibus; ſæpius & diutius attrectatis, compreſſis, ſanguine æſtuante, qui influeret, aut qui retineretur, diſtentis; imo quod peſſimum eſt, aphrodiſiacorum

remediorum uſu, ut venus acrius ſollicitaretur, non raro irritatis, oportuit inde frequentius quoque oriri arſuram, phlogoſim & phlyctænas in balano; inflammationem, abſceſsum, tumorem in proſtatis, veſiculis ſeminariis, teſtibus, &c. Ut ergo qui intenſius declamant, pulmonibus; qui minutioribus objectis diſpiciendis intenti ſunt, oculis male habent; ſic eos quoque qui libidinibus intemperantibus ſeſe debebant, genitalibus male affici conſequens fuit, atque adeo, ut Poeta dicit, ſed alio ſenſu, *artifices arte perire ſua*. Quod & a Stoicis probe intellectum fuiſse videtur, qui teſte (*a*) Cicerone, Epicuro dyſuriam, qua ſe laborare confeſsus erat, vitio vertebant, quaſi *turpis intemperantiæ morbum*.

(*a*) *Epiſt. ad Familiar. Lib. 7. Ep. 27.*

Hinc ergo ruit primum BecKetti argumentum.

IV. Itaque licet olim hic contendere aut περὶ τῆς γνησιότητος Manuſcripti quod in collegio Lincolnienſi latere perhibetur, aut de auctoritate Thomæ illius Gaſcoigne, a quo ſcriptum dicitur anno 1430. & qui proinde auditione tantum acceperat, ut ipſe ultro fatetur, quæcumque narrat de Joanne de Gandavo, utpote jam ante annum 1399. fato functo; nihilominus tamen niſi certiora afferantur, a nemine cum Becketto putari arbitrer inde ſequi Joannem de Gandavo, aut VVillum Londinenſem lue venerea olim laboraſse, quod *illi mortui ſint ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium & corporis ſui*, aut quod *illa corruptio & putrefactio, ut ipſi dixerunt, cauſata fuerit per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus*. Ex prædictis enim abunde liquet corruptiones & putrefactiones iſtiuſmodi genitalium circa omnem contagem veneream, vel ab impura venere cum mulieribus quarum uterus gravi malo affectus eſset, cum leproſis aut leproſorum contubernio contaminatis induci potuiſse, vel a venere etiam pura cum ſanis mulieribus, ſed nimia & immodica accidere olim potuiſse, ſicut etiamnum poſsunt eadem ratione contingere.

Neque alterum validius eſt.

V. Haud meliore jure, neque adeo ſucceſsu feliciore attentavit Becketus loca illa, quæ ex Chirurgicis Operibus Joannis Ardern affert, & ubi agitur de phimoſi, paraphimoſi, urethræ hyperſarcoſi ſive caruncula &c. ut ad ſuam detorquet ſententiam. Sane quidem certo certius eſt, quod a nemine negari puto; affectiones illas, ut Græca nomina ſatis indicant, a Græcis Medicis olim cognitas & deſcriptas fuiſse, ac deinde a Latinis, ab Arabibus & ab iis qui in Europa Medicinam factitavere ab Arabum tempore uſque ad renata litterarum ſtudia. Præter Galenum & Celſum, quos ſupra laudavimus, in promptu eſset, ſi ita videretur, ſexcentos alios laudare, apud quos ſingula enucleate & diſerte explicantur. At vero affectiones illæ genitalium ab ordinaria cauſa olim dependebant, ut eorumdem Auctorum lectione ſatis liquet, nullatenus vero a cauſa venerea, hoc eſt ſeminio venereo; neque adeo ullo modo confundendæ ſunt cum affectionibus venereis ejuſdem ſpeciei, quales hodie graſsantur, ut quæ, licet cum iiſdem natura & læſionis modo congeneres ſint, unde ſimi-

Digitized by Google

ſimilem quoque appellationem ſortitæ ſunt, ab iiſdem tamen cauſa & origine toto genere differant.

Demum *Tertio* Diſſertatio Becketti tertia, quæ exſtat in eodem Volumine *Tranſactionum Philoſophicarum*, n.396. verſatur circa lepram Arabum, quam putat ille duplicis generis olim fuiſſe, ceu in præcedente Diſſertatione jam indicaverat; unam ſcilicet, quæ lepra vere eſſet; alteram vero, quæ falſo nomine lepræ cum hodierna lue venerea eadem foret. Sed hæc meræ ſunt fabulæ, quas Beckettus ad libidinem fingit, ut opinioni ſuæ patrocinetur, ſed quæ jam abunde confutatæ ſunt ſupra *cap.* 3.

Huc ergo recidit rationum ſumma, quibus Beckettus ſententiam de novitate luis venereæ, quæ nunc fere omnium eſt, & quæ invaleſcit in dies, impugnandam aggreſſus eſt; nempe putat rem a ſe pleniſſime confectam adductis teſtimoniis aliquot, quæ ex obſcuris & plerumque ineditis Scriptis conquiſita, mutila, dubia, æquivoca ſunt; imo etiam quæ ad alios morbos manifeſte ſpectant. Næ egregia ad tantum molimen argumenta, quæ ſi apud æquos rerum æſtimatores valitura eſſent, ſpondere auſim me haud diſpari methodo probaturum Americam, quartam illam Orbis partem, a Priſcis olim ante Chriſtophori Columbi tempora & cognitam & navigatione petitam fuiſſe, quod tamen falſiſſimum eſſe puto; imo vero probaturum eſſe auctoritatibus pluribus & validioribus, quam eæ ſint quæ pro luis venereæ antiquitate opponuntur.

---

## CAPUT VI.

***Confutantur argumenta reliqua, quibus nonnulli antiquitati luis venereæ patrocinari conantur.***

FORTE jam multis video nimius eſſe in aſtruenda luis venereæ novitate. Nondum tamen confeci, & ut perdifficilis ille nodus expediatur, ſuperſunt infirmanda vel diluenda potius aliquot alia argumenta, quæ contrariæ opinioni favere creduntur, quæ ſaltem in probationem contrariæ opinionis premi ſolent.

I. Petitur primum ex Statutis ſequentibus, a Joanna I. utriuſque Siciliæ Regina & Provinciæ Comite, de diſciplina Lupanaris publici Avenionenſis anno 1347. ſancitis, & Linguâ vernacula ſcriptis, qualis tunc in Provinciâ uſu vigebat, & quæ ſane ab hodierna parum diſſidet. I. Primum argumentum petitur ex Statutis Lupanaris Avenionenſis.

| Statuta antiqua Lupanaris Avenionenſis Lingua Provinciali ſcripta. | *Statuta eadem Latine reddita.* |
| --- | --- |
| *I.* | I. |
| *L' an mil trés cent quaranto & ſét, au bueit dau mês d' Avous* | Anno M. CCCXLVII. & die 8. menſis Auguſti, Optima Regina |

*Noſtro bono Reino Jano à permès lou Bourdeou dins Avignon; Et vol que toudos las fremos debauchados non ſe tengon dins laCioutat,mai que ſian fermados din lou Rourdeou, & que per eſtre couneigudos que porton uno agulietto rougeou ſus l'eſpallou de la man eſcairo.*

II.

*Item. Se qualcuno à fach fauto & volgo continua de mal faire, lou Clavairé ou Capitané das Sargeans la menara ſoutou lou bras per la Cioutat, lou tambourin batten, embi l'agulliettò rougeou ſur l'eſpallo, & la laugeara din lou Bourdeou ambé las autros; ly defendra de non ſi trouba ſoro per la villo à peno das amarinos la premieiro vegado, & lou ſové & bandido la ſecondo ſés.*

III.

*Noſtro bono Reino commando que lou Bourdeou ſingo à la carrieiro d'ou pon traucat, proché lous Fraires Augouſtins, juſqu' au Pourtau Peiré; Et qué ſiego uno porto d' au meſmo couſta, dou todos las géns intraran, & ſarrado à clau per garda que gis de jovineſſo non vejeoun las dondos ſenſou la permiſſieou de l'Abadeſſò ou Baylouno, qué ſara toudos lous ans nommado per lous Conſouls. La Bayl'ouno gardara la clau, avertira la jouineſſon de nen faire gis de rumour; ni d'aiglary eis fillios abandonnados; Autromen la mendro plagno que y ajo, noun ſortiran pas que lous Sargeans noun lous menoun en priſou.*

gina noſtra Joanna conceſſit ut Lupanar publicum eſſet Avenione; ſed vetuit meritorias mulieres per Civitatem evagari, juſſitque omnes Lupanari concludi, & ab iis, ut cognoſci poſſunt, * ligulam rubram ab humero ſiniſtro geſtari.

II.

Item. Si qua puella, quæ jam culpæ ſuccubuerit, corpus vulgare velit, a Clavigero ſeu Capitaneo Apparitorum brachio prehenſa per Civitatem ducatur ad tympani cantum, ligula rubra ab humero dependente, & in Lupanari collocetur cum cæteris, denuntiata, ſi primum inde exierit in Civitatem, virgarum in ſecretiore loco: ſi iterum, flagri & exilii pœna.

III.

Edicit optima Regina noſtra ut Lupanar conſtituatur in vico Pontis pertuſi, juxta Conventum Fratrum Auguſtinorum uſque ad portam *Peirè.* (Petri) Et in eamdem partem porta pateat, qua omnibus ingredi liceat, ſed quæ clave reſeretur, ne quis juvenis mulieres adire poſſit ſine venia Abbatiſſæ ſive Bavlivæ, quæ quotannis a Conſulibus eligetur. Bayliva clavem ſervet, moneatque juvenes ne turbas cieant, aut timorem ullum incutiant mulieribus meritoriis; ſin ſecus, ſi qua fuerit expoſtulationis cauſa, non exituros eſſe, niſi ut ab Apparitoribus in carcerem conjiciantur.

* Sic lege cautum erat ut meretrices, quæ in Toloſano Lupanari proſtabant, ligula ab humero dependente inſignes eſsent. Paſquier, *Recherches de la France Liv. 8. chap. 15.*

IV. La

*IV.*

*La Reino vol que toudês lous ſamdès la Baylouno & un Barbier deputat das Conſouls viſitoun todos las fillios debauchados, que ſeran au Bourdeou; Et ſi ſen trobo qualcuno qu'abia mal vengut de paillardiſo, que talos fillios ſian ſeparados & lougeados à part, afin que non las counougoun per evita lou mal que la juuineſſo pourrié prenre.*

*V.*

*Item. Sé ſé trobo qualco fillio, que ſiego iſtado empregnado din lou Bourdeou, la Baylouno nen prendra gardo que l'enfan noun ſe perdo, & n'avertira lous Conſouls per pourveſieu à l'enfan.*

*VI.*

*Item. Que la Baylouno noun permettra à gés d'amos d'intra dins lou Bourdeou lou jour Vendré & Sandé ſan, ni lou benbeura jour ve Paſques, à peno d'eſtré caſſado & d'avé lou foué.*

*VII.*

*Item. La Reino vol que todos las fillios debauchados, que ſeran au Bourdeou, noun ſian en gés de diſputo & jalouſié; Que noun ſe derauboun, ne battoun, mai que ſian commo ſorés, qué quand qualco carello arribo, que la Baylouno las accordé & que caduno ſen ſtié à ce que la Baylouno nen jugeara.*

*VIII.*

*Item. Se qualcuno a rauba, que la Baylouno faſſo rendré lou larrecin à l'amiable; Et ſé la larrouno noun lou fai, que ly ſian dounados las amarinos per un Sargeau dins uno*

IV.

Jubet Regina Sabbato quolibet a Bayliva una cum Chirurgo a Conſulibus præpoſito mulieres meritorias ſingulas luſtrari, quotcumque in Lupanari proſtant; Et ſi qua ſcortatione ægritudinem ullam contraxerit, a cæteris ſeponi ut ſeorſim habitet, ne ſui copiam facere poſſit, ut morbi præcaveantur, qui a juvenibus poſſent concipi.

V.

Item. Si qua mulierum, quæ in Lupanari proſtant, gravidata fuerit, caveat Bayliva ne quid detrimenti embryoni accidat, moneatque Conſules ut futuro partui provideant.

VI.

Item. Caveat diligenter Bayliva ne quis omnino in Lupanar admittatur diebus Veneris & Sabbati Hebdomadis ſanctæ, aut beata die Paſchatis; ſin aliter faxit, exauctoranda & flagro cædenda.

VII.

Item. Imperat Regina, ut omnes meritoriæ mulieres, quæ in Lupanari proſtabunt, nec rixa nec invidia invicem contendant; a mutuis furtis & jurgiis abſtineant; & ſororum inſtar amice inter ſe vivant; Et ſi quid diſſidii intervenerit, a Bayliva controverſia dirimatur, cujus judicio ſtandum erit.

VIII.

Item. Si quid furto ſubreptum fuerit, reſtitutio a Bayliva bona gratia procuretur. Sin vero quæ rea eſt, refractaria ſit, primum plectatur virgis ab Apparitore in

cam-

Digitized by Google

*cambro, & la ſeconda lou foué per lou Bourreou de le Cioutat.*

*IX.*

*Item. Que la Baylouno noun dounara intrado à gis de Juſious; Que ſe per fineſſo ſe trobo que qualcun ſie intrat, & ago agu conneiſſencé de calcuno dondo, que ſia empriſounat per avé. lou foué per touto la Gioutat.*

conclavi; & ſi iterum eadem culpa teneatur, flagro a Carnifice per ſingula Civitatis compita cædatur.

IX.

Item. Ne Bayliva Judæum ullum in Lupanar receperit. Quod ſi vero Judæus quidam clam & aſtutia introgreſſus cum mulierum quapiam rem habuerit, in carcerem conjiciatur * flagro per Urbis compita mulctandus.

Quænam ſit illorum Statutorum auctoritas? Et quænam Joannæ Reginæ cauſa fuiſſe videatur illa ſanciendi?

Dicuntur Statuta illa reperta fuiſſe in veteri quodam Manuſcripto, quod exſcriptum fuerat ex Actis Magiſtri cujuſdam Tamarini, Notarii Avenionenſis & Tabellionis Apoſtolici, anno 1392. Memini certe notationem illam Apographo adſcriptam fuiſſe, quod ab amico acceptum habui. Ipſe quidem in id ſedulo incubui, ut omni ratione in Auctoritatem & τὴν γνησιότητα illorum Statutorum inquireretur, ac egregios doctiſſimoſque Viros tum Avenione, tum Aquis Sextiis conſulendos curavi, num de Notario illo Tamarino, ipſiſve Statutis neſcirent quidpiam; ſed de neutro nihil hactenus comperire datum fuit. Placuit tamen Statuta illa hic apponere, tum quod aliquam veri ſpeciem præ ſe ferant, tum maxime ne quid ſciens diſſimulaſſe viderer, quod in meam opinionem torqueri poſſet.

Quod ſi ea Statuta vera ſint & genuina, mirum forte videbitur Reginam, annos tantum viginti tres natam, in inſtruendo legibuſque informando Lupanari publico tam ſolicitam fuiſse, eo potiſſimum tempore, dum gravioribus curis abſtineri debuiſset; ut quæ e Regno ſuo Neapolitano ejecta fuerat a Ludovico Hungariæ Rege, Andreæ fratris ſui ac Joannæ Mariti violentam mortem ulciſcente, cujus ipſa conſcia fuiſse credebatur, & in Provinciam, quæ ſuæ ditionis erat, profugere coacta, Clementis VI. ſummi Pontificis Avenione commorantis præſidium imploratura. Hinc probe ſentio Reginam illam venire in ſuſpicionem vitæ diſsolutioris & a modeſtia non parum alienæ, tanto quidem potiori jure quod Hiſtoricorum teſtimoniis palam ſit illam libidinis nomine male audiiſſe.

Nihilominus tamen, ut vere dicam, videtur Joanna non tam ingenio ſuo, quam ſui temporis conſuetudini morem geſſiſse in Lupanari illo Ave-

* Profertur a Petro de Marca *in Apendice Marcæ Hiſpanicæ*, *pag.* 1038. Charta anni 1024. qua conſtat Hebræum quemdam, nomine Iſaac, bonis mulctatum fuiſſe, quod *adulterium exercuiſſet cum quadam Chriſtiana*.

nione inſtituendo. Conſtat ſimilia proſtibula, non in præcipuis modo* Italiæ urbibus jam tum a longo tempore conſtituta fuiſse, ſed Romæ etiam juxta ipſummet ſummi Pontificis Palatium, unde tributum capiebat Mureſcallus Curiæ Romanæ, quod Exemplum Guillelmus Durandi emendari cupiebat in Concilio Viennenſi. Vid. *Tractatum de modo celebrandi Concilii Generalis*, *Part.* 2. *Titul.* 10. Vidimus *præcedenti capite* quid in Anglia conſtitutum fuerit anno 1430. de Lupanari publico ſuburbii Londinenſis *Southvvarck* dicti. Aderant demum & in Regno Franciæ Lupanaria publica, præſertim in Occitania, quæ Provinciæ confinis eſt, ut liquet ex rationibus Curiæ Computorum Monſpelienſi redditis & quæ in ejuſdem Actis extant, & ut maxime confirmatur exemplo Lupanaris publici Toloſæ instituti(*a*) jam ante annum 1201. atque privilegiis variis decorati a (*b*) Carolo VI. anno 1389. & a (*c*) Carolo VII. anno 1424. quod ab anno 1500. in deterius paulatim tendens, (*d*) circa annum 1566. penitus dilapſum eſt, nempe quod ex eo tempore quo morbi venerei vulgati fuerant, ſumptus faciendi in curanda ſcorta, quæ lue inficiebantur, meretricios quæſtus non æquarent modo, ſed etiam plerumque ſuperarent.

(*a*) Catel, *Memoires de l' Hiſtoire de Languedoc*, *pag.* 187.
(*b*) Treſor des Chartres.
(*c*) Catel *ubi ſupra*.
(*d*) La Faille, *Annales de Toulouſe*, *Tom.* 1. *ad ann.* 1424.

Neque vero putabant Principes, qui Lupanaria iſtiuſmodi olim inſtituebant aut tuebantur a majoribus inſtituta, ſe ullius culpæ reos eſse; imo contra ſe cum de Religione, tum de Republica mereri optime, ut qui eo pacto homines libidine perditos a pejore flagitio revocarent, matronarum virginumque pudicitiæ conſulerent, ac graviora mala malis levioribus præverterent opportune. Verum an ſatis recte Principes illi ſenſerint olim? An ſatis recte ſentiant etiamnum, qui in ditione ſua Lupanaribus publicis favent, aliis judicandum permitto.

Ex articulo 4. Statutorum probari non poſſe morbos venereos olim graſſatos fuiſſe.

Hinc certe conſequitur Joannæ; qualitercumque morata ipſa fuerit, crimini vertendum non eſse, quod pro more ſua ætate recepto publicum Lupanar Avenione inſtituerit; ſed laudi potius, quod inſtitutum Lupanar, præ cæteris omnibus Principibus, præclariſſimis, æquiſſimis, optimiſque legibus informaverit. Cætera quidem legum illarum ſive Statutorum capita parum moror, quibus nihil ineſt difficultatis. Hic expendendum tantum habeo articulum quartum, in quo cavetur de morbis venere contagioſis, quem ideo putant Adverſarii de morbis venereis intelligendum eſse, & unde credunt horumce morborum antiquitatem certo argui.

Verum ut id conficiant, ipſis probandum prius incumbit nullos alios morbos olim fuiſse, præter venereos quales nunc uſu vigent, qui a ſcortis meretricio quæſtu corpus vulgando contrahi, & ab iiſdem uſu rei venereæ in concumbentes propagari potuerint. Sin aliter enim, ſatius eſt de mor-

* De Lupanari publico, quod Veneriis ante annum 1300. inſtitutum fuit Senatus decreto, vide Niccolo Doglioni L. 1, *Delle coſe Maraviglioſe e notabili della Citta di Venetia.*

morbis illis olim vulgo obviis objectum articulum intelligi, quam contra aperta Auctorum omnium teſtimonia inde concludi venereos morbos olim viguiſſe, ut nunc vigent.

Cum certo conſtet obvios olim fuiſſe morbos alios, de quibus articulus ille poſſit, debeatque intelligi. Nempe 1. Vulvæ rhagadia & vaginæ ulcerationes phlyctænoideas in meretricibus, unde ſerpebat in ſcortatores, quibuſcum corpora commiſcebant labes multigena.

Proinde argumentum, quod inde petitur, fundamento ſtat ruinoſo, niſi prius probetur morbos venereos, qui nunc vagantur, ſolos eſſe, de quibus accipi poſſit quartus ille Statutorum articulus, quod adverſarios numquam præſtituros eſſe certi ſumus. Concidit vero, ruitque funditus ſi ſemel probetur præter venereos morbos nunc quidem vulgo obvios, ſed olim plane incognitos, affectus alios quondam fuiſſe, qui promiſcua & immoderata venere concipi, qui concepti ſemel in ſcortatores manare potuerint, & de quibus proinde articulus ille intelligi debeat, quod nos ſequentibus teſtimoniis luculente confecturos eſſe confidimus.

Nempe conſtat 1. Mulieres, quæ reſupinæ multorum abſorbent ictus etiam ſanorum, vulvæ rhagadiis, aut ſuperficiariis vaginæ ulcerationibus affici: neque enim muliebres loci in venere immoderata & promiſcua, jugi, concito, valido affrictu diſtrahi, ſuccuti, perfricari poſſunt; niſi ſuo incommodo ac detrimento, in iis fœminis potiſſimum, quæ juniores aut natura debiliores, molliore partium ſolidarum contextu præditæ ſunt; quibus uterus in ſede male coercitus verſus vulvam nimium deſcendit; quæ cum viris mutoniatis, aut quibus ſemen acrius eſt rem habent; demum quæ locos, ubi collecta ſemina fraceſcunt, negligentius rariuſque colluunt &c. Hinc ergo palam eſt a vulgaribus meretricibus, quæ plerique recenſitis periculis maxime objectæ erant, ſimiles pareſque affectiones frequentiſſime olim contrahi debuiſſe, ſemel contractas cauſæ ejuſdem ſimiliſve iteratione, aut meretricia ſocordia in dies invaleſcere, ac tandem cum ſcortatoribus communicari per diffuſum in actu venereo tabum, non ſecus ac ſcabies, herpetes, furunculi &c. contagione propagantur, unde ſoboleſcebant in viris virgæ eryſipelata, herpetes cenchriades, phlyctænæ, ulcuſcula in balani ſuperficie ac coronæ ambitu, qualia ante notam luem veneream a Medicis deſcribi ſupra vidimus *Cap. 5. & 6.*

2. Fluorem muliebrem acrem & fœtidum, uteri ulcus, imo & carcinoma in meretricibus, unde in ſcortatoribus oriebantur virgæ eryſipelata, herpetes, phlyctænæ, ulcuſcula &c.

Conſtat 2. Mulieres libidinoſas, quæ frequentius ſubagitantur, ſi qua nativa uteri imbecillitas adfuerit, fluore muliebri uberi, acri, fœtido; imo vero ulcere uteri, aut quod peſſimum eſt, carcinomate inde plerumque laborare. Fiunt nempe in utero, dum iterato, validoque erethiſmo percellitur ab erotico pathemate, ſtaſes anomalæ tum ſanguinis tum limphæ, quibus cola uterina relaxari, unde fluor muliebris; uteri ſtamina diſcindi, unde ulcera; demum limphaticos decubitus generari neceſſum eſt, unde ſkirrhi, qui in carcinomata plerumque deſinunt. Haud mirum ergo ſi meritoriæ mulieres, quæ publicæ parebant libidini, iiſdem affectibus olim obnoxiæ fuerint, unde effectum ſit ut præ acrimonia tabi vel puris ab utero manantis, concumbentibus morbos varios intulerint, ut bala-

balani, præputii, virgæ eryſipelata, herbetes cenchriades, phlyctenas, ulcuſcula &c. qualia ab impuris meretribus concipi narrant Auctores ipſi, qui primo luis venereæ ingreſſu antiquiores vixere, qua de re vide ſupra *cap. 5. & 6.*

3. Eryſipelatodeam vaginæ & urethræ phlogoſim, quæ *arſura* ſive *incendium* dicebatur, & meretricibus atq; ſcortatoribus communis erat.

Conſtat 3. Ex iis, quæ præcedente capite dicta ſunt, mulieres, quæ cum leproſis rem habeant, phlogoſi eryſipelatodæa vaginæ atque urethræ plerumque affectas fuiſſe, cum gravi & moleſta dyſuria, quod morbi genus *arſura* ſive *incendium* dicebatur; viroſque ipſos, qui cum iiſdem concumberent ſic infectis, imo etiam ſanis, ſed nondum lotis poſt admiſſum leproſum, ſimili parique affectione ut plurimum ægrotaſſe, quaſi per contagionem contracta. Aderat ergo quandiu lepra viguit, morbus, qui venere a meretricibus contrahi; qui a meretricibus venere cum ſcortatoribus communicari potuit; qui olim quidem frequens eſſe debuit, ſed qui cum abeunte lepra ipſe quoque jam pridem abiit: vidimus enim ſupra *cap. 6.* cum gonorrhœa venerea nullomodo confundi poſſe.

4: Lepram ipſam, quæ a leproſis in ſcorta, & a ſcortis in cæteros ſcortatores ſanos concubitu non raro traducebatur.

Conſtat 4. Ex iis quæ *eodem capite* adducta ſunt, lepram, ut convictu & contubernio, ſic maxime venereo congreſſu ab infecto in ſanum propagatam fuiſſe. Non eſt ergo dubium quin ea ratione proſtibula in Lupanaribus lepram ſæpiſſime contraxerint; quin contractam eandem afflaverint ſæpiſſime ſanis pleriſque, quos non pudebat in Lupanaribus libidinari. Proinde antiquitus adfuit, quandiu lepra viguit, quarta morbi ſpecies nempe lepra ipſamet, quæ venere concipi a meretricibus, quæ venere in ſcortatores manare potuerit.

Probe quidem novi (*a*) legibus olim cautum fuiſſe, ne leproſi cæterorum hominum conſortio uterentur, ſed nullibi credo lege hujuſcemodi ea diligentia obſervatas fuiſſe, ut leproſi nulli potuerint ex lege vagari & in Lupanaria clam irrepere. Certe conſtat Judæos omnibus ſemper inviſos, & inſigni nota a cæteris (*b*) diſcretos quam detrahere vetabantur gravi mulcta, in Lupanar ipſum Avenionenſe, quo illis interpoſita flagri pœna cautiſſime interdictum erat *articulo Statutorum ultimo*, ſeſe aliquoties inſinuaſſe, ut in Actis ejuſdem Magiſtri Tamarini narratur de Judæo quodam

C 4 Car-

(*a*) Voyez La Marrre, *Traitè de la Police*, *Liv. 4. Titre* 12. Et ſcripta plerorumque Medicorum decimi tertii & decimi quarti ſæculi, ubi *de juridico leproſorum examine*.

» (*b*) Divus Ludovicus juſſit anno 1269. Rotam de feutro ſeu panno croceo a Judæis
» in ſuperiori veſte conſui ante pectus & retro, eujus rotæ latitudo eſſet in circumferen-
» tia quatuor digitorum, concavitas autem contineret unam palmam. Proſtant Edicta ſimilia de re eadem Philippi III. dicti *Audacis*, anno .... Ludovici X. Hutini dicti, anno 1315. Joannis I. annis 1362. & 1365. Vide *Ordonnances des Rois de France par M. Secouſſe* ad illos annos.

Idem quoque conſtitutum erat in Provincia de Judæis ibi degentibus a Carolo II. Provinciæ Comite anno 1293. a Conciliis Avenionenſibus annis 1326. & 1327. a Rege Renato anno 1454. Vide *Memoires de Litterature & d'Hiſtoire*, Tom. 2. *part.* 2. *p.* 362.

Digitized by Google

Carpenſtoratenſi, *Doupedo* dicto qui Avenione flagro cæſus eſt anno 1408 quod meretricem in Lupanari furtim conſtrupraviſſet.

Hinc itaque, ut jam concludam, manifeſtum eſt adfuiſſe olim affectiones & numero plures & venere diverſas, quæ meretricio quæſtu contrahi, & contractæ in ſcortatores a meretricibus propagari potuerint; quin potius, ut veriora dicam, quæ olim meretricio quæſtu contractæ, & in ſcortatores a meretricibus propagatæ fuerint. De illis ergo poteſt, imo vero debet intelligi articulus ille quartus Statutorum, qui objicitur; nullomodo vero de venereis morbis, quos in Europa recentiores eſſe probatur & demonſtratur argumentis omni exceptione majoribus: imo, ut quid afferam quod ad rem propius ſpectet, quos in Provincia ipſa ante annum 1496. ignotos fuiſſe conſtat (*c*) ex Actis Univerſitatis urbis Manuaſcæ, vulgo *Manoſque*, ubi legitur quemdam nomine dictum Peirache Durez, qui publicis civitatis furnis præpoſitus erat, a munere motum & ab urbe expulſum fuiſſe, anno quod ſupra, quod *pateretur infirmitatem* * *de las Bubas, quam duxerunt certi armigeri a loco de Romania anno elapſo, exiſtentes in ſervitio Regis* (Caroli VIII.) *& illuſtriſſimi Ducis Orleani*, (qui deinde fuit Ludovicus XII. *apud præſentem patriam Provinciæ ſanam pro tunc exiſtentem infirmitate prædicta, quæ adhuc non vigebat in Provincia.*

II. Alterum argumentum petitur ex eo quod epitheto, quod ſolet addi voci gallicæ *vèrole*, ut variolæ ſignificentur, videatur argui variolas lue venerea recentiores eſſe.

II. Altera argumentatio, quæ in nos urgetur, deducitur a denominatione luis venereæ, quæ Gallice dicitur *variola* ſimpliciter, *la verole*, cum e contra variolæ, morbus ille puerilis notiſſimus, Gallice dicatur *parva variola*, *la petite vèrole*, adjecto epitheto, quo a lue venerea diſtinguatur: unde videtur poſſe colligi luem veneream variolis antiquiorem eſſe, neque alio fine epithetum additum fuiſſe, niſi ut morbus recentior ab antiquiore diſcerneretur, quocum nomine conveniebat. Porro, ſi ea vera ſint, patet noſtram de novitate luis venereæ opinionem inde peſſundari; conſequeretur enim Europam noſtram jam ab annis 800. & ultra lue venerea infeſtari, cum certo conſtet ab illo temporis ſpatio variolas in Europa frequentes eſſe.

Sed contra probatur.

Sed hæc quantumvis ſpecie egregia, re tamen infirma ſunt, & quæ in ipſos Adverſarios a quibus opponuntur, facile recidant.

1. Variolas

Nam 1. Conſtat variolas antiquitus non *parvam variolam*, *la petite vèrole*, ſed *variolam* ſimpliciter, *la vèrole*, Gallice dictas fuiſſe; quod poteſt certiſſime evinci Auctorum ipſorummet teſtimoniis, qui circa prima luis venereæ tempora ſcripſerunt. Sic Franciſcus Rabelæus, in *Pantagruelis Hiſtoria*, *Lib.* 4. *cap.* 52. Nicotius in *Lexico*, in verbo *vèrole;* Ambroſius Paræus, *Operum Chirurgicorum*, *Lib.* 20. Variolas Gallice appellant *la*

(*c*) Pitton, *Hiſtoire d'Aix*, *Liv.* 4. *pag.* 246.

* Vulgatum eſt luem veneream illo nomine ab Hiſpanis appellatam fuiſſe.

*la verole* ſine epitheto, quæ ſane denominatio variolarum in pleriſque Galliarum Provinciis etiamnum uſu valet. Hinc, ut obiter moneam, haud inanis ſuſpicio eſt Carolum Thuillier, Doctorem Medicum, ignoratione priſci ſermonis deceptum perperam omnino intellexiſſe, *Obſervations ſur les Maladies Veneriennes*, *ſeconde edition*, *pag.* 10. quæ leguntur in Actis Senatus Pariſienſis ad annum 1521. de N. Pouillot inter Magiſtros libellorum ſupplicum admiſſo die 25. Junii anni dicti, deinde in eodem Senatu Præſide, ac tandem mortuo *de la verole*, quaſi ſcilicet ſignificaretur poſtremis hiſce vocibus dictum Pouillot lue venerea extinctum eſſe, cum ſignificetur tantum variolis illum fuiſſe ſublatum.

las gallice olim dictas fuiſſe *verolè* ſeu potius *vairole* ſine ullo epitheto.

2. Conſtat e contrario luem veneream initio non *variolam*, *la verole* ſimpliciter, ſed *magnam variolam*, *la groſſe verole* vocatam fuiſſe a Gallis, in cujus rei teſtimonium ſufficit adduxiſſe. 1. Senatus Pariſienſis Decretum anno ipſo 1496. ſancitum de diſciplina erga eos obſervanda qui lue venerea infecti forent, quod infra proferetur *ultimo hujuſce Libri capite*, & ubi morbus ille dicitur *la groſſe varole*: 2. Gaſparum Torellam, qui in *Dialogo de dolore in pudendagra*, ſcripto in Gallia anno 1498. Petrum Angelum Agathum, qui *in adnotatione ad caput* 2. *Libri Gabrielis Fallopii de Morbo Gallico*, & Joannem de Maire, Poetam Gallum, qui in Carmine allegorico, dicto *Compte ſecond de Cupido & d'Atropos*, ſcripto anno 1520. teſtantur diſerte luem veneream a Gallis *groſſam variolam la groſſe verole* nuncupari: 3. Denique Laurentium Joubertum, Medicum Monſpelienſem, Theodoricum de Hery, & Ambroſium Paræum Chirurgos Pariſienſes, qui in Operibus *de lue venerea* ſcriptis annis 1577. 1552. & 1575. morbum illum nunquam dicunt *la verole*, ſed ſemper *la groſſe verole*.

2. Contra vero luem veneream initio gallice nuncupatam fuiſſe *la groſſe vèrole ou vairole* cum epitheto.

3. Hinc ergo tantum abeſt ut lues venerea variolis antiquior cenſenda ſit, ut contra inde conſequatur vel ipſo Adverſarium judicio luem veneream, quæ olim *variola magna* ſive *groſſa* dicta fuit, variolis, quæ *variola* ſimpliciter appellabantur, recentiorem eſſe, ut a quibus adjecto epitheto diſtingui debuerit, quemadmodum in nobilium familiis ſtirpes, quæ gradu poſteriores ſunt, gentilitiam teſſeram adſcititio quodam ſymbolo diſtinguunt, quod Gallice dicitur *porter des armes briſées*, ut a primogenitis dignoſcantur, quorum plena eſt ac pura teſſera, quod Gallice dicitur *porter des armes pleines & ſans briſure*.

3. Inde proinde conſequi ipſo adverſariorum judicio luem veneream variolis recentiorem eſſe.

4. Quod ſi vero jam ab aliquo tempore uſu receptum ſit luem veneream Gallice vocari *variolam*, *la verole* ſimpliciter, ſine appoſito epitheto, id ideo factum eſt, quod cum ii, qui variolis ægrotabant, aut qui de ægrotis iſtiuſmodi verba faciebant, diligenter caveret, & adjecto epitheto morbum illum a lue venerea, turpi ſcilicet & probroſo affectu, diſtinguerent, *parvam variolam*, *la petite verole* ſemper dicendo, uſus tandem

4. Uſu tamen factum fuiſſe, ut epithetum ad variolas jam deſignan-

das jam adhibeatur. dem invaluerit ut variolæ jam non amplius *la vèrole* ſimpliciter, ſed ſemper *la petite verole* appellarentur, quocirca lues ipſa venerea, omiſso jam epitheto quaſi plane otioſo, nuncupata fuit ſimpliciter *variola*, *la vèrole*.

5. Quæ ſingula confirmantur exemplo cæterarum Europæ nationum. 5. Poſsunt allata egregie confirmari exemplo cæterarum Europæ nationum, quibuſcunque lues venerea cum variolis homonyma eſt perinde ac nobis. Sic ab Anglis variolæ, *the pocke* ſimpliciter, hoc eſt *variola*; raro *the ſmall pocks*, hoc eſt *parva variola* dicuntur; contra vero lues venerea ſemper vocatur *the great pocks* vel *the french pocks*, *magna variola* vel *variola Gallica*. Similiter a Belgis Germaniſque variolæ appellantur plerumque ſimpliciter *die pocken*, variolæ, vel *die blattern*, puſtulæ, aut ad ſummum ſed raro *die kinder pocken*, pueriles variolæ: ab iiſdem vero lues venerea dicitur ſemper *die frankoſiſche pocken*, variolæ Gallicæ, vel *die groſſen blattern*, magnæ puſtulæ.

III. Tertium argumentum petitur ex eo quod Græca ſint pleraque nomina, quibus morbi venerei deſignantur. III. Denique ſunt nonnulli, inter quos numerandus eſt (*a*) Fabius Pacius, Vicentinus, qui credant luis venereæ antiquitatem inde poſse aſtrui, quod Græca ſint pleraque nomina, ut gonorrhœa, phimoſis, paraphimoſis, bubo, rhagadia &c. quibus morbi venerei deſignantur. Sed næ illi in re tum litteraria, tum medica plene hoſpites eſse videntur, qui neſciant gonorrhœam, phimoſim &c. a Græcis quidem Medicis olim obſervatas & deſcriptas fuiſse, ſed quæ cauſa & origine plene diverſæ, nullomodo venereæ eſsent; inde vero eadem nomina, poſtquam apparuit lues venerea, deducta eſse ad affectiones ſignificandas genere quidem pares, ſed cauſa diſpares, ut quæ a ſeminio venereo, novo & prioribus ſæculis inaudito veneni genere, orirentur. Quidni etenim licuiſset in medicina, quod in alia quavis materia ſemper licuit, ſcilicet antiqua nomina & ad res quaſdam deſignandas uſu recepta rebus novis, ſi qua intercederet convenientia, accommodare? Sic *un Regiment*, phalangem; *un mouſquet*, catapultam; *la Poudre a canon*, pulverem pyrium; *la Bouſſole*, pyxidem nauticam; *l'Imprimerie*, Typographiam &c. Græcis vocibus dicimus, quamvis certo certius ſit hæc omnia a Græcis olim ignorata fuiſse, ut quæ quam maxime.

(*a*) *In Tractatu de Morbo Gallico*. Sed nihil futilius excogitari poteſt. Quaſi vero non licuerit antiqua nomina ad morbos novos ſignificandos accommodare.

---

## Caput VIII.

*Fabulæ de origine luis venereæ referuntur & refelluntur.*

Luem veneream falſo deductam fuiſſe. Ut Medicorum omnium, qui decimo quinto deſinente & ineunte decimo ſexto ſæculo vixerunt, conſtans & unanimis fuit ſententia, novam eſse luem veneream; ſic eorumdem variæ & diſcordes fuere opiniones de ejuſdem origine. Pleraſque, cum fictæ & vanæ eſsent, temporis diuturnitate extabuiſse videmus: Commenta enim delet dies. E re

tamen

tamen fore viſum eſt potiſſimas paucis referre ordine chronologico, & refellere paucioribus, ut ſaniori, quam mox proponemus ſequente capite, viam planiorem & faciliorem patefaciamus.

I. Antiquiores Medici, ut temporum ferebat conditio, ſeu potius ſuperſtitio, Aſtrologorum nugis aniliter creduli diræ luis originem a maligno Aſtrorum influxu, aut a malefica Planetarum coitione deducendam certatim credidere, ſed ut error ſibi male conſtat, a variis variorum Planetarum coitionibus varii deduxere. I. A maligno ſiderum influxu.

Sic anno 1497. Coradinus Gilinus, in Opuſculo de Morbo Gallico, quod jam ſupra laudavimus, aſserebat ortum morbi adſcribendum eſse *con-* 1497.
„ *junctioni Saturni & Martis, quæ fuit* 16. Januarii 1496. circa meridiem,
„ quæ ſignificabat corporum humanorum mortalitates; aut conjunctioni
„ Jovis & Martis, quæ fuit die 17. Novembris 1494. in ſigno calido &
„ humido, vapores a terra & aqua elevando, quas Mars calidus & ſiccus
„ inflammat & ignit, quibus poſtea aer immutatur & corrumpitur, humo-
„ reſque corruptos & adduſtos generans harum ægritudinum cauſa eſt.

„ Sic anno 1500. Caſpar Torella ajebat *Tract. De Pudendagra*, hunc 1500.
„ morbum evenire a conſtellatione corporum ſuperiorum, eo quod effe-
„ ctus univerſalis in cauſas univerſales reſolvi debet; & hoc propter Sa-
„ turnum exiſtentem in Ariete: nam in Ariete & in Piſcibus ſunt quædam
„ ſtellæ habentes virtutes generandi monſtra.

Sic anno 1514. VVendelinus Hock de Brackenavv, qui, ut ſupra vidimus *capite* 4. luis venereæ ingreſsum refert ipſe ad annum 1494. ex præjudicio tamen cum ſeipſo pugnans contendebat *Operis de Morbo Gal-* 1514.
„ *lico cap.* 2. hunc morbum verius cepiſse exordium anno Domini 1483.
„ quia eo anno menſe Octobris fuerunt quatuor Planetæ, videlicet Jupiter,
„ Mars, Sol, & Mercurius in Libra in domo ægritudinis: & ſignificat ægri-
„ tudinem ex corruptione ſanguinis & choleræ: Et fuit ibi combuſtus Ju-
„ piter eodem ſigno: Fuitque ibidem conjunctio Jovis & Martis & Mer-
„ curii: Et Martis & Veneris, Jovis & Mercurii, & Jovis & Veneris de
„ menſe Octobris die prima Novembris. *Fuit præterea bis eclypſata Luna eo anno, tam in ſcorpione in domo ægritudinis, quam in ejus oppoſito. Fuit præterea in eodem Scorpione in ipſa domo ægritudinis combuſtus Saturnus & Mercurius, conjunctus Saturnus & Venus, fuitque conjunctus Saturnus & Mars in ultima Novembris, & ſic ſignificaverunt corruptionem ſanguinis & choleræ, & conjunctiones omnium humorum, & abundantiam humoris melancholici tam in viris quam in mulieribus.*

Sic demum anno 1532. Laurentius Phriſius, Opuſcul. *De morbo Gallico, cap.* 3. putabat *Sciendum eſſe ad cauſæ morbi primitivæ evidentiam, quod in anno Christi* 1483. *fuerunt nonnullæ Planetarum congreſſiones, die videlicet* 15. *menſis Octobris hora* 2. *poſt meridiem. Ut autem clarius intelligas*, ajebat ille 1532.

Digitized by Google

ille, *ſcito, tempore præfato Jovem, Martem, Solem & Mercurium ſimul coiſſe in Libra, in octava domo quæ ægritudinis eſt ſignificativa. Fuit quoque humanæ naturæ amicus Jupiter combuſtus .... Præterea advertendum eſt furioſum fuiſſe hunc annum, quia prima die Novembris corroboratæ ſunt illæ impreſſiones conjunctionibus ſcilicet Martis & Veneris, Jovis & Veneris in domo ægritudinis præfata. Luna quoque duas paſſa eſt eclipſes, unam videlicet in Tauro, alteram in Scorpione.*

Similia legere eſt apud Petrum Maynardum, Veronenſem, *Tractatu de Morbo Gallico, c.* 3. anno 1518. Nicolaum Maſſam, Venetum, *Tract. de Morbo Gallico, cap.* 6. anno 1533 Ulrichum de Hutten, Equitem Germanum, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci cap.* 2. anno 1519. Hieronimum Fracaſtorium, Veronenſem, *Lib.* 2. *de Morbis contagioſis, cap.* 2. anno 1540. Joannem Benedictum, Germanum, *Libell. de Morbo Gallico, cap.* 2. anno 1550. *&c.*

Sed ea propoſuiſſe, præſenti quali vivimus ætate, abunde refellere eſt. Nunc enim cordatioribus phyſicis certo liquet: 1. Planetas in corpora noſtra nullo influxu agere, quo poſſint naturalem œconomiam ullatenus fovere aut pervertere: 2. Utcumque agere poſſent, nullo niſi cæco fundamento niti diſcrimen, quo diverſos Planetas placuit Aſtrologis diſtinguere in benignos & malignos: 3. Demum etiam admiſſa vana ea diſtinctione nec Planetas nec Planetarum concurſus ulla ratione conferre ad morbi generationem, a quo ſibi cavere, quem ſibi procurare unicuique licet pro lubitu.

II. Ab aeris vitioſa intemperie.

Puduit Medicorum nonnullo vanis Aſtrologorum aſſertionibus nimium confidere; unde factum eſſe videtur, ut quidam neglectis Aſtrologorum judiciis, de quæſtione media juxta certa artis axiomata convenientius ſenſerint, morbi novi cauſam ad peculiarem aeris intemperiem referendo.
1497. Sic verbi gratia anno 1497. Nicolaus Leonicenus, Vincentinus, in Libello *de Morbo Gallico*, poſtquam expoſuit *hunc morbum aut divina ira, ut Theologi ſentiunt; aut vi Aſtrorum, ut Aſtrologi opinantur; aut ex certa aeris intemperie, quemadmodum Medici arbitrantur, evenire*; ita inde pergebat: *Nos Medicos hac in parte ſequentes cauſas naturæ proximiores aſſignabimus. Illud ſatis conſtat eo anno, quo Morbus Gallicus cæpit pullulare, magnam aquarum per univerſam Italiam fuiſſe exuberantiam. Teſtis eſt Roma, quæ prima id malum ſenſit, in qua Tybris ita intumuit, ut tota ſit facta navigabilis..... Non aliter quam in Romano Tybris, in agro etiam Bononienſi Rhenus, in Ferrarienſi & Mantuano Padus, in Venetia Atheſis extra ſolitos limites exundarunt. Tantis denique imbribus annus ille ubique maduit, ut terris exinde humentibus atque ſtagnantibus, minus mirandum ſit æſtivum aerem ad illam veniſſe intemperiem calidam ſcilicet & humidam quam Medici atque Philoſophi omnium putredinum matrem eſſe confitentur ...... Scabies vero* Gallica,

Digitized by Google

lica, *ſi ſcabies eſt appellanda, per univerſam* tunc *apparuit Italiam, & adhuc perſtat adeo fœda, ut plerique Medici quadam decepti ſimilitudine elephantiaſim eſſe putaverint.*

Cum Leoniceno hac in re conſenſerunt Natalis Monteſaurus, Veronenſis, in *Tractatu de Diſpoſitionibus: quas vulgares Mal Franzeſo appellant, edito anno* 1498. *c.* 4. quanquam ab eodem de cæteris diſsentiat: Antonius Scanarolus, Mutinenſis, *in Diſputatione de Morbo Gallico & opinionis Nic. Leoniceni confirmatione, contra Natal. Monteſaurum, Veronenſem, eamdem opinionem oppugnantem;* quæ typis vulgata fuit anno 1498. Demum Leonardus Schmai, Salisburgenſis, *Tractatu de Morbo Gallico, c.* 1. quem ſcribebat anno 1518.

Sed patet hujuſce opinionis vanitas 1. Ex eo quod ſi lues venerea a pluvio cœli ſtatu ortum duxiſset, debuiſset jam ante annum 1494. ſæpius in orbe noſtro apparere, cum procul dubio ſæpius ante recurrerint tempeſtates æque humide calidæque: 2. Ex eo quod debuiſset jamdudum lues venerea evaneſcere, ſi ab allata cauſa unice penderet, quæ contraria aeris temperie, calida nempe & ſicca, pridem diſſipata foret, quorum tamen neutrum verum eſt. Sed quid opus pluribus conſodere opinionem, quæ ſponte ruit? Satius eſt annotare hanc ſicut præcedentem opinionem ex mero præjudicio acceptam videri, nempe cum morbi natura nondum ſatis perſpecta, & ægrotantibus modum, quo luem contraxerant, caute diſſimulantibus, falſo crederetur Morbum Gallicum epidemicum eſse peſtis inſtar, & peſtilentium effectuum, etque adeo a cauſa univerſali & communi dependere, quæ ſingulos, niſi nativa temperies obſtaret, poſset inficere; quod ſane tum a Leoniceno, tum a cæteris quos hactenus præſenti capite laudavimus, creditum olim fuiſse ſcriptis liquet. Neque enim putandum eſt ſanos alioquin viros potuiſse unquam, luem veneream cauſæ communi, aeris ſcilicet vitio aut Planetarum aſpectibus tribuere, ſi compertum habuiſsent hanc morbi ſpeciem non ab aere duci, ſed contagione tantum & contagione præſertim venerea propagari.

III. Sed ubi primum melius innotuit morbi natura, & contagionis ratio, neceſse fuit cauſas alias comminiſci, quæ morbo iſtiuſmodi producendo aptiores viderentur: Inde ortæ variæ & multiplices ſabulæ, prout quiſque ad comminiſcendum fuit ingenioſior.

III. Ab aliis cauſis quibuſdam ſpecialioribus.

Sic 1. Joannes Manardus Ferrarienſis, *Epiſtola* 2. *Lib.* 7. quam ad Michaelem Sanctannam Chirurgum ſcribebat circa annum 1525. aſserit *Quoſdam eſſe, & hanc eſſe antiquiorem ſententiam & majoribus fultam teſtimoniis, qui cœpiſſe hunc morbum per id tempus dicunt, quo Carolus Francorum Rex expeditionem Italicam parabat: Cœpiſſe autem in Valentia Hiſpaniæ Tarraconenſis inſigni civitate a nobili quodam ſcorto, cujus noctem elephantioſus quidam ex equeſtri ordine miles quinquaginta aureis emit; & cum ad mulieris concubitum*

1. A Scorto quodam Valentino, quocum leproſus rem habuerat. 1525.

D *fre-*

*frequens juventus accurreret, intra paucos dies ſupra quadringentos infectos, e quorum numero nonnulli Carolum Italiam petentem ſequuti præter alia, quæ adhuc vigent importata mala, & hoc addiderunt inter minima non deputandum.* Similem, ſi non eamdem, hiſtoriam narrat Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis in Opuſculo *de Morbo Gallico*, ſed mutatis tum perſona, tum ſcena, quod dubiam & incertam famam arguit. *Nonnulli*, inquit, *Morbum Gallos, cum per montem Salvium iter facerent, a fœminis leproſis per coitum primitus contraxiſſe.... memoriæ prodiderunt.*

2. A Scorto alio quodam in Gallorum caſtris, cujus in utero abſceſſus lateret. 1551.

Sic 2. Antonius Muſa Braſsavolus, Ferrarienſis, Lib. *De Morbo Gallico* narrat *in Gallorum caſtris ſcortum adfuiſſe nobiliſſimum ac pulcherrimum, in uteri ore putrefactum gerens abſceſſum. Viri*, inquit, *qui cum illa coibant, adjuvante etiam humiditate ac putredine, dum membra virilia per uteri collum perfricabant, ob loci etiam putredinem in eorum virilibus membris pravam quamdam affectionem contrahebant, qua exulcerabantur ..... Hæc lues unum primo infecit hominem, poſtea duos & tres & centum; quia illa erat publica meretrix & pulcherrima; & ut procax eſt humana natura in coitum, multæ mulieres cum his vitiatis viris coeuntes lue iſta infectæ ſunt, quam deinde aliis viris ſunt impartitæ.*

3. A Puteis, Hiſpanorum perfidia venenatis, aut a gypſo cum farina miſto. 1560.

Sic 3. Gabriel Fallopius, Mutinenſis, Tract. de *Morbo Gallico*, *cap.* 1. contendit *Hiſpanos, callidiſſimos atque cautos milites, qui gladiis hoſtes, dolis & arte offendunt* (*nam*, inquit, *dolus an virtus quis in hoſte requirat?*) *cum ipſi eſſent pauci, Gallorum vero numerus propemodum infinitus, nocte egreſſos eſſe relinquentes propria præſidia & puteos venenaſſe. Nec ſatis hoc fuiſſe, Italos piſtores in exercitu adverſo degentes pretio corrupiſſe, qui gypſum pani admiſcerent.*

4. A vinis veneno infectis. 1602.

Sic demum 4. Andreas Cæſalpinus, Aretinus, Clementis VIII. ſummi Pontificis Medicus, gloriatur *Artis Medicæ Lib.* 4. *cap.* 3. *Aliam hiſtoriam ſe habere veriorem, ab iiſmet traditam qui interfuerant, ex milite Aretino qui in eo bello militabat cum Hiſpanis. Is*, inquit, *referebat oppidum in Monte Veſuvio, quod Somma dicitur, ubi copia eſt vini generoſi, quod Græcum appellatur, clam noctu ab Hiſpanis derelictum obſidentibus Gallis, ſed vino infecto ſanguine, quem extraxerant ex iis, qui in Hoſpitali ſancti Lazari laborabant. Ingreſſos igitur Gallos atque eo vino expletos cœpiſſe laborare comparentibus ſæviſſimis ſymptomatis elephantiaſim referentibus.*

Sed hæc gerræ germanæ ſunt, & profecto gerræ maxumæ: Nam 1. Miles ille elephantiacus Manardi ſcortum Valentinum, & leproſæ mulieres Matthioli Gallos, quibuſcum miſcebantur, non lue venerea, qua immunes erant, ſed lepra qua laborabant, debuerunt inficere. Sicut enim canis canem, ſic morbi contagioſi quilibet, dum in ſanos propagantur, affectus ſui ſimiles & ejuſdem naturæ progenerant. Adde in dubio nullatenus eſſe poſſe, quin jam ante Caroli VIII. tempora, & poſt eadem

Digitized by Google

eadem, quandiu lepra Europæ inolevit, leproſi aut leproſæ cum bene valentibus furtiva aut permiſsa venere uſi fuerint, neque tamen compertum fuit quid monſtri unquam inde prodiiſse.

2. Idem ſentiendum de meretrice Braſsavoli, in cujus utero abſceſſus aut potius ulcus latebat. Facile equidem crediderim puris aut ichoris inde manantis acrimonia ſciſsuras, phlyctænas ulcerationes leviores & facile curabiles in balano, præputio, totoque pene excitari potuiſse; at vero luem veneream minime, affectionem ſcilicet ita peculiarem, quæ a cæteris morbis cauſa, ſymptomatis, contagionis modo plane diſpar ſit. Profecto, ut humanum genus in venerem pronum eſt, contigit pluries viros cum mulieribus, quarum uterum ulcus depaſcebatur, rem habuiſse ſine ullo luis venereæ contrahendæ periculo, modo ipſæ eſsent talis labis plane expertes.

Sed incidit in animum ſuſpicio, nec vana forſan, Elephantiacum Manardi leproſas fœminas Matthioli, meretricem ulcere uteri laborantem Braſsavoli, luem veneream, quam jam contraxerant, pudore, malitia, aut ignorantia falſo nomine celaviſse, ut per morbi initia facillimum erat; quæ ſi ita ſint, haud ſane mirum erit contaminata venere morbum propagatum fuiſse, ſed mirum erit tantummodo Medicos ſui ævi celeberrimos id nequaquam ſubolfeciſse.

3. At ſaltem mirari ſatis non poſsumus aut Fallopium, qui aqua puteorum Hiſpanis venenata, vel gypſo a piſtoribus Italia pani addito; aut Cæſalpinum, qui vino, cui ſanguis a leproſis eductus mixtus eſſet, crediderunt luem veneream in Gallorum exercitu excitari potuiſſe. Inde ſane & graves & lethales affectus induci certo certius eſt: Sic C. Proculejus Auguſti Cæſaris familiaris gypſo poto in maximo ſtomachi dolore mortem ſibi olim conſcivit, teſte Plinio, *Hiſtor. Natural. Lib. 36. cap.* 24. Sic quondam miſere periit fere totus Germanorum exercitus, qui duce Conrado III. Imperatore Germanico, Iconium obſidebat anno 1148. cum perfidia Emanuelis Imperatoris Conſtantinopolitani farinæ gypſo adulteratæ ſubminiſtrarentur. Vid. Funccium *in Chronolog.* Sic anno 1321. regnante in Gallia Philippo V. qui Longus cognominabatur, leproſi Judæorum ſuaſu & Mahumetanorum, ut fama ferebat, Granatenſis & Thunetani Regum inſtigatione puteos veneno infecere, unde plurimi Chriſtiani miſere interiere. Vid. Mezerai *Abr. Chronolog.* ad ann. 1321. Sed hæc exempla ipſamet, utcumque ratio conticeſceret, abunde probant talium venenorum hauſtu morbum numquam invehi poſse ſporadicum, novæ indolis & naturæ, cæteris morbis notis diſſimilem, qui impura & vulgivaga venere propagetur, demum qui eos nunquam attingat, qui nulla vel qui pura tantum venere utuntur.



Digitized by Google

IV. Ab humana carne in eſcam apparata. 1564.

IV. Novam de hujus morbi origine hiſtoriam, & ad ſua uſque tempora plane inauditam Leornardus Fioravanti, famoſus ſuo tempore in Italia Empiricus retulit in Tractatu Italice ſcripto & anno 1564. edito, cui titulus eſt, *Capricci Medicinali de M. Leonardo Fioravanti.* Hanc ut omnem mendacii ſuſpicionem amoliretur, ſe accepiſse ait a quodam Paſchali Gibilotto, ſene Neapolitano, & annos jam nato 98. cujus pater, a quo filius rem tenebat, annonarius præbitor, (vulgo *Vivandier*) olim fuerat circa annum 1456. in exercitu Alfonſi V. Regis Arragoniæ, qui de Regno Neapolitano cum Joanne Renati Ducis Andium filio bello contendebat.

Narrat ergo, cum diuturno illo bello obſonia tum Hiſpanis tum Gallis defeciſsent, utriuſque exercitus præbitores lucri cauſa ſed ſcelere peſſimo humanorum cadaverum carnes clam ſucciſas in varia eſcarum genera apparaſse, quæ militibus eſurientibus care divendebantur: Inde brevi quotcunque tam feralibus eſcis veſci contigit, puſtulis, doloribus, alopecia, uno verbo lue venerea ad unum fere omnes correptos fuiſse: Gallos quidem morbo afflictos, cum ab incepto bello cogerentur deſiſtere & in patriam redire, luem, quam in Regno Neapolitano conceperant, Neapolitanam nuncupaſse: Hiſpanos, vero, Italoſque, cum ignorata morbi cauſa perſuaſum haberent morbum novum, quam patiebantur, a Gallis devectum & communicatum fuiſse, Gallicum eundem appellaviſse, quale nomen etiamnum retinet non modo in Italia, ſed in tota Africæ ora, totoque Turcico Imperio, præſertim in cunctis Aſiæ portubus, qui mari adſtant Mediterraneo.

Addit ille dein ſe allatam morbi Gallici originem veram eſse experimentis compertum habuiſse: Suem ſcilicet domi aliquandiu nutriviſse carne porcina cæteris cibariis admiſta, unde brevi ſus puſtulis obſita, lapſiſque ſetis glabra fuerit: Pariter canem duos menſes canina carne aluiſse, qui ſimili ſucceſsu puſtulis plenus pilos amiſerit: Demum accipitri circuri eſcam ex carne avium ejuſdem ſpeciei aliquandiu obtuliſse, unde cito evaſerit puſtulatus & deplumis: Hinc concludit animalia quævis, ſi carne animalium ſui generis nutriantur, Morbo Gallico, vel qui Gallico plane congener ſit, correptum iri.

Sed hæc credulum aut vanum & mendacem Fioravanti animum, qualis Empiricum decet, manifeſte arguunt. Nam 1. Aſserit falſo luem Gallicam Italiæ innotuiſse circa annum 1456. quo quidem tempore Joannis Renati Ducis Andium filius & Alfonſus V. Arragonum Rex de Regno Neapolitano bello diuturniore certavere, cum, ut ſupra vidimus, Medici qui deſinente ſæculo decimo quinto in Italia floruere, luem veneream in Italia ante annum 1494. pleniſſime ignoratam fuiſse omnes uno ore confiteantur.

2. Ta-

2. Temere credit luem veneream, morbum ſcilicet chronicum, ſporadicum, qui venere contrahitur, qui lenta tabe corpus vitiat, eſu carnis humanæ & potiſſimum morticinæ inferri, cum e contra acutos tantum, epidemicos, peſtilentes affectus hinc induci poſſe manifeſtum ſit.

3. Fallaciter concludit animalia quævis, ſi carne animalium ejuſdem ſpeciei nutriantur, doloribus & puſtulis brevi corripi, & pilorum defluxu glabreſcere ex lue venerea, cum mihi certo conſtet in cane, quem ſex menſibus carne canina olim nutrivi, nihil quidquam ſimile unquam obſervatum fuiſſe.

Valeat ergo falſus & fallax fabulator cum ſuo Paſchali Gibilotto, teſte ignoto, teſte unico, teſte tantum aurito, teſte minus idoneo, qui de re jam ante centum annos peracta teſtimonium ferrat, teſte qui cum nota rei veritate aperte pugnat, domum teſte decrepito & dubio procul deliro.

Mihi profecto dolet quod Franciſcus Baco de Verulamio, vir doctiſſimus & in rebus phyſicis pro ſua ætate apprime verſatus tam inſulſo commento deceptus fuerit. Nihilominus tamen non diſſimulandum cenſeo eum ita deceptum eſſe, ut non modo huic fabellæ fidem ipſe adhibuerit, ſed eidem apud alios fidem facere voluerit; eoque conſilio illam operibus ſuis inſerere non dubitaviſſe, ſed prius quodammodo refectam & interpolatam, ut credibilior eſſet. *Galli*, inquit, *Sylva Sylvarum ſive Hiſtoriæ Naturalis*, *Centur.* 1. *adtie.* 26. *a quibus morbus Neapolitanus denominationem accepit, referunt fuiſſe in Neapolitana obſidione improbos mercatores, qui carnem hominum recens occiſorum in Mauritania vaſis conditam, loco thynnorum divenderent; atque tam fœdo & gravi nutrimento adſcribi hujus morbi originem. Neque a vero abludit: Conſtat enim Cannibalos ad Occidentem veſci carne humana; eaque India, primum detecta cum eſſet, plurimum laboravit hoc morbo.* Quæ ſane appertiſſime probant, ut a Cicerone dictum meminimus, *Lib.* 2. *de Divinatione*, nihil tam abſurde dici poſſe, quod non dicatur ab aliquo Philoſophorum.

V. Videntur mox adducta Ciceronis verba veriſſime quadrare in Joannem Baptiſtam Vanhelmont, qui de origine luis venereæ novam & omnium maxime monſtruoſam fabulam narravit: auctoritate quidem nulla nulloque fundamento nixam, sed *viſione* tantum *ſomniali* ut ipſe ait, Fanatici cujuſdam parum ſani, imo ne viſione quidem, ſed conjectura commentitia, quæ ex vana & inani viſione deducitur. Nempe narrat (*a*) Helmontius *Laico cuidam* quem ille *virum ſanctum* dicit, quem lymphatum verius dixiſſet, animo apud ſe *indaganti cur ita lues præterito ſeculo & non antea erupiſſet* ..... *& unde, ſi non ab Indis, in Europam devenerit, viſum fuiſſe in viſione intellectuali jumentum, quod pene diffueret ulcere fætido, qui morbus equinæ ſpei proprius a noſtratibus* (*Belgis*) den VVorm,

V. A nefando congreſſu cum jumento ſcabido. 1640.

[*a*] In Tumulo Peſtis, artic. qui inſcribitur. *Peregrina lues nova.*

*a Gallis vero* le Farcin *vocatur. Unde ille ſuſpicatus eſt quod in obſidione Neapolitana, (qua primum dira hæc lues emerſit) nefando aliquis peccato congreſſum cum ejuſmodi jumento habuiſſet ..... unde ſuum fermentum (permittente Deo vindice) in humanam familiam naturaliter tranſplantaverit.* Cui conjecturæ Helmontius aniliter credulus totis viribus ipſe ſuffragatur. Sed pudet otio abuti in iis tractandis quæ turpia, aut confutandis quæ abſurda ſunt. Si quis tamen plura cupiat, adeat infra Lib. VI. Caput de Helmontio ad annum 1640.

## Caput IX.

*Luem veneream in Inſulis Antillis a Chriſtophoro Columbo detectis, ac præſertim in Inſula Hiſpaniola, quæ nunc Inſula Sancti Dominici appellatur, endemiam antiquitus fuiſſe, & inde in Europam tranſmiſſam eſſe.*

Quo tempore Inſulæ Antillæ a Chriſtophoro Columbo detectæ fuerint?

CONSTAT Hiſtoriæ monumentis novum orbem auſpiciis Iſabellæ Reginæ Caſtiliarum & Legionis, conſilio & ductu Chriſtophori Columbi, Genuenſis, detectum fuiſse ſub finem ſæculi decimi quinti. Hic cum navibus tribus, militibuſque vel nautis numero 120. ſolvit e portu Bæticæ, quem *Palos* nominant, die 3. Auguſti, anno 1492. Poſt errores laboreſque varios appulit 6. Decembris ejuſdem anni ad Inſulam Indigenis *Haiti* dictam, quam Columbus *Hiſpaniolam* vocavit, quæ nunc Inſula Sancti Dominici appellatur. Inde, conſtructo prius propugnaculo, cui Nativitatis nomen dedit, & ubi 38. milites reliquit, diſceſſit die 6. Januarii anno 1493. & tempeſtate actus oſtium Tagi in Luſitania invitus ſubiit die 6. Martii ejuſdem anni. Hinc cum 82. ſive militibus ſive nautis & novem Indis, quos ſecum adducebat, incolumis rediit die 15. ejuſdem menſis ad eumdem Bæticæ portum, qui Palos dicitur, & inde pedeſtri itinere Barcinonem perrexit, ubi Rex & Regina Hiſpaniarum tunc aderant, ſuſceptæ navigationis rationem redditurus.

Quæ fuerit mutui commercii reciprocatio inter Hiſpaniolam & Hiſpaniam ante annum 1495.

Chriſtophorus renovato apparatu navali a Gadibus vela denuo fecit die 25. Septembris ejuſdem anni 1493. cum navibus ſeptemdecim, militibus volonibuſque 1500. multiſque nautis ac operis, & ad portum Regium in Inſula Hiſpaniola, a propugnaculo, quod Nativitatis dictum fuerat, haud longe diſtantem, reverſus eſt die 27. Novembris; unde ineunte anno ſequente 1494. naves quatuor & decem in Hiſpaniam remiſit, quibus ducem præfecit Antonium de Torrez.

Menſe Aprili ejuſdem anni 1494. Bartholomæus Columbus, Chriſtophori Frater, Hiſpaniolam adivit cum navibus tribus; & ſub ejuſdem anni finem iiſdem navibus in Hiſpaniam rediere P. Boyl, Catalanus, Mona-

nachus Benedictinus, & Petrus Margarit, nobilis Catalanus, qui jam lue venerea graviter ægrotabat.

Anno eodem menſe Auguſto quatuor aliæ naves ab Hiſpania ad Inſulam Hiſpaniolam appulere, duce eodem Antonio de Torrez, quæ procul dubio cito quoque ad Hiſpaniam remiſsæ ſunt, ut de præcedentibus dictum eſt. Imo tunc, ut menſe quolibet navis una ab Hiſpaniola in Hiſpaniam, naviſque altera ab Hiſpania in Hiſpaniolam ſolveret reciproci commercii cauſa conſtitutum eſt.

Demum menſe Octobri anni 1495. Joannes Aguado Regum Catholicorum Legatus navibus quatuor in Hiſpaniolam devectus eſt, ut de objectis Chriſtophoro criminibus auctoritate Regia inquireret; & inde ſubſequente anno cum navibus duabus Gades repetiit, quo appulit die 11. Junii anno 1596. cum Chriſtophoro, & ducentis militibus qui lue venerea infirmabantur.

Verſamur ſcupuloſius in enumeratione itinerum, quæ inter Hiſpaniolam & Hiſpaniam primis annis inſtituta ſunt, ut inde liceat colligere, etſi daremus nulla alia confecta fuiſse præter ea quæ ab Hiſtoricis memorantur, frequenti tamen noti commercii reciprocatione Hiſpanorum & Indorum nationes jam mixtas fuiſse ante annum 1495. aut 1496. adeoque luem veneream potuiſse facile ab Hiſpaniola in Hiſpaniam jam tum derivari, ut fert communis opinio, ſi conſtiterit ſemel eam luis ſpeciem indigenis Hiſpaniolæ antiquitus propriam fuiſſe & endemiam.

Sed controverſiam, ubi ſemel ad eam quæſtionem adducta eſt ſolutam jure poſsumus dicere, cum luculentiſſima adſint tum Medicorum tum Hiſtoricorum teſtimonia, qui primo morbi ingreſsui in Europam coætanei vixere, unde aperte demonſtratur non modo 1. Luem veneream in Inſula Hiſpaniola ac cæteris vicinis endemiam fuiſse; ſed etiam 2. In Hiſpaniam navium commercio inde traductam eſsè; ac demum 3. Ex eadem Inſula aut ex vicinis talis morbi genitricibus quæſitum morbo remedium, & indigenarum exemplo indicatum fuiſse, cum nulla in Europa ſuppeterent ſatis efficatia. Luem veneream antiquitus endemiam fuiſſe in Hiſpaniola.

*Primo*. Inter Medicos, qui poſsunt in teſtimonium adduci, potiſſimi ſunt. Probatur teſtimonio Medicorum.

I. Antonius Muſa Braſsavolus, qui *in reſponſione ad primam quæſtionem Alexandri Fontanæ*, de ligno indico ſive Guaiaco verba faciens ſic loquitur. „ Cum Gallicus affectus, vel ſimilis quidam ſit fere peculiaris incolis, qui indicas nuper repertas Inſulas inhabitant, Luſitani viri ingenio perſpicaces, qui frequenter illuc appellunt, homines Indicos videntes „ tali affectu præditos, talibuſque ſymptomatibus, qualibus in Hiſpania „ ac Luſitania illi afficiuntur, qui lue Gallica laborant, quomodo indi illi „ curarentur ac facile in ſanitatem reſtituerentur animadverterunt, & I. Anton. Muſæ Braſſavoli.

„ curandi modum in Luſitaniam ac Hiſpanias attulerunt, & una ſecum „ lignum hoc Indicum comportarunt...... cujus decoctum, *pergit ille*, „ ego primus Ferrariæ præbui illuſtri Æneæ Pio in dulci aqua 1526. cum „ omnibus aliis Medicis novum ac inauditum videretur (ut vere erat) „ medicamentum, multique idipſum deridebant, quouſque videre illuſ- „ trem Virum ſanitati reſtitutum eſſe.

II. Roderici Diaz de Isla. II. Rodericus Diaz (vulgo Rui-Diaz.) de Isla, Medicus Hiſpalenſis, in *Libro ſingulari* Hiſpanice ſcripto *contra las Bubas*, quem Joanni III. Luſitaniæ Regi nuncupavit, & quem ideo ſcriptum fuiſſe neceſſe eſt ante annum 1557. quo Joannes III. mortem obiit, ſequentia habet *cap.* 1. a Georgio Hieronymo Velſchio ſic Latine reddita *in Annotatione ad Obſervationem* 4. *Marcelli Cumani*. „ In Hiſpaniis morbus ille viſus eſt anno „ 1493. Barcinonæ, quæ primum infecta eſt, & ſic deinceps Europa cum „ reliquo orbe univerſo, cujus partes hodie innotuerunt. Originem traxit „ in Inſula Hiſpaniola, quod ſatis longa certaque experientia compertum „ fuit. Cum enim a Chriſtophoro Colono (ſive Columbo) Thalaſſarcha „ reperta & detecta eſſet, militibus cum incolis converſantibus, quod af- „ fectus contagioſus eſſet, facile communicatus eſt, & quam citiſſime in „ exercitu graſſabatur, cumque dolores ejuſmodi numquam ab illis con- „ ſpecti aut cogniti eſſent, cauſam in maris labores & navigationum mo- „ leſtias referebant aliaſque occaſiones, ut cuique probabile viſum erat. „ Et cum eodem tempore, quo Colonus Stolarcha appulerat, Reges Catho- „ lici Barcinonæ degerent, quibus itineris rationem reddebat, nuper- „ que adeo reperta denarrabat, mox tota urbs eodem morbo corripi cœ- „ pit latiſſime ſe diffundente, .... ſed quia incognitus hactenus valde- „ que formidabilis videbatur, jejunia, religioſæ devotiones aliæ & elee- „ moſynæ inſtitutæ ſunt, ut Deus illos a morbo tueretur. At ſequente mox „ anno 1494. cum Rex Galliarum Chriſtianiſſimus Carolus, qui tum re- „ rum potiebatur, ingentem exercitum in Italiam duxiſset, multi Hiſpa- „ norum, qui hoſtes illorum erant, ibidem hac lue infecti vivebant, adeo „ ut mox Regiæ copiæ inficerentur; ignaræ tamen quis qualiſve morbus „ eſset, aut quo nomine appellandus, credebant ex ipſo aere regionis „ ſubortum, Vocarunt igitur *Malum Neapolitanum:* Itali autem & Neapo- „ litani, quibus nulla ejus hucuſque notitia, *Gallicum* nominabant. Dein- „ ceps vero, prout acciderat, quiſque pro lubitu aliud nomen impone- „ bat inde deſumptum, unde originem ſubnaſci putaret: Caſtellani *Boas*, „ in Luſitania autem *Malum Caſtellanum*, in India Luſitanica *Morbum Lu-* „ *ſitanicum*.

III. J. B. Montani. III. Joannes Baptiſta Montanus, *in Tractatu de Morbo Gallico*; „ A. „ Chriſti, *inquit*, Navitate 1492. quidam Columbus miles una cum „ multis Hiſpanis acceſſit in Indias illas novas, quas Calicut appellant,

„ qui

„ qui quidem morbus ( *Gallicus* ) quia ibi familiariſſimus eſt, quemad-
„ modum ſcabies apud nos, accidit tunc ut multi ex illis Hiſpanis, dum
„ ibi morarentur, infecti ſint tali morbo, qui deinde ad ſuas regiones,
„ & ad nos revertentes multos ex noſtris infecere.... Apud Indias illas
„ novas, *ſubjicit idem*, viget morbus iſte contagioſus, illis tamen fami-
„ liariſſimus;& ideo repertum eſt etiam apud ipſos antidotum ejus, quod
„ lignum Guaiacanum dicitur. Morbus itaque iſte illis eſt,ſicuti apud nos
„ ſcabies, familiaris, & acquiritur per contagionem ſicuti & ſcabies.

IV. Gabriel Fallopius, *Tractatu de Morbo Gallico*, c. 1. „ Inter Ja-
„ nuenſes, *inquit*, nobili ingenio fuit Chriſtophorus Columbus, qui Co-
„ lonus a Petro Martyre diligenti rerum Indicarum Scriptore vocatur...
„ Huic Ferdinandus, & Elizabeth ſubminiſtrarunt liburnicam unam &
„ celoces tres,.... cum quibus Indiam Occidentalium ſalutavit.....
„ Inventum eſt certe pretioſiſſimum metallum, inde delata eſt copia, &
„ ingens margaritarum magnitudo, ſed eſt etiam adjuncta ſpina, atque
„ aloes melli admiſta. Detulit enim Columbus triremes Gallica lue re-
„ fertas; Ibi mitis eſt morbus & inſtar ſcabiei, ſed ad noſtrum veniens
„ orbem ita ferus, ita immitis factus, ut caput, oculus, naſum, palatum,
„ cutim, carnem, oſsa, ligamenta, viſcera tandem omnia infeſtet, infi-
„ ciat, corrumpat.

IV. Gabrielis Fallopii.

Si quis plura Medicorum teſtimonia deſideraverit, conſulat Leonardum Schmai, *Tract. de Morbo Gallico, cap.* 1. Joannem Manardum, *Epiſt. ad Michaelem Sanctannam, Chirurgum*; Alfonſium Ferrium, *in Præfatione Librorum quatuor de Morbo Gallico & ligni ſancti natura, uſuque multiplici*; Antonium Gallum, *Oper. de ligno ſancto non permiſcendo c.* 1. Antonium Fracantianum, *Lib. de Morbo Gallico;* Proſperum Borgarutium. *Method. de Morbo Gallico*, cap. 1. &c. qui omnes teſtantur veneream luem in Inſulis Antillis, quæ Mexicanum Archipelagus occupant, antiquitus propriam & endemiam, ac ſpecificis remediis huic regioni peculiaribus curatam fuiſse, priuſquam Hiſpanis advenis innoteſceret; imo vero Hiſpanis nec morbum nec morbi remedium innotuiſse, niſi ab Inſularum indigenis.

*Secundo*. Paucos ſeligemus ex Hiſtoricis ſed omni exceptione majores, & qui de prima luis venereæ origine, tanquam de re ſibi apprime cognita oculati teſtimonium dicant.

Et Teſtimonio Hiſtoricorum.

I. Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, qui in Hiſpaniola ipſa, quo a Rege Ferdinando miſsus erat anno 1513. ut metallorum fuſioni præeſset, diu commoratus eſt, & ſcripſit ibidem circa annum 1535. naturalem & generalem Hiſtoriam Indiarum. „ Narrat autem ille *hujus Hiſtoriæ Sect.* 1.
„ *Lib.* 10. *cap.* 2. Morbum hunc, qui dicitur, *de las Buas*, ( *Hiſpani ſic vo-*
„ *cant luem veneream* ) eſse omnibus his regionibus communem, ideoque

I. Conſalvi Fernandez.

„ pla-

„ placuiſſe miſerationi divinæ quod auxilium item omnibus communi- „ cetur, atque pro eo tollendo ubique in promptu ſit. Licet vero *pergit* „ *ille*, lues iſta alibi etiam graſſetur & vigeat, principio tamen Chriſtianis „ malum hoc cognitum, necnon experimento arboris *Guaiacan* appellatæ „ curari viſum in hac Inſula Hiſpania dicta...... Apud Indos haud eſt „ adeo ſævum malum, nec tantum affert diſcrimen, ſicut in Hiſpania & „ frigidioribus climatibus, ſed parvo negotio hujus arboris ope incolæ „ curantur. Demum interjectis quibuſdam verbis fatetur. In illis regio- „ nibus Indicis paucos eſſe ex Chriſtianis, paucos, *inquit*, admodum, qui „ congreſſum venereum cum mulieribus indigenis experti ſævum hunc „ morbum effugerint, quoniam profecto eſt hujus ſoli proprius affectus, „ & Indicis hiſce hominibus adeo frequens, ficut alibi ſunt aliæ commu- „ nes ægritudines. „ Similia legere eſt generalis ejuſdem *Hiſtoriæ Lib.* 2. „ *c.* 14. ſicut & *Capite* 76. *Summarii*, quod anno 1525. idem Conſalvus Toleti jam ante conſcripſerat, dum in Regia negotiorum cauſa verſabatur; ſed de his fuſius capite ſequente.

II. Guicciardini. II. Franciſcum Guicciardinum, civem Florentinum, qui in Hiſtoria ſui temporis Italice ſcripta ſumma diligentia narrat quæcumque in Italia ſuo tempore contigere, ab anno 1494. ad annum 1532. Is autem in fine *lib.* 2. poſtquam dixit luem veneream paſſim Gallicam appellari, ſic pergit „ ex Verſione Cœlii Secundi Curionis. „ Verum æquum eſt hanc ignomi- „ niam a Gallico nomine removere: Nam poſt eam luem, ſcabiemque fœ- „ diſſimam ex Hiſpania Neapolim importatam fuiſſe conſtitit. Nec tamen „ ejus gentis fuit propria, ſed eo quoque ex illis Inſulis allata, quæ Chri- „ ſtophori Columbi, Genuenſis, navigatione manifeſtari iiſdem fere annis „ in noſtro orbe cœperunt: quibus tamen in Inſulis hic morbus naturæ „ benignitate præſentiſſimum habet remedium: quippe tantum cujuſ- „ dam nobiliſſimi atque aliis multis doloribus memorabilis ligni, quod ibi naſcitur, ſucci hauſtu facillime curantur; *Guaiacum* id vocant. „

III. P. du Tertre. III. Demum R.P. Joannem Baptiſtam du Tertre ex Ordine Fratrum Prædicatorum, teſtem quidem recentiorem, ſed veritatis amantem & rerum Phyſicarum gnarum, atque in Inſulis Antilis diu commoratum. Hic autem poſtquam aſſeveravit *Hiſt. General. Inſular. Sancti Chriſtophori, Guardalupæ. Martinicæ & aliarum* Gallicæ ſcriptæ *Parte* 5. *cap.* 1. §. 11. „ Harum Inſularum indigenis turpem eum morbum, quem *Epian* di- „ cunt, & qui ipſiſſima lues venerea eſt, quaſi hæreditarium eſſe, & ab „ iiſdem contrahi non ſolum venere, ſed etiam ſponte concipi, peſſimo „ vivendi more quo utuntur, praviſque cibariis quibus veſcuntur; mox „ addit ſe noviſſe certiſſima ſcientia milites Hiſpanos, qui cum Chriſto- „ phoro Columbo in Hiſpaniam inde rediere primo itinere, ab indigenis „ morbum hunc contraxiſſe, quem Neapolim traduxere, unde conta-

„ gium

Digitized by Google

„ gium ad Gallos propagatum fuit, & hinc in univerſam Europam diſſe-
„ minatum. Quæ dicta idem non ſemel repetit in *Generali Hiſtoria Antil-*
„ *larum*, *Tom.2.Traité* 7. §. 12.

Eadem vel ſimilia leguntur apud Marcum Antonium Coccium Sabellicum, virum Doctum & Hiſtoricum egregium, qui *ipſe* (*a tabe Gallica ex vaga venere quæſita ſeptuagenarius obiit anno* 1560.*Rhapſod.Hiſtoric. Enneade* 10. *Lib.* 9. Apud Franciſcum Lopez de Gomara, Presbyterum Hiſpalenſem, *Hiſtoria General de las Indias cap.* 29. Apud Paulum Jovium, qui ex Medici profeſſione ad Epiſcopatum Nucerinum evectus a Clemente VII. fato functus eſt anno 1552. *Hiſtoriarum Lib.* 4. Apud Franciſcum Eudes de Mezeray, *Abbregé Chronologique de l' Hiſtoire de France*, ad annum 1466.&c. Sed ea ſigillatim deſcribere ſupervacaneum eſſe duximus, in re jam ſatis manifeſta, & cui lux nova mox acceſſura ſit ſequente capite.

(*a*) Paul Jovius *in Elogiis*.

---

# CAPUT X.

*Luem veneream, quæ ex Hiſpaniola oriunda eſt, ab Hiſpanis ad Neapolitanos, ab utriſque ad Gallos, demum ab his tribus ad cæteros Europæ, imo pleroſque Aſiæ & Africæ populos quaſi ex traduce propagatam fuiſſe. Reperiri tamen ſub Zona Torrida regiones alias, quibus lues eadem vernacule & endemia fuiſſe videatur.*

EXEUNTE decimo quinto ſæculo Ferdinandus & Iſabella communibus auſpiciis Hiſpanias regebant: Hæc erat ſuo nomine Regina Caſtilianum & Legionis; Ille vero jure paterno potiebatur Regnis Arragoniæ, Valentiæ, imo etiam Siciliæ, quam jure an injuria, jam non quæro, ſed peſſimis ſaltem artibus Petrus III. Arragonenſium Rex olim invaſerat, Gallis ad internecionem cæſis teterrimo & & perfidioſo facinore, quod in hiſtoria famoſum eſt *Veſperarum Siculorum* nomine.

Jam a morte Ludovici XI. Ferdinandus ille, Caroluſque Octavus Francorum Rex de Comitatuum Ruſcinonenſis & Cæritaniæ dominio inter ſe decertabant; ſed pacem componere Carolo viſum eſt anno 1462. ne quid obſtaret expeditioni quam in Italiam parabat, ut Neapolitanum Regnum, quod hæreditate Caroli Cenomanenſium Ducis ſibi obvenerat, armis vindicaret. Fœdus itaque Narbone ictum eſt menſe Januario anni 1492. ſeu potius 1493. ut hodierna fert computandi ratio, & inter cætera fœderis capita expreſſe ſancitum fuit: Ferdinandum ſe in hoſtium numero habiturum quoſcumque Carolus hoſtes ſibi facturus eſſet, qua

Carolus VIII. Francorum Rex de invadendo Regno Neapolitano cogitans pacem componit cum Ferdinando Rege Arragonenſium.

con-

conditionem Carolus Ferdinando de Comitatibus, de quibus erat controverſia volens & ultro deceſſit.

Cujus conditionibus Ferdinandus male ſtetit.

Sed pacis conditionibus, quanquam ſibi æquiſſimis, Ferdinandus non ſtetit, nec a partibus Regum Neapolitanorum, quibus Carolus bellum inferebat, unquam abſtinuit. Eos quidem Regibus Arragonenſium ſatos, & ipſi conſanguinitate propinquos fuiſſe notum eſt, ſpuria tamen origine; ſed potior ratio Ferdinandum movebat. Metuebat ſcilicet ne Galli, ſi Regno Neapolitano quiete ſemel potirentur, Siciliam non minore fortuna, nec minore jure invaderent, & jure poſtliminii repeterent.

Hæc animo volvens Ferdinandus, ut erat callidiſſimus fraudum artifex, nec Neapolitanos Reges conſiliis & copiis clam juvare, nec Gallorum impetum, hoſtes concitando ſociosve avocando, clam retundere unquam ceſſavit. Tandem, cum Carolus fortuna artibus majore uſus in Neapolitanum Regnum arma victricia illaturus eſſet, juſſit Ferdinandus abjecta diſſimulatione Antonium de Fonſeca Legatum injuſtæ, ut ajebat, quam Carolus meditabatur, uſurpationi ſuo nomine intercedere, quod a Legato Velitris haud longe ab urbe Roma, die 29. menſis Januarii anni 1494. tam inſolenti arrogantia præſtitum fuit, ut tabulas icti Narbone fœderis, cujus conditiones objiciebantur a Carolo, palam dilacerare non dubitaverit.

Donec tandem aperto marte dimicatum eſt inter Gallos & Hiſpanos

Abhinc aperto marte dimicatum eſt inter Gallos Hiſpanoſque. Ferdinandus duce Gonſalvo Hernandez Cordubenſi, qui deinde *Magnus Capitaneus* cognominatus fuit, copias in Siciliam jam ante miſerat. Huc Ferdinandus II. ſive junior Regno Neapolitano exutus ex Iſchia Inſula, Ænotridum altera, ſe receperat paulo ante Caroli diſceſſum, ut cum Gonſalvo conſilia communicaret. Hinc ambo exeunte Majo anni 1495. paucis diebus a diſceſſu Caroli Rhegium invaſerunt cum ſex millibus militum, unde viciniores civitates & provincias occupavere. Diu ancipiti belli eventu utrimque pugnatum eſt, ſed recepta per traditionem Neapoli; præſidiariis militibus, qui caſtella Neapoli circumjecta occupabant, fame ad deditionem coactis; mortuo Duce Montiſpenſerii, quo ſtabat præcipua regni tutela; Gallos de deceſſione paciſci neceſum fuit ſub finem ſequentis anni 1496. ut dictum eſt *c.3*.

Hujuſce belli tempore luem veneream ab Hiſpanis ad Neapolitanos; ab utriſque ad Gallos

Merebant in Neapolitano, vel potius Hiſpano exercitu, milites non pauci aut qui primo itinere cum Chriſtophoro Columbo menſe Martio anni 1493. vel ſecundo cum Antonio de Torrez principio anni 1494. vel tertio cum Petro de Margarit exitu ejuſdem anni 1494. ab Indiis reduces, lue venerea quam in Hiſpaniola ſuſceperant adhuc infecti erant, aut ſaltem qui eandem luem, quæ ab aliis in noſtrum orbem traducta fuerat, in Hiſpania jam contraxerant. Igitur minime mirum eſſe debet labe ſimili Neapolitanos plurimos, quibuſcum ſub iiſdem ſignis militabant

tabant

Digitized by Google

tabant, brevi contaminatos fuiſſe, meretricum communione, quæ in caſtris vel ab utriſque in Gallos derivari cito debuit eadem de cauſa; cum enim toto biennio varia & incerta fuerit belli fortuna, ac civitates eædem ab adverſis partibus ſæpius & vi captæ & vi receptæ ſint, manifeſtum eſt eaſdem meretrices, quæ cum Hiſpanis & Neapolitanis jam conſueverant, cum Gallis quoque conſueviſse, unde venerei morbi ſemina ultro citroque communicata ſunt & diſtracta. *contagione dimanaſſe.*

Sed ne quis forſan autumet nos quæcumque diximus temere comminiſci, aut conjectura tantum augurari, Auctorem poſsumus laudare vere idoneum, Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, qui in aula Regum Hiſpaniarum adfuit Barcinone anno 1493. cum Chriſtophorus Columbus ab Inſula Hiſpaniola, quam detexerat, primum reverſus eſt; qui amicitia vel conſuetudine cum pleriſque Columbi comitibus, cæteriſve qui annis ſequentibus ab Antillis rediere, junctus fuit; qui ab iiſdem ſæpius audivit, ut quæque in primis illis navigationibus geſta eſſent; qui meruit in Neapolitana expeditione adverſus Gallos; qui a Ferdinando Hiſpaniarum Rege miſſus eſt in Hiſpaniolam anno 1513. ut fuſionibus auri argentive e terra effoſſi præeſſet; qui omnia demum quæcumque per id tempus in Hiſpanis, in Regno Neapolitano, vel in Inſula Hiſpaniola contigere, præſens ipſe vidit & obſervavit, vel a teſtibus oculatis accepit. *Qua de re luculentum eſt Conſalvi Fernandez ab Oviedo teſtimonium.*

Is autem in *Summario Naturalis & Generalis Hiſtoriæ Indiarum Occidentalium*, quod ab Hiſpaniola, ubi annos 12. jam commoratus fuerat, in Europam reverſus negotiorum cauſa Hiſpanice conſcripſit Toleti anno 1525. ſic Carolum V. Imperatorem & Hiſpananiarum Regem, cujus juſſu ,, ſcribebat, alloquitur *c. 76.* Poteſt, *inquit*, Cæſarea Majeſtas pro cer-,, to tenere hunc morbum, qui in orbe noſtro novus eſt, in Inſulis An-,, tillis recens detectis antiquitus familiarem fuiſſe, atque etiamnum ita ,, communem eſſe, ut ab Hiſpanis ibidem contractus fuerit, quotquot fere ,, cum Indicis mulieribus rem habere non puduit: Inde ergo in Hiſpanias ,, primum traductum fuiſſe a Chriſtophori comitibus, qui primo vel al-,, tero itinere hinc rediere: Demum anno 1495. cum Gonſalvus Fernan-,, dus Cordubenſis, magni Capitanei cognomine dein notiſſimus, copias ,, in Italiam trajeciſſet auſpicio & imperio Regum Catholicorum Ferdi-,, nandi & Iſabellæ, ut Ferdinando II. Neapolis Regi opem ferret adver-,, ſus Carolum Gallorum Regem, quem a capitis modo Capitonem vo-,, cabant, ſtipendia in eo bello meruiſſe Hiſpanos non paucos eadem labe ,, jam inquinatos, qua Neapolitanos & Gallos celeri contagione infece-,, re ex promiſcua cum iiſdem meretricibus communione.

Similia ſed fuſius refert Auctor idem *Lib. 2. cap. 14. Hiſtoriæ Naturalis & Generalis earundem Indiarum*, quæ Summario jam laudato altero tanto major eſt, & decem poſt annis, hoc eſt anno 1535. Hiſpanice ſcripta. Ibi teſtes

Digitized by Google

teſtes nominatim adducit plurimos, eximios, oculatos, qui primis in Inſulam Hiſpaniolam navigationibus interfuerant, & a quibus ſingula quæ tradit ſe accepiſſe profitetur. Potiſſimum vero nititur auctoritate & teſtimonio Petri Margarit, Catalani, teſtis quidem ea de re maxime idonei, ut qui cum Chriſtophoro Columbo ſecundo itinere in Hiſpaniolam profectus anno 1493. inde redierit anno ſubſequente 1494. venerea lue inquinatus, qua ipſum nondum perfecte revelatum fuiſſe Auctor ſuſpicabatur, dum ſcribebat, quoniam doloribus continuo angebatur. Itaque re probe cognita laudatus Auctor diſertiſſime aſſerit luem veneream ab Hiſpaniola ad Hiſpanias devectam ante annum 1495. a militibus Hiſpanis, qui ſub Gonſalvo Fernando meruere in Italia, ad Gallos & Neapolitanos venere vulgivaga traductum fuiſſe.

Ab Italis, Hiſpanis & Gallis ad cæteras Europæ Nationes commercio traductam fuiſſe.

Jam porro, ut e diverticulo in viam redeamus, contaminatis ſemel ea ratione tribus præcipuis Europæ Nationibus, contagium ad certas debuit brevi diſſeminari commercio, quo invicem utuntur Europæ populi: Ad quod acceſſit illius temporis fortuna atque conditio, quo Germani & Belgæ cum Italis & Hiſpanis ejuſdem Caroli V. imperio parebant, quo Galli cum Anglis arctiſſimo fœdere jungebantur, demum quo a Ludovico XII. cum Ferdinando Catholico, & a Franciſco I. cum Carolo V. terra marique pugnabantur, diuturno bello, quæ ſingula debuere certe morbi propagationem magnopere accelerare.

[a] Rodericus Diaz de Isla, *Lib. contra las bubas Hiſpanice ſcripto, c. 1.*

Sic conſtat luem veneream manaſſe a Caſtellanis in confines Luſitanos, a quibus ideo *Morbus Caſtellanus* (*a*) dicitur; & ab iiſdem anno 1496. cum Joanna Ferdinandi & Iſabellæ filia ad ſponſum Philippum Archiducem deduceretur, in Belgium traductam fuiſſe, ubi *Morbus Hiſpanicus* appellatur, teſte Beverovicio, *Idea Medic. veterum*, *Part.* 3. *cap.* 8. Sic conſtat a Gallia in Angliam, ubi *Morbus Gallicus* ſive *Lues Gallica* vocatur, transfretaſſe & maxime quidem e Burdigalenſi portu, cum olim *Morbus Burdigalenſis* ibidem dictus fuerit.

Ac vero debuit tamen ea lues, quantumvis celeri paſſu propagata videatur, ab Hiſpania, Italia, & Gallia, ubi prima fuere naſcentis morbi incunabula, ad cæteras Europæ oras progreſſu gradario diffundi, atque adeo in variis regionibus, quo a primario morbi fomite remotiores erant, eo tardius ſævire. Id ſane circa annum 1632. de Saxonia ſuperiore etiam tum teſtabatur Daniel Sennertus, qui *Operum Lib. 6. part. 4. cap.* 1. poſtquam retulit Capivaccium in Italia e ſolius Gallicæ luis curatione ultra decem & octo millia coronatorum lucratum eſſe ....ingenue fatetur *ſe a 34. annis, quibus Wittebergæ nec benedictione divina ſine lucro Medicinam faciebat, non tot coronatos, quot Capivaccius eorum millia, lucratum eſſe ex hujus morbi curatione, ob eorum qui hoc morbo laborent hoc loco penuriam.*

Imo ad

Cæterum, quo tempore morboſum luis venereæ ſeminium ab Hiſpania Ita-

Italiam,& Galliam,& hinc cætera Europæ Regna contagione pervadebat eodem quoque ab Europa in Aſiæ & Africæ oras, quæ mari Mediterraneo adjacent, contagione ſimili prorepiſse certum eſt,quod gemina via factum credimus.

omnes Aſiæ & Africæ oras,quæ mariMediterraneo adiacent.

1. Quidem Mahumetanorum & Judæorum exilio, qui temporibus illis Hiſpania cedere juſſit ſunt a Ferdinando & Iſabella poſt occupatum Regnum Granatenſe, & qui in Africam quo profugerunt, luem veneream ſecum detulere, quam in Hiſpania ante contraxerant. Qua de re luculentum teſtem habemus Joannem Leonis, Mahumetanum & Granatæ natum, qui & ipſe cum cæteris exul Feſsam in Mauritania petiit, ubi literis Arabicis operam dedit, ſed qui dein a Piratis captus & Leoni X. Pontifici maximo dono datus Chriſtianam Religionem amplexus eſt. Is autem in Deſcriptione Africæ, quam Romæ Arabice ſcripſit, & quam Joannes Florianus Latine vertit, ſic ait *L. 1. Hujus mali ne nomen quidem ipſis Africanis notum erat ante ea tempora, quam Hiſpaniarum Rex Ferdinandus Judæos omnes* ( & Mahumetanos ) *ex Hiſpania profligaſſet, qui ubi in patriam jam rediiſſent cæperunt miſeri quidam ac ſceleratiſſimi Æthiopes, cum illorum mulieribus habere commercium, ac ſi tandem velut per manus peſtis hæc per totam ſe ſparſit regionem, ita ut vix ſit familia, quæ ab hoc malo remanſit libera. Id autem ſibi firmiſſime atque indubitate perſuaſerunt ex Hiſpania ad illos tranſmigraſſe; quamobrem & illi morbo ab Hiſpania Malum Hiſpanicum,* ( *ne nomine deſtitueretur* ) *indiderunt. Tuneti vero, quemadmodum & per totam Italiam Morbus Gallicus dicitur; Idem nomen in Ægypto atque Syria adſcribitur, unde male imprecantis proverbium, te morbus male perdat Gallicus.*

2. Vero maritimo commercio: mercatores enim nautæque, qui ab Italiæ, Galliæ, aut Hiſpaniæ portubus ad Aſiæ aut Africæ portus, quos *gradus* vocant, merces quotidie ultro citroque convehebant, mercem peſſimam, luem veneream ſcilicet, una ſimul convexere, quæ dein ab oris mari Mediterraneo proximioribus ad interiores tractus ſenſim traducta fuit. Hujus ſane originis fidem manifeſtam facit ipſa nomenclatura morbi, qui teſtibus Joanne Leonis *loco jam Laudato*, & Leonardo Fioravant, *Capricci Medicinali*, *Lib. 1. c. 26.* in Aſiæ & Africæ portubus, ſicut in Italia & Hiſpania, * Gallicus appellatur, Aſiæ ſcilicet & Africæ nationibus novum nomen cum novo morbo ab Europæis ſimul mutuantibus.

Sed neque hic ſubſtitit contages ab Europæis diffuſa, aſt latius opinione diſseminata irrepſit in remotiſſimas Aſiæ plagas, iteratiſque navi ga-

Ac demum ad Turcas Perſaſque & ad ipſos etiam Japonios

* Forſan in oris maris Mediterranei lues venerea appellatur, non *morbus Gallicus*, ſed *morbus Francorum*, hoc eſt Chriſtianorum, quos omnes Mahumetani *Francos* dicunt nullo diſcrimine.

Digitized by Google

gationibus ad Indias Orientales ſenſim penetravit. Sane conſtat a Turcis ad finitimos Perſas contagione dimanaſse, apud quos morbus *Turcicus* dicitur Vid. *Joann. Gotbofredum Hahn, de Antiquit. variolarum, in Præfatione*. Conſtat ſimiliter a Luſitanis, quorum res in Orientalibus tractibus diu floruere, regiones & urbes ſingulas Indiarum, quas commercii cauſa frequentabant, morbis venereis dudum infectas fuiſse. Ab his prima mali ſemina non modo in urbes Goam & Macaum, ubi etiamnum rerum potiuntur, ſed in ipſum etiam Imperium Japonicum, unde jam pridem exulant, defecta ſunt: Teſtatur enim Engelbertus Kæmpferus in Hiſtoria naturali, civili & eccleſiaſtica Imperii Japonici, *Lib.* 2.*cap.*4. luem veneream, quam in Japonia haud infrequentem eſse paſſim dicit, a Japonenſibus *Nambakaſſan* appellari, hoc eſt *morbum Luſitanorum*, manifeſto ſane indicio morbum a Luſitanis cum Japonenſibus tranſitione communicatum ſuiſse.

Præter Hiſpaniolam tamen, multus alios fuiſſe luis venereæ focos.

Nihilominus tamen, quantacumque celeritate lues venerea Europæorum commercio quoquoverſus ſpargi viſa ſit, multa ſunt quæ perſuadeant præter Hiſpaniolam Inſulam, ubi morbum venereum endemium fuiſſe diximus, & unde vidimus primum in Europam prodiiſse, reperiri loca alia non pauca quæ infeſtentur morbo eodem, ipſis quidem proprio & inquilino, nec aliunde accepto, quæque adeo ipſa ſint veluti totidem alii luis ejuſdem venereæ foci,

In Regno Peroviano.

1. Sic narrant teſtes oculati Franciſcus Lopez de Gomara *Hiſtoria general de las Indias*, *c.* 110. & Pedro de Ciaca de Leon, *Chronica del Peru*, *c.* 46. Morbum olim fuiſse Regno Peruviano peculiarem, tuberculis verrucoſis, porris exulceratis & carcinomidæis, puſtulis ſordidis, & liveſcentibus inſignem, non modo faciem ſed totum corpus plerumque obſidentibus; quem Hiſpani, qui duce Franciſco Pizarro Peruvian armis occupaverunt, contraxere ex contubernio cum mulieribus indigenis; qui decocto ſarſæ-parillæ ibidem creſcentis ſanabilis erat; demum qui cum lue venerea Inſulæ Hiſpaniolæ idem plane fuiſse videtur.

In nova Hiſpania.

2. Sic conſtat teſtimonio ſæpius laudati, Gonſalvi Fernandez ab Oviedo, *Lib.* 10. *Hiſtoriæ naturalis Indiarum*, *c.* 2. luem veneream vulgarem fuiſse in reliqua Americæ continente fere tota, ut in nova Hiſpania, & præſertim in illis novæ Hiſpaniæ Provinciis, quæ Nicaragua & Nagrando appellantur.

In Florida.

3. Sic refert Jacobus le Moine, cui cognomen de Morgues, in preludio *brevis narrationis eorum, quæ in Florida Americæ Provincia Gallis acciderunt ſecunda in illam navigatione, duce Renato de Laudonniere, anno* 1564. Hujuſce regionis indigenas lue venerea antiquitus laboraviſse, quod confirmari novimus a Julio Palmario in *Tractatu* de lue venerea anno 1578. edito, *Lib.* 1. *c.* 2. ubi memorat *Nortmannos, qui eam Americæ partem,* *quam*

Digitized by Google

*quartam Floridam nuncupant, nuper luſtraverunt, luem veneream illic endemiam eſſe teſtari, quemadmodum exanthemata & ecthymata hic nobis, tantamque illic eſſe ad hunc morbum proclivitatem affirmare, ut ſi quis cum muliere, cui menſes profluant jungatur, ſtatim vel venereum bubonem vel veram luem contrahat.*

In interiore & æquinoctiali Africa.

4. Sic aſſerit Thevetus, *Coſmograph. Univerſal. Lib.* 3. *cap.* 2. quod etiam in Hiſtoria Plantarum Lugdunenſi legitur *Lib.* 18. *cap.* 132. „ In „ interiore Africa ad utramque oram fluvii Senega, in Regno Meli, „ quod meridiem, & in Regno Tambouctu, quod ſeptentrionem ſpe„ctat, morbum reperiri endemium, cum lue venerea ſimillimum, vel „ potius plane eumdem, qui Æthiopice Borozail vel Zail dicitur, qui „ genitales partes virorum fœminarumque occupat, qui oritur ex nimia „ venere, cui medentur indigenæ Medici decocto herbæ cujuſdam Acha„ nacæ dictæ, aut fructus ejuſdem herbæ quem Alfard vocant, eadem me„ thodo, qua nos in Europa decocto ligni Guaiacini. „ Huic relationi aperte ſuffragatur Syndenhamius in *Epiſtola ſecunda reſponſoria*, ubi teſtatur *ſe ab Anglorum plurimis, iiſque fide dignis, qui Inſulas Caribes dictas incolunt, didiciſſe mancipia recens e Guinea allata, etiam antequam in terram deſcenderint, tum alia ibidem degentia, hoc morbo tentari, nullo copula impura prægreſſa, ita ut non raro univerſam aliquam eorum familiam, viros ſcilicet, mulieres, liberoſque male mulctet. Neque iſta lues*, pergit ille, *quæ afflictiſſimos hoſce ſæpius invadit, vel hilum a venerea nobis dicta, quantum ego quidem intelligo, quod ſymptomata ſcilicet, ulcera, &c. habita nempe diverſorum climatum ratione, videtur diſcrepare, licet nomine prorſus abludat, cum* The Yaws *ab illis dicatur. At nec medendi methodus, qua utuntur illi, a noſtra abhorret; utrobique enim ſalivatio ex hydrargyro utramque facit paginam.*

Apud Malabaros.

5. Sic morbus idem Malabaris notus dudum erat, ſi fides adhibenda ſit Julio Cæſari Scaligero. *Exercitat. de ſubtilitate ad Cardanum, Exercit.* 281. *articul.* 19. apud quos aſſerit *Pua nominatum fuiſſe.*

In Inſula Java majore.

6. Sic teſtatur Thuanus, Hiſtoriar. ſui temporis Lib. 17. *In Java majore homines lue venerea valde infeſtari, quam ea ratione curant; a decima hora diei uſque ad ſecundam pomeridianam ardentiſſimo ſoli ſe ægri exponunt, & ita peccantem & malignum habitum deſiccando exhauriunt.*

In Inſulis Moluccis

7. Sic conſtat teſtimonio Jacobi Bontii, in Indiis olim inter Batavos Medici, in Tractatu qui inſcribitur, *Methodus medendi, qua in Indiis Orientalibus oportet uti in cura morborum illic vulgo ac populariter graſſantium, cap.* 19. „ Endemium ſeu popularem quemdam morbum in Am„ boyna, & Moluccis Inſulis oriri, quem Batavi *d'Amboynſe po ken* vo„ cant: Symptomatis ſuis admodum ſimilem morbo venereo: in hoc ta-

„ men diverſum quod hic ſine congreſſu venereo quoque naſci ſoleat:
„ In hoc morbo erumpere in facie, brachiis ac cruribus tophos, ſeu tu-
„ mores, duros primum ac ſkirrhoſos, ac tam crebros per univerſum cor-
„ pus, quam clavi ac verrucæ oriuntur in manibus ac pedibus in patria;
„ (in Batavia) ſi vero eos exulcerari contingat, materiam lentam ac gum-
„ moſam a ſe reddere, attamen tam acrem ac mordacem, ut profunda
„ ac cava ulcera inde oriantur, cum labiis calloſis ac inverſis. Fœdum ac
„ deforme malum eſſe, & cum lue venerea conveniens, niſi quod hic
„ tanti dolores non adſint, nec caries in oſſibus tam facile oriatur, niſi
„ per curantis incuriam ..... Porro morbum iiſdem fere remediis cedere,
„ quibus lues venerea ..... Decoctis e Chinæ radice, ſarſa-parilla, Guaja-
„ co, & corticibus ejuſdem ..... Et ſi his non cedit ad chimica & mi-
„ neralia deveniendum eſſe, ut ſunt mercurius vitæ ſeu butyrum anti-
„ monii, turbith minerale, tum mercurius præcipitatus albus. Unguenta
„ quoque mercurialia ſecundum artem parata hic externe adhibenda eſſe

In Imperio Sinenſi.

8. Sic demum refertur a Theveto jam laudato, *Coſmograph. Lib.* 11. *cap.* 25, „ luem veneream in Sinarum Imperio communem eſſe & curari „ ſolitam decocto radicis Chinæ. Quod totidem fere verbis legere eſt apud „ Carolum Muſitanem, *Tractat. de Morbo venereo*, *Lib.* 3. *cap.* 1. ubi affirmatur radicem Chinæ, quæ in Europa morbis venereis efficaciter conducit, & quæ a *Sina* ſeu *China*, unde primum devecta eſt, nomen traxit, ſpecificum eſſe luis venereæ remedium apud Sinas. Poſſum ipſa eadem certiſſimo confirmare teſtimonio. Nuper enim accepi a Presbytero e Societate Jeſu, recens e Sinarum Imperio reduce, ubi jam a triginta annis Chriſti fidem annuntiaverat, luem veneream Pequini inter Sinas non modo notam, ſed etiam haud raram eſſe. Fruſtra ab eodem quæſivi quid de ea lue Sinenſes Medici cenſerent? An morbum novum, vel antiquum an indigenam vel alienigenam crederent? Num illum ſola contagione propagari cenſerent, an contra ſponte quandoque generari ſine prævio contagio, ut pleriſque cæteris morbis commune eſt. Ille hæc omnia ſe planiſſime ignorare profeſſus eſt: Neque ſane mirum, cum ab inſtituto tam aliena eſſent.

Hæc omnia felicior nepotum ætas olim forſan reteget, quæ nos neſcire, nunc dolemus: *Multa enim*, ut ait Seneca, *Quæſtion. Natural. Lib.* 6. *cap.* 31. *ſæculis tunc futuris, cum memoria noſtri exoleverit, reſervantur*. Interim tamen, ſicuti neque cenſere licet ab Hiſpanis vel ab ullis Europæorum ad Mediterranea Americæ & Africæ loca modo recenſita delatam, aut cum Malabaris communicatam fuiſſe luem veneream, quæ in illis regionibus, ubi primum occupatæ ſunt, inquilina antiquitus obſervata fuit ſic nec facile quoque credi poteſt affectum eumdem ad Sinas traductum eſſe vel a Luſitanis, qui Macaum ad Sinæ littora tenent, vel a Japoniis,

quos

quos a Luſitanis morbo contaminatos fuiſſe vidimus, dum nullum vel ſaltem rariſſimum commercium ſemper interfuerit Europæis Japoniiſque cum Provinciis Imperii Sinici interioribus, potiſſimum vero cum Pequino, quod Imperii caput eſt, & quod a Macao, quam Luſitani occupant, & a Cantono, quo naves cæterorum Europæorum appellant, multo diſtat itinere.

Itaque putarem potius, ut nunc ad propoſitum revertar, ex collatis penſatiſque teſtimoniis colligendum eſſe præter Inſulam Haiti ſive Hiſpaniolam, ubi fuit notiſſimus & Europæ maxime exitialis luis venereæ focus, morbum eumdem loca alia pleraque, imo forſan omnia, quæ in America, Africa, & Aſia Zonæ Torridæ ſubjacent, tanquam peculiares totidem focos, infeſta antiquitus habuiſſe ex cauſa communi, de qua inferius, unde in viciniores regiones graſſari quidem potuerit mutuo commercio, ſi quod fortaſse interceſserit, ſed Europæ noſtræ nunquam innotuiſſe, quandiu *media terrarum pars, quæ ſolis orbita eſt*, ut cum Plinio loquar, *Hiſtor. Natural*, *Lib.* 2. *c.* 68. & ubi latebant morbi incunabula, *exuſta flammis & cremata cominus vapore terreri credita eſt*, atque *adeo inacceſſa fuit*.

# CAPUT XI.

*Conjectura de cauſis cur in Hiſpaniola, cæteriſque Inſulis Antillis, lues venerea olim familiaris & endemia fuerit.*

DIFFICILIS & perobſcura quæſtio jam incidit, nempe unde prima fuerit origo luis venereæ in Inſulis Antillis, ac præſertim in Inſula Haiti, ſive Hiſpaniola, quæ nunc Sancti Dominici dicitur. Utcunque enim certum ſit morbum ab ægroto in ſanum contagione ſerpere, atque ea ratione in plures diſſeminari, attamen niſi ſucceſſivus ille contagionis progreſsus in infinitum retrogradi crederetur, quod ineptum & abſurdum foret, ad aliquos tandem deveniendum eſt, qui ſine ullo prævio contagio aut labe ulla extrinſecus communicata morbum primitus conceperint peculiari humorum dyſcraſia & depravatione, undecumque ea advenerit.

Luem veneream in Inſulas Antillas ex Guinea deductam non fuiſſe, ut viſum eſt Sydenhamio.

Credidit quidem Sydenhamius *Epiſtola ſecunda Reſponſoria*, luem veneream in ipſis quoque Inſulis Antillis hoſpitem eſſe & alienigenam, & illuc advectam fuiſſe a Nigritis, qui ex Guinea aut aliis quibuſdam Mediterraneis Africæ Provinciis Guineæ conterminis ad novas Amarriæ Colonias ab Hiſpanis primum deducti fuerunt, & apud quos morbus ille endemius erat.

Sed 1. Sydenhamius, licet vera eſſent, quæcunque dicit, inde quæ-

ſtionem ſolveret minime, ſed ad ſummum verſuram faceret. Supereſſet enim explicandum cur Nigritæ ipſi luem veneream primum conceperint, quam deinde in Hiſpaniolam deportavere: Neque ille nodus de Nigritis facilius expediri poteſt quam de Americanis.

2. Ea Sydenhamii opinio cum veritate Hiſtorica aperte pugnat, ſiquidem conſtat Nigritas ad Hiſpaniolam nullos devectos fuiſse ante annum 1503. At vero compertum eſt jam anno 1493. morbum ab Hiſpanis in Hiſpaniola contractum, in Hiſpaniam vel eodem vel ſequente anno traductum, atque inde anno 1494. vel 1495. in Italiam tranſmiſsum eſse, ubi Neapolitanos & Gallos infecit, a quibus in totam Europam brevi dimanavit.

Sed in illis Inſulis antiquitus endemiam fuiſſe.

Itaque poſthabita Sydenhamii conjectura præſtat credere Gonſalvo Fernandez ab Oviedo hac de re teſti maxime idoneo, ut qui plures annos in Hiſpaniola commoratus fuerit, qui cum indigenis domeſticam habuerit conſuetudinem, qui adeo ipſorum morbos vel ab illis diſcere, vel ipſe præſens obſervare potuerit. Is autem conſtanter aſserit variis locis *Hiſtoriæ Naturalis & generalis Indiarum Occidentalium*, quæ ſupra laudavimus, *c. 9. & 10.* Luem veneream in Inſula Haiti ſive Hiſpaniola, ad quam primum appulit Chriſtophorus Columbus, indigenis antiquitus familiarem, ſine prævio ullo contagio ſponte generari, uno verbo vere endemiam eſse, quod confirmatur unanimi teſtimonio Medicorum & Hiſtoricorum qui circa eadem tempora floruere, aut qui de re eadem recentius ſcripſere.

Novimus ſane exempla non pauca morborum iſtiuſmodi, qui uni cuidam peculiari regioni addicti ſint & cujus fines raro tranſgrediantur, Sic in Europa plica Polonis, ſcorbutus accolis maris Baltici, bronchocele ſubalpinis gentibus propria ſunt. Sic in Aſia vena Medinenſis ſive dracunculus Arabibus, Andron hoc eſt oſcheo-hydrocele, & Pircal ſeu Penical, hoc eſt ulceroſus tibiarum tumor Malabaris endemia ſunt. Sic in Africa elephantiaſis *Ægypti* ſemper *peculiare malum* fuit, teſte Plinio *Hiſtoriæ Natural. Lib. 26. cap. 1.*

*Eſt Elephas morbus, qui propter flumina Nili*
*Gignitur Ægypto in medio, neque præterea uſquam.* Lucret. Lib. 6.

Itaque, ſi quæ hactenus dicta ſunt, vera ſint, ut ſane vera eſse lubens credo, debet lues quoque venerea in eodem cenſu numerari reſpectu Inſularum Antillarum ac potiſſimum Hiſpaniolæ.

Adeoque ibidem productam fuiſſe a cauſa quadam com.

Solent autem morbi iſtiuſmodi regioni cuidam peculiariter addicti ſive endemii a cauſa quidem, quæ huic regioni peculiaris ſit, induci, ſed ſimul a cauſa quæ communis ſit & quæ indigenarum plurimos poſſit indiſcriminatim afficere. Hujuſce generis tres tantum cauſas agnoſcimus; 1. Aerem nempe qui ſpirando ducitur, ſi æſtu nimio, pluviis immodi-

cis.

ctis, tetris halitibus peſtifer ſit; 2. Eſculenta & potulenta quibus vita ſuſtentari ſolet, ſi qualitate vel condimento peccent; 3. Demum antiquos & aſſuetos gentis mores, ſi valetudini quomodocumque noceant. Debet ergo inde colligi veneream luem vel ab una aut altera ex illis cauſis, vel ab omnibus ſimul in Inſula Hiſpaniola, ubi endemia erat, olim ſponte genitam fuiſſe.

muni, quę illis Inſulis peculiaris eſſet.

Recte hucuſque; jam vero ultra pergere difficillimum eſt, cum cætera obſcuritate involuta lateant. Neſcimus enim quid Barbari illi, quid illorum Medici vel potius Medicaſtri, quos *Butios* vocabant, de luis venereæ origine aut iteratis obſervationibus compertum habuerint, aut conjecturis perceperint. Imo vero neque naturam aut qualitatem cibariorum, quibus veſcebantur, neque condimentorum rationem, quibus cibaria præparabant, neque mores aut conſuetudines, quibus utebantur ſatis recte novimus, ut inde liceat collatis penſatiſque omnibus primam luis venereæ cauſam augurari. Majorem vero lucem fruſtra jam ſperaremus ab indigenis, cum omnes jam pridem deleti ſint immani Hiſpanorum crudelitate, atque adeo rei notitia, ſi qua forſan quondam fuerit, cum ipſis jam dudum contumulata ſit.

At vero cauſam illam ignorari.

Hæc olim commode ſcire potuiſſet Gonſalvus Fernandez ab Oviedo, ſi veritatis inquirendæ ſatagiſſet, ut virum cordatum decebat. Ille enim ab anno 1513. per annos ferme quindecim cum indigenis, quorum plures adhuc ſupererant, commoratus eſt, a quibus proinde de prima luis venereæ cauſa & ſciſcitari multa & multa doceri potuiſſet. Sed merito dolemus ſupinam viri cæteroquin haud indiligentis obſcitantiam teſtatur ipſe luem veneream in Inſula Hiſpaniola antiquitus endemiam fuiſſe & ibidem ſine prævio contagio, ſuo etiam tempore, ſponte generari: Ipſe tamen & cur endemiam eſſet, & qua cauſa ſponte generaretur inveſtigare neglexit. Sane ſuam culpam agnoviſſe videtur, dum eam in cæteros Hiſpanos conatur conjicere, quos fatetur de religione, uſibus, moribuſque indigenarum Inſulæ Hiſpaniolæ nihil fere compertum ideo habuiſſe, quod de horumce inquiſitione ſerius cogitaverint, ſcilicet cum gentis primores, qui rerum domeſticarum gnari erant, triſti fato jam occubuiſſent, nec ulla poſſet certa cognito obtineri ab infima & cæca plebe, quæ pauca ſupererat.

In ea tamen caligine, ubi cæteri hæſitant, Leonardus Fioravanti Empiricus Italus nodum a ſe ſolutum eſſe olim credidit, ſed vanitate majori quam ſucceſſu. Contendebat nempe, hinc quidem veneream luem ſponte concipi ab hominibus etiam ſanis & ſine ullo contagio, ſi humana carne veſcantur, ſicut & ab animalibus quibuſcumque, ſi carne animalium ejuſdem ſpeciei nutriantur: Inde vero, incolas Inſulæ Hiſpaniolæ Anthropophagus fuiſſe & humana carne veſci ſolitos, unde colligebat il-

Neque inde repeti poſſe, quod Antillarum indigenę carne humana veſcerentur.

lo victus genere eoſdem in luem veneream neceſſario brevi incidiſſe; quæ, licet, intrinſeco humorum vitio & ſine contage ulla primum orta eſſet, potuerit tamen contagione in alios ibidem diſſeminari, quos proinde & contagioſæ & ſpontaneæ lui venereæ potuiſse conſequens eſt.

Sed hæc utroque pede claudicant. Nam 1. Vidimus jam ſupra capite 6. canem quem per duos menſes canina carne nutrivimus, nullis luis venereæ ſymptomatis affectum fuiſse, unde ſequitur nec in hominibus etiam luem veneream excitari poſse eſu carnis humanæ. 2. Conſtat Hiſtoricorum teſtimonio indigenas Inſulæ Haiti ſive Hiſpaniolæ Anthropophagos neutiquam fuiſse, imo contra a cæteris pleriſque Americæ gentibus in eo diſſimiles ab humana carne abhorruiſse.

Concidit itaque futilis hæc & commentitia Fioravanti opinio, atque adeo propoſita quæſtio de prima luis venereæ origine, ſin minus intractata, ſaltem integra ſupereſt. Quocirca ne difficultate deterriti officio defuiſse videamus, ejuſdem explicationem tentare cogimur, & ſi non veras proferre, ac ſaltem maxime probabiles rei cauſas ſeligere ex triplici cauſarum claſse ſupra indicata,

*Sicut nec a tempe- rie aeris quem du- cerent.*

I. Uidetur quidem aer e numero cauſarum expungendus, qui in Hiſpaniola morbos alios forſan inferre potuit, at vero luem veneream minime. Utique conſtat Europæos, qui eam Inſulam jam a ducentis annis incolunt, luem veneream ibidem numquam contraxiſse, niſi contagione: Europæi tamen aerem ibidem ducunt & eumdem quem olim ducebant indigenæ, & dubio procul eodem modo temperatum & conſtitum; neque enim poſset facile concipi aeris qualitates in regione eadem uno aut altero ſeculo ita mutatas fuiſse, ut qui olim luem veneream indigenis inferre poterat, jam nullomodo poſset eamdem advenis pari ratione inducere.

*Imo vero neque a qualitate eſcarum, quibus victita- rent.*

II. Haud licet idem ſentire de cibariis aut cibariorum condimentis, quibus indigenæ utebantur. Moris quidem communis fuit, ut veſcerentur patatis ſeu batatis, farina tritici Indici quod *Mayz* dicitur, caſsava, variiſque fructibus horæis, quos ſilvæ ſuggerunt. Sed ſi illorum penuria eſset, ut eſse debuit ſæpiſſime apud ignavos, pigros, incurioſos, laboris impatientes homines, haud detrectabant vermibus, araneis, ſerpentibus, veſpertilionibus, aliiſque id genus inquinamentis veſci.

Largitate utebantur condimento quodam acriore, quod *Yraca* nominant, ex radicibus & foliis ari, quod *caulis Caribarum* dicitur, ſucculis patatarum & *mombini*, cum larga copia capſici ſeu piperis Indici, quod *axi* vocabant, confecto, quo cætera cibaria intingebant.

Sæpiſſime una conveniebant, ut tabaci fumum haurirent, non quem arte eadem qua Europæi, ore acciperent redderentque, ſed quem peculiari inſtrumento in nares fortiter attraherent, donec ſopore gravi obruti & ſemi mortui humi procumberent.

De-

Demum in cibo & quidem expetito illis erat lacertus quidam amphibius, Inſulæ peculiaris, *Ivana* vel *Igana* dictus, ſaporis quidem gratiſſimi, ſed quo dolores venereos præſentes augeri, aut male ſopitos tam vehementer recrudeſcere obſervatum fuit a Gonſalvo Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiar. Lib.* 13. *c.* 3. ut crediderit inde Liſterus, *Exercitat. de lue venerea*, luem veneream ab indigenis primitus ideo conceptam fuiſse, quod lacerto, ſeu ut ille ait, ſerpente illo veſcerentur.

Forſan ea leviora eſse videbuntur, nec affectui graviſſimo qualis eſt venerea lues, producendo ſatis comparata. Nihilominus tamen ſanguinem inde corrumpi & vitiari manifeſtum eſt; ſanguine vero ſemel vitiato in calidioribus hiſce plagis, acria, abnormia, virulenta fermenta generari poſse certum eſt, quæ a fermentis venereis haud abludant. Sane nec graviora ſunt, quæ Galenus ipſe profert, *Method. medend. Lib.* 2.*cap.* 12. ut rationem reddat cur lepra, quæ morbo venereo ita congener eſt, ut a multis eadem eſse credatur, Alexandriæ frequenter oriatur: *Veſcuntur*, inquit, *Alexandrini pulte, lente, cochleis, ac ſalſamentis multis; quidam etiam carne aſinina, & aliis ejuſmodi, quæ craſſum & melancholicum ſuccum pariunt*. Sic quoque hodierno tempore notum eſt ſcorbutum, qui a lue venerea tam parum diſcrepat, ut cum eadem ſæpe confundatur, ſolo victu parvo ſponte generari.

III. Sed quantacumque ea ſint, poſsunt multo efficaciora proponi. Solent nempe fæminæ in calidioribus regionibus menſtruis laborare acerrimis & quaſi virulentis, potiſſimum vero dum pravo utuntur ciborum genere. Sic Grotius ait in adnotatis *ad Caput. XV. Levitici*, *in Syria & locis vicinis ἐμμήνα habere aliquid contagione nocens*. Sic Tavernier *Voyage des Indes*, *Liv.* 3. *chap.* 27. refert mulieres apud Cafros, præſertim vero in ora Melindenſi, tam virulentas eſse, cum menſtruantur, ut Europæi, ſi urinæ quam illæ recenter tunc emiſerint, propiores adſtent aliquandiu, non tantum febre cum cephalæa, ſed etiam peſte quandoque corripiantur.

> Sed forſan ex vaga, immoderata & promiſcua venere, ac virulenta menſtruorum acrimonia.

Sic demum, ſi modo vera ſint, videntur de menſtruis mulierum quæ calidiores regiones incolunt, poſse ea tantum intelligi, quæ Plinius ait *Lib.* 7. *Hiſtor. Naturalis*, *cap.* 15. cum notæ menſtruorum naturæ in regionibus magis temperatis tam male conveniant. „Nihil, inquit, facile „ reperiatur mulierum profluvio magis monſtrificum; aceſcunt ſuper- „ ventu muſta, ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur inſita, exuruntur „ hortorum germina, & fructus arborum, quibus inſedere, decidunt: „ Speculorum fulgor adſpectu ipſo hebetatur, acies ferri præſtringitur „ eboriſque nitor, alvei apium emoriuntur, æs etiam ac ferrum rubigo „ protinus corripit, odorque dirus aera; & in rabiem aguntur guſtato „ eo canes, atque inſanabili veneno morſus inficitur: Quin & bituminum

„ ſequax alioquin ac lenta natura in lacu Judææ, qui vocatur Aſphaltites certo tempore anni ſupernatans nequit ſibi avelli ad omnem contactum adhærens præterquam filo quod tale virus infecerit. Etiam formicis, animali minimo, ineſſe ſenſum ejus fuerunt, abjicique guſtatas fruges nec poſtea repeti.

Jam vero ſi tanta ſit menſtrualis ſanguinis virulentia in calidioribus regionibus, minime tutum eſſe debet ad mulieres ibi accedere, cum menſtruantur. Sane conſtat in hac noſtra Europa, quæ magis temperata eſt, ſi cum menſtruatis res habeatur, balanum & præputium leviore phlogoſi aut ſuperficiariis puſtulis, quæ tamen brevi ceſſant, plerumque affici. Quanto graviora ergo iis impendere credendum eſt, quos in calidiore & æſtuante climate miſceri cum fœminis non pudet, dum illis menſes actu fluunt natura acerrimi & quaſi viroſi. Ideo forſan factum eſt, ut Medici Arabes, qui regiones calidiores incolebant, quam Græci & Latini, & primi & ſæpe diſſeruerint de puſtulis & ulceribus virgæ oriundis ex coitu cum *fœda muliere*, hoc eſt cum muliere menſtruata; ſicut enim apud Judæos, ſic apud Arabes etiam, qui jam tum erant Mahumetani, menſtruata mulier pro immunda ſeu fœda habetur. Quin imo ideo videtur Judæis Lege vetitum eſſe omne cum menſtruatis commercium & contubernium, ne venere hujuſcemodi, quæ tunc plærumque impura erat, ſe contaminando, graves affectus inde contraherent; Moſe nempe, aut potius Deo Legis Moſaicæ auctore, eo interdicto ſicut aliis pleriſque Iſraelitarum incolumitati ſollicite providente.

Multis ergo & graviſſimis morbis indigenæ Inſulæ Haiti affici olim debuerunt, ubi nemo a menſtruatis mulieribus ſe continebat, ubi viri libidine impotentes in venerem obviam belluarum ritu agebantur, ubi mulieres, quæ impudiciſſimæ erant, viros promiſcue admittebant, ut teſtatur Gonſalvus Fernandex ab Oviedo, *Hiſtor. indiarum*, *Lib.5. cap.3.* imo eoſdem & plures & impudentius provocabant menſtruationis tempore, cum tunc incaleſcente utero libidine magis inſanirent pecudum more. Quid igitur mirum varia, heterogenea, acria multorum virorum ſemina una confuſa, cum acerrimo & virulento menſtruo ſanguine mixta, intra uterum æſtuantem & olidum ſpurciſſimarum mulierum coercita, mora, heterogeneitate, calore loci brevi computruiſſe, ac prima morbi venerei ſemina conſtituiſſe, quæ in alios, ſi qui forſan continentiores erant; contagione dimanavere?

Cui opinioni favet notus vivendi mos cæterarum.

Propoſitæ conjecturæ favet conſideratio cæterarum regionum Americæ, Africæ, & Aſiæ, de quibus præcedente capite dictum fuit & ubi ſuſpicio eſt totidem alios luis venereæ focos antiquitus latuiſſe. Cum enim ſingulæ intra Zonam Torridam ſitæ ſint, in ſingulis idem fuit aeris fervor & æſtus ac in Hiſpaniola. Compar quoque fuit in ſingulis impudicitia

citia

citia, æque ſpurca & in venerem promiſcuam æque prona. Jam abunde notum quid de calidioribus Americæ climatis referant Auctores, qui de America primi ſcripſere. Liquet ſimiliter nec continentiores olim fuiſſe Africanos, qui interiora incolebant, cum teſtetur Plinius *Hiſtor. Lib.* 5. *cap.* 3. *Garamantas matrimoniorum exortes paſſim cum fœminis degere*. Sic narrat Pomponius Mela, *De ſitu orbis Lib.* 1. *cap.* 8. *Apud Garamantas .... nulli certam uxorem eſſe: Ex his qui tam confuſo parentum coitu paſſim incertique naſcuntur, quos pro ſuis colant, formæ ſimilitudine agnoſcunt.* Idem *ibidem* ait *Augilarum fœminis ſolemne eſſe, nocte qua nubunt, omnium ſtupro patere, qui cum munere advenerint*. Demum de indigenis, qui plagarum aut Inſularum Orientalium Aſiæ, quæ Zone Torridæ ſubjectæ ſunt, judicium ferre licet ab exemplo eorum, qui in Inſulis Marianis dictis, inhabitant, & qui teſte R. P. le Gobien, *Hiſtoire des Isles Marianes*, *Liv.* 2. complures, inita contubernii ſocietate, communi & eadem muliere uti ſolent. Cum ergo in omnibus terræ locis, ubi lues venerea antiquitus endemia fuiſſe videtur, eundem aeris fervorem cum pari incolarum impudicitia conjunctum fuiſſe manifeſtum ſit, haud inanis inde locus eſt colligendi morbum natura eumdem, quo regiones longiſſime diſſitæ, & inter quas nulla fuit commercii communio, ſimili modo infeſtabantur, a ſimili cauſarum earumdem concurſu, in quo tantum convenirent, generatum olim fuiſſe, & generari etiamnum, ſi indigenæ iiſdem moribus vivant.

regionum, in quibus lues venerea creditur endemia fuiſſe.

Videbitur forſan allata opinio objectioni patere, nempe quod debuiſſet in hac hypotheſi lues venerea in Europa antiquitus ſponte generari, ſicut in Inſula Haiti ſive Hiſpaniola, cæteriſque locis modo propoſitis, quandoquidem neque in Europa novum eſt cum menſtruatis rem habere. Sed eſto; demus in Europa venerem æque impuram exerceri; neque enim contra pugnare placet, quanquam ea tamen nimia videantur. Quid tum inde? Luem veneream debuiſſe in Europa perinde generari & æque antiquam eſſe ac in Hiſpaniola? Neutiquam ſane: neque enim in Europa, cum temperatior ſit, adeſt eadem in virorum ſemine acrimonia, eadem in menſtruo ſanguine virulentia, idem in utero mulierum fervor, quales in Inſula Haiti adfuiſſe probatum eſt, unde nec eadem utrobique ſymptomata ſimultaneo cauſarum concurſu ſuboriri unquam potuerunt. Proinde, ut rem paucis comprehendam, de morbis & morborum cauſis dici debent eadem quæ de animalium ortu, aut plantarum germinatione ſub diverſo cœlo. Sicut ergo in Europa nec leones generant, nec ſimiæ prolem ferunt, nec pſittaci nidificant, nec pleraque plantarum Indicarum aut Americanorum ſemina, etſi ſolo mandentur, e terra erumpunt, aut ſaltem adoleſcunt; ſic nec lues venerea potuit unquam in Europa enaſci ex iiſdem cauſis, quibus olim in Hiſpaniola genitam fuiſſe conjicimus, quia unicuique climati ſua ineſt ſingularis proprietas, quia quæ in uno

Neque adverſatur Europæ exemplum ubi ex ſimilibus moribus ſimile malum nunquam prodiit.

ſponte

te veniunt, nulla arte poſſunt in altero provenire, uno verbo, ut cum Poeta concludam, *quia non omnis fert omnia tellus*.

## CAPUT XII.

*De periodis, quas lues venerea in Europa in hunc diem habuit.*

Varias mutationes, quibus lues venerea ab ingreſſu obnoxia fuit, ad varias periodos revocari poſſe.

QUIBUS venerea lues, poſtquam Europæ primum incubuit, ſibi ſemper ſimilis eamdem formam & eumdem tenorem conſtanter retinuiſſe videtur, in rerum natura æque hoſpites ſunt & peregrini, ac qui regna oppidaque, quæ nunc vident & potentiſſima & opulentiſſima, pari ratione ſemper ſtetiſſe arbitrarentur. Ut enim Hiſtoricorum fide compertum eſt variam olim fuiſſe rerum vices & regnorum converſiones; ſic quoque evidens eſt nuda collatione deſcriptionum, quæ proſtant inter rerum medicarum monumenta, veneream luem ſymptomatum, quæ intulit, diverſa vehementia & natura, ac circuituum, quos habuit, varietate & diſſimilitudine faciem jam * ſæpius mutaſſe.

Sed ut ea quæſtio dilucide atque perſpicue poſſit enucleari, opus eſt luis venereæ tempora in periodos diſtinguere, quarum unaquæque nova cujuſdam ſymptomatis acceſſione vel deceſſione, ceu ſuo caractere, conſpicua ſit.

Primam ab anno 1594. ad annum 1516. per quam morbus maxime ſævijt.

I. Primam quidem periodum ab anno 1494. ubi primus morbi exortus, ad annum 1516. numeramus. Conſtat autem ſymptomata omnia, quæ a Nicolao Leoniceno ad calcem *Libri de Morbo Gallico*, anno 1497. Caſpare Torella, *in Conſiliis particularibus adverſus pudendagram*, anno 1500. Joanne Almenar, *Libello de Morbo Gallico*, *cap.* 3. anno 1516. ac demum Jacobo Cataneo, *Tractatu de Morbo Gallico*, *cap.* 3. anno 1516. recenſita ſunt, tanquam lui venereæ eo tempore propria, diligenter & accurate collecta eſſe & eleganter expreſſa ac Hieronymo Fracaſtorio, *Lib.* 2. *de Morbis contagioſis*, *cap.* 11. *de Morbo Gallico*, ubi ſic ait: „ Principio cum is apud nos apparuiſſet, hæ fere notæ conſpiciebantur in eo „ morbo...... Animum triſtitia quædam detinebat, corpus laſſitudo, „ pallor faciem; tandem quod in majori parte inerat, ulcuſcula quædam „ circa pudenda oriebantur....... hæc & emori contumacia erant, & „ victa una parte, alia regerminabant immortali propagine. Poſthæc cruſtoſæ quædam puſtulæ per cutem erumpebant, in quibuſdam quidem a „ calvaria incipientes (quod ut plurimum erat) in quibuſdam in aliis lo„ cis; parvæ primum eæ apparebant, mox augebantur paulatim ad magnitu-

* Ipſe Guicciardinus teſtatur *Hiſtor. Lib.* 2. iam ſuo tempore, hoc eſt ante annum 1540. quo diem obiit, morbum *poſt aliquot annorum curricula..... multo mitiorem eſſe cœpiſſe: in plures etiam ſpecies, atque a prima diverſas ſuapte naturam commutatum.*

„ gnitudinem cooperculi glandis & ſimilitudinem etiam, iis non abſi-
„ miles quæ in pueris achores vocantur: Differentiæ earum multæ viſe-
„ bantur, quibuſdam parvæ & ſicciores, quibuſdam majores & pinguio-
„ res, nonnullis lividæ, aliis exalbidæ leviter pallentes, aliis duriores &
„ ſubrubentes. Omnes autem paucis poſt diebus aperiebantur, ac mu-
„ core quodam mucilagineo fœtido manabant; nec dici poteſt quantus
„ ille mucor perpetuo efflueret, quanta ſordities. Exulceratæ deinde
„ exedebant more eorum ulcerum, quæ phagædemica appellantur, atque
„ interdum non ſolas carnes, ſed & oſſa etiam ipſa inficiebant. Quibus
„ autem circa ſuperiora vigebat malum, iis diſtillationes pravæ continge-
„ bant, quæ modo palatum, modo gargareonem, modo fauces, & tonſillas
„ erodebant: labia quibuſdam conſumpta ſunt, quibuſdam naſus, quibuſ-
„ dam oculi, aliis pudenda tota. Ad hæc autem magna ex parte gummoſita-
„ tes quædam per membra concreſcebant magna deformitate; nam ſępe o-
„ vi, ſæpe panis magnitudinem æquabant, quibus apertis mucor ſuberat al-
„ bus, mucilagineus: Tenax is callus maxime in brachiis & cruribus acci-
„ debat, qui interdum ulcerebatur, interdum integer uſque ad mortem per-
„ ſeverabat. Præter prædicta omnia, quaſi parva illa forent, ingentes
„ lacertorum dolores accedebant, ſæpe cum ipſis puſtulis, interdum ante,
„ nonnunquam poſt, & ipſi quidem diuturni, quibus nihil crudelius ad-
„ erat. Affligebant præcipua noctu; dolor autem non proprie in junctu-
„ ris inerat, ſed circa lacertos ipſos & nervos, Verum nihilominns ſine
„ dolore ullo oriebantur puſtulæ, quibuſdam ſine puſtulis dolores, ma-
„ jor pars utriſque affligebatur. Interea languebant membra omnia, ma-
„ cies corpus detinebat, nullum aderat deſiderium cibi, nullus ſomnus
„ ſed mœror & iracundia aſſidua, & amor decubitus; facies & crura
„ turgebant; quandoque & febricula quædam concomitabatur, ſed raro;
„ dolebat quibuſdam caput, dolor is erat diuturnus & nullis medicami-
„ nibus parens.

II. Periodus altera ab anno 1516. ad annum 1526. annos decem complectitur, quo temporis intervallo videntur memorata ſymptomata, quæ pari vehementia pervigebant, duobus novis ſymptomatis aucta fuiſſe, quorum ante nullibi mentionem factam fuiſſe legimus.

Secundam ab anno 1516. ad annum 1526. per quam ab venere duo nova ſymptomata exoſtoſes & verrucæ ſeu porri genitalium

Prius erant exoſtes cum oſſis carie plerumque junctæ, quas Joannes de Vigo anno 1519. primus omnium ſic deſcribebat, *Practicæ Chirurgicæ Lib.* 5. 1., „ Similiter quoque cum dictis puſtulis vel ſaltem poſt ea-
„ rum ortum inde ad menſem cum dimidio vel circa, patiens labora-
„ vit doloribus clamoſis interdum circa frontem, interdum in ſpatulis
„ & humeris & brachiis, & aliquando in tibiis, coxis & anchiis. A qui-
„ bus doloribus aliquando multum poſt tempus, videlicet poſt annum &
„ ultra quædam oriebantur ſkirrhoſitates ad inſtar offiium, a quibus ægro-

tan-

„ tantes doloribus clamoſis vexabantur, præſertim tempore noctis & ſe-
„ dabantur in die ...... cujus doloris finis fere ſemper fuit os & almo-
„ chatin corrumpere, & vitiare, quemadmodum in ventoſitate ſpinæ
„ accidit.

Poſterius vero fuere verrucæ & porri circa genitalia progerminantes, de quibus ſequentia legimus apud Petrum Maynardum, *Tractatu de Morbo Gallico, cap.* 4. quem circa idem tempus ſcriptum fuiſſe haud inanis eſt conjectura, „ Propterea, *inquit*, dicimus quod ſignum
„ potiſſimum hujus morbi Gallici, ut experientia vidimus, ſunt pu-
„ ſtulæ apparentes in extremitate mentulæ in viris, & in ore vulvæ
„ in mulieribus ſive in collo matricis, & pruritus in partibus ſemi-
„ nis. Quæ puſtulæ ut plurimum ulcerantur. Et *ut plurimum* dico,
„ quia nonnullos vidi habentes has puſtulas induratas, ut ſunt verru-
„ cæ, clavi, & porri.

Tertiam ab anno 1526. ad annum 1540. per quam morbo quod ad cætera mitescenti, ſuper venere de novo bubo in inguine & alopecia.

III. Tertia periodus, ab anno 1526. ad annum 1540. luem veneream jam miteſcere incipientem prima vidit, teſte Hieronymo Fracaſtorio, qui in Opere de Morbis contagioſis anno 1549. Venetiis edito *Lib.* 1. *cap.* 11. refert: *tametſi nunc quoque* ſuo ſcilicet tempore) *ea contagio vigeat, poſt tamen prima illa tempora immutatam videri: ab inde enim annis fere viginti cœpiſſe pauciores videri puſtulas, gummoſitates vero plures, cum e contrario primis annis fuiſſet: Factas item fuiſſe puſtulas, (ſi quæ apparebant) ſicciores, ac dolores (ſi qui accidebant (eſſe acerbiores.*

Sed eadem periodus acceſſu duorum novorum ſymptomatum infamata fuit, phymatis ſcilicet aut pani in glandulis inguinalibus, quem *bubonem* dixere, & alopeciæ ſeu capillorum defluvii.

De priore quidem audiendus eſt Nicolaus Maſſa qui ad annum 1534. ſcribebat, *Libro* 1. *de Morbo Gallico cap.* 7. *Aliquando*, inquit, *eſt febricula, & ſæpiſſime apparent ulcera virgæ, quæ ſunt mala cum duritie calloſa quæ tarde ſanantur; & puſtulæ fiunt circa pectinem .... Et ſequuntur apoſtemata inguinum, quæ ſi ſuppurantur removent ægritudinem, maxime a principio.*

Similia expreſſo bubonis nomine narrat Alyſius Lobera, qui Medicus Imperatoris Caroli V. floruit circa annum 1540. *Interdum*, inquit, *Tractatu de Morbo Gallico, cap.* 2. *in virga nonnulla ulcera cum duritie & calloſitate, quæ ſanari exacte nequeunt, perpetitur, quod morbi Gallici certum ſignum eſt, maxime vero cum in inguine præceſſerit apoſtema, quod* bubonem *dicunt.*

Videtur & ipſe Paracelſus de bubone venereo mentionem feciſſe circa annum 1536. *in Chirurgia magna, Part.* 4. *Lib.* 3. *cap.* 9.

Sed expreſſius Antonius Gallus, *cap.* 1. *Opuſculi de ligno ſancto non permiſcendo*, Lutetiæ editi anno 1540. *Jam vero adlito affricatoque ad pedem*

malo

Digitized by Google

*malo nonnunquam uſu venit, ut virulenta colluvies ad inguina vomicæ durioris erumpat imagine, quæ glandia, quas ἀδένας vocant, obſidione velut ambiat & circumvallet: hæc ſi ſuppurat, frequenter bono eſt..... Hoc morbi genus cancroſum vocant* bubonem, *alii* pulinum, *dicaci etiamnum ſcommate notantes velut equuleo inſidentes, quando divaricatis incedunt cruſculis qui eo malo implicantur.*

De poſteriore vero conſulendus Fracaſtorius, qui in *Opere de Morbis contagioſis* Venetiis edito anno 1546. & quod proinde paulo ante confectum fuiſse credere eſt, *Lib.* 2. *cap.* 11. hæc habet. *Porro & annis labentibus annis jam fere ſex,* (hoc eſt anno circiter 1534. aut 1535.) *in quibus nunc ſumus, magna rurſus mutatio facta eſt ejus morbi; quippe cum in valde paucis puſtulæ jam viſantur, & dolores fere nulli, aut multo leviores, gummoſitates vero multæ; & quod mirum omnibus viſum eſt, capillorum & reliquorum pilorum caſus homines fere ridiculos facit, aliis ſine barba, aliis ſine ſuperciliis, aliis glabro capite in conſpectum venientibus; quod infortunium prius putabatur ex medicaminibus evenire, præſertim ex argento vivo; mox certiores facti omnes ſciunt ex ipſo morbo immutato procedere; quin imo (& quod pejus eſt) jam nunc multis videntur labefactari dentes, quibuſdam etiam cadere.*

VI. Quarta periodo ab anno 1540. ad annum 1550. hinc quidem in dies temperari viſa ſunt pleraque ſymptomata, quæ a morbi exortu affligebant, ut puſtulæ, gummata, dolores, partium eroſiones, &c. illinc vero ſimul acceſſit novum ſymptoma, cæterorum mitigationem compenſaturum, quod nondum obſervatum fuerat, quod abhinc in incipiente lue venerea frequentiſſimum fuit, ſi non perpetuum, gonorrhæam dico virulentam, de qua* primi mentionem fecere Braſsavolus *Lib. de Morbo Gallico*, quem anno 1551. confectum publici juris fecit anno 1553. Fernelius anno 1556. *Lib.* 2. *de abditis rerum cauſis*, *cap.* 14. & *Lib.* 6. *de partium morbis & ſymptomatis*, *cap.* 20. & Fallopius, *cap.* 23. *Tractatus de Morbo Gallico*, quem circa annum 1560. aut 1561. ſcriptum fuiſse conjicimus.

Quartam ab anno 1540. ad annum 1550. per quam remittenti morbo novum tamen acceſſit ſymptoma, nempe gonorrhœa.

V. Quinta periodo, quæ anno 1562. terminatur, novum luis ejuſdem ſymptoma a Fallopio obſervatum legimus, *Tractatus ejuſdem cap.* 23. Tinnitum ſcilicet aurium. *Ultra decem annos*, inquit, *numquam audivi ab aliquo mentionem factam de hoc Tinnitu: ego primus obſervavi, jam octavus agitur annus: rari ſunt qui hujuſmodi tinnitum non habeant in valde confirmato Gallico. Obſervetis*, pergit ille *diligentiſſime hoc, cum ſcriptum non reperiatis ab aliis. Hic tinnitus ſolet ob alia ſuboriri, ſed etiam fit ex Gallico.*

Quintam ab anno 1550. ad 1562. per quam tinnitus aurium primum obſervatus dicitur.

VI. Demum debet & ſexta periodus circa annum 1676. præcedentibus

---

* Vide infra lib. 5. capita, ubi *de Jacobi a Bethencourt, & Theoph. Paracelſo.* Hic enim videtur gonorrhœam veneream deſcripſiſſe circa annum 1536. Ille vero ante annum 1527. eandem certiſſime deſcripſit.

Digitized by Google

tibus forſan addi, in qua primum apparuerint limphaticæ ſive cryſtallinæ veſiculæ in genitalibus. Sane non memini de illo ſymptomate mentionem ullam fieri a Scriptoribus, qui hoc anno antiquiores ſint: Narratque præterea Carolus Muſitanus, *Tract. de Morbis Venereis*, *Lib. 3. cap. 10.* cryſtallinas in Italia frequentes non fuiſſe, niſi poſtquam claſſis Hiſpana ad Neapolim appulit defectionis Meſſanenſis tempore, atque adeo poſt annum 1675.

Harumce periodorum diſcrimina magnis Auctoribus niti.

Videbor forſan gradarias luis venereæ acceſſiones verbis exaggerare, & leviora quædam ſymptomata ignoratione vel incogitantia omiſſa pro novis vendıtando morbi periodos nimis amplificare. Sane nec ipſe, ut ingenue dicam, ab eadem ſuſpicione multum alienus ſim, ſaltem de ſecunda periodo, in qua exoſtoſes & verrucas porroſque primum obſervata fuiſſe dixi, quippe ea ſymptomata in morbi nondum ſatis noti deſcriptione vel omitti potuere, vel nomine gummatum & puſtularum comprehendi.

At vero idem judicium nulla ratione proferre licet 1. De bubone venereo, qui tertia tantum periodo prodiit; neque enim credere eſt Medicos, qui ante annum 1538. de lue venerea ſcripſere, omnes ad unum tam oſcitantes fuiſſe, ut alte ſilere potuerint de bubone, tam inſigni ſcilicet luis venereæ ſymptomate, de quo Medici eodem anno poſteriores ad unum omnes tam copioſe diſſerunt, ſi bubo jam ante annum 1533. obſervatus fuiſset.

2. Saltem nulla poteſt ſubeſse ſuſpicio circa alopeciam, de cujus novitate conſtat idoneis & oculatis teſtibus.

Sic Fracaſtorius *Lib. 2. cap. 1.* Operis de Morbis contagioſis, quod circa annum 1540. confectum eſse dicimus, diſerte refert *jam a ſex annis*, (hoc eſt anno ipſo 1534.) *capillorum & pilorum omnium defluvium accidiſſe*, *imo quibuſdam labefactorum dentium caſum*.

Sic Braſſavolus in Libro de Morbo Gallico, qui Venetiis anno 1553. editus eſt, aſserit jam *a viginti annis citra* hoc eſt jam ab anno 1533.) *alias quaſdam ſpecies ortum habuiſſe*, *quæ an declinantem morbum ſequantur*, *an aliquo modo immutatum ſit genus ambigendum eſſet. Quinque ſunt potiſſimum modi*, pergit ille, *quos referre non pigebit*. *Unus eſt*, *qui vulgo* pellarola *vocatur*, *vel defluvium pilorum*, *qui modus homines ridiculos reddit*, *cum capilli deciderint*, *barba*, *cilia*, *ſupercilia & palpebrarum pili*; *nullus enim eſt qui cum hos videat ita depilatos*, *non rideat*. *Alius modus eſt*, *qui vulgo dicitur* dentarola, *quoniam dentes patienti decidunt*. *Tertius modus eſt unguium caſus*, *qui plerumque defluvium pilorum ſequitur .... vulgus hunc modum vocat* unguiariola. *Quartus modus*, *in qua homines oculos amittunt*, *&* occhiarolam *vulgo nuncupant ..... Quintus modus eſt gonorrhœa*.

Sic omnium diſertiſſime Fallopius *cap. 23. Tract. de Morbo Gallico*, quem

Digitized by Google

quem circa annum 1560. aut 1561. ſcriptum eſse liquet ex capitibus 7. & 23. *Primis illis diebus*, inquit, *per ſpatium* 40. *annorum* ( hoc eſt ante annum 1533. ) *non erat defluvium pilorum*, *agitur jam trigeſimus annus*, *quo hoc defluvium incœpit* . . . . . Et paulo infra, *jam eſt tranſactas quadrageſimus annus*, *quo non radimur ob vituperium noſtrum : Antea non erat defluvium pilorum & radebamur*. *Hiſpani induxere tirannidem in Italiam*, *Gallicum & barbæ longæ uſum*.

3. Neque minus indubia eſt tum gonorrhœæ venereæ acceſſio, tum acceſſionis epocha. Teſtatur enim *ibidem* idem Fallopius anno 1560. aut 1561. ſcribens, *non eſſe quidem annos*, *quibus obſervata eſt gonorrhœa Gallica*. *Ex quo colligimus*, pergit idem, *variam eſſe naturam morbi & poſſumus expectare nova ſymptomata*. Inde liquet ergo calculo ſubducto gonorrhœam veneream circa annos 1545. aut 1546. primum obſervatam fuiſse. Certe Braſsavolus primus fuit omnium, quos ſciam, qui in Tractatu anno 1553. typis edito Venetiis, gonorrhœam inter cætera luis venereæ ſymptomata retulerit, ſed quem Fernelius locis ſupra laudatis brevi temporis intervallo ſecutus fuiſse videtur.

4. Demum luculento Fallopii teſtimonio, *ubi ſupra* novitas ſymptomatis, quod lui venereæ quinta periodo acceſſit, tinnitus nempe aurium, abunde confirmatur. Refert enim ipſiſſimis verbis *ultra* 10. *annos ſe numquam audiviſſe ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu*, quem ipſe primus obſervavit jam ab octo annis, ( hoc eſt circiter anno 1552. )

Poſt ultimam modo recenſitarum periodorum omnia in melius ſemper abiere in hunc uſque diem, ſed progreſsu tardiore & magis gradario.

1. Nulla ſymptomata acceſserunt de novo a Fallopii tempore: Neque enim nova dicenda cenſeo vel phimoſim, quam accuratiſſime deſcripſere ipſe Fallopius *Tractatu de Morbo Gallico*, *cap.* 83. 84. & 85. & Alexander Trajanus Petronius *De Morbo Gallico*, *Lib.* 7. *cap.* 2. & 3. vel ſtranguriam gonorrhœæ pediſsequam, de qua idem Petronius, *ibidem cap.* 13.

2. Ex ſymptomatis, quæ olim ſæviebant, quædam prorſus evanuerunt, ut prolapſus oculorum, dentium, unguium, &c. quæ jam dudum a nemine contingit ut obſerventur.

3. Symptomata cætera pleraque jam rariora ſunt & remiſſiora, ut gummata ſteatomatoſa, vel atheromatoſa; alopeciæ; puſtulæ cruſtoſæ; caries oſſium; ulcera maligna palati, columellæ, faucium, narium & dolores nocturni, &c.

4. In ſumma ſuperſunt quatuor tantum ſymptomata, quibus tota lues videtur nunc comprehendi, nempe gonorrhœa, bubo, ulcuſcula cancroſa penis, & porri ſeu verrucæ, cum quibus ſolis lues conſtanter incipit, cum quibus ſolis ſolet non raro terminari.

5. Imo vero morbus in ſola gonorrhœa ut plurimum conſiſtit, nec cætera

tera ulla ſymptomata plerumque accidunt, niſi negligant gonorrhœæ curatio.

6. Demum gonorrhœa ipſa jam curatu facilior eſt, ac ſæpe ſine remediis ſponte ſanatur, modo diæta ſervetur conveniens. Cætera quoque tria ſymptomata, etſi operoſiore methodo opus habeant, jam multo remiſſiora ſunt.

---

# Caput XII.

*De periodis, quas præſagire licet luem veneream in poſterum habituram eſſe.*

Morborum qui novi ſunt & in Europam aliunde advecti, alios conſtanter permanere, ſenſim evaneſcere alios.

MORBI novi & in Europam aliunde advecti, cum alimalibus alienigenis aut plantis exoticis videntur jure merito conferri poſſe, ut ſupra indicatum fuit, *cap.* 11. Ut enim animalium, quæ alienigenæ ſunt, alia in Europa commode vivunt & generatione multiplicantur, ut bombyces a Sinarum Imperio oriundi, aut Gallinæ indicæ ab Indiis Occidentalibus delatæ: Alia vero brevi intereunt vel cito degenerant; Ut plantarum aut arborum, quæ ſunt exoticæ, aliæ læte fruticant vigentque in Europa, ut hippocaſtanum, vulgo *Maronnier d' Inde* ex India, aut Acacia ex Ægypto devecta aliæ vero celeriter pereunt aut mutata natura degeneres fiunt; ſic quoque morborum, qui novi ſunt & in Europam aliunde advecti, alii ſunt, qui ab ingreſſu iidem conſtanter permanent, eadem ſæviunt vehementia, ideoque perennes futuri videntur, ut variolæ & morbilli, quos ab Arabibus jam a mille annis acceptos habemus: Alii vero ſunt, qui a priore ferocia paulo poſt degeneres tandem ſenſim evanerunt, ut lepra, quæ in Europam bis inducta, ut ſupra vidimus *cap.* 3. bis in eadem ſponte ceſſavit.

Proinde ad alterutram claſſem luem veneream pertinere.

Itaque dum in futuras luis venereæ periodos inquiritur, id unum verſatur in quæſtione, quibuſnam alienigenarum animalium, aut plantarum exoticarum comparanda ſit, utrum ſcilicet cum animalibus & plantis quibuſdam Europæ climati ita aſſueſcat, ut apud nos propria & perennis fieri videatur, quemadmodum de variolis futurum eſſe conjicimus? An vero cum animalibus aut plantis aliis, adverſa aeris temperie aut corporum quibus inſidet conſtitutione fracta jam ita langueat, ut ſenſim ſenſim ad interitum vergat tandem aliquando futurum, ut lepræ jam contigiſſe notum eſt.

Ad quam tamen pertineat temere non eſſe pronunciandum.

Sane tam difficilis nodus expediri non poteſt nec conjecturis inanibus & cæca quaſi divinatione, ut dum Fernelius *Lib.* 2. *de abditis rerum cauſis*, *cap.* 14. Hieronymus Reuſnerus, *Lib. de Scorbuto*, Carolus Muſitanus, *Tractat. de Morbo Venereo*, *Lib.* 1. *cap.* 6. temere præſagiunt luem veneream in perpetuum duraturam eſſe; nec futilibus Aſtrologiæ placitis

Digitized by Google

ctis, quæ non ſunt divinatione minus fallacia, ut cum Petrus Maynardus *cap. 3. Tract. de Morbo Gallico* anno 1518. editi falſo olim tradidit hunc morbum anno 1584. ceſſaturum eſſe; ſed augurio quod de futuris morbi periodis ex periodis jam præteritis ducatur, & quo nihil certius eſſe poſſe credimus in quæſtione præſenti. Profecto ſi lues venerea jam a 240. annis, a quibus in Europam introductam fuiſſe probavimus, ſenſim in dies miteſcere viſa ſit, & ſi ætate noſtra in dies magis ac magis miteſcat, haud inanis ſpes inde affulgere videtur, fore ut progreſſu ſimili in poſterum decreſcens ad interitum tandem aliquando perveniat.

Sed modeſte augurandum ex ſucceſſione mutationum in melius, quam jam paſſa eſt.

Vidimus quidem ſupra *in præcedenti capite* teſtimonia multa, unde liqueat primigenia luis venereæ ſymptomata, quæ initio ſæviſſima erant, ſenſim in leniora mutata fuiſſe intra primos ſexaginta annos. Videbimus modo *præſenti capite* teſtimonia alia, quibus evidens erit ſecundaria luis ejuſdem ſymptomata, quæ prioribus ſucceſſerunt, etſi a 180. annis eamdem fere naturam retineant, attamen ipſa quoque non eadem ac olim vehementia nunc ſævire. Proinde cum utroque probationum genere perinde manifeſtum ſit veneream luem, aut mutata in melius primitivorum ſymptomatum natura, aut imminuta præſentium intenſione, de priſtina ferocia multum remiſiſſe, videmur jure merito aſſentiri poſſe ſequentibus Medicis, eruditione & fama celeberrimis, qui a 200. annis, quaſi ſucceſſiva traditionis catena futurum luis venereæ interitum non ſperaverunt modo, imo etiam, ut ea quæ placent citius expectare commune eſt, multo promptiorem ſperaverunt, quam tarda morbi declinatio aut præſens ejuſdem ſtatus pollicerentur.

Hac methodo multis jam pridem videri luem veneream ad interitum ſenſim tendere.

I. Hieronymus Fracaſtorius, poſtquam fuſe expoſuit *cap. 11. Libro 2. de Morbis contagioſis*, mutationes, quæ jam ſuo tempore ſymptomatis pleriſque luis venereæ acciderant, & quas *ſupra* indicavimus *præcedente capite*, concludit inde *cap. 12. exiſtimandum eſſe ſenium jam hujus morbi incœpiſſe, nec longe poſt futurum ut ne per contagem quidem ſe propaget, quoniam materia in dies frigidior fit & terreſtrior, in qua & ſeminaria tum pauciora, tum & debiliora in dies gignuntur*. Quam eamdem conjecturam jam ante ipſe expreſſerat ſequentibus verſibus in *Lib. 1. Syphilidis* editæ ann. 1530.

*Namque iterum cum fata dabunt labentibus annis;* 1546.
*Tempus erit, cum nocte atra ſopita jacebit*
*Interitu data.*

II. Antonius Muſa Braſſavolus ex mutationibus luis venereæ, quas ipſe etiam ſedulo annotavit, collegit pari ratione in *Tractatu de Radicis Chinæ uſu*, *Morbum Gallicum eſſe in declinatione univerſali*, *nam*, inquit, *remitti cœpit, & adeo remittetur, ut penitus abeat, neque amplius aliquem vexabit.* 1552.

*bit*. *Satis enim*, pergit ille, *per octuaginta fere annos vagatus eſt*; *hoc nimirum modo morbi omnes novi & qui nonnullis ſolum temporibus viſi ſunt*, *deinceps dilituerunt & aboliti ſunt*.

1560. III. Gabriel Fallopius, *Tractatus de Morbo Gallico*, *cap*. 3. aſserit hunc morbum *ſuo tempore ita mitem*, *ita familiarem effectum eſſe*, *ut*.... *ex toto & maxima cum facilitate ſuperetur*.

1564. Levinus Lemnius, *De occultis naturæ miraculis*, *Lib*. 2. *capite* 14. dicit *Morbum Gallicum* ſua ætate *mitiorem eſſe*, *quam olim*, cum enim *ſuperioribus annis intolerandis modis homines excarnificaret*, *jam cæpiſſe miteſcere minuſque infeſtum eſſe*.

1564. IV. Bernardinus Tomitanus, *Lib*. 2. *de Morbo Gallico*, *cap*. 2. poſt expoſitas luis venereæ mutationes ſic concludit: *Morbum Gallicum jam ad extremum ſenium perveniſſe*, *hoc eſt ad occaſum & declinationem tendere*, *proptereaque celerrime brevique tempore fore ut non amplius per contactum venereoſque complexus propagationem ſuſcipiat*, pauciſque interpoſitis ait *ex mitigata morbi natura & placatis ſymptomatis ſe pro certo aſſerere poſſe eum jam proximum eſſe terminationi*.

1566. V. Alexander Trajanus Petronius, *Lib*. 3. *de Morbo Gallico*, *cap*. 1. fatetur *minui id malum & reddi mitius victu*, *loco*, *aereque mutatis*, *proportione præſertim ad Indiam Occidentalem*, *unde primum ad nos penetravit*, *habita*.

1577. VI. Laurentius Joubertus, *in* Libro *variola magna ſive craſſa*, *cap*. 3. aſserit *luem illam finem aliquando eſſe habituram*..... *cum per varia corpora tranſitu facto exoticus affectus jam multo mitior evaſerit*, *ut tandem inclinans & conſeneſcens ſimplicis ſcabiei*..... *ſpeciem ſit adepturus*: quæ eadem verbis totidem jam ante dixerat, *De Erroribus popularibus*, *Lib*. 2. *cap*. 12.

1600. VII. Joannes Varandæus, *De Morbis hepatis*, *cap*. 2. *de lue venerea*; teſtatur morbi *ferocitatem exoleſcere nunc & quaſi minui*, *quia longius diſtat a primo ſeminario ſeu infectionis principio*, *& quia cauſæ diſponentes vel concurrentes minus ſunt diſpoſitæ ad illum fovendum*.

1680. VIII. Thomas Sydenhamius, *Epiſtola reſponſoria de lue venerea*, docet *morbum*, *vegetabilium inſtar*, *in alienum a patrio ſolum quaſi tranſplantatum*, *Europæo noſtro non perinde lætari*, *ſed languere in dies & mitioribus phænomenis fatiſcere*. *Novus apud nos hoſpes cum eſſet*, pergit ille, *ſi quem arripuerat*, *mox omnem ſanguinis maſſam contaminabat*; *& diris capitis atque artuum doloribus*, *etiam ulceribus variis in partibus ſe prodebat*. *At vero centum retro annis gonorrhææ virulentæ ſpecie ſe primum oſtendebat*, *oſtenditque adhuc*, *hac ſibi porta exitum quærens*.

1711. IX. Joannes Devaux, Chirurgus Pariſienſis, qui Tractatum Caroli Muſitani *de Morbo venereo* e Latino Gallicum fecit, ac typis edendum cu-

curavit Trivultii anno 1711. in adnotatis ad *caput. 6. lib.* 1. obſervat ſymptomata luis venereæ in dies Lutetiæ mitiora eſſe a 30. vel 40. annis; gonorrhœas nempe minus dolorificas; ulcuſcula cancroſa minus ſæva aut erodentia; bubones reſolutioni aut ſuppurationi magis comparatos eſſe; dolores venereos, tum vagos, tum fixos, minus cruciare; uno verbo morbum ita remiſſum jam videri, ut ſperare liceat Medicinæ ope tandem aliquando ſuperatum iri.

X. Demum ipſe quoque, ut & meum proferam teſtimonium, iterata & attenta obſervatione compertum dudum habeo luem veneream ſenſim in dies mitigari; & quamvis, ut eſt præſentis ætatis in libidinem intemperantia, haud rarius, imo contra frequentius forſan etiamnum graſſetur, debilius tamen jam pridem ſævire; tam multa, tam horrenda, curatu tam difficilia ſymptomata non inferre; remediis, ſi caute adhibeantur, minus pertinaciter reluctari; uno verbo vetuſtate pedetentim exoleſcere.

Ex hac ergo teſtium caterva, qui licet diverſis temporibus & locis vixerint, in idem tamen omnes uno ore conſpirant, liquet luem veneream ad interitum gradarie tendere, licet forſan adhuc pede claudo. Neque ſane mirum morbum peregrinum & alienigenam, in Europa præter naturam inſititium paulatim ſeneſcere, ac tandem aliquando extingui. Spem ratam facere poteſt exemplum ſimile lepræ Arabum, quæ & ipſa apud nos hoſpes & bis in Europam olim traducta, bis in eadem ſenſim deſiit pari de cauſa, etſi fuiſſet inter initia æque dira & æque vulgata.

Cæterum licet morbi interitum certi præſagiamus, de tempore interitus nihil definimus, quod caliginoſa nocte premit Deus. Cito quidem lues ceſsatura foret, ſi Torellæ conſilium *in Dialogo de dolore in pudendagra*, quod ab Euſtachio Rudio *in Opere de Morbo Gallico* renovatum legimus, poſset adhiberi: Fœminas ſcilicet viroſque omnes, quotquot lue venerea inficerentur, remediis ſimul ſubjicere, ut ſublato omni morbi ſeminio morbus radicitus extirparetur. Sed hæc ad Utopiam ableganda.

Quibus de cauſis ſperare liceat morbum tandem aliquando deſiturum

Satis eſt morbum ad occaſum ſponte vergere, multis de cauſis, 1. Quia virus, quod in Europa ſponte non gignitur ſed ex traduce tantum propagatur, tranſitione in dies ſenſim debilitatur: 2. Quia adverſi aeris natura, alimentorum qualitate, ſanguinis conſtitutione, apud nos quotidie infringitur: 3. Quia remediis efficaciſſimis in dies retunditur. Sic conſociata cauſarum energia res ad optatum ſucceſſum tandem aliquando perducetur; quandonam vero, ipſe prorſus ignoro; celeriter tamen, ſi 1. Quemadmodum nunc uſus viget, ægrotantes miſsa cunctatione male pudibunda ad remedia cito confugiant, dum virus recens eſt, nec unquam adeo permittat, ut per longas moras invaleſcens ultimum virulen-

tiæ gradum adipiſcatur, 2. Si diligens * munditiæ ſtudium adhibeatur; ut nunc moris eſt, ſaltem in Galliis, iteratiſque lotionibus extergantur frequenter pudenda, ne humoris acrioris aut virulenti mora conſpurcentur.

Gravis objectio adverſus illam opinionem proponitur & diluitur.

Non diſſimulanda tamen objectio, qua conjecturæ noſtræ premi videntur: Scilicet ſcintillas e focis variis, quos in Zona Torrida admittimus, debere interdum ad nos agi, quibus incendium jam fere ſopitum in Europa denuo exſuſcitetur, vel potius, ut ſine metaphora dicam, e variis Zonæ Torridæ regionibus, ubi lues venerea endemia viget, frequentia veneni effluvia in Europam commercio debere traduci, quæ remittentem morbum renovatura ſint.

Sed hanc argumentationem multa diluunt, 1. E regionibus iſtiuſmodi alias, quæ omnium notiſſimæ erant & unde morbus ad nos olim devectus eſt, jam dudum vaſtatas & incolis exhauſtas eſse; atque adeo nihil inde ad nos apportari jam amplius poſse; quod convenit Inſulæ *Haiti* ſeu *Hiſpaniolæ*, cæteriſque continentis Americæ regionibus calidioribus, quarum indigenæ ab Hiſpanis jam pridem internecione deleti ſunt.

2. Cum nonnullis aliis harumce regionum ita rara nobis intercedere commercia, ſi qua porro intercedant, ut vix ulla morboſa ſeminia poſſunt hinc traduci, quod potiſſimum verum eſt de interioribus Africæ Provinciis, adeoque de Regnis *Tombouctou & Meli*, ubi luem veneream antiquitus vigere creditur.

3. Imo virus raro concipi in cæteris regionibus hujuſcemodi, in illis etiam cum quibus frequentior eſt ſocietatis uſus & major conſuetudo, ut ſunt Indiarum Orientalium oræ & omnes Inſulæ per mare Indicum ſparſæ, quoniam poſtquam ſemel innotuit exemplo luis venereæ, quæ in Europa graſsatur, venenum concubitu poſse contrahi, ſolent vel perditiſſimi attentius ſibi cavere ab imprudente & veſano uſu veneris cum mulieribus barbaris.

4. Quod ſi vero contigerit aliquando quempiam illic contagio primigenio contaminari, ut interdum fieri inficias ire nolim, efficaci remediorum auxilio celeriter ſibi proſpicere, atque adeo ſic abrumpi protinus ſucceſſivam contagionis catenam, quæ poſset alioquin novas tragœdias forſan excitare. Et ſane quidem, licet Europæi jam a ducentis annis fere omnes Aſiæ oras & Inſulas ſedulo luſtraverint, ac inde forſan venenum venereum de novo non ſemel hauſerint, conſtat tamen experientia luem vene-

* Fridericus Hoffmannus, *Diſſertat. Phyſico-Medicarum* 3. aſſerit luem veneream Conſtantinopoli non graſſari, additque *ideo non graſſari, quod fœminæ munditiei apprime ſtudioſæ poſt opus aquam ſumant, & locos diligenter colluant.* Sed videtur ille in errore verſari gemino, tum facti, tum juris: Facti, aiendo luem veneream Conſtantinopoli nullam obſervari; *Juris*, lotionum utilitatem nimium exaggerando.

veneream pari paſſu per idem tempus in dies mitigatam eſse, unde ſi frequens cum Aſiaticis conſuetudo, ſi acceptum identidem ab illis venenum hactenus non obſtiterint ne lues ſenſim in dies remitteretur, conſequens eſse videtur fore, ut in poſterum cauſæ eædem haud efficacius valeant obſtare, cur eadem lues magis ac magis extenuata aliquando tandem penitus non evaneſcat.

## CAPUT XIV.

*De legibus olim ſancitis in eos, qui lue venerea laborant.*

CREDEBATUR lues venerea, cum primum in Europa apparuit, peſtis inſtar ab infectis in ſanos contagione in diſtans ſerpere alloquio, convictu, uſu vitæ communis, &c. ægri ſcilicet verum contagionis modum initio vel ignorantibus vel diſſimulantibus. Inde fluxere leges illæ, quæ in infectos olim latæ ſunt in Galliis, & quibus incolumitati publicæ ea diligentia providebatur, quam videbatur præjudicii ratio poſtulare.

Olim creditum fuit luem veneream contagione in diſtans ſerpere more peſtis.

Sic exſtat in Actis Senatus Pariſienſis, *Regiſtre du Conſeil, commence le mois de Novembre* 1496. *finiſſant au mois d'Octobre* 1497. *cotte N. XL. Fol.* 74. *recto*. Decretum datum non die 4. Martii, ut refert Fontanonus, *Edictis, & Ordonnances des Rois de France, Titre* 28. ſed die 6. Martii anni 1496. quo lue venerea infectis pœna capitali interdictum erat commercio cum ſanis, ſancitumque ut in ſuburbium Sancti Germani ſecederent, in loca deſtinata ſegregandi. Placet ipſiſſima Decreti (*a*) verba Gallica exſcribere, ne quid vertendo immutaſse videar.

Ab hoc præjudicio ortæ ſunt Leges latæ in infectos lue venerea.

Arreſté du Parlement de Paris, portant Reglement ſur le fait des Malades de *la Groſſe Vérole*.

*Aujourd'hui ſixieſme Mars, pource que en ceſte ville de Paris y avoit pluſieurs malades de certaine maladie contagieuſe, nommée* (*a*) la Groſse Vérole, *qui pui deux ans en ça a eu grant cours en ce Roiaume, tant*

*Decretum Senatus Parienſis de diſciplina erga infectos* magna variola *obſervanda*.

Hac die (6. Martii) cum in hac urbe Lutetia ægri adſint plurimi, morbo quodam affecti, qui *Magna* ſeu *craſſa Variola* appellatur, & qui duobus abhinc annis in hoc Regno plurimum graſsatus eſt, tum in hac

Decreto illo celebri, quod a Senatu Pariſienſi datum eſt die 6. Martii anni 1496.

 de

[*a*] Decretum idem a Domino Alexio Lobineau, Monacho Benedictino, ex ſcriptum fuit. *Hiſtoire de la Ville de Paris, Tome IV. pag.* 613.

[*b*] Gaſpar Torella, qui aliquandiu in Gallica commoratus fuit, aſſerit *in Dialogo de Dolore in pudendagra*, quem Bleſis ſcripſit anno 1469. *pudendagram Pariſiis & in aliis magnis civitatibus Franciæ a litteratis* Groſſam Variolam *appellari*.

I.

Premierement *ſera fait cry publique de Par le Roi, Que tous malades de ceſte maladie de* Groſse Verole *eſtrangiers, tant hommes que femmes, qui n'eſtoient demourans & reſidents en ceſte ville de Paris, alors que ladite maladie les a prins, vingt & quatre heures aprez ledit cry fait, s'envoiſent & partent hors de ceſtedite Ville de Paris ès pays & lieux dont ils ſont natifs, ou là où ils faiſoient leur reſidence quand ceſte maladie les a prins, ou ailleurs où bon leur ſemblera, ſur peine de la hart*; Et *a ce que plus facilement ils puiſſent partir, ſe retirent és portes Saint Denys & Saint Jaques, où ils trouveront gens deputez, leſquels leur deliveront a chacun quatre ſols pariſis, en prenant leur nom par eſcript, & leur faiſant defenſes ſur la peine que deſſus, de non rentrer en ceſte ville juſques a ce qu'ils ſoient entierement garis de ceſte maladie*.

I.

*Primo.* Regis nomine per præconem edicetur interpoſita mortis pœna, ut alienigenæ, quicumque hoc morbo *variola craſſa* ſive *magna* dicto affecti ſunt, tum viri, tum fœminæ, qui in hac urbe Lutetia non commorabantur cum morbo illo correpti ſunt, exeant ex urbe intra viginti quatuor horas a promulgatione, abeantque ocyus in regiones & urbes ubi nati ſunt, vel quas incolebant quo tempore morbus ille eoſdem invaſit, vel alio quocumque lubuerit: Et ut commodius in viam ſe dare poſſint, accedant ad portas ſancti Dionyſii & ſancti Jacobi quatuor ſolidos pariſienſes in ſingula capita accepturi a delegatis huic muneri viris, prolato ſcriptoque prius ſingulorum nomine, pœnaque mortis ſingulis iterum denunciata, ſi in urbem audeant regredi, antequam a morbo illo abſolute convaluerint.

II.

Item, *Que tous les malades de ceſte maladie eſtant de ceſte ville, ou qui eſtoient reſidents & demourants en ceſte ville, alors que ladite maladie leur a prins, tant hommes que femmes, qui avont puiſſance de eulx retirer en maiſons, ſe retirent dedans leſdites vingt & quatre heures ſans plus aller par la ville, de jour ou de nuit, ſur ladite peine de la hart, Et leſquels ainſi retirez en leurs ſdites maiſons, s'ils ſont povres & indigents, pourront ſe recommander aux Curez & Marregliers des Parroiſſes dont ils ſeront, pour eſtre*

II.

*Item.* Ut morbo eodem affecti, quicumque in hac urbe nati ſunt, aut ibidem commorabantur dum morbus invaſit, viri fœminæque, quibus domus ſuppetit qua ſe continere poſſint, ſedulo caveant ut ſe domi ſemotos contineant intra viginti quatuor horas, nec amplius per urbem noctu aut interdiu au deant divagari, ſin ſecus capite plectendi: Quod ſi qui egeni fuerint, indigentiam ſuam Parochis Æditiuſque ſuarum Parochiarum ſignificent, ut cibaria ſibi cætera-

*des*

*recommandez, & ſans ce qu'ils partent de leurs dites maiſons, leur ſera pourveu de vivres convenables.*

III.

Item. *Tous autres povres malades de ceſte dite ville, hommes qui avont prins icelle maladie, eulx reſidants, demourants ou ſervants en ceſte ville, qui ne avont puiſſance de eulx retirer en maiſon dedans les vingt & quatre heures aprez le cry fait, ſur la dite peine de la hart ſe retirent a Saint Germain des Prez, pour eſter & demourer és maiſon & lieux qui leur ſeront baillez & delivrez par les gens & deputez a ce faire, auſquel lieux durant ladite maladie leur ſera pourveu de vivres & autres choſes a eulx neceſſaires, & auſquels lon defend ſur ladite peine de la hart de non rentrer en ceſte dite ville de Paris juſqu es a ce que ils ſoient entierement garis de la dite maladie.*

IV.

Item. *Que nul ſoit ſi hardi de prendre leſdits quatre ſols pariſis, s' il n' eſt eſtrangier comme dit eſt, ou qu' il voulſiſt partir de ceſte dite ville ſans plus entrer juſques a ce qu' il ſoit entierement gari.*

V.

Item. *Et quant aux femmes malades, leur ſera pourveu de autres maiſons & demourances, eſquelles ils ſeront fournies de vivres & autres choſes a eulx neceſſaires.*

VI.

Item. *A eſté ordonné que pour ſatisfaire au dit cry, leſdits malades, qui eſtoient de ceſte ville, ou qui eſtoient*

que quibus opus fuerit, ſubminiſtrentur.

III.

*Item*. Ut ſub eadem mortis pœna cæteri omnes morbo eodem affecti inopes viri, quibus morbum obvenerit in hac urbe commorantibus vel famulantibus, quibuſque domus nulla eſt, qua ſe contineant, intra viginti quatuor horas concedant in ſuburbium ſancti Germani Pratenſis, commoraturi ibidem in domibus deſtinatis, ſibique indicandis a viris præpoſitis, quo quæcunque ad uſus vitæ neceſſaria futura ſunt, conferentur, denuntiata iiſdem mortis pœna ſi prius in urbem regrediantur, quam a morbo plane convaluerint.

IV.

*Item*. Audeat nemo ſolidos illos quatuor accipere, niſi alienigena fuerit, velitve ab hac urbe abire numquam rediturus niſi perfecte curatus.

V.

*Item*. Fœminis morbo eodem infectis alia parabuntur hoſpitia, quibus ſeorſim a viris concludantur, & quo ut cibaria cæteraque ad vitam ſuſtentandam neceſsaria comportentur, curæ futurum eſt.

VI.

*Item*. Sancitum eſt, ut ſecundum denunciationem ægii in hac urbe nati aut ibidem commorantes, cum

*de-*

*demourants en ceſte ville à l'eure qu'ils ont eſté prins de ceſte dite maladie, ſeront mis en la maiſon, qui ja a eſté loué pour ceſte caulſe a Saint Germain des Prez, & où elle ne pourroit fournir, ſeront prins granges & autres lieux eſtant prez d'icelle, afin que plus facilement ils puiſſent eſtre panſez; & en ce cas ſeront ceulx, a qui ſeront leſdites granges & maiſon, remunerez & ſatisfaits de leurs louaiges par ceulx qui ſont commis & deputez a recevoir l'argent cueilli & levé en ceſte ville de Paris pour leſdits malades par l'Ordonnance des dits Eveſque & Officiers du Roi & Prevoſt des Marchands: & a ce ſouffrir ſeront contraints reaument & de fait.*

### VII.

Item, *Aprez le dit cry fait ſera pourveu par celux, qui ſont commis a recevoir le dit argent, a ce qu'ils mettent deux hommes, c'eſt a ſcavoir ung a la porte Saint Jaques, & l'autre a la porte Saint Denys, pour en la preſence de ceulx, qui ſeront commis par les Officiers du Roi & Prevoſt des Marchands, paier leſdits quatre ſols pariſis, & prendre les noms par eſcript de ceulx qui les recevront, & leur faiſants les deffences deſſuſdites.*

### VIII.

Item, *Sera ordonné par le Prevoſt de Paris aux Examinateurs & Sergents, que ès quartiers dont ils ont la charge, ils ne ſouffrent & permettent aucune d'iceulx malades aller, converſer, ou communiquer parmi la ville; Et où ils en trouveront aucuns, ils*

morbo illo tentati fuerunt, ſecludantur in domo, quæ jam ære conducta eſt hunc in uſum in ſuburbio ſancti Germani Prætenſis, ac ſi tot ægrotis capiendis illa non ſuffecerit in horreis cæteriſque hoſpitiis proximis, ut commodius curari poſſint: Quo quidem in caſu illorum horreorum hoſpitiorumve dominis locationis pretium numerabitur a Quæſtoribus pecuniæ in horumce ægrotantium uſus in hac urbe collectæ juſſu dictorum Epiſcopi, Præfectorum regiorum, & Præpoſiti Mercatorum; Cogentur vero domini oblato locationis pretio haud gravate ferre, ut illis hoſpitiis dicti ægrotantes excipiantur.

### VII.

*Item*. Poſt promulgatam edictionem curabitur, a dictis collectitiæ pecuniæ Quæſtoribus, ut viri duo deligantur, quorum alter portæ ſancti Jacobi, alter portæ ſancti Dionyſii adſtet, coram delegatis a Præfectis regiis & Mercatorum Præpoſito numeraturi abeuntibus in ſingula capita quatuor illos ſolidos, ſingulorum quibus numerabuntur nomina ſcripturi, ſinguliſque pœnas jam ſæpius memoratas denuntiaturi.

### VIII.

*Item*. Mandabitur a Propoſito Pariſienſi Curatoribus Apparitorique, ut in vicis, quibus ſinguli præſunt, caveant diligenter ne qui morbo illo infecti per urbem divagentur: Et ſi quos obvios forte habuerint, ut ex urbe ejiciant, vel

*les*

*les mettent hors d'icelle ville, ou les envoient ou manent en priſon pour eſtre puni ys corporellement ſelon ladite Ordonnance.*

compellant in carcerem in cute pœnas daturos, ut in Decreto ſancitum eſt.

*IX.*

Item, *Aprez le dit cry mis, a execution ſoient ordonnez gens par les dits Prevoſt & Eſchevins, les quels ſe tiendront aux portes de ceſte ville de Paris, pour garder & deffendre qu'auc uns malades de ceſte maladie ne entrent appertement ou ſecretement en ceſte dite ville de Paris.*

IX.

*Item.* Re in hunc madum compoſita decernant Propoſitus & Scabini cuſtodias, quæ ad urbis hujuſce portas excubent, vetentque ne ullis morbo illo infectis palam vel clam in urbem ingredi licitum ſit.

*X.*

Item, *Soit pourveu par ceulx qui ſont deputez a recevoir l'argent donné & auſmoſné auſdits malades, a ce que a iceulx retirez éſdites maiſon ſoit pourveu de vivres & autres choſes neceſſaires ſoingneuſement & en diligence, car autrement ils ne pourroient obeir auſdites Ordonnances.*

X.

*Item.* Procurabitur a Quæſtoribus pecuniæ collectitiæ & in ſtipem erogatæ, ut ægrotis qui domibus illis concluſi detinebuntur, cibaria cæteraque quibus ad vitam opus eſt, diligenter, & abundè ſubminiſtrentur, ut qui alioquin edictioni parere non poſſint.

Seu potius anni 1497 ſi habeatur ratio computationis, quæ nunc in uſu eſt.

Videbitur forſan dies huic Decreto adſcriptus haud exiguam difficultatem afferre. Non potuit enim lues venerea in Gallia citius graſſari quam poſt reditum Regis Caroli VIII. vel ad ſummum Aulicorum, qui ſub eo meruere in Italia, unde morbum adductum fuiſſe credimus. Sed Carolus, cum Lugduni, aliquandiu ſubſtiterit, Lutetiam non rediit niſi menſe Octobri anni 1495. Aulici vero militeſque, qui citiſſime, nonniſi menſe Auguſto, ut qui omnes interfuerint prælio ad Forum novum commiſſo die 6. Julii ejuſdem anni, quo Carolus inſignem de Venetis victoriam reportavit. Quanam ergo computandi ratione dici potuit in allato Decreto facto die 6. Martii anni 1496. veneream luem jam ab annis duobus vulgo in Gallia graſſari tum Lutetiæ, tum alibi, cum vix a ſex menſibus nota tunc foret, ſi a reditu Regis ratio ineatur; ſaltem vix ab octo, ſi a reditu Aulicorum militumque?

Sed eas tricas expedire facillimum eſt, modo ad diverſam computandi rationem attendatur, quæ olim in uſu fuit. Antiquitus enim anni principium ducebatur a Feſto Paſchatis, nec mos ille interverſus eſt, niſi Edicto Caroli IX. dato menſe Januario anni 1463. quo conſtitutum fuit, ut deinceps annus initium ſumeret a Feſto Circumciſionis Domini noſtri

J. C.

J. C. Itaque cum Paſcha anni 1497. incideret in diem 26. Martii, *Vid. Tabellas Chronologicas, quæ extant in Gloſſario Ducange, in verbo* Annus, Senatus conſultum, de quo agitur, quod datum dicitur die 6. Martii anni 1496. reipſa datum fuit die 6. Martii anni ſequentis 1497. juxta computandi rationem, qua nunc utimur.

Sed quorſum alienis ſuffragiis operoſe probamus, quæ vel ex ipſis Senatus Pariſienſis Actis apertiſſima ſunt. Quippe conſtat in illis annum 1496. Decretis ſingulis apponi per menſes Januarium, Februarium, & Martium, ad diem uſque 26. menſis Martii, in quam incidebat hoc anno Feſtum Paſchatis: Inde vero in Decretis cæteris ex ordine ſubſequentibus annum 1497. numerari. Ex his liquet ergo, ut modo dicebamus, Decretum, quod datum dicitur die 6. Martii anni 1496. revera referendum eſse ad diem eamdem, ſed anni 1497. ſi computationis, quæ nunc uſu recepta eſt ratio habeatur; atque adeo datum eſſe octodecim, imo viginti menſibus poſt primum luis venereæ ingreſſum, unde in Decreto illo jure maximo dici potuit, luem jam ab annis duobus graſsari, cum nihil uſu vulgarius ſit, quam annum affectum pro confecto numerari.

Cæteriſque Decretis ad eumdem finem ſpectantibus, quæ extant, tum in Actis Senatus Pariſienſis.

Cum ea ſolutione ſequentia omnia mire concordant. Die Veneris nempe, 5. Maii anni 1497. hoc eſt duobus menſibus a propoſito Decreto, a Senatu conſtitutum eſt, ut ex multatitia pecunia ſexaginta libræ Pariſienſes numerarentur in uſus lue venerea infectorum, ut proſtat in iiſdem Actis *fol.* 124. *recto*.

Une amende de ſoixante livres Pariſis, ordonnee pour les malades de la *Groſſe Vérole*.

*Ce jour, ( Vendredi 5. May ) la Court a ordonné la ſomme de 60. livres Pariſis eſtre baillée & delivrée par M. Nicole Herbelot, Receveur des Exploits & Amendes de la Court de ceans, a Sieur Nicoles Potier, & autres commis touchant le faict des Malades de Naples, pour icelle ſomme eſtre emploiée és & affaires & neceſſitez deſdits Malades. Fait le 5. May.*

*Sexaginta Libræ Pariſienſes a Senatu Pariſienſi in ſtipem erogatæ ægrotis,* qui magna variola *infecti erant.*

Hac die Veneris, 5. Maii, anno 1497. Juſſit Curia libras Pariſienſes * ſexaginta a M. Nicolao Herbelot æris mulctatitii Coactore in Curia numerati D. Nicolao Potier cæteriſque, qui præpoſiti ſunt adminiſtrandis negotiis ægrotantium Morbo Neapolitano, ut in eorum uſus impendantur. Actum die 5. Maii.



* Non contemnebatur hiſce temporibus hæc ſumma quippe tunc argentibes vulgo *Marc.* apud Gallos libras tantum undecim Francicas repræſentabat, ac proinde hæ ſexaginta libræ beſſes 5.½ proxime reddebant, qui hodie libris 275. æſtimarentur. Vid. Le Planc. *Traite hiſtorique des Macerones de France.*

Actis Curiæ Pariſienſis, quæ Curia *Caſtelleti* dicitur; *Regiſtre bleu du Chaſtellet de paris, fol. 111. verſo.*

### Ordonnance du Prevoſt de Paris pour les malades de la *Groſſe Verole.*

*Combien que par cy-devant ait eſté publié, crié, & ordonné à ſon de trompe & cry public par les Carrefours de Paris, à ce qu'aucun n'en peut pretendre cauſe d'ignorance: Que touts malades de la* Groſse Verole *vuidaſſent incontinent hors la ville & s'en allaſſent, les eſtrangiers ès lieux dont ils ſont natifs, & les aultres vuidaſſent hors ladite ville ſur peine de ſa hart: Neantmoins leſdits malades, en contemnant leſdits crys, ſont retournez de toutes parts & converſent parmi la ville avec les perſonnes ſaines, qui eſt choſe dangereuſe pour le peuple & la Seigneurie, qui à preſent eſt à Paris.*

*L'on deffend derechef de par le Roi & Monſieur le Prevoſt de Paris à tous leſdits Malades de la dite maladie, tant hommes que femmes, que incontinent aprez ce preſent cry ils vuident & ſe departent de ladite Ville & Forsbourgs de Paris, & s'envoiſſent, ſcavoir leſdits forains faire leur reſidence ès pais & lieux dont ils ſont natifs; & les aultres hors ladite Ville & Forsbourgs, ſur paine d'eſtre jectez en la Riviere, s'ils y ſont prins le jourd'huy paſſé; Enjoint lon à touts Com-*

### *Edictio Præpoſiti Pariſienſis in illos, qui* magna variola *infecti ſunt.*

Quamquam jam ante edictum, promulgatum, & denunciatum fuerit tuba & præconis voce, nequis ignorationem cauſari poſſit, ut interpoſita capitis pœna quicumque *magna* ſive *craſſa variola* ægrotarent, abirent ocyus ex urbe, alienigenæ quidem in eas urbes, in quibus nati ſunt; cæteri vero extra urbis pomeria; Nihilominus tamen ægrotantes iſtiuſmodi, ſpreta denunciatione, undique regreſſi per urbem vagantur & utuntur cum ſanis, unde maximum impendet periculum tum Plebi, tum (*b*) Optimatibus, qui nunc Lutetiæ adſunt.

Quapropter jubentur iterum nomine Regis & Præpoſiti Pariſienſis quicumque morbo illo infecti ſunt, ut poſt promulgatam hanc alteram edictionem ex urbe urbiſque ſuburbiis decedant, abeantque alienigenæ in urbes ubi nati ſunt, cæterique extra urbis ſuburbia, ſin ſecus faxint, præcipites in amnem agendi, quoſcumque ab hodierna die comprehendi contigerit. Mandatur ſimul Curatoribus, Præfectiſque Vicanis & Apparitoribus, ut quoſ-

*miſſai-*

[*b*] Aderant tunc Lutetiæ plerique Galliæ proceres, Nobileſque primatii Ludovico XII, obſequium præſtituri, qui Regni nuper potitus poſt mortem Caroli VIII. Ambaſiæ facto functi die 7. Aprilis anni 1498. Rhemis jam redux erat, ubi inunctione conſecratus fuerat die 27. Maii anni ejuſdem.

Digitized by Google

*miſſaires, Quarteniers & Sergents prendre ou faire prendre ceux qui ſeront trouvez pour en faire execution. Fait le Lundi 15. jour de Juin, l'an mil quatre cent quatre vingt-dix-huit.*

cumque obvios habuerint prehendant vel prehendi jubeant, denuntiatas pœnas daturos. Actum die Lunæ 25. Junii, ann. 1498.

Demum die 22. Auguſti anni 1505. Senatusconſulto decretum fuit *ut domus conduceretur, ubi lue venerea infecti habitarent, & ut locarium numeraretur de pecunia mulctatitia*.

Toloſę infectis lue venerea tardius, ſed eadem ratione proviſum eſt.

Tardius Toloſæ proviſum eſt infectis lue venerea, nec ante annum 1528. quo tempore dicitur a Guillelmo de Catel, *Memoires de l'Hiſtoire du languedoc, pag.* 237. Domum quamdam cum adjuncta æde Sanctæ Catharinæ in ſuburbio Sancti Michaelis eorum uſui addictam fuiſſe, quæ ideo vulgari idiomate appellata eſt *l'Houſpital das Rougnouſés de la rougno de Naples*, hoc eſt Noſocomium laborantium ſcabie Neapolitana.

Leges illæ vero contagionis modo, quo lues venerea diſſeminatur, melius comperto jam dudum antiquatę ſunt

Tandem vero poſtquam experientia compertum eſt luem veneream licet attactu idoneo contagioſa ſit, attamen nec congreſſu aut alloquio in diſtans propagari, imo nec convictu aut contubernio, niſi opus venereum acceſſerit, contactuſve alter intimus & per partes molles & poroſas, cæptum eſt cum ægrotis lenius agi, & abrogatis ſenſim ſeverioribus Legibus cuilibet conceſſum eſt ſui juris eſſe & valetudini ex voluntate conſulere. Cavit tantum Chriſtiana charitas, quæ in omnes effuſa eſt, ne inopes, quos morbus premeret infortunio contractus, imo etiam quæſitus culpa, triſti miſeraque morte defungerentur ante diem, remediorum aut alimentorum penuria: Ideoque in majoribus urbibus vel certa noſocomia, vel ſaltem in noſocomiis communibus conclavia certa ſyphiliticis deſtinata ſunt, ubi ſanitati reſtituantur.

Conſpecta, quæ ex præcedentibus videntur poſſe inferri.

Ex his tria videntur poſſe colligi. 1. Luem veneream novam eſse, Quorſum enim Leges novas condere, niſi morbus novus fuiſset? 2. Lutetiæ primum innotuiſse anno 1495. ut liquet ex primo Decreto dato menſe Martio anni 1497. ubi morbus dicitur a duobus annis graſsari. 3. A lepra Arabum plane diverſum fuiſse. Quid enim cauſæ fuiſset, cum duo noſocomia elephantiacorum, vulgo *maladeries & leproſeries*, Lutetiæ præſto eſsent, alterum in ſuburbio Sancti Dioniſii, ubi nunc eſt Domus Sancti Lazari, alterum in ſuburbio Sancti Germani, ubi nunc eſt Morodochium, vulgo *les Petites Maiſons. Voyez La Marre, Traité de la Police, L.4. Tit. 12. chap.* 1. cur ædes alienæ ad ſyphiliticorum uſus conducerentur multo ære, niſi pro certo tunc ſuiſset, lepram luemque veneream ita differre inter ſe, ut qui alterutra harumce affectionem laborarent, cum infectis altera non poſsent una promiſcue cohabitare, niſi maximo utrorumque damno, ſcilicet labe mutua per contagionem reciprocata.

DE

# DE MORBIS VENEREIS

## LIBER SECUNDUS.

## De Contagione, Natura & Therapeia Morborum Venereorum.

## CAPUT PRIMUM.

*Qua ratione lues venerea contrahatur.*

IGNORABATUR luem veneream, cum in Europa primum apparuit, contagione traduci uſu veneris, ægrotis ſcilicet modum quo infecti erant caute diſſimulantibus, ut flagitia celarent, vel forſan ne ſuſpicantibus quidem poſse tam gravem morbum ſola venere contrahi, utpote quę contagionis ratio plane inſolens eſse videretur. Inde adeo factum eſt ut Medici, qui illo tempore florebant, ſumma conſenſione crediderint, ut jam ſupra dictum fuit, novum hunc morbum more cæterorum peſtilentium epidemicum ſeu popularem eſse, & induci proinde a cauſa externa & communi, qualem alii eſse putabant noxium aſtrorum influxum vel planetarum aſpectum; alii vero inſalubrem aeris ſtatum, quem pluviæ vel inundationes attuliſsent.

Initio luem veneream inter morbos epidemicos numeratam fuiſse.

Caſpari Torellæ primo omnium de contagione luis venereæ ſuboluiſse videtur. Ille ſane jam anno 1500. diſerte docebat *Tractatu* 1. *De Pudendagra*

dagra

*dagra*, hunc affectum *ut plurimum evenire per viam contagionis*, ſed tamen præconcepta opinione ductus vel ægrotantium mendaciis deluſus cauſam alteram ſimul adjungebat, aſſerens *ibidem* luem veneream *aliter etiam evenire poſſe utendo malo regimine*, quod exemplo Antonii cujuſdam Marci, Catalani, Artium & Medicinæ Doctoris confirmare conabatur.

In eadem ſententia fuere Jacobus Cataneus de Lacu Mercino, Genuenſis, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.*3. anno 1516. Georgius Vella, Brixienſis, *in Opuſculo de Morbo Gallico cap.* 1. anno 1516. Nicolaus Maſſa, Venetus. *Lib. de Morbo Gallico*, *Tractatu* 1. *cap.*2. anno 1536. qui licet luem veneream contagione potiſſimum ſerpere faterentur, credebant tamen ſine contagione ulla, *intrinſeca*, ut aiebant, *alteratione* poſſe quoque generari. Quin imo Hieronymus ipſe Fracaſtorius, Veronenſis, celeber ſua ætate Medicus, nec indiligens veri inveſtigator idem ſentiebat anno ipſo 1546. dum ſcriberet *de Morbis contagioſis*. Tametſi enim concedat *hujus Operis Lib.*7.*cap.* 12. *Maximam mortalium partem e contagione morbum hunc contraxiſſe*, putat tamen *obſervatum fuiſſe innumeros alios ſine ulla contagione per ſe infectionem eam perpeſſos fuiſſe*. *Nam*, pergit ille, *impoſſibile alioquin fuiſſet tam parvo tempore, contagionem, quæ per ſe ſegnis eſt nec concipitur facile, tantum terrarum peragraſſe ab una claſſe ad Hiſpanos primum delatam, quando conſtat aut eodem tempore, aut fere eodem & in Hiſpania & Gallia & Italia & Germania & tota fere Scythia viſam fuiſſe.*

Sed tandem uſu compertum eſſe propagari tantum ex traduce.

Sed pervicit tandem nota rei veritas, ac jam dudum certa, conſtanti, indubitata experientia innotuit, & unanimi Medicorum omnium teſtimonio compertum eſt luem veneream non concipi, nec errore diætæ, nec aeris vitio, nec ullo rerum non naturalium abuſu, nec ſpontanea humorum labe; ſed unica tantum ratione propagari, ſi ab ægroto in ſanum communicatione traducatur.

Nempe I. generatione.

Hæc autem communicatio fit vel generatione, tranſmiſſa a parentibus labe, dum tenellulum embryonis corpus concipitur; vel contagione, morbo ab ægroto in ſanum tranſmiſſo. Lues priore modo concepta *hæreditaria*, poſteriore vero, *adventitia* dicitur.

Lues hæreditaria creditur ab alterutro parentum in fœtum traduci poſſe a patre & matre: A *patre* quidem, quia ſeminales particulæ a patre deciduæ & venereo contagio infectæ embryonem, quem lambunt, ſimili labe coinquinant; a *matre* vero, quoniam hæc, cum per novimeſtre geſtationis tempus nutrimentum fœtui ſubminiſtret, morbificum luis ſeminium, quo laborat ipſa, una ſimul ſuggerit.

Quamquam ipſe quidem noluerim eam a parentibus communicationis viam prorſus rejicere, quam ab omnibus ferme Medicis probari novi, fatebor tamen ingenue mihi merito ſuſpectam videri, ſi de lue venerea

vere

vere & proprie dicta quæſtio ſit. Equidem ſæpe vidi Rachitidem aut affectus Rachitidi congeneres, ſtrumas aut ſtrumoſos glandularum meſeraicarum tumores, atrophiam pulmonarem, oſſium diſtorſionem, unde gibboſitas, alioſque non paucos morbos hujuſcemodi, qui a lue venerea degenere oriri ſolent, in tenella infantium corpuſcula traductos fuiſſe vel progreſſu ætatis tacita labe ſenſim prorupiſſe: Numquam tamen luem veneream vere ſic dictam & pathognomonicis ſignis conſpicuam, jure quaſi hæreditario, in infantes tranſmiſſam obſervavi, unde in eam opinionem facile propenderem hæc a Medicis jam pridem levi fide ideo admiſſa fuiſſe, ut ſi res ita ferat, famæ poſſint ægrotantium conſulere, cauſam probabilem, ſi non veram luis prætexendo, quæ ægrotantes culpa abſolvere videatur.

Sed hæc Lectorum judicio permittantur. Saltem ſi non unica, at vero certiſſima communicationis via eſt contagio quæ poſt ortum advenit; Quocirca magni intereſt modos omnes, quibus lues venerea tali contagione traducatur, exploratos habere. In genere quidem notum eſt plurimorum morborum exemplo contagionem poſſe diſſeminari triplici ratione: 1. *In diſtans*, interventu ſcilicet aeris in quem miaſmata morboſa exhalent. 2. *Per fomitem* qualemcunque, quo effluvia morbifica in ſanos deferantur. 3. Demum *contactu immediato*, in quo liberrima eſt veneni tranſmiſſio: Sed ſimul quoque notum eſt modos hoſce ſingulos ad propagandam luem veneream perinde locum non habere. Et II. præſertim contagione.

Sic 1. probatur tum experientia, tum ratione luem veneream contagione in diſtans propagari non poſſe: Experientia quidem, cum nullum proſtet in Medicorum Scriptis teſtimonium contrarium, unde licet jure colligere poſſibilem eum non eſſe contagionis modum, qui jam a ducentis annis & ultra nunquam obſervatus fuerit; Ratione vero, cum venenum, quo lues venerea producitur, craſſius, denſius, fixius ſit, ut in aerem vaporis inſtar exhalare valeat, atque ea ratione in diſtans ad certum intervallum diſſeminari. Non tamen contagione in diſtans.

II. Haud ita perſpicue liquet de contagione altera, quæ per fomitem ſpargitur, jacendo ſcilicet in eiſdem linteis, induendo eaſdem veſtes, bibendo eodem poculo, os & labia extergendo iiſdem mantilibus, quibus infectus jam uſus ſit. Proferentur quidem exempla aliquot, quæ & huic contagionis ſpeciei ſuffragari videntur: Sic refert Nicolaus Maſſa, *Lib. de Morbo Gallico, Tract.* 1. *cap.* 2. *ſe curaſſe amicum quemdam ſuum, qui per contactum linteaminum, in quibus dormierat quidam qui habebat ulcus Gallicum in crure, captus fuit, licet in illis per unam noctem tantum dormiverit.* Sic Antonius Fracantianus *Lib. de Morbo Gallico*, ait *ſe ſemel vidiſſe luem Gallicam hoc modo contractam a puella ſeptem annorum, quæ pelliceam veſtem cujuſdam infectæ mulieris induerat*. Sic Fallopius *Tractat. de Morbo Gallico*, Imo forſan neque contagione per fomitem.



Digitized by Google

*cap.* 22. dicit, *ſe loquutum fuiſſe cum ſene, qui habebat domi duos laborantes, habentes partes poſteriores ulceratas, & aſſerebat ſe infectum ob uſum ejuſdem latrinæ.* Sic demum Leonardus Botallus, Medicus Aſtenſis. *Lib. de Luis venereæ curandæ ratione, cap.*4. teſtatur *amicum & admodum familiarem quemdam ſuum, virum ſane integrum ac probum, hac miſeria olim male mulctatum fuiſſe, qui perpetuo ſupremo aſſeveravit dejurio reputare ſecum minime poſſe unde eam hauſerit, niſi ex poculis cujuſdam ſibi neceſſarii, qui tunc acriter hac lue divexabatur.*

Sed hæc merito dubia videntur, vel ideo quia rara ſunt. Hæc olim forſan obſervari potuere, primo ingreſſu luis venereæ, cum vehementiſſima erat morbi malitia; & ea Fallopii ſententia fuiſſe videtur, qui poſtquam retulit, ubi ſupra, *primis temporibus creditum fuiſſe ex uſu vitrorum atque poculorum poſſe naſci affectionem iſtam*, in hæc tandem verba concludit, *videte quanta morbi iſtius erat rabies, hodie non eſt timendum hoc.* Forſan etiam, quod ſane probabilius eſt, hæc omnia ab ægrotantibus aſtu confiĉta fuere, ut fraude & fallacia flagitia celarent. Sane, ut cum Braſſavolo dicam, *Lib. de Morbo Gallico.* profiteri poſſum *numquam aliquem vidiſſe, qui morbum per fomitem ſuſceperit, neque quempiam audiviſſe, qui id viderit.*

In ſumma nollem equidem eam contagionis viam pertinaciter negare: Sicut enim certum eſt variolarum fermentum per fomitem traduci apud Turcas, ſi guttulæ aliquot puris goſſypio vel lineamento exceptæ ſuperficiariis cutis ſummæ inciſuris inſinuentur; imo vero apud Chinenſes, ſi puſtulæ aliquot a varioloſis deciduæ in nares intrudantur; quidni fermentum venereum poterit quoque per fomitem tranſmitti pari ratione, ſed tamen tardius, debilius, difficilius, quoniam fermentum iſtud altero fermento denſius, craſſius, fixius eſt. Verum enim vero vellem multo minus eumdem contagionis modum pro comperto admittere, cum experimentis, quæ omni exceptione majora ſint, nondum liqueat, imò contra probabilis ſuſpicio ſit adultos adultaſve, qui tales morbi cauſas afferunt, meliori jure luem veneream acquiſiviſſe, ſed præ pudore diſſimulare. Sic Fallopius *Tractatu de Morbo Gallico, cap.* 13. falſe irridet quoſdam, qui ut *defenderent caſtas matronas, dicebant eas fuiſſe aqua benedicta infectas, ſed infectio illa*, inquit ille, *habuit originem per unum aſperges, ſcio ego.*

*Sed maxime contagione per contactum.*

III. Itaque contagio vel ſola vel omnium communiſſima, ea eſt, quæ fit contactu immediato ægroti cum ſano penes partem aliquam, quo ſane conſtat experientia, ſi non ſemper, at ſaltem frequentiſſime luem contrahi, præſertim ſi ſequentes conditiones forte coincidant, nempe ſi partes, quæ contactu junguntur, madeant humore, qui veneni venerei vehiculum ſit; ſi molles, laxæ, veneno facile permeabiles ſint; ſi natura, ſitu vel fricatione calefiant & rareſcant, atque adeo venenum tanto facilius imbibant.

Hinc

Hinc cum varia ſit & multiplex contactus ſpecies, in quo conditiones illæ ſimul reperiantur, multiplici quoque contactu poteſt lues venerea communicari.

1. Uſu veneris, ſive mulier ſana ſui copiam faciat viro infecto, cujus balanus ulcuſculis cancroſis obſideatur, cui virulenta fluat gonorrhœa, aut ſaltem cujus ſemen ſeminio venereo inquinetur; ſive contra vir ſanus concumbat cum impura fœmina, cujus muliebria ulcuſculis erodantur, vel fluente gonorrhæa conſpurcentur, vel ſaltem ſeminali humore madeant, qui non ſit veneni venerei immunis. Siquidem in priore caſu ichor purulentum, quod a balano ulcerato manat, aut corruptum ſemen quod ejaculatione emittitur, vulvæ, vaginæ, utero venere æſtuantibus adhærent allita, unde luem variaque luis ſymptomata brevi illatura ſunt. In altero vero mentulæ glans, ex ſe quidem ſpongioſa, ſed tunc tenſione dilatata, & amatorio pathemate impenſius rarefacta tabum quod ulcuſculis extergitur, aut ſeminalem humorem veneno venereo prægnantem quem mulier ejaculatur in vulvam, alte imbibit, unde prima mali labes. 1. Uſu veneris.

Creditur etiam lues a viro ſano contrahi poſſe cum muliere, quæ & ipſa ſana ſit, ſi paulo prius illa rem habuerit cum infecto, & ad alterum illota accedat; quandoquidem reliquiæ ſeminis putridi paulo ante excepti, quæ in utero vel vagina etiam tum hærent, balanum viri paulo poſt admiſſi poſſunt pari labe inquinare, qua virulentum ſemen, quod ab ipſa muliere emitteretur, ſi infecta eſſet.

Demum quæcunque de contagione ex uſu naturalis veneris dicta ſunt, debent hæc eadem intelligi de uſu peſſimo veneris præpoſteræ, qua contingit agentem vel patientem, prout alteruter morbo infectus fuerit, æque celeriter ac altera venere quæ naturalis eſt, imo gravius etiam contaminari, ut infra probabitur.

2. Lactatu, ſive impura nutrix alumnum ſanum lactet, nam tunc lac vitiatum, quod ſubminiſtratur, tenellum infantis corpuſculum ſimili vitio cito contaminat; ſive alumnus impurus lacteat ex nutrice ſana, quia tunc morboſa alumni ſaliva laxis mammarum papillis ſuctu inſinuata venereum ſeminium ſecum intro devehit. 2. Lactatu.

3. Baſiatione, ſi procus infectus cum amaſia ſana, aut infecta amaſia cum proco ſano columbent labra conferendo labris, potiſſimum vero ſi oris aut faucium interiora, ut columella, palatum, tonſillæ, gingivæ, lingua ulceratione venerea computreſcant; quoniam ſaliva infecti vel infectæ, cum ex ſe jam inquinata ſit & purulentis guttis, quæ ab ulceribus deraduntur, ſimul gravida, debet ſimili vitio inficere tum labra ſani vel ſanæ, tum præcipue linguam, cum petulanti laſcivia exerta vibratur. Sic Benedictus Victorius teſtatur *Lib. 1. de Morbo Gallico, cap. 2. ſe experien-* 3. Baſiatione.



Digitized by Google

*tia edoctum fuiſſe juvenem fere inculpabili ſanitate munitum, longe quidem temporis intervallo aſſuetum quam ſæpiſſime mulierem Gallico morbo depravatam ore exoſculari, nullo per Jovem exercitato coitu .... in morbum Gallicum incidiſſe.* Narrat ſimilem hiſtoriam Carolus Muſitanus *Tract. de Morbo venereo, Lib.* 2. *cap.* 4. de Monialibus Surrentinis, quæ morbum conceperunt puellulam ſuaviando quæ a nutrice infecta lactebat.

4. Cubitu ſolo. 4. Cubitu ſolo cum inquinato vel inquinata, & ſine ullo uſu veneris; jacendo tantum per aliquot noctes in eodem lecto & in iiſdem linteis, præſertim vero ſi infectus aut infecta morbo quodam cutaneo laboret, qui a contagio venereo ortum ducat, ut ſcabie, puſtulis, lichenibus, &c. vel ſi in lecto affatim ſudet; Tunc enim ichor ab ulcerata cute manans, aut ſudoris halitus ab infecto prodiens & a ſano accubante excipi, cum pori cutis calore pateant, exceptaque luem ſimilem communicare facile poſſunt.

5. Contrectatione partium ulceratarum. 5. Denique immiſſione digiti vel manus in loca, quæ ulcere vel fluxu venereo ſpurca ſint, ulcera *verbi gratia* venereo digito explorando vel obſtetricando infectæ mulieri, maxime vero ſi Chirurgi digitus, aut obſtetricantis manus vulnere vel ſciſſura faucientur, unde venenum facilius poſſit imbibi. Sic Antonius Gallus refert *Lib. de Ligno ſancto non admiſcendo, cap.* 1. *ſe obſtetricem noviſſe, quæ dum mulieris inquinatæ partum exciperet, hoc morbo corrupta fuit.* Sic Chirurgus, qui Carolum Muſitanum, Gallice loquentem fecit in notis *ad Caput* 4. *Lib.* 2. geminam iſtiuſmodi hiſtoriam refert, ſed ita liquide confirmatam, ut utraque videatur omni exceptione major. Sic demum Jacobus Vercellonus *Tractatu de pudendorum morbis & lue venerea, articul.* 4. §. 1. teſtatur *ſe noviſſe adoleſcentem, qui cum meretrice ſordida congredi veritus, ejus pudendum procaci tantum manu attrectaverat, nihilominus membro hoc inſolentiſſime tumuiſſe, puſtulis ubique ſcatuiſſe, inanem porro delectationem conſtanti morbo expiaturum, ni ad opem medicam confugiſſet.*

Ex ſupra dictis colligere eſt 1. Duos quidem priores contagionis modos certis & frequentibus experimentis ita confirmatos eſſe, ut in dubium venire non poſſint: Tres vero poſteriores, utcumque probabiles ſint, nec certis careant Auctoribus, nondum tamen ita compertos videri.

2. Duobus modis prioribus contagem promptam, facilem atque adeo frequentem eſſe, quia veneni tranſmiſſio certa, velox, copioſa eſt: Tribus vero poſterioribus difficillimam, tardiſſimam, rariſſimam ratione contraria, quia traductio veneni incerta, lenta, pauca eſt, potiſſimum vero ſi in duriorem & integram cutem debeat introduci.

3. Proinde multo plures lue venerea infici prioribus duobus modis, quam tribus poſterioribus, cui aſſerto experientia manifeſte ſuffragatur, cum conſtet vix unum alterumve baſiatione, cubitu, attactu contaminari,

dum

dum ſupra mille ſunt, qui eodem temporis intervallo lactatu, ſed potiſſimum venereo concubitu vitientur.

---

# CAPUT II.

*Quid ſit virus venereum & quale ſit?*

VIDIMUS in præcedente capite morbos venereos in Europa contagione ſola propagari. Dimanat ergo ab ægris in ſanos ſeminium ſive miaſma quoddam morbificum, quod pauca quidem, imo pauciſſima quantitate & inconſpicuis viis ſano corpori inſinuatum, dein copia, viribus, efficacia ſenſim invaleſcens totam humorum maſſam tardius citiuſve inficere valeat atque peſſundare. Hoc autem ſeminium qualecunque ſolet nec inepte *fermentum*, *venenum*, *virus venereum* nuncupari.

Luem veneream propagari morbifico ſeminio, quod *virus venereum* appellatur.

Hæc propagationis ratio ex traduce luis venereæ propria non eſt, ſed cum cæteris quibuſcumque morbis, qui contagione nocent, communis. Sic conſtat variolas pure pauculo e puſtulis extracto & inciſæ cuti inſtillato; peſtem pure ex bubonibus manante, & vulneri animalis cujuſvis inſerto; ſcabiem aut lichenes ichore quod e cute morboſa defluit & ſanæ cuti adhæreſcit; hydrophobiam ſaliva canis rabidi in demorſam partem intromiſsa; ægritudinem, quam Tarentula infert, humore, que phalangium hocce punctura in cutem introducit, ceu fermentis totidem peculiaribus ſingulatim communicari.

Ut autem diverſis illis fermentis natura diverſa ineſt, qua ſingula ſingulos morbos inferre valeant, quales ſolent advocare, ſic quoque debet & ipſum virus venereum ſua propriaque indole pollere, tanto quidem cæteris magis nocifera, quanto morbus quem producit cæteris gravior eſt, & quam ideo tanto pluris interſit notam habere perſpectamque, ut inde certior adhibeatur medicina morbis, quos inducit. Fruſtra quidem quæreretur de ejuſdem natura, ſi ea vel analyſi Chimica, vel miſcela cum aliis notis liquoribus definienda foret, quandoquidem experimenta hujuſcemodi nec inſtitui ulla ratione poſſunt, nec ſi inſtituerentur, ſatis tuta eſsent & omnis fallaciæ immunia; unum ergo Criterium ſupereſt, quod ſit exceptione majus, ex notis ſcilicet veneni venerei effectibus; unde peculiarem ejuſdem naturam & proprietatem haud ineptis conjecturis colligere licet.

Itaque I. Virus venereum partibus, quaſcumque afficit ruborem, calorem, tenſionem, dolorem, uno verbo phlogoſim vel inflammationem infert. Sic in gonorrhæa urethram, proſtatas, veſiculas ſeminarias in viris; in fœminis vero vaginam, vulvam, proſtatas & glandulas Covvperanas: Sic in ulcuſculis cancroſis, balanum, frænum, præputium in viris;

I. Virus illud venereum phlogiſticum eſſe.

viris; pterygia caruncula myrtiformes, cæteramque vulvam in mulieribus: Sic in bubone inguinales glandulas: Sic in exoſtoſibus perioſtium: ſic demum cæteras omnes corporis partes, quaſcumque virus obſidet, inflammari notum eſt. Virus ergo venereum phlogiſticum eſt & inflammatorium, hoc eſt ita natura conformatum, ut membranea partium ſtamina, intra quæ penetrat, denſando, criſpando, adeoque extrema vaſorum capillamenta, quæ iiſdem interjecta ſunt, conſtringendo, cogat devium ſanguinem a conſueto tramite in lateralia vaſa limphatica divertere, unde phlogoſis & inflammatio.

II. Virus illud venereum corroſivum eſſe.

II. Virus venereum ſibi permiſſum ſenſim rodit, exulcerat, depaſcitur partes, quaſcumque aliquandiu inflammavit. Sic in gonorrhœa urethra, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ in viris; in fœminis vero proſtatæ, glandulæ Cowperianæ, vagina: Sic in ulcuſculis virilium, balanus, frænum, & præputium; muliebrium vero, vulva variæque vulvæ partes: Sic in bubone glandulæ inguinis: ſic in exoſtoſibus lamelæ oſseæ & perioſtium: ſic in palati & narium ulceribus columella ſeu uvula, pariſthmia ſeu tonſillæ, membrana pituitaria, oſsa palati quadrangularia, vomer, lamellæ narium oſseæ, &c. roduntur & exulcerantur. Virus ergo venereum ita comparatum eſt figuratione, mole, mobilitate partium quibus conſtat, ut obvia partium ſtamina, quæ ſtrinxit, criſpavit, inflammavit, tandem diſcindere, diſrumpere, diſsolvere valeat, unde eroſio & exulceratio.

III. Virus illud venereum coagulans eſſe.

III. Virus venereum in partibus, quaſcumque attingit roditve, ſkirrhos, tumores ſkirrhoſos, calloſque producit: Sic in gonorrhœa in utroque ſexu proſtatas, veſiculas ſeminarias aut glandulas vaginæ: Sic in ulcuſculis genitalium, oras ulcerum: Sic in bubone glandulas inguinum: Sic in puſtulis baſim & peripheriam puſtularum: Sic in exſtoſibus perioſtium oſſi appoſitum, & perioſtii filamenta lamellis oſseis interjecta: Sic meſenterii glandulas, hepatis acinos, vaſa pulmonum limphatica, indureſcere, ſkirrhoſa fieri, vel callis durioribus obſideri compertum eſt. Virus ergo venereum talis efficaciæ eſse debet, ut partibus inſtillatum, ſi earumdem ſtamina nequeat diſrumpere & ulcerare, at ſaltem humorem limphaticum, quo humeſcunt, inſpiſsando, poſſit eadem in callos multiformes indurare.

IV. Virus illud venereum fixum eſſe.

IV. Demum virus venereum numquam in diſtans, ſed contactu tantum immediato propagatur; quin imo nec contagioni compar eſt contactus quilibet, momentaneus, fugax, inter partes duras, calloſas, frigentes, ſed opus eſt contactu diuturniore, qui cum calore & rareſcentia inter partes molles & ſpongioſas intercedat, ut liquet ex iis quæ *præcedenti capite* dicta ſunt de modis, quibus lues venerea ſerpit & propagatur. Virus ergo venereum non conſtat partibus tenuibus, levibus, volatilibus, penetra-

trabilibus, quæ in auras ſpargi poſſint; quæ in diſtans avolent; quæ ſtrictiſſimos poros celerrime pervadant; ſed craſſis, ponderoſis, fixis, quæ communicari non poſſint, niſi calore exaltentur, niſi partes objectæ raræ ſint & permeabiles, niſi contactus intercedat immediatus & ſatis diuturnus.

Hinc conſequitur 1. Satis apte conjici virus venereum acidæ aut acidoſalſæ, corroſivæ & fixæ naturæ eſse, quæ ab aquarum ſtygiarum vulgarium natura haud ita multum abludat: Siquidem hæc una videtur eſse proprietas, qua virus poſſit ſimul & tam aptum eſse ut inflammationem, exulcerationem, indurationem inferat, & tam ineptum ut in diſtans contagione celeri propagetur.

*Hinc multa deducuntur conſectaria de natura & qualitate ſeminii venerei*

2. Verum eam conjecturam urgendam non videri, quaſi revera virus venereum aquis ſtygiis in omnibus congener eſset; neque enim credibile eſt poſse unquam in humano corpore venenum tam nocens & tam actuoſum generari; ſed eam ita accipiendam eſse, quaſi propoſita ſimilitudine veneni proprietas non tam accurate exprimatur, quam quodammodo adumbretur.

3. Nihilominus tamen virus venereum, quantalacumque ſit ejuſdem efficacia, numquam poſse in Europa, ea ſanguinis aut humorum corruptela, quæ a cauſis non naturalibus & ordinariis inferatur, ſponte generari; cum hic lues venerea numquam ex ſe invadat ſpontaneo vitio, ſed ſemper ſoboleſcat traductione veneni inſititii, quod tragœdiam ducat, atque primitivam labem cæteris humoribus inurat.

4. Porro virus venereum, quod a ſano contrahitur, haudquaquam pro novo humore, ſeu liquido habendum eſse intra corpus admiſso, cæteris naturalibus humoribus ſuperinducto eoſque inficiente, ut vulgo credi videtur; ſed meram eſse vitioſam humorum naturalium qualitatem aut dyſcraſiam, qua degeneres a nativo ſtatu in alienam naturam, hoc eſt in naturam præternaturaliter falſo-acidam deſciſcant.

5. Proinde humores omnes vitioſa illa qualitate inquinari non modo poſse ſed etiam reipſa inquinari plerumque, cum ex præcedente capite liqueat luem veneream communicari lacte, dum a nutrice in alumnum traducitur; ſaliva, dum ſuctu aut ſuaviatione tranſmittitur; ſudore, dum cubitu contrahitur, demum ichore limphathico aut pure, dum obſtetricatione aut attactu ulceris ſordidi & virulenti concipitur.

6. Nihilominus tamen ſemen & ſeminalia fluida quæcumque huic vitio omnium maxime obnoxia eſse, peculiari quadam affinitate, qua ſeminales quivis humores labem iſtiuſmodi & facilius contrahant & altius imbibant. Sane conſtat experientia luem veneris uſu, adeoque ſeminis aut ſeminalium humorum vehiculo potiſſimum propagari. Cujus rei ratio inde videtur repetenda, quod ſemen & ſeminales cæteri humores, cum



Digitized by Google

acidam naturam ex ſe habeant, ut in phyſiologia probatur, poſſint ideo tanto facilius ad nimiam adeoque morboſam aciditatem ab inſpirato veneno venereo evehi. Nec deſunt alia ſimilis analogiæ exempla inter certa venena, humoreſque certos; ſic venereum hydrophobicum ſalivæ; venenum varioloſum puri puſtularum; venenum viperarum humori ſelleo; qui ad radices dentium uncinatorum latet; venenum ſcorpionum. Tarentulæ, &c. humori quem utriculis ad caudam vel ad uncinos ori adſitos, concluſum habent, tanquam propriis vehiculis inſident.

Proinde hallucinari eos, qui putant luem veneream produci a pullitie animalculorum minutiſſimorum & mordacium.

Cæterum haud lubet tempus terere in refutandis eorum commentis, qui arbitrantur virus venereum nihil aliud eſſe, præter numeroſam pullitiem animalculorum minutiſſimorum, agillimorum, vivacium, multiplici prole fœtificantium, quæ ſemel admiſſa multa progenie ſoboleſcant; quæ ad varia corporis loca frequentes colonias deducant; quæ partes, quas incolunt vellicando, fodicando, mordendo inflamment, erodant, exulcerent; in ſumma, quæ ſecluſa humoris qualiſcumque energia, univerſa inferant ſymptomata, quæ in ſyphiliticis conſpicua ſunt; cum hæc enim meræ fabulæ ſint, ſomniantium viſis ſimillimæ, & ne conjecturis quidem nitantur ullis, nulla quoque argumentatione opus eſt ut rejiciantur. Neque enim par eſſe videtur, ut a negante magno molimine everti debeant; quæ ab affirmante nullo ſtabiliuntur fundamento: Satis eſſe debet, ſi ad hoc argumentum transferamus, quæ in re haud diſſimili a Tullio dicta novimus, Nempe *nihil eſſe minus*, *non dico* Medici *ſed hominis*, *quam id objicere adverſario*, *quod ille ſi verbo negarit*, *longius progredi non poſſit*, *objecerit*.

[a] *Philip.* 2.

Porro autem ſi pro vero ſemel admitteretur luem veneream ab animalculis ſanguini innatantibus produci, idem quoque pari jure ſentiendum eſſet non modo de peſte, ut olim Athanaſio Kirchero e Societate Jeſu ac nuperrime Joanni Saguens ex Ordine Minimorum viſum eſt, ſed etiam de variolis, hydrophobia, ſcabie, lichenibus, cæteriſque affectibus contagioſis, imo vero de morbis omnibus; atque adeo univerſa Medicinæ Theoria peſſum itura foret; cum nihil quidquam dici poſſit, ut probent luem veneream ab animalculis ſimilibus, ſed diverſi generis, cæteros quoque morbos deducendos eſſe, quo tamen nihil abſurdius affirmari poſſe crediderim.

Data occaſione narratur hiſtoria de Circulatore quodam qui aiebat morbos.

Memini quidem anno 1727. has eaſdem ineptias a Circulatore quodam, cui nomen erat *Boile*, Lutetiæ confidenter propoſitas fuiſſe, ea quidem aſtutia, a qua ſibi cavere primo aditu facile non eſset, ſed eo tandem ſucceſſu, qui debeat exemplo deterrere. Haud longa futura eſt narratio, nec ab inſtituto aliena, & quæ idcirco excuſationem faciliorem impetrare poſſit. Aſſerebat Ille morbos omnes ab animalculis, quæ ſanguini morboſe ineſſent, produci, diverſos a diverſis: Animalculis illis peſtiſe-

ſtiferis animalia alia hoſtes eſſe capitales, ſingula ſingulis, quibus exagitarentur & delerentur, ut lepores a venaticis canibus, aut ab accipitribus columbæ: Se probe noſſe ſingulorum animalculorum peſtiferorum genera pro morbi cujuſcunque natura, noſſe quoque ſingulorum hoſtes acerrimos, qui ægrotantibus opitulari poſsent, & medicinas ſingulas, quæ animalculis illis auxiliariis fœtiſſimæ eſsent: Artem proinde ſe callere morbos quoſcumque radicitus curandi methodo tutiſſima, breviſſima, efficaciſſima.

omnes ab animalculis ſingulos a ſingulis producl.

Ut autem dictis fidem faceret, præſto erat microſcopium cujus ope gloriabatur poſse quæcumque diceret oculis ipſis repræſentari. Hoc autem microſcopium mole ſatis magnum, non ex unico tubo recto, ut communis fert uſus, ſed ex quinque tubis conſtabat, qui ad datos angulos alternis flexuris oblique committebantur. Sic enim ajebat objectorum imaginem magis augeri non ſola radiorum refractione per vitra interpoſita, ut in vulgaribus microſcopiis, ſed ſimul etiam eorumdem reflexione ſupra ſpecula, quæ ad angulos ſingulos interne appoſita laterent; pari videlicet artificio, quo celeberrimus Nevvtonus non ita pridem uſus eſt in conficiendis teleſcopiis, quæ licet brevia ſint, ope tamen reflexionis cum refractione conjunctæ effectum eum præſtant in obſervandis ſideribus, qualem á longioribus teleſcopiis ſperare vix liceret.

Extremo hujuſce microſcopii tubo, qui ab oculo longiſſime diſtabat, vitra aptabantur plana vel leviter concava, quæ guttulas aliquot concluderent ſeri educti a ſanguine recens emiſso e venis ægri cujuslibet: Dein omnia ex arte componebantur ut vitra ad microſcopii focum conſiſterent, atque derepente intuentium oculis ingens offerebatur animalculorum examen fluido limpidoque humori celerrime innatantium, quæ ut Ille ajebat pro alia morbi natura alia forma ſpectabilia fuiſsent. Poſtquam hæc omnia ab adſtantibus abunde ſpectata erant, vitris iiſdem a microſcopio detractis guttas aliquot inſtillabat humoris alicuis fœti,ut ipſe dicebat, animalculis, quæ priora venarentur & delerent, & omnibus denuo arte compoſitis, mutata ſubito ſcena nihil apparebat amplius, quaſi viſa modo animalcula a poſterioribus internecione deleta illico evanuiſsent.

Minime mirum eſt ſimilibus præſtigiis fucum & diu & multis factum fuiſse; ſed tandem ſedula & curioſa inquiſitione palam & aperte patuit quatuor infimos microſcopii tubos viſioni nullomodo conferre, ſed ad fraudem unice comparatos eſse: Vitra proinde ſero ſanguinis vel alio quocumque humore madentia, quæ extremo ultimi tubi tanto apparatu aptabantur, ludificationis tantum cauſa apponi, cum nec liquores quos continerent, nec animalcula, ſi qua iiſdem ineſsent, in conſpectum venire poſsent: Supremo tantum tubo viſionem fieri, & eo ſolo microſcopium conſiſtere: In hujus extremo vitro artificioſe latuiſse, quæ liquorem con-

clu-

Digitized by Google

cluderent aliquem animalculis fœtum, quales plurimi noti ſunt: Dum cæteri tubi videbantur ad viſionis negotium componi, vitra latentia a ſycophanta vel ad focum ſupremi tubi callide deducta, vel ab eodem abducta fuiſſe, atque ea ratione facile pro lubitu potuiſſe animalcula, quæ liquoribus inerant, vel offerri vel ſubtrahi intuentium conſpectui.

En artes callidi quidem & vaferrimi veteratoris, ſed ſimul etiam vere impudentiſſimi, qui præſenti ſæculo, dum florent litteræ & rerum Phyſicarum ſtudia, Lutetiæ in urbe ſcilicet doctiſſimis viris refertiſſima, ludos, iſtiuſmodi facere non dubitaverit! Neſcio quidem quem fallaciarum fructum ſibi ipſe promiſiſſet, ſed certe ſcio quam meritus fuerat pœnam fuga prudenter caviſſe; nam ubi primum ſenſit fraudes retegi, convaſatis ſarcinulis clam abiit, exceſſit, evaſit, erupit. Sic exploſis tandem fabulis commentitiis, Medicina antiquiſſimis legibus reſtituta, & a ludibriis feliciter vindicata eſt.

---

# CAPUT III.

*Quibus viis virus venereum introducatur & qua norma æſtimanda ſit ſuſcepti quantitas?*

DOCET experientia, quam ſolam in rebus Medicis magiſtram agnoſcimus;

I. Virus venereum intro penetrare triplici modo. 1. Madore.

I. Virus venereum, dum contagione ſpargitur, triplici via in ſanos admitti.

1. Madore ſolo, cum in obvios & ſuperficiarios poros partis cui adhæreſcit, ſolo fluiditatis, caloris, fricationis motu ſenſim penetrat, ut & cæteris quibuſvis fluidis commune eſt. Sic ulcuſcula cancroſa accidunt in genitalibus in utroque ſexu, ſi concubitu; in ore, lingua, gingivis, palato, faucibus, ſi ſugendo aut ſuaviando; in mammarum papillis, ſi lactando; in cutis habitu, ſi cubando; demum in manibus, digitiſque, ſi obſtetricando aut ulcera venerea contrectando lues contrahatur.

2. Halitu.

2. Halitu, cum veneni partes calore extenuatæ vaporis inſtar exhalant & vicinioribus partibus inſpirantur. Sic in gonorrhœa urethra, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ in viris; proſtatæ vero, urethra, glandulæ Cowperianæ in fœminis: Sic in alumno ab infecta nutrice lactente trachæa arteria, brouchia & pulmonum veſiculæ, ſola contagii exhalatione inflammantur, eroduntur, & exulcerantur.

3. Traductione per vaſa limphatica.

3. Denique traductione per vaſa limphatica, cum virulentæ guttulæ per poros partium in vaſa limphatica, quæ cutem irrorant, inſinuatæ una cum circulante limpha in proximiores glandulas conglobatas, quo & ipſa confluit, devehuntur, ubi vires exerunt. Sic concubitui impuro, ulcuſculis cancroſis genitalium, aut gonorrhœæ parcius fluenti tumores glan-

Digitized by Google

glandularum inguinalium; ſic venereis gingivarum, linguæ, palati aut faucium aphthis vel ulcuſculis in lactentibus aut iis qui baſiis morbum concepere, tumores glandularum maxillarium & parotidium; ſic papillarum rhagadibus, ſciſſuris, ulceribus venereis in nutricibus tumores glandularum axillarium ſolent ſupervenire, devecta ſcilicet veneni parte a genitalibus in inguinales, ab oris interioribus in parotides vel maxillares, a mammarum papillis in axillares glandulas, juxta circulationis leges quibus limpha paret.

II. Eas corporis partes primas affici, per quas virus admittitur.

II. Proinde eas corporis partes veneno venereo primas omnium affici, quibus contagium admittitur: Genitalia nempe in utroque ſexu, ſi concumbendo; linguam, gingivas, buccas, palatum, fauces in alumno, ſi ſugendo, aut in amaſio vel amaſia ſi ſuaviando; mammarum papillas in nutrice, ſi lactando; corporis habitum, ſi una cubando; ſummos demum digitos ſi obſtetricando aut ulcera contrectando contages concipiatur. Unde facile eſt fœminarum diſſimulationem ludificare, quæ ut ſeſe excuſent a culpa, ſolent aliquando falſam & abſurdam morbi originem prætexere, cum experientia compertum ſit & ea parte, qua prima affecta fuerit, virus certiſſime admiſſum fuiſse, & virus numquam admitti, niſi ea pars, qua admittitur, primum affecta fuerit.

Explicantur obſervationes, quæ in contrarium opponi poſſunt.

Fruſtra in contrarium objiceretur luem ipſo concubitu aliquando concipi ſine prævia ulla labe in obſcænis partibus. Id enim ullo experimento, quod certum ſit, confirmari negamus. Meminimus quidem legiſſe apud Bernardinum Tomitanum, *De Morbo Gallico Lib.* 2. *cap.* 13. ſicut & alibi in una aut altera obſervatione ægrotantes duos treſve, qui morbum venereum localem nullum unquam experti eſſent, vera & confirmata ſyphilide laboraviſse, quam quidem in ægrotante Tomitani *imbecillitas univerſa virium, præſertim ventriculi labefactatio*; quam vero in duobus aliis puſtulæ per cutem ſparſæ indicarent.

Sed hæc neque numero neque momento tanta ſunt, ut unanimi omnium ſententiæ refragari valeant.

1. Forſan ægrotantes falſi ſunt, dum ſe a morbo locali vacaſse affirmarunt; neque deſunt probabiles erroris cauſæ; ſic imperiti porros, qui breves & parum obvii in rugis fræni latent, ignorare; ſic ulcuſcula venerea ſed benigniora pro fiſſuris cutaneis habere; ſic leviores gonorrhœas, quamvis venereas, potatæ cereviſiæ, equitationi, aut nimio veneris uſui adſcribere non modo poſſunt, ſed etiam frequentiſſime ſolent. Multos ſane reperire eſſet venerea lue ſine præviis morbis localibus infectos, ſi ineptis inexpertorum narrationibus aut præjudiciis temere fides adhiberetur.

2. Forſan falſi ſunt obſervatores ipſimet, dum ægrotos illos lue laborare judicarunt. Unum tantum ſignum memorat Tomitanus, ſcilicet *imbecil-*

*becil-*

Digitized by Google

*becillitatem virium & ventriculi labefactionem*: Pariter Obſervator alter unum tantum refert, *puſtulas* videlicet *per cutem ſparſas*: ſed horumce ſignorum neutrum ſyphilidi demonſtrandæ ſufficit. *Virium* enim *imbecillitas & labefactatio ventriculi*, ſi luis venereæ ſigna ſint, ſigna ſunt valde æquivoca, atque adeo valde incerta: *Puſtulæ* vero *certius* quidem luem indicant, ſi venereæ ſint, ad puſtulæ omnes venereæ non ſunt, & in diſtinguendis puſtulis, quæ a ſeminio venereo fiunt, haud rarum eſt fucum fieri vel oculatiſſimis. Sane, ut libere dicam, & plura & certiora ſigna expectanda fuiſſe viderentur in re tam anticipi & tam nova, præſertim cujus obſervationem publici juris facere conſilium eſſet.

3. Demus tamen rem in illis ægrotantibus ſe habuiſſe, ut narratur, quod ſane nimium nimiumque eſt. Quid tum? Luem veneream aliquando forſan poſſe contrahi ſine prænunciis ullis morbis localibus. Eſto. Sed ſimul ultro confitendum eſt id ſi verum ſit, tum raro uſu venire, ui vix inter ægros mille, quid aio? Vix inter decem mille unum numerare liceat: quem lues eo pacto per ſaltum infecerit. Ergone una aut altera obſervatio, dubia incerta, fallax, quæ ſi vera ſit rariſſima eſt, in normam ſtatim ducetur? Neutiquam ſane! ſed notis & omni exceptione majoribus regulis inſiſtendum eſt; & idcirco de lue venerea quoties morbi locales præluſerint, ex levioribus quidem ſignis judicandum eſt: Si vero nulli præceſſerint, neganti opinioni adhæreſcendum eſt, vel ad ſummum quod reipſa eodem recidit judicium caute cohibendum, dum ſigna pathognomonica plura, urgentia, certo certiora rem in apertiſſima luce collocent.

Proinde facile condono, ut de facti veritate ulterius *anquiratur*. Neque enim obſuit unquam, profuit vero non ſemel de iis, quæ evidentiſſima eſſe videbantur, quæſtionem moviſſe. Sed interim cordatos Medicos monitos velim, qui veritati & ægrotantium commodit ſervire ſtudent, ne ſine certa, explorata, gravi auctoritate talia effutiant, quæ manifeſte adverſantur notæ ſeminii venerei fixitati, quæ fit ut illæſa parte qua admittitur, non poſſit ultra pergere: imo quæ pugnant cum evidente cæterorum venenorum natura, etiam volatiliorum, quæ licet altius penetrare valeant, primas tamen ac potiſſimas vires exerunt in partes, per quas intro ſubeunt. Sic pus variolarum puſtulas excitat vel ſolum vel maxime in parte cui admovetur: Sic ſaliva canum rabidorum, dum hydrophobiam producit, inflammationem maximam infert cum dolore in demorſa parte: Sic humor, quo ſcabies aut herpes affricatur, eam corporis partem præſertim inficit, cui adhæret agglutinatus; ſic venenum Tarentulæ dum tragœdiam edit in ſanguine dolorem peculiarem excitat in parte vulnerata.

III. Inde III. Virus tandem, ſi ſibi permittatur, poſt affecta primum ea loca, per

per quæ introgreſſum eſt, in ipſum ſanguinem ſenſim deduci, quod duplici via fieri credimus, vel circulatione ſanguinis, qui tranſeundo per confinia virulentas partes guttatim lambat & abripiat; vel circulatione limphæ, quæ ab infectis partibus redux una ſecum plurimas veneni guttulas devehat in ſanguinem, in quem ipſa perpetim confluit vaſis peculiaribus. Virus autem utralibet via traducatur, inde ſenſim multiplicari, intendi, invaleſcere, atque demum multiplicem functionum læſionem inferre, ſed de his ſequenti capite. *virus paulatim ulterius pergere, & ſanguinem inficere.*

IV. In ſumma virus, quocumque modo penetret, vel madore, vel halitu, vel circulatione limphæ, pari prorſus ratione guttularum tenuitate fluiditatis motu, calore quo æſtuat, mutua partium quas humectat fricatione primo ſemper introduci per poros minutiſſimos quidem ſed ferme innumeros, quibus cutis denſiſſime pervia eſt & permeabilis, quibus tanquam emiſſariis ſeu ſpiraculis exeunt ἀπόῤῥοιαι, quæ intrinſecus effluunt, ut notiſſimum eſt experimentis Sanctorianis; & quibus etiam tanquam, immiſſariis ſeu infundibulis introeunt motu contrario ἐπίῤῥοιαι quæ extrinſecus influunt, ut ex utilitate balneorum aquæ tepidæ embroches aquarum thermalium, frictionum mercurialium, cataplaſmatum linimentorum, emplaſtrorum, unguentorum quorumcunque manifeſtum eſt. *IV. Virus, quocumque modo penetret, ſemper pueris admitti tenuiſſimi & numeroſiſſimi.*

Ex his conſequitur 1. Ad introducendum virus venereum una ſimul conferre & infectum, qui agentis; & ſanum, qui patientis partes ſuſtinet; adeoque in æſtimanda admiſſi veneni quantitate rationem perinde habendam eſſe, tum conditionum omnium, quæ poſſunt ex parte communicantis ſeu infecti uberiorem veneni copiam intro pellere; tum conditionum ſimilium, quæ poſſunt ex parte accipientis ſeu ſani uberiorem introductionem permittere. *Proinde ſeminii morboſi intromiſſionem æſtimandam eſſe.*

2. Conditiones ex parte infecti ſeu communicantis repetendas eſſe ex capite gemino: 1. Ex copia ſeminii morboſi, unde cæteris paribus debet venenum eo uberius introduci, quo copioſius abundat. Hinc ſi gonorrhœa ſumme virulenta actu fluat, ſi pudenda ulcuſculis venereis erodantur; ſi citra gonorrhœam & ulcuſcula, ſemen vel ſeminales humores, in quos concumbentes mutuo colliqueſcunt, contagio venereo multo inquinentur tanto facilius inde contagium communicabitur cæteris paribus, potiſſimum ſi ex ſpurcitie hærentes virulenti humoris guttulæ in illotis partibus computreſcant. 2. Ex qualitate ejuſdem ſeminii, unde virus cæteris paribus tanto facilius promptiuſque debet introgredi, quanto tenuius erit. Hinc ſi virus ſubtile, penetrans, fervidum fuerit ex naturali ſanguinis acrioris vitio, ex immodica corporis jactatione & excandeſcentia, quæ concubitum præcedat, ex impotenti amore, aut ſalaciore libidine, inde *Modo ex parte infecti ſeu communicantis tantum.*

labem

tanto expeditius celeriuſque per obvios poros in ſanum introrumpet, atque adeo contagione tanto certius nocebit.

Modo ex parte ſani ſeu accipientis tantum.

3. Pari ratione conditiones ex parte ſani ſeu accipientis deſumendas eſſe ex duobus capitibus; 1. Nempe ex textura partis, qua virus admittitur, quæ ſi rarior, mollior, magis ſpongioſa, aut eroſa, cuticula denudata, ulcere ſautia ſit debet ideo cæteris paribus tanto uberius venenum imbibere. Inde eſt quod lues celerrime contrahatur, ſi balanus in viris natura rarior, defectu ſatis rigidæ erectionis mollior, aut eroſione quavis ſuperficiaria ſaucius ſit; ſi in fœminis vaginæ aut vulvæ ſuperficies laxior, rarior, nimis ſpongioſa, aut exulcerata fuerit; ſi in utroque ſexu urethra, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ ex male curata gonorrhœa ſint adhuc ulceroſæ, fungoſæ, aut fiſtuloſæ, &c. 2. Ex ſpatio temporis, quo pars veneno ingreſſuro objicitur, nam quo diuturnius fuerit, eo quoque futurum eſt ut cæteris paribus uberior admittatur veneni quantitas. Hinc ideo luis contagio potiſſimum obnoxii ſunt, qui in venerem ſegnes vel frigidi opus tarde conficiunt, aut qui re peracta vaſa non eluunt & abſtergunt, præcipue ſi longiore præputio balanus obtegatur in viris, aut ſi latioribus pterygiis oſtium vaginæ occludatur in mulieribus, adeoque nidulantes ſuperſtitis contagii guttulæ pertinacius retineantur.

Modo ex parte amborum.

4. Quapropter ſi omnia ſint paria ex parte infecti vel infectæ, pericula contagionis futura eſſe invicem in ratione directa conditionum quæ ſunt ex parte ſanorum vel ſanarum; ſi vero omnia paria fuerint ex parte ſani vel ſanæ, pericula eadem futura eſſe inter ſe in ratione directa conditionum quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum; demum ſi cuncta ſint utrimque imparia, contagionis pericula futura eſſe in ratione compoſita ex rationibus directis, tum conditionum quæ ſunt ex parte ſanorum aut ſanarum, tum conditionum quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum.

Hinc patet quanta varietas eſſe debeat in contagionis modo, qua lues venerea propagatur.

5. Hinc ergo explicari commode cur ſint alii qui contagium facillime contrahant vel ex leviſſima occaſione, alii vero qui difficilius licet in diſcrimen ſæpiſſime ſeſe conjiciant, alii demum qui difficillime & fere numquam? Cur quidam quibus diu innocuus eſt veneris uſus cum maxime contaminatis, morbum celeriter concipiant, ſi cum aliis levius infectis miſceantur? Cur nonnulli, qui cum infectis rem diu habuerunt ſine noxa, dein tamen abſque ulla morbi acceſſione ab eiſdem aliquando vitientur, aliaque hujuſcemodi plurima problemata, ad quorum tamen ſolutionem haud parum lucis conferent, quæ in ſequenti capite proponentur tum de multiplicatione ſeminii venerei ſemel ſuſcepti, tum de multiplicationis modo.

CA-

# CAPUT IV.

*Qua cauſa virus venereum intro admiſſum multiplicetur, & quænam ſit multiplicationis ratio?*

I. Virus venereum ſupervicie ſatis anguſta, poris inconſpicuis & ſtrictiſſimis, brevi temporis ſpatio exceptum, adeoque pauca quantitate intromiſſum, poſt affectas proximiores partes, ubi morbi locales ſtatim excitantur, niſi ſedulo & tempeſtive occurratur, qua data porta ſanguinem totum brevi inficit, unde varia ac multiplex læſio tum in partium ſubſtantia, tum in functionibus, qualis obſervatur in lue confirmata. Virus ergo venereum pedetentim in infectis copia multiplicatur, dum viribus invaleſcit.

*Virus venereum ſemel admiſſum multiplicari in infecto, dum lues confirmatur.*

II. Virus venereum, quo ſanguinis maſſa contaminatur in lue confirmata, ab uno ſolum, qui vitium ipſe retinet, in multos, 10. 50. 100. ita traducitur, ut ſinguli ſint, niſi medicina efficax cito adhibeatur, ſimili & æque confirmata lue brevi contaminandi. Virus ergo venereum multiplicatur ex traduce, dum ab uno in plures contagione propagatur.

*Multiplicari magis, dum ab infecto uno plures alii inficiuntur.*

III. Virus venereum ſerpit repetita tranſmiſſione, cum unuſquiſque ex decem, vel quinquaginta primum infectis ſufficiat inficiendis decem vel quinquaginta aliis, qui ſinguli poſſunt totidem alios ipſi quoque inficere. Eo ſane modo a paucioribus Hiſpanis, qui ab inſula Haiti ſeu Hiſpaniola olim redierunt, luem veneream in totam Europam, partemque maximam Aſiæ & Africæ diſſeminatam fuiſſe credimus. Virus ergo venereum gradarie multiplicatur, vireſque acquirit eundo, dum numeroſa progenie ſoboleſcens ab uno in vulgus ſpargitur.

*Multiplicari maxime, dum ab infecto uno in plurimos propagatur indefinite.*

Quæcumque de multiplicatione veneni ſeu fermenti venerei afferrimus, cum venenis ſeu fermentis cæteris communia ſunt. Sic canis rabidus paucæ ſalivæ vehiculo plures canes rabidos efficit, quorum unuſquiſque poteſt totidem alios ſimili labe de novo coinquinare. Sic ſcabioſus unus pauciſſimo ichore, quod a cute manat, pluribus ſcabiem affricat, qui ſinguli cum aliis totidem poſſunt eamdem communicare. Sic peſte correptus unus obviis plurimis morbum infert afflatu vel effluviis, quorum unuſquiſque ſimili via peſte eadem totidem alios ſolet impertire. Sic demum æger unus variolis laborans poteſt pus ſufficere quo plures inficiantur, quorum quilibet totidem aliis inficiendis par futurus eſt.

*Dari exempla ſimilis multiplicationis in cæteris venenis.*

Imo etiam eadem multiplicationis ratio in rebus ipſis ſenſu carentibus obſervatur; ſic libra una fermenti vulgaris panifici plures farinæ libras in paſtam convertit, cujus libra quævis totidem aliis farinæ libris fermen-

*Imo etiam in fermentis omnibus.*

Digitized by Google

mentandis & immutandis pariter apta eſt: Sic congius florum cereviſiæ congios plures decocti ex hordeo ſeu *malto* in cereviſiam commutat, cujus cereviſiæ fermentatæ congius quivis ſimilem mutationem afferre poteſt totidem menſuris novi ex malto decocti: Sic pomum putreſcens poma alia circumpoſita in putredinem trahit, quorum ſingula dum computreſcunt ſimilem labem totidem pomis aliis juxta poſitis impertiuntur, donec totus pomorum acervus eadem pernicie corrumpatur.

Quænam conditiones requirantur ad eam multiplicationis ſpeciem? Patet autem attendenti ad ſingula propoſitam multiplicationis ſpeciem 1. Non ſuccedere niſi inter corpora invicem fermenteſcibilia, qualia ſunt omnia in exemplis laudata, hoc eſt inter corpora quorum partes motu inteſtino actæ ſeſe invicem impetant, eaque lucta ſingulæ & alterent & alterentur. 2. Imo etiam inter corpora fermenteſcibilia non ſuccedere, niſi certa interſit naturæ ſimilitudo inter agens, cujus eſt converſionem moliri, patienſque, quod eamdem pati debet. Sic fermentum panificum farinam ſimilaginis, ex qua conſtat ipſum primitus, in paſtam convertit, quod nequicquam efficeret in farina milii; ſic flores cereviſiæ decoctum malti, unde ipſi prodiere, in cereviſiam commutant, quod in decocto lentium ſive maizii non perficerent; ſic etiam in præſenti quæſtione humor virulentus ab unius ſanguine defluens alterius ſanguinem & humores, quorum natura compar eſt, ſimili virulentia pervertit, ac in vitii conſortium trahit.

Hinc ergo ſequitur 1. Vi & energia fermenti minutiſſimas particulas fluidi immutandi ita atteri, ſubigi, comminui, conformari, ut mole, figuratione, nexu particulis fermenti ipſius ſimillimæ fiant.

Et quænam conſectaria inde deducenda ſint? 2. Huic aſſimilationi eo aptiores eſſe particulas immutandi fluidi, quo natura propius accedunt ad formam qualem fermenti particulæ olim ipſæ habuere, adeoque quo poſſunt facilius inde ſimili modo deciſcere in formam, quam eædem fermenti partes jam obtinent.

3. Inconſpicuas illas mutationes, quibus particulæ fluidi immutandi alterantur & a primigenia forma degenerant, fieri motu fermentativo ſeu inteſtino, ut in panificio & præparatione cereviſiæ evidens eſt, & ut de cæteris haud inani creditur conjectura.

4. Proinde ſanguinis & humorum a ſanguine ſecedentium immutationem, qualis fit ab admixto veneno venereo, produci motu illo inteſtino ſive fermentativo, qui continenter viget in circulante ſanguine, quo chylus, quem alimenta ſuggerunt, in ſanguinem, quo ſanguis in varios humores convertitur; atque adeo virus, quod ſanguini inſpiratum eſt, in ipſo gliſcere & multiplicari mechaniſmo eodem, quo ſanguis ex chylo, quo humores cæteri ex ſanguine renovantur.

Difficile eſſe me- Quærant jam umbratici Doctores, quibus dulce eſt inſolubilia ſectari & in phantaſmatis ludere, qualis ſit primitiva moles, figura, diſpoſitio mi-

minimarum atomorum corporis immutandi; qualis debeat eſſe nova particularum facies, quam induunt, ut immutentur; qua vi, quo artificio, quo mechaniſmo a priori forma in hanc novam poſſint deciſcere. Haud nobis ſuppetunt oculi ſatis lyncæi, ut ſcenas, quæ in ea converſione exhibentur, poſſimus perſpicere; & cæcutientibus temerarium videtur in tanta formarum & mechaniſmorum poſſibilium diverſitate de formis certis & de mechaniſmo peculiari ſolis conjecturis velle divinare. Quocirca mittendam cenſemus quæſtionem obſcuriſſimam, quæ forſan nec ſoluta lucem majorem rebus Medicis afferret, cum experientia compertum ſit Medicis practicis, poſthabita cauſa, ſi altius lateat & intricatior ſit, plerumque ſatis eſſe, modo de effectibus certi ſint.

chanicam illius multiplicationis cauſam aſſignare.

Et ſane, ut jam ad quæſtionem regrediamur, qualiſcumque ſit mutationis cauſa & mechaniſmus, manifeſtum eſt.

Sed quod medicinę ſufficit, certo liquere multiplicationem illam ex duplici capite æſtimandam eſſe.

1. Multiplicationem ſeminii virulenti in ſano, dum inficitur, æſtimandam eſſe ex duobus capitibus; Nempe ex viribus fermenti, quod agentis partes implet, & ſanguinem cæteroſque humores pervertit; 2. Ex facultate ſanguinis cæterorumque humorum, qui mutationem pati debent & fermenti efficaciæ pervertendos ſe præbent.

2. Vires quidem fermenti ſeu contagii venerei ſtatuendas eſſe. 1. Ex copia qua admiſſum fuerit, virus enim tanto fortius & efficacius aget cæteris paribus, quanto magis abundaverit; ſed ea de re conſulatur caput præcedens. 2. Ex energia qua pollet, nam virus eo magis efficax & actuoſum futurum eſt cæteris paribus, quo tenuius, acrius, ſubtilius erit, ex nativa temperie ut in regionibus calidioribus; ex morboſa dyſcraſia ſanguinis unde prodiit, ut in cachecticis, bilioſis, atrabilariis, febre hectica laborantibus &c. ex diuturnitate temporis a quo ægrotanti ineſt, ut in iis qui jam dudum morbis venereis affliƈtantur.

1. Ex viribus ſeminii venerei ipſius, quod fermenti, ſeu agentis partes ſuſtinet.

3. Facultatem vero ſanguinis cæterorumque humorum, qua ſe facilius pervertendos præbent, repetendam eſſe. 1. Ex vitioſa eorumdem qualitate, qua venenum & citius & altius imbibunt; hinc qui cachexia vel obſtructionibus laborant, aut qui bilioſam vel atrabiliatam temperiem a natura habent, facilius ſolent cæteris paribus labem inde concipere. 2. Ex accidentibus variis, quæ veneni multiplicationi favent, ut ſunt febrilis incandeſcentia, error in diæta, animi pathemata vehementiora, exercitia immodica, crapula, vigiliæ nimium protractæ &c. quæ ſi frequentius contingant, gliſcenti veneno ſolent calcar addere.

2. Ex facultate ſanguinis, qui patientis vices gerit.

4. Proinde multiplicationis modum æſtimandum eſſe ex diverſa facultate ſanguinis & humorum, in quibus debet venenum multiplicari, ſi omnia paria ſint ex parte veneni; ex diverſis vero veneni viribus, ſi omnia paria fuerint ex parte ſanguinis & humorum; demum ex ratione compoſita ex rationibus diverſis tum virium fermenti, tum faculta-

tis ſanguinis & humorum, ſi ex utraque parte omnia imparia ſupponantur.

5. Hinc ergo tanto magis patere ſolutionem problematum, quæ præcedenti capite propoſuimus, & aliorum quamplurium quæ in praxi ſæpius occurrunt, nempe cur alii a morbis venereis levioribus, & quibus videbatur diligenter occurſum eſſe, in luem veneream confirmatam citiſſime incidant? Alii contra a morbis ſimilibus, imo etiam urgentioribus & neglectis vel nullum vel leve & tardum damnum patiantur? Cur in aliis lues malignior diris ſymptomatis ferociat? In aliis contra mitis ſit & benigna? Cur celeriter modo, modo vero tarde procedat? &c.

---

## CAPUT V.

### *Quo pacto virus venereum tam diu aliquando lateat in ſanguine ſine noxa?*

*Utrumque experientia compertum eſſe, tum virus venereum diu aliquando latere ſine noxa, tum aliquando derepente reviviſcere.*

JAM dudum obſervatione compertum eſt, 1. Virus venereum cum profligatum creditur, clam aliquando latere ad multos annos in ipſo ſanguine, ſine ulla ægrotantis noxa, quæ manifeſta ſit, atque adeo ſine ullo ſui indicio: 2. At vero, ubi primum ex accidente ſanguinis craſis vitio pervertitur, quamquam virus nullum de novo accedat, hydræ inſtar ſponte reviviſcere, celerique progreſſu graviſſima ſymptomata inferre, unde lues confirmata.

*Quod utrumque cæteris etiam venenis commune eſt.*

Sane utrumque mirum eſt, & poſſe virus ita nocens in medio ſanguine, quocum intime confunditur, quiete tandiu deliteſcere ſine ulla noxa; & poſſe tam paucam veneni quantitatem in ipſo ſanguine, qui continuo renovatur, illibatam tandiu conſervari. Sed tamen neutrum ſeminio venereo proprium eſt; virus enim hydrophobicum, quod acrius eſt potentiuſque, non modo per multos a morſu dies, ſed etiam aliquando per annos plurimos ſopitum latet in corpore priuſquam vires exerat, & aquæ timorem cæteraque hydrophobiæ ſymptomata advocet. Quin imo, ſi vulgari opinioni credendum ſit, fermentum ſeu virus varioloſum nobis congenitum eſt a materno utero, latetque proinde ſine noxa longiſſimo tempore, donec oblata occaſione ſcenas agat plerumque funeſtiſſimas.

*Nihilominus tamen ut hæc phœnomena explicen-*

Medici, ut hunc nodum reſecent, vulgo exiſtimant virus venereum cæteraque venena iſtiuſmodi, dum innocue latent, recondi loculamentis quibuſdam, quæ inter medias ſanguinis partes ſulfureas intercedant, vel in glandularum quarumdam receſſibus ſeponi, ubi ſint in tuto, ſed unde data occaſione poſſint quaſi ex inſidiis erumpere, & vi atque impreſſio-

preſſione ſanguinem cæteroſque humores, imo vero partes ſolidas peſ-ſundare.

Sed hæc meræ nugæ ſunt, nec ad veri ſpeciem ſatis apte conficta: Quaſi vero in ſanguine, qui fluidus eſt, qui motu circulatorio indeſinenter truditur, cujus partes ſuſque deque multifariam aguntur, loculamenta ulla liceat comminiſci, invia, inacceſsa, quibus veluti totidem pyxidibus partes veneni venerei arcte concludantur nec exhalent, aut ne aliarum partium conſortio tandem immutentur: Aut quaſi receſsus, glandulave ulla ſit in toto corpore, in quibus ſanguinis vel humorum circulatio vel uno monumento ceſset in ſtatu naturali; in quibus contentus humor perenni jugique motu ſanguini non reddatur, ſi limphaticus; in deſtinata loca non convehatur, ſi recrementitius; vel foras non expellatur, ſi excrementitius ſit; demum in quibus humor ullus venereo veneno inquinatus poſſit per multos annos pacate ſubſiſtere illibata forma & indole.

Sed quid figmentis opus eſt, cum poſſit quæſtionis ſolutio ex certiſſimis œconomiæ animalis principiis deduci? Chylus, qui ex alimentis conficitur, in ſanguinem intra vaſa convertitur fermentatione; ibidem fermentatione ſimili ſanguinis inde confectus, in humores ſecundarios ipſe commutatur. Sanguis quidem, quandiu purus eſt, ex chylo probæ notæ ſanguinem purum, & ex ſanguine puro puros humores generat, ut in ſtatu ſano; at vero ſi ſanguis veneno venereo ſemel inquinetur, ſimilem paremque labem debet inurere, niſi ocyus occurratur, tum ſanguini quem ex chylo, tum humoribus omnibus quos ex ſanguine de novo generat, unde virus, quod initio parce inſinuatum fuit, renovatur & perpetuatur.

Jam vero poteſt ea labes, quæ ſanguini infertur ſeminio venereo, tripliciter gradu & intenſione variare pro diverſa veneni admixti vel ſuperſtitis copia, aut diverſa ſanguinis in quem agit, natura, qualitate, indole, nimirum, 1. Gliſcere in dies atque ſenſim invaleſcere veneno venereo multiplicata; 2. Contra minui & extenuari veneno venereo convaleſcente; 3. Media via progredi & ſtatum modumque eumdem conſtanter retinere, veneno venereo renovato quidem ſed ſine acceſſione aut deceſſione ulla.

I. Quidem ſi labes gliſcat & invaleſcat, ſi virus inde celeri progreſſione augeatur in dies & multiplicetur, univerſa ſanguinis & humorum maſsa brevi corrumpetur, unde lues confirmata; quod accidit ex triplici cauſa, ut liquet ex præcedente capite 1. Si virus multum, acre, ſumme virulentum ſit; 2. Si ſanguis in quem virus agit, vel natura vel per accidens pravus & vitioſus fuerit; 3. Si, quod peſſimum eſt, omnia hæc eadem ex utraque parte ſimul coincidant.

II. Contra ſi labes in dies retundatur & imminuatur, adeoque ſi contagium & viribus extenuetur & decreſcat copia, inde tacita quidem ſed

*tur, neque ſupponenda eſſe in ſanguine loculamenta, quæ virus concludant, neque admittendas in corpore glandulas, in quibus virus latere poſſit.*

*Sed hæc facile explanari poſſe ex diverſo modo, quo ſanguis & humores jugiter renovantur.*

*Ea nempe ratione virus admiſſum aliquando gradatim invaleſcere: & multiplicari.*

*Aliquan-*

*do pede dentim extingui & evaneſcere.*

certa progreſſione virus omne ſenſim diſſlabitur, ut in iis qui a bubonibus, ulcuſculis, gonorrhœis gravioribus convaleſcunt ſine remediis, vel cum remediis haud ſatis efficacibus, & qui toto vitæ tempore optima fruuntur valetudine, in quibus virus venereum aliquantulum & diu latuiſse, & optima ſanguinis conſtitutione atque felici rerum non-naturalium uſu ſenſim domitum fuiſse nullus dubito. Sed tam fauſtum ſucceſsum ſperare numquam licet, niſi ex cauſa triplici, ut colligere eſt ex præcedente capite lege contrariorum, 1. Si virus paucum & benignum ſit; 2. Si ſanguis purus, rite conſtitutus, & perfecte elaboratus fuerit; 3. Quod optimum eſt, ſi ex utraque parte contingat ut hæc omnia una concurrant.

*Demum aliquando modum ita tenere, ut ad eumdem gradum conſtanter renovetur.*

III. Quod ſi labes medium ſtatum teneat, ac proinde ſi virus jugiter quidem renovetur ut prius, ſed ſemper eodem tantum gradu, qualem initio habuerit, adeoque perinde impari ad effectum, tunc quidem virus conſtanter perpetuabitur, ſed ita coercitum & refrænatum ut effectu careat, ſeu quod idem eſt, latebit quidem in ſanguine, ſed latebit innoxie, quemadmodum in praxi obvium eſt.

Ut hæc autem ſuccedant, oportet ut virus, quod admittitur vel quod ſuperſtes remanet, modum ita teneat in quantitate & energia, & ut ſimul ſanguis ipſe mediocritatem ita ſervet in qualitate & generationis ratione, ut inde permittatur quidem veneni reproductio, ſed conſtans & eadem ſemper permittatur, neque major neque minor. Sin ſecus contigerit, ſi febre aut alio quovis morbo adventitio, ſi erroribus diætæ, vigiliis immodicis, crapula, &c. ſanguinis qualitas vitietur, tunc qua ratione ſanguis a naturali craſi deſciſcet ipſe, futurum eſt, ut ratione eadem venenum antea latens copia & viribus prompte invaleſcat, naturali ferociæ reſtituatur, atque inde quaſi aperta Pandoræ pyxide atra graviſſimorum ſymptomatum cohors derepente incumbat, unde lues manifeſta.

Poſsumus in confirmationem exemplum notiſſimum adducere, fructuum, nempe, qui in arboribus ſilvaticis feri & ægreſtes ac proinde acerbi ſunt, cultura vero molliuntur & manſueſcunt; non ideo quidem quod nativam ſucci indolem, quæ agreſtior eſt, deponant, ſed ideo tantum, quod dulcior ſuccus, quem excultum ſolum ſuggerit, natales arborum ſuccos ita temperet, ut inde fructuum ſapor mitior fiat; quemadmodum videtur vel inde poſse argui, quod fructus iidem ad priſtinam acerbitatem ſubinde redeant, ſi a cultura aliquandiu ceſsatum fuerit. Quippini ergo pari quoque modo poteſt pauca veneni venerei benignioris copia intra corpus latere quidem innocue, quandiu ſanguis purior largiorem veneni ſimilis renovationem refrænaturus eſt; ſuæ vero reddi nativæ ferociæ & virulentiæ, ubi primum depravata ſanguinis integritate datur latenti veneno nocendi locus.

Una

Una ſupereſt ſolvenda quæſtio, utrum vir latente morboſo ſeminio inſectus poſſit ſanam mulierem, quacum rem habuerit, lue venerea inficere, aut vice verſa fœmina virum? Acriter quidem diſputant Medici in utramque partem, dum affirmant, alii negant, ſed cum experientia utrique opinioni quandoque patrocinetur, pronum eſt inde colligere utramque opinionem perinde veram eſſe, atque adeo virum eumdem, in quo virus clam lateat poſſe & non poſſe mulierem, cum qua concubuerit, lue contaminare, pro diverſo mulieris ſtatu, & vice verſa fœminam virum. Quæ probe intellecta plurimum conferunt ad reſolvenda varia problemata de contagione venerea, quæ in quæſtionem vocari ſolent.

Sane quidem, quoniam conſtat ex iis quæ præcedente capite dicta ſunt, infectionem non ab uno tantum ſed a duobus dependere, ſequitur non in uno tantum ſed in duobus conſiderandam eſſe, ejuſque propagationis modum non ex uno ſed ex duobus æſtimandum. Idcirco licet certus & conſtans ſupponatur inficientis ſtatus, neceſſe eſt ut effectu tamen diverſe varietur a diverſo ſtatu inficiendæ. Vir igitur, in quo virus lateat, poteſt quidem mulierem ſanam lue manifeſta inficere, ſi ipſa natura, morbo, vivendi ratione, tali temperie, qualitate, indole fuerit, ut veneni venerei vis, quæ infecti viri ſanguine inefficax eſt, pervertendo ſanguini mulieris compar ſit: Non poteſt vero, ſi mulier robuſtior, ſanior, meliori conſtitutione prædita ſit, atque adeo vim eludat veneni concubitu admiſſi, quod in illa perinde ac in viro effectu cariturum ſit.

Ex eodem principio deducendum eſt, 1. Cur mulier eadem, quæ cum viro in quo ſeminium latet, veneris uſum diu habuit ſine damno, dein tamen aliquando ab eodem celeri lue inficiatur? Id enim ſupponit quidpiam ex alterutra parte mutatum fuiſſe, unde contrarium, quod ab infecto viro manat, jam efficacius ſit, vel ſanguis mulieris, qui inficiendus eſt, ad concipiendum venenum jam magis comparatus.

2. Cur ex pluribus liberis, qui ab iiſdem parentibus ſuſcipiuntur, laboret unus aut alter ſtrumoſis vel Rachiticis affectionibus, quæ ſunt degeneris luis ſymptomata, non vero alii? Id enim arguit hunc aut illum nativa corporis conſtitutione, vel morbis, qui dum utero geſtantur matrem debilitant, cæteris imbecilliores eſſe, unde contagio altius inficiantur; atque ſic de cæteris phœnomenis, quæ in luis propagatione ſolent obſervari.

---

## CAPUT VI.

*De diverſis methodis therapeuticis, quæ in curanda lue venerea a primo morbi ingreſſu in hanc uſque diem adhibita ſunt.*

I. MEdici, qui circa luis venereæ ingreſſum in Europa florebant,



Digitized by Google

venereæ ingreſſum morbi curationem detrectavere.

morbi novitate & ferocia ſtupefacti hæſere diu ancipites, quid agerent plane neſcii: Nec enim audebant morbi curationem aggredi, cui ſe impares eſſe ſentiebant. Poſſunt in rei teſtimonium adduci Scriptores & plures ex diverſis gentibus, qui morbi exordio ſuppares vixerunt.

1. Sic inter Italos affirmabat anno 1500. Gaſpar Torella, *in Tractatu de Dolore in pudendagra, Litteratos ab hac cura fugiſſe, in hoc morbo ſe nihil ſcire confidendo; ....cum enim*, pergit idem, *noſtris temporibus talis monſtruoſa ægritudo a nullo fuerit viſa, idcirco a nullo quantumcumque perito, experto, & ſenio confecto canonice & recte curari poterat*. Quæ eadem totidem verbis legere eſt apud Vvendelinum Hock, anno 1514. *Tractat. de Morbo Gallico, cap.* 1. Sic etiam Jacobus Cataneus a Lacu Marcino aſſerebat anno 1515. *Tractatu de Morbo Gallico, cap.* 7. *Apparente hoc novo in Italia morbo plurimos Medicorum inſignes hæſitaviſſe & a curatione ipſius refugiſſe. Jure quidem*, ſubjungit Ille, *in curandis enim morbis prima intentio ut Galeno placuit, ab eſſentia morbi ſumenda eſt, quæ, cum nulla hujus morbi memoria extaret, incognita erat*.

2. Neque res melius cedebat tunc temporis in Hiſpania, unde prima mali labes, Joannes enim Almenar, Hiſpanus, in *Præfatione præfixa Opuſculo;* quod de Morbo Gallico conſcripſit ante annum 1516. conquerebatur de ſupina *Medicorum ignorantia in affectu curando*. Et Gonſalvus Fernandez de Oviedo narrabat anno 1535. *Lib.* 2. *cap.* 14. *Hiſtoriæ General. & Natur. Indiarum Occident*. Hiſpanice ſcriptæ, Morbum Gallicum ferocem, curatu difficillimum, pleriſque initio funeſtum fuiſſe, quoniam cum ignotus eſſet, neque antea unquam viſus, Medici, quo pacto infectis mederentur, plane ignorabant.

3. Conſtat neque minus attonitos fuiſſe Medicos in Germania; refert enim Ulrichus Huttenus, nobilis Germanus, anno 1519. *Lib. de curatione Morbi Gallici per adminiſtrationem ligni Guajaci, cap.* 2. & 1. *Medicos ab ejus morbi ortu totum in Germania biennium ſiluiſſe....... Et fugiſſe morbi aſpectum, nedum contactu abſtinuiſſe, ut mali præterea nullius.* Ait vero Laurentius Phriſius, Medicus Metenſis, anno 1532. *in Opuſculo de Morbo Gallico, cap.* 1. *Pauperes hoc malo laborantes initio expulſos fuiſſe ab hominum converſatione, tanquam purulentum cadaver; derelictoſque a Medicis [ qui ſe nolebant intromittere in curam tam ſpeculando & conſulendo quam viſitando ) habitaviſſe in arvis & ſylvis*.

4. Porro qua ratione Medici in Gallia ſe geſſerint eodem tempore plane ignoro, cum inter Gallos Auctor nullus exſtet, qui de lue venerea primis illis temporibus ſcripſerit, & antiquiſſimus omnium, quos noverim ſit Jacobus a Bethencourt, Rothomagenſis, qui anni 1527. Tractatum de Morbo Gallico ſive venereo edidit, ſed cujus ætate jam

Digitized by Google

jam nota erat tum Mercurii tum Guajaci adminiſtratio & uſu frequenti confirmata. Nullus tamen dubito quin eodem ac cæteri ſtupore perculſi fuerint, ut ex ſcriptis hac de re legibus a Senatu Pariſienſi, quas ſupra attulimus *cap. ultimo Libri præcedentis*, haud obſcure videtur colligi.

II. Exin vero morbo latius opinione diſſeminata, cum numerus opem quæritantium in dies magis magiſque creſceret, puduit tandem Medicos officio in re tam gravi penitus deeſſe. Sic ergo primum verecundia potius quam confidentia morbo Medicina fieri cœpta eſt, & mali curatio attentari. Liquet autem ex Operibus Nicolai Leoniceni, Conradi Gilini, Gaſparis Torellæ, Sebaſtiani Aquilani, Antonii Benivenii, Jacobi Catanei, Vvendelini Hock, cæterorumque Medicorum ejuſdem ætatis in ſequenti Therapeia adhibenda Medicos omnes conſenſiſſe, quam ceu rectæ rationi methodoque ad congeneres affectus receptæ maxime conſonam, *methodicam* ſeu *rationalem* nuncupabant.

Deinde curationem aggreſſi ſunt therapeia, quam methodicam ſeu rationalem appellabant.

1. Quidem diætam imperabant tenuem, cum ex Hippocrate *Aphoriſ. 9. Section.* 2. impura corpora, quo plus nutriuntur, eo magis lædantur; & ſalubrem, ad quam videlicet deligebantnr cibi eupepti & euchymi, qui ſanguinis vitio temperando pares eſsent.

2. Venam incidebant ineunte morbo rarius vel frequentius pro ægrotantium ætate, viribus, temperie: Morbo vero jam progreſſo a venæ ſectione plerique cavebant, cujus vices malebant ſupplere ſanguis ugis vel cucurbitulis.

3. Quæ in primis viis congeſta erant, educebant vel clyſteribus *laxativis* ex decocto emolliente, caſſia, catholicone, diaphœnico, &c. vel medicinis *minorativis* ex ſenna, caſſia, manna, myrobalanis, tamarindis, ſyrupis pomorum Regis Sapor, de cichoreo compoſito, roſarum ſolutivo, &c.

4. Inde digerebant pravos humores, qui ſanguini inerant, potionibus alterantibus, pro varia ſanguinis craſi variis, modo blandioribus, ut 1. Apozematis ex ſuccis depuratis cichorei ſilveſtris, borraginis, bugloſſi, ſcolopendrii, &c. 2. Syrupis ex iiſdem ſuccis; 3. Sero lactis vaccini, cui herbæ eædem incoquebantur: Modo vero efficacioribus, ut 1. Decoctis radicum apii, petroſelini, fœniculi, aſparagi, polypodii, &c. & foliorum fumariæ, ſcabioſæ, epithymi, praſſii, ſummitatum lupulorum, &c. 2. Syrupis ex iiſdem; 3. Sero lactis iiſdem herbis alterato.

5. In eundem finem utebantur balneis in aqua tepida, modo pura, modo prius decocta vel cum radice althææ & nymphææ; foliis malvæ, brancæ urſinæ; floribus chamæmeli, meliloti; ſemine lini, &c. ad emolliendum & diluendum: Vel cum radice cucumeris aſinini aut ſerpenta-

riæ; foliiſque lapathi acuti, chelidoniæ, ſcabioſæ, praſſii, &c. ad reſolvendum.

6. Humores ſemel digeſtos dilutoſquæ purgabant identidem cathariticis efficacioribus, modo ſimplicibus, ut agarico, ſenna, aloe, diagridio, turpetho infuſis aquis decoctiſve *appropriatis*, vel ſyrupo aut conſerva exceptis in opiatam; modo compoſitis, ut electuario lenitivo, diaſenna Rhaſis, diacatholicone, electuario Indo minore, confectione hamec, electuario de dactylis, &c. pilulis cochiis; fœtidis, aureis Nicolai, de hiera Ruffini &c.

7. Poſtulas, ſi quæ cutem deturparent, calide inungebant poſt balneum linimento ex detergentibus & exſiccantibus, ut maſtiche, thure, myrrha, fuligene, ſulfure vivo, lithargyrico, tartaro albo, radice ireos, enulæ campanæ, lapathi acuti &c. tenuiſſime pulveratis & axungia exceptis.

8. Si qui vero dolores torquerent, affecta loca ſæpius illinebant calidiſſime oleo olivarum antiquo, laurino, chamæmelino, anethino, de ſpica, de croco; Medulla cervi, vulpis; Adipe humana, ſapone veneto, decocto hyoſcyami &c.

9. Ad morbum difficiliorem utebantur *ſtuffis*, in quibus blando aquæ ferventis calore, vel thymiamatum fumo ægri ſudore manabant copioſo, quo ſordities, quæcumque cuti adhæreſcebant, abſtergebantur. Pro pauperibus loco ſtuffarum calore furni ſudationem movebant feliciſſimo ſucceſſu, ſi Gaſpari Torellæ credere eſt, qui *in Tractatu de pudendagra* ait *inter omnia ſibi experta pro curatione doloris ac etiam puſtulatum eſſe, ut patiens intret ad ſudandum in furno calido, aut ſaltem in ſtuffa, & hoc faciat diebus quinque continuis jejunio ſtomacho*.

10. Haud deerant, qui ad everrendas morbo reliquias multiplicem viperarum uſum ſuaderent, ut vini, in quo viperæ extinctæ eſſent & aliquandiu infuſæ; juſculorum ex viperis; carnis viperarum elixæ vel aſſatæ; ſyrupi ex decocto viperarum &c. quæ ſingula fuſius explicata invenies apud Sebaſtianum Aquilanum, Jacobum Cataneum a Lacu Marcino, Petrum Andræam Matthiolum, & Joannem Benedictum.

11. Demum cauterium bregmati, occipiti, brachio tibiæve inurebant, quo latentes morbi reliquiæ ſenſim exhaurirentur, ut ab Hiſpanis etiamnum factitari dicitur. Sic ait Coradinus Gilinus, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, *cauterium actuale vel potentiale ſuper commiſſura coronali maximum ferre juvamentum, .... & ſe hoc in pluribus expertum eſſe hanc ægritudinem in gula patientibus, qui omnes curati ſunt ad laudem Omnipotentis, qui omnium inferiorum & ſuperiorum cauſa exiſtit*. Similia legere eſt apud Wendelinum Hock, & Benedictum Victorium.

Pote-

Poterant quidem ea ſingula morbi ferociam mitigare, humorum virulentiam lenire, & ad ſummum viam remediis efficacioribus parare. Pleriſque ſane, nec ſine ſucceſſu etiamnum utimur, quoties ægrum ad inunctiones mercuriales præparatum cupimus. Sed neutiquam poterant hæc univerſa morbum ita ferocem extirpare, & peſtilentiam, qua tota humorum maſſa imbuta erat depellere. Haud ergo mirum ſi Medici ea methodo oleum & operam ita perdiderint, ut refert Gabriel Fallopius, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 10. *Medicos, qui aderant in principio, deſperaſſe in arte cum viderent ſe methodo non potuiſſe invenire rationem curandi*, ideoque *fuiſſe in maximo deſpectu tunc temporis apud omnes, & niſi caſu Chirurgici audaciſſimi inveniſſent hydrargyrum, & niſi Hiſpani illi ſuperveniſſent docti quomodo morbus tractaretur* in Indiis, fore, ut *rebellis eſſet morbus & adhuc ſæviret*. Quæ ipſiſſima verba profert etiam Proſperus Borgarutius, *ſuæ Methodi de Morbo Gallico cap.* 2. ea ſcilicet a Fallopio mutuatus, ſed ſuppreſſo tamen ejus nomine.

III. De Hydrargyro ſive Mercurio pauca quidem hic proponere animus eſt, cum hoc argumentum fuſius tractaturi ſimus ſequenti capite. Attamen ut ſibi conſtet narrationis ordo; oportet attendere Medicinam quæ ex Mercurio ad luem veneream petitur, non caſu inventam, ut cenſebat Fallopius, ſed ex antiquiorum Medicorum praxi analogice deductam eſſe: Jam ab antiquiſſimis luis venereæ temporibus adhibitam fuiſſe, ſcilicet ante annum 1498. atque adeo ab ipſo morbi ingreſſu: Videri quidem ab Empiricis vel Chirurgis primum tentatam fuiſſe, at vero ubi ſemel ſucceſſu comprobata fuit, a Medicis celeberrimis non laudatam modo, ſed etiam uſurpatam eſſe: Porro parca, imo parciſſima manu initio admotam fuiſſe, atque adeo nullo vel minimo periculo: Factum vero dein aliorum quidem Empiricorum ignorantia & præcipitantia, ut præpropera feſtinatione remedii vis plerumque inefficax eſſet, unde Huttenus aſſerit, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſt. ligni Guajaci cap.* 4. ea methodo *vix centeſimum quemque levatum fuiſſe, recidivo ut plurimum malo*. Aliorum vero temeritate & imprudentia, ut Mercurio largius illico graviſſima cierentur incommoda, imo vero mors ipſa præcipiti caſu non raro accerſeretur; unde contendit Gaſpar Torella, *in Tractatu de Dolore in pudendagra*, ea therapeia Cardinalem Segobricenſem, [ Bartholomæum, ut opinor, Martinum: Valentinum apud Hiſpanos, Epiſcopum Segovienſem, qui creatus Cardinalis ab Alexandro VI. anno 1496. mortuus eſt anno 1500.] Alphonſum Borgiam, Alphonſi fratrem, innumeroſque alios miſeram mortem ante diem obiiſſe: Quapropter Medicos non paucos tot infortuniorum teſtes in eam medendi methodum acriter invectos eſſe, non ſolum tanquam periculoſam, ſed etiam tanquam

Viſum quoque nonnullis ex analogia vim hydrargyri experiri, ſed methodo temeraria, ideoque minus felici.

quam lethiferam, neque forſan injuria, ſi putemus mercurialem therapeiam tunc temporis ut plurimum adhibitam fuiſse ab ignariſſimis nebulonibus & in Medicina plane hoſpitibus, qui quaſi Andabatarum more in tenebris pugnaviſsent, Mercurium, remedium nempe ferociſſimum, nec arte temperare norant, nec graviſſimis ſymptomatis mederi, quæ ſibi permiſsus Hydrargyrus plerumque advocat.

Circa annum 1517. in uſum ligni Guajaci certatim itum eſt.

IV. Itaque res eo tandem reciderat, ut ambigerent ægrotantes utrum utri præſtaret, an Medicos auſcultando lenta labe contabeſceſcere? An vero certis cruciatibus exponi, imo evidens capitis periculum adire empiricis confidendo? Cum ecce contingit in Europam deferri ligna ex India, *Guajacum & Lignum ſanctum*, quibus luem veneream ſine periculo eradicari contendebant, & quæ ideo miro applauſu excepta ſunt, tanquam humani generis alexicaca.

Refert Ulrichus Hutten, qui Tractatum ſcripſit anno 1519. *de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guajaci cap.* 1. remedia ea Europæ innotuiſse *biennio ante*, atque adeo anno 1517. quod videtur confirmari a Leonardo Schmai, Saſisburgenſi, qui anno 1518. Opuſculum de iiſdem lignis edidit, in quo fatetur id remedii genus recentiſſime detectum eſse, & vix dum in Germania ſolo nomine notum. Si tamen fides adhibenda ſit Antonio Muſæ Braſsavolo, *in reſponſis ad quæſtiones Alexandri Fontanæ*, ligna illa in Italiam tardius devecta ſunt nec ante annum 1525. cum *ipſe aſſerat anno* 1551. dum ſcriberet, *viginti ſex annos agi, quod in Italiam devectum eſt ejuſcemodi lignum*, ac *ſe primum* fuiſse, qui hujus ligni *decoctum Ferrariæ præbuerit Illuſtri Æneæ Pio, cum omnibus aliis Medicis novum ac inuſitatum videretur, (ut vere erat) medicamentum, multique id ipſum deriderent, quouſque viderunt Illuſtrem Virum ſanitati reſtitutum eſſe.*

Narrat *ibidem* idem Braſsavolus qua ratione illud remedium Europæ primum innotuerit. *Fuit*, inquit, *Conſalvus quidam Hiſpanus morbo Gallico ſæviſſime affectus, qui rei fama commotus, [ nam omnibus fere aliis expertis præſidiis ſanitati reſtitui non potuerat ) una cum aliis ad Inſulas nuper repertas navigavit, ſeque curari fecit ac ſanitati reſtitui: Poſtea in Luſitaniam rediens Medici officio functus eſt, & eodem modo morbo Gallico affectos curare cœpit, quo & ipſe ab Indo quodam Medico curatus fuerat*. Neſcio quo conſilio Joannes Freind, Vir de re medica optime meritus, in tertia *Hiſtoriæ Medicinæ* parte huic Conſalvo, de quo Braſsavolus, *Ferrandi* ſeu *Fernandi* nomen de ſuo addiderit, quaſi nempe vellet innuere eumdem cum Conſalvo Fernando de Oviedo vel Ovietenſi fuiſse, quod tamen a vero alieniſſimum puto, cum Ovietenſis in Luſitania Medici officio numquam functus fuerit, ſed ab anno 1513. quo juſſu Ferdinandi Arragonum Regis In-

Digitized by Google

Indias petiit, ut regio nomine attenderet ad mineras, & mineralium fuſiones, ibidem commoratus ſit ad annum uſque 1525. imo vero 1535. ut ipſe teſtatur in ſua Indiarum Occidentalium Hiſtoria.

Sunt qui rem paulo aliter narrent, (*a*) nempe *Hiſpano cuidam, qui luem Indicam ab Indica concubina contraxerat & qui diris cruciatibus torquebatur, famulum Indum in Hiſpaniola Medicum agentem aquam Guajaci propinaviſſe, qua non ſolum magnis illis cruciatibus liberatus eſt, ſed priſtinæ etiam ſanitati reſtitutus.* Hujus exemplo plurimos alios Hiſpanos morbo eodem infectos curatos eſse: Inde harum curationum famam Hiſpali primum evulgatam fuiſse ab iis, qui ex ea Inſula redierunt & hinc per totam Hiſpaniam ac demum per totam Europam, quam ea lues jam occupaverat.

(*a*) *In notis ad* Hieronymum Benzonum, *editum Francofurtiæ Theodor. de Bry ann.* 1594.

Demum ſi Ulricum Huttenum audiamus, *de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guajaci, cap. 6. Nobilis quidam Hiſpanus, cum Quæſtor in Provincia* ( Inſulæ Hiſpaniolæ ) *eſſet, ac morbo graviter affligeretur, monſtrata ab Indigenis medicina, uſum ejus in Hiſpaniam attulit primum anxius ne non trans mare quales in Inſula, eſſent ejus affectus.*

Sed ut-ut ſit de modo, quo Guajacum in notitiam venerit certiſſime conſtat unanimi Auctorum omnium coætaneorum conſenſu id remedii genus ab Indis Occidentalibus acceptum a quibus lues accepta, & ab Hiſpanis in Europam tranſmiſſum eſse, per quos lues tranſmiſsa fuerat; atque adeo antidotum inde petitum, unde malum petitum erat, quemadmodum olim de Achillis haſta fabulantur, *quaſi vulneris auxilium tulerit eadem, quæ vulnus inflixerat*, ut apud Plinium legere eſt *Hiſtor. natural. Lib.* 25. *cap.* 5. & *Lib.* 34. *cap.* 15.

Deſcriptio Guajaci & ligni ſancti.

Hæc autem ligna Indica, quæ ad luem veneream uſu valent, duo ſunt ut jam innuimus: Alterum (*a*) ſolidum, denſum, reſinoſum, nigricans, conſtans ex fibris varie implexis, ſaporis acris, amaricantis & aromatici, odoris fragrantis, quod ab Americanis *Hiacan* ſeu *Huiacan* vocabatur, unde Europæis *Guajacum* dictum eſt: Alterum denſitate, fibrarum implicatione, ſapore, odore, priori fere proximum, ſed albidius ſeu potius ſubflavius, quod ab indigenis *Hoaxacan* appellatum, ab Europæis *Lignum ſanctum* nuncupatum eſt, propter inſignem uſum & efficaciam. Utriuſque cortex eſt lignoſus, tenuis, durus; ex plurimis lamellis parallelis & ſtricte denſatis conflatus; extus ex cinereo ruſeſcens, nigricans, maculatus; intus pallidus & lævigatus; ſaporis acris, amaricantis, odoris fere nullius.

(*a*) Paulus *Hermannus in Cynoſura materiæ medicæ.* Samuel Dale in *Pharmacologia.*

Arbores, quæ hæc ligna proferunt, non ætate ſolum, ut multis & nunc & olim viſum eſt, ſed ſpecie differunt, ut demonſtratum eſt a Joanne Terentio in notis ad Conſalvum Hernandez Ovietenſem, & a

Plu-

Plukenetio in Phytographia, quanquam ad idem vel ad affine genus pertinere credantur. Prior quidem, quæ ſuppeditat Guajacum, olim primum obſervata legitur in Inſula *Hiſpaniola*, hodie *Sancti Dominici*, ſed maxime in Inſula *Beata*: Altera vero, a qua depromitur lignum ſanctum, olim obvia erat in Inſula *Boricben*, quæ jam ſancti Joannis *de portu ricco* ſeu *divite* dicitur. Nunc vero ambæ frequentes ſunt in pleriſque Inſularum Antillarum & in ea tota Americæ parte, quæ Zonæ Torridæ ſubjacet.

Quæ olim habita ſint pro ſuccedaneis Guajaci & ligni ſancti?

Initio, quamdiu Guajacum & lignum ſanctum auro contra care erant, mos fuit in eorum locum ſufficere ligna varia Europæa, quorum virtus congener vel affinis eſse cenſebatur, ex * citro, cupreſso, pinu, terebintho, corno, corylo, buxo, ſed plerumque nullo vel minimo ſucceſſu. Unum eſt, quod forſan exceptum velim, lignum videlicet ex junipero, cujus decocto recentem luem curari vel ſaltem mitigari comperτum eſse dicitur non una experientia. Qua de re præter Antonium Muſam Braſsavolum, *loco ad libri marginem laudato*, legi velim Joannem Leonis *Deſcriptionis Africæ Lib.* 1. *in fine*, & Julium Cæſarem Scaligerum, *in Cardanum de ſubtilitate*, *exercit.* 181. *n.* 19. de uſu ligni juniperini in Africa ad luis venereæ curationem.

(*b*) Guillelmus Rondeletius. *Lib. de Morbo Italico.*

Poſsem quoque in teſtimonium adducere Franciſcum I. Galliarum Regem, qui idem (*b*) ipſe ſentiebat de hujus ligni virtute, & contra quem Guillelmus Rondeletius ſatis temere pugnavit, nimium ſcilicet confidens auctoritati Dioſcoridis, cujus vulgaria exemplaria habebant tunc temporis *ramenta juniperi lethifera eſſe*, ſed neſcius hæc verba Dioſcoridis textui ab aliena manu inſerta fuiſse & quaſi ſpuria ab Auctoris illius exemplaribus abeſse quæ melioris notæ erant.

Ratio decoquendi Guajaci.

Hæc olim fuit Guajaci decoquendi ratio uſu maxime recepta. Ligni minutim conciſi aut ejus ſcobis lib. j. ſeu ℥xij. in libris viij. x. aut xij. aquæ infundebant per horas xxiv. in olla fictili nova. Deinde vaſe prius bene occluſo decoquebant in Diplomate, lento ſed continuo igne ad quartæ, tertiæ, vel dimidiæ partis conſumptionem, prout decoctum intenſius, debiliuſve ægri viribus & temperamento, morbive vehementiæ congruere videbatur. Decoctum refrigeratum & colatum in vaſe vitreo obturato ad uſum aſservabant.

Ligno, quod in olla ſupererat, affundebantur denuo totidem libræ aquæ

* Ulrichus Huttenus, *Lib. de Morbi Gallici curatione per admin. Guajaci*, *cap.* 21.
Antonius Muſa Braſſavolus, *Lib. de Morbo Gallico*,
Grabiel Fallopius, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 37.
Bernardinus Tomitanus *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *cap.* 16.
Proſper Borgarutius *Method. de Morbo Gallico*, *cap.* 14.
Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 6. *de Morbo Gallico*, *cap.* 24.
Augerius Ferterius, *de Pudendagra*, *Lib.* 1. *cap.* 16. & 20.

aquæ, iterum ad conſumptionem quartæ partis lento igne decoquendæ, Colatum ſecundarium illud decoctum ſive *Bochetum* in lagenis vitreis, ſicut & præcedens, recondebatur. Priore utebantur tanquam medicamine, poſteriore vero pro potu ordinario.

Cæterum an lignum Guajacum ſine cortice, an cortex Guajaci ſine ligno, an ambo ſimul? An hæc ſola, an cum aliis lignis, radicibus, plantiſve affinibus? An in vino, an in aqua, an in decocto vel aqua ſtillatitia plantarum congenerum; decoquenda eſſent, olim inter Medicos controvertebatur, & tanta quidem contentione ac ſi pro aris focisque dimicaviſſent? Sed quid opus lege certa rem incertam definire velle? Cum ægrotantium temperies, ætas, ſtatus, morbique natura, ratio, complicatio, varie varient, res tota Medicorum judicio permittenda eſt, qui ipſi in caſu quolibet ea eligent, quæ maxime profutura eſſe videbuntur.

Et admi-niſtrandi decocti.

Paratis ſemel decoctis, æger blando catharitico prius purgatus & parcioribus cibis ab aliquot diebus enutritus, in cubiculo concludebatur, quod arte vel natura temperet & ita munitum eſset, ut neque aer neque frigus penetrare poſsent. Lecto detentus ſummo diluculo ſumebat cyathum unum prioris decocti calentis, qui capax eſset ℥viij. vel x. & operto ſtragulis corpore & quatuor ad minus horis poſt aſsumptum decoctum offerebantur panis biſcocti unciæ duæ vel tres, cum uvis aliquot paſſis, vel amygdalis aut piſtachiis, & decoctum ſecundarium affatim propinabatur. Inde poſt horas alteras quatuor ſumebatur cyathus alter decocti primarii ad ℥viij. vel x. ſubdabatur ut prius per horas tres mundatoque dein corpore, & duabus vel tribus panis biſcocti unciis iterum comeſtis cum uvis paſſis, amygdalis vel piſtachiis, aliquot decocti ſecundarii pocula exhauriebantur. Quod ſi æger gracilis, attenuatus, tenerioris conſtitutionis, viribus minus valeret, neque tolerandæ tam ſeveræ inediæ par videretur, concedebatur paulo major panis & paſsularum quantitas, vel panis unus *Martius*, vel etiam juſculum ex pullo Gallinaceo; imo vero poſt dies aliquot quarta vel dimidia pars pulli Gallinacei junioris aſsati vel in aqua pura & ſine ſale elixi.

Servabatur ea methodus per dies quindecim, quo tempore ſi alvus aſtrictior eſset, enemate emolliente laxabatur altero vel tertio quoque die. Tranſactis quindecim primis diebus æger blando carthartico, *verbi gratia* medulla caſſiæ, manna, tamarindis &c. purgabatur, & ea die bibat tantum e decocto ſecundario. Inde therapeja eadem iterabatur eadem ratione uſque ad diem trigeſimum vel quadrageſimum; ſed paulo largiore diæta ſenſim conceſsa: Imo poſt diem vigeſimum quintum vel trigeſimum licebat ægro, ſi viribus valeret, lecto identidem ſurgere, & bene veſtito per cubiculum ambulare, dum ab omni ſudatione liber erat.

De-

Digitized by Google

Demum ſub curationis finem iterum purgabatur, ac ei copia tunc erat e cubiculo non quidem in apertum aerem exeundi ſed in aliud conclave, donec aeri ferendo par eſſe videretur. Neque enim quidquam derepente innovandum erat, ſed omnibus paulatim adſueſcendum per menſem alterum, quo æger diætæ etiamnum obſervans & vino abſtinens ſecundario decocto utebatur pro potu ordinario.

Virtus decocti Guajaci. Sic ergo meracius Guajaci decoctum, quod natura acre eſt & aromaticum, vel nullis vel pauciſſimis cibariis in ventriculo alteratum, & in vaſa lactea præ inedia exhauſta & exinanita ubertim exceptum, ſingulas corporis partes liberrime circulando pervadebat; ſanguinis lymphæque globulos ſeminii virulenti præſentia induratos inſpiſſatoſque ſolvebat, attenuabat, liquebat; obvias contagii guttulas vel alterabat corrigebatque, vel diaphoreſi aut diureſi abigebat & eliminabat; ac viſcera omnia, vaſaque ſingula acri illo lixivio per dies quadraginta macerata, ſi obſtructa eſſent, paulatim reſerabat, ſi hærente humore infarcta, gravamine ſenſim liberabat; unde deleta, eliminata, profligata contagii venerei virulentia ægri priſtinæ reddebantur valetudini.

Utilitas illius. Multis ſane ea therapeja profuit & in Hiſpaniola & in Hiſpania, narratque Nicolaus Poll, Caroli V. Imperatoris Medicus, *in Opuſculo de curatione Morbi Gallici per lignum Guajacum*, edito anno 1536. *uno quaſi & eodem tempore uſu decocti ex Guajaco tria hominum millia de quibus deſperatum erat, ad bonam valetudinem reducta fuiſſe, qui poſt convaleſcentiam ſibi ipſis renaſci videbantur*. Itaque haud mirum, ſi tantam famam derepente obtinuerit, ut teſte Ulricho Hutteno, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guajaci*, *cap.* 11. Medici non in celebres *nomine Cæſaris & in cujuſdam in Germania Epiſcopi Hiſpanias adierint* ad rectam adminiſtrationis methodum addiſcendam *ab illis*, *qui in Spagnola rem uſu cognoverant*. Facile tamen crediderim non parum auctam fuiſſe in tota Europa hujuſce remedii celebritatem Opuſculo jam laudato ipſius Hutteni, anno 1510. typis edito, quo Vir ille amicitiis & inimicitiis, quas cum Eraſmo Roterodamo ſucceſſive exercuit, orbi notiſſimus aperte teſtatur, *cap.* 26. ſe Morbo Gallico graviſſimo ab annis novem infectum; doloribus atrocibus, multiplici exoſtoſi, oſſium carie ulceroſa, ſumma totius corporis emaciatione, & difficili maraſmo laborantem; undecies ſed incaſſum mercurialem curationem expertum; poſt torturas, ſupplicia, pericula, quæ vix poterant animo concipi, cum de ipſius ſalute ab omnibus deſperatum eſſet, ſolo uſu decocti ex Guajaco per dies triginta propinati juxta methodum, quam modo propoſuimus, perfectæ & integræ valetudini feliciter reſtitutum fuiſſe.

Ejuſdem pericula. Sed nihil eſt vulgo imprudentius in æſtimandis novitatibus. Ut temere credebatur olim decoctum Guajaci tutam, certam, innoxiam luis vene-

reæ medicinam eſſe, qua ſine periculo ut liceret omnibus, ſic etiam omnibus nullo diſcrimine propinabatur. At vero brevi tempore certa triſtique experientia compertum eſt pleroſque, qui tenui eſſent valetudine, aut temperamento acri, bilioſo, fervido; qui natura macilenti & exſucci; quibus pulmones, hepar, renes, aut ventriculus retorridi vel jam male affecti eſsent; denique qui in tabem quomodocunque inclinarent; inedia nimia, acriore decocto, ſudore immodico confectos & extenuatos in marcorem, maraſmum, febrem hecticam, tabem, phthiſim immedicabilem ſæpe decidere. *Obſervavi*, inquiebat Petrus Andræas Matthiolus, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, quod editum eſt anno 1533. *ſicciores habitudinis Morbo Gallico laborantes ligni putatione cum becticam febriculam, tum tabem incurriſſe*. & incommoda.

Viſum quidem fuit, ut ea arcerentur pericula, adminiſtrationis acerbitatem mitigare; ideo permiſsa eſt plenior diæta, decoctum debilius propinatum, datum ſudationi tempus brevius. Quid inde emolumenti collectum? Scilicet ſoluta verſura in contraria peccatum eſt. Vis enim remedii eo modo fracta & debilitata ad curandum morbum jam non ſatis efficax fuit, querebaturque ideo *ibidem* idem Matthiolus *non videri hujuſmodi lignum, ſicut jam prius, male habentibus conferre, & pleroſque ejus decoctum aſſumentes non ſanari ob exhibentium incuriam*, qui a legibus ſeverioris diætæ ægros imprudenter abſolvebant. Sic ergo Guajacum, quod initio tanto applauſu exceptum fuerat, minus commode audire jam cœperat; cum ecce allata in orbem noſtrum radice Chinæ ægrotantium & medentium mentes in novas ſpes erectæ ſunt. Radix Chinæ innotuit Europæ circa annum 1535. tanquam alterum ſpecificum.

V. Radix Chinæ (*a*) craſsa, tuberoſa, nodoſa, levis, lignoſa, cariem facile ſentiens, extus pallide rubeſcens, intus candida; ſaporis farinacei & terreſtris, leviter aſtringentis; odoris vero nullius, creditur eſſe radix ſmilacis cujuſdam aſperæ, *Lampatam* dictæ in China ſive Sina, ubi copioſe creſcit, & unde delata nomen *Chinæ* habuit. Reperitur in America, præſertim in nova Hiſpania & in Peruvia radix affinis magis tamen oblonga, & intus paulo magis rubeſcens, quæ China Occidentalis appellatur, ſed quæ virtute cedit Chinæ Orientali, e China vel Provinciis Chinæ finitimis devectæ.

(*a*) *Paulus Hermannus, & Samuel Dale*, ubi ſupra.

Ea radix Europæ primum innotuit circa annum 1535. auctore Theveto, *Coſmograph. Univerſal. Lib.* 11. *cap.* 25. cum quo videtur Veſalius etiam conſentire, ut qui referat, *in Epiſtola de radice Chinæ, dum ipſe adhuc Venetiis ſub præceptoribus & præcipuis illic artem exercentibus Medicis ægros inviſeret, radicem iſtam, non ſine maxima expectatione ſummiſque laudibus illuc fuiſſe perlatam*. Veſalium enim, cum natus eſſet anno 1513. conſequens eſt vigeſimo ſecundo vel tertio ætatis anno, adeoque circa annum a Chriſto nato 1535. vel 1536. Medicinæ ſtudio ope-

operam navaviſſe, ac artis tyrocinium Venetiis feciſſe, potiſſimum cum liqueat auctoritate Valerii Andreæ *in Bibliotheca Belgica* Veſalium anno 1537. Patavii publicum Anatomes Profeſſorem fuiſſe.

Qua Methodo illius decoctum ægrotantibus exhibitum fuerit.

Parabatur decoctum hujus radicis ſequenti methodo; nempe Chinæ recentis & non carioſæ ac in fruſtula ſeu *talleolas* tenues conciſæ ℥j. aut ij. viginti quatuor horis in aquæ fontanæ lib. vj. aut viij. tepide macerabant. Inde in olla fictili ſatis ampla & operculo contecta lento igne decoquebant ad duas tertias, decoctumque colatum in lagena vitrea obturata tepide detinebant ad uſum quotidianum.

Porro autem æger prius præparatus præmiſſis univerſalioribus, purgatione ſcilicet, imo venæ ſectione ſi ita e re videretur, cyatum unum hujus decocti calidi ad ℥x. vel xij. ſummo diluculo quotidie exhauriebat, ac in lecto compoſitus & ſtragulis contectus ad ſudorem ſe comparabat per duas vel tres horas. Inde ſudore ſemel abſterſo e lecto ſurgere, & bene veſtito in cubiculo ambulare licitum erat; imo vero poſt decimum vel duodecimum diem, ſi benignior eſſet aeris ſtatus, domo egredi ſub eadem cautione. Diæta quoque liberalior concedebatur quam in adminiſtratione decocti ex Guajaco; poterat enim æger veſci pullis, gallinis, aut caponibus toſtis vel ſine ullo ſale elixis, ſed vino penitus abſtinendus erat, permiſſo tantum pro potu ordinario decocto tepido radicis Chinæ. Quotidie hæc eadem ſingula ordine eodem iterabantur per dies 24. aut 25. quibus curatio perfici credebatur, & ſi alvus pigrior eſſet, vel additis decocto quotidiano folliculis ſennæ, vel enemate emolliente alternis diebus poterat ſubduci.

Celerem famam obtinuit.

Celerem huic therapejæ celebritatem fecit auctoritas Caroli V. Imperatoris, qui jam ante, ut refert Veſalius *in Epiſtola de Radice Chinæ*, *articularis ſui morbi & mali habitus occaſione decocto Guajaci uſu*, ſed irrito ſucceſſu, voluit ſuo potius marte quam Medicorum conſilio Chinæ virtutem etiam experiri Bruxellis, a qua ſi non optime, at certe melius habuit. Hinc ergo factum eſt ut *vicini Germaniæ Medici*, *quibus ſummum mundi Principem China uſum eſſe conſtitit*, *magnifice de hoc remedio & ſenſerint & judicaverint*, *ſibique multa deficere exiſtimaverint*, *ſi non & ipſis hujus decocti propinandi ratio comperta haberetur*;.... *Quocirca ſuis principibus iſtius decocti vires ita laudandas duxerint*, *ut illi apud Cæſarem Medicorum cauſa inſtare urgereque non dedignati fuerint*, *quo ab Aulicis Medicis univerſus decoctum illud adminiſtrandi modus ipſis exponeretur*.

Sed quam retinuit parum diu.

Sed quam fluxa eſt ac mutabilis novorum remediorum fortuna! Radix illa Chinæ tantopere laudata brevi vileſcere viſa eſt. Veſalius ipſemet in *hac eadem Epiſtola* anno 1524. edita, fatebatur *ſe compertiſſimum habere Chinæ decoctum in oſſium excreſcentiis tumoribuſve*, *pravis ulceribus venereis Guajaci decocto longe inferius eſſe*. Proſtant ſimilia de China teſtimonia apud Hie-

Digitized by Google

Hieronymum Cardanum *in Libro de radice Chynæ ſeu de Decoctis*, anno 1548. Apud Antonium Muſam Braſſavolum, *in Tractatu de radicis Chynæ uſu*, anno 1551. Apud Antonium Fracantianum, *in Libro de Morbo Gallico*, anno 1564. Apud Julium palmarium, *Lib.* 1. *de Lue venerea, cap.* 14. anno 1578. Sed omnium diſertiſſime apud Gabrielem Fallopium, in Tractatu *de Morbo Gallico, cap.* 60. anno 1560. *Non utator*, inquit, *hac radice in Morbo Gallico, expertus enim ſum ter & quater, & numquam aliquid potui aſſequi*. Sane jam pridem apud omnes in confeſſo eſt radicem Chinæ podagræ, Iſchiadico dolori, tumoribus œdematoſis, ſtrumis, ventriculi imbecillitati, hemicraniæ, renum & veſicæ ulceribus prodeſſe; at vero ad luem parum utilem eſſe, & ſi quid forſan valeat, ſaltem Guaiaco virtute plurimum cedere.

Radix ſarſæ-parillæ in Europam delata circa idem tempus tanquam ſpecificum tertium.

VI. Famam paulo melius obtinuit radix altera nomine Sarſæ-parillæ notiſſima, quæ & ipſa eodem circiter tempore magnifice celebrata eſt, ut liquet ex eadem Veſalii Epiſtola. Cedit quidem Guajaco, at China virtute multum ſuperior eſſe creditur communi ſententia, imo etiam Guajaco ipſi præſtare, quotieſcunque poſt adhibitas innunctiones mercuriales, vel adminiſtratum Guajaci decoctum, ſuperſunt ulcera, rhagades circa anum, tophi, nodi, ganglia, gummata, potiſſimum vero dolores rheumatici, fixi ſive vagi, ſed ab impura venere primum oriundi, ad quos ſpecifica exiſtimatur.

Illius deſcriptio.

Devehitur ex pluribus Americæ locis, præſertim ex Peruvia, Mexico, Braſilia &c. ubi ſponte & ubertim dicitur adoleſcere in ſepibus (*a*). Tenuis eſt, craſſitie calami, longa, ſarmentoſa, enodis, foris rugoſa & plicata, ex flavo pallida, intus candida & farinacea, ſaporis & odoris nullius evidentis. Conſtans opinio eſt radicem eſſe plantæ, quæ cum ſmilace aſpera eadem ſit, vel ſmilaci maxime affinis; Inde factum ut ab Hiſpanis *ſarſa-parilla*, ſeu *çarça-parilla* dicta ſit, hæc eſt *viticula rubo ſimilis*. Id enim nominis eſt ſmilaci aſperæ apud Hiſpanos, ut auctor eſt Andreas Lacuna, nempe quod ſmilax ſarmentis, foliis, labruſcis *viticulam*; ſpinis, aculeiſque *rubum* referat; *carca* enim *rubum*, *parillam viticulam* Hiſpanice ſignificat. Huic opinioni favet & ipſa experientia: Conſtat enim radices ſmilacis aſperæ noſtratis, ut ſarſæ-parillæ forma proxime ſimiles ſunt, ſic virtute fere pares eſſe, cum teſtetur Fallopius *in Tractatu de Morbo Gallico, capite* 63. *ſe radice ſmilacis aſperæ* in Italia effoſſæ *uſum eſſe felici cum ſucceſſu, & plurimos a lue Gallica liberaviſſe*.

(*a*) *Paul. Hermannus*, & *Samuel Dale*, ubi ſupra.

Et adminiſtrandæ ratio.

Decoquitur ſarſa-parilla eodem modo quo China, ſcilicet unciæ duæ fruſtatim reſectæ macerantur tota die in aquæ communis lib. vj. Dein coquuntur igne remiſſo in diplomate olla operculo bene contecta, donec tertia vel media pars exhalaverit. Mane ſummo ab ægro in lecto jacente exhauritur hujus decocti cyathus ad decem uncias capax. Quod

ſupereſt per diem bibitur pro potu ordinario, ſic quotidie iterando per dies 20. aut 24. Cæterum diæta paulo largior permittitur, quam in uſu decocti Guajacini, eademque quam modo propoſuimus in adminiſtratione Chinæ.

Lignum ſaſſafras, ſpecificum quartum.

VII. Allatum eſt circa idem tempus ex variis Americæ tractibus, ſed maxime ex Florida, lignum alterum ad luem veneream efficax, a Floridianis *Pabamvve*, teſte Franciſco Coreal *Voyage aux indes Occidentales*, *chap.* 2. Europæis vero *Saſſafras* dictum, quod (b) ſub cortice tenui, foras cinereo, intus ſanguineo, ex ruffo albicat, lignoſum, leve, rarum eſt, ſaporis acris, ſubdulcis & aromatici, odoriſque fragrantis, unde dici ſolet *lignum fœniculi* ſeu *fœniculatum*.

(b) *Paul. Hermannus*, & *Samuel Dale*, ubi ſupra.

Parabatur & adhibebatur hujus decoctum eadem methodo ac decocta radicum Chinæ & ſarſæ-parillæ; ſed ut Chinam in abigendis, lue venerea, & luis venereæ ſymptomatis virtute proxime æquat, ſi Guajaco & ſarſæ-parillæ plurimum cedit.

Ptiſanæ hidroticæ ſeu ſudoriferæ.

VIII. Mos jam pridem obtinuit ligna illa duo, Guajacum & Saſſafras, radiceſque totidem Chinam & Sarſam-parillam, quorum natura virtuſque ſimilis eſt, una ſimul decoquere, plerumque ſine ullo purgante, aliquando vero cum folliculis ſennæ, ut jam ab anno 1550. in uſu fuiſſe teſtatur Braſſavolus *in Tractatu de radicis Chinæ uſu*. Hinc parantur Decocta & Bocheta, quæ modo tantum diaphoretica & diuretica, modo vero cathartico-diaphoretica vi pollent, & quæ notiſſima ſunt nomine *Ptiſanarum ſudoriferarum*, vel *Ptiſanarum e lignis ſudorificis*.

Varia ſolet eſſe ſingulorum doſis, pro diverſis indicationibus, quibus ſatisfaciendum eſt. In genere unciæ ij. ligni Guajaci in ſcobem vel in fruſtula redacti, unciæque totidem ligni ſaſſafras in fruſtula pariter diviſi, cum radicum Chinæ & ſarſæ-parillæ minutim inciſarum ana unciis totidem, infunduntur tepide horis 24. in aquæ communis lib. x. vel xij. Inde additis, ſi ita videatur, antimonii crudi craſſiuſcule triti & nodulo laxe concluſi ℥ij. omnia lento igne in vaſe operculo clauſo decoquuntur ad conſumptionem tertiæ partis. Tunc additur liquiritiæ raſæ uncia j. imo ſi vis purgans in decocto requiratur, folliculorum ſennæ Orientalis ℥ß quæ horæ momento coquenda ſunt. Poſtea decoctum, cum tepuit, colo tranſmittitur, & in lagenis vitreis bene obturatis ſervatur ad uſum.

Solenne eſt hujus decocti tres hauſtus quotidie propinari per duodecim vel quindecim dies, mane jejuno ventriculo, quarta vel quinta hora poſt prandium, & veſperi ante decubitum: Vel ſaltem duo, mane ſcilicet & veſperi, omiſſo hauſtu pomeridiano, ſi ita e re videatur. Per id tempus æger ad parciorem diætam addicendus eſt, domique continendus ſi anni tempus aſperius ita exigat.

Hæc

Hæc eadem lignorum decocta, quibus nihil notius eſt, vulgatius nihil, Lutetiæ tamen tanquam arcana remedia, & ad morbos quosvis *panchreſta* venditari non ita pridem vidimus a duobus aretalogis nec ſine lucro; uſque adeo vulgus & præſertim vulgus Pariſienſe novitatis amans eſt avidumque. Priori, qui Chirurgus fuit, nomen erat *Calat*: Hic cæteris lignis dicebatur adjicere lignum Phyllyreæ anguſtiſoliæ; egregium ſane & vere efficax additamentum! Imo etiam prædicabat ſe calcem auri una incoquere, quod quidem ſine diſpendio fieri potuit, quod tamen factum vix credo, ex quo demum ſi factum fuerit, efficaciam nullam decocto acceſſiſſe certus ſcio.

Tanquam arcana nova & ad morbum quemcumque ſpecifica, ab Ægyrtis duobus venditatæ.

Alter, artifex liquandi æris, dictus *Vinache*, ſuperbiebat præparato antimonicali neſcio quo, cujus additione ſuam ptiſanam cæteris præſtare gloriabatur. Habuit hic unum atque alterum Medicum, non conniventem modo, ſed etiam ſuffragantem, quod quidem in artis medicæ opprobrium redundavit aliquandiu, at vero ſimul in multorum perniciem ceſſit, & tandem, ut æquum fuit, in perpetuum, ipſorummet approbatorum dedecus.

IX. Reſtat tandem, ut huc congeramus remedia non pauca, quæ quidem ad luis venereæ curationem plane inefficacia ſunt ideoque jam dudum obſoleta, ſed quæ tamen a Medicis, nec incelebribus, olim & laudata & uſurpata fuiſſe certum eſt. Inde ſaltem manifeſtum fiet exemplo alieno quanta prudentia in rebus medicis, anticipatis aut temere conceptis conjecturis parcendum ſit, quantoque labore ad veritatem pedetentim ſit enitendum.

Remedia varia, lui venereæ olim adhibita, ſed quæ tamen huic curandæ imparia ſunt.

1. Lignum Hetechen, de quo Avicenna *Lib.* 3. *Tractat.* 2. *cap.* 335. & cujus decocto, ut refert Joannes Leonis, *in deſcript. Afric. Lib.* 1. *in fine*, apud Afros lui venereæ medicina parabatur, a nonnullis tanquam egregium & ſpecificum remedium * laudatum olim fuit. Conſtat autem hoc lignum idem plane fuiſſe cum junipero majore bacca ruſeſcente ſive oxycedro, tum ex deſcriptione ipſiuſmet Joannis Leonis, *loco laudato*, tum ex auctoritate Julii Cæſaris Scaligeri in Cardanum de Subtilitate, *exercitatione*, 181. *n.* 19. Quale autem judicium ferendum ſit in curanda lue venerea de ligno juniperino, Guajaci ſuccedaneo, videbis ſupra *articulo hujuſce capitis* 4. Cæterum notandum eſt vocem hanc Hetechen, quæ vera hujus ligni apud Arabes nomenclatura fuiſſe videtur,

I 2 va-

* Gabriele Fallopio, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 40.
Antonio Fracantiano, *Lib. de Morbo Gallico*.
Bernardino Tomitano, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *cap.* 16.
Proſpero Burgarutio *Method. de Morbo Gallico*, *cap.* 14.

varie depravatam eſſe in Heſtedeen a Proſpero Borgarutio, & in Helſtedehen vel Heddeen a Gabriele Fallopio.

2. Decoctum ſaponariæ officinarum, ſeu lychnidos ſaponariæ dictæ, quod Joannes Baptiſta Zappata, Empiricus, tanquam ſpecificum laudabat *li maraviglioſi ſecreti cap. 9.* & quod commendatum fuiſſe legimus a Daniele Sennerto *Practicæ Lib. 6. parte 4. cap. 17.* & ab Euſtachio Rudio, *de Morbo Gallico*. Sed quod jam pridem penitus obſolevit, ceu nullius pretii.

3. Joannes Fernelius, Medicus Pariſienſis clariſſimus quidem, ſed ab hydrargyri uſu alieniſſimus, quem pernitioſum Empiricorum inventum eſſe putabat, ſine Mercurio & Guajaco perfectum luis venereæ curationem pollicebatur, ope duarum opiatarum, quarum alteram majorem, minorem alteram vocabat. Componebatur utraque ex vulnerariis & purgantibus variis, ſed neutra ad luem veneream profligandam ſatis efficax erat. Illarum opiatarum formulæ, quas piget hic exſcribere, obviæ ſunt apud ipſum Fernelium *De curatione luis Venereæ, cap. 15.* aut apud Julium Palmarium *Lib. 1. de lue venerea, cap. 7.* ubi apertius proponuntur.

4. Julius ille Palmarius, celeber Fernelii diſcipulus, ſed ea in re in verba Magiſtri jurare nimium paratus, non ſuſtinuit quidem Mercurii uſum cum illo damnare, ut cujus utilitas in dies exploratior eſſet at vero exiſtimavit cum illo luem debellari poſse ſolo opiatæ uſu, quam *ibidem* proponit, qua dicit *neminem hactenus falſum eſſe*, quam venalem proſtare monet Lutetiæ *in vico Antoniano* apud Pharmacopœum quem nominat, quam fatetur ex duabus modo memoratis Fernelii opiatis compoſitam eſse, *adjectis etiam*, ut ille ſubjungit, *aliquot aliis medicamentis, quæ adverſus venena valere & ad ſudores ciendos aptiſſima eſſe compererat*; ſed quam certius eſt optato effectui imparem fuiſse.

5. Guillelmus Rondeletius Profeſsor & Cancellarius Facultatis Medicæ Monſpeſsulanæ, aſserit *in Tractatu de Morbo Italico, ſe in pauperibus uſum eſſe ſyrupo ſancti Ambroſii, qui ex decocto milii paratur & ramentis ligni ficuum*. Proſtat ſimile remedium in Pharmacopœa Bateana ſub titulo *Decocti Ambroſiani*, diciturque *Diaphoreticum nobile*. Refert Nicolaus Cheſneau *in ordine remediorum alphabetico* ad calcem Obſervationum ſuarum adjecto tertiam ejuſdem remedii formulam, juxta quam milium cum paſsulis & ficubus decoquitur, aitque decoctum illud laudari *ab Otthone Heurnio tanquam nobile ſudorificum & diureticum*. Sed liquet hoſce ſyrupos ſive decocta, ſi quid ad ſudorem movendum conferant, ad plenam luis venereæ curationem haud quidquam valere.

6. Demum narrat Samuel Formius, Chirurgus Monſpelienſis, in Obſervationibus cum Lazaro Riverio communicatis, *Obſervat. 41.* „ Henri-

Digitized by Google

„ ricum III. Gallorum Regem, lue venerea laborantem, cum a Medi-
„ cis ordinariis curari non potuiſset, monitum fuiſse Penam (Petrum)
„ tunc temporis Lutetiæ Medicinam facientem multos ab hoc morbo
„ liberare remedio peculiari, quod a quodam Turca didicerat, ideo-
„ que juſſiſse Penam vocari, a quo curatus fuit.„ Illud autem peculiare remedium nihil erat præter radicis Bardanæ in talleolas ſectæ decoctum in æqualibus aquæ fontanæ & vini albi partibus, additis ſub decoctionis finem folliculis ſennæ, cujus decocti ſelibra mane jejuno ventriculo propinabatur in lecto per dies 15. vel 20. admotis ad diverſas corporis partes ſilicibus majoribus calidis, & linteo obvolutis, ad ſudorem proliciendum.

Non neſcius ſum quoſdam eſse, qui affirment Henricum III. uſu radicis Bardanæ, quam Petrus Pena adhibuerit, non ex lue venerea, ſed ex febre quartana convaluiſse. Ita ſane ſentiunt Tancredus Robin, apud Joan. Jacob. Mangetum, *in Bibliotheca Pharmaceutica*, *in verbo* Bardana, & J. B. Chomel, Doctor Medicus Pariſienſis, *Abbregé de l'Hiſtoire des Plantes Uſuelles*. Sed eos falſos eſse opinor & in errorem ideo forte inductos, quod minus attente legerint Obſervationes Georgii Hieronymi Velſchii, ubi narratur eadem hiſtoria. Ille ſcilicet poſtquam dixit *in Obſervationum Medicinalium Epiſagmate*, Obſervat. 4. *Empiricum quemdam Pariſienſem plurimos quartanarios decocti radicis Lappæ majoris ſeu Bardanæ ex vino albo magno ſucceſſu curare ſolitum fuiſſe*, mox addit *eadem quartanæ & luis venereæ quandoque remedia obſervari*. *Sic illam*, pergit idem, *cum tibiarum ulceribus hydrargiroſi curatam narrat Guillelmus Ballonius*, 2. Epidem. & Ephemerid. pag. 131. *hanc vero in Henrico III. Galliarum Rege eodem decocto Bardanæ a Petro Pena delatam eſſe teſtatur Samuel Formius apud Lazarum Riverium*, Obſervatione 41. Inde ergo factum fuiſse videtur, ut præ oſcitanria, nec ſatis adverſa pronominum *illam* & *hanc* relatione creditum ſit luem veneream cum ulceribus tibiarum in ægro Ballonii, hydrargyroſi; quartanam vero in Henrico III. decocto Bardanæ curatam fuiſse, cum tamen ex ipſo orationis contextu contrarium manifeſtum ſit.

Itaque tantum abeſt ut ex Velſchio auctoritatem Formii elevare jure liceat, ut contra Velſchius ipſe Formii obſervationem aperte confirmet. Neque in contrarium pugnat ullo modo Pena ipſe, quicquid a non nemine dictum fuerit, cum nullum exſtet hac de re teſtimonium, quod equidem ſciam. Quapropter credibile eſt virus venereum ab Henrico III. olim contractum, dum e Polonia rediens Venetiis gonorrhœa virulenta male habuit, aliquot poſt annis repullulaſse, quo tempore Petri Penæ conſilio decocto Bardanæ retuſum fuerit, ut refert Formius. *Retuſum* dico, neque enim puto Bardanæ decoctum ad extirpandum virus ve-



Digitized by Google

nereum valere ; imo neque cum decocto Guaiaci ullatenus conferendum eſſe, quicquid de Bardanæ virtute adverſus morbos venereos prædicent tum Simon Pauli *Quadripartiti Botanici*, *cap.* 3. tum Georgius Baglivius. *Praxeos lib.* 1. §. *De Lue venerea.*

---

# Caput VII.

*De diverſo Mercurii & Mercurialium uſu ad luis venereæ curationem ab ipſo morbi ingreſſu ad hæc uſque tempora.*

Græcis Υδράργυρος, Latinis *aqua argenti*, vel *argentum vivum*, recentioribus Chimicis *Mercurius*, eſt ſubſtantia metallica, mobilis, fluida, ponderoſiſſima, globoſam vel globoſæ proximam figuram affectans, coloris ex cæſio albicantis, auro jungi amans. Duplex habetur, *Naturalis* alter, qui in forma viva e mineris eruitur, & dicitur *Mercurius virgineus:* Alter *artificialis*, qui ex minera cinnabarina excoquitur, & *Mercurius cinnabarinus* appellatur. Reperitur uterque in variis Europæ locis, ſed optimus cenſetur, qui ex Hiſpania aut Hungaria devehitur.

Hydrargyrum ab antiquis damnatum tanquam deleterium.

Mercurius olim Ariſtoteli notus, *Meteorologicor. Lib.* 4. *cap.* 8. & Theophraſtæ ejus diſcipulo, *Libro de Lapidibus* nomine *argenti fuſi*, *ἀργυρȣ χύτȣ*, Plinioque, *Hiſtoriæ Naturalis Lib.* 33. *cap.* 6. nomine *argenti vivi* ab uſu medico diu excluſus eſt, ut qui diceretur venenoſus. Sic olim creditus fuit a Dioſcoride, *de Medicinali materia Lib.* 5. *c.* 110. & *Alexipharm. cap.* 28. *vim habere pernitialem potus*, *ſuoque pondere interna exedere:* Sic a Galeno, *de ſimplic. Medicam. Facultate*, *Lib.* 4. *cap.* 19. & *Lib.* 5. *cap.* 19. & *in* 6. *Epidem. comment.* 6. *textu* 6. relatus eſt inter deleteria, quamvis hoc Galeni de Mercurio judicium aliorum ſententia potius quam ſua niti videatur, cum fatetur ipſe alibi, *de ſimplic. Medic. Facultate*, *Lib.* 9. *cap.* 3. *artic.* 32. *ſe nullum unquam Mercurii periculum feciſſe, interimatne interne ſumptum*, *an externe admotum?* Sic demum ab univerſa Medicorum poſteriorum turba cum Dioſcoride & Galeno conſentiente proſcriptus fuit, ut videre eſt apud Oribaſium *Medic. Collect. Lib.* 13. Paulum Æginetam, *de re Medica Lib.* 5. *cap.* 64. & *Lib.* 7. *in voce* Υδράργυρος, Aetium *Tetrabib. I. ſermone* 1. *cap.* 1. & *Tetrabib.* 4. *ſermone* 1. *cap.* 79. Actuarium, *Lib.* 5. *Methodi medendi*, *cap.* 12. &c.

Ab Arabibus medicis in uſus medicos, ſed exteriores vocatum.

Primi omnium Medici Arabes auſi ſunt Mercurium exterius adhibere: Tum ad pediculos enecandos, ut conſtat de Rhaſe. *Lib.* 9. *ad Almanſorem:* de Serapione, *Libro de ſimplici Medicina*, *cap.* 385. de Avicenna, *Lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 47. & de Iſaaco, *Lib.* 4. *Practic. c. p.* 9. ubi propo-

ponitur adverſus pediculos argumentum ex argento vivo plerumque cum additis cineribus filicis & aceto: Tum ad ſcabiem, herpetem, cæteraſque cutis defædationes ſanandas, ut liquet ex Avicenna, & Serapione, *locis jam laudatis* & ex Meſue, *in Antidotario*, *diſtinctione* 11. ubi ad ſcabiem, impetiginem & *phlegma groſſum*, ut ajebant, duo adducuntur unguenta ex multis quidem aliis compoſita, ſed quibus immixtum ineſt argentum vivum ſaliva extinctum.

In utroque Mercurii uſu Arabes Medicos fere omnes ſectatores habuerunt, qui in Europa ante renata litterarum ſtudia claruere. Sic in pediculorum perniciem unguenta mercurialia præſcribuntur a Guillelmo Varignana, qui Genuæ Medicinam cum laude fecit circa annum 1300. *in Secretor. ſublimium Tract. 3. cap. 9.* a Bernardo Gordonio, qui Montiſpeſsuli cum fama docuit anno 1305. *Lilii particul. 2. cap. 9.* a Guidone de Cauliaco, ſummorum Pontificum Clementis VI. & Urbani V. Capellano & Medico, ab anno 1348. ad annum 1363. *Chirurgiæ magnæ Tract. 6. Doctrin. 1. cap. 3. in fine* a Valeſco de Taranta, qui Medicinam Monſpelii profeſsus eſt anno 1418. *Philonii Lib. 7. cap. 74.* Sic etiam unguenta ſimilia contra ſcabiem, variaſque ſcabiei ſpecies, ut *malum mortuum*, *phlegma ſalſum*, *aſaphati &c.* adhibita fuerunt a Rogerio Parmenſi, Medico circa annum 1250. *Chirurgiæ Lib. 1. cap. 42. de Morphæa alba;* a Rollando Capelluto, Medico circa annum 1268. *Chirurgiæ Lib. 1. cap. 15. de Rima ſeu Ruffa capitis;* a Theodorico, Medico celebri circa annum 1280. qui dein poſt addictum nomen Ordini Fratrum Prædicatorum ad Epiſcopatum Cervienſem promotus eſt, *Chirurgiæ Lib. 3. cap. 49. de Malo mortuo;* ab Arnaldo de Villanova, circa annum 1300. *Medic. Practic. Lib. 2. cap. 43. De ſcabie ſeu pruritu;* a Guillelmo de Varignana, eodem circiter tempore, *in Secretis ſublimibus*, *Tractat. 3. cap. 1.* a Bernardo Gordonio, anno 1305. *Lilii particul. 1. cap. 24. rubric. 1. & cap. 25.* a Guidone de Cauliaco anno 1363. *Chirurgiæ magnæ Tractat. 6. Doctrin. 1. cap. 3. rubric. 1. 2. & 4.* a Valeſco de Taranta, anno 1418. *Philonii Lib. 7. cap. 35. & 36.*

In quo ſectatores habuerunt fere omnes Medicos, qui in Europa vixere a ſæculo undecimo.

Inter unguenta mercurialia tunc temporis ſu receptiſſima famoſum fuit unguentum Saracenicum, ideo ſic dictum dubio procul quod ab Arabibus ſeu Saracenis acceptum haberetur. Extat ſequens hujus formula apud Guidonem loco laudato.

*℞. Euphorb. & Lithargyrii ana lib. ß.*
*Staphid. agriæ quartam ß.*
*Argenti vivi quartam j.*
*Axungiæ porci veteris lib. j.*
*Incorporando in mortario fiat unguentum, de quo æger inungat ſe ſemel in ſeptimana.*

Debuit unguentum illud cuti illitum, ut quod Mercurio conſtaret ad nonam partem ſalivationem movere in plurimis; & ſane conſtat etiam nec Guidonem, nec Theodoricum hunc unguenti effectum latuiſſe, nam uterque diſerte monuit *hoc linimentum facere educere ſuperfluitates per os balneando* (bavando) *& per ſubaſcellas reſudando*, additque Guido *argentum vivum nocere membris principalibus, & dentibus atque gingivis*, ideoque varia proponit gargariſmata, quæ ab ore interiore noxam arcerent. Illos autem ambos primos fuiſſe opinor, qui ſalivationem obſervarint, cujus antiquorum nullum Medicum, niſi forſan Alſaharavium, meminiſse credimus, & qua tamen notabile incrementum Medicinæ acceſſit, detecta nempe noxa & antiquioribus Medicis incognita novæ evacuationis via.

Unde ad curationem luis venereæ accommodatum ex analogia.

Oportuit hæc ſigillatim memorare, quandoquidem conſtat inde olim petitam fuiſse ex analogia methodum illam curatoriam, ſeu therapeiam mercurialem, quæ nunc ad luis venereæ curationem uſu potiſſimum viget. Cum ſcirent enim Medici, qui primis luis venereæ temporibus vixerunt, unguenta mercurialia ad impetiginem, herpetem, ſcabiem, phlegma ſalſum, malum mortuum, cæteraſque cutis defædationes, tum ab antiquioribus Medicis jam pridem cum ſucceſsu adhibita fuiſse, tum a ſeipſis quotidie feliciter adhiberi, inde pronum ipſis fuit hæc eadem accommodare ad curationem morbi novi, cujus initio præcipua ſymptomata & maxime obvia puſtulæ erant, ac cacoethea ulcuſcula, quibus cutis deturpabatur, atque adeo qui a ſcabie, herpete, malo mortuo &c. parum differre credebatur.

Poſsent in teſtimonium adduci Medici multi & celebres, quibus pleriſque luis venereæ exordia videre contigit, ut Gaſpar Torella, anno 1500. *in Dialogo de Dolore in pudendagra;* Vvendelinus Hock, anno 1514. *De Morbo Gallico, cap.* 15. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, anno 1516. *Tractatus de Morbo Gallico cap.* 7. Joannes Manardus, circa annum 1525. *in Epiſtola ad Michaelem Santannam, Chirurgum;* Joannes Benedictus, circa annum 1550. *De Morbo Gallico, cap.* 4. Gabriel Fallopius, anno 1560. *De Morbo Gallico, cap.* 76. Sed unum inſtar omnium eſse cenſeo Joannem de Vigo, qui Chirurgiam cum laude exercuit, qui ipſi morbi venerei ingreſsui coætaneus vixit, qui Tractatum de eodem affectu circa annum 1503. conſcripſit, ubi ſic expreſſis terminis loquitur, *Practicæ Lib.* 5. *de Morbo Gallico, cap.* 3. *Quicquid boni inventum fuit tam de localibus, quam univerſalibus auxiliis pro curatione hujuſmodi Morbi Gallici, (& crede mihi tanquam experto in tali re) a Theodorico* Capitulo de malo mortuo, *& Arnaldo de Villanova* Capitulo de cura ſcabiei *accepimus.*

Hydrargyrum.

Debuit ſane Mercurius in unguenta ad luem veneream citiſſime admitti

mitti, & ab ipſo morbi ingreſſu, cum Gilinus *in Opuſculo de Morbo Gallico*, anno 1497. Torella *in Tractatu de Pudendagra*, anno 1498. Aquilanus *in Tractatu de Morbo Gallico*, anno eodem Benivenius *in Libro de abditis morborum cauſis*, anno 1507. Vvendelinus Hock *in Libro de Morbo Gallico*, *cap.* 15. anno 1514. unguenta varia mercurialia laudent vel proponant.

Idcirco vix in eam opinionem adduci poſſum, ut putem Joannem Carpum, ſeu ut vero nomine appellem, Joannem Berengarium, Carpenſem, Medicum & Profeſſorem Chirurgiæ Ticinenſem, Mercurii in curanda lue venerea adhibendi primum inventorem fuiſse, aut ut ait Fallopius, *De Morbo Gallico*, *cap.* 76. *ſolum coluiſſe ſecretam hanc medicinam*. Sed facile crediderim & hunc & Joannem de Vigo huic coætaneum egregios fuiſse mercurialis therapejæ promotores, qui ea methodo ægrotantes quamplurimos curandos ſuſceperint, & perfecte ſanaverit, unde ſibi comparavere & famam & divitias opimas. Narrat enim Fallopius de Jacobo Carpenſi *loco laudato*, *ita opulentum redditum fuiſſe ſolo illo quæſtu*, *ut moriens teſtatus fuerit numeratam pecuniam* 40000. *ſcutatorum*, *præter argenteam materiam*, *quæ omnia Duci Ferrariæ reliquit; omnis enim aqua ad mare currit*. Joannes vero de Vigo refert ipſe, *Practica Lib.* 5. *cap.* 2. *ſe ceratum* mercuriale *ſua deſcriptione ordinatum millies expertum fuiſſe cum bonore & utilitate non parva*.

Initio quidem Medici Mercurium in unguentis cautiſſime adhibuere, poſt convenientem præparationem & doſi parciſſima, ut qui pro ægrotantibus metuerent a remedio nondum ſatis explorato. Sic in unguento, quod a Torella proponitur, Mercurius vix cedebat in quadrageſimam partem reliquæ materiei; in decimam quintam vel decimam quartam ad ſummum in unguentis, quæ a Gilino aut Aquilano proferuntur; demum in unguentis, quæ proſtant apud Vvendelinum Hock, ad octavum, quod maximum erat. Parcior ea quidem erat Mercurii quantitas, ſed quæ potuiſset prudenter deinde augeri duce experientia, ut auctam fuiſse certum eſt, atque ea ratione pedetentim ad debitam doſim deduci. Sed placuit Empiricis, improbiſſimo & conſideratiſſimo hominum generi, præcipitantia omnia perdere, nullis præmiſſis univerſalioribus remediis Mercurium temere illinendo: Imo cum Mercurium a Medicis parcius illitum ad curandam luem veneream plerumque inefficacem eſse deprehenderent, in contraria peccando ægrotantes nimia & præcipiti hydrargyroſi ita opprimere, ut remedii vehementia mortem obirent non pauci, cæteri vero, qui valentiſſimi vel feliciſſimi erant, ptyaliſmo, diarrhœa oris ulceribus, capitis inflammatione confecti, macilenti, luridi, ſquallidi, edentati, balbutientes, ore obligato capiſtrati poſt miſerias diuturnas & miſerrimas lente convaleſcerent.

Sed parciſſima doſi, & cautione maxima.

Hinc

Ea methodus cito infamata fuit Empiricorum imprudentia, in quos Medici acriter invecti ſunt.

Hinc factum, ut Medici in Sycophantas tot miſeriarum auctores acriter invecti ſint. *Advertant*, inquiebat Gilinus *loco ſupra laudato*, *hi qui confidunt in iſtis imperitis, ut barbitonſoribus, ſutoribus, ac cerdonibus, & maxime viatoribus, qui noſtrarum carnium ſunt carnifices ..... qui humorem facientem morbum non evacuant, ſed ſolum cum localibus has paſſiones curare volunt*. *Aromatarii*, ajebat Torella *in dialogo de dolore in pudendagra*, *herbarum collectores, cæterique mechanici ac vagabundi & impoſtores his temporibus hujus mali veros & perfecte curatores ſeipſos eſſe profitentur, & quia nihil ſciunt, nihil dubitant, & mirabilia pollicentur; quos ſi audires, mortuos ſuſcitare crederes, & paulo poſt ſpes inanis erit, nam repentina ac inſperata mors intercipit.*

Neque immerito ſi Huttenum audiamus.

Neque credes Medicos illos in Empiricos ſui temporis acrius ſtomachatos fuiſse, ſi Huttenum audire velis narrantem infortunia ſyphiliticorum, qui Mercurio curabantur, quæ *ipſe miſerrima vidit & quorum pars magna fuit*, utpote luem veneream per novem annos ipſe paſsus, & undecies unctus. Linimento, inquit ille *De curatione Morbi Gallici per adminiſtrationem ligni Guaiaci*, *capite* 4. ex variis remediis præparato *ungebant brachiorum & crurum juncturas:* " Aliqui ſpinam ac cervicem: non-
„ nulli tempora etiam, item & umbilicum: Atque iterum alii univer-
„ ſum corpus: Quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis, nonnullis tertio
„ iterum die, aut quarto. Claudebantur ægri in æſtuario, quod ca-
„ lebat aſſidue atque intenſiſſime, alii viginti, triginta alii totos dies,
„ nonnulli plures. Perunctum lecto, qui intra æſtuarium ſternebatur ap-
„ ponebant, ac multa ſuperinjecta veſte ſudare cogebant. Ille vix iterum
„ accepto unguento cœpit langueſcere mirum in modum, tanta ungu-
„ ti vis erat, ut intra ſtomachum, quod in ſummo corpore morbi fuiſset,
„ compelleret, inde ſurſum ad cerebrum, unde per gulam & os deflue-
„ bat morbus tanta tamque violenta injuria ut dentes deciderent, qui
„ non accurate ori intendiſsent. Omnibus certe exulcerabantur fauces,
„ lingua & palatum, intumebant gingivæ, dentes vacillabant, ſputum
„ per ora ſine intermiſſione profluebat, omni protinus fœtore olentius,
„ tanto contagio ut quicquid oluiſset, ſtatim inquinaret ac pollueret.
„ Unde & labia ſic contacta ulcus trahebant & intus buccæ vulneraban-
„ tur. Fœtebat omnis circa habitatio, atque adeo durum erat hoc cu-
„ rationis genus, ut perire morbo complures, quam ſic levari mallent.
„ Quamquam vix centeſimus quiſque levabatur, recidivo ut plurimum
„ ægro, cum vix paucos ad dies duraret ejus juvamentum.
„ Hoc autem in unctione miſerrimum fuit, *pergit Idem paulo poſt*, quod
„ qui ſic medebantur, medicinam ipſi non callebant. Neque enim Chi-
„ rurgici hac tantum utebantur, ſed ut audaciſſimus quiſque, aut aliis
„ viderat, aut ipſe tulerat, ita circuibat Medicum agens. Uno quopiam

„ ad

„ ad omnes unguento utebantur; &, *ut ait ille*, uno calceo omnes
„ calceabant, uno collyrio omnes ſanabant. Si quid accideret interim
„ ægro, conſilii inopia quid ſuaderent non habebant. Ferebanturque
„ latrones, ut in publico errore, cum obmuteſcentibus Medicis experiri
„ omnibus, quid vellent, liberum eſſet. Itaque nullo ordine aut præ-
„ ſcripto, niſi quod æſtu ac vapore cruciabant, ſimiliter omnes nul-
„ lius neque temporis neque corporum qualitatis habita ratione cura-
„ bantur ægri. Neque inſcii perunctores, materiam quæ morbi cauſa
„ eſſet, ducta alvo ſubtrahebant, aut circa eſum ac potum temperan-
„ tiam aut ullum victus diſcrimen indicebant. Tandem eo incommo-
„ di res veniebat, ut dentium uſus adimeretur, ipſis vacillantibus.
„ Os alioqui totum uno occupante ulcere cibi appetentiam, frigefacto
„ ſtomacho & turbante fœtore, amitterent ægri. Cumque ſitis eſſet in-
„ tolerabilis, tamen quod ad ſtomachum faceret, potionis genus nul-
„ lum inveniebatur. Multis ad vertiginem, quibuſdam ad inſaniam
„ uſque infeſtabatur cerebrum. Tremebant inde non manus tantum,
„ ſed pedes etiam & univerſum corpus, ac lingua balbutiem trahebat,
„ nonnullis immedicabilem. Multos in media curatione interire vidi,
„ & quemdam novi ſic medentem, qui tres una die viros agricolas,
„ cum intro hypocauſtum plus æquo æſtuans concluſiſſet, ac illi ſa-
„ lutis, quam ſic adepturos ſe ſperabant, ſtudio patientius quam par
„ erat conſiſterent, donec defectis per caloris vehementiam cordibus
„ mori non ſentirent, miſere jugulavit. Alios vidi intumeſcente ad
„ fauces gutture, cum exitum non haberet ſanies primum quam in
„ ſputo dejici oportuit, deinde ipſe etiam ſpiritus, ſuffocari; quoſ-
„ dam, cum meiere non poſſent, mori. Omnino pauci convaluerunt,
„ atque illi hoc periculo, hac amaritudine, his malis.

Haud igitur mirum eſt ſi Guaiacum & lignum ſanctum, anno 1517. ſi radix Chinæ, anno 1535. ſi Sarſa-parilla eodem circiter tempore; ſi Saſſafras paulo poſt in orbem noſtrum illata miro cum applauſu excepta fuerint tanquam humani generis ſoteria. Credebantur enim miſerrimos ægrotantes & a morbo difficili & a remedio morbo difficiliore liberatura. Sed o ſpes hominum fallaces! Brevi compertum fuit lues venereas dari non paucas adeo virulentas, vel inveteratas adeo, ut eluſa omni remediorum illorum exoticorum efficacia ſoli cederent hydragyroſi legitimæ. Sic ſtatuebat Alfonſus Ferrus anno 1538. *Lib. de ligno ſancto, cap. 6. Ad inunctiones* Mercuriales *veniendum eſſe poſtquam ex medicina ligni ſancti bis terve ſumpta cognitum fuerit ægrotum non convaleſcere*. Sic Fallopius *Tractatu de Morbo Gallico, cap. 76.* referebat anno 1560. *ſe vidiſſe adoleſcentem laborantem Gallico, in quo omnia regia* (hoc eſt medicinæ ex Guaiaco, China &c.) *infeliciter experta ſunt, quem Empiricus hydrargyro curavit.*

Inde factum ut Guaiacum radix Chinæ, ſarſaparilla, & ſaſſafras miro cum applauſu excepta fuerint aliquandiu.

*Quare*

Digitized by Google

*Quare* pergit ille, *in rebellibus affectibus & deſperatis uſus ſum & præcipue, cum tentarim prius alias vias per omnia genera medicamentorum.*

Sed comperta lignorum illorum inefficacia ad hydrargyroſim redeundum fuit.

Itaque magis explorata ſemel iteratis experientiis Guaiaci & Chinæ vi, meliuſque cognita eorumdem inefficacia, atque adeo remediis illis in dies vileſcentibus, neceſſe fuit Medicis, ut quibus jam nulla alia efficacia remedia ſuppeterent, inunctiones mercuriales, aliquandiu ſi non omiſſas, at certe neglectas, ad uſum revocare. Rem totam ingenue confitetur Antonius Fracantianus, in Libro de Morbo Gallico, quem anno 1564. edidit. *Alius*, inquit, *ſanationis modus habetur ex inunctionibus hydrargyrum recipientibus, quæ quidem licet quandoque ſanare videantur, tamen tanquam nimis violentum & periculoſum, jam non erat amplius in uſu, ſed nunc ſecundus agitur annus Morbo Gallico rebelli & contumaci maxime facto, quod multi ſunt coacti, & quidem doctiſſimi viri, iterum ad prædictas inunctiones devenire.*

Abhinc Mercurium & omnia Mercurialia præparata ſub Medico cenſu retinere, tamquam vera luis venereæ rhizotoma; iis fidere, iiſque uti, ſed ea prudentia, qua par erat; denique mercuriales inunctiones adhibere, ſed cautiore & tutiore methodo Medicis omnibus in Europa ſolenne fuit. Uſus vero decoctorum ex Guaiaco, radice Chinæ, Sarſa-parilla, Saſſafras &c. huc tandem omnis recidit, ut ad morbos venereos, locales, incipientes, leves propinentur, vel ad ſummum, nec unquam niſi præmiſſis Mercurialibus, ad eas luis venereæ ſpecies, quæ cum ſtrumoſa vel ſcorbutica conſtitutione implicatæ ſunt, ut ſuo loco videbimus.

Duplex Mercurii uſus, exterior & interior.

Moris fuit Mercurio uti duobus modis, vel foris cuti illito aut quomodocunque admoto, vel intro ore ſumpto devoratoque.

*Primo*. Exterior Mercurii uſus ingreſſu luis venereæ antiquior, hujus morbi curationi ex analogia tantum accommodatus eſt, uti modo diximus. Suam in illo adminiſtrando methodum veteres olim habuere; ſuam recentiores hodie habent non parum diſparem.

Mercurius foris adhibetur triplici forma

I. Mercurius extrinſecus olim adhibebatur triplici forma, nempe unguenti ſive linimenti, emplaſtri ſive cerati, & demum ſuffumigii.

Linimenti ſive unguenti.

1. Linimenti baſis erat Mercurius extinctus, ea quantitate ut ſextam vel octavam reliquæ materiei partem conſtitueret. Ne vi frigida, qua pollere putabatur, nervis noceret obſtupefaciendo vel relaxando, adjiciebantur ſexcenta alia e numero calefacientium, attenuantium, diſcutientium, rarefacientium, incidentium &c. ut axungiæ, adipeſve porci, anſeris, urſi &c.; medullæ butyrumve; oleum chamæmelinum, anethinum, laurinum, rutaceum, maſtichinum, vulpinum, lumbricorum terreſtrium, petrolæum; ciclamen, ariſtolochia, ſtaphys agria; radices zedoariæ, ebuli, enulæ campanæ, bryoniæ, iridis florentinæ; pirethrum, zingiber; bdellium, euphorbium, ammoniacum, aloe, ſtyrax, maſtiche; lithar-

lithargyrium, ſulfur vivum, tartarum rubrum, cineres ſarmentorum, theriaca &c. quæ ſingula diverſo numero & doſi in variis linimentis varia, in mortario probe comminuta & commiſta in formam linimenti ſubigebantur. Unguento iſtiuſmodi calide ad ignem illinebant artuum juncturas, artuſque uſque ad axillas vel inguina, imo corpus univerſum, abſtinendo tantum a partibus, quas *principales* vocabant, nempe ab abdomine, thorace, & capite, ſic pluries iterando donec manifeſta imminerent ptyaliſmi indicia.

2. Materies cerati ſive emplaſtri mercurialis eadem erat ac linimenti, hoc uno tantum diſcrimine quod parcior eſset axungiæ quantitas, cera vero ſuppleret quod de axungiæ quantitate decedebat, ut ea ratione emplaſtro debita firmitas conciliaretur. Famoſum & uxu maxime receptum olim fuit Ceratum a Joanne de Vigo deſcriptum, *Practicæ Lib.* 5. *cap.* 2. quod *ſe millies expertum eſſe ait cum bonore & utilitate non parva*, & quod dicit eſse *nobiliſſimæ operationis*. Hujus formula obvia eſt in pharmacopœis omnibus nomine *Emplaſtri de Vigo*, ſed in quo componendo ſolet augeri adhibiti Mercurii quantitas, ſeu ut ajunt, *quadruplicari*. Hoc emplaſtro ſeu cerato ſuper alutam extenſo artuum juncturas, artus ipſos, totumque corporis habitum contegebant, exceptis ut modo dictum de linimento, ventre, thorace & capite, neque detrahebant niſi prima apparerent imminentis ptyaliſmi indicia. Cerati ſive emplaſtri.

3. Suffitus ex ſimili parabantur materie, nempe ex Mercurio ſaliva aut terebinthina extincto, vel Cinnabari, quibuſcum admiſcebantur alia, quæ oleoſa & pingui qualitate igni concipiendo fovendoque, fumoque emittendo paria eſsent: 1. Reſinæ vel gummata, ut thus, maſtiche, olibanum, myrrha, ſtyrax, benjuinum, opopanax, gummi juniperi &c. 2. Aromatica, ut nux moſchata, macis &c. 3. Ligna pinguia, ut aloes, juniperi, pini, ſantalorum &c. quæ ſingula pulverata vel mucilagine tragacanthi formabantur in trochiſcos, vel terebinthina excipiebantur in formam opiatæ. Cum iis utendum erat, ægrum plane nudum in conopeo, papilinone, ſeu laconico, vulgo *l'archet*, ſtantem vel ſedentem, concluſo vel exerto capite pro ratione virium conſtituebant; in appoſitum ad pedes crucibulum prunis candentibus plenum, per feneſtram ad hunc uſum paratam, aliquot ſuffumigii trochiſcos vel tabellas per vices conjiciebant, ita ut fumo exhalanti æger tandiu totus exponeretur, dum ſudor eliceretur copioſus, niſi forſan immineret deliquii periculum. Ægrum inde deductum in lecto calido collocabant, & ſtragulis tegebant, ut ſudor uberior provocaretur, quem poſt horam unam aut alteram probe abſtergebant, ut æger nutrimentum ſumeret, ſic per dies aliquot iterando quotidie, donec ptyaliſmus appareret. Et ſuffumigii.

II. At

Digitized by Google

Quid uſu mutatum ſit in triplici illo Mercurii foris adhibendi modo?

II. At vero in illis methodis haud pauca emendata ſunt & in melius revocata rerum uſu & ævi poſterioris diligentia.

1. Sic jam pridem obſolevit uſus obtegendi totum corpus emplaſtris ad provocandum ptyaliſmum, tum quod inde cutis calens, rubefacta, eryſipelatoſa in puſtulas ſeu ecthymata pruriginoſa exaſperaretur, cum maximo ægri tædio, nec ſine febris periculo; tum maxime quod ea methodus tarda & ad movendum ptyaliſmum parum efficax eſſet, propter Mercurium a cera cæteraque craſſiore emplaſtri materie ſtrictius irretitum. Solent tamen emplaſtra eadem certis & peculiaribus locis etiamnum applicari, ſi tumor durior, ſkirrhus, ganglion, nodus, exoſtoſis reſolvenda ſint, aut dolor venereus fixus diſcutiendus.

2. Sic etiam jam pridem ceſſatum eſt in uſu ſuffumigiorum, ut quæ ægros peſſime haberent, ſudoribus incaſſum conficerent, ptyaliſmum plerumque inefficacem moverent, maxime vero capiti & pulmonibus plurimum nocerent, ſi exciperentur capite intra laconicum incluſo, ut moris erat. Suffumigia tamen aliquando etiamnum adhibentur, ad reſolutionem ſkirrhi, ganglii, exoſtoſeos, vel doloris venerei in parte quadam fixi, ut modo dictum de emplaſtris mercurialibus.

3. Sic demum linimentum ſeu unguentum mercuriale, quod ſolum nunc uſu viget ad promovendam ſalivationem, ſimpliciore quam olim methodo dudum præparatur: Excluſa nempe inutili, imo noxia illa calefacientium & incidentium farragine conficitur ex ſolo Mercurio puriſſimo, & ſi fieri poſſit, e cinnabari redivivo, ſaliva ſola vel pauciſſima terebinthina extincto, cum axungia porcina recente, non ſalita, in mortario diu trito, piſto, ſubacto. Poteſt autem Mercurii proportio ad axungiam varia eſſe, ut Medico viſum fuerit: Sed niſi in contrarium imperetur, ſolet ut plurimum eſſe ut 1. ad 1. ita ut unguentum ex æqualibus Mercurii & axungiæ partibus; vel ut 1. ad 2. ita ut unguentum ex una Mercurii & duabus axungiæ partibus componatur.

Quæ cautiones jam adhibeantur in adminiſtranda hydrargyroſi?

Conſtans nunc eſt Medicorum fere omnium ſententia illitionibus mercurialibus rarius vel frequentius, pluribuſque vel paucioribus utendum eſſe pro ægri ætate, temperie, viribus; morbi natura, gravitate, inveteratione; affectuum una implicatorum qualitate aut vehementia. Sunt nempe quos oporteat quotidie inungere, ut uber ptyaliſmus proliciatur; ſunt quos altero, tertio aut quarto quoque die, ut ptyaliſmus levior ſit; ſunt demum quos tantum octavo quoque die, ut nullus cieatur ptyaliſmus imo quos identidem purgare expediat, ſi ptyaliſmus apparuerit, ut deturbata ad inferiora materia, arceatur ſalivatio imminens, vel incipiens ſupprimatur.

Cautiones eædem An-

Sed eædem cautiones neque olim ignorabantur a Medicis, qui cordati erant, ut abunde liquet ex Vvendelino Hock, anno 1514. *De Morbo*

*Galli-*

*Gallico cap.* 15. Joanne Almenar, 1516. *De Morbo Gallico cap.* 4. *&* 6. Petro Maynardo, 1518. *De Morbo Gallico cap.* 3. Aloyſio Lobera, 1540. *De Morbo Gallico cap.* 11. Guillelmo Rondeletio, 1560. *De Morbo Italico, cap. de Unguentis*. Nicolao Maſſa, 1563. *De Morbo Gallico, Tractat.* 4. *cap.* 2. *&* 4. Julio Palmario, 1578. *Lib. de Hydrargyro, cap.* 7. Ambroſio Paræo, 1585. *Operum Libro* 19. *cap.* 12. qui omnes jubent & inunctiones fieri tantum tertio vel quarto quoque die, ne ſalivatio moveatur, & ſalivationem, ſi nimia ſit, imo quandoque ſi appareat, cathartici exhibitione cohiberi.

tiquioribus olim notę fuerunt, & a pleriſque laudatæ.

*Secundo*. Paulo tardius cœptum eſt Mercurio uti ad interiora: Obſtabat procul dubio Antiquiorum auctoritas, qui ſtatuerant quaſi ex tripode hydrargyrum *potum vim pernitialem habere, & interanea ſuo pondere perrodere*. Sed demum facto periculo, ubi compertum fuit Veteres ea in re falſos eſſe, mos ſenſim invaluit Mercurium intro ſumendi multiplici forma.

Uſus Mercurii interior, olim duplex tantum.

I. Debetur locus antiquiſſimus Mercurio præcipitato rubro, hoc eſt ſolutione in aqua ſtygia, vaporatione ad ſiccitatem & candefactione in pulverem rubrum redacto, ſeu ut loqui amant, præcipitato. Ea quidem præparatio deſcripta proſtat apud Joannem de Vigo circa annum 1503. *in Antidotario ſeu Lib.* 8. *Practicæ cap.* 13. Sed Joannes de Vigo, cum corroſivæ hujuſce præparati acrimoniæ probe gnarus eſſet, pulverem hunc *rubeum* inter phagedænica, quæ fungoſis ulcerum carnibus mederentur, referendum eſſe ipſe fatebatur. *Iſte pulvis*, inquit, *licet inter medicamina corroſiva domeſticæ corroſionis poſſit connumerari, quoad ejus effectum inter fortiora corroſiva primi ordinis connumerari poteſt. Et audeo dicere*, pergit ille, *quod hujuſmodi pulvis inter medicamina corrodentia carnem malam, meretur ferre coronam: Et propterea dico quod eſt ſecretum ſecretorum corrodentium medicamentorum, cum quo in tempeſtate noſtra multas lucratus ſum pecunias, & honores non parvos conſecutus*.

Nempe forma præcipitati rubri, ſeu pulveris rubei Joannis de Vigo.

Mirum inde forſan videbitur, nec immerito, ut opinor, idipſum remedii genus ab eodem Vigone intrinſecus præſcribi, *Chirurg. Compend. Lib.* 5. adverſus peſtem, tanquam *mirabilem & egregiam Medicinam* ad doſim granorum iij. vel iv. cum theriaca: Imo vero proponi *ibidem & Copioſ. Lib.* 2. *cap.* 20. ad dolorem colicum, tanquam acceptum *a fide digna perſona*, ad doſim granor. ij. cum ſcrupulo j. Diacymini, vel cum ℥ ß. Philonii Perſici. Nullus quidem dubito quin ea opinio de mercurialis pulveris uſu in dolore colico fluxerit primum a Paulo Ægineta, apud quem legere eſt, *Lib.* 7. *de re Medica*, argentum quidem vivum *ad medicum uſum non adſumi, cum venenum exiſtat, verum uſtum & in cineres redactum aliiſque ſpeciebus permiſtum quoſdam colicis & iliacis bibendum dediſſe*. Sed certiſſimus ſum pulverem ejuſmodi ad famam Mercurio pariendam infeliciſſime delectum fuiſſe, cum enim

na-

natura draſticus ſit, adeoque vehementiſſimæ & periculoſæ operationis, præconceptis præjudiciis fovendis potius quam elevandis comparatus fuiſſe.

Ignoratur quo ſucceſſu pulvis ille rubeus & in peſte & in dolore colico a Vigone olim adhibitus fuerit, ſi tamen credere eſt adhibitum unquam fuiſſe. At certe conſtat numquam ab eodem in morbis ullis venereis intro uſurpatum eſſe, ſed foris tantum, *Copioſæ Lib.* 5. *cap.* 1. ad virgæ puſtulas ſeu concroſa penis ulcuſcula, eodem plane modo, quo ſolenne eſt eodem hodie etiam uti.

Notis fuit ejuſdem pulveris proceſſus Nicolao quoque Maſſæ, circa annum 1536. quem Joanni de Vigo ſe non acceptum debere gloriatur, ſed *a quodam alio viro Alchimiſta ſene* accepiſſe, qui ut ille ait, *De Morbo Gallico*, *Tractatu 6. cap. 6. erat mirabilis experimentator*. Hunc quidem pulverem *angelicum* vocandum cenſet *propter mirabilem ejus operationem*, & *angelicam in Morbo* Gallico...... *Huic enim medicamini*, ſubdit ille, *non eſt par*, *quoniam ſi cum ipſo procedes*, *uſque ad perfectam cutis generationem ducit*, *ut ego ſæpe expertus ſum*, & *eſt nobile in virgæ ulceribus malignis*. Sed vel inde liquet Nicolaum Maſſam, ſicut Joannem de Vigo, Mercurio præcipitato rubro extrinſecus tantum uſum fuiſſe.

Primus antiquiorum Medicorum, quos noverim, ſi forte non ſolus, Petrus Andreas Matthiolus fuit, qui in *Opuſculo de Morbo Gallico* circa annum 1536. pulverem illum ad interiorem uſum adducere auſus ſit, ſed quem prius ideo jubebat probe lavari aquis ſtillatitiis plantaginis & acetoſæ, & aliquandiu ignis tortura exſiccari, *quoniam*, ut ajebat, *ex pulvere iſto plurimæ poſſent contingere noxæ aſſumentibus ipſum*, *niſi prius debita facta eſſet præparatio*. Hunc autem pulverem ita præparatum in catapotio præſcribebat ad grana v. & illius uſu aſſerebat fore ut *dolores Gallici brevi eliderentur*, *pituita*, ut ajebat, & *atra bile vomitu nec non alvi dejectione evaneſcente*. Proponebat etiam uſum ejuſdem medicamenti tanquam efficaciſſimi ad peſtem, quartanam contumacem, melancholicum morbum doloreſque colicos & iliacos.

Sed in his ſectatores nullos inter Medicos Matthiolus olim habuit, cenſores vero multos, ut Hieronymum Fracaſtorium, anno 1546. *Lib.* 3. *de Morbis contagionis*, *cap.* 10. Gabrielem Fallopium, anno 1560. *Tractatus de Morbo Gallico cap.* 79. Alexandrum Trajanum Petronium, anno 1565. *Lib. 6. de Morbo Gallico*, *cap.* 23. Michaelem Joannem Paſchalium, anno 1566. *in Opuſculo de Morbo Gallico*. Julium Palmarium, anno 1578. *Lib. de Hydrargyro*, *cap. 6. &c.*

Et nativa forma in pilulis Barbaroſſæ.

II. Præcipitato rubro ſucceſſit Mercurius nativa forma, ſeu, ut ajunt, crudus, qui olim adhibitus fuit in famoſis pilulis mercurialibus Barbaroſſæ, ideo, ut opinor, dictis, quod iis uſus eſſet Chairedinus ille Barbaroſſa

baroſsa, Rex Algerii & rei maritimæ apud Turcas Præfectus, Franciſco I. Gallorum Regi ſuppar. Et ſane conſtat teſtimonio Petri Bayri, Medici Caroli II. Ducis Sabaudiæ, in *Enchiridio de medendis corporis affectibus, capite de doloribus muſculorum ex Morbo Gallico genitis*, circa annum 1537. edito, *receptam* illarum pilularum *fuiſſe ex Turchia apportatam*.

Hæc autem erat ratio pilulas haſce conficiendi juxta Bayrum.

℞. *Argenti vivi* ℥xxv.
*Rhabarb. elect.* ʒx.
*Diagrid.* ʒiij.
*Moſchi & ambræ ana* ʒj.
*Farinæ frumenti*, ʒij.
*Cum ſucco limonum f. maſſa pilularum, ex qua formenter pilulæ magnitudine ciceris, & detur una pro vice omni die per horam ante cœnam.*

Refert Bayrus *haſce pilulas contra Morbum Gallicum in aliquibus (ex ulceribus & nodoſitatibus multum exterminatis) mirabilem feciſſe operationem;* neque tamen diſſimulat *primum, qui inter Chriſtianos his uſus eſt pilulis, cecidiſſe repente mortuum ſuper pontem Avenioni, cum ipſe ibi profugus eſſet propter prælia, anno* 1537. Grave quidem infortunium! ſed quod pilularum illarum uſui attribui jure nequaquam potuit, cum unicuique vix ineſsent quatuor grana Mercurii; quod tamen pilulis illis ex præjudicio attributum fuiſse non miror, cum Rondeletius, qui & ipſe pilulas eaſdem, ſub alia tamen, ſed parum diverſa formula proponit in *Tractatu de Morbo Italico*, advertat *quod, ſi poſt decem annos aliquo morbo corriperentur qui hoc remedio uſi eſſent, huic impingeretur ac imputaretur.*

III. At jam quidem quæcumque ad internum Mercurii aut Mercurialium uſum pertinent, in melius relata ſunt, quandoquidem Pharmacia inventis Chemiæ locupletata multa & efficacia Mercurii præparata nunc ſuppetunt, quibus uti tuto licet, ſi ita e re eſse Medico videatur. Nunc vero multiplex, cum Pharmacis inventis Chemiæ locupletata ſit.

1. Mercurius ſublimatus dulcis, ſive Aquila alba, cujus doſis a granis xij. ad xx. vel xxiv. ſi uſus aliquoties repetatur, ſanguinem mundificat, virus oppugnat, alvum ſubducit, ac demum ptyaliſmum movet.

2. Panacæa Mercurialis, cujus doſis a granis xv. ad xxx. quæ alvum quidem non ſubducit, ſi rite præparata ſit, ſed repetita ptyaliſmum excitat.

3. Æthiops mineralis vulgaris cum ſulfure communi tritu, ſeu quod præſtat, igne paratus. Doſis eſt a granis xv. ad xxx. non purgat, imo neque ſalivationem ullam plerumque ciet, præſertim ſi ſolo tritu confectus fuerit, quoniam mercuriales atomi tunc male colligatæ ventriculi calore in guttas facile coeunt, quæ tum mole tum gravitate ab ingreſsu in venas lacteas excluduntur.

4. Æthiopes alii minerales numero multi, qui parantur e Mercurio iterato tritu cum pinguibus, reſinoſis aut gummoſis quibuſcunque corporibus ſubacto & extincto. Solent illi Æthiopes pro diverſa additi remedii facultate diverſis notari nominibus non ſine oſtentationis ſuſpicione, *verbi gratia Mercurii alkaliſati*, ſi cum pulveratis oſtrearum teſtis; *Mercurii anti-phthiſi*, ſi cum balſamo Peruviano ſicco; *Mercurii anti-ſcorbutici*, ſi cum gummate Guajacano; *Mercurii vidi dulcis*, ſi cum manna calabrina; *Mercurii diuretici*, ſi cum gummate juniperino vel ammoniaco; *Mercurii cathartici*, ſi cum ſcamonio aut reſina jalappii Mercurius ſubigatur &c. Sed horumce ſingulorum efficacitas opinione plerumque minor, quod mercuriales atomi laxe coercitæ ſponte reviviſcant in ventriculo in majores guttas, quarum pancæ, imo forſan nullæ ſanguinem ſubeunt.

5. Mercurius violaceus ſeu Mercurius arte ſublimatus ex Æthiope minerali igne præparato & cum æquali ſalis ammoniaci parte commixto. Hujus doſis a gr. xx. ad xxx. Blandior eſt, at vero ſimul penetrantior Æthiope minerali.

6. Mercurius præcipitatus albus ex Mercurio aqua forti vel ſpiritu nitri ſoluto & affuſa muria præcipitato paratus, tepidaque optime elotus. Remedii quidem genus & efficax & ſatis tutum, quod ſi cum quadruplo ſacchari commiſceatur & ad doſim vj. ix. vel xij. granorum præſcribatur, alvum ſubducit, & plerumque vomitum blande movet.

7. Ptiſana ſudorifica vulgaris ex decoctis Guajaco, Salſa-parilla, China &c. præparata, & ſoluto Merculio ſublimato dulci vel panacæa Mercuriali ſaturata ad optatam doſim. Experientia enim compertum eſt præparata Mercurialia iſtiuſmodi, in ptiſana cæteriſque liquidis aqueis ebullitione ex toto diſsolvi contra vulgarem opinionem, ſi quod prima vice indiſsolutum ſupereſt, quodque duas tertias partes totius in ſumma æquat, iterum iterumque ſupra porphyriten lævigetur, ac ebullienti liquori iterum iterumque infundatur.

8. Solutio Mercurii per deliquium parata mediante tantum ſale ammoniaco, & aquæ inſtar pellucida, cujus proceſsus explicabitur infra *Lib.* 4. *cap. ultimo*. Poteſt tuto quidem ea ſolutio ore exhiberi, ut cui nihil omnino inſit, quod facultate, nedum corroſiva, ſed ne acriore quidem peccet: At vero ſolet nullo vel minimo ſucceſsu plerumque exhiberi, quod perpaucam Mercurii ſoluti copiam in ſe contineat, quæ nec ipſa forte tota poteſt in ſanguinem penetrare.

Quantumvis etiam nullo loco habe-

IV. Haud ſatis novi an inter remedia quæ ad morbos venereos faciunt, connumerari debeant Arcana multigena, quæ ab Agyrtis & Circumforaneis magnifice venditantur, ut ſtolidum vulgus deludant, quippe pleraque vel inefficacia ſunt, atque ideo probati remedii ne nomen quidem

Digitized by Google

dem merentur, vel quod peſſimum eſt, acriora ſunt & deleteria, atque ideo habent vim veneni. Porro autem ut varia eſt multiplex Agyrtarum gens, maxime Lutetiæ, quo velut agmine undique confluunt, ſic etiam varium eſt & multiplex arcanorum genus, quibus ſuperbiunt. Si qua utilia ſint & virtute aliqua polleant, quod tamen rariſſimum, dudum nota ſunt, & in Medicorum libris paſſim obvia, ſed quæ de induſtria fucare ipſi amant, ut poſſint agnoſci. Cætera meræ quiſquiliæ ſunt, vel quod deterrimum, nec tutæ, nec innocuæ. Poſſunt autem fere cuncta, quæ ab illo hominum genere propoſita novi, ad ſequentia revocari.

antur arcana multigena, quæ ab Agyrtis ſatis temere vendicantur.

1. Panaceas mercuriales multiplices, quæ licet proceſſu operoſiore præparentur vel præparari dicantur, vulgari nihilo efficaciores ſunt. Inter cæteras commendatur 1. Panacea ſolaris & lunaris Michaelis de la Vigne, Medici Regii Pariſienſis a Friderico Hoffmanno laudata, *Pharmacopœa Medic. Chimicæ Lib. 3. cap. 15. §. 22.* 2. Panacea N. de la Brune a Gervaſio Ucay D. M. Toloſano deſcripta *Traité de la Maladie Vénérienne*, ad libri calcem, & a Joanne Devaux Chirurgo Pariſienſi, *Tome 3. de l'Abbregé de la Médecine pratique de J. Allen.* Cujus utriuſque Panaceæ proceſſus infra proponentur *Lib. 4. cap. ultimo.*

2. Solutionem Cinnabaris vel præcipitati Mercurii rubri in menſtruo quodam corroſivo ſeu aqua forti correcta, qualis eſt ſpiritus ille, qui Lutetiæ *Les Gouttes du General la Motte* dicitur, unde paratur Tinctura rutilans, purpurea, carbunculo concolor, cujus guttæ aliquot aqueo vehiculo, infuſo *verbi gratia* foliorum Theæ inſtillantur ad uſum quotidianum per menſem unum aut alterum, nullo quidem quod ſciam periculo, ſed nullo quoque ſucceſſu.

3. Præparata Mercurialia ex acriorum genere, nempe Mercurium præcipitatum rubrum; luteum ſive Turpethum minerale; præcipitatum viridem ſive venereum; arcanum corallinum &c. quæ ad debellandam luem veneream numquam ſufficiunt, periculi vero ſemper plena ſunt quod corroſiva, cauſtica, deleteria ſint, atque adeo, niſi caute & in robuſtis adhibeantur, viſcerum anxietates, inflammationes, eroſiones, hypercatharſes, hyperemetos, cardialgiam, ſpaſmum, ſyncopen lethalem non raro advocant.

4. Præcipitatum rubrum ſolarem, per ſe & ſine menſtruo confectum, qualis a Gervaſio Ucay deſcribitur, *Traité de la Maladie Vénérienne, chap. 8.* cujus proceſſus infra proponetur *Lib. 4. cap. ultimo.* Quod remedii genus, licet paulo blandius agat præcipitato rubro vulgari, neque tamen ipſummet ſatis tutum eſt.

5. Aquas mercuriales, quas illi parant gemina methodo. 1. Guttas viij. x. vel xij. ſolutionis ſublimati corroſivi unciis octo decocti hordei vel avenæ infundendo & ægris ore exhibendo per aliquot dies, a quo



Digitized by Google

nitur. Quo alterutra enim major eſt, eo plures cæteris paribus mercuriales guttulas intromiſſum iri conſequens eſt.

2. Ad mobilitatem Mercurii latentis in linimento, qui quo purior eſt, quo pauciore plumbagine inquinatus, quo ad penetrandum expeditior, eo uberius intromitti debet.

3. Ad gradum motus quo intro pellitur: Quo enim fortius & diutius cuti affricatur, eo debet copioſius cute imbibi.

5. Demum ad moram quam trahit in parte inuncta: Eo enim majore copia admittendus eſt cæteris paribus, quo majore cura cavetur ne cutis ſemel illita extergatur.

Sic ergo conditiones alteræ, quæ ſe tenent ex parte Mercurii, futuræ ſunt ſimiliter ratione compoſita 1. Quantitatis; 2. Mobilitatis; 3. Motus Mercurii; ac 4. Moræ quam trahit in parte inuncta.

Proinde admiſsæ Mercurii quantitates, cum ab utroque conditionum ordine perinde dependeant, æſtimari debent in diverſis individuis ex ratione compoſita tum rationis compoſitæ prioris ex conditionibus, quæ ad cutem; tum rationis compoſitæ prioris ex conditionibus, quæ ad Mercurium ſpectant. Haud mirum ergo ſi totuplici conditionum combinatione totuplicia emergant diſcrimina, atque adeo ſi contingat aliquando magna illiti unguenti quantitate nullum effectum præſtari in uno; in altero vero pauca magnam & inexpectatam ſalivationem moveri; quæ notare vel ideo viſum eſt, ut inde tanto certius liqueat, quam caute vel expertiſſimis procedendum ſit in adminiſtrando eo remedio, cujus effectus tot ac tam variis de cauſis variare poſſunt.

II. Mercurio vero, ſi ore ſumatur pulveris vel pilularum forma, multæ patent in inteſtinis viæ quas ingrediatur, nemini non notæ. Vaſa enim chylifera, quibus defæcatior dulciorque coctorum alimentorum liquor, ſive chylus a primis viis in ſanguinem traducitur, præſto ſunt, quæ mercuriales atomos una cum chylo abſorptas communi alveo in ſanguinem convehant. *Quibus viis Mercurius intro ſumptus ad ſanguinem traducatur?*

Quantitas Mercurii hac altera ratione introducti pendet, ſicut in præcedente caſu, a geminis diſpoſitionibus, tum vaſorum quæ admittunt, tum mercurialium partium quæ admittuntur. Hinc ergo uberior vel parcior futura eſt ex altera quidem parte, 1. Pro numero; 2. Et amplitudine oſculorum, quibus vaſa illa chylifera hiant in inteſtinorum cavum; 3. Aut gradu ſyſtoles alternæ vaſorum eorumdem, quæ fortius & celerius oſcillando appoſita liquida avidius exſugunt. Ex altera vero, 1. Pro quantitate, 2. Tenuitate, 3. Mobilitate partium mercurialium, quæ per inteſtina fluunt; aut 4. Pro gradu pulſionis, quam a contractis inteſtinorum tunicis experiuntur, & qua in hiulca vaſa chylifera urgentur. *Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac altera via introducitur.*

Itaque ſicut in ſuperiore caſu, ſic & in iſto, introducti Mercurii quan-



Digitized by Google

titas æſtimanda eſt in individuis diverſis in ratione compoſita ex rationibus duabus aliis compoſitis; altera quidem conditionum, quæ a parte vaſorum chyliferorum; altera vero conditionum, quæ a parte mercurialium atomorum ſe habent.

Mercurium intro ſumptum parcius & difficilius in ſanguinem traduci, quam foris illitum.

Paradoxum forſan videbitur, ſi dixero Mercurium ore hauſtum parcius difficiliuſque in ſanguinem transfundi, quam ſi cuti illinatur unguenti ſpecie; attamen nihil certius eſt aut experientia magis confirmatum. Neque ratio, ſi res introſpiciatur, in contrarium pugnat: Multa enim officiunt ingreſſui mercurialium partium ab inteſtinorum cavo in vaſa chylifera, quæ obſtant minime ne Mercurius cuti illitus in obvios cutis poros libere ſubeat.

1. Mercurialium partium cum chylo immiſcibilitas gravitaſque, qua eidem præponderant: Cum enim præcipites ruant ad imam inteſtinorum partem, nec in vaſa chylifera facile penetrare poſſunt, quæ ſunt in ſuperiore aut laterali facie, ut a quibus deſcenſu abſcedant, nec in ea quæ ſunt in inferiore, ut quæ pondere Mercurii nimio opprimantur & aggraventur. Inde eſt quod Mercurius crudus, etiam ad aliquot libras intro ſumptus ſalivationem nullam unquam moveat; paucam vero & raro Æthiops mineralis, etiam magna doſi datus, potiſſimum ſi ſolo tritu confectus fuerit.

2. Vis cathartica, qua plerumque præparata Mercurialia pollent: Cum enim inteſtinorum tunicas in motus periſtalticos citatiores agant ſtimulando, deorſum deturbari neceſſe eſt motu nimis præcipiti, quam ut poſſint vaſis chyliferis affatim inſinuari. Inde eſt quod Mercurius ſublimatus dulcis cieat ut plurimum paucam ſalivationem.

Panacea una eſt præparatorum mercurialium, quæ cum chylo omnium maxime miſcibilis, leviſſima, nulla purgandi facultate prædita ſit, atque adeo quæ ore ſumpta omnium copioſiſſime cum chylo ſanguini transfundi, & ſalivationem efficaciſſime excitare valeat; unde fit ut omnium maxime uſu recepta ſit. Nihilominus tamen nec ipſius panaceæ efficacia efficaciam unguenti mercurialis æquat ullomodo: Conſtat enim ſemuncia una Mercurii unguenti forma cuti ex arte illita largiorem ſalivationem moveri & cum minore erethiſmo, quam ſemuncia pari Mercurii in panaceam arte Chimica converſi, & irritatis doſibus exhibiti; quæ ſane diſcriminis ratio inter uſum interiorem & exteriorem ejuſdem remedii mira eſt, nec unquam alias, quod ſciam, obſervata.

*Secundo*. Atomi mercuriales ſemel admiſſæ, quacumque introierint aut undecumque veniant, nota regione viarum, venis ſcilicet vaſiſve limphaticis ad cor cito convehuntur, unde repetito circulationis motu actæ partes ſuas paulatim obeunt ſequenti ordine.

Effectus

*Lemma I.* Alterno cordis & arteriarum motu jactatæ cum ſanguine pro-

mi-

medio candicant, depaſcuntur, unde ſalivæ ſpiſſæ, viſcoſæ, limpidæ & albumini ovorum ſimilis uber effluxus ſeu *Ptyaliſmus*.

6. Invaleſcente ptyaliſmo ſecretiones cæteras quaſcumque imminui & ſupprimi, exceptis ad ſummum diureſi & diaphoreſi; imo vero ne illis quidem exceptis, quandoquidem conſtat & eas multo uberiores futuras eſſe, ſi ſalivatio vel nulla vel parcior foret.

7. Aliquando tamen, ſed raro nullam, vel perexiguam ſalivationem cieri, & oris interiora nullomodo vel parum affici, quamvis cæteroqui Mercurius & debita doſi & modo debito adhibeatur: Sed tunc plerumque paulo largiores eſſe vel cæteras omnes ſecretiones, vel ſaltem unam alteramve, quæ idcirco ſunt velut vicariæ deficientis ſalivationis.

8. Inde ſive ſalivatio ſuccedat ſive deficiat, dummodo legitima fuerit Mercurii adminiſtratio, intra menſem reſolvi partium tumores, ganglia, nodus, tubercula, exoſtoſes, hyperoſtoſes; diſcuti dolores rheumaticos, arthriticos, iſchiadicos, qui ab impura venere ortum ducunt; ſanari cutis puſtulas, rhagades, ulcera; cohiberi oſſium caries, & ad callum properare; ac demum quod in votis eſt, ſanguinem ab omni ſeminii venerei labe purum & immunem præſtari.

Effectus illi ſunt oppido mirabiles, & in medicina non ante viſi, nec qui ab inſulſo & inodoro corpore, qualis eſt hydrargyrus, viderentur expectandi. Eos tamen e notis Mercurii qualitatibus facili mechaniſmo deduci poſſe confidimus; modo diligenter attendatur ad ſequentes Mercurii proprietates, quæ uſu obviæ & experientia confirmatæ ſunt. Explicari poſſunt ex notis Mercurii qualitatibus.

*Poſtulatum I.* Mercurium ſubſtantiam eſſe metallicam, fluidam, mobilem, ponderoſam, a vi premente, conterente, comminuente in guttas indefinite parvas diviſibilem.

*Poſtulatum II.* Diſcretas guttas ſingulas globoſam figuram natura affectare, eo quidem perfectius ſphæricam vel ad ſphæricam propius accedentem, quo mole minores ſunt.

*Poſtulatum III.* Guttulas illas liquoribus fere omnibus, ſanguini vero maxime immiſcibiles eſſe, unde fit ut Mercurius dici ſoleat, *Aqua non madefaciens*.

*Poſtulatum IV.* At vero invicem facillime jungi, & in majores guttas coire, ſi vel unico puncto ſeſe mutuo intime contingant; ſed in novas minutias nova vi denuo facile reſolubiles eſſe.

*Poſtulatum V.* Guttulas omnes, ut-ut indefinite parvæ ſupponantur, pro nativo Mercurii pondere aqua, atque adeo ſanguine circiter quater & decies graviores eſſe in ſpecie.

Inde velut ex poſtulatis totidem eruenda ſunt, quæcumque ad explicandam Mercurii efficaciam pertinent. Nimirum 1. Quibus viis &



Digitized by Google

farctus quoſvis, quibus vaſa omigena gravantur, expediendos eſſe.

IX. Sanguinem attritum & comminutum, disjectis in latius ſpatium moleculis, rarefaciendum eſſe, magis quidem minuſve pro majori minorive mercurialium guttarum efficacitate, aut majori minorive partium ſanguinis ſpiſſitudine.

X. Sic ergo pulſum 1. Majorem & pleniorem futurum eſſe, quoniam ſanguine impenſius rareſcente arteriarum tunicæ & plenius replentur & magis dilatantur: 2. Frequentiorem, æquabiliorem & magis Eurithmum, quoniam vaſa omnia libere pervia, ſolitoque tono oſcillantia facilem, conſtantem, æqualem viam fluxuro cruori permittunt.

XI. Singulas, quæ in toto corpore fiunt, ſecretiones inde largiores fore multiplici de cauſa, 1. Pro aucta humorum fluxilitate, *ex Corollario* 8. 2. Pro majore vaſorum omnium ſecretoriorum & excretoriorum permeabilitate, *ex Coroll.* 4. 3. Pro citatiore & frequentiore ſanguinis appulſu *ex Coroll.* 10. & 4. Pro validiore momento quo appellit *ex Corollario eodem*.

XII. Sic ergo virus, contagium, ſeminiumve venereum, qualecumque ſit, quantumcunque in corpore ſupponatur, ubicumque lateat in ſanguine, vaſis, glandulis &c. iterato guttularum mercurialium incurſu disjectum, attritum, comminutum, exturbandum, profligandum & ſecretoriis quibuſvis emiſſariis eliminandum eſſe.

XIII. Proinde reddita fluidis quibuſcumque fluxilitate; reſeratis vaſis, ductibus, poris, emiſſariis; promoto oſcillatorio partium motu; accelerata humorum circulatione; attrito, comminuto, eliminato contagio venereo; id eſt ſublata cauſa morbi antecedente, conjuncta, continente, diſcuſſum iri morboſos humorum decubitus, atque adeo dolores rheumaticos, arthriticos, rheumatico-arthriticos; Præter-naturales tumores tum mollium, tum oſſearum partium, atque adeo ganglia, nodos, phygethla, gummata, melicerides, atheromata, ſteatomata, ſkirrhos, exoſtoſes & hyperoſtoſes; Ulceroſas partium eroſiones, atque adeo ſerpigines, herpetes, puſtulas, ulcera, caries; Uno verbo omnia luis venereæ ſymptomata ceſſatura eſſe, aut ad perfectam ſanationem properatura.

Cæterum, quæ de Mercurii effectibus diximus, nolim ita accipi quaſi vero nullis coercerentur limitibus. Certe cum momentum, quod maximum mercuriales guttulæ in ſanguinem, vaſa, objectoſque obices poſſunt exercere, finitum ſit, finitam quoque fore ejuſdem momenti efficaciam conſequens eſt. Sic ergo Mercurius reſerandis obſtructionibus, diſcutiendis infarctibus, reſolvendis tumoribus ſatis quidem eſt, quoties impacta hærenſque materies mollis adhuc & cerea Mercurii momento cedere apta eſt: Minime vero, ſi durior firmiorque pertinacius eidem reluctetur; & inde eſt quod ganglia, nodi, ſkirrhi, exoſtoſes & hyperoſto-

Virtutem Mercurii certis limitibus coerceri.

roſto-

Digitized by Google

roſtoſes, ſi inveteratione nimis induruerint inunctionibus mercurialibus, etiam ex arte adminiſtratis aliquando ſuperſint, ſeminio tamen venereo plane profligato.

Quo modo Mercurius ſalivationem cieat.

*Tertio*. Jam reſtat ut rationem reddamus ſalivationis, purgationis ſcilicet genere novæ, antiquis plane intentatæ, nec in Medicina unquam viſæ ante uſum Mercurii, cui ſoli quidem propria eſt, ſed non ſemper. Licet enim a Mercurio ſolo producatur, & producatur ſæpiſſime, ab illo tamen ſemper non produci experientia compertum eſt; cum ægrotantium nonnulli Mercurii efficacitatem interdum conſtanter eludant, 1. Cur Mercurius ſalivationem moveat ſæpiſſime, quod ſane explicatu difficile eſt: 2. Cur non ſemper moveat, quod explicatu forſan difficilius.

I. Dicebamus modo uſu Mercurii ſecretiones omnes promoveri, *Vid. Corol. XI.* unde licet colligere & ipſam ſalivæ ſecretionem uberiorem fore. Inde tamen non putamus ſalivationem arceſſi poſſe, qualis inunctis Mercurio ſolet advenire, cum augmentum illud paucum, ſit, neque ſalivæ præ cæteris humoribus peculiare. At ſaltem cenſemus inde ducendum eſſe ſalivationis primordium, quæ deinde ſequentibus de cauſis intendatur.

Itaque 1. Inter ſecretiones cæteras ſecretio humorum limphaticorum, ſalivæ nempe & humoris ſtomachalis atque inteſtinalis, debet eo nomine uberrima eſſe, quod ſanguis, dum Mercurio atteritur, in limpham, limphaticumve laticem fere totus reſolvatur.

2. Ipſa vero ſalivæ ſecretio per ſecretionem humoris ſtomachalis & inteſtinalis debet ideo largior eſſe, quod nempe, cum ſaliva ut in os confluit, ita ſine mora expuatur, ſecretoria & excretoria glandularum ſalivalium vaſa liberiora inde ſint, atque adeo magis pervia, quam vaſa ſecretoria & excretoria ventriculi & inteſtinorum, ut quæ a materie ibidem collecta & ſtagnante, ſive jam ante ſecreta, ſive aliunde devecta premantur & offerciantur.

3. Sic ergo omnibus ſubductis ſaliva ſecernetur uberius ab uſu Mercurii cæteris omnibus humoribus, & in os largiter affluet, unde frequens & importuna ſputatio, quæ primis inunctionis diebus plerumque obſervatur, & quæ legitimæ ſalivationi ſolet præludere.

4. Porro ſaliva illa copioſior, quæ in os jugiter confluit, quam Mercurii virtus ab attrito ſanguine vi elicit, quæ in ſyphiliticis quidem virulenta, in iis vero qui perfecte ſani ſunt, acris eſt, ſalſaque, tenuiſſimis oſculis vaſorum muciferorum, quibus os interius conſitum eſt, latenter illapſa collecto muco vitioſam acrimoniam impertitura eſt, qua futurum ut ille ſua tacite rodat conceptacula. Hinc in locis oris, ubi conceptacula iſtiuſmodi mucifera plurima proſtant, in labiis, buccis, gingivis, palato, imis faucibus, ac præſertim lateralibus linguæ partibus primum

ca-

miſcee ita confunduntur, ut in ſingulas columnas cruoris, qui per magnam arteriam fluit, in ſingulos arteriarum ſurculos, in quos arteria illa diſpertitur, & in ſingulas partes, ad quas minutiſſimi arteriarum ſurculi pertinent, æquali ratione diſtribuantur. primarii Mercurii

*Lemma II.* Eliquatis fervore ſanguinis terebinthinæ & axungiæ partibus, ſi quæ tamen Mercurii partes in ipſo ſanguine etiamnum coerceant, nativa Mercurii forma ſponte reviviſcit, in guttulas ſphæricas, læviſſimas, roris inſtar tenuiſſimas. Sic videmus ſub oculis Mercurium regenerari ex unguento mercuriali, quoties levi ignis calore colliqueſcit.

*Lemma III.* Pari modo pulverulentæ atomi præparatorum Mercurialium, excuſſis ſpiculis ſalinis quibus infixæ horrent, larvam ipſæ quoque deponunt & in nativam Mercurii formam redintegrantur, difficilius tamen, tardius, minuſque perfecte, quam guttæ unguenti mercurialis, ut in quas ſpicula ſalina intimius penetrent.

*Lemma IV.* Mercuriales guttulæ ſanguini, qui a corde contracto in aortam excluditur, interſperſæ, pari cum eo velocitate feruntur, dum exeunt. Habent ergo ſingulæ eam motus quantitatem, quæ ſit ad quantitatem motus guttarum ſanguinis ejuſdem molis in ratione directa ponderum reſpectivorum, atque adeo quater & decies majorem quantitatem motus, quam guttæ illæ ſanguinis molis ejuſdem, cum *ex Poſtulato* 5. Mercurius ſit quater decies ſpecifice gravior ſanguine.

*Lemma V.* Iſoperimetræ tum Mercurii, tum ſanguinis guttulæ inter circulandum de motu primum indito deperdunt ſingulæ ſingulis inſtantibus pro modo ſuperficiei, atque adeo ex æquo, cum ſuperficies æqualis in utriſque ſupponatur. Itaque, ſi ea decrementa æqualia ex quantitatibus motus inæqualibus utrimque detrahantur, ratio quantitatum motus ſuperſtitis in mercurialibus guttis, ad quantitates reſpectivas motus, qui ſupereſt in guttis ſanguinis, major futura eſt ſucceſſive ſinguliſque inſtantibus. Sic ergo velocitas guttarum Mercurii, quæ primum eadem fuit, major fiet ſingulis inſtantibus velocitate guttarum ſanguinis æqualium & circumfuſarum.

*Lemma VI.* Ea diſcriminis ratio inter velocitatem guttarum Mercurii, guttarumque ſanguinis una interſperſarum nec unquam major eſſe poteſt, quam dum maxima eſt motus tarditas in guttis ſanguinis; nec ullibi, quam in tenuiſſimis extremorum vaſorum capillamentis, ubi conſtat ſanguinem lentiſſimo gradu procedere.

*Lemma VII.* Sic igitur momentum guttarum Mercurii, quod primo inſtanti, quandiu velocitas una fuit, ſuperabat momentum guttarum æqualium ſanguinis ratione ſolius gravitatis, qua mercuriales guttulæ guttulis ſanguinis in ſpecie præponderabant, jam eodem intenſius futurum eſt ratione tum ponderis majoris, tum citatioris velocitatis; atque adeo

licet

Digitized by Google

calor, rubor, tumor ac demum exulceratio varia, multiplex, ſerpiginoſa, phagedænica.

5. Doloris autem ſenſus, qui ulceratis partibus perpetuo ineſt, qui ſubinde intenditur acrioris ſalivæ affluxu, linguæ motu, dentium alliſu, potulentorum aut eſculentorum attactu, fortiores citatioreſque motus oſcillatorios in vaſis ſtaminibuſque glandularum ſalivalium, parotidum, maxilliarum, raninarum &c. ex notis ſympathiæ legibus ſollicitaturus eſt, unde promota uberiore & celeriore ſecretione continuus & largus futurus eſt effluxus rivi inſtar ſalivæ ſpiſsæ, viſcoſæ, limphidæ. Sic pipere linguæ admoto ſalivam extundi, ſic fumo lacrymas elici notum eſt. Hinc ptyaliſmus legitimus tandiu duraturus, donec oris ulcera, quibus fovetur, ſponte vel arte conſaneſcant.

6. Invaleſcente in hunc modum ſalivæ fluxu, imminui, imo ſupprimi neceſse eſt ſecretiones cæteras omnes fere; ſanguis enim, quo largius ſalivationi ſufficit, eo parcius cæteris poteſt ſufficere: Unas tantum excipimus diureſim & diaphoreſim, quæ tamen ſolent etiam ipſæ haud levem deceſſionem inde pati.

II. Rarum eſt, ſed tamen indubia experientia compertum, ut modo dictum fuit, Mercurium effectibus ſuis magnam partem quandoque deſtitui, licet arte, methodo, doſi debitis adminiſtretur, fruſtrataque medentium & ægrotantium ſpe nec ulla inferre ulcera in ore, vel pauca, cutanea, levia; nec ullam ſalivationem excitare, vel perexiguam & ſputationi potius quam ſalivationi ſimilem. Mirum profecto tam quiete intra corpus aliquando adeſse remedium idem, a quo tantas tempeſtates concitari ſolenne eſt. Si quid autem conjecturis valeo, videtur id totum repetendum eſse ab una aut altera cauſarum ſequentium.

*Qua ratione Mercurius ſalivationem ſemper non moveat?*

1. Si cutis denſa, compacta, vaſis nimium turgidis conſtipata ingreſsuro Mercurio minus pervia ſit, quem ideo parce, parciſſime admittat.

2. Si ſanguis natura ſiccior, quantumvis a Mercurio atteratur, paucam, pauciſſimam limpham ſuggerat, quæ ſalivationi fovendæ vix ac ne vix quidem ſufficiat.

3. Si qua alia evacuatio, *verbi gratia* per ſudores, urinam, alvum &c. natura, caſu, arte ſolito uberior ſit, unde limpha alio averſa, qua motus liberior eſt faciliorque, ſalivationem imminui, imo ſupprimi neceſse ſit.

4. Si ſalivales glandulæ natura vel morbo denſæ, preſsæ, compactæ, duræ, ſkirrhoidææ limphæ ſalivali appellenti difficilem, ideoque tardam viam permittant.

5. Si naturali vel vitioſa ſanguinis diatheſi ſaliva, quæ in os confluit, ita craſsa, viſcoſa, pinguis ſit, ut ſalibus ſtricte irretitis acrimoniæ expers

fiat

fiat, nec ullam proinde muciferis oris vaſculis noxam inferre apta ſit

6. Si anguſtiora vaſorum illorum oſcula virus latens in ſaliva non imbibant, vel ita parum imbibant, ut inde vel nulla vel leviſſima labes conceptaculis inſeratur.

7. Si deſit vel æquo debelior ſit ſympathia, quæ inter oris interiora glandulaſque ſalivales ſolet intercedere. Sic enim nec irritatio, nec exulceratio oris ſalivationem ullomodo moturæ ſunt. Quod ſi mira forſan videatur ea variatio in ſympathiis, qualem hic admittimus attendatur, velim, ſympathias certis nullis teneri legibus, ſed in variis varias eſſe: & hinc non raro cauſam eſſe cur alii aliis facilius difficiliusve ab emetico vomant, a fumo lacryment, ab errhino ſternuant &c.

Mercurium luì venereæ efficaciter mederi ſine ſalivatione.

Cæterum experientia omni ratione major Medicos jam pridem docuit Mercurium, etiam dum nullam ſalivationem ciet, cæteroqui tamen eoſdem effectus in ſanguine præſtare, ac ſi ſalivatio legitima mota foret, modo debita copia ad ſanguinem penetraverit, & proinde attenuatis liquidis, reſeratis vaſis, reſtituto oſcillatorio partium motu, diſgregatis obicibus, profligato ſeminio morboſo luem veneream radicitus perinde extirpare.

---

# Caput IX.

*De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo.*

Haud ſatis eſt methodos curatorias recenſuiſſe, quas in curanda lue venerea hactenus adhibitas fuiſſe novimus: Præſtat inſuper expendere quo loco unaquæque habenda ſit, & penſatis ſingularum emolumentis & incommodis, paucis indicare quæ omnium optima, quæ tutiſſima eſſe videatur.

Jam dictum eſt ſupra cap. 6. hujus Libri methodos illas curatorias tres omnino eſſe, nimirum 1. Therapejam illam methodicam, qua Medici olim uſi ſunt primis morbi temporibus: 2. Adminiſtrationem lignorum, radicumque, quæ vi ſudorifera pollent: 3. Uſum Mercurii atque Mercurialium. De prima mora quidem nulla eſt, neque enim puto quemquam eſſe, qui hodie arbitretur luem veneream, morbum ſane præ magnitudine herculeum & vulgaribus medicinis plane ſuperiorem, iis remediis debellari poſſe, quæ neque adverſus ſcabiem paulo difficiliorem ſatis valerent.

Id unum ergo in quæſtionem primum venire poteſt, utra luis venereæ curandæ methodus potior ſit, an adminiſtratio lignorum & radicum, an Mercurii & Mercurialium uſus; Cauſa vero Mercurio ſemel addicta, ulterius diſpiciendum erit, quænam ex omnibus Mercurii adhibendi

di

di rationibus tutiſſima & efficaciſſima ſit, atque adeo præferenda?

*Primo*. Non miror uſum Mercurii adminiſtrationi lignorum a plerîſque poſtpoſitum fuiſſe decimo ſexto ſæculo. Vigebant tunc præjudicia in Mercurium pridem concepta, necdum ſatis notat erat recta illius adhibendi ratio; unde modo parcius tardiuſque, atque adeo plerumque irrito; modo largius celeriuſque adminiſtrabatur, atque adeo plerumque funeſto ſucceſſu. Adde Guajacum, Chinam, Sarſam-parillam, Saſſafras nova tunc fuiſſe remedia, ſatis temere quidem, ſed maxima tamen æmulatione vulgo laudata; miramque eſſe in pleroſque novitatis illecebram, in omnes publici applauſus poteſtatem. Uter utri præſtet, an Mercurii, an lignorum ſudoriferorum uſus?

I. Inde nata probra illa atque maledicta, quibus tum Mercurium, tum eos qui Mercurio utebantur, olim vexatos fuiſſe legimus, ut videre eſt apud Gaſparem Torellam, *Dialogo de Dolore in Pudendagra*, anno 1498. Joannem Baptiſtam Montanum, *Tractat. de Morbo Gallico*, anno 1550. Benedictum Victorium, *Lib. de Morbo Gallico cap.* 7. anno 1551. Joannem Fernelium, paſſim in Operibus, ſed præſertim *De luis venereæ Curatione, cap.* 6. & 7. anno 1556. Gabrielem Fallopium, *Tractat. de Morbo Gallico cap.* 75. anno 1560. Dominicum Leonem, *Methodo curandi febres tumoreſque præter-naturam*, anno 1562. Bernardinum Tomitanum, *De Morbo Gallico Lib.* 2. *cap.* 13. anno 1566. Julium Palmarium *Lib. de Hydrargyro, cap.* 7. anno 1578. Joannem Baptiſtam Silvaticum, *controverſiarum Medicar.* 34. anno 1590. Aurelium Minadoum, *Lib. de Virulentia venerea, cap.* 39. anno 1596. &c. Mercurius olim a multis damnatus.

Non defuere tamen vel hoc eodem tempore, qui de Mercurii uſu rectius ſenſerint, ut Hieronymus Fracaſtorius, *Syphilidos Lib.* 2. *in fine*, anno 1530. Joannes Paſchalis, *Lib. de Morbo Gallico, cap.* 6. anno 1534. Petrus Andreas Matthiolus, *Opuſculo de Morbo Gallico*, anno 1535. Alphonſus Ferrus, *De ligno ſancto Lib.* 1. *cap.* 6. anno 1538. Joannes Benedictus, *Libell. de Morbo Gallico, cap.* 4. anno 1550. Antonius Muſa Braſſavolus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1563. Michael Joannes Paſchalius, *Tractat. de Morbo Gallico*, anno 1555. Antonius Fracantianus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1564. Augerius Ferrerius, *De Pudendagra Lib.* 1. *cap.* 11. anno 1594. Alexander Trajanus Petronius, *de Morbo Gallico Lib.* 6. *cap.* 7. anno 1566. Proſper Borgarutius, *Methodi de Morbo Gallico cap.* 13. anno 1566. &c. Laudatus a pluribus.

Sed inter cæteros conſuli potiſſimum velim Nicolaum Maſſam, qui *De Morbo Gallico Tractat.* 4. *cap.* 1. anno 1563. affirmat inunctiones cum argento vivo, *etſi multis ingratæ ſint, profecto tamen, ſi cum obſervatione ipſa, & conditionibus* requiſitis *quis utatur, eſſe infallibilem & ſecuriſſimam viam ſanandi hanc ægritudinem*. Antonium Chalmetæum, *Method. Morbi Venerei curandi, cap.* 5. anno 1564. ubi poſtquam *affirmavit eos, qui tanto-*

pere

*pere Mercurii uſum improbant*, *aut numquam*, *aut non ut decet illius periculum feciſſe*, addit Mercurii uſum *ipſum numquam feſelliſſe*, *qui quamplurimos ab hac deteſtanda lue etiam inveterata ..... Dei beneficio liberavit*. Guillelmum Rondeletium, qui anno 1565. Librum *de Morbo Italico* concludit ſequentibus verbis: *Ex ſupradictis*, inquit, *ſatis apparet argentum vivum antidotum & maxime accomodatum remedium ad Morbum Italicum eſſe*, *qua quomodocunque adminiſtretur*, *morbum curat*. Leonardum Botallum, qui in Tractatu, cui titulus eſt *De ratione luis venereæ curandæ*, *cap.* 17. anno 1565. teſtatur *remedia cum hydrargyro arte compoſita curare mirifice humana corpora lue venerea infecta*, *ſi arte ſint adminiſtrata*, *humores e corporibus excludendo ſubtiles & cuti proximos per halitum*, *viſcidos vero atque intimos per fauces & alvum*, *ſic ut mirum videatur quam celeriter belleque id præſtent*. Ambroſium Paræum, qui *Operum Lib.* 19. *cap.* 9. anno 1575. ait *inunctionum methodum omnium utiliſſimam & tutiſſimum eſſe* repetitque *cap.* 10. mox laudata Rondeletii verba, *argentum* nempe *vivum eſſe luis alexipharmacum propriumque antidotum*, *quod opportune exhibitum vires habeat admirandas: curare enim quocumque modo appoſitum partium tenuitate exſiccando & ſudores movendo*.

Omnium tamen diſertiſſime Mercurii utilitatem prædicavit Epiphanius Ferdinandus, in *Hiſtoriis ſive obſervationibus & caſibus* medicis, quas numero centum edidit anno 1621. ubi ſcripſit *Hiſtoria* 17. centum & quinquaginta Gallicos omnis ætatis & ſexus, temperamenti varii, & in variis anni partibus hydrargyri uſu a ſe perſanatos fuiſſe, nullo ſymptomate ſuperſtite: Nominatque ibidem Medicum alterum Joannem Laurentium Protopanam, qui juratus ipſi retulerit ſe pluſquam mille Gallicoſos curaſſe feliciſſimo ſucceſſu unguento mercuriali, unde colligit grates Deo agendas eſſe, a quo ad tantum morbum tam efficacem medicinam detegi permiſſum fuerit.

*Ab omnibus jam dudum lignorum uſui præfertur, duce experientia.*

II. At vero, licet Mercurii cauſa tum numero, tum momento ſuffragiorum potior olim fuiſſe videatur, fatendum tamen toto ſæculo decimo ſexto quæſtionem illam magnis utriumque Auctoribus controverſam fuiſſe, & plenam diſſenſionis inter doctiſſimos. Id ſcilicet condonandum illis temporibus, quibus ne latum quidem unguem ab Antiquorum opinione recedere licebat, & nefas eſſe ducebatur remedio uti, quod ab iis infamatum fuiſſet. Sed tandem diſcuſſis præjudiciis prævaluit ſuperiore ſæculo experientia rerum magiſtra, ac repetitis exemplis apertiſſime compertum eſt lignorum quidem adminiſtrationem ad curandam luem veneream confirmatam, imparem & efficacem eſſe; contra vero uſum Mercurii tutum, certum, efficaciſſimum, modo rite adhiberetur; unde factum ut Medici, tum qui in Antiquorum verba jurare parati erant ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ vi veritatis omnes tandem adacti ſint Mercurio primas

mas deferre, ejuſque uſum in extirpanda omni lue venerea lignorum adminiſtrationi perpetuo præferendum eſſe uno ore confiteri.

Huic concluſioni ſuffragatur & ipſa ratio, quæ in rebus Medicis, ſi ſola ſit, parvi quidem; ſi vero experientiæ adſtipuletur, magni ſemper facienda eſt. Nam, 1. Partes integrantes, ſeu potius guttulæ decocti lignorum, cum non agant in ſanguinem gravitate, ut quæ ſanguinis partibus proxime æqui-ponderent, non poſſunt in illum agere niſi qualitate altera, figuratione nempe ſpecifica, cujus ope acres, aromaticæ, lixivioſa, quicquid ſpiſſum denſum, viſcidum cruori ineſt, ſolvere ac eliquare aptæ natæ partes ſeminio venereo inquinatas corrigant, imo vero ſeminium ipſummet paulatim deſtruant: Ac ſane ea eſt una agendi ratio, quam in decocto lignorum ab omnibus admitti certum eſt. At inde multiplex mali labes; partes enim illæ decocti debent ſua eadem figuratione tum ſolida tacite deradere & erodere, tum vitioſum liquidis acrimoniam impertiri: Unde ſumma corporis emaciatio, extenuatio, conſumptio; unde pulmonum calor, irritatio, exulceratio; unde jecinoris, cæterorumque viſcerum æſtus, phlogoſis, inflammatio; unde renum & veſicæ irritatio & phlogoſis cum gravi dyſuria; unde in fœminis immoderata menſtruorum eruptio; unde demum, ut paucis contraham, univerſa illa incommoda, quæ lignorum adminiſtrationi ſolent adeſſe vel ſuccedere. Ratione ipſa comite.

2. Guttulæ eædem decocti, cum momento ſatis debili pellantur, utpote parum ponderoſæ, nequeunt ſæpe in vaſa aut vaſorum glomeramina ſive glandulas penetrare, quæ ſpiſſiore humore, nimiumque denſato oppleta ſunt, neque adeo hærentem & vitioſum humorem ibi congeſtum ullomodo corrigere. Hinc ergo labes altera præcedente pejor, ſiquidem humor ille pridem infectus, ſi caſu vel temporis decurſu ſenſim eliquetur & circulationi reddatur, luem veneream alteram non raro renovat priore male extincta nihilo mitiorem.

Neutrum vero metuendum eſt a Mercurio; nam 1. Cum omnis acrimoniæ expers ſit, agatque ſolo pondere, neque liquidis acredinem, neque eroſionem ſolidis ullam ex ſe inferre poteſt. Certe ſi alterutra læſio ex ejus uſu videatur unquam emergere, ea non Mercurio tanquam materiali cauſæ accepta referenda eſt, ſed nimiæ humorum ipſorummet acrimoniæ aut virulentiæ, quam diluentibus & edulcantibus prius temperare ſatis diligenter curatum non fuit. In ſumma duplex tantum a Mercurio periculum imminet, ne partium pondere nimio viſcera molliora aggravet, & momento validiore vaſorum tunicas nimium diſtentas diſcindat. Sed utrumque præcavere facile eſt depletis prius venæ ſectione vaſis, relaxato emollientium uſu ſolidorum tono, Mercurio parce & partiter adhibito &c. ſed de his alibi.

2. Mercurius, cum momentum exerceat momento ſanguinis decies

& quater validius, vaſa quævis tenuiſſima, quæ occluſa & ſanguini ipſi invia ſunt, aperit, recludit, permeat, atque adeo virus omne undique extundit, profligat ubique, extirpat radicitus. Quod ſi qua vaſa in toto corpore impervia ſupereſſe poſſint, quod quidem ramum eſt, ſed quod tamen de vaſis duriorum exoſtoſium, gummatum, nodorum &c. interdum verum eſt, ea certe tantum, quæ cum momento Mercurii ineluctabilia ſint, vi nulla alia debiliore unquam in poſterum reſeranda ſunt, & quæ proinde pro vaſis omnino obliteratis haberi debent, humorque iiſdem impactus pro humore numquam reſolubili, & a quo nullum recidivæ periculum futurum ſit.

Qua ratione olim factum eſt ut Guajacum in Hiſpaniola pro præſenti luis venereæ remedio habitum fuerit?

III. Mirum fortaſſe videbitur nonnullis Guajacum ipſum nullo diſcrimine cum cæteris lignis confundi, & nullius efficaciæ ad luis venereæ curationem nunc cenſeri remedium idem, quod olim ir. Inſula Hiſpaniola tantopere initio valuit ad eumdem morbum.

Sed 1. Non ſatis conſtat de antiqua illa Guajaci virtute. Novi quidem unum eſſe aut alterum Scriptorem, (*a*) qui memoraverint in Inſula Hiſpaniola Guajacum ab Indigenis ad luem veneream cum ſucceſſu adhibitum, & Hiſpanis olim indicatum fuiſſe, qui eodem feliciter uſi ſint. Verum ſuſpicio eſt, neque vana, Scriptores illos morbi mitigationem pro radicali (*b*) curatione habuiſſe, qua in re a pluriмis in Europa quoque olim peccatum fuiſſe certum eſt.

2. Eſto tamen. Demus Guajacum ad curandam luem veneream efficaciter olim valuiſſe: Quid tum? Num potuit Guajacum recens exciſum, ideoque ſucci plenum virtute ea pollere olim in Hiſpaniola, qua deſtituatur in Europa, ubi exſuccum & evanidum adminiſtratur, quod ſane videtur ſubodoratus eſſe ipſe, qui primus Guajaci uſum in orbem noſtrum induxit? Qua de re vide Ulrichum Huttenum, *ubi ſupra cap. 6.*

3. Adde luem veneream, licet in Europa Guajaco non cedat, potuiſſe tamen in Hiſpaniola cedere, dum ibi natura mitior ſit & curatu facilior, teſte Gonſalvo Hernandez de Oviedo, *loco mox laudato*, & Fallopio, *Tract. de Morbo Gallico*, *cap.* 1. quorum hac de re teſtimonium poteſt exemplis confirmari. Exploratum eſt enim luem veneream in auſtrinis regionibus & lenius ſævire & facilius ſanari, quam in regionibus ad ſeptemtriones proprius ſitis.

4. Denique quorſum tam multa? Sperantne, qui hæc objiciunt, ſe unquam effecturos ut experimentis numero paucis antiquis, male comper-

(*a*) Antonium Muſam Braſſavolum, *in Reſponſ. ad quæſt. Alexandr. Fontana.* Ulricum Huttenum, *De Morb. Gallic. curat. per adminiſtr. ligni Guajaci cap.* 6. Gonſalvum Hermandez ab Oviedo, *Hiſt. nat. Indicar. region. Lib.* 10. *ſect.* 1. *cap.* 2.

(*b*) Sane teſtatur Sydenhamius *in Epiſtola Reſponſoria* 2. uſum Mercurii uſui Guajaci jam præferri in ipſis Inſulis Antillis.

pertis, in alieno orbe inſtitutis, quæ ambigua ſunt, fidem elevent experimentorum quæ plurima & certiſſima ſunt, quæ nunc, quæ quotidie, quæ apud nos fiunt, & quæ contra Guajacum apertiſſime teſtantur.

IV. Ne tamen Guajacum ſuis laudibus defraudaſſe videar, lubens conceſſero, 1. Ejus decoctum, quod de ptiſana quoque dictum velim quæ e China, Sarſa-parilla, Saſſafras &c. præparatur, facere ad morbos venereos locales & incipientes, ut ad gonorrhœam, bubonem, ulcuſcula venerea, & porros, in quibus ſeminio morboſo extirpando plerumque ſufficit, cum & paucum & recens ſit. Cauto tamen opus eſt, ne temere adhibeatur in macilentis, exſuccis, retorridis, bilioſis, picrocholis, iiſve qui pulmone, renibus, veſica jam male habent.

Caſus, ad quos decoctum Guajaci utile eſt.

2. Decoctum idem utiliſſimum eſſe, ſed ſub cautione eadem, ad dolores diſſipandos, ſi qui ab impura venere olim oriundi hydrargyroſi ſuperſint, ſive ſolum præſcribatur, ſive addito lacte vaccino ex arte temperetur, pro nota ſcilicet ægrotantium temperie humidiore vel ſicciore, ſeroſiore vel ſalſiore.

3. Denique decoctum illud neceſſario quandoque exhibendum eſſe poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam, ſi lues venerea cum ſtrumoſa aut ſcorbutica cachexia ita conjuncta fuerit, ut ſymptomata morboſa ab utraque cauſa dependeant. Mercurius enim, quo virus venereum potenter exterminatur, plerumque attingit quidem ſtrumoſum vel ſcorbuticum ſeminium, quod utrumque Guajaci decocto felicius cedit. Sic obſervavi ſyphiliticos nonnullos, qui ſtrumis vel ſcorbuto ſimul laborabant, ab hydrargyroſi legitima perfectæ valetudini reſtitui non potuiſſe, niſi poſtquam per menſem uſi fuerunt decocto meraciore, nunc quidem ſolius Guajaci, nunc vero Guajaci cæterorumque lignorum, cum additis plantis quibuſdam anti-ſcrofuloſis, aut anti-ſcorbuticis.

Opinor ad prius luis venereæ genus, ſcilicet ad ſtrumoſum, pertinere obſervationem illam, quam profert in *Præfatione Editioni Lugdano-Batave Aloyſii Luiſini præfixa* vir doctiſſimus Hermannus Boerhaave, ſcriptis ſuis *aureis & perpetua ſemper digniſſimis vita* de re Medica, ſi quis alter optime meritus, cujuſdam ſcilicet *ægri, qui incaſſum optimorum Medicorum conſilia ſequutus atque fruſtra hydrargyroſim expertus pro deſperato relictus fuerat, & qui tamen recte convaluit* uſu decocti Guajaci ex Methodo ab Huttenio deſcripta in Libro cui titulus eſt *De Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guajaci*. Sane ut ſuſpicer luem eam, de qua agitur, e ſtrumoſarum genere fuiſſe, id potiſſimum facit, *quod*, ut ipſe Boerhaave narrat, *in diverſis corporis locis oſſa eſſent adeo tabefacta, ut in digito manus articulus unus exciderit, in crure vero plurima loca carioſa ſpectarentur*. Licet enim ea oſſium labes lui venereæ, quæ ſtrumoſa eſt, non ſit *propria*, ut ajunt, *quarto modo*, experientia tamen compertum eſt in



Digitized by Google

illa frequentius uſu venire, quam in alia ulla. Quod ſi vera conjicio, jam obſervatio a Viro doctiſſimo propoſita inefficaciam Mercurii in profliganda lue venerea nullomodo probatura, quæ tamen ſola in quæſtione verſatur; ſed probatura ſolum Mercurii inefficaciam in curandis ſtrumis & ſtrumoſa cachexia, de qua nullatenus ambigitur.

Expenditur ſententia viri doctiſſimi Hermanni Boerhaave de virtute Mercurii.

Cætera vero argumenta, quæ *in Præfatione eadem* adverſus vim Mercurii in omni lue venerea, afferuntur, Auctoris nomine magna quidem, re tamen tanta non ſunt, ut a ſententia dimovere valeant „ Argentum vivum, *inquit Vir doctiſſimus*, ſola vi vitæ actum hoc malum „ ſanat, motu expellit. Ideo & ejus medicata poteſtas haud valet corrigere venereum tabum, quando ille figitur in locis, ad quæ actio cordis & arteriarum vix pertingit. Hinc cariem diploes cranii non ſanat, „ ſed in cellulas ejus oſſeas conſumpto pingui vacuas, iners effuſus ſtagnat. Inde & oſſium medullam inquinatam hoc malo vix repurgat. „ Gonorrhœas in ſola celluloſa penis fabrica hærentes, per quas vix ullus circumeuntium humorum impetus, numquam ſanat, licet luem ſimul dominantem perfecte eo tempore tollat. Oſſicula tenerrima, ſolis tenuibus tecta membranis.... ſervare nequit, ne excidant.... ſed „ mala venerea, quæ latitant in locis, per quæ arteriæ rubræ, flavæ, ſeroſæ, pellucidæ, cæteræque per quas liquida cum idonea velocitate „ ruunt, argentumque vivum admittere in ſe poſſunt, atque illud fortiter urgere vitali poteſtate, perfecte ſanari queunt Mercurii virtute. *Hactenus ille*.

Sed 1. Quandiu in parte corporis quavis, etiam a corde remotiſſima, vita eſt, hoc eſt quandiu in illa ſolidorum oſcillatio & liquidorum motio reciproca viget, quibus vita debetur, tandiu mercuriales atomi liquidis interjectæ & eadem, qua ipſa, vi actæ, moventur cum celeritate, quæ major ſit celeritate liquidorum ipſorum ex *Lemmate V. præced. capit.* & momentum exercent, quod adhuc multo majus ſit momento æqualium partium liquidorum ex *Lemmate VII.* ac proinde tandiu aptiſſimæ ſunt ad atterenda, comminuenda, diſſolvenda liquida quævis hærentia, inſpiſſata, impacta in ea parte; ad ſolidorum oſcillationes promovendas & intendendas; uno verbo ad ſeminium venereum exturbandum, ſi quod ibi lateat, & ad reparandos ſeminii venerei effectus, ſi qui ibi ſint ulla arte reparabiles. *Valet* ergo *Mercurii medicata poteſtas*, præ altero quocumque remedio, *corrigere venereum tabum* quacumque figatur in parte, dummodo ea pars vivat, hoc eſt dummodo ad illam *actio cordis & arteriarum pertingat*.

2. Quod ſi pars corporis quædam ſufflaminata ſolidorum oſcillatione & ſuppreſſa motione liquidorum plane emortua ſit, aut carie latenter eroſa, vel abſceſſu ſuffoſſa, tunc ſane mercuriales atomi, quæ in hærentibus

bus in parte fluidis minutiſſimæ fluitant, pulſionis defectu ſibi applicitæ & pondere deciduæ in guttas conſpicuas una coituræ ſunt, quemadmodum in defunctorum cadaveribus obſervatur poſt largam hydrargyroſim. Inde frequens eſt in iis qui Mercurio inuncti fuerunt; Mercurium colligi intra oſsa, ſi qua carioſa ſint, aut partes quaſcumque, ſi abſceſsu vel ulcere ſaucientur: Ut teſtantur Joannes Langius *Epiſtolar. Lib.* 1. *Epiſt.* 43. Joannes Fernelius, *De luis venereæ Curatione cap.* 7. Gabriel Fallopius, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 76. Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 6. *de Morbo Gallico*, *cap.* 1. Itaque jure merito ait Hermanus Boerhaave Mercurium *in cellulas carioſæ diploes inertem*, *effuſum ſtagnare*.

3. Collecto huic Mercurio via cita plerumque paratur qua effluat citra noxam, deraſa ſcilicet carie vel aperto abſceſsu. At vero, utcumque aliquandiu retineretur, nihil inde immineret periculi, ut jam pridem docuit experientia, quæ Antiquorum præjudicia de vi argenti vivi venenoſa falſi convicit. Siquidem Mercurius eſt, teſte ipſo Boerhaave loco laudato, *omnium forte cognitorum corporum minime rodens*, *vel acre*. Ideoque juxta Alexandrum Petronium Trajanum, *De Morbo Gallico Lib.* 6. *cap.* 3. cujus ſententiæ ſuffragatur experientia, *ſi poſt inunctiones in humano corpore intus relinquitur*, *propterea tamen*, *ubi ad ſe redierit*, *& alicubi firmes permanſerit*, *non magis obeſſe*, *quam plumbum*, *ubi forte in aliquo hominis membro retinetur*.

4. Minime poteſt Mercurio vitio verti, ſi *cariem diploes cranii non ſanet*: ſi *oſſium medullam inquinatam hoc malo vix repurgat*: ſi *gonorrhœas in ſola celluloſa penis fabrica hærentes .... numquam ſanet*. Cum ea enim ſymptomata a ſeminio venereo dependeant non tanquam a cauſa conjuncta continente, ſed tanquam a cauſa conjuncta ſimpliciter, poſito quidem ſeminio ipſa poni poſsunt, ſed illo ſublato eadem auferenda eſse non conſequitur. Nempe opus habent ulteriore curatione & diuturniore tempore, caries oſſium quidem, ut corrupta oſſis facies exfoliari; gonorrhœa vero ut proſtatarum, veſicularum ſeminarium & celluloſæ penis fabricæ ulcera detergi; ambo demum ut callus vel cicatrix feliciter coire poſſit. Satis eſt ſi Mercurius *luem dominantem eo tempore perfecte tollat*, ut ab illo tolli teſtatur ipſemet Boerhaave. Siquidem ea ratione profligato ſemel ſeminio, a quo ſolidarum partium vitia fovebantur, futurum, ut caries & exulcerationes ſuperſtites quæcumque, quæ ante venereæ erant & remediis ſuperiores, in meliorem naturam mutatæ remediis ordinariis jam tandem cedant.

5. Neque meliori jure objicitur in Mercurium, quod *oſſicula tenerrima*, *ſolis tenuibus tecta membranis*, puta vomerem & turbinata oſſicula interiorum narium, *ſervare nequeat*, *ne excidant*. Ea enim oſſicula vel tota ſubſtantia, quæ præ tenuitate fere perpetuum eſt, vel alterutra tantum facie



Digitized by Google

corrupta ſunt & carioſa, quod rariſſimum. Si prius, non magis poteſt integritas ipſis arte reſtitui, ne excidant, quam vita mortuo: Fruſtra igitur a Mercurio id exigas, quod a nullo remedio obtinere poſſis, & quod eſt ſupra naturæ vires. Si poſterius, deciſa ea oſſis facie quæ carioſa eſt, poteſt altera quandoque ſupereſſe, quod ſane a Mercurio æque tuto præſtari poteſt, ac ab alio quocumque remedio, atque adeo Mercurii conditio, ſi non melior, at certe haud pejor inde cenſenda eſt.

6. Quid multa? Licet vel ex ipſius Boerhaave verbis egregium pro Mercurio ſuffragium elicere, cui lubentes ſubſcribimus. Ille enim ultro fatetur *perfecte ſanari poſſe Mercurii virtute mala venerea, quæ latitant in locis, per quæ* diſtribuuntur *arteriæ rubræ, flavæ, ſeroſæ, pellucidæ, cæteræque per quas liquida cum idonea velocitate ruunt, argentumque vivum admittere in ſe poſſunt, atque illud fortiter urgere vitali poteſtate*. Sed per omnia corporis loca diſtribuuntur *arteriæ rubræ, flavæ, ſeroſæ*, aut *pellucidæ;* ſed in ſingulas illas arterias, quandiu vitali motu fruuntur, *liquida ruunt cum idonea velocitate:* ſed in ſingulas *argentum vivum* libere *admittitur, ac fortiter urgetur vitali poteſtate.* Conſequens eſt ergo, vel auctore ipſo Boerhaave, *mala venerea poſſe Mercurii virtute perfecte ſanari* in omnibus corporis locis, quandiu iis vita ineſt; ac proinde ſi forte Mercurius conceptas ſpes unquam fruſtretur, ut ſane fruſtratur aliquando, id inde deducendum eſſe, non quod extirpandæ lui venereæ impar ſit, ſed quod minus ſit comparatus ad virus ſtrumoſum vel ſcorbuticum profligandum, quorum alterutrum cum lue venerea conjunctum tunc lateat, quorum utrumque ſuis propriiſque remediis opus habeat præter Mercurium, ut extirpetur.

Uter utro potior ſit an interior exteriorve Mercurii uſus?

*Secundo*, Multa egimus, dum primas Mercurio detulimus; ſed non peregimus. Poteſt enim Mercurius ipſe bitariam adminiſtrari: intro ſcilicet ore hauſtus forma pilularum aut pulveris; & foris corpori applicitus quomodocunque. Hinc ergo exiſtit hoc in loco quæſtio altera, utra utri præſtet adminiſtrationis ratio, quæ præcedente quidem non minus gravis eſt, ſed ſolutu facilior, & in qua dirimenda interior Mercurii uſus exteriori apud cordatos omnes cauſa ceſſurus eſt, multiplici argumento.

I. Quod præparata Mercurialia deglutita ſpiculis acidis, quibus horrent, ventriculi tunicas pungant, irritent, laceſſant, atque adeo lædant & debilitent. Inde eſt quod ſtomacho plerumque male habeant, quicumque Mercurialibus intro ſumptis diutius uſi ſunt.

II. Quod particulæ præparatorum Mercurialium, pro ea doſi, qua aſſumuntur, parce, quin etiam parciſſime transfundantur in ſanguinem per venarum lactearum oſcula, *ex capite præcedente*, atque adeo paucam debilemque vim exerant in ſanguinem & in virus cum ſanguine confuſus.

III. Quod

III. Quod atomi præparatorum Mercurialium in ſanguinem tandem transfuſæ, cum ſpiculis acidis alte adactis configantur, ægre, tarde, parce ad nativam Mercurii formam redeant *ex Lemmate II. cap. præcedent.* atque adeo minus efficaciter ſanguinem corrigant & virus debellent, cum ex laudato capite tota Mercurii vis ab ea forma dependeat, qua diviſibilis eſt in minutias indefinite parvas, quarum ſingulæ globoſam figuram liberrime affectent.

IV. Quod mercuriales illæ atomi ſpiculis horridæ, dum in ſanguine fluitant, itu redituque tenuiſſima molliorum partium vaſa pungant, irritent, ſtimulent, unde calor, irritatio, phlogoſis, erethiſmus multiplex pulmonum, cerebri, ventriculi, jecinoris, renum & veſicæ, atque etiam uteri in mulieribus.

Hinc itaque liquet præparatis Mercurialibus intro ſumptis ventriculum quidem lædi, & multiplicem noxam pulmoni, cæteriſquè viſceribus inferri, atque adeo illorum uſum numquam plane innoxium eſſe: Inde tamen nec ſanguinem perfecte corrigi, nec virus altius repoſtum efficaciter profligari, atque adeo uſum eorumdem lui inveteratæ curandæ imparem eſſe. Quocirca haud mirum ſi interiori Mercurii uſui, ceu minus tuto & minus efficaci, præferatur exterior, a quo nihil ſimile metuendum eſt, imo vero a quo contraria omnino expectanda ſunt, utpote quo Mercurius in ſanguinem ſubeat 1. Intacto ventriculo, 2. Via facili & expedita, 3. Sub nativa forma; ac 4. Omnis acrimoniæ expers, adeoque ingreſſus opem laturus ſit certam, præſentaneam, efficacem & ex ſe plane innocuam.

Faceſſant ergo cum ſuis mendaciis qui panaceis, præcipitatis, magiſteriis, pilulis, pulveribus, arcanis, elixiriis, tincturis ſuis mercurialibus ſe luem veneream confirmatam radicitus curaturos eſſe audent polliceri, ceſſentque demum Medicinam contaminare & abuſu peſſimo egregia infamare remedia, quæ multis ſaluti fuere, & quæ multis ſaluti futura ſunt ſi rite exhibeantur. Neque enim is ego ſum, qui præparata Mercurialia intro ſumpta ullatenus improbem; quin potius ea proficua eſſe cenſeo, quoties iis adhibentur morbis, ad quos valent, & ea adhibentur methodo, qua par eſt. *Ad quos caſus valeant præparata Mercurialia?*

*Iis* quidem *morbis*, *ad quos valent*, nempe 1. Morbis venereis incipientibus & localibus, ut gonorrhϾ, buboni, ulcuſculis, porris, &c. quia tunc ſpes eſt nec inanis virus, quod paucum eſt & recens admiſſum, ea therapeja poſſe eradicari.

2. Confirmatæ etiam & univerſali lui venereæ non curandæ quidem, ſed ſi nimium ſæviat, mitigandæ tantum, dum otio liceat morbo certiorem medicinam facere; quod ſane non eſt ſupra notam & exploratam illorum præparatorum vim.

*Ea* vero *methodo*, *qua par eſt*, ſcilicet 1. Abſtinendo a præparatis Mercurialibus draſticis mochliciſque, & idcirco a præcipitatis Mercurialibus fere omnibus, ut quæ vomitiones & catharſes immodicas moveant; ſtomachum pervertant, imo non raro erodant; convulſivos ſolidorum erethiſmos, & abnormes liquidorum ataxias in variis partibus inducant, quæ numquam periculo vacant.

2. Inter cætera ea ſeligendo quæ blandiora & leniora ſunt, ut Mercurium ſublimatum dulcem, panaceam mercurialem, Æthiopem mineralem igne præparatum, quæ non minori forſan energia agunt, quam vehementiora, ſed minori certe tumultu, atque adeo ſemper minori periculo.

3. Diligenter cavendo ne hæc ipſa quanquam blandiora, doſi nimia, uſuve diuturniore aut frequentiore pulmonibus, ventriculo, veſicæ, utero &c. noceant; ſed ſingulis modum adhibendo ex artis legibus pro ægrotantium temperie, ſtatu, viribus; morbique natura & gradu.

Cæterum, quantacumque cautio ſit, ne putes vel in allatis ipſis caſibus interiorem Mercurialium uſum uſui exteriori unquam æquiparandum eſſe; hunc enim ſemper tutiorem, & efficaciorem, atque adeo cæteris paribus præſtabiliorem eſſe tum ratione manifeſtum eſt, tum experientia exploratum.

Quæ optima ſit Mercurii foris adhibendi ratio, ſuffumigiorum, emplaſtrorum, an linimentorum forma?

*Tertio*. Progredientibus ambages novæ. Poteſt Mercurius extrinſecus adhiberi triplici ratione, ſuffumigiorum, ceratorum ſive emplaſtrorum, & linimentorum ſive unguentorum forma. Conſtituendum itaque quæ omnium facillima, tutiſſima & efficaciſſima, atque adeo quæ ſit optima adhibendi Mercurii methodus.

I. Conſtat ex iis quæ ſupra dicta ſunt *cap. 7. hujus Libri* eam ſane laudem haud deberi ſuffumigiis, non dico acribus, quæ ab omnibus ſemper damnata ſunt, ſed ne leniſſimis quidem ex ſola cinnabari cum thure. Si enim inſtituantur capite intra conopeum concluſo, periculi plena ſunt, cum fumus mercurialis oculis, capiti, pulmonibus, noceat; ſi exerto, inefficacia plerumque, cum mercuriales atomi & quantitate pauca & motu debili introducantur exhalando; demum utroque modo ægrotantibus valde incommoda, ut qui æſtu nimio torreantur. Inde factum ut quidem in deſuetudinem abierint, nec jam unquam adhibeantur, niſi ſummum ad partem aliquam particularem ſuffiendum, ſi ſkirrho, exoſtoſi, ulcere, gummate, aut dolore venereo difficili laboraverit.

II. Idem ferme judicium de ceratis ſive emplaſtris mercurialibus ferendum eſt ex *laudato capite.* Licet enim minus periculi habeant quam ſuffumigia, tamen neque majore pollent efficacia, neque ſalivationem movent feliciorem; quandoquidem atomi mercuriales craſſioribus & unguinoſis emplaſtrorum partibus arctius irretitæ, nec frictione ulla, ſed ca-

calore ſolo corporis excitatæ & parcius & lentius intro ſubeunt. Adde & ægrotantibus incommoda eſſe, quos inde angi certum eſt calore, prurigine, varis, eryſipelate, imo furunculis, propter nimiam emplaſtrorum acredinem, aut perſpirationis inhibitionem. Ideo jam dudum ab univerſali eorum uſu deſitum eſt, neque, jam ea admoveri unquam ſolent, niſi ad tumores ſkirrhoſos, exoſtoſes, gummata &c. in parte quadam particulari reſolvenda.

III. Unus eſt linimentorum ſeu unguentorum uſus, in quo optatam tum facilitatem, tum efficaciam una reperire eſt. Unguenta enim majorem minoremve recipiunt Mercurii quantitatem ut lubet; inunguntur ad doſim, quæ videtur utilis; repetitur inunctio pro uſu, nullam in cute uredinem excitant, ſed ad ſummum levem & fugacem calorem; Merculiales atomi in unguentis laxe ligantur, extricantur facile, fricationis motu alte adiguntur &c. Uſus ergo linimentorum mercurialium cæteris omnibus præferendus eſt, ut ſane conſtat jam dudum præferri, non modo ad curandam luem veneream, quæ confirmata & univerſalis eſt, ſed etiam ad morbos venereos quoſcumque locales, ſed ad luem veneream particularem & incipientem.

Leges in adminiſtrandis inunctionibus ſervandæ.

Ut autem præparatio & adminiſtratio Unguentorum iſtiuſmodi optime inſtituatur, ſequentibus legibus ſtandum eſt.

1. Eligendus Mercurius purus, a ſordibus & plumbagine quam maxime defæcatus, & ſi fieri poſſit e cinnabari redivivus, ut inde in tenuiſſimas atomos tanto facilius diſſlabilis ſit.

2. Extinguendus ſaliva ſola in mortario æneo, vel ſummum pauciſſimis terebinthinæ guttis, ut partes laxius irretitæ ad priſtinam formam promptius redeant.

3. Admiſcendus cum axungia ſuilla, inſulſa, recente, quæ nulla acredine, ut a rancida quandoque fit, cutem exurat, aut varos pruriginoſos ad pilorum radices excitet.

4. Æger illinendus ad ignem, qui flamma ardeat, & poſt fricationem ſiccam, unde pars rubeſcat, eo fine ut pori amplius pateant, & Mercurium magis imbibant.

5. Illinendus fricatione cum ſpiſſore unguento, non penicillo pingendus cum liquidiore; ut mercuriales atomi motu & calore fricationis excitatæ altius penetrent.

6. Fricatio quævis tandiu producenda; dum cutis illita videatur exareſcere fricando, & fricantis manibus minus lubrica fiat.

7. Expedit non ab ægro fricationem fieri, ut a quibuſdam ſuaderi audio, ſed a miniſtris, qui ad opus habiliores & alacriores ſunt; manibuſque nudis, non chirotecha munitis, ut calor major fricatione accedat. Non clam me eſt miniſtrum ipſum venire in diſcrimen ſalivationis, ſi

idem

Digitized by Google

idem pluribus fricandis in die vacaverit; at nullum periculum eſſe probe novi, ſi uni tantum ſerviat, præſertim ſi ut primum finita eſt fricatio, curet manus probe eluere.

8. Oblita pars calidis femoralibus contegenda, ne illitum unguentum detergatur; & æger per horam unam a frictione lecto calide continendus, ut Mercurius vi caloris altius introducatur.

9. Sunt quibus placeat unguentum, quod cuti illitum ſupereſt, de induſtria extergere finita quavis frictione, ne odore quem ſpirat prodatur remedii genus, quod occultari opus eſt; & id quidem facile condonandum quoties juſtis de cauſis ægro neceſſe eſt, adhibitam Medicinam cautiſſime diſſimulare, ac ſe quotidie coram amicis aut propinquis præſentem ſiſtere. At vero ſimul attendendum eſt 1. Ut paulo major obliniatur unguenti doſis frictione qualibet; 2. Ut doſis oblita paulo diutius affricetur, donec unguentum videatur penitus exareſcere, atque adeo duplici illa via penſetur quicquid de remedii efficacia detrahitur præpropera unguenti deterſione.

Utrum utro tutius ſit, ſalivationem movere an nullam excitare?

*Quarto*. Tandem ſupereſt noviſſima quæſtio, ſcilicet an majoribus, crebrioribus, quotidianis inunctionibus uber ptyaliſmus arte proritandus ſit, an contra parciores & rariores inunctiones de induſtria adhibendæ, ut ſalivationis fluxus præcaveatur, vel parcior fiat. Dudum habuit, habetque etiamnum opinio utraque auctores ſuos, & utraque quidem egregios. Facillimum tamen litem tantam componere, ſi ad ea, quæ *duobus ultimis capitibus* jam adducta ſunt, æquo animo attendatur.

I. Salivationem, modo de admiſſa intra corpus debita Mercurii quantitate conſtiterit, ad exterminandum morbum abſolute neceſſarium non eſſe, ut ſupra probavimus, *cap. præced.* contra quam olim a multis creditum fuit, & etiamnum a nonnullis creditur.

II. Nihilominus tamen ſalivationem evacuationem eſſe, qua ceu via tutiſſima facillimaque virus, quod in ſanguine latet, maximam partem evacuatur; atque adeo cui, ſi deſit, opus ſit evacuationes alias quaſdam quaſi vicarias ſubſtitui, natura quidem per ſudorem vel urinam; arte vero per alvum, ut virus qua data porta poſſit effluere.

III. Imo vero ſalivationem medentibus cynoſuræ inſtar eſſe unde poſſint certius colligere, tum quanta Mercurii copia admiſſa ſit, tum quantam vim Mercurius admiſsus exerat in ſanguinem; atque adeo unde ſciant remedii efficaciam pro nata morbi natura aut inveteratione tutius moderari.

IV. Videri proinde utroque nomine ſalivationem proritandam eſse, ſi cætera conſentiant, tum ut exiturienti ſeminio morboſo via permittatur facillima, & quam remedii vis ſibi ipſa ſponte facit; tum ut liceat inde Medico conjicere quid jam actum ſit, quid ultra agendum eſse videa-tur,

Digitized by Google

tur, ne andabatarum more cæca nocte cogatur in morbum pugnare.

V. Salivationem potiſſimum requiri, quoties in gravi, antiqua, inveterata lue virus penetravit altius, ac plurimas partes jam invaſit. Tunc enim cum morbus difficilior ſit majori quoque opera enitendum eſt, ut virus alte repoſtum evellatur radicitus, & evulſum omnino eliminetur, atque adeo, ut vulgari fertur adagio, malo nodo malus cuneus quærendus eſt.

VI. Caute tamen ſalivationem ſemper temperandam eſse, & ſi e re eſse videatur catharricis coercendam, ita ut & pauca fiant in ore ulcera, nec profunda; & ejectæ quolibet die ſalivæ copia unam aut alteram libram non excedat. Quorſum enim ægros tædio, ærumnis, vigilia, dolore ſalivatione, temere nec ſine vitæ periculo conficere, macerare, torquere, exhaurire, ſi curari poſſint æque tuto, & majori compendio?

VII. Quin imo tarda & parca Mercurii adminiſtratione de induſtria declinandam, aut ſi appareat arte reprimendam eſse catharticis, ſi æger ad phthiſim inclinet, aut epilepſia laboret; ſi gingivæ ſcorbuto male habeant; ſi collum, collique confinia glandulis ſtrumoſis obſita ſint; ſi mulier uterum gerat; ſi vires infirmæ diuturno ptyaliſmi tædio tolerando impares eſſe videantur &c. Sed de his fuſius alibi.

DE

Digitized by Google

# DE MORBIS VENEREIS.

## LIBER TERTIUS.

### De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeja Morborum Venereorum localium,

*SIVE*

### De Lue Venerea incipiente.

---

### Caput Primum.

*De Gonorrhea virulenta.*

#### §. I. DESCRIPTIO.

Deſcriptio gonorrhϾ in viris.

Quotieſcunque Gonorrhœa virulenta a concepto ſeminio venereo affutura eſt, toties paucis poſt impurum coitum diebus, 4. 8. 12. primum deſtillat guttatim per urethram non ſine aliquo voluptatis ſenſu ſerum pingue, limphaticum, viſcidum, ſed paucum, quo extremæ canalis oræ conglutinantur; ſumma urethræ rima rubet, calet hiatque præter naturam; inaſſueta percipitur in genitalibus titillatio, præſertim inter mejendum, ſine dolore quidem, ſed cum aliquo caloris ſenſu, qui ad dolorem in dies propius accedit.

II. De

II. Deinde gliſcit paulatim morbus; tenditur, rigeſcit, induratur nervus ſine cauſa, at non ſine dolore; manant liquidioris ſeminis aut humoris ſeminalis guttæ multæ, ſpiſſæ, denſæ, maxime cum poſt emiſſam urinam veſica fortius exprimitur; creſcit in dies urinæ difficultas cum mordaci acrimoniæ & caloris ſenſu in urethra tota.

III. Poſtea omnia intenſius urgent; perineum tumet, calet, dolet, ſi prematur; ardor urinæ mejentem urit, diſcruciat; erectio frequens eſt, involuntaria dolorifica, cum ſenſu validæ conſtrictionis imo vero quandoque cum diſtorſione penis incurvati; uber adeſt profluxus ſeminis, aut ſeminalis humoris calentis, diluti, acris; modo colore cinerei & puriformis; modo punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notati; modo graveolentis, flavi, viridi, vere purulenti.

IV. Demum deferveſcente caloris vi, paulatim miteſcunt & remittuntur omnia; humor gonorrhoïcus plactius fluit, magis albicat, ſpiſſior eſt, exhauſta ſenſim ſcaturigine penitus exareſcit, ejectis prius floccis ſeu ramentis pluribus, tenuiſſimis, limphaticis, ſero innatantibus.

Quæ de viris diximus, pari ferme modo in mulieribus ſuccedunt. Siquidem I, Initio concepta labe madent paucis poſt diebus muliebria inſolito humore, & frequens adeſt in vulva pruriginis ſenſus cum calore conjunctus, qui ab urinæ ardore propius abeſt in dies. Deſcriptio gonorrhœæ in fœminis.

II. Dein aucto vaginæ calore, ardore, rubore, dolore, veretri admiſſio vix toleratur; urit acrimoniæ ſenſus inter mejendum, plerumque tamen remiſſius quam in viris; profluit copioſus humor ſeminalis, calens, liquidus, acer, modo puriformis; modo ſanguinolentus; modo flavus, viridis, graveolens, vere purulentus.

III. Inde imminuta ſenſim vaginæ & appoſitarum partium phlogoſi, ac miteſcente dyſuria, perſeverat tamen aliquandiu putris, vel purulenti ſeminis aut ſeminalis humoris effluxus, ſed in dies magis magiſque albicantis, donec pedetentim tandem ceſſet poſt emiſſos floccos limphaticos, tenueſque, qui urinæ velut ramenta albicantia innatant.

## §. II. SEDES, DIFFERENTIÆ, CAUSÆ.

I. Manat in gonorrhœa ex urethra in viris, e vulva in fœminis, ſeminalis humor non modo calens, acer, mordax, ſed etiam multus, uber, copioſus. Inde liquet ergo ſeminaria conceptacula, quæ ſunt primæ ſeminis aut ſeminalium humorum ſcaturigines, unde ſemen aut ſeminales humores in urethram in viris, in vulvam in fœminis profunduntur, vel omnia vel pleraque vel ex iis unum quodvis male afſici: Siquidem certiſſimum eſt axioma, *Ibi morbi ſedem eſſe, unde profluit humor morboſe vitiatus.* I. Sedes gonorrhœæ in viris.

Hæc

Hæc autem ſeminis conceptacula in viris quatuor ſunt. 1. *Veſiculæ ſeminariæ* geminæ, ad latera principii urethræ hinc & inde ſitæ, quæ ſemen prolificum in teſtibus ſecretum in ſuis receſſibus recondunt, ac in uretham gemino, quo patent, oſtiolo juxta caput gallinaginis effundunt cum opus eſt. 2. *Geminæ proſtatæ*, ſeu potius *proſtata unica*, veſicæ collo ſubſtrata & lateraliter adſita, unde ſeminale fluidum in ipſa ſecretum & duodecim capſulis coercitum foraminibus totidem in urethram ejicitur. 3. Ambæ *glandulæ Comperianæ* ſub acceleratoribus muſculis prope anum ſitæ, quæ ſeminalem humorem ab ipſis ſecretum longo & obliquo utrimque ductu in eumdem urethræ canalem evomunt ad penis radicem, & uno circiter pollice ultra emiſſaria veſicularum ſeminariarum & proſtatarum. 4. Demum *cellulæ multiplices*, quibus interna urethræ facies conſita eſt, & quæ ſeminalem humorem vix diſparem ab humore glandularum Cowperianarum ipſæ quoque eructant. Cæterum harumce cellularum nomine comprehendi velim glandulam ab Alexio Littre (a) deſcriptam, quæ citra proſtatam locata, urethræ adnata & inter utramque tunicam ſita, in hunc canalem multiplici foramine patet, unde jugiter manant guttæ aliquot humoris ſeminalis, qui cum humore glandularum Cowperianarum congener eſt.

(a) *Memoires de l'Academie des Sciences*, ann. 1700

Sedes gonorrhϾ in fœminis.

Totidem ſunt in mulieribus conceptacula, unde ſeminales humores in vulvam poſſunt confluere, ſed alio ſitu diſpoſita. 1. *Proſtatæ*, vel potius *proſtata*, quæ in fœminis urethram ambit, & in vulvam ſubter clitoridem dehiſcit duobus oſtiolis, ſive *lacunis* hinc & inde ad urethræ latera. 1. *Glandulæ Covvperianæ* in perinæo ſive interfemineo prope anum ſitæ, quæ juxta caruncularum myrtiformium radices bino ductu patefcunt in vulvam ad vaginæ principium. 3. *Glandulæ botryformes* racematim per vaginam conſitæ, quæ ſecretum humorem tenuibus & diſcretis oſculis eructant in vaginam, unde in vulvam loci declivitate defluit. 4. Denique *cellulæ* per urethræ faciem diſperſæ, quæ in fœminis tamen paucæ ſunt, cum urethra brevis ſit, atque adeo quæ ſi forte unquam, certe rarius quam in viris gonorrhœam ſolæ advocant.

Gonorrhœa multiplex eſt ratione ſedis tum in viris, tum in fœminis.

Inde ſequitur 1. Gonorrhœam in viris quadruplicem eſſe poſſe ratione ſedis, nempe veſicularum ſeminariarum, proſtatarum, glandularum Cowperianarum, & cellularum urethræ, prout partes illæ ſingulæ ſingulatim afficiuntur.

2. Gonorrhœam in mulieribus pariter totuplicem eſſe poſſe, nimirum proſtatarum, glandularum Cowperianarum, glandularum botryformium vaginæ, & cellularum quibus urethræ facies interna conſita eſt, ſi tamen hæc ultima ſedes ſola affici, aut affecta gonorrhœam poſſit unquam ſola inferre.

3. Inde plures emergere in utroque ſexu gonorrhœæ compoſitæ ſpecies,

cies, quoties accidit in utroque ſexu, accidit autem frequentiſſime in gonorrhœa ut ſimultanea vel gradaria & ſucceſſiva labe plura ſeminis conceptacula, duo, tria, imo quatuor, adeoque omnia ſimul afficiantur.

4. Simplices quidem gonorrhœas raro dari, quoniam rarum eſt ſeminis conceptacula, cum ratione officii, naturæ & humoris, quem continent, inter ſe conveniant omnia, & ſimili cauſarum earumdem efficaciæ ſingula pateant, plura a præſente cauſa ſimul non affici.

5. Si quando vero dentur, rariſſime ſimplices perſtare toto morbi decurſu, quoniam cum prope adſint invicem conceptacula ſeminaria, humoreſque inde deflui in urethra inter ſe communicent, rariſſimum eſt labem ab altero in alterum non propagari.

6. Singulas gonorrhœæ tum ſimplicis, tum compoſitæ ſpecies, tametſi ſymptomatis pathognomonicis una ſemper conveniant; gradu, numero, genere eorumdem ſymptomatum non parum invicem plerumque diſcrepare.

Quibus argumentis, confirmentur, quæ de ſedibus gonorrhœæ dicta ſunt.

Quæcumque hactenus de gonorrhœæ ſedibus dicta ſunt certiſſimis confirmantur argumentis. Conſtat enim in viris, qui gonorrhœa virulenta laborant, perinæum tumere, calere, dolere, quod proſtatarum, veſicularum ſeminariarum aut glandularum Covvperianarum inflammationem arguit. Conſtat in iiſdem malum non raro in teſtes devolvi, qui inde tument, calent, intenſe dolent, quod probat malum prius fuiſſe in veſiculis ſeminariis, quibuſcum arctum teſtibus intercedit commercium per vaſa deferentia ſeu ejaculatoria. Conſtat ſimiliter in fœminis gonorrhœa ægrotantibus extrema lacunarum oſcula urethræ hinc & inde appoſita manifeſta phlogoſi & inflammatione aliquando, imo non raro ulcere affici, ac in vulvam ſeminalem humorem ſemi-putrem infundere, unde liquet proſtatas ad quas lacunæ pertinent, tunc morbo tentari. Conſtat quoque in iiſdem vaginam aliquoties calere, dolere, & præternaturaliter madere humore ſeminali purulento, unde palam eſt morbi ſedem tunc ibi eſſe. Conſtat demum obſervatione in cadaveribus eorum obvia, qui gonorrhœa ægrotabant dum mortui ſunt, conceptacula ſeminis modo deſcripta in utroque ſexu, male ſemper ſe habere ex tumore, renitentia, rubore, phlogoſi, inflammatione, exulceratione, ſuppuratione vel apoſtemate, &c.

Sed ne mea fide loqui videar, conſuli velim (*a*) Alexium Littre Doctorem Medicum, qui teſtatur ſe compertum habuiſſe obſervationibus iteratis in cadaveribus eorum inſtitutis, qui dum fato functi ſunt, gonorrhœa actu laborabant.

1. In gonorrhœa virulenta ſeminis conceptacula nunc omnia, nunc pauciora, nunc ſingularia male affici.

2. Quæcumque affecta ſunt, tenſa, dura, tumida, rubra, inflammata deprehendi.

(*a*) *Memoires de l'Academie des Sciences*, ann. 1711

3. Mo-

Digitized by Google

3. Modo quidem humore putri, albo, flavo, viridi referta eſſe; ſed tamen integra & abſque ullo ſuppurationis aut exulcerationis indicio; quod rarum.

4. Modo vero ſuppurata, abſcedentia, eroſa, multifariam exulcerata, & purulento humore diverſicolore turgida, quod frequens eſt.

5. Emiſſaria, quibus conceptacula morboſa in urethram hiant, phlogoſi & inflammatione ſemper, imo non raro ulcere tentari in extremo fine qui in urethram abit.

6. Denique faciem internam urethræ ab emiſſariis illis ad ſummum uſque glandulis apicem humore eodem obduci, quo morboſa conceptacula turgent & rubram eſſe atque phlogodeam, imo vero ſæpius phlyctænoideam & ulceroſam.

Quid a variis in hoc erratum ſit.

Errant proinde 1. Quicumque credunt (*b*) cum Thoma Sydenhamio *contagionem* veneream in viris *carnoſam virgæ ſubſtantiam primum adoriri, quam corrumpens, eidemque primo inflammationem, mox ulceroſam diatheſim ſenſim inducens efficiat, ut ſanies, qualis in gonorrhœa cernitur, in urethram lente extillet*: quod nulla ratione cum rei veritate ſtare poſſe jam lippis atque tonſoribus notum eſt.

2. Quicumque putant cum (*c*) Nicolao de Blegny gonorrhœæ ſedem in mulieribus uterum eſſe, in quo confundit errore manifeſto fluorem album ſive muliebrem & virulentam gonorrhœam, affectus quidem ſpecie ſimiles, ſed tamen re diverſiſſimos, natura, cauſa, ſede & therapeja.

3. Quicumque exiſtimant cum (*a*) Guillelmo Cockburne Doctore Medico Anglo, gonorrhœæ ſedem in viris quidem in urethra tantum eſſe, numquam in proſtatis, veſiculis ſeminariis, aut glandulis Covvperianis: In fœminis vero in vagina tantum, numquam in proſtatis glanduliſque Covvperianis, in quo certiſſimis obſervationibus nullo argumento, ſed ex præjudicio tantum repugnat.

II. Cauſæ conjunctæ gonorrhœæ in utroque ſexu.

II. Profluit in gonorrhœa ſemen aliquando calens, acre, dilutum, puriforme. Prodit ergo tunc e conceptaculis æſtuantibus, irritatis, laceſſitis, motu ſyſtaltico frequenti ſeſe conſtringentibus, uno verbo e conceptaculis phlogoſi vel inflammatione affectis.

Profluit in gonorrhœa ſemen aliquando calens, acre, puriforme; punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notatum, vere ſanguinolentum. Prodit ergo tunc e conceptaculis, in quæ variis vaſorum circumrepentium ſciſſuris ſanguis effunditur, hoc eſt quæ non modo inflammata ſunt, ſed quod gravius eſt, in quæ ſanguis extravaſatur.

Profluit tandem in gonorrhœa ſemen calens, acre, flaveſcens, virideſcens, graveolens; vere purulentum. Prodit ergo tunc e conceptaculis, quæ non modo inflammata ſunt, & inflammata cum extravaſatione ſanguinis, ſed quæ ſimul eroſa ſunt & ſuppurata.

Hinc

(*b*) *In Epiſtola de luis venereæ hiſtoria & curatione.*

(*c*) *L'Art de guerir les Maladies Veneriennes.* Part. 2. chapp. 6. & 10.

(*a*) *De virulentæ gonorrhœæ ſymptomatis.* Part. 1. cap. 3. & 4.

Hinc ergo ſequitur 1. Tres gonorrhœæ ſpecies diſtinguendas eſſe ratione cauſæ : *Primam* , quæ a phlogoſi vel inflammatione ſimplici conceptaculorum ſeminis : *Alteram* , quæ ab eorumdem conceptaculorum inflammatione, ſed graviore, & in qua ſanguinea vaſa ῥῆξι diſcindantur, vel διαβρώσει dilacerentur ; unde ſanguinis extravaſatio : *Tertiam*, denique, quæ ab eorumdem conceptaculorum exulceratione vel ſuppuratione dependeat.

Gonorrhœa multiplex eſt ratione cauſæ.

2. Tres illas diverſas gonorrhœæ ſpecies, cum ſolo gradu differant, inter ſe ita proxime convenire, ut niſi morbi vehementia cito refrenetur, prima in ſecundam, ſecunda in tertiam facile convertatur ingraveſcente tum cauſarum tum ſymptomatum atrocitate.

3. Singulas illas gonorrhœæ ſpecies ſuos habere varioſque vehementiæ gradus majores minoreſve, pro extenſione vel intenſione inflammationis; pro numero vel amplitudine vaſorum quæ aperiuntur , & aperturarum unde ſanguis manat; tandem pro numero, extenſione , altitudine exulcerationum.

III. Phlogoſis & inflammatio cujuſcumque partis quadruplex eſſe ſolet , prout cum cæteris tumorum generibus diverſimode concurrit ; nimirum *phlegmonodæa*, *eryſipelatodæa* , *œdematodæa* , aut *ſkirrhodæa* . Idem ergo ſtatuendum quoque de phlogoſi ſive inflammatione conceptaculorum ſeminis, qua gonorrhœa infertur, atque adeo & ipſa quoque in totidem ſpecies pari modo diſtinguenda eſt.

III. Differentiæ gonorrhœæ in utroque ſexu.

Hinc ſequitur 1. Ratione ſpeciei inflammationis, a qua gonorrhœa pendere poteſt , quatuor nova gonorrhœæ genera conſtituenda eſſe , nempe gonorrhœæ. 1. Quæ ab inflammatione *phlegmonodæa:* 2. Quæ ab inflammatione *eryſipelatodæa :* 3. Quæ ab inflammatione *œdematodæa:* 4. Quæ ab inflammatione *ſkirrhodæa* producitur.

2. Proinde futurum eſſe, ut ſymptomata , quæ ad ſingula illa gonorrhœæ genera pertinent, multiplici ratione varient; numero, gradu, genere, pro diverſa inflammationis ſpecie, a qua pendebunt.

Sic ergo, ut paucis contraham quæ diffuſe dixi, plura ſunt ſumma gonorrhœæ genera pro diverſa ſede, cauſa, ſpecie cauſæ, quæ quidem ſingula ſuas habent differentias, numero multas, ut modo dictum eſt; ſed ex quibus , ſi bina aut terna una combinentur , multo plures emerſuræ ſunt.

Ne quis autem tot ac tam multiplices differentias gonorrhœæ temere afferri putet, velim attendat totuplices in morbis quibuſvis inflammatoriis a practicis vulgo admitti.

Quæ dicta ſunt confirmantur exemplis ſimilibus.

Sic 1. Inflammatio pulmonum in peripneumonia diverſum pulmonum lobum, aut diverſa ejuſdem lobi loca: Sic inflammatio inteſtinorum in dyſenteria diverſa inteſtina, aut diverſas ejuſdem inteſtini partes occu-

M pat

pat, ut modo dicebamus de inflammatione conceptaculorum ſeminis, qua gonorrhœa producitur. Et hinc *prima* claſſis differentiarum tum peripneumoniæ, tum dyſenteriæ, nimirum *ex ſede morbi*.

2. Sic aliquando pulmones levi tantum phlogoſi tentantur, & tunc ſputa copioſa, calentia, acria, puriformia, attamen mere pituitoſa ſeu limphatica tuſſiendo ejici, ut in catarrho; quod reſpondet primæ gonorrhœæ ſpeciei ratione cauſæ: Aliquando vero gravior inflammatio extravaſationem infert, & tunc ſputa calentia, acria, puriformia; ſed ſimul punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notata, aut vere ſanguinolenta expectorari, ut in principio peripneumoniæ; quod cum ſecunda gonorrhœæ ſpecie quadrat: Demum aliquando inflammatio in ſuppuratum abit, & tunc ſupra calentia, acria, graveolentia & vere purulenta educi ſolent, ut in peripneumonia ſuppurata, quod convenit cum tertia gonorrhœæ ſpecie.

Idem de inflammatione inteſtinorum dicendum eſt in dyſenteria, unde ſi inflammatio ſimplex fuerit, mucus multus, acer, calens, ſed pituitoſus; ut in dyſenteria incipiente: Si inflammatio cum extravaſatione ſanguinis conjungatur, mucus multus, calens, pituitoſus, ſed ſanguine perfuſus; ut in dyſenteria confirmata: Tandem ſi inflammatio ſuppuretur, aut exulceretur, mucus multus, calens, ſed putris, imo vere purulentus excernitur, ut in dyſenteria ſuppurata vel ulceroſa. Et hinc *altera* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex cauſa*.

3. Denique ſic inflammatio, qua pulmones in peripneumonia, & inteſtina in dyſenteria tentantur, nunc phlegmonodæa, eryſipelatodæa, œdematodæa, aut ſkirrhodæa eſt, ut modo dictum fuit de inflammatione conceptaculorum ſeminis, quæ gonorrhœam creat: Et hinc *tertia* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex ſpecie inflammationis*.

Cauſa antecedens gonorrhœæ eſt virus venereum.

Jam porro, ut in explicanda gonorrhœæ ætiologia procedamus, modo deſcripta in utroque ſexu ſeminis conceptacula nec phlogoſi, nec inflammatione, nec ſuppuratione aut exulceratione tentari poſſunt poſt impurum concubitum, ut in gonorrhœa virulenta, vel omnia vel pleraque tentari certum eſt, niſi acres, phlogoſticæ, corroſivæ particulæ perverterint naturalem indolem ſeminis, fluidorumque ſeminalium, quæ illa continent, quibus jugiter madent, quibus ſolis poſſunt impeti. Fatendum ergo in iis, qui ex impuro concubitu gonorrhœam contrahunt, ſemen cæteraque ſeminalia fluida inquinari ab admiſtis infuſiſque partibus acribus, phlogiſticis, & corroſivis, quæ e virulento alterutrius coeuntium ſemine exhalantes, & cum ſano altero communicatæ *venereum* illud *contagium* conſtituunt tantopere famoſum, quo ſenſim propagato luem veneream diſſeminari ſupra diximus *Lib.* 2. *cap.* 1. & quod unicam cauſam efficientem gonorrhœæ & cæterorum affectuum venereorum eſſe credimus.

Po-

*Quibus viis virus illud venereum ad conceptacula ſeminis illabatur?*

Poteſt autem virus illud ſemini ac ſeminalibus fluidis commiſceri via gemina: *Altera breviore* & faciliore, qua in viro quidem a corruptæ fœminæ vagina ad genitalia per urethram aſcendit in ſubſtantia vel ſaltem tenuis auræ forma; in muliere vero ab ejecto & intra vaginam admiſſo corrupti maris ſemine ad vicina ſeminis fœminei conceptacula illabitur vel exhalat: *Longiore altera*, qua corrupti ſeminis guttulæ ſanis genitalibus per coitum applicitæ, ac per multiplices poros ſenſim introgreſſæ, ſanguinem circumfluunt primum, ac inde maſſam ſanguinis totam ita inficiunt, ut ſemini, dum in ſanguine latet, propter analogiam confuſæ, una ſimul ad memorata conceptacula deferantur, ubi ſibi permiſſæ vires ſuas exerunt eo, quo jam dictum eſt, modo. Neutram quidem ex his communicationis viis rejectam volumus, cum neutra aliqua veri ſpecie deſtituatur, quamquam tamen videatur prior, quæ brevior & certior eſt, cum ſtructura partium, de quibus quæſtio eſt, & cum modo, quo gonorrhœa contrahitur in utroque ſexu, magis congruere.

*Quomodo nunc diverſa ſeminis conceptacula.*

I. Poteſt autem contagium venereum, quod genitalibus illabitur in actu venereo, vel aura morbifica, quæ ab eodem tunc exhalat, diverſa ſeminis conceptacula afficere, nunc plura, nunc pauciora; 1. Pro uberiore aut parciore copia, majore aut minore energia, ratione quarum vel omnia ſimul vel pauciora tantum adoriri poteſt: 2. Pro diverſa amplitudine oſculorum ſeu emiſſariorum, quibus conceptacula ſingula cum urethra in viris, aut cum vulva in mulieribus communicant, unde virus venereum auramve morbificam facilius uberiuſque admittunt, vel contra: 3. Pro diverſo compreſſionis gradu, quo a rigeſcentibus corporibus cavernoſis laudata emiſſaria varie, hoc eſt aut hæc aut illa, magis minuſve conſtringuntur & coarctantur, in actu venereo, dum miaſmata venerea præſto adſunt in obvia quævis impetum factura: 4. Tandem pro diverſo conceptaculorum tono, quæ quidem, ſi denſa ſint & ſana, afflato veneno magis repugnant, idem vero, ſi mollia ſint & fungoſa, altius faciliuſque imbibunt.

Hinc ergo futurum eſt, ut in viris aliquando gonorrhœa in proſtatis, in veſiculis ſeminariis, in glandulis Covvperianis, imo in cellulis urethræ ſingularem ſedem habeat; aliquando vero pluribus locis ſimul inſideat; quæ de fœminis quoque pari modo debent intelligi mutatis mutandis.

*Nunc eadem, ſed diverſimode.*

II. Virus conceptum in actu venereo variis conceptaculis ſeminis, in quæ admittitur, labem variam varie illaturum eſt, 1. Pro diverſa copia, aut diverſo energiæ gradu, quo cum agit in ſingula: 2. Pro diverſo tono partium in quas agit, nempe ut molliores vel firmiores ſunt; ſenſu pollent acutiore vel obtuſiore: majore vel minore, citatiore vel tardiore oſcillatione exercentur: 3. Pro diverſa ſanguinis indole & quantitate,

aut diverſo motus gradu quo truditur, ſcilicet ut acrior eſt aut inſulſior; copia magis minuſve abundat; celerius vel tardius movetur; æſtuat impenſius parciuſve &c.

Hinc ergo futurum eſt ut in utroque ſexu gonorrhœa qualemcumque ſedem habuerit, modo phlogodęa tantum, aut ſimpliciter inflammatoria; modo inflammatoria cum adjuncta ſanguinis extravaſatione; modo tandem ulceroſa vel ſuppuratoria fit.

*Nunc demum eadem & eodem modo, ſed gradu intenſionis diverſo afficiat.*

III. Inflammatio, qua gonorrhœa producitur, diverſę ſpeciei futura eſt, 1. Pro tono partis inflammatę, ut natura mollior erit aut denſior; 2. Pro natura & indole ſanguinis, ut acrior erit ſalſiorque, impenſiuſve rareſcet, aut e contra: 3. Pro copia ſanguinis, quę vaſis ineſt, uberiore vel parciore: 4. Pro motus gradu quo agetur, & pro momento quo appellet, nempe ut impetu niſuque majore vel minore in affectas partes arietabit.

Hinc ergo futura eſt inflammatio conceptaculorum ſeminis, a qua gonorrhęa pendet, phlegmonodęa, eryſipelatodęa, œdematodęa, vel skirrhodęa.

## §. III. SYMPTOMATA.

Gonorrhœę, ſicut cęterorum morborum, quatuor ſunt periodi, *principium*, *augmentum*, *ſtatus*, *& declinatio*, unde varia eſt ſymptomatum ratio, gradus, vehementia.

*I. Principio morbi levioris.*

*1. Stillicidium ſeminis.*

I. Initio gonorrhœę 1. Acres & corroſivę contagii partes recens admiſſę conceptacula ſeminis, in quę inſinuatę ſunt, ad majores & citatiores contractiones ſollicitant punctiunculis: Unde uberior ſecretio, atque inde *ſtillicidium ſeminalium fluidorum dilutiorum*. Sic & pari prorſus ratione fumus lacrymas ab oculis, piper ſalivam ab ore elicit.

*2. Extremæ urethræ rubor & calor.*

2. Stillatitię illę humoris ſeminalis guttulę, quę rarioribus guttis tacite depluunt, extremas urethrę oras, ubi hęrent ſuſpenſę, primum agglutinant, ac deinde vi phlogoſtica inflant & rubefaciunt, unde *extremæ urethræ calor & rubor*.

*In augmento.*

*3. Titillatio, prurigo, phlogoſis genitalium.*

3. In morbi augmento, invaleſcentibus in dies morſibus a latente feminio illatis, internę conceptaculorum tunicę in majores majoreſque criſpationes gradatim adiguntur, quibus neceſſum eſt extremos arteriarum fines comprimi, complicari, conſtringi, atque ideo ſanguinem in arteriis capillaribus hęrere, ſtagnare, congeri; unde phlogoſis conceptaculorum, in quę ſeminium venereum introgreſſum eſt, atque adeo una cum phlogoſi *calor*, *prurigo*, *titillatio genitalium*.

*4. Inflammatio conceptaculo-*

4. Quin imo diuturna cauſarum earumdem pręſentia conſequens eſt ut ſingula in dies intendantur; conceptacula ſodicentur altius; ſtamina, fibrę, membranę in criſpationes adigantur magis enormes; ſanguis a ſo-

folitis viis penitus præcludatur, præcluſuſque, qua data porta in lateralia vaſa limphatica tandem irrumpat. Hinc ergo *inflammatio* proprie dicta *conceptaculorum ſeminis*, *cum acuto caloris & acrimoniæ ſenſu*.

rum ſeminariorum.

5. Contingit plerumque ut urethra ſimul & eodem modo ipſa quoque inflammetur. Saltem ubi primum inflammata ſunt ſeminis conceptacula, debet & ipſa, quæ in utroque ſexu illis contigua eſt, cito inflammari. At vero inflammata urethra debent fibræ nerveæ, quæ urethræ intertextæ ſunt, magis tendi, atque ideo a præterfluente urina vividius ſuccuti. Hinc ergo inter mejendum acer, mordax, urens doloris & caloris ſenſus in urethra, ſive *dyſuria*.

5. Dyſuria.

6. Acutior doloris ſenſus in urethra inter mejendum involuntariam ſpincteris veſicæ conſtrictionem advocat ex noto ſympathiarum mechaniſmo. Hinc ergo ſupprimitur involuntarie urinæ fluxus, ſed qui ſuppreſſus momento temporis denuo permittitur voluntatis imperio, ſimilibus de cauſis iterum iterumque deinceps & ſupprimendus & permittendus alternatione eadem. Hinc ergo fit, ut urina non æquali tenore & fluxu continuo emittatur in gonorrhœa, ſed laborioſe, interruptis vicibus, ſubſultim, guttatim, & quaſi per ſtillicidium, hoc eſt ut *ſtranguria* cum dyſuria conjungatur.

6. Stranguria.

7. Calentia & inflammata ſeminis conceptacula ipſa quidem acutius ſentiunt; vividius vero percelluntur a ſemine aut ſeminali fluido, quo turgent, acriore & calidiore. Hinc ergo liquet multiplicari & intendi utraque cauſa venereas genitalium titillationes, acceleratores proinde & erectores muſculos ex ſympathiarum legibus in contractiones majores & frequentiores agendos eſſe, penemque ſponte identidem inflandum & tendendum eſſe, unde *frequens* & *involuntaria erectio*.

7. Frequens & involuntaria erectio in viris.

8. Simili mechanica ſponte & ſine præviis venereis illecebris excitatur in mulieribus, quæ gonorrhœa laborant, frequens & involuntaria contractio fibrarum carnearum vaginæ, tum longitudinalium, tum circularium, unde frequens & involuntaria *vaginæ rigeſcentia* & *clitoridis tentigo*, etiam dum libidinoſe non cogitant.

8. Vaginæ & clitoridis tentigo in fœminis.

9. Sed dum penis, erigitur, neceſſe eſt urethram diſtrahi, & proſtates, veſiculas ſeminarias, & glandulas Covvperianas, quæ peni appoſitæ ſunt, comprimi. Illæ vero partes, cum ex dictis inflammatæ ſint, neque diſtrahi, neque comprimi poſſunt ſine acuto dolore. Ergo neceſſum eſt *erectionem penis*, quæ in gonorrhœa frequenter ſupervenit, *dolorificam tunc eſſe*.

9. Erectio dolorifica.

10. Pari quoque modo in fœminis, dum riget & tenditur vagina tentigine, interior illius membrana complicatur, premunturque proſtatæ & glandulæ Covvperianæ, quæ vaginæ adjacent. Sed nec membrana illa complicari, nec proſtatæ glandulæque Covvperianæ premi poſſunt citra dolo-

10. Vaginæ tentigo dolorifica quoque.

rem ſævum, quippe quæ inflammatione tentantur. Igitur & in fœminis quoque rigidæ *vulvæ & vaginæ tentigo dolorifica* futura eſt in gonorrhœa.

11. Difficilis uſus rei venereæ in utroque ſexu.

11. Quandiu inflammatio verendorum actu viget, nec in viro penis erigi, aut erectus intrudi; nec in fœmina vagina dilatari, aut dilatata ſuccuti poteſt ſine dolore, cujus intenſio inflammationis intenſioni reſpondeat. Non poſſunt ergo, nec vir, nec fœmina, quandiu gonorrhœa inflammatoria laborant, *veneri indulgere ſine dolore*.

12. Copioſus effluxus ſeminis, vel humoris ſeminalis.

12. Quandiu manet inflammatio conceptaculorum ſeminis, tandiu fluida ſeminalia debent uberius ſecerni gemina de cauſa, tum quod majoribus & vehementioribus arteriarum oſcillationibus fortius exprimantur per colatoria, tum quod ab hærente & ſtagnante cruore colatoriis ſuggerantur uberius. Hinc ergo *copioſus & perennis effluxus ſeminis aut fluidi ſeminalis*, dilutioris, calidioris, acrioris, cujus jugi diſtillatione omnia ingraveſcunt & exacerbantur.

13. Effluxus ſeminis vel humoris dilutioris & acrioris, ſed qui colorem nativum retinet.

13. Semen autem, fluidave ſeminalia, quæ in hac gonorrhœæ ſpecie a genitalibus diſtillant, quanquam diluta, acria, calentia ſint, nativum tamen *colorem* fere *retinent*, nimirum, *albicantem* vel ad ſummum ex *albo cinereum*, quoniam ſincera ſunt nec ullam alieni humoris mixturam experiuntur, quo poſſit nativa facies corrumpi vel inquinari. Sic in peripneumonia incipiente vel levi, ubi nulla adeſt extravaſatio aut ſuppuratio, ſputa licet caleant & acria ſint, attamen mere pituitoſa ſunt, atque adeo e cinereo-albicantia, quandiu ſunt impermixta.

Ea ſolet eſſe morbi periodus in leviore gonorrhœa quæ fit a phlogoſi vel a ſimplici conceptaculorum ſeminis inflammatione ſine extravaſatione & exulceratione, & quæ maxime in ægrotantibus optime conſtitutis, & in quibus tum a ſanguine vitium, tum ab affectis partibus abeſt antecedens labes, intra menſem unum plerumque ſanatur, modo inflammatio, quæ affectis partibus inducta eſt, provido remediorum uſu & diætæ regimine ſine graviore noxa reſolvatur.

II. In morbo graviore & difficiliore.

II. Contra vero ſi nimia fuerit admiſſi contagii acrimonia vel copia; ſi inflammationi nullis vel inefficacibus remediis occurratur; ſi error admittatur in diæta gravis, multiplex; ſi ſanguis in ægrotante peccet acrimonia, aut ſi loca affecta labe aliqua male prius habuerint, omnia ſolent inde intendi, in pejus gradatim ruere, & ad eum gradum tandem deduci, qui ſummus eſt morbi ſtatus.

1. In viris perinæum in fœminis vulva & vagina calent & dolent.

Nempe 1. *Perinæum* quidem in viris, in fœminis vero *vulva & vagina impenſe calent*, *tument*, *dolent*, quod in viris ſubſtrata perinæo, in fœminis adſita ſint vulvæ ac vaginæ conceptacula ſeminis, quæ gravi tentantur inflammatione.

2. Interna conceptaculorum facies ſeminii morſibus objecta violentis criſpationibus diſcinditur, vel iteratis punctiunculis tandem ero-

ditur. Tunc ergo rorant ex hiulcis vaſis guttulæ ſanguinis, quibus dilutis, confuſis, intime commixtis nativus ſeminis, aut ſeminalis fluidi color inficitur. Hinc *crocea*, *flava*, aut *ſubflava fiunt fluida illa ſeminalia*, quæ in gonorrhœa gravi diſtillant; haud diſpari ratione ac in peripneumonia ſputa flava, ſeu potius rubiginoſa tuſſi ejiciuntur, quoties infuſo ſanguine pauco vitiata ſunt. 2. Effluxus humoris, flavi, crocei, ſubflavi.

3. Ingraveſcentibus ſenſim primis illis ſciſſuris, ulcuſcula in conceptaculis generantur, lata vel exigua, alta vel ſuperficiaria, pauciora vel numeroſiora, pro contagii vi, ſanguinis acrimonia, aut partis ipſius mollitie; unde pus ſanieſve jugiter manant, quibus fluida ſeminalia jam flava viridi vel ex flavo viridi colore tinguntur. Hinc *profluvium humoris ſpiſſioris, acrioris, corroſivi, purulenti, viridis aut ex flavo-virideſcentis*, qui ex ſemine vel ſeminali fluido, pauciſſimis ſanguinis ſtillis & aliquot puris guttis componitur. Sic in peripneumonia ſputa ſolent ex flavo vireſcere, quoties latet in pectore ſuppuratio vel exulceratio. 3. Imo viridis, aut ex flavo-virideſcentis.

4. Jugi defluxu humoris iſtiuſmodi, uberioris, acrioris, vere purulenti neceſſum eſt urethram magis ac magis inflammari in dies; imo vero ulcuſculis non paucis interdum affici, potiſſimum in extremis emiſſariis, quibus ab inflammatis conceptaculis morboſus humor urethræ inſtillatur, & quibus adhæreſcit diutius. Hinc ergo futurum eſt ut vividius a præterfluente lotio percellatur inter mejendum, unde non leve *augmentum* accedet *dyſuriæ* & *ſtranguriæ*. 4. Acerbiores dyſuria & ſtranguria.

5. Urethra graviter inflammata aut ulcuſculis ſaucia non poteſt in erectione penis vi diſtrahi ſine acerbo doloris ſenſu; quantumcumque vero diſtrahatur, non poteſt unquam peni in erectionem nitenti coextendi: Quamobrem neceſſum eſt penem erigi cum dolore ſummo, & cum maxime riget deorſum inflecti & incurvari quaſi chorda ſubtenſa, unde tunc *gonorrhœa chordata* dicitur. 5. Gonorrhœa chordata.

6. Quandoque vero accidit, ſed raro & in graviſſima tantum gonorrhœa, ut ligamentum membraneum, quo dorſum penis commiſſuræ oſſium pubis alligatur, quin imo alterutrum e corporibus cavernoſis, quæ penem conſtituunt, inflammatione afficiantur; quæ ſi eveniant, neceſſum eſt & penem cum dolore diſtendi, & *diſtentum* vel *ſurſum reflecti*, vel *ad alterutrum latus oblique declinare*. 6. Incurvatio vel diſtorſio penis.

7. Cum urethra inflammatione vel exulceratione laborat, haud rarum eſt poſt erectionem *guttulas ſtriaſve ſanguinis cum ſemine aut ſeminali fluido*, quæ a genitalibus manant, *commiſceri*, quæ a diſciſſa urethra diſruptiſve ulcerum labris proveniunt. 7. Effluxus ſanguinis poſt erectionem.

8. Quod ſi inflammatio ab urethræ ſuperficie altius penetret & ad celluloſam uſque ſubſtantiam, qua urethra cingitur, gradatim promoveatur, inde futurum eſt ut membranaceæ illius ſubſtantiæ cellulæ expan- 8. Senſus conſtrictionis in erectione.

ſioni valide repugnent, dum penis tenditur, & ſi forte cedant, gravem ab expanſione dolorem experiantur. Unde *dolor ille*, *ſenſuſque validæ conſtrictionis*, qua penis ſtringi videtur, cum in erectionem nititur.

9. Dolor ſimilis in vagina. 9. Debent hæc eadem de mulieribus intelligi, quæ ipſæ quoque *acutum doloris & adſtrictionis ſenſum ſolent experiri in vagina* & *in vulva*, ſi partes illæ involuntaria tentigine rigeſcant, quandiu inflammatæ ſunt.

10. Tunc ergo veneris uſus in utroque ſexu valde dolorificus. 10. Proinde neque vir neque fœmina *veneris uſu frui poſſunt* in graviore gonorrhœa, *niſi cum dolore ac labore ſummo*, & quod plerumque pejus eſt, cum manifeſta morbi exacerbatione.

Cum gonorrhœæ malitia, vi ſeminii morboſi, ægrotantis incuria, medentium culpa aut alio quocumque fato eo uſque proceſſit, cauta ac diligenti therapeja opus eſt, quæ inflammationi & erethiſmo genitalium occurrat, quæ ſymptomatum vehementiam leniat, quæ conceptacula tabo difluentia detergat, quæ latentes ſeminii reliquias profliget & eliminet, demum, quæ ulcera cicatrici repugnantia conſolidet, ſed hæc ſingula, cum ſint factu difficilia, multi temporis indigent.

III. In morbi remiſſione. III. Si ea ex votis ſuccedant, 1. Remittente inflammatione *remittent* pari paſſu *calor*, *dolor*, *erethiſmus genitalium*.

1. Dolor minor. 2. Seminalis humor, qui profluit, in dies futurus eſt *ſincerior*, *ſpiſſior*, *candidior*, *minus acer & mordax*, ſemini aut ſeminali fluido magis analogus, cum ſemine tandem perfecte concolor & congener.

2. Humor ſeminalis candidior. 3. Cum ulcus ad coitionem properat, fere perpetuum eſt emitti *limphaticos floccos filorum inſtar ſpiſſos*, *denſoſque*, qui velut ramenta urinæ innatant, & qui limpha nutritia conſtant, quæ dum ulcera reſarcit, in ipſis conceptaculorum canaliculis in floccos inſpiſſata conformatur.

3. Flocci limphatici in lotio. 4. Denique reſoluta inflammatione & ulceribus cicatrice obductis, *ſponte ceſſat ſeminis*, *ſeminalis fluidi puriſve profluvium*, & omnia naturalis œconomiæ munia inſtaurantur.

4. Ceſſat ſeminis profluvium.

## §. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

I. Diagnoſis gonorrhœæ in viris. I. *Diagnoſis* gonorrhœæ virulentæ facilis eſt in viris: In illis enim quicquid ex urethra defluit, vel a conceptaculis ſeminariis manat; ut ſemen, ſeminalia fluida, pus &c. in gonorrhœis; vel a veſica, uretheribus, renibuſque ut pus, ſanies, mucus, & mucoſa pituita in variis renum & veſicæ affectibus. Utcunque vero materiæ, quæ ex utroque loco ejiciuntur, conveniant aliquando ſpecie, forma, indole, quod tamen perpetuum non eſt, certe differunt ſemper modo quo ejiciuntur. Hæ ſiquidem numquam niſi cum urina defluunt, atque adeo numquam niſi dilatato veſicæ ſphinctere, quod nempe a loco proveniant ultra ſphincterem poſito; illæ vero ſeorſim ab urina prodeunt ſolæ, etiam cum ſphincter maxime conſtrictus eſt, quod a conceptaculis maneat citra ſphincterem ſitis.

Hinc

Hinc ergo obvium eſt diſcrimen, quo gonorrhœæ quævis a variis puris aut muci ſtillicidiis ex veſica dignoſcantur. Sed neque operoſius eſt quod ſupereſt conficere, nempe gonorrhœas diverſas diſtinguere; *ſimplices*, quæ inaſſuetæ potationi cereviſiæ; equitationi nimiæ; immoderato uſui veneris, etiam puræ; aut clyſteri calidius admiſſo ſuccedunt: Et *virulentas*, quæ uſui impuræ veneris contrahuntur contagione. Priores enim ſine erethiſmo invadunt, ſine dolore fluunt, cito & ſponte ceſſant, nec ulla ſtipantur malignitate. Poſteriores vero gravem dyſuriam advocant in principio, diuturnæ ſunt difficileſque, ac manifeſta acrimoniæ & virulentiæ indicia præbent tota ægrotatione.

At vero non ita certa eſt in fœminis gonorrhœæ virulentæ diagnoſis. Quæcumque ad vulvam in iis confluunt, vel a veſica per urethram, ut in veſicæ, renumque affectibus modo declaratis; vel ab utero per vaginam, ut in fluore muliebri; vel demum a proſtatis, glandulis Covvperianis, glanduliſque botryformibus vaginæ defluunt, ut in gonorrhœis cujuſcumque ſpeciei. Quæ modo quidem diximus circa viros, valent hæc eadem in fœminis quoque, tum ad diſcernenda puris aut muci ſtillicidia, quæ a veſica prodeunt, a gonorrhœis quibuſcumque, quæ a conceptaculis ſeminariis manant; tum ad diſtinguendas diverſas gonorrhœæ ſpecies, nempe ſimplicis aut virulentæ. Verum ſolet in fœminis gonorrhœa cum fluore albo, qui ab utero per vaginam manat, ſæpiſſime confundi, ad quem ſane, ut primum inflammationis vehementia remiſit, videtur ipſa proxime accedere, & cui errori favent mulieres, quæ morbi cauſas, vel ignorant aliquando bona fide, vel data opera plerumque mala fide diſſimulant. Et in fœminis.

Itaque ſi rei veritas, notitiaque primævæ indolis morbi ex ægrotæ confeſſione elici non poſſit, vel propter ignorantiam, vel propter diſſimulationem peſſimam, tunc una ſupereſt veri indagandi ratio, nimirum ſi vulva introſpiciatur. Monuimus enim ſupra tres in mulieribus ſedes eſſe gonorrhœæ, proſtatas, glandulas Covvperianas, & glandulas vaginales. Quamobrem ſi purulenta materies ex proſtatis per lacunas in ſuperiorem vulvæ partem, aut ex glandulis Covvperianis in inferiorem exprimatur, inde palam futurum eſt fœminam gonorrhœa laborare, non fluore albo, quoniam in illo materies putris ab utero per vaginam promanat. Quod adhuc certius conſtabit, ſi qua ſimul appareant inflammationis aut ſaltem phlogoſeos ſigna in iis vulvæ locis, quibus proſtatæ aut glandulæ Covvperianæ adſident, dum cætera vulvæ loca ab omni labe immunia ſunt.

At ſi gonorrhœa vaginalibus glandulis forſan inſideat, ut inſidet ſæpe, ultro confitendum eſt ne vulvæ quidem inſpectione a fluxu muliebri ullo pacto diſtingui poſſe, quippe qui & ipſe viam eamdem conſpurcet: Unde tunc futurum eſt ut res in ambiguo ſit, donec aperta confeſſio ægrotæ,

Digitized by Google

tæ, mariti aut viri cui conſuevit, verum tandem prodat; vel mali natura conjecturis ſaltem definiatur captis ex diuturnitate & difficultate morbi, aut ex ſymptomatis, quæ pedetentim ſuperveniant, & quæ veneream cauſam atteſtari videantur.

Haud me latet tamen quid a Scriptoribus * nonnullis vulgo afferatur ad inſtituendam, ut ipſi putant, certiſſimam utriuſque morbi diagnoſim. Volunt nempe fluxum gonorrhoicum & virulentum eſſe, quoties permanet conſpicuus fluentibus etiam catameniis: Contra vero fluorem muliebrem ſeu album eſſe, quoties evaneſcit, ſeu potius videtur evaneſcere prodeuntibus menſtruis, non rediturus niſi poſtquam menſes ceſſaverint.

Sed hæc, quantavis proferantur confidentia, ad gonorrhœam virulentam fluore muliebri dignoſcendam nequaquam poſſunt conducere: Neque enim ſatis vera ſunt de fluxu gonorrhoico, qui a proſtatarum aut glandularum Covvperianarum labe dependeat; at vero certiſſime falſa ſunt de gonorrhoico omni fluxu, qui a vaginalibus glandulis ſcaturiat.

1. *Non ſatis vera ſunt* de gonorrhoico fluxu, qui a proſtatis fœmineis, glanduliſve Covvperianis manet: Licet enim virulentæ materiei ſcaturigo a vagina, quæ catameniorum via eſt, nonnihil tunc diſſita ſit, cum iiſdem tamen quandiu profluunt, maxime ſi profluant ubertim, debet ea materies ita commiſceri in vulva, atque adeo atro ſeu purpureo colore ita infici, ut plerumque nulla ratione poſſit jam amplius dignoſci in mulieribus, quandiu menſtruantur.

2. *Certiſſime falſa ſunt* de gonorrhoico fluxu, quicumque a botryformibus vaginæ glandulis ſcaturit; cum etenim materia virulenta, quæ inde defluit, cum menſtruo ſanguine ab utero vel a vagina depluente & diu & per intima ſubacta confundatur in ipſa etiam vagina haud diſpari modo quam limpha ipſamet, quæ in fluore albo diſtillat ex iiſdem locis, inde neceſſum eſt ut gonorrhoicus fluxus iiſdem plane viciſſitudinibus obnoxius ſit, quibus fluxus ipſe muliebris, atque adeo de utroque perinde verum ſit, quodcumque de alterutro. Quapropter liquet nulla inde erui poſſe ſigna, quæ morbum a morbo dijudicent & diſtinguant, in quo conſentientem habemus experientiam.

II. De ſede gonorrhϾ nullis conſtat indiciis certis; neque magnopere opus eſt ad curationem, cum ubivis gonorrhœa ſedem habuerit, eadem fere remedia ex uſu futura ſint. Haud inanibus tamen conjecturis poteſt colligi, gonorrhœam inſidere.

1. *Proſtatæ & veſiculis ſeminariis*, quæ ejuſdem mali conſortes eſſe ſolent propter viciniam, nempe quoties materies uber eſt; tumor dolorque perinæum longe lateque occupant, & altius ſepulti videntur; teſtes ſine cau-

* Præſertim a Charletono *in Genealogia Rheumatiſmi uterini, ſive fluoris albi Hiſtoria.*

cauſa vel ſaltem levi de cauſa in morbi ſocietatem veniunt; denique ſymptomata omnia dolor, calor, erethiſmus genitalium intenſe urgent. Conjicitur autem veſicula alterutra tantum affici, ſi alteruter tantum teſtis caleat, doleat, tumeat, utraque, ſi uterque.

2. *Glandulis Covvperianis*, quæ mole parvæ ſunt & ſitu cutaneæ, quoties tumor & dolor minus extenſi, magis ſuperficiarii, & ad anum propius adpoſiti ſunt; pauca defluit materies; ſymptomata remiſſa ſunt. Conjicitur pari modo utramque glandulam Covvperianam ſimul ægrotare, ſi tumor, calor & dolor ani confinia occupent ad utrumque latus raphes; alterutram vero, ſi ad alterutrum tantum.

3. *Cellulis urethræ*, quoties pauciſſimus humor diſtillat, nulluſque in toto perinæo tumor, dolor aut calor percipitur. Vix tamen credo ab affectis ſolis urethræ cellulis gonorrhœam ullam unquam induci poſſe, præter gonorrhœam illam, quæ ſicca dicitur, & de qua infra.

4. Demum *omnibus ſimul partibus* memoratis, quoties omnia memorata indicia una concurrunt, atque adeo gonorrhœa intenſiſſimo genitalium calore, ardore, erethiſmo ſtipatur.

III. Cauſa triplex, qua gonorrhœam produci dictum eſt, non tam ex diverſa ſymptomatum natura dignoſcitur, quæ plerumque æquivoca videri poſſet, quam colore diverſo humoris diſtillantis, de quo certum eſſe poteſt judicium. III. Diagnoſis cauſæ gonorrhœæ.

Sic 1. Humor pellucidus, albicans, vel ex albo cinereus, uno verbo coloris retinens, qui ſemini aut ſeminali fluido naturalis eſt, *phlegoſim* aut ſimplicem tantum *inflammationem*.

2. Humor idem croceus, flavus aut obſcure flaveſcens, atque adeo confuſis, dilutis & intime commixtis ſanguinis guttulis tinctus *inflammationem*, quæ *cum extravaſatione* conjuncta ſit.

3. Denique humor ex flavo vireſcens, viridis aut atro-viridis adeoque puris admixti præſentia contaminatus *ulceroſam* aut *ſuppuratoriam inflammationem* arguit.

IV. Haud diſpari ratione de ſpecie inflammationis conjiciendum eſt. IV. Diagnoſis differentiarum gonorrhœæ.
Nempe 1. *Oedematodæam eſſe*, ſi copioſa manet materia, ſed ſeroſa, diluta, parum mordax; ſi dyſuria, calor, erethiſmus genitalium mediocres ſint, cum molli perinæi tumore.

2. *Phlegmonodæam*, ſi materies non quidem minus uber diſtillet, ſed ſpiſſior ac mordacior; ſi dyſuria, calor dolorque genitalium acerbiores ſint; cum manifeſto & firmo perinæi tumore.

3. *Eryſipelatodæam*, ſi dyſuria, calor, dolor & erethiſmus genitalium intenſiſſime urgeant; ſi fluat materies pauca, ſed acerrima, mordaciſſima & ſumme flava; neque tamen perinæi tumor ſymptomatum vehementiæ reſpondeat.

4. Ul-

Digitized by Google

4. Ultimo *Skirrhodæam*, ſi tumor manifeſtus & renitens perinæum occupet; ſi pauca profluat & ſpiſſa materies; ſi dolor, calor, erethiſmus genitalium moderati ſint; ſi remittente dyſuria ſuperſit ſtranguria propter compreſſionem a skirrhoſis proſtatis aut veſiculis ſeminariis appoſitæ urethræ illatam.

I. Prognoſis gonorrhœæ in genere.

*Prognoſis.* I. Cum gonorrhœa morbus ſit inflammatorius, debet & ipſa pro more cæterarum inflammationum, quatuor modis judicari, *reſolutione*, *ſuppuratione*, *skirrho*, *gangræna*.

1. Optimum quidem eſt *reſolvi* inflammationem, quæ gonorrhœam parit: Inde enim cita ac perfecta curatio ſine ulla labe, quæ in affectis partibus ſuperſit. Sed reſolutio raro ſuccedit, nec fere unquam niſi in levioribus gonorrhœis, & in quibus ægri tum iteratis ſanguinis miſſionibus ultro aquieſcunt, tum a regula & præſcriptione diætæ ne latum quidem unguem diſcedunt, quod in ægrotantibus perrarum, præſertim cum (*a*) *propter adoleſcentiam minus vident*, *magis impenſe cupiunt*, *conſulunt parum*.

(*a*) Terent. Adelph. Act. 5. Scen. 9.

2. Gravius eſt vero inflammationem in *ulcus* vel *ſuppuratum abire*, ut in omni gonorrhœa, ſi a principio negligatur, fere perpetuum, & in gravi haud infrequens eſt quantacumque cura adhibeatur. Tunc enim 1. Curatio tardior eſt diuturniorque, quia ulcus vel apoſtema inde genitum pedetentim & gradario progreſſu detergendum, carnibus opplendum, cicatrice obducendum eſt. 2. Minus perfecta, quia, etſi cætera incommoda abeſſent, at certe cicatrix ſuperfutura eſt, quæ ſi nimis dura, aut æquo fungoſior fuerit, urethram perinde anguſtatura eſt, unde ſtranguria, gonorrhœæ pediſſequa.

3. Idem impendet periculum, ſi inflammatio in *skirrhum convertatur*; nam pars skirrhodæa urethram, cui adjacet, ita mole comprimit, ut illa exiturienti urinæ ægre pervia ſit, unde ſtranguria habitualis in iſchuriam facile degenerans.

4. Demum de ægri ſalute fere conclamatum eſt, ſi inflammatio *in gangrænam deſinat*, ut cui cum in occulto lateat, efficaciter mederi difficillimum ſit. Abſit tamen de gonorrhœa vix unquam tam male ominari, niſi fato peſſimo inflammatio urens, deleteria, intenſiſſima ſit; niſi omnia omnino auxilia omittantur; quin imo niſi pars inflammata diuturna equitatione, aut coitione immodica, compreſſa, contuſa, male habita fuerit.

II. Prognoſis gonorrhœæ pro diverſa ſede.

II. Cæteris paribus *gonorrhœa levior* eſt, ſi quod tamen rarum eſt, *glandulas Cowperianas tantum afficiat*, quia cum parvæ ſint & cuti proximius ſubjectæ inde morbus minor eſt, & topicis remediis non inacceſſus; ſeminis purulenti effluxus parcior; & abſceſſus, ſi forte accidat, curatu facilior cute inciſa.

Con-

Contra vero *gravior* eſt *gonorrhœa*, quę ſedem habet *in proſtatis* aut *veſiculis ſeminariis*, tum quia cum majores ſint, inde quoque major eſt & latius extenſa inflammatio, uberiuſque ſeminis putridi effluvium; tum quia ſi loca affecta abſcedant, ſanatio difficilius & lentius ſucceſſura eſt.

De prognoſi gonorrhœę, quę *ſolis urethræ cellulis* inſideat, vix quidquam dicendum occurrit, cum hujus tractatio ad ſecundum ſequentis capitis articulum pertineat, ubi *de gonorrhœa ſicca*.

III. Gonorrhœę fata, diſcrimina, therapeję differunt quoque inter ſe pro diverſa inflammationis ſpecie, a qua morbus dependet. III. Diagnoſis gonorrhœæ pro diverſa ſpecie inflammationis.

Nimirum 1. Si ab *œdematodæa*, nec acerba ęgrotatio, cum omnia lenia vel ſaltem moderata ſint, nec curatio difficilis futura eſt, cum plerumque nulla, vel ad ſummum levis tantum fiat exulceratio. Quamobrem parcior ſit ſanguinis miſſio, rarior diluentium & humectantium exhibitio; contra vero purgatio frequens, iterata, ſicut & uſus ptiſanę ſudoriferę ex lignis Guajaci & Saſſafras, radicibuſque Chinę & Salſę-parillę; alioquin enim metuendum foret, ne per relaxata ſero conceptacula, aut conceptaculorum emiſſaria aquoſius ſemen diſtillaturum ſit, etiam poſt curatam gonorrhœam.

2. Si a *phlegmonodæa*, majus imminet periculum futurę ſuppurationis, ideoque pręmiſſis venę ſectionibus pluribus largiter exhibenda diluentia, demulcentia, anodyna, a quorum uſu non prius deſiſtendum quam genitalium calor & erethiſmus manifeſte remiſerint.

3. Si ab *eryſipelatodæa*, jure metuendum eſt, ne gravis ſuccedat partium affectarum exulceratio, ideoque pręmiſſis venę ſectionibus, non diluentibus modo, demulcentibus & anodynis inſiſtendum eſt, ut in caſu pręcedenti, ſed etiam narcoticis, quę acutiorem partium dolentium ſenſum obtundant minuantque.

4. Tandem ſi a *ſkirrhodæa*, non omittenda quidem remedia, quę hactenus indicata ſunt, ſed diligentiſſime curandum, ut interno uſu pręparationum mercurialium, ac potiſſimum externis perinęi inunctionibus cum unguento mercuriali materia in affectis conceptaculis hęrens & impacta diſcutiatur & reſolvatur.

IV. Cęterum gonorrhœa qualiſcumque, modo medicina adhibeatur opportuna, periculo vacat, ac feliciter ſanatur, tardius citiuſve pro ſymptomatum vehementia, contagii venerei acrimonia, varia ſanguinis diatheſi &c. IV. Diagnoſis gonorrhœæ pro natura ſymptomatum.

2. Verumtamen ſi gravior fuerit, ac diutius repugnaverit remediis, curatę ſolet plerumque ſupereſſe involuntarium & habituale ſeminis ſtillicidium, ob eroſa, dilatata, vel relaxata proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſaria.

3. Gonorrhœa luem veneream numquam inducit, modo ſemen aut ſemi-

ſeminale fluidum contagio venereo contaminatum ubertim & libere profluat, quia admiſſum virus exhauritur, potiſſimum quidem, ſi ſimul ea uſurpentur remedia, quæ eidem ſcopo accommodata ſunt.

4. At vero ſi virulenti ſeminis aut ſeminalis fluidi effluxus ſupprimatur aut imminuatur, tunc refluxu morboſi ſeminii ſanguinem contaminari neceſſum eſt, atque adeo luem veneream contrahi. Supprimitur autem vel imminuitur effluxus ille pluribus de cauſis, 1. Superventu febris, unde aucta partium affectarum inflammatione ſeminis emiſſaria obſtruuntur: 2. Callo vel fungo in exulceratis conceptaculis ſeminariis oborto, quo eadem emiſſaria comprimuntur vel offerciuntur: 3. Præpoſtero aſtringentium uſu, quibus emiſſaria eadem conſtipantur. 4. Inflammatorio vel ſkirrhodæo teſtium tumore, quo ſemen congeſtum retinetur.

5. Gonorrhœa cujuſcumque ſpeciei fuerit, ſolet in fœminis toleratu facilior eſſe, cæteris paribus, quam in viris: Quod illæ nulli vel ad ſummum levi dyſuriæ obnoxiæ ſint, *nulli* quidem, ſi gonorrhœa ſedem habeat in glandulis vaginalibus vel Covvperianis, vel urethra hinc longe diſtet; ad ſummum vero *levi*, ſi ipſi proſtatæ inſederit, quamvis enim urethra ab omni inflammatione tunc immunis non ſit, attamen præceps urinæ rivus per urethræ ductum, qui brevior eſt latiorque in fœminis, nulla vel minima noxa facile transfluit. Contra vero in viris, cum affecta conceptacula omnia cum urethra communicent, quæ proinde mali ſemper conſors eſt, fit inde ut in his non modo dyſuria perpetuo adſit, ſed etiam ſemper gravior ſit acerbiorque, quoniam præterfluens urina eo vividius urethræ illidit in viris, quo via anguſtior eſt quam in fœminis, ac illiſus eo pluries repetit, quo via eadem longior eſt.

6. Pari quoque ratione gonorrhœa cujuſcumque ſpeciei ſit, minus gravis eſt in fœminis, quam in viris cæteris paribus. In viris enim calor & erethiſmus genitalium, qui dyſuriæ morſu induci vel ſaltem intendi ſolent, ſuppurationem aut exulcerationem difficilem plerumque advocant. Tum vero in iiſdem carunculæ, hyperſarcoſes, cicatrices, fungi, aliaque id genus, quæ in ulceroſa urethra, aut in conceptaculorum emiſſariis adnaſcuntur, viam urinæ non raro præcludunt vel anguſtant, unde habitualis ſtranguria, quæ in iſchuriam ſæpe degener eſt. Quorum malorum neutrum in fœminas videtur poſſe cadere, ex iis quæ præcedenti articulo dicta ſunt, vel quæ ſaltem in illas cadunt rariſſime.

7. Tandem gonorrhœa cujuſcumque ſpeciei ſit, difficilius curatur in fœminis cæteris paribus, quam in viris; ſive quod muliebria, quæ natura molliora ſunt, & quæ ut de utero vulgo dicitur, ſunt totius corporis veluti ſentina, ſi ſemel venereo ſeminio læſa ſint, nativo tono difficilius reſtituantur quam virilia; ſive potius, ut mihi videtur, quod

quod fœminæ facile negligant ſtillicidia, quæ male curatis gonorrhœis ſuperſunt, ut quibus pleriſque naturali vitio familiare ſit vulvam ac vaginam humore perfuſas experiri; cum e contra viri remediis non parcant, quandiu vel unica humoris guttula e genitalibus profluit, unde ſciunt nihil quidquam naturaliter prodire.

## §. V. CURATIO.

Tres ſunt gonorrhϾ periodi in inſtituenda curatione caute diſtinguendæ; Prima *incipientis* & *conſiſtentis*, in qua calor & erethiſmus genitalium intenſe urgent cum gravi dyſuria: Altera *remittentis*, in qua urina liberius ejicitur & cum minori dolore, ac putre ſemen vel ſeminale fluidum facilius & copioſius profluit: Tertia demum *deſinentis*, in qua pacato genitalium fervore purulenti ſeminis vel ſeminalis humoris ſcaturigo incipit exareſcere. Curatio gonorrhϾ.

I. In prima periodo, ſimul ac apparet gonorrhœa, omni ope atque opera minuenda eſt inflammatio facta vel fiens & futura præcavenda, temperandus urinæ ardor, demulcenda ſeminis aut ſeminalis humoris acrimonia, &c. I. In prima periodo.

In hunc finem 1. Sanguis e brachiorum alterutro ſtatim mittendus eſt, quod perinde ac in inflammatoriis quibuſcunque morbis, debet tunc primis diebus pluries iterari, pro ægrotanti viribus ac temperamento; & ſymptomatum vehementia. Sic enim depletis vaſis ſanguiferis, & imminuto ſanguinis circulantis momento, minor futura eſt inflammatio & tenſio; adeoque calor & dolor tum conceptaculorum ſeminis, tum urethræ ipſius.

2. Licet operæ pretium ſit in omni gonorrhœa ſanguinem mittere, largius tamen mitti debet in eis gonorrhϾ ſpeciebus, quæ ab inflammatione eryſipelatodæa ac phlegmonodæa dependent, ubi ſummus eſt genitalium calor, ardor, erethiſmus, cum graviſſima dyſuria, & in quibus proinde haud ſegnius, parciuſve venam tundendam eſſe opinor, quam in ipſa peripneumonia vel dyſenteria.

3. Præſcribenda ſimul pro potu ordinario ptiſana ex levi decoctione plantarum aliquot refrigerantium & demulcentium, ut radicum cichorii ſilveſtris, acetoſæ, nymphææ, althææ &c. foliorumque parietariæ, agrimoniæ, lactucæ &c. addendo pro ſingulis decocti libris ſemi-drachmam vel drachmam unam cryſtalli mineralis, ſalis prunellæ vel nitri depurati.

4. Alvus ſi natura aut uſu ptiſanæ liquida non ſit, blande ſubducenda quotidiana injectione clyſteris ex eodem decocto, quo ptiſana paratur, vel ſincero, vel cum inſtillato pauco aceto, cum ſolutis ſalis prunellæ vel cryſtalli mineralis ʒj. vel ʒij. aut cum diluta medulla caſſiæ recente ad ℥j.

5. Quod ſi inflammationis ardor tantus ſit, ut huic mitigando non ſuffi-

ſufficiat largus ptiſanæ uſus, tunc exhibendæ bis in die mane ſcilicet & veſperi emulſiones ex contritis in mortario marmoreo ſeminibus melonum, agni caſti, cannabis, papaveris albi, lini &c. *ana* ad ℨ. vel ℨß. vel ℨj. & dilutis affuſo ad lib. j. decocto florum nymphææ, poſt colaturam diluendo ſyrupi de nymphæa ℥ij. pro duabus doſibus.

6. Quin imo ſi omnia intenſiſſime urgeant, conducet cuilibet doſi emulſionis, ſed præſertim veſpertinæ narcoticum, adjici, quo acutior partium dolentium ſenſus ſopiatur vel ſaltem obtundatur ut *verbi gratia* ſyrupi de diacodio unciam ſemiſſem, tincturæ anodynæ guttas xv. aut xx. laudant diſſoluti gr. j. pilularum de cynogloſſo diſſolutarum grana v. &c.

7. At vero ſi debilior ſtomachus nimium hunc refrigerantium uſum non ferat, ut ſæpius accidit, tunc omiſſis emulſionibus ſola ptiſana utendum erit; imo ſi ptiſana quoque ſtomacho gravis ſit, ſola aqua communi, fontana vel fluviatili, affatim hauſta, & cui aliquantulum cryſtalli mineralis vel nitri purificati admixtum fuerit.

8. Verum ſi morbus remedia vincat & videatur in dies ingraveſcere, quod tamen numquam fere evenit, niſi maxima ægrotantium intemperantia; ſi urethra graviter inflammetur, ut in gonorrhœa chordata; ſi purus putuſve ſanguis ex deſciſſis ruptiſve ejuſdem vaſis promanet; ſi perinæum caleat, tumeat, doleatque præter modum; ſi dyſuria miſerrime urat; tunc iteratis pro Medici prudentia venæ ſectionibus, ac temperato, quantum fieri poterit, genitalium æſtu internis remediis, nimirum emulſionibus & ptiſana, ut ſupra dictum eſt, ad externa quoque ſive topica remedia confugiendum erit; itaque 1. Mentula & genitalia lacte tepido fovenda, imo & lacti immerſa continenda ſunt in inſeſſu: 2. Perinæo admovendum cataplaſma de mica panis cum lacte & croco; vel de oryza cum butyro cocta & infuſo croco alterata. 3. Decoctum radicis althææ; aqua ſpermatis ranarum diſſolutis aliquot ſacchari Saturnini granis leviſſime albeſcens; vel lac caprillum decocto radicis althææ dilutum & infuſo croco tinctum &c. in urethram ſyphone identidem injicienda ſunt, impulſu leniſſimo, minimo.

9. Conducit quoque uſus internus camphoræ & ſacchari Saturnini, quæ anodyna & anti-phlogiſtica facultate mire temperant, & *æſtum* compeſcunt. Uſurpantur autem forma pulveris, vel etiam boli excepta conſerva florum nymphææ, vel roſarum *ana* a gr. vj. ad ℈ß. ſed cautiſſime adhibeantur velim, doſique minima, præſertim ſaccharum Saturninum, cum ab omni noxa non vacet. Prodeſt etiam aqua Rabelii *capite ultimo Lib.* 4. infra deſcribenda, ſi ptiſanæ refrigeranti ad gratam aciditatem guttatim inſtilletur.

10. Allato remediorum apparatu gonorrhœa, ſi levior fuerit, intra paucos dies plerumque curatur, reſtitutis ſcilicet ſanguini naturalis circui-

cuitus viis, ac proinde feliciter reſoluta inflammatione conceptaculorum ſeminis. Tunc evaneſcentibus derepente dyſuria, genitalium fervore, dolore, erethiſmo, ſeminiſque effluxu æger tam perfecte convaleſcit, ut dubitet ipſe nonnumquam an gonorrhœa virulenta laboraverit.

11. Cæterum toto hoc primo morbi ſtadio, quod brevius aut longius, gravius aut levius eſſe ſolet pro contagii natura & copia, aut ægrotantis conſtitutione vel continentia, imperanda eſt diæta tenuis & humectans, nimirum æger ptiſanæ non parcat, ſed vinum & liquores omnes ſpirituoſos ex toto ſibi circumcidat, exercitiis vehementioribus & veneri valedicat, ac cibis utatur eupeptis & euchymis, quales ſunt carnes juniorum animantium, pullulorum præſertim, elixæ vel aſſatæ, ſalſis piperatiſque condimentis prorſus ablegatis.

II. In altera gonorrhœæ periodo, cujus initium dignoſcere facile eſt ex inflammationis remiſſione, dyſuriæ mitigatione, raritate ac leniore dolore erectionum, denique liberiore ſeminis aut ſeminalis humoris effluxu, eo debent indicationes omnes collineare, ut admiſſi contagii pars maxima facili purulenti ſeminis manatione eliminetur; cætera portio purgantibus alio avertatur; reliquiæ tandem, ſi quæ forte ſuperſint, ita profligentur ac corrigantur vi adhibiti Mercurii, ut intra ſanguinem tragœdias agere numquam poſſint. II. In ſecunda periodo.

Itaque 1. Æger identidem purgandus eſt, principio quidem cathartico blandiore, ne remiſſa inflammatio recrudeſcat, *verbi gratia* cum ℥ ij. medullæ caſſiæ in duobus cyathis ptiſanæ vel ſeri lactis depurati dilutæ pro duabus doſibus intra tres horas mane ſumendis jejuno ventriculo. Poſtea vero ſi ita e re eſſe videatur, addi poterunt ad efficaciorem catharſim movendam jalappium vel diagridium ad gr. x. vel xij. aut aquila alba ad gr. xx.

2. Valuit olim apud omnes, valetque etiamnunc apud nonnullos uſus exhibendi præparata Mercurialia, quæ catharticæ virtutis expertia ſint, ut Panaceam vulgarem, ſive Mercurium ſublimatum dulcem duodecim laboribus exaltatum; Æthiopem mineralem, ſive Mercurium ſulfure fixatum ignitione; Mercurium violaceum, ſive flores ammoniacales Mercurii &c. quorum ſingulorum doſis in adultis a gr. xv. ad ℈ j. ſingulis diebus vel alternis tantum pro Medici prudentia; ſed quæ conſerva vel ſyrupo excipiebantur ſub forma boli, ne dentes nigrore inficerent illita, imo quod pejus eſt carie tentarent.

3. Per uſum præparatorum Mercurialium iſtiuſmodi diligenter cavebatur, ne aeris humiditate aut frigore ventove vehementiore diaphoreſis, quam Mercurialia movebant, cohiberetur, unde fluxiones ac catarrhi graves accidiſſent. Quocirca jubebatur æger, ſi tempeſtas frigidior eſſet, cubiculo ſe continere.

4. Ubi primum continuato Mercurialium uſu prima apparebant ptyaliſmi indicia, purgatio exhibebatur præcedenti ſimilis vel præcedente paulo validior cum infuſo folliculorum ſennæ, additis ſale vegetabili & manna; vel cum diagridio ſulfurato & jalappio ſyrupo aut conſerva exceptis formam boli: eo fine ut verſus inferiora deturbaretur materies, quæ ad os irruens ptyaliſmum motura fuiſſet.

5. Ea methodo alternans præparatorum Mercurialium & purgantium uſus pluries repetebatur, ut morbi gradus & ſymptomatum vehementia poſcere videbantur, donec fluxus gonorrhoicus omnino evaneſceret, vel abiret tandem in ſimplex ſeminis ſtillicidium aliis remediis coercendum.

6. Verum frequentior illa & iterata præparatorum Mercurialium exhibitio videtur in dies obſoleſcere; neque injuria, meo quidem judicio. Compertum eſt enim illorum remediorum uſu non modo ventriculi tonum debilitari, vireſque infringi, quod ſane magnum eſt, ſed etiam quod maximum, ſanguinis acrimoniam ita intendi, ut ulcera, quæ in conceptaculis ſeminis latent, aucta ſanguinis dyſcraſia, nedum ſanentur, ſed maligniora fiant & curatu difficiliora. Certe pluries ipſe expertus ſum, & mecum expertos eſſe Medicos cæteros nullus dubitet uſu Mercurialium caute etiam exhibitorum dyſuriam jam remittentem, fluxumque gonorrhoicum fatiſcentem recruduiſſe, cum nova humoris manantis virulentia, quam flavus viridiſve color, auctaque acrimonia ſatis indicabant.

7. Ideo ablegatis vel ſaltem rarius uſurpatis præparatis Mercurialibus ore exhibendis, uſu jam receptum eſt frictionibus mercurialibus externe uti, perinæum, genitalia, clunes, inguina in viris; in fœminis vero perinæum, clunes, inguina, pudendi labia, imo niſi gravius inde doleant, vulvam ipſam unguento ſive linimento mercuriali ad ignem inungendo. Solent frictiones iſtiuſmodi tertio tantum vel quarto quoque die repeti, adhibita dumtaxat una vel altera unguenti drachma, ne illitus frequentior aut cum majore unguenti doſi ptyaliſmum concitet. Demum ut unguenti reliquæ cuti adhæreant, nec induſio abſtergantur, inducenda ſunt femorialia, quæ toto curationis tempore geſtentur.

8. Ea ſane methodus & *efficax* eſt & *commoda*. *Efficax* quidem, quia atomi mercuriales in cutis ſpiracula, in vaſa limphatica a cute oriunda, in ipſum demum affectarum partium contextum illitu ſenſim inſinuatæ corroſivas contagii venerei particulas, quibus morbus inducitur, efficaciter impetunt, infringunt, deſtruunt: *Commoda* vero, quia eædem mercuriales atomi illitus ope, via breviſſima & ſine ulla ventriculi noxa ad partes deducuntur, ubi latet ſeminium venereum, quod neutrum convenit præparatis Mercurialibus interne ſumptis, vel ſaltem minus convenit.

9. Quod ſi ptyaliſmus videatur inde forſan imminere, adhibita leni ca-

catharſi cum manna vel caſſia in ſero lactis aut ptiſana ſupprimi debet, antequam invaleſcat; ac poſtea eidem methodo, ſed minore unguenti doſi & longiore frictionum intervallo denuo inſiſtendum eſt per duas aut tres hebdomadas, vel per menſem unum, donec ſeminio venereo penitus debellato aut eliminato, gonorrhœa tandem perfecte curetur.

10. Porro in adhibenda ea therapeja cauto opus eſt, ſi frigidior tempeſtas fuerit, ut æger domi & cubiculo ſeſe contineat, quandiu frictionibus utetur; nam Mercurius ſanguini per illitum infuſus, diapnoem auget, ut de præparatorum uſu modo dicebamus, quæ ſi frigidioris aeris attactu intempeſtive reprimeretur, periculum inde foret, ne gravis decubitus aliquo fieret.

11. Dum frictiones illæ adhibentur, non omittenda cætera auxiliorum genera, quæ ad reliquias inflammationis conceptaculorum ſeminis reſolvendas, ſi quæ ſuperſint; quæ ad detergenda ulcera; quæ ad demulcendam ſanguinis acrimoniam utilia ſunt; ſed e contra eo majore diligentia ab ægrotante adhibenda, quod jam ab interno Mercurialium uſu vacet.

12. Quod ſi, dum ea geruntur, recrudeſcat genitalium inflammatio, aut virulenti ſeminis fluxus ſupprimatur, quod utrumque ægrotantium intemperantia non raro accidit, potatione, coitione, aut exercitatione nimia; tum omiſſa inutili imo nociva therapeja, opus ab integro inſtituendum eſt eamdem telam redordiendo, hoc eſt ea omnia, quæ primo gonorrhœæ ſtadio conferre diximus, in uſum revocanda ſunt, donec mitigata inflammatione ſuppreſſus humor libere denuo profluat.

13. In hac altera gonorrhœæ periodo eadem ac in præcedente victus continentia ſervanda eſt. Poteſt ad ſummum ægrotantibus, ſi ſtomacho langueant, concedi uſus vini oligophori, & multa aqua diluti, modo cætera omnia proſpere procedant, nec ulla ſuperſint fervoris indicia, quamquam tamen, (a) *quia prodeſt raro, nocet ſæpiſſime melius eſſet non adhibere omnino.*

III. Demum ubi primum ſedato ac reſtincto genitalium æſtu, reſolutaque inflammatione, ægrotans ab erectione involuntaria, tentigine, dyſuria &c. liber eſt, humorque ſeminalis ſpiſſior, lenior, parcior, magiſque albicans deſtillat, tum tertium adeſt morbi ſtadium in quo hæ ſunt Medici partes, ut ulcera interna detergat deterſaque conſolidet, ac tandem acrimoniam, quam ſanguis & ſemen contagii venerei afflatu contraxere, demulcentium & diluentium uſu temperet & corrigat. III. In tertia periodo.

Ad hunc ſcopum conferunt 1. Balſama & balſamica omnia identidem ore exhibita per tres quatuorve dies continuos, ut Terebinthina Chia vel Ve-

N 2

(a) Cicero *de Nat. Deor. Lib.* 3.

Digitized by Google

Veneta a ℥ß. ad ℥ij. modo ſola, modo cum Rheo pulverato a ℥ß. ad ℥j. aut quæ ſi non re, ſaltem nomine præſtant, Balſamum Copaivanum, vel Balſamum Canadenſe ad guttas ſex, decem, viginti, triginta, hoc eſt a ℈ß. ad ℈ij. Hæc autem triplici ratione poſsunt exhiberi, nempe ovi vitello diluta in liquore quovis diſsolvi; vel ſyrupo cuicumque, *verbi gratia* ſyrupo capilli veneris ſuperaffuſa uno hauſtu ex cochleari exſorberi; vel demum ſaccharo pulverato obvoluta boli inſtar deglutiri.

2. Lac aſininum, caprillum aut vaccinum, purgato prius corpore mane jejuno ventriculo exhibitum, imo ſi ſtomachus ferat, veſperi etiam ante decubitum, primum quidem & alterum ſincerum & impermixtum; tertium vero alteratum aqua ſecundaria calcis, aut levi decocto radicum Chinæ vel Salſæ-parillæ in pituitoſis & adipoſis; & levi decocto radicum tormentillæ, conſolidæ majoris, biſtortæ, vel fragariæ in bilioſis, melancholicis & macilentis.

3. Aquæ minerales, acidulæ, vitriolicæ, ferrugineæ, quales ſunt in Gallia *les Eaux de Camarets*, *de Capverd*, *de Caranſac*, *de Forges*, *de Paſſi*, & aliæ conſimilis facultatis, alibi non obviæ, quibus, ſi per quindecim aut viginti dies epotentur, quidquid acrius ſalſiuſve ſupereſt in ſanguine vel in ſemine eluitur ſenſim & everritur.

4. Quod ſi ea curandæ gonorrhœæ imparia videantur, poterunt interne adhiberi aſtringentia, ut corallia rubra præparata, ſuccinum, diaphoreticum minerale, crocus Martis aſtringens, lapis hæmatites, os ſepiæ, ſanguis draconis, terra Japonica, vulgo *Catechu* ſive *Cachou*, alumen rupeum &c. quorum ſingulorum doſis a gr. x. ad gr. xx. vel ℈j. Ex his numero pluribus vel paucioribus intime mixtis contritiſque, & conſerva roſarum rubrarum vel ſyrupo cydoniorum exceptis paratur bolus per duodecim aut quindecim dies devorandus alternis diebus, ſuperbibendo hauſtum infuſi theiformis foliorum ſiccorum menthæ, vel duo aut tria cochlearia aquæ ſtillatitiæ menthæ a Quercetano deſcriptæ *in Pharmacopæa* & a Lazaro Riverio ſæpius laudatæ *in ſuis Obſervationibus*, cujus proceſsum infra proferemus ad calcem Libri IV.

5. Quin imo, ſi humor qui a genitalibus diutius aliquando diſtillat, poſt diſcuſsum æſtum ac fervorem paucus ſit, tenuis, albicans, viſcidus, ſeminis inſtar adhærens, vere ſeminalis, tunc licebit impune uti injectionibus in urethram in viris, in vaginam in fœminis, non quidem aſtringentibus ſtypticiſve, a quibus ſemper cavendum eſſe arbitror, ſed mere deterſivis, ſcilicet ex levi decocto herbarum vulnerariarum, ut bugulæ, ſaniculæ, marrubii, gerani, alkimillæ &c. cum diſsoluto melle roſaceo; vel ex aquis thermalibus, iis maxime quæ ſulfureæ ſunt, decocto hordei alteratis.

6. Si quis plura deſideraverit ad exhauriendas contumacioris gonorrhœæ

rhœæ reliquias, adire poterit vel hujuſce Libri *caput III.* ubi *de ſeminis ſtillicidio*, quod gonorrhœæ non raro ſupereſt, vel ſequentis Libri *caput X.* ubi *de gonorrhœa quæ poſt hydrargyroſim reliqua eſt*, agitur.

IV. Cum ad perfectam artis notitiam opus ſit, non ſcire modo quid in curandis morbis agendum, ſed ſimul etiam noſſe quid cavendum ſit, ideo probe notari velim multa in curanda gonorrhœa virulenta plerumque peccari. IV. Quid peccari ſoleat in curanda gonorrhœa?

1. Purgantia mochlica temere præſcribendo, ut præcipitata Mercurialia, rubrum, album, luteum, viride; Trochiſcos alahandal &c. quæ ventriculi tonum ſemper debilitant ac peſſundant, facultatemque pervertunt; quæ ſupervomitiones, ſuperpurgationes, dyſenteriam, hæmoptoem, lipothymiam, aſphyxiam, mortem etiam quandoque inferunt; quæ numquam tuto, quæ raro impune exhibentur; quæ ſi unquam adhiberi poſſint a prudente Medico, in robuſtis tantum, athleticis, ruſticis, militibus &c. adhibenda ſunt.

2. Decocta, quæ vulgo ſudorifica dicuntur, & quæ parantur ex lignis Guajaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ, omnibus indiſcriminatim exhibendo. Valent ea quidem ad exſiccanda ulcera in pinguibus & pituitoſis, quibus ſanguis craſſior eſt aut nimio phlegmate luxuriat: At vero noxia ſunt in macilentis, melancholicis, bilioſis, quibus ſanguis ſiccior eſt & ſalſo-acrior, unde inſolenti orgaſmo, quem cient in ſanguine, renovant genitalium æſtum & inflammationem, & purulenti ſeminis fluxum augent, acrimoniam intendunt non ſine magno ægrotantium detrimento.

Cæterum decocta iſtiuſmodi, ſi quando conducere videantur, ſolent ſubſequenti formula præſcribi.

℞. *Lignorum Guajaci & Saſſafras*, ana ℥ij.
*Radic. Chinæ & Sarſæ-parillæ* ana ℥ j ß.
*Antimonii crudi craſſiuſcule triti & nodulo incluſi* ℥ j ß.

Ligna & Radices incidantur, & infundantur omnia tepide per noctem in aq. fontanæ lib. ix. Deinde bulliant moderato igne ad tertiæ partis conſumptionem, addendo ſub finem coctionis.

*Follicul. ſennæ* ℥ ß.
*Radicis liquiritiæ raſæ* ℥ j.

Colatura ſervetur ad uſum, ter in die uſurpanda ad ℥viij. mane jejuno ventriculo, hora quinta vel ſexta pomeridiana, & ante decubitum.

3. Præparatis Mercurialibus interne immoderatius utendo, vel abutendo potius, iis etiam quæ blandiora ſunt, ut Aquila alba, Panacea, Æthiope minerali, Mercurio violaceo &c. Hinc enim non modo gravis noxa ventriculo infertur, ut ſupra dictum eſt, ſed etiam maxime in conſtitu-

ſtitutione ſalſo-acri, ſanguinis excandeſcentia & ſeminalis humoris acrimonia adeo intenduntur, ut genitalium ulcera, quæ cicatricem proxime tractura videbantur, aliquando recrudeſcant & coitioni pervicacius inde repugnent.

4. Denique adhibendo præpoſtere injectiones aſtringentes in vaginam in fœminis, in urethram in viris, cum lapide medicamentoſo Crollii, Colcothare, aut pulvere *de Verny* infra deſcribendo *Lib. IV. cap. ultimo*, aliiſve id genus pulveribus ſtyptiais, vitriolicis, alumnioſis &c. quibus ſolet tum urethra morboſe conſtringi, unde gravis ſtranguria, quæ gonorrhœæ plerumque pediſſequa eſt, tum etiam lues venerea inferri, quoties ſemini aut ſeminali humori, cujus fluxus ſupprimitur, vel minima contagii pars adhuc ineſt, quandoquidem ſeminium illud intro coercitum cogitur ſanguinei, in quem refluit, latente vitio ineluctabilem noxam inurere.

## CAPUT II.

*De Empiricis gonorrhœæ curandæ Methodis, ac de commentitia ejuſdem Prophylaxi.*

### §. I. DE EMPIRICIS GONORHOEÆ CURANDÆ METHODIS.

Varii varias adhibent methodos curatorias ad gonorrhœam.

PRimo. Propoſuimus hactenus Therapejam, quam ad curandam gonorrhœam tutiſſimam, efficaciſſimam, experientia maxime comprobatam, atque adeo cæteris omnibus jure præferendam eſſe cenſuimus. Ne quid tamen in re ita gravi omiſiſſe videamur, lubet & cæteras methodos curatorias, quæ veluti compendiariæ a nonnullis commendantur, paucis proferre, ac de iiſdem judicium candide ſimul apponere, ne inani buccinatorum pollicitatione incautioribus fucus fiat. Sed omiſſis antiquioribus therapeiis, quæ primis luis venereæ temporibus olim adhibitæ ſunt, at vero quas dies jam pridem delevit, iis tantum inſiſtemus, quæ vigent hac ætate noſtra, & quibus novimus ægrotantes etiam nunc ſæpiſſime deludi.

Injectiones in urethram cum diſſolutis præparatis Mercurialibus.

I. Carolus Muſitanus (*a*) laudat quaſi ſpecificum remedium, quo intra triduum gonorrhœa ſanetur, & quod ſpem numquam fruſtretur, injectionem in urethram ſequenti modo præparatam.

℞. *Aq. Plantagin.* ℥ viij. *quibus diſſolv. Mercurii ſublimati dulcis in alkool redacti* ʒij.

*Agi-*

(*a*) *De morbis venereis, Lib. 3. cap. 1.*

*Agitentur ſimul, & liquoris illius turbidi ac tepidi* ℥j. *ſyphone eburneo in urethram injiciatur ter in die.*

Aſſerit Muſitanus hac injectione ſola, citra omnem alium remediorum apparatum, imminentem vel incipientem gonorrhœam ſtatim reprimi ac veluti ſufflaminari, modo abjecta cunctatione injectio adhibeatur ubi primum putridum ſemen fluere incipit; imo vero antequam quidquam diſtillet, & ſtatim atque genitalia poſt ſuſpectum concubitum inſolita prurigine titillantur.

Proſtat (*b*) *in altero praxeos Mayernianæ ſyntagmate* haud diſſimilis injectionis formula ad gonorrhœam virulentam, quæ ſequentibus verbis exprimitur.

℞. *Aq. calcis* ℥vj.
*Mellis roſati* ʒij.
*Mercurii dulcis in alkool redacti* ʒj.
*M. f. inde Injectio in urethram*, qua Mayernius ait *gonorrhœam virulentam certo ſanari præmiſſis præmittendis*, & qua aſſerit *Equitem* quemdam, nomine *Sir Kenelmum Digby intra quinque dies perfecte curatum fuiſſe ex gonorrhœa.*

Facilis profecto & expeditus gonorrhœam curandi vel præcavendi modus, ſi veritate niteretur, ſed quem maximo ganeonum infortunio tum ratio, tum experientia perinde falſi arguunt. Sed quæ velut inefficaces rejiciuntur.

1. *Ratio* quidem. Neque enim veriſimile eſt injectiones iſtiuſmodi contagio venereo jam ſuſcepto mederi poſſe, tum quod in urethram tantum penetrent, atque adeo ad virus uſque venereum non pertingant ſeminariis conceptaculis jam inſinuatum, ubi tragœdias incipit agere; tum quod etſi hucuſque forſan penetrarent, vix poſſent corroſivas contagii partes tam ſubito deſtruere, corrigere vel hebetare, ut mutata natura ab inflammandis ſeminis conceptaculis illico deſiſterent. Quin potius metuendum foret nec inani, ut opinor, fundamento ne ſalinæ & punctoriæ panaceæ Mercurialis & cryſtalli mineralis particulæ, quod de partibus Mercurii dulcis fixioribus magis adhuc verum eſſet, urethræ interiora & conceptaculorum ſeminariorum emiſſaria durius vellicando imminentem aut incipientem phlogoſim ſeu inflammationem præcipitarent vel intenderent.

2. *Experientia* vero; experimentum enim ipſimet fieri aliquoties juſſimus ſed ſine ſucceſſu, non quidem in incipientibus aut imminentibus gonorrhœis, circa quas Medicos adiri rarum eſt, ſed in recentibus; non iiſdem quoque formulis, quas modo tradidimus, ſed minore Mercurii dulcis aut panaceæ doſi, ea ſcilicet prudentia, quæ Medicum ſemper de-

N 4 cet

(*b*) *Tract.* 4. *De lue venerea cap.* 3.

cet in experiundo ; Numquam vero vel detrimentum vel emolumentum ullum inſigne inde acceſſiſſe obſervavimus.

Quapropter conjicerem opinionem de efficacia illarum injectionum inde conceptam fuiſse, quod adhibitæ fuerint in caſu ubi nulla imminebat gonorrhœa, vel ſi gonorrhœa jam inciperet, in caſu ubi gonorrhœa hæc erat e genere leniorum & facile reſolubilium, unde ſocordia aut vaniloquentia temere creditum fuerit, harumce injectionum ope imminentes gonorrhœas præcaveri aut incipientes ſupprimi, cum revera tamen laudatæ injectiones nihil ipſę pręſtiterint, aut ad ſummum felicem eventum, qui ſponte futurus erat, non corruperint.

Si cui tamen rem denuo experiri lubuerit, per me quidem facile licebit, modo periculum fiat non in gonorrhœa admodum virulenta, cum urethra & conceptaculis ſeminis graviter inflammatis dyſuria adeſt urens, mentula velut ſubtenſa chorda retracta deorſum incurvatur, abſceſsus in perinęo imminet &c. ſed in leni & incipiente gonorrhœa, ubi cum omnia mitiora ſint, delictum levius poſset minori damno permitti, ſi forſan committeretur experiundo.

II. Uſum internum cantharidum in ſubſtantia vel in infuſo.

II. Thomas Bartholinus (*a*) commendat in gonorrhœa virulenta ſequentem infuſionem, quam ipſe quoque Fridericus Hoffmannus (*b*) approbat.

℞. *Cantharidum pulveratar* ℈j.
*Infund. in vini Rhenan.*
Vel *ſpiritus vini* ℥iij.

*Stent in infuſione per aliquot dies, deinde per cartham bibulam filtrentur. Ex colato liquore cochlear unum ſeptem aliis cochlearibus ſeu vini ſeu cerevisiæ admiſce. Ex hoc mixto primo die cochlear unum, altero die duo, & ſic deinceps propinentur.*

Martinus Liſterus quoque *in Exercitatione Medicinali de lue venerea;* videtur nec ipſe uſum infuſi cantharidum reformidare, quo ſe bis uſum fuiſse refert in ęgrotis ſcilicet 11. & 12. In priore quidem caſu *drachma una cantharidum digeritur cinere calido cum* multis aliis in ſpeciebus *in ſpiritus vini rectificatiſſimi libra ſemiſſe;* Infuſum *filtratum per chartam bibulam bis in die præſcribitur ad guttas* xxxx. *in cereviſia tepida*. In poſteriore vero *cantharidum drachma una digeritur per diem balneo mariæ cum cochenilia in vini Rhenani lib.* j. & hujus infuſi *cochlear unum cum decocto Guajaci bis quotidie exhibetur*.

Conſtat ſimiliter cantharides in ſubſtantia a Paulo Hermanno (*c*) *in Cynoſura materiæ Medicæ* proponi *ad corrigendam gonorrhœam virulentam, incipiendo a doſi minori, ſcilicet a gr. ß. & ſi fiat cum ægri levamine ad gr.* j. *vel*

(*a*) *Hiſtor. Anatomicar. Centur.* 4. *Epiſtol.* 53. Et *Centur.* 5. *Hiſtor.* 82.
(*b*) *Pharmac. Medic. Chimic. Lib.* 5. *Sect.* 4. §. 76.
(*c*) Part. 2. in verbo *Cantharides*,

Digitized by Google

*vel* ij. Laudatur etiam ab eodem Infuſum cantharidum, cujus *unicam ſemiſſem*, miſcendam cenſet *cum aquarum nymphææ*, *portulacæ & graminis* ana ℥ij. *& olei terebinthinæ gutt.* v. quam mixturam *ſucceſſive exhibendam* eſſe ait *ceu extremum remedium in gonorrhœa virulenta inveterata cum ulceribus ſordidis*, imo *etiam per penem injiciendam*.

Demum Michael Albertus, in Academia Hallenſi Profeſsor Medicus, (*a*) proponit eſſe quoque *eſſentiam cantharidum Bartholinianam in ſubjectis robuſtioribus* ad gonorrhœam *valde contumacem & refractariam*, *modo cum aliquo moderamine adhibeatur*.

Miror equidem a tot tantiſque Viris remedium ad gonorrhœam proponi, non dicò tam infidum, ſed tam aperte pernitioſum. Cantharides enim, ſi interne uſurpentur vel doſi minima, *verbi gratia*, quarta parte grani unius, renes, veſicam, veſicę collum, aut urethram phlogoſi, inflammatione, exulceratione plerumque afficiunt, vel ipſo (*b*) eorumdem teſtimonio, a quibus tam temere laudantur ad gonorrhœam. Cantharides ergo, ſive in ſubſtantia ſive in infuſo interne exhibeantur, conferre numquam, nocere ſemper debent in gonorrhœa virulenta, in affectione ſcilicet phlogodea, inflammatoria, ulceroſa urethrę. Sed qui reprobantur, tanquam pernitioſus.

Inquient forſan, qui contra ſentiunt cantharides deterſoria pollere facultate, atque adeo conducere in gonorrhœa contumaciore ad detergenda ulcera dyſepulota. Sed eam detergendi facultatem cantharidibus ipſe numquam conceſsero, qui probe ſciam cantharides ad ulcera tantum inferenda, ad detergenda vero numquam externe adhiberi. Eſto tamen: Detergant cantharides. Quid tum? An ideo utendum erit remedio detergente iſtiuſmodi, quod inflammationem renovare, quod exulcerationem augere, quod ad gangręnam omnia deducere poteſt; quod ſępe inflammationem renovat, exulcerationem auget, omniaque ad gangręnam deducit? Non certe, ne quidem ſi alia deficerent omnia detergentia; minime vero, cum tot alia ſuppetant efficaciſſima & ab omni periculo plane immunia.

Sed obvia, ni fallor, erroris cauſa. Nempe in omni gonorrhœa adeſt dyſuria gravis, quę cum ſtranguria non raro conjungitur. Utrique viſum fuit occurrere uſu diureticorum, cęteriſque tutioribus cantharides, ut quę facultate diuretica egregie polleant, pręferre placuit, errore ſane peſſimo, cum loco diureticorum temperantium & demulcentium, quę frigida dicuntur, & quę ſola in inflammatoria dyſuria ex uſu eſse poſsunt, ad

(*a*) *Therapeiæ Medic. Sect.* 8. *cap.* 18.
*Et Materiæ Medic. Sectione* 2. *cap.* 1. §. 9.

(*b*) Vid. Hoffmann. & Hermannum *loc. ſupra laud.*
Et Albertum, *in Praxi extemporanea*, *Caſu* 24.

adhibitum fuerit diureticum phlogiſticum, corroſivum, deleterium; quo omnia exacerbari & ingraveſcere neceſſum ſit.

Cęterum quamvis neſcius non ſim cantharides interne olim exhibitas fuiſſe cum (*a*) ab Hippocrate, tum (*b*) a Galeno, haud diffitebor ab interno earumdem uſu caute ſemper abſtinuiſſe in gonorrhœa quavis virulenta, nec auctorem eſse velle cuiquam, ut eaſdem interne exhibeat, cum tot alia remedia ad gonorrhœam pręſto ſint, opportuna, pręſentanea, tuta; internuſque cantharidum uſus gonorrhœa qualicunque ſemper pejor ſit & periculoſior.

III. Exhibitionem cocheniliæ in ſubſtantiva vel in infuſo.

III. Idem Martinus Liſterus *in Exercitatione eadem*, quam modo laudavimus, tum ad gonorrhœam, tum ad affectos alios venereos Cocheniliam adhibet in Obſervationibus *quatuor*, 8. 11. 12. & 14. In prima pręſcribit cocheniliam in ſubſtantia, & doſi quidem maxima ſcilicet ad ℈ iv. *cum oſſis ſepiæ optime lævigati* ℈ ij. pro doſi qualibet, niſi forſan error ſit in numeris, in ſecunda & tertia exhibet *infuſum cochenilię;* demum in quarta cocheniliam decoquit in *valentiſſimi Guajaci decocto*.

Cum primus ille ſit omnium quos novi, qui cocheniliam ad curationem gonorrhœę propoſuerit, haud inanis conjecturę locus eſse videtur *medicamentum* illud ſpecificum, quod ait in *Præfatione Exercitationibus præfixa a ſe editum eſſe in Exercitatione illa de lue venerea*, & quo aſserit *ſe a multis annis cum ſucceſſu uſum fuiſſe ad gonorrhœam comprimendam*, ipſiſſimam eſse cocheniliam; neque enim reperire eſt in illa Exercitatione remedium ullum alterum, quod novum ſit, quod jam prius cognitum non fuerit.

Sed quæ conceptam ſpem plane fruſtratur.

Sed multa ſunt quę ſuadeant Liſterum hac in re lapſum, & de cochenilię efficacia in curanda gonorrhœa nimia neque ſatis explorata pollicitum fuiſse. Siquidem compertum eſt cocheniliam nihil eſse pręter animalcula Tunę, ſive Opuntio majori ſpinoſo innaſcentia in America, ſcarabęis ſimilia; quę fumo exſiccata, & alis pedibuſque truncata confricatione in globoſa grana conformantur. Debet ergo cochenilia, ut & cętera omnia, quę ab animalibus, ab inſectis potiſſimum proveniunt, ſale ſcatere alkalino volatili, quod ſane inſtituta analyſis teſtatum facit. Hinc deducenda eſt facultas cardiaca, elexiteria, ſudorifica, qua cochenilia pollet non minore, imo vero efficaciore quam grana Kermes, quibuſcum colore convenit; ſicut & virtus anti-epileptica, ſi ea valeat, ut (*c*) Stephano Clerico, Genevenſi Medico, olim viſum fuit. Hinc ergo deducenda quoque vis diuretica, quę in cocheni-

(*a*) *De internis affectionib. cap.* 38. *edit. Charter.*
*Et de ratione victus in acutis, textu* 104. *ejuſd. edition.*
(*b*) *Comment. in loc. Hipp. poſteriorem.*
*Et de ſimplic. Medicament. facult. Lib.* 11. *textu* 44. *edit. ejuſdem.*
(*c*) Mangetus Biblioth. Medic. in verbo *Cochenilia*.

nilia non minus conſpicua eſt, quam in pleriſque diaphoreticis, & qua certe aſellos ſive millepedes eochenilia ſuperat.

Primæ quidem illæ cocheniliæ facultates nullius utilitatis ſunt in gonorrhœa: At vero potuit hæc ultima fucum facere Liſtero, quaſi diuretica cocheniliæ vis ad dyſuriam & ſtranguriam gonorrhoicam valeret. In quo tamen eum errore maximo duci manifeſtum eſt ex ſupra dictis, quod dyſuriæ & ſtranguriæ phlogodææ, inflammatoriæ, ulceroſæ, qualis in gonorrhœa perpetuo adeſt, non frigida diuretica, ſed calida, qualis cochenilia eſt, adhibenda cenſuerit, quibus morbi cauſam intendi, atque adeo morbum ipſum ingraveſcere neceſſe eſt.

Nihilominus tamen, cum ab exhibita cochenilia exigua tantum noxa immineret, viſum eſt rei periculum aliquoties facere, non quidem primo gonorrhœæ ſtadio, cum omnia fervore ſummo exæſtuant, ſed ſecundo aut tertio, ubi omnia remiſſiora ſunt; neque vero ea doſi, quam Liſterus proponit, ſed doſi minore *verbi gratia* ad grana xv. pro doſi qualibet.

Hinc autem experientia compertum habui, quod animo prius conjeceram, nempe cocheniliam curandæ gonorrhœæ prodeſſe nihil, ſed nocere potius, quod dyſuriam, genitalium phlogoſim, ac ſeminalis humoris, qui diſtillat, acrimoniam & virulentiam intendat.

IV. Carolus Muſitanus laudat (*a*) ubi ſupra, quaſi ſpecificum ad veteres gonorrhœas Mercurium præcipitatum viridem, quem exhibendum cenſet a gr. ij. ad iv. & quo recentes gonorrhœas una doſi, inveteratas quatuor ad ſummum doſibus curari aſſerit. IV. Mercurium præcipitatum viridem ore exhibitum.

Cum eo conſentit Paulus Hermannus, (*b*) qui & ipſe ait iiſdem fere verbis *Mercurium viridem ſpecificum eſſe in gonorrhœa virulenta, ratione forte cupri propter terram vitriolicam, exhibitum a gr.* iij. *ad* v.

Sane novi medicaſtros, ſeu potius agyrtas non paucos, qui eodem remedio tanquam palmario uti ſoleant ad gonorrhœas extirpandas: Sed quid de illo ſentiendum ſit jam ſupra abunde indicatum fuit, ubi de uſu purgantium mochlicorum, inter quæ vehementia eminet Mercurius ille viridis, cujus vi draſtica non modo hyperemetos & hypercatharſis, ſed quod magis eſt, cujus vi cauſtica phlyctænæ & ulceroſæ ſciſſuræ ventriculo inferuntur ſæpenumero. Adde gonorrhœam, ſi ea ratione ſiſtatur, ut ſæpe ſiſti experientia comprobatum eſt, ſiſti tantum violenta humorum metaſtaſi, quam vomitio vel purgatio nimia concitant; non vera humoris profligatione, cum una aut altera doſi præcipitati viridis, ad gr. ij. vel iij. quibus vix unum Mercurii crudi granum continetur, non poſſit ſanguinis maſſa tota pervadi, neque atomi omnes contagii venerei, quæ variis Sed qui numquam ſatis innoxius eſt.

(*a*) Tract. de Morbis venereis, *Lib.* 3. *cap.* 2.
(*b*) Cynoſura materiæ Medic. Part. 2. in verbo, *Mercurius viridis*.

riis in locis nidulantur, corrigi & eliminari, unde fit ut apparens, non vera ſit gonorrhœæ ſanatio, quæ idcirco vel ſponte recrudeſcit, vel luem veneream tacite ingenerat.

V. Reſinam Guajaci, quæ laudatur quaſi ſpecifica.

V. Reſina Guajaci, quam alii gummi vocant, & quæ *ex corticibus extracta vel ſponte ſua manans, arida eſt, friabilis, ſubnigricans, pellucida, ſaporis acris, odoris grati, præſertim ſi igni imponatur, gonorrhææ ſpecificum* dicitur (*a*) a Paulo Hermanno, ſi a ℈j. ad ℈ij. in ſubſtantia exhibeatur. Quin imo non veretur ille ad reſinam Guajaci præcipitatum viridem adjicere doſi granorum quinque in ſeqnente formula.

℞. *Reſinæ Guajaci* ℈j.
*Mercurii præcipit. viridis gr.* v.
*Sacchari Saturnini* ℈ß.
*Succini præparat. gr.* xv.
*Terebinth. ſeu balſam. Peruvian. q. ſ.*
*M. ſ. Pilula contra gonorrhœam pro* j. *doſi.*

Laudatur quoque uſus ejuſdem reſinæ a Carolo (*b*) Muſitano ad gonorrhœam.

Sed quæ decocto ligni Guajaci nec facultate nec uſu præpollet.

Sed liquet reſinam illam ſeu gummi Guajaci, nec aliter, nec efficacius valere quam intenſum decoctum ejuſdem ligni, quo quidquid ligno reſinoſum ineſt, coctura diſſolvitur. Vidimus autem ſupra decoctum iſtiuſmodi nec ad omnes gonorrhœæ ſpecies, nec in omnibus ægrotis conducere: Imo potius quandoque nocere, humorum ſeminalium acrimoniam, & genitalium fervorem intendendo, unde morbi vis, quæ jam remiſſa erat, ſolet recrudeſcere. Quocirca idem quoque ſentiendum eſt de reſina Guajaci, quæ ſane ideo rari uſus eſt.

VI. Saturnina remedia.

VI. Si Fridericus Hoffmannus audiatur (*c*) *Saccharum Saturni in oleo Terebinthinæ ſolutum & leni calore cinereum digeſtum egregium & fere divinum præbet in gonorrhœa remedium, imprimis, ſi aliquid addatur camphoræ.*

Erat apud Mayernium (*d*) compar remedium ad gonorrhœam ſub ſequente formula.

℞. *Camphor.* ℈ß.
*Sal Saturni* ℈j.
*Sal. tartar. gr.* xij.
*Caſſ. fiſtularis* ʒ ß.
*Terebinth. Venet.* ℥j.
*M. ſ. bolus qui, ſi in Auctore fides ſit, gonorrhœam curat intra paucos dies.*

Deni-

(*a*) Cynoſura mar. Meeicæ *Part.* 1. *in verbo* Cortex Guajaci.
(*b*) *Ubi ſupra.*
(*c*) Pharmac. Med. Chim. *Lib.* 3. *cap.* 13. §. 158.
(*d*) *In altero ſyntagm. Tract.* 4. *cap.* 3.

Denique vidimus modo ſaccharum quoque Saturninum a Paulo Hermanno (*a*) interne exhiberi ad gonorrhœam doſi ℈ß. pro una doſi.

Quæ utilia eſſe poſſunt, ſi caute adhibeantur.

Et profectò Saturnina remedia in ultimo morbi ſtadio nequaquam contemnenda ſunt, ut quæ feliciter adhiberi poſſint in gonorrhœa habituali ſeu contumaciore ſeminis aut ſeminalis humoris ſtillicidio, quod gonorrhœæ virulentæ aliquando ſupereſt; ſed iis numquam utendum eſſe cenſeo, niſi doſi minima, v. g. balſamo Saturnino Hoffmanni ad guttas viij. vel xij. aut ſaccharo Saturnino ad grana iv. vel vi. caute attendendo num ab exhibitis cardialgia, morſus oris ventriculi, nauſea &c. ægrum angant, quæ ſi forte acciderent, ab ulteriore exhibitione temperandum eſſet, quandoquidem experientia exploratum eſt *Saturnina remedia numquam interne ſatis tuta eſſe*, ut verbis ipſis utar Joannis Boecleri in additionibus ad Cynoſuram Pauli Hermanni, *Parte* 2. in verbo *Plumbum*.

VII. Methodum compendiariam Nicolai Cheſneau.

VII. Nicolaus Cheſneau, Medicus Maſſilienſis haud incelebris ſuo tempore ſequentem methodum propoſuit (*b*) gonorrhœæ virulentæ, ut ille ait, *ſine caſſia*, *ſine emulſionibus*, *ſine venæ ſectione* curandæ quam cæteris omnibus *tutiorem & compendioſiorem* credit.

℞. *Mercurii dulcis gr.* xij.
*Diagridii vapore ſulphuris caſtigati gr.* iij.
*M. cum ſ. q. ſyrup. roſarum purgativi F. bolus mane devorandus, ſumendo juſculum poſt duas horas.*

Die inſequente idem bolus iterandus eſt, ſed aucta tum Mercurii, tum Diagridii doſi duobus granis: Iterandus quoque die tertio, ſed aucta denuo eorumdem remediorum doſi duobus aliis granis, niſi forſan prima exhibitione alvus copioſe depoſita fuiſſet.

Poſt triduanam illam purgationem, quæ quo magis ventrem moverit, eo utilior futura eſt, utendum ſequente opiata.

℞. *Camphor.* ℈j.
*Cremor. Tartar.* ʒvj.
*Sal. Prunellæ* ʒiij.
*Terebinth.* ℥ ijß.
*M. omnia & dividantur in ſex doſes æquales per ſex dies continuos mane ſumendas tribus horis ante paſtum, pulverato ſaccharo obvolutas.*

Si poſt uſum opiatæ perſeveret adhuc penis dolor cum dyſuria & fluxu ſeminis purulenti, ſubflavi, aut virideſcentis, iterandæ purgationes, ut prius, cum Mercurio dulci, aucta ejuſdem doſi ad grana xx. vel xxiv. non aucta vero diagridii doſi ultra gr. vj. ſed ſi æger difficilius purgetur, addito cochleari uno ſyrupi roſarum ſolutivi.

At

(*a*) *Ubi ſupra.*
(*b*) *Obſervation. Lib.* 1. *obſerv.* 38.

Digitized by Google

At vero ubi primum ſemen profluet albicans & ſincerum, licet aquoſius ſit, potiſſimum vero ſi jam ceſſaverit dyſuria, ſerio de ſiſtenda gonorrhœa cogitandum, in quem finem Auctor ille plurimum commendat crocum Martis aſtringentem, ex limatura chalybis, cui aqua fortis affuſa ſit, paratum juxta proceſſum Beguini, per triduum doſi ℈j. quolibet mane exhibendum ſub forma boli conſerva roſarum exceptum.

**Sed quæ gonorrhœæ perfectè curandæ impar eſſe videtur.** Hactenus Nicolaum Cheſneau diligenter excerpſimus. Jam vero ut ingenue proferamus quæ ſentimus, videtur propoſita therapeja 1. Periculoſa in gonorrhœæ vehementioris principio; neque enim validiora purgantia ſatis tuta ſunt, cum inflammatio conceptaculorum ſeminis intenſa eſt, cum genitalia æſtuant, cum omnia nimio fervore deuruntur & immodico erethiſmo graviter dolent. 2. Parum efficax in vetuſtiore gonorrhœa, in qua inflammatio in ſuppuratum degeneravit; cum teſte experientia raro derepente cedat purgantibus niſi mochlicis, inter quæ minime locum habere poteſt bolus ex viginti aut viginti quatuor granis Mercurii dulcis, & ſex granis Diagridii.

Si cui tamen magnificis Nicolai Cheſneau promiſſis perſuaſo; ſuo periculo ſapere placeat, monitum velim ut ab experiundo abſtineat, dum prima morbi ferocia venæ ſectione, refrigerantibus & demulcentibus remiſerit, poſtea enim vel nulla vel minor noxa metuenda eſt a præpoſtero hujuſce methodi uſu, niſi forſan nimia croci aſtringentis doſi gonorrhœæ fluxus citius cohiberetur, ſed ab errore tam manifeſto ſibi cavere difficile non eſt.

**VIII. Tandem uſum terebinthinæ cum Mercurio dulci, quod remedii genus tutum eſt, & poteſt interdum utile eſſe.** VIII. Denique uſu receptum eſt apud Medicos (a) Chirurgoſque non paucos per octiduum ℥j. exhibere opiatæ ſequentis.

℞. *Terebinth. Venetæ* ℥iv.
*Rhei elect. & pulverat.* ʒiij.
*Mercurii dulcis* ʒj.
*M. ſimul F. Maſſa in octo doſes dividenda.*

Quod ſane remedii genus & tutum eſt & ſalutare, modo tertio vel ad ſummum ſecundo morbi ſtadio exhibeatur, cum remittente fervore & dyſuria opus eſt ut ulcera detergantur, & deſerta obducta cicatrice ſolidentur. Attamen nulla ratione præferendum eſſe cenſemus levioribus inunctionibus mercurialibus, quæ externe illiniantur eodem ipſo tempore, quo balſamica ore exhibentur juxta methodum ſupra propoſitam, unde eadem omnia emolumenta accedunt, quæ ab opiata, ſed certiora & efficaciora, minore noxa, & ſine ullo ventriculi damno.

§. II.

(a) Devaux in Annotationibus *ad Lib.* Carol. Muſitani *De morbis venereis, cap.* 2.

Digitized by Google

## §. II. DE COMENTITIA GONORRHOEÆ, PROPHYLAXI.

*Secundo.* Jam vero ut de prophylaxi gonorrhœæ cæterorumque morborum venereorum pauca proferamus, conſtat antiquiores Medicos, ubi primum exploratum habuere affectiones omnes iſtiuſmodi ſolo veneris uſu contrahi, in id omni ope atque opera olim incubuiſſe ut ingreſſuro contagio vias arte præcluderent atque, ea ratione orituros inde morbos remediis averruncarent. Poteſt in exemplum unus inſtar omnium adduci Gabriel Fallopius, qui operis ſui *de Morbo Gallico cap.* 89. ſic præfatur. (*b*) *Ego*, inquit, *nihil feciſſe videor*, *niſi doceo vos quomodo quis videns pulcherrimam ſirenam*, *& coiens cum ea*, *etiam inſecta*, *a carie & lue Gallica præſervetur*. *Ego enim ſemper fui hujus ſententiæ*, *quod adſit ratio præcavendi ne per contagium hujuſmodi ulcuſcula* (venerea) *oriantur*. Deinde multis ea remedia proſequitur, quæ ad luis prophylaxim valere putat; laudatque inter cætera linteolum decocto remediorum vulnerariorum, aſtringentium, Guajacinorum & Mercurialium imbutum, quod balano apponi vel principio urethræ intrudi jubet. Ait autem *ſe feciſſe experimentum in centum & mille hominibus*, *& Deum teſtatur immortalem nullum eorum infectum fuiſſe*.

Prophylactica luis venereæ remedia non minori diligentia conquiſita ſunt, quam therapeutica.

Cum Fallopio conſentit Petrus Angelus Agathus, qui Fallopii opus Scholiis & Annotationibus auxit anno 1564. Ipſe enim proponit tanquam vere prophylacticum non in viris modo, ſed in mulieribus quoque uſum tum lintei haud diſſimili decocto imbuti, quo balanus aut vulva obtegantur poſt opus, tum ſuffumigii mercurialis, quo ſuffiantur loci venerei poſt opus eloti. Sic ergo gratiſſima ſane incolumitatis ſpes oſtenſa eſt hominibus libidine perditis, quos nota vulgivagæ veneris diſcrimina terrebant, quam ſpem temere conceptam uti abhinc foverent, ſuiſque pollicitationibus interdum incederent, multis ſemper curæ fuit, quos minime pudet dubia, inania, falſa confingere atque comminiſci, dummodo ex aliena credulitate quæſtum faciant qualemcumque.

Sed ut tandem aliquando fraudibus ac fallaciis finis fiat, operæ pretium futurum eſſe viſum eſt, paucis ſed diligentia, qua poſſumus, ſumma ſequentia duo capita ſeorſim expendere, quibus univerſa quæſtio de prophylaxi morborum venereorum circumſcribi & definiri videtur: Nimirum 1. An revera dentur remedia quibus poſſit contagio in ipſo impuræ vel ſuſpectæ veneris uſu certo præcaveri? 2. An ſi dentur remedia iſtiuſmodi, Medico liceat, qui probus ſit & religionis amans, illa quæ-

De illis duo quæri poſſunt an dentur? An liceat eadem divulgare, ſi dentur?

(*a*) Fallopius ideo duriter vapulat judicio Henrici Stephani. *Apologie pour Herodote*, *Liv.* 1. *chap.* 12. ſed an jure an injuria infra videbitur.

Digitized by Google

quærentibus indicare, proponere, imo etiam ſcriptis editis vulgare?

Probatur circa prius non dari. Circa *Prius* 1. Indubium eſt gonorrhœam, cæteroſque omnes affectus venereos præcaveri non poſſe, niſi remediis quibus curantur: Neque enim ingreſſurum venenum retundi poteſt remediis aliis, quam quibus conſtat idem jam ingreſſum ac tumultus agens in ſanguine debellari, domari, deſtrui. Itaque in prophylacticorum remediorum numerum ea tantum venire poſſunt, quæ adverſus virus venereum valere ſupra diximus: Præparata ſcilicet Mercurialia, vel decocta ſudorifica Guajaci, Saſſafras, Chinæ & Sarſæ-parillæ ore exhibita: Inunctiones mercuriales externe illitæ genitalibus, ubi potiſſima ac prima impendentis tragœdiæ ſcena futura eſt: Suffumigia & emplaſtra mercurialia iiſdem partibus admota, aut lintea decoctis vulnerariis & anti-venereis imbuta, qualia a Fallopio laudari modo dicebamus: Tandem injectiones cum decoctis ſudorificis lignorum & radicum, aut cum præparatis Mercurialibus blandioribus, ut aquila alba vel panacea in decocto hordei vel radicis althææ, in urethram in viris, in fœminis vero in urethram & vaginam ſyphone immiſſæ, quales a Carolo (*a*) Muſitano proponi ſupra vidimus, quales eſſe probabile eſt illas quæ a Guillelmo (*b*) Cockburne tam impenſe laudantur.

2. At vero, ut ea remedia optatum effectum præſtare valeant, 1. Doſi eadem vel ſaltem doſi fere proxima adhibenda ſunt, ac dum morbus præſens adeſt, quandoquidem non minor in remedio exigitur energia, ut contagio ingreſſum molienti obnitatur, quam ut medeatur jam admiſſo. 1. Iiſdem quotidie inſiſtendum eſt ſine intermiſſione, quandiu ſuſpectæ veneris uſus frequens eſt & fere quotidianus, quandoquidem periculum cæteroquin foret, ne quando oblatum contagium in loca indefenſa irreperet.

3. Sed ea methodo non tam præcaveretur malum quod reformidatur, quam perpetuum induceretur, quoniam ne quando forſan opus futurum eſſet remediis anti-venereis ad gonorrhœam jam contractam, quæ porro rarius obvenit; iiſdem utendum foret quotidie, ſine intermiſſione, toto vitæ tempore, vel ſaltem quandiu libido effrænata dominaretur; quæ tamen ſine manifeſto nocumento quotidie adhiberi non poſſunt, & quod foret profecto miſerrimum vitæ genus, in quo videlicet ne ægrotatio ſemel incideret, continuo ægrotandum eſſet.

4. Adde futurum eſſe ut corpus & humores, qui corpori inſunt, Mercurialibus ſenſim aſſueſcerent; atque adeo ut purgantia & narcotica frequentius exhibita effectum non præſtant niſi aucta doſi, ſic & Mercurialia quoque fruſtra fore, niſi doſi in dies majori ac majori exhiberentur, unde ne-

(*a*) *Ubi ſupra.*

(*b*) *De gonorrh. virul. ſymptom. natur. cauſa & curation.* Par. 2. cap. 1.

neceſſe futurum ſit ut ne quando brevi temporis ſpatio & doſi moderata Mercurialia forſan eſſent adhibenda, iiſdem toto vitæ curſu uti neceſſe eſſet & doſi quidem maxima, hoc eſt ut exiguum, breve, incertum malum declinaretur; ſeſe præſenti & maximo infortunio mactare quotidie.

5. Quin imo neque tamen inde, quantacunque diligentia omnia præmunita viderentur, ſatis certa unquam futura eſſet prophylaxis. Cum enim tam multa loca ſimul munienda eſſent, periculum immineret, ne venenum venereum copia vel acrimonia prætermodum invaleſcens impete facto vim aliqua facturum foret. Sic plerumque ſolent, ut exemplo rem patefaciam, quicumque adſtant propugnando vallo, quod longius exporrectum eſt, ab hoſtibus ſi denſo agmine incurrant, proſterni & ſuperari, quod in plura loca diſperſi & diſtributi collectæ turmæ pares ubique eſſe non poſſint.

6. Ex his itaque colligendum eſt alexiteria, quæ a gonorrhœa, cæteriſque morbis venereis incolumes præſtent ſine detrimento, nulla dari, certa, tuta, efficacia: Si qua darentur, morbo ipſo vel ſaltem incerti morbi periculo pejora eſſe; neque adeo ab ullo, qui conſultor providuſque ſit utilitatum & opportunitatum ſuarum unquam adhibenda: Unde factum ut lintea illa anti-venerea a Gabriele Fallopio tam impenſe laudata, ſuffumigia Mercurialia a Petro Angelo Agatho probata, injectiones in urethram ſimilis virtutis a Carolo Muſitano, & Guillelmo Cokburne propoſitæ, uno verbo prophylactica omnia remedia, ſi qua unquam a credulis in uſum vocata fuerint, jam pridem in deſuetudinem abierint ceu nullius efficaciæ.

7. Proinde una tantum eſt ſibi cavendi ratio, quæ certa ſit, nempe ut vita caſta ſit, temperans, ab impura ſuſpecta, vulgivaga venere abſtinens: Quod ſi vero maleſuada libido ſcortationis pericula adire juſſerit, dubia, incerta, formidoloſa omnia ſemper futura ſunt, unde emerſuri ſint pauciſſimi, quantacumque celeritate opus conficiant, ut ſeſe periculo citius ſubtrahant; quantacumque diligentia confecto opere virilia vel muliebria aqua tepida vel urina ſua eluant, & ab aſperſis ſordibus mundent, ut nulli vel pauco contagio pateant.

Audio a perditiſſimis ganeonibus, qui meretricios amores effrænate ſectantur adhiberi (*a*) nuper in Anglia folliculos e tenui & inconſutili pellicula in vaginæ formam confictos, & Anglice *Condum* dictos, quibus congreſſuri obvolutum penem loricant, ut a periculis pugnæ ſemper dubiæ tutos ſe præſtent. Autumant ſcilicet ita cataphractos haſtiſque eo modo clypeatis ſe vulgivagæ veneris diſcrimina ſubire impune poſſe.

Sed errant quidem maxime. Etenim 1. Perit opera ex toto ſi folliculi pellicula alicubi hiulca aut diſciſſa ſit, vel in opere uſquam hiet aut diſcindatur; ſi tenuior allabenti tabo venereo, quo madet, pervia fiat, dum fricatione iterata maceratur, ac venenum alte imbibit; quæ ſingula debent

O fre-

(*a*) Daniel Turner. *Diſſertation on the venereal Diſeaſe*, pag. 107.

Digitized by Google

frequenter uſu evenire. Memini haud inſcite olim quæri ab Antiquorum quodam num inter mortuos recenſeri deberent, qui alto mari navigant, ut qui a morte tantum diſtarent lignea tabula quatuor digitos lata: Haud minori jure quæri poſſe arbitror, num inter infectos connumerari debeant, quicumque ab infectione quotidie non abſunt niſi pellicula ſubtili, bibula, permeabili, plerumque lacera. Illis ſane non pellicula fragilis, ſed *robur & æs triplex* eſſe deberet *circa* penem, qui partem eam tam facilem ad contagionem impuriſſimo meretricum barathro amant *committere*.

2. Eſto tamen; Perſtet toto opere folliculus & integer & impervius: Nondum tamen omnia ſatis tuta. Nec pubem enim, nec inguina obveſtit ille:. Proſtant ergo loca ea obnoxia attactui illabentis humoris ſpermatici, in quem mulieres colliqueſcunt dum veneri litant, unde ſi veneno infectus ſit, periculum futurum eſt grave ne (*a*) bubones generentur atque inde lues venerea, hoc eſt ne conduplicato fœnore verſura tandem ſolvatur. Quid olim profuit Achilli reliquum corpus vulnerari non poſſe, ſi calcaneum vulneri patuit, unde cecidit? Quid pariter profuturum eſt ganeonibus illis mentulam ingreſſuro contagio inperviam eſſe, ſi contagium idem poſſunt admittere pubes ac inguina, unde ab imbibito veneno bubones & a bubonibus lues ipſa perinde concipiantur?

3. Sed quid multa? Age porro, liceat ſcortatoribus illis, ſi ita lubeat, in obſcena ſua ſpurcitie ſibi plaudere. Optabat olim Virgilius ut Mævii amarent carmina, quicumque Bavium non odiſſent: Sic ipſe optandum eſſe puto, ut illis quibuſcumque circa jecur ulceroſum maleſanus amor ſævit, venerem eo tantum pacto experiri detur, quo venerea voluptas, quæ in intimo contactu reſidet, ita obtunditur & hebetatur, ut concumbentium neuter hymenæum canat, vel canat uterque fere ſine ſenſu. Certe minoris conſtat caſte vivere, vel permiſſa ac ſecura venere tantum uti, quam ita turpi putidoque invento, nec tamen ſine periculo, tam caſſa, levi & evanida voluptate potiri.

Probatur circa poſterius, ſi darentur, licere Medico ea divulgare.

*Poſteriori* quæſtioni hæc eadem ſatisfaciunt, quæ de priore diximus. Neque enim opus eſt de jure anxie multumque quærere, ſcilicet an liceat alexiteria remedia adverſus affectiones venereas indicare, proponere, exhibere, ſi ſemel de facto negative conſtiterit, nempe nulla dari remedia iſtiuſmodi, quæ cum emolumento certo & efficacia eſſe poſſint.

1. Attamen ſi qua forte darentur, libere dicam & ingenue videri non modo licere Medicis, quorum eſt opiferos eſſe, ea exhibere & vulgare, ſed illos etiam ne ea celarent, religione ipſa obſtringi, cum ea ratione adverſus contagionis pericula præmuniri poſſent, quod in votis bonorum omnium eſſe debet, tot nutrices impuros ſuſpectoſve infantes lactaturæ, tot alumni ab infectis ſuſpectiſve nutricibus lactandi, tot uxores, quæ eæ ma-

(*a*) Vid. infra *cap.* 5. *hujus Libri*.

Digitized by Google

matrimonii debito cum maritis morbo contaminatis tenentur concumbere, quibus omnibus accidit ſæpius, ut ſine culpa in affectus venereos miſerrime incidant.

2. Probe tamen novi quid in contrarium vulgo opponatur, nimirum vulgatis ſemel alexiteriis illis remediis, libidinis frænos laxari, excuſſo ſalutari morbi metu, quo intemperantia coercetur. Sed quid eſt cur ea, etſi vera forent, reciderent in Medicos, a quibus alexiteria vulgarentur, ſi abuſus nullomodo conſcii ſua remedia ad juſtos tantum legitimoſque uſus deſtinarent, ſi ſincere cuperent, ut juſtis legitimiſque tantum uſibus adhiberentur? Quaſi vero æquum foret inventoribus rerum quæ ad humani generis utilitatem prodeſſe poſſunt, peſſima eorum imputari conſilia, qui rebus iiſdem in perniciem ſuam ſuamve infamiam abuterentur.

3. Verum tamen, ne quid diſſimulem, neque futurum illud effrænatioris libidinis periculum, quantumvis exaggeretur, ad remedia prophylactica proſcribenda ſufficiens eſſe videtur, niſi ſimul eademque opera proſcribere velint remedia quoque therapeutica, quæ & ipſa libidinis intemperantiæ aperte ideo favent, quod facilior morbi curatio morbi metum minuat. Certe & caſtius & temperantius viveretur, ſi experientia ſemel compertum foret, venereos morbos remediis numquam ſuperari, ac infectis ineluctabilem celeremque mortem ſemper obeundam eſſe.

4. Sane nobiſcum ſentire videntur, qui rei publicæ adminiſtrandæ præſunt, cum ſcortilla triobolaria lue venerea infecta de medio removeri jubent, ut curentur. Licet enim palam ſit minui ea ratione pericula, quibus ſcortatores ſubjacent, verentur tamen illi minime, ne dum conſulunt publicæ incolumitati, inſimulentur unquam, quod depulſo vel imminuto ſalutari luis venereæ metu, civibus ad nequitiam feneſtram patefecerint.

5. Quocirca invigilent ii, ad quos cura de moribus pertinet, ut cæcos mortalium animos ab impudicitia avocent monitis, præceptis, documentis; at vero liceat Medicis, qui corporis valetudini ſerviunt, concives non modo a præſentibus morbis liberare, ſed ſi qua forte daretur via, ab imminentibus incolumes ſoſpiteſque præſtare.

## CAPUT III.

*De duabus aliis gonorrhææ ſpeciebus, quæ rarius occurrunt.*

### §. I. DE GONORRHOEA VIRULENTA SICCA, *ſive* DYSURIA VENEREA SICCA.

PRæter gonorrhœam virulentam modo deſcriptam, eſt & alia urethræ affectio venerea, ad gonorrhœam quodammodo pertinens, in qua *Deſcriptio gonorrhœæ ſiccæ.*

qua dyſuria acris & urens ægrum diſcrutiat ſine ullo liquidioris aut purulenti ſeminis vel ſeminalis tumoris fluxu, vel ſaltem cum fluxu pauciſſimo. Hanc vulgo dicunt *dyſuriam veneream ſiccam*, imo etiam quandoque *gonorrhœam ſiccam*, quæ ultima denominatio vere impropria eſt, cum contradictorium ſit gonorrhœam ſine fluxu eſſe, ſed quam tamen retinere neceſſum eſt, quoniam uſui parendum, *quem penes arbitrium & jus & norma loquendi.*

Cum dyſuria urgentiſſima, quæ iſtius gonorrhœæ ſignum eſt perpetuum & eſſentiale, conjunguntur ſigna alia, ſed quæ inter ſe variant, imo vero pugnant. Modo enim ſimul adeſt cum dyſuria gravi ſtranguria, quam calor, dolor, rubor, tumor perinæi, imo ſæpe etiam totius penis comitantur; modo vero dyſuria ſola urit cum leviore ſtranguria, ſine ullo nec penis tumore aut rubore manifeſto.

Duæ ſunt illius gonorrhœæ ſpecies. Hinc palam eſt gonorrhœam ſiccam in duas ſpecies diſtinguendam eſſe, quarum prior ab inflammatione ſeu phlegmone proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum dependeat; & illa vehementiores gonorrhœas virulentas vel incipientes præcedit, vel ſuppreſſas ſequitur: Poſterior vero a phlogoſi eryſipelatodæa urethræ producatur, & hæc poteſt quidem gonorrhœæ virulentæ ſymptomatice præludere, ſed plerumque eſſentialis eſt nec ullius alterius morbi comes aut prænuntia.

I. Symptomata prioris. 1. Dyſuria gravis. I. In priore quidem 1. Urit dyſuria gravis, tum quod tenſa & inflammata interior urethræ facies vel leviſſimas urinæ præterfluentis morſiunculas acutiſſime ſentiat; tum quod urina, quæ veſica concluditur, æſtu inflammatarum partium calorem & acrimoniam majorem contrahat.

2. Stranguria frequens. 2. Stranguria frequens affligit, tum quod inflammatæ & tumidæ proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ viam exiturientis urinæ anguſtent urethræ ductum comprimendo; tum quod dolor acer quem urina infert exeundo, advocato juxta notas ſympathiæ leges ſpirituum fluxu in ſphincterem veſicæ, convulſivas & involuntarias illius contractiones proritet, quæ mictionem interturbant, imo identidem ſupprimunt.

3. Tumor, calor & dolor in perinæo. 3. Adſunt tumor, calor, rubor, & dolor perinæi: Hæc enim ſunt pathognomonica ſigna inflammationis, adeoque perinæo ea ſuperveniſſe minime mirum eſt, quando proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ, quæ in perinæo latent, gravi tentantur inflammatione.

4. Imo in toto pene. 4. Imo vero tumor, calor, rubor & dolor totum penem aliquando occupant, cum venæ pudendæ externæ & internæ gravi proſtatarum & veſicularum ſeminarium tumefactione compreſſæ, difficiliorem ſanguinis regreſſum permittunt tum a cavernoſis corporibus penem conſtituentibus, tum a cutaneis integumentis cavernoſa corpora involventibus.

5. Nullus 5. Demum nullus eſt putridi ſeminis fluxus, quia proſtatarum & veſicula-

la-

lorum ſeminariarum emiſſaria nimia harumce partium inflammatione ita conſtipantur, ut viam omnem denegent ſemini pauco, quod intro admitti vel ibidem ſecerni potuit. Si pari ratione ferme nulla in peripneumonia expectoratio ſperanda eſt, quandiu intenſior eſt pulmonum inflammatio. *ſeminis fluxus.*

*II. Symptomata poſterioris.*

II. In poſteriore vero gonorrhœæ ſiccæ ſpecie 1. Atrox dyſuria diſcruciat ægrotantem ſicut in priore & propter eaſdem cauſas. *1. Atrox dyſuria.*

2. Torquet ſimiliter frequens ſtranguria, non ideo quidem quod urethræ canalis multum anguſtetur, cum phlogoſis eryſipelatodæa, a qua hæc altera gonorrhœæ ſpecies dependet, ſenſibilem nullum tumorem inferat; ſed ideo tantum quod dyſuria involuntarias & convulſivas ſphincturis veſicæ contractiones advocet, quibus urinæ fluxus coercetur, voluntatis imperio in contrarium fruſtra nitente. *2. Frequens ſtranguria.*

3. Nullus eſt tumor, aut rubor nec in pene nec in ipſo perinæo, quia phlogoſis eryſipelatodæa, quæ internam urethræ fiſtulam obſidet, ad externa uſque integumenta non protenditur; dolent tamen & calent tum perinæum, tum penis, propter viciniam urethræ affectæ, quæ calet ipſa doletque. *3. Sed nullus tumor aut rubor nec in pene, nec in perinæo.*

4. Denique nullus eſt ſeminis fluxus, ſive quod proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ ab omni labe immunes ſint, ſive quod ut veroſimilius aut ſaltem frequentius eſt, ab eryſipelatodæa urethræ phlogoſi emiſſaria proſtatarum & veſicularum ſeminalium ita conſtringantur, ut ſemini via non pateat. *4. Neque ullus ſeminis fluxus.*

Cæterum liquet utramque gonorrhœæ ſiccæ ſpeciem, a contagio venereo ſimiliter produci, quod in objectam partem vim ſuam corroſivam, inflammatoriam, phlogiſticam perinde exerat, cum utraque ab impuro concubitu perinde inducatur; ſed ab eodem veneno diverſas in diverſo caſu partes affici, cum diverſa ſit morbi ſedes ex dictis. Videtur autem hujus diſcriminis ratio ex triplici fonte repetenda. 1. Ex diverſa contagii venerei volatilitate, 2. Ex diverſa anguſtia emiſſariorum, quibus veſiculæ ſeminariæ & proſtatæ hiant in urethram. 3. Demum ex diverſo coitionis tempore, quo virus ſuſcipitur. Itaque priorem gonorrhœæ ſpeciem contrahi credimus, ſi virus venereum fixius ſit; ſi ideo cum tardius exhalet, urethræ non inſtelletur niſi poſt peractum ejaculationis opus, dum vacuæ proſtatarum & veſicularum cellulæ poſſunt venenum altius imbibere; demum ſi ita hiulca ſint & pervia proſtatarum & veſicularum emiſſaria, ut inſpiratum venenum largiter admittant: Contra vero poſteriorem gonorrhœæ ſpeciem induci, ſi virus acrius & volatilius ſit; ſi ideo celerius & ante emiſſum ejaculatione ſemen urethræ inſinuetur, dum proſtatæ & veſiculæ ſemine turgent & ingreſſuro veneno magis reluctantur; ſi demum anguſta & nimium conſtricta proſtatarum & veſicularum emiſſaria pauciſſimum venenum poſſint intro ſuſcipere. *Cauſæ utriuſque.*

Diagnoſis. *Diagnoſis*. Gonorrhœam virulentam ſiccam dignoſcere facile eſt, quoties accidit ut acris & urens dyſuria cum ſtranguria frequente divexet paucis diebus ab impuro vel ſaltem a ſuſpecto concubitu, ſine ulla alia cauſa manifeſta: Ab utra vero cauſa gonorrhœa illa dependeat eruere æque facile eſt ex præſentia vel abſentia tumoris & ruboris in perinæo & in pene.

Prognoſis. *Prognoſis*. Sicca gonorrhœa gonorrhœa fluente ſemper periculoſior eſt, tum quia venenum non fluens, ſed intus retentum radices agit altiores, tum quia affectas partes gravius rodit & labefactat.

Prior gonorrhœæ ſiccæ ſpecies, quæ a phlegmone proſtatarum & veſicularum ſeminalium dependet, niſi inflammatio brevi reſolvatur, aut provocato ſeminis fluxu mitigetur, in abſceſſum perinæi facile degenerat, ob proſtatarum aut veſicularum ſuppurationem.

Poſterior vero ſpecies quæ ab eryſipelate urethræ producitur, niſi cito reſolvatur, in ſphacelum abit ut inflammatis membranis ſolenne eſt, quod in interna parte fere perpetuo lethiferum eſt.

Curatio. *Curatio*. Omni opera annitendum eſt ut phlegmone vel eryſipelatodæa phlogoſis reſolvatur aut mitigetur; edulcetur urinæ acrimonia, & contemperetur affectarum partium æſtus.

1. Ad hunc finem prodeſt præcipue ſanguinis miſſio larga & frequens, & initio ſaltem quarta quaque hora celebranda; neque enim aliud quicquam præſtantius aut efficacius novimus ad inflammationem minuendam, & hærentis ſanguinis reſolutionem promovendam.

2. Debent genitalia, penis, ſcrotum, perinæum foveri identidem lacte ſubtepido vel decocto radicis althææ & ſeminis lini; quin imo ex lacte, vel ex hoc decocto debent ſemicupia ſeu inſeſſus parari.

3. Cum ægrotans nec ſemicupio ſemper inſidere poſſit, nec dolentes partes fovere ſemper, apponenda ſunt cataplaſmata anodyna, ut de mica panis cum lacte & ovi vitello; vel de lactis cremore recenti & ſubtepido; vel de medulla caſſiæ &c. quæ affectas partes late contegent atque comprehendant, & quæ mutentur ſæpius in die, ne ſiccitate nimis indurentur.

4. Alvus ſæpius abluenda enemate refrigerante & anodyno, ex decocto radicis althææ & ſeminis lini cum caſſiæ medulla, addito pauco nitro purificato, vel ſale prunellæ.

5. Licet mictio dolorifica ſit & difficilis, & ideo non videatur adaugenda urinæ copia, præſtat tamen urinam diluere & temperare, ne ſi acrior eſſet rodendo morbum intenderet dum emitteretur. Conducit itaque frequens potatio ptiſanæ refrigerantis, paratæ ex infuſo radicis althææ, ſeminis lini, florum malvæ &c. cujus libris ſingulis grana aliquot nitri depurati vel ſalis prunellæ addi poſſunt.

6. Injicienda in urethram lac vaccinum aqua dilutum, vel ſerum lactis, vel decoctum radicis althææ ſubtepidum, vel aqua ſpermatis rana-

rum

rum, modo poſſit injectio inſtitui ſine inſigni doloris augmento, quod levi & ſuſpenſa manu explorandum eſt.

7. Demum narcotica adhibenda ſunt, ut ſyrupus papaveris albi, laudanum, tinctura anodyna &c. doſi conveniente, quæ dolores intolerandos compeſcant, conſtrictiones urethræ convulſivas cohibeant & liberiorem remediorum uſum permittant.

8. Hac therapeja, ſi caute & celeriter adhibeatur, morbi ferocia intra tres quatuorve dies vel ad ſummum intra ſex mitigata, vel optatus ſuccedit ſeminis putridi fluxus, qui partium inflammatarum relaxationem denotat, vel ſine fluxu ullo qui conſpicuus ſit, phlogoſis ſenſim reſolvitur.

9. At vero ſi morbus tenore eodem eademque vehementia ſex ſeptemve dies excedat, periculum imminet, ne inflammatio in ſuppuratum, aut phlogoſis in gangrænam degeneret.

10. Quamobrem tunc, ſi qua appareant ſuppurationis incipientis indicia, perinæo admovenda cataplaſmata maturantia & putrefacientia ex pulpa radicum liliorum alborum & althææ &c. foliorum acetoſæ, malvæ, betæ &c. cum oleo liliorum, quibus fermentum acrius vel unguentum baſilicum adjici poterunt, ſi ita e re eſſe videatur.

11. Quamprimum autem vel leviſſima latentis puris fluctuatio percipietur, pars alte incidenda, ne pus diutius coercitum ſinus agat periculoſos, ſed de his fuſius infra, *cap.* 4. §. 2. ubi *De abſceſſu perinæi.*

12. Quod ſi in altera gonorrhœæ ſiccæ ſpecie, quæ ab eryſipelate urethræ dependet, poſt ſex ſeptemve dies, dyſuria & ſtranguria, quæ antea urgebant intenſe, derepente ceſſent, & ſi urethræ ductus in perinæo, qui antea fortiter tenſus dolebat ex leviſſimo attactu, jam magis obſequioſus & minus dolens ſit, merito timendum eſt ne præſens mejendi libertas laxitati urethræ a ſphacelo inductæ accepta debeatur, quod periculi plenum eſt.

13. Quapropter ſimul ac prima nigroris indicia in perinæo obvia fuerint, vel citius, ſi graves de latente ſphacelo conjecturæ urgeant, immiſſo in urethram ſulcato cathetere, perinæum ad Raphes alterutrum latus incidendum eſt, ſicut in lithotomia. Dein vulneris labia levioribus vel profundioribus ſcarificationibus pro rei neceſſitate diſſecanda, ac calide fovenda decocto ariſtolachiæ rotundæ & fuliginis ſplendentis in vino rubro, cujus libræ cuilibet unciæ tres ſpiritus vini camphorati, totidemque tincturæ myrrhæ adjectæ ſint.

14. Demum vulnus tractandum cum digeſtivo ſequente.

℞. *Digeſtivi vulgaris ex Terebinthina lota, & vitellis ovi parati* ℥iv.
Add. *Unguent. de ſtyrace* ℥ß.
*Olei Hyperic.* ℥j.
*Tincturar. Aloes & Myrrhæ* ana ℥j.
*Miſceantur omnia probe. F. Digeſtivum cum linteo carpto vulneri admovendum.*

Hocce digeſtivo utendum eſt donec oborta ſuppuratione eſchara a ſubjecta parte ſecedat, quo tempore adhibendum eſt digeſtivum ſimplex vel balſamum Arcæi.

15. Cæterum probe notandum eſt in gonorrhœa quacumque virulenta ſicca anti-venerea, quæ ad gonorrhœam virulentam fluentem ſupra propoſita ſunt, præſertim vero Mercurialia forma unguenti perinæo illita, quæ cæteris efficacia præſtant, caute ſed diu uſurpanda eſse, ubi primum mitigata ſymptomatum vehementia illorum uſum permiſerit. Siquidem cum in hac gonorrhœæ ſpecie ſuſceptum virus nullomodo effluat, ſed intra corpus totum cohibeatur, inde tanto diligentius attendendum eſt, ut ſpecificis remediis corrigatur & ſuperetur.

Fœminæ quoque eidem gonorrhœæ ſpeciei ſunt obnoxiæ,

Quæ de viris diximus, accidunt eadem in fœminis quoque, ſed mutatis mutandis; Nunc enim omnibus gonorrhœæ virulentæ ſymptomatibus tenentur, dyſuria, & dolore, calore, tubore proſtatarum in ſuperiore, vel glandularum Cowperianarum in inferiore vulvæ angulo, ſine ullo tamen humoris effluvio, vel cum effluvio perpauco; & tunc palam eſt proſtatas vel glandulas Cowperianas vere inflammari, quod cum priore gonorrhœæ ſiccæ ſpecie in viris convenit: Nunc vero illæſis cæteris muliebrium locis, laborant tantum ex vagina, quæ calet, dolet, tentigine perpetua rumpitur cum dolore acri & importuno; & tunc liquet internam vaginæ faciem phlogoſi eryſipelatodæa affici, quod cum altera gonorrhœæ ſiccæ ſpecie in viris congruit.

Proinde facile eſt eruere ex ſupra dictis tum cauſas atque ſymptomata, quæ utrique illi affectioni venereæ propria ſunt in fœminis, tum curatorias methodos, quæ ad utramque faciunt.

## §. II. DE GONORRHOEA SPURIA, *ſive* DE VENEREO STILLICIDIO E BALANO.

Gonorrhœa ſpuria, in qua ſtillicidium venereum a balano manat.

Datur & tertia gonorrhœæ ſpecies in viris non raro obvia, quæ *ſpuria* dicitur, & in qua non ab urethra, ſed a corona balani, quæ dolet & inflammatur, promanat humor limphaticus, ſubviſcidus, purulentus, non ubertim quidem ſicut in gonorrhœa vulgari, ſed tamen ſatis copioſe; unde vocari poteſt *venereum ſtillicidium a balano*.

Obſervata fuit tum a Sydenhamio, tum a Vercellono.

Conſtat illam gonorrhœæ ſpeciem obſervatam fuiſſe tum olim a Thoma Sydenhamio, *in Epiſtola ſecunda Reſponſoria*, ubi ſic legitur. *Ipſe vidi virulentam hujuſmodi materiam per ſubſtantiam glandis poroſam exudare, non per urethram ejectam, nulloque ulcere vel glandem occupante vel præputium:* Tum recentius a Jacobo Vercellono, *in Tetrabiblio de pudendorum Morbis & Lue venerea capite 3. articulo 2. §. 1.* ubi ille ſic ait, *Memini ego etiam plurimorum, qui in membro in ejuſmodi latrinis* (pudendo ſcilicet mulierum lue infe-

infectarum) *ſolum leviter intincto*, *alba ſanie poſtmodum plorarunt per ſubſtantiam glandis poroſam*, *etiam circa*, (lego *citra*) *ullum ulcus*.

Conjicio mulieres ipſas quoque huic gonorrhœæ ſpeciei obnoxias eſſe, in qua humor gonorrhoicus non e proſtatis, vagina, glanduliſve Cowperianis, ut in vulgari gonorrhœa, ſed ex ipſa vulvæ facie ſola extillat. Certe vidi nuper puellam decem vel undecim annos natam, quæ anno ante a maleferiato quodam conſtuprata, morboque contaminata, ſed quæ, inacceſſa propter arctitudinem vagina, in vulva tantum vim paſſa fuerat, fluxu gonorrhoico virulento tentari, non a lacunis, vagina, aut glandulis Cowperianis, ſed ab ipſa tantum vulvæ facie prodeunte, ut facili experimento compertum habui. Vulva enim prius probe deterſa, obſervavi humorem non ex memoratis locis profluere, ſed ex ipſa vulvæ facie guttatim exudare, ſi pudendi labra molli attactu comprimerentur. Reperitur etiam in mulieribus.

Non eſt dubium quin ea gonorrhœæ ſpecies a venereo contagio originem ducat in utroque ſexu, cum impuro concubitui ſuperveniat, & anti-venereis remediis curetur. Sedem habet propriam in ſebaceis ſeu odoriferis glandulis, in viris quidem ad radicem ſive coronam balani adſitis, in fœminis vero per totam vulvæ faciem conſitis, quæ acri veneno venereo irritatæ, laceſſitæ, inflammatæ frequenti & iterata oſcillatione copioſiorem humoris illius proventum ſuggerunt, viſcidi, glutinoſi, ſebacei, ſed qui tunc dilutior eſt liquidiorque, & cui commiſcentur aliquando nonnullæ puris guttulæ ab eroſa balani vel præputii facie in viris, aut vulva in fœminis deciduæ. Sic eodem plane mechaniſmo piper linguæ admotum, ſalivam; fumus oculis exceptus lacrymas movet: Vel potius quod ad rem magis facit, ſic inflammatæ & irritatæ in ophtalmia glandulæ, quæ palpebrarum oras ambiunt, copioſo viſcidoque humore genas irrorant in lippis. Sedes illius gonorrhœæ in utroque ſexu.

Contrahitur autem hæc gonorrhœæ ſpecies ex cauſa triplici. 1. Si ſebaceæ ſeu odoriferæ glandulæ modo deſcriptæ laxiores fuerint, rariores & nimis hiulcæ conformationis vitio, adeoque virus venereum, quo madefiunt in impuro concubitu, altius & copioſius imbibant. 2. Si præputium nimis longum non abſterſas ichoris virulenti guttulas, quę coronę balani poſt coitum hærent, arctius conſtringat & intimius applicet glandulis ſebaceis. 3. Demum ſi cauſę hę geminę una ſimul concurrant, ac proinde agant ideo tanto efficacius. Cauſæ in viris.

Nec diſpari ratione poteſt gonorrhœa eadem a fœminis concipi triplici de cauſa. 1. Si ſebaceæ vulvæ glandulæ laxioribus oſculis pateſcant. 2. Si ſemen ab infecto viro emiſſum vulva tantum excipiatur, de quo iis plerumque cura eſt, quæ a prægnatione ſibi cavent. 3. Si utraque cauſa una forſan coincidat. Et in fœminis.

Falſa hęc gonorrhœa cum fluente vel ſicca modo conjungi ſolet, modo vero

vero ſola & ſeorſim accidere. In priore caſu adſunt ſymptomata omnia, quæ ſupra recenſuimus, & quæ gonorrhœam utramque, fluentem & ſiccam comitantur: In poſteriore vero deſunt omnino, & nihil quidquam obſervatur præter dolorem, tumorem, calorem & levem eroſionem inflammatæ coronæ balani in viris, & vulvæ in fœminis.

Diagnoſis. *Diagnoſis.* Facile eſt gonorrhœam ſpuriam dignoſcere & in viris & in fœminis, cum vel ipſa inſpectione tum morbus, tum morbi ſedes innoteſcant.

Prognoſis. *Prognoſis.* Gonorrhœa ſpuria, modo prudens adhibeatur medela, periculo plerumque vacat.

At vero ſi omittantur remedia, ſuperficiariæ glandularum ſebacearum eroſiones, gliſcente celeriter labe, in ulcuſcula cancroſa degenerant, quibus balani corona cingitur in viris, quibus vero in fœminis vulva obſidetur, unde affectus periculoſior.

Imo etiam, ſi calli ulcuſculis undique ſuccreſcentes ſolitum ſanguinis & limphæ regreſſum inhibeant a balano vel a præputio in viris, aut a nymphis, carunculis myrtiformibus vel pudendi labris in fœminis, continget non raro in utroque ſexu phimoſis, paraphimoſis, vel cryſtallina, ut infra ſuo loco videbitur, unde grave imminebit periculum.

Curatio. *Curatio.* 1. Venæ ſectio in brachio alterutro ſemel atque iterum celebranda eſt, pro morbi vehementia, ſcilicet ut præſens balani vel vulvæ inflammatio mitigetur, & præcaveatur imminens.

2. Retracto præputio balanus, corona balani & interna præputii facies in viris, in fœminis vero vulva ſæpius abluenda ſunt decocto hordei, vel foliorum agrimoniæ, vel radicis althææ melle Narbonenſi temperato. Poterit quoque, ſi dolor nimius diſcruciet, vel ſerum lactis recens, vel lac ipſum in hunc finem ſatis commode uſurpari.

3. Quin imo, ſi dolor acrior urat, facile erit & alia non pauca paregorica remedia adhibere ad acrimoniam & inflammationem mitigandam. *v.g.* Balanum denudatum præputio in lacte tepido detinere; vel linteo quod lacte perpetuo madeat, contegere; vel cataplaſmate de mica panis, aut cerato refrigerante Galeni ſupra telam extenſo obvolvere &c.

4. Poſt dies aliquot pacato inflammationis fervore, anti-venerea omnia, quæ ad gonorrhœam fluentem propoſuimus, eodem ordine in uſum advocanda, quæ virus venereum ſubigant, alterent, corrigant, evacuent.

5. Hac methodo ſolet utplurimum ſponte ceſſare humoris fluxus, qui a glandulis coronæ balani vel vulvæ promanat. Si quid tamen viſcidius inde extillaverit, ut naturalis tonus & glandulis & glandularum emiſſariis reſtituatur, utile erit balanum vel vulvam per dies aliquot identidem eluere vel fovere decocto ligni ſancti ſive Guajaci, vino rubro in quo ferrum candens aliquoties extinctum ſit; vel levi [illegible]is aut ſacchari Saturnini ſolu tione in aqua plantaginis.

6. Quod

6. Quod ſi vel remediorum prætermiſſione vel morbi vehementia, coronæ aut vulvæ inflammatio in ulcuſcula degeneret, quæ phimoſim, paraphimoſim, aut cryſtallinam inferant, tunc remediis utendum erit, qualia infra proponemus ad illarum affectionum curationem.

Obſervatio ophthalmiæ venereæ.

Poſſem nec temere quidem cum gonorrhœa ſpuria modo deſcripta conferre ophthalmiam virulentam, quaſi inoculatione contagioſa propagatam, cujus raram ſed certam obſervationem habeo. Adoleſcens quidam dudum conſueverat ſingulo mane oculos abſtergere urina ſua calente, ut oculorum firmaret aciem. Poſt contractam ex infortunio gonorrhœam virulentam, a conſueto uſu minime abſtinuit, nihil mali ſibi inde metuens. Urina tamen virulentis miaſmatis inquinata labem eamdem cum conjunctiva & palpebris cito communicavit, qua genitalium interiora affecta erant; unde ophthalmia gravis & venerea, cum acri & involuntario lachrymarum & lippitudinis fluxu, quæ ambo iiſdem remediis tandem perfecte curata fuerunt, quibus ipſa gonorrhœa.

## CAPUT IV.

*De morbis, qui gonorrhœæ virulentæ ſolent ſuccedere.*

### §. I. DE TUMORE TESTIUM VENEREO, *ſive* HERNIA VENEREA.

Deſcriptio tumoris phlegmonodœi teſtium.

Contingit frequenter iis qui gonorrhœa vel lue venerea laborant, ut teſticulorum alteruter vel uterque tumeat, infletur, diſtendatur, caleat, doleatque, uno verbo vere inflammetur. Hæc autem ſingula ſymptomata, adeoq; morbus ipſemet inflammatorius, a quo dependent, varie variant, tum intenſione, tum extenſione: *Intenſione* quidem, cum magis vel minus urgentia ſint: *Extenſione* vero, cum modo teſtes ambos, modo unum tantum, modo totam teſtis ſubſtantiam, modo aliquam dumtaxat teſtis partem occupent.

Gemina eſt tumoris illius cauſa.

Hinc autem teſtium tumor phlegmonodęus, qualiſcunque ſit, a gemina cauſa producitur. 1. Quidem a ſuppreſſione vel coercitione putridi & virulenti ſeminis, quod a proſtatis & veſiculis ſeminariis manare debet in gonorrhœa. 2. A virulentis & venereis miaſmatis, quę in ſyphiliticis ſemen, quod inficiunt, inſpiſſant in teſtium vaſculis, & ibi congeſtum detinent.

Nempe gonorrhœa ſuppreſſa.

Itaque 1. Si fluxus gonorrhœę quomodocunque ſuppreſſus vel cohibitus fuerit, de quo vide quę dicta ſunt ſupra *cap.* 1. virulentum ſemen, quod a teſtibus in veſiculas ſeminarias & a veſiculis in urethram profluebat, cogetur ſubſiſtere; retentum ea ratione ſemen vaſcula teſtium, quibus coercetur, infarciet, diſtendet & tumefaciet; diſtenta & tumefacta vaſa ſpermatica arterias venaſque juxta repentes comprimert; demum compreſſis venis arteriiſque, ſanguis continuo fluxu appellens in latera-

lia

Digitized by Google

lia limphatica vaſa cogetur arietare, & via vi facta novum iter ſibi cudere; ſic ergo a primo ad ultimum inflammatorius teſtium tumor producetur. Hæc eſt prior morbi cauſa, quæ a gonorrhœa ſemper dependet, quæ cum eadem ſæpe conjungitur.

Vel lues venerea latens.

2. Si virus venereum, quod ut jam dictum; natura ſalſo-acidum eſt; lateat in ſanguine, ſemen, quocum ex analogia multum commiſcetur, inde plerumque inſpiſſabitur, ut ab acidis quibuſvis ſolenne eſt ſulphureos humores inſpiſſari; ac inſpiſſatum in numeroſiſſimis, ſtrictiſſimis, & glomeris inſtar multifariam contortis & complicatis vaſis ſpermaticis hærebit & ſubſiſtet; unde nimia illorum vaſorum diſtentio & tumefactio, venarum & arteriarum compreſſio, ſanguinis hærentia & inſolens per limphatica vaſa circulatio, ac demum inflammatorius teſtium tumor. Hæc eſt altera morbi cauſa, quæ a lente ſyphilide dependet, ſed quæ ſine præſente gonorrhœa ſolet accidere.

Symptomata prioris ſpeciei tumoris teſtium. 1. Teſtis inflammatio. 2. Intenſior calor & dolor. 3. Facilior reſolutio. 4. Vel ſaltem ſuppuratio. 5. Symptomata poſterioris. 6. Rarior minorque inflammatio. 7. Obtuſior dolor, & calor remiſſior. 8. Tardior & difficilior reſolutio. 9. Skirrhus.

Liquet inde 1. *Priorem* quidem tumoris ſpeciem, cum a ſubita ſeminis retentione inferatur, ſeu, ut Antiqui loquebantur, *fluxione* fiat, eſſe magis inflammatoriam.

2. Proinde pro more tumorum inflammatoriorum intenſiorum caloris & doloris ſenſum excitare.

3. Sed ideo quoque felicius reſolubilem eſſe; & ſi reſolvatur, perfectius reſolvi, ac plerumque ſine ulla aut fere ulla duritie ſuperſtite in teſte, potiſſimum ſi renovato gonorrhœæ fluxu via fiat inſpiſſato & grumefacto ſpermati:

4. Si reſolutio non ſucceſſerit, ſæpius in ſuppuratum abire, ruptoque abſceſſu in fiſtuloſum ulcus degenerare.

5. Cæterum hanc tumoris ſpeciem dextrum vel ſiniſtrum teſtem occupare, prout ſemen in veſiculis ſeminariis vel dextri vel ſiniſtri lateris retinetur; utrumque vero, ſi in veſiculis utriuſque lateris ſemen coerceatur.

6. Contra vero *poſteriorem* tumoris ſpeciem, cum a tardiore ſeminis hærentia producatur, ſeu ut cum Antiquis loquamur, *congeſtione* fiat, minus inflammatoriam eſſe.

7. Proinde minorem in affecto teſte caloris & doloris ſenſum producere.

8. Sed eo quoque nomine nec tam facile reſolubilem eſſe; nec ſi reſolvatur, tam perfecte reſolvi, & duritiem aliquam in teſte plerumque relinquere, cum nulla ſit ſpes in provocato ſeminis fluxu per gonorrhœam.

9. Superſtitem duritiem dimiſſis ſenſim tenuioribus partibus frequenter in ſkirrhum indurari, qui hydrocelen, pneumatocelen, ſarcocelen &c. non raro inducit: imo qui quandoque validioribus arteriarum interrepentium oſcillationibus, fortuito attritu, humorum acrimonia &c. lancinante dolore tandem percelli & in carcinoma mutari ſolet.

1. Hanc

10. Hanc alteram tumoris ſpeciem dextrum ſiniſtrumve teſtem invadere, prout laxior contextus, aut fortuitus alterutrius attritus hęrentię ſeminis locum dat.

11. Cęterum in utroque tumoris genere Epididymides ſive paraſtatas promptius affici quam teſtes, quia vaſa Epididymidum laxiora ſunt, atque adeo ſubſiſtenti ſemini facilius cedunt; contra vero vaſa cętera ſpermatica teſtem componentia, quę tunica albuginea arcte concluduntur & firmantur, ſemini efficacius reſiſtunt.

*11. Paraſtatæ præ cæteris, teſtis partibus afficiuntur.*

12. In Epididymidibus vero ſive paraſtatis globum ſeu angulum inferiorem frequentius inflari, quam ſuperiorem, quoniam difficilior eſt ſeminis regreſsus ab inferiore angulo, propter majorem declivitatem.

*12. Et in paraſtatis globus inferior præ ſuperiore*

13. Moleſtum ponderis ſenſum percipi, quia tumefactus teſticulus reipſa magis ponderat; ſenſum autem illum ad inguina uſque protendi, quia teſticuli pondere funiculus ſpermaticus qui & ipſe inflammationis particeps eſt, diſtrahitur.

*13. Senſus ponderis in teſte.*

14. Demum febrem accendi, ſive quod acutus doloris ſenſus, quo ęger torquetur, frequentiores cordis contractiones ſympathice ſollicitet; ſive quod ſanguis a ſanguiferis teſtis inflammati vaſis pręcluſus, citatius per cętera vaſa circulet, atque adeo frequentiorem cordis ſyſtolen promoveat.

*14. Aliquando febris.*

*Diagnoſis* morbi, & gradus morbi inſpectione: Cauſarum vero ęgri relatione manifeſta eſt.

*Diagnoſis.*

*Prognoſis*. Tumor inflammatorius teſtium numquam periculo vacat, cum febrem comitem habeat, ac in graves affectus, abſceſsum, fiſtulam, skirrhum, hydrocelen, ſarcocelen, carcinoma teſtium poſſit degenerare.

*Prognoſis.*

Tumor, qui ab inhibita gonorrhœa dependet, acutior eſt, & citius proinde ſtadia ſua percurrit: Tumor vero qui a ſyphilide latente producitur, magis chronicus eſt, & lentius movetur, ſed habet uterque ſua ſibique propria pericula, de quibus modo ſatis fuſe diximus.

*Curatio*. 1. Venę ſectio e brachio ſępius iteranda pro ętate, viribus, temperamento ęgrotantis; morbi natura & intenſione; & febrilis orgaſmi incandeſcentia. Sane nec pręſtantius nec promptius ullum aliud eſt auxilii genus, quo inflammatio reſolvi, diſcuti, vel minui & mitigari poſſit.

*Curatio.*

2. Largus potus ptiſanę imperandus eſt, qualem ſupra ad gonorrhœam propoſuimus, ęgerque dięta tenuiſſima, hoc eſt ſolis juſculis ex pullo & vitulina carne confectis nutriendus. Alvus demum enemate laxanda cum medulla caſſię.

3. Miſſis remediis internis mochlicis & purgantibus, ſicut externis aſtringentibus & repercutientibus quibuſcumque, anodynis tantum inſiſtendum ſub forma lotionum, fomentorum, cataplaſmatum. In hunc

finem

Digitized by Google

finem conducunt decoctum radicis althææ, & ſeminis lini, vel lac ſubtepidum, quibus ſcrotum identidem foveatur; vel cataplaſma anodynum de mica panis, aut emolliens cataplaſma ex radicibus liliorum, foliiſque hyoſcyami, malvæ, brancæ-urſinæ ad pultilaginem coctis, quarum pulpæ lini farina, oleumque lumbricorum terreſtrium vel liliorum admiſceatur.

4. Quod ſi in hac prima morbi periodo dolor acutius diſcruciet, utendum narcoticis, ut ſyrupo de diacodio, de karabe, laudano, tinctura anodyna &c. doſi conveniente.

5. Remittente inflammationis, ac proinde febris & doloris vehementia, æger lenti cathartico purgandus eſt, *v. g.* diluto decem drachmarum vel unciæ unius & ſemiſſis medullæ caſſiæ in ſeri lactis depurati lib. j. pro duobus hauſtibus.

6. Tunc poſſunt ſine periculo admoveri cataplaſmata leviter reſolventia, inter quæ laudatur ſequens, ex quatuor farinis reſolventibus.

℞. *Farin. Hordei.*
*Lupinorum.*
*Fœni græci.*
*Et Secalis* ana ℥ij.
*Seminis Cumin. pulverat.* ℥ß.
*Coq. in aqua comm. ad formam pultis ſpiſſioris, admiſce olei lumbricorum* ℥jß. *F. Cataplaſma.*

Laudatur quoque ea terræ cimoliæ ſpecies, quæ colligitur in ſitulis cultrariorum, & quæ cotis & ferri ramentis conſtat; hæc ſupra linteum expanſa, ac debite calefacta tumenti teſticulo cum ſucceſſu admovetur.

7. Jam quoque in uſum tuto poſſunt advocari anti-venerea quæcumque interne ſumpta, quæ virus venereum alterando nativam ſemini hærenti fluiditatem poſſint reſtituere. Sed hæc repeti poſſunt ex cap. præcedente, ubi *de gonorrhœa*.

8. Tandem de reſoluta teſtium inflammatione ſupereſt utplurimum durities quædam, major minorve, præſertim in epididymidum angulis, quę ab indurato inſpiſſatoque ſemine procedit. Huic diſcutiendę multa poſſunt conducere, 1. Inunctione ex balſamo ſulfuris ſuccinato, vel ex oleis maſtichino, rutaceo & menthaceo *ana* commiſtis, & ſi ita videatur, addita cera paululum inſpiſſatis in formam unguenti. 2. Emplaſtrum de vigo quadruplicato Mercurio, emplaſtrum de ranis cum Mercurio, emplaſtrum de cicuta, emplaſtrum diabotanum &c. quę poſſunt vel ſeorſim, vel una ſimul ea qua lubuerit proportione temperata, applicari. 3. Inunctio ſimplex cum Mercuriali ſeu Neapolitano unguento, identidem repetenda cum debitis cautelis, ne ptyaliſmus advocetur. 4. Imo vero omiſſis reſolventibus fortioribus, mira quan-

quandoque prſtant ſola relaxantia ut emplaſtrum de mucilaginibus, de ſpermate ceti vel ranarum &c.

9. Dum ea adhibentur medicamina, debent teſticuli ſuſpenſorio cingulo contineri, ne in aſſueto pondere vaſa ſpermatica nimium diſtrahant, & extendant, atque ideo ipſi obſtent reſolutioni ſeminis quo turgent.

10. Quod ſi adhibitis incaſſum remediis anodynis, reſolventibus, diſcutientibus, inflammatus teſtis in ſuppuratum vergat; quod patet ex phlegmones diuturnitate & ex ſymptomatum redintegratione, quę puris confectionem comitari ſolet; tunc iterato venę ſectionis uſu, ſi morbi vehementia ita exigat, continuandus eſt uſus cataplaſmatum emollientium qualia prſcripſimus ſupra *cap.* 3. §. 1. Imo etiam adaugenda eſt maturans eorumdem efficacia, additis unguento baſilico, fermento veteri, vel cochleis terreſtribus teſta exemptis & in putrilaginem contuſis.

11. Deinde ubi primum levi partis cujuſdam mollitie, vel obſcura quadam fluctuatione, vel ſymptomatum urgentium remiſſione conſtiterit pus jam alicubi confectum latere, via ipſi cito paranda, ne mollem teſtis ſubſtantiam funditus corrumpat: Solent in hunc finem nonnulli cauterium adhibere potentiale, ſed parum laudabili conſilio, quoniam deleterię cauterii partes teſtis tunicas admodum ſenſiles rodendo graves convulſiones erethiſmo ſępenumero excitant :. Quapropter ſatius eſt phlebotomo partem incidere, levi quidem manu, ne teſtis ſubſtantia altius ſancietur, & mediocri apertura, quę puris effluxu ſufficiat quidem, teſtis vero ſubſtantiam nimium non peſſundet.

12. Educto pure, abſceſſus cavum bis in die detergendum eſt injecto decocto hordei cum melle roſaceo, ac penicillis molliter replendum, qui levi & anodyno digeſtivo madidi ſint ex terebinthina Venerea vitello ovi & guttis aliquot olei de hyperico, una miſtis & ſubactis. Dein finita ſuppuratione, dum carnes ſuccreſcunt, ulcus eluendum eſt aquis Thermalibus, Balerucanis, Borbonienſibus, Baregianis. &c. & curandum balſamo Arcęi, cui guttę aliquot balſami viridis Metenſium poterunt adjici, ut firmior cicatrix inducatur.

13. Verum ſi inflammatus teſtis incipiente gangręna corripiatur, ſi ſuppuratione nimia funditus corruptus ſit, aut ſi ſkirrho jamdudum affectus carcinomatodes fiat; abjecta omni cunctatione, abſcindendus erit caſtratione.

14. Denique ſi fiſtuloſum ulcus in ſuppurato teſte ſuperſit, ſi teſtis totus ſkirrhodes remaneat, aut ſi notabilis & ſkirrhodęa durities teſtis vel Epididymidis partem aliquam occupet, neceſſario adhibendę ſunt inunctiones mercuriales, quę ſunt in morbis venereis contumacioribus tanquam ſacra anchora: Hac enim methodo ſola poteſt ſanguis efficaciter alterari, ſemen craſſius, quod in teſte hęret, atteri, ac demum corrigi virus vene-

reum

reum, quod vel jam quidem latet in ſanguine, vel eidem ſaltem recenter commiſtum fuit ob gonorrhœam ſuppreſſam; & a quo ſuperſtites morbi reliquiæ foventur.

## §. II. DE VENEREO PERINÆI ABSCESSU.

*Quot partes inflammentur in gonorrhœa?*

Tres partes ſunt quæ in Gonorrhœa inflammatione afficiantur modo ſimul, modo ſeorſim, ut ſupra vidimus, nimirum veſiculæ ſeminariæ, proſtatæ, & glandulę Cowperianę. Si gravior ergo & nimium virulenta gonorrhœa contracta ſit; ſi conveniens gonorrhœę curatio diutius negligatur; ſi omiſſis venę ſectionibus & anodynis remediis, mochlica, draſtica, vehementiora purgantia prępoſtere adhibeantur; ſi imprudenti veneris uſu, potatione vini meracioris aut liquorum ardentium, equitatione, exercitio nimio &c. morbus exaſperetur; ſi virulenti ſeminis effluvium injectionibus ſtypticis & aſtringentibus temere cohibeatur, in his ſingulis caſibus grave periculum imminet, ne partes diſtractę & inflammatę, ſanguinis hęrentis copia, arteriarum diſtentarum pulſatione vehementiore, ac collecti ſeminis virulentia & acrimonia diſcindantur, atque tandem putrefacto ſanguine qui a diſciſſis effluit & virulento ſemini permiſcetur, in verum abſceſſum abeant in perinęo latentem.

*Quot loca ſoleant abſcedere in gonorrhœa & cur abſcedant?*

Poſſunt ergo, imo debent hęc omnia inter cauſas abſceſſus perinęi enumerari, qui ſupervenit gonorrhœę, maxime quidem ſi in ęgrotante accidant, cujus acrior ſit ſanguinis diatheſis, aut qui veſiculas ſeminarias, proſtatas, glandulaſve Covvperianas pręgreſſa multiplici gonorrhœa labefactatas habeat.

Attamen experientia compertum eſt gonorrhœam quidem, quę in veſiculis ſeminariis tantum aut proſtatis ſedem habuerit, rarius in abſceſſum degenerare; ſive quod major firmiorque illarum moles dilacerationi, ſine qua ſuppuratio nulla fit, magis reſiſtat; ſive quod multa, lata, brevia emiſſaria, quę ex illis partibus in urethram aperiuntur, liberiorem via hęrenti & corrupto ſemini prębeant, unde minori efficacia concludentes cellulas debet erodere: Contra vero gonorrhœam, in qua glandulę Covvperianę affectę ſunt, in abſceſſum frequentius abire, ratione contraria, ſive quod minor & mollior illarum moles facilius corrumpatur; ſive quod ſemen inibi collectum, cum longo, obliquo, anguſto ductu in urethram effundatur, diutius in ipſis reſtitet, atque adeo ipſarum contextum promptius peſſundet.

*Symptomata abſceſſus in perinæo.*

Cęterum 1. A quacumque cauſa, & in quacumque perinęi parte ſuppuratio fiat, ſymptomata omnia, quę gonorrhœam comitantur, ut dyſuria urens; tumor, calor, dolor, tenſio, rubor perinęi, imo ipſius penis multum intenduntur; nec mirum, cum ſuppuratio incipiens ſit ultimus inflammationis gradus.

2. Quin imo accedit dolor pulſativus manifeſtus, quoniam arterię

per

per partem inflammatam & ſuppurationi proximam diſtributæ, cum ſtagnante ſanguine turgeant, ab eo qui jugiter appellit qualibet cordis ſyſtole, & magis & validius dilatantur, ac proinde alternatione eadem dolentes partes vehementius & dolorifice quatiunt. 1. Recrudeſcunt ſymptomata gonorrhœæ.

3. At vero facta ſemel ſuppuratione, remittuntur ſymptomata omnia quæ recruduerant, ceſſatque pulſativus dolor, quia ſoluta continui unitate, ſauciatæ & diſciſſæ partes jam minus tenduntur, ac circulanti ſanguini debilius obſtant. 2. Dolor pulſativus. 3. Facta ſuppuratione omnia remittuntur.

4. Pus in abſceſſu latens, pro qualitate magis vel minus acri, ſinus ſibi cudit varios partium juxta poſitarum eroſione, vel introrſum, & tunc ex urethra effluit; vel extrorſum, & tunc a perinæo manat; vel in utramque partem, & tunc utrinque profluit, & ab urethra, & a perinæo. Quin etiam vidimus non ſemel cuniculos iſtiuſmodi in urethra & in perinæo multiplicari, imo vero pertuſis recti tunicis in podicem aperiri, ita ut urethræ principio & ani extremo cum perinæo per vias latentes communicantibus, urina, pus, fæces alvinæ liquidiores, flatuſque urethra, podice, aut perinæi fiſtulis promiſcue excernerentur. 4. Cuniculi in varia loca.

5. Calli varii ſinuum latera cito obſident, quoniam hærentis puris particulæ non paucæ limpham per confinia circulantem ita inſpiſſant, ut inaſſueta durities inde concilietur, quod promtius ſolet accidere, ſi urina, aut fæces in ſinus illos irrumpant. 5. Calli multi.

6. Hinc ergo multiplices perinæi fiſtulæ; varie cum urethra, cum ano, inter ſe communicantes; quæ modo paucum, modo multum, modo ſeroſum & tenue, modo viſcidum, modo ſanguinolentum pus profundunt; inflammantur modo, modo inflammationis expertes ſunt, pro diverſis erratis in victu aut in uſu rerum non naturalium. 6. Fiſtulæ multiplices.

Quæcumque de viris hactenus dicta ſunt, debent hæc eadem de mulieribus intelligi, ſed mutatis mutandis. Fiunt in illis ex ſuppurata gonorrhœa abſceſſus in proſtatis, quorum pus niſi per lacunas evacuetur, viam ſibi ſeorſim cudit vel in urethram vel in vaginam. Idem accidit in interſœmineo, ſi glandulæ Covvperianæ, quæ ibidem in fœminis latent, ex gonorrhœa virulenta inflammentur & ſuppurentur, & tunc abſceſſus vel in vaginam, vel in podicem, vel in utramque partem aperiri ſolet. Quod ad botryformes vaginæ glandulas, quæ in fœminis tertiam gonorrhœæ ſedem præbent, vix permittit conformationis ac ſitus ratio, ut in abſceſſum abire poſſint, ſed venerea vaginæ ulcuſcula inducunt, ſi inflammatæ ſuppurentur, ut infra ſuo loco probabimus. Quæ partes poſſint abſcedere in gonorrhœa in fœminis.

*Diagnoſis*. Abſceſſus *fiens* dignoſcitur exacerbatione ſymptomatum omnium, quæ inflammationi propria ſunt; *Factus* vero ſymptomatum eorumdem mitigatione, partis inflammatæ mollitie, obſcura puris latentis fluctuatione. Diagnoſis abſceſſus in perinæo.

Exterior & quaſi ſubcutanea puris fluctuatio ad ani confinia Covvperianas glandulas; Interior & profundior veſiculas ſeminarias, aut proſtatas affici demonſtrat; Has quidem, ſi ano; illas vero, ſi penis radici proximior ſit; dextras ſiniſtraſve, prout in dextro vel in ſiniſtro latere percipitur.

Fiſtuloſa perinæi ulcera externa oculis patent; ſitus, numerus, commercia eorumdem vel ex accidentibus manifeſta ſunt, vel immiſſo ſpecillo explorantur. Interna vero ex frequenti puris effluxu per urethram, ex obſcuro doloris ſenſu in perinæo, ex frequenti urethræ inflammatione cum ſtranguria, quæ puris exundatione ceſſant, demum ex prægreſſis gonorrhœis, & methodo qua curatæ fuerunt abunde conjiciuntur.

Prognoſis abſceſſus in perinæo. *Prognoſis.* Abſceſſus quivis in perinæo perículoſus, quia partes glandulosas afficit, quas ad cicatricem perducere facile non eſt.

Eo periculoſior, quo major & profundior: hinc periculoſiores abſceſſus veſicularum ſeminariarum & proſtatarum, quam glandularum Covvperianarum.

Periculoſiſſimus, ſi pus concluſum diutius lateat, quia hinc multiplex & calloſus ſinus progerminat, quo urethræ principium, podex & perinæum multifariam corrumpuntur.

Ulcus externum & fiſtuloſum perinæi haud facile, internum, quod in urethram apertum eſt, difficillime curatur; & neutrum fere unquam, niſi inciſo perinæo & detecta morbi ſede.

Multiplicia & fiſtuloſa perinæi ulcera, quæ cum urethra & ano communicant, vix debent curanda ſuſcipi, cum non liceat intimos morbi receſſus perſcrutari, ſine quo tamen luditur opera, vel ſaltem non liceat, niſi cum maxima partium deperditione, & inciſione multiplici, quod ſemper periculoſum eſt. Proinde utplurimum ſatius eſt *palliativam* curationem adhibere, ne infametur operatio, quæ multis ſaluti fuit, quod maxime verum eſt de ægrotis morbo diuturniore exhauſtis & emaciatis, & in quibus ſanguis vitio non vacat.

Curatio abſceſſus in perinæo. *Curatio.* Therapeja quadruplex ad quadruplicem morbi ſtatum repetiunda eſt. 1. Ad ſuppurationem imminentem, quam omni ope atque opera oportet præcavere, ſi præcaveri poſſit; 2. Ad abſceſſum in perinæo genitum, unde pus ſemel confectum educi debet quam ocyſſime; 3. Ad cuniculos multos, varios, quos pus diutius concluſum egit in varia loca finitima, & quos incidere neceſſe eſt; 4. Ad mitigationem palliativam morbi, ſi ad curationem deſperati aggredi non liceat.

I. Suppuratio præcavenda. I. Nihil non tentandum eſt ut imminens perinæi ſuppuratio præcaveatur. Venæ ſectiones iterandæ frequenter & largiter; diæta tenuis, & corporis quies imperanda; cauſæ externæ, unde inflammatio recruduit, diligenter amovendæ; larga potatio ptiſanæ refrigerantis, de qua ſupra *cap.* 1. præ-

præſcribenda; paranda fomenta & ſemicupia emollientia, temperantia, anodyna, ex decocto althææ, brancæ urſinæ, malvæ, violariæ, aut ex lacte tepido; admovenda cataplaſmata anodyna, relaxantia, de mica panis, aut ex emollientibus pulpis radicum althææ, nymphϾ liliorum alborum &c. foliorumque malvæ, brancæ urſinæ, betæ violariæ &c. Injiciendi clyſteres cum decocto emolliente, cum ſero lactis, cum medulla recenter extracta caſſiæ ad ℥j. &c. Adhibenda narcotica, ut ſyrupus diacodii, tinctura anodyna, laudanum &c. quæ dolorem leniendo reſolutioni faveant &c.

II. Quod ſi fruſtrato remediorum ſucceſſu inflammatio in ſuppuratum abierit, puri latenti, ubi primum certa ſui dederit indicia, via paranda eſt, ne ſinus ſibi cudat, ac varios callos inducat. II. Abſceſſus incidendus.

Itaque 1. Immiſſio in urethram cathetere, locus abſceſſus aperiendus eſt ſectione, quæ ſit ad raphen parallela, breviore vel longiore, magis minuſve alta pro ipſius abſceſſus ſitu, extenſione, altitudine ſed ab urethra, quam catheter indicat, caute declinando.

2. Immiſſo in vulnus digito, ſi qui ſinus adſint, incidendi; ſi quæ ligaturæ, diſſecandæ, ac omnia quantum fieri poterit, ex arte ita complananda, ut pus nullibi lateat, ut remedia quocumque penetrent, ut omnia conſpici, vel ſaltem facile explorari poſſint.

3. Quin imo, ſi qui calli lateant, exſcindendi ſi loci ratio permiſerit, vel ſaltem digitis conterendi, aut quod præſtat, ſummo ſcalpello ſacrificandi, ita ut procurata ſuppuratione ſponte evaneſcant, neque adeo opus ſit adhibendis cathæreticis, quæ ulceris oras depaſcendo & ſuppurationem in dies renovando, coitionem impediunt vel morantur.

4. Vulnus carpto tormento opplendum prima curatione; deinde curandum cum vulgari digeſtivo, ſi omnia ſatis ſana eſſe videantur; ſin minus, cum digeſtivo, cui oleum hyperici, tinctura myrrhæ aut Ægyptiacum, admiſta ſint, ſi putrefactio nimia in gangrænam videatur vergere.

5. Procedente ſuppuratione, ulcus mox injectionibus detergentibus nempe decocto hordei cum melle roſato, & poſtea vulnerariis, ut decocto hyperici, agrimoniæ, ſaniculæ, bugulæ &c. quotidie eluendum eſt; ac demum adhibito balſamo Arcæi, imo vero balſamo viridi, ſi molliores carnes ſuccreſcant, ad cicatricem deducendum.

6. In hac autem curatione ea præcipue cautio adhibenda eſt, ne quis ſinus, utcumque exilis, curantem Chirurgum ſuperſtes ſallat; ideoque perpetuo attendendum eſt ad indolem copiamque puris, quod effluit; ad indolem carnium, quæ progerminant; ad laxitatem duritiemve partium quæ ulceri contiguæ ſunt; ut inde ſigna colligi poſſint, quæ ſinum alicubi latentem arguant, vel quæ ab importuno metu tandem liberent medentes.

III. Verum ſi ægrotantium incuria, vel negligentia medentium pus diu- III. Ulce-

ra fiſtuloſa diſſecanda. diutius coercitum cuniculos in finitima loca latenter egerit, tunc non diſſimili, ſed tamen paulo difficiliore operatione opus erit, quam variam pro vario ulcerum fiſtuloſorum ſitu, & vario eorumdem commercio cum vicinis partibus inſtitui neceſſe eſt.

Nam 1. Si ulcus vel ulcera interne cæca extrorſum tantum aperiantur, tunc eadem plane methodo quam propoſuimus, operatio inſtituenda eſt, hoc uno tantum diſcrimine quod ad cuniculos omnes diſſecandos, & ad callos vel forfice exſcindendos, vel ſuppuratione diſſolvendos, vel abſumendos cathæriticis tanto cautius ac diligentius attendendum ſit, quanto plures & frequentiores tum hi, tum illi in fiſtuloſis ulceribus adeſſe debent.

2. Si ulcus vel ulcera utrimque pervia, & extrorſum & introrſum in urethram ſimul aperta ſint, ab incidenda urethra tunc abſtinere nullomodo licet: Quapropter immiſſo cathetere ſulcato, ulceratæ pars urethræ & perinæi longitudinali plaga ſecundum catheteris ſulcum, ſcapello ſeu lithotomo diſſecanda, non ſecus ac in lithotomia. Dein cætera omnia, ut in præcedente caſu peragenda; ſinus & cuniculi omnes incidendi; calli exſcindendi, & ſi qui ſuperſint vel ſuppuratione vel cathæreticis abſumendi; vulnus demum arte eadem, iiſdemque remediis curandum. Hæc una eſt diſcriminis ratio, quod cum diſſecta ſit urethra, catheter in veſica detinendus ſit, quemadmodum in lithotomia ex uſu eſſe conſuevit, ut ea arte urina ab ulcere quantum fieri poteſt avertatur, cui ſale ſuo ammoniacali multum noceret, donec tandem coalitio internorum labiorum urethræ catheteris uſum inutilem faciat.

3. Si ulcus vel ulcera externe occluſa introrſum tantum in urethram conniveant, plane eadem operatio inſtituenda eſt, ac cautiones eædem adhibendæ, ut morbus perfectam abſolutamque curationem recipiat. Cæterum notari velim abſceſſum iſtiuſmodi in perinæo, qui illæſa cute in urethram tantum pateat, rarum eſſe, ideoque cum purulento proſtatarum aut veſicularum ſeminarium ſtillicidio ab incautis confundi poſſe, a quo tamen videtur ſatis aperte diſtingui, 1. Quod puris profluvium uberius ſit; 2. Quod tumor mollis adſit in perinæo cum fluctuatione collecti humoris, 3. Quod tumor ille creſcat cum urina emittitur, parte ſcilicet lotii illuc illabente ab urethra qua difficilius decurrit. 4. Quod preſſus detumeſcat pure cum lotio per urethram exundante, quæ ſingula abſceſſus præſentiam, ejuſdemque cum urethra commercium abunde arguunt.

4. Denique ſi ulcus vel ulcera, quæ extrorſum pateſcunt, non modo cum urethra ſed cum podice etiam communicent, operatio, ſi forte tentanda videatur, eodem modo tunc celebranda eſt ac in caſu præcedente, ſed cuniculorum ductum ſequendo ad podicem uſque extendenda eſt

ubi

ubi ſectio eadem inſtitui debet, ac in ani fiſtula. Cæteroqui cautiones omnes eædem ac in præcedentibus caſibus adhibendæ.

IV. Demum ſi malum radicalem & abſolutam curationem admittere non videatur, ut cum ulceribus multis, obliquis, fiſtuloſis, calloſis, ſinuoſis, cum urethra & podice hinc & inde communicantibus perinæum totum ſuffoſſum eſt, maxime ſi æger valetudine infirmus & cachecticus ſit, atque febre lenta qua contabeſcit valde extenuatus, palliativam ſaltem therapejam adhibere neceſsum eſt, quæ morbi augmento obviam eat, vitamque licet miſerrimam poſſit producere: Ad quem finem valent, IV. Malum ſi inſanabile ſit, palliativis remediis mitigandum.

1. Quæcumque muriaticam ſanguinis acrimoniam minuunt, eluunt, vel demulcent; ut diæta tenuis, humectans, refrigerans; abſtinentia a vino, venere, exercitiis, equitatione, pathematis animi vehementioribus; balnea tepida aquæ dulcis; juſcula aut apozemata refrigerantia; lactis uſus etiam pro omni alimento; iterata cathartica blanda ex diluto ℥ij. medullæ caſſiæ in ſeri lactis depurati lib. j. vel ex mannæ calabrinæ ℥ij. in cyatho ptiſanæ diſsolutis, addita ſalis vegetalis ʒj. ſi ita e re eſse videatur.

2. Quæcumque ulcera detergunt, ut aquæ minerales acidulæ & ferruginei ſaporis; ptiſana vel bochetum ex radicibus & lignis ſudorificis; infuſiones *Traumaticæ* ſeu vulnerariæ ut ſaniculæ, bugulæ, alkimillæ, ſalviæ, menthæ &c.

3. Quæcumque balſamica ſunt, adeoque cava ulcera explent & ad cicatricem deducunt; vel ſaltem compeſcunt, cohibentque ne ſerpant, ut Terebinthina Chia vel Veneta ad ʒj. Balſama de Copaii, Peruvianum, Canadenſe &c. ad gutt. vj. viij. x. xij. ſaccharo pulverato obvoluta in bolos, vel una cum ſyrupo capillorum veneris confuſa ut uno hauſtu exſorbeantur.

4. Quæcumque partium affectarum tonum firmant, humoreſque ibidem congeſtos liquefaciunt, ac ideo utroque nomine circulationi tum ſanguinis tum limphæ promovendæ idonea ſunt, ut fotus vel embroche perinæi cum aquis thermalibus, Balerucanis, Baregianis, Borbonienſibus &c. aut inunctiones ſuſpenſa manu identidem repetendæ cum unguento mercuriali.

## §. III. DE SEMINIS STILLICIDIO, *ſive* DE GONORRHOEA QUAM HABITUALEM DICUNT.

Qui gravi & diuturna, vel frequentiore gonorrhœa laboravere, ſolent non raro menſibus & interdum annis aliquot, imo quandoque toto vitæ tempore involuntarium ſeminis profluvium pati ſine ullo venereæ voluptatis ſenſu, vel ſaltem cum ſenſu minimo; modo quidem copia paucum ſed perpetuum, quod jugi fluxu diſtillet, cum ambulant, ſedent, aut aliæ quævis munia obeunt; modo vero rarius ſed ſimul uberius, quod Deſcriptio præternaturalis ſtillicidii ſeminis.



Digitized by Google

guttis majoribus exundet, cum ad egeſtionem etiam parum difficilem nituntur: cum libidinoſe cogitant; aut cum tento veretro ad venerem ſeſe comparant.

Quomodo ſemen ſuis conceptaculis coerceatur in ſtatu naturali.

Conſtat autem ex Phyſiologia ſemen ferme totum, quod ab urethra defluit, e veſiculis ſeminariis aut e proſtatis manare; fœcundum quidem & prolificum ab illis, in quas a teſtibus convehitur per vaſa deferentia; infœcundum vero & mere limphaticum ab his, ubi ſecernitur. Veſiculæ autem ſeminariæ cum urethræ ductu communicant binis emiſſariis, unaquæque ſuo, inter quæ exigua interjacet prominenria *caput Gallinaginis* ſive *Veru-montanum* nuncupata. Proſtatæ vero in urethram hiant oſculis duodecim, numeroſioribus quidem ſed etiam anguſtioribus, ut ſeroſius tenuiuſque ſemen, quod recondunt, arctius concludant.

Cæterum hæc ſeminis emiſſaria interjectis fibris muſcularibus, quæ ſphincterum vice funguntur, ut multi putant, vel ſolo circumpoſitarum partium elatere ita occluduntur in ſtatu naturali, ut ne gutta quidem ſeminis extillare inde poſſit, niſi veſiculæ ſeminariæ aut proſtatæ valide comprimantur, tum ſyſtaltica membranarum circumveſtientium conſtrictione, tum ſimultanea muſculorum erectorum & acceleratorum ſuperincumbentium contractione, ut in ejaculationis opere ſolenne eſt.

Quæ ſint ſtillicidii præternaturalis cauſæ.

Liquet inde ſeminis ſtillicidium præternaturale, de quo agitur, gemino emiſſariorum vitio produci, 1. Si nimis ampliata & dilatata ſint, atque ſemi-aperta in urethram continenter hient. 2. Si partium ambientium inertia & laxitate debilius conſtringantur, unde nimis laxe conniveant, nec ſemen vi conſtrictoria coerceant ſatis efficaci. A priore quidem vitio dependet perpetuum & ſtillatitium profluvium ſeminis; a poſteriore vero profluvium alterum, quod identidem recurrit, ſimul ac veſiculæ ſeminariæ aut proſtatæ vel leviter premuntur, ut in egeſtione paulo difficiliore, vel parumper conſtringuntur, ut in prima venereæ voluptatis promulſide.

Solet autem vitium utrumque emiſſariis conceptaculorum ſeminariorum a gonorrhœa gravi, diuturna, frequente induci, atque adeo nequaquam mirum eſt alterutrum ſeminis ſtillicidium gonorrhœis iſtiuſmodi ſupereſſe. Nam 1. Semen purulentum debet in gravi aut diuturna gonorrhœa emiſſaria, unde effluit, vel copia dilatare, vel acrimonia corrodere, ac utroque modo eadem prætermodum ampliare; 2. Partes, quibus emiſſaria eadem cinguntur, inflammatione adjacentium proſtatarum & veſicularum ſeminarium tumefactione, continuoque puris copioſi transfluxu diſtractæ & elongatæ ultra tonum, debent inde debilius conſtringi, atque adeo emiſſaria ignavius occluſa ſeminis ſtillicidium ex leviſſima preſſione frequenter permittere.

Quibus.

Hæc utraque cauſa ſtillicidii ſeminis plerumque fovetur, tum vitio ſemi-

minis ipſius, ſi a veneno venereo aut remediis phlogoſticis tantam acrimoniam contraxerit, ut veſiculas & proſtatas ad frequentiorem & fere continuam expreſſionem irritando ſollicitet: tum vitio ipſarum proſtatarum & veſicularum, ſi diuturna & aſſidua phlogoſi affectæ acutius ſentiant, ac facilius in erethiſmum adigantur, quo collectus humor ad egreſſum perpetim urgeatur. Sic notum eſt lippitudinem, quæ a glandularum palpebras ambientium laxitate dependet, ab earumdem phlogoſi & humoris lemoſi acrimonia non parum intendi.

nam cauſis ſtillicidium foveatur?

*Symptomata*. 1. Si perpetuum adſit ſeminis ſtillicidium, utcumque paucum, rarior inde futurus eſt ad venerem ſtimulus: quia ſemen in veſiculis ſeminariis & proſtatis parcius collectum, copia, calore, morſiunculis venerem rarius ſollicitabit.

Symptomata ſtillicidii 1. Segnities ad venerem.

2. Hoc autem maxime verum eſt, ſi veſiculæ ſeminariæ afficiantur; minus vero, ſi ſolæ proſtatæ: quia ſemen, quod veſiculis ſeminariis continetur, magis actuoſum, energicum, efficax eſt, & proinde ad venerem magis facit; contra vero proſtatarum ſemen vappidius eſt inertiuſque, & ideo ad venerem minus efficax.

2. Ad venerem inertia.

3. Quod ſi ſeminis profluvium continuum non ſit, ſed identidem tantum rariuſque recurrat, haud tanta futura eſt ad venerem frigiditas: quia ſemen in conceptaculis copioſius colligi, ac proinde paulo majori efficacia libidinem accendere poterit, præſertim ſi ſemen quod profluit, non a veſiculis ſeminariis, ſed a proſtatis tantum promanet.

3. Minor aliquando frigiditas ad venerem

4. Verum ſi tento veretro in armis aliquandiu ſtandum ſit, ſemine citius quam par eſſet profluente, atque adeo ſubtracto veneris ſtimulo languidus penis brevi flacceſſet ante aggreſſum opus, unde manifeſta ſaltem ad venerem minus parabilem impotentia.

4. Erectio tamen neque firma, neque diuturna

5. Demum ſi copioſum ſit ſeminis profluvium, conſequens eſt exhauſta ſenſim balſamica & ſpirituoſa ſanguinis parte marcorem, phthiſim, tabem dorſalem inducenda eſſe, ratione eadem eademque de cauſa ac in iis, qui venere immoderata ſeſe extenuant.

5. Marcor & tabes.

*Diagnoſis*. Morbus & cauſa morbi primaria, gonorrhœa ſcilicet, indicantur ægrotantis confeſſione.

Diagnoſis.

Geminæ morbi ſpecies ex ſe patent, atque inde colligere facile eſt, quonam vitio ſeminis emiſſaria laborent, cum ſtillatitium profluvium ab emiſſariorum laxitate dependeat, quæ inertius occluſa ſunt.

Tandem haud arduum eſt utræ ex veſiculis ſeminariis proſtatiſve in vitio ſint dignoſcere. Semen enim tenue, ſeroſum, limpidum a proſtatis; ſpiſſum vero, viſcidum, albicans a veſiculis defluit.

*Prognoſis*. Seminis ſtillicidium raro periculoſum eſt, nec unquam niſi nimium ſit, quod rarum eſt.

Prognoſis.

At ſi non periculoſum, ſaltem incommodum eſt, potiſſimum iis, qui

dolent funeratam vel funeri proximam eam partem habere, qua ſe Achilles eſse gloriabantur.

Curatu difficilius eſt ſtillicidium ſeminis perpetuum, quam profluvium identidem recurrens, cum difficilius ſit latiorum emiſsariorum amplitudinem minuere, quam partibus inertia peccantibus tonum reddere.

Curatio. *Curatio.* 1. Cum experientia docuerit perpetuum ſeminis ſtillicidium, præter emiſsariorum laxitatem, a levi proſtatarum & veſicularum ſeminariarum, aut earumdem emiſsariorum phlogoſi quandoque foveri, ſicut in lippientibus vitioſam lemarum ſecretionem a ſimili glandularum, quæ palpebras cingunt, affectione dependere diximus, præſtat initio unam aut alteram venæ ſectionem præmittere, qua methodo vidi non ſemel recens ſeminis profluvium feliciter curatum fuiſse.

2. Simili de cauſa, cum ſeminis acrimonia a veneno vel a remediis contracta ſtillicidium plerumque intendat, demulcentia adhibenda ſunt, ut balnea domeſtica, aquæ minerales acidulæ, juſcula vel apozemata diluentia & temperantia, ſerum lactis chalybeatum & ſucco fumariæ alteratum, lac ipſum ſemel aut bis in die, imo etiam pro omni alimento.

3. Inde ad vulneraria & balſamica deveniendum, quæ ulceris reliquias, ſi quę in ſeminis conceptaculis lateant, detergant & ad cicatricem perducant. In hunc finem utilia ſunt infuſa levia ex vulnerariis herbis Helveticis, vel ſola vel lacte affuſo temperata; infuſa ſimili modo parata cum foliis menthę vulgaris & millefolii; bocheta aut decocta ex radicibus & lignis ſudorificis jam ſupra pręſcripta, *Cap. de gonorrhœa;* Therebinthina Veneta, vel cocta vel ovi vitello diluta a ℥ß. ad ℥j. Balſama varia de Copaii, de Tolu, Peruvianum, Canadenſe &c. a guttis ſex ad duodecim cum ſaccharo pulverato in bolum conformata &c.

4. Utiliter quoque adhibentur fomenta vel embroches perinęi, aut injectiones in urethram cum decoctis vulnerariis, vel quod pręſentius eſt, cum aquis thermalibus, ut hoc modo vitioſa partium laxitas corrigatur.

5. Quod ſi hęc univerſaliora minus bene ſuccedant, advocanda erunt in uſum ſtyptica & aſtringentia interna, quę virtute ſpecifica priſtinum tonum emiſsariis reſtituant. Hęc virtute pollent corallia rubra pręparata, oculi cancrorum fluviatilium, ſuccinum, diaphoreticum minerale, vel quę efficaciora ſunt, cornu cervi philoſophice pręparatum, ſpodium, terra ſigillata, creta Brianconenſis, lapis hęmatites, ſanguis draconis, alumen rupeum, crocus Martialis aſtringens &c. ex quorum tribus quatuorve tenuiſſime tritis, *ana* ad doſim quindecim granorum pręſcriptis, & conſerva roſarum vel ſyrupo cydoniorum exceptis boli vel opiatę parantur, quibus per dies aliquot utendum eſt.

6. Poſsunt quoque tuto adhiberi injectiones aſtringentes, modo ſemen ab omni ſeminio venereo immune ſit, & proinde poſſit ſine periculo

lo intius coerceri. Præparantur injectiones iſtiuſmodi ex radicibus biſtortæ, tormentillæ, pimpinellæ, gallis, balauſtiis, malicorio, cupulis glandium &c. in aqua fabrorum decoctis, unicæ cuilibet decocti addendo grana aliquot ſacchari Saturnini vel aluminis rupei. Celebris eſt ad eumdem ſcopum injectio, quæ fit cum pulvere decocto *de Verny*, cujus ſemi-drachma in unciis octo aquæ ſtillatitiæ plantaginis diſſolvitur. Hujus autem pulveris conficiendi proceſſum infra proponemus ad Operis calcem, in Mantiſſa quarto libro adjicienda. Sed de his omnibus fuſius infra *Lib.* 4. *cap.* 10. ubi *de curatione gonorrhœæ difficilis*, quæ poſt adminiſtratam hydrargyroſim aliquando ſupereſt.

7. Ut curatio profluvii feliciter ſuccedat, ſervanda eſt diæta, tenuis, humectans, refrigerans; æger venere, vino, exercitio vehementiore, equitatione diu ſe abſtineat, vel iiſdem parce utatur; urinam diutius ne contineat, & alvum, ſi tenera non ſit, enemate emolliente frequenter injiciendam curet.

Cæterum ut in viris, ſic etiam in fœminis gonorrhœa gravis aut diuturna ſolet inferre profluvium ſtillatitium ſeminalis humoris, qui a proſtatis, glandulis Covvperianis, vel botryformibus vaginæ glandulis extillat. Sed ipſæ ſtillicidium iſtiuſmodi parum curant, quod cum fluore muliebri amant confundere, nec medicam opem expetunt, cum incommodo muliebrium madori providere ſoleant ipſæ fotu ex decoctione lithargyrii in aqua fabrorum, vel in aceto. Quod ſi tamen malum adeo ingraveſcat, ut a Medico opem cogantur petere, methodo eadem, qualem modo præſcripſimus, curandæ venient.

Mulieres quoque ſeminalis humoris ſtillicidio obnoxiæ ſunt aliquando poſt gonorrhœam.

## §. IV. DE STRANGURIA CONTUMACI, FREQUENTIORIS GONORRHOEÆ PEDISEQUA.

Gonorrhœam virulentam, diuturnam, frequentiorem, ſtranguria contumax, & ut vulgo ajunt, ***habitualis*** non raro ſequitur, in qua non pleno alveo, non fluxu æquabili & continuo; ſed filo tenui, ſæpius interrupto, & bifido urina redditur; non motu facili longe proſilit, ſed vix prorumpit conatu maximo; non poteſt in veſica commode diu contineri, ſed inquieti & crebra ſtimulatione ad mictitandum ſollicitat.

Deſcriptio ſtranguriæ quæ gonorrhœæ pediſequa eſt.

Hæc tamen, quamdiu modum tenent, tolerabilia ſunt. At ſi Baccho, venere, exercitio, equitatione, vigiliis, acriore diæta, animi pathematis vehementioribus exacerbentur, calere, dolere, reniti perinæum; ſtranguriam in iſchuriam derepente mutari, continuum quidem eſſe micturiendi deſiderium, ſed urinam omnino ſupprimi; & conatu etiam maximo vel nihil, vel pauculum quid mucoſum, pituitoſum, purulentum excerni frequenti obſervatione compertum eſt, unde febris accenditur; tumet, dolet, tenditur veſica ultra modum plena, cum periculo immi-

nen-

Digitized by Google

nentis inflammationis; accidit vomitio urinam redolens, ac tandem cætera omnia ſymptomata ingruunt, quæ ſolent iſchuria inferri.

Perſeverat eadem morbi vehementia longiori vel breviori temporis ſpatio, pro cauſarum energia, ægrotantis temperatura, urethræ & vicinarum urethræ partium labe, remediorum adhibitorum ſucceſſu, donec ſenſim remittente paroxyſmo urina primum ſtillatim guttis raris & parvis, dein guttis grandioribus & crebrioribus, demum filo tenui ſed continuo rurſus prodeat. Tunc ubi primum procedente reſolutione partium tonus relaxatus eſt, ſolet quandoque per unum aut alterum diem quid mucoſum, pituitoſum, purulentum, ſanioſum &c. guttatim emitti.

Hæc ſtranguriæ ſpecies producitur a variis obicibus, qui urethram obſident.

Cæterum ſi immiſſo cathetere urethræ ductus caute exploretur, tum etiam cum omnia maxime libera eſſe videntur, via quidem in ipſa penis longitudine facile pervia eſſe ſolet, ſed in perinæo ubi principio urethræ proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ adjacent, non unicum, ſed duos, tres, quatuorve obices plerumque reperire eſt, ſucceſſive & ut ſic dicam gradarie diſpoſitos, urethram annularibus ligaturis totidem ſtringentes, magis minuſve duris, magis minuſve latis, facilius vel difficilius ſuperabilibus, tandem majori vel minori intervallo invicem diſſitis.

Inde ergo neceſſaria conſecutione manifeſtum eſt, ſtranguriam habitualem, quæ a gonorrhœa ortum habet, memoratis in urethra obicibus, ſi urethræ ductum tantum anguſtent; iſchuriam vero, quæ ſtranguriæ identidem ſuccedit, iiſdem produci, ſi tumefacti urethræ canalem penitus conſtipent. Docet autem tum Anatomica ſectio eorum, qui dum in vivis erant, ſtranguria gonorrhœæ pediſequa laboravere, tum natura gonorrhœæ ipſius, a qua ſtranguria induci ſolet, variorumque ſymptomatum, quæ hunc affectum comitantur, obices iſtiuſmodi in ſex genera diſtinguendos eſſe 1. Ulcuſcula calloſa & cacoethea, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis pertinacius inſident, 2. Callos ſive cicatrices duriores & calloſas, quas ſanata ulcuſcula in urethra relinquunt, 3. Carunculas, & excreſcentias ſive hyperſarcoſes, in quas ulcuſcula fungoſa urethræ abeunt, 4. Veru-montanum prætumidum, quod in urethram ultra modum prominet, 5. Proſtatas aut veſiculas ſeminarias duras, calloſas, ſkirrhoidæas, 6. Eaſdem demum fungoſas, ſpongioſas, & ad frequentem tumefactionem nimium faciles.

1. Ab ulceribus calloſis urethræ.

1. Fere quidem perpetuum eſt in gonorrhœa, ut ſupra dictum eſt, virulenti ſeminis profluvio ulcera varia produci in variis urethræ partibus, ſed præſertim in extremis proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſariis. Frequenter autem accidit, ſi gonorrhœa negligatur vel male curetur, ut hæc urethræ ulcuſcula perfecte non ſanentur, ea vero maxime, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis ſita ſunt vel proxime adſtant, quoniam affluxu virulenti ſeminis,

quod

Digitized by Google

quod exinde jugiter ſtillat, continuo irritantur & foventur. Debent ergo ulcera, quæ initio levia, ſuperficiaria, mollia erant, tractu temporis in ulcera cacoetha, fiſtuloſa callis obſita degenerare, quibus urethræ ductum varie anguſtari, & urinæ fluxum magis vel minus inhiberi continget, prout errore qualicumque diætæ aucta ſanguinis efferveſcentia vel acrimonia, ulcerum labia magis vel minus intumeſcent.

2. Quod ſi enata in urethra ulcuſcula ad curationem feliciter tandem perduci ſupponamus, ut ſæpiſſime contingere minime negamus, at ſaltem ſanata hæc ulcuſcula in cicatrices non raro coibunt nimium duras, quæ in ſe ſtrictius conſtipatæ, quam eſſet antea illibata cutis ejuſdem loci, circularem urethræ ambitum anguſtabant corrugando, potiſſimum vero ſi ulcera profundiora fuerint, & obductæ eis cicatrices calloſæ ſint, ut in illis partibus frequenter accidit ſufficientis deterſionis defectu. Eo pacto urinæ fluxum ſtranguria retardari; imo ſi cicatrices tumefiant, iſchuria ſupprimi poſſe manifeſtum eſt. Poſſumus in confirmationem exemplum adducere haud diſſimile, quo conſtat cicatricibus, in quas oris ulcera in ſyphiliticis poſt ptyaliſmum coaleſcunt, manſoriorum muſculorum tendines, quibus ulcera inuſta erant, ita corrugari & inferiorem maxillam ita ſurſum retrahi, ut os vix deduci poſſit, ſed quaſi fræno adſtrictum videatur, quod gallice dicitur *etre bridé*. 2. A cicatricibus durioribus.

3. Quin imo cum ulcuſcula venerea in urethra progerminantia nedum detergi poſſint, ſed e contra jugi ſeminis putridi & acrioris urinæ illapſu magis in dies ſordeſcant, haud adeo rarum eſſe debet ſuperflua carnis luxurie in excreſcentias ſive hyperſarcoſes abire, ſeu ut vulgo ajunt, *carunculas*, calloſas aut fungoſas; magnas aut parvas, ſeſſiles aut penſiles, in his aut illis urethræ locis ſitas, numero plures paucioresve &c. pro vitio vel copia ſucci nutritii, & pro latitudine, numero, ſitu ulcerum, unde liquet urinæ fluxum varie retardatum iri. 3. A carunculis urethræ adnatis.

Novimus quidem omnimodam caruncularum in urethra exiſtentiam a plurimis nunc negari, ſed non alio forſan argumento, ut eſt genus hominum varium & mutabile, ac novitatis ſemper cupidum, quam quod non ita pridem antiquiores Medici carunculas urethræ uno ore omnes haberent pro cauſa unica ſtranguriæ, quæ gonorrhœis ſolent ſuccedere. Sed æque culpabili præcipitantia hinc & inde graviter peccatum eſt. Antiquorum ignorantiæ parcendum non cenſemus, qui cæteras ſtranguriæ venereæ cauſas, & graviores & frequentiores prætermiſere; ſed nec Recentiorum temeritatem excuſatam volumus, qui caruncularum in urethra exiſtentiam audent ſine cauſa pernegare, cum analogia ab ulceribus quibuſcunque ſordidis ducta, imo, quod palmarium eſt, cum ipſa cadaverum ſectio carunculas in ulceribus urethræ quandoque ſuccreſcere demonſtrent, non tam frequenter quidem ac olim ab Antiquis creditum eſt &

ab

ab Agyrtis etiamnum creditur, ſed ſatis frequenter tamen, ut carunculas inter cæteras ſtranguriæ cauſas recenſere neceſse ſit.

*4. A veru-montano ſkirrhoſo & verrucoſo.*

4. Saltem veru-montanum ſive caput gallinaginis, quod inter bina veſicularum ſeminariarum emiſsaria medium interjacet, in gravi & contumaci gonorrhœa ſæpe erodi, tumefieri, inflammari, ac demum ſi provida inflammationis reſolutio & ulcuſculorum deterſio negligatur, ut in gonorrhœis, quæ injectionibus aſtringentibus ſupprimuntur, in verrucam ſeu excreſcentiam degenerare debet, fungoſam, calloſam, ſkirrhoidæam, ſuperficie tenus varie exulceratam, quæ varia, multiplici de cauſa magis minuſve intumeſcet, atque adeo fluenti urinæ obicem opponet perpetuum quidem, ſed varie variantem.

*5. A veſiculis ſeminariis, vel proſtatis induratis & calloſis.*

5. Conſtat in omni gonorrhœa proſtatas vel veſiculas ſeminarias, aut utraſque inflammatione aut exulceratione affici. Hinc ſi frequentior morbi ejuſdem iteratio eas partes jam labefecerit, aut ſi conveniens omittatur therapeja, conſequens eſt tacito mali progreſsu calloſa & fiſtuloſa ulcera in illis partibus productum iri, unde aucta proſtatarum & veſicularum ſeminariarum mole adjacentem urethram comprimi & exiturienti urinæ obicem ea ratione opponi manifeſtum eſt, ſed pro varia partium prementium intumeſcentia varium.

*6. Ab iiſdem veſiculis vel proſtatis, carne molli & ſpongioſa plenis.*

6. Demum e contrario, interiora proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum, ſi alte eroſa carnium ſuccreſcentium luxuriei locum dederint, niſi caute detergantur carne cito opplebuntur, molli, rara, fungoſa ſpongiæ inſtar, qualis ſordidis & calloſis ulceribus ſolet interdum innaſci. Hinc ergo tumefient tum proſtatæ, tum veſiculæ ſeminariæ; & urethram appoſitam prement, majori vel minori momento, prout fungoſas carnes, quæ proſtatas vel veſiculas replent, magis vel minus efficaciter dilatari & extumeſcere contigerit.

*Symptomata ſtranguriæ. 1. Urina profluit tenui filo.*

Sequitur ex allata ætiologia, 1. Urethræ ductum in ſtranguria, de qua agitur, ab obice qualicumque ex ſextuplici genere modo propoſito anguſtari vel comprimi. Ergo urina non jam pleno alveo ut antea, ſed tenui tantum filo profluet, magis vel minus craſſo pro amplitudine viæ ſuperſtitis, quod de ipſo quoque ſemine, dum in actu venereo ejicitur, dictum volumus.

*2. Nitendum eſt ad metiendum*

2. Quo major reſiſtentia exiturienti urinæ obnititur, eo veſicam efficaciore momento contrahi neceſſum eſt, ut urina ſuperata reſiſtentia emittatur. Ergo urina jam non motu facili reddetur ut antea, ſed niſu valido, qui reſiſtentiæ urethram anguſtanti reſpondeat gradu; quod etiam de ejaculatione ſeminis verum eſt.

*3. Nec tamen urina longe proſilit in arcum.*

3. Celeritatem urinæ, poſtquam obices urethræ jam prætergreſſa eſt, tanto tardiorem eſse, quanto magis urethræ via, qua tranſivit, ab obicibus anguſtata fuerit. Conſtat enim ex Phyſicis liquidum quodcumque, dum ab an-

anguſtiore in latiorem canalem fluit, eo tardius in latiore moveri, quo canalis unde fluit, anguſtior eſt. Ergo urina emiſſa jam non in arcum longe proſiliet, ſed lento reptatu ex urethra vix erumpet; idemque de ejaculatione ſeminis dicendum.

4. Plerumque divaricatur in duo fluenta.

4. Æquabilem urinæ curſum ab obvio in urethra obice in duos rivos ſcindi, qui licet una rurſus coeant, quandiu intra urethræ canalem coercentur, ſinguli tamen ſuam retinent determinationem, qua ubi primum ſpatium dabitur, in diverſa loca extra urethram divaricantur. Ergo urina jam non rivo unico & cylindrico ſed bifido profluet, quod magis vel minus manifeſtum erit, prout obvius obex in urethram magis vel minus prominebit.

5. Mictio dolorifica.

5. Fluentum urinæ in oppoſitum obicem eo validius arietare, quo urethræ ductus anguſtior urinæ fluento magis obnititur. Ergo ea urethræ pars ab incurrente urina tanto fortius ſuccutietur, & ſi inflammata vel ulcerata ſit, atque adeo alterutro nomine ſenſu acutiore prædita, tanto magis dolorifice ſentient, quanto anguſtior erit urinæ via, unde dyſuria frequens vel perpetua. Simili de cauſa ſemen ipſum ſolet emitti cum dolore, in ipſo actu venereo.

6. Stranguria per intervalla intermittens.

6. Dyſuria, ſi inter mejendum acrius urat, validam urethræ conſtrictionem ſympathice proritari juxta leges naturalis partium conſenſus, quæ voluntatis imperio ceſſet quidem, ſed quæ redeat denuo ſimili urinæ appulſu, ut ſupra explicatum fuit ubi *de gonorrhœæ ſymptomatis*. Ergo urina jam non fluxu continuo, ſed inæquali & identidem interrupto profluet. Conſtat ſimili de cauſa ſemen inæquali & interrupta ejaculatione tunc ejici.

7. Micturitio.

7. Collum veſicæ ſeu urethræ principium, contracta phlogoſi ab affecta urethræ parte quæ confinis eſt, acutius ſentire, ac proinde vividius percelli a calente urina, quæ veſicæ ineſt, & ejus morſiunculis magis obvium eſſe. Ergo urina jam diu commode retineri non poterit, ſed ad mictitandum crebra ſtimulatione urgebit.

8. Aliquando ſtillicidium adeſt, deeſt aliquando.

8. Urethram anguſtari modo quidem carunculis, aut veru-montano, aut cicatricibus duris & calloſis; vel comprimi proſtatis aut veſiculis ſeminariis ſkirrhoidæis, unde nihil manare poſſit; & tunc ab urethra nihil quidquam defluet præter urinam, vel defluet tantum mucoſum quidpiam, quod a veſicæ collo mictitando deradetur: Modo vero urethram anguſtari ulcuſculis manantibus, carunculis aut veru-montano ulceratis, vel comprimi proſtatis aut veſiculis ſeminariis fiſtuloſis, ſpongioſis, ſuppuratis, & tunc ſub mictionis finem pus aut ſanies excernetur, quæ colore, odore, conſiſtentia, copia, qualitate varie varient.

9. Omnia ingraveſcunt multis de cauſis.

9. Hactenus recenſita ſymptomata intendi omnia & ingraveſcere, ſi acriore aut nimium excandeſcente ſanguine ex venere, prava diæta, vigiliis, animi pathematis vehementioribus; ſi ſalſioris lotii acredine ex po-

potatione vini meracioris; ſi fortiore affectarum partium compreſſione ex equitatione vel frequentiore coitione; ſi puris acrioris præſentia, quod ſanguis acrior ſuggerit, obices varii, qui in urethra vel urethræ confiniis latent, inflammentur, tumefiant, urinæ fluxum penitus intercipiant.

10. Et tunc ſupervenit iſchuria. 10. Tunc, quandiu duraverit paroxyſmus, calere, dolere, tumere perinæum; ſtranguria in iſchuriam mutata, continuo ſed inutili micturiendi conatu nihil quicquam excerni, vel excerni tantum quid mucoſum vel purulentum, quod ab inflammatis vel ſuppuratis partibus extillet; demum ut multa paucis contraham, omnia ingruere ſymptomata, quæ iſchuriæ eſſentialia ſunt.

11. Quæ paulatim remittit. 11. Inde vero remittente paroxyſmo, & detumeſcentibus obicibus urethræ viam pedetentim relaxari, & urinæ curſum ſenſim reſtituti gradario progreſſu; Et tunc tandem guttas aliquot ejici, plures pauciores humoris mucoſi vel pituitoſi, ſi ab inflammatis tantum obicibus; purulenti vel ſanioſi, ſi ab obicibus ulceratis & ſuppuratis exprimatur.

12. Quæ mala in fœminis rara quidem. 12. Cæterum rarum eſt mulieres ex prægreſſis gonorrhœis etiam contumacibus aut pluries repetitis ſtranguria unquam vexari, tum quia in ipſis urethræ canalis brevior eſt latiorque, quam ut poſſit tam facile anguſtari vel comprimi ac in viris; tum potiſſimum quia conceptacula muliebris ſeminis, ubi gonorrhœæ ſedes eſt, vel ab urethra longe diſtant, ut glandulæ Covvperianæ & glandulæ botryformes vaginæ; vel ſi prope adſtent, urethræ tamen non inhiant, neque adeo poſſunt tam commode cum eadem vitia communicare, ut de proſtatis fœmineis verum eſt, quæ licet urethræ adnatæ ſint & circumpoſitæ, ductibus tamen ab urethra diverſis, quos *lacunas* dicunt, in ſuperiorem vulvæ partem aperiuntur.

13. Sed aliquando tamen viſa & obſervata ſunt. 13. Obſervavi tamen aliquando mulieres ipſas ſtranguria iſtiuſmodi ex gonorrhœa laboraſſe, vitio ſcilicet proſtatarum, quæ tumidæ & calloſæ urethræ ductum, quem ambiunt, prætermodum anguſtarent. Quin imo ſemel obſervavi in fœmina ſuppuratas & fiſtuloſas proſtatas lateralibus ſinubus in urethram apertas fuiſſe, unde jugi puris acrioris in urethræ canalem ſtillicidio ſtranguria frequens inducebatur.

Diagnoſis ſtranguriæ. *Diagnoſis*. Morbus per ſe obvius eſt ex tradita deſcriptione. Obvium eſt quoque antecedentem morbi cauſam dignoſcere, cum ægri relatione liqueat quot & quantis gonorrhœis jam ante laboraverit.

Diagnoſis cauſarum ſtranguriæ. Verum quod ad cauſas conjunctas, quibus morbus actu foveatur, hoc eſt quod ad naturam & qualitatem obicum, qui urethram obſident; cum hæc in obſcuro lateant, meris conjecturis poſſunt inquiri. Itaque ſi ſub mictionis finem quid purulentum aut ſanioſum effluat, licet conjicere obices eſſe e genere ſuppuratorum, atque adeo vel carunculas ſuppuratas, vel ulcuſcula in urethra calloſa, vel abſceſſus & fiſtulas in proſtatis aut veſiculis ſeminariis calloſis, ſpongioſis, ſup-

ſuppuratis &c. Contra vero ſi nihil effluat, vel effluat tantum quid mucoſum, licet inde colligere obices eſse e genere non ſuppuratorum, atque adeo vel cicatrices duriores, vel carunculas calloſas, vel veru-montanum induratum, vel proſtatas ſkirrhoidæas.

Quod ſi pus crebris & grandioribus guttis profluat, adeoque induſia frequenti lataque macula inficiat, inde probabile fiet fluxum iſtiuſmodi non a levioribus & ſuperficiariis ulcuſculis urethræ, nec a carunculis exulceratis ſcaturire, quæ pus copioſum non poſſint ſufficere; ſed a proſtatis ipſis aut veſiculis ſeminariis ulceroſis, ſuppuratis, fiſtuloſis, ut evidenter patebit ſi ea perinæi regio, ubi proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ ſita ſunt, paulo tumidior appareat, aut ſaltem obſcure & profunde doleat, dum premitur.

Demum exploratio per catheterem ſuſpenſa & prudenti manu inſtituta, obicum naturam & qualitatem utcumque non demonſtret, tamen aliquando indicat ex qualitate humoris, qui catheteri extremo adhæreſcit cum extractus eſt. At ſaltem certo docet quot numero ſint, quibus urethræ locis adſiti, qua vi ſtringant urethram, aut qua mole oppleant, quis major minorve ſit, quam latitudinem quilibet habeat, quo intervallo invicem diſtent &c. quæ ſingula non modo ad prognoſim, ſed etiam ad curandi methodum ſunt admodum utilia.

*Prognoſis*. Stranguria, quæ a gonorrhœis ortum habet, contumax eſt, cum difficile ſit obices quibus inducitur, vel extirpare vel retundere; & periculoſa, cum iſchuriam & periculi plena iſchuriæ ſymptomata non raro inferat. Prognoſis.

Quo difficilius urina mingitur, & quo frequentius ſupervenit iſchuria, eo periculoſior eſt ſtranguria.

Similiter eo contumacior, quo urethræ obices numero plures latioreſque ſunt, aut urethram magis anguſtant, premuntve fortius.

Cæteris paribus curatu difficilior eſt & periculoſior, quæ fit ab obicibus ſuppuratis vel exulceratis, quam quæ ab obicibus calloſis. Hæc enim ab unico tantum morbo, illa vero a gemino dependet.

Similiter cæteris partibus periculoſior eſt & curatu difficilior ſtranguria, in qua proſtatæ aut veſiculæ ſeminariæ ſuppuratæ, ulceratæ, calloſæ, fiſtuloſæ, ſkirrhoidææ ſunt, quam ea in qua leviora ulcera urethram tantum infeſtant, tum quia in priore afficiuntur partes ampliores, tum quia partes, quæ afficiuntur, ejus conditionis ſunt, ut vix ſanari queant ſine gravi operatione.

Tandem iſchuria, quæ ſtranguriæ ſuccedit, ſi gravis, ſi diuturna ſit, ſumme periculoſa futura eſt, cum urinæ ſuppreſſione, ſuppreſsæ in diverſa loca exundatione, veſicæ plenioris inflammatione, inflammatæ gangræna &c. præſens immineat vitæ diſcrimen, niſi natura vel arte via cito reſtituatur urinæ. Cu-

Curatio. *Curatio*. Cum geminus ſit morbi ſtatus, gemina quoque proponenda curandi methodus; altera quæ præſenti iſchuriæ, altera quæ ſtranguriæ habituali conducat.

I. Præſentis iſchuriæ. I. In priore caſu, qui urgentior eſt, ea omnia in uſum advocanda, quæ ſanguinis motum & copiam minuendo, æſtum temperando, partem relaxando, fibras nimium tenſas emolliendo, ſuppurationem promovendo, inflammatoriæ urethræ coarctationi mederi & urinæ fluxum reſtituere valeant.

Idcirco 1. Vena incidenda eſt in brachio alterutro, & ſanguis largiter educendus hora quarta qualibet, quamdiu morbi vehementia poſtulaverit & ægrotantis vires patientur. Qua in re monitos velim Medicos, ut pro celeritate invaſionis ipſi in aperienda vena celeres quoque ſint, ac præcipiti morbo citam opem providi ferant; niſi enim principiis obſiſtant ſero medicina parabitur, & ſi dilata venæ ſectione, primis morbis diebus oſcitantius ſe geſſerint, incaſſum dein inutili ſanguinis miſſione culpam reparare conabuntur.

2. Diæta tenuiſſima imperanda eſt ex ſolis juſculis & paucis & dilutis, ut ea quoque ratione plethora ſanguinis magis exhauſta, & ejuſdem diatheſi fluidiore facta, urethræ inflammatio tanto citius reſolvi poſſit.

3. Perinæum jugiter fovendum vel linteis lacte tepido aut decocto althææ & brancæ-urſinæ madidis, vel veſica ſuilla iiſdem liquoribus calentibus plena. Quin imo inſeſſus ex iiſdem parandus eſt, in quem tepidum clunes, perinæum, genitalia immergantur.

4. Clyſteres demulcentes, emollientes, refrigerantes frequenter injiciendi, quo proſtatarum, veſicularum ſeminalium, urethræ inflammationem temperent; ſed ne inteſtinorum venis lacteis abſorbeantur, ac lotii copiam augeant, caſſia identidem admiſcenda eſt, quæ non modo partes efficaciter laxat, ſed quæ facultate eccoprotica alvum ad egeſtionem blande ſimul ſollicitat.

5. Ambigitur anne liceat largam ptiſanæ refrigerantis & demulcentis potationem ægrotanti ſuadere vel permittere. Scilicet negant alii, quia largiore potu lotium uberius ſuggeritur veſicæ, unde omnia iſchuriæ ſymptomata debent ingraveſcere: Alii contra affirmant, quia calens, acre, ſalſum, muriaticum lotium, niſi potu diluatur, demulceatur, temperetur, veſicæ & urethræ phlogoſim acrimonia adaucturum ſit. Ipſe vero ſi liceat tantas lites componere, crediderim utrique opinioni aliquid condonandum eſſe, ac proinde media procedendum eſſe via, ita quidem ut ptiſanæ potus abſolute non denegetur, ſed nec etiam largiſſimus concedatur.

6. Similis eſt de uſu balnei quæſtio, quem hi conducibilem, ut qui poſſit partis fervorem compeſcere & tenſionem relaxare; illi contra noxium

xium

Digitized by Google

xium eſſe credunt, ut qui ſanguinem inſpiſſando & ad interanea repellendo uberiorem promoveat urinæ ſecretionem. Ego vero miſſa vitilitigatione a balneo abſtinendum eſſe cenſerem, vel eo ſolo argumento, quod ab inſeſſu, cujus uſum ſuaſimus, emolumenta eadem expectanda ſint, quæ a balneo, ſine ullo nocumenti periculo.

7. Quod ſi mucoſæ, ſemi-putres, purulentæ aliquot guttulæ ex urethra deciduæ internas partes, quæ inflammatæ ſunt ad ſuppuratum vergere ſignificent, omni opera annitendum eſt ut ſuppuratio efficaciter promoveatur, quippe quæ meatum urinarium certiſſime relaxatura ſit. In hunc finem admovenda perinæo cataplaſmata emollientia & maturantia, ex pulpis radicum liliorum alborum, foliorum althææ, malvæ, brancæ urſinæ, aceroſæ &c. cum oleo liliorum & panis fermento; aut ex contuſis limacibus teſta exemptis; aut ex medulla caſſiæ recenter extracta confecta, quæ identidem renovari debent, ne ſiccitate induреſcant, & partem lædant ſcabritie.

8. Si ea methodo miteſcente inflammationis vehementia, urethra incipiat relaxari, & urina jam guttatim profluat, bonum eſt. Tunc enim haud inanis ſpes affulget fore ut eodem remediorum uſu conſtrictoria urethræ aut adjacentium partium inflammatio ſuppuratione, vel quod præſtabilius eſſet, reſolutione penitus tandem evaneſcat.

9. Verum ſi morbus diutius protrahatur, ſi veſica lotio diſtenta ultra modum tumeat, ſi urina in ſanguinem reflua ventriculum inundet, & vomitionem concitet, omiſſa omni cunctatione ope catheteris via urinæ celeriter aperienda eſt. Noluerim quidem hanc operationem primo ſtatim morbi inſultu temere & præcipitanter tentari, vel ſaltem ea tentari pertinacia, ut vulgo tentari ſolet, quoniam conſtat inutili & imprudenti fodicatione inflammationem non raro graviter intendi, ad ſuppurationem deduci, quæ forſan ſibi permiſſa reſolutione feliciter diſſiparetur. Sed noluerim quoque operationem eamdem diutius differri, ne veſica ex diſtenſione diuturniore atoniam contrahat, cui mederi facile non eſt; imo vero, quod lethale eſt, ne veſica gangræna afficiatur immedicabili.

10. Catheter ſolerti & cauta manu immittendus eſt, non cœco impetu, qui vim inferat, ſed prudenti cunctatione quæ viam ſenſim exploret. Utile eſt meatum urinarium prius lubricaſſe injectione olei recentis amygdalarum dulcium, vel mucilaginis e ſemine lini & pſyllii. Demum ab inſtituta operatione deterrere non debent aliquot guttulæ ſanguinis, quæ profundi ſolent, niſi ſimul dolor gravior inferatur: Vix enim poteſt unquam catheter in anguſtatum canalem inſinuari ſine levi cruentatione. Si ea methodo catheter ad veſicam uſque tandem perducatur, & urina effluat, omnia derepente remittent; ſed cavendum ut catheter in veſica tandiu detineatur, dum remediorum uſu urethræ inflammatio re-



Digitized by Google

ſolutione vel ſuppuratione evanuerit; dum atonia veſicæ, ſi qua adſit, emendata fuerit, uno verbo dum ad mejendum veſica efficax & urethra libera fuerit.

11. At ſi catheter in veſicam introduci nulla prorſus ratione poſſit, urgeat vero grave gangrænæ periculum, tunc ad alia properandum. Itaque ſulcato cathetere, qualis ad lithotomiam adhibetur, in meatum urinarium, quam altiſſime fieri poterit, immiſſo, alterutrum perinæi latus ſectione lineæ raphes parallela ad extremum catheterem lithotomo incidendum, ut in calculi extractione ſolenne eſt. Dein per inflictum vulnus inſinuandus in urethram catheter, non jam flexuoſus ut in viris opus eſt, ſed rectus, quali fœminæ ſolent explorari. Docuit enim frequens experientia ea ratione catheteris introductionem felicius ſuccedere, tum quod breviorem catheterem quaquaverſum detorquere & anguſta viarum certius inde explorare liceat, tum quod catheter non obliqua, ut antea, ſed recta impulſione in urethram adigatur, adeoque viam tanto facilius ſibi aperiat. Cæterum ſi ea pro votis ſucceſſerint, catheter in veſica detinendus, donec reſoluta ſit urethræ inflammatio, & reſtitutus veſicæ tonus; extracta demum cathetere vulnus, quod ſupereſt in perinæo, vulgari methodo ſanandum eſt.

12. Verum ſi catheter nullo pacto poſſit introduci, unica ſupereſt ratio ægrotantis ſaluti conſulendi, ſi nempe fiſtula argentea cava, cuſpide ferrea quadrangulari & prominente intus armata, quod inſtrumentum vulgo *Troiſcar* dicitur, per vulnus perinæi recta in veſicam demittatur ſecundum notam urethræ directionem, ac educta dein cuſpide, quæ fiſtulam opplet, per medicam fiſtulam via urinæ aperiatur. Non diffitemur intruſam in hac operatione fiſtulam a naturali urethræ ductu aberrare, & diſciſſis ac vulneratis ejuſdem tunicis in veſicam introduci. Sed quid tum? Si in præſenti mortis periculo ſatius ſit anceps remedium experiri quam nullum, licitum eſt a fortiori, cum cætera deficiunt, auxilia dura quidem ſed tamen plerumque tuta adhibere; neque enim vulnera urethræ inflicta ejus naturæ ſunt, quæ curationem non poſſint admittere. Cæterum ut in præcedentibus caſibus, ſic etiam in iſto catheter in veſica tandiu detinendus, dum via urethræ libera, & tonus veſicæ perfecte reſtitutus fuerit; ac demum educto cathetere vulnera urethræ detergi, carne oppleri, cicatrice obduci debent, juxta artis regulas.

13. Tandem quomodocunque iſchuria ceſſerit, ubi primum liber erit urinæ fluxus, ac febris & inflammatio ceſſaverint vel notabiliter remiſerint, æger identidem purgandus diluto caſſiæ ad ℥jß. in ſero lactis, quod ſine ullo erethiſmo blande eluat ſalſuginoſam & muriaticam acrimoniam, quam tum ſanguis, tum ventriculus ab urina retenta contraxere.

II. Ha-

II. Habitualis ſtranguriæ.

II. Hactenus de curatione urgentis iſchuriæ. Supereſt nunc ut de remediis habitualis ſtranguriæ differamus, quæ cum prima ſit morbi cauſa, recidivam iſchuriam facili negotio denuo poſſet inferre, ſi negligeretur. Medentur autem in genere huic ſtranguriæ omnia quæcumque varios in urethra obices, quibus inducitur, poſſunt efficaciter & tuto extirpare, abſumere, ſuppurare, delere, comprimere, complanare, aut retundere, in quorum uſum quatuor methodos uſurpatas fuiſſe invenio.

Prima Therapeja uſu cathereticorum.

I. Antiquiores, cum in meatu urinario alios obices non agnoſcerent, præter carunculas, callos & verrucas, in id unice ſtudebant, ut ea excreſcentiarum genera urinæ fluxum retardantia abſumerent cathæreticis, quæ ope candelarum cerearum introducebantur, & ulcuſcula quæ in baſi ſupererant conſolidarent epuloticis eadem methodo. Multa quidem proſtant apud Auctores Medicos Chirurgoſve machinamentorum genera in hunc finem comparata, & multæ unguentorum aut collyriorum cathęreticorum vel exſiccantium formulę eidem ſcopo deſtinatę, circa quę poſſunt inter cęteros conſuli Amatus Luſitanus, *Centuria* 4. *Curatione* 19. Daniel Sennertus, *Lib.* 3. *part.* 8. *ſectione* 1. *capite* 9. Ambroſius Farçus, *Lib.* 19. *cap.* 17. *&c.* Sed hęc ſigillatim referre piget nec immerito, cum jam ea methodus penitus exoleverit multiplici de cauſa.

Rejicitur.

1. Quia convenit ſolis tantum carunculis & verrucis meatum urinarium obſidentibus, minime vero cęteris obicibus eumdem canalem anguſtantibus, a quibus tamen ſtranguriam gonorrhœę pediſequam, ſi non ſemper, ac ſaltem frequentiſſime produci jam apud omnes in confeſſo eſt.

2. Quia numquam tuta eſt; nam cathęretica, quę carunculas abſumunt, debent una ſimul ſanam urethrę partem inflammare, erodere, exulcerare. Novimus quidem huic incommodo antiquiores obviam ire conatos fuiſſe multiplici inſtrumentorum & remediorum apparatu, ſed novimus quoque cautiones omnes plerumque fruſtraneas fuiſſe, cum apud ipſos non rara exempla reperire ſit, eorum qui hac methodo virgę inflammatione, abſceſſibus perinęi, imo gangręna correpti ſunt.

3. Demum, quia plerumque ita nocet, ut ſtranguria inde gravior fiat, ſive quod ulcuſcula, quę in meatu urinario cathęreticis excitantur, male deterſa in novas hyperſarcoſes ſive carunculas ſuccreſcant, ſive potius quod coeant in duriores & ſtrictiores cicatrices, quę fiſtulam urinariam admodum anguſtant.

Secunda ſectione urethræ in perinæo inſtituta.

II. Huic methodo, quę jam dudum infamata eſt, & ab Agyrtis ignaris nunc tantum uſurpatur, ſucceſſit alia, quę & ipſa brevi abrogata eſt, quamvis primo intuitu multo utilior eſſe videretur. Explorato videlicet obicum ſitu, qui meatui urinario inerant, & notato perinęi loco ſuperjecto, ſulcatus catheter quam altiſſime in urethram immittebatur, ad cu-

jus extremum latus alterutrum perinæi ſecundum raphes rectitudinem incidebatur lithotomo, ut fieri ſolet ad extractionem calculi; ac inde cathetere viam indicante inciſio verſus anum producebatur. Hoc ergo modo obices omnes, qui locum obſidebant, oculis ipſis jam obvii facile poterant pro diverſa natura diverſis & ſpecificis remediis curari; cathæreticis quidem, ſi carunculæ, calli, excreſcentiæ aderant; detergentibus vero & mundificantibus, ſi ulcuſcula ſordida urethram depaſcebantur. Tandem cum omnia perfecte ſuppurata, deterſa, cicatrice obducta erant, nec quidquam omnino ſupererat morboſum, perinæi inciſio arte eadem ſanabatur ac in lithotomia.

Improbatur.

Ea ſane ingenioſe videbantur excogitata & miris encomiis laudari olim memini, ſed experientia rerum magiſtra jam pridem docuit ea omnia fruſtranea eſſe: Conſtat enim ægros plurimos talem operationem paſſos, & a Chirurgis diu excarnificatos, abſoluta tandem cicatrice, non melius inde valuiſſe, imo vero graviore ſtranguria laboraſſe quam antea; ideo ſcilicet quod urethræ pars, quæ cathereticis, detergentibus, mundificantibus male habita fuerat, inducta cicatrice, ita conſtringeretur, ut viam multo anguſtiorem urinæ permitteret.

Tertia; introductione turundarum lintearum in urethram.

III. Omiſſo igitur tum corroſivorum, tum operationis cujuſcumque uſu, viſum eſt ea tantum adhibere auxilia, quæ facili mechaniſmo & ſola mole anguſtatam urethram dilatarent, ac dilatando obices in eadem depactos retunderent. In hunc finem paratur fiſtula argentea, recta, cava, utrimque pervia, quæ in urethram uſque ad obicum principium poſſit commode introduci. Fiunt ſimul ex tela linea, & tenui, quæ cera calente, vel unguento de Vigo quadruplicato Mercurio inuncta ſit, & inter duos aſſeres lævigatos & calidos ſtrictiſſime convoluta, turundæ cylindricæ, duræ & firmæ, craſſitie & longitudine variæ, quarum ſingulis filum craſſum & longum aſſuitur.

Eligitur initio turunda elixiſſima & breviſſima quæ cavo fiſtulæ in meatum urinarium jam immiſſæ inſinuata, ſtylo antrorſum propellitur, donec ſiſtulæ extremum prætergreſſa in anguſtarum urethræ partem ſenſim adigatur. Dein retracta fiſtula, turunda in meatu urinario quam diutiſſime retinetur, dum collecta urina ad mingendum ſollicitaverit, quo tempore facile poteſt educi per filum aſſutum, quod extrorſum propendet. Hæc turunda, dum in urethra horis aliquot hæret, humore qui undequaque depluit multum intumeſcit, & intumeſcens urethræ canalem pari paſſu dilatat, unde via longiori & craſſiori turundæ ſenſim paratur, quæ & ipſa, ubi ſemel introducta fuerit, ratione eadem tertiæ longiori & craſſiori locum faciet, atque ſic deinceps ſimili artificio, donec ampliata ſenſim urethra libere pervia ſit, & urinam pleno alveo emittat.

Compertum quidem eſt iterata experientia propoſitam methodum utiliſſi-

liſſi-

liſſimam eſſe, ac facili tutaque ratione ſtrangurias etiam contumaciſ-ſimas pedetentim quidem ſed efficaciter tandem mitigare. Videtur tamen, ut libere dicam, gemino peccare vitio. Sua patitur incommoda.

1. Quod turanda in meatum urinarium introducta, cum urethram longitudine non æquet, eam quoque æqualiter non explicet, ſed eum tantum locum dilatet, quem ipſa replet, conſtrictis eodem tempore hinc & inde extremis partibus ad quas terminatur, & eo fortius quidem conſtrictis, quo validius pars intermedia dilatatur, ut in ductibus quibuslibet extenſilibus ſolenne eſt, ſi in una tantum parte diſtrahantur.

2. Quod operoſior ſit apparatus, ut turanda in meatum urinarium introducatur, adeoque non poſſit commode ægrotans huic operationi ipſe ſolus vacare, ſed Chirurgi opera ſemper egeat, quod in diuturna & habituali therapeja qualis eſt iſta permoleſtum eſt. Inde factum ut ea methodus faciliori, expeditiori, efficaciori locum tandem ceſſerit, ad quam explicandam ſupereſt ut aggrediamur.

IV. Parentur ex plumbo ductili decem aut duodecim virgulæ cylindricæ per inæqualia foramina laminæ multiforis, gallice *une filiere*, vi trajectæ. Singulæ quidem novem aut decem pollices longæ ſint, ſed craſſitie ita inæquales, ut cum craſſiſſima calamo ſcriptorio ſit paulo major, cæteræ gradatim decreſcant. Si æger ad operationem paratus ſit, vacuata prius veſica, eligatur virgula omnium tenuiſſima, quę oleo recenti amygdalarum dulcium, vel butyro illita in urethram immittatur, & recto tramite ad obicea uſque perducatur, intra quos, quam altiſſime ſine dolore gravi licuerit, adigenda eſt. Si eo pacto in veſicam primo die devenerit, optimum; ſed minime malum eſt, quamvis citra cogatur ſubſiſtere intra medios obices, ut plerumque accidit. Oportet tantum diebus ſequentibus opus ita urgere, virgulam plumbeam ulterius pedetentim promovendo, ut ad veſicam tandem perveniat. Quolibet autem die virgula tres vel quatuor horas in ſitu detinenda, donec collecta urina ad meiendum ſollicitaverit; & eadem operatio quotidie iteranda eſt, uſque adeo donec virgula & libera introduci poſſit & libere eximi ſine dolore. Quarta, opera virgularum plumbearum quæ in urethram adiguntur.

Tunc virgula alia paulo craſſior eligenda eſt, quę ſub eadem cautione per dilatatam urethram in veſicam ſenſim immittatur, atque ſic pari prorſus ordine ſucceſſive adhibendę virgulę ſingulę, gradatim ad majores aſcendendo, donec ad omnium craſſiſſimam deventum ſit quę ſi ipſa facile introducatur, meatum urinarium dilatatum & ampliatum; obices repreſſos, complanatos & retuſos; viamque urinę perviam eſſe arguet.

Cęterum quamquam contigerit ut urina reddatur pleno alveo, curationi nequaquam confidendum eſt, cum experientia certum ſit compreſſos obices brevi regerminare, complanatos reſurgere & dilatatam urethrę fiſtulam reſtringi, ſi ſemel ab immiſſione frequenti virgularum ceſ-

 ſa-

ſatum fuerit. Quocirca diutiſſime operi inſiſtendum eſt, primum quidem quotidie per unam alteramve horam, dein bis aut ter in hebdomade, ac demum ter vel quater in menſe. Neque enim auſim perfectam, & ut aiunt, *curativam* iſtius ſtrangurię medicinam unquam polliceri, ſed mere *palliativam*.

Quæ videtur eſſe omnium maxime commoda & compendioſa.

At ſaltem in allata methodo id commodi ineſt, quod ęgrotans poſſit ipſe ſibi medicari ſequenti ratione; jacens in lecto ſupinus, complicatis & divaricatis cruribus, virgulam quam elegerit, oleo aut butyro inunctam dextra manu immittat in penem, quem ſiniſtra continet. Facile quidem eſt hanc recto tramite ad radicem mentulæ deducere, ſed tunc perinæum leviter identidem comprimendum, ut apex flexibilis virgæ complicatus viarum anfractui ſeſe accommodet, lento paſſu eodem modo pergendo, donec ad veſicam ſenſim perventum ſit. Hac methodo virgula licet recta intruſa fuerit, urethræ tamen flexuras omnes facile peragrabit, ac dum extrahetur, tortuoſa complicatione omnes meatus urinarii flexus in viris aptiſſime exhibebit.

Modo attendatur ad cautiones ſequentes.

Porro tandem ne quid ſiniſtri accidat imprudentia, incuria, præcipitantia, priuſquam propoſita medicatio adhibeatur, ad ſequentes cautiones diligenter attendendum eſt.

1. Ut, ſi indiciis certum, imo vero urgentibus tantum conjecturis probabile ſit ægrotantem ſeminio venereo infectum eſſe, ſpecifica ad hunc morbum remedia præmittantur, de quibus infra.

2. Ut, ſi commode liceat, eligatur ad ſtranguriæ curationem tempeſtas idonea, verna ſcilicet vel autumnalis, in qua partium contextus mollior eſt, neque ſanguis ad febrem concipiendam ita comparatus.

3. Ut præmiſſis univerſalioribus, venæ ſectione videlicet & purgatione, ſanguinis acrimonia juſculis aut apozematis refrigerantibus, ſero lactis, aquis acidulis mineralibus, balneo &c. ante emendetur.

4. Ut toto curationis tempore ægrotans a vino, venere, exercitatione abſtineat; diæta ſobria humectante, refrigerante utatur; pro ptiſana potet infuſum ſeminis lini & florum malvæ; demum perinæum relaxet fotu vel inſeſſu emolliente.

5. Ut virgulæ plumbeæ curioſis oculis perſpiciantur, & reprobentur eæ omnes, in quibus fiſſuræ vel leviſſimæ conſpicuæ ſunt, ne ſi in urethra forſan diſſilirent, perinæi inciſione opus eſſet, ut poſſent fragmenta educi.

6. Ut virgulæ plumbeæ non urgendo, non properando, ſed gradatim & ſuſpenſa manu introducantur, cum experientia notum ſit, ſi ex præcipitantia obicibus inferatur violentia, & meatus urinarius durius tractetur, ægrum repentino horrore corripi, cui intenſa febris ephemera ſuccedit.

7. Ut vena illico tundatur in orgaſmo febrili, ſi eo modo peccatum fue-

fuerit; cum hæc unica ratio ſit vitandæ inflammationis in meatu urinario & adjectis partibus.

8. Ut ſi gravis urgeat dyſuria aut dolor acrior, anodynæ injectiones identidem fiant in urethram, ad quem finem laudatur decoctum radicis althææ vel nymphææ, cui infuſum ſit ſemen lini; lac vaccinum tepidum decocto hordei dilutum; emulſiones ex quatuor ſeminibus frigidis majoribus, ſemine papaveris albi aut hyoſcyami paratæ; aut demum injectiones ſequentes, quæ ſunt efficaciſſimæ.

℞. *Semin. Lactucæ,*
*Papaveris albi,*
*Lini,*
*Hyoſciami albi* ana ʒij.
*Extrahatur mucilago in aquar. Solani,*
*Plantaginis,*
*Et Roſarum* ana ℥ij.
Add. *Trochiſcor. albi Rhaſis* ʒj. *M. F. Injectio.*

Vel

℞. *Succorum depurator. Portulacæ,*
*Solani*
*Et ſempervivi* ana ℥ij.
*Albumina ovorum n°.* iij.
*Agitentur diu in mortario Plumbeo cum piſtillo plumbeo. Ex qua mixtura F. Injectio.*

9. Ut exulcerationes, ſi quæ excitentur in urethra aut jam ante adfuerint, unde pus, vel ſanies manet, ex arte detergantur, & deterſæ cicatrice obducantur. Deterguntur autem injecto decocto ſimplici hordei, in quo diſſolvitur mel Narbonenſe, vel ſi impar videatur, decocto ſequente.

℞. *Hord. non excorticat. p.* iij.
*Radic. Ariſtolochiæ rotundæ* ℥j.
*Foliorum plantagin. m.* j.
*Coq. in ſ. q. aquæ.*
*Colatur.* Add. *Mellis roſacei* ℥ij. *M. F. Injectio.*

Cicatrice vero obducuntur efficaciſſime, ſi ad uncias duas hujus decocti addatur drachma una ſequentis amalgamatis, & una ſimul tepide injiciantur.

℞. *Plumbi* ℥ij.
*Liquefacto plumbo* adde *Mercurii* ℥ij.
*F. Amalgama, quod in tenuiſſimum pulverem conteratur & ſervetur ad uſum.*

10. Denique ut curentur morbi reliquiæ, ſi quæ pertinacius ſuper-

ſint, uſu lactis aſinini aut vaccini, vel potatione aquarum mineralium tempore opportuno; & ſi quid mucoſum vel ſanioſum effluat, uſu injectionum exſiccantium & aſtringentium, quales ſupra propoſuimus ad ſeminis ſtillicidium, vel ſaltem ſequente.

℞. *Aquæ ſecundæ calcis lib.* j.
*Lithargyrii argent.*
*Et ceruſſ. tenuiſſime pulverat.* ana ℥j.
*Camphoræ pulverat.* ℈j.
*Miſceantur omnia, ex quibus injiciantur tepide drachma quatuor vel ſex.*

# Caput V.

*De Bubonibus venereis, vulgo* Poulains.

## §. I. DEFINITIO, DESCRIPTIO ET DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio Bubonum. Bubones venerei ſunt tumores glandularum conglobatarum ſive limphaticarum quæ in inguinibus latent, dolentes, duri, renitentes, ad ſuppurationem lente tendentes, & ex impuro concubitu oborti mediate vel immediate.

Itaque viro ſive mulieri, quibus ex impuro concubitu ea morbi venerei ſpecies immediate accidit, in alterutro vel utroque inguine aliquot diebus poſt ſuſpectam coitionem glandulæ modo plures, pauciores modo leviter dolent inter ambulandum, ac ſi digitis palpentur, tumidæ obſervantur. Creſcit ſubinde progreſſu tardiore vel celeriore tumor ille, durus fit, tenſus, renitens; inde pars acutius dolet, & præter naturam calet, cute tamen nativum calorem retinente; inceſſus laborioſior redditur: Tandem bubo manifeſte apparet, magis vel minus faſtigiatus aut profundus; figura varius, orbicularis, oblongus, teres; magnitudine nunc ovi columbini aut gallinacei, nunc pugni molem æquans.

Differentiæ Bubonum. Differentia bubonum ex triplici capite repetuntur, 1. A modo, quo invadunt: Alii enim impuræ copulationi ſoli & immediate ſuperveniunt, & *morbum eſſentialem:* Alii vero gonorrhϾ virulentæ ſuppreſſæ parciuſve fluentis, aut ulcuſculorum penis cancroſorum comites ſunt, & *morbum ſymptomaticum;* alii demum citra ullum coitum proxime prægreſſum ſponte contingunt, & *ſignum latentis luis venereæ pathognomonicum* conſtituunt.

2. A qualitate, quam præ ſe ferunt: Alii enim multum dolent, calent, pulſant & renituntur, & *phlegmonodæi:* Alii vero modice calent, dolent, pulſant, renituntur, imo potius molles prementis digiti veſtigia & admittunt & ſervant, & *œdematodæi:* Alii denique doloris, caloris, pulſationis expertes duri ſunt & valide renituntur, & *ſkirrhodæi* nuncupantur.

3. Ab

3. Ab exitu, quem varium habent: Alii enim vel ſponte vel remediorum, quæ adhibentur, energia ſenſim reſolvuntur & evaneſcunt: Alii vero in ſuppuratum vertuntur, ac pure per aperturam cauterio vel inciſione paratam ſemel evacuato cicatricem recipiunt: Alii tandem maturantium & emollientium vim eludunt, ac duri & retinentes perdurant.

## §. II. CAUSÆ.

Inguinales glandulæ tumere non poſſunt poſt impurum concubitum & in bubonem indurari, niſi limpha, quæ a vicinioribus partibus illuc convehitur ceu in diverſorium commune, & quæ per medias illarum cellulas ſive veſiculas debet transfluere, ut alio deducatur, ibidem hæreat, ſtagnet & cumuletur. Sed limpha in glandulis inguinalibus hærere non poteſt & cumulari, niſi ſolito craſſior, ſpiſſior, viſcidiorque ſit. Sequitur ergo ex impuro concubitu limpham, quæ per glandulas inguinum circulatur, craſſiorem & viſcidiorem effici, atque ideo ibidem cumulatam hærere & bubones venereos inde producere. Cauſæ bubonum

At vero nihil novi corpori accidit ex concubitu impuro præter ſimplicem contagii venerei admiſſionem. Debet ergo virus illud intra corpus ſuſceptum, ac cum inguinalium glandularum limpha commixtum, ſpiſſiorem illam ac craſſiorem efficere, cui quidem effectui producendo ex ſe accommodatiſſimum eſt, cum ſalſo-acidam naturam obtineat, cujus ad coagulandos ſulfureos humores, qualis eſt limpha, efficacitas nota eſt. Deducendæ a contagio limpham inſpiſſante.

Poteſt autem virus intromiſſum cum limpha glandularum inguinalium commiſceri duplici via, longiore altera & intricatiore, nimirum circulatione ſanguinis; breviore altera & magis expedita, ope videlicet vaſorum limphathicorum, quæ in glandulas inguinales tendunt. Priorem quidem, ut quæſtioni præſenti reſolvendæ parum idoneam rejicimus, quoniam ea ſemel admiſſa omnes univerſi corporis glandulæ conglobatæ ſive limphaticæ pari modo deberent affici ac inguinales, cum limpham ab eodem ſanguine perinde haurirent, quod tamen experientiæ repugnat. Poſteriorem itaque ſolam in re præſenti admittendam eſſe cenſemus.

Verum, cum triplex ſit, ut ſupra diximus, bubonum ſpecies ratione invaſionis, una bubonum, qui coitu impuro cito & immediate ſuccedunt; altera bubonum, qui ſuppreſſæ vel parcius fluenti gonorrhϾ, aut cancroſis penis ulcuſculis ſuperveniunt; tertia demum bubonum, qui a latente lue venerea accidunt ſine cauſa illa manifeſta, debet diverſitas, quæ inde penes communicationis modum intercedit, paulo fuſius explicari.

1. In coitu, externa mulierum pudenda, vulva nimirum, vulvæ labia, & vagina ſemine a viro injecto irrorantur. Igitur ſi ſemen corruptum ſit, debet contagium in ſubſtantiam partium imbibi & cum lim- Quod contagium in glandulas

inguinales traducitur. limpha illac circulante commiſceri. Sed illa peculiaribus limphæ ductibus ad glandulas inguinales tendit. Debet ergo admiſſum contagium venereum ad eaſdem glandulas una ſimul transferri.

1. Ex concubitu impuro. Pari modo viri coeuntis genitalia, glans, mentula, & pubes ipſa madefiunt viſcido illo & ſeminali humore, quem mulieres inter coeundum ubertim eructant; quamobrem ſi humor ille corruptus fuerit, contagium per genitalium poros inſinuatum limpham illac fluentem pervadet. Hæc autem limpha jugi fluxu ad inguinales glandulas inde contendit. Igitur eodem quoque contendet contagium ſyphiliticum cum limpha permiſtum.

2. In gonorrhœa ſuppreſſa. 2. In gonorrhœa ſuppreſſa parciuſve fluente, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Covvperianæ & teſtes in viris; in fœminis vero proſtatæ, glandulæ Covvperianæ, & glandulæ botryformes vaginę putrido atque corrupto ſemine turgent. Debent ergo ſeminis virulenti partes aliquę inde exhalantes limphę ab iiſdem conceptaculis vel a superſtratis partibus, ſcroto videlicet & perinęo in viris, perinęo vero totaque vulva in fœminis refluenti inſpirari, atque una ad inguinales glandulas deferri, quo ipſamet convehitur, bubones ibi cito productură, niſi retento ſemini putrido porta denuo citiſſime detur.

3. In ulcuſculis cancroſis pudendorum. Nec diſpari ratione in cancroſis penis aut vulvę ulcuſculis, limpha quę inde regreditur, una ſecum debet revehere in glandulas inguinales, quo ipſa traducitur, non paucas virulenti puris guttulas ab ulceratis partibus hauſtas, quę limpham inſpiſſando & glandulas, quibus continetur, infarciendo, bubonibus locum frequenter dabunt.

4. In lue venerea inveterata. 4. Tandem in lue venerea latente, cum ſemen teſtium, proſtatarum, veſicularum ſeminariarum & glandularum Covvperianarum in viris, in fœminis vero proſtatarum, glandularum botryformium & Covvperianarum glandularum ſeminio venereo infectum ſit, debet contagioſis miaſmatis hinc exhalantibus limpha tum conceptaculorum ipſum, tum partium conceptaculis ſuperjectarum ita vitiari, ut in glandulas inguinum conglobatas delata, limpham ibi congeſtam pari vitio coinquinando, bubones productura ſit, ſi afflatum contagium ſatis efficax fuerit.

Unde bubo nunc in utroque inguine. Cęterum a qualicumque cauſa, vel impuro concubitu, vel gonorrhœa ſuppreſſa parciuſve fluente, vel ulcuſculis cancroſis, vel demum lue venerea latente bubo procedat, ſi contigerit ut limpha in utroque inguine ſeminio ſyphilitico ęqualiter inficiatur, ac omnia utrimque ad amuſſim ęqualia ſint, manifeſtum eſt fore ut in utroque latere bubo perinde ſubnaſcatur; ſi vero ex alterutra parte diſparitas quędam interfuerit, in alterutro tantum, dextro ſiniſtrove.

Nunc in alterutro Deſumitur autem ea diſparitas ex triplici capite:

1. Ex vitio partis unde virus tranſmittitur. Sic conſtat glandulas dextra

ve ſiniſtrive lateris contagio magis inquinari, prout proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Covvperianæ, teſtis in viro, vel in fœmina proſtatæ, glandulæ Covvperianæ, botryformes glandulæ vaginæ alterutrius lateris virulento ſemine magis turgent, quia limpha, quæ inde redux eſt & in glandulas ejuſdem lateris convehitur, magis virulenta futura eſt. tantum produci-tur.

2. Ex vitio partis quacum virus communicatur. Sic conſtat inguinales glandulas alterutrius lateris magis affici, prout ex nativa conformatione magis adſtrictæ, magis anfractuoſæ, magis celluloſæ, uno verbo minus perviæ ſunt, atque adeo inſpiſſata limpha facilius infarciuntur.

3. Ex caſu externo, ut ajunt, mere fortuito. Sic conſtat omnibus cæteroquin paribus, & glandulis utrimque æqualiter ſeminio contaminatis bubonem in alterutro latere interdum excitari preſſu vel contuſione inguinis alterutrius, unde limphæ infectæ congeſtio promoveatur in alterutra parte; imo etiam ſolo decubitu in alterutrum latus, unde limphæ ejuſdem regreſſus difficilior tardiorque fiat ex parte minus declivi.

## §. III. SYMPTOMATA.

1. Limpha in glandulas inguinales convecta & ſeminii venerei contagio inſpiſſata debet in illis hærere & retineri propter multiplices & anfractuoſas cellularum invicem communicantium vias, quæ exiturienti obſtant. Inde ergo levis initio morbi *glandularum inguinalium tumor*. Symptomata, quæ buboni ſupervenuiunt. 1. Tumor exiguus in inguine.

2. Glandulæ inguinis tumere non poſſunt, quin diſtrahantur; nec diſtrahi quin doleant magis minuſve pro tumefactionis modo & impetu. Hinc ergo in bubone præſertim creſcente *inguinalium glandularum dolor*. 2. Dolor in inguine.

3. Inceſſus fieri non poteſt, niſi muſculi crus tibiamve antrorſum flectentes cum extendentibus alternatim contrahantur. Sed illi muſculi alternatim non poſſunt contrahi quin ſuprapoſitas inguinis glandulas jam tumefactas premant, ac premendo dolorem excitent. *Inceſſus* ergo *exerceri non poteſt* in bubone venereo, *niſi cum dolore*, atque adeo cum labore. 3. Inceſſus laborioſus.

4. Glandulæ inguinis ſemel infarctæ novo limphæ appellentis aggeſtu magis magiſque in dies debent ſenſim inflari, donec tandem vis, qua glandulæ ulteriori dilatationi reſiſtunt, æqualis ſit momento quo appellens limpha eamdem molitur. Sic ergo debet *bubo* incipiens in dies *creſcere*, *indurari*, *extrorſum prominere in faſtigium*, ac oblique protendi ſecundum glandularum inguinalium ſitum, magis tamen minuſve pro diverſa glandularum magnitudine & extenſibilitate, aut vario limphæ appellentis impetu. 4. Creſcit in dies tumor in inguine.

5. Creſcente bubone ſanguifera vaſa, quæ per mediam glandulæ induratæ ſubſtantiam repunt, derepente comprimi neceſſum eſt. Sed iis derepente compreſſis ſanguis interfluens tandiu hærere debet & retineri, atque adeo calorem fervidiorem tandiu parti conciliare, dum 5. Calor in bubone.

novas

novas circulationis vias ſibi ſenſim paraverit. Inde ergo ſaltem in principio bubonis intenſior futurus eſt *tumefactæ partis calor*.

6. Bubo phlegmonodæus. 6. Quin imo ſi celer glandularum tumefactio & per fluxionem facta ſanguinis curſum ſubito cohibeat, ſi validus ſit arteriarum pulſus ex naturali corporis fabrica aut febre adventitia, demum ſi ſanguis natura calens & æſtuans impenſe rareſcat, extremæ guttulæ ſanguinis validius pulſi in lateralia vaſa limphatica vi irrumpent, unde inſtituta nova ſanguinis devii circulatione *bubo fiet* calore, dolore, pulſu, retinentia inſignis, uno verbo *phlegmonodæus*.

7. Sine notabili rubore in cute. 7. Quoniam tamen in ſuperjecta cute, quæ morbi expers eſt, vaſa ſanguinis nullomodo vel parum admodum anguſtantur, ſanguis per ea circuitum ſolita fere facilitate perficiet, unde *cutis* non inflammabitur, imo vero nec *colorem* ferme mutabit, ſed *nativum* aut a nativo parum diſparem *retinebit*.

8. Bubo œdematodæus. 8. Si vero tumor lente creſcat, ſi debilis ſit & tardus arteriarum pulſus ſi cruor natura aquoſus ſit & diſſolutus, hinc rivus ſanguinis in vaſa glandulæ infarctæ debilius & tardius propelletur, & in iiſdem lentius, adeoque minus coercebitur: Non ſtagnabit ergo vel parum ſtagnabit in vaſis circumfuſis, ac proinde modicum calorem & dolorem, ac debiliorem arteriarum pulſum inferet; ſed vias per quas fluit, ſenſim ita dilatabit, ut anguſtia extrinſecus inducta compenſetur; vel alias ſibi pedetentim vias aperiet in lateralia vaſa, in quas derivetur, dimiſſis tantum in tumoris ſubſtantiam vel ſaltem in tumoris confinia ſeroſis & limphaticis partibus tenujoribus, quibus abundat. Inde ergo *bubo* in glandulis inguinalibus obortus modice calebit, dolebit, pulſabit & renitetur, ſed *mollior*, ſaltem ſuperficie tenus *prementis digiti veſtigium facile* admittet & tarde dimittet, uno verbo *œdematodæus* futurus eſt.

9. Bubo ſkirrhodæus. 9. Demum ſi ſanguis craſſior & ſiccior craſſiorem & ſicciorem limpham ſuggerat, ſi ea limpha lentiſſimo gradu in glandulas inguinales pedetentim congeratur, bubo qui inde ſubnaſcetur, *ſkirrhodæus* erit durus ſcilicet & renitens, quia fiet ab impacta ſpiſſiore limpha & diuturnitate temporis magis indurata; caloris vero, doloris & pulſus expers, quia nulla circum adeſt ſanguinis hærentia; nam cum lente fiat in glandulas congeſtio, qua proportione viciniora vaſa comprimentur, proportione eadem alia remotiora, quibuſcum communicant, ſenſim dilatabuntur, unde via compenſabitur.

10. Bubo phlegmonodæus, facile reſolubilis. 10. Bubo *phlegmonodæus* facile & perfecte *reſolvitur*: Sanguis enim, cujus ſtagnatione ex parte inducitur, mobilitate nativa & circulationis reſtitutæ impetu facile difflabilis eſt: Limpha vero quæ glandulis intus impacta retinetur, calore intenſiore & validiore arteriarum oſcillatione, quæ buboni huic propria ſunt, & fluiditatem pertinacius

ſuam

ſuam tuetur, & ad motum circulatorium fortius urgetur, ac proinde utroque nomine ad reſolutionem magis comparata eſt.

11. Quod ſi non reſolvitur, *ſaltem* iiſdem de cauſis *haud ægre ſuppuratur:* Nam ſanguis, cujus hærentia ex parte fovetur, inſita partium ſuarum vi fermentativum putrefactionis motum concipere aptus natus eſt; limpha vero, quæ glandulas opplet, calore fervidiore, quo agitatur, & fortiore arteriarum pulſu, quo conquaſſatur, ad ſuppurationem efficaciter diſponitur.

11. Si non reſolvitur, facile ſuppuratur.

12. Bubo œdematodæus *facile* quidem *reſolvitur*, quatenus ſerum tenuius, quod vaſa tumori circumfuſa inundat, facile poteſt per limphaticos ductus ſolitas circulationis vias relegere: *Sed reſolvitur imperfecte*, quia limpha craſſior glandulæ cellulis impacta defectu caloris, quo liqueſcat, & ſufficientis oſcillationis arteriarum, qua atteratur & ultra urgeatur, quæ ambo in ea bubonis ſpecie deſunt, reſolutioni ægre credit; unde nucleus durior remanet non facile reſolubilis.

12. Facile ſed imperfecte reſolvitur bubo œdematodæus.

13. Iiſdem de cauſis *difficulter* quoque *ſuppuratur*, quia inſpiſsata limpha, tum natura ſua ob ſalinarum & actuoſarum partium penuriam, tum defectu caloris intenſioris, quo diffluat, & validioris arteriarum oſcillationis, qua ſubigatur, ſuppurationi concipiendæ parum idonea eſt.

13. At difficulter ſuppuratur.

14. Demum bubo ſKirrhodœus *nec reſolvitur nec ſuppuratur unquam*, niſi difficilime, ſed plerumque in dies magis induratur, tum quia limpha, quæ in glandularum cellulis hæret, craſſior, ſpiſſior, viſcoſior eſt; tum quia deeſt præternaturalis calor & arteriarum oſcillantium quaſsatio, quibus ad reſolutionem vel ad ſuppurationem poſſit comparari.

14. Bubo ſkirrhodæus difficillime reſolvitur & ſuppuratur.

## §. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

*Diagnoſis*. Bubones venerei cum ſimplicibus, peſtilentialibus, ſcorbuticis & ſtrumoſis bubonibus conveniunt ratione ſitus & figuræ; ſed ab iiſdem diſtinguuntur ſignis peculiaribus: 1. A ſimplicibus quidem & peſtilentialibus, quia in his cutis rubet & inflammatur, ſecus quam in venereis: 2. A ſtrumoſis vero & ſcorbuticis, quia ex noto prius ægrotantium ſtatu manifeſta ſtrumarum vel ſcorbuti indicia colliguntur: 3. Certius tandem ab omnibus ægrorum relatione, qui fatentur ſe impuro aut ſuſpecto concubitu uſos esſe; vel gonorrhœa aut cancroſis ulcuſculis laborare; aut qui univoca proferunt argumenta, quibus virus in ſanguine latere evidens ſit.

Diagnoſis bubonis venerei tum a cæteris bubonibus.

Minor eſt bubonum venereorum cum bubonocele ſive hernia inguinali convenientia; novimus tamen cum eadem aliquando confundi; non cum ea quidem bubonocele, quæ fit ab Omento, & quæ *Epiplocele* dicitur, in qua tumor mollior eſt, ſed cum illa, quæ ab inteſtino producitur, & quæ appellatur *Enterocele*, in qua major adeſt renitentia, ratione cujus cum bubone proximius convenit: Neque etiam cum ea ente-

enterocele, in qua inteſtinum per obliquos muſculorum epigaſtricorum annulos delabitur, quoniam locus quo inteſtinum decidit & ubi tumor excitatur, a glandularum inguinalium atque adeo bubonum venereorum loco nimis diſtat; ſed cum illa enterocele, in qua inteſtinum per arcuatum peritonæi fornicem, qua vaſa cruralia tranſeunt, in inguen prolabitur, quæ ratione ſitus quem occupat a glandularum inguinalium & bubonum in ipſis ſubnaſcentium ſitu parum vel nihil abludit.

Tum ab enterocele. Poteſt tamen facile bubo diſtingui ab enterocele quacumque ſignis ſequentibus.

1. In enterocele tumor ſuperficie lævis & figura proxime ſphæricus, licet latam habeat ſuperficiem tenuiore baſi, quæ foramini, unde inteſtinum decidit, æqualis ſit, quaſi pediculo inguini adhæreſcit: Contra vero bubo ſuperficie inæqualis & figura plerumque oblongus eſt, & latæ ac expanſæ baſi innititur.

2. In enterocele, tumor ſi prematur facile cedit, ſed retracto digito reſtituitur illico: Contra vero bubo vel prementi digito renititur, ut bubo phlegmonodes & ſkirrhodes; vel ſi cedat, veſtigium retinet, ut bubo œdematodes & ſuppuratus.

3. In enterocele patet attactu flatus vel ſolos, vel cum liquidiore materia confuſos tumore toto contineri, ex facili compreſſione & reſtitutione celeri: Contra vero in bubone nihil ineſt flatulenti, imo ſi quid liquidi latere percipiatur obſcura fluctuatione, id omne & paucum eſt & profundum, & medium tantum tumorem occupat, ut in bubone ſuppurato.

4. Enterocele gravia ſecum infert ſymptomata, febrem, dolorem colicum, ſuppreſſionem dejectionis, fæcum alvinarum per ſuperiora vomitionem, iliacam paſſionem &c. quæ omnia in bubone ſemper abſunt.

Adde rarum eſſe, ut impurus vel ſuſpectus concubitus, quo bubo, cum lapſu ab alto, ictu in ventrem, aut vehementiore motu, quibus enterocele poſſit induci, tam apte ſimul coincidant, ut attendenti dubitare liceat, utra ſit tumoris in inguine oborti natura, & utri cauſæ adſcribenda videatur.

Porro ubi ſemel conſtat bubonem venereum adeſſe, facile eſt differentias, quibus diſtinguitur, ſignis in deſcriptione propoſitis dignoſcere. Nam ſi tumor intenſe caleat, doleat, pulſet, & renitatur, *phlegmonodem*; ſi moderatius caleat, doleat, pulſet & retineatur, imo vero mollior prementis digiti veſtigium retineat, *œdematodem*; ſi tandem caloris, doloris, pulſus ferme expers durus ſit & valide *ſkirrhodem* bubonem eſſe manifeſtum eſt.

Demum cauſæ bubonum venereorum erui debent, vel ex ægri relatione vel ex antecedentium notitia, unde liqueat an ſeminium venereum impuro concubitu? An gonorrhœa ſuppreſſa, parciuſve fluen-

fluente, aut cancroſis penis ulcuſculis? An latente ſyphilide cum glandulis inguinalibus communicatum ſit.

*Prognoſis*. Bubo venereus, modo caute curetur, periculo vacat, ſed tamen affectus gravis eſt, cum operoſam therapejam ſemper exigat & ſæpe etiam Chirurgicam ſectionem.

Poteſt nihilominus bubo eo nomine periculoſus cenſeri quod luem veneream ſæpiſſime inferat, niſi virus ſuſceptum diuturna ſuppuratione, aut iteratis purgationibus educatur, ac reliquiæ, ſi quæ ſuperſint in ſanguine, diligenter ſpecificis remediis corrigantur.

Minus tamen luis periculum imminet a bubone, qui impuro concubitui aut ſuppreſſæ parciuſve fluenti gonorrhœæ aut penis ulcuſculis, quam a bubone qui ſine cauſa præſente ſupervenit: Nam prior a ſeminio recenter admiſſo, quod cum nondum ſanguinem infecerit, poteſt educi vel corrigi; poſterior vero a ſeminio dependet, quod in ſanguine jam dudum latet, & quem ideo funditus contaminavit.

Bubo phlegmonodæus curatu facilior eſt bubone œdematodæo, ac præſertim ſkirrhodæo, cum enim prior reſolvatur aut in ſuppuratum facile convertatur, poteſt alterutra via adhibitis cautionibus convenientibus perfecte cito ſanari: Poſteriores vero in tumorem vere ſKirrhoſum plerumque abeunt, qui remediorum omnium vim diu eludit, ac demum in carcinomatodem naturam non raro degenerat.

## §. V. CURATIO.

Bubo venereus poteſt curandus offerri in triplici caſu, 1. Si ſine cauſa manifeſta invaſerit; Si cum gonorrhœa virulenta vel ulcuſculis cancroſis penis conjunctus ſit; 3. Demum ſi impuro concubitui ſolus & immediate ſuccedat.

Curatio bubonis, ſi a lue venerea.

*In primo caſu*, cum bubo luem veneream latere ſignificet, expedit abjecta cunctatione ad hydrargyroſim ſtatim properare, qua tum bubo, tum lues, quæ bubonis cauſa eſt, radicitus curentur. At ægrotanti tam ſanum conſilium ſequi non lubeat liceatve, utendum erit ſpecificis aliis remediis juxta methodos infra tradendas, ægrum tamen præmonendo, ut ingenuum Medicum decet, eo pacto non ſinceram & efficacem, ſed fucatam tantummodo & mitigatoriam medicinam morbi afferri.

Curatio bubonis, ſi a gonorrhœa aut ab ulcuſculis cancroſis.

*In ſecundo caſu* adhibenda ſimiliter eadem remedia juxta eaſdem methodos, ſed cum aliis, quæ gonorrhœæ aut ulcuſculis conveniant, ita maritanda, ut penſatis utilitatibus & conſociata medicamentorum efficacia congeneres illæ affectiones perfecte ſimul curentur.

Curatio

Demum *in tertio caſu*, qui cum ſimpliciſſimus ſit, cæterorum veluti norma eſſe poteſt, in id unice incumbendum, ut contagium recens admiſſum efficaciter deſtruatur aut educatur, & ſi quæ in ſanguine

bubonis, ſi a coitu impuro immediate proveniat. Prior methodus curatoria quæ reſolutione.

guine ſuperſint reliquiæ, quæ morbum renovare aut luem inferre poſſent, caute corrigantur aut eliminentur.

Uſu viget gemina methodus, qua ea omnia perinde præſtari poſſint; altera quidem, qua curantur bubones venerei ſine ſuppuratione aut ulla maturantium applicatione, ſolo nempe Mercurialium & purgantium uſu, donec reſolutus tumor ſenſim evaneſcat. Altera vero, quæ bubonibus medetur ſuppuratione, quam topicorum maturantium appoſitio promoveat, & cum interno Mercurialium uſu ita conjuncta, ut ſeminium morboſum utrimque ſimul efficaciſſime oppugnetur.

Prior methodus operatione vacat, brevior eſt, doloris expers, & æque tuta, ac proinde multorum judicio alteri jam præferenda videtur, ſed id ſimul habet incommodi, quod æger domi & in cubiculo toto curationis tempore continendus ſit, niſi frigidioris aeris attactu grave periculum velit incurrere. Poſterior quidem plerumque longior, multum tædioſa, & cum operationem exigat, dolorifica eſt, ſed cum ægrum officia implere ut plurimum permittat, nondum omnium ſuffragiis deſtituitur; quin imo eo nonnunquam res ſponte recidunt ſuppuratione jam incœpta, ut Medico eamdem vel invito ſequi neceſſum ſit. Quocirca ne quid omiſiſſe videamur, utramque methodum proferre operæ pretium eſt, ſed utramque paucis.

I. Itaque ſecundum priorem methodum.

1. Sanguis initio mittendus eſt, ut nimius glandularum infarctus minuatur, & intenſior earumdem inflammatio præcaveatur. Liberalius quidem, ſi bubo ſit phlegmonodes, parcius vero ſi ſit œdematodes vel ſKirrhodes. Hac de re ergo non audiendi Antiquiores, qui ex præjudicio, quod experientia falſi convincit, a ſecanda vena abhorrebant in curatione bubonum, quaſi ſcilicet virus inde ad interiora retractum luem veneream inducturum fuiſſet.

2. Æger deinde purgandus, tum ut via paretur uſui cæterorum remediorum, tum ut contagii pars quam citiſſime educatur: *Leniore* quidem & *antiphlogiſtico cathartico*, ſi bubo inflammatorius ſit, ex medulla Caſſiæ, decocto Tamarindorum, ſale quodam purgante, cum moderata doſi Mercurii dulcis ſive Aquilæ albæ, ſub formulis ſequentibus.

℞. *Mercurii ſublimat. dulcis optime præparat. gr.* xv.
*Medull. caſſ. recenter extractæ* ℥j.
*M. F. bolus ſumendus jejuno ventriculo.*

Vel

℞. *Tamarindor. pinguium* ℥jß.
*Sal. vegetal.* ʒj.
*Bulliam in aq. comm. lib.* jß.
*Colatura divid. in duas doſes ſumendas partitis vicibus & interjecto*

Digitized by Google

*Ho trium horarum intervallo, devorato prius bolo ex Mercurii ſublimati dulcis gr.* xv. *conſerva roſarum ſicca exceptis.*

*Fortiore* vero *& draſtico purgante*, ſi bubo œdematoſus vel sKirrhoſus fuerit, ſcilicet Jalappio, Diagridio, majore doſi Aquilæ albæ, additis etiam, ſi ita e re eſſe videatur Trochiſcis alahandal, ſub formulis ſequentibus.

℞. *Aquil. albæ gr.* xx.
*Jalappii*
*Et diagrid. ſulfurat.* ana *gr.* xij.
*M. cum ſ. q. conſerv. roſarum ſicca F. Bolus.*

Vel

℞. *Aquil. alba gr.* xx. *aut* ℈j.
*Diagridii ſulfurat. gr.* x.
*Trochiſcor. alabandal gr.* iv.
*Olei aniſi gutt.* iij.
*M. cum ſ. q. conſerv. roſarum ſiccæ F. Bolus.*

3. Poſthac præſcribenda præparata Mercurialia, quæ nulla purgandi facultate polleant, atque adeo cum ſanguine diutius confundantur, viruſque venereum efficacius oppugnent. Iſtiuſmodi ſunt panacea Mercurialis duodecim laboribus ſublimata; Mercurius violaceus, ſive Flores antimoniales Mercurii optime loti; Æthiops mineralis cum Mercurio & ſulfure tritura, vel ignitione paratus, vel qui cæteris præſtat Æthiops mineralis alter, cum Mercurio & Balſamo Peruviano aut Canadenſe tritura confectus. Singulorum doſis eſt a gr. xv. ad xx. aut ad xxiv. quæ conſerva roſarum excepta aſſumuntur bis in die, mane & veſperi, aut ſemel tantum qualibet die, aut alternis tantum diebus, prout celerior eſt aut tardior eorumdem efficacia, huic methodo tandiu inſiſtendo uſque dum inflentur gingivæ, incaleſcat os & proximus immineat ptyaliſmus.

4. Tunc autem imminenti ptyaliſmo caute occurrendum eſt purgatione, qualem modo præſcripſimus, ut per inferiora deturbetur ſeminii morboſi pars, quæ per ſalivales glandulas exitura eſſet. Quod ut felicius ſuccedat ab omni Mercurialium uſu per dies aliquot abſtinendum erit, nec quidquam ultra movendum, donec omnia quiete denuo compoſita ſint; quin imo, ſi res ita exigat, purgatio eadem iterum ſæpiuſque repetenda, ut ſalivatio tanto efficacius cohibeatur.

5. Pacato ſemel ſalivationis motu ad Mercurialia redeundum ſimili methodo, atque adeo ptyaliſmus denuo provocandus, qui ut primum apparuerit, rurſus ut prima vice coercebitur iterata purgatione, ac ceſſatione ab omni Mercurialium uſu; ſic per vices repetendo donec tandem bubo reſolutus ſenſim evanuerit.

6. Reſolutioni promovendæ conferunt topica emollientia & reſol-

ventia, ut emplaſtrum de ranis cum Mercurio, vel ſine Mercurio; emplaſtrum de mucilaginibus; emplaſtrum de ſpermate ceti; aut quod conducibilius, leves inunctiones bubonis & inguinum cum unguento mercuriali ℈j. ad ʒß. quotidie, alternis diebus, aut tertio quoque die, prout uſus poſtulaverit aut permiſerit ptyaliſmi periculum. Conſtat enim eo pacto limpham, quæ in glandulis inguinum hæret præ ſpiſſitudine, efficaciter liquefieri, ac inde facilius reſolvi.

7. Imo jam receptum eſt loco Mercurialium interne aſſumptorum, quæ ſtomachum gravant vel pervertunt & noxam ſanguini plerumque inferunt externas inunctiones, quæ innocuæ ſunt, cum unguento mercuriali a ʒß. ad ʒj. adhibere ſupra nates & inguina, modo alternis diebus, modo tertio quolibet die, pro vario gradu morbi, & diverſa indole effectuum, qui inde conſequuntur. Sed ubi prima ſalivationis indicia apparuerint, non modo a frictionum uſu caute abſtinendum eſt, ſed etiam ægrotans per inferiora ſtatim purgandus, ut materia per os exituriens alio divertatur, quemadmodum ſupra monuimus. Inde vero pacato orgaſmo frictiones iterum renovandæ, ac imminens ptyaliſmus denuo cohibendus ſimili artificio, donec bubo perfecte reſolvatur.

8. Nullum autem periculum eſt, ne ea methodo contagium venereum in ſanguinem cum limpha reſoluta refluens per limphaticos ductus, veneream luem inducturum ſit, tum quia virus, quod ſanguini remiſcetur, Mercurialium energia cicuratum & correctum eſt, atque adeo jam inefficax; tum quia, etſi virulentum foret, ſanguinem non poſſet mora inficere, cum eadem proportione purgantibus eliminetur, qua in ſanguinem refunditur.

9. Cæterum toto curationis iſtius ſtadio æger domi & in cubiculo temperato continendus eſt; alioquin enim periculum impenderet ne cutaneis & ſalivalibus glandulis frigidiore aere derepente conſtrictis, adeoque ſubito ſuppreſſis tum diaphoreſi tum ptyaliſmo, quæ a remediis concitantur, difficilis decubitus fieret in pectus vel cerebrum.

10. Diæta quoque imperanda eſt tenuis, diluens, humectans, ex offis, panatellis, cremoribus orizæ, gelatinis, juſculis, & ad ſummum ovis ſorbilibus, interdicto vel parce admodum permiſſo uſu carnium, etiam eupeptarum, ut pullorum aut gallinarum juniorum. Tandem curandum ut æger venere, exercitio, animi contentione, ac præſertim vino abſtineat, ac largo ptiſanæ potu utatur, ut Mercurii guttulæ & liberius cum ſanguine circulante commiſceantur, & in lentorem limphæ a morboſo ſeminio inductum efficacius arietent.

Methodus poſterior, quæ ſup-

11. Hactenus de priore methodo. Quod ſi altera ægrotanti magis arrideat, ut qui a negotiis tandiu abeſſe non poſſit, aut ſi dum Medicus advocatur, bubonis materies jam ad ſuppurationem ita proxime

Digitized by Google

me inclinet, ut eo deducenda ſit, poterit ea poſterior methodus ſequenti proceſſu adminiſtrari. puratione obtinetur.

1. Præmittentur univerſaliora; venæ ſectio ſcilicet & purgatio, cum iiſdem cautionibus, quas ſupra propoſuimus.

2. Adhibebuntur inde tota curatione præparata Mercurialia, quæ purgandi facultatis expertia ſint, minori quidem doſi & intervallis longioribus quam in præcedente methodo, ſed tamen doſi quæ ſufficiat ad virus venereum profligandum. Quod ſi vero ptyaliſmus inde forſan immineret, cathartico caute averruncandus eſſet, ut ſupra dictum eſt.

3. Topica ſimul buboni applicabuntur, quibus tumoris materia emolleſcat & ad ſuppurationem perducatur, in quem finem conferunt ſequentia cataplaſmata.

℞. *Cepæ coctæ ſub cineribus* ℥ij.
*Saponis nigri*
*Et unguenti diachylon. cum gummi* ana ℥jß.
*Baſiliconis* ℥j.
*Conterantur omnia in mortario marmoreo ad formam pultis F. Cataplaſma.*

Vel

℞. *Radic. Althææ*
*Bryoniæ*
*Et Liliorum alborum* ana ℥j.
*Incidantur omnia & coquantur.*
Add. *Foliorum malv.*
*Et branc. urſinæ* ana *m.* j.
*Coquantur omnia ad putrilaginem, contundantur in mortario & ſetacio trajiciantur.*
*Pulpæ trajectæ* adde *fermenti veteris.*
*Et unguenti Baſilicon.* ana ℥ß. *aut* j.
*Cepam albam ſub cineribus coctam in mortario contuſam n.* j.
*Olei Liliorum q. ſ.*
*F. Cataplaſma parti admovendum & identidem renovandum.*

4. Cataplaſmatum loco poterunt admoveri emplaſtra maturantia, quæ parti adhærent & ideo commodius geſtantur. Inter hæc primas tenent Diachylum ſimplex; Dyachylum cum gummis, cui nempe Galbanum, Ammoniacum, Sagapenum, Opopanax commiſta ſunt; Diachylum oleo Galbani & Ammoniaci dilutum; Diachylum cum anatica parte Saponis nigri; Pix navalis cum pice Burgundica æquatis partibus miſta &c.

5. Licet certa ſe prodant latentis puris indicia, bubo præcipitantius non aperiendus, ſed expectandum aliquandiu, donec protracta ſuppuratoria fermentatione potiſſima bubonis pars ſenſim computruerit,

rit, ut ea ratione abſumptis ſponte callis bubonis curatio & citius & felicius perficiatur.

6. Poteſt bubo ſuppuratus duplici ratione aperiri, vel ſcalpello vel cauterio potentiali: Si *priore*, bubo alte incidendus eſt; minor unica quidem plaga, quæ inguinis plicaturam ſequatur; major vero gemina ad angulos rectos & in crucis formam ducta, cujus anguli forſice exſcindantur. Si *poſteriore*, appoſita tumori ope emplaſtri feneſtrati lapidum cauſticorum catena pro bubonis mole longa & lata, eſchara alte inurenda eſt, quæ ſi ad abſceſſum non penetraverit, vel nova appoſitione cauteriorum promovebitur, vel quod ſupereſt, inciſione peragetur.

7. Conſtat in aperiendo bubone cauteriorum uſum ſectioni plurimum præſtare, tum quod cauteria latiorem plagam inferant, unde interiora bubonis perſpicere & curare facilius licet; tum potiſſimum quod cauteria cathæretica facultate callos durioreſque glandularum partes abſumant, vel putrefaciant, unde ulceris ſuppuratio; deterſio & glutinatio felicius ſuccedunt.

8. Educto pure aperti bubonis ſinus linteo carpto ſicco ſtatim replebitur, quo poſtridie detracto adhibebitur Digeſtivum vulgare ex Terebinthina cum ovi vitello & oleo hyperici, cui ſi ulceris ſordities ita poſtulet, admiſceri poterit Ægyptiacum, imo Tinctura Myrrhæ & Aloes. Demum procedente ſuppuratione ulcus curabitur cum Balſamo Arcæi.

9. Porro ubi primum phlogoſis ſuppuratione relaxabitur, ulceris cavum caute explorandum eſt, & ſi qui lateant ſinus, ſectione vel aperiendi ſi liceat, vel ſaltem ita dilatandi, ut & detergi & curari commode poſſint. Si qui vero calli ſuperſint, ut fere ſemper ſolenne eſt, corroſivis ſenſim abſumendi, lapide ſcilicet cauteriali pulveris inſtar plumaceolis inſperſo, aut præcipitato Mercuriali rubro cum unguento baſilicone miſto.

10. Tandem durior bubonis baſis iterato unguenti mercurialis illitu emollienda & relaxanda; carnis, qua ulcus completur, firmitas concilianda uſu Balſami viridis Metenſium; ac ſi nimis luxuriaverit, carpto linteo tenuiore & ſicco, vel calcinato alumine reprimenda; demum laxatis ac detumeſcentibus glandulis ulcus ad optatam coitionem deducendum.

11. Cæterum toto curationis hujuſce ſtadio æger a conſueto vivendi more cogitur minus recedere quam in præcedente methodo, niſi forſan ſuppurationis tempore febris invaſerit, cujus ratione neceſſe ſit ægro cibis interdici per dies aliquot. Nihilominus tamen expedit ut vino, venere, exercitio, cibis, ſalſis, piperatis, dyſpeptis aut ſucci pravi ſe abſtineat; imo aeri inclementiori ſeſe raro & caute offerat, præſertim quamdiu præparata Mercurialia interne adhibebuntur.

**Reſolvuntur aliquot problemata.** Ex modo dictis haud arduum eſt ſequentia problemata reſolvere.

1. **An bubones ulli venerei alibi ſubnaſcantur quam in inguinibus?** Con-

Conſtat enim experientia & in axillis, & in jugulo, & ad latera maxillæ inferioris venereos bubones aliquando enaſci, vel ſaltem tumores *buboniformes*, bubonibus inguinalibus ſimillimos, qui eodem modo invadant, morem eumdem teneant, iiſdemque curentur remediis. 1. An bubones alibi ſubnaſcantur quam in inguinibus?

2. Quanam de cauſa bubones venerei illis in locis aliquando enaſcantur? Nempe gemina de cauſa, ut de inguinalibus modo dictum eſt; 1. Contagio venereo jam antiquo, quod in lue venerea limpham inficit & inſpiſſat, unde facilis ejuſdem decubitus in has illaſve glandulas, ubi primum frigus externum, vel ictus, attritus, preſſuſve fortuitus idoneam dederint occaſionem. 2. Contagio venereo recens admiſſo, quod certis partibus exceptum in illas glandulas una cum reduce limpha circulatione traducitur. Sic nutrices, quæ ab alumno inficiuntur, bubones ſæpius habent vel in glandulis conglobatis mammarum baſi ſuppoſitis, quo primum, vel in glandulis axillaribus, quo poſtea confluit limpha, quæ vehitur a papillis, in quas prima mali ſeminia inſinuantur ſuctu. Sic alumni, qui a nutrice contaminantur, aut amaſia, quæ a proco, procuſve qui ab amaſia columbando virus concipit, bubonibus obnoxii ſunt in maxillaribus vel jugularibus glandulis, quo convehitur limpha quæ redit a buccis, lingua, gingivis, ac ore interno, in quæ prima penetrant contagii miaſmata, cum lacte vel cum ſaliva permiſta. 2. Cur alibi ſubnaſcantur?

3. Quomodo curentur bubones venerei iſtiuſmodi? Eadem plane therapeja, qua bubones ipſi inguinales, quibuſcum in omnibus ita conſentiunt, ut gutta guttæ ſimilior non ſit: Ideoque adhibitis venæ ſectionibus, purgationibus, inunctionibus mercurialibus, ad reſolutionem omni ope atque opera adigendi, quæ ſi ex voto non ceſſerit, ad ſuppurationem deducendi, incidendi, detergendi, cicatrice obducendi ex artis legibus, quæ ſupra propoſuimus. 3. Qua ratione curentur bubones illi alibi oborti?

4. Num in internis glandulis limphaticis bubones venerei aliquando ſuccreſcant? Certe nec ipſe ullos obſervavi bubones venereos interne genitos, nec ullos unquam ab ullo obſervatos legiſſe memini; ſed pervulgatum eſt in Syphiliticis oboriri & tubercula dura ac sKirrhodœa in pulmonibus, & infarctus duros ac sKirrhodæos in glandulis Meſenterii, quæ ſi a bubonibus exitu forte abludant, at vero cum iiſdem cauſa conveniunt. 4. Num bubones venerei in internis glandulis enaſcantur?

5. Unde ea diſcriminis ratio, cum e contrario ſeminium morbificum cum toto ſanguine, atque adeo tota limpha perinde confuſum in lue venerea, parem ſimilemque labem ſingulis glandulis illaturum eſſe videatur? Ideo forſan quod in internis glandulis limphaticis, cum in locis lateant calore perpetuo æſtuantibus, nativa limphæ liquiditas pertinacius foveatur, unde hærentia limphæ rarior, & ſi forte accidat, minor, tardior, & ad reſolutionem facilior, quam in ex- 5. Quænam ſit diſcriminis illius ratio?

ternis glandulis, quæ frigus experiri ſolent. Adde interiores glandulas ab ictu, attritu, preſſu tutas eſſe, quibus e contra vidimus limphæ decubitum non raro promoveri in exteriores glandulas.

6. Utrum in cinædis bubones generentur, & ſi generantur, ubinam appareant? 6. Denique utrum in cinædis pathiciſque bubones venerei generentur unquam uſu venereis impuræ; & ſi ea ratione generentur, ubinam tunc enaſci ſoleant? Circa prius quidem, nec ipſe vidi, nec ab aliis puto unquam viſos eſſe bubones in cinædis, quos certo conſtiterit contagio uſu impuriſſimæ veneris recens contracto obortos fuiſſe. Neque enim exiſtimo cinædos ullos dari, qui muliebria ita pati ament, ut virilia numquam omnino agant: Partes autem viri vel ſemel egiſſe ſatis eſt, ut jure ambigatur de prima bubonis origine, ſi quis forte poſthac ſupervenerit.

Circa poſterius vero, vix credo fore ut bubones in cinædis, ſi ab impura venere unquam proveniant, in glandulis inguinalibus generentur, quo limpha ab extremo recto anique confiniis vel nulla vel pauciſſima defertur; ſed opinio eſt generandos eſſe in glandulis illis limphaticis, quæ in abdomine juxta aortæ deſcendentis bifurcationem adſident, in quas limpha convehitur ab illis partibus; & inde forſan efficitur ut bubones iſtiuſmodi nunquam vel rariſſime producantur, quod cum illæ glandulæ lateant in abdomine, calor vicinarum partium, quo æſtuant, limphæ inſpiſſationi & hærentiæ repugnet, ut modo dictum eſt. Sed ne ſibi ideo gratulentur, qui tam turpi parent nequitiæ, ſeu verius, infamiæ; ſiquidem præter morbos peculiares non paucos graviſſimoſque, quos ſibi flagitio pariunt & de quibus infra *Cap.* 10. habent etiam & bubones proprios, abortivos quidem ſed inguinalibus nihilo leviores, ſi non & pejores. Nempe iis accidit, ut limpha, quæ ab extremo recto anique confiniis regreditur, miaſmatis a virulento ſemine exhalantibus inſpiſſata glandulas limphaticas mole quidem parvas, numero vero multas, podici adſitas & in adipe ſepultas, in quas primo paſſu illabitur, inflet, diſtendat, tumefaciat; unde gignitur ſpecies quædam bubonis annularis, quo podex circulariter cingitur cum calore, rubore, renitentia, ac dolore maximo præſertim quoties alvus deponenda eſt; qui remediis iiſdem eademque methodo curandus eſt, ac bubones venerei inguinales.

## CAPUT VI.

*De Morbis, qui Buboni male curato superveniunt.*

### §. I. DE BUBONE FISTULOSO.

Bubonis fiſtuloſi definitio. D*Efinitio & differentiæ*. Bubo ſemel apertus, ſi negligatur, deterſis & coaleſcentibus labris ac conſtricto orificio in fiſtulam degenerat, hoc eſt in ulcus ſinuoſum & calloſum; hæc enim duo fiſtula eſſentialiter complectitur.

Mul-

Multiplex eſt fiſtulæ iſtiuſmodi differentia. Differentiæ.

1. Ratione aperturæ, quæ modo latior eſt & ideo perpetuo hiat; modo anguſtior adeoque vel cruſta vel tenui pellicula interdum obducitur.

2. Ratione ſinuum qui intus latent, latiorum vel anguſtiorum, plurium vel pauciorum, cutaneorum vel profundiorum; rectorum vel flexuoſorum &c.

3. Ratione humoris qui inde profluit, paucioris vel copioſioris; purulenti, ſanioſi vel ſimpliciter ichoroſi.

4. Demum ratione callorum qui ſinuum latera obſident, & magnitudine, numero, duritie plurimum variant.

*Cauſæ* Poteſt quidem apertus bubo in ulcus ſordidum, chironium, dyſepulotum abire vitioſa ſanguinis dyſcraſia, potiſſimum vero ſeminii venerei in ſanguine latentis præſentia, unde pus acrius ſuggeritur; in fiſtulam vero numquam, niſi ſupina Chirurgi inſcitia multis modis peccatum ſit. Cauſæ.

1. Scilicet ſi bubonem ſuppuratum anguſtiore foramine imperitus aperuerit ſive ſcalpello ſive cauterio. Inde enim educto pure cum ulceris ſuperſtitis fundus nec oculis nec remediis ſatis obvius ſit, facile non eſt aut ea quæ intus geruntur perſpicere, aut iiſdem mederi: Quamobrem ulceris interiora ſordida remanent, dum labra quæ remediorum viribus magis patent, melius deterſa ad coalitionem properant, unde fiſtulam generari neceſſum eſt.

2. Si ulcus, utcumque lata plaga aperuerit, ad cicatricem citius tendere incautus permittat, nondum perfecte ſuppurata glandula quæ exulceratur, vel infima ſaltem ejuſdem portione, quæ ulceris centrum occupat; variiſque membranis quibuſcum adhæreſcit, & quæ ſunt inſtar pediculi, ſuppuratione nondum delapſis. Experientia ſiquidem notum eſt nec ulcus perfecte unquam curari, niſi fundus probe detergatur; nec fundum probe unquam detergi, quandiu ſuppuratæ glandulæ fruſtulum quodvis, aut adhæreſcentiam membranarum lacinia intus remanſerint, ſuppuratione nondum decidua.

3. Si male providus non advertat pus ex ſuppurata altera viciniore glandula, aut ex interjecta inter viciniores glandulas intercapedine in ulceris fundum latenter inſtillari, cui jugi puris ſcaturigini niſi cito occurratur dilatata via ſcalpello vel cauterio, perfecta ulceris coalitio nunquam ſperanda eſt, utcumque labra ad cicatricem tendere videantur, ſed ulcus in fiſtulam neceſſario deſiturum eſt.

*Symptomata*. Qualicumque ex propoſitis modo Chirurgus peccaverit, ſequitur inde 1. Fundum ulcerati bubonis, ſi remediis non detergatur, ſi putridis glandulæ aut membranarum laciniis obſideatur, ſi pure jugiter illabente madeat, nec mundificari, nec proba carne repleri, nec ad Symptomata. 1. Ulcus Chironium.

coitionem properare poſſe, ſed chironia exulceratione indeſinente eroſum in cavitatem vacuam, majorem minoremve abiturum eſſe.

2. Quod nulla vel parum firma cicatrice obducitur. 2. Labra vero ulceris, quæ cum remediorum energiæ obvia & cæteris vitiis immunia ſint, perfecte elui, detergi, ſuecreſcente carne augeri poſſunt, ulceris oram mutuo acceſſu ita ſenſim coarctatura, ut aditus in cavitatem pateat exiguus, qui magis minuſve hiulcus vel perpetuo pervius ſit, vel identidem cruſta aut pellicula obducatur.

3. Sed callis multis cingitur. 3. Interea pus ulceris cavo coercitum adjectas partes latenter impetiturum, & earumdem ſtamina comprimendo, fibras diſtendendo, circumfluam limpham inſpiſſando, duriuſculos callos brevi circumquaque generaturum, qui numero, mole, duritie varie variant pro diverſa puris energia, fibrillarum eroſarum firmitate & denſitate, aut circulantis limphæ ſpiſſitudine.

4. Et ſinus agit quaquaverſum: 4. Imo vero, ſi diutius retineatur & natura acrius ſit, promota ſenſim eroſione cuniculos novos in varia loca ſibi brevi cuſurum, numero quidem plures paucioreſve & amplitudine latiores vel anguſtiores pro acrimoniæ gradu; rectos vero vel flexuoſos, profundos vel cutaneos prout objectæ partes puris efficaciam magis vel minus retundunt, aut eidem varie reluctantur.

5. Humoremque profundit ichoroſum vel ſanioſum. 5. Cæterum humorem inde profluxurum natura varium; ichoroſum quidem, ſi limpha ſola ex eroſis limphaticis ductibus depluat; ſanioſum, ſi cum limpha ſanguis e vaſis ſanguiferis ſauciatis in cavum fiſtulæ inſtilletur; purulentum, ſi mora limpha & ſanguis puris formam adipiſcantur, demum copioſum vel paucum, pro diverſa humoris confluentis copia.

Diagnoſis. *Diagnoſis.* Fiſtulæ, in quam bubo ulceratus degeneravit, præſentia & ſtatus oculis patent; ſinus quos recondit, ſpecillo explorantur; calli tactu dignoſcuntur; cauſæ demum ex nota antecedente bubonis therapeja facile eruuntur.

Prognoſis. *Prognoſis.* Fiſtula in inguine ex bubone orta gravis eſt, neque unquam contemnenda, cum plerumque luem veneream ſupponat, a qua inducatur aut foveatur; & ex ſe curationem Chirurgicam ſemper exigat, longam, difficilem, laborioſam.

Imo vero periculoſa eſt 1. Si ſinus habeat, qui ad vaſa cruralia aut majores illorum ramos altius penetrent. 2. Si callorum, quos recondit, nonnulli acute doleant & ad carcinomatis naturam accedant.

Curatio. *Curatio.* Si certis, imo ſi urgentibus tantum indiciis, qualia infra proponemus, *Lib.* 4. *cap.* 4. locus ſit conjiciendi fiſtulam, in quam bubo ulceratus degeneravit, conjungi cum lue venerea qua foveatur, curationi fiſtulæ hydrargyroſis præmittenda eſt methodo inferius tradenda eodem libro *Cap.* 7. Neque enim ſpes ulla eſt futurum ut effectus perfecte unquam curetur, niſi ſublata prius cauſa. Deinde ſub

ptya-

ptyaliſmi finem, cum ſanguis jam purgatus fuerit, fiſtulæ ex arte curandæ providebitur, ut eo pacto luis venereæ & fiſtulæ curatio pari paſſu procedat, & adoptatum finem ſimul perducatur.

Si vero liqueat e contra bubonem in fiſtulam degeneraſſe ſola Chirurgi imperitia, nec ulla latentis ſyphilidis ſuſpicio ſit, tunc modo tempeſtatis ratio permittat, ad fiſtulæ curationem depoſita dilatione quacumque properandum eſt ſequenti methodo.

1. Æger quidem ad curationem præparabitur non modo auxiliis univerſalioribus, venæ ſectione ſcilicet & purgatione, pro ægrotantium temperie & viribus, morbique natura rarius ſæpiuſve iteratis; verum etiam juſculis diluentibus & refrigerantibus ex pullo gallinaceo juniore aut carne vitulina cum radicibus & herbis convenientibus; ſero lactis chalybeato; lacte aſinino aut vaccino; imo ſi tempeſtivitas ſuadeat, balneatione in aqua dulci tepida, aut potatione aquarum mineralium acidularum.

2. Dein exploratis prius numero, longitudine, directione ſinuum, qui cum fiſtulæ oſtio communicant, ſingulorum apertio inſtituenda erit; ac quidem, ſi cutanei & parum calloſi ſint, uti licebit ſcalpello vel forfice, quorum introductio ſpecillo ſulcato dirigetur; labraque hinc & inde pendula forfice caute exſcindenda, ut ſinuum fundus detergatur; & deinde ut ſolenne eſt, plaga ſtatim replebitur ad ſiſtendum ſanguinem carpto linamento, quo poſtridie levi manu detracto ulcus digeſtivo ſimplici aliquandiu, ac poſtea Balſamo Arcæi curabitur.

3. At vero ſi ſinus profundiores fuerint aut nimium calloſi, ſatius erit cauterio viam ſibi facere, ut jam monuimus *præcedenti Capite*. Itaque appoſito fiſtulæ emplaſtro quolibet ita feneſtrato, ut potiſſima ſinuum pars emplaſtri foramini ſeu feneſtræ ſubjaceat, lapidum cauſticorum catena ſuperimponetur, ut eſchara alte inuratur: Quæ ſi ad ſinus uſque non penetraverit, inciſæ ad vivum eſcharæ lapides alii indentur, vel quod brevius eſt, ferro diſcindetur ſemi-putris intercapedo, qua ſinuum receſſus conteguntur.

4. Dein eſcharæ lapſus quam ocyſſime promovebitur emollientibus & relaxantibus, ut butyro, vitello ovi ſolo, vel cum oleo hyperici, aut baſilicone, aut terebinthina conquaſſato & linamentis excepto, lapſaque eſchara ulcus cum digeſtivo vulgari curabitur, donec ſuppuratio parcior Balſami Arcæi uſum ſuadeat vel permittat.

5. Relaxatis ſemel ſuppuratione tum labris tum confiniis ulceris, omnia diligenter tactu, oculis, ſpecillo exploranda ſunt, num alicubi lateat ſinus, calluſve gravior ſuperſit, quibus mederi neceſſum ſit, priuſquam ulcus ad cicatricem coire permittatur, ne error noviſſimus pejor eſſet priore, alteraque fiſtula inde denuo ſoboleſceret.

6. Igitur ſi ſinus quiſpiam detergatur, ſed in parte, quæ ſectionem per-

permittat ſine periculo, tota longitudine ſtatim incidendus, ſi liceat; vel ſaltem ejuſdem oſtium intruſo eſcharotico ita ampliandum, ut fundus jam obvius libere detergi, & intruſis medicaminibus perfecte curari poſſit.

7. Verum ſi ſinus ad vaſa cruralia vel majorem eorumdem ramum tam prope accedat, ut inciſio periculo vix careat, cathæreticis ſolum utendum erit, & blandioribus quidem, quæ moderate agant & os ſinus roſione ita gradaria dilatent, ut de eorumdem effectu judicium ferre quotidie liceat; imo etiam caute attendendum erit, ut cathæretica ad eam tantum ſinus oram admoveantur, quæ a cruralibus vaſis longius diſtiterit, & quæ eorumdem efficaciæ poſſit tutius objici.

8. Si duriores calli ſuppurationem eluſerint, cathæreticis ſenſim abſumendi, lapide ſcilicet infernali, lapide cauſtico vulgari, aut præcipitato rubro cum unguento admiſto, quorum ut efficacior ſit virus, conducit callos ſummo ſcalpelli apice levibus puncturis ſcarificare.

9. Sinubus ſemel glutinatis, callis abſumptis & ſuppuratis, ſi ſuccreſcens caro firma, denſa, granoſa, roſea, ſit, ulcus ad cicatricem deducendum, cui fini conducunt epulotica, quæ ulceris ſuperficiem exſiccando cicatricem inducunt, ut balſamum viride; pompholyx, plumbum uſtum, ceruſſa; parata ex iiſdem emplaſtra; linamentum carptum ſiccum, alumen uſtum &c. aut colletica, quæ tenui glutine cicatricis rudimenta, donec firmentur, ab aeris erodentis attactu tutantur, inter quæ primas tenent terebinthina pulverata poſtquam coctione induruit, ſarcocolla, thus ſive olibanum, myrrha &c.

10. Demum ab ipſo curationis principio diæta conveniens ægrotanti imperanda, tenuis quidem ex offis, panatellis, cremoribus orizæ, & ad ſummum carne pullorum gallinaceorum, cum omnia pro votis maxime ſuccedunt; tenuiſſima vero & ex juſculis tantum levioribus, ſi febris invadat, ſi ſuppuratio copioſa & fœtida ſit; ſi ulceris oræ inflammentur; ſi caro mollior & fungoſa luxuriet &c.

## §. II. DE BUBONE SKIRRHODE.

Bubonis ſkirrhodis deſcriptio. *Deſcriptio & differentiæ.* Accidit aliquando ut bubo venereus eluſa remediorum omnium efficacia nec reſolvatur nec ſuppuretur, ſed totus vel fere totus arctius ſenſim conſtringatur, denſetur, indureſcat, ac in ſkirrhum proprie dictum, durum, renitentem convertatur, quæ de bubone œdematode, & ſkirrhode potiſſimum vera ſunt.

Differentiæ. Geniti eo modo ſkirrhi differunt 1. Ratione figuræ & molis, circa quas plurimum variant.

2. Ratione numeri ſituſque glandularum, quibus inſident; alii enim unam tantum, & *conglobati;* alii vero plures vel racematim vel catenatim di-

diſpoſitas, occupant, & racematim vel catenatim *congeſti* dicuntur.

3. Ratione mobilitatis, cum alii quidem ſubjectæ parti laxius cohæreant, hac & illac mobiles; alii vero ita immediate adnaſcantur; ut nullomodo inde dimoveri poſſint.

4. Denique ratione ſenſus, cum alii indolentes ſint & vere *skirrhodes*; alii vero dolorem obtuſum inferant, & ad *carcinomatodem* naturam proxime degenerent.

*Cauſæ*. Ideo bubo in skirrhum convertitur, quod limpha in veſiculis ſive cellulis glandularum inguinalium hærens ſpiſſatur prætermodum, unde partibus conſtipatis & ad intimiorem contactum ſenſim adductis duritiem veluti caſeoſam adipiſcitur. Limpha vero in hunc modum ſpiſſatur multiplici de cauſa. Cauſæ.

1. Vitioſa craſſitudine, qua natura peccat, unde fit ut inde a ſuſcepto venereo contagio tanto magis cæteris paribus ſpiſſeſcat.

2. Nimia ſuſcepti veneni venerei copia vel energia, unde fit ut cæteris paribus limpham, cui inſpiratur, tanto magis coagulet.

3. Utraque memorata cauſa ſimul concurrente, unde fit ut limpha natura craſſior contagio & nimio & efficaciore in compoſita utriuſque cauſæ ratione coaguletur.

4. Uſu præpoſtero topicorum repercutientium, qualia incipienti buboni interdum applicantur, ut reprimatur, ſed peſſimo conſilio; cum aucta limphæ ſpiſſitudine inde skirrhodes fiat bubo, qui ſponte reſolubilis fuiſset.

5. Abuſu topicorum reſolventium aut maturantium, quæ ſi liquefaciendę limphę hęrenti imparia ſint, augent ex accidente ejuſdem craſſitudinem, quatenus diſſipant quodcumque tenuius liquidiuſve inerat.

6. Tandem abuſu topicorum acriorum, ut ſunt cataplaſmata maturantia, quibus ſemen ſinapi contuſum admiſcetur, quæ irritando ſyſtalticas glanduloſi contextus conſtrictiones cient, utiles quidem, ſi materia impacta ductilis fuerit & ad reſolutionem comparata; noxias vero ſi durior ſit & expreſſioni reluctetur, quandoquidem vi excluſis tenuioribus partibus craſsamentum, quod ſupererit, in duriorem maſsam coiturum eſt.

*Symptomata*. Inde liquet pro diverſa limphę in diverſas inguinum glandulas appellentis natura, indole, contagione, vel pro diverſa diverſarum earumdem glandularum laxitate, textura, permeabilitate, modo unam tantum glandulam, mole, figura variam affici, unde bubo ac proinde skirrhus *conglobatus* mole & figura varius; modo plures ſimul racematim vel catenatim diſpoſitas, unde bubo ac proinde skirrhus racematim vel catenatim *congeſtus*. Symptomata. 1. Bubo skirrhodes conglobatus vel congeſtus.

2. Pro diverſo glandis infarctę ſitu magis vel minus profundo, aut pro diverſa tendinearum fibrarum vel membranarum, quibus glandula cum 2. Mobilis vel adhęrens

Digitized by Google

cum confiniis adhæreſcit, longitudine & mollitie, bubonem atque adeo ſkirrhum inde natum modo libere mobilem vacillare, modo contra ſtabilem cum ſubjecta parte conglutinari.

3. Indolens vel lancinans. 3. Prout limpha in glandulis hærens vel quieta eſt & ſine motu, vel cauſa multiplici infra recenſenda, §. *ſequente*, rareſcit & expanditur, concludentes glandularum membranas modo immotas permanere, unde tumor vere indolens & perfecte *ſkirrhodes;* modo dolorifice diſtrahi, unde tumor incipit obſcure dolere atque adeo in *carcinoma* degener eſſe.

4. Calens & rubens, vel caloris expers. 4. Demum in priore quidem caſu, in quo ſanguis & limpha vel vaſa ſua ſenſim jam dilataverunt, vel vias novas in collateralia vaſa ſibi jam fecerunt; cum ab immota indolentis ſkirrhi materia nulla nova inferatur vaſis compreſſio, nihil inde quidquam mutari penes colorem & calorem partis, aut limphæ decubitum; in poſteriore vero hæc eadem ſecus ſe habere, ut infra videbitur §. *ſequente*.

Diagnoſis. *Diagnoſis*. Skirrhi inguinalis tum præſentia, tum differentiæ in quas diſtinguitur, oculis & digitis obviæ ſunt: Cauſæ vero quibus productus fuerit, ex præcedente ætiologia colligi poſſunt.

Prognoſis. *Prognoſis*. Semper mala inſtituenda eſt, cum bubonem in *ſkirrhum* mutatum haud facile ſit vel reſolutione vel ſuppuratione diſſipare.

Peſſima autem, ſi dolere incipiat, cum inde manifeſtum ſit ad carcinomatodem naturam ſenſim deſciſcere.

Curatio. *Curatio*. Difficillimum eſt, modo diximus, bubonem ſkirrhoden reſolvere vel ſuppurare. Suadent quidem nonnulli cucurbitam ſiccam buboni quotidie applicandam eſſe per horæ quadrantem, ut confluxu ſanguinis impacta in ſkirrho materia caleſiat, & topicorum reſolventium vel ſuppurantium energiæ facilius deinde pareat. Sed docuit experientia eam methodum fere ſemper fruſtraneam eſſe, imo non raro periculoſam, cum ſkirrhus a confluente ſanguine frequentius incaleſcens tandem in carcinoma ſæpe degeneret.

Alii vero volunt ſKirrhoden glandulam cathæreticis pedetentim abſumendam eſſe, ſi reſolventium & maturantium efficaciam eludat, vel inciſa cute ferro extirpandam. Sed numquam ſuaſerim longas, difficiles, periculi plenas operationes iſtiuſmodi, quandiu ſKirrhus indolens nullam noxam infert: Quod de cathæreticis præſertim dictum volo, quorum uſu præpoſtero ſKirrhus in carcinoma ſæpe convertitur.

Itaque ſatius eſt ad hydrargyroſim confugere, a qua feliciorem ſucceſſum licet expectare. Partes enim Mercurii, quæ eo pacto in ſanguinem infunduntur, cum efficaciſſimæ ſint cum ad attenuandam & diſſolvendam hærentem limpham, tum ad corrigendas ſeminii venerei particulas, quæ limpham coagulant, poſſunt felicius quam ullum aliud remedium, ſKirrhoden bubonem ſenſim reſolvere, ut qui limpha viſcidiore & contagio venereo nimium ſpiſſata producatur.

At

At vero in adhibenda hydrargyroſi duo caute notanda. 1. Ut æger diuturno diluentium & relaxantium uſu præparetur, tum univerſalium, tum particularium; univerſalium quidem, quæ ſanguinem & limpham temperent & liquefaciant, ut a Mercurii partibus facilius poſſint comminui & extenuari: Particularium vero ſive topicorum, quæ bubonis contextum emollient & relaxent, ut limphæ hærenti magis permeabilis fiat.

Priori indicationi conducunt balnea in aqua fluviatili tepida; juſcula aut apozemata refrigerantia; ſerum lactis chalybeatum; lac aſininum; aquæ minerales acidulæ ſive chalybeatæ; &c. Poſteriori vero ſatisfaciunt cataplaſmata de mica panis, aut ex pulpa radicum & herbarum emollientium; vel emplaſtra de mucilaginibus, aut ſpermate ceti, quibus diu inſiſtendum eſt.

2. Ut hydrargyroſis lento paſſu procedat, hoc eſt ut pauca unguenti mercurialis doſis illinatur qualibet frictione; ut frictiones fiant raris intervallis; ut protractis frictionibus Mercurius cum ſanguine confuſus diu retineatur &c. eo ſcilicet fine ut Mercurii partes cum ſanguine diutius circulantes, limpham quæ in glandulis inguinalibus hæret impacta, poſſint efficacius diſſolvere, & perfectam bubonis sKirrhodis reſolutionem procurare.

Hac methodo certum eſt inguinales sKirrhos, qui buboni prægreſſo ſuccedunt, ſi perfecte non reſolvantur, quod rariſſimum eſt, ſaltem ita imminui, ut tumor ſuperſtes amygdalæ aut avellanæ molem vix æquet. Noluerim tamen certum & indubitandum effectum ſemper polliceri, quoniam novi sKirrhodes bubones ita rebelles interdum eſſe, ut hydrargyroſi ſumma etiam cautione adhibitæ pertinaciter reſiſtant.

Quod ſi hæc accidant, modo bubo lapideam duritiem nondum adeptus ſit, nec ad cancrum occultum propendeat, proderit Thermas Baregianas adire, ut embrochen ſuper bubonem iterando, inguen morboſum ſtillicidio aquæ fluentis ſupponendo, demum tumori limum; qui in aquæ fundo colligitur, apponendo quotidie, coagulata limpha ſenſim liquefiat & tandem reſolvatur. Neque enim uſquam alibi Thermas ullas novi, quæ vel lenius agant, vel glandularum infarctus efficacius diſcutiant.

Cauto tamen opus eſt, ac ſi bubo inde rareſcere, calefieri, dolere incipiat, Thermarum uſu æger ſtatim abſtineat, ne sKirrhus in carcinoma degeneret. Tunc igitur miſſis remediis omnibus res tota naturæ viribus committenda eſt, convenientem diætam imperando, & tumori emplaſtrum imponendo ex æqualibus partibus emplaſtrorum diabotani & de mucilaginibus.

### §. III. DE BUBONE CARCINOMATODE.

Bubonis carcinomatodis deſcriptio.

*Deſcriptio & differentiæ.* **Bubo sKirrhodes, dum in carcinomatoden degenerat.**

1. In-

1. Incaleſcit, obſcure dolet ſi prematur, intumeſcit, durius renititur, identidem lancinat, raro tamen; & tunc *carcinoma incipiens* appellatur.

2. Inde magis calet, dolet, tumet, renititur; frequentius & acutius lancinat, mutata figura in apicem faſtigiatur, quem cutis tenſa, lævis, lucens ſubrubra obtegit; & tunc *carcinoma confirmatum* quidem, ſed *occultum* dicitur.

3. Demum faſtigiatus apex diſciſſa cute in ulcus dehiſcit unde ſanguis, ichor, ſanies ſtillatim manant; ulcus incipiens tacito progreſſu ſenſim ampliatur; cancroſa materia expanditur & extumet; ulceris oræ invertuntur & extrorſum replicantur; caro ſuccreſcit fungoſa, tabæ diffluens; ichor, ſanguis ſanies ubertim profluunt; dolor atrox, urens, lancinans diſcruciat; tumoris confinia livent, uno verbo *carcinoma confirmatum & exulceratum* eſt.

Cæterum ut de sKirrho dictum eſt, ſic quoque carcinoma mobilitatis ratione variat; nam modo vacillat & in ſede mobile eſt, modo contra ſtabile ſubjectis partibus firmiter adhæreſcit.

Cauſæ. *Cauſæ*. Carcinomatis ætiologia hoc unico principio hactenus ignoto, attamen veriſſimo tota nititur, nimirum limpham in sKirrho impactam rareſcibilem eſſe ſi calefiat, conceptoque ſemel fervore ad expanſionem inſito elaterio niti momento tanto majore, quanto magis denſata & conſtipata fuerit. Id ſane vel ex eo abunde demonſtratur, quod sKirrhodes tumor, cum in carcinoma incipit degenerare, intumeſcat citra tamen ſuppurationem ullam; quod creſcente intumeſcentia sKirrhi pars ſive angulus in apicem faſtigietur; denique quod diſrupta ſemel cute cancroſa materia, quæ intus latet, ubi primum liberior expanſioni locus datur extumeſcens & veluti exundans ulcus inceptum ſenſim diducat, & dum ſeſe magis magisque effert, ulceris margines circumquaque extrorſum invertat.

Inde ſequitur præternaturalem calorem, quem materia in sKirrho impacta concipit, proximam eſſe cauſam, qua sKirrhus in carcinoma convertatur. Conſtat autem calorem hujuſcemodi a sKirrhoſa materia concipi.

1. Quotieſcunque ſanguis juxta fluens fervidior ipſe eſt febre ardente aut diuturna; diæta acriore, ſalſa, piperata; abuſu vini meracioris aut liquorum ardentium; venere, exercitatione, vigilia immoderatis.

2. Quotieſcunque ſanguis, licet calore non æſtuet, nimia tamen copia cogitur hærere in sKirrhi confiniis, ut accidit ex frequenti cucurbitularum applicatione, aut sKirrhi contuſione, contrectatione, compreſſione &c.

3. Demum quotieſcunque tumor sKirrhodes prætermodum calefit admotis topicis actu vel potentia calidioribus; præpoſtera aquarum thermalium embroche; imprudenti abuſu eſcharoticorum &c.

De-

Debent ergo hæc omnia inter remotas ſive procatarcticas carcinomatis cauſas ſingula recenſeri.

*Symptomata*. Ideo ex dictis ſkirrhus incipit in carcinoma mutari, quod contenta materia ferveat & rareſcat. Debet ergo ſkirrhus in carcinoma degenerans paulo magis calere, tumere, reniti. Symptomata. 1. Renitentia major.

2. Tumet materia in ſkirrho degenere. Debent ergo concludentes cellulæ & externa glandulæ ſkirrhoſæ involucra fortius inde diſtrahi, atque idcirco dolere. 2. Dolor.

3. Materia eadem validiore niſu identidem rareſcens ab externa cauſa qualicunque vaſa juxta repentia fortius comprimit. Debent ergo arteriæ retento ſanguine magis turgidæ fortius inde oſcillare, parteſque appoſitas quatere vehementius, unde dolor lancinans. 3. Lancinatio.

4. Qua proportione in ſkirrho degenere materia gradario augmento magis fervet & impenſius rareſcit, proportione eadem debent calor, dolor, tumor, renitentia, lancinatio magis & magis in dies invaleſcere. 4. Quæ ſingula ingraveſcunt in dies.

5. Cum ſkirrhoſa materia non ſit perfecte homogenea & uniformis, ſed in variis tumoris cellulis ad expanſionem magis minuſve comparata; pari modo cum nec ipſæ cellulæ, quibus concluditur, expanſivo niſui æqualiter reſiſtant, ſed momento vario & inæquali pro diverſo contextus modo, debet una aut altera ſkirrhi degeneris pars alterutra vel utraque cauſa extumere præ cæteris, mutata figura in apicem faſtigiatum ſenſim protuberare. 5. Apex faſtigiatus.

6. Quo magis unus aut alter tumoris degeneris angulus in apicem faſtigiatur, eo magis neceſſum eſt ſuperextenſam cutem diſtrahi, tendi & explicari. Debet ergo ſummus apex tenſa, lævi, lucente, tenui cute obtegi; imo & ſubrubra, quoniam ſanguis vaſa ejuſdem nimium diſtracta difficilius permeat. 6. Rubor in ſummo apice

7. Cutis diſtractione nimia attenuata diſcinditur cum ſubjecta materia degenere. Inde ulcus parvum & ſuperficiarium, ſed quod cauſarum earumdem efficacia ſenſim creſcit & dilatatur. Si in malo granato, vel momordicæ pomo, cum matura ſunt, vel leviſſima ſciſſura ſolet ſponte in ampliorem dehiſcere ſolo involucrorum elaterio. 7. Exulceratio.

8. Manat exulcerato carcinomate ſanguis, ſi majora vaſa ſanguifera diſcindantur: Limpha ſive ichor, ſi illæſis ſanguineis vaſa limphatica tantum diſrumpantur: Purulenta materia, ſi fungoſa caro, quæ ulceris ſuperficiem obducit, computreſcat: Demum ſanies ſive limpha ſanguine & pure inquinata, ſi memoratæ conditiones una ſimul concurrant: Numquam tamen pus verum, ſincerum, laudabile, cum ſkirrhoſa materia tum propter naturam limphaticam, tum propter ſpiſſitudinem nimiam perfectæ ſuppurationi impar ſit. 8. Suppuratio anomala.

9. Creſcente cancroſæ materiei expanſione, cum cutis circumferentia 9. Labr-

ulceris replicantur. tia non poſſit pari ratione extendi, conſequens eſt ut ulceris labra extrorſum revolvantur & contorqueantur fœdiſſimo ſpectaculo.

10. Et venæ circum circa varicoſæ tument. 10. Tandem compreſſis circumquaque venis, ſanguis non modo hæret in tumoris confiniis, ſed depoſito ob moram rubore nativo nigriorem colorem contrahit, unde liventes ac varicoſæ vaſorum propagines, quibus carcinoma cingitur.

Diagnoſis. *Diagnoſis*. Natura, ſtatus, differentiæ bubonis carcinomatodis facile patent ex deſcriptione. Cauſæ vero erui poſſunt ex antecedente vivendi more.

Prognoſis. *Prognoſis*. Bubo carcinomatodes morbus eſt gravis & periculoſus, qui raro curatur, nec unquam niſi ferro & igne: Duro enim nodo durus cuneus apponendus eſt.

Si bubo ſubjectis partibus ſtabiliter adhæreat, cum neque ferro neque cathæreticis radicitus extirpari poſſit, plane incurabilis eſt, & mitigationem tantum ſeu *palliationem* admittit.

Si vero mobilis ſit & a ſubjectis partibus ſejunctus, poteſt perfecte curari extirpatione, modo a cruralibus vaſis ſatis diſtiterit, ut operatio ſine periculo poſſit inſtitui.

In genere bubo carcinomatodes major minore, acutius dolens dolente obtuſius, exulceratus occulto gravior eſt.

Therapeja curatoria. *Curatio*. Varia eſt, ut modo diximus, pro diverſo tumoris ſtatu; *curatoria* ſcilicet ſi mobilis, *palliativa* tantum ſi ſtabilis ſit.

I. In priore caſu hæc præſens urget indicatio, ut tumor cancroſus celerrime exſcindatur, ne viciniores partes in conſortium trahat, aut mole auctus ſubjectæ parti ſtabiliter agglutinetur.

Itaque 1. Æger, ut jam ſæpe dictum eſt, ad operationem ſtatim præparandus univerſalioribus remediis, venæ ſectione ſcilicet & purgatione; juſculis aut apozematis alterantibus; lacte aſinino, vaccino, aut ſero lactis; aquis mineralibus; balneatione &c. quæ pro ægrotantis conſtitutione, ſtatu, ætate annique tempeſtate varie variare debent. Imo etiam hydrargyroſis præmittenda eſt, ſi qua ſit latentis ſyphilidis ſuſpicio, ut ſæpe accidit.

2. Deinde, ſi nonnulli audiantur, utendum cathæreticis, potiſſimum vero diverſis Arſenici præparationibus, correctionibus, calcinationibus, quibus aſſerunt glandulam cancroſam totam, ut ajunt, *mortificari*, & ſponte decidere, dum avellitur. Ea de re conſulendi Fallopius, *Tractatu de Tumoribus præter naturam;* Sennertus, *Operum Lib.* 4. *parte* 3. *ſect.* 1. *cap.* 7. de Pulvere benedicto Antonii Fuchſii; Joannes Vigierius *in Chirurgia magna;* Petrus Joannes Faber *in Myrothecio Spargyrico*, de quinta eſſentia Arſenici; Joannes Baptiſta Alliot, *Tract. de Cancro* &c.

3. Sed eam methodum, quamquam forſan manu parciſſima in parvis & cu-

cutaneis glandulis tentari poſſit, periculoſam tamen cenſemus & parum tutam, ſi grandior aut profundior cancer curandus contigerit. 1. Quia cathæretica magna doſi adhibita irritando, laceſſendo, rodendo, gravem inflammationem excitant cum febre, quæ numquam periculo vacant. 2. Quia dolore acutiore, quem inferunt, viciniores partes, quæ ſanæ erant, in cancri naturam mutant, unde creſcit carcinoma & ſubjectis partibus adhæret, a quibus ante ſejungebatur. 3. Potiſſimum tandem, quia numquam tutum crediderim uſum Arſenici, quocunque modo præparetur, calcinetur, corrigatur. Notum eſt enim nec unica experientia, ſolo uſu externo Arſenici mortem miſeram ægrotantibus illatam eſſe. Qua de re vide Fernelium *Method. medendi Lib.* 16. *cap.* 18. ubi refert Arſenicum & Mercurium ſublimatum cancro mammæ impoſita mulierem diebus ſex de medio ſuſtuliſſe, perinde ac ſi eadem ore hauſta fuiſſent.

4. Igitur ſatius eſt mobilem cancrum ferro exſcindere radicitus celeri operatione: Scilicet glandula cancroſa digitis, ligatura, forcipe circulari aut volſella uncinata arrepta ſuſpenditur; inde cutis & tumoris baſis novacula ad dimidiam longitudinis partem linteo obvoluto armata circumquaque ſubtus circumciditur, donec cancer totus radicitus extirpetur, ſedulo cavendo ne quid reſiduum remaneat, quod cancroſæ indolis ſuſpectum eſſe videatur. Sanguinis fluxu vel ligatura, ſi vaſa unde manat ampliora ſint, vel ſola vitriolici fruſtuli applicatione reſtinguitur. Plaga linamento ſicco oppletur & manu aliquandiu comprimitur, donec ſanguis ſubſiſtat. Dein poſtera tertiave die poſtquam linamentum deciderit, ſuperſtes ulcus digeſtivo vulgari, balſamo Arcæi, balſamo viridi ſucceſſive curabitur, ut artis eſt, & ut feret uſus.

5. Cæterum in id unice Chirurgum intendere neceſſum eſt, 1. Ut ſi qua puſilla glandula cancroſa vel ad cancri naturam proxima lateat in confiniis, diligenter extirpetur; cancer enim hydra eſt, quæ ſemper reviviſcit, niſi capita omnia reſecta ſint. 2. Ut carnis optimæ regenerationi caute provideatur, ulcus curando ſumma diligentia, ne in fiſtulam degeneret, quod de cancroſis ulceribus nimium frequens eſt.

6. Sanato demum ulcere vel ad cicatricem properante, vitioſa ſanguinis diatheſis, quæ a cancro inducta eſt vel quæ cancrum ipſa fovebat remediis corrigenda eſt, ne ſimili vitio novus cancer in parte altera repullulet. Ad hunc autem ſcopum faciet methodus modo proponenda ad *palliativam* cancri ſtabilis therapejam: Quæcunque enim cancro mitigando conducunt eadem cancro præcavendo.

II. In caſu altero, nempe ſi cancroſus tumor vicinis partibus jam adhæſerit, neque adeo poſſit radicitus ulla ratione extirpari, ab operatione omni abſtinendum eſt tanquam inutili, imo noxia, & *palliativis* tantum remediis inſiſtendum. Therapeja palliativa.

1. Haud deſunt tamen, qui curationem perfectam etiam in eo caſu polliceantur uſu cathæreticorum, præſertim vero arſenicalium; ſed ægrotantes, ſi magnificis promiſſis iſtiuſmodi confidant, temerariæ credulitatis pœnas cito luent morte miſera & crudeliſſima. Neque enim ſperare licet utilem fore in ſtabili cancro therapejam, quam noxiam eſſe in mobili modo demonſtravimus.

2. Tunc ergo una ſalus ægris eſt nullam ſalutem ſperare & miſſa inani & periculoſa fiducia unice providere, ut cancri augmentum præcaveatur; vitioſa ſanguinis diatheſis corrigatur, dolores, qui ægrum miſerrime torquent, leniantur; demum vita quam diutiſſime & quam mitiſſime procraſtinetur, in quibus procurandis therapeja palliativa tota verſatur.

3. Eapropter æger identidem purgandus eſt, non quidem catharticis draſticis, ut nonnullis temere videtur, ſed blandioribus, ut manna, caſſia, rhabarbaro, ſyrupo florum perſicorum &c. quæ congeſtam in primis viis cacochyliam & biliosam amurcam leniter educant ſine graviore orgaſmo.

4. Vena quoque in brachio alterutro identidem incidenda eſt, ſi dolor & calor ingraveſcant; eo ſiquidem modo depletis vaſis arteriæ tumori circumjectæ minus turgebunt, atque adeo debilius oſcillando calorem doloremque minorem inferent.

5. Ægrotanti interdicendum vino, venere, exercitatione nimia, animi pathematis vehementioribus, alimentis ſalſis, piperatis, acrioribus, & condimentis quibuſcumque; ac diæta imperanda eſt tenuis, humectans, temperans ex hordeacis, avenaceis, oriza, offa, juſculis levioribus aut gelatinis, demum ad ſummum pullis junioribus, gallinis, carne vitulina &c.

6. Uſurpanda identidem juſcula vel apozemata refrigerantia & diluentia; aquæ chalybeatæ minerales e claſſe leviorum; balnea vel ſemicupia in aqua dulci tepida; lac aſininum aut vaccinum; ſerum *lactis* &c. Imo quod præſtabilius eſt, lac vaccinum pro omni alimento vel continenter, vel frequentiſſime ſaltem, & ne ventriculum gravet, poteſt doſi matutinæ lactis addi aqua ſecunda calcis ab ℥j. ad iij. vel decoctum amarum foliorum abſintii, centaurii, chamædryos &c. ad ℥iij. iv. vel v. vel ante lactis hauſtum devorari quolibet mane bolus abſorbens ex coralliis rubris, oculis cancrorum, cortice Peruviano, lapide hæmatite, terra ſigillata, creta, aliiſve hujuſce generis, quæ ſingula ad ℈j. exhiberi poſſunt, ſi duo aut tria tantum exhibeantur.

7. Carcinomati, ſi occultum ſit, topica nulla remedia admovenda ſunt, nec calida, acria, reſolventia, quæ calefaciendo morbum aggravant; nec refrigerantia, anodyna, pinguia, demulcentia, quæ cutis poros obſtipando & inſenſilem diapnoem inhibendo tumoris calorem, atque adeo morbi progreſſum intendunt per accidens. Sufficit igitur cavere ne tumor frigore conſtringatur, aut humorem extrinſecus

cus contrahat ab aere humidiore, quod utrumque cavere haud difficile eſt ratione ſedis quam tumor occupat.

8. Contra ſi carcinoma exulceratum fuerit, tunc neceſſum eſt ulcus quotidie curare, linamento ſicco molliter extergere, decocto Agrimoniæ aut Geranii Robertiani eluere, & humoris defluentis ferociam retundere vel ſaltem mitigare topicis, quæ virtute anodyna aut abſorbente polleant, modo oleoſa non ſint. Multigena in hunc finem laudantur remedia, ſed cæteris palmam videntur præripere ſequentia: Nutritum ex ſucco ſolani hortenſis ſeu vulgaris, vulgo *Morelle*, recenter expreſſo, & ſaccharo vel potius Magiſterio Saturnino in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo agitando paratum; oleum ovorum recens in mortario plumbeo conquaſſatum donec nigreſcat; lamina plumbea attenuata vel ſola, vel Mercurio illita; caro cochlearum terreſtrium aut cancrorum fluviatilium elixa & ad putrilaginem in mortario plumbeo contrita; Talleolæ carnis vitulinæ calentis, catelli recens nati per medium diſſecti, & calentes admoti; oleum e ranis viridibus per deſcenſum diſtillatum, addito exſiccatarum ranarum earumdem, bufonum, aut cancrorum fluviatilium pulvere; remedia omnia ex tuthia, pompholyge, Saturno &c.

9. Debent narcotica, ut opium a gr. j. ad ij. vel iij. iiſdem remediis admiſceri, ſi dolor ſit nimius, acer, mordax, lancinans: Imo vero interne etiam uſurpari debita & conveniente doſi, ut inde dolor efficacius deliniatur, quod de cancro mobili, ſi acute doleat, & de occulto dictum quoque volumus.

10. Demum oportet identidem blando cathæretico carnium fungoſarum, quæ ſuccreſcunt, luxuriem reprimere, ad quem ſcopum efficaciſſimum eſſe novimus balſamum, quod chalybis vulgo dicunt, & cujus conficiendi modum infra proponemus ad calcem *Libri* 4. Unguentum enim ſive balſamum iſtiuſmodi rodendo abſumit carnes fungoſas, leniter tamen quoniam ſpicula corroſiva ſpiritus Nitri fermentatione attrita, chalybeatis partibus caſtrata, oleo olivarum irretita ſunt. Quin imo, ſi ita videatur, poteſt balſamum illud inſulſius inſulſiuſque fieri, atque adeo minus minuſque corrodens, ſi repetita ſæpius ablutione acida ſpiritus Nitri ſpicula diligentius eluantur.

# CAPUT VII.

*De Ulcuſculis cancroſis ſive carie pudendorum, vulgo* Chancres.

## §. I. DESCRIPTIO ET DIFFERENTIÆ.

Ulcuſculorum venereorum deſcriptio.

Ulcuſcula cancroſa ab impura venere, quæ pudendorum cariem conſtituunt, ſunt ulcera exigua, ſuperficiaria, parum cava, rotun-

tunda, calloſa, contumacia, quæ ex venereo contagio in pudendis ſuccreſcunt ac frequenter repullulant.

Inſident in utroque ſexu variis genitalium locis; in viris quidem frequenter internæ præputii faciei, & dorſo vel lateralibus partibus balani; frequentiſſime ejuſdem coronæ vel fræno; quandoque etiam extremo urethræ ductui qui per medium balanum extrorſum porrigitur: In minis vero ſæpe internæ faciei labiorum vulvæ ſeu magnæ fiſſuræ; ſæpiſſime clitoridi, clitoridis radici, præputio quo clitoris obtegitur, geminæ nympharum ſeu pterygiorum faciei, carunculis myrtiformibus, vaginæ; quin etiam quandoque extremæ urethræ juxta lacunas.

Initio levis extuberat papula miliaris vel miliarem parum ſuperans, rubra, acuminata, calens, pruriens, cujus apex ſenſim albeſcit & complanatur, ac tandem levi apertura dehiſcit, unde ichoris quidpiam ejicitur. Continuata dein labrorum eroſione ulcus creſcit, dilatatur, excavatur; callis cingitur magis vel minus duris denſatiſque; pure craſſo, viſcido, tenace ſcatet, & ſimilia ulcuſcula in vicinis partibus plerumque excitat.

Differentiæ. Differunt invicem ulcuſcula iſtiuſmodi: 1. Sede; alia enim ad balanum, ut ea quæ ejuſdem dorſum ſive convexitatem, vel quod frequentius, coronam; alia vero ad præputium, ut ea quæ internam ejuſdem faciem, aut extremum marginem; alia demum ad utrumque pertinent, ut ea quæ frænum hinc vel inde occupant, quæ præputium cum inferiore ſeu ſima balani parte connectitur.

2. Numero; nam modo pauca ſunt & diſcreta, modo numeroſa & confluentia; modo in unum ſimul collecta confertaque adjacent areatim diſpoſita; modo vero circulari ambitu vel balani coronam cingunt vel præputii radices obſidens.

3. Qualitate; nam alia ſunt benigniora, quæ rotunda, ſuperficiaria, parum calloſa, in fundo albicant, plus laudabile ſuggerent & labra habent nec rubra, nec extuberantia; alia contra maligniora, quæ figura irregulari & anguloſa; cavitate nigra, liveſcente, atro-purpurea; labris admodum duris, calloſis, prominentibus, rubris inflammatis conſpicua ſunt, ichoroſum quid fundunt potius quam pus, & latius altiuſque ſerpunt.

4. Demum cauſa; alia ſiquidem ſuperveniunt impuro concubitui ſine prævia ulla labe, & proinde a contagio recens admiſſo; alia vero ſine concubitu ullo ſuſpecto, ſaltem qui recens fuerit, a lue dudum latente inferuntur, & proinde a contagio jam pridem accepto & inveterato dependent.

Ulcuſcula Præter modo deſcripta contingit & in aliis quibuſdam partibus ulcuſcu-

la

la ejuſdem generis quandoque obſervari, ſi forte per illas partes virus venereum admiſſum fuerit. Sic in catamitis, ſi cum ſyphiliticis conſueſcant, ani confinia tam interne quam externe; ſic in nutricibus ſi lactent alumnum infectum, mammarum papillæ, & circulares areæ quæ papillas ambiunt; ſic in alumnis ſi ab impura nutrice lacteant, aut in procis ſi cum ſyphilitica amaſia columbent, labia, buccæ gingivæ, lingua ulcuſculis deſædantur cancroſis, quæ a contagio venereo ortum perinde ducunt, & quæ venerea genitalium ulcuſcula ita referunt, ut ovum ovo ſimilius non ſit.

*in aliis locis quam in pudendis aliquando naſcuntur.*

## §. II. CAUSÆ.

In impuro concubitu non modo balanus præputiumque, quo balanus contegitur, ſed etiam penis totus, imo non raro pubes ipſa ſolent in viris objici virulento humori, quem mulier infecta emittit dum venere colliqueſcit, vel quo ſordent illota muliebria. Nec diſpari quoque ratione non ſolum vagina & vulva & variæ illarum partium rugæ & carunculæ, ſed externa quoque pudendi facies, totumque interfœmineum ſolent in fœminis perfundi corrupto ſemine, quod vir ejaculatur, vel virulento pure, quod e cancroſis penis ulcuſculis manat. Verum licet omnes genitalium partes communi offerantur periculo, conſtat tamen ſingulis parem inde labem nequaquam inferri. Ulcuſcula enim venerea, ut modo dicebamus, in viris balano quidem, balani coronæ, fræno & internæ præputii parti inſident, numquam vero externæ ejuſdem faciei aut reliquæ cuti, qua penis veſtitur: In fœminis vero vaginæ quidem aut vulvæ interiora occupant, numquam vero pudendi exteriora. Hinc ergo conſequens eſt, latere quid in illis locis peculiare, unde virus quod a cæteris partibus lædendis abſtinet, poſſit in illas efficacius agere.

*Ulcuſcula venerea certa loca pudendorum affectant.*

Obviæ tantum proſtant cauſæ duæ, a quibus diſcrimen deduci poſſit, ſitus nempe illarum partium, & peculiaris earumdem ſtructura.

I. Fit quidem ſitu, ut balani & interna præputii facies in viris, in fœminis vero vaginæ & vulvæ interiora ſemine virulento in concubitu magis madefiant, eodem, niſi eluatur, diutius perfundantur poſt concubitum; & idcirco illius energiæ & efficaciæ inde magis pateant præ cæteris partibus. Sed hanc priorem cauſam, quamquam ad ulcuſcula in memoratis partibus frequentius producenda conferre valeat, ſolam tamen ſufficere minime credimus, ut in illis tantum locis producantur.

*Non ratione ſitus aut declivitatis locorum illorum.*

1. Quod cutis penis & externa præputii facies in viris; externa vero pudendi labia & totum interfœmineum in mulieribus, licet virulenti ſeminis contactui non tam forſan pateant in concubitu, nec ſemen vitioſum, quo ſemel madent, tum diu retineant opere confecto, quam balanus & internum præputium, aut vaginæ & vulvæ interiora; nec ideo poſſint tam frequenter ulcuſculis infeſtari; ac ſaltem niſi alia obſtiterit

ratio, deberent aliquando ulcuſculis & ipſa affici, cum certum ſit & ipſa ſeminis virulenti contactui & efficaciæ ſatis diu objici, quod tamen repugnat experientiæ.

2. Quod hæc ipſa genitalium loca, ubi ulcuſcula pullulant, modo opere confecto ſtatim eluerentur, vix ullum a ſitu detrimentum pati deberent præ cæteris genitalium partibus, quæ in concubitu virulento ſemini perinde obviæ fuere. Docet tamen experientia etiam cum ea cautione, quæ videretur diſcrimen æquatura, ulcuſcula in illis locis non raro, in aliis vero numquam enaſci, quod proinde videtur non ex ſolo ſitu ſed ex alia penitiore cauſa repetendum eſſe.

3. Quod utcumque res ſe habeat, in impuro concubitu, & in ulcuſculis quæ concubitu contrahantur, ac ſaltem omnia paria futura ſint ſi ulcuſcula citra concubitum a ſyphilide latente ſponte progerminent. Conſtat tamen etiam in illo caſu ulcuſcula in certis tantum genitalium locis enaſci, intactis aliis, quod tunc evidens eſt a partium ſitu minime dependere.

Sed ratione ſtructuræ peculiaris, quæ in illis locis conſpicua eſt.

II. Liquet ergo ex cauſa altera, ſcilicet peculiari ſtructura partium quæ ſolent ulcuſculis infeſtari, deducendum eſſe, cur certo diſcrimine partes illæ præ cæteris genitalium partibus huic malo ſingulariter obnoxiæ ſint.

Docet autem Anatomia in viris internam præputii totamque balani faciem, ſed præſertim fræni latera & coronæ peripheriam; in fœminis vero internam faciem vulvæ & caruncularum omnium quæ in vulvam prominent, ipſumque vaginæ principium & myrtiformes carunculas, quæ vaginæ adſtant, denſiſſime conſterni vaſculis numeroſis, minutiſſimis, vix ſemi-linea profundis, parallelis, cylindricis, cavis infima parte cæcis, altera extrorſum dehiſcentibus tenui oſculo, quæ a circumfluo ſanguine humorem pinguem album, ſebaceum, viroſum ſecernunt ſecretumque ſtillatim evomunt, unde partium lævitas, ſenſus mollities, lubricitas jugiter foventur, ſed unde ſi loturæ parcatur ſordes brevi cumulantur ſubalbidæ, oleoſæ, fœtidi & gravioris odoris. Inde ergo pronum eſt conjicere deſcripta vaſcula venereo ſeminio peculiariter objici; humore ſebaceo quem continent, ſimul ac inſpirato contagio venereo corruptus fuerit, dilatari, inflammari, erodi, exulcerari, uno verbo ulcuſculis cancroſis infeſtari, quorum vera ſint & propria ſedes. *Sed de his fuſius infra.*

Ut multis probatur.

Huic autem conjecturæ multa ſuffragantur. 1. Quod venerea ulcuſcula in iis tantum genitalium locis obſerventur, quæ deſcriptis vaſculis ſive potius incerniculis conſita ſunt; nulla vero in cæteris eorumdem partibus, quorum diſpar ſtructura.

2. Quod ulcuſcula eadem, quæ in aliis quibuſdam corporis partibus quandoque conſpicua ſunt, ſi virus per hæc loca admiſſum fuerit, partes

eas

eas tantum infeſtent, in quibus ſimilis eſt ſimilium incerniculorum ſive vaſculorum fabrica & diſpoſitio; *v. g.* confinia ani, ad quem proſtant ſebaceæ plurimæ glandulæ, unde profluit humor ille ſubpinguis, quo podex oblinitur; mammarum papillas aut papillarum areas, in quibus latent glandulæ conſimiles, quæ humorum fundunt unguinoſum; oris labia, buccas, gingivas, linguam &c. in quibus ſingulis conſtat ſimilem adeſſe ſimilium vaſculorum ſive incerniculorum apparatum.

Ex his ſequitur ſola ſupra cutim adhæſione ſeminis vel ſeminalis humoris viſcidi corruptique a coeuntibus emiſſi virus exulcerandis genitalium partibus inſpirari ſeu ut expreſſius dicam, in cava vaſculorum modo deſcriptorum guttatim illapſum humori, quem continent, latenter inſtillari.

Inde eſt 1. Quod ulcuſcula iis genitalium partibus potiſſimum inſideant, quæ vitioſi humoris attactui magis obnoxiæ ſunt, & in quibus virulentus humor pertinacius hæret: In viris ſcilicet inter præputium & balanum; in fœminis vero inter vaginæ rugas, variaſque vulvæ plicas ſive caruncula s.

2. Quod iis viris frequentius accidant, quibus longius & amplius præputium balanum & humorem, quo balanus madet, arctius comprehendit; rarius vero circumciſis & apellis, quibus arte præciſo præputio, aut verpis, quibus præputio natura breviore glans detecta eſt, unde facilius extergitur.

3. Quod idem & in fœminis quoque obſervari videatur, quarum cæteris paribus ulcuſculis illas præſertim infeſtari compertum eſt, quibus ampliora pterygia vaginam ſtrictius occludunt, ideoque virulentum ſemen, quod infuſum eſt, pertinacius retinent.

4. Demum quod ulcuſcula rariſſime affligant, ſi poſt ſuſpectam coitionem genitalia vino, aqua vel lotio quam citiſſime mundentur & eluantur; contra vero ſæpiſſime, ſi illota tradantur pædori & ſpurcitiei.

Modo dicta volumus tantum de illis ulcuſculis intelligi, quæ ſolent coitui impuro immediate ſuccedere; nam cætera quæ citra concubitum, ſaltem qui ſuſpectus ſit, a lue jam pridem latente ſponte repullulant, ea ſane produci manifeſtum eſt, non ab alieno ſeminio, quod extrinſecus adveniat, ſed a ſeminio venereo quod jam dudum ſanguini inſit, & quod a vitiato ſanguine humori ſebaceo deſcripto circulatione latenter ſubminiſtretur.

Id unum miri ſubeſt a veneno eodem genitalibus ſimili ratione aſſricto affectiones tam diverſas in diverſis, modo gonorrhœam, modo bubonem, modo ulcuſcula cancroſa, modo hæc omnia ſimul inferri. Sed videtur nodus ille expediri poſſe gemina differentia quæ in veneni efficacia intercedit, altera penes diverſam vim, qua pollet virus, quod agit; al- *Explicatur quo modo, contagium idem diverſos diverſimode afficiat.*

altera penes diverſam partium, in quas agit, conſtitutionem.

1. *Differentia* quidem penes diverſam veneni vim & indolem; nam ſi ita ſpiſſum craſſumque ſit, ut cuti hæreat, impactum, nec ulterius penetret, in eo caſu poterit ad ſummum ulcuſcula cancroſa producere in vaſcula ſebacea cuti ſubjecta ſenſim illabendo. Si vero tenuius ſit, ideoque ad humorem ſebaceum coagulandum & ulcuſcula producenda minus efficax, ſed altius ſubiens cum limpha ſubter cutem circulante commiſceatur, bubonem quidem excitaturum eſt in glandulis inguinalibus, quo una cum limpha convehitur; nullam tamen gonorrhœam, quoniam præ ſpiſſitudine in vaporoſos halitus reſolvi non poteſt, quibus urethræ interiora & præſertim ſeminis conceptacula impetantur. Demum ſi valde ſubtile fuerit & penetrans, tunc illibatis ſebaceis vaſculis glanduliſque inguinalibus, quia nec humori ſebaceo, nec limphæ coagulandis præ tenuitate compar eſt, vapore halituoſo, in quem fere totum exhalat & attenuatur orgaſmo concubitus, conceptacula ſeminis aggredietur, atque virulentam gonorrhœam inferet. Quod ſi multigenum fuerit, parteſque habeat penes tenuitatem variantes, in illo caſu vel tres memoratos affectus, vel binos ſaltem una ſimul poterit inducere, ut in praxi frequenter obſervatur.

2. *Differentia* vero penes diverſam partium conſtitutionem; nam virus idem in hæc aut illa loca efficacius vel inefficacius aget, unde ulcuſcula, bubones, gonorrhœam varie illaturum eſt, prout ſebacea genitalium vaſcula, ubi ulcuſcula, magis vel minus patula aut laxa erunt; inguinales glandulæ, ubi bubones, magis vel minus denſatæ, compreſſæ, ad infarctum faciles; demum ſeminaria conceptacula, ubi gonorrhœæ fiunt, magis vel minus hiulca, aut concipiendæ ulceroſæ inflammationi magis vel minus comparata erunt; quæ cum millenis modis & invicem variare, & cum diverſa ſeminii morboſi qualitate & indole poſſint concurrere, inde infinita diverſitas debet emergere, qualis ex eodem concubitu in generandis morbis venereis in variis varie obſervatur.

## §. III. SYMPTOMATA.

Ulcuſculorum venereorum ſymptomata. 1. Illapſus contagii venerei in glandulas ſebaceas.

1. Dum genitalia madent humore virulento, debent tenuiſſimæ quædam guttulæ per anguſta vaſculorum ſebaceorum oſcula intro ſubire tacito illapſu in hæc aut illa, in plura vel pauciora, in conjuncta vel diſcreta, prout diverſa diverſorum vaſculorum orificia magis vel minus hiulca ſunt, aut prout humor copioſior certis locis caſu adhæret, vel ad illa declivitate confluit. Idem dictum volumus de veneno venereo quod a circumfluo ſanguine ſebaceis vaſculis latenter ſubminiſtratur, cum ulcuſcula ſine prævio impuro concubitu oboriuntur in genitalibus.

2. Illapſæ ſenſim guttulæ ſebaceum humorem, qui natura oleoſus eſt;

vitio

vitio contaminant gemino tum acidis aut acido-ſalſis partibus inſpiſſando, tum ſpiculis corroſivis acrem efficiendo.

*2. Inſpiſſatio humoris ſebacei a contagio illabente.*

3. Hinc ergo ſebaceus humor jam viſcidior, cum e ſolitis oſculis nequeat pro more extillare, ſenſim congeritur, & incernicula ſeu vaſcula in quæ coacervatur, paulatim diſtendit, inflat, & in papulam miliarem & acuminatam faſtigiat.

*3. Hinc papula miliaris.*

4. Compreſſis inde a dilatato vaſculo extremis arteriarum capillamentis & primis venarum radicibus, quæ juxta ſerpunt mutuo invicem coaleſcentes, ſanguis intercepta via & in ſuis ductibus hærere & in collateralia vaſa limphatica via vi facta irrumpere cogitur, unde rubor, calor, inflammatio papulæ.

*4. Cum calore,& rubore.*

5. At ſimul ex altera parte ſebaceus idem humor jam acrior & calore inflammatæ papulæ in motum vehementiorem actus, vaſculi quo concluditur, interiora debet impetere ac ſenſim erodere, unde prima labes apparet in ſummo apice, ut qui tenujor ſit.

*5. Quæ ſenſim in apice dehiſcit.*

6. Itaque papulæ faſtigium ſemi-putre nec amplius ſanguine circulante perfundi, ideoque depoſito rubore inflammatorio albeſcet; nec laxatis fibris ſemi-laceris tendi ut ante poterit, ideoque in ſe ſubſidet, unde color albus & complanatio ſummæ papulæ.

*6. Et tunc ſubſidet.*

7. Decidua ſenſim albicante pellicula, quæ faſtigium conveſtit, papula anguſto oſtiolo dehiſcet. Sic ergo papula in verum ulcus degenerabit, unde manabunt guttulæ ichoris viſcidi & purulenti ex ſebaceo humore corrupto detritiſque vaſculi laciniis.

*7. Et exulceratur.*

8. Continuata earumdem cauſarum energia tenuiſſimum ulcuſculum creſcet & ampliabitur in omnem loci differentiam, atque adeo latius fiet & profundius.

*8. Unde ulcus in genitalibus.*

9. Interim partes contagii acido-fixæ ulceris ambitui inſinuatæ limpham circumfluam inſpiſſabunt & callos producent, qui ſenſim ſuppuratione colliqueſcentes ulcus nova acceſſione ulterius proferent. Sic ergo in pudendis ulcuſcula contumacia, callis obſita, ſenſim ſerpentia progerminabunt.

*9. Cum callis multis, quibus cingitur.*

10. Pari ſimilique mechaniſmo venerea ulcuſcula ejuſdem generis & in aliis quoque partibus enaſci ſolent, ſi virus illac admiſſum fuerit, ſimiliſque in illis proſtet vaſculorum ſebaceorum apparatus, ut in ani confiniis, mammarum papillis areiſque papillas ambientibus, labiis, buccis, lingua, palato, columella, gargareone &c.

*10. Quæ pari ratione & in aliis locis accidunt.*

11. Creduntur vulgo purulenta materia quæ ab uno ulcere exudat, vicinæ partes quibus adhæret, labe eadem contaminari. Et ſane cum huic materiæ virus inſit, quod ex ſe ad gignenda ulcuſcula aptum natum eſt; haud mirum foret nova inde ulcuſcula in eodem ſubjecto produci, cum certum ſit experientia ab eadem materia ul-

*11. Creditur a pure quod inde exſudat, nova*

cu-

ulcuſcula excitati.

cuſcula in alio ſubjecto excitari, ſi forte concubitu communicetur.

12. De quo jure tamen dubitatur.

12. Inde vulgari fertur opinione ab unico ulcuſculo, niſi probe mundetur, plura alia quaſi ex traduce areatim aut circulari ambitu juxta ſuboriri. Sed ea quanquam forſan vera ſint, non debent pro indubitatis temere admitti, cum locus ſit nec inanis conjiciendi ulcuſcula, quæ ſolent aliquando in eadem parte confeſtim enaſci, ab eodem contagio extrinſecus admiſſo, tanquam a cauſa ſingulis communi, potius ſoboleſcere, quam alia ex aliis generando ſuffici.

13. Ulcuſcula orbicularia & muco albo plena in medio.

13. Cæterum ſi virus quod in vaſa ſebacea penetravit, natura blandum ſit vel copia paucum, 1. Ulceris ambitum lentius rodet; hinc minore & magis ſuperficiaria erunt ulcuſcula, & primævam vaſculorum ſebaceorum figuram orbicularem conſtantius retinebunt: 2. Limpham ulceri circumfluam ignavius inſpiſſabit; hinc calli pauciores, minus duri, minus compacti, ideoque labra molliora, minus protuberantia, quæ limpham ulceribus ſuggerent uberiorem & ſpiſſiorem, unde pus laudabile. 3. Demum ſebaceum humorem, qui inſtar muci ſpiſſioris in fundo hæret, minus alterabit; hinc ergo mucoſa materia, quæ ulceris fundum occupat, colorem album, qui nativus eſt, ſervabit donec ſanatio certa ſit.

14. Ulcuſcula anguloſa & in centro livida.

14. Contra vero, ſi virus copia nimium vel natura acerrimum fuerit, tunc ratione contraria 1. Ulcerum oram citius & efficacius erodet, unde ulcuſcula profundiora & latiora, imo etiam minus rotunda, quoniam celeriore eroſione ulcerum labra laciniatim diſcerpentur; 2. Limpham fortius denſabit, unde calli plures, craſſiores, duriores, adeoque labra duriora, magis prominentia, e quibus non limpha, quæ puris formam adipiſci poſſit, ſed ſerum tantum ichoroſum in ulcera exſudabit. 3. Denique nativum colorem mucoſi ſeu ſebacei humoris qui in fundo latet, vel pervertet innato vitio, vel infuſis cruoris guttulis, quæ a laceris labris extillant, inficiet, unde fundi nigror vel ſaltem livor.

15. Magis aut minus maligna pro ſede quam occupant.

15. Si cætera paria fuerint, at ſaltem debebit ulcuſculorum indoles ex diverſa ſede quam occupant, diverſe æſtimari; nempe 1. Maligniora ſunt in genere ea ulcuſcula quæ præputio in viris, quam quæ balano; quæ clitoridi aut carunculis myrtiformibus in fœminis, quam quæ vulvæ labiis aut nymphis: 2. Maligniora in balano quæ ejuſdem fræno vel coronæ, quam quæ dorſo aut lateralibus partibus: 3. Denique maligniora in præputio quæ ſummo ejuſdem margini ſive limbo, quam quæ mediæ vel infimæ ejuſdem parti inſident. Nec ratio diſcriminis obſcura eſſe videtur, ſiquidem priora loca, cum magis nervea ſint, ideoque ſenſu gaudeant acutiore, debent facilius inflammatione corripi ex dolore & erethiſmo, ſi ulcuſculis infeſtentur: Contra vero poſteriora, quæ mollioris & magis ſpongioſæ texturæ ſunt, ac ſenſu pollent obtuſiore, ab inflammationis periculo magis tuta ſunt.

16. De-

16. Demum ſi ulcuſcula venerea plura ſint, denſa, conferta & maligni moris, ſolent inde genitalium partes quas depaſcuntur, balanus *v. g.* & præputium in viris, in fœminis vero vaginæ principium, carunculæ myrtiformes, nymphæ ſive pterygia, clitoris, vulvæ labia inflari, tumere, inflammari, unde phimoſis, paraphimoſis, cryſtallina, carcinoma balani, gangræna & ſphacelus. Sed de his ſigillatim in ſequentibus.

[illegible] moſis, paraphimoſis, cryſtallinæ bullæ.

## §. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

*Diagnoſis* circa tria verſatur; naturam, cauſam & differentias ulcuſculorum venereorum.

Diagnoſis morbi.

1. Facilis eſt diagnoſis naturæ morbi ex deſcriptione ſupra allata. Itaque pro venereis habenda ſunt ulcuſcula quæcumque in deſcriptis genitalium locis ſubnaſcuntur, rotunda, orbicularia, calloſa, contumacia, ultra cutem profunda, in fundo plena albicantis vel liveſcentis muci. Solent quidem in iiſdem partibus citra venereum contagium excoriationes interdum fieri, ſi cum muliere res habeatur, cui menſtrua acriora actu fluant, vel paulo ante fluxerint, aut quæ fluore muliebri mordacire laboret; imo etiam ſine concubitu, ſi nimia fuerit acrimonia humoris, qui e ſebaceis vaſculis ſcaturit in viris, & ſub præputio in ſordes colligitur, niſi eluatur. Sed excoriationes hujuſcemodi ab ulcuſculis venereis ex eo diſtinguere facile eſt, quod cutem ſuperficiarie tantum lambant, quod late & irregulariter ſerpant, quod nullis callis obſideantur, & quod cito exſiccentur vel ſponte vel ſola lotione cum vino ſolo aut cum herbis vulnerariis infuſo.

Contingit etiam, quamquam rarius, in iiſdem locis ulcera generari vulnere, abſceſſu, roſione, perinde ac in cæteris quibuſve partibus, ſed hæc ulcera ab ulcuſculis venereis in eo evidenter diſcrepant, quod lata, irregularia, profunda ſint, ſine callis in ambitu, ſine muco in fundo; uno verbo quod notis cæterarum partium ulceribus adamuſſim ſimilia ſint, ideoque ulcuſculis venereis tanto magis diſſimilia.

2. Quod ad cauſam, abunde liquet ulcuſcula venerea contagio venereo produci: Ambigitur tantum utrum contagio recenter admiſſo impuro concubitu, an vero lue dudum latente producantur; ſed ea quæſtio ex ægrotantium confeſſione dirimenda eſt.

Quod ſi ægrotantes, ut culpam celent, malint lui jam pridem conceptæ morbum adſcribi, quam recentiori ſtupro, quod crimine non vacaret, ut familiare eſt mulieribus quæ jam viduæ ſunt; imo etiam viris, qui ex nupero vitæ inſtituto caſtitatem voverunt: poterit tamen etiam in eo caſu rei veritas ſi non certe, ac ſaltem ex conjectura colligi. Itaque ſi ulcuſcula in viris frænum, in fœminis carunculas myrtiformes, nymphas aut clitoridem occupent; ſi multa maligna & conferta ſint; ſi ſtadia percurrant cum celeritate, hinc probabile eſt recenti concubitu contracta fuiſſe,

Diagnoſis cauſarum morbi.

cum

cum ea quæ a latente lue dependent præputii frænum, aut vulvæ & vaginæ carunculas non affectent præ cæteris pudendorum partibus; pauca, diſcreta, benigna plerumque ſint; ac tarde ut plurimum judicentur.

Diagnoſis differentiarum morbi.

3. Demum ulcuſculorum differentiæ obviæ ſunt, & inſpectione ſola patet an multa vel pauca; diſcreta vel conferta; areatim diſpoſita vel circulari ambitu diſtributa; multum vel parum calloſa; rotunda vel anguloſa, in fundo albicantia vel liventia; uno verbo benigna vel maligna ſint.

Paulo difficilius eſt ulcuſcula dignoſcere, quæ internum extremæ urethræ ductum occupant, & quæ oculis obvia non ſunt. Et ſane ideo contingit non raro cum gonorrhœa confundi, cum in utroque affectu ſimilia ſymptomata, dyſuria, dolor in erectione, puris effluxus &c. perinde urgeant. Errorem tamen licebit effugere, ſi attendatur 1. In ulcuſculis internis extremæ urethræ pus parcius effluere, quam in gonorrhœa; 2. Dolorem tunc non in perinæo ut in gonorrhœa præſentiri in erectione, ſed in extremo cole; 3. Doloris & proinde morbi ſedem ab ipſo ægroto plerumque indicari ad radicem glandis; 4. Imo poſſe commode ulcus ipſum explorari vel ſolo tactu ſi calloſum ſit, vel ſaltem ſpecillo aut candela cerea in urethram immiſſa.

Prognoſis ulcuſculorum venereorum.

*Prognoſis*. 1. Ulcuſcula venerea benigna, utcumque contumacia ſint, ex ſe tamen periculo vacant, cum ea labes, quam partibus inferunt, & exigua ſit, & remediis ſponte obvia.

2. At vero gravia & periculoſa ſunt, quoties plura, conferta, maligna phagædenica ſunt, potiſſimum ſi præternaturales præputii aut balani in viris; in fœminis vero earum pudendi partium, quas obſident, tumefactiones inferant, unde phimoſis, paraphimoſis, cryſtallina &c. de quibus *cap. ſequenti*, §§. 1. & 2.

3. Tandem pro deploratis habenda, ſi ex tumefactione nimia, aut acrioris contagii venerei roſione prima appareant incipientis gangrænæ ſigna in partibus tumentibus aut exulceratis, cum huic morbo mederi nulla arte liceat, niſi periculoſa extirpatione, ut videbitur *cap. ſequenti* §. 3.

4. Cæterum ulcuſcula omnia, utcumque mitiſſima videantur, *id proprium* habent, quod luem vel præſentem atteſtentur, vel futuram prænuntient. Præſentem quidem atteſtantur, ſi ſine ſuſpecto concubitu appareant, quoniam a latente veneno ea produci neceſſum eſt. Futuram vero prænunciant, ſi ab impuro concubitu immediate producantur, quoniam intro admiſſum virus arguunt, quod a ſanguine ſemel exceptum nec parciore pure ab ulcuſculis manante ſatis unquam exhauſtum, luem veneream tandem aliquando tardius citiuſve illaturum ſit.

5. Nihilominus tamen ultro confitendum compertum eſſe experientia nonnullos, qui venereis ulcuſculis olim laboravere, vitam deinde

omnem

omnem tranſigere a quocumque luis ſymptomate plane immunem, quod ſuſcepta veneni quantitas remediis forſan olim diſcuſſa ſit, ſive quod optima, qua illi valent, conſtitutione ſenſim in ſanguine domita fuerit atque ſuperata, ut ſupra vidimus *Cap.* 5. *Libri II.*

6. Quapropter etſi ulcuſcula venerea, ſi olim prægreſſa ſint, latentis luis venereæ ſuſpicionem jure importare videantur, haud tamen licet hoc unico argumento ægrum frictionibus præcipitantius damnare, niſi ſimul acceſſerit adminiculi inſtar pathognomonicum quoddam ſymptoma, vel æquivocorum ſymptomatum talis ſyndrome quæ pathognomonico ſigno æquipolleat, unde poſſit latentis luis veritas certius colligi, ut infra videbitur, *Lib. IV. Cap.* 4.

## §. V. CURATIO.

Si ulcuſcula, quæ cariem pudendi conſtituunt, a latente lue dependeant, infectis una ſalus eſt, morbum quam ocyſſime frictionibus eradicare juxta methodum infra tradendam. Fruſtratio enim non curatio eſſet virus levioribus remediis oppugnare, quod mitigationem nullam, quæ diuturna ſit, admittit, & quod ſi aliquando ſopiri videatur, ſolet inde brevi ferocius recrudeſcere. Curatio ulcuſculorum.

Imo vero ad ipſa ulcuſcula, quæ a recenti concubitu producuntur, tutiſſimum foret eamdem methodum ſtatim experiri, cum eo tantum modo virus quodcunque ſanguini ineſt, perfecte educi aut extingui poſſit ſine ullo recidivæ periculo, quod ab aliis methodis haud ita certo expectare liceat.

Attamen quoniam ægrotantes ab operoſiore frictionum methodo plerumque abhorrent, quippe qui leviuſculo malo ſe affectos eſſe arbitrantur, cogimur ut plurimum breviore via curationem aggredi juxta therapejam modo tradendam, quæ licet ad ulcuſcula, quæ ab inveterata lue dependent, parum utilis ſit, plerumque ſufficit curandis aliis ulcuſculis, quæ a recentiore cauſa producuntur.

Porro autem juxta eam methodum tribus indicationibus ſatisfaciendum eſt: Primæ; ut phlogoſis pudendorum, qualem uber ulcuſculorum progerminatio inducit, caute temperetur & compeſcatur, ne balanus aut præputium in viris, vagina aut vulva in fœminis in conſortium inflammationis trahantur: Alteri; ut virus, quod in ſanguinem forte transfuſum eſt, celeriter alteretur & corrigatur, vel eliminetur, ne mora invaleſcens ſanguinem labe inficiat: Tertiæ demum; ut externa genitalium ulcera probe detergantur & mundentur, atque emollitis & diſcuſſis callis cicatrice feliciter obducantur.

I. Primæ quidem indicationi multa conducunt. 1. Venæ ſectio, qua præſentius nullum eſt remedium ad inflammationem præcavendam, & quæ ideo, ſpreto inani Antiquorum præjudicio, debet in eo I. Therapeja ad primam

caſu

*indicationem, hoc eſt ad compeſcendam phlogoſim.*

caſu pluries iterari ex alterutro brachio, pro ægrotantis viribus ætate, temperie &c. & pro morbi vehementia, gradu periculo &c.

2. Frequens pudendorum, quæ male afficiuntur, ablutio, deterſio, fotus cum decocto radicum althææ, nymphææ &c. ſeminis lini, florum malvæ, aut cum lacte tepido.

3. Admotio topicorum, quæ anodÿna ſint, de quibus fuſe infra ubi de inflammatorio præputii aut balani tumore; quæcumque enim præſenti inflammationi medentur, poſſunt hæc eadem tanto facilius imminenti occurrere.

*II. Therapeja ad indicationem alteram, hoc eſt ad virus debellandum.*

II. Ad alteram indicationem 1. Utilis eſt Mercurialium uſus, qualem ſupra propoſuimus ad curationem gonorrhœæ *Cap.* 1. ſive interne aſſumantur præparata ex Mercurio, ut Panacæa, Æthiops mineralis, Mercurius violaceus &c. ſive externe tantum adhibeantur leviores inunctiones cum unguento mercuriali identidem repetitæ.

2. Præpoſito Mercurialium uſui, qualiſcumque fuerit, eatenus inſiſtendum, donec prima appareant imminentis ptyaliſmi indicia, quæ ut cohibeantur æger ſtatim purgandus eſt. Iterandus deinde Mercurialium uſus & ſuo quoque tempore iteranda purgatio: *Sic pluries* alternando pro morbi natura ac Medici prudentia.

3. Verum per id tempus cavendum eſt, ut ſupra monuimus, ne liberior aer frigore aut humore motam a Mercurialibus perſpirationem coerceat: Hinc enim rheumatiſmi, catharrhi, imo & periculoſæ ad interanea fluxiones inducerentur.

4. Poſt ſufficientem Mercurialium uſum, modo adipoſa ægri conſtitutio permittat, aut ſuadeat pituitoſa temperies, ptiſana ſudorifica de qua ſupra, ex radicibus Chinæ & Salſæ-parillæ, ligniſque Guajaci & Saſſafras, & pulverato antimonio decoctione parata, utilis erit ad exſiccanda ulcera & reliquias contagii evertendas. Cavendum tamen ne cum Chirurgorum vulgo ægrotantes quivis nullo diſcrimine acriore hac ptiſana ingurgitentur ſeu potius torreantur.

*III. Therapeja ad tertiam indicationem hoc eſt ad detergenda & conſolidanda ulcera.*

III. Tertia indicatio tria intendit, 1. Ut ulcera probe detergantur; 2. Ut calli, ſi qui poſt deterſionem ſuperſint, diſcutiantur & reſolvantur; 3. Denique ut cicatrix firma obducatur.

1. In eo conſiſtit optata deterſio ut mucoſa ſeu ſebacea materies, quæ ulceris fundo impacta inhæret, avellatur & interna ulceris facies ita renovetur vel ſaltem mundetur, ut roſeo colore ſuffundatur, qui carnis probæ notæ ſuccreſcentis & ad cicatricem properantis indicium eſt.

2. Si mucor paucus ſit, lævis, albus, mollis & rarus, poterit extirpari levioribus cathæreticis, ut ſolutione ſimplicis vitrioli Cyprii; collyrio vulgari Lanfranci; aqua quæ collyrii Lanfranci vicaria eſt & quæ ad pudendorum cariem paratur ex aluminis rupei partibus

iij.

iij. & æruginis parte in ſ. q. vini rubri decoctis; vel unguento ſequente quod a multis laudatur.

℞. *Lapidis calaminaris*, ℥ß.
*Sulfuris*
*Et argenti vivi* ana ʒj.
*Terebinthinæ q. ſ.*
*M. In formam unguenti*, add. *tantillum axungiæ ſuillæ non ſalitæ*.

3. Plerumque tamen ad cathæretica fortiora confugiendum eſt, ut denſus & compactus mucor, qui ulceris fundum pertinacius occupat, radicitus evellatur. Iſtiuſmodi ſunt lapis cauſticus vulgaris, vel lapis infernalis ex ſolutione argenti paratus, quibus ulcera levi & ſuſpenſa manu attinguntur; vel quæ cæteris palmam præripiunt præpárata varia Mercurialia, quibus ulcera inſperguntur, ut præcipitatum rubrum vel flavum iterata ſpiritus vini deflagratione prius mitigatum, & cum æquali ceruſſæ pulveratæ parte commiſtum; imo vero præcipitatum album, non modo pari artificio edulcatum, ſed etiam quoniam acrius eſt, cum ovi vitello igne indurato, & pauco melle Narbonenſi ad unguenti formam in mortario marmoreo piſtum & ſubactum.

4. Phlogoſis, quam admota ea remedia rodendo inferunt, temperanda, ſi gravior ſit, lacte tepido; decocto radicum althææ & nymphææ; aut mucagine ſeminum pſyllii & lini aqua roſarum extracta &c. *fovendo*; vel cremore lactis recentis; vitello ovi aut ſolo, aut cum oleo liliorum ſubacto; albo rhaſis, cataplaſmate de mica panis &c. *apponendo*. Hæc autem ſæpius iteranda, ut pars calens perpetuo & madeat & relaxetur.

5. Delapſus eſcharæ, ſi lentius procedat, promovendus butyro recenti, vitello ovi, digeſtivo ſimplici vel unguento baſilicone cum oleo ovorum temperato: Eidem quoque fini conducunt cætera omnia remedia ex anodynorum familia, quæ primo articulo enumerata ſunt, ut quæ emolliendo ſuppurationi faveant, atque adeo eſcharæ putreſcentis ſejunctioni a ſubjecta carne.

6. At quanticumque a nonnullis fiant hactenus laudata remedia; uſu communi cæteris omnibus præfertur unguentum εὐπόριστον ſequens, ex præcipitati rubri probe loti parte j. & unguenti baſiliconis partibus vj. vel viij. in mortario marmoreo piſtis & una ſubactis, quod cæteris efficacius & tutius eſt; nam ferocia Mercurialium & corroſivarum partium balſamicis unguenti baſiliconis partibus ita temperatur, ut blanda eroſione ſuperficiariam tantum eſcharam inurant ſine phlogoſi ulla, & ſimul eroſa pars a baſilicone ita emollitur, ut inuſta eſchara levior fruſtulatim cito decidat ſine notabili ulceris incremento.

7. Vitanda ſemper cane pejus & angue eſcharotica fortiora, ut arſeni-
calia

calia præparata omnia; Mercurius ſublimatus corroſivus ; oleum glaciale vitrioli ; aquæ ſtygiæ ſive fortes ex nitro, vitriolo, alumine, ſale marino ignis reverberii tortura diſtillando prolicitæ; aqua mortua ſive ſecunda aurificum, qua jam ſolutum fuerit argentum, & dein injecto cupro præcipitatum ; aliaque hujuſce generis multa, quæ eſcharam profundiorem inurunt, & graviorem inflammationem excitant.

8. Si qui leviores calli in ulcere deterſo & mundificato ſuperſint, præſtabilius eſt eos levi unguenti mercurialis ſeu Neapolitani inunctione per dies aliquot iterata ſenſim reſolvere & diſcutere, quam nimio fortiorum cathereticorum uſui pertinacius inſiſtere, ut conſumantur ; cum inde, & æger inani dolore torqueatur, & parti notabile detrimentum accedat ulceris amplificatione.

9. Ubi primum totus ulceris ambitus remoto mucore & mollitis callis, mollis, lævis, roſeus videbitur, a cathæreticis caute abſtinendum, quæ rodendo ulcus perennarent, imo dilatarent ; ſed traumaticis ſive vulnerariis tantum inſiſtendum, quæ carnium ſuccreſcentium progerminationi faveant, ut balſamo Arcæi vel unguento ſimplici de baſilicone.

10. Ulcus ſuccreſcente carne ſemel complanatum in cicatricem facile coibit eorumdem remediorum uſu. Si tamen e re ita videbitur, poterit inſpergi pulvere tuthiæ, pompholygis, ceruſſæ, terebinthinæ ad duritiem coctæ & pulveratæ, vel foveri elyxirio proprietatum Paracelſi, cujus efficaciam nonnulli ad hanc rem miris laudibus deprædicant.

11. Quod ſi morbus ægri negligentia aut incuria, nimia remediorum quæ adhibentur ferocia, errore diætæ, uſu rerum venerearum, aut alia quacunque de cauſa ingraveſcat, & inflammato præputio vel balano in viris, aut pterygiis, carunculis vel clitoride in fœminis, urgentiora accidant ſymptomata; tunc ab eſcharoticorum uſu deſiſtendum, & intermiſſa curatoria therapeja ſolis palliativis aliquandiu utendum eſt, ut videbitur *ſequente Capite*.

12. Debent ſimili methodo curari ulcera venerea quæ ad urethræ finem ſolent aliquando interne enaſci, ſcilicet remedia eadem eodem ordine eademque cautione in urethram guttatim inſtillando, vel ſyphone breviore immittendo, vel penicillo introducendo, quæ toties in die iterari debent, quoties vel loci declivitate vel lotii emiſſione partem abſtergi contigerit. Cavendum enim ne ad continenda unguenta urethræ ductus turunda obturetur, ut a Chirurgis interdum peccari novimus magno profecto ægrorum infortunio, cum virulenta materies quæ ab ulceribus extillat, introrſum ea ratione coerceatur, & rodendo quæ ſana ſunt, morbum ſenſim augeat.

13. Cæterum toto curationis ſtadio mentula circumligato cingulo linteo ſupina ſuſpendenda eſt, ut viæ declivitate motus liberior ſit ſangui-

ni

ni regreſſuro, quam ex prona ſive pendula, adeoque levius immineat inflammationis aut tumefactionis periculum. Quod ad diætam vero, ſufficit temperantem, humectantem & mediocrem imperare, niſi forſe febris inflammatio aut aliud quodcumque gravius ſymptoma tenujorem ſuadeant.

# CAPUT VIII.

*De Affectibus variis, qui ab Ulcuſculis venereis genitalium dependent; vel iiſdem ſuperveniunt.*

## §. I. DE TUMORIBUS PRÆPUTII ET BALANI UBI DE PHIMOSI, PARAPHIMOSI ET CRYSTALLINA.

*Deſcriptio*. Si ulcuſcula, quæ internam præputii faciem frænumve, aut ipſum balani dorſum coronamve obſident, multa, conferta, maligna, dolorifica ſint, aut fortiorum eſcharoticorum abuſu nimis irritentur, contingit inde gliſcente labe ut vel præputium, vel balanus, vel uterque ſimul brevi inſletur, craſſeſcat, tumeat. Deſcriptio.

I. Præputium autem balanuſque, cum inflantur, 1. Modo calent, dolent, rubent, prementi digito ægre cedunt, & ceſſante preſſione prompte reſtituuntur; atque tumor ille *inflammatorius* ſive *phlegmonodes*. I. Tumoris præputii & balani.

2. Modo vero caloris, doloris, ruboris expertia videntur quaſi pellucere ſero turgida, & prementi digito ita cedunt, ut impreſſum veſtigium diu retineant; atque tumor ille *ſeroſus* ſive *œdematodes*.

3. Denique modo caloris, doloris & ruboris expertia quidem ſunt, ſed ſimul ita renitentia ac dura, ut digiti preſſionem eludant; atque tumor ille *durus* ſeu *ſkirrodes* appellatur.

II. Porro præputium, quacumque ratione intumeſcat, modo in extremo limbo coarctatum glandem ita ſtricte concludit, ut ad poſteriora deduci non poſſit, & ille ſtatus græco nomine *phimoſis* dicitur, hoc eſt *ligatura*: modo vero pone balani coronam retractum ita corrugatur & conſtringitur, ut ad anteriora adduci nulla arte queat; & ſtatus ille præcedenti contrarius, *paraphimoſis* appellatur, hoc eſt *circum-ligatura*. II. Phimoſeos & Paraphimoſeos.

III. Pari ratione qualiſcumque fuerit balani tumor, ſolent non raro, ſi infarctus gravior & diuturnior ſit, ex ejuſdem facie quæ in paraphimoſi denudata eſt, vel ex margine præputii quo contegitur in phimoſi hydatides emergere ſeu *bullæ aquoſæ & criſtallinæ*, quæ plænæ lympha tenui vel craſſa, limpida vel ſubruſſa, opaca vel diaphana, ſola vel cum aere permiſta; numero, magnitudine, prominentia variæ, modo ſummum glandis apicem, modo coronam, modo dorſum, modo latera occupant; quin imo effloreſcunt quandoque in phimoſi & paraphimoſi ex ipſo præputio præputiive fræno. III. Et bullarum cryſtallinarum.

Hæc autem ſingula non virorum tantum propria ſunt, ſed mutan- Partes ſimileſque affe-

T Nam

ctiones obſervantur tum in fœminis.

dis mulieribus quoque communia ex eadem cauſa.

Nam. 1. Vulvæ labia nymphæ ſive pterygia, clitoris ac clitoridis præputium, & carunculæ myrtiformes quæ vaginæ oſtium obvallant, ſi ulcuſculis defædentur malignioribus, tument & inflantur pari modo ac præputium aut glans in viris; tumorque inde obortus ſimili prorſus ratione *inflammatorius*, *œdematodes* vel *ſkirrhodes* eſt.

2. Quod ſi carunculæ myrtiformes aut vaginæ oſtium ulcuſculis gravioribus tentari contigerit, inde gravis ſuperveniet vaginæ coarctatio ligaturam referens, quæ *phimoſeos* nomen jure meretur.

3. Imo vero prodeunt interdum ex tumentium partium ſuperficie hydatides ſeu veſiculæ lympha plenæ, quæ *cryſtallinas* virorum *bullas* figura, qualitate, natura referunt.

Tum in cinædis.

4. Simile quid in catamitis pathiciſque obſervatur, ſi in ano ex impura venere ulcera caroethea contrahant: Inde enim, quandiu ulçera ſæviunt, & gravem extremi recti inflammationem, & morboſam podicis arctitudinem ſeu *phimoſim* experiuntur.

Tum in mammis nutricum, quæ lactando inficiuntur.

5. Demum nec diſpar eſt nutricum conditio, quæ lactando virus concipiunt; nam experientia compertum eſt mammarum papillas, ſi ulcuſculis venereis baſim depaſcentibus male habeant, inde multum tumere in apice & morboſa juxta baſim conſtrictione coarctari.

Tument varia genitalium loca.

*Cauſæ*. Arteriæ ad præputium & glandem, ſicut ad cæteras corporis partes, communi alveo geminum humorem, ſanguinem & limpham deferunt, qui invicem ſecedentes peculiaribus diſtinctiſque vaſis, ſanguis venis, limpha limphaticis ductibus inde regrediuntur. Quamdiu humores illi avehuntur copia eadem qua adfecti ſunt, tandiu præputium & glans nativam formam & mollitiem retinent; ſed ſi quacumque de cauſa minori copia revehantur quam confecti fuerint, tunc pro hærentis & collecti humoris copia præputium & glandem inflari & intumeſcere neceſſe eſt.

Poteſt autem advecta ſanguinis & limphæ copia copiam revectam excedere cauſa gemina, quam utramque præputium & glans cum cæteris quibuſcumque partibus communem habent. 1. Si parcior ſanguinis aut limphæ copia a præputio vel glande deducatur, quam pro more ſolito, non imminuta eorumdem humorum copia quæ adducitur. 2. Si ſolito uberior eorumdem humorum copia adducatur, non adaucta copia quæ deducitur, vel ſaltem non adaucta ad eumdem modum.

I. Quia ſanguis & limpha revehuntur parcius.

I. Ideo quidem ſanguis & limpha parciori copia a præputio aut glande recedunt, quam qua acceſſere, quod vaſa quibus inde devehi ſolent, anguſtata jam amplitudine ſolito ſtrictiorem viam regreſſuris permittant, & idcirco eodem velocitatis gradu minorem eorumdem copiam jam deducant. Duas autem cauſas agnoſcimus anguſtatæ amplitu-

plitudinis vaſorum venoſorum quibus ſanguis, & limphaticorum quibus limpha a præputio vel glande deferuntur.

*I. Propter compreſſionem.*

1. Compreſſionem, quam ab appoſitis duris ac renitentibus corporibus vaſa illa patiuntur. Inde fit ut ulcuſcula dura, calloſa, conferta, ſi majores venarum ramos aut limphæ ductus ambiant vel obſideant, qui a præputio vel glande redeunt, mole, duritie, numero cavitatem eorumdem premendo difficiliorem reddant regreſſum limphæ aut ſanguinis, ac ideo præternaturali præputii aut balani tumefactioni locum præbeant.

*2. Propter conſtrictionem.*

2. Conſtrictionem, quam ſanguifera vaſa aut limphatici ductus a circumjectis tendineis aut muſculoſis præputii vel balani fibris ſpaſmodice contractis experiuntur. Inde eſt quod ulcera eadem, ſi intenſius doleant, vel natura vel imprudenti eſcharoticorum abuſu, dum convulſiva inde cietur ex ſympathia fibrarum conſtrictio; interſertos vaſorum ductus nimium coarctent, ſanguinis aut limphæ decubitum in præputium vel glandem producant.

*II. Quia advehuntur uberius, nempe quod a vicinis partibus admitti non poſſint.*

II. Ideo vero ſanguis & limpha ſolito uberius ad præputium vel ad glandem affluunt, quod præcluſo ad viciniores partes aditu in vaſa collateralia quæ ad præputium vel ad glandem tendunt, cogantur copioſius divertere. Hæc locum habent quotieſcumque alterutra illarum partium jam ante inflammatur: Cum enim communes ab arteria pudenda exteriore ramos habeant balanus præputiumque, ſi ſanguis quem truncus arteriæ continenter devehit, non poſſit ſurculos qui balano proſpiciunt, pervadere, quoniam propter inflammationem ſanguine hærente nimium turgent, atque ideo facile permeabiles non ſunt, cogetur in collaterales, qui ad præputium pertinent, copioſus irrumpere atque adaucto cruoris affluxu præputii phlogoſim vel inflammationem advocare. Sic viciſſim ſi ſanguis trunco communis arteriæ advectus non poſſit in præputium jam inflammatum pro rata parte ut ante derivari, totus in balanum congeretur, quem ideo inflammabit. Inde eſt quod inflammatio balani cum præputio, aut præputii cum balano mutuo tam facile communicetur, ut utraque pars, ſi non æque cito, at ſaltem ſimili labe ex æquo plerumque afficiatur.

*Quibus de cauſis balanus citius quam præputium.*

Contingit autem balanum citius quam præputium, aut præputium citius quam balanum, aut utrumque ſimul inflammari ex peculiari ulcerum venereorum ſede. Si glandis quidem coronam ambiant, comprimendo peculiaria vaſa quæ ſanguinem a balano revehunt, glandis ſolius; ſi vero radices præputii occupent, vaſa alia quæ a præputio redeunt anguſtando ſolius præputii; demum ſi utrique parti inſideant, ſimultaneam balani & præputii inflammationem advocabunt.

*Quibus de cauſis e contra præpu-*

Cæterum varia futura eſt tumoris ſpecies in præputio aut balano pro varia reſtagnantis humoris natura: 1. *Phlegmonodes* quidem, ſi venis com-



Digitized by Google

tium cicius quam balanus tumeat. preſſis vel conſtrictis niſu validiore ſanguis ipſe hæreat, & hærens in vaſa limphatica vi irrumpat; 2. *Oedematodes* vero, ſi momentum compreſſionis aut conſtrictionis debilius ſit, & vaſa limphatica, quæ molliora ſunt, anguſtando, limphæ tantum coercendæ compar; 3. Demum *ſkirrhodes*, ſi limpha quæ in præputio aut balano retinetur, ſpiſſa, viſcida, glutinoſa ſit, adeoque mora dimiſſis ſenſim tenujoribus partibus in callum facile indureſcat.

Symptomata. I. Phimoſis aut Paraphimoſis. *Symptomata*. 1. Inflatum præputium, ut dictum eſt, modo in extremo limbo coarctatur, & glandem ita comprehendit, ut ad poſteriora reduci non poſſit unde *phimoſis*, modo contra pene coronam corrugatur & glandem ita conſtringit, ut ad anteriora non poſſit deduci, unde *paraphimoſis*. Prius quidem accidit iis, quibus præputium natura longius eſt, præſertim in duobus caſibus, 1. Si ulceribus erodatur vel circa frænum vel circa extremum marginem, unde ſupremus ejuſdem limbus anguſtior fiat. 2. Si præputii tumefactio balani tumorem tempore præcedat, atque adeo poſſit tanto facilius balanum nondum tumefactum comprehendere. Poſterius vero verpis & apellis, potiſſimum in contrariis totidem caſibus, 1. Si ulcera poſteriorem præputii partem juxta radicem infeſtent, unde decurtatum præputium retrorſum corrugatur; 2. Si tumor præputii tumefactionem balani tempore ſubſequatur, neque adeo poſſit commode balanum jam tumentem obvolvere.

2. In phimoſi urina ſub præputio interdum reſtitat. 2. In phimoſi, cum urina dum mingitur nequeat ex anguſtato præputii ſummo foramine eodem tempore effluere, quo ab urethra defluit, neceſſum eſt ut non pauca ejuſdem copia introrſum regurgitet, & ſupter præputium reſtitans balani & præputii faciem doloriſice irritet & inflammet mora, acrimonia, ſalſugine, unde ulcuſcula latiora, profundiora, maligniora in dies fiet.

3. In paraphimoſi adeſt dyſuria & ſtranguria. 3. In paraphimoſi vero, cum urethra præputio nimium conſtricta ægre pateat urinæ exiturienti, neceſſum eſt 1. Ut mictio guttatim fiat & quaſi ex ſtillicidio, unde *ſtranguria*; 2. Ut gravi ſtipetur dolore, quem ciet urina, dum in inflammatam & anguſtatam partem fortius incurrit, unde *dyſuria*; 3. Ut ſpaſmodico erethiſmo, quem dolor inducit, inflammatorius balani & præputii tumor intendatur, unde *ulcuſculorum incrementum*.

4. In utraque ſupervenìunt bullæ cryſtallinæ. 4. In utroque caſu manifeſtum eſt vaſa ſanguifera & limphatica præputii & balani ſtagnante humore ultra modum turgere; debet ergo in utroque caſu limpha ſeu ſerum ſanguinis e diſtractis vaſis vi exſudare, & ſubter divulſam cuticulam in unam pluresve hydatides, ſive *bullas* colligi cryſtalloides, prominentes quidem vel complanatas, latas vel anguſtas pro limphæ copia; plenas vero ſero limpido vel ſubruffo, tenui vel craſſo, pellucido vel opaco pro qualitate effuſæ limphæ.

5. Imo

5. Imo vero ſi veſiculæ diutius integræ duraverint, continget tandem ſlatu ſemiplenas obſervari, quia nempe bullulæ aereæ, quæ in limpha intermixtæ latent, ſicut & in cæteris quibuſcunque liquidis, diutina caloris inflammatorii efficacia ſenſim extruſæ ſeroſi humoris, qui pro parte tandem evaneſcit, locum occupant in bullarum ſummo.

**5. Quæ ſucceſſu temporis flatulentæ fiunt.**

6. Deſcriptæ bullæ multis variiſque genitalium locis inſident: Scilicet in paraphimoſi denudatæ glandis ſuperficiei aut coronæ, vel rugis frænove corrugati præputii; in phimoſi vero externæ præputii faciei, ſupremo ejuſdem limbo aut ſummo balani apici, prout pars unaquæque exiturienti ſero debilius renititur.

**6. Et quæ variis inſident pudendorum locis.**

7. Docuit experientia phimoſi & paraphimoſi, bulliſque cryſtallinis frequenter laborare mentulatos & potiſſimum ſi cum impura muliere, quæ junior vel arctior ſit, rem habeant: Frequentiſſime vero qui venere abutuntur ſodomitica. Et ſane quo præputium & balanus fortius perſricantur & fricatione magis atteruntur & quaſi contunduntur, eo cæteris partibus inflammationi virulentæ gravius patent, & exſudanti limphæ cedunt facilius.

**7. Ac in pædiconibus frequentiſſimæ ſunt.**

8. Quotieſcunque præputii vel balani inflammatio gravior erit, febrem inde accendi toties neceſſe futurum eſt, tum anomalia circulationis ſanguinis, quam inflammatio infert; tum dolore urente, quo inflammata genitalia torquentur; tum demum virulentis miaſmatis in ſanguinem ab ulcerata parte tacite exhalantibus, quæ ſingula ſuo quæque modo inducendæ febri ſymbolam conferunt.

**8. Inflammato præputio vel balano febris ſupervenit.**

9. Cæterum quæ de viris dicimus, debent quoque mutatis mutandis de fœminis intelligi, ſi ea phimoſeos ſpecie laborent, cui poſſunt ipſæ obnoxiæ eſſe. Scilicet 1. Mictio difficilis & dolorifica futura eſt; *difficilis* quidem, quia urethra ab inflammatis partibus coarctabitur; *dolorifica* vero, quia urina dum effluet, inflammatas aut ulceratas partes diſtrahet aut irritabit. 2. Inde manifeſtum accedet augmentum inflammationi & exulcerationi affectarum partium, quas lotium irritando durius habebit. 3. Tandem, ſi ea nimia ſint, ſerum a ſtagnante ſanguine ſenſim expreſſum ſubter cuticulam colligetur in cryſtallinas hydatides, bullis, quæ in virorum genitalibus inflammatis emergunt, forma, qualitate, cauſa ſimillimas. Solent autem iſtiuſmodi hydatides in fœminis effloreſcere potiſſimum in vulvæ labiis, nymphis ſive pterygomatis, clitoride, clitoridiſque præputio & carunculis myrtiformibus, quoniam partes illæ cum laxæ ſint & pendulæ, hærente ſanguine facilius turgent.

**9. Quæ ſingula mutatis mutandis communia ſunt cum fœminis.**

10. Nec diſpar eſt conditio catamitorum pathicorumque, in quibus ani confinia ulcuſculis venereis & phimoſi tentantur: inde enim fæcum egeſtio parca, difficilis, dolorifica eſt; quin imo creſcente in dies morbi

**10. Cum catamitis.**



Digitized by Google

malitia ſi negligatur, cryſtallinæ bullæ ad ani marginem non raro prodeunt, bullis modo deſcriptis plane compares.

11. Cum nutricibus.

11. Tandem nutrices ipſæ, quæ lactatione labem concepere, & quibus contingit ut mammarum papillæ inflammatæ & ulceroſæ phimoſi ſtringantur, 1. Experiuntur ſimili ſucceſſu lactationem difficilem & doloriſicam, quia lac per conſtrictos inflammatæ papillæ ductus manare non poteſt, niſi parciſſime & ægerrime: 2. Habent plerumque papillas variis hydatidibus obſitas, niſi urgenti morbo prompta adhibeatur modela.

Diagnoſis tumoris balani vel præputii.

*Diagnoſis*. I. Morbi quidem natura evidens eſt, cum tumor præputii vel balani in viris; variarum vulvæ partium aut oſtii vaginæ in mulieribus; marginis ani in catamitis; demum papillarum in lactantibus, vel ipſis ſenſibus obvius ſit.

Ac diverſæ tumoris ſpeciei.

II. Nec difficilius eſt morbi ſpeciem dignoſcere, cum ſenſuum teſtimonio perinde manifeſtum ſit an tumor ille rubeat, caleat, doleat, & inflammatorius; an mollis, laxus, indolens, & œdematodes; demum an durus, renitens, indolens, & ſkirrhodes ſit?

Phimoſeos & paraphimoſeos.

III. Licet pari modo & tactu & viſu diverſum præputii ſitum obſervare, atque adeo phimoſim, in qua præputium in extremo limbo coarctatum glandem totam contegit, a paraphimoſi diſtinguere, in qua denudatus balanus a præputio ad glandis radicem retracto conſtringitur.

Bullarumque cryſtallinarum.

IV. Similiter ſenſuum eorumdem adminiculo facile eſt certo pronuntiare de præſentia, numero, qualitate & ſitu bullarum limphaticarum ſeu hydatidum cryſtallinarum, quæ in pudendis efflореſcunt in utroque ſexu.

Singularumque cauſarum, quibus inducuntur.

V. Demum nec obſcurum eſſe poteſt judicium de morbi cauſa, cum oculis quidem pateant ulcuſcula, quæ genitalia obſident, & a quibus morbus producitur; aliunde vero manifeſtum ſit ea ulcuſcula ab impura venere ortum ducere tum ægrotantis confeſſione de impuro vel ſuſpecto concubitu querentis, tum deſcriptione ulcuſculorum venereorum ſuperius tradita *præcedente Capite*.

VI. Proinde haud difficile eſt cavere ne venereus præputii & balani aut muliebrium tumor, vel venerea earumdem partium phimoſis vel paraphimoſis, quæ remediis ægre cedunt & periculo numquam vacant, temere confundantur cum tumefactione vel conſtrictione quavis, quæ iiſdem partibus accidunt quandoque ex leviore phlogoſi & ſine ulcuſculorum præſentia, ſcilicet vel petulca contrectatione ſæpius iterata, vel laborioſa & difficili venere, quantumvis pura, qua cum teneriore virgine vir mentulatus ſæpius uſus ſit; & quæ proinde periculi immunes ſunt, & ſponte brevi diſcutiuntur, modo ægrotantes a cauſa qua inductæ ſunt, ſe abſtinere velint.

Prognoſis in genere.

*Prognoſis*. Tumor qualiſcunque præputii & balani, qui ab impura venere

nere

nere originem ducit, I. Semper gravis eſt, tum ratione ſymptomatum, cum dolorem, inflammationem, ſtranguriam &c. comites habeat; tum ratione cauſæ, quæ contumax & maligna vel altas radices jam egit, vel brevi actura eſt, niſi cito occurratur.

II. Semper periculoſus eſt, cum in gangrænam & ſphacelum plerumque deſinat, quibus mederi fere non licet, niſi circumciſo præputio, imo amputato veretro, ſi labes altius penetraverit.

III. Demum ſemper curatu difficilis eſt, cum vitioſo quaſi circulo penis quidem ulcuſcula a præputii & balani tumefactione, tumefactio vero præputii & balani ab ulcuſculis penis viciſſim vires mutuentur; & cum ambo ſimul ab interna cauſa, nempe ſeminio venereo ita foveantur, ut artem diu eludant & aliquando ſuperent.

IV. Itaque quamvis prognoſis numquam fauſta eſſe poſſit, varie tamen varianda eſt, atque adeo magis vel minus funeſta inſtitui debet. Quæ in particulari varia inſtitui debet.

1. Pro natura quidem & ſpecie tumoris; hinc affectus gravior & periculoſior cenſendus eſt, ſi tumor inflammatorius ſit, ut qui graviora inferat ſymptomata, & in gangrænam ſæpius celeriuſque deſinat: Contra minus gravis & minus periculoſus, ſi œdematodes fuerit, quia mitioribus ſtipatur ſymptomatis, neque tam triſtem exitum minatur; Demum curatu difficilis & maxime contumax, ſi ſkirrhodes, quoniam limpha in callos indurata ægrius diſcutitur, quam hærens vel devius ſanguis, aut limpha ſtagnans quidem, ſed fluida. 1. Pro tumoris ſpecie.

2. Pro ratione & gradu tumoris; ſcilicet eo magis minuſve gravis, periculoſus, contumax futurus eſt tumor qualiſcunque præputii & balani inflammatorius, œdematodes, ſkirrhodes, quo inflammatio, œdema, ſkirrhus, magis minuſve intenſa & gradu majora vel minora futura ſunt. 2. Pro tumoris gradu.

3. Demum pro effectibus, quos tumor advocat; ſic morbus periculoſæ plenus eſt aleæ. 1. Si dolor acer, ſtranguria urgens, febris ardens &c. adſint, unde manifeſtum fiat, omnia brevi in pejus ruitum ire. 2. Si in graviore phimoſi inflatum præputium glandem ita contegat, ut ulcuſcula, quæ ſunt prima mali cauſa, nec detergi nec curari poſſint, aut ſi in paraphimoſi intenſiore glans corrugato ad poſteriora præputio tam arcte conſtringatur, ut præcluſo ſanguinis regreſſu inflammatio invaleſcat cum gangrænæ periculo. 3. Tandem ſi in præputio aut balano ex inflammationis intenſione & diuturnitate, bullæ ſeu hydatides cryſtallinæ effloreſcant, quæ ſunt veluti prima gangrænæ incipientis indicia. 3. Pro tumoris effectibus.

*Curatio*. Tribus indicationibus in genere ſatisfaciendum eſt, quæ ſubſidiario veluti ordine ſibi ſuccedunt: Primæ, ut pacatis vel temperatis ſanguinis motu, fervore, orgaſmo, partiſque affectæ dolore tenſione & erethiſmo, fauſta promoveatur inflammationis & intumeſcentiæ reſolutio: Alteri, ſi ea ſecus eveniant, ut ſaltem imminens In curatione tres ſunt indicationes.

 præ-

præcaveatur gangræna, remota diligenter cauſa, a qua metuenda videretur: Tertiæ denique ſi morbus autem eluſerit, ut incipiens ſphacelus celeriter reprimatur, ſi ita liceat, vel cæteroquin crudeli ſed neceſſaria operatione cito extirpetur.

Prima ut inflammationis reſolutio procuretur.

I. Itaque ex legibus primæ indicationis, 1. Sanguis in principio largiter mittendus eſt ex venis cubiti alterutrius, non modo ter quaterve, ſed etiam ſi morbi vehementia ita poſtulaverit, quarta quaque hora per unum aut alterum diem, ut depletis ea ratione vaſis, fractoque cordis & arteriarum pulſu nimio; cruoris quidem affluxus ad partem dolentem parcior ſit & debilior, refluxus vero uberior faciliorque.

2. Ab omni eſcharoticorum & cathæreticorum uſu illico caute abſtinendum, ne gravi dolore quem cient, fibroſa partium ſtamina convulſive ita criſpentur, ut ſolitus ſanguinis commeatus difficilior inde fiat.

3. Imo vero contra adhibenda ſedulo emollientia, relaxantia, paregorica, quæ dolorem compeſcendo & erethiſmum mitigando cruoris circulationi faveant. Conducibile eſt in hunc finem partem affectam fovere, lacte ſubtepido ſolo, vel cui flores & cortex medianus ſambuci incocti fuerint; decocto radicum althęę & nymphęę; infuſu mucaginoſo ſeminum pſylli & lini in aqua roſarum &c. vel ſummo peni tepide admovere cremorem recentem ſeu florem lactis; cataplaſma de mica panis cum croco & ovi vitello, vel quod efficacius eſt, admiſta ſaponis albi raſura temperatum &c.

4. Utile eſt in eumdem finem tum ſomnum, ſi dolore nimio impediatur, narcoticis conciliare, ut Decocto unius alteriuſve capitis papaveris albi. Syrupo de diacodio ab ℥ß. ad ℥vj. Opio vel laudano a gr. j. ad ij. Tinctura anodyna a gutt. xx. ad xxx. Pilulis de cynogloſſo a gr. v. ad x. &c. tum alvum quotidie laxare enematis emollientibus, diluentibus, eccoproticis, ex aqua fluviatili tepida, pura; vel oleo amygdalarum dulcium, butyro recenti, melle violaceo aut mercuriali, medulla caſſiæ &c. temperata.

5. Si febris comes adſit, ut fere perpetuum eſt quotieſcumque tumor inflammatorius gravior eſt, ęger a ſolidoribus cibis interdicendus & juſculis tantum vel dilutis cremoribus nutriendus eſt; largus ſimul potus imperandus eſt tenuioris juſculi ex pullo gallinaceo, vel ptiſanę ex decoctis radicibus althęę, nymphęę, acetoſę, cichorii &c. addita pro libra qualibet ſemi-drachma cryſtalli mineralis vel ſalis prunellę. Demum bis in die propinandę emulſiones dilutiores ex ſeminibus frigidis, ſemine lini, papaveris albi & cannabis, ut nimius ſanguinis fervor efficaciter contemperetur.

6. Cęterum expedit ęgrum, ſi morbus urgentior fuerit, in lecto decumbere ſitu corporis ſupino, tum ut quietus otioſe jaceat, tum ut remedia

dia commodius poſſint & admoveri & contineri, tum potiſſimum (*a*) *ut coles ad ventrem deligari poſſit, quod in omni curatione ejus neceſſarium eſt*, ut ſupra docuimus *cap.* 7. §. 5.

7. Dum hęc univerſalia in uſum advocantur, topicis ſimul inſiſtendum eſt, quę partis labem corrigant. Quamobrem ſi phimoſis adſit glanſque arctius contegatur, (*b*) *clyſtere auriculario inter eam cutemque inſerenda eſt* vel aqua pura tepida; vel ptiſana ex decocto hordei, cui diſſolutum ſit mel roſaceum, aut ex decocto radicis althęę, cui ſemen pſylli infuſum fuerit; vel aqua calcis dilutiſſima cum admiſtis aliquot ſacchari Saturnini granis; ut quicquid ſordium ſub pręputio latet, eluatur, ulcera detergantur, phlogoſis temperetur, demum ut rigidiores fibrę relaxentur & emolliantur.

8. Si vero glans in paraphimoſi denudata ſit, levi ſuſpenſaque manu decocto iiſdem identidem eluenda & fovenda, ulcera ſingula accurate ab omni pure abſtergenda, tuthia vel ceruſſa pulveratis inſpergenda complicati pręputii rugę ſingulatim everrendę, ut detracta ſpurcitie poſſit inflammatio tanto facilius promptiuſque reſolvi vel ſaltem remitti.

9. At ſi vel in ſummo pręputii limbo in phimoſi, vel ad balani dorſum aut coronam, pręputiive fręnum aut rugas in paraphimoſi bulla ſeu hydatis limphatica emergat, quam vulgo cryſtallinam dicunt locus fovendus eſt decocto hordei cum melle roſaceo, lacte cui flores ſambuci & chamęmeli incocti ſint, aqua calcis cum ſaccharo Saturnino, vino tepido in quo ferrum ignitum extinctum fuerit, aut aqua vitę camphorata &c. leniora ſcilicet vel fortiora ſeligendo, prout necroſeos periculum magis vel minus urgere videbitur.

10. Si urina parce, laborioſe, dolorifice emittatur, aut ſi cum emittitur, pars ſubter pręputium regurgitet, expedit in utroque caſu cannam plumbeam argenteamve tenuiorem in urethram intrudere, qua lotium facilius exeat, & aptatis funiculis ita continere, ut elabi nullomodo poſſit. Identidem tamen canna de induſtria removenda eſt, ut urethrę ſtatus exploretur, & ut ſordes quę adhęreſcunt eluantur.

11. Ubi primum partis inflammatio remiſerit, ad uſum blandorum reſolventium properandum eſt, quę motum ſanguinis & limphę urgendo, & ſyſtalticam partium contractionem ſollicitando, affectę partis contextum priſtinę laxitati, mollitiei, ductilitati reſtituant. Laudantur ex hoc cenſu lac decoctum cum floribus meliloti, chamęmeli, ſambuci &c. quatuor farinis reſolventibus in leni lixivio ſarmentorum cocta, addito pulvere florum chamęmeli & meliloti oleoque chamęmelino; puls ex farina fabarum in decocto foliorum hyoſcyami albi; cataplaſma ex terra cimolia, quę

(*a*) Celſus, *de Medic. Lib. 6, cap.* 18.
(*b*) Celſus, ibid.

quæ in ſamiatorum ſive cultrariorum ſitulis ex ferri & cotis ramentis colligitur; cataplaſma ex pulpa radicis bryoniæ in aqua coctæ & foliorum hyoſcyami ſub cineribus maceratorum &c.

12. Si res pro votis ſucceſſerit, laxatum ſemel præputium verſus glandis radicem leniter reducendum eſt in phimoſi, ut ulcera quæ ſubtus latent, detergi & mundari poſſint. Id autem felicius numquam obtinetur, quam ſi balanus ſummis digitis ita comprimatur lateraliter, ut antrorſum protenſus ultra ſummum arctati præputii marginem ſenſim deducatur vi eadem qua præputium ipſum eodem tempore, ſed motu contrario retrorſum reducitur. Detectæ ea ratione tum balani, tum præputii facies eluendæ, detergendæ, everrendæ ſunt decoctis emollientibus, reſolventibus, detergentibus, quæ varie variare oportet pro diverſa ulcerum conditione. Quod ſi alicubi præputium glandi forſan coaluerit, levi manu invicem divellenda ſunt, vel diſſecanda ſummo ſcalpello.

13. Pari conſilio in paraphimoſi corrugatum præputium explicandum & ad interiora deducendum eſt, ſimul ac reſolutione relaxabitur. Id autem nequaquam tentandum eſt, ut a Chirurgis artis minus gnaris non ſemel tentatum novimus, ſummum glandis apicem impoſito digito retrorſum pellendo, cum ea ratione glans magis expandatur, adeoque latior ſupra annularem præputii ambitum magis extuberet, ſed contra balani latera ſummis digitis molliter ita comprimenda, ut glans longior inde fiat & exilior; ſimul vero præputium digitis iiſdem ad anteriora blande deducendum. Quo ſemel confecto oportet explicatas præputii rugas rugarumque ſulcos rite foveres eluere, detergere & relaxare decoctis variis, ſupra propoſitis.

14. Tunc remittente inflammatione, therapeja qualem ad venerea ulcera propoſuimus *præcedente Capite*, vel redintegranda eſt, ſi jam ante adhibita fuerit, vel jam de novo adhibenda, ut ea methodo ulcera quæ latebant ſuppurata, deterſa, mundata cicatrice tandem coaleſcant. Verum ſeligenda ſuppurantia, detergentia, mundificantia leniſſima; imo etiam anodynis & paregoricis plerumque caute temperanda, ne inflammationem renovare ullo modo poſſint.

15. In fine morbi alvus blando cathartico identidem ſubducenda, tum ut eliminetur cacochylia, quæ in primis viis congeſta eſt ex errore diætæ vel coctionis, tum vero ut ſubtrahatur veneni pars quod morbum etiamnum fovet. Utrumque ſcopum feliciter implet medulla caſſiæ ab ℥j. ad ℥jß. cum Mercurii dulcis granis xx. alternis diebus iteranda.

16. Cæterum cum evidens ſit venereas inflammationes præputii & balani vel contagio dudum latente produci, quod ſanguinem jam pridem infecerit, vel ſi a recens admiſſo forſan illatæ ſint, locum ſaltem dediſſe ut haud pauca concepti contagii pars in ſanguinem de-

du-

Digitized by Google

duceretur, quandiu inflammationis vehementia debitæ obſtitit puris deterſioni, opere pretium eſt in utroque caſu, ut curatio felicius ſuccedat & perfecta ſit, morbo jam remittente mercuriales inunctiones adhibere, legitimas quidem & ex artis præceptis, quales infra proponemus *Lib.* 4. *cap.* 7. ſi certa ſint luis indicia; leviores vero, quales jam ſæpe propoſuimus, ſi haud ita firma fuerit luis ſuſpicio.

17. Univerſa quæ de viris hactenus attulimus, perinde conducunt fere ſingula mulieribus, ſive mammarum papillas, ſive muliebria venereo contagio tumentia, inflammata, contaminata habeant. Hæc eadem paucis mutatis de catamitis vera ſunt, quibus anus tumore inflammatorio obſidetur ex ulcuſculis venereis. In his enim ad ſummum duo ſunt, quæ paulo ſcrupuloſius attendenda videantur; prius quidem, ut tenuiſſima diæta ex ſolis juſculis ſtatim imperetur, ne fæces, ſi nimiæ aut duriores eſſent, inflammationem augerent dum egerentur; alterum vero, ut alvus enematis quotidie liquetur, quæ ſint ex genere anodynorum & paregoricorum, ſcilicet ex lacte, ex ſero lactis, ex decocto radicum althææ, foliorum verbaſci, cynogloſſi, quatuor ſeminum frigidiorum, ſeminis lini, papaveris albi &c. ex juſculo pingui; quibus ſingulis admiſcebitur ovi vitellus, vel ſaccharum album, vel oleum ex amygdalis dulcibus expreſſum; imo etiam præſtabit quandoque oleum amygdalinum ſincerum clyſteris forma immittere.

II. Si vero arte eluſa vel ſuperata inflammatorius præputii aut balani tumor in dies ingraveſcat cum doloris, caloris, tenſionis augmento, imo ſi ita perſiſtat, ut uſu propoſitorum remediorum intra ſex ſeptemve dies ad reſolutionem proxime non tendat, merito timendum eſt in utroque caſu ne ſtagnantis ſanguinis copia & virulenti humoris mora in gangrænam deſiturus ſit. Quocirca advocato Chirurgiæ auxilio diſcindenda ſtatim repagula, quibus ſanguinis circulatio inhibetur vel retardatur, & via vi aperienda eſt ſtagnanti cruori, ut poſſit inde inflammatio vel reſolutione celeri, vel tuta ſuppuratione feliciter terminari, ac proinde juxta ſcopum ſecundæ indicationis imminens præcaveatur gangrænæ periculum. **Altera, ut imminens gangræna præcaveatur**

Itaque eo fine, 1. In phimoſi præputium incidendum eſt, non quidem ſupra balani dorſum, qua grandiora vaſa perreptant, ſed ad alterutrum vel utrumque glandis latus: Igitur intruſo ſenſim inter præputium & glandem alterutro forſicum ſcapo, qui ſimus ſit & præpilatus, comprehenſa cutis alte diſſecanda eſt, & ſi unica ſectio detegendæ glandi non ſufficiat, compar in parte oppoſita inſtituenda eſt ſimili cautione. Quod ſi commode non poſſit præ anguſtia loci ſcapus forſicum ſatis alte intrudi, ſpecillum ſulcatum ſeu ſtriatum prius inſinuandum eſt, cujus ope facilior certiorque via apici ſcapi aperiatur. Sunt quibus videatur præſtabilius lo-

co

Digitized by Google

co forficum cultello tenujore uti ad formam ſcalpelli ſcriptiorei, cujus apex vel ſolus ſed globulo cereo armatus, vel per crenam ſpecilli prius immiſſi ſubter præputium pedetentim plano ſitu introducitur ad optatam altitudinem, & quo pertuſum ſemel præputium retrahendo diſcinditur: Sed in re iſtiuſmodi, quæ levioris momenti eſt, cuilibet ut ſuo ſapiat ingenio facile permittendum cenſemus.

2. Simili conſilio in paraphimoſi annulares rugæ complicati præputii, quibus glandis corona arctius ſtringitur, vulgari ſcalpello, quod *Biſtouri* dicunt, tranſverſim diſſecandæ inciſuris aliquot perpendicularibus, quæ penis rectitudini reſpondeant, adductoque dein præputio ſuper glandem rugæ ante conſtipatæ ſedulo explicandæ ſunt. Oportet autem inciſuras præputii in præſenti caſu, ſicut inciſiones ejuſdem in præcedente opplere ſtatim linamento ſicco ad hæmorrhagiam reſtinguendam, ac poſtea digeſtivo ſimplici & deinde balſamo Arcæi curare, ut artis eſt.

3. In priore quidem operatione revoluto poſt inciſionem præputio exulcerationes malignæ fœtidæque, quæ ſubtus latebant; in poſteriore vero explicato præputio, fiſſuræ rhagadeſque omnes, quę intra ſulcos deliteſcebant, diluentibus, relaxantibus, reſolventibus, vulnerariis, phagędenicis, qualia ſupra propoſuimus, eluendę, ſuppurandę, detergendę, mundificandę ſunt, donec ex artis legibus cicatrice tandem obducantur.

4. Si qua bulla cryſtallina nec reſolutione evaneſcat, nec ſponte diſrupta diffluat, ſummo apice lata plaga incidenda erit, viaque paranda contentę limphę, ut ſtamina in confinio nimium diſtracta relaxentur, atque ea ratione pręcaveatur imminens gangręna, quam humor mora acrior illaturus eſſet. Deinde ſi qua appareant incipientis livoris ſigna, baſis, bullę ſuperficiarie prius ſcarificata contegenda eſt penicillo ſeu plumaceolo aqua vitę camphorata, tinctura myrrhę, vel collyrio Lanfranci imbuto, quę identidem renovabuntur, donec advocata ſuppuratione & delapſa ſyderata ſuperficie, necroſeos periculum deceſſerit.

5. Singula, quę attulimus de inflammatione genitalium in viris, perinde conducunt tum mulieribus, ſi vulva vel mammarum papillę; tum catamitis muliebria paſſis, ſi ani confinia venerea inflammatione nimium tumeant, quę remediorum efficaciam eludat & in gangręnam brevi abitura videatur, Scilicet partes, quę dolorifice diſtentę, cruore turgidę, ſiderationi proximę ſunt, ſcarificandę confertis quidem inciſuris, ſed magis minuſve altis pro contextus natura & ſenſus conditione. Deinde poſtquam ſanguis ſtagnans, ichorve putreſcens guttatim exſtillaverint, reſolventia, ſuppurantia, traumatica ſive vulneraria, phagędenica adhibenda ſunt ex artis legibus, dum partes deturgentes & nativam laxitatem adeptę cicatrice coeant.

Tertia, III. Tandem ſi morbus remediis major ſit, & pręciſa ſpe omni averten-



Digitized by Google

tendæ gangrænæ, certa jam appareant necroſeos indicia, tunc una ſalus ſupereſt, ut in tertia indicatione propoſuimus, incipientem ſcilicet gangrænam celeriter reprimere, vel ſi jam reprimi non poſſit, amputatione partis affectæ radicitus extirpare, ſed de his infra, tertio hujuſce capitis artic. ubi *de genitalium ſphacelo*. aut gangræna incipiens reprimatur vel extirpetur.

## § II. DE PHYMATIS ET TUBERCULIS CALLOSIS CHORDISVE SKIRRHOIDIBUS BALANI ET PRÆPUTII.

*Deſcriptio.* Diſcuſſis venereis præputii aut balani tumoribus, vel ſanatis ulcuſculis ſuperſunt interdum duriores & renitentes calli, numero & mole varii, modo in ipſo partis contextu ſepulti & ſolo tactu dignoſcendi, modo prominentes & viſui quoque obvii, qui ſi nodorum inſtar conglobati ſint, *phymata* ſeu *tubercula* appellantur, *chordæ* vero ſi inſtar funiculi in longum porrigantur. Deſcriptio phymatum & chordarum.

Solent autem conglobata phymata in quacumque præputii aut balani parte adeſſe: Ea tamen potiſſimum loca affectant, quibus ulcuſcula venerea profundiora inſederunt. Hinc frequentiſſima in extremo præputii margine, in corona balani, in fræno quo balanus cum præputio committitur.

Sic etiam ſkirrhoides chordæ, etſi quamvis præputii aut balani partem occupare poſſint, frequentius tamen obſervantur in extremo præputii circulo, qui anguſtatur in phimoſi; in rugis, in quas præputium complicatur in paraphimoſi; in fræno præputii & in corona balani, quæ ulcuſculis gravioribus & catenatim diſpoſitis obſepta fuere. Dum ſkirrhodæa ſunt.

Quandiu phymata ſeu chordæ hujuſcemodi naturam calli ſeu ſkirrhi retinent, dolore, utcumque premantur, ac omnimodo ſenſu carent; ſed ad ſummum ſi mole nimia tumeant, obſtant ne libera ſit præputii ſuper balanum deductio vel adductio, atque adeo phimoſim vel paraphimoſim habitualem inferunt.

At vero accidit interdum, ut progreſſu temporis ſenſim intumeſcant, incaleſcant, lancinent & obſcure doleant ſi comprimantur, ſi tento & rigente veretro veneri militandum ſit, aut ſi jam iterato militatum fuerit, & tunc ad carcinomatoden naturam proxime degenerant. Dum carcinomata degenerant.

Quod ſi periculum inde imminens celeriter non præcaveatur, tractis in conſortium vicinioribus partibus, auctaque in dies mole manifeſte dolent, lancinant, calent, mutataque figura in apicem faſtigiatum extuberant, quem cutis tenſa, lævis, lucens, rubra obtegit; & tunc carcinoma confirmatum eſt, quod pro diverſis ſitu aut mole phymatum vel chordarum, a quibus initium duxit, modo balanum præputiumve totum, modo partem tantum balani præputiive occupat. Dum ſunt carcinomatodea

Quandiu cutis carcinomati ſuperjecta integra eſt, necdum diſciſſa, carcino

cinoma latens ſive occultum dicitur; verum ubi primum tumoris incremento cutis dilacerata in ulcus abiit, carcinoma mutato nomine jam apertum & exulceratum appellatur.

Carcinomati prępụtii balanive, ſive occulto, ſive exulcerato, omnia eadem accidunt ſymptomata, quę bubonis carcinomatodis propria eſſe ſupra diximus *Cap.* 6. §. 3. & tanto quidem intenſiora, quanto ſenſus prępụtii & pręſertim balani acutior eſt & magis exquiſitus prę ſenſu glandularum inguinalium.

Deſcriptio earumdem affectionum in fœminis.

Hęc eadem in mulieribus etiam obſervantur ſimili de cauſa, in quibus vulvę labra, pterygomata ſive nymphę, clitoris clitoridiſque prępụtium, & myrtiformes carunculę phymatis calloſis iſtiuſmodi interdum conſita ſunt, quę a pręgreſſis ulcuſculis vel inflammationibus venereis ſuperſunt: Imo vero in quibus non rarum eſt vaginę oſtium chorda ſkirrhode annuli inſtar arctatum habituali quaſi phimoſi conſtringi, unde fit ut ſcortilla diobolaria, quę obviis quibuſcunque corpus jam pridem vulgavere, poſt contracta venerea ulcuſcula ementitam virginitatem aliquando prę ſe ferant.

Sicut autem in viris, ſic & in fœminis calloſa ea phymata & ſkirrhodes chordę ſolent interdum in tumores carcinomatodes & vera demum carcinomata ſenſim abire progreſſu eodem & ęque funeſto ſucceſſu.

Et in catamitis.

Utrumque catamitis etiam familiare eſt, in quibus poſt ulceroſam ani inflammationem venere contractam, tubercula phymataque varia ani marginem interdum obſident, dura, calloſa & in cancroſam naturam ſępe degenerantia; & in quibus a cauſa eadem tanta eſt aliquando ani arctitudo, ſeu phimoſis quaſi habitualis, ab annullari chorda ſKirrhode inducta, ut fęces niſi prius ſolutę & enemate quaſi liquefactę ſint, nequeant egeri, imo etiam nec eo pacto egerantur unquam ſine dolore.

Phymata & chordę ſkirrhodes fiunt a limpha.

*Cauſæ*. Calli omnes tumoreſve calloſi fiunt in parte molli ab humore viſcido prętèrnaturam indurato. Debent igitur tubercula, phymata, chordę ſKirrhodes tum balani, tum prępụtii, quę ſingula ad callos tumoreſque calloſos pertinent, ab humore iſtiuſmodi in prępụtii balanive contextu ſpiſſeſcente dependere.

Sunt autem in ſumma duo tantum humores, qui prępụtium balanumve alluant, ſanguis nempe & limpha. Sanguis vero, cum ad ſuppurationem concipiendam natura comparatus ſit, dum in parte quavis retinetur, vix unquam poteſt in callum indurari, neque adeo inde arceſſenda videtur cauſa phymatum, tuberculorum chordarumque, quę in prępụtio vel balano obſervantur. Supereſt ergo, ut tumores illi repetantur ab indurata limpha; cujus ſane concluſionis veritatem abunde teſtantur & color phymatum, quę cum limpha inſpiſſata ejuſdem coloris ſunt, nempe albicantis; & phymatum ſitus, quę iis partibus inſident, ubi potiſſima eſt limphaticorum copia.

At

*Quæ ibidem hæret vel congeſtione, vel extravaſatione.*

At vero non poteſt limpha in callos unquam indurari, niſi hæreat; tandiu enim inſpiſſationis impatiens eſt, quandiu jugi fluxu indeſinenter renovatur circulando. Hæret autem duabus de cauſis, 1. Quia ſtagnat copioſius collecta intra ductus diſtentos quidem, ſed tamen integros: 2. Quia extravaſatur e laceris ductibus effuſa inter vaſorum vicinorum interſtitia. Utrique cauſæ locum eſſe in venereis præputii & balani tumoribus & ulcuſculis manifeſtum eſt, in quibus 1. Vaſa limphatica comprimuntur & anguſtantur, unde limpha in tenuioribus horumce vaſorum capillamentis cogitur cumulari & ſtagnare; 2. Exiles limphaticorum ramuli nimia copia limphæ congeſtæ diſcerpuntur, unde cogitur collecta limpha guttatim effundi & extravaſari.

*Et ibidem ſpiſſeſcit tum exhalatione partium aquearum, tum efficacia veneni venerei.*

Verum non ſufficit ad callorum geneſim limpham hærere, ſed præterea opus eſt ut hærendo inſpiſſetur, dimiſſis ſtatim tenuioribus partibus, quæ aquoſæ ſunt, deinde ad intimiorem contactum adductis cæteris, quæ craſſiores ſunt & viſcidæ. Dimittuntur quidem partes tenuiores & aquoſiores, tum quia copia & preſſione lymphæ pone urgentis exſudant, tum quia calore & æſtu partis exhalant. Ad intimiorem vero contactum adducuntur partes cæteræ, tum quia jam exulant partes aquoſiores, quarum interventu ſejungebantur, tum quia ab admiſto contagio venereo acido aut ſalſo-acido denſius conſtipantur.

Hæc omnia una ſimul concurrunt in tumoribus, ulceribuſve venereis, ad producenda in præputio aut balano phymata: Siquidem 1. Vaſa collecta lympha turgent; ergo preſſu debent exſudare partes limphæ tenuiores: 2. Calet & æſtuat pars inflammata; ergo debent partes eædem exhalare fervore: 3. Partes craſſiores limphæ dimiſſis ſemel tenuioribus in ſe propius accedunt; ergo debent ſtrictius denſari; 4. Demum inſpiratum limphæ ineſt contagium venereum, cujus natura acida eſt aut ſalſo-acida; debet ergo limphæ craſſamentum magis inde conſtipari. Proinde nequaquam mirum eſt, ſi ea cauſarum ſyndrome phymata calloſa, poſt diuturnos tumores venereos aut graviora ulcera, in præputio & balano tam ſæpe obſerventur.

*Cauſæ diſcriminum, quæ in phymatis & chordis obſervantur.*

Modo quidem diſcreta, conglobata, orbicularia, chalaziorum inſtar grandinoſa futura ſunt, ſi ſuccedant vel diſcretis ulcuſculis venereis, vel diſcretis congeſtionibus, quæ ſingulares areas ideo affectaverint, quod ibi forſan major fuerit texti inertia, ſeu uberior collectæ limphæ copia.

Modo vero in ſkirrhodes chordas porrigentur, ſi ulcera quibus ſuperſunt, una ſerie ſibi invicem continua fuerint, vel quod frequentius eſt ſi peculiari partis conformatione congeſtio in longum extenſa fuerit. Inde eſt *exempli cauſa*, quod in phimoſi extremus præputii margo, qui anguſtatur; in paraphimoſi ejuſdem rugæ, quæ in ſulcos complicantur; in utraque frænum & corona balani chordis ſkirrhodibus ſæpiſſime obrigeſcant.

Quæ-

Quæ ſingula de mulieribus,& de catamitis debent intelligi.

Quæcunque de phymatis venereis genitalium in viris dicta ſunt, hæc eadem conveniunt phymatis quæ ex impura venere muliebria in fœminis, aut ani confinia in cinædis occupant. Nam & perinde fiunt congeſtione indurata limphæ; & peculiares quoque eorundem differentiæ in diſcreta ſeu orbicularia, & catenata ſeu in chordas porrecta a ſimilibus cauſis perinde deducendæ ſunt. Notandum tantum phymata in mulieribus & cinædis plerumque rariora eſſe quam in viris, quia ex vaſorum ſitu partiumque conformatione fluxus ſanguinis & limphæ minus inhibetur in venereis muliebrium aut ani, quam præputii vel balani inflammationibus & ulceribus.

Symptomata. 1. Abſentia doloris & caloris.

*Symptomata*. 1. Quandiu limpha in phymatis chordiſve sKirrhodibus indurata nullo cietur motu expanſivo, tandiu nec locus eſt violentæ diſtractioni fibrillarum nervearum juxta poſitarum, nec compreſſioni vaſorum ſanguiferorum juxta repentium ſanguiniſve hærentiæ. Ergo per id tempus phymada chordæque tum dolore, tum calore vacare debent.

2. Phimoſis aut paraphimoſis habitualis.

2. Verum ſi mole ita nimia fiant, ut præputii ambitus anguſtetur, vel augeatur balani craſſitudo, alterutro vitio perinde obſtitura ſunt deductioni vel adductioni præputii ſuper balanum. Inde ergo inducetur habitualis phimoſis vel paraphimoſis.

3. Aliquando phimoſis.

3. Itaque ſi anguſtatio ſit in extremo præputii margine, vel ſi tumor in balano ſit coronæ finitimus, in utroque caſu præputium ſemel adductum ægre deducetur, potiſſimum ſi longius fuerit. Tunc ergo balanus denudari non poterit vel ægre denudabitur, atque adeo phimoſis habitualis futura eſt.

4. Aliquando paraphimoſis.

4. Contra vero ſi anguſtatio præputii ſit in parte poſteriore, aut ſi balani tumor ejuſdem apicem occupet, deductum ſemel præputium ægre adducetur, præſertim ſi brevius ſit. Tunc ergo balanus non poterit contegi vel ægre contegetur, atque adeo paraphimoſis habitualis futura eſt.

5. Phimoſis vaginæ in fœminis.

5. Pari modo in fœminis oſtium vaginæ, ſi craſſioribus phymatis vel chorda skirrhode obſideatur, anguſtiore rima patebit. Inde ergo fiet habitualis phimoſis virginitatem mentiens in corruptis, quæ jam virum ſæpius expertæ ſunt.

6. Et ani in cinædis.

6. Similiter in cinædis, ſi ani confinia aut infima recti pars vel phymatis anguſtentur, vel chorda sKirrhode conſtringantur, tanta ani arctitudo ſeu phimoſis futura eſt, ut fæces alvinæ ægre egerantur, imo etiam vix egeri poſſint niſi liquidiores & enemate jam ſolutæ.

7. Lancinatio frequens cum calore.

7. Quod ſi tandem acrimonia vel fervore ſanguinis, errore diætæ, contrectatione vel fricatione nimia &c. phymata irritata vel agitata fortius ſubinde rareſcant, niſu expanſivo tum diſtrahent identidem continentes tunicas fibraſque nerveas intertextas, tum vaſa circumflua comprimendo ſanguinem retinebunt. Inde igitur frequens lancinatio cum caloris ſenſu, unde ſtatus in carcinoma proxime degener.

8. Si

Digitized by Google

8. Si limpha quæ in phymata induruit? ſatis mollis ſit ductiliſque, ut in putre liquamen poſſit reſolvi, dum iiſdem cauſis fortius & frequentius atteritur, inde ſuppurationem tacite conceptura eſt, vel in ſummo phymatum apice, unde renovatio ulcerum venereorum; vel in phymatum centro, unde abſceſſus; imo vero quandoque fiſtulæ, præſertim in mulieribus & cinædis, in quibus abſceſſus hujuſcemodi, cum altius lateant, difficilius deterguntur.

8. Ulcera, abſceſſus, fiſtulæ.

9. Contra vero ſi limpha eadem ſtrictius conſtipata & quaſi cornea ſuppurationi impar ſit, vi earumdem cauſarum ſæpius impetentium magis in dies rareſcat citra ſuppurationem. Inde lancinatio, calor renitentia, tumor intenſius in dies urgebunt, viciniorefque partes in conſortium ſenſim trahentur, unde carcinoma confirmatum ſed tamen adhuc occultum.

9. Carcinoma confirmatum.

10. Demum ſi diſrupta cute ſummum phymatis faſtigium levi fiſſura dehiſcat, hinc neceſſaria ſucceſſione fiet exulceratio maligna, ichoroſa, fungoſa, phagædenica, in dies creſcens, cum duris, granoſis & replicatis labris, ut ſupra explicavimus *Cap.* 5. §. 3. atque adeo carcinoma jam non modo confirmatum, ſed etiam exulceratum ſeu apertum erit.

10. Imo carcinoma exulceratum.

*Diagnoſis*. 1. Præſentia, numerus, ſitus &c. phymatum calloſorum & chordarum ſkirrhodum oculis patent.

2. Liquet ſimiliter ſenſuum teſtimonio, an phimoſi vel paraphimoſi præputium ſtringatur, & ad qualem gradum in utroque caſu.

3. Colligitur ex dolore lancinante, ſi recurrat identidem ſed rarius, phymata ad carcinomatoden naturam latenter deſciſcere; ſi frequentius vero & fere continuo, jam deſciviſſe.

4. Viſu tactuque dignoſcitur an carcinoma occultum ſit exulceratumve an magnum, balanum aut præputium totum in viris, totam vulvam aut totum vaginæ oſtium in mulieribus, totumve ani ambitum in cinædis; an parvum, exiguam tantum ſingulorum partem occupet; demum an laxum & mobile ſit & a vicinis partibus ſejunctum, poſſitque proinde radicitus extirpari ſine labe nimia; immotumve & ſtabile vicinioribus partibus ita dudum accreverit, ut nullo modo poſſit exſcindi ſine earumdem amputatione.

Qua ratione dignoſcatur præſentia phymatum & chordatum, cum ſkirrhodea ſunt. Et cum in carcinomatoden naturam degenerant.

5. In viris & mulieribus nuptis viduiſve genuina horumce morborum cauſa vel ſitu & indole callorum conjicitur, vel ægrotantium confeſſione manifeſta eſt.

Tum in viris.

6. At vero fœminæ quæ innuptæ ſunt, & quarum ideo refert flagitia ſua celare, raro ſatis ingenuæ ſunt, ut ſe contagio contaminatas eſſe fateantur; imo potius audent malo dolo morboſam vaginæ arctitudinem impura venere contractam pro virginitate oſtentare. Sed tantam impudentiam falſi arguere facile eſt, in iis ſaltem quæ veneri ſæpius litavere, in quibus labia vulvæ & pterygia laxa, mollia, pendula ſunt; foſſa navicula-

Tum in fœminis.

cularis lævis, complanata, diducta; demum interior vagina ultra primum limen quod morboſe coarctatur, patula, ampla, attrita eſt, cum e contra in integris & virum nondum expertis anguſta & rugoſa ſit.

Tum in cinædis. 7. Pari conſilio cinædi quoque ſimulant non raro præternaturalem podicis arctitudinem, quam impuræ veneri & muliebri patientiæ acceptam debent, a prægreſſis vel præſentibus hæmorrhoidibus dependere. Sed mendacium vel inde manifeſtum eſt, quod coarctatio iſtiuſmodi ab hæmorrhoidibus vix unquam induci poſſit; potiſſimum vero quod ea coarctatio in cinædis qui morbo corrupti ſunt, perpetuo conjungatur cum ficis, mariſcis, criſtis aliiſve ani tumoribus, qui veram coarctationis cauſam abunde denotant.

Prognoſis. *Prognoſis.* 1. Phymata calloſa chordæque ſkirrhodes genitalium, quandiu exigua, mobilia, pauca ſunt, nullius fere momenti putantur. Contra vero incommoda ſunt, ſi numero, mole duritie præputium aut vaginæ oſtium nimis coarctent & veneris uſui officiant.

2. Malum, ſi phymata chordæve incipiant latenter in carcinomatoden naturam deſciſcere; peſſimum, ſi jam deſciverint, cum carcinoma confirmatum ferro tantum & igne reprimi poſſit.

3. Quandiu phymata carcinomatodea mobilia ſunt & ferro radicitus exſcindi poſſunt, ſupereſt ſalutis ſpes, magis minuſve certa pro modo & gradu operationis qua utendum eſt ut extirpentur: Sed ſi ob ſitum vel adhæſionem cum vicinioribus partibus nequeant extirpari, tunc miſera & ineluctabili morte ſenſim pereundum eſt.

4. In fœminis & cinædis phymata carcinomatodea rariora quidem ſunt quam in viris, ut ſupra vidimus, ſed graviore periculo in iisdem ſtipantur, quoniam altius recondita operationem difficilius admittunt, neque remediis æque obvia ſunt.

Curatio. *Curatio* ad tria debet dirigi pro triplici morbi ſtatu. 1. Ut phymata perfecte diſcutiantur & reſolvantur, ſi mere calloſa ſint & indolentia. 2. Ut caveatur ne in carcinomata degenerent, ſi eo inclinare videantur. 3. Ut extirpentur quam celerrime, ſi in carcinomata jam deſciverint.

Quomodo phymata reſolvenda ſi indolentia ſint? I. Ad procurandam phymatum reſolutionem, 1. Materiei in callos impactæ mollities, & denſiori callorum contextui laxitas conciliandа eſt, ut liquidiorem limpham laxiora ſtamina minus coerceant. Huic fini conducunt diluentia omnia interna, quæcumque ſupra attulimus *hujuſce Libri cap. 6.* §. 2. ubi *de Tumore teſtium venereo*, fomentaque emollientia varia quæ ibidem propoſita ſunt.

2. Deinde ſi qua ſit latentis & male curatæ luis ſuſpicio, ut accidit non raro, adhibenda hydrargyroſis conveniente tempore & debita methodo, ex artis legibus infra proponendis, ut eo pacto virus admiſſum edometur, limphæ nativa fluiditas reſtituatur, atque adeo ſuperſtites calli efficaciter reſolvantur.

3. Quin

Digitized by Google

3. Quin imo etiamſi liqueat nullam latere luem, ſi non hydrargyroſi plenæ, qua tunc opus non eſt, at ſaltem levioribus inunctionibus unguenti mercurialis inſiſtendum eſt, raro quidem, nempe ſemel qualibet hebdomade, ſed diu, per tres quatuorve menſes iterandis. Docuit nempe experientia vix alterum remedium ad promovendam reſolutionem callorum illito Mercurio efficacius eſſe, præſertim vero quoties hærentis limphæ ſpiſſitudo ab inſpirato ſeminio venereo primum orta eſt.

4. Poſſunt etiam eodem conſilio inunctionum loco in uſum advocari emplaſtra varia ex Mercurio cum reſolventibus vel relaxantibus varie temperato præparata, ut emplaſtrum de Ranis cum Mercurio, emplaſtrum Vigonis quadruplicato Mercurio &c. modo ſeorſum & ſola: modo ad æquales partes cum emplaſtris de mucilaginibus, de ſpermote ceti aut diabotano mixta & ſubacta. Notari tamen velim emplaſtra iſtiuſmodi tum virtute reſolventium acriorum, quibus ex parte conſtant, tum glutinoſa & emplaſtica facultate, qua poros cutis conſtipant & perſpirationem inhibent, calorem morboſum parti plerumque conciliare, & ideirco inunctionibus mercurialibus minus tuta eſſe.

II. At vero ſi ea remedia fruſtra ſint, phymataque lancinante dolore identidem corripi contingat, tunc mutato conſilio 1. A topicorum uſu cavendum eſt, tum reſolventium, quæ impactum materiarum attenuando & rareſaciendo ad carcinomatis naturam præcipitant, tum relaxantium, præſertim ſi ſint e genere pinguium & oleoſorum; quæ cutis poros oblinendo perſpirationem intus retinent, motumque quo materia jam cietur, ex accidente magis augent & accelerant. **Quomodo cavendum ſit, ne in carcinoma degenerent, ſi eo inclinare videantur?**

2. Expedit itaque in eo rerum ſtatu vel topicis penitus abſtinere, & affectam partem tantum fovere, ut a ſorditie munda moderate caleat, & ab externo frigore tuta ſit; vel ad ſummum topicis iis uti quæ mere aquea ſint, ut ſunt decocta radicum althææ, nymphææ &c. vel quæ ad aqueam naturam proxime accedant, ut lac vel ſerum lactis tepens.

3. Si lancinatio & gravius & frequentius urgeat; ſanguis mittendus eſt ex alterutro brachio ſemel atque iterum, ut depletæ arteriæ quæ dolentem partem alluunt, ſegnius inde oſcillent, atque adeo minore momento in objectos callos arietando hærentem materiam tardiore & inefficaciore motu conquaſſent. Narcotica quoque identidem adhibenda, ut ſyrupus de diacodio vel de ſuccino ad ℥ß. Laudanum ad gr. j. Tinctura anodyna ad gutt. xx. Pilulæ de cynogloſſo ad gr. vj. vel vij. ut compages phymatum per ſomnum debilius ſuccutiatur & obtuſius doleat.

4. Interea vero adhibenda remedia omnia, quæ diluere, temperare, humectare valeant, atque adeo ſanguinis fervorem infringere, acrimoniam ejuſdem mitigare, & expanſivum rareſcentium callorum niſum ſufflaminare, ut lac, ſerum lactis chalybeatum, juſcula diluentia

tia ex pullo gallinaceo & plantis refrigerantibus, aquæ acidulæ leviores &c. interne ſumpta; ſemicupia, balnea in aqua dulci tepida &c. externe adhibita, quæ ſingula jam ſæpius recenſuimus.

5. Inprimis operæ pretium eſt, ut ægrotantes a venere ſe abſtineant, ne dolentia phymata, quæ in pudendis latent, tenſione, calore, fricatione, diſtractione agitata carcinomatoden naturam celerius inde contrahant. Curandum etiam in cinædis, ne alvum unquam deponant, niſi emolliente enemate prius liquefacta fuerit.

Denique quomodo extirpanda ſi in carcinoma deſciverint?

III. Denique ſi res male cedat, phymataque duriora, magis dolentia, & in apicem faſtigiata in carcinomata confirmata, ſive exulcerata ſive occulta deſciverint, vel proxime deſcitura videantur, tunc abjecta omni cunctatione ad certiora præſidia properare neceſſum eſt.

1. Igitur ſi quod phyma carcinomatodes in præputio in viris, aut in mulieribus in nymphis ſive pterygiis lateat, quod mobile, laxum, ab omni nexu liberum ſit, & a ſubjectis partibus ſejunctum, ſummis ſiniſtræ digitis arreptum cultello exſcindendum eſt, neque præputio in viris aut affectæ nymphæ in mulieribus parcendum, ut phyma radicitus extirpetur. Deinde vulnus ſuperſtes ex artis legibus primum digeſtivo unguento, deinde balſamo Arcæi curandum eſt.

2. Si vero phyma cancroſum in balano in viris, in alterutro vulvæ ſeu pudendi labio in mulieribus, aut in ani margine in cinædis profundius quidem ſepultum ſit, ſed ſuis tamen finibus ita circumſcriptum, ut nulla adhæſione committatur cum partibus ullis aliis, quæ ſectionem reſpuant pari modo eradicandum eſt. Igitur pars affecta a miniſtro diſtenta & a Chirurgo ſiniſtra manu compreſſa ad phymatis ambitum ſemi-circulari ſectione alte incidetur. Poſtea phyma ſummis ſiniſtræ digitis, vel etiam ſi ita opus fuerit, uncino aut forcipe arreptum ſtirpitus exſcindetur cum fibris omnibus, vulnuſque, quod inde ſupereſt, curabitur ut artis eſt.

3. Si phyma cancroſum, quod in præputio balanove latebat, mole ita creverit, ut communicata per adhæſionem labe contigua corpora cavernoſa, quæ penem conſtituunt, in conſortium ducta ſint, una jam ſupereſt ſalutis ratio, nempe ut penis caput, quantum morbo affectum eſt, totum celeriter amputetur, amputatique vulnus curetur ea methodo quam trademus ſequente paragrapho.

4. Verum ſi cancroſa phymata in fœminis internam vulvam aut vaginæ oſtium occupent, ſi in cinædis recto altius inſideant, ſi in viris ad penis radicem extendantur, de ſalute conclamatum eſt, quandoquidem carcinoma nulla poteſt opera tunc radicitus extirpari; neque enim magnificis Ariolorum promiſſis ullomodo confidimus, qui cathæreticorum uſu ſe carcinomata adhærentia perfecte ſanaturos eſſe pollicentur, qua de re vide quæ dicta ſunt ſupra hujus Libri *Cap.* 3. §. 3.

5. Tunc

5. Tunc ergo ſpes omnis in eo ſita eſt, ut Therapeja, quam *palliativam* dicunt, dolor leniatur, morbus ſuſtineatur, humoris ferocia retundatur, ulceris progreſſus retardetur, & miſerabilis ægrotantium vita quam diutiſſime procraſtinetur, mitigatis ut maxime fieri poterit ærumnis, vigiliis, doloribuſque, quibus dirum in modum premuntur, qua de re conſuli poſſunt, quæ ſupra propoſita ſunt, *Cap. 6. Artic. 3. de Bubone carcinomatode*.

## §. III. DE GANGRÆNA ET SPHACELO GENITALIUM.

*Deſcriptio*. Niſi genitalia, genitaliumve partes in utroque ſexu, anive margo in cinædis, quæ hærentibus ſanguine & limpha impenſius turgent, perfecta celerique reſolutione detumeſcant, ſolent intra paucos dies gangræna corripi, quæ tacito, ſed gradario progreſſu brevi invaleſcit ordine ſequenti. Deſcriptio gangrænæ imminentis.

1. Tumor vel tumoris apex, qui ante tenſus, renitens, lævis, lucidus erat & acute dolebat, flacceſcit, ignavius renititur, criſpatur, infuſcatur, obtuſius dolet, atque inde urgentia *imminentis* gangrænæ indicia.

2. Cutis inertior magis magiſque relaxatur, ſubſidit, prementi digito facilius cedit, veſtigium impreſſum magis retinet, liveſcit cum manifeſto doloris, ſenſus & caloris decremento; & hęc gangręnam *incipientem* ſignificant. Incipientis.

3. His ſingulis ingraveſcentibus accedunt puſtulę ſeu veſiculę ex cute emergentes, ichore ſubflavo vel ſubrubro plenę, quarum baſis plerumque nigreſcit, numero, ſitu, magnitudine varię; & tunc gangręna *confirmata dicitur*. Confirmatæ.

4. Demum cutis, parſque cuti ſubjecta corruptę, emortuę, lividę, nigrę, fœtidę; caloris, ſenſus pulſuſque expertes, in tabum diffluunt graveolens, vel ſi digitis prehendantur, in lacinias a ſubjecta carne ſeparantur; atque hic ultimus eſt necroſeos gradus, qui Gręcis *ſphacelus*, Latinis *ſideratio* dicitur. Deplotatæ.

Gangręna eę genitalium aut ani partes tentantur, quę a ſtagnante ſanguine vel limpha male habent: Frequenter quidem illę, quę natura molles ſunt & ſpongioſę, ut balanus in viris, labia vulvę in mulieribus, ani margo in cinędis; frequentius vero quę ſunt cutaneę & magis flaccidę, ut in viris pręputium, in fœminis nymphę ſive pterygia, in cinędis criſtę ani; inde brevi altius longiuſque ſerpit, & ab affectis partibus in corpora cavernoſa, totumque penem in viris; in vulvę clauſtra & vaginę oſtium in fœminis; & in extremum rectum in cinędis celeri paſſu propagatur.

*Cauſæ*. Perit in gangręna & ſphacelo ſenſus, calor, circulatio ſanguinis & limphę; nexus, cohęſio, firmitas partium. Conciduntur er- Gangræna indu-

citur conciſo partis contextu.

go in gangræna & per minima dividuntur 1. Nervi, quibus ſenſus viget; 2. Arteriæ, venæ, vaſa limphatica, quibus ſanguis & limpha circulando calorem nativum fovent; 3. Demum ſtamina omnia tendinea, quibus partis contextus firmitaſque conſtat.

Poteſt ea conſequentia ulterius confirmari ex nota efficacia cauſarum præcipuarum, quibus gangræna ſolet efficaciſſime inferri. Sic ignis comburendo; eſcharotica, cauſtica, & cathæretica remedia erodendo; contuſio nimia conterendo; congelatio, cui partis congelatæ ſolutio citius ſuccedit, lacerando; ſingula ſcilicet ſuo quæquæ modo partis contextum vaſaque parti intertexta concidendo gangrænam & ſphacelum advocant.

Cum diſcinditur in phlegmone, aut eroditur in œdemate.

Id unum ergo ſupereſt, ut miſſis cæterarum gangrænarum cauſis, quarum jam non ſatagimus, in peculiares cauſas inquiramus, quibus videtur partis contextus deſtrui poſſe in præſenti caſu. Duas autem ad ſummum agnoſcimus, *alteram* quidem in *phlegmone*, nimiam ſcilicet ſanguinis & limphæ in parte congeſtionem & turgeſcentiam, unde non modo vaſa nimium diſtenta, ſed etiam appoſita ſtamina perrumpi & laciniatim diſcindi neceſſe eſt: *Alteram* vero in *œdemate*, nempe ſalſioris & acrioris limphæ decubitum & ſtagnationem, unde ſero laxata & emollita partis exiliora ſtamina, vaſaque tenuiora ſalinis particulis tandem minutatim diſſolvi & erodi debent.

Prior cauſa citius agit, ſed plerumque magis ſuperficiarie; poſterior tardius, ſed altius; ambæ, ſi jungantur, citiſſime, efficaciſſime, altiſſime.

Symptomata. 1. Imminutio caloris, doloris & lævoris.

*Symptomata*. 1. In gangræna imminente pauca & exilia ſtamina *diſciſſa* vel eroſa ſunt: Hinc ergo in affecta parte parum relaxatur tonus, tenſio, firmitas; atque adeo caloris, doloris, lævoris imminutio debet tunc eſſe in moderatiſſimo gradu.

2. Partis ſubſidentia cum livore.

2. In incipiente vero & plura & craſſiora ſtamina dilacerari vel erodi neceſſum eſt ab invaleſcente cauſarum earumdem efficacia. Hinc ergo tunc major partis flacciditas, ſubſidentia, livor, cum manifeſto ſenſus & caloris decremento.

3. Veſiculæ ſero plenæ.

3. In confirmata tenuior latex ſanguinis & limphæ e diſciſſis vel eroſis vaſis exundantium debet ſenſim per ſemilaceram cutim permeare, atque cuticulam ſeu epidermida, ubicunque ſubjectæ cuti laxius adhæret, divellere & in hydadides inflare, ſeu veſiculas ſero plenas, ſubflavo, ſi purum ſit; ſubrubro, ſi admiſtis aliquod ſanguinis guttulis inficiatur.

4. Tabum in quod pars affecta diſſolvitur.

4. Demum in ſphacelo craſſamentum ſanguinis & limphæ, quod in ruinoſa partis ſtrue ſupereſt, & minuta fruſtula, in quæ fibræ, membranæ, vaſa conciduntur, una ſimul permiſta, confuſa, ſubacta tabum conſtituunt putre, atrum, graveolens, quod quidem liquidius eſt, ſi gangræna ſit in parte molli, ubi vaſa copioſiora; ſi ab œdemate fiat;

&

& ſi nullo, ut in œdemate, vel pauco calore ſtipetur, ut in phlegmone œdematode; quod contra ſpiſſius eſt & craſſioribus partibus ſtrictius denſatis corneam duritiem interdum æmulatur, ſi gangræna ab inflammatione vel eryſipelate oriunda partem duriorem & exſanguem occupet, & ſi cum intenſo calore invadat.

5. Partes quæ gangrænæ vel ſphacelo ſubjectæ aut contiguæ ſunt, participant ipſæ labem eamdem qua ſphacelata vel gangrænoſa pars ante laborabat. Debent ergo a virulento tabo, quod a gangrænoſa parte undique defluit & alte imbibitur, in vitii ejuſdem conſortium tanto facilius trahi; atque adeo minime mirum eſt ſi gangræna ſphacelusque alte lateque celeriter ſerpant, & partes depaſcantur quæ confines ſunt. 5. Celer gangrænæ propagatio.

6. Vaſa limphatica a gangrænoſa parte prodeuntia in ſanguinem jugiter traducunt guttas tabi quas inde hauriunt, tanto quidem plures, quanto gangræna latior & profundior eſt, & fœtido tabo magis ſcatet. Sed guttæ tabi iſtiuſmodi in venas ſemel infuſæ debent inſita proprietate ſanguinem inſpiſſare, & inſpiſſati circuitum retardare. Debent ergo pari quoque proportione nativum ſanguinis calorem imminuere, & cordis motum infringere quod ad vehementiam & magnitudinem, unde pulſus in ſphacelo debilis & parvus futurus eſt cum horrore frequente. 6. Pulſus debilis & parvus cum horrore.

*Diagnoſis*. 1. Ex ſignis in deſcriptione propoſitis facile eſt tum imminentem gangrænam prævidere, tum incipientem, confirmatam, in ſphacelum degenerem dignoſcere. Diagnoſis gangrænæ.

2. Limites quibus gangræna circumſcribitur, viſu tactuque patent ut plurimum: hinc ergo facile judicium quales quantaſve partes occupet, ſcilicet an præputium, balanum frænumve in viris; an labia vulvæ, pterygia, clitoridem præputiumve clitoridis in mulieribus; ancriſtarum aut ficorum faſtigium ipſumve ani ambitum in cinædis? Limitum

3. Cavendum tamen ne ex præputii conditione de ſtatu balani qui in phimoſi ſubtus latet, temere judicium fiat; conſtat enim experientia gangrænoſo præputio illibatum balanum interdum recondi. Quocirca præputium inciſim diſſectum ad poſtica revolvendum eſt, ut detecta glande apertius certiuſque ſtatuere liceat.

4. Ut æſtimetur gangrænæ altitudo, conjecturis minime fidendum, ſed pars affecta inciſuris eouſque ſcarificanda eſt, dum inciſionum fundus doleat, & floridum ſanguinem emittat. Hinc enim certo conſtat & de vitali ſubjectarum partium ſtatu, & de ſuperjectæ gangrænæ altitudine. Altitudinis.

5. Cautio eadem adhibenda, quoties de gangræna partis cujuſdam ambigitur. Si levioribus enim inciſuris punctim ſcarificata doleat & cruorem fluidum & rutilum emittat, omnia ſalva ſunt; contra vero, ſi ſecus.

6. Demum manifeſtum eſt ex prægreſſis à qua cauſa gangræna ortum habuerit; an ab œdemate, an a phlegmone, an complicato vitio ab œdemate phlegmonode. Et cauſarum gangrænæ.



Digitized by Google

Prognoſis gangrænæ tum in genere, tum in particulari.

*Prognoſis*. 1. Gangræna malum eſt quo non alterum periculoſius cum necroſim inferat celerique paſſu a parte in partem prorepat.

2. Poteſt imminens gangræna præcaveri, & incipiens reprimi; ſed confirmata & in ſphacelum degener nulla arte ſanabilis eſt, niſi extirpetur; unde facile eſt ſingulorum pericula æſtimare.

3. Bonum gangrænam rubro circulo circumſcribi; id enim inter affectam ſanamque partem certum diſcrimen intercedere ſignificat.

4. Malum contra gangrænoſam partem cum ſana ita confundi gradaria colorum diminutione, ut certus gangrænæ terminus aſſignari nullus poſſit; id enim denotat gangrænoſum virus & latenter & late ad confinia ſerpere.

5. Sphacelus levi nec difficili exciſione extirpatur, ſi præputium in viris, nymphas in fœminis, criſtas ani in cinædis ſolum afficiat.

6. Graviorem & periculi plenam operationem exigit, ſi caput penis, alterutrum labiorum vulvæ, aut portio marginis ani morbo teneantur.

7. Nullam operationem admittit, ſi ad penis radicem, ad vaginæ oſtium aut intra rectum proceſſerit; ſed res tota naturæ viribus committenda, cui debentur interdum curationes mirificæ.

8. De ægrotantis ſalute plane conclamatum eſt, ſi ſphacelo ad interiora prorepente horror, rigor, ſyncope, debilitas pravitaſque pulſus identidem recurrant; hinc enim lethalem noxam in venas infuſam eſſe evidens eſt.

Curatio.

*Curatio*. Pro triplici gangrænæ ſtatu triplex therapeja adhibenda eſt; 1. Nempe gangræna, ſi ſit imminens, præcavenda; 2. Si incipiens, reprimenda; 3. Si confirmata & in ſphacelum degener, extirpanda eſt.

Gangræna imminens præcavenda.

I. Ad præcavendam imminentem gangrænam, 1. Removeantur obices omnes, quibus ſanguinis & limphæ circulatio retardatur, ideoque, niſi jam ante proviſum fuerit, incidantur quam celerrime præputium in phimoſi, & complicatæ præputii rugæ in paraphimoſi, baſiſque pterygiorum in mulieribus crebris inciſuris ſcarificetur, ſi nimis adſtricta ſit.

2. Provideatur celeri opera nimiæ vaſorum turgeſcentiæ, qua partis ſtaminibus diſciſſis; & nimiæ limphæ acrioris ſtagnationi, qua ſtaminibus eiſdem eroſis periculum eſt ne gangræna inferatur; ideoque pars crebris punctiunculis ſeu inciſuris pertundatur magis minuſve altis, prout imminet magis ſuperficiaria vel profundior gangræna.

3. Simul ac ſanguis ex inciſuris abunde manaverit, atque pars affecta onere levata fuerit, vaſa, quæ prægreſſa dilatatione atona, vel nimia emollitione flaccida ſunt, reddantur tono, firmitati, elaterio naturalibus, ut recuperato motu oſcillatorio conſuetam ſanguinis & limphæ circulationem renovent, a qua jam feriabantur; ideoque pars poſt ſcarificationem foveatur tepide ſpiritu vini ſive ſolo, ſive camphorato, ſive etiam cum addito ſale ammoniaco; ſpiritu vini theriacali; ſpiritu vini cum

aqua-

ęquali parte aquę calcis &c. linteiſque conteƈta detineatur, quę iiſdem liquoribus jugiter madeant, & per modum embroches identidem irrorentur. Conſtat enim calore, partium tenuitate, punƈtione doloris ſenſu efficaciter inde ſollicitari oſcillatorium vaſorum motum, humorumque ſingulorum circulationem, in quibus conſiſtit partis vita.

4. Si qua ſit in partis ſuperficie nota ſeu macula paulo nigrior, ideoque gangręnę magis ſuſpeƈta, ut plerumque accidit in baſi bullarum cryſtallinarum, pulvillus ſeu plumaceolus imponatur imbutus tinƈtura, myrrhę vel ſola, vel ad ęqualem doſim cum aqua phagędenica permiſta, quam gangrenam incipientem efficaciter reprimi certum eſt.

5. Eadem tandiu admoveantur, donec pars detumeſcat, & ex inciſuris ſeu ſcarificationibus pus erumpat maturum & laudabile, quę ſunt certiſſima ſigna non remotę modo cauſę, a qua gangręnę periculum, ſed etiam plane reſtitutę in partu *vitalitatis*, quæ ambo expleviſſe in votis erat.

6. Interim ne negligantur auxilia cætera, quæ antecedentes gangrænæ cauſas poſſunt retundere vel debellare, ſed dum topica admoventur, ſimul etiam vena ſemel atque iterum incidatur, ſi ita ferat morbi ratio, atque ægrotantis conditio permittat; largus imperetur potus ex decoƈtis herbis temperantibus & diluentibus, ut ex cichorio, borragine, bugloſſo, ſcolopendrio, pimpinella, agrimonia &c. ſi febrilis æſtus vehemens ſit; ex diaphoreticis vero & cardiacis, ut ex carduo benediƈto, ſcabioſa, ſcorſonera, angelica, floribus camomillæ &c. ſi pacatior ſit ſanguinis motus; imo vero ſi pulſus depreſſior ſit, cochleatim propinetur quolibet bihorio miſtura, hauſtus, ſeu potio ex aquis cardui benediƈti, meliſſæ, ſcabioſæ, angelicæ, ſcorſoneræ, ſcordii aut cinnamomi, quibus diſſolvantur pulveres, eleƈtuaria, ſalia volatilia ex attenuantium, diaphoreticorum, cardiacorum familia juxta ſequentem formulam.

℞. *Aquar. cardui benediƈt.*
*Et meliſſ.* ana ℥ijß.
*Quibus diſſolv. diaphoretic. mineral. vel bezoardic. jovial.* ʒß.
*Sal. volatil. oleoſ.* ʒß.
*Theriac. veteris* ʒjß.
Add. *Aqu. hordeat. cinnamom.* ℥j.
*M. F. Potio cujus ſumantur cochlear* j. *vel* ij. *quolibet bihorio.*

II. At vero ſi morbus medicamenta vicerit & in apertam gangrænam abeat, miſſis remediis illis, quæ urgentiori malo imparia forent, ad efficaciora properandum. II. Gangræna incipiens reprimenda.

1. Antiquiores quidem ne noxiorum humorum affluxu gangræna ulterius ſerperet, partem ſanam munire ſatagebant *defenſivis*, quæ conſtarent remediis e familia aſtringentium, *v. g.* Emplaſtro rubro: ce-

cerato a Vigone deſcripto, *Practic. Lib.* 2. *cap.* 17. aut cataplaſmate olim uſu receptiſſimo ex bolo armena, terra ſigillata; pulveribus gallarum, nucum cupreſſi, corticum granatorum, & myrtillorum; & farina hordei una coctis in oxymelite.

2. Gangrænoſum deinde locum ſcarificabant, ut ſanguis jam corruptus efflueret, & putridi vapores exhalarent.

3. Scarificationes calide abluebant & fovebant aqua muriatica, urina, lixivio forti cuti lupini incocti fuiſſent, oxycrato ſolo vel in quo unguentum Ægyptiacum diſſolutum eſſet.

4. Inde admovebant fimum caballinum calentem & oxycrato dilutum, vel cataplaſma ex farinis oroborum, lupinorum, lolii, fabarum &c. coctis in oxymelite, quibus addebant ſuccum abſinthii & marrubii, ſal muriaticum, imo etiam myrrham & aloen pulveratas, ſi intenſiori putredini medendum eſſet.

5. Si quid jam ſideratum eſſe videretur, abſumebant unguento Ægyptiaco, pulvere uſti calcanthi, vel trochiſcis cathæreticis variis, ut Andronis, vel Polyidæ, vel Muſæ, vel ex aſphodelis, qui in antiquioribus diſpenſariis olim obvii e recentioribus jam pridem exciderunt.

6. Hæc olim fuit Antiquorum therapeja ad gangrænam amoliendam, quam noluerim equidem acerbius rejeciſſe, quaſi inefficacem vel noxiam ne iniquius damnare videar methodum, quæ multis emolumento quondam fuit, ac certe quam multo minus auſim vel approbare vel ſuadere, hac præſertim ætate, qua artem certiorem experientia fecit exemplo monſtrante viam; ſiquidem jam licet exitiali & gravi morbo, quo non periculoſior alter, qualis eſt gangræna, potentiorem, efficaciorem, tutiorem medicinam adhibere ſequenti methodo.

7. Itaque miſſis *defenſivis*, quæ perſpirationem inhibendo nociva merito cenſetur, pars gangrænoſa ad vivum ſpiſſe ſcarificetur; imo ſi quid ſideratum ſit caute reſecetur & detondeatur, tum ut tanto magis imminuatur morbi fomes, tum etiam ut apponenda remedia tanto altius faciliuſque penetrare poſſint.

8. Sanguine prius largiter educto ſcarificata pars, ſi gangræna lævis ſit & ſuperficiaria, foveatur decocto ariſtolochiæ rotundæ, tinctura myrrhæ vel aloes; unguento Ægyptiaco, quod ſpiritu vini camphorato diſſolutum ſit, aqua phagædenica; vel quod cæteris præſtat, tinctura myrrhæ & aqua phagædenica ad æqualem doſim permiſtis & in quibus diſſolutum ſit unguentum Ægyptiacum. Pulvilli ſeu plumaceoli iiſdem liquoribus imbuti admoveantur, locuſque apte contegatur & deligetur linteis ſpiritu vini camphorato vel ſolo, vel cum addito ſale ammoniaco madentibus.

9. Si vero gangræna gravior ſit & profundior, pars perfundatur ſpiritu aci-

acido ſulfuris per campanam educto; vel contegatur linteis madentibus ſolutione Mercurii in aqua forti ſeu ſtygia aut lapidis cauſtici vulgaris in aqua communi; vel illinatur oleo glaceali vitrioli, aut butyro antimonii; quæ ſingula pro diverſo gangrænæ gradu vel more parcius largiuſve affricare decet, & pura adhibere vel oleorum, unguentorum, pomatarum miſcela varie temperare.

10. Quin imo ſi ad mali ferociam & firmiore & celeriore præſidio opus ſit, pars inuratur cauterio actuali, acrius quidem leniuſve, ferroque magis minuſve candente, prout & morbi ratio poſtulaverit, & permiſerit ſideratæ partis conditio.

11. Caveatur tamen ab omni uſu arſenici ſeu auripigmenti, & arſenicalium præparatorum, ut ſunt magnes, rubinus, regulus arſenicales; ſublimatum, oleum, butyrum arſenicalia &c. Siquidem ut ſupra monuimus *Cap. 6.* §. 3. experientia compertum eſt hiſce remediis ſeu potius venenis, qualicumque arte adhibeantur, gravia ſymptomata plerumque inferri, ut deliria, ſpaſmos ſyncopen &c. & deleteria, qua pollent, virtute ſanguinem lethali noxa infici.

12. Nota autem & uſu confirmata propoſitorum cauſticorum & cathæreticorum efficacia in amovenda gangræna tota repetenda eſt ex diſcrimine, quod intercedit inter partes, quæ tacita labe computreſcunt, parteſque cæteras, quæ putredinem nondum ſenſere. Ille quidem tenuiſſimis cauſticorum particulis, quas præ mollitie alte imbibunt, in liquamen funditus & actutum diſſolvuntur: Hæ vero firmitate, tono, motu oſcillatorio quibus etiamnum valent, earumdem particularum non modo attactum diutius refugiunt, & energiam pertinacius eludunt; quin imo acrius inde ſtimulatæ in fortiores crebrioreſque oſcillationes agi ſolent, unde faciliori & promptiori ſanguinis & limphæ circulationi conſulitur. Haud igitur mirum eſt cauſticorum facultate ſemiputres partes, quæ ad interitum præcipitantur, tam aperte diſcerni ab integris, quæ videntur inde majorem *vitalitatem* adipiſci.

13. At vero hoc opus, hic labor eſt tam cauto prudentique conſilio cauſticorum vim, ac gangrænæ ferociam & denſitatem conferre & penſare, ut neque imbecilliora cauſtica admoveantur, quæ putredinis partem intactam & in jugem mali fomitem ceſſuram relinquant; neque acriora, quæ ſanas partes fruſtra abſumant. Sed in tam præcipiti malo gravius peccaretur defectu quam exceſſu; adeoque ut incolumitati conſulatur, ſatius eſt ſanas partes aliquatenus erodere dura pietate, quam gangrænam radicitus non extirpare culpanda commiſeratione.

14. Cæterum ubi primum inuſtæ eſcharæ ambitus rubro circulo circumſcriptus obſervabitur, indicium eſt gangrænoſam partem cohibita labe a ſubjectis partibus, quæ integræ ſunt, ſejungi potiſſimum ſi quæ

ma-

Digitized by Google

maturi puris guttæ intermediæ manent. Tunc itaque cruſtæ delapſus quam citiſſime procuretur, 1. Eſcharam ſcarificando, ut emollientia altius penetrent, & puri ſubtus latenti via fiat. 2. Oleoſa & pinguia adhibendo, quibus cruſta emolliatur & relaxetur, ut butyrum, cremorem lactis, ovi vitellum, adipem ſuillam, digeſtivum vulgare ſimplex vel ovi vitello temperatum &c. 3. Si nimia ſit partis mollities, pinguibus admiſcendo ea remedia, quæ ad putredinem valent, ut tincturam vel pulverem myrrhæ aut aloes.

15. Eſchara ſemel delapſa ulcus ſuperſtes, ſi fœtidum ſit, eluatur & foveatur primis diebus decocto radicum ariſtolochiæ rotundæ, vel foliorum abſinthii, ruthæ, ſcordii &c. aqua calcis, tinctura myrrhæ vel aloes; pro diverſo putredinis gradu. Detergatur deinde unguento Ægyptiaco vel apoſtolorum, aut digeſtivo vulgari, cui tinctura vel pulvis myrrhæ vel aloes admiſta ſint. Demum uſu balſami Arcæi, & ſi opus ſit, balſami viridis Metenſium ad perfectam cicatricem deducatur ut artis eſt.

16. Cæterum ne negligantur interna remedia, ſaltem gangrænæ initio, dum omnia periculi plena ſunt. Itaque ſi nimius ſit ſanguinis æſtus, vena tundatur in brachio, largus potus imperetur ex decoctis herbis refrigerantibus & temperantibus ſupra propoſitis, enemata infundantur emollientia & demulcentia; imo etiam alvus ſubducatur identidem blandiore carthartico, ut medulla caſſiæ vel manna Calabrina in ſero lactis vel decocto cichorii.

17. Contra vero ſi contracto arteriarum pulſu horror intercurrat cum periculo ſyncopes, potus præſcribatur ex herbis cardiacis & diaphoreticis, quales ſupra recenſuimus, ubi de gangræna imminente, vireſque refocillentur uſu potionis, miſturæ vel hauſtus, qualem ibidem propoſuimus, ſed cui tunc addi neceſſe eſt, cum omnia in pejus ruant, cardiaca efficaciora, ut guttas Anglicanas ad gutt. xv. vel xx. lilium antimoniale Paracelſi ad gutt. xxx. vel xl. ſal volatile viperarum aut ſalis ammoniaci ad gran. xxx. aut pulverem cochenilliæ tenuiſſimum ad gran. xv. aut xx. &c.

III. Gangræna confirmata extirpanda.

III. Tandem ſi ſphacelus confirmatus ſit, neque jam ſpes affulgeat poſſe partem integram ulla opera conſervari, neceſſum eſt, ne pars ſincera trahatur, exitiali malo quod moras non patitur citam opem ferre extirpatione. Igitur 1. Si præputii pars quædam ſiderata ſit, pars illa ſtatim abſcindenda; ſi præputium totum corruptum ſit, totum quoque circumcidendum: Locus vero inciſionis deinde curandus eſt vel juxta methodum quam ad imminentem gangrænam, vel juxta illam quam ad incipientem modo propoſuimus, prout exiget morbi ratio.

2. Similiter ſi pterygomatum alterutrum in fœminis, vel quædam in ano criſta in cinædis necroſi tentetur, forfice ad baſim exſcindenda, baſiſque inciſa curanda eſt, ut modo de inciſi præputii vulnere dictum fuit.

3. Quod

3. Quod ſi ſphacelo ad cavernoſa uſque corpora jam progreſſo ſpes nulla ſit poſſe mentulam integram ſupereſſe, ne morbus cunctando ulterius prorepat, ſiderata pars quam ocyſſime amputanda. Itaque mentula manu ſiniſtra ſuſpenſa novacula vel ſcalpello reſecetur ad gangrenæ ambitum, ſed tamen in parte ſana, ne quid reſidui ſuperſit, quod ſphacelo contaminatum ſit. Deinde leniter expreſſo mentulæ trunco ſanguis, qui manat ab arteriis pudendis interioribus & exterioribus, ſiſtatur vel appoſitione fruſtulorum vitrioli cuprei goſſypio abvolutorum, imo vero, ſi opus fuerit, levi ferri ſemi-candentis attactu, quo eſchara inuratur ſuperficiaria; reliquo vulneri imponatur defenſivum ſtypticum & aſtringens cataplaſmatis forma ex bolo armena, ſanguine draconis, terra ſigillata, gypſo, gallis, aloes, maſtiche &c. tenuiſſime tritis, & ovorum albumine exceptis ad mellis conſiſtentiam. Omnia ex arte deligentur & cooperiantur linteis ſpiritu vini camphorato madentibus, eodem ſpiritu identidem irrorentur in modum embroches. Altero tertiove die detracto primo apparatu pulvilli digeſtivo, cui tinctura myrrhæ admixta ſit, imbuti apponantur, continuata eadem embroche cum ſpiritu vini camphorato, donec manifeſta appareant ſuppurationis indicia. Inde ulceris ſuppuratio digeſtivo eodem vel ſolo, vel cum additis tinctura aut pulvere myrrhæ; deterſio vero balſamo Arcęi, pariter vel ſolo, vel cum tinctura aut pulvere iiſdem; demum cicatrix epuloticis ex artis legibus procuretur.

4. Simili modo, ſi alterutrum vulvę labium, vel portio quędam marginis ani ſphacelo afficiatur, ad vivum reſecanda, extirpando ſi fieri poſſit, quidquid ſideratum eſt. Inde cohibito ſanguine aſtringentibus, ligatura, vel cauterio actuali, pars foveatur & irroretur ſpiritu vini camphorato cum ſale ammoniaco; ac ubi primum ſuppuratio apparuerit, ſuppurantibus, detergentibus, vulnerariis epuloticis ad cicatricem ex arte deducatur.

5. Cęterum ſi unquam, maxime in caſibus modo propoſitis, interno cardiacorum uſui inſiſtendum eſt, quę cordis motum, ſanguinis circuitum, ſpirituum influxum tueantur, adeoque horrori, ſyncope, aſphyxię efficaciter medeantur, de quibus videantur quę ſuperius dicta ſunt.

# CAPUT IX.

*De Porris, Verrucis & Condylomatis genitalium.*

## §. I. DESCRIPTIO.

ACcedit pręcedentibus jam deſcriptis quarta morbi venerei ſpecies, verrucoſę ſcilicet excreſcentię in genitalibus, quę quandoque coi- Deſcriptio porrorum,

verrucarum, & condylomatum. coitu impuro, ſed plerumque prægreſſis & male curatis cæteris affectionibus ſyphiliticis ſolent ſuccedere.

In viris in toto pene germinant, ſed potiſſimum in præputio & in balano, ad coronam aut juxta frænum: In fœminis vero in tota vulva, ſed præſertim in pudendi labiis, in clitoride, clitoridis præputio & nymphis ſeu pterygiis: Ad ani ambitum efflorefcunt in iis qui muliebria patiendo contaminantur: Demum in nutricibus, quæ lactatione morbum concepere, mammarum papillas, vel papillarum baſim obſident.

Figura variant, ſicut & ſitu: Si oblongæ, exiles & teretes ſint, *porri* dicuntur; *verrucæ* ſi teretes quidem ſed breviores planioreſque; *condylomata*, ſi complanatiores ſint & in oblongam aream extenſæ. Demum *criſtæ* ſi mole grandiores, in fimbrias ſeu lacinias latas & foliaceas excreſcant.

Modo ſponte decidunt exareſcendo, ſed ſuperſtite baſi ex qua repullulant; modo permanent ſed flaccidæ, molles & ſenſu fere orbæ; modo duræ, ſiccæ, rigentes & quaſi corneæ ſenſu carent & vere calloſæ ſunt; modo vero dolent, ichoris quidpiam ex ſummo apice eructant & naturam carcinomatoden æmulantur.

## §. II. CAUSÆ.

Cauſæ porrorum, verrucarum, & condylomatum deducendæ ab excreſcentia papillarum cutanearum. Compertum eſt papillas contextu nerveas, figura pyramidales ſeu potius cylindricas, modo ſparſim, modo parallelo ordine inſidere extimæ cuti, quæ genitalia in utroque ſexu veſtit, ſicut, & cuti reliquæ qua cæteræ corporis partes obteguntur; & numeroſas, confertas, prominentes maxime obſervari in balano, fræno, utraque præputii facie & extremo ejuſdem limbo in viris; in fœminis vero in toto vulvę ambitu, variiſque prominentiis, quæ in vulva conſpicuæ ſunt, ut in nymphis, carunculis myrtiformibus, clitoride clitoridiſque præputio. Proſtant pares ſimileſque papillæ & in ani confiniis, & in mammarum papillis, areiſque papillas cingentibus.

Sicut ergo conſtat verrucas, quibus manus aut cæteræ quævis corporis partes quandoque deturpantur, fieri augmento papillarum iſtiuſmodi cutanearum quæ præter naturam indurantur, ſic etiam conſequens eſt porros, verrucas, condylomata, criſtas, quæ genitalia in utroque ſexu infeſtant a cauſa venerea, ſimili ratione deducenda eſſe ab incremento papillarum ejuſdem generis, quæ elongatæ extra contiguam cutem ſupercreſcunt, quotieſcumque contingit eaſdem uberius nutriri.

Patet autem deſcriptas genitalium papillas uberius nutriri non poſſe niſi gemina de cauſa; vel quia limpha nutritia copioſius convehitur; vel quia retinetur pertinacius. Sed priorem cauſam excludendam cenſemus,

ut

ut cui locus eſſe non poſſit, quoties agitur de incremento partis peculiaris. Reſtat igitur ut pręternaturale papillarum incrementum in porros & verrucas ab hęrentia ſola limphę nutritię repetatur.

Quæ papillæ ideo excreſcunt, quod earum baſis occalleſcat energia contagii venerei.

Jam vero, ut cęteras cauſas omittamus, quę papillarum incremento favere ſolent ſine contagii ullius interventu, & quarum in pręſenti non ſatagimus, ideo tantum limpha in papillis pertinacius hęrere poteſt ex cauſa venerea, quod papillarum baſis, quę intra corpus mucoſum ſepulta jacet, occalleſcit energia contagii venerei, quo mucoſus humor circumfluus inficitur. Inde enim receſſus limphę, ut qui per vaſa limphatica mollia & ex ſe inertia fieri debeat, difficilior, ideoque parcior futurus eſt ejuſdem acceſſu, ut cui arterię ipſę deſtinentur, quę tum elaterio tum oſcillatione compreſſioni fortius renituntur; ac proinde quantuluſcunque ſit limphę convectę exceſſus prę revecta, conſequens eſt fore ut papillę tacita limphę congeſtione in porros aut verrucas ſenſim excreſcant.

Vel recens concubitu admiſſi, vel a ſanguine dudum infecto ſubminiſtrati.

Docet autem experientia poſſe mucoſum humorem, qui ſub genitalium cuticula latet, ſeminio venereo contaminari gemina ratione: 1. Quia tenuior portio virulenti tabi, quo genitalia madent quotieſcunque res eſt cum infectis, per mediam cuticulam in ſubjectum corpus mucoſum latenter imbibitur; & tunc porri venerei citra pręcedentem corporis noxam concubitui impuro immediate ſuccedunt. 2. Quia portio ſeminii venerei, quod in ſanguinem dudum penetravit, mucoſo humori inde ſecedenti infunditur; & tunc porri ſine ullo recente concubitu, qui ſuſpectus ſit, a lue venerea pridem latente dependent.

Unde pro numero papillarum, quę afficiuntur aut pro gradu quo occaleſcunt, diverſa emergit excreſcentiarum facies.

Cęterum virus venereum in mucoſum humorem quomodocunque infuſum modo unicam cutis papillam, vel exiliorem papillarum manipulum ſingulatim afficit ſed valide, & *porros;* modo vero papillas plures, juxta adſitas intra circularem aream ſed debiliter, & *verrucas;* modo papillas plurimas, contiguas & in aream oblongam & faſciolę ſimilem diſpoſitas inficit ſed debiliter, & *condylomata*. Modo demum papillas plurimas, ſed valide, & *criſtas* producit.

Diſcriminis hujus ratio ex diverſa cauſa repetenda eſt, prout diverſa ſupponitur prima contagii venerei ſcaturigo: Nempe, 1. Si virus illud portio ſit tabi illius virulenti genitalibus affuſi in actu venereo: Ex loci declivitate qua tabum huc vel illuc copioſius confluit, hęretque ibidem pertinacius: Ex vitio cuticulę ſuperjectę, quę ſi ſit alicubi faucia, abraſa, hiulca, ſuperaffuſum tabum facilius intromittit: Ex qualitate tabi venerei, quod eſt magis minuſve acre & energicum &c. 2. Si vero virus idem ſcaturiat ab ipſo ſanguine pridem inquinato: Ex diverſa laxitate cellularum corporis mucoſi, quę virus facilius copioſiuſve admittunt: Ex diverſa papillarum mollitie, quę virus in finitimis cellulis latitans altius citiuſque imbibunt: Ex diverſa contagii natura, unde major minorve efficacia &c.

§. III.

Digitized by Google

## §. III. SYMPTOMATA.

*1. Excreſcentia longior vel brevior.*

1. Si a graviore obice limpha uberius retineatur in una vel pluribus papillis, verrucoſa excreſcentia in longum producta cuti multum ſupereminebit; contra vero ſi a leviore obice parcius hęreat, excreſcentia depreſſior ſupra cutim minus extabit.

*2. Mollis vel ſkirrhodes.*

2. Si limpha, quę in papillis retinetur, tenuis, aquoſa, diluta ſit, excreſcentia mollis, ſi vero viſcida, ſpiſſa, tenax fuerit, excreſcentia dura, calloſa, ſkirrhodes futura eſt.

*3. Interdum decidua, ſed vivi radix.*

3. Si porrus longus, mollis, exilis, partis cui inhęret calore vel indumentorum affrictu ſenſim exareſcat, ſponte quandoque decidet, ſed ex ſuperſtite baſi cito denuo progerminabit.

*4. Non raro inflammatur, imo & abſcedit.*

4. Si excreſcentia mollis & laxa, vel a fricatione nimia, vel ab acriore medicamento doleat, advocato inde conſtrictorio partis erethiſmo ſolitus ſanguinis commeatus intercipietur; unde inflammatio, imo & abſceſſus.

*5. Quin imo accedit ad carcinoma.*

5. Si excreſcentia ſkirrhodes fricatione nimia, vel prępoſtero cathęreticorum uſu identidem irritetur, calore quem dolor advocat indurata limpha ſenſim rareſcet, unde dolor, calor, lancinatio, uno verbo carcinoma incipiens.

*6. Ac in carcinoma degenerat.*

6. Tandem ſi excreſcentia eadem durius aliquandiu tractata in dies pejus habeat, & ſummo apice dehiſcens ichoroſum quid profundat, fiet inde carcinoma, leve quidem & ſuperficiarium, ſed jam confirmatum & apertum, & proinde nequaquam negligendum.

## §. IV. DIAGNOSIS.

*Diagnoſis excreſcentiarum. Et cauſarum a quibus dependent.*

1. Pręſentia, ſitus, differentia, conditio porrorum, verruccarum, condylomatum, criſtarum tactu & viſu patent.

2. An a venereo contagio ortum habeant conjicere eſt ex numero. Rarum eſt enim genitalia unquam obſideri verrucoſis excreſcentiis, quę multę ſint, ſine labe venerea.

3. Porrorum tamen indoles apertius indicatur, ſi ſemel extirpati ſponte & ſine cauſa repullulent.

4. Certo demum colligitur ex ęgrotantis confeſſione, ut cui facile ſit verrucas, quas in pudendis habuit a teneris unguiculis, diſtinguere a porris cęteriſve excreſcentiis, quę poſt ſuſpectum veneris uſum apparuere.

5. Similiter ab ægrotante diſcendum eſt an porri aut verrucę ſucceſſerint impuro concubitui, qui recens eſſet, atque adeo a contagio genitalibus nuper affuſo progerminaverint? An contra citra concubitum ullum, qui ſuſpectus eſſe poſſit, ſponte prodierint, atque adeo a ſeminio in ſanguinem jam pridem infuſo dependeant?

§. V.

Digitized by Google

## §. V. PROGNOSIS.

1. Venereæ genitalium excreſcentiæ ex ſe quidem leves ſunt, poſſuntque facili negotio radicitus extirpari.

Prognoſis varia inſtitui debet pro gravitate cauſæ, a qua dependent.

2. At vero ratione cauſæ graviores eſſe poſſunt, nempe ſi a ſeminio in ſanguinem jam pridem infuſo producantur, quoniam tunc luem veneream confirmatam arguunt, cujus hydrargyroſis unica medicina eſt.

3. Quin imo licet conſtiterit eaſdem inferri a tabo genitalibus recenter ſuperaffuſo in impuro concubitu, periculum tamen eſt ne virus, quod ſubter cuticulam jam penetravit, nec inde poteſt ulla ratione effluere, ulterius progreſſum ſanguinem pedetentim inquinet, & luem confirmatam tandem inferat, ſi omittatur antivenereorum uſus.

4. Hinc liquet luem confirmatam plerumque argui a porris & verrucis genitalium venereis, vel tanquam cauſam, vel tanquam effectum. Cave tamen ne cum Chirurgorum vulgo luem veneream in iis omnibus latere temere concludas, quorum genitalia vel præſentibus obſidentur porris aut verrucis, vel olim obſeſſa ſunt; cum certa experientia compertum ſit porros & verrucas, qui a contagio dependent recenter admiſſo, radicitus curari ſine ulla noxa, quæ in ſanguine ſuperſtes ſit.

5. Porri, verrucæ, condylomata, criſtæ genitalium, ſi inflammata in abſceſſum abeant aut ſi lancinantia carcinomatoden naturam contrahant, quam celerrime extirpanda ſunt, ne cunctando finitimæ partes in ejuſdem labis conſortium trahantur.

Et numero aut gradu ſymptomatum, quæ ſupervenniunt.

## §. VI. CURATIO.

Porris, verrucis, condylomatis, criſtis duplex medicina facienda eſt; altera interna, quæ ſeminio virulento in ſanguinem jam ingreſſo vel proxime ingreſſuro medeatur; externa altera, quæ partis vitium deleat & emendet.

I. Circa internam quidem medicinam, ſi colligere liceat ex indiciis urgentibus luem veneream latere, 1. Plena hydrargyroſi utendum eſt juxta methodum infra proponendam, cum ea tantum ratione virus, quod in ſanguinem jam infuſum eſt, certo debelletur.

Interna excreſcentiarum therapeja.

2. Quod ſi ægrotans huic methodo ceu operoſiori repugnet, at ſaltem adhibendæ ſunt identidem leviores unguenti mercurialis inunctiones ſuper genitalia, inguina, nates &c. vel præſcribenda præparata Mercurialia, quæ diaphoretica ſint & tacite antivenerea, interjectis identidem catharticis, quæ humores ad ſalivales glandulas confluentes deorſum deturbent, juxta methodum, quam ſupra propoſuimus *Capite* 1. ubi *de gonorrhœa*.

3. Si vero nulla fuerit luis ſuſpicio, & excreſcentiæ, quæ impurum concubitum ſequuntur, virus recens necdum ultra morbi ſedem progreſſum ſignificent, plenæ quidem hydrargyroſi licebit tuto parcere; at ſaltem, ut in præcedenti paragrapho levioribus inunctionibus vel iterato Mercurialium præparatorum uſui ſatis diu inſiſtendum erit, donec virus ſubter cuticulam illapſum perfecte profligatum videatur.

Externa excreſcentiarum therapeja.

II. Jam vero quod ad externam porrorum, verrucarum, condylomatum curationem, variant jam pridem ſententiæ.

1. Antiquiores Medici excreſcentias omnes filo vel ſeta equina comprehenſas arcte ligabant, donec exſiccatæ ſponte deciderent. Sed ea methodus jam damnatur, nec immerito, cum dolorem acrem ſemper, gravem inflammationem plerumque inferat arctiore ligatura; cum excreſcentiis calloſis, potiſſimum vero ſi complanatæ ſint & parum extent, impar ſit, ut quas colligare non liceat; cum deciſo tantum extantium faſtigio baſi numquam medeatur, a qua ſuperſtite novæ excreſcentiæ brevi repullulant.

2. Satius eſt proinde excreſcentias ſummis ſiniſtræ digitis prehenſas forfice ad cutim proxime reſecare, & deinde modo nullus ad baſim callus ſubſit, levius quod ſupereſt ulcuſculum cicatrice quam celerrime obducere, quod plerumque facillimum eſt.

Si quid vero calloſi lateat, operæ pretium eſt, ut priuſquam coeat cicatrix, callus vel ſuppuratione reſolvatur vel uſu cathæreticorum abſumatur, ne inde nova ſuccreſcat porrorum luxuries, vel quod pejus eſt, ne derelicti calli in phymata radicentur.

3. Ea ſane methodus utiliſſima, quoties porris longioribus, qui duri & calloſi ſint, vel criſtis grandioribus & in plures lacinias diviſis medendum eſt, quoniam eo pacto levi facilique inciſione horæ momento obtinere eſt, quod alioquin repetito acriorum cathæreticorum uſu vix forſan intra plures dies conficeretur cum ſumma ægrotantis moleſtia nec ſine gravi inflammationis periculo: Porro detruncatis ſemel excreſcentiis baſi caute proſpiciendum eſt, neque permittendum unquam ut præmature coeat, nondum reſolutis, ſuppuratis, emollitis vel abſumptis callis omnibus.

4. Sed methodus eadem ſatis commoda nequaquam videtur, quotieſcunque excreſcentiæ humiles brevioresque nec digitis ſuſpendi, nec radicitus exſcindi poſſunt; quamobrem præſtat ad cathæreticorum uſum confugere, quæ porris, verrucis, condylomatis illata vel admota, non modo excreſcentiarum faſtigia, quæ prominent, detruncant, ſed earumdem radices funditus extirpant, & quibus adeo nec certius nec efficacius quidquam novimus.

5. Inter cætera minoris notæ uſu probatiſſima ſunt & receptiſſima pul-

pulvis ex duabus ſabinæ pulveratæ partibus & una ochræ; pulvis vitrioli cyprii ; pulvis ex æqualibus Mercurii rubri præcipitati , aluminis uſti & ſabinæ pulveratæ partibus; pulvis Mercurii præcipitati rubri ſolus, vel cum æquali parte præcipitati Mercurii albi &c. quæ ſingula porris & verrucis ſaliva prius madefactis inſperguntur, vel butyro aut unguento baſilicone excepta cum linamento iiſdem admoventur , donec exſiccatæ excreſcentiæ ſponte decidant.

*6.* Si porri & verrucæ nimium calloſæ horumce remediorum vim eludant, poſſunt in uſum vocari ſequentia, quæ potentiora ſunt, nempe aqua aluminoſa magiſtralis Fallopii; aqua phagædenica, quæ cum aqua calcis & ſublimato corroſivo paratur; aut oleum viridis æris per deliquium, quod ex ærugine cum nitro calcinata & in cella deliqueſcente conficitur. Hæc autem ſingula porris, verrucis , condylomatis vel guttatim inſtillantur, vel linamento imbibita iiſdem apponuntur, cavendo ne vicinæ partes lædantur.

*7.* Imo vero ſi efficaciſſimis opus fuerit, quod tamen perrarum eſt, licebit uti lapide vulgari cauteriali, lapide infernali ſeu luna cornea, oleo glaciali vitrioli, butyro antimoniali &c. iiſque excreſcentias leviter attingere, vel etiam deraſa paucula lapidum ramenta, aut unam vel alteram olei butyrive guttulam goſſypio vel linamento exceptam iiſdem caute applicare, ſed confinibus partibus emplaſtro defenſivo probe prius munitis.

8. Cavendum tamen ne arſenicalia unquam adhibeantur aut corroſiva ulla ex arſenicalium familia , quoniam quantacumque arte præparentur, cicurationis neſcia naturam ſemper retinent, adeoque acrius deurendo dolores intolerandos, inflammationes, ſpaſmos, lipothymias &c. plerumque advocant; quin etiam lethalem quandoque noxam ſanguini inurunt, ut jam non ſemel monuimus.

*9.* Baſis ulcerata, quæ ſupereſt porris, verrucis , condylomatis deciduis , curanda eſt vulgari methodo cum balſamo Arcæi , cui grana aliquot Mercurii præcipitati rubri admiſta ſint, donec callis perfecte reſolutis feliciter coeat, novos porros numquam productura.

---

# CAPUT X.

*De Chriſtis, Moris, Ficis, Mariſcis & Rhagadiis Ani.*

## §. I. DESCRIPTIO.

MOrborum localium, qui a ſeminio venereo recenter admiſſo producuntur, agmen claudunt affectus varii, qui ſolent in ano vel



Digitized by Google

juxta anum oboriri, ut criſtæ, mora, fraga, fici mariſcæ, rhagadia &c. quæ ſingula paucis jam exponenda ſunt.

Deſcriptio. I. Criſtarum ani. I. Criſtæ ſunt elongatæ cutis appendices, ſitu & magnitudine variæ; modo pendulæ, molles, flaccidæ, reliquæ cuti concolores, paleis quæ a gallinarum mento dependent ſimillimæ; modo contra duræ, rigentes, calloſæ & ſkirrhodes, criſtis ſimiles, quæ ſummo gallinarum capiti innaſcuntur. Si fricatione, contrectatione, diſtractione, uſu acriorum remediorum nimis irritentur, inflammantur, & niſi inflammatio cito reſolvatur, in ſuppuratum abeunt ſi molles fuerint, ſi vero ſkirrhodes, in carcinomatoden naturam degenerant.

II. Thymorum, fragorum mororum, ficorum, & mariſcarum. II. Adnaſcuntur ano excreſcentiæ aliæ denſiores, ſphæricæ, globoſæ, capitatæ, granoſæ, tenui pediculo cuti adhæreſcentes, quæ ſi mole minores ſint, *thymi*, *fraga* vel *mora*; ſi majores, *fici* vel *mariſcæ* dici ſolent ex ſimilitudine. Modo molles, pulpoſæ, læves ſunt; modo vero duræ, aſperæ, ſkirrhodes. Ex ſe inflammationis quidem expertes ſunt, indolentes, cuti concolores; ſed ſi vitio ſanguinis, diſtractione, contuſione, uſu acrioris topici inflammentur, vel in abſceſſum abeunt ſi molles ſint, unde non raro ani fiſtulæ; vel ſi duræ fuerint, citra ſuppurationem calent, dolent, lancinant, uno verbo carcinomatodes fiunt.

III. Rhagadum ſive rhagadiorum. III. In fundo ſulcorum, qui radiatim anum ambiunt, fiſſuræ fiunt, Græcis *Rhagades* vel *Rhagadia* dictæ, quæ ſi ſuperficiariæ ac labris mollibus atque complanatis ſeptæ ſint, parum doleant, pure ſpiſſo, albo, maturo manent, boni moris; ſi vero profundæ, phagædenicæ, labris calloſis, duris, extrorſum replicatis obvallatæ ſint, identidem lancinent, & loco puris ichore diffluant, mali moris eſſe conſueverunt.

## §. II. CAUSÆ.

I. Criſtæ ani a plicis excreſcentibus. I. Prima criſtarum rudimenta in ano apparent, quoties ultra tonum vi ſæpius anus diſtrahitur vel averſa venere, vel violenta duriorum fæcum egeſtione; dum enim diducta cutis ſibi denuo permittitur, laxata in ſeſe concidit & in plicas pendulas corrugatur. Leviores illæ plicæ ſeſe in dies paulatim promittunt in criſtas, quoniam ſtagnante limpha uberius nutriuntur. Stagnat autem in iiſdem limpha cauſa gemina, 1. *Viſciditate* quam habet ſeu ab admiſto contagio venereo, ſeu ab alia quacumque cauſa, unde fit ut ægrius progrediatur, 2. *Nimia* partis ipſius *mollitie*, unde fit ut debilius propellatur.

Hinc ergo liquet criſtas legitimas luem veneream & muliebrem patientiam frequenter quidem, ſed non ſemper arguere.

II. Thymi, mora, fraga, II. Proſtant ad ani ambitum veſiculæ, vel ſi mavis lacunæ multæ, quæ natura vacant ſecernendo humori pingui, viſcido, ſebaceo, ad podicem

tem lubricandum a natura comparato. Ab hiſce veſiculis, ſi mole tumeant, oriri ſolent in ea cutis parte quam occupant, excreſcentiæ variæ, globoſæ, capitatæ, granoſæ, quæ ano adnaſcuntur; minores quidem & *fragis* ſeu *moris* pares, ſi veſiculæ & pauciores & minus extumeant; majores vero & *ficis* ſeu *mariſcis* ſimiles, ſi veſiculæ plures aut magis excreſcant. fici, mariſcæ ab ani lacunis extumentibus.

Illæ vero veſiculæ ideo tument & excreſcunt, quia humor quem recondunt, contagii venerei illapſu ita inſpiſſatur, ut infra ſua conceptacula hærere, eadem ſenſim dilatare, & limphæ circumfluæ regreſſum retardare vel ſupprimere neceſſum habeat, unde veſicularum tumefactio, accretio, ac demum ſupra cutim finitimam extuberatio.

Poteſt autem humor ille contagio venereo infici, vel a *ſanguine* ipſo pridem infecto, cujus vitia participat humor ſebaceus, qui inde ſecedit; vel a *virulento ſemine*, quo ab ano ſtillatim manante podicis confinia non raro madent in iis qui aliorum libidini flagitioſiſſime ſerviunt.

Hinc liquet mora, fraga, ficos, mariſcas luem quidem veneream ſemper, at non ſemper flagitioſam venerem atteſtari.

III. Rhagades fiunt vel diſtractione qua diſcinduntur, vel eroſione qua ulcerantur rugarum interſtitia in ano: *Diſtractione* quidem vel a violenta duriorum fæcum egeſtione, vel a flagitioſa cinædorum patientia: *Roſione* vero vel a virulentia humoris ſeminalis qui ab ano defluit in cinædis, vel ab acrimonia ſuccorum qui a fluentibus vel ſuppuratis hæmorrhoidibus, aut ab inteſtinorum cavo, in dyſenteria, diarrhœa, hypercatharſi &c. depluunt, & qui hærent impacti inter ani plicas. III. Rhagades demum ab interſtitiis rugarum ani diſciſſis vel eroſis.

Hinc liquet rhagades ani a lue quidem venerea aut ab impuriſſima venere quandoque fieri, at frequentiſſime a neutra cauſa ſed a vitio leviore produci.

Pudet ſane turpia tam ſæpe refricare, ſed exigebat inſtituti operis finis cauſam minime taceri, quam maximo humani generis opprobrio experientia docet morborum venereorum cauſam eſſe & nimis veram & nimis frequentem. Imo vero poſcere viſa eſt ipſa honeſtatis ratio eamdem cauſam ſæpius inculcari, ut ii quibus circa jecur ulceroſum tam male ſana libido ſævit, moniti aliquando ſapiant, & ſi neque naturæ ſenſu revocari, neque terreri valeant Dei judicio, at ſaltem certa malorum hinc impendentium notitia a tam turpi flagitio tandem avertantur.

## §. III. SYMPTOMATA.

1. Si criſtę limpha tenui parce congeſta, nullo vel pauco ſeminio venereo infecta excreſcant, laxę & pendulę; contra vero rigentes & calloſę futuræ ſunt, ſi a limpha craſſa, ubertim aggeſta & ſeminio venereo multum inquinata nutriantur. 1. Criſtæ molles, vel calloſæ.

2. Mariſcæ pulpoſæ, vel ſkirrhodes.

2. Similiter mariſcę molles & pulpoſę futurę ſunt, ſi limpha fluxili, pauca, pura nutriantur; contra vero ſi limpha viſcida, uberi, virulenta, renitentes & ſkirrhodes.

3. Rhagades duræ, vel laxæ.

3. Pari quoque modo ex diverſa limpha copia & qualitate repetenda eſt diverſa labiorum conditio in rhagadibus, quę quidem dura & calloſa, ſi limpha viſcida, copioſa, contagio venereo gravida fuerit; contra vero mollia & laxa futura ſunt, ſi limpha tenuior, parcior, purior ſit.

4. Aliquando criſtæ & mariſcæ inflammantur.

4. Criſtę, mariſcę, rhagades, ſi diſtractione, contuſione, preſſione, contrectatione; uſu cathęreticorum; fœcum alvinarum duriorum aſperitie, vel earumdem liquidiorum acrimonia nimium irritentur, coercito prę dolore ſanguinis circuitu inflammabuntur magis vel minus intenſe prout ſanguis ipſe natura fervidior erit vel temperatior.

5. Aliquando abſcedunt, vel abeunt in carcinomata.

5. Niſi vero inflammatio celeri reſolutione evaneſcat inde criſtę & mariſcę, ſi molles ſint, in ſuppuratum abiturę ſunt, unde abſceſſus, apoſtema, fiſtula; vel in necroſim, unde ſphacelus: Si vero durę & ſkirrhodes ſint, expanſivam rareſcentiam ſenſim concepturę, unde dolor acer, lancinans, uno verbo carcinomatodes.

6. Et rhagades in abſceſſus vel in gangrænam.

6. Nec diſpari ratione rhagades ipſę ſemel inflammatę, ſi molles fuerint, ſuppuratione cuniculos fiſtuloſos ſubter cutem agent in podicem; vel necroſi in ſphacelum deſciſcent: Si vero calloſę, expanſivo calore in carcinoma degenerabunt.

7. Seſſioni, equitationi, egeſtioni varie officiunt.

7. Quandiu criſtę, mariſcę, rhagades inflammatione vacant, vel mere ſkirrhodes ſunt, ambulationi, ſeſſioni, equitationi, fęcum egeſtioni officiunt quidem, ſed officiunt parum: Contra vero ſi inflammatę, ſuppuratę, exulceratę, carcinomatodes fiant, obſtant ne eadem munia niſi cum dolore exerceantur.

## §. IV. DIAGNOSIS.

Diagnoſis rhagadum.

1. Rhagades quidem viſu ſolo facile dignoſcuntur ex deſcriptione ſuperius tradita, cum ſuam ſibique propriam naturam habeant, quę cum nullo alio ani affectu communis ſit. At vero criſtę & mariſcę ſolent non raro cum hęmorrhoidibus confundi.

Criſtarum.

2. Criſtę tamen, ſi legitimę ſint, poſſunt ab hęmorrhoidibus ideo diſtingui, quod ipſę tenues ſint & mere cutaneę, nihilque intermedium comprehendant: Contra vero hęmorrhoides, utcumque ſubtiles ſint & *criſtiformes*, craſſiores eſſe ſoleant, & quid molle ac pulpoſum in medio ſemper complectantur, cincinnos ſcilicet ad minus, capreoloſve arteriarum aneuriſmalium venarumve varicoſarum, quarum dilatatione producuntur.

Et mariſcarum.

3. Mora vero, fraga, fici & mariſcę ab hęmorrhoidibus in eo differunt, quod excreſcentię hujuſcemodi globoſę, capitatę, granoſę tenui te-

teretique pediculo podicis margini adhæreſcant; contra vero hæmorrhoides cuſpidatæ, anguloſæ, ſuperficie læviores ſint, & plerumque latiore baſi ab ano vel ani margine dependeant.

Diagnoſis differentiarum, quibus affectiones illæ ſingulæ diſtinguuntur.

4. Facile eſt conditionem ſtatumve criſtarum, mororum, mariſcarum rhagadumve dignoſcere viſu tactuque, vel ad ſummum ſpecillo: *Viſu* nempe, *tactuque* an molles, calloſæ, inflammatæ ſuppuratæ, ulceroſæ, carcinomatodes, ſphacelatæ ſint? *ſpecillo* vero an cavæ; & ſi cavæ fuerint, an per baſim foraminulentam fiſtuloſos cuniculos alte egerint necne, & in quam egerint loci differentiam?

Diagnoſis cauſarum a quibus dependent.

5. Difficilius eſt certo eruere an criſtæ, mora, mariſcæ rhagadeſque ab averſa probroſaque venere ortum habeant necne; ſed nec juvat in tanta flagitia curioſius inquirere, decetque Medicum æqui conſcium conjecturis parcere, tanto quidem magis, quod inde nulla accedat utilitas neque ad morbi prognoſim, neque ad curationem inſtituendam.

6. Pluris intereſt ſtatuere an affectiones hujuſcemodi luem veneream præſentem indicent necne, vel tanquam cauſam a qua ipſæ ſoboleſcant, vel tanquam coeffectum cauſæ ejuſdem a qua & ipſæ dependeant, contagii ſcilicet illius, quod recens admiſſum & labem parti inſſerit cui primum affricatum fuit, & ſimul etiam ſanguinem latenter vitiaverit. Id vero licet tantum colligere ex conditione & ſyndrome ſignorum quæ luem ſignificant, & de quibus infra *Libro IV. cap.* 4. quorum quidem unum aut alterum ex urgentioribus requiritur, ſi criſtæ aut rhagades ſolæ adſint, quoniam priores illæ affectiones, ut ſupra §. II. dictum eſt, luem ex ſe perpetuo non indicant; unum contra aut alterum ex levioribus ſufficit, ſi mariſcis vel ficis anus obſideatur, quoniam poſteriores iſtæ affectiones, ut ibidem expoſitum eſt, luem veneream ſatis ipſæ arguunt. Quod ſi criſtæ, mora, mariſcæ, rhagades ſuppuratæ, ulceroſæ, fiſtuloſæ, carcinomatodes ſint, tunc vel leviſſima ſuſpicio prudenti Medico ſatis erit ut ad hydrargyroſim ceu ad ſacram anchoram ocyus properet, cum in evidenti periculo ſatius ſit remedium inutile, ſed quod omni nocumento caret, adhibere, quam omittere neceſſarium.

## §. V. PROGNOSIS.

Prognoſis criſtarum, mariſcarum, rhagadum, eo periculoſior. Quo affectiones

1. Criſtæ, mora, mariſcæ, rhagades, affectiones ſunt ex ſe graves, cum curari non poſſint niſi extirpentur, nec extirpari niſi urendo & ſecando, hoc eſt duris, difficilibus, laborioſis operationibus.

2. Hinc ergo conſequens eſt eo graviores & curatu difficiliores eſſe; quo numero plures, mole grandiores, duriore, craſſiore, magis calloſa baſi dependent, ad ani ambitum propius adſtant, vel in interiore recto magis radicantur; quoniam poſſunt inde & difficilius exſeca-

illæ plures, aut maligniores. ri, & reſectis graviora, calloſiora, latiora, magis dyſepulotica ulcera ſuperſunt, quorum curatio difficilior.

Quo ſymptomata graviora advocant. 3. Cæteris paribus eo quoque graviores cenſendæ ſunt, quo graviora ſymptomata advocant. Creſcit ergo ſingularum periculum, ſi calloſæ, inflammatæ, ſuppuratæ, ulceroſæ, carcinomatodes, ſphacelatæ ſint, cum ea ſint totidem morborum monſtra, quæ debellare difficillimum ſit.

Quo a graviore cauſa dependent. 4. Accedit tertia periculi cauſa, ſi cum lue venerea conjungantur, ſive recente, ſive inveterata, utpote quæ in neutro caſu radicitus curari poſſint, niſi prius expugnato ſeminio venereo, a quo excreſcentias iſtiuſmodi produci vel ſaltem foveri certum eſt; quod tamen numquam obtineri tuto poteſt, niſi plena & legitima hydrargyroſi, atque adeo dura conditione.

## §. VI. CURATIO.

Præmiſſa idonea præparatione. 1. Ægrotans efficaci therapeja præparabitur tum remediis univerſalioribus, venæ ſectione ſcilicet & purgatione, quæ plethoræ & cacochyliæ medeantur; tum alterantibus, diluentibus, demulcentibus, attenuantibus, quæ ſanguinis fervorem, acrimoniam, viſciditatem corrigant vel temperent, nempe juſculis cum pullo gallinaceo vel fruſtulo carnis vitulinæ, & cichorio, ſcolopendrio, agrimonia, pimpinella &c. ſero lactis; lacte aſinino, caprillo, vaccino; aquis mineralibus acidulis; ſemicupio; balneo tepido aquæ dulcis &c. varia ſeligendo pro tempeſtatis modo, aut pravæ diatheſeos ratione.

2. Deinde ſi qua legitima ſit latentis luis venereæ ſuſpicio, plena perfectaque hydrargyroſis adhibebitur, ut profligato ſeminio, quantulumcunque ſanguini ineſt, remota cauſa antecedente, poſſit inde morbus & tutius & felicius ad optatam curationem deduci.

3. Præmiſſa eo modo præparatione & hydrargyroſi, ſi ea forſan uti viſum ſit, finita vel finiente, ad detractionem criſtarum, mororum, ficorumve deveniendum, ubi primum tempeſtas faverit. Neque enim ſperare licet excreſcentias, quæ in hyperſarcoſes accrevere, poſſe unquam ratione ulla in arctiorem molem denuo cogi & priſtinæ reddi anguſtiæ.

Criſtæ & mariſcæ extirpandæ non ope ligaturæ. 4. Olim uſu receptum fuit, criſtas, mora, ficoſve filo cerato vincire & in dies ſtrictius & ſtrictius colligare, donec ſponte contabeſcerent deciderentque. Sed ea methodus nunc exploditur, neque immerito; 1. Quia plena eſt acris & diuturni doloris; 2. Quia cohibito ſanguinis regreſſu graves inflammationes in ligatis excreſcentiis plerumque excitat, quæ in ſuppuratum, in gangrænam, in carcinoma degenerant; 3. Quia ad criſtas ficoſve, qui craſſiore & calloſo pediculo ſuſpenduntur, vix unquam utilis eſt; 4. Demum, utut cætera omnia opti-

optime procederent, quia baſim excreſcentiarum intactam ſemper relinquit, unde novi fungi cito progerminant.

5. Nec utilior eſt methodus altera, qua ſolent ani excreſcentiæ cathæreticis paulatim exedi. Nam 1. Ea methodus diuturnitate tædioſa eſt, ſi hyperſarcoſes grandiores ſint; imo etiam quandoque inefficax, ſi calloſæ fuerint; 2. Dolore intolerando ægrotantes diſcruciat; 3. Gravem inflammationem non raro advocat, quæ ad anum uſque extenditur; 4. Demum abſceſſus & apoſtemata quandoque infert inflammatione, ſi excreſcentiæ molles ſint; cæteras vero, quæ duræ & calloſæ ſunt, ad carcinomatis indolem præcipitat dolore & irritatione. Attamen ſi excreſcentiæ minutæ, molles, pulpoſæ fuerint, ægro qui ferri aciem nimium expaverit, poterit cathæreticorum uſus haud ægre condonari. Nec uſu cathæreticorum.

6. Igitur una tantum therapeja tuta eſt, certa, efficax, ſcilicet excreſcentias ſcalpello reſecare, vel detondere ſorfice. Sic enim horæ momento & dolore inſtantaneo res conficitur, cæteroquin ultra menſem duratura cum ſummo ægrotantis dolore. In hunc finem æger apto ſitu primo componendus eſt. Itaque genubus inſiſtens & reclinato deorſum capite clunes extrorſum porrigat; vel quod plerumque commodius eſt, in latus jaceat & capite genubuſque ad lecti interiora reductis nates extrorſum quam maxime proferat, natiumque ſuperior a miniſtro quodam ſurſum retrahatur, ut inferior, ubi mali ſedes, Chirurgo magis obvia ſit. Sed ferro exſcindendæ.

7. Inde excreſcentiæ, cujuſcunque generis fuerint, ſive criſtæ, ſive mora, ſive mariſcæ, quæcunque magis prominent & apprehendi poſſunt, ſiniſtra ſuſpendantur; & ſi latæ, duræ, calloſæ baſi inſideant, novacula, vel ſcalpello, vulgo *Biſtouri*, ad vivum reſecentur; forfice vero exſcindantur proxime ad cutim, ſi exili, mollique pediculo dependeant; quæ vero breviores humilioreſque ſunt extremis forficis ſcapis comprehenſæ ad cutem deradantur. Quod ſi ſuſpicio ſit ne qua carcinomatodes vel gangrænodes labes in excreſcentiarum baſi fortaſſe lateat, inciſioni minime parcendum eſt, ſed ſatis alte excavandum, ut quævis carcinomatis radiculæ extirpentur, & deleantur omnia gangrænæ rudimenta.

8. Poſtea exterſo cruore baſis conditio exploranda eſt, atque 1. Si mollis fuerit & labis immunis, ab omni inciſione & ſcarificatione temperandum, nec pars jam ſana fruſtra dilanianda eſt. 2. Si vero grandinoſis & diſeretis callis conſita ſit, ſummo ſcalpelli acumine ſpiſſe ſcarificanda, ut uberior promoveatur ſuppuratio, qua ſpes eſſe poſſit callos omnes reſolutum iri. 3. Demum ſi in callum uniformem & quaſi corneum indurata, aut favi inſtar foraminulenta ſit, aut ſi carcinomati vel gangrænæ ſubſtrata tacitam labem inde contraxerit, ignito ferro ſive cauterio actuali alte deurenda, quo tollatur efficaciter morbi fomes. Deinde ulcus, quod ſupereſt, ex arte curandum.

9. Deinde in duobus primis caſibus ſanguis fluens linamento ſicco cohiben-

ben-

bendus; imo ſi opus fuerit, quod tamen rarum eſt, pulveribus aſtringentibus malicorii, balauſtiorum, gallarum, aluminis, gypſi &c. ovi albumine exceptis. Apparatu illo poſtera die detracto ſuperſtes plaga curabitur digeſtivo vulgari ex terebinthina & ovi vitello, quocum admiſcebitur oleum hyperici, ſi fœtidior videatur vulneris facies; tinctura vel pulvis myrrhæ aut aloes, ſi quod immineat ſiderationis periculum; præcipitans Mercurius ruber, ſi calli duriores & reſolutionis neſcii ſuppurationem eludant; ſed ſingula diverſa doſi, majori minorive, nempe quæ variet pro diverſo periculi modo.

10. Ubi primum remittetur ſuppuratio, digeſtivi loco utendum erit balſamo Arcæi ut plaga detergatur & regeneratio ſenſim promoveatur, quocum poterit identidem præcipitatus ruber admiſceri, ſi ita e re eſſe videatur, ac tandem reſolutis, ſuppuratis, vel exeſis callis omnibus vulneris coitio in cicatricem permittenda.

11. In ultimo vero caſu inuſta eſchara butyro recenti, vel ovi vitello bis de die illinenda eſt, dum decidat. Deinde utendum digeſtivo vulgari, cum oleo quidem hyperici vel tinctura myrrhæ aut aloes, ſi nimius ſit ulceris fœtor; cum præcipitato vero rubro, ſi qui calli ſuperſtitis ulceris fundum vel labra occupent. Demum ut deterſio & carnis regeneratio felicius procedant, balſamum Arcæi vel ſolum, vel cum balſamo viridi, ſi carnes fungoſæ luxuriaverint, adhibendum eſt, donec vulnus perfecte conſaneſcat.

Neque diſpar curatio rhagadibus adhibenda.

12. Triplex diſtinguendus eſt ad therapejam rhagadum ſtatus, cutanearum, profundiorum ſed quæ tamen benignæ ſint, & malignarum.

*Cutaneæ* quidem, ſi inflammatæ doleant, foveantur lacte, ſero lactis, decocto verbaſci aut althææ, vel ſolo vel cum addito ſaccharo Saturnino; ſucco depurato plantaginis, ſempervivi ſeu ſedi &c. mucilagine ex ſeminibus pſylli, lini, cydoniorum &c. cum aqua plantaginis extracta; oleo e vitellis ovorum, vel e ſemine lini diu in mortario plumbeo ſubactis, dum nigreſcant. Si vero inflammatione vacent, abluantur ſæpius in die aqua thermali quavis, Balerucana, Borbonienſi, Bagnerienſi &c. infuſo vel decocto plantarum vulnerariarum, ut Alchimillæ ſive pedis leonis, ſaniculæ, bugulæ, pyrolæ, veronicæ, virgæ aureæ, angelicæ, betonicæ, prunellæ, vincæ pervincæ, piloſellæ &c. aqua calcis; vino rubro, cui ferrum ignitum intinctum fuerit; aqua vulneraria ſive traumatica vulgari, quæ ex vino albo cum plantis vulnerariis modo dictis infuſo diſtillatione elicitur. Lotis & deterſis illinatur butyrum; ceratum refrigerans Galeni paulo liquidius; album Rhaſis; unguentum de ceruſſa; unguentum album camphoratum; unguentum diapompholygos &c. qua methodo brevi conſaneſcunt rhagades, quæ cutaneæ ſunt, levioreſque ad anum fiſſuræ, & a nullo foventur ſanguinis vitio.

13. Rha-

13. Rhagades vero *profundiores*, ſed quæ tamen benignæ ſunt, id eſt quarum labra mollia ſunt & callorum expertia, ſi acrius doleant, remediis iiſdem, quæ in præcedenti articulo modo propoſuimus, demulcendæ ſunt; ſi vero inflammationis & intenſioris doloris immunes fuerint, elui debent aqua phagedænica mitiore, vel lapide infernali leviter attingi, vel unguento Ægyptiaco curari, ut lurida & ſemi-putris ulcerum facies renovetur. Demum deterſis & mundatis ulceribus admovenda unguenta demulcentia, quæ ſupra propoſita ſunt, ut mitigata ſuccorum affluentium acrimonia, cicatrice feliciter obducantur.

14. Si rhagades *malignæ* ſint, id eſt labris duris, calloſis, extrorſum replicatis, obſcure lancinantibus &c. obvallatæ, ulceroſa facies ſpiſſis inciſuris ſcarificanda, imo labra, ſi duriora ſint, ſummis forficibus alte exſcindenda, quantum fieri poterit. Inde cohibito ſemel ſanguine ope linamenti ſicci, poſtera die rhagadum ſulcis admovendum unguentum Ægyptiacum, vel baſilicum cum præcipitato rubro; quin etiam ſi ea forſan imparia ſint, ulcera lapide cauſtico vulgari contingenda ſunt, donec eſchara inuratur, quæ ad vivum penetret; qua delapſa vel baſilico vel balſamo Arcæi, ſolis, aut cum cathæreticis commixtis ex arte curabuntur.

15. Quod ſi rhagades maligniores ad *gangrænam* vel ad *carcinoma* jam deſciverint, vel deſcituræ proxime videantur, tunc abjecta omni cunctatione urgentiſſimis malis occurrendum eſt. In hunc finem exciſis deraſiſque forfice partibus, quæ male affectæ ſunt, ulceri cauterium actuale inurendum eſt, quo morbi reliquiæ potentiſſime reprimantur. Poſtea delapſa eſchara ſuperſtes ulcus, ut jam ſæpe dictum eſt, ex arte curandum.

16. Demum ſi criſtæ, mora, mariſcæ ſuppuratæ, ſi rhagades ulceroſæ tacidos cuniculos ad podicem cæteraſve vicinas partes clam egerint, unde multiplex fiſtularum genus, cæcarum vel apertarum, profunde latentium vel cutanearum; rectarum, obliquarum, ſimplicium, compoſitarum &c. ubi primum ſpecillo res innotuerit, conveniens operatio adhibenda. Sed hæc non ſunt noſtri inſtituti, quocirca adeantur, ſi ita lubeat, Auctores varii, qui ea de re ex profeſſo ſcripſerunt, vel conſulatur (*a*) Diſſertatio, quam de eodem argumento ipſi olim edidimus.

DE

(*a*) Diſſertatio de Fiſtula ani. *Monſpelii*, *anno* 1718. *in* 12.

# DE MORBIS VENEREIS.

## LIBER QUARTUS.

### De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeja Morbi Venerei univerſalis,

*SIVE*

### De Lue Venerea confirmata.

## CAPUT PRIMUM.

*Deſcriptio Luis venereæ confirmatæ.*

Deſcriptio luis venereæ confirmatæ.

HActenus de morbis venereis topicis ſive localibus, qui contagio recens admiſſo geniti, partes peculiares, unde hauſtum eſt, inſident, atque inde tacito progreſſu ſunt veluti prima incipientis luis rudimenta. Jam de lue eadem confirmata qua non una aut altera corporis pars, naturaliſve œconomiæ functio una aut altera lædi, ſed qua ſingula fere corporis loca infici ſingulaque munia perverti ſolent. Tam late patet mali natura, & tantam ſymptomatum diſcrepantium ſyndromen complectitur, ut non tam morbus unicus, quam morborum Ilias eſſe videatur. Ideo fruſtra laboraretur in definiendo morbo, qui arctioribus definitionis cancellis comprehendi vix poteſt, multoque ſatius eſt accu-

curata deſcriptione, & recenſione potiſſimorum ſymptomatum ejuſdem naturam, formam, indolem & effectuum, quos producit, ſeriem & nexum ſub uno aſpectu ponere. Verum ut ſingula ordine quæque ſuo exponerentur, neceſſe fuit ſymptomata quibus partes, a ſymptomatis quibus functiones vitiantur, diſtingui; utraque vero revocari ad diverſa propriaque capita, pro diverſitate partium vel functionum ad quas pertinent.

Itaque I. Morbi venerei genitalium recrudeſcunt, renovantur, de novo invadunt. 1. *Recrudeſcunt* quidem & maligniores fiunt, ſi qui forſan præſentes ſint. Hinc in lue venerea confirmata gonorrhœa virulenta, ſi qua ægrotantem affligat, acrior & pertinacior diutius fluit, & ſæpius ingraveſcit: Hinc generatio plurium callorum in proſtatis, veſiculis ſeminariis, urethra: Hinc earumdem partium apoſtemata, ulcera, fiſtulæ frequentiores. I. Morbi genitalium.

2. *Renovantur* vero, ſi qui jam ante præceſſerint ſed dudum curati. Hinc in lue venerea confirmata accidunt ſine cauſa manifeſta in genitalibus ulcera cancroſa, porri, verrucæ, condylomata juxta anum fraga, fici, mariſcæ; in inguinibus pani ſive bubones; in teſticulis tumores multiformes, ſpermatocele, varicocele, ſarcocele, pneumatocele, hydrocele.

3. Denique *de novo invadunt*, ſi nulli præextiterint. Hinc quotidianum eſt in lue venerea confirmata genitalia affici morbis localibus, quos nondum ſenſerant, ſi unam excipias gonorrhœam virulentam, quam a ſola lue & ſine impuro concubitu produci nec unquam ipſe obſervavi, nec a quoquam obſervatum fuiſſe memini.

II. Cutis multifariam afficitur, 1. Variatur, potiſſimum in pectore & interſcapulio maculis ephelidum inſtar planis, non extuberantibus; roſeis, purpureis, flavis, aut liveſcentibus; modo diſcretis, parvis, circularibus, lentiginoſis; modo latius diffuſis & expanſis. II. Affectiones cutis.

2. Tentatur ſcabie, impetigine, lichene, herpete multiplici, ſicco, fluente, furfuraceo, puſtuloſo, miliari, exedente &c.

3. Finditur in volis manuum plantiſque pedum, ſciſſuris ſeu rhagadibus duris, calloſis, prurientibus, ichore tenui manantibus, & hinc ſuffoſſa cuticula ſoluto nexu mutuo a ſubjecta cute laciniatim ſecedit inſtar exuviæ, unde *la Pelarelle*.

4. Infeſtatur tuberculis ſeu puſtulis duris, calloſis, circularibus, non faſtigiatis, ſumma parte ulceroſis, plerumque ſiccis, & ſine pure, ſed aliquando humidis & manantibus, ſquamoſis, furfuraceis, flavis, quæ frequentes ſunt in commiſſuris labiorum aliiſque naſi, præſertim circa frontem & tempora, poneque aures, ubi ſeriatim diſpoſitæ veluti corollam referunt, vulgo *le Chapelet*. Inde totum capillitium, cæteraſque corporis partes ſenſim occupant, maxime ſi piloſæ ſint.

5. Glabreſcit defluvio tum capillorum, unde areæ circa crotaphytas &

& in occipite, Ὀφίασις, Ἀλωπεκία calvities ; tum etiam pilorum fere omnium, ita ut ſupercilia, genæ, mentum, inguina, pilis nudentur, unde *la Pelade*.

*6.* Demum ungues, qui extremæ cutis appendices ſunt, inæquales, craſſi, rugoſi, ſcabri fiunt, & obortis ad radices reduviis, panaritio, inflammatione, ulcere ſponte decidunt, unde *l'Onglade*.

III. Morbi oris, narium & faucium.

III. Male habent oris, faucium & narium interiora; 1. Uvula ſive columella, tonſillæ ſive Παρίσθμια, totumque lacunar faucium dolent, calent, inflammantur, ulcere depaſcuntur, carieſque inde cum adſitis oſſiculis palatinis communicatur, qua brevi exeduntur.

2. Tubercula & puſtulæ palato innaſcuntur, quæ in ulcera rotunda, cacoethea, phagædenica degenerant, quibus palati fornix oſſeus carie nonnunquam ad nares uſque perforatur.

3. Membrana pituitaria ſimili labe infecta vel in polypos fungoſos, ulceroſos, calloſos, carcinomatodes extuberat; vel phlyctænis pluribus in ozænas ſeu malignas exulcerationes deſinentibus tentatur, unde ſpongioſa narium oſſa, oſſa bina triangularia naſi, vomerque quo fulciuntur, carie eroſa corruunt cum manifeſta naſi depreſſione.

4. Hinc tam multiplici læſione organorum quæ loquelæ ſerviunt, vocis immutatio, raucitas, aphonia.

5. Gingivæ aphthis, parulidibus, ulceribus eroduntur, unde dentes dolent, vacillant, carioſi fiunt, e ſede decidunt.

*6.* Inde animæ fœtor corruptis, ulceratis, putreſcentibus locis, qua ſpiritus ducitur, ſcilicet naribus, faucibus & ore.

IV. Dolores in variis locis.

IV. Dolores frequentes, acuti, atroces, noctu & in lecto præſertim ſæviunt, dum corpus ſtragulis incaluit; natura, gradu, loco diverſi, tenſivi, pungitivi, pulſatorii vel lancinantes; 1. Ii quidem modo partes muſculoſas membranaceaſque, & *Rheumaticorum*, modo vero ligamenta tendineſque qui articulos ambiunt, & *Arthriticorum;* modo demum muſculos articuloſque ſimul occupant, & *Rheumatico-arthriticorum* dolorum naturam referunt.

2. Inter cætera dolorum venereorum genera peculiari appellatione deſignantur dolores *Iſchiadici*, quibus partes oſſi Iſchio adſitæ, totaque coxendix externa; *Lumbago*, qua lumbi lumborumque muſculi; dolores Ὀστεοκόποι quibus oſſa ipſamet diſcruciantur, quaſi frangerentur aut terebra perfoderentur.

3. Cæterum partes doloribus venereis affectæ quandoque dolent & calent citra tumorem & inflammationem; contra vero quandoque tument & inflammantur in ſuppuratum abituræ niſi occurratur. Pari quoque inconſtantia dolores modo fixi ſunt & permanentes, modo contra vagi & erratici.

V. Oſſa

V. Oſſa multiplici quoque noxæ patent: 1. In media & denſiſſima parte in Ἐξόστωσεις extument majores minoreſve, modo ſubmolles & quaſi ſemi-pulpoſas, modo renitentes & vere oſſeas, quæ nunc atrociter, nunc levius & tolerabilius dolent, imo vero quandoque indolentes ſunt. V. Morbi oſſium.

2. Oſſa ad extremos fines, ubi ſpongioſa ſunt & minus denſata, tacita accretione ſeu Ὑπερόστωσει ſenſim dilatantur & intumeſcunt, tota quidem mole ſed inæquali tamen modo pro inæquali compagis denſitate, unde articulorum, ad quos illa oſſium capita pertinent, tumor, dolor, ad motum impotentia, Ἀγκύλωσις &c.

3. Carie tentantur externa, quæ ſuperficiem; interna, quæ meditullium; univerſali, quæ totam oſſis compagem labefactat, unde fragilia & ſemi-exeſa leviſſimo ac fere nullo conatu diſſiliunt & confringuntur.

4. Imo etiam obſervatione compertum eſt in demortuis medullam ipſammet, quæ oſſium cava replet, nonnumquam inflammatam, ſuppuratam, exulceratam atrociſſimos & vere oſteocopos dolores excitaviſſe, atque abſceſſus, exoſtoſes carieſve in interna oſſium cavitate produxiſſe.

5. Conſtat quoque obſervatione oſſa ſeminio venereo, quo alte imbuuntur, aliquando ita molleſcere in Ὀστεοσάρκωσει, ut ceræ inſtar flecti, comprimi & in anguſtius ſpatium redigi poſſint; quin imo ſemel emollita ſingulis partium mollium affectionibus, phlogoſi, inflammationi, dolori, ſuppurationi, exulcerationi, fiſtulæ, gangrænæ patere.

VI. Limpha infecta vitium brevi communicat cum promptuariis vaſiſque quibus continetur, & cum partibus quas uberius alit. 1. Hinc glandulæ limphaticæ ſive conglobatæ mole auctæ & in callos induratæ tumores varios, duros, mobiles, circumſcriptos, ſtrumoſis tumoribus ſimillimos in collo, axillis, inguinibus, meſenterio &c. efformant. V. Vitia limphæ & glandularum limphaticarum.

2. Dilatata, expanſa, craſſefacta limphatica vaſa & hærente ſpiſſiore limpha turgentia gummata ſeu tumores molles & membranea cyſtide concluſos variis in locis conſtituunt, quæ pro contentæ materiei qualitate, colore, ſpiſſitudine Ἀθερώματα, Μελικηρίδες Στεατώματα appellantur.

3. Hærens & indurata limpha intra villos membranearum tendinearumve partium quas nutrit, nodos in tendinibus, in nervis ganglia tophoſque in articulorum ligamentis producit.

VII. Oculi variis morbis tentari ſolent in ſyphiliticis. 1. Palpebræ denſæ, aſperæ, rubræ, pruriginoſæ, lippæ ſeu lemoſæ, calloſæ, ulceroſæ, ficoſæ, cancroſæ ſunt, & verrucis, hordeolis ſive Χαλαζίοις, grandinibus obſitæ. VII. Morbi oculorum.

2. Adnata ſive conjunctiva tenetur ophtalmia, contumaci, diuturna, œdematode, phlogode, inflammatoria, ulceroſa, phlyctænode, quæ comitem habet epiphoram continuam, acrem, ſalſam.

3. Cor-

Digitized by Google

3. Cornea nubeculis ſeu albuginibus offuſcatur, vel puſtulis, phlyctænis, ulcuſculis eroditur, quæ in Σταφύλωμα deſinunt.

4. Humores inſpiſſantur; vitreus, unde Γλαύκωμα; cryſtallinus, unde ſuffuſio, barbaris *Cataracta*; aqueus, unde multiplex pilorum villorumve per aerem volitantium ſpecies.

5. Caruncula lachrymalis, quæ in majori oculi cantho latet, nimium excreſcens unguem ſive Πτερύγιον; ulceratus lachrymarum ſaccus fiſtulam lachrymalem ſive Αἰγίλωπα; Iris, pupilla, uvea ſuppurata Ὑπόπυον inferunt.

VIII. Aurium. VIII. Neque aures a labe vacant. 1. Frequenter adeſt ſine cauſa ulla manifeſta ſibilus, tinnitus, murmur, Βαρυηκόια ſeu auditus gravitas, ſurditas.

2. Aurium interiora, alvearium, cavitas tympani, ſinus maſtoidæus, ductus hemi-cyclici, cochlea, labyrinthus, dolent, inflammantur, abſcedunt, exulcerantur cum dolore atrociſſimo, intolerando.

3. Carie exeduntur oſſicula quæ auditioni ſerviunt, malleus, incus, ſtapes, os orbiculare, oſſeuſque aurium fornix.

4. Limpha, ichor, pus, ſanies defluunt ex alveario & aure interiore, quaſi ex fiſtuloſo ſinu, cum fœtore ſummo & vere cadaveroſo.

IX. Læſio functionum, 1. Animalium. IX. Functiones ipſæ ferociam mali brevi ſentiunt; quæ lædi ſolent multiplici vitio, imminutione, abolitione, depravatione. 1. Functiones animales Καρηβαρία ſeu capitis gravitate; cephalæa interna externave; clavo, ovo, hemicrantia; vertigine ſimplici vel tenibricoſa ſeu Σκοτώματι; epilepſia tum idiopathica, tum ſympathica; ſpaſmo motibuſque ſpaſmodicis, tremore artuum, hemiplegia, paraplegia, paralyſi particulari; hydrocephalo, agrypnia contumaci &c.

2. Vitalium. 2. Functiones vitales dyſpnœa, aſthmate, orthopnœa, hœmoptoe ſeu ſanguinis ſputo, tuſſi ſicca humidave, vomica, phthiſi a tuberculis vel ab ulceribus pulmonum; cordis tremore & palpitatione, ſyncope, lipothymia, aſphyxia; pulſuum inæqualitate & intermiſſione &c.

3. Naturalium. 3. Functiones naturales Ἀνορεξία ſeu inappetentia, Ἀπεψία ſeu indigeſtione, affectione hypochondriaca, ſingultu, frequenti vomitione; diarrhœa contumaci, bilioſa, ſeroſa, ſtercoracea, lienterica, cœliaca; obſtructionibus aut ſkirrhis hepatis, lienis, pancreatis; ictero flavo, nigro; hydrope abdominis ſeu aſcite, hęmorrhoidibus cęcis, fluentibus, calloſis, inflammatis, ſuppuratis, ulceratis, carcinomatodibus.

4. Univerſalium. 4. Functiones univerſales totius corporis marcore, atrophia, maraſmo, virium languore, proſtratione, imbecillitate; vultus decoloratione, pallore, livore; febre intermittente, periodica, anomala, erratica; febre continua lenta, hectica, colliquativa, maraſmode.

5. Demum fœminę ſuas & ſibi proprias ęrumnas experiuntur; cancrum



Digitized by Google

crum mammarum , ſuppreſſionem vel fluxum menſtruorum immodicum , muliebrem fluorem , paſſionem hyſtericam ; inflammationem , abſceſſum , sKirrhum , gangrænam , ulcus , carcinoma uteri ; ſterilitatem vel frequentem abortum , partum fœtuum eryſipelate univerſali rubentium , ſqualliđorum , ſemi-putrium , ulceroſorum . *5. Functionum, quæ fœminarum propriæ ſunt.*

Cave tamen putes ſymptomata ea omnia unquam una concurrere , aut in ſubjecto quoquam ſimul obſervari . Singulos ſingula ſingulatim afficiunt , omnia vero neminem : Neque enim venenum quod conceptum eſt , utcunque in corpore multiplicetur , tot ac tam variis noxis inducendis ſufficiens eſt , neque etiamſi ſufficeret , poſſet unquam hæc omnia ſymptomata ſimul advocare , cum pleraque inter ſe contraria , imo pugnantia ſint . Sed ex quamplurimis ſyphilide laborantibus , qui ſinguli ſuo quique modo ægrotarent , plurima ſymptomata ſeligere & in unum congerere viſum fuit , ut venerea lues pluribus deſcripta lineamentis accuratius depingeretur .

Cave etiam ne exiſtimes recenſita ſymptomata omnia lui venereæ propria eſſe , & ad luem veneream pertinere omnia . Contra notiſſimum eſt ut nulla *omni* , ſic pauca *ſoli* lui venereæ convenire . Pleraque cum cæteris quibuſvis morbis communia ſunt , pauciſſima vero , imo forſan nulla luis venereæ ita propria , ut pathognomonica dici optimo jure mereantur . Sed de his ſuſius infra ubi *de Diagnoſi*.

Demum cave quoque ne credas ſymptomata luis venereæ deſcriptione ſupra allata exhauſta eſſe , neque plura dari , quam quæ recenſita ſunt . Potiſsima quidem & frequentiſsima ſelegimus , ſed non omnia ; cæteroquin opus fuiſſet non modo morbos omnes , ſed omnes etiam morborum differentias enumerare ; ſiquidem experientia compertum eſt veneream luem Protei inſtar mutabilem & omnes morborum formas induere & omnes eorumdem ſpecies referre poſse .

---

# CAPUT II.

## *Cauſæ luis Venereæ confirmatæ.*

*Seminium morbificum contagione admitti in corpus ſanum.*

SYmptomata , quæ modo recenſuimus & quæ luem veneream produnt & manifeſtant , neminem unquam adoriuntur , niſi cum infecto vel infecta concubitu , contactuve aut affrictu intimiore ſeſe polluerit . Hinc ergo conſequens eſt venerea illa ſymptomata a morboſo ſeminio ſive contagio dependere , quod ab infecto in ſanum latenter ſerpat ; cum ea tantum ratione concubitus contractuſve ſano vel ſanæ nocere valeant .

*Et admiſſum univer-*

Sed admiſsum ſemel contagium ſive ſeminium tot & tam longe diſsitas partes afficere : tot & tam varia munia pervertere non poteſt , niſi in uni-

*tum corpus pervadere.*

verſas corporis partes diffundatur ; nec in univerſas corporis partes diffundi, niſi commiſceatur cum humore quodam qui univerſas partes alluat, qui per univerſas circulet, qui ad univerſas virus ſecum deferat. Sequitur ergo virus ſemel admiſſum & cum humore quodam admiſceri, qui totum corpus perluat & pervadat, & una cum humore illo ad omnia corporis loca & organa latenter traduci.

*Commiſceri proinde cum ſanguine vel cum limpha, vel cum utroque.*

Sunt autem duo tantum humores, qui perenni & iterato fluxu refluxuque cunctas corporis partes jugiter irrorent, & cunctis infundantur, nempe ſanguis & limpha ; debet ergo venereum ſeminium cum alterutro commiſceri, vel quod eodem recidit, cum utroque ; nam ambo, licet in extremis arteriarum capillamentis ſecedant inde peculiaribus vaſis verſus cor revehendi, ſanguis quidem venis, limpha vero vaſis ſeu ductibus limphaticis, una tamen denuo confunduntur in majoribus venarum truncis, præſertim in ſubclavia ſiniſtri lateris, & inde cordis & arteriarum ſyſtole ſubacti, attriti, intime permiſti, vitia ſi qua habeant, reciproce inter ſe communicant.

*Jam alibi abunde dictum fuiſſe de intromiſſione, multiplicatione & efficacia contagii venerei.*

Non quærimus nec qua via contagium venereum parti cuidam affuſum & inhærens ad ſanguinem aut limpham traducatur; nec qua ratione guttatim traductum ocyus ſeriuſve in ſanguine augeatur & multiplicetur: nec tandem qua vi, indole, efficacia ſemel multiplicatum fluida perdat & ſolida labefactet. Hæc omnia fuſe explicata ſunt ſuperius capitibus 2. 3. & 4. Lib. II. ubi demonſtratum fuit 1. Contagium in ſanguinem traduci via gemina, vel circulatione ſanguinis, qui virulentas guttulas ab infecta parte lambendo ſecum abripiat, vel circulatione limphæ, quæ ab inquinata parte regrediens in ſanguinem, quocum denuo commiſcetur, una ſecum devehat plurimas tabi virulenti guttas. 2. Contagium admiſſum ocyus ſeriuſve multiplicari in ſanguine ex depravata hæmatoſeos œconomia, unde naturale ſanguinis opificium pervertitur. Sic ſimili de cauſa contagia cætera, hydrophobicum, ſcorbuticum, peſtiferum, ſcabioſum, in ſanguine multiplicari; ſic compari ratione fermenta quævis, panificum, cereviſiarium &c. in operando augeri certum eſt. 3. Denique contagium venereum eſſe acidæ vel acido-ſalſæ naturæ, corroſivæ & fixæ, quod ideo & ſulfurea fluida, quibuſcum miſcetur, inſpiſſare & coagulare; ſolida, quibus inſtillatur, rodere & exulcerare; & utroque nomine numeroſam ſymptomatum, quæ recenſita ſunt, catervam inducere valeat.

*Contagium cum ſanguine confuſum humores quoſdam potius*

Verum tamen, quamvis experientia compertum ſit humores quoſvis, qui ab infecto ſanguine ſecedunt, ſeminio iſtiuſmodi affici poſſe & infici, neque ullum penitus eſſe, qui integritatem ſuam queat perpetuo illibatam tueri, fatendum eſt contagium venereum humores quoſdam potius quam alios ex ſe affectare, cum his facilius promtiuſque quam cum aliis affinitate conjungi; adeoque partes peculiares, quibus illi deſtinan-

tur

tur, muniaque quibus exercendis vacant, ſpecialius & frequentius labefactare. Unde fit, ut licet ſymptoma morboſum nullum ſit, quod a lue venerea dependere, quod cum lue venerea conjungi non poſſet, ſint tamen aliqua, quæ ad illam luem frequentius, & ut ita dicam eſſentialius pertinere videantur. *quam alios affectare.*

In genere quidem conſtat virus venereum, cum natura pingue ſit & viſcoſum, cum pinguibus, viſcoſis & inſulſis fluidis facillime commiſceri, adeoque humores iſtius generis, ut ſibi maxime analogos, citiſſime & ut plurimum omnium primos contaminare. Sed cum ea in re ex peculiari humorum natura & indole, quæ plerumque latet, non pauca diverſitas intercedat, ac propoſita modo regula exceptionibus pluribus inde pateat, operæ pretium viſum eſt ſcalam ſive tabellam harumce affinitatum ex obſervationibus quam maxime certis conficere, cujus ope uno quaſi intuitu perſpicere liceat quæ frequentiſſima eſſe ſoleant luis venereæ ſymptomata, atque inde tutius præſagire quæ proxime impendeant, & quæ præſentibus ſucceſſura ſint.

*1. Semen humoreſque ſeminales.* Itaque 1. Semen prolificum, quod in teſtibus virilibus elaboratur, humoreſque ſeminales cæteri, qui in viris quidem in proſtatis, glandulis Cowperianis & lacunis urethræ; in fœminis vero in proſtatis, glandulis Cowperianis, & botryformibus glandulis vaginæ conficiuntur, primum potiſſimumque affinitatis gradum ſibi vindicant; nec immerito: Virus enim venereum, quod e corrupto ſemine primitus genitum eſt, originariæ indolis retinens debet cum ſeminalibus fluidis proxime homogeneis facili connubio jungi. Hinc perpetuum eſt in ſyphiliticis ſemen & ſeminales humores contaminari, quacunque via non genitalium modo, concumbendo; ſed etiam mammarum, lactando; oris, ſugendo vel baſiando; cutis, cubando &c. contagium conceptum fuerit, unde tam frequentes ſunt in confirmata lue venerea locales genitalium morbi.

*2. Humores ambo, cutis mucoſum ſcilicet & ſebaceum.* 2. Alterum affinitatis gradum obtinent humores ambo viſcidi & oleoſi, qui ad cutem pertinent, *mucoſus*, ſcilicet, qui cellulis reticularis corporis inter cutem & cuticulam intermediis reconditur, & *ſebaceus*, qui peculiaribus cutis glandulis ſeu potius lacunis ſecernitur. Hinc morbi multiplices cutis, cuticulæ, pilorum, capillorum, & unguium in ſyphiliticis adeo frequentes.

*3. Mucos, tum oris, tum narium.* 3. Tertius locus cedit tribus humoribus mucoſis & pituitoſis, qui faucium nariumque proprii ſunt, nempe 1. Muco, qui e pariſthmiis ſive tonſillis, & columella ſive uvula; 2. Muco, qui e glandulis palatinis, gingivis &c. 3. Muco, qui e glandulis membranæ pituitariæ eructatur. Hinc tam variæ in ſyphiliticis affectiones faucium, palati, gingivarum & narium.

*4. Humo-* 4. Quartum locum aſſignandum cenſemus unguinoſis & mucilagineis



Digitized by Google

res mucilagineos, qui tum oſſium capita, tum muſculorum membranas oblinunt.

humoribus; qui admotus artuum muſculorumque molliendos comparati ſunt, tum qui a glandulis juncturarum ad oſſium capita oblinenda, barbaris *ſynovia* dictus; tum qui a glandulis membranarum muſculos & tendines veſtientium; tum qui a glandulis perioſtii diſtillat ad perioſtii mollitiem & lævitatem tuendam. Hinc multiplex dolorum venereorum genus, arthriticorum, rheumaticorum, rheumatico-arthriticorum, iſchiadicorum, oſteocoporum, lumbaginoſorum.

5. Medullares oſſium ſuccos.

5. Proximas tenet pinguis & oleoſus ſuccus oſſium medullaris, tum qui majoribus oſſium cavitatibus, tum qui diſcretis extremorum oſſium cellulis, tum qui multiplicibus lamellarum oſſearum interſtitiis ineſt. Hinc exoſtoſes, ankyloſes, caries oſſium; atque medullæ in oſſibus latentis inflammationes, ſuppurationes, abſceſſus.

*6.* Limpham.

*6.* Inde in vicem ſuccedit limpha pinguis & ſubviſcida, quæ toti corpori communis eſt, qua univerſæ partes irrorantur & nutriuntur. Hæc contagio infecta, inſpiſſata, acrior facta glandulas conglobatas, quas pervadit; vaſa limphatica, quibus revehitur; partes tendineas & membraneas, quas nutrit, in ſtrumas vel tumores ſtrumarum æmulos, gummata varia, nodos, ganglia, tophoſque inflat & tumefacit.

7. Humores limphaticos oculorum.

7. Septimus locus debetur humoribus, qui oculorum, partiumve ad oculos pertinentium proprii ſunt, nempe 1. Humori viſcido & lemoſo, qui manat a palpebrarum margine; 2. Humori ſebaceo, qui a caruncula lacrymali majoris canthi exprimitur; 3. Humori limphatico & pituitoſo, qui innumeris tenuiſſimiſque oſculis e tota conjunctivæ & corneæ facie eructatur; 4. Humori lachrymali, qui e lachrymali glandula ſuper oculi bulbum depluit; 5. Denique humoribus limphaticis, qui vitreum, cryſtallinum, aqueum oculorum humorem conſtituunt. Hinc pro diverſa eorum humorum infectione, ſpiſsitate, acrimonia, chalaziæ ſive hordeola, inflammatio, lippitudo, *Τράχωμα*, *Σύκωσις* palpebrarum; carunculæ lacrymalis *Πτερύγιον*, ſive unguis; epiphora, ophthalmia in adnata; *Λευκώματα* ſive nubeculæ, puſtulæ phlyctænæ, ulcuſcula, in cornea; fiſtula lacrymalis ſeu ægylops, ſuffuſio, abſceſſus, hypopyon, gutta ſerena, unde viſus imminutio & cæcitas.

8. Cerumen aurium, & ipſam bilem.

Demum agmen claudunt cerumen aurium & bilis; quæ & ipſa contagii venerei energiam ſentiunt, quamquam ſerius, propterea quod alcalina, qua pollent, acrimonia, ſeminii venerei vim ſalſo-acidam diutius hebetent. Hinc fit ut infectum cerumen ſolito quidem ſpiſsius hærendo phlogoſim, inflammationem, dolorem in meatu auditorio; ſolito vero acrius rodendo herpetes, rhagades, exulcerationes ibidem producat. Hinc quoque fit ut bilis vitiata ſolito quidem viſcidior & in emiſſariis reſtitans obſtructiones, infarctus, ſkirrhos hepatis, & inde icterum, hydropem

ſpem, hæmorrhoides; ſolito vero mordacior, inteſtina quo fuit ſtimulando diarrhœas, dyſenterias, fluxus hepaticos inferat.

Vix ſupereſt quid ultra eloquamur de cæteris humoribus, ſaliva, ſtomachali & inteſtinali limpha, ſucco pancreatico; tracheali ſeu bronchiali humore, lachrymis, ſudore, urina, &c. quoniam conſtat hos omnes, ceu tenuiores & ſeroſiores recenſitis tardius parciuſque inquinari, & inter ſe nullo vel fere nullo diſcrimine diſtingui.

Cæterum allatæ affinitatum ſcalæ ſeu tabellæ noli inconſiderantius confidere, quaſi omni exceptione major eſſet, neque poſſent ſymptomata, quæ venereo contagio fiunt, a propoſita norma vel tantulum unquam declinare. In phyſicis rebus, mediciſque potiſſimum conſtantiam tantam plerumque fruſtra requiras, quoniam varia & mutabilia eſſe neceſſum eſt, quæcumque tam multo variarum conditionum concurſu nituntur. Et ſane in exemplum adduci poteſt quæſtio ipſamet de qua agitur: Quantumvis enim natura ſi ſibi permittatur & omnia paria ſint, propoſitam normam affectare aperte videatur, docuit tamen experientia multa ſæpius intervenire, quæ ordinem varie pervertant & interturbent.

Nempe 1. Si nativa vel adventitia ſit in parte quadam debilitas, vitiumve ullum conformationis, pars illa cæteris paribus citius & ante ordinem morbo tentabitur, tum quod humores infectos magis retineat ob præcluſam circulationis facilitatem, tum quod hærentes debilius repellat ob debilitatam facultatem ſyſtalticam. Sic antecedentia vitia oculorum, pulmonum uteri &c. contagio venereo anſam præbent, ut partes eaſdem & celerius & efficacius adoriatur, quam ex prædicta affinitatum ſcala ſive tabella expectandum eſſe videretur. *Varias tamen cauſas eſſe, quæ propoſitum ordinem interveniere poſſint.*

2. Si humor quidam acrior, uberior, nimium ſollicitatus, motu præcipiti ad deſtinata loca jam ante confluat, virus venereum una abripi, ad eadem loca copioſius deduci & partes illas peculiares præmature labefactare cogetur. Si diarrhœa diuturna, gravior coryza ſeu catarrhus narium, fluor muliebris in fœminis &c. ad inteſtina, nares, fauces, uterum &c. ſymptomata advocant in ſyphiliticis inexpectata.

3. Si humor quilibet alieno contagio inquinetur, virus venereum ſuperadditum efficaciam majorem inde contrahet, atque adeo bina venena conſociata partibus, ad quas humor ille pertinet, & graviorem & præproperam noxam inferent. Sic virus ſtrumoſum, quo limpha; aut ſcorbuticum, quo ſaliva inficitur, ſeminio venereo quod in iiſdem humoribus quietum latet, ita calcar addunt, ut ad ſtrumoſos glandularum conglobatorum tumores producendos, aut ad gingivas exulcerandas ocyus inde feſtinet.

4. Si adhibitis remediis topicis partis cujuſdam, & humorum qui partis ejuſdem proprii ſunt, integritati cauto conſultum ſit, pars illa quæ

alioquin citiſſime inficienda eſſet, vel nullomodo inficietur, vel inficietur tardiſſime & infra ordinem, qui ex ſcala competeret. Sic leviores genitalium frictiones cum unguento mercuriali tuto præcavent vel ad minus diu retardant venereos earumdem partium morbos, qui cæteroquin ex notis affinitatis legibus fere omnium primi ſolent apparere.

5. Denique ſi caſu quovis fortuito humorum decubitus in partem quamdam accerſatur, inde tanto facilius virus venereum in parte eadem cum humore hærente ſtagnaturum eſt, & eidem labem tanto citius allaturum. Sic in ſyphiliticis ſæpe accidit ut oſſi ictu contuſo exoſtoſis, articulo lapſu diſtorto ankyloſis vel dolor arthriticus, parti quæ frigoris acerbitatem paſſa fuerit paralyſis, cuti leviter attritæ herpes &c. ex improviſo ſuboriantur.

Haud inficias iverimus quin forſan plures aliæ reperiri poſſint exceptiones ſeu anomaliæ iſtiuſmodi, ſed quas ipſi novimus candide propoſuimus. Cæteras alii impertiant, ſi quid noverint rectius iſtis, vel allatis utantur, æquo animo nobiſcum expectando, dum experientia quæ in rebus medicis rerum magiſtra eſt, certiora doceamur. Fatendum interim allatis anomaliis regulam, nedum ullis infirmari, ſed omnibus potius confirmari egregie, cum vel ex anomaliis ipſiſmet liqueat Naturam ſui conſtantem normam ſemper affectare, nec ab illa unquam vel tantillum diſcedere in anomalias, niſi vi cogatur. Hinc ergo colligere eſt propoſitam affinitatum ſcalam ſive tabellam, quamvis ſatis certa non ſit, ut plenam & perpetuam fidem impetret, ac ſaltem ſatis veram videri, ut a Medico artis gnaro ignorari non debeat, cum poſſint aliquando futura incipientis ſyphilidis ſymptomata inde præſagiri, imo etiam feliciter præverti.

Placuit ideo & in recenſendis luis venereæ ſymptomatis, & in iiſdem nunc explicandis huic normæ potius inſiſtere ceu obſervatione certa probatæ, quam ordinem ſequi arbitrarium alium quemlibet, & nullo nixum fundamento.

## Caput III.

*Symptomata Luis Venereæ confirmatæ.*

### §. I. Morbi Genitalium.

In genitalibus quatuor humores peculiariter diſtinguendi ſunt, qui veneno venereo infici, & infecti locales genitalium morbos inferre poſſunt. 1. Semen prolificum teſtium virilium; 2. Semen infœcundum utriuſque ſexus, ſcilicet proſtatarum, glandularum Cowperianarum, & lacunarum urethræ in viris; in fœminis vero proſtatarum, glandularum Cowpe-

Cowperianarum, & glandularum vaginæ; 3. Humor ſebaceus glandularum cutanearum, quæ balanum & internum præputium in viris, in fœminis vero vulvam, in utroque ſexu ani confinia obſident; 4. Humor mucoſus, qui inter tenuiſſimam cuticulam glandis, præputii aut vulvæ, cutemque ſubjectam interjacet, ſicut in reliqua corporis cute.

Itaque I. Si gonorrhœa recens antiquæ ſyphilidi ſuperaddatur impuro concubitu, ſemen, tum quod a teſtibus in veſiculas ſeminarias confluit, tum quod in proſtatis & glandulis Cowperianis ſecernitur, adventitio vitio jam corruptum ſimul etiam virus jugiter hauſturum eſt, ſanguine jam pridem infecto. Hinc ergo gliſcente in dies morbi virulentia propter fomitem continuum gonorrhœa malignior pertinaciorque & diutius fluxura eſt & ſæpius renovanda.

I. Gonorrhœa ſi qua adſit, malignior & curatu difficilior.

II. Simili de cauſa diuturniore ſeminis vitio, quod a ſanguine fovetur, limpha perluens ſeminis conceptacula in callos inſpiſſanda eſt, qui in dies majores & duriores futuri ſunt, & tandem in apoſtemata, ulcera, fiſtulas non raro abituri, ut vidimus ſupra *Cap.* 4. §. 2. *Lib. III.*

II. Imo, quod pejus, calloſa & ulceroſa.

III. Pari ratione ſi ulcuſcula cancroſa, bubo, porri aut verrucæ in genitalibus, fici aut mariſcæ in ano ſyphilidi jam ante contractæ de novo ſuperveniant impura ſed recenti venere, major ſingulorum malignitas futura eſt propter fomitem quem ſanguis perpetim ſuggeret, quam quæ a ſolo contagio recens admiſſo expectanda foret. Hinc ergo ulcuſcula acriore pure ſcatentia, magis phagædenica futura ſunt; bubo, porri &c. ſpiſſiore limpha indurati vel enutriti, contumaciores; imo vero ſingula in callos & duriores & majores plerumque deſitura ſunt.

III. Ulcuſcula, bubo, porri, calloſiores & curatu difficiliores.

IV. Quod ſi ſupponantur ſyphilitici novi contagii immunes eſſe, nihilominus tamen ſemen habent illi utrumque, tum fœcundum, tum infœcundum fermento venereo pridem inquinatum, quod a ſanguine transfunditur. Hinc ergo limpha, quæ ſeminis utriuſque promptuaria, teſtes, veſiculas ſeminarias, proſtatas, glanduláſque Cowperianas perluit, & inde tenuiorem ſeminis partem circulando haurit, idem contagium participatura eſt, quo nimium inſpiſſata in glandulis inguinalibus, ad quas confluit, reſtitatura eſt, panoſque ſeu bubones ibidem productura, de quibus ſupra *Cap.* 5. *Lib. III.*

IV. Pani ſeu bubones in inguinibus.

V. Imo vero ſi ſemen prolificum nimiam ab admiſſo contagio viſciditatem & ſpiſſitudinem contrahat, nec in teſtibus anfractuoſos & replicatos vaſorum ſpermaticorum gyros peragrare, nec a teſtibus pendulis ad veſiculas ſeminarias ſurſum aſcendere poterit. Hinc ergo futurum ut hærentis & reſtitantis copia vaſa ſpermatica diſtendantur, unde ſpermatocele; cohibito ſanguinis fluxu venoſi ſurculi in varices inflentur, unde variocele; retenta limpha pinguiore quædam teſtium loca in ſarcoſes excreſcant, unde ſarcocele; demum a ſtagnante ſangui-

V. Spermatocele, varicocele, hydrocele, vel pneumatocele teſtium.

guine vel limpha ſerum aut flatus vi extundantur intra vaginalem tunicam, unde hydrocele vel pneumatocele.

VI. Porri, verrucæ, condylomata.

VI. Si a ſemine iſtiuſmodi virulento, quod vel pollutione nocturna, vel concubitu etiam cum ſano aut ſana, vel per ſtillicidium poſt mictionem emittatur ab ipſo infecto balanus præputiumve in viris, aut vulva in fœminis ita madefiant, ut tenuioribus partibus, quæ per mediam cuticulam penetrant, ſubjectus humor mucoſus veneno inquinetur, a muco ſemel inquinato pulpoſæ baſes papillarum cutanearum quas circumfluit brevi indurandæ ſunt. Hinc ergo futurum ut papillæ cutis retenta limpha ſpiſſiore, qua nutriuntur, in porros, verrucas, condylomata ſenſim excreſcant & exporrigantur, de quibus ſupra egimus *Cap. 9. Lib. III.*

VII. Ulcuſcula cancroſa.

VII. Si vero acrior ſeminis pars in hiulcas aliquot glandulas ſebaceas irruperit, quæ in præputio, balano aut vulva frequentes ſunt, humor, qui intus latet, vitioſam inde tum ſpiſſitudinem tum virulentiam concepturus eſt. Hinc ergo ab hærentia ſpiſſioris humoris, glandularum illarum in papulas tumefactio producenda eſt; a virulentia vero acrioris, earumdem eroſio in ulcuſcula cancroſa, de quibus ſupra *Cap. 7. Lib. III.*

VIII. Nulla tamen gonorrhœa ſine novo concubitu.

VIII. Numquam tamen hactenus obſervatum fuit ſemen tantam ab infecto ſanguine ſine ullo contagio recens admiſſo virulentiam poſſe contrahere ut conceptaculis perfecte ſanis inflammandis aut exulcerandis compar fiat poſſitque adeo ulla unquam ratione gonorrhœam virulentam ex ſe de novo inferre ſine contagii acceſſione, quod in concubitu impete facto introrumpat. Poteſt tamen antiquior gonorrhœa, quæ male curata ſubſtitit, renovari ſolo vitio quo ſanguis & ſemen jam pridem infecta ſunt, ſed hæc ut patet, minoris ſunt molis.

IX. In ano naſcuntur fraga, mora, fici, mariſcæ &c.

IX. Si ea quæ ex corpore egeruntur, virulento inteſtinorum muco oblita ſint, ſebaceum humorem inſpiſſatura ſunt, qui in lacunis ano adſitis reconditur, & natura craſſior eſt ſpiſſiorque. Hinc ergo ab humore illo intra ſuo conceptacula congeſto, & ea ſenſim dilatante proditurі ſunt ad anum tumores varii, fraga, mora, ficos figura referentes, de quibus ſupra *Cap. 10. Lib. III.*

X. Vel leviores in rugis ſciſſuræ ſeu rhagades.

X. Si mucus ille, aut humor qui ab ano deſtillat vel egeritur, acrior fuerit, rugas ani quibus inſtillatur in fiſſuras eroſurus eſt. Hinc ergo rhagades ani, de quibus ſupra *Cap. 10. Lib. III.*

XI. Cæterum poſſunt etiam porri, verrucæ, & ulcuſcula cancroſa genitalium, ſicut & fraga, mariſcæ, rhagadeſque ani commode deduci ab affinitate ſola, quæ inter virus venereum & ſebaceum mucoſumque humorem genitalium & ani intercedit, qua fiat ut humores illi primario & per ſe vitioſo contagio a ſanguine immediate contaminentur, adeoque memorata ſymptomata accerſant, ſine ullo ſeminis interventu.

§. II.

## §. II. VITIA CUTIS.

Duo ſunt humores in cute, qui veneni venerei conſortium facile admittunt, *mucoſus* nempe, qui in ſpongioſis cellulis corporis reticulati cuticulæ immediate ſuppoſiti intercluditur, & *ſebaceus*, qui e glandulis ſeu potius vaſculis lacuniſve cutaneis ſenſim eructatur. Cæteros duos, qui e cute etiam ſcaturiunt, ſudorem nempe & inſenſibilem perſpirationem non moror, quoniam tenuiores ſunt, ſubtiliores & nimis aquei, ut virus venereum, quod craſſum eſt viſcidumque, aut retinere poſſint.

Itaque I. Si mucoſus humor connubio veneni venerei inquinetur, majorem inde acrimoniam contrahet, qua ſummam cutem vellicaturus eſt: hinc pruritus frequens & impetigo: Eroſis deinde fibrillis quibus cuticula cum cute alligatur, laxatam epidermidem in veſiculas miliares ſero ſalſo plenas inflaturus eſt, quæ in ulcuſcula leviora dehiſcent; hinc ſcabies. Demum creſcente malo graviores exulcerationes cuti illaturus eſt, quibus eroſa & exſiccata cuticula furfuris inſtar ſponte decidet; hinc herpes ſiccus, furfuraceus, puſtuloſus, miliaris, exedens. I. Scabies; imo etiam Herpes.

II. Cum cuticula nullibi craſſior ſit denſiorque quam in volis manuum & plantis pedum, mucoſus humor qui ſubtus latet difficilius inde effluabitur per cuticulæ ſpiracula. Diutius ergo & ideo copioſius collectus calorem & pruriginem majorem ibidem excitaturus eſt. Hinc arefacta cuticula fatiſcet in rimas ſive rhagades duras, calloſas, prurientes, ichore manantes: imo etiam latenter ſuffoſſa & a ſubjecta cute ſponte ſecedens interdum deponetur exuviæ inſtar. II. Rimæ, ſciſſuræ ſeu rhagades in volis manuum

III. Si humor idem, ſed benignioris veneni conſortio minus acer ſummam tantum cutis ſuperficiem leviſſime erodat in certis corporis locis ſeu areis intacta & illæſa cuticula, vaſa cutis ſemi-lacera guttis ſeu ſtillis pauculi ſanguinis roratura ſunt, nativa humoris mucoſi pelluciditas inquinabitur: Hinc ergo cutis maculæ planæ, non extuberantes, ephelidibus ſimiles, diſcretæ, ſi in diſcretis cutis locis humor mucoſus vitietur; latius expanſæ, ſi in pluribus locis continuis; liveſcentes, purpureæ, roſeæ, flavæ &c. pro rorantis ſanguinis copia majore vel minore, aut diverſo ejuſdem colore, nigro, rubro, roſeo, flavo &c. III. Cutis maculæ ephelidibus ſimiles.

IV. Conſtat pilos capilloſque ſingulos in rotundo vel ovali capitulo cartilagineo intra cutem latente, velut in teſta florali radicari; pluribus exilibus, mollibus, mucilagineis fibrillis ſive radiculis cum capituli fundo continuis enaſci; gradaria ſed latente harum radicularum accretione, quam lymphæ pingui & mucoſæ acceptam debent, ſuccreſcere & promitti. Inde conſequens eſt poſſe pilos capilloſque triplici cauſa morboſe defluere. IV. Ophiaſis & alopecia.

1. Si

1. Si limpha qua nutriuntur, contracta ab admiſto contagio acrimonia, tenuiſſimas capillarum fibrillas trans verſim ſuccidat demetatque, illæſis tamen radicibus primis. 2. Si acrior & magis virulenta primas ipſas pilorum & capillorum radiculas erodat & extirpet. 3. Si ulcuſcula cutis ipſasmet glandulas ſeu capitula ovalia, unde pili capillive prodeunt, depaſcantur & funditus peſſundent. Hinc areæ, ophiaſis, alopecia, capitis calvitium, imo etiam glabrities ſuperciliorum, genarum, menti cæterarumque omnium piloſarum corporis partium; quæ vitia ſunt modo quidem natura vel arte reparabilia, ut cum a prima cauſa dependent; modo vero ex toto immedicabilia, ut cum a duabus poſtremis inducuntur.

V. Unguium vitia & caſus.

V. Similiter compertum eſt ungues, qui extremos digitos ornant armantque, e papillis nerveis tentineiſve cutis ſtricte invicem unitis coaleſcere, mollibus in origine, pulpoſis, & reticulari cutis corpore circumdatis, donec firmitatem adeptæ ſint: Cæteroquin ungues ubi induruerint, accretionis plane neſcios ſola harumce radicum molliorum nutritione, quæ limphæ viſcidiori debetur, ſenſim extendi & extrorſum promitti. Igitur ſi viſcidior illa limpha, cujus appoſitione unguium radices creſcunt & explicantur, ſpiſſitate vel acrimonia nimia peccet, quas a ſeminio venereo contraxerit, molles & pulpoſas radicum fibras diſtractura, tumefactura, corroſura, exulceratura eſt. Hinc unguium ſcabrities, craſſities, hinc ad unguium radices reduviæ ſive paronychiæ, inflammationes, panaritia, ulcera; hinc demum eroſis radicibus unguium caſus.

VI. Puſtulæ cutaneæ.

VI. Si humor ſebaceus, qui vaſculis ſeu lacunis intra cutem reconditur, ut ſtillatim affuſus epidermida molliat & oblinat, veneno venereo inficiatur, 1. Inſpiſſabitur, unde conceptacula hærendo dilataturus eſt, & hinc tubercula cutanea, parva, diſcreta, dura, rotunda, parum faſtigiata. 2. Acrior fiet, unde ſummum apicem conceptaculorum in tubercula dilatatorum latenter eroſurus eſt, & hinc puſtulæ venereæ ſeu ulcuſcula cutanea, dura, calloſa, circularia, plerumque ſicca & ſine pure, aliquando tamen humida & manantia, ſquamoſa, furfuracea, flava &c. quæ in commiſſuris labiorum, alis naſi, toto capillitio partibuſque omnibus piloſis frequentia ſunt, ubi magis abundant glandulæ ſeu lacunæ ſebaceæ.

## §. III. MORBI ORIS ET NARIUM.

Humores duos in ore agnoſcimus quibuſcum virus venereum jungi amat; 1. Mucum ſcilicet viſcoſum, qui in tonſillarum cellulis glanduliſque columellæ & totius lacunaris faucium ſecernitur; 2. Sebaceum & unguinoſum humorem, qui e glandulis ſeu lacunis gingivarum & palati exudat, & quo lingua & dentes obduci ſolent, niſi detergantur. In eodem quoque cenſu numerandus in naribus mucus, qui e glan-

glandulis membranæ pituitariæ depluit, & internas nares emollit, ſi abundaverit emungendus.

*I. Ulcera faucium cum carie oſſium palatinorum.*

Proinde I. Mucus faucium, ſi ſeminii conſortium admittat, tum inſpiſſabitur, atque adeo hærendo cellulas glandulaſque quibus continetur, dilataturus eſt, venaſque circumrepentes compreſſurus, unde tonſillarum, columellæ & lacunaris faucium tumor, dolor, phlogoſis, inflammatio cum difficultate deglutienti; tum acrior fiet, atque adeo rodendo partes eaſdem exulceraturus eſt, unde tonſillarum, columellæ, lacunaris faucium ulcera dyſepulotica, maligna, cacoethea, phagedænica, quibus palatina oſſa appoſita, quæ tenuia ſunt, carie brevi tentari & abſumi neceſſe eſt, unde hiatus ad nares.

*II. Ulcera palati, cum carie fornicis oſſei.*

II. Idem dicendum de ſebaceo humore in palati glandulis ſecreto, qui ſemel infectus & ſpiſſior inde fiet, ut hærendo & conceptacula dilatando tubercula dura, diſcreta, rotunda; parum faſtigiata in palati fornice producturus eſt, inflammatoria modo vero inflammationis expertia; & fiet ſimul acrior, unde ſumma tuberculorum faſtigia eroſurus eſt in ulcera rotunda, dyſepulotica, maligna, quibus oſſeus palati fornix ſuperinductus carie ad nares uſque interdum perforabitur.

*III. Ulcera gingivarum & caſus dentium*

III. Eadem quoque humori ſebaceo gingivarum conveniunt, qui contagio venereo inſpiſſatus ſua conceptacula in tumores grandinoſos induraturus eſt, unde gingivarum tubercula; qui ſimul ex contagio eodem virulentus conceptacula indurata corroſurus eſt, unde aphthæ ſive ulcuſcula gingivarum, ſuppurationes ulceroſæ in extremis gingivis, parulides ſive abſceſſus inter gingivas & radices dentium, ac demum pure ad tenuem membranam, quæ inſtar perioſtii dentem intra alveolum conveſtit, ſenſim prorepente, dolor, vacillatio, caries, caſus dentium.

*IV. Ulcera narium & naſi depreſſio.*

IV. Nec diſpar eſt conditio muci narium, qui ſi contagio admiſſo nimium inſpiſſetur, glandulas quibus ſecernitur, dilataturus hærendo & ſenſim tumefacturas eſt in ſarcomata polypoſa, calloſa, fungoſa, ulceroſa, carcinomatodea pro diverſa limphæ nutritiæ qualitate: Si vero nimiam acrimoniam cauſa eadem adipiſcatur, eaſdemmet partes rodendo producturus eſt ulcera, phlyctænas & ozænas ſeu exulcerationes malignas, & hinc caries ſpongioſorum oſſium narium, triangularium duorum oſſium naſi, vomeriſque ipſius cui innituntur, unde corruente naſi concameratione & depreſſo acrorhinio, ſimi derepente fient, quibus ante naſus aquilinus fuerat.

*V. Sonus naſalis & aphonia.*

V. Corroſa columella; oſſiculis palatinis, ſpongioſis narium oſſibus & vomere carie exeſis; depreſſo naſi fornice, neceſſum eſt vias quibus defertur aer qui efflatur, penes amplitudinem varie immutari. Hinc ergo conſequens eſt variandum quoque vocis tonum, ut ex Muſicæ pneumaticæ theoria liquet, unde ſonus naſalis, vocis raucitas, aphonia &c.

qui-

Digitized by Google

quibus ſingulis ſymbolam quoque non raro conferunt inflatio, durities, aſperitas, eroſio & exulceratio tum tracheæ arteriæ, tum glottidis.

VI. Oris fœtor. VI. Neceſſe eſt a ſpiritu, qui e pulmonibus exſpirando educitur, purulenta miaſmata non pauca tranſeundo abripi ex faucibus, gingivis naribuſve, ſi exulceratæ ſint, atque inde olidiſſimum odorem contrahi. Hinc eſt quod ſyphilitici, qui ore vel naribus exulceratis laborant, id oleant

(*a*) *Quod ſiccæ redolet palus lacunæ,*
*Quod preſſa piger hircus in capella,*
*Quod bis murice vellus inquinatum,*
*Quod jejunia Sabbatariorum.*

## §. IV. DOLORES VENEREI.

Ad contagium venereum quod irrepit, admittendum ſe facilia præbent tria humorum genera, quæ ut artuum motioni conducant a natura comparata ſunt, nempe 1. Mucago muſcularis, qua extima muſculorum ſuperficies madet, ut lubrica fiat. 2. *Synovia* ſeu articularis mucago, quæ in juncturas inſtillatur, ne oſſium affrictus durior ſit. 3. Mucago perioſtii, qua exterior perioſtii facies oblinitur, ut ſuperjecti muſculi liberius moveri poſſint. Hinc ergo deducendi dolores omnes venerei, quibus ſyphilitici dirum in modum diſcruciantur.

I. Dolores rheumatici. Nempe I. Si mucago muſcularis venereo ſeminio gravida in conceptaculis hæreat, grandinoſos tumores excitatura eſt, unde cohibitio vel retardato ſanguinis fluxu dolor rheumaticus, tenſivus, pulſativus, cum tumore manifeſto & inflammatorio; ſi vero fluat, ſed acrior & virulenta, mordicando & ſtimulando dolorem illatura eſt rheumaticum, acrem, pungitivum, cum calore quidem, ſed ſine inflammatione. Dolores autem iſtiuſmodi hæc aut illa, plura vel pauciora loca occupant, & vagi vel fixi ſunt, prout muſcularis lympha in his aut illis, pluribuſque vel paucioribus locis afficitur, vitiumve quo peccat, permanens eſt vel mutabile; quæ ſingula varie variant pro partium conformatione & qualitate, accidentium externorum concurſu, & veneni venerei natura & indole. Cæterum ad rheumaticos dolores iſchiadici, ſicut lumbago, referendi ſunt, ut ſpecies ad genus, cum ad muſculos ambo pertineant.

II. Dolores arthritici. II. Simili modo ſi mucagine articulari ſeu ſynovia, quæ virulenta præ ſpiſſitudine hæreat, mucilaginoſæ glandulæ unde ſcaturit, inflentur, & coercito ſanguinis circuitu inflammentur, dolor arthriticus advocandus eſt, tenſivus aut pulſativus, cum articuli calore, rubore, in-

(*a*) Martial. *Epigramm.* 4. *Lib.* 4.

inflammatione: Sin vero mucagine eadem, quæ in juncturas libere quidem fluat, ſed quæ juſto acrior ſit, ligamenta alte fodicentur, dolor arthriticus inferendus eſt acer & pungitivus, cum calore quidem, at vero plerumque ſine tumore & inflammatione.

III. Si vero mucago utraque muſcularis & articularis pari vitio laboraverint, hinc ſimultaneus futurus eſt, rheumaticorum & arthriticorum dolorum concurſus, unde dolores rheumatico-arthritici, tenſivi, pulſativi, acres, pungitivi, inflammatorii, vel non inflammatorii ex cauſis prædictis. III. Dolores rheumatico-arthritici.

IV. Dolores oſteocopi, quibus oſſa frangi videntur, triplici de cauſa fiunt. 1. Si perioſtium ab hærente limpha, quæ ipſi propria eſt, infletur & præcipiti ſanguinis confluxu inflammetur, unde dolor atrox, tenſivus, aut pulſativus cum calore ſummo. 2. Si ab effluente limpha eadem ſed acriore perioſtium fodicetur & erodatur, unde dolor acer & pungitivus ſed cum calore minus urente. 3. Si ab oſſe ſubtus in exoſtoſem celeriter ſuccreſcente perioſtium vi diſtendatur & diſtrahatur, ut infra videbimus, unde dolor terebrans. IV. Dolores oſteocopi.

## §. V. MORBI OSSIUM.

Succus medullaris, qui oſſibus peculiaris eſt, tenuiſſimis, exiguis & arachnoidæis veſiculis ſecernitur & ſecretus continetur, quæ ſicut ſedem, ſic formam quoque triplicem obtinent; nempe in majoribus oſſium cavitatibus racematim congeſtæ & communi membrana veſtitæ in candelas veluti ſebaceas compinguntur; in extremis vero eorumdem capitibus in tenues floccos diſtributæ ſingulas cellulas replent, quibus foraminoſa oſſium cavitas pervia eſt; demum in denſiſſima oſſium ſubſtantia in fruſtilla minutiſſima diſgregatæ ſpatiola exiguiſſima inter lamellas ſpiſse interjecta occupant. Cæteroquin natura ſucci medullaris eadem eſt ubique, nempe oleoſa & unguinoſa; uſus idem, oſsa ſcilicet emolliendi ne ariditate diſſiliant; eadem quoque cum fermento venereo affinitas, quo ſolet facile infici, citius tamen ſeriuſve prout conceptacula externæ frigoris injuriæ magis minuſve patent: Itaque frequentiſſime ſuccus, qui in fruſtillis medullaris ſubſtantiæ lamellis oſseis interſperſæ, unde exoſtoſes carieſque oſſium duriorum; rarius, qui in floccis capita oſſium replentibus, unde ankyloſes, carieſque oſſium molliorum; omnium rariſſime, qui in medullari ſubſtantia continetur oſſium majorum cavitates occupante, unde abſceſsus carieſque in internis oſſium cavitatibus.

Sic ergo I. *Exoſtoſis*, ut Græca vox ſonat, tumor eſt oſſium, qui circumſcripto tubere ſupra confinium partium libellam extrorſum prominet. I. Exoſtoſis.

Exoſtoſium aliæ ſpuriæ ſunt, quæ ſubmolles prementi digito cedunt ali-

Digitized by Google

aliquantulum, acriterque dolent, imo etiam interdum lancinant; legitimæ aliæ, quæ duræ & renitentes non cedunt & nullo vel levi dolore ſtipantur.

1. Compertum quidem eſt iterata obſervatione ſpurias induci ſine ulla oſſis labe, ſolo tumore perioſtii ex cauſa ſupra propoſita, *paragrapho præcedente*, *n.* 4. duri, ſkirrhodes & quod oſſi ſubjecto ita adhæreat ut continuum eſſe videatur. Hinc ergo patet ratio tum quare exoſtoſes illæ ſubmolles ſint, ut quæ in parte molli fiant; tum quare acriter doleant, imo vero lancinent & carcinomatodes fiant, ut quæ in parte fiant ſenſus acutiſſimi.

2. Legitimæ vero ſubdividuntur in duo genera, alterum quidem in quos os tumens in fornicem cavum arcuatur ſubter quem numeroſæ latent cavernulæ lamellis oſſeis diſtinctæ, & ſubſtantia carnea, firma, dura, cartilaginea plenæ: Alterum vero, in quo os tumens intus plane ſolidum eſt, cæteroque oſſe candidius inſtar eboris, neque ullis cellulis, quæ conſpicuæ ſunt ſuffoſſum, ſed contra ſolito durius compactiuſque.

Liquet autem ex nota oſſium fabrica prius legitimarum exoſtoſium genus produci a fruſtillis medullaris ſubſtantiæ, quæ inter lamellas oſſeas interjiciuntur, ſi nempe ſucco medullari ſpiſſo, viſcido, virulento ita pedetentim turgeant, ut anguſta ſpatiola, in quibus recondita ſunt, in ampliores cavernulas dilatent, extimamque oſſis ſuperficiem in fornicem attollant.

Hinc ergo planum eſt 1. Cellulas, quibus in hoc exoſtoſium genere oſſa tumida multifora ſunt, nihil aliud eſſe præter ſpatiola, quæ interjecta inter lamellas oſſeas fruſtilla medullaris ſubſtantiæ recondunt, ſed jam plus æquo ampliata, diſtenta, dilatata.

2. Subſtantia carnis æmula, imo plerumque carne duriore, qua cellulæ replentur fruſtilla ipſamet repræſentari medullaris ſubſtantiæ, ſed præternaturali accretione mole aucta & indurata.

3. Exoſtoſes hujuſce generis dolere quidem, ut in quibus lædatur pars ſenſu prædita, ſed plerumque dolere lenius quam quæ ſpuriæ ſunt, quoniam pars quæ læſa eſt, obtuſiore ſenſu pollet, quam perioſtium.

4. Contra vero atrociter quandoque dolere, imo etiam interdum lancinare, ſi ſubſtantia sKirrhodes cartilaginis vel carnis æmula, qua cellulæ opplentur, in carcinoma occultam abeat, ut poteſt variis de cauſis accidere, quæ repetantur ex *Cap. 6. §. 3. Lib. III.*

Alterum exoſtoſium legitimarum genus fit uberiore nutrimento certæ oſſis parti ideo appoſito, quod ibi lamellæ oſſeæ ſero medullave aquoſiore emollitæ vel acriore ſemi-eroſæ, limphæ nutritiæ appulſui facilius cedanr. Siquidem notum eſt limphæ nutritiæ ad partem quamvis acceſſum cæteris paribus in eadem ratione augeri, qua minuitur partis ipſius reſiſtentia ad ul-

ulteriorem dilationem, ſeu quod idem eſt, qua creſcit partis mollities. Itaque ſi ſuccus medullaris, qui diſtillat a fruſtillis medullaris ſubſtantiæ oſſibus interſperſæ, acrior ſit & corroſivus in certo loco, aut ſi a perioſtio, in quo limpha ſtagnat, ſerum acrius ſubjecto oſſi infundatur, emollitione aut tacita & latente lamellarum oſſearum eroſione, locus fiet nimiæ earundem nutritioni a limpha uberius accedente, adeoque præternaturali accretioni in exoſtoſem vere oſſeam & plane ſolidam.

Hinc facile eſt colligere exoſtoſes iſtius generis dolore vacare, cum pars ipſa affecta ſenſu careat, perioſtium vero quod oſſi ſuperextenſum eadem proportione expandi neceſſum eſt, qua os ipſum mole excreſcit, ita gradaria lentiſſimaque expanſione diſtrahatur, ut inde nullus dolor excitari poſſit.

Cæterum licet æqualis ſimiliſque ſucci medullaris infectio in oſſibus ſingulis ſupponatur, tamen quædam futura ſunt oſſa, & in iiſdem oſſibus loca quædam, quæ cæteris citius tentabuntur exoſtoſi, 1. Nempe quæcunque frigori externo magis objecta ſunt, & in quibus proinde inſpiſſationi, quam medulla a veneno jam habet, accedit & altera quæ frigori debetur. Inde eſt quod exoſtoſes frequentiſſimæ ſint in dorſo utriuſque tibiæ, & in oſſe frontali ſive coronali, in ulna & extremo cubito &c. quandoquidem ea oſſium loca ſola cute conteguntur. 2. Quæcunque ictu vel caſu contunduntur, quoniam violento lamellarum oſſearum attritu decubitus medullæ virulentæ in affecta parte procuratur, unde cita labes inferenda eſt oſſis integritati.

II. *Hyperoſtoſis*, ut vox Græce ſignificat, tumor eſt oſſium ſpongioſorum, quæ ita inflantur, ut pars altera alteram non ſupereminea, ut in exoſtoſi, ſed omnes tumorem æque participent. II. Hyperoſtoſis.

Ea autem tumoris ſpecies oſſibus accidit in lue venerea cauſa triplici; 1. Quia cellulæ oſſeæ ſingulæ, quibus oſſa ſpongioſa conſtant, a contentis floccis medullaris ſubſtantiæ, ſtagnante ſucco medullari ſpiſſiore & virulento nimium ſurgentibus, extrorſum impenſius dilatantur: 2. Quia cellulæ ipſæmet ab inſtillato acriore ſucco medullari ſemi-exeſæ nutrimento, quod accedit, facilius inde cedunt, adeoque in craſſiorem molem ſenſim accreſcunt: 3. Demum quia ſimultaneo utriuſque prioris cauſæ concurſu cellulæ oſſeæ a turgeſcentibus floccis medullaris ſubſtantiæ vi dilatantur, & ab acriore ſucco medullari emollitæ uberius ſimul nutriuntur. In primo caſu mole augentur medullaris ſubſtantiæ flocci, & ideo quidem cellulæ amplientur, parietes vero cellularum exiliores fiunt. In altero neque cellulæ neque flocci majores fiunt, ſed cellularum parietes in craſſitudinem majorem excreſcunt. Demum in tertio, qui frequentiſſimus occurrit, pari paſſu flocci male creſcunt, ampliantur cellulæ & cellularum parietes craſſeſcunt.

Hinc

Digitized by Google

Hinc ergo ſequitur 1. Capita oſſium, quibus articuli conſtant, hyperoſtoſi ſæpenumero in lue venerea tumefacienda eſse, quoniam oſſium capita omnia ſunt e genere oſſium ſpongioſorum.

2. Inter cætera oſsa ſpongioſa oſſiumve capita, tum ea hyperoſtoſi maxime obnoxia eſse, quæ carne pauciſſima contecta citiſſime frigeſiunt, ut claviculæ, coſtæ, coxendices, & oſſa quæ pedum, genuum, ulnarum &c. articulos conſtituunt, tum ea quorum textura ictu, caſu, contuſione debilitata fuit.

3. Oſſa ſpongioſa oſſiumve capita hyperoſtoſi tumefieri non poſſe, quin perioſtium, muſculi & ligamenta, quibus circumdata ſunt, dolorifice diſtrahantur, magis minuſve prout accretio oſſium celerior tardiorve futura eſt, unde dolores rheumatiſmum vel arthritidem mentientes.

4. Hyperoſtoſes in tota capitum oſſeorum mole raro & vix unquam æquabiles eſſe & uniformes, ſed plerumque varie gibbas & anomale inæquales, prout inæqualis eſt eorumdem oſſium denſitas firmitaſque in diverſis locis. Hinc variæ corporis deformationes, artuumve anKyloſes, unde gibboſi, ſcambi, vari, valgi, ſcauri &c.

III. Vitia varia medullæ oſſium.

III. Medullarum ſubſtantiam, quæ in oſſium majorum meditullio latet, iiſdem morbis affici poſſe a veneno venereo, quibus cæteræ partes molles afficiuntur, liquet ex ejuſdem ſtructura, quæ ceterarum partium mollium ſtructuræ compar ex veſiculis membraneis, nervis, arteriis, veniſque perinde componitur. Morbis vero iiſdem reipſa affici liquet experientia (a) qua compertum eſt medullarum oſſium majorum ſubſtantiam ipſam quoque veneno venereo corrumpi, tardius quidem quam cæteras medullæ portiones, quia intimius recondita ab externis injuriis magis tuta eſt, quibus contagii venerei ferocia ſolet intendi; cæteroquin totuplici vitio modove: Nunc enim veſiculis, quibus componitur, medullari ſucco turgentibus quem acidius virus in ſebum inſpiſſat, duram inde & sKirrhoden firmitatem acquirit, in carcinoma tandem aliquando degeneraturum niſi virulentiæ occurratur: Nunc vero veſiculis iiſdem ſpiſſiore ſucco plenis & acriore ſtimulatis, unde naturalis ſanguinis circuitus derepente intercipitur, inflammatoriam phlogoſim vel phlegmonem contrahit, niſi reſolvatur in abſceſſum cito abituram: Nunc demum eroſis ſenſim veſiculis iiſdem a ſucco medullari, qui ſeminii acrioris conſortio corroſivam facultatem nactus eſt, ulcere maligno & eſthiomeno corroditur.

Hinc conſequens eſt 1. Dolores in oſſium meditullio excitandos eſſe quoties medulla corrumpitur, cum certis conſtet experimentis (b) medullarem ſubſtantiam ſenſu pollere; & illos proinde vere oſteoco-

pos

(a) Joan. Ch. Heyne. *Tentam. Medico-Chirurg. De præcipuis oſſium morbis.* §. 29.
(b) Memoires de l'Academie Royale des Sciences, *annee* 1700.

Digitized by Google

poſ fore, tanto quidem graviores vel minus graves, quanto nerveæ fibrillæ medullari ſubſtantiæ intextæ magis minuſve tenſæ erunt, aut contento ſucco validius vel ignavius ſtimulabuntur.

2. Ab appoſita medulla male affecta ſenſim ita vitiandam eſſe concavam oſſium ſuperficiem, quæ contigua eſt, virulentia ſucci quem inde imbibit, ut quemadmodum jam explicatum eſt *n.* 1. *bujuſce paragraphi* exoſtoſis hinc inferenda ſit, in interiore quidem oſſis facie ſubſiſtens, ſi vitium leve ſit, ad exteriorem vero extenſa, ſi vitium gravius extrorſum prorepat; modo univerſalis & toti oſſis longitudini æqualis, ſi tota medulla corrumpatur; particularis modo, & quæ ambitu annullari oſſis peripheriam cingat, ſi definita tantum medullæ pars vitietur.

3. Ichore, pure aut ſanie, quæ a corrupta medulla depluunt, ſi ſemel abſceſſerit aut ulceroſa ſit, inferius oſſis caput, quod ſpongioſum eſt, in ſimilis labis conſortium brevi deducendum eſſe, unde capitis illius hyperoſtoſis, ankyloſis, apoſtema, caries &c.

IV. In ſyphiliticis oſſa carie frequenter infeſtantur, ideo quod acrior & virulenta limpha medullave, quæ in oſſium ſubſtantiam alte imbibitur in exoſtoſi, hyperoſtoſi, & perioſtii medullæve interioris vitiis, lamellarum oſſearum nexum ita relaxet, ſuperficiem ita rodat, ſoliditatem ita peſſundet, ut oſſa cribri inſtar foraminulenta, multifariam eroſa, & ſoluto partium nexu ruinoſa carie tandem corruant & dilabantur. **IV. Caries oſſium.**

Hinc ſequitur 1. Oſſium cariem ſeminio venereo inductam dolorem quidem illaturam eſſe acrem & urentem, ſi gemina cauſa concurrat, nempe ſi ſedem habeat in parte oſſis molli & ſpongioſa, ubi abundet medullaris ſubſtantia cui ſenſus ineſt; & ſi tanta ſit humoris rodentis virulentia, ut una cum lamellis oſſeis celeri efficacia erodantur fruſtilla medullaria, vaſa quæ ad oſſa penetrant, perioſtii appendices &c. quæ inter lamellas interjecta ſunt, & quæ ſenſu pollent. Contra ſecus nullo dolore manifeſtam fore ſi fiat in parte oſſis duriore & denſiore, ubi partes ſenſu præditæ pauciſſimæ ſunt; aut ſi ab humore ignavius, debilius, tardius erodente producatur.

2. Oſſa carioſa quandoque manatura eſſe ichore fœtidiſſimo ex concurſu cauſæ geminæ, ſcilicet ſi quæ carie tentantur molliora ſunt & ſpongioſa, adeoque pluribus vaſis ſanguiferis vel limphaticis abundent; & ſi ſanguis liquidior ſeroſiorque limpham uberiorem ſuggerat: Contra vero quandoque ſicca fore cauſæ alterutrius defectu, ſcilicet ſi oſſa quæ cariem ſentiunt duriora ſint, in quibus vaſa ſint pauciora; aut ſi ſanguis ſpiſſior ſicciorque limpham parciorem ſuppeditet.

3. Cæterum cariem qualemcumque modo univerſalem fore & in toto oſſe, ſi antecedens vitium generale; modo vero particularem & in peculiari oſſi loco, ſi vitium particulare fuerit: Modo externam & ſuperficiariam,



Digitized by Google

riam, ſi externa tantum pars oſſis ab exoſtoſi exteriore, vel perioſtii inflammatione; modo internam, ſi interior oſſis cavitas ab indurata vel putreſcente medulla labefiat; modo demum internam ſimul & externam & totam oſſis ſoliditatem peſſundaturam, ſi exterior caries cum interiore in eodem loco concurrat, vel quod frequentius eſt, ſi interior ad exteriorem uſque oſſis faciem, aut exterior ad interiorem uſque oſſis cavitatem extendatur: Denique modo aream circularem occupaturam eſſe, ſi exoſtoſi vel ulceri circulari ſuccedat; modo vero annulari ambitu oſſis peripheriam labefacturam, ſi a vitio medullaris ſubſtantiæ dependeat, quod ad contiguam oſſis continentis circumferentiam traducatur.

4. Tandem in omni oſsium carie lamellarum oſſearum nexum & firmitatem peſſundandam eſſe, tanto quidem magis quamto altior futura eſt latiorve caries; omnium vero maxime ſi totam oſsis peripheriam annulari ambitu occupet. Hinc eſt quod in ſyphiliticis oſſa carioſa tam fragilia eſſe ſoleant, ut ſæpenumero in fragmenta diſsiliant & diffringantur ictu minimo aut ſaltem niſu lævisſimo, potiſsimùm ſi caries annularis totam oſsis peripheriam ambiat.

V. Oſteo-ſarcoſis. V. Oſteoſarcoſis eſt lenta & tacita oſsium emollitio, qua cartilagineam, imo etiam carneam naturam adipiſci videntur.

Poteſt ea labes ab aliis etiam cauſis oſsibus induci, quarum hic non ſatagimus, ſed producitur frequentiſsime venerea virulentia ut teſtantur exempla quæ proſtant apud Scriptores Obſervationum Medicarum, qua de re conſule Joannem Fernelium, *De abditis rerum cauſis, Lib.* 2. *cap.* 9. Jacobum Hollerium, *Obſerv. rarar. Obſerv.* 7. Petrum a Caſtro, *in Ephemerid. Acad. Natur. Curioſor. German. ann.* 1. *Obſervat.* 37. Danielem Prottentium, *Actorum Hafnienſ. volum.* 3. *Obſervat.* 24. Georgium Hieronym. VVelſchium, *in Obſervat. Medic. Obſervat.* 82. Dominicum Gagliardi, Romæ Profeſsorem Anatomicum, *Anatom. oſſium Part.* 2. *Obſervat.* 3. Ludovicum Petit, Chirurgum Pariſienſem, *Maladies des os, Tom.* 2. *Chap.* 17.

Contingit autem oſſa eo pacto emolleſcere, quotieſcunque humor virulentus, quo imbuuntur, ſolito quidem acrior, mitior tamen quam in carie, tacite diſsolvit quicquid duri, ſolidi, ac vere oſsei ineſt oſſibus, cæteras vero partes illæſas dimittit tendineas, membranoſas, veſiculoſas & vaſculoſas quæ interpoſitæ ſunt; pari modo ac ſolent ferrum & æs ab aqua ſtygia penitus diſsolvi, qua tamen mollior cera ne quidem attingitur. Sic enim partes illæ ab injuria tutæ & ſui juris jam factæ jugi ſanguinis illapſu per vaſa integra nutriri; peremni ſpirituum per nervos illibatos influxu viviſcere; mollem diſsolutorum oſsium paſtam deplere, ſtringere, conformare; uno verbo cartilaginis, imo carnis formam induere & ſpeciem ſatis apte repræſentare debent.

Hinc

Hinc ſequitur 1. Oſteoſarcoſim modo doloris expertem fore, ſi mollioribus partibus quæ in oſse latent, & quæ ſolæ ſenſu gaudent, nulla fiat injuria ab humore virulento benigniore; modo vero dolorem comitem habituram eſse, ſi humor idem malignior & magis corroſivus molliores illas partes acrius ſtimulet, vellicet, erodat.

2. Oſsa ſemel emollita tonicæ muſculorum ambientium contractioni, ſuperincumbentis reliqui corporis gravitationi, & cauſarum externarum energiæ facile ceſsura eſse, unde multiplices deformationes partium, artuumve decurtationes, qui tunc ſtatumine carent. Sic refert Prottenius ægrotum, de quo loquitur *loco ſupra laudato* annos 26. natum, in quo oſsa cerea erant & flexilia, ad ſtaturam infantis triennis decreviſse. Sic ipſe olim Toloſæ vidi in noſocomio puellam, cujus oſsa emollita & quaſi cerea ita ſenſim decurtata fuerunt ante obitum, ut corpus longitudine tres pedes vix æquaret.

3. Oſsa, quæ in carneam naturam deſciverunt, morbis omnibus, qui partium mollium proprii ſunt, obnoxia fore, ac proinde inflammationi, dolori, ſuppurationi, apoſtemati, carcinomati, gangrænæ &c. qua de re adeas ſi lubeat, Antonium Benivenium; *De abditis nonnullis ac mirandis morborum & curationum Cauſis*, 79. Alexandrum Benedictum *Anatomices Lib. 1. cap. 6.* Joannem Langium, *Medicinalium Epiſtolarum Lib. 1. Epiſtola* 42. Hieronimum Montuum, *Tom.* 3. *Anaſceves*, *cap.* 54. Thomam Bartholinum, *Ephemerid. Academiæ Naturæ Curioſior. Germaniæ*, *Decur.* 1. *ann.* 1. *Obſervation.* 38. Alhardum Hermannum Gummium *Ibid. Decuria* 1. *ann.* 3. *Obſervat.* 112.

## §. VI. TUMORES GLANDULOSI ET LIMPHATICI.

Limpha humor eſt toti corpori communis & alter a ſanguine. A corde in partes defertur ipſiſmet arteriis, ſed ab extremis illarum finibus ſecedit ut partibus infundatur & inſtilletur. Hinc redit venis peculiaribus, numeroſiſsimis, tenuiſsimis, pellucidis, arachnoide tunica veſtitis, multiplici valvularum apparatu diſtinctis in brevia internodia, non uno continuoque ductu progredientibus cæterorum vaſorum ritu, ſed per intervalla ſæpius repetita in glandulas conglobatas ſive limphaticas deſinentibus, quo velut in ſucceſsiva diverticula limpham convehunt ad deſtinatos uſus, donec tandem ſuperatis remoris omnibus in ſubclaviam ſiniſtri lateris confluat cæteroſque majores venarum ramos prope cor, cum ſanguine iterum commiſcenda. Cæterum cum limpha natura ſubpinguis & viſcida ſit, ideo cum ſeminio venereo quod ſecum devehit in ſyphiliticis, ſatis apte conſentit, ut debeat conſortii damna frequenter experiri.

Proinde I. Si limpha ſeminio morboſo contaminetur, ſtagnatura eſt in variis glandulis conglobatis, tum quia ſpiſsior moras nectet in glandula- I. Tumores varia-

 rum

Digitized by Google

rum glandularum ſtrumoſi, ſkirrhoſi, gummatoſi, carcinomatodes &c.

rum anfractibus, tum quia acrior glandulas validius ſtimulando ad ſyſtalticam contractationem adiget, qua via præcludetur. Hinc ergo futurum eſt ut glandulæ limphaticæ in collo, axillis, inguinibus, meſenterio &c. ſtagnante & inſpiſſata limpha turgidæ indureſcant in tumores circumſcriptos, rotundos, glanduloſos, ſtrumoſos vel ſtrumoſis ſimillimos, majores minoreſve, racematim vel catenatim congeſtos, duros & adhærentes, vel ſubmolles & mobiles, qui modo in ſkirrhos & carcinomata, modo vero in abſceſſus & ulcera abituri ſunt, ſi negligantur.

II. Melicerides, atheromata, ſteatomata.

II. Si limpha a ſeminio venereo viſcidior in quibuſdam limphaticorum vaſorum ramis ſeu ramorum internodiis iiſdem de cauſis congeratur, futurum ut rami quidem ſeu internodia collecta limpha turgentia in tumores novos & inaſſuetos dilatentur; tunica vero arachnoides qua veſtiuntur, ſimul fiat craſsior & in denſam cyſtidem paulatim abeat ob largius appoſitam limpham nutritiam, quæ preſsione retinebitur. Hinc ergo gummata ſive tumores cyſtide concluſi, qui prout collecta materies colore & ſpiſsitudine ad mellis, pultis, aut ſebi conſiſtentiam & ſimilitudinem acceſſerit, melicerides, atheromata, aut ſteatomata dici ſolent.

III. Nodi, tophi, ganglia.

III. Quod ſi pari de cauſa limpha virulenta hæreat intra contextum tendinearum partium quas nutrit, tum mora tum calore denſius coacta & conſtipata conſtitutura eſt tubercula varia, globoſa, dura, renitentia, ſupra partis libellam exuberantia. Hinc in perioſtio nodi, in ligamentis artuum tophi, in nervis tendinibuſque ganglia.

## §. VII. OCULORUM MORBI.

In oculis partibuſve, quæ ad oculos pertinent, proſtant humores numero multi & uſu varii, quibuſcum virus venereum conſortium multifariam inire ſolet: Nempe 1. Humor ille viſcidus & ſebaceus, qui a palpebrarum margine exſudat, quo palpebrarum oræ obliniuntur, qui dum copia aut acritate peccat *lippitudo* dicitur: 2. Humor pinguis & ſebaceus qui paucus prodit e glandula in majore oculi cantho obvia & falſo lacrymali dicta; 3. Humor limphatico-pituitoſus, qui ex externa tota conjunctivæ & corneæ faciei guttatim & inconſpicue exprimitur, ut oculi bulbus jugiter lubrefiat. 4. Lacrymalis humor, qui a glandula lacrymali in ſuperiore orbitæ pare ſita plerumque raris, aliquando crebris guttis depluit: 5. Demum humores illi limphatici natura proxime congeneres, quibus vitreus, cryſtallinus & aqueus humores debentur.

I. Palpebrarum inflammatio, lippi-

Itaque I. Si lemoſus palpebrarum humor veneno venereo acidiore inſpiſſetur, in ſuis lacunis ſtagnaturus eſt, quas in dura, renitentia, rotunda vel ovata tubercula, palpebrarum margini adſita dilataturus eſt, & hinc chalazia, grandines, hordeola palpebrarum. Si vero acriore veneno corroſi-

Digitized by Google

roſivam facultatem adipiſcatur, emiſsaria rodendo ulcuſcula ſeu puſtulas ulceroſas oræ palpebrarum illaturus eſt, & hinc palpebrarum inflammatio, lippitudo, denſitas, aſperitas, calloſitas, trachoma, ſycoſis &c. *tudo, trachoma, ſycoſis.*

*II. Encanthis, unguis ſive pterygium.*

II. Pari modo ſi ſebaceus humor glandulæ, quæ in majori oculi cantho obvia eſt, ſeminio venereo inficiatur, hinc quidem præ ſpiſſitudine ſtagnando ſua conceptacula dilataturus eſt, unde glandulæ inflatio & phlogoſis: Hinc vero præ acrimonia rodendo varia ulcuſcula ibidem excitaturus eſt, unde glandulæ ejuſdem exulceratio. Utroque nomine ea glandula, ſi malum protrahatur, inſpiſsata limpha nutritia nimium excreſcens ad pupillam ſenſim exporrigenda & præter fœdam deformitatem viſui non parum offectura, unde encanthis, unguis ſive pterygium.

*III. Epiphora, ophthalmia.*

III. Similiter ſi humor ſubviſcidus & pituitoſus, qui e vaſculoſis conjunctivæ lacunis erumpit, veneno inquinetur, ſpiſsitudine quidem emiſſaria dilaturus eſt in tubercula miliaria, dura, renitentia, conferta, quæ ſanguinis vias anguſtando inflammationi locum datura ſunt, unde Epiphora & Ophthalmia: Acritate vero ſummum tuberculorum apicem eroſurus in ulcuſcula minutiſsima, phlyctænoidea, phagedænica, unde ophthalma ulceroſa omnium contumaciſsima.

*IV. Albugines, phlyctænæ, ſtaphylomata.*

IV. Nec diſpari modo humor viſcidus congener, qui e lacunis corneæ emanat, veneno ſimili infectus, ſi ſpiſsior lente hæreat, emiſsaria ita oppleturus eſt, ut opacitatem vel tota cornea vel varia corneæ puncta contractura ſint, unde leucomata, albugines, ſive nubeculæ: Si vero copioſius celeriuſque ſtagnet, emiſsaria eadem ita inflaturus, ut ſingula faſtigianda ſint in tubercula minutiſsima ſeu miliares papulas cum levi phlogoſi & uredinis ſenſu, unde phlyctænæ corneæ: Demum ſi acrior papulas eaſdem ſenſim ulterius erodat; puſtulas totidem circulares, cavas, phagedænicas producturus eſt, quæ in ulcera maligna & cacoethea, imo in ſtaphylomata non raro deſituræ ſunt, niſi medicina cito paretur.

V. Fatendum ſane lacrymalem quoque humorem recenſitis palpebrarum, adnatæ & corneæ vitiis ſymbolam nec efficacem collaturum eſse, quotieſcunque ſeminio venereo gravidus futurus eſt, ut qui partes illas madefaciat perpetuo atque adeo noxam eiſdem inferre tanto magis valeat. At vero experientia conſtat lacrymalem humorem cæteris humoribus, de quibus hactenus, & tardius & minus infici venereo ſeminio, quoniam cum tenuior ſit ſeroſiorque, contagii viſcidioris miſcelam pertinacius reſpuit & refugit.

*VI. Fiſtula lacrymalis ſive ægilops.*

VI. Si puris acrioris particulæ ab eroſis, ſuppuratis, ulceroſis palpebris adnata cornea decerptæ una cum lacrymali fluido in ſaccum naſalem deferantur, internam ſacci faciem brevi eroſuræ ſunt, unde fiſtula lacrymalis ſive ægilops. Poteſt tamen morbus idem aliis quoque cauſis & ſine prævio oculorum ulcere inferri, nempe papula venerea intra ſacci

naſalis cavitatem enata, quæ ſuppuretur; exoſtoſe oſſium naſi, quæ ſaccum comprimendo lacrymarum ſtagnationi & putreſcentiæ anſam præbeat; cariæ oſſis unguis a fomite venereo, quæ ſuperjectum ſaccum naſalem exulceret &c.

VII. Hæmalops, inflammatio interna, hypopyon. VII. Si virus ad humorem vitreum, cryſtallinum aqueumve penetraverit, & acidius ſit, præternaturalem illorum humorum inſpiſſationem inductum eſt, unde glaucoma, ſuffuſio ſeu barbaris *cataracta*, aut inanis villorum in aere volitantium ſpecies: Si vero acrius, eorumdem humorum vaſa tunicaſque multifariam exulceraturum, unde ſuggillatio ſive hæmalops, inflammatio ſeu ophthalmia interna, abceſſus, hypopyon, totius oculi ſuppuratio &c.

VIII. Gutta ſerena, cæcitaſque. VIII. Demum in ſyphilide haud raro accidit viſus immutatio, cæcitaſque a nervorum opticorum paralyſi, quæ barbaris *Gutta* ſeu *Fluxio ſerena* ideo dicitur, quod in oculis omnia ſint perſpicua & pellucida. Porro autem contingit in ſyphilide nervos opticos ideo reſolvi, vel quod obſtruantur ſpiritibus veneno inſpiſſatis, quod rarius eſt, vel quod comprimantur arteriolis interſperſis, quæ ſanguine ſpiſſiore turgent; nodis gangliiſve obortis in tunica qua veſtiuntur; aut exoſtoſibus quæ foramini oſſeo, qua tranſeunt, innaſcuntur; quæ frequentiora ſunt.

## §. VIII. MORBI AURIUM.

Cerumen aurium in alveario ſeu meatu auditorio ſecretum unicus humor eſt, qui auribus peculiaris ſit. Etſi ſulfureum ſit & mellis inſtar viſcidum, quo nomine cum veneno venereo congener eſſe videtur, ideo tamen cæteris corporis fluidis & rarius & tardius infici ſolet, quippe quod acidi venerei conſortium vel refugiat vel hebetet innato amarore. Inficitur tamen quandoque & hinc *prior* claſſis morborum venereorum, qui auribus proprii ſunt.

Præterea oſſa interioris auris clauſtra, variaque oſſicula ibi latentia exoſtoſes, hyperoſtoſes & caries a ſyphilide experiuntur, perinde ac cætera oſſa, imo etiam frequentius, ſaltem ſi ulcuſcula venerea fauces vel tonſillas infeſtent, propterea quod expirati aeris pars tubi sEuſtachianis ſeu aquæ-ductibus in cavitates tympani deducta illuc una ſecum deferat non pauca virulenta miaſmata, quæ ab ulceroſis locis abripit tranſeundo, & hinc claſſis *altera* morborum venereorum, qui ad aures pertinent.

I. Fiſſuræ, herpetes, ulcuſcula in meatu auditorio. Itaque I. Cerumen aurium, ſi quando contagium conceperit, inde quidem ſolito ſpiſſius, ſtagnaturus eſt in ſecretoriis lacunis, tanta copia ut dilatatis conceptaculis compreſſiſque idcirco venis juxta repentibus phlogoſis, inflammatio, dolor in meatu auditorio excitanda ſint, in

in abſceſſum non raro abitura : Inde vero ſolito acrius internam meatus ejuſdem cavitatem ita eroſurum, ut fiſſuris, rhagadibus, ulcuſculis multifariam defœderetur in herpetes malignos, imo etiam in ulcera cacoethea ſæpe degeneraturis. Hinc ergo alterutro nomine ab auribus fluxura ſunt pus, ichor, ſanies &c.

II. Oſsa internæ auris præter generales cauſas exoſtoſeos & hyperoſtoſeos, quas cum cæteris corporis oſſibus communes habent, patent etiam cauſis aliis peculiaribus, videlicet tetris halitibus qui a faucibus ulceroſis per tubas Euſtachianas ſeu aquæ-ductus in aurem internam penetrant inter exſpirandum, & qui oſsa obvia miaſmatis virurentis, quibus gravidi ſunt male afficiunt. Hinc ergo ſyphiliticis ſæpe adfuturæ ſunt exoſtoſes in fornice oſseo tympani, ſinus maſtoidis, labyrinthi &c. vel hyperoſtoſes quatuor oſſiculorum auditioni inſervientium, incudis, mallei, ſtapedis & oſſis orbicularis. II. Exoſtoſes vel hyperoſtoſes oſſiculorum auditioni inſervientium.

III. Ea oſsa exoſtoſi vel hyperoſtoſi tumefacta a virulenta limpha, qua imbuuntur, ſenſim erodenda ſunt & tacita carie exedenda ex cauſis ſupra allatis §. *V. n. IV.* Hinc ergo futurum eſt tum ut pus ſeu potius ichor fœtidum & graveolens a carioſis oſſibus defluat in tympanum, & eroſa membrana tympani e meatu auditorio ſtillatim ſcaturiat; tum etiam ut una cum pure non raro prodeant oſſicula integra, quæ auditioni conducunt vel ſaltem eorumdem fragmine, aut varia oſsea ſamenta a fornice internæ auris eroſione decidua. III. Ulcera in aure interna.

IV. Sanguis in ſyphilide ſæpe ſtagnat in encephalo lentore nimio, ut infra videbimus §. *IX. n.* I. ubi de capitis gravitate. Hinc ergo neceſſum eſt ſanguinem recto itinere retardatum in laterales arterias divertere, quæ a carotidibus ortæ auri internæ proſpiciunt; ſingulos earum ramos per auris interiora perreptantes & nervis acouſticis appoſitos impenſius dilatare; motuſque, quo ſaliunt, vehementiam adeo intendere, ut in nervos acouſticos valide arietando inaſsueta ſuccuſſione eamdem in aure impreſſionem producant, quæ a motu aeris tremulo ſolet excitari, cum ſonus percipitur. Hinc falſa & importuna ſoni auditio, qui pro varia nervorum tenſione & vibratilitate, aut frequentiore vel rariore arteriarum pulſu, modo continuus & acutus futurus eſt, & *ſibilus*, modo continuus ſed gravis, & *murmur*, modo demum interruptus & intermittens, & *tinnitus* appellatur. IV. Sibilus, murmur, tinnitus.

V. Denique baryecoia ſive gravitas auditus, imo etiam ſurditas quandoque contingit ex lue venerea, ſeu quod oſſicula, carie exeſa jam perierint, vel ſaltem hyperoſtoſi tumefacta ſolitis muniis imparia ſunt; ſeu quod acoſtici nervi craſſioribus ſpiritibus obſtruantur, vel comprimantur arteriis nimium turgentibus, nodis aut gangliis juxta enatis, exoſtoſibus oſſium per quæ tranſeunt &c. qua de re vide quæ ſupra dicta ſunt de cæcitate *paragrapho præcedente n. VIII.* V. Baryecoia & ſurditas.

## §. IX. LÆSIONES FUNCTIONUM.

Cætera quæ ſuperſunt brævius perſtringemus , & ne totam pathologiam compilaſse videamur, læſæ cujuſcumque functionis cauſam tantum indicabimus. Curabimus tamen ne fiamus obſcuri, dum breves eſse laborabimus , a quo propoſito ideo confidentius ſperamus non aberraturos eſse , quod mox dicta dicendis haud parum lucis afferant , utpote quæ utraque perinde dependeant a ſimili efficacia veneni ejuſdem , quod humores quoſvis limphaticos & vitioſa ſpiſſitate , & acrimonia corroſiva ſimul impertiat & pervertat.

I. Læſio functionum animalium, unde? Itaque I. Functiones animales ſeu functiones illæ, quæ exercentur ope organorum in capite latentium , lædi poſsunt in lue venerea multiplici de cauſa 1. Tumoribus præternaturam genitis, exoſtoſi vel carie alterutrius tabulati oſſium quæ ſuperiorem vel inferiorem cranii partem componunt ; nodis gangliiſve pericranii aut meningum ; hydatidibus vel tuberculis plexuum choroidæorum ; skirrho glandulæ pituitariæ , quæ inſidet ephippio; apoſtemate vel tumore gummatolo in encephalo &c. 2. Hæmoſtaſia , ſeu ſanguinis ſtagnatione & hærentia , ſive fiat ſola ſanguinis ſpiſſitudine , vel recenſitis obicibus ſanguinis fluxum retardantibus. 3. Vitioſa ſpirituum animalium craſſitie, unde & parcius ſecernuntur & fluunt lentius in partes.

1. Capitis gravitas. Hinc 1. Capitis gravitas ſive *καρηβαρία* , ſi ſanguis ſtagnet & hæreat in toto cencephalo.

2. Clavus & ovum. 2. Clavus & ovum, ſi exoſtoſis carieſve partem oſsis cujuſdam occupet ; ſi nodus in pericranio, ſi tubercula vel puſtulæ adſint in quadam meningis parte ; ſi quod alicubi lateat apoſtema ; ſi ſanguis ſola ſpiſsitudine hæreat in loco quodam, aut acriorem limpham dimittat.

3. Hemicrania. Hemicrania ab iiſdem cauſis, ſed quæ latiorem capitis partem obſideant, ac plerumque dimidiam.

4. Cephalæa. 4. Cephalæa ſeu cephalalgia, *gravativa* quidem aut *pulſativa* , ſi arteriæ meningum ſanguine hærente turgidæ cerebrum ſubjectum dilatatione premant, vel pulſu validiore membranas quatiant ; *pungitiva* vero & *mordicans*, ſi acriore ſero eodem effuſo meninges dolofice ſtimulentur.

5. Vertigo. 5. Vertigo , *ſimplex* quidem ſi ſanguis a cerebro propter hæmoſtaſiam præcluſus in oculos copioſius fluat per arterias collaterales, & arteriolarum retinæ intextarum pulſatorium motum ita intendat, ut inde fibrillæ nerveæ juxta ſitæ motu tremulo ſuccutiantur ; *tenibricoſa* vero , ſi fibrillæ eædem præ compreſsione nimia ſpiritibus admittendis impares fiant.

6. Spaſmus. 6. Spaſmus , ſi quæ arteriæ cerebri ſanguine nimium turgidæ validius pulſent , ſpirituſque in nervos obvios majore continuo impetu propellant : *Motus* vero *ſpaſmodici* , ſi ex variabili variarum arteriarum

tur-

Digitized by Google

turgeſcentia variabilis quoque ſit earumdem arteriarum pulſus, unde ſpiritus ad has illaſve partes varie amandentur.

7. Epilepſia, ſi ea accidit hæmoſtaſia in encephalo, qua fibræ quidem interni ſenſorii compreſsione cerebri relaxentur, unde ἀναισθησία; ſed qua tamen ſpirituum ſecretio permittatur naturali ferme compar, qui arteriarum turgentium pulſu in nervos præter naturam agantur, unde ſpaſmus vel motus ſpaſmodicus. *7. Epilepſia.*

8. Paralyſis, ſi mollia nervorum principia vel infarciantur lympha, cui devehendæ vacant, & quæ ſpiritus animales conſtituit; vel exoſtoſibus, nodis, gangliis, vaſiſve ſanguiferis nimium turgentibus ita comprimantur, ut ſpiritus influxuros nequeant admittere. Tertiam enim cauſam, cui paralyſis ſolet interdum adſcribi, concidentiam ſcilicet nervorum, qui collapſu parietum molliorum impervii fiant, locum in ſyphiliticis nullum habere ideo cenſemus, quod ea ſit ſeminii venerei indoles, non quæ partes emollire & relaxare poſsit, ſed e contra quæ eaſdem denſet, aſtringat, induret. *8. Paralyſis.*

9. Artuum ſuſpenſorum tremor, quem ſpecie geminum diſtinguendum eſse arbitramur, alterum, in quo pars quæ tremori obnoxia eſt, viribus ſuis deſtituitur; alterum, in quo pars affecta pollet robore nativo. Fit ille quoties ſpiritus per nervos allatis de cauſis ſemi-occluſos æquo parcius influunt, quam ut adverſus ſuſpenſorum artuum pondus contraniti valeant; ac proinde cauſa cæteroquin congener, gradu tantum differt a paralyſi quacum plerumque conjungitur, quoties illa invadit vel deſinit. Hic vero toties producitur, quoties fibrillæ nerveæ aridiores ita tono tenduntur, arteriæque quæ interrepunt, tam fortiter ſimul oſcillant, ut neceſse ſit pulſu validiore nerveas fibrillas, quæ ſolito vibratiliores ſunt, ſubinde quaſsari, ſpirituumque influentium momentum alternatim intendi, ex quo efficitur ut artus illi motu tremulo ſuccutiantur, qui niſu tonico atque adeo vi æquilibri ſuſpenſi poſsunt leviſsimo momento huc vel illuc impelli. *9. Artuum tremor.*

10. Hydrocephalus, ſi glandula pituitaria, quæ ſellæ Turcicæ ſive ephippio inſidet, ſkirrhodes fiat, & ideo limphæ, quæ a ventriculis cerebri defluit, viam deneget; aut ſi tumefacta quævis in encephalo loca naturali ſanguinis motui officiant, unde præternaturali ſeri decubitus. *10. Hydrocephalos.*

11. Agrypnia, ſi æger doloribus acutiſsimis, rheumaticis, arthriticis, oſteocopis &c. diſcrutietur. *11. Agripnia.*

II. Functiones vitales, quæ fiunt ope organorum contentorum in pectore, depravari ſolent in ſyphilide variis de cauſis. 1. A tuberculis vel gummatis in pulmonum ſubſtantia latentibus, ſive cruda ſint, ſive ſuppurata; 2. Ab acrimonia, quam trachealis humor morbo contrahit; 3. Ab hæmoſtaſia ſanguinis in pulmonibus, ſive ſoli cruoris ſpiſſitudini, ſive oppoſitis in pulmone obicibus debeatur; 4. A ſarcomatis *II. Leſio functionum vitalium unde?*

ſive

ſive polypis veris, qui e carneis cordis columellis in ventriculorum cavo ſuccreſcunt; 5. A limphaticis concretionibus, ſeu polypis ſpuriis ibidem genitis; 6. Ab hydrope, abſceſſu vel exulceratione pericardii.

1. Aſthma. Hinc ergo 1. Dyſpnœa, aſthma, orthopnœa, quæ gradu tantum differunt; nempe ſi ſanguis in pulmonibus hæreat, vel præ ſpiſſitate tardius fluens, vel objectis obicibus ſive tuberculis retardatus.

2. Tuſſis. 2. Tuſſis, ſi trachealis humor acrior ab admiſto morboſo ſeminio internam bronchiorum tunicam validius ſtimulet.

3. Hæmoptoe. 3. Hæmoptoe ſeu Hæmoptyſis, ſi ſtagnantis ſanguinis copia vel æſtuantis rareſcentia vaſa ῥήξει diſcindantur, vel acrimonia trachealis humoris διαβρώσει eroantur.

4. Vomica. 4. Vomica, ſi qua gummata aut grandiora tubercula in abſceſſum latentem tacita ſuppuratione abeant, unde pus diſciſſa vel eroſa cyſtide tandem erumpat.

5. Phthiſis. 5. Phthiſis ſi vomica aperta tuberculave ſuppurata, vel eroſio bronchiis a tracheali humore ſenſim illata in ulcus malignum, cacoethes, dyſepuloticum degenerent, ut in pulmonibus fere perpetuum eſt.

6. Cordis tremor & palpitatio. 6. Cordis tremor & palpitatio, ſi qua externa repagula comprimendo cordis dilatationi obſtent, ut hydrops, abſceſſus, exulceratio, ſarcoſis pericardii; ſi qua obturamenta interna obſtruendo ſanguinis egreſſum e corde retardent, & cordis contractionem ideo reprimant, ut polypi veri, concretiones polypoſæ, ſarcomata majorum arteriarum, infarctus pulmonum &c. Denique ſi qua convulſio carnearum cordis fibrarum motum earumdem refrænet pervertatve, ut in ſpaſmo aut motu ſpaſmodico, ſive idiopathicus, ſive ſympathicus fuerit.

7. Syncope. 7. Syncope, lipothymia, aſphyxia ab iiſdem cauſis, ſed quæ potentius agant, & cordis ſyſtolen vel diaſtolen quoad ſenſum aliquandiu ſufflaminent.

8. Intermiſſio pulſus. 8. Inæqualitas & intermiſſio pulſus ab iiſdem quoque cauſis, quibus cordis tremor & palpitatio, ſyncope, lipothymia & aſphyxia inferuntur.

III. Læſio functionum naturalium, unde? III. Functiones naturales, quarum exercitium debetur organis in abdomine contentis, perverti poſſunt in lue venerea cauſis ſequentibus: 1. Vitio ſtomachalis & inteſtinalis limphæ morboſo fomite inquinatæ; 2. Vitio ſimili bilis & ſucci pancreatici ab eodem contagio; 3. Skirrho glandularum conglobatarum, quæ diverſas abdominis partes, potiſſimum vero meſenterium obſident; 4. Hæmoſtaſia, ſive ſpiſſitate ſola ſanguinis, ſive multiplici viſcerum infarctu inducatur.

1. Anorexia, ſive inapetentia. Hinc 1. Anorexia ſeu inappetentia, & apepſia ſeu indigeſtio, ſi ſtomachalis limpha ſolito ſpiſſior vel naturali craſi ſeu indole degener

ver nec fami excitandæ, nec fermentandis & coquendis cibariis compar ſit.

2. Vomitio aut ſingultus, ſi limpha eadem corroſiva ſimili vitio contaminet chylum quem conficit, unde vellicata quidem nervea totius ventriculi tunica vomitio; unde vero ſtimulato orificio tantum ſuperiore ventriculi ſingultus. 2. Vomitio aut ſingultus

3. Affectio hypochondriaca, ſi ad ea ſymptomata quæ vitioſus & acrior chylus poteſt producere, ventriculum & inteſtina pungendo ac irritando, & ſanguinem in quem transfunditur inſpiſſando, cæteraſque anxietates quæ a ſeminio venereo producuntur in univerſo corpore, accedat ea mentis diſpoſitio ad melancholicum delirium vergens, quæ ad affectus hypochondriaci eſſentiam pertinet. 3. Affectio hypochondriaca.

4. Diarrhœa ſive alvi fluxus, ſi chylo, qui a ventriculo acrior defluit, aut inteſtinali limpha, bile ſuccove pancreatio, quæ veneno venereo inquinantur, ad motum periſtalticum citatiorem inteſtina ſollicitentur; *ſtercoracea* quidem, ſi ſolæ fæces deturbentur; *ſeroſa*, ſi a glandulis inteſtinalibus ſerum uberius irritatione exprimatur; *bilioſa*, ſi cauſa eadem fluxilior & copioſior bilis ab hepate extorqueatur; *linterica*, ſi alimenta nondum confecta vel male confecta e ventriculo exeant; *cœliaca*, ſi chylus a venis lactis excluſus propter ſkirrhos glandularum meſenterii in fæcibus retineatur, & una cum illis egeratur. 4. Diarrhœa.

5. Obſtructiones & infarctus jecinoris, lienis, pancreatis &c. ſi bilis, limpha lienaris vel ſuccus pancreaticus ſpiſſitate peccent, & in ſuis hæreant conceptaculis. 5. Obſtructiones jecinoris, lienis, pancreatis.

6. Icterus, ſi bilis a ſecretione præcluſa in ſanguinem exundet; *flavus* quidem, ſi bilis flava; *niger* vero, ſi nigra ſit. 6. Icterus.

7. Hydrops aſcites ſive abdominis, ſi ſanguis venoſus obſtructione hepatis, ſplenis & pancreatis retardatus ſerum quo turget, guttatim dimittit in cavum abdominis. 7. Hydrops.

8. Hæmorrhoides, ſi compreſſio venæ portarum ab hepate obſtructo vel ſkirrhode tanta ſit, ut cum via vix pateat ſanguini ab hæmorrhoidalibus venis regredienti extrema capillamenta hærente ſanguine nimium diſtenta ad ani ambitum in varices dilatanda ſint. Illæ autem hæmorhoides cæcæ, fluentes, calloſæ, inflammatæ, ſuppuratæ, ulceroſæ aut carcinomatodes futuræ ſunt variis de cauſis, quarum diſquiſitio non eſt hujus loci, ſed ex peculiari hujuſce morbi theoria repetenda eſt. 8. Hæmorrhoides.

IV. Functionum univerſalium læſio poteſt in ſyphiliticis cauſas ſequentes agnoſcere. 1. Vitioſam acrimoniam limphæ nutritiæ morbo infectæ; 2. Parciorem & lentiorem ſpirituum influxum per nervos; IV. Læſio functionum univerſalium, unde?

3. Mi-

3. Minorem ſanguinis attritionem & fermentationem; 4. Copiam recrementitiorum aut excrementitiorum humorum, qui in ſanguinem propter viſcerum infarctus reſtagnant.

1. Marcor & atrophia.

Hinc igitur 1. Marcor, atrophia, maraſmus, ſi limpha nutritia acrior & corroſiva partes nedum nutriat, ſed potius deradendo extenuet & emaciet.

2. Virium languor.

2. Virium languor, proſtratio & imbecillitas, ſi ſpiritus ad partes muſculoſque præſertim & parcius & lentius fluant; *parcius* quidem, quia in cerebro parcius ſecernuntur; *lentius* vero, quia craſſiores ſunt.

3. Vultus pallor & decoloratio.

3. Decoloratio, pallor, livor vultus, unde in fœminis chloroſis; ſi ſanguis craſsior & minus attritus ignavius, fermentetur, adeoque colore minus florido vultum pingat; aut ſi bilis ita redundet, ut mucoſus humor cuticulæ ſubjectus, quocum confunditur, vitioſo colore inficiatur.

4. Febres intermittentes.

4. Febres intermittentes, ſi cacochylia a ventriculo primiſque viis in ſanguinem traducta, aut amurca recrementorum quæ in ſanguine retinentur, ſolitam circulationis œconomiam pervertant.

5. Febres lentæ.

5. Febres lentæ ab iiſdem cauſis ſed contumacioribus, vel quod frequentius eſt, a doloribus atrocibus, ab exulcerationibus variarum partium, a gummatis, nodis aut exoſtoſibus putreſcentibus, ab abſceſsibus internis &c. quæ ſingula in lue venerea inveterata plerumque perpetua ſunt.

V. Læſio functionum, quæ mulierum propriæ ſunt, unde?

V. Denique læſio functionum, quæ mulieribus propriæ ſunt, dependere poteſt in lue venerea a multis cauſis. 1. A vitio limphæ lacteæ ſeu lactis mammarum, quod viſcidius & acrius eſt ab admiſto veneno; 2. A ſimili vitio limphæ lacteæ ſeu lactis uteri, cui periodicus catameniorum fluxus debetur; 3. A vitio limphæ, qua turgent oviformes veſiculæ ſive ovula, quæ in fœmininis teſtibus ſive ovariis latent, & prima ſunt concepti embryonis incunabula.

1. Cancer mammarum.

Hinc igitur 1. Cancer mammarum, ſi limpha lactea viſcidior in veſiculis mammarum hæreat, & hærendo in ſkirrhum dolentem induretur ſive cancrum; *occultum* quidem, quandiu congeſta materies in quiete duratura eſt; *apertum* vero & *exulceratum*, ſi limpha eadem virulenta concepto rareſcentiæ niſu tumore exulceret.

2. Suppreſſio menſtruorum.

2. Suppreſsio menſtruorum, ſi defectu limphæ lacteæ uteri, quæ præ ſpiſsitudine a ſecretione penitus arceatur, nec impleri veſiculoſa uteri conceptacula, nec comprimi venæ uterinæ appoſitæ, nec laterales earum appendices dilatari, inflari, extremo fine dehiſcere poſſint, ut ſanguis menſtruus more ſolito effundatur.

3. Fluxus

3. Fluxus nimius menſtruorum, ſi vitio limphæ ejuſdem quæ ſe-
cer-

Digitized by Google

cernatur, quidem, ſed quæ præ ſpiſſitudine non excernatur veſiculoſa eadem conceptacula ita diſtendantur, venæ appoſitæ ita comprimantur, appendices cæcæ continuo ita dilatentur & hient, ut ſanguis jugi fluxu manaturus ſit. Poteſt quoque affectus uterque, ſuppreſſus ſcilicet & nimius catameniorum fluxus a gravioribus morbis induci, *ſuppreſſus* quidem a sKirrho vel carcinomate; *nimius* vero ab eroſione vel ulcere uteri. immodicus eorundem.

4. Fluor albus ſive muliebris; ſi limpha eadem acrior & ideo largius ſecreta, e conceptaculis perenni & uberi fluxu ſcaturiat; vel ſi nimia & diuturna compreſſione quam vaſa ſanguifera patiuntur a vicinis tumoribus uteri; vel ab uterinis collis ſpiſſiore lacte turgentibus, tenue cruoris ſerum in uteri cavum jugiter & ubertim extillet. 4. Fluor albus.

5. Inflammatio, ſi ex ſubitanea colorum uterinorum ab hærente lactea limpha dilatatione, ita derepente ſufflaminetur ſanguis per venas recta fluens, ut a via præcluſus impete facto in limphatica vaſa ab extremis arteriis prodeuntia cogatur irrumpere. Ea autem uteri inflammatio in abſceſsum, aut quod pejus eſt, in gangrænam abitura eſt, niſi depletis vaſis & reſolutis obicibus devio ſanguini via cito reſtituatur. 5. Inflammatio uteri.

6. Ulcus uteri, quod poteſt gemina cauſa induci; 1. Suppuratione & apoſtemate, ſi inflammatio, de qua modo, in abſceſsum verſa, aut ſi atheroma, ſteatoma, meliceriſve, quæ in ipſis uteri tunicis latent aut juxta adnaſcuntur, ſuppurata in uteri cavitatem aperiantur: 2. Eroſione, ſi ſemen ab infecto viro admiſsum, ſi menſtrua quæ periodice prodeunt, ſi fluor albus, quo uterus non raro madet, ſeminio morbifico contaminata internam uteri faciem exulcerent. 6. Ulcus uteri.

7. SKirrhus uteri, ſi limpha lactea lente congeſta intra ſua cola firmiter indureſcat. SKirrhus autem in carcinoma ſæpe degeneraturus eſt, ſi limpha acrior ad niſum rareſcentiæ concipiendum comparata ſit, unde dolor, lancinatio, exulceratio gradarie ſuccedant. 7. Skirrhus uteri.

8. Tophi, sKirrhi, tumores ovariorum, ſi limpha, qua opplentur veſiculæ pellucidæ, ſphæroides, cellulis ſingulatim coercitæ, quæ inferiorem ovariorum partem diſtinguunt, & *ovula fœminina* dictæ, vel qua perluitur ac turget ſuperior eorumdem ovariorum pars mollis pulpoſa, ſucco plena, unde dependent ovula deſcripta, præter naturam ita craſseſcat ab inſpirato veneno venereo ut in tophos, sKirrhoſve induretur, numero, mole, figura, ſitu varios, & in carcinomata quandoque degeneres variis de cauſis ſupra recenſitis, *Lib. III. Cap. 6. §. 2.* 8. Tophi, skirrhi, tumores ovariorum.

9. Ovariorum hydatides, hydrops, abſceſsus, ſi tubercula in ovariis genita ex cauſa venerea ſanguini aut limphæ regreſsui ita obſtent, ut ſerum latenter dimittatur in varias ovariorum cellulas, aut in ovula variis cellulis concluſa, unde *hydatides*, vel in ipſum ovariorum contex- 9. Hydatides, hydrops, abſceſſus ovariorum.

textum exundet, unde *hydrops*, quorum utrumque malum in abſceſſus anomalos haud raro degeneraturum eſt.

10. Sterilitas. 10. Sterilitas, ſi menſtrua ſuppreſſa, nimiave, fluor albus nimius; uterus exulceratus, sKirrhodes aut carcinomatodes, conceptioni obſtent; vel ſi citra ullam uteri labem ovaria morboſe tumefiant, aut oviformes veſiculæ indureſcant & fœcundationi ineptæ fiant.

11. Frequens abortus. 11. Frequens abortus, ſi conceptus embryo virulenta acrimonia lactis uterini, quo enutritur, cito contabeſcat.

12. Partus fœtuum ſemiputrium. 12. Partus fœtuum ſqualidorum, eryſipelate rubentium, ſemi-putrium, ulceroſorum &c. ab eadem cauſa, cum virulenta materni ſanguinis indoles tenellum embryonis corpuſculum celeri labe perdat, peſſundet, deſtruat.

---

# Caput IV.

*Diagnoſis Luis venereæ confirmatæ.*

In diagnoſi duo inquirenda ſunt, an æger lue venerea vere laboret? Deinde quali laboret, & an laboret ſola? Nempe I. An vere laboret, tum ne magno patientis infortunio, nec parvo medicantis dedecore umbra pro corpore, larva pro morbo oppugnetur; tum ut naſcens hydra, ſi forſan lateat, in incunabilis ocyus opprimatur, antequam adoleſcat: II. Qualis adſit lues & an adſit ſola; ut morbo compar paretur medicina, ſimplici ſimplex, multiplex multiplici; vel ſi remedia repugnantia fuerint, ſaltem ut prius profligato morborum altero, qui curatu facilior eſse videbitur, liceat inde alteri, qui pertinacior eſt, tanto facilius mederi.

## †. I. An æger lue venerea vere laboret?

De præſentia luis venereæ judicium anceps & difficile eſſe. Judicium de præſentia luis venereæ ſolet eſse plerumque & anceps & difficile, 1. Quod ſymptomata luis venereæ, quæ ſupra recenſita ſunt, pleraque cum aliis quoque morbis ita communia ſint, ut ad luem veneream nullo potiori jure quam ad morbos alios pertinere videantur, neque adeo poſsint luem veneream potius quam morbos alios indicare.

2. Quod ſymptomata cætera, numero pauca, quæ lui ita propria ſunt, ut ſoli conveniant, inveteratæ tantum, ſed raro incipienti accidant, atque adeo inveteratam quidem demonſtrent, nullius vero uſus eſse poſsint ad recentem & incipientem deſignandam, quod tamen votorum ſumma eſset.

3. Quod ea ſit luis venereæ indoles, ut ſemel concepta nativæ ægrotan-

tantium temperiei plerumque ita ſeſe accommodet, ut morbos eoſdem mentiatur quibus ægri ante afficiebantur. Si quis *v. g.* pulmone, capite, oculis, hepate &c. ante laboraverit, admiſso ſemel contagio iiſdem in locis perinde laboraturus, ſed paulo urgentius; unde fit ut de novo morbo nulla ſit ſuſpicio, credaturque æger vetere tantum morbo languere, qui inveteraſcendo invaluerit.

4. Quod ægrotantes ſæpe celent morbi partem, ſaltem morbi originem & progreſsum diſsimulent, ne cauſam retegant. Sic verum vix extorqueas ab adoleſcentibus, qui a parente vel Magiſtro ſibi timent; ab innuptis fœminis, quas pudet culpam confiteri; imo vero ab adultis ſenibuſve qui ſui juris ſunt, quos piget nonnumquam anteactam vitam candide relegere, & juvenilium errorum reminiſci.

In judicando caute attendendum eſſe ad ſigna.

In ea rerum ambage una ſupereſt ratio veritatem fugitivam expiſcandi, nempe ſi Medicus ſedulus & ſagax veri indagator ad ſequentia ſigna parallela, quæ in duplicem ordinem digeſsimus, diligenter utrimque attendat; ſingula ſincere diſcutiat, diſtinguat, æſtimet; & quid de luis venereæ præſentia opinandum ſit conetur collatione utrorumque mutua colligere, quod a ſingulis, ſi ſeorſim ſpectarentur, vix poſse elici.

Quorum alia demonſtrativa, alia commemorativa.

Prior ordo ſignorum eorum eſt, quæ ab effectibus ſeminii venerei deducuntur & quæ præſentem ægri ſtatum demonſtrant, unde ἐπιδεικτικὰ, ſeu *demonſtrativa*; poſterior vero eorum quæ deſumuntur a cauſis ſeminii ejuſdem & quæ præteritum ægri ſtatum commemorant, unde ἀναμνηστικὰ ſeu *commemorativa* dicuntur.

*Primo.* Demonſtrativa ſunt, vel univoca, vel æquivoca.

PRIMO. Signa demonſtrativa duplicis generis ſunt; altera quidem lui venereæ ita propria, ut ſoli conveniant vel ferme ſoli, & ideo *pathognomica & univoca*; altera vero lui cum cæteris morbis ita communia, ut in diverſis morbis perinde obſerventur, & ideo *æquivoca* appellantur. Priora ab effectibus deſumuntur, qui fiunt vitio humorum cum venereo contagio maxime analogorum, & quos ſupra recenſuimus Cap. II. prioribus articulis ſcalæ affinitatum. Poſteriora vero ab effectibus cæteris, qui fiunt vitio cæterorum humorum minus affinium, & quos expoſuimus ibidem poſterioribus articulis deſcriptionis ejuſdem.

De utriſque caute advertendum eſt in hoc ordine demonſtrativorum ſignorum, quæ ſingula ab effectibus repetuntur, præſentia ſignorum ſyphilidem quidem argui, quia poſito effectu cauſam poni neceſsum eſt; at vero abſentia eorumdem ſyphilidem minime excludi, quia poſita cauſa conſequens non eſt effectum ſemper poni, cum poſsit cauſæ efficacia multiplici modo inhiberi, retundi, aut alio diverti. Quocirca demonſtrativa ſigna, ſi adſint, luis venereæ exiſtentiam ſingula pro ſuo quæque modulo affirmant; negant vero minime licet deſint, ſi ab aliis indicetur.

Signa

Digitized by Google

Signa univoca numero decem.

Signa univoca ſeu pathognomonica, quæ in indicanda lue venerea præcipua ſunt & primaria, ex ordine ſigillatim proponemus, breviſſime tamen, ſed ita ut nulla omittatur cautionum, quarum uſus eſſe debeat in diſtinguendo & æſtimando ſigno quolibet iſtius generis. Deinde vero ſigna æquivoca nude tantum referemus brevitatis ſtudio, cum ex tradita ætiologia abunde perſpicuum ſit, quanti ſingula æſtimanda eſſe videantur.

*Primum.* Infectio cum altero ex traduce communicata.

SIGNA UNIVOCA ſeu PATHOGNOMONICA. *Primum*. Infectio cum altero quaſi ex traduce communicata quocunque modo, concubitu, lactatione, ſuctione, baſiatione, cubatione &c.

Hoc quidem ſignum eſt indubium & primæ notæ latentis ſyphilidis, cum ut vulgari fertur adagio, nemo det quod non habet, modo tamen conſtiterit de ſanitate antecedente alterius quocum res fuit & qui ſe infectum fuiſſe queritur. Sed in eo negotio tot præſtigiæ, tot offuciæ ſunt, ut naſutum non unum noverim, cui fucus factus fuerit, quaſi ab ipſo acceptus morbus eſſet, qui tamen vel uſu, qui cum illo interceſſerat, antiquior erat, vel ab alio nuper contractus.

*Secundum.* Generatio iterata fœtuum abortivorum & ſemiputrium.

*Secundum*. Generatio fœtuum abortivorum, vel qui ſi legitimum tempus attigerint, ſquallidi, emaciati, puſtuloſi, ulceroſi, ſemi-putres, nullo modo vitales pariantur.

Simplex quidem indicium eſt, ſeu ſignum ſecundæ notæ, ſed urgens, & quod ſi pluries repetatur ſine cauſa ulla manifeſta, quæ fætum maturius exturbare, aut in utero materno peſſundare valeat, in ſignum vere pathognomonicum & univocum abiturum eſt. Cum enim contingit partus plures male affici quaſi hæreditaria ſucceſſione, liquet inde parentum alterutrum ad minus infectum eſſe debere, quod quidem argumentum & in matrem, quæ fœtui alimoniam ſuggerit toto geſtationis tempore; & in patrem, qui in generationis opere primas confert; & in utrumque ſimul validum eſt, ut qui conſuetudine venereos morbos invicem communicare ſoleant, licet tamen non ſemper.

*Tertium.* Morboſa liberorum vitalium conſtitutio.

*Tertium*. Morboſa liberorum vitalium conſtitutio, qui eſt ſtrumoſi, rachitici, gibbi, hectici, macilenti, maraſmodes vel miſeri ante diem obeunt, vel ſi ſuperent, ſtatura humiles, delumbes, capitones, ſili, vari, vatii, valgi, compernes, deartuati, varie diſtorti ſunt & articulos tuberoſos habent.

Iſtud indicium cum præcedente ferme convenit, & eſt ejuſdem notæ. Validum quidem, ſi in pluribus vel in cunctis liberis repetatur, & ſi neuter parentum ſtrumis aut rachitidi olim obnoxius fuerit; nec inter avos ulli numerentur, qui iiſdem morbis affecti fuerint. Contra vero, ſi ſecus, plane infirmum, niſi adjuncta pondus addant.

*Quartum.*

*Quartum Morbi venerei locales ſupra recenſiti articulo 1. Deſcriptionis.*

*Quartum*. Morbi venerei locales ſupra memorati *Capite* 1. §. 1, ut ulcuſcula venerea, phimoſis aut paraphimoſis, porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, bubones &c. ſi in genitalibus, ano, aut inguinibus vel primum ſponte appareant, vel ante curati renoventur ſine ullo concubitu, aut ſaltem ſine ullo qui ſuſpectus ſit.

Signum hoc luis venereæ certiſſimum eſt & primariæ notæ, ſi morbi illi venerei appareant vel renoventur ſine ullo concubitu. At vero minus certum, ſi poſt concubitum quemlibet ſuperveniant, cum nullus rei venereæ uſus ita tutus ſit, in quem ſuſpicio non cadat; ut enim amor furti, ſi libido fraudis amans eſt. Cæterum ſigna diagnoſtica, quibus poſſunt ulcuſcula genitalium venerea a levioribus cutis fiſſuris; porri & verrucæ venereæ a non venereis; bubones venerei a ſimplicibus vel ſtrumoſis diſtingui, repetenda ſunt ex illis capitibus præcedentis Libri, ubi de eorumdem morborum diagnoſi fuſe actum fuit.

*Quintum Morbi venerei recens contracti, ſi adverſus adhibita remedia diu reluctentur.*

*Quintum*. Morbi venerei locales impuro concubitu recens contracti, ſi remedia efficaciſſima diutius eludant, & nullam, ſaltem non plenam & perfectam ſanationem admittant, quamvis medicina ex artis legibus adhibeatur.

Hoc quidem luis latentis ſignum eſſe poteſt, ſed ſecundæ tantum notæ, & in quo æſtimando magnopere etiam cavendum eſt, ne ſanationem ideo tardam eſſe ducas, quod ægrotanti videatur tardiſſima, aut latenti virulentiæ temere tribuas, quod curantis inſcitiæ, & incuriæ, vel ægri erroribus in diæta acceptum referendum ſit.

*Sextum. Vitia omnia cutanea ſupra memorata artic. 2. Deſcriptionis.*

*Sextum*. Vitia omnia ſupra recenſita *Cap.* 1. *artic.* 2. quibus cutis deturpatur, ſi ſine cauſa ulla manifeſta accidant, & remediorum vim & efficaciam diutius eludant. Inter hæc primum quidem tenent maculæ venereæ, tubercula & puſtulæ; ordinis vero ſunt inferioris rhagades manuum, defluvium capillorum, unguium morbi, ſcabies, lichen, herpes &c.

Ut allata ſymptomata ſignorum rationem habere poſſint ad indicandam luem veneream, opus eſt ut ipſamet caute prius diſcernantur ab aliis morbis, qui licet affines videantur, nihilominus tamen a venereo contagio nequaquam dependent.

*Ut 1. Maculæ.*

Sic I. Maculæ venereæ cutis diſtinguendæ ſunt, 1. A lentiginibus, in eo quod maculæ venereæ & recentes ſint, & in pectore ac interſcapulio tantum obſervari ſoleant; lentigines vero faciem, collum & manus, partes ſcilicet corporis nudas deturpent, & congenitæ ſint vel ad minus antiquæ.

2. Ab ephelidibus Solis ardore contractis, quod maculæ venereæ in partibus quæ a Solis radiis tutæ ſunt, appareant, & difficillime diſcutiantur, contra quam accidit ephelidibus hujuſcemodi.

3. Ab ephelidibus gravidarum, quod maculæ venereæ in partibus quas infeſtant, pertinacius perſeverent; phelides vero gravidarum ſoluto utero ſponte evaneſcant, adde ephelides in gravidis ad faciem & collum pertinere, quæ loca maculæ venereæ non inſident.

A 2 4. De-

4. Denique a maculis purpureis, flavis vel liventibus ſcorbuticorum quod maculæ venereæ adjuncta quidem habeant alia ſymptomata luis venereæ, ſed nulla ſcorbuti; maculæ vero ſcorbuticæ numquam effloreſcant, niſi prius gingivis exulceratis & in fungos ſuccreſcentibus, tibiiſque livore nigreſcentibus, quæ certiſſima ſunt ſcorbuti conformati indicia.

II. Tubercula & puſtulæ.

II. Tubercula vero & puſtulæ quæ a venere fiunt, dignoſcuntur facili opera a varis ſeu jonthis faciei, quod non faciem ſolam ut vari, ſed cæteras corporis partes occupent, & in apicem purulentum non abeant, ut varis proprium eſt, ſed duræ, calloſæ, ſiccæ, cruſtoſæ ſint a cæteris vero cutis vitiis abunde differunt numero, ſede in piloſis partibus, figura, callo, colore, nodo tuberoſo, quo tuberbula renituntur, foſsulis in quas puſtulæ excavantur, inefficacia remediorum quæ adhibita ſunt &c.

III. Rhagades manuum, defluvium capillorum, vitia unguium.

III. Demum rhagades manuum, defluvium capillorum, unguium vitia, ſcabies, lichen, herpes, impetigo &c. ſatis ſuperque liquent ex deſcriptione ſupra propoſita, *Cap.* 1. *artic.* 2.

*Septimum*, Ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, palati, gingivarum, cum oſſium adſitorum carie; ulcera ſimilia internarum narium, cum carie & prolapſu oſſium naſi; ſarcomata, polypi in naribus, &c. qualia ſupra deſcripta ſunt, *Cap.* 1. *artic.* 3.

*Septimum* Ulcera faucium, palati, gingivarum.

Hæc omnia in lue venerea inveterata ſæpe obſervantur, in recente rariſſime, ſi unquam. Singula ſuppeditant ſigna totidem primaria, ſi ſarcomata & polypos narium excipias, qui ſunt ordinis tantum ſecundarii. Verum cauto opus eſt ne venerea ulcera iſtiuſmodi confundantur cum ulceribus ſcorbuticis os infeſtantibus, affinibus quidem ſede, feritate, curationis difficultate, ſed quæ tamen differant multis nominibus.

1. Quod ulcera venerea primum tonſillas, fauces, columellas, inde gingivas, ſed tardius rariuſque; contra vero ſcorbutica primum gingivas, inde vero fauces, tonſillas, columellam afficiant, ſed rariſſime & tardiſſime.

2. Quod ulcera venerea nares ſæpe, ſcorbutica vero nares nunquam occupent.

3. Quod venerea in ambitu & baſi calloſa ſint; minime vero ſcorbutica.

4. Quod venerea circumſcripta & plerumque circularia certis tantum locis inſideant; contra vero ſcorbutica ſerpentia & irregularia latius explicentur, & totam oris cavitatem non raro male afficiant.

5. Quod venerea eroſione excaventur; ſcorbutica vero in fungos & fungoſas hyperſarcoſes excreſcant.

6. Quod venerea in ambitu rubra, in fundo ex albo cinerea ſint; ſcorbutica vero tota liveant perpetuo.

7. Quod venerea ſubjectis oſſibus cariem celerem inferant; ſcorbutica nunquam vel raro.

8. Demum quod ulcera venerea adjuncta habeant ſigna luis venereæ; ſcorbutica vero ſcorbuti ſigna quæ aliena ſunt.

Octa-

*Octavum*. Dolores venerei rheumatici, arthritici, reumatico-arthritici, iſchiadici, oſteocopi &c. ſupra propoſiti, *Cap.* 1. *articulo* 4. ſi remediis diutius reſiſtant, & noctu attrociter ingraveſcant. *Octavum* Dolores venerei.

Elici poſſunt ex prioribus dolorum generibus indicia tantum luis venereæ ſeu ſigna ſecundæ notæ: Ex doloribus vero oſteocopis ſigna vere univoca. Ut I. Reumatici, arthritici, rheumatico-arthritici.

Verum I. Cavendum eſt ne dolores venerei rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici, iſchiadici &c. confundantur, 1. Cum doloribus levioribus ſed anxiferis, qui tota tibia ſub veſperam oberrando ad irrequietam pedum jactationem vel invitos ſollicitant, Gallice vulgo *des Inquietudes*. Ab his enim in eo differunt, quod illi calore lecti augeantur & invaleſcant; contra vero hi in lecto derepente ceſſent & ſopiantur.

2. Cum rheumatiſmo, arthritide & iſchiade a cauſa ſimplici; ſed ab his in eo diſcrepant, quod illi noctu præſertim ſæviant, alioquin de die ſatis mites, quod remediis nullis efficaciter leventur, quod perſtent diutiſſime inſanabiles, quod Mercurialium uſu mitigentur, ſecus quam his ſolemne eſt.

3. Cum doloribus ſcorbuticis per artus vagantibus; ſed a quibus in eo diſſentiunt, quod illa ſigna alia congeneris naturæ hoc eſt luis venereæ propria adjuncta habeant; hi vero ſignis a lue venerea plane alienis & ſcorbuto peculiaribus indicentur.

II. Dolores vero oſteocopi, a quacumque cauſa fiant, ad luem veneream ita peculiariter pertinent, ut quotieſcunque diutius, pertinacius, atrocius diſcruciant, toties luem veneream certam, plenam, confirmatam apertiſſimo demonſtrent. II. Oſteocopi.

*Nonum*. Morbi oſſium, quos *Cap.* 1 *artic.* 5. expoſuimus, ut exoſtoſis, hyperoſtoſis, caries, abſceſsus interioris medullæ, fractura a leviſſimo niſu & oſteoſarcoſis. *Nonum.* Morbi oſſium, de quibus *articulo* 5. *Deſcriptionis.*

Singula totidem ſunt ſigna primaria luis venereæ, modo caute diſtinguantur a cæteris morbis, qui ſimilis quidem ſpeciei eſſe poſſunt, ſed qui ad cauſas a lue venerea alienas referendi ſunt.

I. Exoſtoſis proprie dicta, hoc eſt extuberatio areæ oſſeæ in tumorem hemiſphæricum, ſi doleat, ſi caleat, aut ſi cute rubra & phlogode obtecta ſit, venerea perpetuo cenſenda eſt, neque tunc ulteriore inquiſitione opus eſt. Sin ſecus, poterit forſan confundi ad ſummum cum callo qui oſſi poſt fracturam coalito ſupereſt; cum exoſtoſi quæ oſſi accidit ictu vel caſu contuſo; & cum vitioſa oſſis difformitate quæ congenita ſit; a quibus tamen levi attentione facile diſtinguetur. Ut I. Exoſtoſis.

1. A callo quidem, tum quod nota oſſis fractura notuſque fracturæ locus callum & calli ſitum abunde indicent, tum quod callus oſſis peripheriam circulariter ambiat, contra vero exoſtoſis hemiſphærica ſit, & circularem tantum aream in oſſe occupet.

2. Ab exoſtoſi benigna quæ fit in oſſe ictu validiore contuſo, quod hæc

minima ſit, numquam doluerit, jam dudum ægro nata ſit, externæ & manifeſtæ cauſæ ſucceſſerit, contra quam hæc eadem ſingula in exoſtoſi maligna ſive venerea obſervantur.

3. Denique ab oſſis difformitate congenita, quod tuber connatum numquam doluerit, jam pridem ab ægrotante obſervatum fuerit, & plerumque compar habeat tuberculum ex oppoſito, vel in oſſe eodem, ſi os unicum ſit, vel in oſſe congenere, ſi duplex; quæ ſane exoſtoſi venereæ neutiquam conveniunt.

II. Hyperoſtoſis. II. Quatuor alia hyperoſtoſium genera præter venereas agnoſcimus, nempe rachiticarum, ſtrumoſarum, ſcorbuticarum & arthriticarum. Totidem ergo diagnoſes inſtituendæ, ut de venerea hyperoſtoſeos natura liqueat.

1. Hyperoſtoſes quidem rachiticæ puerulis propriæ, nec adoleſcentes nec adultos adoriuntur; non unum tantum alterumve articulum, ſed plures ſimul invadunt; dolore omni vacant, niſi dum fiunt; ſemel factæ artus varie diſtorquent; quibus ſingulis a venereis abunde diſcrepant.

2. Hyperoſtoſes ſtrumoſæ non dolent, vel obtuſe tántum dolent; & iis tantum accidunt qui ſtrumis olim a tenera ætate laboraverere, & quibus etiamnum in diverſis corporis locis glandulæ conglobatæ tument, skirrhodes ſunt; unde a venereis aperte diſſident, quæ nihil ſimile adjunctum habent.

3. Hyperoſtoſes ſcorbuticæ raro obſervantur, nec unquam niſi in oſſe ulceri ſcorbutico ſubjecto, in oſſe *v. g.* maxillari cum ſuperjecta gingiva ulcere eroditur; mole parvæ ſunt; in cariem citiſſime abeunt; cum maculis ſcorbuticis, violacei aut nigricantis coloris, cum tibiarum pedumque livore, cum ulceroſo gingivarum & palati nigrore, cæteriſque ſcorbuti ſignis conjungi ſolent, quæ in venereis neutiquam obſervantur.

4. Tandem hyperoſtoſes arthriticæ ſuccedunt arthritidi gravi, diuturnæ, frequentibus in eodem articulo repetitæ; tophos tophaceaſve concretiones comites habent; raro majores occupant articulos, ſaltem numquam niſi prius minores digitorum juncturas peſſundederint, quæ ſingula contra ſe habent in hyperoſtoſibus venereis.

III. Caries. III. Caries citra cauſam omnem veneream eſſe poteſt, quoties 1. Hyperoſtoſi rachiticæ, ſtrumoſæ, ſcorbuticæ aut arthriticæ; 2. Ulceri maligno aut cacoethi ad os adſito; 3. Abſceſſui ſeu apoſtemati ſub perioſtio, vel juxta perioſtium a cauſa quavis manifeſta inducto; 4. Oſſis fracturæ vel contuſioni nimiæ ſuccedit.

Sed 1. Liquet cariem hyperoſtoſi rachiticæ, ſtrumoſæ, ſcorbuticæ aut arthriticæ ſupervenire ex ſignis modo propoſitis, quibus manifeſtum eſt hyperoſtoſes, quæ in cariem tandem abeunt, rachiticas, ſtrumoſas, ſcorbuticas, arthriticas eſse.

2. Liquet ſimiliter cariem ulceri maligno & cacoethi quod oſſi adſidet, abſceſsui ab externa cauſa ſubter vel juxta perioſtium ſuppurato, fracturæ oſ-

ſis

ſis vel contuſioni vi illatæ ſuccedere ex ſignis antecedentibus, quæ ulceris, abſceſſus, fracturæ, contuſionis naturam, cauſam, diuturnitatem ſignificant.

3. Si caſus hoſce exceperis, oſſium caries venerea ſemper cenſenda eſt, præſertim ſi exoſtoſim aut hyperoſtoſim veneream abſceſſum medullaris ſubſtantiæ ſequatur, imo etiam abſceſſum perioſtii, qui ſponte & ſine cauſa evidente acciderit.

IV. Abſceſſus medullaris ſubſtantiæ ſi fiat ab oſſis fractura in acutiores ſchidias, quibus medulla laceretur vel pungatur; aut ab externa carie, qua altius progreſſa medulla putrefiat, nullam quidem luis venereæ ſuſpicionem movere debet ut cujus cauſæ pateant ab omni morboſo ſeminio plane alienæ. Contra vero virus latens toties apertiſſime proditurus eſt, quoties ſine ulla labe, quæ obvia ſit, in oſſium cavo clam producetur. IV. Abſceſſus medullaris ſubſtantiæ.

Rarum eſt abſceſſum hujuſcemodi putreſcente medulla gigni in oſſium cavo, niſi cum lues venerea graviſſima eſt & valde inveterata. Rariſſimum vero poſſe unquam certo explorari, niſi cum & medulla computruit tota, & oſſis ſubſtantia intime carioſa eſt, id eſt cum de ægri ſalute ferme conclamatum eſt. Attamen ad ſingula attendendo ſedulo, quid in occulto fiat poterit haud inepte conjici; 1. Si dolor oſteocopus altior, atrox, nullis cedens remediis eamdem oſſis partem continenter obſideat; 2. Si levis horror ſub veſperam quotidie redeat, & in febrilem incandeſcentiam terminetur; 3. Si nullus tumor, rubor, calor in parte dolente obvius ſit; 4. Denique ſi dolor non intendatur, dum locus ad quem refertur, confricatur vel premitur.

V. Fractura oſſis ab exiguo conamine ſignum eſt luis venereæ evidentiſſimum, ſed ſatis rarum, & quod numquam niſi in valde inveterata & deplorata ſyphilide accidat. V. Fractura oſſis ab exiguo conamine.

VI. Denique oſteoſarcoſis geminam tantum cauſam agnoſcit, ſtrumoſam aut veneream, & hanc quidem frequentius quam illam. Itaque quoties deſunt ſigna quæ ſtrumas aperte indicent, toties colligere eſt ex oſteoſarcoſi virus latere. Rara tamen ea inductio, quia ſignum rarum eſt, quod ſcilicet de tot ſyphiliticorum millibus vix in uno aut altero reperias, & quod adeo in uſu quotidiano fruſtra requiras vel expectes. VI. Oſteoſarcoſis.

*Decimum*. Tumores glanduloſi & limphatici glandularum conglobatarum, tophi, nodi, ganglia, gummata ſeu tumores cyſtide concluſi, ut atheromata, ſteatomata, melicerides, quæ ſigillatim expoſita ſunt ſupra *Cap.* 1. *articulo* 6. *Decimum*, Tumores, qui expoſiti ſunt *Cap.* 1. *artic.* 6.

Hæc ſingula, licet eſſe poſſint effectus luis venereæ, ab aliis etiam cauſis ſæpe dependent: Hinc ad judicandum cauto opus eſt, ut cauſæ probe diſtinguantur. Quapropter ſi univoca luis venereæ ſigna cenſenda ſint, at ſaltem non cenſenda eſſe videntur niſi inferioris ordinis.

Sic I. Tumores venerei glandularum conglobatarum cum ſtrumoſis ita conſentiunt, ut ovum ovo ſimilius non ſit. Idcirco virus venereum nequeunt Ut I. Tumores

 cer-

glandularum conglobatarum. certo unquam arguere, niſi conſtet ægros nec ullis ſtrumis a tenera ætate laboraviſſe, nec ullis aliis ſtrumarum ſymptomatis tunc obnoxios eſſe.

II. Tophi, nodi, ganglia. II. Tophi, nodi, ganglia non a ſolo veneno venereo fiunt, ſed debentur etiam contuſioni aut diſtractioni violentæ nervorum, tendinum, ligamentorum, & diuturnis doloribus arthriticis. Ideo ſi qua valida partis contuſio, ſi qua juncturæ diſtorſio, ſi quis inſultus arthriticus diuturnior præceſſerit, reprimendum eſt judicium, nec temere de lue venerea pronuntiandum ex illis tumoribus, niſi adjuncta alia ſigna pondus addant.

III. Gummata, atheromata, ſteatomata, & melicerides. III. Gummata ſeu tumores cyſtide tanquam folliculo concluſos, qui in atheromata, ſteatomata, & melicerides diſtinguuntur, a vitio limphæ ordinario ſæpius oriri certum eſt, præſertim in capite, ubi *teſtudines* & *talpæ*, & in gutture, ubi *botia* ſive *broncheceles*, vulgo *gouetres* appellantur. Si tamen contigerit cæteras corporis partes tumoribus iſtiuſmodi pluribus quaſi ex improviſo obſideri illæſis capite & gutture, haud infirmum inde argumentum futurum eſt fomite venereo latente limpham perverti & inſpiſſari.

Signa æquivoca. SIGNA ÆQUIVOCA in duas claſſes diſtingui debent ſicut univoca, alteram quidem ſignorum *primæ notæ*, quæ licet cum aliis quoque morbis communia ſint, frequentius tamen & magis proprie ad luem veneream pertinent, adeoque ad univoca proprius accedunt: Alteram vero ſignorum *notæ ſecundæ*, quæ nullo potiori jure lui venereæ peculiaria ſunt, ſed quæ in aliis quoque morbis nullo fere diſcrimine obſervantur, atque adeo ab univocis recedunt longius.

Alia ſunt primæ. Prioris notæ vulgo cenſentur, 1. Oculorum morbi, ut rubor, prurigo, lippitudo, ulcera, verrucæ, hordeola palpebrarum; ophthalmia phlogodes, ulceroſa, plyctænodes; corneæ nebulæ ſive albugines, puſtulæ, ulcuſcula, ſtaphyloma, glaucoma, ſuffuſio, pterygium, fiſtula lacrymalis ſive ægilops, hypopyon.

2. Morbi aurium, ut tinnitus, ſibilus, murmur; gravitas auditus, ſurditas; interioris auris inflammatio, abſceſſus, exulceratio; caries oſſiculorum, & oſſei aurium fornicis, cum effluxu puris fœtidi.

3. Capitis gravitas, cephalæa; ovum, clavus, hemicrania; vertigo, epilepſia; phthiſis, marcor, atrophia, maraſmus, virium languor; pallor & livor faciei; febris intermittens difficilis, aut lenta; & in fœminis fluor muliebris; inflammatio, abſceſſus, ſkirrhus, cancer uteri; ſterilitas, abortus frequens, partus fœtuum ſqualidorum, ſemi-putrium &c. ſi ea forſan contingant ſine ulla cauſa evidente, quæ effectui producendo compar eſſe videatur.

Alia vero ſecundæ notæ. Inter ſigna vero inferioris notæ numerantur cætera ſymptomata, quæ ſupra recenſita ſunt *Cap.* 1. in deſcriptione, ut ſpaſmus, motuſque ſpaſmodici, tremor artuum, paralyſis, hydrocephalus, agrypnia; aſthma, diſpnœa, orthopnœa; hæmoptoe, tuſſis; cordis tremor & palpitatio, ſyncope, pulſus inæqualitas & intermiſſio: anorexia, apepſia, affectio hypochondria-

ca

ca ſingultus, vomitio, diarrhœa; obſtructiones hepatis, lienis, pancreatis; icterus, hydrops, hæmorrhoides; & in fœminis cancer mammarum, ſuppreſſio vel fluxus nimius menſtruorum, paſſio hyſterica &c.

*Secundo.* Signa commemorativa repetuntur ex morbis venereis localibus, qui præceſſere.

SECUNDO. Signa commemorativa præteriti ſtatus deſumi debent a morbis venereis topicis ſive localibus, qui lui venereæ ſemper præludunt, & quibus ea corporis loca, unde mali labes contagione concipitur, primum inficiuntur. Siquidem compertum eſt experientia, ut ſupra vidimus *Cap. 3. Lib. II.* Virus præ nativa fixitate intra corpus numquam admitti, niſi ea pars, per quam admittitur, prius affecta fuerit, atque adeo luem veneream numquam contrahi per ſaltum ut ita dicam, *omiſſo medio*, hoc eſt illæſa parte, qua contrahitur.

Quorum alii cauſæ, alii vero coeffectus rationem habent.

Morbi illi locales ſive topici modo cauſæ rationem habent reſpectu luis venereæ, quem tunc proinde indicant tanquam cauſa effectum: Sic gonorrhœa virulenta ſuppreſſa, ſic bubo temere repreſſus luem veneream inferunt, & illatam denotant tanquam effectum. Modo vero reſpectu luis venereæ rationem habent coeffectus ab eadem communique cauſa, & luem proinde tunc ſignificant tanquam effectus coeffectum ejuſdem naturæ: Sic porri & verrucæ, ſic ulcera cancroſa genitalium ſyphilidem deſignant non tanquam cauſa effectum, cum ipſa ſyphilidem rariſſime producant, ſi forte unquam; ſed tanquam effectus coeffectum unius & ejuſdem cauſæ quandoquidem tum vitia illa in genitalibus, tum ipſa ſyphilis ab eadem cauſa fiunt, nempe a contagio venereo, quod parti adhærens porros, verrucas, ulcera; quod ſanguini infuſum ſyphilidem inferat.

At vero qualitercunque ſigna iſtiuſmodi ſe habeant reſpectu luis venereæ, ſive ut cauſæ, ſive ut coeffectus, caute perinde advertendum eſt in hoc ſignorum ordine contrario modo concludendum eſſe, quam in præcedente nempe 1. Si defuerint, hinc luem penitus excludi, quoniam ſi cauſæ rationem habeant, notum eſt cauſa non data nec effectum quoque dari; ſi vero coeffectus tantum ſint ejuſdem cauſæ, conſtat pariter a cauſa quavis effectum graviorem & difficiliorem fruſtra expectari, quæ alteri effectui ejuſdem naturæ ſed faciliori & magis obvio producendo jam impar fuerit. 2. Si vero præluſerint, inde tantum probari luem adeſſe poſse, ſed non probari revera adeſse, cum poſita cauſa effectus quidem poni poſſit, ſed non perpetuo ponatur. Poſito pariter effectu leviore & magis obvio, poſſit quidem ſimiliter poni coeffectus alter ejuſdem naturæ, quanquam difficilior; at vero nequaquam certum ſit ideo ſemper poni.

Cæterum, quemadmodum ſupra demonſtrativa, ſic etiam commemorativa ſigna ordine ſingula jam recenſebimus, additis notis, quæ paucis indicent quanta ſit ſingulorum gravitas, quanti proinde faciendum ſit teſtimonium quod ex ſingulis ſeorſim elici poteſt, atque adeo quantum luis venereæ periculum ab unoquoque denuncietur in ſingulis caſibus.



Digitized by Google

*Primum ſignum commemorativum.* Porri, verrucæ, criſtæ, condylomata pudendorum.

Itaque I. *Signum commemorativum*. Porri, verrucæ, criſtæ condylomata, ſarcoſes, quæ in genitalibus ſuccreſcunt poſt impurum concubitum.

Monuimus ſupra *Lib. III. Cap. 9. & 10.* morbum localem inter venereos nullum alium eſſe, cui ſyphilis certius ſuccedat cum virus admiſſum nec effluxu, nec ſuppuratione ulla tunc evacuetur. Verum cæteris paribus gravius periculum imminet, ſi excreſcentiæ iſtiuſmodi plures & majores fuerint, ſi acutius doluerint, ſi fræno inſederint, ſi increverint celerius, ſi omiſſis remediis diutius neglectæ ſint &c. contra vero levius, ſi ſecus.

*Secundum.* Ulcuſcula carum dem partium.

II. Ulcuſcula cancroſa & phlyctænodes, quibus genitales partes infeſtantur ab impuro concubitu.

Ulcuſcula venerea grave periculum ſemper denuntiant futuræ ſyphilidis, cum virus uberius acceptum parca ſuppuratione educi totum vix poſſit; graviſſimum vero ſi plura, cava, lata, phagedænica, rebellia fuerint, ſi præputio & præſertim fræno adſtiterint, ſi ægrotantis cunctatione vel ſocordia remedia omiſſa ſint, ſi febre ſuperveniente ſuppuratio exaruerit, ſi callus difficilis curatis ulcuſculis ſuperſit.

*Tertium.* Phimoſis, paraphimoſis & bullæ cryſtallinæ.

III. Tumor phlegmonodes vel phlegmono-œdematodes balani & præputii in viris; in fœminis vero vulvæ & oſtii vaginæ, unde phimoſis, paraphimoſis, bullæ cryſtallinæ &c.

Ut tumor ille cum ulcuſculis cauſa, ſic cum iiſdem gravitate quoque conſentit; vel ſi diſcrepat, in eo tantum diſcrepat, quod gravior ſit, quatenus ſupprimit ulcuſculorum ſuppurationem, qua poſſet multa pars contagii educi, & illorum deterſioni obſtat, qua virulentia contagii miteſceret. Cæterum periculum debet varie æſtimari pro tumoris intenſione, extenſione, diuturnitate, virulentia, phlogoſi & gradu febris ſymptomaticæ, quæ advenit.

*Quartum.* Bubo ſive panus inguinum.

IV. Bubo ſive panus inguinum impuro concubitui ſuperveniens.

Hoc ſignum præcedentibus gravitate cedit, ſi bubo ſuppuratus diu fluxerit, aut ſi in repreſſo Mercurialia ex arte caute adhibita fuerint ad virus profligandum. At ſi neutra ratione veneni propagationi occurſum fuerit, præcedentibus haud impar eſt, præſertim ſi bubo & glandulas multas & diu male affecerit; ſi ſuppuratio febre vel phlogoſi ante tempus exaruerit; ſi calli duriores ſuppurantium efficaciam eluſerint &c.

*Quintum.* Gonorrhœa virulenta.

V. Gonorrhœa virulenta, qualis impurum concubitum frequentiſſime ſequi ſolet.

Vix licet unquam luem veneream inferre ex prægreſsa gonorrhœa, quæ diu, ubertim, ſine intermiſſione fluxerit, cujus juge effluvium remediis non coercitum fuerit, ſed virulentia ſenſim miteſcente ſponte evanuerit &c. quoniam tunc larga ſuppuratione virus omne quod introſuſceptum erat, exhauſtum fuiſse ſpes eſt, nec ut plurimum vana. An vero ſin ſecus, conſtat luem frequentiſſime a gonorrhœa produci, quoties contingit virulentum humorem in ſanguinem retroceſſiſse, ut accidit.



Digitized by Google

1. Si fluxus inhibitus fuerit conſtipatis veſicularum ſeminarium & proſtatarum emiſsariis abuſu injectionum aſtringentium in urethram, vel remediorum internorum ejuſdem efficaciæ.

2. Si fluxus ſuppreſsus fuerit inflammatione partium affectarum, qualis advocatur uſu præpoſtero rerum venerearum, equitatione, potatione, febre ſponte oborta, erroribus diætæ &c.

3. Si fluxus coercitus ſit tumore ſpermatico, inflammatorio, aut œdematode utriuſque vel alterutrius teſtis.

4. Demum ſi fluxus, licet perennis, veneno exhauriendo impar fuerit, ſive quod venenum nimium ſit & ſolito acrius, ſive quod ægrotantis ſocordia nec mitigatum temperantibus nec opportune Mercurialibus profligatum ſit.

*Sextum*, porri, verrucæ, fraga, fici, juxta anum.

VI. Porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, ulcuſcula cancroſa &c. quæ ad anum adſtant, quando virus impuriſſima corporis uſura contrahitur.

Periculum, quod a ſingulis timendum eſt, æſtimari debet ad exemplum periculi, quod a ſimilibus morbis imminet in genitalibus, de quibus modo diximus *ſigno commemorativo* 1. & 2.

*Septimum*. Ulcuſcula, phlogoſis, condylomata in papillis areiſque mammarum.

VII. Ulcuſcula, phlogoſis, inflammatio, condylomata, excreſcentiæ, quæ in papillis areiſque mammarum, aut bubones, qui in glandulis axillaribus accidunt, cum morbus ab infantibus in nutrices lactatione traducitur.

De ſingulis judicium idem inſtituendum eſt ac de affinibus affectibus, qui congreſsui impuro ſuccedunt in genitalibus.

*Octavum*. Ulcuſcula labiorum, oris faucium.

VIII. Ulcuſcula phlogodea labiorum, gingivarum, palati, linguæ, columellæ aut faucium; tumoreſque buboniformes glandularum limphaticarum, quæ parotidibus aut maxillaribus adſitæ ſunt, ſi infantes contagium a nutrice ſugendo, vel adulti columbatim oſcula jungendo concipiant.

Ut ſingulorum horumce morborum ætiologia eadem eſt ac ætiologia ſimilium effectuum, qui ab impuro concubitu fiunt, ſic eadem eſt quoque ſingulorum prognoſis, idemque periculum futuræ luis a ſingulis impendet.

*Nonum*. Scabies, herpes, puſtulæ, ulcuſcula cutis.

IX. Scabies, impetigo, herpes, tubercula, puſtulæ, ulcuſcula cutis ſi quis unquam cubando cum infecto, cui cutis ulceroſa ſit aut qui noctu ſudet, contagio infectus fuerit.

Cum hæc vitia, ſicut naturam eamdem, ſic eamdem quoque prognoſim habeant, quacumque cauſa producta eſse ſupponantur, quantum ſyphilidis futuræ periculum a ſingulis impendeat, colligere eſt ex iis, quæ de iiſdem ſupra diximus.

*Tertio*. Canones diagnoſtici collatione

TERTIO. Signa demonſtrativa & commemorativa, quæ hactenus recenſuimus, ſi ſeorſim ſpectentur, luis venereæ veritatem ſubindicant magis quam demonſtrant. Opus eſt ad plenam rei notitiam ut ſingula cum ſingulis conferantur. Sic enim creſcet collatione ſingulorum valor, ut au-

ge-

Digitized by Google

ſignorum utriuſque ſpeciei deducendi.

getur in arithmetica valor cifrarum appoſitione. Hinc ergo, ſi quatuor ſignorum demonſtrativorum ſpecies ſcilicet univocorum & æquivocorum, tum primæ tum ſecundæ notæ; cum duabus ſpeciebus anamneſticorum nempe gravium & levium, combinentur, octo Canones ſequentes elici poſſunt, qui totam luis venereæ diagnoſim ſub uno velut intuitu ſatis apte repræſentant.

Canon primus.

CANON I. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis primæ notæ cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod grave ſit, concurrat, certiſſimum de lue venerea judicium eſto.*

Sic ergo liquet certiſſime ægrotum lue venerea laborare, quoties poſt prægreſſos porros, ulcuſcula, bubonem ſuppreſſum & neglectum, aut gonorrhœam arte vel caſu cohibitam, morboſos liberos omnes generat; puſtulis, exoſtoſi, dolori oſteocopo &c. obnoxius eſt &c.

Canon ſecundus.

CANON II. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis primæ notæ coeat cum uno aut altero ſigno commemorativo leviore, certum de lue venerea judicium eſto.*

Sic certe liquet ægrum de quo quæſtio eſt, lue infici, quoties poſt gonorrhœam rite curatam & quæ ſponte evanuerit, ſuperveniunt ſigna eadem quæ modo recenſuimus, infectio alterius; generatio morboſorum liberorum; puſtulæ, exoſtoſis, dolores oſteocopi, fracturæ oſſium levi de cauſa &c.

Canon tertius.

CANON III. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis inferioris ordinis, conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod grave ſit, ſimiliter certum de lue venerea judicium eſto.*

Sic etiam certe liquet luem latere, quoties ægrotans, qui jam experitur defluvium capillorum aut caſum unguium; rhagades manuum; ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, narium; dolores rheumaticos aut arthriticos; oſſium caries aut hyperoſtoſes; tophos, nodos, ganglia, gummata &c. confitetur ſe olim laboraviſse porris, ulcuſculis, bubone neglecto vel male curato, gonorrhœa virulenta injectionibus cohibita &c.

Canon quartus.

CANON IV. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis inferioris notæ conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod levius ſit, urgens tantum de lue venerea præſumptio eſto.*

Sic præſumitur lues venerea, quoties poſt ſuppuratum bubonem, aut gonorrhœam, quæ diu fluxerit, & ſponte ceſſaverit, obveniunt oſſium caries & hyperoſtoſes, ſine cauſa manifeſta, rhagades, manuum, ulcera faucium, oris, palati, narium &c.

Canon quintus.

CANON V. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ coincidat cum uno aut altero ſigno non commemorativo ex ordine gravium, urgens etiam de lue venerea præſumptio eſto.*

Sic præſumitur lues venerea, ſi cui poſt porros, ulcuſcula, bubonem male repreſſum aut gonorrhœam cohibitam ſuperveniant ophthalmia contu-

Digitized by Google

tumax ſine cauſa fiſtula lacrymalis, hypopyon, tinnitus, abſceſsus aurium, ſurditas; vertigo, cephalæa diuturna, phthiſis, maraſmus, faciei pallor, febris intermittens difficilis &c. Et in fœminis fluor muliebris, ſterilitas, abortus frequens, partus fœtuum ſquallidorum ſemi-putrium &c.

CANON VI. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ concurrat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine levium, ut in re de qua non liquet ampliatio eſto.* Canon ſextus.

Sic ampliandum eſt & ulterius inquirendum quoties ſigna quæ modo recenſuimus,& quę natura æquivoca ſunt,non apparent niſi poſt gonorrhœam benignam, leviorem, quæ diu fluxerit, & curata ſponte tandem exaruerit.

CANON VII. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis ſecundæ notæ conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine gravium, ut in re de qua non liquet ampliatio eſto.* Canon ſeptimus.

Sic etiam ampliandum eſt ſi quis porros, ulcuſcula, bubonem male repreſsum, aut gonorrhœam virulentam cohibitam motibus ſpaſmodicis, tremore artuum, paralyſi, aſthmate, hæmoptoe, tuſſi, cordis palpitatione, anorexia, apepſia, vomitione, affectione hypochondriaca, diarrhœa, ictero, hydrope &c. laboraverit.

CANON VIII. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis ſecundæ tantum notæ conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine tantum levium plena de lue venerea abſolutio eſto.* Canon octavus.

Sic ęger abſolvendus eſt,ſi uni tantum aut alteri ſymptomatuum mitiorum & æquivocorum, quæ propoſuimus Canone præced. pateat, nec ullum morbum venereum localem ante expertus fuerit præter gonorrhœam unam aut alteram, levem, benignam, quæ remediis mitigata & perfecte curata fuerit.

Ex dictis manifeſtum eſt 1. Hydrargyroſim imperandam eſse quotieſcunque certo liquet de lue venerea: Expedit enim morbum quam ocyſſime debellare, qui vires acquirit eundo. Hinc liquet quo caſu hydrargyroſis imperanda ſit.

2. Hydrargyroſim ſuadendam eſse, quotieſcunque gravi de cauſa conjinitur luem latere: Neque enim in re quæ mora ingraveſcit opus eſt demonſtratione, quæ ſæpe numquam advenit, ſaltem quæ ſemper tarde. Plane actum foret de Medicina, quæ ars conjecturalis eſt, ſi graves & urgentes conjecturæ conſilio capiendo non ſufficerent. Quo caſu ſuadenda tantum.

3. Hydrargyroſim omittendam eſse, quotieſcunque ambigitur de lue venerea, quandoquidem probum Medicum numquam decet remedium temere adhibere,quod ut cætera taceam incommoda,vires frangit, temperiem non raro pervertit, atque ſi forſan periculo, certe numquam damno vacat. Demum quo caſu omittenda.

Geminus tamen caſus eſt in quo licet, imo vero expedit ab allata regula diſcedere, hydrargyroſim adhibendo quamvis res in ambiguo ſit. Alter quidem ſi æger uxorem ducturus ſit: Præſtat enim illum remedio potius damnari difficili, tædioſo, forſan inutili, ſed quod eſt peri- Caſus duo, quibus expedit ab allata re-

riculi immune, quam uxorem lue, liberoſque rachitide aut ſtrumis contaminari, aliiſve affectibus, qui a lue degeneres, lue ipſa nihilo mitiores ſunt, nam ut communi fertur adagio, *mali corvi ovum ſemper malum*.

gula diſcedere.

Alter vero ſi æger difficili morbo detineatur, qui adhibitorum remediorum vim & efficaciam jam diu eludat; tunc enim ſuſpicio eſt, neque temeraria ut plurimum, virus latere, quo morbus pertinaciter foveatur. Expedit tamen in eo caſu ad plenam & legitimam hydrargyroſim prius non properare, quam levioribus inunctionibus vel interno Mercurialium uſu caute periculum factum ſit futuri levaminis, unde innoteſcat velut ex ungue leo, quid ſalutis ab inunctionibus legitime adminiſtratis expectandum ſit.

## §. II. QUALI LUE ÆGER LABORET, ET AN LABORET SOLA LUE?

Minus ineſt difficultatis in reſolvenda quæſtione altera, quæ ſecundam diagnoſeos partem facit, nempe qualis adſit lues venerea & an adſit ſola? Siquidem *Primo*. Palam eſt ex nativa corporis fabrica, ex naturali functionum œconomia, ex aperta ægrotantium confeſſione.

1. An lues venerea humores tantum infecerit, qui ſunt arte reparabiles? An vero ulterius progreſſa ſolidas quoque corporis partes læſerit, quorum vitium ſtabilius eſt, ac minus mutabile?

Quibus ſignis pateat qualis ſit lues venerea.

2. Quos & quales humores contaminaverit contagio, an ſeminales, pneumonicos, gaſtricos, uterinos, muciferos qui narium, ſebaceoſne qui cutis proprii ſunt? Quali contaminaverit vitio, an inſpiſſatione, an acrimonia, an utraque? Et quanto, an mediocri, an ſummo?

3. Quas & quales ſolidarum corporis partium vitiaverit, an molles, nempe carneas tendineaſve; an vero duras, ſcilicet oſſeas?

4. Quales e mollibus corporis partibus corruperit, tam principes nobileſque quæ vitæ præſunt, ut cerebrum, pulmonem, hepar, ventriculum, uterum &c. ignobileſne quæ ad vitam parum vel minus ſaltem neceſſariæ ſunt, ut artus extremos, cutim, carneaſque partes cuti proxime ſubjectas? Quali vitio eaſdem corruperit an tumore skirrho, an ulcere, an utroque? Et quanto, an ad gradum mediocrem maximumve?

5. Similiter quibuſnam & quibus oſſibus labem intulerit, aut in capite aut in trunco corporis, unde oſſa excindi non poſſunt; an in artubus ſummis, ubi oſſium excitio facilior minuſque periculoſa? Qualem illis labem intulerit, an exoſtoſim aut hyperoſtoſim, an cariem, an utramque? Et quantam, an ſuperficiariam, ideoque leviorem, an altiorem & graviorem, quæ ad oſſis meditullium penetret?

6. Quanta ac quotuplex inde ſoboleſcat ex utroque capite functionum læſio, animalium, vitalium, naturalium, cæterarumque quæ ad viros, fœminaſve ſpecialiter pertinent.

7. An morbus recens ſit, aut diuturnus & inveteratus? An remedia nondum

dum expertus fuerit? An contra adhibita varia remedia jam eluſerint?

8. Demùm an ægrotantes ætate, viribus, habitudine valeant? An contra ætate pueri ſint aut ſenes, corporis habitu infirmi, viribus exhauſti?

*Secundo*. Neque difficilius futurum eſt judicium utrum lues ſola adſit necne; quandoquidem morbi quicumque ſolent cum lue venerea concurrere, ſua habent propriaque ſymptomata, quibus abunde declaratur ſingulorum natura, inveteratio, novitas.

I. *Natura* quidem, ſi præſentia ſint ſymptomata, quæ peculiaribus morbis peculiaria ſint. Sic ut rem per ſe facilem ad pauciora exempla contrahamus, conſtat 1. Epilepſiam cum lue venerea convenire, ſi ſyphiliticus ſui impos præceps in terram identidem ruit, membra quatit, ore ſpumat, varie convellitur, ſenſu orbus eſt. Quibus ſignis dignoſci poſſint morbi, qui cum lue venerea conjungi ſolent.

2. Paralyſim, ſi pars corporis quædam nec ſenſu polleat, nec pareat imperio voluntatis motum jubentis.

3. Aſthma, ſi æger anhelus & ſuſpirioſus ſed a febre liber ſpiritum identidem ducat & crebrum & difficilem.

4. Phthiſim, ſi a febriente, tuſſiculoſo, maraſmode pus exſpuatur vel ſputa pure gravida.

5. Strumas, ſi glandulæ limphaticæ in collo, ad maxillam utramque, in axillis, in inguinibus, in variis artuum internodiis &c. doleant, caleant, tumeant, indurentur, ſkirrhodes fiant.

6. Scorbutum ſi maculæ, ſtriæ, vibices, areæ in pedibus tibiiſve appareant coloris violacei, atro-purpurei, liveſcentis &c. & ſi gingivæ tumidæ, fungoſæ, ulceroſæ, nigræ, dentes qui in ſedibus mobiles vacillant, ſupereemineant.

7. Affectionem hypochondriacam, ſi æger meticuloſus, melancholicus, inquies, de valetudine anxie provideat, ſymptomata quæcumque patitur etiam leviſſima verbis exaggeret, & a morte quaſi ſemper immineret, ſibi ſemper timeat.

II. *Inveteratio* vero ſi ſymptomata illa ſingulis ſingulatim peculiaria multo ante apparuerint. Sic liquet epilepſiam, paralyſim, aſthma, phthiſim, ſtrumas, ſcorbutum, affectionem hypochondriacam, cæteroſque quoſvis affectus qui cum lue poſſunt concurrere, luis ingreſſum præceſſiſſe, quoties ſymptomata, quibus deſignantur, antiquiora ſunt impuro concubitu, quo lues admiſſa creditur: & tunc profecto evidens eſt morbos illos eſſentiales eſſe & a lue plane alienos, quacum nihil commune habeant, vel ſi quod forſan, id unum ad ſummum quod ab illa tanquam a fomite intendantur. Quibus ſignis manifeſtum ſit, an morbi illi lue venerea antiquiores ſint.

III. Demum *novitas*, ſi ſymptomata illa peculiaria recens obſerventur. Sic ergo ſi ſymptomata epilepſiæ, paralyſeos, aſthmatis, phthiſeos, ſtrumarum, ſcorbuti, affectionis hypochondriacæ &c. propria non apparuerint, niſi poſt luis ingreſſum inde manifeſtum futurum eſt morbos a quibus fiunt, poſt acceptam tantum luem veneream adveniſſe. Id unum ambiguum ſupereſſe poſſet Quibus ſignis liceat colligere an lui veneræ ſupervenerint.

an a

an a lue venerea, an a cauſa alia quavis ſimpliciore advenerint? Sed vix dignus eſt vindice nodus ille, cum in utroque caſu hydrargyroſis perinde adhibenda ſit, ut lues radicitus deleatur, & ea ſemel curata in aperto futurum ſit, ſi ſymptomata ſimul ceſſaverint, morbos, ad quos pertinebant, ſymptomaticos fuiſse & a lue oriundos; ſi vero perſeverent, morbos eoſdem eſsentiales eſse, adeoque poſt curatam lem ſpecificis remediis ex arte oppugnandos eſſe.

*Qua prudentia deceat ægrotantes percontari de morbis venereis, qui forſan præceſſere. Viros, tum qui adoleſcentes, tum ætate provectiores ſunt. Fæminas, tum quæ nuptæ, tum quæ innuptæ ſunt.*

Pro coronide juniores Medicos monitos velim, ut ſe modeſte gerant, ceu ingenuos decet, tum in ſciſcitando an æquales morbi venerei præceſserint, tum in pateſaciendo quid de præſentia luis venereæ ipſi ſentiant.

I. Levis quidem conjectura ſufficit ad adoleſcentes juveneſve interrogandos, ut qui geſtiant morbos venereos, quos jam paſſi ſunt, ultro narrare, quaſi egregia totidem facinora, quorum juvat meminiſse. At vero urgentiore præſumptione opus eſt, ſi cum viris materiorem ætatem jam aſsecutis agatur, potiſſimum ſi ſeveriorem vitæ rationem ingreſſi ſunt, ut quos, ſi non pudet, pigeat ſaltem antiquos errores relegere. Nihilominus tamen ne cunctatio nimia culpæ affinis videatur, propoſitis demum argumentis ex præſentis morbi ſtatu manifeſtis, quæ auctoritatem quæſtioni addant, libere quærendum eſt an juventutem labis venereæ ita immunem egerint, ut ſe ab omni ſuſpicione vacuos eſse jure arbitrari poſſint.

II. Quod ad fœminas ſpectat res quidem ſatis facilis eſt & expedita, ſi de nuptis viduiſve quæſtio ſit. Urgens enim præſumptio, imo vero levior conjectura ſufficit, ut jure percunctari liceat, non quid ipſæ forſan egerint, quod ſemper nefas, ſed quid agant egerintve mariti? Uſus enim invaluit viros, ut jure matrimonii liberorum omnium, quos uxor parturit, parentes ſint, ſic etiam morborum omnium venereorum, quos uxor patitur, auctores eſse jure vel injuriam. Sic ergo data ſemel occaſione, ut fœminæ natura ſuſpicioſæ ſunt & loquaculæ, quæcumque de viris ſuis noverint, quæcumque ipſæ unquam expertæ fuerint illorum contubernio ſponte effutient, unde judicatu facile futurum eſt quid de luis præſentia opinandum ſit. At vero lubrica & perardua res eſt, ſi in quæſtione verſetur ſtatus innuptarum, præſertim quæ famam ſine labe teneant, & ſanctiore ſuperbiant vitæ inſtituto; tunc ſane niſi inconſiderantiſſimæ & dementiſſime temeritatis notam parum cures effugere, neque ſuſpicio prius aperienda eſt, quam certo liqueat de lue venerea neque tum vero unquam aperienda, niſi odii mitigandi cauſa morbi originem in parentes vel nutrices refundendo. Vidi equidem eo pacto innuptarum pleraſque quas interrogandas habui, rem ſatis libere confeſsas eſse; ſaltem ſi quæ verecundiores fuerint, veri ſibi conſcias nec inficias iviſse, nec propoſitis remediis difficiles ſeſe præbuiſse, quod Medico ſatis eſse debet, ut qui de morbi origine parum ſollicitus, ſolius curationis debeat ſatagere.

CA-

# CAPUT V.

*Prognoſis Luis venereæ.*

IN prognoſi duo tantum debent inquiri, 1. Quænam lues venereæ cæteris graviores ſint, & quæ omnium graviſſimæ, atque inter lethiferas referendæ? 2. Quæ curationem faciliorem vel difficiliorem admittant, & cum majore minoreve periculo. Quomodo de gravitate luis venereæ judicandum ſit?

## §. I. QUÆ LUES GRAVIOR, QUÆ GRAVISSIMA SIT?

I. Lues omnis venerea in genere gravis & difficilis cenſenda eſt; 1. Ratione cauſæ; pendet enim a ſeminio corroſivo, quod in partibus omnibus ſolidis corporis alte imbibitur, cum liquidis omnibus intime confunditur, a corpore difficulter evellitur, & cui evulſo ſupereſt plerumque non una labes partibus inuſta. I. Luem veneream omnem gravem & difficilem eſſe 1. Ratione cauſæ.

2. Ratione ſymptomatum; nam veneno venereo, quod in actum exeritur, non modo dolores atroces excitantur, ſed pleraque corporis munia mirum in modum depravantur & pervertuntur. 2. Ratione ſymptomatum.

3. Ratione læſionis partibus ſolidis illatæ: obſervatur enim veneni venerei acrimonia, non liquida tantum corporis infici, ſed partes quoque ſolidas vitiari & erodi, non modo molliores, ut pulmonem, hepar, uterum &c. ſed duriores etiam, ut oſſa. 3. Ratione læſionis partibus ſolidis illatæ.

4. Ratione remedii quod competit, licet enim id raræ felicitatis eſſe videatur ad hunc morbum certius & efficacius remedium dari quam forſan ad alterum quemquam, minime tamen diſſimulandum hoc ipſum remedii genus, quantacumque cautione adhibeatur, haud raro non tædioſum tantum ſed durum, imo quandoque periculi non expers eſſe, præſertim ſi ad morbum nimis inveteratum pleniore hydrargyroſi opus ſit. 4. Ratione remedii.

5. Demum ratione recidivæ, qua morbus, qui profligatus credebatur, iterum reviviſcit; contingit enim non ſemel medentis culpa qui curationi finem imponere præponere feſtinat, aut qui imparem Mercurii doſim adhibuit; virus nec radicitus evelli nec funditus deleri; unde morbus mitigatus quidem ſed non curatus poſt fallaces inducias cum priſtina ferocia ſponte redintegratur. 5. Ratione recidivæ, quæ aliquando metuenda eſt.

II. Cave tamen cenſeas eamdem paremve de omni lue venerea prognoſim inſtituendam eſſe. Conſtat enim morbi gravitatem varie variа eſſe, atque adeo varie in variis caſibus æſtimandam, multiplici cauſa. II. Morbi gravitatem variam eſſe.

1. Morbi novitate vel inveteratione. Sic ergo cæteris paribus lues venerea, quo recentior, eo minus gravis futura eſt, cum a veneno recen- 1. Pro morbi novitate

*vel inveteratione.* center admiſſo certum ſit liquida corporis minus corrumpi, ſolida minus labefactari, muniaque minus perverti. E contra vero gravior, quanto magis inveterata, cum contraria ſint contrariorum conſequentia.

*2. Pro ætate ægrotantium.* 2. Ægrotantium ætate. Sic cæteris paribus lues venerea magis periculoſa eſt in infantibus & ſenibus, quam in adoleſcentibus, in quibus magna veneni pars exercitio expellitur vel edomatur; quod vero reſiduum ſupereſt, citatiore circulatione abreptum, intenſiore fermentatione attritum & ſubactum, validiore partium niſu retuſum mitiorem tragœdiam agit.

*3. Pro ægrotantium ſexu.* 3. Sexu ægrotantis. Licet enim mulieres viris plerumque imbecilliores ſint & eo nomine efficaciæ contagii venerei ſemel admiſſi magis obnoxiæ videantur, docuit tamen frequens experientia morbum a fœminis cæteris paribus facilius tolerari quam a viris, quandiu libere fluunt catamenia, ut quibus contagii pars non pauca ſingulis menſibus exhauriatur; at vero conſtat e contra omnia in pejus ruere ſtatim atque fluxus menſtruorum ceſſat ex accidente & ante tempus, vel ex legitimo naturæ ordine circa annum ætatis 45. aut 50.

*4. Pro nativo temperamento.* 4. Nativo temperamento. Quandoquidem virus & plures & graviores effectus producturum eſt cæteris paribus, ſi ſanguis, quocum permiſcetur, natura ſalſus, craſſus, acer, ad rodendum aptus, infuſi ſeminii virulentiam foveat, imo intendat; quam ſi tenuis inſulſus, rite temperatus eamdem reprimat corrigatque.

*5. Pro naturali partium conſtitutione.* 5. Naturali partium conſtitutione. Majus enim a lue venerea periculum imminet, ſi cerebrum aut præcordia male affecta, ſi viſcera male conformata, cæterave organa laxa & mollia ſint, atque adeo adventitio veneno ſeſe peſſundanda tanto facilius permittant, quam ſi partes eædem firmæ, validæ, integræ, veneni energiæ pertinacius & efficacius reluctentur.

*6. Pro ſymptomatum numero & vehementia.* 6. Symptomatum, quæ lues invehit, numero & vehementia. Sic ergo lues tanto gravior cenſenda eſt, quanto plures functiones, quanto ad vitam utiliores, ut vitales & animales, quanto vehementius eaſdem lædit & depravat. Hoc enim majorem vel malignitatem in ſeminio, vel infirmitatem in organis læſis ſupponit, quod utrumque ad morbi prognoſim perinde eſt.

*7. Pro morbo habituali, quo ægri ante laborabant.* 7. Morbo habituali, quo æger ante laborabat. Lues enim cæteris paribus magis timenda in epileptico, phthiſico, hydropico, arthitico, cachectico &c. quam in perfecte ſano, quandoquidem ut antiquus morbus acceſſione recentioris ingraveſcit, ſic novum antiquioris præexiſtentia intendi neceſſe eſt.

*8. Pro natura partium affectarum.* 8. Natura partium affectarum. Nam patat cæteris paribus gravius eſſe a lue periculum, 1. Si ſolidæ corporis partes corrumpantur, quarum reparatio difficilior, quam ſi liquidæ tantum inficiantur, quæ poſſunt facilius renovari; Si inter ſolidas partes eæ corrumpantur, quæ interne latent, ſunt e genere nobilium, muniiſque ad vitam neceſſariis deſtinatæ, ut pulmo, ventriculus, hepar uterus &c. quam ſi fuerint oculis obviæ, & ex igno-

ignobilium numero, ut cutis tunica adipoſa, muſculoſa caro &c. quarum labes & levior eſt & curatu facilior.

9. Tandem gradu læſionis ſolidis partibus illatæ. Morbus enim eo gravior eſt cæteris paribus, quo læſio major aut plaga profundior: Hoc enim & cauſæ morbificæ atrocitatem & perfectæ curationis difficultatem indicat. 9. Pro gradu læſionis partium ſolidarum.

III. In genere inter omnes ſyphilidis ſpecies pro graviſſimis ac plerumque lethiferis illæ habendæ ſunt. 1. In quibus pars ad vitam neceſſaria, quæ inter nobiles locum obtineat, gravi & difficili vitio afficitur: 2. In quibus pars alia quævis ignobilior, quæ remediis parum obvia ſit nec ferro exſcindi poſſit, immedicabili labe corrumpitur; 3. In quibus contagium aliud peſtiferum, ſcrofuloſum nempe ſcorbuticumve cum veneno venereo admixtum latet. Itaque ad eas claſſes pertinent lues venereæ quæcunque male afficiunt. III. Eas omnes luis venereæ ſpecies graviſſimas eſſe.

1. Cerebrum, cæteraſque encephali partes cerebro adſitas; ut ſi interius oſſium tabulatum exoſtoſi tumeat, aut latente carie erodatur; ſi gummata tubercula ve duriora piam duramve meningem obſideant; ſi quis cerebri tractus in ſkirrhum induretur, aut latente & anomalo abſceſſus corrumpatur; ſi venoſi ſinus, tum ſuperiores, ut longitudinalis, laterales, torcular Galeni, tum inferiores, qui baſi cranii incumbunt, polypoſis inſpiſſati ſanguinis concretionibus oppleti ſint; ſi plexus choroidęi, qui in utroque anteriore ventriculo proſtant, congenereſque ſimilium plexuum laciniç, quç anticç & poſticç cerebelli parti adſitç ſunt, multiplici hydatide turgeant; ſi glandula pituitaria, quç ephippio inſidet, indurata limphatico latici, qui per infundibulum a ventriculis cerebri confluit, tranſitum deneget in jugulares ſinuſque, qui jugularibus inſeruntur: ſi ventriculi collecta limpha repleantur & diſtendantur &c. Unde cephalęa contumax ſine cauſa externa, motus ſpaſmodici, epilepſia, paralyſis, cęcitas, vertigo, ſcotoma, lathargus, carus, apoplexia &c. 1. Quæ cerebrum.

2. Pulmonem, cæteraque præcordia, quæ in pectore latent; ut ſi pulmonaris contextus duris crudiſque tuberculis ita infarciatur, ut e molli, ſpongioſo & dilatabili firmus, durus, ſkirrhodes fiat; ſi tacita tuberculorum ſuppuratione, abſceſſibus ſeu vomicis multis ſcateat; ſi ab eroſis diſciſſiſve vaſis ſanguinis in bronchia veſiculaſque pulmonares effluat, inde expectorandus; ſi interior bronchiorum aut veſicularum facies latenter corroſa ab ulcere depaſcatur; ſi limpha a venis nimium compreſſis exundans thoracis cavum oppleat; ſi in cordis thalamis aut majorum arteriarum orificiis polypoſæ ſarcoſes ſuccreſcant, aut ſanguis craſſior in polypiformes concretiones inſpiſſetur &c. unde aſthma & orthopnœa; hæmoptoe; phthiſis tuberculoſa vel ulceroſa; hydrops pectoris, cordis tremor & palpitatio &c. 2. Quæ pulmones.

3. Hepar vaſaque epatis propria; ut ſi ductus hepatis ſecretorii & excretorii ſpiſſiore bile ita oppleantur, ut bilis accedens in ſanguinem cogatur retrogredi; ſi oppletis ductibus biliferis via ſanguini per hepar tranſeunti præter na- 3. Quæ hepar.



Digitized by Google

naturam præcluditur, unde partis phlogoſis; ſi præcluſa circulationis via ſanguis, qui per portarum venam in hepar jugiter contendit, in capillaribus venæ ejuſdem principiis cogatur ſubſiſtere, prodeuntibus e cunctis viſceribus, quæ intra abdomen fluitantia ſunt, ſi eroſa aut diſciſſa in hepate ſanguifera vel bilifera vaſa in abſceſſum latentem abeant &c. unde hepatis infarctus, skirrhus, abſceſſus, icterus, hæmorrhoides, vomitio ſanguinis, fluxus hepaticus.

4. Quæ uterum. 4. Uterum, parteſque utero annexas; ut ſi interiorem uteri faciem ulcus cacoethes depaſcatur, ſi veſiculoſæ uteri glandulæ lacte uterino ſpiſſiore in ſkirrhum indurentur; ſi induratæ dolore lancinante percellantur, & in carcinoma degenerent; ſi tacita ſuppuratione computreſcant; ſi ſeroſa colluvies in uteri cavum colligatur; ſi ovaria hydatidibus, gummatis, ſkirrhis intumeſcant; ſi tubæ Fallopianæ iiſdem vel ſimilibus morbis afficiantur &c. unde uteri ulcus, ſkirrhus. cancer, abſceſſus, ac ovariorum multiplex tumor & ſuppuratio.

5. Quæ proſtatas & veſiculas ſeminarias. 5. Proſtatas, veſiculas ſeminarias, ac glandulas Cowperianas in viris, in fœminis vero proſtatas & glandulas Cowperianas; ut ſi duræ & ſkirrodes fiant; ſi in carcinomatoden naturam degeneraverint; ſi fiſtuloſis, & cavernoſis abſceſſibus perviæ ſint; ſi eroſæ & cuniculis multifariam ſuffoſſæ in labis conſortium traxerint viciniores partes, ut in viris urethram, collum veſicæ, extremum rectum, natium alterutram; in fœminis vero urethram, veſicæ collum, vulvam, vaginam, monticulum veneris, &c, unde dolor, ſtranguria, frequens micturitio, demum involuntaria urinæ excretio cum cuniculoſis fiſtulis in finitima quæque loca.

6. Quæ medullam oſſium. 6. Medullam oſſeam, tum quæ in cylindrum racematim collecta oſſium grandiorum cavitatem, tum quæ in lacinias fruſtillatim diſtributa minorum cellulas occupat; ut ſi in ſebum indurata ſkirroden aut carcinomatoden naturam adipiſcatur, cum ſuperjecti oſſis tumore; ſi ſuppurata in tabum diffluat cum oſſis continentis carie, præſertim ſi hæc ſpongioſis oſſium capitibus accidant, quæ artuum juncturas conſtituunt, aut iis oſſibus, quæ nulla opera exſcindi poſſunt, ut iſchio, ſacro, vertebris, coſtis, omoplatæ, claviculæ; oſſibus maxillarum, cranii aurium, narium &c. unde dolores oſteocopi, hyperoſtoſes, exoſtoſes, ankyloſes, caries; ulcera profunda, cacoethea, pure fœtidiſſimo manantia; febris hectica, maraſmus.

7. Quæ mammas abſceſſibus ulceribus, carcinomate &c. male habent. 7. Partes quaſvis totius corporis, mammas, labia, interiora narium, linguam, ranulas, uterum, penem, teſtium alterutrum, glandulas limphaticas, quæ in inguinibus, axillis, collo, pone aures, propter maxillas &c. proſtant, ſi carcinomate occulto vel aperto infeſtentur, præſertim vero ſi partium affectarum ſitus, connexio, natura, uſus &c. extirpationem non permittant.

8. Sicut etiam 8. Demum ejuſdem generis ſunt lues quæcumque dependent a veneno venereo non puro, ſed quod cum veneno rachitico vel ſtrumoſo, maxime ve-

vero cum ſcorbutico ita intime commixtum ſit, ut coitione bina venena in peſtem alteram novam, quæ hybrida ſit, degeneraverint. Nullum ſane morbi monſtrum forſan reperire eſt, quod ferocius ſit, quod ægros pluribus modis miſerrime torqueat, & quod curatu difficilius remediis efficaciſſimis pertinacius reſiſtat.

quæ cum rachitide ſtrumis, ſcorbuto conjunctæ ſunt.

IV. Ex dictis manifeſtum eſt poſſe luem veneream qualemcumque in tres gradus diſtingui; ut jam pridem fert uſus: *Primum*, quo comprehendatur lues venerea quævis, quæ recens ſit; quæ fluida tantum infecerit, necdum attigerit ſolida; quæ pauciores functiones pervertat, & levi vitio pervertat; quæque adeo tutam ac plerumque facilem curationem admittat.

IV. Tria eſſe luis genera. Primum, Curatu facilis.

*Alterum*, qui complectatur lues omnes venereas, in quibus virus antiquius vel carius ſolidas corporis partes, ſed ignobiles tantum labe varia, multiplici, gravi jam corruperit, ſed tamen medicabili, & quarum ideo tuta futura ſit curatio, quanquam paulo difficilior.

*Alterum*, Difficilioris.

*Tertium* denique, ad quem pertineant lues venereæ omnes, quas modo inter graviſſimas ſive lethales recenſuimus, & quarum proinde neque tutam, neque facilem curationem polliceri unquam licet.

*Tertium*, Difficilimæ.

## §. II. QUÆ LUES CURATU FACILIOR AUT DIFFICILIOR?

I. Conſtat lues omnes venereas curari radicitus, pleraſque etiam ſatis facile, ope illitus Mercurialis, qui modo rite adhibeatur, efficaciſſimum eſt contagii venerei rhizotomum. Et ſane cum tot ſint gravium morborum genera antiqua & ab orbe condito nota, ut phthiſis, peſtis, epilepſia, hydrophobia &c. in quibus abigendis curandiſque medicina etiamnum ceſpitat, imo potius cæcutit, pro rara felicitate computandum eſt ad curationem luis quæ nova eſt, & quæ in Europa a duobus tribuſve ſæculis primum apparuerit, tam certum & præſentaneum remedium induſtria medentium ſagacitate inventum eſſe, quo morbus omnium ferociſſimus profligetur tuto, cito, imo vero jucunde.

Quid ſentiendum ſit de curatione luis veneræis. I. In genere luem quamcumque curari poſſe.

1. *Tuto*. E centum enim ægrotantibus nullum, qui Mercurii uſu melius non habeat; vix unum reperias, qui perfecte non convaleſcat, modo corpore prius rite præparato hydrargyroſis adhibeatur methodo, doſi, ordine, cautione, & dierum numero competenti, quod cæteris morbis etiam levioribus haud ita plerumque uſu venit, ut quorum optima ea cenſeatur medicina qua inter centum ægros quinquaginta perfecte conſanantur.

1. Tuto.

2. *Cito*. Nam curatio numeris omnibus abſoluta eſt intra triginta aut quadraginta dies, vel ad ſummum intra menſes duos, quod vix de ullo alio morbo ſperare licet, quorum plerorumque, ſi graviores fuerint, integra curatio ad annum & ultra non raro procraſtinatur.

2. Cito.

3. Imo vero *jucunde*. Fateor equidem id olim minus vere dici potuiſſe de antiqua unguenti Mercurialis adminiſtratione, in qua, cum immodico & præcipiti inunctionum uſu gingivæ, palatum, & fauçes exulcerarentur,

3. Nec injucunde.

uber & diuturnus fœtidiſſimæ ſalivæ ptialiſmus cieretur, & facies, caput ac lingua plerumque intumeſcerent, ſolebant ægrotantes tædio, agripnia, dolore confici, & miſerrimis miſeriis diutiſſime, macerari. Sed hæc jam pridem prudentiore & magis cauta hydrargyroſeos methodo ita temperata ſunt, ut ſi remedium jucundum dici merito non poſſit, quod forſan in nullum vere cadit, ac ſaltem haud ita moleſtum ſit ac vulgo creditur.. Plerumque nullus proritatur ptyaliſmus vel ad ſummum facile tolerabilis; nulla fit oris exulceratio, vel ſaltem levis & ſuperficiaria; demum minus faſtidii atque moleſtiæ ægro jam exhauriendum eſt, ut ex lue venerea, ſaltem recente perfecte convaleſcat, quam ex febre quartana contumaciores.

II. Dari tamen luem veneream, quæ difficilius curetur.

II. Minime tamen diſſimulandum eſt nonnullas eſſe luis venereæ ſpecies, quæ curarionem plenam & perfectam cæteris difficilius admittant, & quibus etiam poſt accuratiſſimam hydrargyroſim quædam ſuperſint ex ſymptomatis, quæ ante ederant; ſive ideo quod diutina morbi præſentia ea labes ſolidis corporis partibus illata ſit, quam corrigere vel delere facile non ſit; ſive etiam, quod tamen rarius, ideo quod portio quædam ſeminii venerei integra remanſerit forma illibata, vel necdum ſatis perfecte deſtructa. Experientia autem compertum eſt in hunc cenſum præcipue referendas eſſe ſequentes luis venereæ ſpecies.

Ut 1. Qooties adſunt dolores venerei.

1. Quotieſcunque dolores venerei rheumatici ſive fixi ſive vagi, ægros torquent & diſcruciant, præſertim ſi diuturnitate invaluerint. Accidit enim frequenter poſt hydrargyroſim dolores eoſdem pari fere vehementia ſævire ac ante. An quod nodi, phymata, tuberculave muſcularum fibris tunicisve etiamnum impacta ſanguinis & limphæ viam anguſtando; an vero quod vaſa ſanguifera & limphatica præpreſſis diſtenſionibus in nimias varices dilatata ſanguinis & limphæ motum retardando, acrioris ſalſioriſque feri decubitui locum præbeant?

2. Quoties arthritis venerea habitualis eſt.

2. Quotieſcunque habitualis eſt arthriticis a veneno venereo orta. Licet enim inunctionibus ex arte adhibitis ſæpenumero cedat, ſemper tamen non cedit, potiſſimum ſi inveterata ſit & carebris inſultibus vires jam dudum adepta. An quia tunc ea ſunt in articulis vitia, quæ Mercurio corrigi non poſſint, & quæ novos ſimileſque arthritidis inſultus iterum atque iterum advocare valeant.

3. Quoties cutis affectibus venereis defœdatur.

3. Quotieſcunque cutis impetigine, ſcabie, ſed præſertim herpete ſicco maligno, eſthiomeno ſive erodente deturpatur; ſiquidem haud rarum eſt ab hoc ſymptomate totam Mercurii vim eludi, cui cætera cedunt. An quod in ea cutis infectione corpus reticulare ſive mucoſum cutis contagio venereo alteratum & eroſum in filtrum perenne abierit, quo jam ubertim confluat quicquid ſalſuginoſi & acris ineſt ſanguini?

4. Quoties æger cephalæa

4. Quotieſcunque adſunt graves cephalææ, hemicraniæ, aut dolores particulares, qui certam tantum capitis aream tenent, & *ovum* vel *clavus* dici ſolent, præſertim ſi fiant ſine cauſa ulla externa; obſervatum eſt enim ſæpius do-

dolores iſtiuſmodi poſt adhibitam hydrargyroſim priſtinam ferociam retinuiſse. An ideo quod dolores illi pendeant ab exoſtoſi vel carie interioris cranii tabulæ, vel a nodis, phymatis, tuberculiſve in meningibus cerebri, quæ Mercurii illitu reſolvi & diſcuti non potuerint?

habituali torquetur.

5. Quoties oſſa male afficiuntur.

5. Quotieſcunque oſsa tument exoſtoſi vel hyperoſtoſi dura, antiqua, inveterata. Licet enim contingat uſu Mercurii hyperoſtoſim plerumque reſolvi, quæ recens eſt, imo etiam exoſtoſim ipſam, præſertim ſi cavernoſa ſit & producatur ab inflatis medullæ oſseæ laciniis lamellas oſseas in cellulas dilatantibus, docuit tamen experientia ſpem ſimilis ſucceſsus raro ratam fore, quoties hyperoſtoſis aut exoſtoſis temporis diuturnitate induruerint, maxime vero ſi exoſtoſis ſit e genere exoſtoſium vere oſsearum, quæ nec ebori cedant duritie. Inde repetendum eſt quod ankyloſis venerea profligato morbo ſæpius ſuperſit. Anne hæc ita eveniunt, quod Mercurii efficacia, quæ ſolvendæ materiei oſseæ molliori & recens impactæ ſufficit, impar ſit reſolvendæ duriori & in verum os jam ſolidatæ?

6. Quoties teſtes indurati tument.

6. Quotieſcunque teſtes ambo vel teſtium alteruter tument ab hærente collecto, & inſpiſsato ſemine. Solent enim ſæpenumero tumores iſtiuſmodi, ſi inveterati ſint & lapideam duritiem adepti, ita difficiles eſse, ut remediis rebelles nulli cedant hydrargyroſi. An ideo quod Mercurius nec ſemen inſpiſsatum & caſei inſtar grumoſum, quo teſtes turgent, attenuare & diluere; nec laxata vaſcula ſpermatica, quorum glomeratione teſtes conſtant, nativo tono reſtituere valeat, unde gemina de cauſa nulla teſtium reſolutio ſperanda ſit?

7. Quoties gonorrhœa virulenta adjuncta eſt.

7. Quotieſcunque adeſt gonorrhœa virulenta, ſive recens ſit, ſive antiqua & inveterata. Quamvis enim nec ſemel obſervatum fuerit inunctionum adminiſtratione cum cæteris ſymptomatis gonorrhœam quoque perfecte curatam fuiſse, id tamen perpetuum non eſt, acciditque multoties etiam poſt legitimam hydrargyroſim, gonorrhœam, licet amplius venerea non ſit, fluxu æque uberi ac antea ſcaturie. An quia præter veneni vim inunctionibus delectam, longiore temporis intervallo & fortiore ulceratæ partis deterſione opus eſt, ut ulcus in proſtatis ſuperſtes cicatrice coeat?

8 Quoties ſtranguria prægreſſis gonorrhœis ſucceſſit.

8. Quotieſcunque ſtranguria a prægreſſis gonorrhœis otra ægrotantes torquet vel continuo vel per intervalla. Malum enim, licet uſu Mercurii levius plerumque fiat, naturam tamen ita retinet, ut iterum pari ferme ferocia ſæviat identidem. An quod Mercurius impar ſit reſolvendis hyperſarcoſibus quæ in urethra ſuccrevare, emolliendis durioribus cicatricibus aut futuris, quæ in eodem ductu proſtant, aut demum conſolidandis ulceribus, quibus eroditur, a quibus cauſis ſtranguriam dependere ſupra vidimus?

9. Quoties ſtrumoſa vel ſcorbutica

9. Denique quotieſcunque ſtrumoſa vel ſcorbutica conſtitutio luis venereæ comes eſt individua. Eperientia enim compertum eſt eas luis venereæ ſpecies uſu Mercurialium, ſi ſola ſint, non tam expugnari quam provocari, at-

conſtitutio morbi comes eſt. atque ideo ſi radicitus unquam curentur, curari numquam, niſi anti-ſchœradica aut anti-ſcorbutica cum anti-venereis & Mercurialibus vel una vel alterne exhibeantur. An quod ſcrofuloſi vel ſcorbutici ſeminii guttulæ, veneni venerei guttulas aliquot in ſinu ita intime recondant, ut inacceſsæ fiant & inexpugnabiles; haud diſpari modo ac in amalgamata auri & argenti ſolent auri atomi quædam ab argenti atomis undique ita obvolvi, ut ab aqua regia nequeant ullomodo nec attingi nec diſsolvi.

III. Dari genus alterum luis venereæ, in quo curatio periculoſa ſit. III. Datur & alterum luis venereæ genus præcedente pejus, in quo curationem morbi inſtituere adeo periculoſum eſt, ut ſoleant inde gravia infortunia ſæpenumero obvenire, niſi cautiſſime procedatur. Iſtiuſmodi ſunt lues venereas ſequentes.

1. Si morbus ſit e numero graviſſimorum. 1. Quæcumque inter graviſſimas lethaleſve lues venereas, quas ſupra recenſuimus, locum habent. Jure enim metuendum eſt ne ægrotantes gravi & diutina labe jam fracti, antiquove morbo exhauſti, qui inunctionum uſu plerumque exaſperatur ſaltem initio, tædio & vehementiæ adhibiti remedii, atque provocati ptyaliſmi moleſtiæ ſuccumbant.

2. Si conjungatur cum ſcorbutica oris exulceratione. 2. Quæcumque ſcorbutum comitem habent, quo gingivæ & oris interiora fœteant, liveant, putreſiant & tumeant in fungos. Quippe ubi primum accedit oris phlogoſis & exulceratio, qualis in ptyaliſmo adeſt, ſolent ſemiputres tum gingivæ, tum faucium palatique partes ab ulcere phagedænico & erodente depaſci, quod in gangrænam brevi deſinit, vel proxime deſiturum videtur.

3. Aut cum ſcrofulis gravioribus. 3. Quæcumque cum ſcrofulis ſtrumiſve adeo gravibus conjunctæ ſunt, ut aures, collum aut maxilla utraque, multis, duris, tumidis, calloſis glandulis obſideantur. Timendum eſt ſcilicet ne ſtrumoſæ glandulæ una cum ſalivalibus mole augeantur ptyaliſmi tempore, & jugulares venas ramoſque venoſos, qui in jugulares deſinunt, ita comprimant & anguſtent, ut inde a retento ſanguine, tum in ore major futura ſit phlogoſis & exulceratio cum periculo gangræne, tum quod gravius eſt, nimia cerebri oppreſſio, non ſine vitæ diſcrimine.

4. Aut cum epilepſia, cujus inſultus frequentes ſint. 4. Quæcumque epilepticos adoriuntur, qui frequentibus & gravibus paroxyſmis corripi ſolent. Nam periculum eſt ne ptyaliſmi tempore dum glandulæ ſalivales tument, & tumefactione venas jugulares premunt, graviſſimi advocentur inſultus; unde cum major oris inflammatio exulceratio a varia maxillarum diſtorſione & multiplici linguæ morſu, tum quod pejus eſt, immodica in cerebro hæmoſtaſia; quæ periculo numquam vacat.

5. Aut cum hypochondriaco affectu gravi. 5. Quæcumque hypochondriacis accidunt. Cum enim natura & morbo meticuloſi ſint, vanis imaginibus perculſi inani quidem pavore perterrefiunt toto curationis tempore, ac Medicum importunis querelis exagitant; ſed hæc tolerabilia: At vero dum ptyaliſmus acrius urget, animum plerumque ita deſpondent ex deſperatione, ut frequenti & gravi deliquio ſubinde de-

deficiant, unde improviſa ſalivæ fluentis ſuppreſſio, tumefactio glandularum ſalivalium, hærentia ſanguinis in ore, capite, cerebro, adeoque harumce partium inflammatio vel oppreſſio, quæ ſingula periculi plena ſunt.

6. Quæcumque ad ægrotantes pertinent qui diarrhœa laborant habituali. Tunc enim vis tota Mercurii ad inteſtina ruens, quo tendit humorum impetus, vellicat, inflammat, rodit interiorem eorumdem tunicam, & ventris tormina graviſſima, alvi fluxus multicolores cum teneſmo, imo dyſenteriam advocat, & ea quidem vehementia quæ ulteriorem inunctionum uſum non raro diſsuadeat. Idem plane dicendum, ſi inunctiones ptyaliſmi loco diarrhœam ipſæ moveant, quod aliquando obtingit etiam in iis quibus alvus adſtricta eſse ſolet, ſed numquam ſine magno ægrotantium detrimento. *6. Aut cum diarrhœa habituali.*

7. Quæcumque mulieres male habent, quæ uterum gerunt. Siquidem periculum eſt ne abortiant, tum orgaſmo, quem Mercurius ciet in ſanguine, tum tædio, dolore, agrypnia quæ ptyaliſmum conſequuntur, tum maxime ventris torminibus & niſu deſinendi, ſi alvus diarrhœa ſolvatur. *7. In mulieribus, quæ uterum gerunt,*

8. Quæcumque curandæ veniunt in fœminis laborantibus ulcere ſkirrho, carcinomate uteri ſive a cauſa venerea, ſive ab alia quavis. Contingit enim non ſemel ſanguinem nimis attritum & comminutum, in anguſtata, infarcta, conſtricta uteri vaſa arietare ptyaliſmi tempore momento ita valido, ut viam ſibi vi faciat, & hæmorrhagiam ex utero vel lethalem vel periculi plenam advocet. *8. Aut quibus uterus ulcere vel carcinomate affectus eſt.*

9. Tandem quæcumque infantes ſeneſve decrepitos invadunt. Cum viribus enim parum valeant, quæ in his grandiore ætate fractæ, in illis vero teneriore nondum confirmatæ ſunt, de utriſque perinde timendum eſt, ne miſere ſuccumbant, aut graviori caſui, ſi quis forſan ingruat, aut etiam ſoli ptyaliſmi vehementiæ, ſi diuturnior ſit. *9. Tandem in infantibus, & ſenibus.*

IV. Cæterum ſi de ægri ſalute ante conclamatum eſſe videatur, *palliativis* quidem remediis mitiganda eſt morbi ferocia, ſed deſperatis nulla hydrargyroſis adhibenda, ne temere infamentur ea remedia, quæ multis fuere ſaluti. At vero ſi qua ſpes effulgeat, quanquam exigua, remediorum alea tentanda eſt, cum ait Celſus, *in evidenti mortis periculo ſatius ſit anceps remedium experiri, quam nullum*, ſed tentanda eſt prudenti cautoque conſilio. *IV. Hydrargyroſim caute adhibendam eſſe.*

Itaque 1. Si lues venerea ſit e genere graviſſimarum & quæ plerumque morte judicantur, poſt debitam præparationem Mercurius longioribus intervallis illinendus eſt & parca manu, ea ſcilicet doſi cui ferendæ vires pares eſſe videantur. Vix quidem ſperare licet eo pacto morbum gravem & inveteratum plene extirpatum iri; at ſaltem ita mitigandum eſſe certum eſt, ut ægro, poſtquam remedio convaluit, meliuſcule ſint. Tunc ergo redintegratis viribus, mercuriales inunctiones denuo ſed majori doſi adhibendæ, quibus ſi morbi vehementia necdum ceſſerit, inſtauratis rurſum auctiſque viribus hydrargyroſis tertio repetenda, ſed tandem tanquam re *1. Si lues venerea ſit e genere graviſſimarum.*

ad triarios redacta, omni opera ea ſaltem vice jam enitendum eſt, ut virus omne perfectiſſime debellentur.

2. Si ſit e numero earum, quæ curationem cum periculo admittunt.

2. Si lues ſit ex earum numero, quæ curationem cum periculo admittunt, illitus mercuriales ſimili methodo raris quidem intervallis admovendi & pauca doſi, nempe ne quid mali præcipitantia accerſatur, camarinam præpropere commovendo: At vero & pluries & diutius iterandi ſcilicet ut admiſſus ea ratione Mercurius non modo æquet Mercurii quantitatem, quæ ad plenam curationem neceſsaria eſt, ſed etiam aliquantulum ſuperet. Quapropter inunctionum adminiſtratio non urgenda ante tempus, ſed potius ultra tempus ſuſtinenda eſt, cum in re tam gravi omnia ſatis cito fieri putanda ſint, modo ſatis bene.

3. Si ſit ex earum ſpecie, quæ Mercurio difficile cedunt.

3. Si lues venerea locum habeat inter eas, quæ Mercurio difficile cedunt, inunctionibus & paulo majori doſi & paulo longiore temporis ſpatio utendum erit ut quicquid morboſi ſeminii ineſt ſanguini, vi Mercurii vel ſalivatione omnino everratur, vel extintionis via pleniſſime debelletur, atque adeo ſi non utraque ratione, ſaltem alterutra lues omnis venerea radicitus evellatur. Quod ſi vero ſuperſint etiamnum poſt abſolutam hydrargyroſim difficiliora quædam ſymptomata, ex eorum numero quæ ante aderant, cum jam amplius a lue venerea neque dependant neque foveantur, remediis communioribus corrigenda erunt, ut infra videbitur.

4. Si mulier infecta uterum gerat, partuſque prope adſit.

4. Si mulieri utero gravidæ, quæ lue venera infecta ſit, partus prope inſtet, ab hydrargyroſi tunc quidem abſtinendum eſt, ne in ipſo ptyaliſmo periculoſius enixura eſſet: Sed ubi primum a puerperio refecta fuerit, ex arte ſananda eſt, dum alumnus pendet etiam tum ab uberibus, ut una eademque opera ſanetur & ipſa & infans, quocum vitium communicavit. At vero ſi legitimum puerperii tempus longe abſit, cum periculum in mora maximum eſſe ſoleat, omiſſa inani cunctatione inuntiones mercuriales ſtatim adhibendæ ſunt, ſed eo gradu, quem mater & fætus qui utero geritur ſine detrimento tolerare poſſint.

5. Si infans inquinatus lacteat.

5. Si infans, qui lue venerea inquinatus eſt, lacteat, tenerrimæ quidem ejuſdem ætati parcendum eſt, ſed ipſius loco nutrix hydrargyroſi ſubmittenda, tanto quidem potiore jure, quod hæc ejuſdem vitii particeps ſit. Sic nutricem ſanando ſanabitur facili opera & alumnus, lactis ope, quocum mercuriales atomos ea quantitate hauſturus eſt, quæ curationi ſufficiat. Si infans vero jam a nutrice ſummotus fuerit, ipſemet ſine cunctatione curandus eſt, vel præparatis Mercurialibus interne ſumptis, vel quod tutius cenſeo inunctionibus ex Mercurio. Nec obſtat huic therapejæ ætas tenerior, cum facile ſit prudentia & conſilio infantis incolumitati conſulere.

6. Si æger ſit ſenex decrepitus.

6. Idem dicendum de ſenibus, qui ſi lue venerea laboraverint, illitu Mercuriali ex arte curandi ſunt, quamquam depontani & decrepiti, ſed ea methodo curandi, qua depontanos & decreditos curare decet & licet.

CA-

# CAPUT VI.

## *De Præparatione ad hydrargyroſim.*

SAtis conſtat ex iis, quæ ſupra dicta ſunt *Lib.* 2. *cap.* 9. virus venereum nulla methodo certiore, tutiore, efficaciore profligari poſſe, quam hydrargyroſi. Hic ergo non de genere medicinæ, quæ confirmato morbo venereo conducat, ſed de medicinæ modo quæritur, hoc eſt de recta inunctionum mercurialium adminiſtratione ſive hydrargyroſi; ſiquidem triſti, ſed nimium frequenti experientia compertum eſt, hanc ipſam hydrargyroſim, etſi periculo vacet rite adhibita, gravem eſſe, difficilem, & periculoſæ plenam aleæ, ſi temere, præpoſtere, inconſideranter, præpropere adminiſtretur. Quocirca cauto opus eſt, ſeduloque providendum, 1. Quid ante, 2. Quid per, 3. Quid poſt hydragyroſim peragendum ſit.

Ante hydrargyroſim prudentis Medici officium eſt ad quatuor attendere: 1. Ut præſens ægri ſtatus Mercurio ferendo par ſit: 2. Ut anni tempeſtas remedio ſit opportuna: 3. Ut diligens adhibeatur præparatio, qua vitia ſanguinis, ſi qua fuerint, emendari, & noxæ quæ ab uſu Mercurii plerumque imminent, declinari poſſint: 4. Demum ut recta ſit unguenti mercurialis, quod illini debet, compoſitio. *Ante hydrargyroſim ad quatuor attendendum eſt.*

### §.I. AN PRÆSNS ÆGRI STATUS FERENDO REMEDIO PAR SIT?

Circa primum certa eſt & ab omnibus definita lex, ne hydrargyroſi ægrotanti ulli adhibeatur, qui ex morbo quovis periculoſe decumbat, aut quem vires morbo, venere, labore, inedia nimium exhauſtæ fere deſtituant. Quorſum enim conduplicato malo morbum morbo addere, & ægrotum remedio difficili imparem imprudenti therapeja excruciare non ſine evidenti vitæ diſcrimine? *1. Ut æger ferendo remedio par ſit. Quocirca hydrargyroſis non adhibenda eſt 1. Nec iis qui acuto;*

Itaque I. Hydrargyroſi perpetuo ſuperſedendum eſt, quoties ſyphiliticus acuto morbo tentatur, ut febre maligna, ſynocha, lipyria, cauſone &c. pleuritide, peripneumonia, hæmoptoe &c.

II. Imo vero quoties morbo chronico detinetur, qui deploratus vel admodum periculoſus ſit, ut hydrope pectoris vel abdominis confirmato; gravi ſkirro hepatis, lienis, uteri; phthiſi ad tertium gradum perducta; febre lenta diuturna &c. *2. Nec iis qui chronico morbo deplorato tentantur.*

III. Huic tamen legi minime parendum eſt, ſi certo conſtet vel ſaltem valde probabile ſit morbos illos chronicos a lue venerea tanquam a cauſa primaria ſymptomatice dependere. Tunc enim ægro cum ſit in præcipiti, ſpes una eſt, nempe ſublata ſemel morbi cauſa morbum *Niſi probabile ſit morbos illos*

quo-

chronicos a lue venerea pendere. quoque ſublatum iri; atque adeo in evidenti morbis periculo ſatius eſt anceps remedium experiri quam nullum.

IV. Cæteri vero morbi chronici, quicunque natura vel intenſione minus urgent, nullomodo obſtant quominus hydrargyroſis adhibeatur. Neque enim puto quemquam ab hujus remedii uſu deterreri poſſe, quod æger aſthmate *v. g.* cordis palpitatione, inappetentia, bradypepſia, cephalæa habituali, nephritide &c. laboret.

3. Nec iis quibus vires magnopere exhauſtæ ſunt. V. Quod ad vires, præſens illarum ſtatus prudenter expendendus eſt, & ex æquo ac bono æſtimandus; & ſi a cauſa qualicunque magnopere exhauſtæ fuerint, hydrargyroſis uſque differenda eſt, dum temporis diuturnitate, quiete, diæta analeptica inſtaurentur, ne debilior æger ptyaliſmi tædiis, doloribus, incommodis miſere ſuccumbat.

Præſertim ſi de hydrargyroſi pleniore quæſtio ſit. VI. Cæterum quandoquidem duplex eſt hydrargyroſis, altera *plenior*, quæ inunctionibus majoribus & quotidianis vel ſaltem frequentioribus, donec ptyaliſmus citatur; *parcior* altera, quæ minoribus & rarioribus illitibus perficitur, & qua nulla provocatur ſalivatio vel pauca, diverſam cautionem adhibere neceſſum eſt, prout utram utri præferre viſum fuerit, majorem nempe, ſi pleniore hydrargyroſi ptyaliſmus excitandus eſſe videatur, quia vires inde magis frangi certum eſt: Minorem vero, ſi hydrargyroſi parciore, quæ nullum ptyaliſmum motura ſit, uti placuerit, quoniam conſtat ea therapeja vires non exolvi, vel ſaltem multo minus exolvi.

4. Demum nec mulieribus quo tempore inſtant menſtrua. VII. Cum experientia docuerit ſalivationis impetum in mulieribus Mercurio inunctis plerumque ingraveſcere, cum inſtant catamenia, operæ compendium foret mercurialem therapejam intermedio tantum tempore, quod vacuum eſt, in illis inſtituere. Sed cum hydrargyroſis ultra menſem produci ſoleat, vix ulla ratione poteſt effici, quin cum purgatione illa menſtruali aliquomodo concurrat. At ſaltem diligenter curandum eſt ut in finem therapejæ incidat, dum ſalivatio incipit ſponte ſua remitti. Quamobrem præmiſſis remediis præparatoriis ante profluvium menſtruum, hydrargyroſis confeſtim adhibenda eſt altero vel tertio die poſtquam deſierit catameniorum fluxus, eo pacto non ante rediturus quam poſtremo curationis tempore, cum res in vado futura eſt.

## §. II. QUÆ ANNI TEMPESTAS ELIGENDA SIT.

II. Ut anni tempeſtas id onea ſit. Ideoque nec æſtiva nec hyemalis. De anni tempeſtate fere nulla quæſtio eſt, nam I. Omnium opinio eſt hydrargyroſim nec hyeme, nec æſtate adminiſtrandam eſſe, ſi commode ita liceat; non *hyeme* quidem, ne ſanguis frigore inſpiſſatus tardiuſque circulans Mercurii efficaciam nimium eludat, ne corporis pori arctius conſtipati perſpirationem parcius excludant; ne frigore ſubitaneo ſuppreſſa perſpiratio, vel ſalivatio cohibita locum dent gravi catarrho in pectus, aut de-

decubitui in caput: Non *æſtate* vero contrariis rationum momentis, ne ſanguis calore fervidior, citatiuſque motus nimiam a Mercurio eliquationem experiatur; ne per cutis ſpiracula laxius patentia immodica fiat diapnoe cum notabili virium detrimento; demum ne periculoſæ turbæ & febriles orgaſmi in ſanguine excitentur ex leviore cauſa non ſine aliquo ægrotantis diſcrimine.

Sed verna vel autumnalis.

II. Anni tempeſtates hydrargyroſi maxime opportunas vernam eſſe vel autumnalem, dum aer tepidior Mercurii energiam neque retardat, neque præcipitat, ſed commode adjuvat, ac diaphoreſi & ptyaliſmo utiliter favet.

Et præſertim verna eligenda eſt.

III. Vernam tamen autumnali eo nomine præferendam videri, quod veris tempore creſcente in dies aeris ſuavitate ægri remediis jam defuncti reſtituantur celerius commodiuſque, quam in autumno, præſertim extremo, quo aeris inclementia ſenſim ingraveſcit.

Si morbus urgeat, poteſt remedium adhiberi quavis tempeſtate.

IV. Verum ſi morbus ſymptomatum gravitate urgeat, & periculum fuerit in mora, abjecta anxia commodioris temporis expectatione, hydrargyroſim confeſtim adhibendam eſſe vel ipſa æſtate, aut hyeme media, ea tamen cautione atque proviſione, ut in cubiculo, in quo æger decumbit, aeris fervor, frigoriſve acerbitas omni arte atque opera quam maxime mitigentur.

Sed hyeme tamen commodius quam æſtate

V. Hyemem cæteris paribus hydrargyroſi minus inoppurtunam videri quam æſtatem, quandoquidem certiora & tutiora ſuppetunt præſidia ad frigorum vim extenuandam, quam ad ſedandas caloris moleſtias. Adde hyeme Mercurium tardius ſegniuſque agere, atque adeo facilius regi & cum minore ægri periculo quam æſtate.

## §. III. QUALIS PRÆPARATIO AD HYDRARGYROSIM ADHIBENDA SIT?

III. Ut diligens præparatio adhibeatur.

Operæ pretium eſt hydrargyroſi præparatoria ea remedia præmittere, quæ emendatis ſanguinis vitiis, ſi qua adſint, nimiam Mercurii efficaciam moderentur, turbas inde alioquin excitandas compeſcant, atque infortuniis occurrant, ſi qua forſan imminerent. *Iſtuc* enim *eſt ſapere*, ut Comicus (*a*) ait, *non quod ante pedes modo eſt Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt, Proſpicere*.

Indicationes, quibus ſatisfaciendum eſt.

*Primo*. In hunc ergo finem I. Minuenda eſt ſanguinis quantitas & vaſa deplenda, ut ſanguini Mercurii vi rarefaciendo ſpatium fiat.

II. Everrenda cacochylia, quæ in primis viis congeſta latet; imo etiam bilis cæterique humores vitioſi, qui in ſanguine redundant, evacuandi ſunt, ne ptyaliſmi tempore mota Camarina intempeſtivas turbas ciet.

III. Diluendus eſt ſanguis ſpiſſior, & ſi acrimonia peccaverit, demulcendus, ut Mercurio atterenti facilius inde obſequatur, minorem fervorem contrahat, & tumores diureſi, diaphoreſi, catharſi, ptyaliſmo educendos minus acres ſuggerat.

IV. De-

(*a*) Terent. *Adelph. Act. 3. Scen. 3.*

IV. Demum emolliendus eſt partium, & præſertim viſcerum tonus, ut laxiora vaſcula & vaſculorum ſtamina ſanguinis attritionem & circulationem citatiorem, humorum ſecretionem & excretionem uberiorem, & perfectam reſolutionem obicum renitentium, ſi qui forſan impacti hæreant, ſine damno tolerare poſſint.

Vulgaris methodus qua iiſdem ſatisfit.

*Secundo*. Uſu receptum eſt generalibus illis indicationibus ſequenti methodo ſatisfacere.

I. Vena tunditur in alterutro brachio, atque ſanguis emittitur ad ℥ xij.

II. Præmiſſo clyſtere emolliente catharticum ſequente die exhibetur, pro varia ægrotantis temperie varium, ſed ut plurimum ex infuſo ʒij. folliculorum vel foliorum ſennæ orientalis, & ʒ.j ſalis vegetalis, cum additis mannæ calabrinæ ℥ii.

III. Deinde balnea aquæ communis tepidæ adhibentur, ſemel tantum in die, ſi æger imbecillior ſit; ſi vero fortior fuerit, bis, mane jejuno ventriculo, & veſperi poſt confectam prandii concoctionem. In quolibet balneo immorandum eſt ad horam unam, vel ad ſeſquihoram; cæterum in balneandis mulieribus quæ uterum gerunt, cauto opus eſt, ne balneis nimiis aut diuturnioribus utero noxa inferatur, cauſaque detur abortioni.

IV. Propinatur quolibet mane in balneo vel in lecto hauſtus ſeri lactis depurati, chalybeati, & infuſis chamædryos, naſturtii aquatici, cerefolii &c. foliis alterati; vel juſculam ex pullo gallinaceo, aut fruſtulo carnis vitulinæ cum decoctis herbis diluentibus, refrigerantibus, vulnerariis, nempe cichorio ſilveſtri, pimpinella, agrimonia, ſcolopendrio, capillo veneris, naſturtio aquatico, & ſimilibus.

V. Balneorum numerus certa lege non definitur, ſed varius eſſe debet, & pro ægrotantium temperie ſicciore vel humidiore major minorve. Rarum tamen eſt balnea citra decem ſubſiſtere aut aſcendere ulta ſexdecim.

VI. Finito balneorum uſu vena denuo ſecatur in plethoricis, ac deinde iteratur purgatio. Sin vero nulla adſit plethora, neque alia urgeat mittendi ſanguinis indicatio, omiſſa venæ ſectione purgans denuo præſcribetur, quale ſuperius.

VII. Sunt qui balneum ſemel atque iterum repetant poſt hanc alteram purgationem, ut fervorem cathartico inductum temperent, quod ipſe numquam improbo, imo in ægrotantibus bilioſæ temperaturæ & habitus ſiccioris utile eſſe judicio.

VIII. Cæterum toto præparationis ſtadio imperatur diæta temperans, humectans, refrigerans ex cibis eupeptis & euchymis, moderate aſſumptis, & in qua a vino, venere & exercitiis nimiis tum corporis tum animi parcatur.

IX. Ex his liquet graviter eos errare, qui putant ægros ad hydrargyroſim præparandos eſſe remediis calefacientibus, juſculis *v. g.* viperinis; decoctis Guaiaci, Chinæ, Sarſæ parillæ & ſaſſafras; præperatis Mercurialibus inter-

terne ſumptis &c. His enim ſanguinis fervorem, ſiccitatem, acrimoniam augens; hi ſolidorum fibras, ſtamina, vaſa durant criſpantque: Hinc ergo Mercurii vis in ſanguinem magis tumultuoſa, ne dicam incendiaria; hinc excretiones parciores & acriores, hinc demum frequentiores futuræ ſunt oris & interaneorum phlogoſes eryſipelatodes, ulceroſæ, gangrænodes.

*Tertio*. Allata remedia ſatis ſunt ſuperque vulgo ſyphiliticorum, in quibus cæteroquin omnia ſana ſunt. At vero paulo operoſiore præparatione opus eſt, ſi qua labes alia gravis lateat, quæ cum lue venerea conjuncta ſit, ut liquet exemplis ſequentibus, quæ notiſſimos & maxime obvios caſus exhibent. Præparatio operoſior, quæ adhibenda eſt.

I. Itaque ſi æger pulmonarius, macilentus, febriculæ obnoxius, anheloſus, tuſſiens in phthiſim vel tabem inclinaverit, neque ad hydrargyroſim, imo neque ad ullam ante hydrargyroſim præparationem properandum eſt: 1. In Pulmonariis.

1. Niſi prius exhibito lacte aſinino, caprillo, vaccino &c. per unum aut alterum menſem, ſemel aut bis in die, imo etiam pro omni alimento, ſi ventriculus facile concoquat.

2. In ipſa præparatione blandis catharticis utendum eſt, manna ſcilicet vel medulla caſſiæ; ac balneorum loco ſemi-cupia tantum adhibenda ne fortiorum pyrgantium vi vel nimia aquæ totum corporis habitum ambientis preſſione pectus male habeat.

II. Si ægro lurido & cachectico pedes œdematoſi, & viſcera obſtructionibus infarcta ſint. 1. Per duodecim vel quindecim dies exhibenda quotidie mane jejuno ventriculo opiata purgans & aperiens ex croco Martis aperiente, pulvere millepedum recente, aloe ſuccotrina, ſale tartari, abſintii, vel ammoniaco &c. ut promota diureſi ſerum in corpore ſtagnans evacuetur. 2. In cachecticis.

1. Quarto vel quinto quoque die huic opiatæ addendum eſt jalappium ad gr. xv. vel xx. aut diagridium ad grana IX. vel XII. ut catharſi facilius egerantur, quæ ſenius tardiuſque diureſi educenda forent.

3. Demum in ipſa præparatione nulla debet ut plurimum venæ ſectio celebrari, vel ſaltem celebrari debet parciore manu: Balnea quoque minus multa adhibenda, ne ſolidorum fibris vaſiſque jam morbo laxioribus nimia laxitas concilietur.

III. In ictericis, quibus bilis, & hypochondriacis, quibus ſanguis ſpiſſior eſt ſicciorque, 1. Utile eſt exhibere per dies aliquot juſcula vel apozemata ex decoctis foliis cichorii, ſcolopendrii, pimpinellæ, agrimoniæ, naſturtii, cum tartaro Chalybeato ſolubili ad ℈j. vel arcano duplicato ad ʒß. 3. In ictericis.

2. Poſſunt, ſi tempeſtatis ratio permiſerit, aquæ minerales Chalybeatæ ex earum genere, quæ blandius agunt, quales ſunt *les Eaux de Forges*, *de Paſſy*, *de Carenſac*, *de Spa &c.* per hebdomadas aliquot potandæ præſcribi ad libras II. vel III. mane jejuno ventriculo, balneo Mariæ prius calefactas.

3. In

3. In ipſa præparatione balneorum uſui diuturnius inſiſtendum eſt, quibus & bilis ictericorum tenuior,& hypochondriacorum ſanguis dilutior fiat, unde minus periculi futurum ſit, ne in ipſa hydrargyroſi turbas dent.

4. In epilepticis. IV. Si æger frequentibus inſultibus epilepticis quati ſoleat, omni ope atque opera enitendum eſt, ut fracta prius morbi vehementia nulli vel leviores paroxyſmi adfuturi ſint tempore hydrargyroſeos.

In hunc finem 1. Sanguis paulo largius mittendus eſt, & mittendus quidem e pede, ut a cerebro quam longiſſime evocetur.

2. Purgatio iterata non ignaviore cathartico molienda eſt, ſed emetico, quo docuit experientia cerebri infarctus qualeſcumque efficaciſſime diſcuti vel imminui.

3. Balnea cautione adhibenda, ne noceat capiti nimia ſanguinis copia, quæ ab habitu corporis intro repellitur aquæ ſuperincumbentis gravitate: Sin ſecus omiſſis balneis ſemi-cupiis utendum.

4. Toto præparationis tempore, imo etiam ante præparationem in uſum advocanda ſunt remedia, quæ anti-epileptica dicuntur, inter quæ fama potiſſimum valent pulveratum cranium hominis violenta morte perempti; ungula alcis; ſaliva volatilia viperarum, cranii, cornu cervi; pulvis ad guttetam; radix valerianæ ſilveſtris pulverata; martialia; Mercurialia, præſertim cinnabaris antimonialis &c. ex quibus varie commixtis confici poſſunt boli vel opiatæ mane jejuno ventriculo degluttiendæ, ſuperbibendo juſculum radice pæoniæ maris alteratum.

5. In ſcorbuticis. V. Si in ægrotante tibiæ maculis violaceis, lividis, nigris variæ ſint; ſi gingivæ molles, fungoſæ, putres fuerint; uno verbo ſi adſit, vel ſtatus ad ſcorbutum manifeſte inclinans, uno aut altero ante præparationem menſe ſanguinis dyſcraſiæ & gingivarum putredini ſedulo medendum eſt ſequenti methodo.

1. Utendum eſt juſculis, apozematis, ptiſana ex decoctis radicibus herbiſque anti-ſcorbuticis; *v. g.* radicibus polypodii, lapathi ſilveſtris, lapathi aquatici, ariſtolochiæ rotundæ, ari, lepidii, raphani ruſticani &c. foliis cochleariæ, armoraciæ, naſturtii aquatici, becabungæ, hederæ terreſtris, lupuli, ſalviæ, argentinæ, erucæ, apii, chamædryos, chamæpityos &c.

2. Bolis aut opiatis ex remediis ejuſdem ſimiliſve efficaciæ, qualia ſunt cortex Vvinteranus ſive canella alba, gannaperis ſive cortex Peruvianus, ſcacarilla, fæcula radicis ari, ſemen naſturtii, crocus Martis aperiens cæteraque martialia, antimonium diaphoreticum, æthiops mineralis, ſalia volatilia omnia &c.

3. Aquis mineralibus Chalybeatis, quæ ſanguinis muriam eluant & vitioſam craſſitiem emendent, quales ſunt *les Eaux de Forges*, *de Paſſy*, *de Pougnes*, *de Spa*, *de Carenſac*, *de Vals* &c.

4. La-

4. Lacte aſinino vel caprillo ſincero, aut vaccino cum addito ad æquas vel ad tertias partes decocto ligni ſancti ſemel in die, mane ſcilicet jejuno ventriculo; vel bis, nempe mane & ſero.

5. Gingivæ putres, reſectis prius fungis, ſi qui ſint, & ſcarificata fungorum baſi, Lanfranci collyrio, vel ſpiritu ſalis leviter imbuendæ ſunt, quo putredini occurretur: Deinde gargariſmatibus ſive lotionibus antiſcorbuticis abſtergendæ ſunt, quæ parantur ex aqua vitæ cum additis camphora, ſaccharo candido & alumine rupeo; vel ex decoctis radicum ariſtolochiæ rotundæ aut biſtortæ, ſtrobilorum pini, corticis aurantiorum amarorum, foliorum & fructuum ſumach, cum addito ſpiritu vini camphorato & alumine rupeo ad ſ. q.

6. Mitigata iis remediis morbi ferocia, quod ad cætera adhibebitur vulgaris præparatio ad hydrargyroſim.

VI. Demum ſi ſyphiliticus diarrhœa detineatur contumaci & habituali, aliquot ante hydrargyroſim menſibus laborandum eſt ut morbus curetur, vel ſaltem mitigetur. 5. In iis qui diarrhœa habituali laborant.

3. Eo fine 1. Æger identidem purgandus eſt cum catholico pro ore ad ℥j. vel ij. aut ſyrupo magiſtrali ad ℥j. ß. vel ℥ij.

2. Pro nota diarrhœæ cauſa remedia adhibenda ſunt varia, nempe aquæ minerales Forgenſes (*de Forges*) pro potu ordinario, ſi a bile acriore; pulvis corticis braſiliani ſive hipecacuanhæ ad gr. xx. xxv. vel xxx. ſi a pituita vitrea, mordicante; pulvis Simaroubæ ad gr. xx. in ſubſtantia vel ad ʒß. in decocto. ſi a ſero ſalſo morbus dependeat.

3. Exhauſto vel mitigato morbi fomite ad abſorbentia recurrendum, inter quæ potiſſima ſunt corallia rubra præparata, terra ſigillata, lapis hæmatites, terra Japonica ſive catechu, crocus Martis aſtringens, cornu cervi uſtum, malicorium, balauſtia, gallæ, conſerva roſarum, myva cydoniorum, theriaca, diaſcordium fracaſtorii; ſyrupi de roſis ſiccis, corallorum, cydoniorum &c. opiatica omnia &c. ex quibus pulveres, opiatas, bolos conficere facile eſt.

4. Diæta imperanda eſt tenuis ex cibis eupeptis & euchymis, qui ventriculum non gravent, nec in vitioſa liquamina degenerare poſſint.

5. Denique præparationis tempore balneis paucioribus utendum erit, ne alvus jam laxior nimium ſolvatur.

Hactenus de morbis variis, quos plerumque contingit cum lue venerea concurrere, circa quos velim prudentem Medicum perpetuo memorem eſſe unguentum mercuriale tunc temporis, ſi unquam alias, & parce & lente adminiſtrandum eſse, hoc eſt raris inunctionibus & doſibus parvis, unde non repentinus & tumultuarius in ſanguinem impetus fiat, ut ab inunctionibus largiaribus & frequentioribus, ſed tardus ac ſegnis, quem proinde, ſi res forſan male cederet, reprimere vel coercere facile futurum ſit.

*Quar-*

Nonnulli ſunt morborum caſus qui præparationis moras non patiantur.

*Quarto*. Contra vero ſunt aliæ morbi venerei facies, quæ nedum longiorem præparationem expoſcant, ſed ne vulgaris quidem præparationis moras permittant, ſi nempe os in artuum quodam latenter carioſum levi niſu vel ictu derepente diffractum ſit, unde virulenta tabes circum diffluat; ſi caries in oſſe quodam altior ad medullam propius accedat; ſi exoſtoſis calens, dolens, lancinans, in apoſtema videatur proxime degeneratura. Tunc ſane, cum periculum ſit in mora ſummum, omiſſa penitus præparatione, vel ad ſummum præmiſſa venæ ſectione & purgatione ad hydrargyroſim ocyus properandum eſt, quæ majoribus fiet inunctionibus ſemel atque iterum, ſi ad retundendam ſymptomatis urgentis vehementiam uberiore Mercurii doſi opus eſſe videatur: At vero mitigato ſemel morbi impetu, tardiore gradu deinceps procedendum erit, tum ut Mercurius in ſanguine diutius reſtitans vim majorem exerat, tum ne præcipitantia infortunium quoddam imprudenter advocetur.

Sed, ſi caſus illos numero paucos excipias, præparatio, alias numquam ſine periculo omitti poteſt.

Si caſus illos excipias numero paucos & reipſa raros, auctor eſſe nolim ut diligens ægrotantium præparatio ante hydrargyroſim unquam omittatur, quam non modo utilem, ſed etiam neceſſariam eſſe puto, tum ut vitia, a lue venerea aliena, ſi qua in ſanguine vel in primis viis lateant, emendentur, tum ut admittendus Mercurius effectos ſuos felicius tutiuſque præſtare valeat. Itaque Sydenhamium, virum cæteroqui magni nominis, hac in re minime audiendum eſſe cenſeo, dum *in Epiſtola reſponſoria* 2. *De Morbis Venereis*, contendit *præludia* iſtiuſmodi tanquam *damnoſa* ſemper *omittenda* eſſe, ac præſtare nihil agere, quam *venæ ſectione & tenuiore diæta vires frangere, & importune ſatagendo nocere*. Quaſi vero periculum eſſet ne vires ægrotantium miſſione ſanguinis & purgatione una aut altera intra dies quindecim ita exhaurirentur, ut Mercurio ferendo impares fierent: Cum e contrario manifeſtum ſit cauta illa præparatione 1. Eliminata primarum viarum cacochylia, 2. Imminuta vaſorum plethora, 3. Relaxato ſolidarum partium erethiſmo, Mercurii in ſanguinem efficaciæ, ſanguinis cæterorumque humorum attritioni, demum vitioſorum humorum excretioni per oris, inteſtinorum, cutis, renumve cola viam faciliorem parari.

## §. IV. QUÆ SIT COMPOSITIO UNGUENTI MERCURIALIS SIVE NEAPOLITANI.

IV. Ut unguentum mercuriale rite componatur.

Una eſt admodum ſimplex ratio unguenti mercurialis ſeu Neapolitani componendi, quæ nunc uſu recepta ſit.

I. Eligendus eſt Mercurius minime adulteratus, ex cinnabari redivivus, aut ſaltem per corium ſæpius trajectus, atque adeo a plumbagine quam maxime purgatus.

II. In

Digitized by Google

II. In mortario conterendus eſt addita pauciſſima quidem, ſed tamen ſufficiente terebinthinæ quantitate, donec in fuſcum nigrumve pulverem extinguatur.

Quæ & quotuplex diligentia in componendo unguento obſervanda ſit?

III. Cum illo pulvere miſcenda eſt pars æqua axungiæ ſuillæ non ſalitæ, non rancidæ, non liquefactæ, ſed a ſuis membranis purgatæ, & una tandiu ſubigenda piſtillo, dum pulvis mercurialis in tenuiſſimas atomos diſtributus ſit, quæ oculi etiam armati aciem effugiant, & per totam unguenti maſſam ex æquo diſpertiantur.

IV. Poteſt etiam, ſi ita videatur, non æqua ſed dupla axungiæ pars cum pulvere Mercuriali miſceri, unde tertia parte debilior futura eſt unguenti facultas; ſed hæc medentium judicio permittenda ſunt quorum officium eſt ex nota ægroti temperie, morbique curandi inveteratione unguenti, quo uti placuerit, virtutem metiri ac moderari.

V. Uſum illorum minime laudo, qui exungiæ loco unguentum mercuriale cum butyro conficiunt; nam eo pacto unguentum colliqueſcit facilius nec inunctæ parti ſatis adhæret. Adde mercuriales atomos minus diſtractas & interjecto liquidiore butyro laxius coercitas in majores guttas facilius coire, quæ in cutis poros tanto difficilius penetraturæ ſunt.

VI. Cenſeo tamen gravius peccari, ſi ex antiquorum Medicorum præjudicio, quibus perſuaſum erat Mercurium frigidæ naturæ eſſe, unguento mercuriali calidiora remedia adjiciantur ad imaginariam illam noxam emendandam, ut oleum laurinum, chamæmelinum, irinum, rutaceum, ſeſaminum, anethinum; unguentum martiatum, aregon, enulatum; thus, ſtyrax, iris florentina pulverata, cinis ſarmentorum, & alia ejuſdem generis ſexcenta. Etenim ea medicamina nullius utilitatis ſunt, cum Mercurius frigiditate non peccet, & plerumque ideo nociva, quod cruori una cum Mercurio inſtillata febrem aliquando cieant; quod ſaltem cuti illita, quam acredine irritant & inflammant, exanthemata, phlyctenas, & eryſipelata producant, quibus æger, ſi in periculum non deducitur, at certe mirum in modum moleſtatur.

## CAPUT VII.

*De Adminiſtratione unguenti ſeu potius linimenti Mercurialis, ſive de hydrargyroſi.*

Gemina eſt hydrargyroſeos methodus.

GEminam eſſe hydrargyroſim non ſemel diximus; alteram in qua continuis vel ſaltem frequentibus & magnis inunctionibus ſalivatio cietur uberior; alteram in qua rarioribus & minoribus frictionibus lues venerea extirpatur parciore ſalivatione. Utraque ſuas habet utilitates pro ægrotantium ætate, temperie, ſtatu, aut morbi gradu & invetera-

tione ; ideoque noſtri muneris eſſe reputamus utramque ordine proponere & explicare.

## §. I. DE HYDRARGYROSI PLENIORE.

I. Plenior, cujus tria ſunt ſtadia.

In hac methodo tria diſtinguuntur ſtadia : Unum in quo adminiſtratis frictionibus ptyaliſmus proritatur : alterum , in quo motus ſemel ptyaliſmus caute regitur ; tertium , in quo perfecta morbi curatione ſuperſtiti ptyaliſmo & ptyaliſmi reliquiis medicina adhibetur.

*Primum,* in quo adhibitis legitimis frictionibus ptyaliſmus movetur.

1. In primo ſtadio , 1. Tribus primis diebus , atque adeo ſingulo quoque die ; vel quod tutius prudentiuſque videtur , intra primos quinque dies atque adeo diebus tantum alternis frictiones tres adhiberi plerumque ſolent. Doſis unguenti ad frictionem quamlibet , ut raro infra drachmas duas , ſic etiam raro ſupra unciam ſemiſſem eſſe debet. Prima quidem frictio a pedibus ad tibiarum ſuras , altera vero a ſuris ad crura media , tertia demum a crurum medio ultra nates ut plurimum extenditur . Frictionibus perinde opportunæ ſunt tum ſerotinæ , tum matutinæ diei horæ , modo mane ante cibum , veſpere perfecta concoctione adhibeantur.

2. Frictionis adminiſtrandæ methodus ſemper eadem eſt , nempe ægro ad ignem flammantem ſedente vel ſtante , pars ea corporis , quæ unguento inungi debet , manu ſicca ab Iatralepta prius confricatur ad ruborem uſque , ut calore affrictus porri laxius pateſiant. Tunc deſtinata unguenti doſis inter latus utrumque æqualiter diſtribuitur , & nudis manibus ad ignem tandiu illinitur , donec intra cutim ſenſim imbibita exarueric. Poſtea inunctus locus tibialibus linteis in tibiis , femoralibus in femoralibus , vel induſio in reliquo corpore obtegitur , quæ indumenta tandiu geſtari neceſſum eſt , quanquam ſordida ſint , quandiu e re eſſe videbitur , ut inceptus ptyaliſmus ſuſtentetur & prolatetur ; cum enim unguento a cute abraſo ſemel infecta ſunt , emplaſtri mercurialis vices gerunt , quo Mercurii in ſanguinem admiſti energia continenter promovetur . Denique inunctus æger calefactum lectum confeſtim repetit , ubi per unam aut alteram horam ſeſe continet , donec illitum unguentum altius penetraverit.

Et tuto quidem promovetur , modo caute procedatur.

3. De uno poſt frictionem tertiam in oris interiora attente introſpiciendum eſt , an forte adſint ulla ſigna futuri ptyaliſmi , qui per id tempus ut plurimum ingruit. Imo vero quantumvis duce experientia compertum ſit ſalivationem raro moveri ante frictionem tertiam , potiſſimum parcioribus unguenti doſibus , quales ætate noſtra illinuntur , nihilominus tamen ſapientis eſt ad ſecundam , multoque magis ad tertiam frictionem non prius procedere , quam ore inſpecto de Mercurii vi certum augurium ductum ſit. Multa ſunt autem , quæ imminentem ptyaliſmum præſagiant , remote quidem virium languor , cardialgia , capitis gravitas , pulſus frequentia &c.

Pro-

**Proxime vero parotidum & glandularum maxillarium tumor & dolor**, dentium ſtupor, rubor & inflammatio extremorum ductuum ſalivalium tum ſuperiorum tum inferiorum, linguæ & gingivarum rubor & inflammatio, oris calor & fœtor, aucta ſalivæ ſecretio, frequentior ſputatio &c.

4. Quod ſi die ſeptimo nihil in ore novum, nihil mutatum appareat, tunc abjecta cunctatione ad quartam frictionem non modo properandum, quæ lumbis & dorſo a natibus ad collum uſque illinenda eſt, ſed etiam paulo majore unguenti doſi utendum eſt. Imo ſi poſt quartam illam frictionem res in eodem ſtatu perſtiterit, die nono quinta frictio adhibenda pari ſimilique doſi unguenti, ſuper utraque brachia a ſummis ſcapulis ad pugnos uſque.

5. Contra vero, ſi die illo ſeptimo præſens gingivarum, linguæ & buccarum ſtatus imminentem ptyaliſmum prænuntient, ne quid temeritati datum videatur, ſubſiſtendum eſt, donec aperte liqueat quo res abitura ſit. Si in plenum & legitimum ptyaliſmum erumpat, bene eſt, & ab ulteriore frictione penitus ceſſandum, motaque ſalivatio ex artis legibus infra proponendis regenda eſt. Sin vero apparentia ſigna brevi evanida ſpem eludant, poſt dies aliquot quarta frictio celebranda, imo & quinta ſub cautione eadem, donec tandem optatus appareat ptyaliſmus.

6. A prima frictione æger in cubiculo temperate calido continendus; vino & ſolidioribus cibis interdicendus, ſi gravem diarrhœam, imo dyſenteriam declinare cupiat, juſculiſque nutriendus, vel ad ſummum levioribus offis. Pro potu exhibenda ptiſana tepens ex decocto hordeo vel gramine cum liquiritia, quæ affatim potanda eſt tum ut præcaveatur febrilis incandeſcentia, tum ut ſufficiens materia ſalivationi ſubminiſtretur. **Et ægri dicto audientes ſint.**

II. Moto ſemel ptyaliſmo, qui plenus & legitimus ſit, ſtadium adeſt curationis alterum, de quo nunc paucis.

1. Plenum & legitimum ptyaliſmum illum dicimus, in quo ſaliva lenta, tenax, viſcoſa & pituitoſa fluxu jugi, vel parum interrupto ab ore manat ad quatuor, quinque vel ſex libras intra nycthemeri ſpatium, quod tamen neque de incipiente, neque de deſinente ptyaliſmo intelligi, velim, ubi ſalivatio necdum ita uber, vel jam parcior eſt, ſed de ptyaliſmo ad ſtatum deducto, dum maxime viget, cujuſque legitimos limites a tribus ad ſex libras eſſe puto, quas ultra citraque nequeat rectum conſiſtere. Si enim fluxus infra libras tres ſubſiſtat, æquo minor futurus eſt, & qui debellando morbo ægre par ſit, niſi per plures dies prorogetur. Sin vero ultra ſex invaleſcat, fortior, nec quem æger facile tolerare poſſit per ſufficiens dierum ſpatium, ut morbus extirpetur. Poteſt autem ſalivationis gradus non modo præſens ex effluentis ſalivæ copia æſtimari, ſed etiam futurus ex ulcerum, quæ in ore pullulant ſitu, numero, gradu ſatis tuto præноſci, ut explicabitur infra. ***Alterum,* in quo 1. Motus ſemel ptyaliſmus ex artis legibus regitur.**

2. Si ptyaliſmus modum debitum teneat, nec excitandus, nec coercen-

cendus, ſed uno & eodem tenore fovendus eſt per dies 15. 18. 20. 25. prout uberior vel parcior fuerit.

Si vero ptyaliſmus exceſſu peccet & nimius eſſe videatur, compeſcendus eſt & ad debitum modum revocandus, 1. Detractis tibialibus, femoralibus, induſio, lectique linteis, quæ ab illito Mercurio ſordent. 2. Deterſis oris ulcuſculis & attactu collyrii Lanfranci coercitis. 3. Adhibitis etiam, ſi opus fuerit, catharticis, quæ partem limphæ & Mercurii ad os impetuoſius tendentium verſus inferiora divertant.

E contra ſi ptyaliſmus defectu peccaverit & æquo parcior ſit, calcar torpenti Mercurio adhibendum eſt novis iteratiſque frictionibus, nempe ſexta, ſeptima, octava &c. ſed ea tamen cautione non ante adminiſtrandis, quam ex obſervato oris ſtatu conſtiterit largiorem ſalivationem non expectandam eſſe, niſi nova Mercurii additione concitetur.

3. Sic ergo ex ptyaliſmi modo ac præſente oris ſtatu ſalivatoriæ therapeiæ canon & ordo perpetuo dirigendus eſt, uti ſolet ex inſpecta pyxide nautica curſus navigii. Hinc unice liquere poteſt ſtandumne in adminiſtranda hydrargyroſi, an procedendum vel retrocedendum ſit; atque adeo ea eſt indubia curationis norma, a qua ſi nec temeritate nec inconſiderantia quicumque commiſſæ ægrotantium ſaluti provide conſulit, aberraverit unquam, non eſt cur timeat ulla in curationis ſtadio infortunia, vel ſaltem cur gravia timeat & quæ poſſint ægros in diſcrimen conjicere.

2. Ulcerum ſitus, quæ in ore fiunt, diligenter obſervetur.

4. Ulcerum, quæ in ore Mercurii efficacia fiunt, & quibus ptyaliſmus promovetur, diverſa ratio habenda eſt pro diverſo ſitu quem in ore tenent. Alia enim inutilia ſunt, imo periculoſa; utilia alia & a periculo omni vacua. Illa quidem omni ope atque opera quam celerrime cohibenda ſunt, & ad cicatricem ducenda, ut quæ nocere poſſint. E contra vero hæc tota curationis periodo blande fovenda, ut a quibus ſalivationis tenor dependeat.

5. Ad priorem ſpeciem referenda ſunt, 1. Quæcumque ſine utilitate moleſta ſunt, ulcuſcula, quæ labia ſuperiora vel inferiora; palatum; apicem, dorſum vel inferiorem faciem linguæ &c. occupant, unde docuit experientia ægros inani dolore angi & excruciari, ſine promotæ ſalivationis emolumento. 2. Quæcumque incommoda ſunt cum periculo, ut ulcuſcula quæ gingivas depaſcuntur, unde dentium vacillatio & ſpontaneus caſus; quæ columellæ & tonſillis ſive pariſthmiis, inſident, unde difficultas deglutiendi; quæ in radice linguæ adſunt, unde inflammatorius linguæ tumor, qui vocis uſum intercipit; quæ ipſis maxillarum commiſſuris interne adnaſcuntur juxta tendines muſculorum manſoriorum, nempe crotaphytis, maſſeteris, pterygoidis interni, unde eroſis convulſiſve illis tendinibus inducitur oris ſtrictura, vulgo *bridure*.

6. Ad poſteriorem claſſem pertinent 1. Quæcumque in genarum medio ad oſtia ductuum ſalivalium ſuperiorum ſive Stenonianorum prope ad-

adſtant; 2. Quæcumque fræno linguæ hinc & inde aſſident, extremis oſtiis ductum ſalivalium inferiorum ſive Vvarthonianorum confinia; 3. Demum quæcumque mediæ linguæ margines dentibus molaribus hinc & inde contiguos occupant, utpote quibus omnibus experientia compertum ſit, irritando, pungendo, lancinando ptyaliſmum ex ſympathiarum legibus alibi explicatis efficaciſſime & uberrime prolici.

3. Quæ moleſta & inutilia detergguntur, ut ad cicatricem veniant.

7. Debent ulcuſcula prioris generis; ubi primum ptyaliſmus apparuerit, ocyſſime cohiberi, ne mora nimium excreſcant. In hunc finem cum penicillo linteo imbuto collyrio Lanfranci, quod in officinis proſtat, bis in die detergenda ſunt, donec deraſo albicante muco rubra fiant & ad cicatricem ducendam comparentur. Quod ſi collyrium viribus impar eſſe videatur, admiſceri poſſunt guttæ aliquot ſpiritus vitrioli vel ſpiritus ſalis; imo in uſum vocari ſpiritus iidem melle addito mitigati, vel etiam ſinceri. Qualibet vice poſt admotum penicillum collyrio vel ſpiritu acido intinctum dolor aliquandiu ſuſtinendus eſt, ut liquor ulceris cruſtam penetret; at intra momentum ptiſana tepida os poterit ablui; a deglutitione cavendo.

3. Foventur reliqua, quæ ad fluxus uberiatem faciunt ſine moleſtia.

8. Cætera ulcuſcula alterius ſpeciei, quorum certa eſt utilitas, blande fovenda ſunt ac ſibi permittenda tota ſalivationis periodo. In ſumma ſi attrocius doleant leniri poſſunt decocto tepido radicis althææ vel paſſularum & ficuum pinguium; infuſo ſeminum lini & pſylli; aqua ſpermatis ranarum; vel quod cæteris præſtat lacte vaccino vel caprillo tepefacto, ſolo vel cum croco infuſo &c. quibus os identidem colluendum eſt. At vero numquam temere cohibenda, niſi ex immoderata humoris affluentis acrimonia contigerit ut eadem altius excaventur vel latius ſerpant, plerumque non ſine notabili vaſorum confinium eroſione, atque adeo cum ſummo hæmorrhagiæ periculo, in quo caſu utile futurum eſt ulcera nimium luxuriantia attactu remediorum, quæ propoſuimus, ita reprimi ut debitos limites minus excedant.

9. Interea, ſi exoſtoſis, dolor, tumor, gummatum, nodus, morbuſve ullus localis peculiarem corporis locum infeſtum habeat, pars illa ſingula quaque die ſi ptyaliſmus moderatus; alterna aut tertia tantum die, ſi nimius ſit, ex artis legibus inungenda eſt una aut altera pro vice qualibet unguenti mercurialis drachma, ut ea ratione, dum Mercurius in ſanguinem majoribus inunctionibus transfuſus potiſſimas in curando morbo partes implet, ſuperaddita Mercurii doſis, quaſi nova mantiſſa, in ſymbolam veniat, morbumque in parte quadam peculiari radicatum ſpecialius impetat & extirpet. Verumtamen cauto opus eſt ne levioribus illis frictionibus ptyaliſmus jam motus nimium intendatur.

4. Diligens diæta ægro

10. Toto illo altero curationis ſtadio æger ſolis juſculis nutriendus eſt; & ſi eſuriat, ova forbilia ad ſummum concedenda ſunt, modo febris abſit.

præſcribitur. Largiſſimus ptiſanæ tepentis potus ingerendus eſt, ut minimum ad libras iv. vel vj. quovis nycthemero. Debet autem os ptiſana caute prius collui, quotieſcumque juſcula vel ptiſana exhaurienda ſunt, ne pituita acrior viſcidiorque, quæ in ore hæret, abrepta in ventriculum moleſta tormina inferat.

11. Licet ægro, ſi vires valeant, e lecto identidem ſurgere, & ad ignem ſedere intra cubiculum tepidum; ſi vero lectum teneat, debet in illo plerumque aſſidere erecto corporis trunco & capite antrorſum pendulo, ut ſaliva ſpiſſior ab ore facilius effluat. Demum quoties præ virium imbecillitate exporrectus cogetur decumbere, jaceat in os pronus, neque in alio corporis ſitu ad ſomnum ſe unquam componat, nempe ut ſaliva perpetim in os affluens ſola viæ declivitate ſponte foras manare poſſit & a ventriculo averti. Porro ne nimio humorum decubitu alterutra pars oris, linguæ, genarumve immoderatius tumeat, curæ ſit ut æger, ſi fieri poſſit, in utrumque latus alternatim jaceat. Tandem ſi alvus pigrior ſit, altero vel tertio quoque die enemate ſubducatur.

*Tertium in quo ptyaliſmus exhauritur.* III. Ea methodo ptyaliſmus regendus eſt tota ſtadii ſecundi periodo, hoc eſt per dies xv. xx. xxv. ſi perfecta quæratur morbi curatio. Hinc vero ſalivatione ſponte fatiſcente incipit ſtadium tertium, in quo ptyaliſmi reliquias exhaurire, oris noxas reparare, & exhauſtas ægrotantis vires inſtaurare neceſſe eſt.

Itaque 1. Lintea omnia, quæ a Mercurio ſordida ſunt, ut tibialia, femoralia, induſium, detrahenda ſunt, & mutanda lecti, in quo æger jacet, lintea, ut omnia munda ſint. Summa cutis, quæcumque Mercurii illitu ſpurca eſt, oleo amygdalarum dulcium primum, inde aqua vitæ detergenda, ne qua Mercurii portio in cute reliqua ſalivationem æquo diutius protrahat. Tunc quoque alvus, quæ plerumque ptyaliſmi tempora priga, imo adſtricta ſolet eſſe ob humoris confluxum verſus os, primum enemate eccoprotico, mox purgante laxanda eſt ex decocto foliorum verbaſci & ſeminis lini, addito butyro recente aut oleo amygdalarum dulcium, vel caſſia recenter extracta ad ℥jß. aut catholico ad ℥j.

2. Die ſequente exhibenda purgatio ex ſenna, rhabarbaro, ſale vegetali, manna, caſſia, aliiſque hujus generis blandioribus catharticis, quæ ſi ptyaliſmus uberior ſit, alternis diebus iterum atque iterum repetenda eſt, donec ptyaliſmus pedetentim exhauriatur.

Oris ulcera curantur. 3. Oris ulcera, quibus buſcuſque parcere viſum fuit, detergenda arte eadem, quam ad moleſta vel periculoſa adhibendam eſſe modo dicebamus, nempe bis in die intingenda ope penicilli lintei collyrio Lanfranci, vel ſolo, vel quod additis ſpiritus ſive vitrioli ſive ſalis guttis aliquot acuatur; imo, ſi collyrium Lanfranci inefficax eſſe videatur, ſpiritu ipſo vitrioli vel ſalis melle temperato. Inde ſæpius eluenda aquis thermalibus tepentibus, *v. g.* aquis balerucanis, vel decocto tepido radicis althææ, vel hordei integri cum melle roſaceo, cui poſt dies aliquot vinum rubrum guttatim

tatim debet infundi, ut ulcera ad optatam cicatricem felicius citiuſque deducantur. Tandem vinum rubrum purumque adhibendum eſt, quo nihil præſtantius ad curationem.

4. Paulo ſolidior cibus paulatim exhibendus eſt poſt purgationem, ut offæ, cremores oryzæ, panatellæ ex cruſta panis, aut ex carne gallinæ contrita, ova ſorbilia &c. imo pullorum vel gallinarum caro aſſata aut elixa, modo ulceroſus oris ſtatus ſolidiorum ciborum maſticationem & deglutitionem pati poſſit. Cæterum cum ægrotantes, qui ab hydrargyroſi convaleſcunt, fame ſeu potius eſurie tentari ſoleant, cavendum ne immodica ciborum ingurgitatione morborum novum ſibi accerſant. Solidior cibus permittitur.

5. Dum ulcera coeunt, curandum ne linguæ latera margineſve cum internis gingivis, aut cum externis interior genarum facies conglutinentur, ideoque ægrotanti curæ ſit, ut intruſo in os digito linguæ margines, genaſque internas, a gingivis hinc & inde identidem disjungat. Oportet etiam os ſæpius deduci & maxillarum commiſſuras diſtrahi quam maxime, ne ulcera locis illis inuſta in ſeſe contrahantur & complicentur, & arctiore cicatrice coeant, quæ naturalibus maxillæ & buccarum motibus officiat.

6. Ulcera ſemel repreſſa neque amplius gliſcentia naturæ viribus & temporis efficaciæ permittenda ſunt, donec paulatim gradaria cicatrice obducantur. Periculum enim eſt ne in duriores & calloſas cicatrices abeant, ſi feſtinatione nimia, quæ moræ impatiens ſit, collyrio Lanfranci vel ſpiritu ſalis frequentius imbuantur.

7. Dum omnia in melius ſenſim abeunt, tunc primum aer paulo liberius in cubiculum admittendus eſt recluſa porta vel feneſtra, vel quod præſtat ab illo cubiculo demigrandum; imo vero ægrotantibus magnopere conducit rus ſe conferre, ut cœlo puriore uti & auram liberiorem captare poſſint, quæ ad perfectam celeremque virium inſtaurationem non parum faciunt. Vires demum inſtaurantur.

8. Demum ſi ita e re eſſe videatur ex nota ſicciore, acriore, fervidiore ægri temperie, uſus lactis aſinini, caprilli, vel vaccini per menſem præſcribendus eſt, ſemel aut bis in die, ſcilicet mane & ſero, quo plerumque nihil efficacius eſt ad prægreſſæ ſalivationis reliquias exhauriendas, ulcera quæ in ore ſuperſunt ſananda, vireſque remedio & inedia debilitatas reparandas.

## §. II. DE PARCIORE HYDRARGYROSI.

Hæc altera methodus priore facilior, expeditior, commodior eſt; utinam æque certa & efficax: Cum præcedente convenit præparationis modo, unguenti adhibendi qualitate, ſimilique cautionum natura, quæ potiſſima ſunt curationis capita: Ab eadem vero in eo tantum differt, quod minoribus unguenti doſibus & longioribus inunctionum intervallis adminiſtretur. II. Hydrargyroſis parcior.

 1. Do-

In qua minoribus unguenti doſibus.

1. Doſis unguenti mercurialis ad unctionem unamquamque poteſt eſſe a drachma una ad drachmas duas, quæ methodo eadem, ſimilique opera partibus ſucceſſive ad ignem illinenda; hoc tantum diſcrimine quod pro unguenti paucitate pars quoque corpori, ſuperficie minus extenſa inungenda ſit, *v.g.* pedes tantum prima, tibiæ ad ſuras uſque ſecunda, genua tertia, crura uſque ad nates quarta, nates & interfemineum quinta, lumbi ſexta, dorſum & interſcapulium ſeptima, octava demum & nona, ſi locum habeant, utrumque brachium ad pugnos uſque.

2. Sunt qui reliquias unguenti, quæ cuti illitæ ſuperſunt, ſoleant dedita opera abſtergere poſt finitam frictionem, ne linimenti ſuperſtitis odor remedium prodat: Quod quidem facile condonandum eſſe jam ſupra monuimus, *Lib. II. Cap. 9.* quoties neceſſe eſt ægrum ſe præſentem ſiſtere quotidie coram amicis, parentibus, conjuge, plurimique refert genus remedii celari, quod clam adhibetur. Verum enim vero, ut ibidem quoque monuimus, ſimul operæ pretium eſt, ſi fauſtus remedii ſucceſſus curæ fuerit, quidquid inde detrahitur de efficacia unguenti adhibiti deterſione præfeſtina, abunde compenſari 1. Diuturniore fricatione, qua unguenti particulæ & copioſius & altius penetrent; 2. Paulo majore unguenti doſi ad frictionem quamlibet, unde mercuriales atomi in ſanguinem transfundantur largiore proventu.

Et inunctionibus rarioribus.

3. Inter frictiones ſingulas neceſſe eſt ut intercedant tres, quatuor quinque dies, imo etiam ſex ſeptemve, ſi æger valetudine vel natura infirmior ſit. Ac ne ſoli quidem dierum intervallo, quantumvis longo, ullomodo fidendum eſt, ſed ad ulteriorem inunctionem numquam procedendum, niſi prius ex inſpectis buccis, lingua, gingivis &c. aperte liqueat rem in præcipitem ptyaliſmum proxime emerſuram non eſſe.

Atque adeo ſalivatione parciore morbus extirpatur.

4. Itaque lente feſtinandum tota curationis periodo levioribus & rarioribus inunctionibus, nempe diligenter cavendo ne quid infortunii accidat ex moto largiore vel nimium præcipite ptyaliſmo; ſed feſtinandum tamen, & ſi neceſſe ſit, aucta unguenti doſi vel contracto inunctionum intervallo opus paulatim ita urgendum eſt, ut poſt quartam quintamve frictionem ſalivatio cieatur non quidem præceps; tumultuoſa; ſubitum oris, colli, capitis tumorem inferens; inflammatoria, phlogodes, alte lateque ulceroſa; fræni impatiens, immoderata; in qua emiſſa ſaliva aſcendat die qualibet ad libras VIII. IX. X.; qualem a pleniore hydrargyroſi induci frequenter dolemus; qua ægros non paucos ſuffocari, qua plerosque in manifeſtum diſcrimen venire notum eſt: Sed e contrario lenta lenis, facilis regi; nullo capitis tumore ſtipata; leviter aphthodes, vel ad ſummum ſuperficiarie phlyctænodes; moderata; quæ libram unam aut alteram ſalivæ tantum ſuggerat quovis nycthemero; ſine qua vix quidem licet unquam ſperare morbum venereum extirpari poſſe, maxime ſi invete-

ra-

ratus fuerit, ut infra probabitur *ſequente Capite*; qua vero conſtanti experientia compertum eſt ægrotantium ſalutem numquam periclitari.

5. Quandiu ſalivatio ea ratione mota modum tenet, qualem deſcribimus, tandiu caute fovenda eſt ex artis legibus, ab ulteriori inunctione abſtinendo. Quod ſi exhalante ſenſim Mercurio remiſſior fiat & paulatim ita concedat fatiſcatque, ut ceſſaturæ proxima videatur, tunc renovatis eadem cautione frictionibus toties intendenda vel inſtauranda eſt, quoties morbus gradu, malignitate, inveteratione, ita exigere videbitur ad plenam perfectamque mali curationem, ut eo pacto tota therapeiæ periodo idem ſalivationis tenor arte ſuſtentetur.

*Sed cavendum, ut ſalivatio foveatur, ſi moderata.*

6. Contra ſi ptyaliſmus derepente erumpat, quod ſane rarum non eſt poſt inunctiones ter, quater, quinquies adhibitas, præſertim ſi doſi nimia aut breviore intervallo adminiſtratæ fuerint, tunc frictionibus ſuperſedendum eſt diebus aliquot, alvus enematis ſolvenda, largus ptiſanæ potus exhibendus, neque prius inunctio denuo repetenda, quam temporis mora, diaphoreſi, diureſi, vel alvi reſolutione impetus materiæ nimium ptialiſmum molientis retuſus ſit, & ſalivationi immoderatiori fovendæ jam plane impar.

*Contineatur, ſi nimia.*

7. At vero ſi ptyaliſmus ea methodo ſibi aliquandiu permiſsus ſponte non remittatur, ſed contra ſenſim gliſcens in inflammatoriam aut ulceroſam ſalivationem proxime abiturus videatur tunc iteratis purgationibus ex ſenna, ſale vegetali, manna, caſſia, &c. alvus blande ſubducenda ſemel atque iterum, ut turgens materia; quæ in os vim tumultuoſe factura foret, ad inferiora divertatur.

*Reprimatur, ſi immoderata.*

8. Quod ſi forte contigerit ut ptyaliſmi impetu iteratis purgationibus nimium coercito vel repreſso ſalivæ fluxus inde penitus ceſset, vel fiat æquo tardior, lentiorq; poſt inducias dierum aliquot ad frictionum uſum redeundum erit, ſed ea cautione, ut cum experientia jam liqueat in ægrotante ſanguinem energiæ Mercurii juſto facilius obſequi, unguentum ideo minore jam doſi & intervallis longioribus adminiſtretur, ne ſit error noviſſimus pejor priore.

*Demum renovetur, ſi ſuppreſſa ſit.*

9. Difficile eſt a priori definire quantam unguenti copiam inungi neceſse ſit tota periodo ad perfectam morbi curationem; in hoc ſiquidem multipliciter variari ſolet pro ægrotantium ætate, ſexu, temperamento; morbi malignitate, gradu inveteratione; partium affectarum numero, nobilitate, uſu &c. Proinde certum judicium hac de re a poſteriori faciendum eſt ex accepto levamine & ceſsatione ſymptomatum, ut probabimus *Capite ſequente*. Frequenti tamen obſervatione compertum habemus totam illiti unguenti copiam nec infra uncias duas ſubſiſtere, nec ſupra tres quatuorve aſcendere ut plurimum debere.

*Unguenti quantitas, quæ in hac periodo inungi debet.*

10. Similibus conſiliis tota curationis periodus regi debet, ſalivatione permiſsa quidem, ſed lenta, gradaria, leni, parum ulceroſa, ut modo di-

*Sicut etiam curationis*

*Diuturnitas ex accepto levamine definienda ſunt.*

dicebamus. Cæterum in hac methodo tanto diutius curationi immorandum eſt, quanto minoribus doſibus & longioribus intervallis Mercurius adhibetur: Inde enim tardius, lentius, inefficacius agat neceſſe eſt. Quamobrem diuturniore mora opus eſt, quam in præcedente methodo, ut quodcumque de remedii vi detractum eſt, tempore compenſetur. Itaque a carceribus remedii ad metam dies 30. 40. 50. imo etiam plures computandi ſunt pro diverſo tum morbi gradu, tum inunctionum adhibitarum numero, hoc eſt a prima inunctione ægro tandiu in linteis unguento delibutis ſordeſcendum eſt, niſi malit ſpontaneæ recidivæ aleam experiri.

11. Ubi ſemel viſum fuerit lintea ſordida poſse ægro detrahi, cætera omnia, ut in priore methodo, ſimili eademque ratione geri debent. Itaque purgatione una aut altera alvus moveatur; diæta largior ſenſim concedatur; permittatur aer purior, liberior; præſcribatur matutinus lactis uſus, ac demum æger ſuis muniis reſtituatur.

*Quid agendum ſit ſi res in manifeſtum ptyaliſmum erumpat?*

12. Verum ſi accidat unquam, ut Mercurii efficacia caſu, errore, imprudentia, eo uſque proceſserit, unde gradum revocare nullo modo liceat; motaque adeo ſalivatio; eluſo catharticorum uſu, fræni omnis impatiens eſſe videatur, nequaquam contra enitendum diutius fruſtraneo conatu, ſed prudenter obtemperando res eo deducenda potius quo natura vergit. Apertus itaque ptyaliſmus permittendus, regenduſque ex legibus in priore methodo propoſitis, fovendus ſcilicet, ſi moderatus; contra compeſcendus ſi nimius fuerit, donec poſt dies 18. 20. 24. præmiſsa, ut moris eſt, purgatione, oris ulcera detergere, ciborum uſum concedere, & ægrum vitæ prioris reddere liceat.

*Quænam diæta conducat in hac methodo?*

13. In iſta methodo, modo carnium & vini uſus ex toto circumcidatur, diæta paulo largior eſſe poteſt, adeoque leves offæ, cremores oryzæ, panatellæ &c. permitti poſsunt, imo etiam uſus lactis vaccini ſemel in die, horis nempe matutinis, ſi ita e re eſſe videatur ex nota ſanguinis diatheſi, quandiu nec ulla ſalivatio, nec ulla aderunt inſtantis ſalivationis indicia; ſin aliter enim æger ut in priore methodo dictum fuit, ſolis juſculis nutriri deberet. Cæterum largius ptiſanæ tepentis potus imperandus eſt, ut venerea ſanguinis colluvies eluta per diureſim vel diaphoreſim elabatur; & alvus ſi contracta ſit, emollientibus enematis ad egeſtionem fæcum identidem ſollicitanda.

14. Ægris licitum eſt e lecto ſingulis, ſolidiſque diebus ſurgere; modo tamen intra conclave temperate calens ſeſe contineant ab externis aeris injuriis tutos: Neque enim illorum uſum probandum cenſeo, qui in ipſa therapeia ægrotis tota urbe vagandi copiam faciunt. Certe ſi nimia illa indulgentia ſemel forſan atque iterum non male ceſserit; propter tardiorem in ægris quibuſdam Mercurii efficaciam, at contra experientia compertum eſt ægros inde in extremum capitis periculum pluries adductos fuiſse; nec proinde auctor eſſe velim, ut ullus viam tam lubricam & periculoſam unquam inſiſtat.

Pa-

Patet hinc ad ſummam in hydrargyroſi quacumque ad quatuor potiſſimum attendendum eſse.

Generales hydrargyroſeos cujuſvis canones.

1. Numerum, doſim, frequentiam inunctionum mercurialium nulla certa lege definiri poſſe, qua æquum ſit ægrotantes omnes indiſcriminatim adſtringi, ſed in variis pro temperamento, ætate, viribus, morbi gradu & inveteratione, varie variare: Rem totam proinde medentium prudentiæ permittendam eſſe, quam pro re nata diverſimode recturi ſint: Monendos eſſe tantum, ut cauti ſint, diem unum atque alterum inter frictiones plerumque interponant, ad ulteriorem inunctionem nunquam procedant, niſi prius inſpectus oris ſtatus aperte permiſerit, uno verbo lente feſtinent ac curent diligentiſſime *Ne quid nimis:* Mercurium in ſanguinem iteratis inunctionibus introducere facillimum quidem, ſi forſan deſit; ſemel vero introductum educere, ſi copia peccaverit, perquam difficile eſſe: Quocirca in adhibendo remedio iſtiuſmodi ſatius tutiuſque ſemper fore, ſi calcare, quam ſi fræno utendum ſit.

2. Cauto opus eſse potiſſimum, ſi dum æger inungitur, cœlum flante auſtro æſtuoſus fiat, ſiquidem compertum eſt ob acceleratum cruoris motum & laxatum partium tonum Mercuriales atomos, quæ in ſanguine confuſæ latent, ferri majore impetu ac ptyaliſmum nimis præcipitem plerumque movere, ut jam ſupra *Capite 6.* dictum eſt de æſtiva tempeſtate. Contra vero minus eſse periculi a Mercurii energia, ſi tempore inunctionum ſpirante aquilone frigus invaleſcat, cum enim contrariorum contraria ſint conſequentia, tunc ob retardatum cruoris motum & aſtrictum viſcerum tonum futurum eſt, ut ab atomis mercurialibus minores tardioreſque turbæ cieantur.

3. Pro piaculo vulgo etiamnum haberi, ſi venter, thorax, caput mercuriali unguento inungantur: Videri horrorem illum ex antiquo Medicodum præjudicio olim natum, Mercurium nempe venenatæ qualitatis eſse, neque adeo poſse ad vitales nobilioreſque partes propius illini ſine periculo: Experientia quidem jam dudum compertum fuiſse Mercurium ex ſe plane eſse innoxium; necdum tamen intermiſsum eſse morem illum parcendi ventri, thoraci, capiti inter inungendum, quin imo, cum Mercurius perinde aget cuicumque corporis parti illinatur, nec temere intermittendum videri, ne forſan qui ſecus fecerit; male audiat apud imperitos, ſi quid infortunii ex alia qualicumque cauſa evenerit: At vero ſi nodus, ganglion, exoſtoſis, tumor, ulcus, uno verbo morbus quivis localis ventrem thoracem, aut calvariam occupet, tunc inani præjudicio nequaquam obſequendum eſse; ſed localibus inunctionibus partem affectam illiniendam eſse ex arte, quod non modo ſine ulla noxa, ſed etiam cum emolumento maximo fieri poſse experientia non ſemel ipſe didici.

4. Narcoticorum uſum, præſertim opiaticorum, quæ impermiſta & fortio-

tiora ſunt, ægrotis numquam concedendum eſse ſalivationis tempore; quantumvis dolor oris ulceroſi quo torquentur, & agrypnia contumax quam patiuntur, contra ſuadere videantur. Timendum enim ſi ſalivæ fluxus narcoticorum energia derepente ſupprimatur vel nimium retardetur, ne locus detur tumefactioni glandularum ſalivalium, tum ſuperiorum, tum inferiorum, unde ſanguis a regreſsu cohibitus & in cerebro reſtitans veternum inexpugnabile producturus ſit. Itaque poteſt ad ſummum modo febris abſit, permitti modica theriacæ doſis ad ℨß. quæ præſertim conducit, remedii tædio & labore æger confectus tum viribus tum animo deficiat.

# Caput VIII.

## *De Infortuniis, quæ in hidrargyroſi pleniore quandoque eveniunt & de eorumdem remediis.*

Expedit in adhibenda hydargyroſi methodos ſingulas callere, quibus infortuniis mederi liceat, ſi qua eveniant.

QUemadmodum peregrinantibus prodeſt noſse non modo ſtratam viam regionis, qua iter eſt, ſed etiam calles ſemitaſque, quibus, ſi forſan aberratum ſit, liceat viæ compendio regredi; ratione eadem in mercuriali therapeja medentibus utile eſt præter methodum, quam in præcedente Capite deſcripſimus, & quæ communiſſima eſt, cæteras quoque methodos jam deſcribendas perſpectas habere, licet uſu rariores ſint. Si certa eſt & explorata illius utilitas, quoties ptyaliſmus ex voto ſuccedit, ſic hæ locum habent perutitem & ſalutarem, quoties infortunium qualecunque in hydrargyroſi advenit. Quocirca ne qua *nova* morbi *facies*, *inopinave ſurgat*, omnes methodos illas ante *percepiſſe* expedit, cum omnes perinde pertineant ad artis Medicæ complementum ut quæ non minus obliqui quod male, quam recti quod bene cedit, conſultrix eſse debeat.

Infortunia quæ pleniorem hydrargyroſim ſequuntur, in tres claſſes diſtingui ſolent pro triplici therapejæ ſtadio.

Infortunia, quæ in hydrargyroſi evenire ſolent, numero multa & natura diſſimilia ſunt, quorum nonnulla utrique hydrargyroſeos methodo, pleniori & parciori, communia; pleraque alterutri tantum propria ſunt. Ut ergo ſingula ordine proponantur, viſum eſt univerſa in duas claſses diſtribuere, & ea quæ pleniorem in hoc, cætera quæ parciorem hydrargyroſim ſequi ſolent, in ſequente Capite ſigillatim tractare.

Solemne eſt in pleniore hydrargyroſi tria ſtadia diſtingui, ut ſupra dictum eſt, quorum unumquodque ſua habeat infortunia.

### §. I. INFORTUNIA PRIMI STADII.

In primo, dum Mercurius ſanguini latenter inſtillatus tumultuatur exitum ſibi moliturus qua data porta.

I. Subita capitis

I. accidit aliquando poſt tertiam quartamve inunctionem, ut ſalivales glan-

glandulæ tum maxillares, tum parotides tonſillæque derepente tumeant, caleant, doleant; lingua tumefiat & foras promineat; facies totumque caput turgeſcant, unde deglutitio & reſpiratio difficilis; vox ſuppreſſa vel incondita, & mugitui ſimilis; ſopor, veternum, lethargus; febris &c. quæ ſi non omnia ſemper adſint, at ſaltem pleraque ſolent una concurrere. tumefa-ctio cum calore & dolore.

Dependent mala hæc omnia a Mercurio nimiis & frequentioribus doſibus adminiſtrato, quo glandulas ſalivales tonſillaſque, in quas impetuoſius ruit, ſubito dilatari, cohibitoque proinde ſanguinis refluxu a cerebro per appoſitas jugulares venas, cætera omnia conſequi neceſſum eſt.

Una ſalus eſt, quoties contingit ut ægri funeſta illorum ſymptomatum ſyndrome opprimantur; nempe nimium Mercurii impetum ocyſſime retundere coercere, vel ſaltem alior ſum divertere, ut detumeſcentibus ſalivalibus glandulis lethalis in cerebro hæmoſtaſia declinetur.

Itaque 1. Vena illico incidatur in brachio, vel quod præſtat in pede, ſanguiſque non ſemel, ſed iterum atque iterum mittatur & larga quidem manu, ſi morbus urgeat, & ægrotantis vires tolerando pares ſint.

2. Detrahantur extemplo induſia omnia Mercurio intincta, mutenturque lecti lintea; imo ſi commode fieri poſſit, mercurialis ſordities, quæ cuti inhæreſcit, detergatur, ne Mercurio intus furenti tacitas feret ſuppetias.

3. Immittatur, ſi per tempus liceat, clyſter purgans ex decocto foliorum ſennæ, cum diaphœnico aut hiera picra; imo cum aqua benedicta Rullandi turbida, ut egeſtis fæcibus, quæ in craſſioribus inteſtinis induratæ hærent, futuræ purgationi via fiat liberior.

Deinceps ſine mora exhibeatur catharticum, pro morbi gradu & ægrotantis ætate vel viribus varium, ſed plerumque ex infuſo folliculorum ſennæ, radicis rhei, & ſalis regetalis cum addita manna. Imo ſi grave periculum mimineat, cum aqua benedicta Rullandi, ſeu vino emetico ad ℥jß. Verum tamen, ſi ob præcluſum guttur a tonſillarum tumore vomitio difficilior futura eſſe videatur, præſtaret grana aliquot tartari ſtibiati ſolubilis, *v. g.* v. in aquæ libris ij. diſſolvere, & partitis hauſtibus potanda præbere; ſic enim fracta adeoque vomitioni promovendæ impar deorſum ire perget ſtibii vis, quæ paulo fortior impetum ſurſum factura fuiſſet.

5. Caveatur ſollicite ne lingua tumens & extra os exſerta primoribus dentibus vulneretur; imo etiam, quod pejus eſt, ne præcidatur, ut non ſemel obſervatum fuit. Itaque lignei cuneoli utrimque alte adigantur inter maxillas, ut dentes nec ſibi invicem allidere, nec linguæ, quæ intermedia eſt noxam ullo modo inferre valeant.

6. Repreſſo ſemel ferocientis Mercurii impetu, quo æger in capitis diſcrimen deducebatur, oris interiora, in quæ tota pernicies mox eruptura eſt ſedulo temperentur ne phagedænicam exulcerationem contrahant, & in

in hunc finem foveantur jugiter lacte tepido, ſolo vel cum infuſo croco orientali; decocto radicum althææ, nymphææ &c. ſeminum lactucæ,. papaveris albi, hyoſcyami albi, melonum &c. infuſo ſeminium lini, pſylli &c. in aqua communi; aqua diſtillata ſpermatis ranarum &c. caute abſtinendo gargariſmatis quibuſcunque acidis, aſtringentibus, & repercutientibus, quæ ſalivam exiturientem retinendo graviſſimos & periculoſos decubitus in glandulas ſalivales poſſint accerſere.

7. Ptyaliſmus, ſi vehementior uberiorque ſuccedat, ut ſuccedit plerumque, ex artis legibus prudenter compeſcatur diæta tenuiſſima, largo ptiſanæ potu, uſu clyſterum quotidiano, iterata purgantium exhibitione &c. Quod ſi vero accidat caſu vel forte fortuna, ut admiſſi Mercurii vis adhibitis remediis frangatur, & ſalivatio vel nulla, vel votis minor jam cieatur, poterit tunc Mercurii efficacia intendi vel renovari reſtitutis linteis Mercurio ſordidis, quæ detracta ſunt, vel adhibitis denuo frictionibus aliquot, ſed prudenter, parce ac longioribus intervallis, ne iterata culpa ad eumdem lapidem iterum offendatur.

II. Febris continua vel intermittens.

II. Quandoque citra graviorem ullam perniciem æger febre tentatur poſt tertiam quartamve inunctionem, continua vel intermittente, intenſa vel remiſſa &c. qua oris interiora impenſe calent, ſalivatio ſupprimitur vel remittitur, ſpiritus ægre ducitur, cæteraque omnia invehuntur ſymptomata, quæ febris propria ſunt, ſed vulgaribus tanto pejora, quod Mercurius per diverſa loca exitum moliens in ſanguine tumultuetur.

Provenit febris illa a gemina cauſa, 1. Quod neglecta ante hydrargyroſim præparatione nec primarum viarum cacochylia educta fuerit, nec vitioſa ſanguinis acrimonia emendata: 2. Quod Mercurius præcipitantius adminiſtratus ſit, atque adeo impete facto turbas nimias in ſanguine cieat.

Cæterum, a quacunque cauſa dependeat, huic mederi ſatis facile eſt, ſi levior ſit, diæta tenui ex juſculis aquoſioribus, largo ptiſanæ potu, uſu enematum emollientium, ceſſatione ac ulteriore inunctione, detractione linteorum &c. at vero ſi gravior ſit curatu difficilior diætæ non cedat, imo ſi invaleſcat in dies, ad tutiora & efficaciora recurrendum erit.

Itaque 1. Vena ſecabitur ſemel iterumque, ſi morbi vehementia videatur iterationem exigere.

2. Purgatio inſtituetur ex infuſo folliculorum ſennæ & ſalis vegetalis, cum addita manna vel medulla caſſiæ, quibus ſi pigrior alvus ſit, aliquot tartari ſtibiati ſolubilis grana adjicientur.

3. Si febris periodice intermittat, adhibebitur cortex peruvianus, vulgo *Kinkina*, in ſubſtantia vel in decocto, ſemel plurieſve in die, ad ℥j. vel ij. doſi qualibet, cujus efficacitas explorata eſt in curandis febribus periodicis, tum continuis, tum intermittentibus.

4. Curata ſemel febre, ſi æger infirmior eſſe videatur, Mercurialis thera-

ra-

rapeia in aliud tempus differetur: Si vero viribus ſatis valeat, ſalivatio urgebitur, ſi ob adhibita remedia remiſerit tantum, vel renovabitur, ceſſaverit, quem in finem oportet & lintea reddi, quæ Mercurio ſordidata ſunt, & novas aliquot inunctiones, ſed caute iterari, cæteraque omnia regi juxta leges ſupra explicatas.

III. Solet in nonnullis ſecundæ vel tertiæ inunctioni ptyaliſmi loco gravis diarrhœa ſuccedere, quæ ſi negligatur, cito abitura eſt in manifeſtam dyſenteriam, in qua tormina maxima, teneſmus fere perpetuus, difficilis excretio paucæ, mucoſæ, ſanguinolentæ materiei, non raro cum febricula, quæ identidem recurrit vel ingraveſcit.

III. Gravis diarrhœa in dyſenteriam ſæpe degenerat.

Id mali frequens eſt 1. In iis qui nulla ad hydrargyroſim præparatione uſi ſunt, vel negligentius uſi. 2. In iis qui a primo curationis die regulis diætæ non obtemperant, ſed vinum potant, aut cibis nimium ſeſe ingurgitant. 3. In iis, quibus infirmior eſt inteſtinorum tonus rariorque glandularum inteſtinalium textura, unde fit ut pro minori reſiſtentia Mercurius in corpore tumultuans in hæc loca impetum majorem faciat.

Tunc una curationis ratio eſt, nempe remedia anodyna & paregorica qualicunque via adhibere, quæ humorum defluentium acrimoniam demulcere valeant & partium ſolidarum erethiſmum compeſcere.

Itaque 1. Suſtineatur nimius Mercurii impetus ceſſando ab ulteriore inunctione; imo ſi immoderatus videatur, coerceatur detrahendo lintea, quæ morbo fomitem ſuggerunt.

2. Vena ſecetur in brachio alterutro, unde ſanguis educatur ad ℥ xij. ſi calor dolorque inteſtina male habeant cum manifeſto phologoſeos, imo inflammationis periculo.

3. Oleum amygdalarum dulcium recens & ἄπυρον exhibeatur partitis hauſtibus inter ſingula juſcula ad ℥ß. vel ℥. qualibet doſi; & ptiſana parata ex decoctis radicibus althææ, foliis verbaſci, floribus malvæ, verbaſci &c. largiter potetur.

4. Infundantur in alvum altera quaque hora unicæ ſex ſeptemve lactis caprilli cum infuſis floribus croci, vel decocti anodyni omazorum pingujum vituli; foliorum verbaſci, plantaginis, burſæ paſtoris, cynogloſſi &c. ſeminium lini, thalictri, lactucæ, papaveris &c. florum hypeperici, tuſſilaginis, roſarum rubrarum &c. cujus libris duabus addita ſit terebinthinæ Venetæ duobus ovi vitellis ſolutæ ℥ß. vel ℥j.

5. Si morbus gravius urgeat, diſſolvantur in injectionum una aut altera die qualibet grana aliquot Philonii Romani, *v. g.* 10. 15. 20. imo exhibeatur ſemel aut bis in die Diaſcoridium Fracaſtorii ad ℥ß. boli inſtar deglutiendum, vel in aliquot juſculi cochlearibus diluendum.

6. Si morbus difficilior remediis non cedat, in uſum advocetur pulvis radicis braſilianæ, vulgo *Hypecacuanhæ* a granis xx. ad xxx. quo nihil efficacius

cius eſt ad liquefaciendam & everrendam acriorem pituitam, qua inteſtina irritantur & ad excretionem continenter ſollicitantur.

7. Miteſcente alvi profluvio purgatio præſcribatur ex catholici pro ore & mannæ calabrinæ ana ℥j. in decocto foliorum verbaſci, vel ex ℥ij. ſyrupi Magiſtralis in eodem decocto diluti, ut fomitis morboſi reliquiæ, ſi quæ ſuperſint, educantur.

8. Demum poſthinc caute attendatur an per ægri ſtatum liceat in propoſito ſuceptoque conſilio perſeverare, necne? Si prius, therapeja aliquandiu intermiſſa ex artis legibus inſtauretur. Sin contra, curatio malis avibus inſtituta in tempus opportunius differatur, dum ægrotantis vires confirmatæ fuerint.

IV. Abſoluta ſalivationis abſentia, quantacumq; diligentia hydrargyro ſis adminiſtretur.

IV. Uſu venit in ægrotantibus nonnullis, ut poſt inunctiones quinque legitime adminiſtratas nec ſalivatio ulla, nec ulla etiam ſigna appareant futuræ ſalivationis prænuntia, quaſi Mercurius, cujus in pleriſque nimiam efficacitatem jure reformidamus, in his plane iners ac ſuæ virtutis degener hebeſceret. Phænomenum profecto ſingulare, cujus cauſas, quæ in alto latent, eruere attentavimus ſupra *Lib. II. Cap.* 8. quo nullus quidem dubito, quin primum creditum fuerit in therapejam Mercurialium peſſum ituram, ſed quo tamen experientia jam pridem compertum eſt remedii exitum nec hilum infringi aut in deterius perverti, modo ſequens methodus ex arte adhibeatur.

1. Quoties contingit ut legitimis unguenti mercurialis inunctionibus quinquies repetitis per dies novem ſalivatio nulla ſuccedat, mora interponenda eſt dierum quatuor vel quinque, ut explorare liceat, num per id tempus Mercurius ſat magna copia jam illitus in apertum ptyaliſmum erupturus ſit. Interea æger parce nutriatur, ut ſanguis a chylo purior adeoque fluxilior humores ſecernes ſecernendos facilius deponat; & largo tepentis ptiſanæ potu eluatur, ut atomi mercuriales latius deductæ per intricatiſſimos vaſorum poros liberius permeent, obſtructa viſcera efficacius reſerent, & ſi quid moturæ ſint, ocyus moveant.

2. Poſtea, ſi nullomodo turbatum ſit, per novem dies ſequentes frictiones aliæ quinque iterandæ ſunt, eadem methodo, pari vel etiam majori unguenti doſi, ſimilique cautionum diligentia, alvum quotidie clyſtere eluendo, & os diligenter inroſpiciendo, ne quid mali a dupla unguenti quantitate, quæ adhibetur, ex improviſo ſuperveniat.

3. Quod ſi ptyaliſmus tandem obrepat, regendus eſt ex artis legibus ſupra propoſitis, *Cap. præcedente*, fovendus ſcilicet ſi moderatus, compeſcendus vero ſi nimius fuerit; cæterum ſatis longo dierum ſpatio permittendus donec morbus extirpatus eſſe videatur.

4. Contra ſi nullus adveniat ptyaliſmus novem illis alteris diebus interponenda rurſus mora altera dierum novem vel decem, ut Mercurio

ſpa-

Digitized by Google

ſpatium non deſit vim ſuam exerendi, quibus tranſactis tuto & ſine ullius recidivæ periculo licet ex artis regulis cutem detergere, lintea detrahere, purgationum aliquoties iterare, pleniorem diætam paulatim concedere, ac demum ægrum priori vitæ reddere.

5. Interim tota curationis periodo bonis verbis confirmandi & erigendi ægrotantes, qui deficiente ptyaliſmo quem præſtolabantur, nihil non metuunt, ac vana ſibi fingunt portenta, quibus miſere animo angi ſolent. Sunt qui ab omni lue ſe vacuos fuiſſe, & ad remedium ſine cauſa damnatos inde arguant, quod Mercurius nullam ſalivationem valeat movere; quaſi vero hydrargyroſis in ſanis ſemper inefficax ab infectis tantum ptyaliſmum proliceret, cum e contrario experientia certa liqueat ſalivationem tum in ſanis tum in contaminatis venereo contagio illito Mercurio perinde excitari.

Sunt alii, qui anxie timeant ne quid vel in componendo vel in adminiſtrando unguento peccatum ſit, unde oriatur ſalivationis abſentia; cum tamen error in his difficillime dari poſſit, ſi detur unquam; cum e contra certiſſimum ſit iterata obſervatione inunctionibus etiam legitimis & ſumma cura adhibitis ptyaliſmum nullum aliquando ſuccedere.

Plerique demum de futuro remedii ſucceſſu male inde augurantur, veriti ne defectu ſalivationis curatio quoque defectura ſit; quaſi ſeminium morboſum profligari non poſſit niſi foras exterminetur. Sed næ illi errore tenentur maximo: Jam pridem enim palam eſt obſervationibus multis veneream luem ſine ſalivatione ulla radicitus non raro extirpari. Et ſane cum morbus ille contrahatur ſine humore ullo conſpicuo qui intro ſubeat, nequaquam mirum videri debet ſi perfectam curationem recipere poſſit ſine manifeſta ullius humoris evacuatione. Adde porro defectum ſalivationis plerumque ſuppleri alvi fuſione, diureſi, ſudatione, vel ſaltem inſenſibili perſpiratione, quæ ſingulæ evacuationes deficientis ſalivationis vicariæ eſſe ſolent.

Igitur tantum abeſt ut ægrotantibus, quos in hydrargyroſi ptyaliſmus deſtituit, cauſa ulla ſit cur vicem ſuam doleant, modo recte & ex artis legibus procedatur, ut contra potius ſibi jure merito gratulari debeant, quod ſibi datum ſit rara ſatis felicitate abſque tædio & periculo ſalivationis, atque adeo tutiuſque commodiuſque a venereo morbo perfecte convaleſcere.

## §. II. INFORTUNIA SECUNDI STADII.

In altero curationis ſtadio ſanguis mercurialibus atomis, quas ſecum confuſas vehit, nimium attritus & rarefactus, actuſque citatius in omnes corporis partes validiore momento quam par ſit, ſi qua debilius reſiſtat hac viam ſibi facturus eſt, unde infortunia non pauca ſtadium hoc infeſtum habere ſolent.

I. Exſpuitio ſanguinis ſive hæmoptyſis.

I. Tuſſiculoſi, pulmonarii, hæmoptyſici, ſanguinem ſolent exſpuere, purum modo, liquidum, floridum, ſpumoſum; modo cum pituita confuſum, nigrum, grumoſumque. Sed quocumque modo ſanguis exſpuatur, res eſt periculi plena, & quæ cito auxilio opus habeat.

Itaque 1. Reprimatur omni arte atque opera nimius Mercurii impetus, abſtinendo ab inunctionibus, induſia detrahendo, ægri cutim detergendo, lintea lecti mutando &c.

2. Vena ſecetur bis & ter in die, imo vero quarta quaque hora, & ſanguis largiter educatur primis potiſſimum miſſionibus. Nullum enim remedium eſt quo ſanguinis ad pectus ruentis impetus, & in pulmonaria vaſa a rietantis momentum celerius & efficacius retundi poſſint.

3. Pro potu exhibeatur leve decoctum radicis ſymphyti majoris; parentur juſcula ex carne vitulina cum radice ejuſdem plantæ, ſemine lini, aut pauca oryza; imo ex piſcibus ſaxatilibus, ſi ad obtundendam cruoris acrimoniam, & procurandam vaſorum diſciſſorum conclutinationem Colleticis opus eſſe videatur.

4. In uſum advocentur cætera omnia remedia, quæ ad hæmoptoen valent, ut bolus armena, terra ſigillata, ſanguis draconis, margaritæ præparatæ, ſpodium, cornu cervi uſtum vel philoſophice præparatum, terra Japonica vulgo *Catechu* ſive *Cathou*, amylum torrefactum, corallia præparata &c. a gr. xv. ad ℈j. gummi Arabicum, Tragacanthæ &c. a gr. xx. ad xxx. ſucci depurati urticæ, millefolii plantaginis, vel ſi deficiant ſucci, aquæ ſtillatitiæ earundem plantarum ab ℥j. ad ij ſyrupi de roſis ſiccis; cydoniorum; myrtini; de ſucco portulacæ, aut plantaginis; de ſymphyto Fernelii; corallorum &c. ab ℥ß. ad ℥ ij. e quibus boli, opiatæ, julepi, mixturæ varie confici poſſunt ex arte, prout morbo conducere viſum fuerit.

5. Demum poſt hæmoptoes curationem de ægri convaleſcentis ſtatu cauto judicetur; ſi morbus in ipſo curationis ingreſſu invaſerit, ſi æger morbo debilitatus difficili & diuturniori remedio impar eſſe videatur, hydrargyroſis in aliud tempus differenda: Sin contra æger ſatis commode valeat, ac therapeja jam vergat ad exitum, quæ ſuperſunt ex artis legibus regenda ſunt.

II. Inſultus morbi caduci, ſive Epilepſia.

II. Frequenter accidit ut Epileptici in hydrargyroſi media, dum ſanguis Mercurii vi impenſius rareſcit atque æſtuat, inſultu corripiantur, ac in terram præcipites ruant convulſi cum ſtertore, oris ſpuma, cæteriſque ſymptomatis, quæ in morbo caduco perpetua ſunt.

Tunc 1. Si inſultus levior ſit, nihil prorſus movendum eſt; cavendum tantum ne æger damnum ſibi afferat dum convellitur, ac cuneoli lignei inter dentes adigendi ne maxilla inferior convulſione acta morſu linguam lædat.

2. Sin vero periculum ſit ne paroxyſmus diuturnior graviorque in apoplexiam degeneret, ſecta prius vena, depletiſque vaſis cerebri hærente ſan-

Digitized by Google

ſanguine nimium turgidis exhibendæ vini emetici ℥ij. quibus vomitio cieatur ac ſolvatur inſultus.

3. Quocumque modo paroxyſmus vel ſponte vel arte diſcuſſus fuerit, ad hydrargyroſim redeundum eſt ſed cautius procedendo, & adhibitis ſemel, imo etiam bis in die remediis, quæ vi anti-epileptica valere creduntur, quorum potiſſima ſupra recenſita ſunt *Cap. 6.* §. *3. n. IV.* & ex quibus bolos aut opiatas conficere facile eſt.

III. Haud rarum eſt Podagricos, eoſque qui doloribus rheumaticis, iſchiadicis, articularibus obnoxii ſunt, pati in ipſa hydrargyroſi novas moleſtaſque dolorum exacerbationes. Sed quibus una certe eſt medendi ratio. III. Exacerbatio dolorum arthritiicorum, rheumaticorum, iſchiadicorum.

1. Salivationi largius fluenti moderandum quidem eſt, ſed ita tamen ut ex toto non cohibeatur, niſi dolorum acceſſio vehementior febrem advocet.

2. Doloris morſus mitigandus diæta tenuiſſima, largo potu ptiſanæ lenientis & diureticæ, uſu clyſterum quotidiano ex decocto communi emolliente vel anodyno, nempe foliorum verbaſci, ſeminiſque lini, cum oleo amygdalarum dulcium aut butyro inſulſo, imo cum medulla caſſiæ, ſi alvus pigior ſit.

3. Sanguis jugiter eluendus uſu infuſionis foliorum theæ vel herbarum vulnerarium ex blandiorum genere, quales ſunt ſcolopendrium, urtica, ſalvia, veronica, virga aurea, meliſſa, chamæpitys &c. cujus mane & ſero poſſunt pocilla aliquot ſorbillari, ut levis mador proliciatur, quo dolores ſi non diſcutiantur, ſaltem leniantur & mitigentur.

IV. Solent in mulieribus erumpere catamenia, nunc quidem ſtata periodo, quoties ſcilicet in aggrediendo remedio de tempore, quo recurſura eſſent, parum proviſum fuerit; nunc vero extra ordinem & vi Mercurii ante tempus proritata, atque adeo fruſtrata cautione, quantacumque de vitando illorum regreſſu adhibita ſit. Sed quacumque ratione vel periodo contigerit, ut menſtrua hydrargyroſi ſuperveniant. IV. Eruptio catameniorum.

1. Tunc ſuſtinendus eſt ſalivationis impetus, ſi forte vehementior ſit: Ea tamen caviſſe vix unquam opus eſt, cum experientia compertum ſit ptyaliſmum ſponte ſatiſcere, quandiu menſtrua uberius manant, materia ſcilicet, quæ ad os, confluebat, deorſum divertente.

2. Si catamenia moderare fluant, bene eſt, reſque tota naturæ viribus committenda, hac una cautione ut dum fluunt juſcula ſint valentiora, vel additis cremore oryzæ aut ovi vitello firmiora fiant.

3. Si vero immoderatius manaverint, iis utendum remediis quæ adverſus immodicum menſtruorum fluxum valent, ut ſunt remedia fere omnia ſupra recenſita *articulo 1. hujus ſtadii*, ubi *de hæmoptoe*; ſed præſertim decoctum aurantiorum immaturorum; alumem rupeum ſub forma boli ad ℈ß. quolibet quadrihorio devoratum; vel bolus ex æquis aluminis rupei, ſanguinis draconis & ſacchari rubri partibus, cujus

 doſis

doſis ad ℨj. quolibet quadrihorio iteranda eſt ſi morbus urgeat.

V. Abortus in prægnantibus. V. Mulieres, quæ uterum gerunt, aliquando in ipſa hydrargyroſi abortiunt, ſive citeriore impetu quo ſanguis agitur a Mercurio tumultuante, ſive irrequietis fœtus; qui tunc ipſe male habet, calcitrationibus.

Ubi primum ex ſanguinis profluvio, ex depreſſione ventris, ex dolore in utero & ex enixuum præſentia manifeſtum eſt abortum inſtare.

1. Hydrargyroſeos vehementia, quam maxime fieri poterit, ſuſtinenda ex artis regulis, ut jam ſæpius dictum eſt.

2. Parturienti ex arte obſtetricandum eſt, & excluſus infans, ſi vivus ſit, baptiſmo confeſtim luſtrandus, ne præmatura morte occumbat Cætera vero omnia circa matrem procuranda, ut procurari ſolent in puerperis, quæ morbo immunes ſunt.

3. Si lochia rite & moderate fluunt, res tota naturæ permittenda donec ſponte ceſſent, quo tempore Mercurii efficacitas inſtauranda, ſi nimium intermiſſa videatur: Ad minus remedii diuturnitas ad plures dies proroganda, ut quod ad intenſionem & efficaciam forſan deeſt, temporis diuturnitate compenſetur.

4. Si contingat vero ut lochia ſupprimantur, vel parcius manent, pari prorſus methodo medendum eſt, ac ſi therapeja mercurialis adhibita non fuiſſet, nempe clyſterum uterinorum uſu, venæ ſectione in brachio vel in talo pro ſuppreſſionis modo & gradu, emenagogis blandis, purgationibus &c. quæ non ſunt hujus loci.

5. Cæterum infantem, ſi vivat, a matre lactari neceſſe eſt, ut ſi lue venerea etiamnum forte laboret, ceu laborat, plerumque quoties nondum abſoluta curatione in lucem editur, profligatis uſu lactis materni, quod mercurialibus atomis turgidum eſt, morboſi ſeminii reliquiis integræ reſtituatur valetudini.

VI. Inania phantaſmata, quibus hypochondriaci perſcelli ſolent. VI. Hypochondriaci, qui natura maticuloſi ſunt, remedii tædio a diuturnitate, dolore cito fracti curatione quidem affecta de ſalute deſperare, confecta vero de valetudine ſolent diffidere, ac in utroque caſu medentes aſſiduis querimoniis enecare & plerumque ſine cauſa.

Certum eſt cum illis cautiſſime procedendum eſſe, ut qui morbi impatientes ſint, omnia tuta timeant, ac pro nihilo portenta ſibi fingant, quibus mirifice conſternantur. Itaque bonis verbis erigendi ſunt, quandiu therapeja mercurialis durat, ne animo deſpondeant, quod numquam periculoſum non eſt; finita vero curatione manifeſtis rationum momentis arguendi, ut de valetudine diffiteri nullomodo poſſint. Sed in utroque ſcias velim plurimum ineſſe difficultatis ac laboris; *In illo*, quod hypochondriaci ex vivida phantaſiæ vi, qua multum valent, morbi ſpecie gravius affici ſoleant, quam plerique alii morbo ipſo: *In hoc*, quod cum cæteri id verum eſſe facile

cile putent quod multum expetunt, ii contra id ſolum verum eſſe credent, quod maxime ſibi metuunt.

VII. Ulcera oris phagedænica in ſcorbuticis.

VII. Scorbutici aut qui ad ſcorbutum inclinant, quibus gingivæ natura molles & fungoſæ ſunt, aut in quibus ſanguis ac proinde gingivarum mucus ammoniacali peccat dyſcraſia, gravia in toto ore ulcuſcula pati ſolent, ſerpentia, phagedenica, fœtida, gangrænodea, quæ buccas, gingivas, linguam, palatum fœde depaſcantur; quæ ſi tonſillis, columellæ, vel pariſthmiis aſſideant, deglutioni magnopere officiunt; & quibus proinde, cum maximum ſit in mora periculum, celeriter occurrendum eſt.

1. Coercendo vel ſuſtinendo adhibiti Mercurii impetum, ne immoderatius invaleſcat.

2. Ulcera omnia probe detergendo collyrio Lanfranci, & ſi collyrium impar ſit, ſpiritu ſalis marini vel vitrioli additione mellis temperato, imo etiam ſincera ſi morbi vehementia ita ſuadeat.

3. Os identidem abluendo decocto radicum ariſtolochiæ rotundæ, biſtortæ, raphani ruſticani, &c. foliorum cochleariæ, aquilegiæ, ſalviæ, becabungæ &c. corticis aurantiorum amarorum; balauſtiorum, fructuum ſumach, ſtrobilorum pini &c. cum addito ſpiritu vini camphorato & alumine rupeo ad q. ſ.

## §. III. INFORTUNIA TERTII STADII.

In tertio demum & ultimo therapejæ mercurialis ſtadio, dum attrito, eliminato, profligato morboſo ſeminio opus eſt vela jam contrahere, promotæ ſalivatio finem imponere, & illatam ori noxam emendare, nova ſolet ingruere malorum cohors, quæ plerumque non tam remedii adhibiti virulentiæ, quam medentium incuriæ vel inconſiderantiæ debent accepta referri.

I. Ulcera oris dyſepuloia.

I. Nonnumquam ulcera numeroſa, profunda, ſordida, depaſcentia, dyſepulota, oris interiora peſſime habent, unde ptyaliſmus diuturnior, quem compeſcere vix licet, necdum ſiſtere, quo tamen ægrotantes pedetentim maceſcunt & extenuantur.

Id perpetuum eſſe ſolet, 1. Quoties Mercurius vel uberius vel præcipitantius adminiſtratus eſt: 2. Quoties ulcuſculis in ore efflореſcentibus tempeſtive occurſum non fuit, ſi nimia fuerint aut in alienis locis inſederint 3. Quoties acrior eſt ſalſiorque humorum craſis in ægrotante, unde ulcera cicatrici diutius repugnant: 4. Deniqne quoties mollior eſt, laxior, nimiſque fungoſa gingivarum & interioris oris caro, qualis in ſcorbuticis unde ab ulcerum tabo facilius eroditur.

Hinc palam eſt Medicos in manifeſta culpa eſſe in prioribus duobus caſibus, ut qui temere vel inconſulte ſe geſſerint: a culpa vero plane

non vacare in duobus poſterioribus, ut qui ad ægrotantium, qui ſe illorum fidei dedere, temperiem ſtatumque ſatis caute non attenderint in adminiſtrando Mercurio.

Porro a qualicumque cauſa id mali proveniat, unica eſt medendi ratio.

1. Nempe ſi oris interiora caleant, doleant rubeantque inflammatorie vel eryſipelatoſe, vena incidenda eſt ſemel atque iterum, modo vires ægrotantis permittant.

2. Ulcuſcula tepide fovenda lacte vaccino vel caprilol, decocto radicum althææ, infuſo ſeminis lini, aqua ſpermatis ranarum, ſimilibuſque quæ in ore perpetuo contineri debent identidem renovando.

3. Bis in die detergenda ſunt decocto hordei cum melle roſaceo, vino rubro aqua temperato, aquis thermalibus *v. g.* Balerucanis, quæ ſi ita videatur, temperari poſſunt decocto radicum althææ: Imo ſi ulcera valde ſordida fuerint, collyrio Lanfranci identidem imbuenda, attamen parce ne fibræ acrius laceſſitæ erethiſmo intenſiore percellantur.

4. Alvus ſubducenda eſt quotidie enemate emolliente & eccoprotico, & tertia quaque die blando cathartico ex ſenna, manna, caſſia, ſale vegetali &c. ut humor, qui ad os copioſius affluit, verſus inferiora ſenſim divertatur.

5. Interim æger nutriendus eſt ſolo lacte vaccino, ſi ventriculus hujus nutrimenti patiens ſit; lac ſaltem ſemel aut bis in die exhibendum, mane ſcilicet, & ſero: De cætero præſcribendæ ſorbitiones, quæ eupeptæ & euchymæ ſint, & quæ ſine maſticatione poſſint exhauriri.

*6.* Ægrotanti non modo permittendus, ſed etiam imperandus eſt liberioris aeris uſus, ſi tempeſtatis ratio permittat, ut promota, uberiore diapnoe, atomiſque mercurialibus copioſius ideo exhalantibus ſenſim compeſcatur tumultus quem in ſanguine faciunt, ac imminuatur nimius humorum confluxus quem verſus os ſollicitant. Cæterum modo ulcera videantur cicatricem paulatim contrahere, cura ſuperſtitis ptyaliſmi tempori tota committenda eſt; licet enim tarda ſit illa medicina, quam affert longinquitas & dies, at certe experientia compertum eſt & magnam & efficacem eſſe.

7. Sunt qui ad reprimendum ptyaliſmum largiorem & diuturniorem uti ſoleant gargariſmatis aſtringentibus ex balauſtiis, roſis rubris, myrtillis, ſumach, acacia, baccis berberum, Gallis, malicorio, alumine rupeo &c. ut laxiora ductuum ſalivalium oſtiola coarctentur. Sunt alii qui nummos aureos in ore volutandos præſcribant pilulaſve quæ auri ſcobem; calcemve vel bracteas recipiant, devorandas exhibeant, ut mercuriales atomi, quæ copia nocent, auri ramentis, quibuſcum jungi amant, abſorbeantur & una ſimul educantur. Sed utrumque jam pridem a gnaris & prudentibus Medicis merito damnatur. *Prius* quidem ceu periculoſum, neque enim unquam tutum eſt ptyaliſmum, dum largius fluit, aſtringentium vi intempeſtive coercere: *Poſterius* vero ceu vanum & inutile non quidem quod negem quod

aper-

aperte liquet, ſcilicet auri ramentis mercuriales atomos nonnullas in ore aut inteſtinis abripi & induci, ſed nego ſatis magna copia ea ratione unquam deduci, præſertim e ſanguine, ubi potiſſima ſcena eſt, ut ea therapeja in ægrotantium commodum cedere poſſit, niſi efficaciora & tutiora remedia adhibeantur.

II. Dum ulcerum eſcharæ decidunt, ſuperveniunt non raro hæmorrhagiæ ab eroſis laceriſve vaſis, quæ ulcera depaſta ſunt. Id mali frequens eſt quoties ulcera profundiora altius excavantur, præſertim ſi ab ægro cruſtæ ulceribus inuſtæ præcipitantius detrahantur, ut a medentibus citius deradantur frequentiore affrictu penicilli collyrio imbuti. II. Hæmorrhagia ab ulceribus oris.

Leve quidem malum eſt & quod naturæ committi poteſt, ſi ſanguis paucus extillet ex vaſis tenuioribus venoſiſque: At vero gravius, & cui mederi oporteat, ſi ubertim manet ab arterioſis & amplioribus vaſis.

Tunc ergo 1. Abluto ore locus unde ſanguis fluit, ſi oculis pateat, ut patet perpetuo dum hæmorrhagia manat a gingivis, lingua, buccis aut maxillarum commiſſuris, collyrio Lanfranci, ſolutione aluminis rupei in aqua plantaginis, aqua ſtyptica, aqua aluminoſa Fernelii, aut qui cæteris præſtat, ſpiritu vitrioli imbuatur. Si hæc ſiſtendo ſanguini paria non ſint, vaſi diſciſſo cauterium actuale ſed leviter calens imponatur, atque eſchara ea ratione inuſta caute foveatur, ut ſupra dictum *n.* 2. *paragraphi praecedentis*, ne decidat præpoſtere. Interea vero æger nutriatur juſculis, ſorbitionibus, panatellis, cremoribus oryzæ, ovorumque vitellis, & damnetur ſilentii, ne maſticationis motu, vociſve contentione eſchara ſede dimoveatur & hæmorrhagia renovetur.

2. Verum ſi locus, unde ſanguis manat, in occulto ſit, ut dum latet in faucibus aut in poſtica facie lacunaris narium, incidatur vena ſemel iterumque ſi morbi vehementia ita exigat, & ægri vires ferendo pares eſſe videantur. Interim os ſæpius abluatur decocto aſtringente & ſtyptico balauſtiorum, roſarum rubrarum, ſumach, gallarum, malicorii cum additis aquæ Rabelii guttis aliquot; & pro potu ordinario exhibeatur decoctum radicis graminis vel cichorii ſilveſtris aqua eadem Rabelii impr ægnatum ad gratam aciditatem.

3. Memini in caſu ſimili profuiſſe in ægrotante quodam narium interiora, quæ faucibus proxima adſtant, unde hæmorrhagiam gravem patiebatur, ferro tenuiore, recurvo & leviter candente, canalis ope in naſum extrinſecus immiſſo, comburere; duro quidem conſilio, ſed quod durior neceſſitas ſuadebat, & quod felici comprobatum fuit exitu, cum ea ratione & hæmorrhagia reſtincta, & æger ab orci faucibus revocatus fuerit.

III. Contingit nonnumquam, ut cum oris ulcera ad cicatricem veniunt, eroſæ linguæ latera præſertim circa radicem cum interioribus gingi- III. Conglutina-

 vis

tio linguæ cum gingivis gingivarum cum buccis, uvulæ cum vicinis partibus.

vis quæ appoſitæ ſunt, gingivæ exteriores cum adverſis buccis, aut uvula ſive columella cum finitimo lacunaris fornice coaleſcant.

Leve quidem malum & quod omitti poteſt, ſi nullum afferat incommodum. Sin aliter vero opportet medicinam adhibere & promptam & facilem, nempe dum cicatrix recens eſt, partes male coalitæ adacto digito diſſociandæ; ſi vero firmior & antiquior ſit, ſcalpello ex arte diſſecandæ; ac poſtea cavendum ne ſemel diſcretæ denuo invicem agglutinentur, ideoque interjecto penicillo molliore, qui decocto detergente vel vino rubro imbutus ſit, blande pluries in die fovendæ ſunt, donec cicatrix obducatur.

IV. Oris ſtrictura ſeu capiſtratio, vulgo *bridure*.

IV. Tandem ſupereſt aliquando poſt curata ulcera ea oris ſtrictura, vulgo *bridure*, qua maxilla inferior fere immobilis & quaſi capiſtrata nequit a ſuperiore deduci ulla ratione, vel ſaltem ita parum deducitur, ut os adſtrictis fortiter dentibus nullo vel anguſto tantum hiatu pateſcat, unde alimenta ſolidiora in os indi, inditave maſticari, aut vocis ſonus diſtincte exprimi vix poſſunt.

Solet hoc malum fere perpetuum eſſe, quotieſcumque tendines muſculorum manſoriorum, qui in maxillarum commiſſuris adſtant, male affecti ſunt vel ab altioribus ulceribus ea oris loca depaſcentibus, vel ab acrioribus cathæreticis, quæ ad extirpanda earum partium ulcera affricantur Hinc enim elaſtica ſtamina, quibus tendinei funiculi conſtant, puncta, irritata, laceſſita quomodocunque criſpari & in brevius contrahi neceſſum eſt, haud diſpari fere modo ac cartha pergamena ad ignem propius admota corrugatur. Quapropter minime mirum ſi retracti eo modo tendines ac extenſionis priſtinæ jam neſcii inferiorem maxillam ſuperiori tam firmiter applicitam detineant, & oris diductioni tam valide obſtent, ut quantuſcunque niſus in adverſum fiat, renitantur ipſi momento ſuperiore, donec diſcerpantur.

Grave quidem malum eſt, tantoque gravius quod inemendabile. Sunt qui gargariſmatis emollientibus ex decoctis radicibus althææ, brancæ, urſinæ, malvæ, ſeminibuſque lini, pſyllii &c. contractos tendines tentent relaxari, ſed fruſtra; neque enim obſervatione hactenus compertum eſt poſſe eos unquam nativæ mollitiei ullo modo reſtitui.

Sunt alii qui adactis intra dentes cuneolis ligneis maxillam vi diducere, ac manſoriorum tendines ad nativam extenſionem revocare conentur, nec feliciore tamen exitu; nihil enim minimum proficiunt labore maximo, ac ubi primum ab opere tædioſo ceſſatum eſt, cito perit diuturni laboris utilitas.

Demum non deſunt qui duriore ſed æque inutili conſilio firmiores cicatrices internis maxillarum commiſſuris obductas inciſſuris ſcarificent, eo ſcilicet fine ut maxilla inferior facilius moveri poſſit; quaſi vero durioribus oris cicatricibus malum induceretur, quod a retractis criſpatiſque muſculorum

rum

rum manſoriorum tendinibus unice pendet, inciſiſve cicatricibus ſuperficiariis morbus curari poſſet, cui medicina efficax adhiberi nulla ratione poteſt, niſi ſectione tendinum, quam tentare piaculum foret.

Quorſum ero ægrotantium animos inani ſpe fruſtra tam diu lactare, aut quod pejus, novis miſeriis illorum miſerias quotidie cumulare; Diſcant tandem ſe immedicabili morbo detineri, ac dimiſſa non fruſtranea modo ſed etiam periculoſa medicina ea ſibi parent levamenta, quæ poſſint conducere, quæ nocere non poſſint. Cum ſolidiores cibos nec devorare nec maſticare queant, liquidioribus utantur admiſſis per rimam qua patet os, vel per eam quam facit dens unus data opera evulſus; eoque artificio, ſi non delicate, at ſaltem placide vitam traducant. De cætero *durum* ſed immedicabile infortunium foriti ferant animo, ut (*a*) *levius fiat patientia quicquid corrigere eſt nefas*.

## CAPUT IX.

*De Infortuniis, quæ in parciore hydrargyroſi interdum accidunt, & de eorundem medicina.*

JAM ſupra monuimus *Cap.* 7. §. 2. omnia mitiora eſſe & pacatiora in parciore hydrargyroſeos adminiſtratione. Cum enim Mercurius minore doſi inungatur, tumultus in ſanguine, ſi quis fiat, minor inde futurus eſt; & cum inunctiones longioribus intervallis repetantur, impendentia mala prævidere & prævisus ante occurrere facilius eſt. Inde tamen putari nolim hac methodo in curanda lue venerea navigationis curſum teneri quaſi per mare pacificum, quod procellas nullas experiatur quod nulla viderit unquam naufragia; ſiquidem hæc ipſa methodus ſua quoque patitur infortunia, quorum alia quidem parit ægrotantium imprudentia, qui Medicis monentibus morem non gerunt; & hæc huic methodo cum præcedente plerumque communia ſunt: Alia verò accidunt Medicorum incuria, qui ſeſe ægroſque fruſtrari ſolent, dum per errorem medicinam imparem morbo adhibent; & ea huic methodo quaſi propria ſunt.

Hydrargyroſis parcior ſua quoque patitur infortunia.

### §. I. DE INFORTUNIIS HUIC METHODO CUM PRÆCEDENTE COMMUNIBUS.

I. Ægrotantes, cum in hac methodo ab exulceratione oris & ſalivatione immunes noxam nullam patiantur, tædet plerumque in cubiculo concluſos tandiu detineri. Conniventibus itaque, vel ſaltem, diſſimulantibus Medicis amant per urbem vagari, ignari malorum quæ ſibi poſſunt parere, cum Mercurio nulla unquam fides ſit. Vidi equidem neque ſemel rem ſatis pro-

I. Febris advenit & caput intumeſcit, ſi ægri va-

gentur dum remedia adhibent.

proſpere, ſaltem ſine damno ſucceſſiſſe in regione calidiore, qualis eſt Occitania, tempeſtate æſtiva, in ægrotantibus demum in quibus tardior erat & hebetior Mercurii energia: At vero ægrotantes alios & numero plures ibidem vidi, quibus ſimili imprudentia graviſſima parta ſunt infortunia, unde in apertum capitis diſcrimen venere.

Neque ſane mirum, quippe ſi dum interiora calent & æſtuant a Mercurio intus tumultuante, contingat ut extimus corporis habitus vento, frigore, humiditate derepente refrigeretur, neceſſe eſt pro conſtipata cute & denſatis ſpiramentis, quibus pervia eſt, inſenſibilem perſpirationem ſubito inhiberi. Hinc particulæ morbificæ, quæ in hac methodo a cæteris emiſſariis præcluſæ, ſaltem tacite hæc exhalabant; hinc non paucæ mercuriales atomi, quæ circulationis motu abreptæ latenter evaneſcebant via eadem, intra corpus jam retineri, & retentæ tragœdiam agere debent periculi plenam: Modo ſcilicet intra ſanguifera vaſa coercitæ motum circulantis cruoris intendendo, carneaſque tum cordis tum arteriarum fibras ad oſcillationem frequentius ſollicitando, febrem accendere, ut dictum eſt *Cap. præced.* §. 1. *artic.* 2. Modo vero impete facto in ſalivales glandulas, tum parotides, tum maxillares, ſubitum illarum tumorem, calorem, dolorem inferre, cum inſigni linguæ totiuſque capitis tumefactione, ut *ibidem* dictum eſt §. 1. *artic.* 1. Modo tandem tum in vaſa ſanguifera, tum in ſalivales glandulas vim ſimul exerendo, una eademque opera & febrem inducere, & glandularum ſalivalium tumefactioni locum dare.

Sic ergo in hydrargyroſi ipſamet parciore, ægrotantium imprudentia infortunia eadem non raro accidunt, quibus ſupra diximus præcedente Capite, §. 1. *artic.* 1. & 2. pleniorem hydrargyroſim infeſtam & infamem haberi, ſed quibus eadem quoque medicina facienda eſt, quam idcirco, ne actum agere videamur, repeti volumus ex præcedente Capite.

II. Febris cum diarrhœa, & dyſenteria, ſi ægri cibi ſeſe ingurgitent, aut gulæ indulgeant.

II. Nonnulli, qui natura multi cibi ſunt, cum inediæ impatientes tenuiorem diætam, quæ imperatur, obſervare nolint vel nequeant, non largiorem modo ſibi concedunt, ut famem depellant, quod condonari facile poſſet, modo offis tantum, cremoribus, panatellis & ovorum vitellis uterentur; ſed etiam gulæ interdum ita indulgent, ut cum oris interiora ab exulceratione libera ad maſticationem & deglutitionem prompta ſint, non dubitent cibis ingurgitari; carne, eduliis, ferculis, cupediis promiſcue veſci; quin imo vinum adhibere, quaſi in therapeja tam lubrica pergræcari licitum foret.

Sed delictum gravis pœna plerumque ſequitur, neque *pede claudo*. Cum enim in hydrargyroſi quavis concoctrix ventriculi facultas manifeſte infrigatur copioſiore, ut opinor, muco tunc temporis in ſtomachum confluente, quo tonus ventriculi relaxatur, & hebetatur fermenti chylopœi energia, inde fit ut ingeſta cibaria & male confici, & in vitioſam abire ſoleant

Digitized by Google

leant cacochyliam, acidam, acrem, bilioſam, qua quidem, ſi in ſanguinem transfundatur, febrem moveri, qualem ſupra deſcripſimus, *Cap. præcedente* §. 1. *artic.* 2. qua vero, ſi in inteſtina provolvatur, diarrhæam produci neceſſe eſt in dyſentericum fluxum brevi degenerem, de qua *ibidem*, *artic.* 3.

Si ergo in hac etiam methodo ægrotantium intemperantia mala ſæpe creantur graviſſima, quæ ut natura eadem ſunt cum affectibus iis, de quibus ſupra, qui in pleniore hydrargyroſi eveniunt, ſic cum iiſdem nonnumquam gradu & intenſione fere paria fiunt, atque adeo iiſdem remediis impugnanda ſunt, de quibus *ſupra loco laudato*.

III. Huic alteri hydrargyroſi, de qua nunc quæſtio eſt, ut quæ ad patiendum & tolerandum multo facilior ſit, moris eſt novitii quidem, ſed jam recepti ægrotantes plurimos credere natura infirmos, viribus parum valentes, morbo habituali exhauſtos, ut pulmonarios, tabidos, hæmoptoicos, epilepticos, ſcorbuticos, podagricos, mulieresque uterum gerentes, quibus pleriſque pleniore hydrargyroſi olim interdictum erat. Neque ſane mutati conſilii pœnitendum eſſe videtur, quo non ſolum uſitatum ſed etiam quotidianum eſt ægrotantium plurimos ab inveterato morbo feliciter convaleſcere, qui tanquam deplorati naturæ viribus, vel ad ſummum mitigatoriis ſed inefficacibus quibuſdam auxiliis quondam permittebantur, donec paulatim morbo confecti mortem miſeram occumberent ante diem.

III. Cætera pleraque præcedentis methodi infortunia ſi hydrargyroſis parcior cachecticis ac corpore male conſtitutis adminiſtretur

At vero, cum nihil occurrat quod ex omni parte a periculo tutum ſit, inde ſimul effectum eſt ut mitior hæc ipſa hydrargyroſeos ſpecies, utcumque natura blanda ſit, infortuniis tamen non paucis obnoxia interdum eſſe ſoleat, quæ cum altera communia habet, ut ſputo ſanguinis in hæmoptoicis, inſultibus morbi caduci ſive ſontici in epilepticis, ulceribu s oris phagedænicis in ſcorbuticis, paroxyſmis podagricis, abortui, cæteriſque id genus numero lat multis. Quantumvis enim & parcis doſibus & longis intervallis Mercurius adhibeatur, quantumvis tacite vim ſuam exerat in profligando ſeminio morboſo, vix unquam fieri poteſt ut nec in liquidis orgaſmum, nec in ſolidis erethiſmum ullum excitet; neutrum vero excitare unquam poteſt in ægrotantibus natura infirmis, cachecticis, corpore male conſtitutis, quin periculum maximum inde immineat, ne therapeja in infortunium quoddam eruptura ſit, varium quidem pro vario ægri ſtatu, ſed numquam a periculo vacuum.

Sic ergo in parciore quoque hydrargyroſi, ægrotantium infirmitate infortunia eadem interdum contingunt, ac in pleniore: Plerumque tamen paulo mitiore quibus proinde medendum eſt auxiliis iiſdem, quæ allata ſunt *Capite ſuperiore* §. 2.

IV. Rarum eſt oris ulcera altius penetrare in hac hydrargyroſeos ſpecie, rarius ulcera eadem fieri maligna, cacoethea, dyſepulota. Poteſt

IV. Aliquando

ca-

ulcera oris altius penetrant & fiunt maligna medentium negligentia. tamen utrumque medentium indiligentia aliquando contingere; & tunc eadem omnia infortunia timenda ſunt, de quibus *ſuperiore Capite* dictum eſt, §. 3.

Sed ut illa infortunia natura, cauſa, periculo cum iis proxime conveniunt, quæ laudato loco recenſentur, ſic medicina ad illa efficax cum ea convenit, quæ ibidem propoſita fuit, & ex eodem Capite repetenda eſt

## §. II. DE INFORTUNIIS HUIC METHODO QUASI PROPRIIS.

Irritus hydrargyroſeos ſucceſſus. Hactenus ſed paucis de infortuniis, quæ hydrargyroſis parcior communia quidem habet cum pleniore, ſed quæ tamen mitiora & rariora patitur: Nunc paulo fuſius de infortunio illo, quod licet cum utraque commune ſit, ad parciorem tamen ſpecialius & frequentius pertinet; nempe de irrito Mercurii ſucceſſu, gravi ſane infortunii genere, & ſi ea excipias, quæ capitis diſcrimen advocant omnium graviſſimo, quo fit ut morbus male extirpatus poſt breves inducias ſponte reviviſcat, agatque tragœdiam alteram priore pejorem.

Qui cum pleniore hydrargyroſi communis eſt ſed qui in parciore frequentius accidit. Novum quidem non eſt pleniorem hydrargyroſim ipſam quoque omnem plane ſucceſſu aliquando deſtitui; ſed id tamen rarum eſt, neque unquam fere accidit, niſi cum adhibita therapeja vel nimia medentium feſtinatione vel præſentia graviorum infortuniorum, quæ urgent, citius quam par eſſet intermittitur, unde vix poteſt tunc ignorari & erroris admiſſi cauſa, & emendandi ratio. In parciore vero hydrargyroſi id infortunii genus & frequens & pervulgatum eſt, & quod maxime mireris, tum etiam cum omnia ex artis legibus rite adminiſtrata videntur, ac cum therapeja moram ac ſuſtentationem ſatis diuturnam habuit, ita ut nec ſatis liqueat plerumque in quo peccatum ſit, nec ab admittenda culpa cavere, aut admiſſæ mederi facile ſit.

Cauſæ irritæ hydrargyroſeos. Itaque operæ pretium eſt latentes cauſas curationis in ea methodo nam ſæpe infectæ retegere, modumque ſimul indicare, quo in poſterum ab infortunio caveatur. Sic illa curatoria methodus, quæ blandior, tutior, faciliorque ab omnibus cenſetur, nota inefficaciæ unde male audit ſemel purgata poterit ab omnibus tuto admitti non parvo therapejæ compendio, maximoque ægrotantium emolumento. Sed cum ea quæſtio obſcura ſit & difficiles explicatus habeat, rem paulo altius repetere neceſſum eſt.

In cauſa efficiente quacunque requiri & certum gradum in- Conſtat cum ratione, tum experientia effectum quemcumque cauſam habere certam, quæ ſit certi gradus, & quæ certo egeat temporis intervallo, ut efficax ſit. Sic, ut exemplis utar vulgaribus & obviis, cera liqueſcit certo tantum gradu caloris, & eo caloris gradu quem certo temporis ſpatio experta ſit: Sic aqua congelatur certo tantum gradu frigoris & eo frigoris gradu, cui per certum tempus objecta fuerit. Nulla arte, nulla opera fieri unquam

quam poteſt ut cera liqueſcat, aut aqua congeletur, niſi cauſæ ſingulæ, a quibus ſinguli illi effectus producuntur, ad certum illum intenſionis gradum evehantur, qui effectui producendo correſpondeat, & in ſubjecta agat per eam temporis moram, quæ ad effectus illos producendos requiritur.

tenſionis & certam temporis moram.

Sic ergo & pari prorſus ratione profligatio & exterminatio ſeminii ſyphilitici, qualitercunque fiat, 1. Certam ac determinatam in Mercurio vim & energiam poſtulat, qua in virus agat: 2. Certam ac determinatam requirit temporis diuturnitatem, per quam ea Mercurii quantitas in virus agat. Si alterutrum defecerit, luditur opera, neque unquam ſperandum eſt fore ut virus venereum radicitus debellari poſſit, a cauſa, quæ alterutro nomine imbellis, vel potius impar eſt.

Duo eadem in Mercurio requiri, ut effectum præſtare poſſit.

Jam vero cum Mercurius homogeneus ſit, & e particulis ſimillimis & ſimpliciſſimis totus componatur, quæ nullam in ſanguine mutationem pati poſſunt, unde mutetur earumdem efficacitas, palam eſt certum illum virtutis & energiæ gradum, qui in adhibito Mercurio deſideratur, ut virus venereum profligari & exterminari poſſit, non diſtingui ab ipſamet adhibiti Mercurii quantitate, atque adeo ad eradicandum morbi venerei fomitem neceſſum eſſe. 1. Certam ac determinatam Mercurii quantitatem ſanguini ſyphiliticorum inſtillari, unde eſt certa adhibiti Mercurii efficacitas: 2. Semel inſtillatam ſatis diu in eodem morari, unde æſtimanda eſt certa temporis diuturnitas, quæ in agente Mercurio requiritur.

Duas proinde leges eſſe in adhibendo Mercurio obſervandas. 1. Ut certa doſi; 2. Ut certo tempore intervallo adhibeatur.

Liquet ergo duas eſſe leges in adhibendo Mercurio perpetuo obſervandas, ſi optato ſucceſſu potiri quis velit; 1. Ut ea Mercurii quantitas, quæ ad perfectam luis venereæ curationem requiritur, agat in ſanguinem & agat eo momento, quod producendo effectui aptum ſit; ſin ſecus enim, numquam vim in illum exertura, impetumve factura eſt ejus gradus, qui ad effectum neceſſarius eſt: 2. Ut admiſſa Mercurii quantitas in ſanguinem pari eademque vi ſatis diu agat, ac incoatam in illo mutationem ſatis diuturno temporis ſpatio urgeat, donec totum ſanguinem, vaſa ſingula, receſſus omnes pervaſerit, ne quid in acceſſi uſpiam ſuperſit, ubi morbi fomes abdi, & unde recidiva pari poſſit.

Peccant in priorem quidem legem quicumque Mercurium doſibus æquo parcioribus & intervallis juſto longioribus adminiſtrant, unde deeſt in ſanguine ea Mercurii quantitas, quæ ad producendum effectum neceſſaria eſt: In poſteriorem vero, quicumque affectam Mercurii adminiſtrationem citius quam par eſt, intermittunt, ex quo efficitur ut mutatio ſanguini jam inducta ſatis diu non ſuſtineatur, ut morbus radicitus poſſit extirpari.

Peccare in priorem, qui Mercurium parcioribus doſibus adminiſtrant; & in poſteriorem, qui hydrargyroſin citius intermittunt.

Utrumque peccati genus frequens eſt in hydrargyroſi parciore. Hinc in illa methodo vani illi & irriti ſucceſſus curationum Mercurialium, quibus mitigatur quidem ſymptomatum ſævitia, malumque remittitur; ſed quibus non deletur morbi fomes, nec proinde morbus funditus extirpatur.

Hinc fallaces illæ & male

Hinc

certæ luis venereæ curationes. Hinc fallaces illæ morbi therapejæ irritis ipſis ſucceſſibus pejores, in quibus evaneſcunt quidem ſymptomata, unde ægrotantes male providi fauſta omnia ſibi temere deſpondent, ſed quæ poſt breves inducias in recidivas abeunt priore morbo plerumque difficiliores.

Neque valent argumenta, quæ pro damnata methodo afferuntur. Probe teneo quid illi errent, qui ſolent ad hunc modum Mercurio uti vel abuti potius, nec ignarus ſum offuciarum, quas ſibi ipſi faciunt, ut methodum eam probent Mercurii & parciore quantitate & breviore temporis ſpatio adminiſtrandi.

Nempe circa prius ſic argutantur; unciæ tres unguenti mercurialis tribus frictionibus intra quinque dies ægrotanti illitæ luem radicitus plerumque ſanant. Ergo unciæ totidem ejuſdem unguenti frictionibus octo intra dies viginti duos adminiſtratæ morbum eumdem pari facilitate ſimilique efficacia eradicaturæ ſunt.

Argumentum primum. Circa poſterius vero ſic amant ſibi fucum facere. Conſtat, *inquiunt*, ſanguinem totum per corpus pluries hora qualibet circumvehi. Poſſunt

Argumentum alterum. ergo mercuriales atomi in ſanguinem celeriter diſtribui, univerſa corporis vaſa pluries hora qualibet legere & relegere, & cauſam morbificam ubicumque lateat, efficaciter impetere; atque adeo debent intra ſpatium temporis opinione brevius morbum penitus delere.

Solvitur argumentum prius. At vero in utroque perinde hallucinantur. Circa prius quidem nec damus tres unguenti uncias ad curationem luis ſemper ſatis eſſe, nec ab omnibus in parciore hydrargyroſi uncias tres unguenti ſemper adhiberi, quod utrumque gratis aſſumunt. Sic ergo ruentibus præmiſſis concluſionem funditus ruere neceſſum eſt.

Verum ut etiam demus duas illas ſumptiones, aſſumptio tamen non dabitur. Certum eſt enim haud leve diſcrimen inter collatos caſus intercedere, 1. Ex diverſo adminiſtrationis modo: 2. Ex inæquali intervallo, quod inter frictiones interjicitur: 3. Ex diverſa mora, quam Mercurius trahit in ſanguine.

1. *Ex diverſo* quidem ***adminiſtrationis modo.*** Cum enim tres unciæ unguenti mercurialis tribus frictionibus adhibentur, manifeſtum eſt frictione qualibet illini unciam unam unguenti, ex qua circiter ſemuncia Mercurii in ſanguinem transfundi poteſt. Contra vero, cum unciæ totidem frictionibus octo illinuntur, unguenti quantitas vice qualibet obliti non aſcendit ſupra drachmas tres, ex quibus ad ſummum circiter ſeſquidrachma Mercurii in ſanguinem exprimitur. Liquet ergo momentum, quod poteſt a Mercurio exerceri in priore caſu, eſſe ad momentum quod ab eodem exercetur in poſteriore, ut ſemuncia eſt ad ſeſquidrachmam, ſeu quod idem eſt ut 8. ad 3.

2. *Ex inæquali temporis intervallo, quod inter frictiones ſingulas interjicitur.* Cum enim in priore caſu frictiones altero quoque die adminiſtrentur, brevio-

viore intervallo quod horas 48. non excedit, parcior quantitas Mercurii ex præcedente inunctione admiſſi debet evaneſcere, unde tanto major futura eſt Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus in ſanguine collecta. Contra vero, cum frictiones tertio vel quarto tantum quoque die fiunt, longiore intervallo quod horas 72. vel 96. æquat, majus debet eſse diſpendium Mercurii præcedente inunctione intromiſſi, unde tanto minor futura eſt in ſanguine ſolida Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus reliqua.

3. *Ex diverſa mora, quam Mercurii ſumma ducit in ſanguine.* Nam in priore caſu quantitas Mercurii quantacumque adminiſtratur, die ipſa quinta tota cum ſanguine confuſa adeſt, adeoque momento, quo maxime pollere poteſt, ſanguinem impetit, ac virus exterminat per dies ad minus quindecim vel viginti. Contra vero in caſu altero quantitas eadem Mercurii, tamen in illo quantitas eadem poſſit unquam ſanguini ſimul ineſse; quod ſane ex præcedente articulo nequaquam credibile eſt, non ante collecta erit, quam die viceſimo ſecundo, atque adeo vix per diem unum, aut ad ſummum per dies 3. poteſt adunato impetu vim integram in ſanguinem exerere.

Sic ergo colligere eſt Mercurium, 1. Parcioribus doſibus illitum: 2. Longioribus intervallis adminiſtratum: 3. Tardius in corpore adunatum, debilius momentum cum in ſanguinem, tum in virus cum ſanguine permixtum exercere, quam ſi majoribus & frequentioribus inunctionibus adhibeatur, utcumque cæteroqui ſupponatur eadem copia adminiſtrari; atque adeo quicumque crediderit poſse utraque methodo luem veneream æque efficaciter profligari, credat idem oportet januam, quæ valido ariete impulſa labat, poſse perinde perfringi, ſi fruſtulis, in quæ aries ille diſſectus fuerit, ſucceſſive impetatur; aut murum, qui globo tormentario facile disjicitur, perinde diruendum eſse glandibus minoribus, quarum ponderis ſummo pondus æquet globi tormentarii, & quæ ſingulæ vi eadem ſed ſucceſſive emittantur.

Jam vero circa poſterius 1. Confitemur quidem ſanguinem per corpus circumvehi pluries intra horam, ſed hæc de majoribus tantum vaſis vera ſunt. Negamus enim ejuſdem curſum in anguſtiſſimis vaſculis æque celerem eſse, atque per illa tam ſæpe iterari. Ergo ſequitur inde Mercurium inunctionibus admiſsum per majora quidem vaſa ſatis prompte diſtribui: At vero ſequetur inde numquam pari celeritate diſtribuendum eſse per intricatiſſimos glandularum viſcerumque ductus, ubi latet potiſſima morbi cauſa. Solvitur poſterius.

2. Nihilominus ultro demus Mercurium per omnia corporis vaſa, etiam minima mira celeritate diſtribui. Quid tum? An inde efficietur unquam ut Mercurius pari celeritate optatum effectum præſtet? Minime gentium nempe ad perfectam luis venereæ curationem ſingulæ ſanguinis guttulæ pervadendæ & a ſeminio venereo expurgandæ; perluſtrandi receſsus omnes in-

intricatiſſimi viſcerum, glandularum & medullæ oſſium; obices demum, ſi qui ubicumque adſint, atterendi & diſſipandi itu redituque multiplici; ad quæ ſingula tempus requiritur idoneum, quod experientia docuit diuturnius eſse plerumque, quam quis prima fronte putaverit.

Ex his itaque palam eſt, ut jam redeat oratio, unde primum digreſsa fuit uſui Mercurii ad luem veneream extirpandam certos fines eſse tum in adminiſtrandi modo, tum in adminiſtrationis diuturnitate, quos intra Mercurius morbum perfecte curet, curetque minima ægrotantium ærumna: Quos ultra morbum curet etiam, ſed majore ægrotantium labore, imo ſæpe non ſine periculo: Demum quos citra ærumnam quidem minimam inferat, ſed ſimul etiam curationem nullam vel imperfectam præſtet,

Palmarium eſſe, ſi certus adminiſtrandi Mercurii modus definiatur, tum in quantitate Mercurii, tum in adminiſtrationis diuturnitate.

Quocirca therapeiæ mercurialis cardo in eo totus vertitur, ut certus ſtatuatur modus tum quantitati adhibendi Mercurii, tum mercurialis adminiſtrationis diuturnitati, unde emolumentum quidem accedat quam maximum, curatio ſcilicet omnibus numeris perfectiſſima, damnum vero quam minimum accerſatur, ſcilicet moleſtia noxaque quam leviſſima.

Sed *hoc opus*, *hic labor eſt*, quippe variam eſse neceſse eſt tum adhibendi Mercurii quantitatem, tum adminiſtrationis diuturnitatem pro morbi novitate vel inveteratione, diverſo intenſionis gradu, partium affectarum natura aut affectionum ſpecie, ſymptomatum numero & ſævitia, atque ægrotantium ætate, ſexu, valetudine, quæ

*Incerta* (*a*) *ſi tu poſtules.*
*Ratione certa facere, nihilo plus agas*
*Quam ſi des operam, ut cum ratione inſanias.*

At neutrum ratione definiri poteſt, ſed experientia.

Nihil ergo licet hac de re definire quod certum ſit, ratione ſola ſeu ut aiunt *a priori*, ſed duce tantum experientia & ab effectibus, ſeu ut vulgo dicunt *a poſteriori.* Quæ autem multiplici & iterata obſervatione hac in re maxime explorata ipſe hactenus habeam, lubet paucis exponere, ut ſi quis *quid noverit iſtis rectius*, *candidus impertiat*, *ſi non his utatur mecum.*

Qua duce compertum eſt Mercurium ea quantitate adhibendum eſſe, ut blanda moveatur ſalivatio.

I. Itaque compertum eſt experientia Mercurium extirpandæ lui venereæ parem eſse, quoties legitimum ptyaliſmum movet. Quocirca danda eſt opera ut ſalivatio cieatur, non ſubitanea, tumultuaria, immodica, qualis in pleniore hydrargyroſi, unde ſalivales glandulæ tumeant, oris interiora inflammentur, plura & profunda ulcuſcula in ore emergant, ſaliva ad libra octo, novem, decem defluat intra nycthemerum; ſed placida, moderata, remiſsa, facile tractabilis, quæ ori inflammationem nullam, vel levem, quæ ulcera pauca & ſuperficiaria inferat, quæ unam aut alteram, vel ad ſummum tres ſalivæ libras intra horas 24. ſuggerat.

Igitur, ſtatim atque ex tribus primis frictionibus innotuerit quid in ægrotantis ſanguinem Mercurius valeat, reliqua in hunc finem ita dirigatur

(*a*) Terent. *Eunuch. Act.* 1. *Scen.* 1.

Digitized by Google

tur curatio, modo inunctionum doſim, modo crebritatem, modo crebritatem ſimul & doſim intendendo, ut ſalivatio ex votis tandem ſuccedat, quæ ſi moderata, fovenda; ſi parcior, confirmanda novis frictionibus; ſi forſan immoderatior ſit, reprimenda eſt, & ad modum reducenda ex artis legibus. Proinde ut ex cynoſuræ aſpectu navigationis curſus, ſic ex ſalivationis præſentia & gradum mercurialis therapeia ſemper regenda eſt.

Errant igitur, qui putant ſalivationem in curanda lue venerea cane pejus & angue vitandam elſe, ideoque in eo toti ſunt ut parciſſimas rariſſimaſque frictiones adhibeant: Sic enim operam ludunt ſuam, ſuoſque deludunt ægrotantes.

Nec multo levius peccant, qui motam vel imminentem ſalivationem intempeſtivis purgationibus reprimunt vel coercent, atque adeo Mercurium, dum optato inſtat operi, evocant & amovent; ſic enim id unum videntur agere, ut operoſe nihil agant.

Haud equidem nego aliquoties ſine ſalivatione luem veneream feliciter extirpatam fuiſſe, quæ recens eſſet & levis, & quæ ægrotantes afficeret Mercurio facile obſequioſos: At vero pernego poſſe inde unquam colligi ſalivationem ſemper omittendam eſſe in curatione luis venereæ cujuſcumque. Quaſi vero, ſi quid ſemel iterumve proſpere ſucceſſerit caſu vel fortuna, debeat illico inde exemplum ſumi, quod in poſterum norma fiat, etiam contra æquum & bonum: Aut quod pejus eſt, quaſi nefas foret ad conſilia tutius exequenda novis & munitioribus viis uti, quas indefeſſa rerum obſervatio feliciter parturit ad utilitates noſtras. Næ mihi videntur, ſic vitilitigant non firmiore cauſa niti, quam ſi quis præfracte ideo contendat navigationis curſum ſine pyxida nautica feliciter nunc regi & poſſe & debere, quod contigerit forſan aliquando, ut in regenda navi ventis ſecundis acta pxyis nulli fuerit uſui, vel quod conſtet Scriptorum teſtimoniis a veteribus olim pyxide deſtituris ſatis feliciter aliquoties navigatum fuiſſe.

II. Altera curationis regula eſt ut promota ſalivatio nulla ratione prius cohibeatur, quam morboſa ſymptomata, quæ a lue venerea ortum habent, evanuerint. Neque enim licet aliunde criterio ullo, quod certum ſit de ſanguinis dyſcraſia emendata, de profligato luis ſeminio, demum de cauſa morbi funditus deleta tuto decernere, quam ex affectuum, quos morbus produxit, ceſſatione.

*Et motam ſalivationem tandium fovendam eſſe, dum morboſa ſymptomata evanuerint.*

Errant ergo quicumque, non ex ſymptomatum curatione, ſed ex ſolo dierum numero therapeiam mercurialem metiuntur & circumſcribunt. Etenim cum morbi gradus ſanguiniſque conſtitutio numquam ſibi ſimiles ſint in diverſis ægrotis, nihil ineptius fingi poteſt, quam methodum eamdem adhibere ſingulis, & ut vulgari fertur adagio *omnes eodem callopodio calceare*, quod olim a Galeno, *Method. Medend. Lib. 9. cap.* 16. dictum



Digitized by Google

memini in Medicos quoſdam imperitos, qui non habita ratione temperamenti diverſi eadem remedia omnibus admovebant.

Porro tamen noluerim otioſe quiſquam diutius expectet dum omnia ſymptomata evanuerint, quæ a lue venerea ortum ducunt. Neque enim ſperandum eſt fore ut omnia ſemper evaneſcant, quandoquidem nec eadem eſt omnium natura, nec ſimilis productionis ratio: Quippe alia luis venereæ ſymptomata, ſcilicet ea omnia quæ inducuntur ſolo humorum ſive fluidorum vitio, aut ad ſummum erethiſmo ſolidorum & citra labem ullam ulteriorem, pendent a ſeminio venereo tanquam a cauſa *continente*, atque adeo inde neceſſario futurum eſt, ut ſublata ea cauſa, hoc eſt profligato ſeminio venereo,ipſa quoque perpetuo tollantur. Alia vero,nempe ea omnia, quæ a qualicumque labe ſolidis illata naſcuntur; pendent quoque ab eodem ſeminio venereo, ſed tanquam cauſa ſimpliciter *conjuncta*, atque adeo licet poſita ea cauſa ipſa poſita fuerint, attamen conſequens non eſt fore ut eadem ſublata, hoc eſt exterminato ſeminio, ipſa quoque tollantur illico. Quæ dicta abunde indicant ſedulo diſtinguendum eſſe inter diverſa illa ſymptomatum genera, & diligenter cavendum ne remoto omni diſcrimine idem de omnibus judicium temere interponatur; ſed de his fuſius in ſequentibus.

## Caput X.

*De Affectibus, qui poſt hydrargyroſin reliqui ſunt, ſed quibus medicina reperiri poteſt.*

Peccant, qui ab hydrargyroſi nimium diffidunt,& qui eidem confidunt nimium.

Ut nonnulli adſunt, qui ab hydrargiroſi abhorrent ſine cauſa, ſic contra non deſunt, qui eidem nimium credant. Illi ſibi nihil non timent a Mercurio, ceu ab infido & male tuto remedio: Hi nihil non ſperant ab eodem, ceu a certiſſima & abſolutoria medicina; & ſi forte non putent fore ut inde rejuveneſcant, quod Poetæ olim finxere de Æſone Jaſonis patre, Madeæ artibus juventæ reddito, ac putant certe ſe ab omni morbo liberos integerrimæ valetudini reſtitutum iri, quaſi olim ante conceptam luem maxime valuere. Sed utrique, dum diverſi abeunt, in contraria peccant: Illi nempe, quod de Mercurio nimium diffidant, cujus uſus legitimus tutus eſt & periculi expers, ut ſupra probavimus *Lib.* 2. *capite* 9. Hi vero quod eidem confidant nimium; quantumvis enim Mercurius remedium ſit & opiferum & efficax, non ideo tamen ſequitur hujus uſu omnia ſymptomota, quæ a lue venerea inducta ſunt, ſemper deletum iri, ut in ſequentibus probabimus.

Duæ ſunt luis vene

Jam ſupra *Cap.* 5. §. 1. *bujus Libri* vidimus tres eſſe luis veneræ ſpecies, primam, in qua virus paucum, benignum, recens admiſſum humores ſolos corporis, plures pauciorelve inficit, illæſis pattibus: Alteram tertiamque, in qua virus uber, acre, inveteratione auctum & multiplicarum

rum ad ogana varia corporis penetravit, parteſque ſolidas non paucas læſit vitio multiplici, phlogoſi, inflammatione, infarctu, tumore, gummato, ſkirrho, eroſione, exulceratione, carie &c.

reæ ſpecies, altera, quæ humores tantum inficit, altera, quæ ſolidas partes læ dit.

Prima quidem luis venereæ ſpecies perfectæ curatur hydrargyroſi legitima; nec ſane mirum, cum enim virus venereum, quod in humoribus latet ſolidas corporis partes nondum vitiaverit, conſequens eſt, ut ſi e ſanguine cæteriſque humoribus ſemel exterminetur, nullum illius veſtigium exſtet, nec ullæ maneant morbi reliquiæ: Et ſane compertum eſt luem veneream eo ſucceſſu totis curari, quoties recens & levis in ſolis humoribus etiamnum inſidet. Solet quidem ab hydrargyroſi ſanguini cæteriſque humoribus, dum Mercurio atteruntur & ſubiguntur acrimoniæ quidpiam non raro accedere, ſed id plerumque leve eſt, & diæta humectante ac refrigerante, vel ſi opus fuerit, uſu lactis facile emendatur.

Prior plerumque perfecte curatur hydrargyroſi.

At vero raro, vel potius numquam accidit ut duæ aliæ luis ſpecies pari felicitate curentur. Utcumque enim remedio profligatum ſit virus omne, quod humoribus ineſt, humoreſque inficit, nihilominus tamen ſuperſunt plerumque vitia illa, quæ ſolidis partibus morbo jam illata ſunt; & quandiu ſuperſunt, tandiu affectiones non paucas ex priſtinarum genere & foveri & perennare neceſſum eſt, unde fit ut irrita ſpe plerumque doleant, quicumque male providi nec rerum ſatis gnari perfectam expectabant, numeriſque omnibus obſolutam curationem inveteratæ luis venereæ, parteſque ſolidas jam dudum inſedentis.

At poſteriori etiam curatæ ſuperſunt ut plirimum vitia quę ſolidis jam illata ſunt.

Ex vitiis autem, quæ in ſolidis partibus poſt exterminatum virus venereum ſupreſſe ſolent, poſſunt alia arte atque remediis emendari, & hinc proveniunt affectiones ſuperſtites quidem lui venereæ, ſed tamen ſanabiles, de quibus in *hoc*: Alia vero nequeunt nec opera nec medicina ulla corrigi, & hinc fiunt affectiones non modo lui venereæ ſuperſtites, ſed etiam omnino inſanabiles, de quibus in *ſequente Capite* agemus.

Ex vitiis illis alia inſanabiles affectiones conſtituunt.

Ideo mihi viſum eſt hoc argumentum accuratius tractare, quod exploratum habeam quanti referat in medicina ſyphiliticis facienda prius noſſe, quid de ſingulis morbi ſymptomatis ſentiendum ſit atque præſagiendum, quam hydragyroſis adhibeatur; nam ut ait Celſus, *Lib. 5. cap. 26. art. 1. Ante omnia ſcire Medicus debet quæ inſanabilia ſint: & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Eſt enim prudentis hominis, primum eum qui ſervari non poteſt, non attingere, nec ſubire ſpeciem ejus ut occiſi, quem ſors ipſius interemit: Deinde ubi gravis metus ſine certa tamen deſperatione, indicare neceſſariis periclitantis in difficili rem eſſe, ne ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe vel feſeliſſe videatur. Sed* recta ſubdit ille, *ut hæc prudenti viro conveniunt, ſic rurſus hiſtrionis eſt parvam rem attollere, quo plus præſtitiſſe videatur.*

Plurimi intereſt utrumq; affectionum genus diſtinguere.

Cæterum in enarrandis affectionibus illis tum prioris tum poſterioris

Ee 2 gene-

generis, quæ poſt hydrargyroſim legitimam reliquæ ſolent eſſe, ordine ſingulas ita perſequemur & in iſto & in ſequente Capite, ut primum quæ frequentius, deinceps vero recenſeantur quæ rarius occurunt.

## §. I. GONORRHOEA.

I. Gonorrhœa, tum recens, tum habitualis hydrargyroſi ſupereſt. I. Gonorrhœa, ſive pholagodes fuerit & recente contagione contracta ſive inveterata & in habituale ſeminis profluvium jam degener, hydrargyroſi etiam legitimæ plerumque ſupereſſe ſolet, non quidem virulenta, qualis fuit ante inunctionum uſum, ſed ſimplex, quam virus nullum jam foveat, & quæ proinde contagione communicari amplius non poſſit. Retinet hæc in viris gonorrhœæ nomen, ſed in mulieribus cum fluore albo ſeu muliebri fluxu confundi ſolet, quo nomine amant illæ reliquias male curatæ gonorrhœæ prætexere.

Quare quæ recens eſt? Vidimus ſupra *Lib. III. cap.* 1. §. 2. virulentam gonorrhœam, quæ recenter contracta eſt, pendere ſemper a phlogoſi vel inflamatione ulceroſa, in viris uretheræ, glandularum celluloſarum in urethram hiantium, glandularum Covvperianarum, proſtatarum aut veſicularum ſeminalium: In fœminis vero urethræ, cellularum quæ in urethram patent, proſtatarum, glandularum Covvperianarum, aut glandularum botryformium, quibus vaginæ facies conſtrata eſt. Poteſt autem phlogoſis & exulceratio in una aut pluribus enumeratarum partium ſemel inſidens aliquandiu ſupereſſe, etiam poſt ſeminium omne hydrargyroſi diſcuſſum & exterminatum. Haud igitur mirum eſſe debet, quod poſt hydrargyroſim rite adminiſtratam gonorrhœa recenter contracta ſuperſit aliquando in utroque ſexu.

Quare quæ inveterata. Vidimus pariter ibidem, *cap.* 3. §. 3. gonorrhœam inveteratam, quæ neglectu abiit in habituale ſeminis ſtilicidium, pendere in viris vel ab aucta amplitudine, vel a nimia laxitate & atonia ductuum excretoriorum, quibus cellulæ per urethram ſparſæ, veſiculæ ſeminariæ glandulæ Covvperianæ, & proſtatæ in urethram patent: Quod de fœminis quoque verum eſt, ſi pro veſiculis ſeminalibus, quibus carent, intelligas veſiculas ſive glandulas racematim congeſtas, quæ internam vaginam conveſtiunt. At vero poſt curatam luem veneream permanet eadem tum amplitudo, tum atonia ductuum illorum, ac fuit antea. Ergo conſequens eſt ut maneat etiam habitualis eadem gonorrhœa in utroque ſexu.

Utraque tamen Mercurii efficaciam ſenſit. Utraque illa gonorrhœæ ſpecies, licet curationem perfectam non admiſerit, ſenſit tamen vim & energiam Mercurii, cum priſtinam malitiam depoſuerit. Namque poſt hydrargyroſim neutra nec ſeminio jam fovetur, nec ullum ſeminium ipſa fovet; neutra virulenta eſt; neutra contagione traduci poteſt; ſed ambæ jam ſimplices & ſine fomite ullo, a ſimplicibus partium vitiis pendent, quibus ſanandis ſufficit aliquando mora temporis

& legi-

Digitized by Google

& legitima diæta; quibus tamen, ne diuturnitate noceant, ſatius eſt adhibere remedia, qualia ſupra jam propoſuimus, *Lib. III. cap.* 1. *&* 3. nempe 1. Quæ demulceant nativam vel adventitiam ſanguinis & cæterorum humorum acrimoniam. 2. Quæ affectarum partium ulcera eluant, detergant, mundificent. 3. Demum, quæ priſtinum partibus laxioribus tonum reſtituant.

Itaque 1. Exhibeatur aliquandiu, vel ſemel in die & mane; vel bis, mane atque ſero, lac aſininum, caprillum, aut vaccinum: Primum quidem & alterum purum & ſincerum; tertium vero vel ſincerum & impermixtum, vel æqua parte decocti hordei, aut graminis, aut radicis ſymphyti alteratum, prout ægro lubitum fuerit aut Medico viſum. Quæ curatio uiri que gonorrœæ adhibenda ſit?

2. Deinde potet æger cum regimine ad libras tres quatuorve mane jejuno ventriculo, per dies quindecim aut viginti, aquas minerales acidulas vitriolicas chalybeatas, ut *les eaux de Forges, de Capverd. de Paſſy &c.* quales nullibi non ſcaturiunt, & quæ in Galliis noſtris præſertim frequentes ſunt;

3. In uſum veniant balſamica, quæ latentes in urethra exulcerationes detergant & ad cicatricem ducant. Præſtant autem inter cætera balſamum Copaivanum & Canadenſe cujus alterutrius guttæ ſex, octo, vel duodecim poſſunt alternis diebus per hebdomadem unam aut alteram devorari, cum pulverato ſaccharo in boli ſpeciem conformatæ. Juxta Frideric. Horfmannum, *in Clavi Pharmac. Schroderiana*, *Lib.* 3. *cap.* 13. *art.* 158. *Saccharum Saturni in ole terebinthina ſolutum & leni calore cinerum digeſtum egregium & fere divinum præbet in gonorrhœa remedium, in primis ſi aliquid addatur camphoræ*. Illius doſis eſt aliquot guttas in idoneo vechiculo.

4. Intus aſſumantur aſtringentia ex blandiorum genere, quæ ulcerata loca exſiccent, & relaxata denſent atque conſtipent, ut 1. Hauſtus Teiformes ex infuſis foliis menthæ, marrubii, agrimoniæ, plantaginis, roſarum, burſæ paſtoris, piloſellæ, ſalviæ, meliſſæ, viiis; capreolis ejuſdem, aut ſummitatibus rubi. 2. Aqua compoſita menthæ a Joſepho Quercetano deſcripta in *Phamarcopœa Dogmaticorum reſtituta* & a Lazaro Riverio ſæpius laudata ad gonorrhœas contumaces. *Obſervat.* 25. *&* 36. *Centuriæ primæ*, *& Obſervat.* 30. *&* 74. *Centuriæ* 2. cujus deſcriptio infra *Cap. XII.* proponetur: Aut aqua deſtillata ex fructibus bruſci, quam laudat Samuel Formius Chirurgus Monſpelienſis, 47. *Obſervationum* quas cum Riverio communicavit. Aquæ utriuſque doſis eſt ad cochlearia duo mane jejuno ventriculo per dies aliquot. 3. Opiatæ ſive boli ex coralliis præparatis, terra Japonica, vulgo *Catechu* ſive *Cachou*, balauſtiis, malicorio, ſanguine draconis, terra ſigillata, bolo armena, lapide hæmatite, alumine dulci, cornu cervi uſto, ebore, oſſe ſepiæ, camphora, & præſertim croco Martis aſtringente, quorum ſingulorum doſis eſt a gr. x. ad xx. Celebrantur ad eumdem uſum in Pharmacopœa Bateana pilulæ decreta Palmarii ad ℈j. vel ʒj. pro doſi quali-

bet, quarum diſpenſationem infra vide ad *hujus Libri* calcem. 4. Conſerva aſtringentes, ut roſarum rubrarum, cydoniorum, fructuum cynosbati; foliorum methæ vel rutæ, prunorum ſylveſtrium, & præſertim fructuum bruſci, quarum doſis eſt a ℨj. ad ij. ſi ſeorſim præſcribantur.

5. Prodeſt etiam aqua Rabelii, cujus parandæ ratio infra proponetur *Cap. XII.* Solet autem hæc aqua ad gratam aciditatem inſtillari guttatim libræ i. aut libris ij. ptiſanæ vulgaris, quæ per dies aliquot continuos addito ſyrupo quocumque, *v. g.* capillorum veneris, vel violaceo, exſorbendæ offeruntur per intervalla mane quidem jejuno ventriculo, vel poſt meridiem ſed longiſſime a paſtu. Poteſt etiam aqua eadem ambra griſea vel myrrha impraegnari ex methodo infra proponenda *Cap. XII.* & ad guttas vj. viij. x. exhiberi quotidie per dies aliquot in bolo aut vehiculo qualicumque; quo remedii genere ab egregio Viro narrari memini gonorrhœam habitualem nuper feliciſſime curatam fuiſſe, cui reprimendæ cætera remedia imparia fuerant.

6. In urethram in viris, in fœminis in vaginam immittantur ſyphonis ope injectiones ex infuſo decoctove eorumdem remediorum in aqua calcis ſecunda; vel ex diſſolutione lapidis ſtyptici, qui vulgo *de Verny* dicitur, cujus proceſſum infra deſcribemus ad hujus Libri calcem, aut lapidis medicamentoſi Crollii. Sed ea caute & parce adhibeantur velim, ne acrimonia phlogoſin excitent, vel repentina nimiaque adſtrictione proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſaria nimium conſtipent.

7. Denique ſi laxitas in cauſa fuerit, cur oſcula ductuum ſeminariorum præter naturam hiantia ſeminalem humorem, quem laxius concludunt, ſtillatim profundant, proderit embrochen aut balnea aquarum thermalium, ut ſunt *les eaux de Balaruç*, *de Bourbon*, *de Barege*, *d'Aix la Chapelle* &c. experiri, quæ ad partium tonum firmandum efficaciter valent.

## §. II. PORRI VENEREI.

II. Porri venerei aliquando non decidunt, & quare?

II. Porri venerei, qui in partibus pudendis inſident, cum recentes, exiles, molles ſunt, exterminato per hydrargyroſim ſeminio venereo unde pronati fuere, ſolent aliquando marceſcere, areſieri & ſponte decidere. At contra nonnumquam, præſertim ſi craſſiores, duriores, & altius radicati fuerint, etiam poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam integri permanent, quod nutrimentum pediculo ſuccoſo jugiter in illos illabatur; haud diſpari modo ac in verrucas quarumcumque partium ſolet illabi, quæ luem veneream cauſam non habent.

Qua ratione curandi ſint ſi poſt hy

De futuro porrorum exitu haud difficile eſt judicium ferre, dum hydrargyroſis ad finem jam properat, atque adeo naturæ viribus & remedii efficaciæ permittendi, ſi ſpont videantur delapſuri Sin aliter, 1. Forfice proxime

xime ad cutim reſecandi ſunt, ac ſi baſis mollis fuerit utendum emplaſtro confecto ex æquis partibus emplaſtri Vigonis quaduplicato Mercurio, & emplaſtri Diachyli cum gummis, quo promoveatur blanda ſuppuratio & abſoluta callorum reſolutio, ſi qui forſan exigui baſi ſubſtrati ſint, priuſquam reciſſorum pororum plagæ cicatrice ſolideſcere permittantur. drargyroſim remaneant?

2. At vero ſi baſis durior ſit, & multis, duris, altiſque callis obſita, tunc ut ſupra dictum eſt *Lib. III. Cap. 9.* leves in vicinia inunctiones mercuriales identidem reperendæ, & reſectis porris ſuperimponendum unguentum baſilicum cum addito præcipitato rubro, ut callis partim eroſione, partim reſolutione ſenſim evaneſcentibus emollita ulcerum ora poſſint ſine periculo recidivæ in cicatricem duci.

3. Imo vero poſſunt, ſi ita videatur, efficaciora cathæretica in uſum advocari, qualia ſupra propoſuimus *loco jam laudato*; ſed raro vel fere numquam accidit, ut iis opus ſit poſt hydrargyroſim rite adminiſtratam, cum legitimus inunctionum uſus pleriſque callis certam & efficacem medicinam jam attulerit.

## §. III. PHIMOS ET PARAPHIMOSIS HABITUALIS.

III. Contingit aliquando in viris, quibus tumuit balanus aut præputium ab ulcuſculis venereis, & qui ideo phimoſim vel paraphimoſim experti ſunt, ut curatis ulcuſculis; imo etiam exterminato morbi ſeminio uſu mercurialium inunctionum, phimoſis tamen aut paraphimoſis habitualis remaneat, unde conſtrictum præputium deduci, aut corrugatum adduci non poteſt. Hoc utrumque infortunii genus frequens eſt quoties præputii tumor & diuturnus & ſkirrhodes fuit, in quo ſcilicet conſtrictæ vel corrugatæ præputii fibræ impacta limpha turgent ita indurata, ut Mercurii efficacia eludatur. III. Phimoſis & paraphimoſis habitualis in viris

Adeſt & in fœminis quadumque morbus tum natura, tum cauſa proxime congener, nempe præternaturalis coarctatio muliebrium, maxime oſtii vaginæ, ſeu phimoſis habitualis conſtrictione vel coalitu inducta. Cauſa utraque familiaris eſt fœminis, quarum vulva ac vaginæ principium ulcuſculis venereis multis, ſpiſſis, profundis, calloſis male affecta fuerunt; neutra vero adhibito etiam Mercurio fere unquam cedit. Phimoſis in fœminis.

Id mali in utroque ſexu natura leve eſt, & facile tolerari poteſt, ut quod nec periculum vitæ nec gravem moleſtiam inferat. Attamen cum generationis operi officiat, ſi medicinam ideo facere lubeat ſequenti methodo facienda eſt.

1. Paretur de coctum mucilagineum & emollies ex radicibus althææ, nymphææ, liliorum alborum; foliis brancæ urſinæ, malvæ; ſeminibus lini, pſylli &c. in quo tepente penis totus intingatur per horam unam aut alteram bis in die. Reliquo diei tempore totum penis caput cataplaſmate ex Methodus medendi utrique cum in

 pul-

viris, tum in fœminis.

pulpa radicum, foliorum, ſeminumque decoctorum circumtegatur; aut ſaltem tepide foveatur linteis decocto illo madidis, ſæpiuſque renovandis. Imo vero in phimoſi decoctum idem ſubter præputium ſyphone infundendum eſt, ac in primam, qua præputium dehiſcit, intrudendus penicillus, vel tenuis ſpongia, quæ eodem decocto perfuſa ſint, ut ea ratione corrugatæ præputii fibræ decoctum alte, perpetuo, undique imbibant, quo tandem molleſcant & relaxentur.

2. Similiter in fœminis debent muliebria ac vaginæ principium decocto eodem ſæpius in die foveri, atque pulpa plantarum ſeminumque decoctorum linteo obducta in formam peſſarii, aut quod plerumque expeditus eſt, peſſarium linteum, vel ſpongia decocto illo emolliente imbuta in vaginam immitti, ut hac opera conſtrictæ partes humere emolliente jugiter madeant & humeſcant.

3. Emollita ſemel loca mechanica quavis arte caute tamen dilatanda ſunt, ut nativæ amplitudini ſenſim reddantur: Nempe in parapimoſi ſubter præputium pone glandis coronam corrugatum, quod manu ſiniſtra molliter retinendum eſt, balanus blande intro repellendus, præputium antrorſum ſimul adducendo, & illius rugas paulatim explicando. In phimoſi vero rima; qua præputium pervium eſt, paulatim amplianda eſt ſpeculo ani, quod ſummo apice primum introductum, dein pedetentim explicatur. Demum in fœminis conſtrictum vaginæ principium, intruſo ani vel matricis ſpeculo, gradatim dilatandum eſt ſimili methodo, quæ ſingula pluries ſed modice & caute repetenda ſunt; donec emollitione & diſtractione alternantibus corrugatæ partes priſtinæ amplitudini ſenſim & ſine ſenſu reſtituantur.

4. Quod ſi ea non ſuccedant, ſectione utendum eſt, nempe in paraphimoſi plicæ corrugati præputii hinc & inde perpendiculari & ſatis alta plaga incidendæ, ut laxatum præputium libere adduci: In phimoſi vero annulus conſtricti præputii hinc & inde forſice diſſecandus, ut præputium deduci poſſit. Solent autem in utroque caſu penis latera ad ſectionem eligi, quod anatomia compertum ſit illa paucioribus & tenujoribus vaſis ſanguiferis perlui, unde minoris hæmorrhagiæ periculum. Cæterum vulnerata loca ex artis legibus curanda ſunt, primum digeſtivo, & dein balſamo Arcæi, diligenter cavando ne cicatrix in anguſtias contracta præputii deductioni & adductioni obeſſe, & morbum renovare poſſit.

5. In mulieribus ſectioni nullus locus eſt, niſi aperte liqueat phimoſim pendere a coalitu laterum vaginæ vel vulvæ, quæ poſſint proinde ſine periculo ſectione divelli. Sin aliter a ſectione omni abſtinendum eſt, neque enim licet tunicas vaginæ in annulum corrugatas & conſtrictas temere medias diſcindere plaga difficilis futura ſit, cum cicatrix plagæ inducenda locum denuo coactatura ſit. Sed quid in his diutius morar; Quaſi vero mulieres illæ, quæ in venerea palæſtra jampridem meruere, noſtra curarent.

con-

conſilia, opemque implorarent, & non mallent ementitam illam virginitatem incauto cuidam, ſed opus ſtrenuo juveni concedere, cui ſe pertundendas præbeant.

## §. IV. CONDYLOMATA ET CRISTÆ.

IV. Spes nulla eſt fore ut condylomata, criſtæ, fraga, mora, fici, mariſcæ, cæteræque id genus excreſcantiæ, quæ ab impura venere adnaſcuntur ano vel pudendis, uſu mercurialium inunctionum marcidæ & extenuatæ ſponte unquam decidant; quippe quod lato, craſſo, ſuccoſo pediculo radicatæ nutrimentum uberius accipiant. Quocirca abjecta omni cunctatione, in hydrargyroſi ipſa, cum ad exitum vergit ſi æger viribus ſatis valeat; ſi vero infirmus ſit poſt inſtauratas vires aliquot dierum induciis, deradendæ & detondendæ ſunt quam proxime ad cutim; calli, ſi qui in baſi ſubſint, carhæreticis exedendi vel igne adurendi; demum plaga ſuperſtes ſuppuranda, detergenda & cicatrice obducenda eſt ex artis legibus, quas ſupra propoſuimus *Lib. III. cap.* 10.

Condymata, criſtæ, & excreſcentiæ cæteræ tum pudendorum tum ani adverſus hydrargyroſim plerumque contumaces ſunt; & quare?

## §. V. FISTULA ANI, ET LACRYMALIS.

V. Idem eſto judicium de fiſtula eni, quæ a lue venerea ortum habet. Later aliquando inter ipſas ani ficos mariſcaſve, aliquando vero abſque lxcreſcentiis ullis tacitos agit cuniculos, ſed ideo in utroque caſu hydrartyroſi cedere perinde neſcia eſt, quod pus ſanieſve, quæ ſinuum anfractus ſipplent, cum purgari & extergi nequeant, vitium perpetuent. Idcirco omili quoque methodo, dum hydrargyroſis ad exitum properat, vel falgem poſtquam æger viribus infirmior ab hydrargyroſi aliquantiſper convaeuit, ani fiſtula ſinubus omnibus diligenter prius exploratis incidenda eſt; putrida & ulcerata labra reſcecanda; profundiores calli, ſi qui forte adſint, vel ſummis forficibus ſtatim exſcindendi, vel cateriticis paulatim abſumendi; denique vulnus emollitum ſuppuratum, deterſum, mundificatum ad optatam cicatricem deducendum eſt, qua de re conſuli velim Auctores, qui de Chirurgicis operationibus nuper ſcripſere, vel ſi lubuerit, Diatribam quam *de ani fiſtula* publici juris olim ipſi fecimus

V. Fiſtula ani contra Mercurium pervicax ſectione curanda eſt.

Quæ autem de ani fiſtula dicta ſunt modo, debent eadem intelligi de fiſtula lacrymali ſive Ægrilope, ſi a lui venerea ortum ducat, cui curandæ manum prius admovere nefas eſt, quam ſeminium venereum, quo fovetur, hydrargyroſi profligatum fuerit.

Idem dicendum de fiſtula lacrymali.

## §. VI. DOLORES RHEÆMATICI ET ARTHRITICI.

VI. Experientia notum eſt dolores rheumaticos, arthriticos, & iſchiadicos,

VI. Dolores rheu

Digitized by Google

*matici & arthritici foventur a triplici cauſa contra Mercurii efficaciam.*

dicos, tum cum maxime a ſeminio venereo produci creduntur, plerumque tamen legitimæ hydrargyroſi ſupereſſe, dum cætera luis ſymptomata avaneſcunt: Quod videtur a triplici cauſa pendere, 1. Ab acrimonia, quam ſanguis ab admixto contagio venereo contraxit, unde ſalſior acriorque limpha tendineis fibroſiſque partibus infunditur: 2. A viſciditate nimia ſanguinis & limphæ, unde tardius per anguſta partium vaſa circulantur, & in iiſdem hærent ſtagnantque facilius: 3. Ab atonia & laxitatorum, tendinum & muſculoſarum tunicarum ſtaminibus, unde futuræ ſalſioris limphæ ſtagnationi facilius patent.

Hinc ergo liquet ad dolores illos, qui curato morbo venereo ſuperſtites ſunt, leniendos, vel quod pluris intereſt, diſcutiendos, vitiis ſanguinis & limphæ, ac atoniæ tendinarum fibroſarumque partium occurendum eſſe.

*Eorumdem therapeia.*

Itaque 1. Præmiſſis univerſalioribus remediis, conducunt in ſalſa & muriatica ſanguinis dyſcraſia, 1. Omnia lactis genera, ut aſininum, caprillum, vaccinum; ſemel, bis in die, pro omni alimento, per duos, pluresve menſes; modo ventriculus digerendo par ſit: 2. Juſcula ex pullo gallinaceo juniore, vel fruſtulo carnis vitulinæ cum herbis temperantibus, cichorio ſilveſtri, borragine, ſcolopeddrio, fumaria, agrimonia, pimpinella, naſturtio aquatico &c. 3. Aquæ minerales acidulæ per plures dies epotæ ad libras ij. vel iij. iv. ve qualibet die.

2. Conferunt in viſcida ſanguinis conſtitutione, 1. Blanda ſudorifica, quæ ſanguinem atterant, & excedentem ſanguinis muriam diureſi vel diaphoreſi excludant, ut decocta & bocheta ex lignis, corticibus, radicibuſque ſudorificis, ut ex ligno Guaiaco & ſaſſafras; cortice Guaiaci; radicibus Chinæ, ſalſæ-parillæ &c. quorum duo vel tres hauſtus abſorbentur in die per hebdomadas duas. 2. Juſcula ex viperis vel colubris quæ per dies 14. vel 20. repetuntur cum debito regimine.

3. Quod ſi ea ſanguinis vitia, acrimonia nempe atque viſciditas una concurrant, tunc neceſſum eſt propoſita quoque remedia conjunctim vel alternatim exhiberi. *Conjunctim* quidem, ut ſi lac decocto ſudorifico alteretur, aut ſi horis ſerotinis juſculum ex vipera, matutinis lac præbeatur: *Alternatim* vero, ut ſi ſudorifica decocta vel viperina juſcula lacti juſculiſque temperantibus; lac vero juſculaque temperantia decoctis ſudorificis, juſculiſque viperinis per vices ſuccedant.

4. Dum hæc intro adhibentur, ut emendentur vitia ſanguinis, extus faciunt ad firmandum partium dolentium tonum 1. Fricationes ſiccæ cum panno laneo molliore ad cutis ruborem: 2. Inunctiones multigenæ cum axungia urſi, taxi, viperarum, ſerpentum humana &c. cum oleo chamæmelino, laurino, anethino, rutaceo, ſcorpionum Matthioli, catelorum, lumbricorum, nuciſtæ, laterum ſive philoſoporum &c. cum ſapone duro & ſpiritu vini vel aqua vulneraria &c. cum balſamo tranquillo, & aliis hujus generis ſexcentis:

3. Exer-

Digitized by Google

3. Exercitationes jejuno ventriculo ad madorem uſque: 4. Uſus quotidianus ſubuculæ lanæ quæ ad cutim proxima ſit &c. quæ ſi irrita ſint aut minus efficacia ad embroches, balneaque thermerum, præſertim earum quæ ſunt e ſulfurearum genere, confugiendum eſt, quaſi ad ſacram anchoram.

5. Cæterum diligenter inquirendum eſt, num dolores illi qui curatu difficiles ſunt, a ſeminio ſcorbutico forte proveniant, de quo conjectura erit ex ulceroſa gingivarum putredine, aut ex rubris, violaceis, nigris tibiarum maculis & vicibus; quæ ſi appareant, iis remediis potiſſimum inſiſtendum erit, quæ adverſus ſcorbutum efficacius valent, de quibus ſupra hujuſce Libri *Cap. 6. §. 3. art. 3. n.* 5. iis tamen non omiſſis, quæ modo propoſuimus.

## §. VII. HERPETES ET LICHENES.

VII. Nec diſpari fere methodo herpetibus, lichenibus, impetigini, cæteriſque cutis vitiis medendum eſt, ſi poſt uſum hydrargyroleos permaneant, quod non rarum; aut quod frequentius eſt, ſi per intervalla renoventur. Nam cum utrumque repetendum ſit, ut de doloribus modo dicebamus, 1. Vel ab acrimonia ſanguinis, atque adeo humoris ſebacei & mucoſi, quibus cutis jugiter madeſcit: 2. Vel a viciditate eorumdem humorum, præſertim quæ cum acritate conjuncta ſit: 3. Vel ab ulceroſa mollitie glandularum corporis reticulati ſeu mucoſi, & ſuperjectæ cuticulæ, quæ vitioſos ſuccos a ſanguine facile imbibant *filtri* inſtar, conſequens eſt ad affectiones illas cutaneas radicitus curandas adhibenda eſſe. VII. Herpetes & lichenes.

1. Eadem remedia, quæ modo propoſuimus adverſus eadem ſanguinis vitia, humorumque qui a ſanguine ſcaturiunt, acrimoniam ſcilicet aut viſciditatem morboſam. Quomodo curandi.

2. Cum iiſdem jungenda eſſe, quæcumque contra cutis vitia valent, ſi illinantur, ut ſunt ſucci expreſſi e radicibus lapathi acuti, ciclaminis, foliiſque arthemiſiæ, & nicotianæ; aqua calcis, aqua ſale marino ſaturata; oleum carthæ, tritici aduſti, tartari per deliquium; lana ſuccida ad nigrorem in olla clauſa torrefacta, pulverata, & in aqua roſorum diluta; præcipitatum rubrum vel album cum *pomata* quavis permiſtum, ea doſi quæ idonea viſa fuerit; aqua phagedænica &c. quæ quidem, ut gradu varia ſunt, ſic etiam majore vel minore cautione debent admoveri.

## §. VIII. RHAGADES MANUUM.

VIII. Raro & inſolenter accidit in iis, qui ſe corpuſque molliter curant, ut volæ manuum plantæque pedum ullis unquam deturpentur rhagadibus in lue venerea, propterea quod manuum pedumque cutis ſæpe lota, VIII. Rhagades manuum.

nec

nec labore attrita tenuior eſt molliorque, quam ut in fiſſuras dehiſcat Contra vero id mali haud infrequens eſt in iis, quibus manuum volæ, pedumque plantæ ſquallore & labore ita occalleſcunt & exſiccantur, ut rimas ſponte agant, quæ affluxu virulenti humoris in dies ingraveſcunt.

Curantur iiſdem remediis ac herpetes.

Adverſus rhagades, ſi quæ hydrargyroſi ſuperſint, utilia ſunt remedia omnia, quæ mox contra herpetes propoſita ſunt, quibuſcum videlicet rhagadia natura & cauſa proxime convenire certum eſt. Inter hæc autem præſentiſſima ſunt præcipitata Mercurialia omnia cum pomata quavis ad mixta, majore vel minore doſi pro diverſa morbi malitia.

## §. IX. ULCERA CONTUMACIA.

IX. Ulcera contumacia ex quatuor cauſis.

IX. Solent ulcera, quæ in diverſis corporis locis fiunt a phymatis, nodis, gangliis, gummatiſve abſcedentibus, & quæ proinde a venerea cauſa certiſſime proveniunt, poſt adhibitam etiam hydrargyroſim cicatricem tarde trahere, nec ſi ampla fuerint, ſanari plerumque niſi ſatis longo poſt intervallo.

Modo tamen ulceris confinia mollia neque valde caleant, neque intenſe rubeant, neque inſigniter tumeant; modo caro, quæ ab ulceris fundo ſuccreſcit, firma, denſa, gronoſa, roſeique coloris ſit; modo demum pus, quod ab ulcere manat, paucum, ſpiſſum, læve, album ſit, & limphæ nutritiæ ſeu rori partium ſimillimum, res ſalva eſt. Hæc enim indicant ulcus ad curationem feliciter quidem tendere, ſed ut coaleſcat, paulo longiore temporis mora opus eſſe, facile & tuto concedenda.

Sin vero hæc contra ac dico, eſſent omnia, vel ſaltem pleraque, gravis inde noxa foret, & quæ perdifficilem curationem habitura eſſet. Solent autem ulcera iſtiuſmodi, quæ poſt exterminatum virus chironia & dyſepulota ſunt, quadruplicem cauſam agnoſcere, 1. Sinus & cuniculos per vicina ulcerum labra latenter ſuffoſſos, unde pus fœtidum jugiter effluit: 2. Cariem ſubjecti oſſis, unde purulentum ichor perpetim manat: 3. & 4. Morbificum in ſanguine ſeminium ſcorbuticum ſtrumoſumve, quibus inficitur limpha nutritia, quæ ad reparandum ulcus appellit, unde certa pernicies ulceri continuo affertur.

Prima cauſa dignoſcitur tumore, dolore, calore, rubore, renitentia partis cujuſdam ulceri confinis; affluxu puris aut purulenti ichoris, dum pars illa de induſtria premitur; denique ſpecillo, quo ſuſpenſa manu per obvium oſtium introducto ſinus latentis ſitum, altitudinem, directionem explorare facille eſt.

Patet altera, ſi labra, neque tumeant, neque doleant, neque renitantur, & ulcus tamen cicatrici repugnet; ſi ulceris fundus licet deterſus ſpongioſa, molli, facile in putredinem colliqueſcente carne oppleatur,

&

& ichore fœtido perpetuo madeſcat; demum ſi viſu vel ſpecilli attactu palam ſit os ſubjectum nudatum, ſcabrum, aſperum, inæquabile, foraminulentum, uno verbo carioſum eſſe.

Tandem innoteſcunt tertia & quarta ſignis, quæ ſeminium ſcorbuticum vel ſtrumoſum ſolet indicare: ***Scorbuticum***, ſi gingivæ fœteant & putreſiant, aut ſi tibiæ maculis conſperſæ liveſcant: ***Strumoſum***, ſi ulcus in glanduloſa parte inſideat, ſi ulceris baſis skirrhodes ſit, ſi glandulæ aliæ, ſive ulceri confines; ſive in aliis locis ſitæ, ſimili tumore skirrhode laborent.

De tribus ultimis cauſis mox agemus articulis ſequentibus. Nunc de prima tantum cauſa ulceris Chironii queſtio eſt, nempe de fiſtuloſis ſinubus. Quomodo prime ex illis cauſis medendum ſit.

Certum eſt & indubitatum Chirurgiæ axioma vulnera ulcerave tutius, citiuſque numquam ſanari cæteris paribus, quam dum recluſis receſſibus cunctis omnia ſunt in propatulo, & ita obvia ut pus nullibi lateat, ſingulaque loca ſuppurari, detergi, elui & mundari facile poſſint.

Itaque 1. Si commode fieri poſſit, ſinus omnes quanticumque ſint incidendi, forficibus quidem ſi cutanei; ſcalpello, *biſtouri* dicto, quod ſpecillo ſulcato in ſinus immiſſo regatur, ſi altiores fuerint; labraque pendula hinc & inde reſecanda, ut ad fundum facilior pateat aditus.

2. Præſtat tamen aliquando, ut ſectioni parcatus, ſi longior ſinus ad oppoſitam partem proxime attingat, ex adverſo aperturam facere, unde gemina pateat via puri exiturienti, faciliſque ſit ultro citroque commeatus, ut omnia poſſint injectionibus probe elui, & immiſſis medicaminibus facile detergi.

3. Quod ſi ulceris ſitus, partiumve adjacentium natura neutrum permittat, ſaltem neceſſe eſt oſtium ſinus ita dilatare ſcalpello hinc & inde, vel admotis cathæreticis ita ampliare, ut fundus oculis, digitis, remdeiis facile obvius fiat; affectamque partem ita deligare, & in eo ſitu retinere ſi liceat, ut a fundo ſinus in plagam via declivis ſit puri effluxuro.

4. Iis ita comparatis tota ulceris facies ex arte ſuppuranda digeſtivo ſimplici, vel cum oleo hyperici, imo cum tinctura myrrhæ, ſi odorem ſpiret fœtidum & graveolentem ac colorem ſublividum præ ſe ferat. Poſtea iteratis injectionibus eluenda, nempe decocto hordei cum melle roſaceo, decocto agrimoniæ, hyperici, betonicæ, bugulæ &c. & balſamo Arcæi curanda, quorum ſi carnes luxuriaverint, proderit admiſcere balſamum viride Meтenſe. Quod ſi carnes molliores & fungoſæ videantur, reprimentur pulvere inſperſo aluminis uſti, vel levi attactu lapidis infernalis, ac demum cicatrix advocabitur appoſitione linamenti carpti, aut uſu pulveris terebinthinæ coctæ, cæterorumve epuloticorum.

5. Dum ea extra geruntur, intra adhibenda ſunt quæ ad corrigendam ſanguinis dyſcraſiam faciunt, nempe epiceraſtica ſeu temperantia & edulcantia, ſola ſcilicet, qualia modo propoſuimus *hujus Capitis* §. 6. ſi piſcra-

ſia

ſia ſalſo-muriatica ſit; edulcantia vero cum diaphoreticis & attenuantibus permixta, qualia protulimus *ibidem*, ſi ex acri oleoſa ſit viſcidaque.

6. Profuit aliquando labra, confiniaque ulcerum chioroniorum, quæ a ſeminio venereo ortum primum habuerunt, unguento mercuriali identidem illinere, quod callos, ſi qui adſint, reſolvit, quod vitia limphæ ad ulcus confluentis emendat, ideoque ad laborum mollitiem & cicatricis progreſſum utiliſſime confert.

7. Denique in ulceribus chironiis, quod de doloribus quoque & herpetibus, qui poſt curatam luem veneream ſuperſunt, volumus intelligi, utile eſt fonticulos occipiti, brachiorum aut poplitum alterutri inurere, qui partem acrioris limphæ educant, vel avertant ſaltem ad effecto loco.

## §. X. CARIES OSSIUM.

X Oſſium caries, & diverſæ cariei ſpecies. X. Caries venerea, qua oſſa tentantur, hydrargyroſi etiam rite adminiſtratæ raro ſponte cedit; nec ſane mirum cum ad ejus curationem opus ſit & operoſiore therapeia, & diuturniore temporis intervallo.

Os carie affectum modo carne & perioſtio plane denudatur & oculis ipſis obvium eſt: Modo contra carne tegitur, ſed molli, fungoſa, ſanguinolenta, quæ nunc rubicunda eſt, nunc albida, nunc ſublivida, & quæ ſubjecto oſſi non adhæreſcit. Prior manifeſta; poſterior occulta caries dicitur, ſed quam tamen dignoſcere facile eſt ex natura carnium, quæ ulceris fundum replent; ex ichore graveolente, quod eodem confluit; demum quæ certiſſima exploratio eſt, ope ſpecilli, cujus attactu liquet os ſubjectum detectum & nudum eſſe atque carioſum.

Hoc utrumque cariei genus in duas ſpecies ſubdividendum eſt in praxi, alteram, in qua oſſis ſuperficies ſuo quidem perioſtio nuda eſt, arida, exſucca, ſanguini aut limphæ nutritiæ admittendis inepta, ſed in qua nulla apparent manifeſtæ eroſionis ſigna, & illo *oſſis exareſcentia*: Alteram, in qua oſſis ſuperficies ſcabra, inæquabilis, aſpera eſt, imo non raro varie foraminulenta, atque adeo in qua conſpicua ſunt eroſionis indicia; & hæc *caries* vere dicitur. Ambæ diuturnitate tantum differunt invicem; illa enim recentiorem, a qua levior labes; hæc vero antiquiorem cauſam habet, a qua labes gravior illata eſt.

Remedia cariei. 1. In utraque, ſi caro ſemi-putris carioſum locum contegat, vel ſcalpello ita deradenda eſt, modo commode poſſit, vel admotis cathæreticis ita abſumenda, ut os nudum oculis uſurpetur & adhibendis remediis obvium ſit.

2. In priore cariei ſpecie ſufficit plerumque, ſingula quaque curatione oſſi imponere penicillum linteum imbutum aqua vitæ; ſpiritu vini; tinctura myrrhæ, aloes, euphorbii &c. vel inſpergere pulverem radicis

ircos

Digitized by Google

ireos Florentinæ, aut pulveratum euphorbium, aut ad ſummum identidem infundere guttas aliquot olei Guaiaci, aut quæ efficacior eſt, diſſolutionis Mercurii in aqua ſtygia.

3. In poſteriore vero neceſſum eſt cauterium actuale admovere, quo facies oſſis, quæ carioſa eſt, deuratur. Sed cauto opus eſt. 1. Ut labra ulceris linteis aqua madidis prius contecta adverſus ignis vim muniantur: 2. Ut media oſſis carioſi pars, ubi labes maxima, paulo fortius, debilius vero ejuſdem ambitus comburatur: 3. Ut uſtionis intenſio, quæ pendet tum a gradu caloris, tum a mora temporis per quam cauterium admovetur, morbi gradui reſpondeat, ſcilicet major minorve ſit pro diverſa cariei altitudine, pro diverſa cariei ſiccioris vel humidioris natura, pro diverſa oſſis qualitate, ut magis vel minus ſpongioſum eſt.

4. Lamella oſſis, quæ carioſa eſt, remediis vel igne exſiccata aliquanto poſt tempore ab oſſe ſubjecto ſponte ſecedit ſeu *exfoliatur*; nempe conſtipatis in hunc modum & arefactis illius lamellæ fibris, neceſſum eſt omne ſanguinis ac limphæ commercium intercipi inter hanc quæ plane emortura eſt, ſubjectaſque oſſis lamellas quæ vita fruuntur; quapropter cogitur limpha nutritia jugiter appellens, cum ulterius progredi nequeat, ſubter lamellam guttatim colligi, & in carnem ſenſim effloreſcere, firmam, denſam, granoſam, candidam, ab oſſis ſani facie pullulantem, eique firmiter adhæreſcentem, qua ſuccreſcente os carioſum a ſubjecto ſenſim divellitur, tanto quidem facilius quod lamella illa exſiccatione in brevius ſpatium contracta locum, quem antea occupabat, iam laxius repleat, atque adeo poſſit e ſede facile deturbari.

5. Donec optata carioſi oſſis exfoliatio ſucceſſerit, ulceris labra continenda ſunt, ne fundus importuna carne oppleatur. Solent in hunc finem admoveri penicilli e linamento ſicco, vel ſi caro nimium luxuriet, unguento fuſco imbuti, quod fit ex unguento baſilico cum addita præcipitati rubri doſi varie varia, prout uſus fuerit.

6. Verum ubi primum delapſa carioſa lamella locum ceſſerit carni ab oſſe ſano ſuccreſcenti, quæ cum ulceris labris conſociari poſſit, res tota naturæ viribus permittenda eſt, cavendo tantum, ut caro, ſi mollior ſit aut præcipitantius excreſcat, arte reprimatur, nempe alumine uſto, aqua calcis, aqua phagedænica, unguento ægyptiaco, balſamo viridi Metenſium, balſamo fuſco de quo mox, cæteriſque ſimilis efficaciæ.

7. Interea toto curationis ſtadio, 1. Dyſcraſia, ſi qua ſanguis forſan peccaverit, iiſdem remediis emendanda eſt, de quibus ſupra, nec ſemel. 2. Æger parce nutriendus, nempe ſolis juſculis aut dilutioribus panatellis: ſi a febre non vacet; oſſis vero, vel quod præſtat, lacte vaccino, ſi febre careat: 3. Inurendus unus aut alter fonticulus, ut pars peccantis limphæ abducatur: 4. Cæteraque omnia auxiliorum genera adhibenda, quæ alime-

mentorum concoctioni, ſanguinis integritati & animi corporiſque quieti poſſunt conducere.

8. Cæterum, ſi caries in majoribus artuum oſſibus ad medullam uſque penetraverit, neceſſe eſt non modo affectam oſſis partem terebra pluribus in locis perforari, ut extenuetur, ſed etiam intermediam intercapedinem, quæ inter foramina interjicitur, ſcalpro ope mallei plumbei comminui & diſſipari, ut facili expedita via poſſint tum emitti pus & ſanies, quæ intus latebant; tum injectiones & unguenta immitti, quibus medullaris oſſis cavitas eluatur, detergatur, mundetur. At vero ſimul curandum eſt, ut dum oſſis medulla ad ſanationem properat, exſoliatio promoveatur in toto oſſis ambitu, ne quid curationem retardet, & ut conſociatis carnibus, quæ undique ſuccreſcunt, poſſint, omnia ad cicatricem pari paſſu tendere, cujus firmitati conſulendum erit iiſdem cautionibus, quas modo recenſuimus.

## §. XI. SCORBUTUS.

XI. Scorbutus cum lue venerea conjunctus hydrargyroſi non debellatur.

XI. Scorbutus & Strumæ, quæ cum ſyphilide aliquando conjunguntur, hydrargyroſeos efficaciam non ſentiunt, vel ſentiunt parum; neque enim morbifica ſeminia, quibus inducuntur, Mercurio ceu remedio alieno & minus idoneo cedere apta ſunt. Permanent ergo poſt hydrargyroſim ambæ illæ affectiones ſuis propriiſque remediis debellandæ, ſed jam mitiores, depoſito ſcilicet connubio, quod cum ſeminio venereo intercedebant.

Uterque morbus natura gravis eſt, & difficilem tum explicationem, tum curationem habet; ideoque conſuli velim Auctores illos, qui de utroque argumento ſpeciales Tractatus edidere: Neque enim permittit inſtituti operis ratio, ut a propoſito longius divagemur, & ſatis futurum eſſe arbitramur, ſi ea paucis afferamus remedia, quæ ad curandos & debellandos morbos illos hactenus maxime comprobantur.

Quibus remediis mitigandus ſit, ſi ſanari non poſſit?

1. Scorbutus affectus eſt plerumque indelebilis, remediis ſaltem quibus nunc valet medicina; quem proinde mitigari quidem, debellari vero numquam perfecte videas, præſertim ſi diuturnitate invaluerit. Jam ſupra hujus Libri *Capite* 6. §. 3. *n.* 5. propoſuimus therapeuticam methodum omnium quas novimus efficaciſſimam ad ſcorbutum reprimendum ante ydrargyroſim, quando contigit ut cum lue venerea coniungatur. Hæc eadem perinde conducit leniendo & curando ſcorbuto; ſi qua poſt hydrargyroſim ſui præbeat indicia, atque adeo inde repetatur velim.

2. In ſumma tria ſunt medicinarum genera quæ in præſente caſu cæteris præſtant. Prima eſt ptiſana hydrotica ex lignis radicibuſque ſudorificis decoctione, ut artis eſt, parata, ſine ſenna vel cum ſenna pauco, quæ tamen a vulgari in eo differat, quod iſti radix raphani ruſticani incocta

ſit

ſit ab ℥ ß. ad ℥ j. pro libra qualibet decocti. Huic ptiſanæ, quæ bis in die mane ſcilicet & ſero exhibetur, tanto diutius inſiſtendum eſt, quod blande agat, nec ullam vel ſaltem levem catharſim moveat.

3. Altera eſt lac vaccinum ſucco depurato cochleariæ vel becabungæ alteratum, bis in die mane & ſero exhibendum ab ℥ viij. ad lib. j. per plures menſes, modo ventriculus lactis patiens ſit.

4. Tertia eſt julepus e ſuccis expreſſis & depuratis foliorum ſcordii, alliariæ, ſcorodoniæ &c. aut ſi ſucci deſint, ex intenſo earumdem plantarum decocto ab ℥ ij. à ℥ iv. aut vj. cum infuſo cortice Winterano vel caſſia lignea, additoque ſyrupo fumariæ vel de quinque radicibus ad ℥ j. aromatiſatus, & alternis diebus repetendus per dies bis ſeptenos. Debent autem allata remedia, quanquam invicem ſubcontraria videantur, pluries alternare, donec ſcorbuticum ſeminium vel diaphoreticis attritum, & diapnoe, ſudatione aut diureſi eliminatum; vel uſu lactis irretitum & edulcatum fuerit.

## §. XII. STRUMÆ, *ſive* SCROFULÆ.

XII. Strumæ ſive ſcrofulæ ſcorbuto difficultate vix cedunt, cedunt tamen. Pendent a tumore glandularum limphaticarum ſive conglobatarum skirrhode, vel ſaltem ad skirrhodem proximo, unde palam eſt. 1. A ſpiſſiore limpha & in glandularum anfractibus hærente induci; 2. Efficaciter impugnari non poſſe, niſi remediis diluentibus, liquefacientibus, attenuantibus, incidentibus, aperientibus &c. quæ craſſiori limphæ nativam fluxilitatem, & ſtagnanti priſtinum motum reſtituant.

XII. Strumæ hydrargyro ſi rarò diſſipantur, ſi cum lue venerea coinciđant. Sed ſuis propriiſque remediis.

Inter illa locum habent, 1. Juſcula ex plantis aperientibus, nempe radicibus cichorii ſilveſtris, bruſci, anonidis, eryngii, foliiſque ſcrofulariæ, agrimoniæ, naſturtii aquatici, cum ſale admirabili Glauberiano, vel arcano duplicato ab ℈ j. ad ʒ ß.

2. Serum lactis depuratum ad ℥ viij. cum tartaro chalybeato ſolubili a gr. xx. ad ℈ j. aut floribus Martis antimonialibus a gr. x. ad xv. cum infuſis aſellis ſive millepedibus vivis, n. xxx. demum cum ſucco fumariæ aut ſcrofulariæ ad ℥ ij. alteratum &c.

3. Aquæ mineral es, tum chalybeatæ, ut *les eaux de Forges*, *de Pougues*, *de Paſſy*, *de Spa*, *de Caranſac &c.* tum etiam thermales ſed ſulfureæ, ut *d'Encauſſe*, *de Vichy*, *de la Motthe*, *de Bourbonne*, *d'Aix-la-Chapelle &c.*

4. Præparata varia e mineralibus, quæ aperiendi & incidendi facultate pollent, ut ſunt martialia, mercurialia, antimonialia &c. ex quibus, additis purgantibus, boli, tabellæ, pilulæ confici ſolent.

5. Laudantur quaſi ſpecifica, 1. A Gabriele Fallopio radix ruſci pulverata, & ad doſim drachmæ unius in vino epota cum radicis iridis pul-

veratæ granis x. per dies 40. 2. Ab Arnoldo Villanovano *Practicæ Medicinæ Lib. 2. cap.* 5. Radix ſcrofulariæ pulverata & ad doſim ℈ j. exhibita: 3. A Roberto Boyle, *de utilitate Philoſoph. experiment. Part.* 1. *ſect.* 2. Paronychia folio rutaceo, ſeu ſedum tridactylites, in cereviſia tenui infuſa & per aliquot dies potanda: 4. A Zacuto Luſitano, *Praxeos Medic. admirandæ Lib.* 1. *Obſervat.* 101. Unguentum ex radice bryoniæ, cujus formula proſtat *Cap.* XII. *hujus Libri*: 5. A Medicorum turba decoctum ſpongiæ marinæ ad ℥ iv. vel cinis ejuſdem combuſtæ in olla clauſa ad ʒ ß vel lapis qui in ſpongia plerumque latet pulveratus & in vehiculo idoneo exhibitus ℈ j. ad ʒ ß. per plures dies; ſed horum omnium penes Auctores ſit fides.

6. Non ita pridem in Gallis increbuit ad curandas ſtrumas quædam antimonii præparatio, quæ ad antimonium diaphoreticum proxime accedit, & quæ ab Empirico neſcio quo *Rotrou* dicto, a quo primum uſurpatam fuiſſe narrant, *Pulvis de Rotrou* vulgo appellatur. Proferetur ejuſdem parandi proceſſus in extremo hocce Libro, cum recta adminiſtrandi ratione; ſed præmonitum Lectorem velim hoc remedii genus, ut cætera pleraque quæ vulgi præconio temere celebrantur, fama magis quam ſucceſſu valere, ut ipſe non ſemel expertus ſum.

## Caput XI.

*De Affectibus pene deſperatis, qui poſt hydrargyroſim aliquando ſuperſunt.*

Morbi inſanabiles, in quos lues venerea aliquando degenerat, deſidia vel temeritate ægrotantium.

QUÆ recenſuimus hactenus mala omnia, imo peſſima, ſed tamen medicabilia: Quæ mox tractaturi ſumus multo pejora, cum ſint pleraque immedicabilia. In confeſſo eſt ea quidem produci ſumma vi veneni venerei, unde prima mali labes, quippe quo ſolidæ corporis partes irreparabili damno labefactantur: At vero neque minus conſtat, quantacumque ſupponatur vis ſeminii morbifici, produci eadem numquam ſine ſupina ægrotantium culpa, qui ſocordia locum dant concepto contagio, ut vires acquirat eundo, ac in oſſium medullas penetret, & intima viſcera depaſcatur. Ipſi proinde ægrotantes infortuniorum ſuorum auctores ſunt, ac calamitates maximas ſibi pariunt deſidia vel temeritate. *Deſidia* quidem, ſi intempeſtive contentur, neque Medicis auſcultent, qui ut hydrargyroſi morbus ocyus profligetur urgent & inſtant ſummo cum ſtudio: *Temeritate* vero, quoties verbi & promiſſis magnificis deluſi Circulatoribus, Agyrtis, Empiricis ſeſe credunt, quorum remediis ſeminium morboſum retundi forſan, debellari numquam poteſt.

### §. I. Tumores Testium.

I. Tumores teſtium.

Inter infortunia hujuſcemodi, quæ curationem non admittunt, numerantur I. Tumores teſtium, quicumque ad hernias humorales pertinent, ut

ut ſpermatocele, ſarcocele, hydrocele, pneumatocele, kirſocele &c. de quibus ſupra *Capite III.* §. *V.*

Spermatocele, quæ cæterarum herniarum humoralium eſt veluti principium, cauſam habet geminam, nempe 1. Stagnationem ſeminis, quo ſpermatica teſtium vaſa turgent, ut quoties fluxus gonorrhϾ injectione aſtringente, crapula, equitatione, coitione, febre &c. derepente ſupprimitur 2. Congeſtionem viſcidioris ſeminis; quo vaſa eadem offerciuntur, ut quoties a latente cauſa venerea ſanguinis inficitur, ſemenque ſpiſſitudinem vitioſam inde nanciſcitur.

Prior ſpermatoceles ſpecies, quæ in gonorrhœa frequens, levior eſt cum a ſtagnatione ſola fiat; & ubi primum reſtituitur gonorrhϾ effluxus, data ſtagnanti ſemini via, plerumque ſponte reſolvitur. Poſterior vero, quæ a lue venerea ortum habet, curatu difficilior eſt, quia ſemen tarde congeſtum, mora magis indureſcit atque ideo difficilius diſcutitur.

De utraque fere deſperandum eſt, ſi hydrargyroſis ſpem fruſtrata ſit, cum ſit experientia compertum tum ſemen humorum omnium, qui concreſcunt, difficillime reſolubile eſſe; tum inveniri vix poſſe remedium alterum, quod ad inſpiſſatos humores eliquandos ac nativæ fluxilitati reſtituendos magis valeat, quam Mercurius ipſe, qui jam incaſſum adhibitus fuit.

Tunc ergo ſpes quæ reliqua in eo tota ſita eſt, 1. Ut diutiſſime repetantur inunctiones ex unguento mercuriali ſuper ſcrotum, bis aut ter hebdomade qualibet, ad doſim ʒ j. quaque vice; vel ſi commodius forſan videatur, ut tumenti teſticulo continenter admoveatur emplaſtrum de Vigo quadruplicato Mercurio, ſolum vel cum æqua parte diabotani ſubactum, quod menſe quolibet vel etiam quinto decimo quoque die renovari neceſſum eſt; vel tandem ut apponatur cataplaſma ex pulpis radicum coſtarum Bryoniæ, cucumeris ſilveſtris, & ireos, addito gummi ammoniaco in aceto diſſoluto. *Quibus remediis curandi ſint, ſi curari poſſint?*

2. Interim vero ne pondus teſtem aggravet, ac funiculum, ex quo dependet, nimium diſtrahat, unde tum doloris morſus, tum novum regreſſuris humoribus impedimentum, opus eſt ægrum uti ſubligaculo *ſuſpenſorio* dicto, cujus ope in appenſo folle ſive marſupio teſtis uterque ſuſtineatur.

3. Porro ſedulo cavendum, ne immoderato aut præpoſtero uſu incidentium & reſolventium interniorum aut externorum ſkirrhodes teſtis in abſceſſum abeat, quod ex præſentibus ſuppurationis ſignis palam foret; aut quod pejus eſt, carcinomatodem naturam paulatim contrahat, de quo conjectura eſſet ex repetita doloris lancinatione & varicoſa venarum circumrepentium dilatatione. Proinde ſatius eſt malum, quod quantumcumque ſit, præſenti periculo caret, fortiter pati, quam impotenti ſanationis deſiderio ea experiri remedia, quibus morbus deſperatus fiat.



Digitized by Google

4. Quod ſi nimia tumoris moles, aut durities quaſi lapidea ſpem omnem præcidant futuræ reſolutionis, ſi teſtis pondere nimio graviſſimam exhibeat moleſtiam, ſi periculum ſit ne malum a teſte ad funiculum ſpermaticum, & inde ad abdomen uſque procurrat, de teſticulo exſcindendo cogitandum eſt, præſertim ſi in ſuppuratum aut in carcinoma proxime degener ſit.

5. Prius tamen caute attendendum eſt, utrum funiculus ſpermaticus, quem arteria venaque ſpermatica, vas deferens, limphaticæ venæ nonnullæ, nervus verſus teſtem progrediens & ſuſpenſorius teſtis muſculus componunt, mollis ſit & naturalis ſtatus retinens? Sin aliter enim ab operatione prorſus abſtinendum eſſet, cum palam ſit ex calloſo funiculi tumore morbum in abdomen uſque prorepere, neque adeo reſciſſo teſte poſſe ulla ratione penitus extirpari.

6. Numquam felicius ſuccedit hæc operatio, quam ſi dorſo amputandi teſticuli prius apponantur fruſtula aliquot lapidis cauterialis ordinatim diſpoſita, quibus tum ſcrotum, tum vaginalis tunica teſtis alte erodantur. Hinc enim educto ſero & pure, ſi qua forte lateant, & contracto teſticulo, quidquid reliquum eſt licet expeditius proſequi. Adde ea ratione certius dignoſci ſtatum teſticuli morbidi, quem noſſe permulti refert, cum acciderit non ſemel in hydrocele, imo & in ſarcocele, ut teſticulus ipſe ſanus eſſet, totumque vitium ipſius tunicis adnatum foret, cui proinde mederi facile fuit citra caſtrationem.

7. Explorato teſtis morbo, ſi durus, ſkirrhodes; tumidus, ſuppuratus, ſyderatus ſit, quæ ſingula cunctationem non recipiunt, ligatura fili duplicati ſpermatico funiculo arcte injicienda eſt, quam infra ad unum pollicem appenſus teſticulus exſcindendus eſt, laciniæ exinaniti in ſcroto loculi reſecandæ, vulnuſque ex arte curandum vulgari methodo, nempe digeſtivo dum ligatura decidat, deinde balſamo Arcæi, ac demum cum plaga ad cicatricem tendit, epuloticis, de quibus ſæpius dictum eſt.

## §. II. PENIS DISTORTIO.

II. Penis erecti diſtortio. II. Infortunium alterum eſt Penis, dum rigeſcit, diſtorſio in diverſas partes, ſurſum, deorſum aut ad latus alterutrum, quæ uſum rei venereæ ſi non interdicit, at certe difficilem & propagandæ ſpeciei plerumque imparem efficit.

Id mali provenit a nodo ſive ganglio in præputii fræno, in urethræ parietibus, in ligamento penis ſuſpenſorio, vel in ipſis cavernoſis corporibus ex cauſa venerea enato, unde fit ut penis, qui dum flaccidus eſt libere & recta propendet, verſus partem affectam detorqueri neceſſum habeat, dum erigitur, quandoquidem obſtat latens in illa parte ganglion, ne poſſit illa debitam adipiſci longitudinem. Hinc penem ſurſum, ſi liga-

men-

mentum penis ſuſpenſorium; deorſum ſi frænum præputii aut urethra; ad dextram ſiniſtramve partem revolvi neceſſe eſt, ſi pars ulla dextri ſiniſtrive corporis cavernoſi male afficiantur.

Incurvati penis remedia eadem ſunt cum remediis teſtis ſkirrhodis, cum in utroque affectu perinde opus ſit impactam materiem diſcutere & reſolvere. Repetantur ergo ex præcedente paragrapho: Quæ ſi irrita ſint, æquo animo feratur malum, immedicabile quidem, ſed plane innoxium. Remedia & exempla.

Memorat Jacobus Hollerius, *Comm. ad Aphoriſm. 63. Lib. 5.* ſi non idem, certe haut abſimile penis vitium peculiari artificio a ſe correctum. *Vidi*, inquit, *qui membro ita obtorto non poterat gignere, quod ſemen ſemper reſtitaret in cervice uteri. Huic paratus eſt canaliculus plumbeus vel argenteus, accommodatus craſſitudini ipſius penis, in quem immiſſo pene circumpoſitæ & alligatæ ſunt ciſtellæ, ita ut tandem figuram membri rectam ac naturalem recuperarit & genuerit.* Quæ licet ſatis obſcure proponantur, inde tamen colligi poteſt quali artificio uſus ſit ille, atque adeo ſi ex uſu fuerit, pronum eſt cuivis ſuo periculo experiri.

Non moror quæ Julius Cæſar Arantius, *Libr. de tumoribus præternaturalibus*, *Cap.* 50. refert de quadam penis incurvatione, quam cenſet deducendam eſſe a laxitate cellularum in alterutro corpore cavernoſo, unde fiat ut quantum cellulæ illæ, quæ laxiores ſunt, cæteris magis dilatantur tantundem in rigido membro decreſcat longitudo cavernoſi illius corporis, ad quam debuiſſet alioquin extendi, ex quo ſequitur penem verſus illam partem neceſſario detorquendum eſſe. Ait autem ille *in hanc morbi ſpeciem incidere, qui veneri nimis indulgent, & qui frequenter & diu, ut mulierculis placeant, diſtento ſunt genitali*, utpote in quibus diſtractione nimia & diuturniore pars quædam in cavernoſo alterutro corpore relaxetur; putatque illud malum non emollientibus, ſed aſtringentibus curandum eſſe, quorum formulas aliquot recenſet. Sed hæc ſi veritate nitantur, in quod non lubet nunc inquirere, ſaltem ab inſtituto noſtro plane ſunt aliena, cum ad luem veneream nullomodo pertineant.

## §. III. IMPOTENTIA AD VENEREM.

III. Impotentia ad venerem morbis venereis frequenter induci ſolet: Nec ſane admirari ſubit, ſi qui pugnant acrius in veneris caſtris, ac frequentiora patiuntur vulnera, cæteris citius huic militiæ impares fiant. III. Impotentia ad venerem pendet a cauſa multiplici.

Species tres impotentiæ iſtiuſmodi obſervamus, *Primam*, in qua arrigitur quidem nec invalide, ſed in qua nullum, vel paucum & ſeroſum ſemen emittitur: Hanc puto pendere ab omnimoda conſtipatione ductuum emiſſariorum, quibus veſiculæ ſeminariæ & proſtatæ cum urethra communicant, ideoque præpoſterum nimiumque uſum injectionum fortius aſtrin-

gentium ſequi, quo nonnulli ad gonorrhœæ curationem abuti ſolent.

*Alteram*, in qua e contrario ſine volutatis ſenſu, vel ſaltem cum ſenſu pauco, ſolitoque celerius ſemen diſtillat, affecta tantum necdum perfecta erectione, unde præceps & involuntaria reſolutio. Videtur iſta oriri a nimia ductuum eorumdem amplitudine, per quæ ſemen e conceptaculis exprimitur facilius promptiuſque, atque adeo antequam omnia ad opus comparata ſint. Solet ea impotentiæ ſpecies gonorrhœis diuturnioribus ſuccedere, ſi natura aut ægrotorum negligentia, contumaciores fuerint.

*Tertiam* demum, in qua penis flaccidus & vietus jacet, neque poteſt arte ulla exſuſcitari. Et hæc multa variaque vitia ſupponit latentia, 1. Vel in ipſis ſeminis conceptaculis, ubi potiſſimum viget rei venereæ ſenſus, nempe in proſtatis; veſiculiſque ſeminariis, ut ſi callis induruerint, aut fungoſis carnibus oppleantur, ex quo efficiatur ut a collecto ſemine nullatenus, aut ſegnius afficiantur; 2. Vel in muſculis erectoribus aut acceleratoribus, quorum miniſterio virga rigeſcit & tenditur, ut ſi laxi & inertes ad erectioni negotium inepti vel minus comparati ſint: Quibus ſingulis noxis haud rarum eſt ſeminis conceptacula, muſculoſque erectioni famulantes a cauſa venerea patere.

Prima impotentiæ ſpecies nullam videtur curationem admittere; neque ſane novi quo pacto emiſſaria arctiſſime conſtipata poſſint iterum reſerari. Per me tamen cuivis licet operam ludere, ſi lubitum fuerit, injectiones emollientes immittendo in urethram, balnea aut ſemicupia emollientia uſurpando, cataplaſmata malactica perinæo admovendo, aquas minerales, præſertim ſaponaceas exhibendo &c.

Quomodo medendum ſit cauſis, quæ curationi non repugnant.

Neque remediis facilius ceſſura eſt poſtrema impotentiæ ſpecies, præſertim ſi contra hydrargyroſim jam pervicax fuerit. Ne quid tamen reliqui fiat quod ad curationem pertinere poſſit, auctor ſum ut ea tententur remedia, quæ ad callos reſolvendos efficacia ſunt, & quæ ſupra propoſita ſunt *paragrapho* 1. *n.* 1. ad ſkirrhum teſtium: Imo ut ſupra perinæum fiant aquarum thermalium ſtillicida ſeu embroches, quæ adverſus muſculorum erectorum & acceleratorum inertiam remedio eſſe poſſunt.

At vero licet plerumque ſecundæ impotentiæ ſpeciei paulo efficacius medicari, ſi perfecte mederi non detur, uſu ſcilicet remediorum omnium, tum internorum, tum externorum, quæ adverſus gonorrhœas inveteratas valere ſupra diximus *Capite præcedente*, §. 1. quandoquidem hæc ſingula latioribus emiſſaris conſtipandis & coercendis aptiſsima ſunt. Velim tamen, ne qua noxa poſſit inferri, ut a blandioribus remediis iſtiuſmodi fiat ad fortiora progreſſus, & fortiora, ſi ex uſu ſint, caute & interjecto ſpatio repetantut.

§. IV.

Digitized by Google

## §. IV. NODI, GANGLIA, TUBERCULA, GUMMATA.

IV. Nodi, ganglia, tubercula, gummata &c. medicinam omnem plerumque vincunt, præſertim ſi hydrargyroſis jam fruſtra adhibita fuerit: Neque enim valentiora reperire eſt remedia, quæ impactam limpham efficacius liquent, aut liquefactam potentius reſolvant.

IV. Nodi, ganglia, tubercula, gummata.

Profuit tamen aliquando diu & pertinaciter adhibuiſſe medicamina, quæ ſupra *præcedente Capite*, §. 12. contra ſtrumas facere dictum fuit, & emplaſtrum de Vigone quadruplicato Mercurio, modo ſolum, modo cum diabotano permiſtum; vel tenuem lamellam plumbeam hydrargyro quotidie illitam appoſuiſſe, maxime ſi nodi & ganglia molli ſed iterata contrectatione quotidie ita prius atterantur, ut ſubacta materies remediis ſolventibus facilius obſequi poſſit.

Iiſdem remediis curantur quibus herpetes.

Sed vix auctor eſſe velim. ut torturis iſtiuſmodi quiſquam utatur, niſi cum nodi, ganglia, gummataque vel mole nocent artuum motui, vel faciei manuumque venuſtatem deturpant. Cæterum quoties neque officiunt ullo modo, imo neque conſpicua ſunt, a remediis temperandum puto, vel ideo maxime quod non ſemel obſervatum ſit gummata gangliaque remediis & præſertim fortioribus frictionibus male habita in carcinomata degeneraſſe.

## §. V. EXOSTOSES.

V. Supra *Cap.* 3. §. 5. ſtatuimus duo eſſe prima exoſtoſium genera, alterum ſpuriarum, quæ a perioſtio in durum ganglium ſive tuberculum craſſefacto; alterum legitimarum, quæ ab ipſa oſſis ſubſtantia tumefacta dependeant: Hoc rurſus in duas ſpecies ſecundario dividi, prout oſſea ſubſtantia quæ in exoſtoſim protuberat, vel in plures cellulas concameratione diſtinguitur, quæ ſingulæ cartilaginea aut fungoſa carne oppleantur, vel ex toto ſolida eſt, imo reliquo oſſe plerumque durior.

V. Exoſtoſes & earum ſpecies.

Prima exoſtoſium ſpecies hydrargyroſi haud raro; poſtrema fere numquam diſcutitur. Secunda medium tenet, ut quæ diſcuti ſoleat, ſi parva & recens fuerit, ſi ſpongioſa concameratione conſtet, ſi molliorem carnem concludat; ſin aliter, adverſus ipſum Mercurii uſum ſit ut plurimum contumax.

1. Si ſucceſſerit ut exoſtoſium ulla ullibi ſuperſit poſt hydrargyroſim, præſtare puto quandiu indolens fuerit, omittit ſine remediis, quam operoſiorem medicinam morbo immedicabili cum nullo vel cum minimo ſucceſſu adhiberi. Sin tamen ægrotanti aliter videatur, adverſari nolim, quin ea tentet remedia, fiducia tamen ſua, quæ *ſupra* §. 1. & 4. allata ſunt tan-

Curatio exoſtoſium.



Digitized by Google

quam efficacia contra teſtium ſkirrhos gummataque quarumvis partium.

2. At vero ſi exoſtoſis, quæ adverſus hydrargyroſim contumax fuit, ſponte vel remediis nimium vexata acute doleat lancinetque cum manifeſto cutis ſuperjectæ calore & rubore, ita urget periculum ne in abſceſſum cum oſſis carie conjunctum, vel quod pejus etiam eſt in carcinoma degener fiat, ut res cunctationem nullam recipiat. Igitur præmiſsis univerſalioribus, quæ viam cæteris præmuniant, ad operationem quam ocyſſime devenire neceſſe eſt, qua cutis in crucem incidenda; anguli quatuor qui propendent, forfice reſecandi, deraſoque perioſtio exoſtoſis terebra variis in locis perforanda ut attenuetur; deinde ſerra vel ſcalpro penitus exſcindenda, baſiſque cui inſiſtebat, pulveribus myrrhæ, aloes, euphorbii, tincturis ex iiſdem extractis; vel ſi ita poſtulaverit cariei altitudo, ferro ignito ad exfoliationem deducenda; demum plaga, quæ ſupereſt, eadem plane methodo curanda, ac ſupra *Capite præcedente*, §. 10. dictum eſt de ulceribus, quæ cum ſuppoſiti oſſis carie conjuncta ſunt.

## §. VI. DOLOR OSTEOCOPUS.

VI. Dolor oſteocopus oſſi inſidens cariem oſſis aut medullæ abſceſſum indicat.

VI. Contingit nonnumquam poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam, ut dolor profundus, fixus, oſteocopus, aſper, perpetuus, & aliquando per intervalla lancinans certum in oſſe quodam locum occupet & infeſtet ſine tumore ullo & cum leviſſima in cute caloris & coloris mutatione, quod maligenus, ſi contra emollientia, anodyna, paregorica & reſolventia remedia pervicax ſit, haud inanis conjecturæ locus futurus eſt pendere vel a carie latente in oſſe partis dolentis, vel ab exoſtoſi cum carie in interna oſſis ejuſdem facie, quæ ad medullam ſpectat, vel quod omnium peſſimum eſt, ab abceſſu medullaris ſubſtantiæ.

Quibus ſola operatione mederi licet.

Itaque ſi conjectura in dies urgentior fiat, ſi nulla ſuppetat alia ſalutis ratio, durus & crudelis medendi modus ſupereſt, ſed unicus, nempe cutem loco dolenti ſuperextenſam in crucem incidere, anguloſa ejus labra circum reſecare, perioſtium deradere, demum os nudatum terebra perforare ad meditullium uſque. Si nihil inde profluat præter paucas ſanguinis ſtillas, res ulterius urgenda non eſt, niſi certiora latentis cariei aut abſceſſus indicia oſtendantur. Sin vero purulenta aut ſanioſa materia inde profundatur, os novis foraminibus tum infra, tum ſupra pertundendum eſt, ut attenuetur, ac interjectæ intercapedines ſcalpro cum malleo plumbeo ita exſculpendæ ſunt, ut via libera fiat tum effluxuro puri, tum immitendis medicamentis. Reliqua omnia curanda ſunt juxta methodum ſupra propoſitam *Cap. præcedente*, §. 10. donec medullari ſubſtantia ſuppurata & deterſa & carioſi oſſis facie *exfoliata* omnia ad cicatricem pro votis properent.

Cæterum, ut libere dicam, cum Medici naturam & cauſam morbi, qui

in

Digitized by Google

in oſſe medio latet, tarde conjiciant; cum tardius audeant ex conjectura gravem & moleſtam ac periculi plenam operationem decernere; demum cum ægrotantes Medicis monentibus & inſtantibus auſcultent tardiſſime, plerumque ante conclamatum eſt, quam operatio inſtituatur, ex quo efficitur, ut vix unquam de illa bene ſperare liceat.

## § VII. CARCINOMATA.

VII. Carcinomata a cauſa venerea.

VII. Compertum eſt carcinomata, quæ a cauſa venerea vel maxime ortum habent, hidrargyroſeos uſu ferinam naturam ſemper non deponere, nec in mitiora ulcera aut apoſtemata perpetuo commutari. Compertum pariter ganglia, tubercula, gummata, imo excreſcentias quaſcunque ſkirrhodes, & exoſtoſes fornicatas, quæ cellulis cartilagineam carnem continent, ſi hydrargyroſi ſuperſint, in cancros non raro degenerare abuſu attenuantium & reſolventium acriorum, quæ fortius atterant ſine reſolutione, vel ad ſummum cum reſolutione imperfecta. Qua vero ratione aut quibus de cauſis hæc ita eveniant, non juvat hic inquirere, cum de hoc argumento abunde diſputatum ſit *Lib. III. Cap.* 5. §. 3.

Remedia quæ carcinomatis iſtiuſmodi poſſunt adhiberi.

In utroque caſu præſens carcinoma, ſive inveteratum, ſive recens ſit, manifeſtum eſt tum ex natura & indole tumoris ſuperſtitis, qui durus, renitens, ſkirrhodus eſt; tum ex morſu doloris atrocis, perpetui, per intervalla lancinantis, quo tota tumoris moles intime percellitur & fodicatur: Nam quoties ea duo concurrunt, certum eſt verum adeſſe carcinoma, malum ſcilicet difficile, mora cito ingraveſcens, contra quod celeri & efficaci medicina opus ſit.

Itaque 1. Præmiſſis univerſalibus & præparatoriis remedis, quæ dyſcraſiam ſanguinis emendent, tumor carcinomatodes, ſi protuberet ſupra cutem quacum tenui vel lato pediculo adhæreſcat, novacula vel ſcalpello reſecandus eſt, & ſi quid cancroſi aut ſkirrhodis in baſi ſubſit, ſummis forficibus exſciendum vel cathæreticis abſumendum: Tandem reſolutis cruſtis a vivo, plaga ſi mollis ſit, ſi carne firma & granoſa oppleatur, ad cicatricem deducenda eſt ut artis Chirurgicæ ratio poſtulat, eaque methodo de qua jam ſæpe.

2. Quod ſi carcinomatodes tumor partibus circumjectis ſepultus ſit, ita tamen ut nec in vaſis majoribus aut nervis, nec in oſſe aut cartilagine ulla ſit adnatus, ſed ab iiſdem ſejunctus ac libere mobilis, cautionibus iiſdem parique celeritate extirpandus eſt; nempe hinc & inde lunata plaga alte circumcidendus, deinde ſiniſtra arreptus ſuſpenſuſque a vicinis ſubjectiſque partibus ſcalpello vel forfice exſcindendus. & ut ita dicam, enucleandus: Demum vulnus, quod ſupereſt, primum linamento ſicco, altera vero vel tertia die digeſtivo ſimplici, ac deinceps balſamo Arcæi ex arte curandum eſt.

3. Si

Digitized by Google

3. Si exoſtoſis celluloſa in carcinoma ipſa quoque degener fiat, diſſecta in crucem cute ſuperjecta, reſciſſis labris anguloſis deroſoque perioſtio, exoſtoſis vel tenui ſerra ſubſecanda vel ſcalpro cum malleo plumbeo partitis ictibus minute concidenda ad oſſis reliqui libellam; poſtea baſeos exfoliatio vel tinctura myrrhæ & aloes, vel pulvere euphorbii, vel ſolutione Mercurii in aqua ſtygia, vel tandem cauterio actuali, ſi efficaciore remedio opus fuerit, procuranda eſt; ac denique delapſa oſſis exfoliati lamella, & ſuccreſcente ab oſſis vivi facie carne granoſa & firma, cicatrix inducenda eſt ex artis legibus, de quibus ſupra nec ſemel.

4. Quod ſi cancroſi tumoris ſitus vel connexio, aut deploratus ægrotantis ſtatus difficilem & periculoſæ plenam aleæ operationem diſſuadeant, tanquam non inutilem modo, ſed & noxiam, palliativis medicinis tunc inſiſtendum erit, quæ morbum leniant quem curare non licet. De illis abunde dictum eſt ſupra *Lib. III. cap.* 5. §. 3. *artic.* 2. ideoque ne videatur actum agi, inde velim ut repetantur. Cæterum potiſſima præſentiſſimi levaminis ſpes in opiaticis ſita eſt, qualia ſunt decoctum unius aut alterius capitis papaveris albi; ſyrupus diacodii vel ſyrupus de karabe ad ℥ ß. laudanum ad gr. j. pilulæ de cynogloſſo ad gr. vj. tinctura anodyna ad gutt. xx. vel xxiv. quorum ſingulorum doſis per gradus paulatim augenda eſt, prout morbus ingraveſcit, vel remediorum virtus hebetatur aſſuetudine.

## §. VIII. Ulcus uteri.

VIII. Ulcera uteri genere multa ſunt.

VIII. Ulcus uteri malum eſt in mulieribus quæ lue venerea laboraverunt haud infrequens: Et profecto quidem debet uteri cavitas præcæteris totius corporis partibus & gravius & frequentius affici, cum ſemini corupto, quod a viro infecto inter concumbendum emittitur, & primum & potiſſimum pateat.

Ulcus uteri venereum inducitur cauſa gemina, nempe 1. Latente eroſione, quam interna uteri facies contrahit ab admiſſo viri ſemine, a menſtruis extillantibus, ab humore limphatico-lacteo, quo madet &c. ſi venereo contagio contaminentur; hæc ulceris ſpecies initio vix dignoſcibilis eſt, ac principio quidem pus paucum & æquivocum ſuggerit, ſed tacitis progreſſibus paulatim tandem invaleſcit. 2. Suppuratione, quam ganglion, gummatum, tuberculum, nodus, atheroma, ſteatoma, meliceris &c. in ipſa uteri ſubſtantia genita vel juxta adnata concipiunt, unde rupta in uterum vomica ſive abſceſſu pus derepente & ubertim exundat e muliebribus.

Prius ulceris uterini genus poſt hydragyroſim legitime adminiſtratam non advenit de novo, vel ſi adveniat forſan, ſaltem non a cauſa venerea, quandoquidem humores, qui in uterum affluunt, nullo peccant amplius contagio; ſed ſi forte præextiterit, ſæpiſſime eludit vim Mercurii, nempe

quod

quod vitium hujuſcemodi altis defixum radicibus pervicax eſſe ſoleat, præſertim in utero muliebri, qui totius corporis ſentina eſt. Poſterius vero ulceris genus poteſt adhibitam hydrargyroſim ſine nova ſeminii venerei acceſſione accidere, videlicet ſi ganglia, tubercula, gummata &c. quibus reſolvendis Mercurii efficacia impar fuerit, in abſceſſum veniant vel ſponte, vel præpoſtero reſolventium uſu.

Porro ulcus uteri ab utralibet cauſa pendeat, in duo genera perinde ſubdividendum eſt, alterum *ſimplex* in quo uterus & ipſæ ulceris oræ nativam mollitiem tuentur, nullo vel levi dolore tentantur, & pus album læve, ſpiſſum profundunt: Alterum *cancroſum*, in quo e contrario ulceris confinia, imo & ipſius uteri pars ſkirrhodea ſunt, crebra & atroci lancinatione fodicantur, ac demum pus emittunt paucum, ichoroſum, ſanioſum, ſeroſum. Prius ulceris genus raro, poſterius vero numquam ſanari experientia compertum eſt.

At nihilominus tamen, cum natura morbi, qui in occulto eſt, perfecte non liqueat; cum etiamſi liqueret, liceat numquam ægrotantem quaſi deploratam ſine auxiliis ullis decerere, tentanda eſt remediorum alea, quæ ſi non ſanationem, at certe lenimen allatura ſunt.

Quamvis ſint plerumque inſanabilia, tentanda tamen remediorum alea.

Idcirco 1. Adhibeantur quæcumque valeant ſanguinis dyſcraſiam ſalſam & muriaticam edulcare, atque adeo vitium limphæ, quæ ad ulceratam partem confluit, emendare: Ut 1. Ptiſana ex radicibus althææ, conſolidæ majoris, biſtortæ &c. confecta & ſuperaffuſo plumbo liquefacto alterata. 2. Juſcula cum pullo gallinaceo, cancris fluviatilibus, foliiſque agrimoniæ, pimpinellæ, ſcolopendrii, cichorii ſilveſtris, fumariæ, naſturtii &c. 3. Aquæ minerales acidulæ, ut *les eaux de Forges*, *de Pougues de Spa*, vel Saponaceæ, ut *les eaux de Peombieres*. Balnea aut ſemicupia & inſeſſus in aqua fluviatili tepida. 5. Serum lactis chalybeatum infuſis fumariæ foliis alteratum; lac aſinium aut caprillum ſemel vel bis inde die, vel quod præſtabilius eſt, modo ventriculus lactis patiens ſit, lac vaccinum pro omni alimento. 6. Denique ſi ſanguis ſpiſſior ſit, bocheta leviora ex decoctis radicibus Chinæ & Sarſæ parille, quorum tres hauſtus in die exhibeantur.

2. Inſtituentur identidem blandæ purgationes cum caſsiæ aut mannæ ℥ j. aut ℥ ij. in cyatho ptiſanæ vel ſeri lactis, ad eum finem ut primarum viarum cachochylia, & bilioſa ſanguinis amurca everrantur. Mittatur pariter ſanguis identidem e brachior. alterutro ad ℥ viij. vel x. ut fracto momento ſanguinis, qui in uterum ruit, locus phlogoſi vel numquam vel rarius præbeatur.

3. Dum catamenia actu fluunt, ſi nondum morbo intercepta ſint, alvus quotidie enematis ſubducatur, ex juſculo pingui, vel ex infuſo ſemine lini, vel etiam ex levi decocto foliorum matricariæ & artemiſiæ, & florum chamæmeli, ſi qui affuerint motus hyſterici, addito aleo amygdalarum

dul-

Digitized by Google

dulcium: Imo vero ptiſanæ quotidianæ tunc incoquatur caput unum aut alterum papaveris albi, ut eo pacto menſtruorum eruptio ſine phlogoſi & nerethiſmo perficiatur.

4. Per intervallum, quod a menſtruatione vacuum erit, injiciantur in uterum ope metren hytes decocta pro natura aut gradu morbi varia; nimirum 1. Malactica & paregorica, ſi dolor & calor urgeant, ut emulſiones ſeminum frigidorum leviter coctæ, ſerum lactis caprilli cum infuſo croco orientali, decocta foliorum plantaginis, ſummitatum malvæ, radicis althææ, nymphææ, capitum papaveris albi &c. 2. Detergentia, ſi ulcus mundari poſsit ſine periculo, ut decocta hordei integri, lentium, fabarum non excorticatarum, furfuris macri, foliorum agrimoniæ, abſintii, caprifolii, marrubii; radicum ariſtolochiæ, ireos florentinæ, zedoariæ &c. quibus addi poterit aqua vulneraria, imo collyrium Lanfranci aut unguentum Ægyptiacum, ſi ulcus ſit valde ſordidum. 3. Demum exſiccantia & epulotica, ſi ulcus deterſum & mundificatum cicatrici non repugnet, ut decocta radicum conſolidæ majoris, biſtortæ, foliorum plantaginis, equinæ, burſæ paſtoris, ſaniculæ, piloſellæ, millefolii; roſarum rubrarum &c. addendo cuilibet injectioni drachmam ß. unguenti pompolygos vel de ceruſsa, aut quod cæteris præſtat terebinthinæ Venetæ vel balſami Copaivani ovi vitello ſoluti ſcrupulum j.

5. Quod ſi ulcus cancroſum eſſe videatur, de quo ex dolore lancinante conjectura fiet, infundantur in uterum ſucci depurati plantaginis, portulacæ, ſempervivi, foliorum vel baccarum maturarum ſolani; cancrorum fluviatilium &c. in mortario plumbeo cum piſtillo pariter plumbeo ſubacti & attriti donec nigreſcant, addendo injectioni cuilibet, ſi ita e re eſſe videatur, ſyrupi diacodii ℥ ij. aut olei ex vitellis ovorum, aut mucilaginis ſeminum pſylii vel lini ℥ ß. aut plumbi uſti ſæpius loti, tuthiæ præparatæ, ceruſſæ, ſacchari Saturnini, aut camphoræ ℈ j.

6. Interim nec omitti debent interna remedia, quæ adverſus internas ſuppurationes valent, inter quæ potiſsimum laudantur balſamica, ut therebinthina lota cum ſaccharo roſaceo ad ℥ ß. balſamum de Copaii vel Canadenſe ad ℈ ß. pilulæ de Bdellio ad ℈ j, quæ pluries repeti poſſunt cum regimine. Imo putaverim tuto etiam uſurpari poſse tum opiatam, tum aquam, quibus Zacutus Luſitanus teſtatur *Obſervat. 87. & 88. Lib. 2.* deſperata uteri ulcera a ſe perfecte ſanata fuiſse, & quarum uſum a Lazaro Riverio laudari novimus, *Praxeos Medicæ Lib. 15. cap. 8. De ulcere uteri.* Sed nolim tamen diſsimulaviſſe, ne quis imprudens ejuſdem teſtimonio nimium confidat, Zacutum illum Aretalogum mihi videri maximum.

7. Si ulcus in vagina, ſeu ut olim loqui amabant, in collo uteri ſedem habeat, præter injectiones modo propoſitas, quæ tamen magno uſui ſemper futuræ ſunt, poterunt ulceri, cum inacceſſum non ſit, unguenta balſama-

ſamaque varia apponi, nempe primum digeſtiva, deinde balſama detergentia, ut balſama Arcæi, ac demum varia epulotica, eadem plane methodo ac cæteris ulceribus omnibus quæ poſſunt oculis uſurpari.

8. Miſeris ægrotantibus, ſi noctes ducant irrequietas & inſomnes, ſi dolore torqueantur atroci, ſi cætera remedia irrita fuerint, narcotica exhibenda ſunt, de quibus ſupra, *paragrapho* 7. *n.* 4. quæ ſi non medelam, at ſaltem certiſsimum lenimen præbitura ſunt donec ægræ dolore-febre, tabe confectæ miſerrimam & calamitoſam vitam cum meliore tandem commutent.

## §. IX. PARALYSIS.

IX. Vidimus ſupra *Cap.* 3. §. 9. *n.* 8. Paralyſim veneream gemina cauſa induci, 1. Obſtructione nervorum ab hærente limpha, cui devehendæ inſerviunt, & quæ ſpiritus animales conſtituit: 2. Compreſsione, quam nervi patiuntur a nodis, gangliis, tuberculis &c. in ipſis genitis vel juxta adnatis. IX. Paralyſis raro curationem admittit, ſed idoneis tamen remediis impugnanda eſt.

Si paralyſis venerea ſolito contumacior hydrargyroſeos vim eluſerit, vix oſtenditur ſpes ulla fore ut cauſæ, quibus fovetur, quæ jam uſu Mercurii diſcuti non potuerunt, diſcutiantur unquam ab aliis remediis, quorum efficacitas inferior eſt. Attamen minime committam ut quemquam ab eorum remediorum uſu dehorter, quæ ad paralyſim ſolvendam valere creduntur, & quæ ſi non profutura ſint, at certe nocere non poſſunt, qualia ſunt.

1. Decocta vel bocheta diaphoretica ex lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Sarſæ-parillæ & Chinæ parata cum antimonio crudo, quorum exhibendorum ratio jam ſæpius expoſita eſt.

2. Juſcula ex decoctis in diploo viperis vel colubris cum gallo veteri additiſque foliis naſturtii, fumariæ &c. & raſura cornu cervi, quæ per dies viginti poſſunt uſurpari cum regimine.

3 Balnea, embroches, ſtillicidia aquarum thermalium, ſive quæ muriaticæ ſunt, ut *les eaux de Bourbon*, *de Balaruc* &c. ſive que ſulfureæ, ut *les eaux de Bourbone*, *Bareges*, *Aix-la-Chapelle* &c.

4. Ammochoſia, inſeſsus in vinaceis fermentatione calentibus, aut ſi ſuppetat in. fæce tepente olivarum prelo ſuppoſitarum, unde tum calore tum partium tenuitate ſolent obices, qui nervis partibuſve impacti ſpirituum influxui officiunt, ſatis feliciter plerumque reſolvi.

5. Demum illitus varii & multiplices cum axungia anſeris, ſerpentis, taxi, vulpis, humana adipe; oleo vulpino, lumbricorum, rutaceo, chamæmelino, laurino, lateritio ſive philoſophorum, balſamo Guidonis, cæteriſque id genus, quæ uſu receptiſſima ſunt.

## §. X. TREMOR ARTUUM.

X. Geminum tremorem artuum agnovimus ſupra *Cap.* 3. §. 9. *n.* 9. Alterum in quo pars tremori obnoxia debilis eſt: Alterum, in quo robore ſuo X. Tremor artuum à cauſa venerea.

Digitized by Google

ſuo pollet. Utrumque hydrargyroſi ſupereſse haud rarum eſt, ſed rarum eſt ullum remediis unquam perfecte ſanari.

Prior quidem, cum natura & cauſa ad paralyſim proxime accedat, a qua ſolo gradu differt, & quacum & dum invadit, & dum deſinit, plerumque conjungi ſolet, iiſdem remediis impugnandus eſt, quibus ipſam paralyſim impugnari modo diximus.

Qua ratione curandus ſit. De poſteriore vero, qui tum a vehementiore arteriarum pulſatione, tum ab immodica fibrillarum nervearum diſtenſione dependent, magis ambigitur. Sane ſi audiatur Practicorum turba, nefas eſse crederetur adverſus hanc tremoris ſpeciem alia uſurpare remedia præter volatilia, ſpirituoſa, aromatica &c. quorum numeroſæ formulæ nullibi non proſtant. Sed cum hæc nervorum tonum & erethiſmum, arteriarumque pulſum magnopere intendant, conſequens eſt noxam inde illatum iri, nedum levamen ullum, de quo ipſa quoque experientia nobiſcum aperte conſentit.

Quocirca ſatius eſt methodo plane contraria ea adhibere medicamina, quæ nervos arteriaſque relaxent & emolliant, ac circulatorium ſanguinis motum promoveant diluendo & attenuando; atque adeo æquabiliorem efficiant & faciliorem, nempe juſcula diluentia, balnea in aqua tepida, ſerum lactis calybeatum, aquas minerales acidulas, cæteraque iſtiuſmodi, quæ cum blandioribus aperientibus & incidentibus ex Marte Mercurio, Antimonio præparatis maritanda ſunt. Sic enim una eademque opera utrique morbi cauſæ ſimul occuritur, atque ea therapeia morbus, ſi non evincatur, quod ſperare vix licet, at ſaltem frangetur & imminuetur, ut mihi non ſemel feliciter experiri contigit.

## §. XI. ALOPECIA.

XI. Alopecia & ejus cauſæ. XI. Alopecia, ſi capillitium ſolum infeſtet, leve malum eſt, ex quo percrebuit uſus comæ adſcititiæ, vulgo *Perruque*, qua calvities abſconditur: At ſi barbam, ſupercilia, maxime vero cilia adoriatur, non turpis modo & odioſa eſt, ſed etiam probro verti ſolet.

Statuimus ſupra *Cap.* 3. §. 2. *n.* 4. alopeciam triplici cauſa induci, nempe 1. Si tenues fibrillæ, quibus capilli & pili conſtant, præcidantur in mediis glandulis ſive capitulis, illæſis tamen primis radiculis. 2. Si primæ illæ radiculæ, unde pili & capilli pullulant, eroſione extirpentur. 3. Si glandulæ ſeu capitula, in quibus radicantur capilli & pili ab ulceribus cutem depaſcentibus peſsundentur. Harumce cauſarum ſecunda & tertia irremediabiles ſunt, ſiquidem partes organicas ſemel deſtructas remediis reſtitui inauditum eſt, ideoque prima ſola eſt cui medicinam facere liceat.

Quomodo poſſit Præcipuum omnium quæ noverim hujus alopeciæ remedium eſt, ſi prima renaſcentium pilorum aut capillorum lanugo identidem raſitetur; ut enim

enim ſylva cædua opacior fit, cum ſæpius cæditur, ſic capillitium & barbam denſiora fieri neceſse eſt, ſi ſæpe tondeantur, quoniam ſcilicet limpha nutritia, dum in ipſis capillorum pilorumve radiculis tota coercetur frequenti raſione, capillos detonſos & idcirco breviores magis nutrit, capilloſque plurimos, qui lanuginoſi ſunt & vix conſpicui, quia nutrimento defraudantur, explicat, & eo pacto una eademque opera capillos tum craſſiores tum denſiores efficit. capillorum renaſcentium regermi natio pro moveri.

Poſsunt tamen, ſi ita lubeat, omnia remediorum genera uſurpari, quæ vulgo creduntur ad pilorum capillorumve regenerationem facere; ut quorum uſus, ſi ſine emolumento ſit, at certiſſime ſine damno futurus eſt; cujuſmodi ſunt 1. Decocta foliorum marrubii, abrotani, verbenæ, centaurei, capillorum veneris, lupinorum, fabarum &c. quibus pars fovetur.

2. Lixivia e cineribus teſtarum nucum juglandium, vel nudeorum amygdalarum amararum, echini terreſtris aut marini, apum, muris domeſtici &c. quibus pars glabra abluitur.

3. Linimenta cum pinguedine urſi, cuniculi, talpæ, cervi &c. vel oleo laurino, juniperino &c. quibus pars illinitur.

## §. XII. DEPRESSIO NASI.

XII. Tandem uſu venit aliquando, ut malum ægrotantium incuria, aut imprudentia medentium altius ſeſe inſinuans organicas partes non paucas corrumpat & peſsundet irreparabili labe: Sic modo ſpongioſis narium oſſibus carie exeſis corruit tota naſi concameratio, & deprimitur acrorinium; modo dentes carioſi alveolis excidunt; modo uvula ſive columella ulcerata ſuppuratione abſumitur; modo oſsa palatina, quæ columellæ appoſita ſunt, in mali conſortium veniunt & dilabuntur carie; modo tandem oſsea palati fornix carie ad nares uſque perforatur &c. XII. Depreſſio naſi, caſus dentium, columellæ amiſſio, jactura oſſium palatinorum.

1. Si narium concameratio conciderit oſſium carie, quantumcumque offenſionis inde accedat in deformitate faciei, forti animo ferendum eſt infortunium, cui mederi jam amplius non licet. Cavendum ſolummodo ne quid ulceris in occulto lateat, ideoque narium interiora identidem eluenda ſunt aqua thermali quavis, ut Balerucana Baregienſi, Borbonienſi &c. quæ ſpiritu per nares in os adducenda, aut ex ore per nares foras educenda eſt. Quod ſi aquarum iſtiuſmodi thermalium copia non ſuppetat, poterit ſubſtitui decoctum hordei, foliorum veronicæ, agrimoniæ, aut radicum Ariſtolochiæ, cum guttis aliquot aquæ vulnerariæ, quæ ex plantis vulnerariis cum vino albo infuſis diſtillatur; aut etiam ſi morbi natura ita poſcat, tincturæ myrrhæ vel aloes.

2. Ad dentes firmandos, ſi in alveolis male hæreant, ea valent remedia, quæ gingivarum putredini medentur, & quæ ſupra *Cap. 6.* §. 1. & 5. &

Cap.

Digitized by Google

*Cap.* 10. §. 11. ad ſcorbutum propoſita ſunt. Præ cæteris autem probo opiatam quandam, cujus formula *Capite ſequente* proponetur. Hac enim ſæpius expertus ſum gingivas putreſcentes efficaciſſime detergi, mundari, conſaneſcere, ita ut nativo tono redditæ dentes labantes ſtabiliant. Verum ſi dentes jam ſede moti ſint, id unum reliquum eſt, ut deterſis prius & ſanatis gingivis, in deciduorum locum adulterini ex arte reſtituantur, non ex ebore, quod nimis cito flaveſcit, ſed ex dentibus Hippopotami, qui candorem tuentur diutius.

3. Columellæ, quæ ulcere eroditur, iiſdem remediis medendum eſt, quibus cæteris oris ulceribus, qua de re vide præter alia loca, *Caput* 8. §. 3. *artic.* 1. Neque vero ſi columella eroſione jam abſumpta fuerit, de amiſſione magnopere laborandum eſt, modo ſemel cohibitum ſit ulcus ne ſerpat ulterius, ſiquidem experientia compertum eſt nec deglutitionem nec loquelam inde offendi.

4. Cum oſsa palatina peſsum abiere, aut alterutrum oſſium maxillarium in media palati fornice ad nares uſque perforatur, non ſatis eſt ſerpenti cariei occurriſse idoneis remediis, at vero ſimul etiam oportet mederi vitio vocis, quæ tunc rauce, incondite, ex naſo ideo ſonat, quod emiſsus ſpiritus in patentia narium penetralia abſorbeatur; quocirca neceſse eſt partis defectum proſthesi reparare. Solenne fuit olim in hunc finem obturando foramini tenuem & cameratam lamellam, auream vel argenteam apponere, & ope ſpongiolæ mollioris dorſo alligatæ, quæ in apertum foramen intrudebatur, admotam detinere, qua de re conſule Ambroſium Paræum, *Lib.* 33. *cap.* 4. & Guillelmum Fabricium Hildanum, *Cent.* 2. *obſervat.* 22. Verum cum ſpongia illa muco corrupta fœtorem brevi contrahat maximum, jam pridem placuit aptare laminæ elaterem parvum argenteum, qui foramini inſertus ſibique permiſsus lamellam ſuſpendat, ut videre eſt apud Cornelium Solingen, *Operation. Chirugicar. Lib.* 1. *cap.* 43. & Joannem Muys, *Praxeos Chirurgic. rational. Decad.* 7. *Obſervat.* 10.

## Caput XII.

*Appendix de rarioribus aliquot remediis, quæ ad morbos venereos præclare faciunt, vel creduntur facere.*

Hic plura quidem refero quam approbo; quocirca velim ut de ſingulorum utilitate feratur judicium non ex vanis Aretalogorum pollicitationibus, ſed ex nota rei veritate, vel, ſi ea forte in ambiguo fuerit, ex doctrina in hoc Opere tradita; nullumque ex proponendis remediis in uſum medicum a quoquam vocetur mea ſaltem fide & auctoritate, niſi quod ipſe

ipſe diſertis verbis dixerim proficuum vel ſaltem tutum eſſe: Siquidem arcanorum inventoribus, fautoribus, diribitoribus minime credendum, quorum pleroſque palam eſt inexperientiam & imperitiam ſummam ſumma cumulare vaniloquentia, quoſque putidiſſimorum mendaciorum nullatenus pudet, dummodo remediis ſuis plerumque nullius pretii & valoris, non raro noxiis & veneno quaſi delibutis, ſemper temere & imperite adhibitis auram captent popularem (*a*) *Famamque verboſis ſtrophis conentur acquirere*; uno verbo dummodo malis artibus quid lucelli corradant, cui unice inhiant Αἰσχροκερδεῖς, ac quam (*b*) *recte non poſſunt*, ſibi *quocumque modo rem faciant*.

(*a*) Phæd. Lib. 1. Fab. 14.

(*b*) Horat. 1. Epiſtol. Lib. 1.

## I.

*Panacea* (*c*) de la Vigne *Medici Regii Pariſienſis*, *ſeu potius Mercurius præcipitatus ruber Solaris & Lunaris*.

(*c*) Pharmacopœa Medico-Chimica Friderici Hoffmanni. *Lib.* 3. *cap.* 15. §. 22.

Rec. & in amalgama coge ☉ & ☽ *ana* ℥ j. ß. ☿ rii vivi ℥ iij. idque ,, indureſcat in maſſam albam. Simul ac conteritur, ut ne granula duriuſcu- ,, la maneant, (hæc enim adhærent poſtea vitro & non excuti nec in pul- ,, verem converti poſſunt) ſtatim apparebit materia humidior, & expri- ,, metur per linteum Mercurii currentis bona pars. Poſt probe conteratur ,, amalgama, ut ſubigantur granula omnia, fietque materia ſubfuſca & ,, nigricans. Si ſic relinquetur ſtatim recandeſcet & obdureſcet, ex tri- ,, tura vero ſemper madorem & nigrorem contrahit. Affundatur rurſus ,, Mercurius expreſſus & protinus a materia combibetur. Additur autem ,, ſemper aliquid novi Mercurii, ita ut cum initio dupla Mercurii pro ſim- ,, pla ſeu unica portione maſſæ Solaris & Lunaris ſit, poſtremo cum ſæpe ,, conteritur & exprimitur Mercurius, decem partes Mercurii ad unam ,, partem maſſæ veniant.,,

Hæc omnia infunde phialæ, digerantur igne lampadis continuo, & ,, per quinque vel ſex hebdomadas Arbor Hermetica inde gignetur (tribus ,, chopinis Pariſienſibus olei per menſem facile ignis alitur, ut ellychœ- ,, nium unum concinnatum ex quatuor filis continuo ardeat) leviter mo- ,, do claudatur phiala charta, arctius ut claudatur non opus eſt, quia Mer- ,, curius non ultera quam ad medietatem aſcendit, indeque decidit per- ,, blandas quaſi ſublimationes, idque circiter decies fit. Ad finem fit ,, pulvis ruber ad omnis generis morbos vel deſperatiſſimos creberrima ex- ,, perientia probatus.

Tota operatio novem menſium ſpatio abſolvitur adhibito continuo ,, lampadis igne. Doſis gr. j. vel ij. uſque ad v. vel ℈ ß. in vehiculo ap- ,, propriato. Uſu illius panaceæ N. de la Vigne in morbis deſperatiſſimis ,, quaſi miracula præſtitit. *Hactenus Hoffmannus.* ,,

Peccat ea Mercurii præparatio deleteria acrimonia, ſicut & cæteræ ejuſdem generis, ideoque ſtomachum graviter ſubvertit cum ſyncope, &

 ali-

aliquando cum eroſionis periculo. Quocirca Medici ſibi caveant velim, ne illa temere utantur, vel ſi uti viſum ſit, exhibeant nunquam niſi robuſtis ægrotantibus, quibus latera firma ſint, qui tolerando acriori medicamini pares eſſe videantur, & quibus non licet lubeatve tutiora ſed tardiora remedia experiri.

II.

*Præcipitatus ſolaris* (*a*) Gervaſſi Ucay *Doct. Medici Toloſani*.

℞ *Auri purificati* part. j.

*Mercurii e cinnabari redivivi* part. iij.

Fiat *amalgama*, quod in mortario luto diligenter obducto exponatur tres menſes igni lampadis, primum quidem levi, mox per gradus intendendo, donec amalgama colorem pulveris obſcure rubri adipiſcatur.

Ea Mercurii præparatio miris effertur laudibus ab Auctore (*b*) laudato quaſi omnium præſtantiſſima. Attamen cum draſtice purget *ἄνω ϗ κάτω*, & deleteriæ acrimoniæ expers non ſit, nemini auctor eſſe velim, ut id præparati genus facile adhibeat, cum tot alia ſuppetant mitiora medicamina, quæ periculo vacant. Si cui tamen ſecus facere viſum fuerit, poterit præparatio illa exhiberi a gran. iij. ad xij. ad quam tamen doſim numquam aſcendendum, niſi in robuſtiſsimis; & permiſceri cum pillulis polychreſtis aut catholicis, quibus præcipitati vis inferiora verſus ducatur.

(*a*) Traite de la maladie Venerienne 3. *edition, pag.* 90.

(*b*) Ubi *ſupra*.

III.

*Æthiopes Minerales varii*.

Mercurius cum pinguibus ac reſinoſis quibuſcumque corporibus tritus convertitur ſeu ut vulgo loqui amant, extinguitur in nigros aut fuſcos pulveres, quibus habita tum coloris tum originis ratione nomen *Æthiopum Mineralium* inditum fuit.

Ut varium eſt ac multiplex materiarum genus, quæ cum Mercurio tritu conjungi poſſunt, ſic varia quoque ac multiplex Æthiopum ſpecies.

I. Si Mercurius cum balſamo Peruviano ſicco aut cum balſamo Copaivano vel Canadenſi extinguatur, *Æthiops anti-phtyſicus:*

II. Si cum gummate Guaiacino, *Æthiops anti-rheumaticus* ſive *anti-ſcorbuticus;*

III. Si cum manna calabrina aut cum reſina jalappii, *Æthiops purgans;*

IV. Si cum gummate juniperino, vel cum ſale ammoniaco, *Æthiops diureticus;*

V. Demum ſi cum oculis vel pulvere cancrorum fluviatilium, aut teſtis oſtreorum, *Æthiops alkaliſatus* vel *abſorbens* appellatur.

Poſſunt Æthiopes illi varii varie exhiberi debita congruaque doſi, prout diverſis ſatisfaciendum eſt indicationibus, ſed tamen Medicos monitos ve-

velim; in præparationibus hujuſcemodi Mercurii guttas ſolo tritu male coercitas, calore interaneorum facile denuo coire & reviviſcere, atque ab ingreſſu in chylifera vaſa præcluſas tum mole, tum pondere, cum fæcibus ex toto ferme excludi, unde fit, ut præparata iſtiuſmodi, quantiſcumque celebrentur laubibus, conceptam ſpem non raro fruſtentur, ac nullam vel minimam efficaciam plerumque præſtent.

IV.

*Panacea N....* de la Brune, *qua uti ſolent in regio Veteranorum Infirmorumve Militum Hoſpitio*, *vulgo* l'Hotel Royal des Invalides.

℞. *Mercurii ex cinnabari redivivi* q. v. *ex grat.* lib. j. ſuperfunde in matratium quo continetur, ſpiritus nitri optimi æquale pondus. Digerantur una balneo arenæ, donec Mercurius diſſolutus ſit. Fiat tunc balneo eodem ſed intenſiore evaporatio ad ſiccitatem uſque.

Maſſa, quæ reſidua eſt, miſceatur cum vitrioli ad alborem calcinati & ſalis marini decrepitati *ana* lib. j. Omnia una conterantur in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, vel in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo, ac in matratium indita ſublimentur ex arte balneo arenæ.

Cryſtallina materies, quæ matratii lateribus adhæret ſublimata, e diffracto matratio exempta & caute ſecreta tum a fæcibus, quæ infra, tum a volatiliore & farinaceo polline, quod eſt ſupra, denuo ut prius conteratur cum libra j. ſalis marini decrepitati, & vitrioli ad ruborem calcinati libra ſemiſſe, mixtaque materies in atterum matratium indatur igne arenæ iterum ſublimanda.

Tunc fracto rurſus matratio cryſtallina materies a fæcibus & a polline utrimque ſecreta conteratur cum libra una ſalis marini decrepitati, ſed ſine additione ullius vitrioli, ac deinde fiat ex artis legibus ſublimatio tertia, ſic deinceps pari methodo quater repetendo, toties addito eodem ſalis marini decrepitati pondere, donec materies jam ſepties ſublimata ſola tandem conteratur & ſublimetur ſola octava vice, ſine ullo ſale marino.

Sublimatus Mercurius corroſivus, qui ea ratione confectus fuerit, in partes duas æquales dividatur. Sit. *v.g.* pars una dimidia librarum duarum, quæ in pulverem contrita in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, mixtaque cum libra una reguli antimonialis pariter contriti, diſtilletur ex retorta igne reverberii gradatim intendendo, donec prodeat in recipiens aqua ſemi-plenum Mercurius ex ſublimato redivivus, qui probe eluendus eſt & exſiccandus.

Parti alteri dimidiæ ſublimati corroſivi, quæ ſepoſita ſupereſt, & quæ libras duas ſive uncias 24. æquat pondere, addantur partes duæ tertiæ Mercurii illius ex ſublimato redivivi, nempe unciæ 16. & omnia ſimul tam

accurate conterantur in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, ut Mercurii vivi ne mica quidem ulla ſuperſit conſpicua.

Inde maſſa illa, quæ ex Mercurii vivi & ſublimati corroſivi connubio coaleſcit, ſublimetur ex arte, ſublimataque ſemel materies a fæcibus & a polline prius ſecreta ac in pulverem contrita ſublimetur iterum iterumque novies repetendo.

Demum materiei ultimo ſublimatæ & tenuiſſime contritæ ſuperfundatur ad altitudinem trium digitorum ſpiritus vini aromaticus, hoc eſt quocum aromata, ut cinnamomum, macis, caryophylli &c. infuſa fuerint, ac procurata per dies aliquod digeſtione balneo arenæ abſtrahatur & deſtilletur ex cucurbita ſpiritus vini, aut maſſa quæ in fundo cucurbitæ ſiccata ſupereſt & quæ panaceam mercurialem conſtituit, ſervetur in vaſe vitrea diligenter obturato.

Ex illa panacea tenuiſſime lævigata fiunt cum gummi Tragacanthæ in aqua roſarum ſoluto pilulæ, quarum graviſſimæ grana quatuor pondere non ſuperent. Hujuſce panaceæ doſis eſt a gr. xij. ad xx. vel xxx. quotidie iterando, dum ptyaliſmus cieatur, vel proxime inſtet.

Miris laudibus extollitur id panaceæ genus, quaſi adverſus morbos omnes venereos præſtantiſſimum. At vero vix capio quo nomine præferendum ſit panaceæ vulgari, quæ compendioſiore quidem proceſſu præparatur & minus operoſo, ſed tamen haud ita diſſimili. Quin potius vulgarem illam panaceam iſti anteferendam eſſe cenſerem, ideo quod blandior ſit, utpote in qua conficienda unciis ſex ſublimati corroſivi permiſceantur unciæ quatuor cum $\frac{1}{2}$ Mercuri vivi, cum e contra in iſta præparanda unciis ſex ſublimati corroſivi addantur tantum unciæ quatuor Mercurii, unde acida & corroſiva ſublimati ſpicula minus infringi manifeſtum eſt.

## V.

### *Modus ſaturandi præparatis Mercurialibus ptiſanam ſudorificam, aut aliam cujuſcunque generis.*

Licet Mercurius ſublimatus dulcis ſeu Aquila alba, & panacea mercurialis vulgo credantur in aqueis fluidis indiſſolubiles, certa tamen experientia compertum eſt utramque illam Mercurii præparationem iterata ebullitione in ptiſana ſudorifica ex decoctis lignis Cuaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ; vel in alia quavis ſequenti artificio in totum diſſolvi.

℞. *Sublimati dulcis vel panaceæ mercurialis* ℥ j. *v. g.* Lævigetur tenuiſſime ſupra porphyriten, deinde inijciatur in ollam in qua bulliant lib. ij. ptiſanæ ſudorificæ, vel alius cujuſcumque.

Poſtquam ebullierint per unum horæ quadrantem, olla ab igne removeatur, ut ptiſana tepeſcat, & pars ſublimati dulcis aut panaceæ, quæ ſoluta

luta non eſt, fundum petat. Dein decantata ptiſana ſublimatus dulcis vel mercurialis panacea, quæ ſuperſunt in fundo, exſiccentur, lævigentur denuo ſupra porphyriten, ac ptiſanæ iterum ebullienti diſsolvenda committantur, par methodo deinceps ter quaterve repetendo, donec ne mica quidem præparatorum Mercurialium in fundo ſubſidat.

Poſsunt ea methodo ptiſanæ quævis, maxime vero hydroticæ, præparatis Mercurialibus ad certum uſque gradum ſaturari, unde facile fururum eſt ut hauſtu ſolo ptiſanæ hujuſcemodi ptyaliſmus facile moveatur. Sed ea ratio medendi lui venereæ ad legitimum inunctionum mercurialium uſum minime comparanda eſt, quem conſtat certiorem, efficaciorem, exploratiorem eſse, ac minoribus ſimul paucioribuſque periculis obnoxium.

## VI.

*Mercurius violaceus diaphoreticus, ſive Flores ammoniaco-mercuriales.*

℞. *Æthiopis mineralis per deflagrationem parati* q. v.

Adde *aquale pondus ſalis ammoniaci*, & una in pulverem contere.

Maſsa in matratium vitreum indatur, cujus duæ partes vacuæ ſint. Fiat ſublimatio ex arte balneo arenæ.

Pars violacea a fæcibus & a cryſtallis pellucidioribus quæ ſuperiora occupant, caute ſeparetur, & ſervetur in vaſe vitreo obturato.

Conſtat illa Mercurii præparatio ex partibus tenuioribus Æthiopis mineralis, quæ una cum integrantibus nonnullis ſalis ammoniaci atomis ſublimatæ ſunt, unde virtus illius antivenerea & diaphoretica.

Efficax eſt ille Mercurius, quoties virus venereum corrigendum eſt, liquefacienda limpha ſpiſſior, ac diaphoreſis promovenda ſine ptyaliſmi periculo. Præſcribitur a gr. x. ad gr. xx. in bolis vel pilulis, ut cætera Mercurialia.

## VII.

*Solutio Mercurii per deliquium, quæ cum ptiſanis quibuslibet admiſceri poteſt.*

℞ *Sal. ammoniac. q. v.* ex. cauſ. ℥ ij. Conteratur in tenuiſſimum pollen in mortario marmoreo cum ligneo piſtillo.

Contrito adjice guttatim *Mercurii crudi* ℥ j. tandiu una ſimul tere, donec Mercurius extinctus & cum ſale ammoniaco intime ſubactus in pulverem ſubfuſcum abierit.

Pulvis ſuperimpoſitus marmori declivi permittatur ſenſim colliqueſcere in cella vinaria, ſubjectoque vaſe excipiatur liquor in quem convertitur, in cujus fundo conſpicuæ ſunt nonnullæ Mercurii guttæ in priſtinam formam redintegratæ.

Decantato liquore qui ſupernatat, Mercurius in fundo ſuperſtes cum novo ſale ammoniaco denuo conteratur, pulviſque inde confectus deliquio denuo exponatur eadem methodo qua prius.



Digitized by Google

Deinde liquore in quem convertetur iterum decantato Mercurius, ſi quis etiam tum ſuperfuerit, cum ſale ammoniaco tertium conteratur ac tertium exponatur deliquio, eadem toties repetendo, donec tota adhibiti Mercurii uncia in liquorem pellucidum una cum adhibito ſale ammoniaco abierit.

Poteſt ea Mercurii ſolutio ptiſanis quibuslibet, *v.g.* ptiſanæ ſudorificæ affundi doſi idonea, atque ore exhiberi ſine noxa, imo plerumque non ſine emolumento, haud diſpari methodo ac ptiſana eadem præparato quovis Mercuriali per ebullitionem ſaturata, ut ſupra dictum eſt *Articulo V.* At vero pari quoque ſucceſsu, hoc eſt numquam ſatis certo, & fere numquam ſatis efficaci, atque adeo qui legitimæ Mercurialium inunctionum adminiſtrationi plurimum concedat.

## VIII.

*Medicamina anti-chœrodica, quibus utebatur non ita pridem Empiricus quidam nomine* Rotrou, *& quæ ejuſdem nomine etiamnum circumferuntur.*

### I.
### TINCTURA AURIFICA.

℞. *Nitri fixi* lib. iij. *ſolvendas in aq. bullientis* lib. iv.
*Antimonii optimi & puriſſimi* lib. iij.

Antimonio in pulverem contrito, ac in cucurbitam vitream immiſso ſuperaffundatur ſolutio nitri fixi: Cucurbita occludatur appoſito vaſe vitreo quod occurrat. Digerantur omnia per octiduum balneo arenæ, cujus calor identidem eo uſque intendatur, ut materia ebullitioni proxima fiat. Tranſacto octiduo recluſiſque vaſis filtretur tinctura charta emporetica, & ſervetur ad uſum in vaſe vitreo.

Hæc tinctura, quæ a Rotrou *Aurifica* dicebatur, ſummę fœtet, convenitque proxime cum decocto illo ſcoriarum, quæ in conficiendis regulis antimonialibus ſumma petunt, ex quo paratur affuſo aceto *ſulfor auratum antimoniale*.

Hujuſce tincturæ aurificæ doſis eſt a gutt. x. ad xxx.

### II.
### ELIXIRIUM AURIFICUM.

Calci antimonii, quæ in cucurbita ſupereſt ex præcedente operatione, ſed prius exſiccatæ affundatur ſpiritus vini rectificatiſſimus ad ſuperemineentiam quinque vel ſex digitorum. Inde oppoſito ad cucurbitam occurſionis vaſe, fiat circulatio balneo arenæ moderato per menſem unum. Poſthinc recluſis vaſis decantetur tinctura in vas vitreum probe obturandum.

Affun-

Affundatur iterum ſpiritus vini calci eidem antimonii ad ſupereminentiam quatuor digitorum, fiatque ſimilis materierum digeſtio balneo arenæ, donec nova tinctura elicita fuerit, quæ cum priore pari methodo miſcenda eſt.

Hinc diſtillatione ex cucurbita abſtrahatur balneo arenæ pars dimidia vel partes duæ ſpiritus vini: Quod ſupererit in fundo cucurbitæ erit *Elixirium aurificum* quod quæritur, minus fœtens quidem quam tinctura, at vero minus quoque efficax. Hujus doſis eſt a guttis xx. ad LX. in vehiculo appropriato.

Hocce Elixirium mera eſt tinctura ſulfuris aurati antimonii, ſpiritu vini proſecta.

III.

## PULVIS LIQUANS.

℞ *Reguli antimonii optimè præparati & in pulverem triti*,
Ac *Nitri purificati & in pulverem ſeorſim redacti* ana lib. j ß.

Mixtis ambobus illis pulveribus fiant ex arte projectiones cochleatim in crucibulum igne candens, finitiſque projectionibus materia ſex horis calcinetur.

Poſtea educta materies in pulverem redigatur dum calet, & per ſetaceum trajecta contineantur in vaſe vitreo probe obturato, ne concepto humore colliqueſcat.

Libræ cuilibet hujuſce pulveris ſuppoſito igne tepide calentis affundantur guttatim aquæ ſpirituoſæ cinnamomi ℥ vj. ſemper agitando dum aqua affuſa penitus exhalaverit.

Præparatus ea ratione pulvis ab Antimonio diaphoretico non loto vix differt. Dicebatur a Rotrou *pulvis* ſuus *liquans*, quocum miſebat ille pulverem putaminum ovorum probe lævigatum, quem *pulverem alkalinum* appellabat.

Puerulis quidem primis diebus exhibebat pulverem liquantem ad grana iij. bis in die, & pulverem putaminum ovi ad gr. ij. Adultis vero priorem pulverem ad gr. vj. alterum ad gr. v. in utriſque doſim ſucceſſive deinceps augendo.

IV.

## PILULÆ ALEXITERIÆ SEU POTIUS PURGANTES.

℞. *Nucleorum Indicorum, ſive granorum Tilli a putaminibus mundatorum* lib. j ß.

Conterantur in paſtam tenuiſſimam in mortario marmoreo cum ligneo

piſtillo, ex qua paſta denſo linteo concluſa oleum quod ineſt fortiter exprimatur.

Deinde paſta conteratur iterum ſuperaffuſis guttis aliquot ſpiritus ſulfuris per campanam diſtillati, iterumque ex contrita exprimatur ſuperſtes oleum, ſic deinceps repetendo donec oleum omne expreſſum eſſe videatur.

Tunc paſta exſiccetur aere libero, exſiccata in pulverem extenuetur, ac per ſetaceum trajiciatur.

Trajecti pulveris ℥ j. adjiciantur radicis Viperinæ ſeu Contrayervæ virginianæ in pulverem redactæ ℥ iv. Tartari albi in pulverem contriti ℥ j. Omnia probe invicem commiſta in vaſe parum alto ſed oris latioris, quod ſuperextenſa tenui tela obducatur, per unum aut alterum menſem exponantur aeri libero, in loco quo ſolares radii non attingant, omnia ſæpius in die ſuccutiendo. Quo diutius pulvis ille aeri exponitur, eo mitior fit.

Ex illo pulvere cum affuſis guttis aliquot vini Hiſpanici diluto fiunt pilulæ ſive boli exigui granorum ij. vel iij. qui in aere ſiccantur & in vaſe vitreo clauſo ſervantur ad uſum.

Vis cathartica granorum Tilli reſidet potiſſimum in oleoſa parte; quamobrem oleo diligenter expreſſo amurca, quæ ſupereſt, multo minus acris eſt; caute tamen velim ut adhibeatur, & in illius remedii uſu præ cæteris ſupra propoſitis ſumma requiritur in Medico prudentia.

Doſis eſt a gr. ij. ad gr. xvj. cum conſerva qualibet aut ſirupo quovis. Minima illa doſi, a qua ſemper incipiendum eſt, blande purgat, & quidem ita blande, ut remedii efficacia promovenda ſit die eadem enemate purgante, vel die inſequente cathartico quodam ore exhibito.

Quacumque die remedium adhibetur, diæta eadem ſervanda eſt, ac ſi catharticum aſſumptum fuiſſet: Scilicet poſt horam tertiam juſculum leve exſorbendum eſt, totaque die tepide & largiter potandum eſt.

## V.
## PRÆCEDENTIUM REMEDIORUM ADMINISTRATIO.

I. Præmittitur præparatio temperamento ægrotantis idonea; nempe ſecta vena purgatoque corpore iterantur per dies aliquot apozemata temperantia & diluentia cum humectante diæta.

II. Exhibentur pilulæ purgantes ad gr. j. ij. vel iij. mane jejuno ventriculo, cum ſolito purgantium regimine, ac ſi alvum ſatis copioſe non moveant, enema purgans veſperi injicitur.

III. Exhibitio pilularum iteratur initio quarto vel quinto quoque die; deinde octavo, decimo quinto, imo trigeſimo tantum.

IV. Do-

IV. Doſis pilularum qualibet exhibitione augetur, ſed caute & pro ratione effectus præcedentibus exhibitionis.

V. Si pilulæ alvum ſatis non ſubducant, opus erit die ſequente potionem purgantem ſed blandam propinare.

VI. Diebus ab exhibitione pilularum vacuis adhibebitur pulvis liquans ad grana iij., cum ij. granis putaminum ovorum pulveratorum in infantibus: Ad grana vj. cum granis v. eorumdem putaminum in pueris duodecim annorum, quæ conſerva aut ſyrupo quovis, vel pulpa pomi cocti excipiuntur & in boli formam componuntur.

VII. Pulvis ille uſurpatur bis in die mane jejuno ventriculo, & quarta hora poſt prandium; imo etiam, ſi morbus urgeat, poterit exhiberi tertium tribus horis poſt cœnam.

VIII. Quoties iterabitur uſus pilularum, de quibus ſupra, toties doſis pulveris liquantis & pulveris alkalini augenda granis aliquot pro gradu morbi, aut effectu quem jam præſtiterint.

IX. Poſt devoratum pulverem liquantem exſorbendus vice qualibet hauſtus ptiſanæ, vel levis decocti carnis vitulinæ; vel quod præſtat, decocti radicis Chinæ.

X. Diebus iiſdem exhibebitur quotidie bis in die, nempe poſt prandium & poſt cœnam tinctura aurifica ad gutt. xij. vel xv. aut elixirium aurificum ad gutt. xx. vel xxv. in cochleari vini vel levis decocti radicis Chinæ.

XI. Licet remedia illa quocumque tempore intermittere, ſi ita e re eſſe videatur.

XII. Si ſit remediorum ceſſatio, utile eſt pro nota ægrotantis temperatura vel aquas minerales chalybeatas, ut Forgenſes aut Paſſiacas, vel lac aſininum aut caprillum præſcribi.

XIII. Quin imo ſi ita lubeat, poterit uſus illorum remediorum cum uſu aquarum mineralium aut lactis conjungi, modo eo die, quo pilulæ purgantes exhibentur, remediis aliis interdicatur: Cæteris vero diebus pulvis liquans pomeridianis & veſpertinis tantum horis exhibeatur, maxime ſi lac uſurpetur.

XIV. Quod ſi qua fuerit luis venereæ ſuſpicio, nihil obſtat quominus anti-venerea cum remediis propoſitis copulentur; nempe aquila alba cum pilulis, & panacea mercurialis cum pulvere liquante, ea, qua par erit, doſi.

XV. Pari modo, ſi opus eſſe videatur, poſſunt cum pilulis purgantibus, aut liquante pulvere remedia alia quævis tuto ſociari, ut agaricum trochiſcatum, trochiſci alahandal, ſcammonium, jalappium, rhabarbarum, hipecacuanha &c. ea doſi, quæ ægrotantis ætati & viribus, morbique naturæ & intenſioni idonea ſit.

XVI. Tan-

XVI. Tandem in glandulas ſtrumoſas ſi quæ ſint ulceratæ vel fiſtuloſæ, debet tinctura urifica vel elixirium aurificum ſiphone injici aut linamento apponi, ut calli reſolvantur, fungoſæ carnes colliqueſcant, renovataque ulceris facies ad cicatricem deducatur.

IX.

*Aqua Rabelii, ſic ab Empirico quodam dicta, cui* Rabel *nomen fuit.*

℞ *Olei vitrioli rite præparati* p. j.

*Spiritus vini rectificati* p. iij.

Oleo vitrioli in matratium infuſo ſuperaffunde ſenſim ſpiritum vini. Inſere recipiens quod occurrat ad circulationem, quæ initio ſolo calore effervеſcentis olei vitrioli, deinde leniſſimo igne arenæ perficitur. Diſtilletur tandem materia igne arenæ, & ſic proſicietur aqua Rabelii.

Aqua illa conducit ad hæmorrhagias quaſcumque ſiſtendas, etiam internas, modo ab inflammatione vacent. Utilis eſt quoque in febribus ardentibus. Inſtillatur guttatim vehiculo convenienti ad gratam aciditatem.

Admiſcetur etiam cum ſucceſſu ptiſanis refrigerantibus, quæ initio gonorrhϾæ præſcribuntur, maxime ſi dyſuria nimis diſcruciet.

X.

*Tinctura Ambræ griſeæ cum aqua Rabelii, ſeu oleo vitrioli dulcificato.*

℞. *Ambræ griſeæ in pollen redactæ* q. v. *v. g.* ʒ ij.

Immitte in matratium oblongioris colli, ſuperaffunde aquæ Rabelii ad ſupereminentiam unius digiti. Fiat digeſtio ſupra calidos cineres, donec liquor colore ſaturatus ſit.

Tunc decanta, novam affunde aquam Rabelii, affuſam digere cum ſuperſtite ambra, digeſtamque cum priore miſce, ac in vaſe vitreo obturato ad uſum ſerva.

Illa tinctura in gonorrhœa habituali & contumaci ore exhiberi poteſt bono ac felici exitu ad doſim quatuor, ſex, octo decemve guttarum in vehiculo quovis ſub forma hauſtus, vel cum pulvere liquiritiæ & conſerva roſarum ſicca ſub forma boli, ut mihi conſtat auctoritate & exemplo eruditi & cordati Viri.

Poſſunt arte ſimili, neque diſpari admodum ſucceſſu cum aqua eadem Rabelii elici tincturæ e myrrha, lacca &c. quæ ad eamdem ſcopum utiles eſſe poſſunt ſimili methodo.

XI.

*Aqua Menthæ (a) Quercetani ad gonorrhœam fœtidam & virulentam, atque etiam inveteratam præſtantiſſima.*

℞ *Pulveris Methæ ſiccæ,*

*Dictamni,*

*Radicis ireos Florentinæ* ana ℥ j.

(a) Pharmacopœa Dogmaticorum reſtituta Joſephi Quercetani. *cap. 7. De aquis.*

*Pul-*

*Pulveris ſeminum Agni caſti*,
*Rutæ*,
*Lactucæ* ana ʒ j
*Terebenthinæ Venetæ* ℥ iv.
*Vini albi* ℥ xx.

Hæc omnia injiciantur in alembicum & per balneum vaporoſum diſtillentur

De hac aqua exhibe mane duo cochlearia per aliquot dies præmiſſa convenienti ſeu mercuriali aliqua purgatione. Hanc centies expertus ſum, *inquit Quercetanus*; conducit etiam ad ulcera renum.

XII.

*Lapis medicamentoſus, vulgo* Crollii *dictus*.

℞. *Aluminis rupei*.
*Lithargyrii auri*,
*Boli armenæ*,
*Ceruſſæ* ana ℥ j.
*Colcotharis vitrioli* ℥ iv.

In pulverem contrita bulliant in acet. q. ſ. ad conſiſtentiam lapidis.

Hujus ʒ ij. liqueſcant in ℥ viij. decocti radicis althææ, vel infuſi ſeminis lini, unde tepide f. injectio ad ℥ j. quotidie in urethram vel in vaginam ad reliquias gonorrhϾ habitnalis exhauriendas. Cave tamen ne quid virulenti cohibeatur quod tragœdiam renovare poſſit, quocirca præſtat fere ſemper a male tuto remedio abſtinere.

Proſtant in diſpenſariis alliæ lapidis illius præparandi formulæ non parum diverſæ, ſed quæ ideo videntur rejiciendæ dum lapidis ſolutio in urethram injicienda eſt, quod lapis iis metodis præparatus acrior ſit.

XIII.

*Pilulæ de* (*a*) *Creta Palmarii*.

(*a*) *In Pharmacopæa Bateana*.

℞. *Aloes optimæ* ℥ j.
*Cretæ albiſſimæ*,
*Succini albi*,
*Gentianæ*,
*Myrrhæ*,
*Radic. Fraxinellæ* ana ʒ j
*Mithridatii* ℈ iv.
*Terebinth. lotæ* ʒ ij.
*Syrupi de althæa q. ſ.* ut fiat maſſa.

„ Sunt qui addunt Calomelanos ℥ ß. vel ʒ vj. Dentur ad ℈ ij. vel ʒ j.
„ hora ſomni omni nocte per dies 15. Ad gonorrhœam curandam nihil
„ æquale. Idem præſtant in profluvio albo mulierum.

*Pul-*

Digitized by Google

### XIV.

*Pulvis aſtringens, vulgo* de Verny *dictus, ab Empirico quodam nomine* Verny.

℞. *Aluminis rupei,*
*Ceruſſæ,*
*Terræ ſigillatæ Bleſenſis,*
*Cretæ Brianconenſis,*
*Vitrioli tum viridis, tum cærulei* ana partes æquales.

Cochleatim in crucibulum candens projiciantur, calcinentur uſque dum ex cæruleo albeſcant. Maſſa in pulverem conteratur in mortario vitreo vel marmoreo & in vaſe vitreo bene obturato ſervetur ad uſum.

Pulvis ille diluitur in vehiculo conveniente, *v. g.* in aqua ſtillatitia roſarum, plantaginis &c. vel in decocto radicis althææ, nymphææ &c. vel in ſero lactis, aut in emulſione cocta &c. a gr. xv. ad ℈j. pro unica injectione. Sed de illius uſu dictum volo, quod modo de uſu lapidis medicamentoſi.

### XV.

*Balſamum, quod vulgo* Chalybis *dicitur.*

℞. *Aquæ Fortis duplicis,* ℥ iij.

Aciculas ex puro chalybe confectas, quas ex modo quo diſſiliunt dignoſcere facile eſt, aliquot injice, donec ebullitio minima fiat.

Adde tunc *olei olivarum optimi* ℥ iij. vel iv. Confundantur omnia donec in unguenti vel balſami ſpeciem coeant. Ubi refrixerint aqua iterato elue, ut dulceſcant.

Balſamum illud utile eſt ad carnes fungoſas abſumendas in concroſis ulceribus. Poteſt autem vis illius corrodens infringi ſi lubuerit, repetita pluries ablutione, qua acida ſpicula aquæ fortis exterguntur.

### XVI.

*Unguentum (a) ad Strumas.*

℞. *Radicis Bryoniæ bene nutritæ* lib. ß.

Seca in talleolas minutiſſimas, frige in lib. iij. olei olivarum, ſi fieri poſſit, inſulſi.

Colatur. add. *Terebinthinæ* lib. ß.
*Ceræ* ℥ v.

Vaſe remoto ab igne f. unguentum in panno lineo ſtrumis apponendum bis in die.

Laudatur in eumdem finem unguentum Digitalis, cujus præparatio proſtat in pleriſque diſpenſariis.

(a) Zacutus Luſitanus, *Praxeos Medic. admirand. Lib.* 1. *Obſervat.* 101.

*Opiata*

XVII.

*Opiata (a) ad dentes firmandos, ac gingivas detergendas.*

℞. *Pulveris folior. Aquilegiæ,*
*Salviæ criſpæ,*
*Et Menthæ* ana ʒij.
*Nucis moſchatæ,*
*Myrrhæ,*
*Et aluminis rupei* ana ʒ ij ß.
*Mellis Narbonenſis* lib. ß.

(a) Daniel Sennertus, *Operum Lib. III. Part. 5. Sect. 2. Cap. 7.*

Miſcantur omnia ſimul cum melle igne leni calefacto atque una diu agitentur & ſubigantur, ut intime commiſceantur.

Hæc opiata ſuper vittam linteam diducta fungoſis, ulceratis, putreſcentibus gingivis admovenda, & admota per horas aliquot, imo tota die continenda, donec ſuppuratæ & deterſæ gingivæ conſaneſcant.

DE-

Digitized by Google

# DE MORBIS VENEREIS.

## LIBER QUINTUS.

### Index Chronologicus Auctorum, qui de Lue venerea ſcripſerunt ab ingreſſu morbi ad exitum uſque ſeculi decimi ſexti, cum brevi plerumque Operum Analyſi & Epicriſi.

SEQUENTEM indicem Scriptorum, quæ de Morbis venereis in hunc diem edita ſunt, ſeu Chronologicam Bibliothecam Auctorum qui hanc materiam tractavere, utilem fore duxi, ut (a) uno quaſi intuitu inſpicere liceat quid de luis illius origine, natura, remediis varie ſenſerint diverſis temporibus, quid in promovenda illius curatione a ſingulis præſtitum ſit, uno verbo ex quibus ambagibus, & quorum potiſſimum opera hujus therapeia, qualis nunc uſu viget, ad eum perfectionis apicem pervenerit, quo nunc ſtare videtur.

(a) Vide *Præfationem.*

Sed hæc omnia Lectorum judicio permitto. Id unum dumtaxat poſtulo petoque, ut concedatur inde conſectaria aliquot eruere, quæ manifeſta rerum evidentia confirmari credo, & quæ a nemine, ſi ad rem ipſam velit attendere, negari poſſe confido.

I. Luem veneream morbum novum eſſe, qui Europæ primum incubuerit circa annum 1494. cum ante de hoc argumento ſcripſerit nemo, ab eo tempore plurimi.

II. Luem

Digitized by Google

II. Luem veneream in Italia primum (*) apparuiſſe, ſaltem palam & aperte, cum Medicorum omnium primi, qui de lue venerea ſcripſere, Itali ſint, vel ſaltem in Italia arte medica inſtituti: quibus verbis deſignari volo Germanos, aliquot Medicos, quorum extant Opuſcula quædam antiquiſſima de Morbis venereis, ut Joannem Vveidmann, Simonem Piſtorem, Martinum Polichium, Joſephum Grundbeckium. Conſtat enim artis medicæ tirocinium ab illis poſitum fuiſſe in Academiis Italiæ ac præſertim in Patavina, unde primam hauſerunt horumce morborum notitiam.

III. Deinde veneream luem in Hiſpanias Galliaſque citius prorupiſſe, quam in ullam cæterarum Europæ regionum, cum Hiſpani Gallique Medici poſt Italos antiquiſſimi ſint Europæorum, qui de morbis venereis diſſerverint.

IV. Videri luem eamdem in Angliam, Germaniam, cæteraque Europæ Regna, quæ ad Septemtriones ſita ſunt, ſerius irrepſiſſe, cum ex illis regionibus Scriptores, a quibus hoc argumentum tractatum ſit, tardius prodierint.

V. Demum, qui de Morbis venereis ſpeciales Tractatus ſcripſerint, numero plures eſſe, ſi Peſtem & Febrem peſtilentialem excipias, quam qui de ulla alia quavis ægritudine, etiam ab omni ævo cognita: Neque mirum videri cum a primo invaſionis tempore nullus alter morbus extiterit, qui frequentior, gravior, difficiliorque fuerit, atque adeo dignior ſtudii Medicorum materies. Epiphanius Ferdinandus jam ætate ſua, (a) hoc eſt circa annum 1620 octoginta Auctores recencebat qui de Morbis venereis diſſeruiſſent. Ipſe nunc plures novi quam centum ſeptuaginta quinque in ſequentibus nominatim enumerandos; neque tamen confido omnium notitiam habuiſſe.

(a) In Hiſtoriis Medic. *Hiſt.* 17.

## SECULUM DECIMUM QUINTUM.

VIDENTUR omnia primis luis venereæ temporibus, exeunte ſcilicet ſeculo decimo quinto & ineunte decimo ſexto, novitatem tum morbi, tum methodi morbo medendi palam atteſtari, theoria nempe, quæ dubia erat, incerta, diſcors; therapeia, quæ infida, male tuta, temeraria; ſumma medentium titubatio, & ægrotantium diffidentia; demum Agyrtarum & Empiricorum celebritas & arrogantia, ut qui jactatione & favore populari numquam magis valeant, inſolentius numquam

(*) Prius viſa fuerat in Hiſpania poſt primum Columbi reditum ab Inſula Hiſpaniola. Sed inter paucos. Vide ſupra. *Lib.* 1. *Cap.* 10.

quam ſuperbiant, de ſe magnificentius numquam ſentiant, quam ubi doctis, providis, cautis & uſu peritis Medicis aqua hæret maxime.

I. Tunc ſane ignorabatur morbi natura, quem cenſebant alii novum eſſe & veteribus Medicis incognitum; quem alii contra contendebant ab omni ævo & viſum & obſervatum fuiſſe, ſed in eo parum ſecum concordes, quod diſputarent ad quodnam morbi genus, an ad lepram ſeu elephantiaſim, impetiginem lichenaſne referendus eſſet.

II. ignorabatur morbi cauſa, quam varii varie arceſſebant ab influxu ſyderum, a pluvioſa & humida aeris intemperie, a carne humana militibus in annonam præbita, ab elephantiacorum ſanguine cum vino confuſo, a meretrice quæ leproſo cuidam ſui copiam pretio fecerat; demum a contubernio, quod Hiſpani milites nautæque cum barbaris mulieribus inſolenti ea lue infectis habuerant in Inſula Hiſpaniola.

III. Ignorabatur propagationis modus, cum crederetur ab aliis quidem morbum ſponte tantum corpori aeris intemperie, alimentorum vitio, diætæ errore &c. ab aliis vero contagione tantum diffundi ab ægris in ſanos; demum ab aliis & ſponte contrahi, & contagione ſimul propagari; quæ poſtrema opinio diu viguit.

IV. Ignorabatur tandem therapeia morbi, ut cui curando non adhibebantur niſi purgantia, diluentia, temperantia, ad ſummum balnea in aqua tepida, ſtuffæ in furno, illitiones ex aromaticis, aliaque hujuſce generis ſexcenta, quæ therapeiam illorum methodicam complebant, & quæ morbo profligando plane imparia erant.

V. Sed cum dura neceſſitas remediorum inventrix & magiſtra eſſe ſoleant, contigit non multo poſt intervallo ut Empiricorum exemplo frequentaretur uſus illitionum mercurialium, & exemplo Indigenarum Americæ increbreſcerent decocta lignorum Guaiaci & Saſſafras, radicumque Chinæ & Sarſæ-parillæ, ex quo tempore gemina ſalutis via Syphiliticis oblata eſt, nempe ptyaliſmum vel ſudationem experiri. Ut autem neutra methodus ſua carebat utilitate, ſic etiam neutri ſua deerat noxa: Altera perículoſa erat, inefficax altera, unde acriter diuquæ diſceptatum fuit utra utri præferenda eſſet.

VI. Per idem tempus uſurpabantur ab Empiricis & Agyrtis pleriſque duo alia remediorum genera, ſed quæ apud cordatos proboſque Medicos magnopere infamabantur; *ſuffumigia* nempe, quæ perículoſa ſi ex cinabrio, quæ venenata erant ſi ex auripigmento parabantur; & *præparata quædam mercurialia* ore exhibenda, ut pulvis ruber Joannis de Vigo aut pulvis angelicus Nicolai Maſſæ, qui pulveres ambo deleteriæ virtutis ſunt, qui cum Mercurio præcipitato rubro apprime conveniunt ambo, imo qui præcipitato illo rite præparato acriores ſunt.

1495. MARCELLUS, Cumanus, videtur Cumis natus, in urbe Campaniæ non

non incelebri. Si vera conjicio, ignoratur ipſius nomen, nam *Marcellus* prænomen eſt, ſed id in Auctoribus hujuſce ætatis haud rarum fuit. Ut ut ſit, conſtat illum Medici & Chirurgi Caſtrenſis officio functum fuiſſe anno 1495. apud Duces exercitus Veneti, qui cum copiis aliis fœdere conjunctis non dubitavit Carolum VIII. Francorum Regem Neapoli in Galliam redeuntem ad Forum novum prælio laceſſere ſed infelici, die 6. Julii, anno quo ſupra; unde liquet hunc Auctorem occulatum atque adeo perquam idoneum teſtem fuiſſe eorum, quæ tunc temporis in primo naſcentis luis ingreſſu contigere.

Medicas autem Mercelli illius obſervationes, quæ diu latuerant, ac ceptas debemus Georgio Hieronymo Velſchio, Medico Auguſtano doctiſſimo, cujus ſtudio Auguſtæ Vindelicorum editæ ſunt *in* 4. *anno* 1668. cum Obſervationibus Jeremiæ Martii, Achillis Glaſſeri, Joannis Udalrici Rumleri. Hieronymi Reuſneri, & ipſiuſment Velſchii.

Proſtat ibi obſervatio ſequens, ordine quarta, qua veraci quidem ſed rudiore ſtylo naſcens lues venerea graphice deſcribitur.

Anno 1495. in Italia, ex uno influxu cœleſti, dum me recep i in Caſ-" tris Navarræ cum armigeris Dominorum Venetorum (Legendum *No-*" *varræ*, nam compertum eſt Hiſtoricorum teſtimoniis partem copiarum Venetarum a Foronovana pugna ſuppetias iviſſe Ludovico Sfortiæ Mediolanenſium Duci Novariam obſidenti),, Dominorum Mediolanenſium plures armigeros & pedeſtres ex ebullitione humorum me vidiſſe at-" teſtor pati plures puſtulas in facie & per totum corpus, & incipientes" communiter ſub præputio vel extra præputium, ſicut granum milii," aut ſuper caſtaneam (*balanum*) cum aliquali pruritu patientis: Aliquan-" do incipiebat puſtula una in modum veſiculæ parvæ ſine dolore, ſed cum" pruritu; fricabant & inde ulcerabatur tanquam formica corroſiva, &" poſt aliquot dies incurrebant in anguſtiis propter dolores in brachiis" curibus, pedibus cum puſtulius magnis. Omnes Medici periti cum diffi-" cultate curabant. Ego cum flebotamia in ſaphena, aliquando in baſi-" lica procedebam cum digerentibus, purgantibus, tandem unctionibus" in locis neceſſariis, & durabant puſtulæ ſuper perſonam tanquam lepro-" ſam, variolosam, per annum & plus ſine medicinis.,,

Leguntur ibidem aliquot aliæ Obſervationes, quæ ad luem veneream perinde pertinent, ut cariei pudendorum ſeu ulcuſculorum venereorum virgæ *articulis* 21. 70. 72. 73. 75. Phimoſeos aut paraphimoſeos, *articulis* 20. 24. Demum bubonum venereorum, *articulis* 7. 53. 54.

Equidem nullus dubito quin ea mentio bubonum venereorum, quos Marcellus Cumanus a ſe obſervatos refert, videatur prima fronte cum iis pugnare, quæ ſupra dicta ſunt *Lib.* 1. *Cap.* 12. Bubones venereos ſcilicet non prius viſos fuiſſe quam circa annum 1530. Sed advertatur velim (*a*)

[*a*] Velſchius *in Præfatione ad obſervationes Marcelli Cumani.*

Hh *Ob-*

*Obſervationes Marcelli ad oram Chirurgiæ Petri de Argelata, qua utebatur familiariter, adſcriptas fuiſſe* ſine appoſito anno & die, ſi quartam excipias quæ modo adducta eſt; & inde deſcriptas eſſe a Georgio Hioronymo Velſchio, *in cujus manus liber ille ære ſuo pervenerat*, editoſque Auguſtæ Vindelicorum anno 1669. unde tum primum Marcellus innotuit Orbi literario, in quo antea planiſſime ingnorabatur: Quocirca cum nulla ratione liqueat quo anno ſcriptæ ſint Auctoris illius Obſervationes, præſertim modo laudatæ, ubi de bubonibus venereis mentio fit, alienum non videri ſcriptas eſſe poſt annum 1530. cum repugnet nullomodo Marcellum, qui juvenis caſtra ſequebatur anno 1495. inter vivos fuiſſe anno 1530. imo vero tardius: Ac proinde ex illis Marcelli Obſervationibus, ubi bubonum venereorum mentio facta eſt, nihil quidquam poſſe colligi, quod iis adverſetur quæ dicta ſunt ſupra *Lib.* 1. *Cap.* 12.

Porro autem qualecumque judicium feratur de bubonibus venereis, at certe conſtat ſaltem verbum ne unum quidem in illis Marcelli Obſervationibus extare de gonorrhœa venerea, unde videtur egregie confirmari quæ *loco* ſupra *laudato* de epocha gonorrhœæ venereæ primum naſcentis propoſita ſunt.

1497. NICOLAUS LEONICEMUS, Vicentinus, natus (*a*) anno 1428. Medicinam Ferrariæ publice profeſſus eſt 60. annos & amplius, primuſque varia Hippocratis & Galeni Opera Latine interpretatus Commentariis illuſtravit.

*A* (*b*) *pueritia, imo a cunabulis ipſis ad* 30. *annum morbo Comitiali adeo tentabatur, ut cum ad ſe redierat, pertæſus vitæ pene ſibi manus afferre vellet. Sed poſt trigeſimum annum plane eo morbo defunctus eſt.*

*Cibi & vini* (*c*) *maxime abſtinens, ſomnique minimi, præſertim vero veneris continentiſſimus:* Ad extremam ſenectutem pervenit, omnibus membrorum ac ſenſuum officiis integer. Obiit anno 1524. ætatis 96.

Præclare laudatur a Joſepho Scaligero, (*d*) *quod primus Philoſopiam & Medicinam ipſam cum humanioribus Litteris conjunxerit, docueritque homines qui ſine bonis Litteris Medicinam tractant, eſſe ſimiles iis qui in alieno foro litigant.*

Inter cætera, quæ multa ſunt, Opera ſcripſit ad Joannem Franciſcum Mirandulenſem, Concordiæ Comitem, filium Galeoti Pici qui frater erat celeberrimi Joannis Pici Mirandulenſis, Libellum *de Epidemia, quam Itali Morbum Gallicum, Galli vero Neapolitanum vocant*, in quo, ut ipſe ait in Præfatione, inſeruit ſumma capita diſputationis, quæ Ferrariæ paulo ante habita fuerat de morbo Gallico.

Si Antonio (*e*) Scanarolo illius diſcipulo fides, ut ego quidem arbitror, adhibenda ſit, Leonicenus *primus Medicorum Italorum fuit*, adeoque Europæorum omnium *qui de morbo Gallico ſcripſerit.* Et ſane conſtat Li-

(*a*) Mercklinus *in Lindenio renovato.* Baile, *Diction. Critique.*

(*b*) Joſeph Scaliger, *in Epiſtola ad Franc. Vertunianum, data an.* 1575.

(*c*) Petrus Caſtellanus, *in vitis illuſtrium Medicorum.*

(*d*) Ubi *ſupra.*

[*e*] *In Præfatione ſui Operis.*

Libellum, cujus facta eſt mentio, typis Aldi Manutii editum eſſe Venetiis anno 1497. & a Natali Monteſauro impugnatum fuiſſe anno eodem vel initio inſequentis, cum Monteſaurum Scanarolus refutaverit Opuſculo typis excuſo anno 1498.

In Libello ſuo Leonicenus I. ſtatuit, ut *novi Italiæ advenerant olim morbi prioribus ſæculis ignorati*, qua de re teſtem profert Cajum Plinium *Lib. 26. Hiſtor. Naturalis*, ſic *ſimile quoddam ſuo ævo accidiſſe*. „ Jam enim, *inquit Ille*, inſolitæ naturæ morbus Italiam & multas alias regiones invaſit ..... Huic morbo nondum noſtri temporis Medici verum nomen impoſuerunt, ſed vulgato nomine Morbum Gallicum vocant, quaſi ejus contagio a Gallis in Italiam importato, aut eodem tempore & morbo ipſo & Gallorum armis Italia infeſtata .... Cæterum, *pergit Ille*, cogor exiſtimare (neque mihi poteſt in captum mentis aliter pervenire) natam hanc repente labem noſtram ita infeciſſe ætatem, ut nullam ſuperiorem. "

II. De natura quidem morbi fatetur ipſe " non defuiſſe, qui eumdem cum illo putarint, quem Priſci elephantiaſim nominaverunt; ſicuti alii Morbum Gallicum eſſe (*a*) antiquis Lichenas, alii (*b*) Aſaphati, alii (*c*) prunam ſive Carbonem, alii ignem (*d*) perſicum ſive ſacrum exiſtimarunt. " Sed hæc ſingula ſingulatim multis ipſe confutat ſtatuitque " Morbum Gallicum inter epidemias, hoc eſt morbos populatim vagantes debere connumerari, quæ aut divina ira, ut Theologi ſentiunt, aut vi aſtrorum, ut Aſtrologi opinantur, vel ex certa aeris intemperie, quemadmodum Medici arbitrantur, eveniunt. "

[*a*] Herpetes.

(*b*) Tineam ficcam.

(*c*) Anthracem ſive carbunculum.

(*d*) Herpetem *apud Celſum*. Eryſipelas *apud cæteros Medicos Latinos*.

III. Miſſis prioribus opinionibus ultimam ſequitur ſententiam, quæ Medicorum eſt. " Illud ſatis conſtat, *pergit Ille*, eo anno, quo Morbus Gallicus cœpit pullulare, magnam aquarum per univerſam Italiam fuiſſe exuberantiam. Teſtis eſt Roma, quæ prima id malum ſenſit, in qua Tybris ita intumuit, ut tota ſit facta navigabilis. ... Tantis denique imbribus annus ille ubique maduit, ut terris exinde humentibus atque ſtagnantibus minus mirandum ſit æſtivum aerem ad illam veniſſe intemperiem, calidam ſcilicet & humidam, quam Medici atque Philoſophi omnium putredinum matrem eſſe confitentur. „ In ſuæ opinionis confirmationem varia loca adducit ex Galeno & ex Hippocrate *in Lib. Epidemiorum*.

IV. Denique ad Morbi Gallici curationem pauca proponit, nec alia præter venæ ſectionem, purgationem, alterationem humorum ſalſorum, diætam &c. Et ne unum quidem verbum de Mercurialibus addit.

CORADINUS GILINUS, Artium & Medicinæ Magiſter, ſcripſit ad 1597.
Sigiſmundum Ducem Eſtenſem Herculis filium, qui natus anno 1433. obiit anno 1504. *Opuſculum de Morbo Gallico*, quod Epiſtolæ limites vix

 exce-

excedit. Videtur autem ſcripſiſſe anno ipſomet 1497. ex principio Opuſculi, ubi ait: " Cum anno elapſo 1496. morbus quidam ſæviſſimos mortales " quamplurimos invaſerit tam in Italia, quam etiam ultra montes &c.

I. Teſtatur expreſſis verbis „ morbum hunc apud Modernos incognitum fuiſſe, variaſque de eo diſceptationes inter Phyſicos, *hoc eſt Medicos* „ habitas fuiſſe (*Ferrariæ ſcilicet. Vid. quæ de Leoniceno modo dicta ſunt*) & „ haberi, ideoque ſe decreviſſe pro exiguis ingenioli viribus aliquid de eo „ ſcribere quam breviſſime, *eo ſcilicet fine quemadmodum ipſe innuit*, ut „ oſtenderet doctores Medicinæ hanc ægritudinem minime prætermiſiſſe, „ eamque ab eiſdem capitulatam fuiſſe ad laudem Omnipotentis Dei.

II. Morbi originem plane ignoravit, quem ideo arceſſit vel a conjunctionibus Jovis & Martis, quæ anno 1494. & Saturni ac Martis, quæ anno 1496. obvenere; vel ab ira Dei in hominum ſcelera. „ Videmus, *inquit*, „ ſummum Creatorem hoc tempore nobis iratum ob nefanda ſcelera noſ„ tra nos vexare cum morbo hoc truculentiſſimo, qui jam non per Ita„ liam, ſed etiam per omnem pene Chriſtianam Religionem viget. Ubi„ que tubarum clangor ſonat, armorum ubique ſtrepitus auditur, ubi„ que bombardæ inſtrumenta bellorum conficiuntur & loco ſaxorum „ ſphæricorum ferrea remanent, & hoc tempore inaudita fabricant; „ Turcæ in Italiam vocantur. Quot jam incendia, quot deprædationes, „ quot miſerorum mortalium ſtrages jam vidimus, quot & quantas viſuri „ ſumus? Utinum mentiar!

III. Quod ad naturam morbi, credit Morbum Gallicum *poni poſſe ſub Capitulo ignis perſici*, quod probare conatur ex Galeno 14. *de ſanitatis ingenio*, *cap.* 7. Avicenna *Lib.* 4. *Fen.* 3. *cap. de igne perſico*, & Cornelio Celſo, *cap. de igne ſacro ſeu perſico;* contra vero refellit eos qui arbitrabantur Morbum Gallicum cum lepra Arabum ſeu elephantiaſi convenire.

IV. Licet Gilinus crediderit Luem Gallicam a cauſis univerſalibus oriri, attamen ſubodoratus eſt contagione ex impura venere contrahi. „ Unum tamen, *inquit*, inter cætera dico, Morbum hunc contagioſum " eſſe, unde iterum atque iterum moneo ne cum mulieribus hac perni„ cioſa ægritudine laborantibus, aut eæ cum viris hac ægritudine infectis „ ſe commiſerint aliquo pacto, quia vidi multos hac de cauſa infectos „ cruciatus maximos paſſos fuiſſe.

V. Ægrotantes dehortatur ne temere *confidant iſtis imperitis, ut barbitonſoribus, ſutoribus ac cerdonibus, & maxime viatoribus qui noſtrarum carnium ſunt carnifices .... nec humorem facientem morbum evacuant, ſed ſolum cum localibus*, (ni ipſe fallor cum emplaſtris aut unguentis mercurialibus) *has paſſiones curare volunt*.

VI. Juxta eum *cura hujus ægritudinis tribus completur inſtrumentis*. 1. *Regimine & nutritiva* hoc eſt diæta. 2. *Phlebotomia* & purgatione. 3. Balnea-

neatione in decocto herbarum emollientium, & inunctione partium dolentium cum linimento attenuente & incidente.

VII. Præſcribit ut ulcera & puſtulæ ungantur *ad ſolem vel ignem* unguento ex detergentibus, mundificantibus, exſiccantibus & ſarcoticis; cujus formulam profert. Quod ſi hoc unguentum impar fuerit, alterum proponit ex iiſdem fere conſtans, ſed cui ſublimatum ad partem vigeſimam octavam & Mercurius fluens ad partem decimam quartam totius adduntur, quo ſuadet ut ulcera unica vice illiniantur, adhibito dein butyro ad eſcharæ delapſum.

VIII. Demum auctor eſt ut cauterium actuale vel potentiale ſuper commiſſuram coronalem admoveatur, „ Et hoc, *inquit*, in pluribus " expertus ſum hanc ægritudinem in gula patientibus, & omnes curati " ſunt ad laudem Dei Omnipotentis, qui omnium ſuperiorum & inſe- " riorum cauſa exiſtit. "

Extat hoc Gilini Opuſculum *Tom. I. Collectionis Luiſininæ*, ſed antea typis jam editum fuerat; quandoquidem, ſi Jordanem Ziletum Tipographum audiamus, Tomus ille primus Collectionis illius Tractatus eos complectitur qui *impreſſi alias fuere;* proſtantque tantum in Tomo altero hi qui *Manuſcripti dumtaxat antebac fuere*.

JOANNES VVIDMAN, ſive VVEIDMANN, dictus Meichinger. *Tractatus* (*a*) *de puſtulis, quæ vulgato nomine dicuntur* Mal de Franzos, 1497. *in* 4.

(*a*) Vanderlind. Mercklinus. Mangetus.

Joſ. Simlerus *in Epit. Biblioth. Geſner.* mentionem quidem facit *Joannis Vvidman Medici*, ſed Tractatum alium laudat nempe Libellum *De uſu Thermarum Ferinarum.* Idem alibi nomine Joannis Saliceti profert Tractatum *De peſtilentia & ejus fuga*.

Pari rationi *Joannes Vvidman* a *Joanne Saliceto* diſtinguitur, ab Iſraele Spachio *in Nomenclatore Scriptorum Medicorum*, & a Paſchale Gallo *in Bibliotheca Medica;* & illi quidem Libellus *De uſu Thermarum Ferinarum:* Huic vero Tractatus *De peſtilentia & ejus fuga* adſcribitur.

Sed Joannes Georgius Schenckius *in Bibliotheca Medica* utrumque confundit ſub nomine *Joannis Saliceti dicti vulgo Vvidman & Meichinger*, cui tribuit cum Librum *De peſtilentia & ejus fuga*, excuſum Tubingæ 1501. tum Tractatum *De uſu Thermarum Ferinarum & Cellenſium*.

Demum a Vanderlinden *De Scriptis Medicis*, a Mercklino *in Lindenio renovato*, & a Joanne Jacobo Mangeto *in Bibliotheca Medica*, tres memorantur Auctores cognomines, *Joannes Salicetus* dictus *Vvidman*, ad quem Librum *De peſtilentia & ejus fuga*, Tubingæ excuſum anno 1501. in 4. *Joannes Vvidmannus* ad quem Epiſtolam *De Lumbrico lato*, & Tractatum *De Balneis Thermarum Ferinarum* in Ducatu Vvurtembergico; & *Joannes Vvidman* dictus *Meichinger*, ad quem referunt Tractatum *De*

*Puſtulis, quæ vulgato nomine dicuntur* Mal de Franzos. 1497. in 4.

Quid in hac pugnantium ſententiarum diverſitate ſentiendum ſit vix liquere poteſt, niſi libri ipſi, qui laudantur, inſpiciantur, quos mihi nondum contigit uſurpaſse. Interea tamen multa ſunt, quæ ſuſpicionem faciant unum & eumdem Auctorem fuiſse, quem Vanderlinden, Mercklinus & Mangetus in tres ex errore dividunt, modo tamen excipias Auctorem Epiſtolæ *De Lumbrico lato*, quæ proſtat in undecimo *Libro Obſervationum & Epiſtolarum Medicinalium* Gregorii Horſtii. Conſtat enim Epiſtolam illam ſcriptam fuiſse anno 1625. a Joanne quodam Vvidemanno ordinario Ulmenſi Phyſico, qui noſtro Joanne Vvidmann toto ſæculo ad minus junior fuit.

Cæterum tres reliqui Tractatus antiqui ſunt, nam 1. *Liber de Peſtilentia & ejus fuga* Tubingæ excuſus fuit anno 1501. 2. *Tractatus de uſu Thermarum Ferinarum* in Ducatu Vvurtembergico, quæ vulgo *Vvildbad* dicuntur, laudatur a Joſ. Simlero *in Epitome Biblioth. Geſner.* quæ primum edita eſt anno 1574. Imo inſertus fuit a Joanne Rudolpho Camerario Collectione *Diſputationum Medicarum, in illuſtri Academia Tubingenſi ſuperiore quidem tempore habitarum & ob exemplarium ſeorſim editorum paucitatem pene deperditarum*, quam edidit Tubingæ, anno 1611. & Joanni Vvidmanno dicto *Meichinger* tribuitur. 3. Tandem *Tractatus de Puſtulis & morbo qui vulgo dicitur* Mal de Franzos, editus fuit anno 1497. atque adeo tres illi Tractatus ad eumdem Auctorem pertinere videntur, ſed Joanne illo altero Vvidemanno Ulmenſi Medico antiquiorem.

Poſtremus ille *Tractatus Joannis Vvidmann, dicti Meichingeri, De puſtulis & morbo qui vulgo dicitur* Mal de Franzos, latet manuſcriptus alicubi in Bibliotheca Regia, quandoquidem indici inſcriptus eſt cum adjecto numero, quo reperiundus ſit, ſed in appoſito numero erratum fuit, neque liber adeſt eo quo deſignatur loco. Si caſu obvius fieret, inde forſan facile futurum eſset inſpecto Libro Bibliographorum diſcrepantias componere. Sed vix eſt ut in incredibili Codicum omnigenorum multitudine Liber alieno loco repoſitus reperiri poſſit.

1498. NATALIS MONTESAURUS, Veronenſis, impugnavit Opuſculum Nicolai Leoniceni de Morbo Gallico, Libello quem inſcripſit *De Epidemia, quam vulgares* Mal Franzolo *appellant*, & quem in *Capitula* 6. diſtribuit.

(*a*) *Capitulo* 3. I. In eo contendit (*a*) Morbum Gallicum novum non eſse, ſed a Medicis olim deſcriptum ſub nomine *Botbor*, *Aſaphati*, & *Tuſii*, hoc eſt Tumorum, Tineæ, & Furfurum ſive Porriginis, quod, licet ex ſe abſurdum ſit, multis tamen conatur confirmare, Leonicenum dure caſtigando quod aliter ſenſerit.

(*b*) *Capitulo* 4. II. Ipſe tamen confitetur (*b*) *malas*, ut loquitur, *diſpoſitiones anni* 1496. *& pro*

Digitized by Google

*& pro parte anni* 1497. *in quibus intenſa caliditas tempeſtati pluvioſæ ſucceſſit, alias putredines in corporibus humanis cauſaviſſe his temporibus .... & ideo alias puſtularum ſpecies, & forte*, ſubjungit ille, *quod hæc diſpoſitio provenit ab influentia ſtellarum, quæ ſunt cauſæ quæ ad Medicum non attinent: Dicunt enim Aſtrologi quod cauſa harum puſtularum eſt conjunctio Saturni cum Capite Arietis.*

III. Dicit, (*a*) *quod in cura tres principales indicationes habendæ ſint, prima eſt humorum qualeſcumque fuerint evacuatio: ſecunda eſt debitum regimen in ſex rebus non naturalibus; tertia eſt debitus localium uſus.* Liquet abunde quibuſnam remediis primis indicationibus ſatisfaciendum eſse putet juxta Methodum therapeuticam illius ſæculi. Quod ad tertiam vero attinet, in uſum advocat unguenta ex detergentibus, mundificantibus, exſiccantibus &c. Sed cum quibus ne gutta quidem Mercurii admiſta ſit.

(*a*) *Capitulo* 6.

Libellus ille Monteſauri edi debuit anno 1497. vel ut tardiſſime principio anni 1498. cum certum ſit Opus Antonii Scanaroli, quo impugnatur; ipſo anno 1498. typis excuſum fuiſse.

ANTONIUS SCANAROLUS, Mutinenſis, Nicolai Leoniceni ſententiam de Morbo Gallico a Natali Monteſauro impugnatam defendendam ſuſcepit *Epiſtola ad Neſtorem Morandum Medicum Bononienſem* ſcripta cui titulus eſt: *Diſputatio utilis de Morbo Gallico, & opinionis Nicolai Leoniceni confirmatio contra Natalem Monteſaurum Veronenſem eamdem opinionem oppugnantem*, & quæ Bononiæ typis edita (*b*) dicitur anno 1498. in 4. 1498.

(*b*) Merckinus *in Linde. renovato.*

Auctor iſte quæ a Leoniceno dicta erant repetit, multiſque probat Morbum Gallicum & ab *Aſaphati* ſive Tinea, & a Lepra & a cæteris morbis ante cognitis omnino diſcrepare, & affectum eſſe vere novum, epidemicum, & inductum *nimia aeris intemperie in calidate & humiditate.* Cæterum de curatione ſilet.

SIMON PISTOR, Lipſienſis, primus Germanorum ſcripſit de Morbo 1498.
Gallico ſequentia Opuſcula. 1500.

I. *Poſitio de Malo Franco.* Lipſiæ 1498. in 4. 1501.

II. *Declaratio defenſiva poſitionis de Malo Franco.* Lipſiæ 1500. in 4.

III. *Confutatio conflatorum circa poſitionem quamdam extraneam & puerilem Doctoris Martini Mellerſtad de Malo Franco nuper ventilatam in Gymnaſio Lipſienſi.* Lipſiæ 1501. in 4.

Lucubrationes illas Simonis Piſtoris hactenus obvias non habui, ſed eas arbitror nihil aliud eſſe præter meras Poſitiones ſive Theſes in diſputationis argumentum propoſitas. Et ſane vix poterat anno 1498. hoc eſt quarto anno poſt luis venereæ ingreſſum quidquam diligentius expectari a Medico Lipſienſi, qui videtur non in Saxonia ubi morbus ille nondum pervulgatus erat, ſed in Italia hujus notitiam hauſiſſe.

Ultimum recenſitorum Opuſculorum polemicum eſt adverſus Marti-

num Polichium Merleſtadium, de quo infra ad annum 1502. Patet autem ex Epiſtola Joannis Manardi ad Martinum illum Polichium ſcripta, de qua infra ubi de Manardo, 1. Simonem in multis redarguiſſe Leonicenum. 2. Credidiſſe *Morbum Gallicum ab antiquis collocatum fuiſſe ſub Capite puſtularum, anthematum, aut ut* (Simon dicit) *albumere.* 3. *Ad commune Medicorum illius ætatis confugium ſe recepiſſe*, aſſerendo morbum hunc *occulta fieri proprietate de cœleſtibus corporibus emanante;* quæ ſingula Joannes Manardus docte confutat.

1498. SEBASTIANUS AQUILANUS. Ignoratur hujus Medici nomen ſi vox, *Aquilanus*, patriam ut videtur deſignet, ac ille oriundus fuerit ex urbe Epiſcopali *Aquila*, quæ Metropoli Romanæ ſubeſt. In Epiſtola ad Ludovicum de Gonzaga, Epiſcopum Mantuanum ſcripta, ſe referre ait, *quæ diebus elapſis de ægritudine, quam Morbum Gallicum vocant, apud Principes ſuos diſputata erant*; quibus videtur ſubindicare diſputationem Ferrariæ habitam, de qua plura vide in articulo *De Leoniceno.* Sane conſtat Ludovicum Gonzagam, qui Ludovici Mantuæ Marchionis quartogenitus erat, Sedem Mantuanam tenuiſſe ab anno 1483. ad annum uſque 1511. quo fato functus eſt. Potuit ergo ea Epiſtola ad illum facile ſcribi anno 1498. ut vel inde colligi poſſe videtur, quod Sebaſtianus neminem laudet, laudetur vero ipſe a Jacobo Cataneo de Lacu Marcino una cum Leoniceno & Torella, hoc eſt cum primis & antiquiſſimis Scriptoribus de lue venerea.

Conſtat eam Aquilani Epiſtolam non modo editam fuiſſe anno 1517. Bononiæ in 8. apud Benedictum Hectorem cum Marco Gattinaria *De Curis ægritudinum particularium;* Gentili de Fulgineo, Blaſio Aſtario, & Cæſare Landulpho; ſed Lugduni typis prius excuſam fuiſſe anno 1506. apud Bevelaque, in 4. una cum Marco Gattinaria, Blaſio Aſtario & Blaſio Cæſare Landulpho, ut videre eſt apud Mercklinum in verbo *Marcus Gattinaria*.

In ea Epiſtola *declaratur primo, quo nomine debeat appellari hæc ægritudo, & quod in Galeni Operibus memoria habeatur;* in cujus opinionis confirmationem loca non pauca e Galeno adducit *De Elephantiaſi*, ut hanc cum Morbo Gallico eamdem eſſe conetur aſtruere.

*Secundo vero, an talis morbus ſit unus vel plures?* Et unum eſſe, nempe elephantiam ſolam Auctor pronuntiat.

*Tertio venit in rationalem curam*, quæ juxta eum perficitur *Diæta, Pharmacia & Chirurgia; Diæta*, qua præſcribitur rectus uſus rerum non naturalium; *Pharmacia*, quæ varia ſuppeditat remedia, purgantia, digerentia, alterantia, inter quæ plurimum laudat vinum viperarum: Demum *Chirurgia*, ope ſcilicet phlebotomiæ, & unguenti quo ulcera & puſtulæ illinuntur.

Id unum notatu dignum videtur, quod in compoſitione unguenti Mercurium

ſurium admittat ad partem decimam quintam. At vero ſequentia imme-
„ diate ſubdit. „ Ab hac (*a*) tamen unctione caveant, qui ſunt debilis com- (*a*) *Cap.* 3.
„ plexionis; etenim potius ſophiſtica invenitur quam vera: Nam vidi
fere omnes recidiviſse ut prius. Sed ſi quis hoc pati poteſt, curatur. „

GASPAR TORELLA, Hiſpanus, natus eſt Valentiæ in Hiſpania 1499. 1500.
„ ex patre Medico celebri; „ Genitor meus, *inquit ipſe*, *in Præfatione*
„ *præmiſſa Tractatibus* De dolore & de ulceribus in pudendagra, Medi-
„ cus fuit, cujus memoria ob hujus artis eximiam peritiam ſempiterna
„ erit. Inſuper ſumus hac tempeſtate tres germani ab eodem patre nati,
„ in eadem Facultate Doctores, inter quos ipſe minimus ſum. „

Innotuit Cardinali Roderico de Borgia, qui & ipſe ex eodem regno Valentino oriundus, & a ſummo Pontifice Calixto III. ſuo avunculo ad Archiepiſcopatum Valentinum promptus erat anno 1455. & apud illum dignitate ſummi Pontificis potitum anno 1492. Medici domeſtici miniſterium obivit. Ipſe enim in antiquiſſimis ſuis Operibus anno 1497. ſcriptis ſe profitetur Alexandri VI. Pontificis maximi *Prælatum domeſticum ac Medicum* eſse. Quod idem munus obtinuit etiam ſub Julio II. ut liquet ex alio ejuſdem Libro *De Regimine ſeu præſervatione ſanitatis*, quem ad Julium II. ſcripſit anno 1506.

Ignoratur quo tempore ab Alexandro VI. Epiſcopus Sanctæ Juſtinæ renuntiatus ſit. Sed conſtat Auctorem illo titulo gloriari in ipſo Tractatu *De pudendagra*, qui omnium ipſius Operum antiquiſſimus eſt, & anno 1497. ſcriptus. Imo locus eſt conjecturæ ad eam dignitatem anno 1487. provectum eum fuiſse, quod ipſe referat in laudati Tractatus procemio, *agi tunc annum decimum*, *cum circa eccleſiaſtica occupatus arti Medicinæ minimæ vacare potuit;* niſi id non de Epiſcopatu, ſed de munere quodam Eccleſiaſtico apud ſummum Pontificem videatur intelligendum.

Epiſcopatus ille Sanctæ Juſtinæ, quem Gaſparem Torellam obtinuiſse certum eſt, in Sardinia ſitus ſuberat Metropoli Arboreenſi, vulgo *Oriſtagni*. Dicitur a Franciſco de Vico, *Hiſtoria general de la Isla y Reino de Sardenna*, *parte* 6. *Cap.* 80. & 81. ſuppreſsus anno 1504. & unitus eſse Eccleſiæ Metropolitanæ Arboreenſi. Conſtat (*b*) tamen Gaſparem noſtrum Seſſioni ſecundæ Concilii Lateranenſis V. ſub Julio II. interfuiſse anno 1512. & ſubſcripſiſse cum titulo *Epiſcopi Sanctæ Juſtinæ:* Unde neceſse eſt, ſi jure ceſserit, titulum ſaltem retinuiſse.

(*b*) Vid. ad illum annum *Collect. Concilior. P. Labbe.*

Extant hujus Auctoris Tractatus quatuor De Morbo Gallico.

I. Primus, qui inſcribitur *De pudendagra*, (*c*) *Romæ* ſcriptus eſt *ad Reverendiſſimum & Illuſtriſſimum in Chriſto Patrem & D. D. Cæſarem de Borgia titulo Sanctæ Mariæ novæ Diaconum Cardinalem Valentinum.* Hinc abunde liquet ante annum 1498. ſcriptum fuiſse, quo Cæſar de Borgia nothus filius Alexandri VI. fratre Joanne de Borgia Gandiæ Duce an dolo,

(*c*) In principio Dialogi *De dolore in pudendagra.*

dolo, an caſu interfecto, Cardinalis dignitatem abdicavit. Imo vero conſtat Auctoris teſtimonio in fine Operis hunc Librum anno 1497. ſcriptum fuiſse: Unde minime mirum eſt ſi ab Antonio Scanarolo laudetur in Opere, quod Bononiæ typis excuſum eſt anno ſequente 1498.

In illo Libro affirmat Torella, „ Malignam hanc ægritudinem incepiſ-
„ ſe anno 1493. in Francia (*hujus loco legitur in Collectione Veneta Aloiſii*
„ *Luiſini*, in Alvernia) & ſic per viam contagionis perveniſse in Hiſpa-
„ niam, ad Inſulas (*Siciliam*, ) in Italiam, & finaliter ſerpendo totam
„ Europam peragraviſse, & ſi fas dicere eſt, totum orbem.

„ Dicunt Aſtrologi, *pergit ille*, hunc morbum evenire a conſtellatione
„ corporum ſuperiorum: Nam dicunt quod effectus univerſalis in cauſas
„ univerſales reſolvi debet, & hoc propter Saturnum exiſtentem in Arie-
„ te: Nam in Ariete & in Piſcibus ſunt quædam ſtellæ habentes virtutes
„ generandi monſtra.... Alii dicunt quod eſt flagellum Dei.

Refert inde eorum opiniones qui putabant Morbum Gallicum deſcriptum fuiſse ab Avicenna 2. *Canone*, *cap. de Thure*, ab Hugone Senenſi *Conſilio* 70. *de infectione cutis & aſaphati cum puſtulis faciei*, imo ab Hippocrate *Aphoriſmis* 20. *&* 21. *ſectione* 3. & a Galeno *Commentario in eoſdem Aphoriſmos*.

Fatetur quidem morbum „ Contagioſum eſse ſicut ſcabies, cujus ſpe-
„ cies eſt; *ſed* licet ut plurimum eveniat per viam contagionis, *cenſet*
„ nihilominus aliter poſse evenire, ut utendo malo regimine.... ſi utan-
„ tur cibo & potu ſalſo, acuto aut amaro, ut evenit Magiſtro Antonio
„ Marci, Catalano, Artium & Medicinæ Doctori.... Si non utantur bal-
„ neatione ut erant ſoliti; ſi non mutent pannos, ſi priventur exercitio
„ aut frictionibus; aut ſi utantur medicinis aut cibis adducentibus mate-
„ riam ad cutim.

Credit *curam pudendagræ compleri diæta & potione*. Circa diætam multa proponit, ſed vulgaria. *Cura vero per potionem tres indicationes* complectitur: *Primam ad evacuandum phlebotomia & purgatione*, *præmiſſa humoris peccantis digeſtione*: *Secundam ad reſolvendum* & exſiccandum ope balneorum & remediorum localium, inter quæ laudat præſertim ſudationem *in furno calido*, *aut ſaltem in ſtuſa*: *Tertiam denique ad conſumandum reliquias materiæ*, *ſi quæ remanſerunt in cute*, ope unguentorum, quorum varia proponit genera ex detergentibus, mundificantibus, exſiccantibus, addito etiam in nonnullis Mercurio ſaliva humana extincto, ſed ad minimam doſim.

II. Sequuntur ex ordine temporis *Conſilia quinque Medica*, ſeu potius Hiſtoriæ ægrotantium quinque, quos curandos Auctor habuit eodem anno 1497.

Æger I. Morbum contraxerat quia „ De menſe Auguſti anni 1497.

rem

Digitized by Google

rem habuerat cum muliere habente pudendagram. Illi aderat initio " ulcus in virga cum quadam duritie longa tendente verſus inguina ad " modum radii, cum ſorditie & virulentia. Poſt ſex dies ulcere ſemicura- " to arreptus fuit ab intenſiſſimis doloribus capitis, colli, ſpatularum, " brachiorum, tibiarum & conſtarum. Elapſis poſtea 10. diebus apparue- „ runt multæ puſtulæ in capite, facie & collo. „

Alter æger, ſi Torellæ fides ſit, ſed credat Judæus Apella, ex *immoderatis laboribus* per menſem Auguſtum anni 1497. & pravo regimine infectus fuit *pudendagra ſanguinea cum ulcuſculis in virga, maculis latis, rubeis, ſive puſtulis in univerſo corpore, quæ cortices inſtar furfuris emiſerunt; ac demum doloribus intenſis capitis, colli & ſpatulorum.*

Tertius *per viam contagionis fuit infectus pudendagra phlegmatica cum puſtulis groſſis, cruſtoſis, ex quibus exibat ſordities groſſa, alba, ad fuſcedinem tendens: cum doloribus.* Curandum illum habuit menſe Octobri anni 1497.

Quartus *infectus erat pudendagra ab anno uno, & ut ipſe retulit Torellæ, evenit ei dormiendo in eodem lecto cum fratre ſuo infecto.* Aderant initio dolores, & deinde *puſtulæ groſſæ, cruſtoſæ, cineritiæ*, quibus evaneſcentibus rediere dolores cum ulceribus in tibia. Curatus fuit anno eodem 1497.

Quintus morbum concepit ſponte juxta Torellam ex prava ſanguinis diatheſi. *Fuit autem arreptus pudendagra cum puſtulis ac intenſiſſimis doloribus brachiorum, ſpatularum, colli, pedum ac manuum, & præcipue in partibus anterioribus tibiarum, ubi oſſa quaſi a carnibus ſunt denudata.*

Præmiſſis alterantibus, digerentibus, purgantibus, ſtufarum uſu, unde affatim ſudaverunt, & inunctione ulcuſculorum & puſtularum cum unguento detergente, omnes dicuntur perfecte convaluiſſe.

III. Tractatus tertius, qui inſcribitur *De dolore in pudendagra evenire ſolito* ſcriptus fuit *anno 1499. in oppido Bleſenſi* in Gallia, ut ipſe ait in proœmio, ubi Auctor cum Cæſare de Borgia, *qui Curiam Chriſtianiſſimi Ludovici Francorum Regis ſequebatur, moram traxit per totam quadrageſimam propter aliquam aeris peſtiferi ſuſpicionem.* Non mirum igitur, ſi in illo Tractatu laudet Torella *Tractatum de pudendagra a ſe compoſitum ſuperioribus annis, quando Romæ erat*, Cæſaremque de Borgia, ad quem ſcribit, non Cardinalem dicat ut in priore, quippe qui dignitate illa ſe jam abdicavit, ſed *Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Gonfaronarium ac generalem Capitaneum & Ducem Valentinæ.* Siquidem Cæſar de Borgia illo Ducatu a Ludovico XII. Francorum Rege donatus fuit anno 1498. Gonfalonerius vero & Capitaneus generalis Sanctæ Eccleſiæ Romanæ ab Alexandro VI. patre ſuo renunciatus eſt die 29. Martii anno 1500. ut liquet *ex Diario Alexandri VI. a Burchardo ſcripto & a G. G. Leibnitio edito.* Unde colligere eſt Librum hunc Torellæ, etſi Bleſis ſcriptus fuerit anno 1499. publici juris factum non fuiſſe niſi anno 1500.

In

In Epiſtola nuncupatoria fœde putideque adulatur Cæſarem Borgiam hominum ſceleratiſſimum, quem tamen aperte laudat, ceu „ unum qui „ ſeculum exornet ſuum, unum inter Principes doctum & litterarum „ cultorem, unum Litteratiſſimum, unum in armis peritiſſimum, unum „ qui domi bellique magnus ævo illo videri poſſit, unum qui Eccleſiæ „ libertatem & auctoritatem dilucidet & augeat, a quo juſtitia Bruti, „ conſtantia Mutii, continentia Scipionis, fidelitas Marci Reguli, ac „ magnanimitas Pauli Æmilii ſuperetur. ;,

Inter adulatoria mendacia videretur quoque referenda nomenclatio Cæſari Borgiæ adſcripta, quem *de Francia* dicit. Sed conſtat (*a*) a Ludovico XII. Cæſarem de Borgia ejuſque poſteros omnes authentico diplomate dato menſe Majo anni 1499. in nomen ac ſcutariam teſſeram Franciæ (*au nom & armes de France*) adoptatos fuiſſe. Inde eſt quod teſte eodem Burchardo hoc Franciæ nomen & Alexander VI. Cæſari de Borgia tribuerit, dum eum Gonſalonerium creavit; & Cæſar ipſe de Borgia ſibi arrogaverit. Sed iis miſſis, quæ ſunt alieni iſtituti, ad ea redeamus quæ de lue venerea afferuntur & quæ ſunt noſtri.

(*a*) Hiſtoire Genealogique des Grands Officiers de la Couronne, par le Pere Simplicien. To. *V. Duche de Valentinois*.

Itaque in hoc Libello, in quo duo introducuntur Collocuratores, *Vulgus*, quod de pudendagra multa quærit, & *Medicus*, qui Vulgi quæſtionibus reſpondet, legere eſt.

„ 1. Gallis manu forti Italiam ingredientibus, & maxime Regno Parthenopæo occupato, & ibi commorantibus hunc morbum detectum „ fuiſſe. Idcirco ab Italis Morbum Gallicum cognominatum eſſe imaginantibus ipſum Gallis connaturalem eſſe: In Gallia vero, quia in reverſione Regis Caroli cum ſuis in Galliam hic morbus apparere incepit, „ credentes Gallos eum ex Neapoli apportaſſe, hanc ob cauſam Morbum „ Neapolitanum vocaviſſe.

„ 2. Morbum Galicum extirpari poſſe, ſi præſidentes, ut ſummus Pontifex, Imperatores, Reges atque alii Domini ordinent matronas inquiſitores hujus morbi, & perquirant in primis publicas mulieres, & ſi eas „ infectas invenerint, relegent ad locum a Communitate ſeu a Domino „ deſtinatum, ibique curentur a Medico ſeu Chirurgico deputato & ſalariato, & hoc pacto infallibiliter extirpabitur morbus iſte non ſolum „ horrendus ſed etiam contagioſus.

„ 3. Deceptores ac truſatores ſuis temporibus uſos eſſe pernitioſis unguentis cum quibus maximam auri copiam devorarunt ... verſus quos Protomedici nullam faciunt inquiſitionem, & profecto impie agunt. „ Propoſitis dein tribus unguentorum ſpeciebus, quæ ſingula Mercurialia ſunt, & quorum præcipuum eſt unguentum Saracenicum, ſic concludit: Supradicta unguenta tanquam a peſte fugienda ſunt, & contra Practicantes inſurgant, ſi velint, Protomedici, aut ipſa natura humana cla- „

ma-

mabit: Interficiuntur homines, non moriuntur; qui ſi non in hoc „ ſæculo, in alio tamen reddent rationem & ſubmergentur in puteo „ pœnitentiæ. „

4. Affirmant ea cura mercuriali extinctos eſſe *Alfonſum de Borgia*, qui Alexandri VI. ex frate Petro Ludovico nepos erat, *& ejus* (Alfonſi) *Fratrem*, Joannem ſcilicet de Borgia, ut mihi quidem videtur, Archiepiſcopum Montis Regalis in Sicilia, ad Cardinalis dignitatem evectum ab Alexandro VI. anno 1492. quem conſtat (*a*) inter primos lue venerea occubiſſe; præſagitque Cardinalem ipſum Segobricenſem, qui *unguento iſtiuſmodi curatus credebatur non diu victurum eſſe, quia maraſmatus eſt*. Et ſane recte de illo augurabatur Torella: Nam Cardinalis ille Segobricenſis, Bartholomæus ſcilicet Martinus, Valentinus apud Hiſpanos, Magiſter domus Papæ, Epiſcopus Segobricenſis, qui Preſbyter Cardinalis titulo ſanctæ Agathæ in Suburra creatus fuerat ab Alexandro VI. anno 1496. unde Cardinalis Segobricenſis dicebatur, fato functus eſt 8. Kalendas Februarii, anno 1500. hoc eſt 1501. ſi novæ computationis ratio habeatur juxta quam anni principium à prima die Januarii exordiri ſolenne eſt.

(*a*) Vie d'Alexandre VI. & de Ceſar de Borgia. Par Alexandre Gordon. *Pag.* 34.

Porro notandum cenſeo Torellam, qui a Mercurialibus ita abhorret in hoc Dialogo, in priore Tractatu pauculam Mercurii doſim cum unguentis ad ulcera miſcuiſſe, ſed forſan infortuniis, quæ imprudenti Mercurialium uſu eveniſſe viderat, ab ea methodo deterritus eſt.

IV. Quartus Tractatus *De ulceribus in pudendagra*, qui una cum præcedente editus eſt, multa continet de natura & cauſis ulcerum, ſed ex Arabum doctrina deprompta, ut ea ferebant tempora. Quod ad eorum curam attinet, ſuadet uſum multiplicem detergentium, mundificantium, incarnantium, conſolidantium &c. ſed cum quibus in iſto, ſicut in præcedente Tractatu, ne guttam quidem Mercurii admiſſam reperire eſt. Haud videtur ſilentio prætermittenda medicina, quam ad ulcera virgæ proponit. „ Infectus, *inquit*, & ulceratus in virga, quanto citius „ poterit, faciat ſibi ſugi locum ulceratum ab aliqua vili perſona, „ exterius ſemper exprimendo, aut parumper ſacrificetur, aut deſuper „ apponatur parum de ſapone molli cum calce, aut gallus ſive columbus in culo deplumatus & excoriatus, ſic vivus loco ulcerato ſæpius „ apponatur, aut apponatur rana per medium inciſa. „

Porro Lectorem monitum velim me ad prædicta excerpenda antiqua Operum Gaſparis Torellæ editione uſum eſſe, quæ Romæ prodiit apud Joannem Bericken & Martinum de Amſterdam: Multa enim addita, omiſſa, interpolata ſunt in Collectione Veneta Aloiſii Luiſini.

SE-

Digitized by Google

1500. 1501.

## SECULUM DECIMUM SEXTUM.

CONRADUS SCHELLING, Heidelbergenſis, ſcripſit (*a*) *Conſilium ad puſtulas malas, morbum quem* Malum de Francia *vulgus appellat, editum Heidelbergæ* in 4.

Auctor ille Medicus fuit *Philippi Electoris Palatini* teſte (*b*) Joanne Georgio Schenckio. Cum autem Philippus ille Poſthumus dictus, filiuſque Ludovici III. Electoris Palatini, & Margaretæ filiæ Amedæi VIII. Ducis Sabaudiæ, natus ſit anno 1448. obieritque anno 1508. veriſimile eſt Conradum Schelling, qui ejus Medicus fuit, ſcripſiſſe laudatam Diſſertationem circa annum 1500. quod ſane & ipſa inſcriptio videatur ſatis innuere.

Hoc Opus Conradi Schelling videre nondum contigit, ſed tantum *Conſilium ad peſtem* germanice ſcriptum & editum Heidelbergæ in 4.

MARTINUS POLLICHIUS, Mellerſtadius, natus Mellerſtadii in Franconiæ oppido, Lipſiæ in Medicina Doctoralem lauream aſſecutus & ibidem Profeſſor publicus conſtitutus eſt. Fredericum III. dictum Sapientem, Erneſti filium, Electorem & Saxoniæ Ducem in Palæſtinam religionis ergo anno 1493. peregrinantem ſecutus eſt tanquam Medicus. Cum Academia VVittebergenſis erecta fuit anno 1502. ipſe primus Rector, primus matriculæ inſcriptus, primus Theologiæ Doctor fuit. Obiit ibidem anno 1513. ſecundum (*c*) Geſnerum & (*d*) Vanderlindem, aut 1514. ſecundum (*e*) Mercklinum & (*f*) Mangetum.

1503. Inter alia eiuſdem Opera, quæ a Geſnero recenſentur, extat libellus inſcriptus *Reſponſio in ſuperadditos errores Simonis Piſtori de* Malo Franco, qui Lipſiæ editus fuit apud Marcum Brandt, anno 1501. in 4.

Extat Joannis Manardi Epiſtola ad Martinum illum Mellerſtadium data Mirandula anno 1500. quæ prima eſt *Lib. 2. Epiſtolarum ejuſdem Medicinalium*, in qua ait Manardus ſe *& defenſionem Martini & Simonis Piſtorii accuſationem* accepiſſe: Quæ intelligi non poſſunt niſi de alia quadam Polichii defenſione, quæ ante annum 1500. edita fuerit, vel ſaltem de alia editione *Reſponſionis illius in ſuperadditos errores Simonis Piſtorii*, quæ ſit anno 1501. antiquior, niſi erratum fuerit in anno Editioni appoſito.

JOSEPHUS GRUNBECKIUS, natione Germanus, ſcripſit Tractatum *De mentulagra ſive Morbo Gallico* (juxta alios *Regio*) editum Venetiis, 1503. in 4.

De Libri titulo ſumma inter Bibliographos diſcrepantia. Agitur ſecundum (*g*) Geſnerum, (*h*) Spachium & (*i*) Paſchalem Gallum *de Mentulagra ſive Morbo Gallico*. At vero juxta (*k*) Schenckium, (*l*) Lindenium (*m*) Mercklinum & (*n*) Mangetum agitur *de Mentulagra ſive Morbo Regio*. Mirum ſane, ſi a Grunbeckio *Mentulagra Morbus* Gal-

(*a*) Schenckius, *in Bibliotheca Medica*. Lindenius, *De ſcriptis Medic.* Paſchalis Gallus *in Bibliothec. Medic.* Mercklinus in *Linden. renov.*
(*b*) Ubi *ſupra*.
(*c*) *In Bibliotheca.*
(*d*) *De ſcriptis Medicis.*
(*e*) *In Linden. renov.*
(*f*) *In Bibliotb. Medic.*
(*g*) *In Bibliotheca*
(*h*) *In nomenclatore ſcript.*
(*i*) *In Bibliothec. Medic.*
(*k*) *In Bibliotb. Medica.*
(*l*) *De ſcriptis Medicis.*
[*m*] *In Lindenio renov.*
(*n*) *In Bibliotb. Medic.*

*Gallicus*, *Regius* dictus fuerit, quod ſupponendum eſt, ut Bibliographorum teſtimonia conveniant.

Mihi tamen in mentem venit a Zacharia ſummo Pontifice Morbi Regii mentionem factam eſſe circa annum 746. (*a*) in Epiſtola 12. ad Bonifacium, Archiepiſcopum Moguntinum, qui ad ipſum de morbo illo in Germania tunc vulgari ſcripſerat, eo conſilio ut Diſciplina erga ægrotantes iſtuſmodi obſervanda certior fieret. Liquet autem ex laudata illa Epiſtola Regium hunc morbum ipſiſſimam eſſe Arabum Lepram, quæ in Europa tunc temporis vulgo graſſabatur. Potuit ergo eadem lepræ denominatio in Germania abhinc permanere ad ætatem uſque Grunbeckii, atque inde effici ut ille affinitate adductus, quæ initio inter luem veneream & lepram intereſſe a nonnullis credebatur, ſyphilidem quam *Mentulagram* dicit, non modo *Morbi Gallici*, ſed etiam lepræ, ſeu ut quotidianus erat in Germania ſermonis uſus, *Morbi Regii* vocabulo deſignandam eſſe arbitratus ſit. Sed de his viderint illi, penes quos Grunbeckii Liber latet.

(*a*) *Tom. 6.Collect. Concilior. P.Labbe.*

JOANNES DE VIGO, Genuenſis, oriundus ex urbe *Rapallo*, quæ eſt in ditione Genuenſi, unde *Rapalligenam* ſeipſum dicit initio *Lib. 7. ſuæ Chirurgiæ copioſæ, & in proœmio Compendioſæ*, Chirurgus primarius fuit Julii II. Pontificis Maximi, qui electus die ultima Octobris anni 1503. obiit 21. Februarii anni 1514. Vixit in Curia Romana, ubi Julius II. eum (*b*) *ſummis honoribus, officiis & beneficiis honeſtavit, & Sixtus* Gara de Ruvere, Julii II. ex ſorore Luchina nepos, *S. P. ad vincula Cardinalis, ac Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarius trecentis aureis pro Opere ſingulis annis donabat.* Compoſuit circa annum 1503. ut ipſe ait *in proœmio*, Chirurgiam ſuam copioſam, quam nuncupavit Bandinello de Saulis, Cardinali Præsbytero tituli Sanctæ Sabinæ.

(*i*) Vide *Epiſtolam Joan.Anſracini D. M. Compend.præfixam.*

Hoc Opus Libris 9. univerſam Chirurgiam complectitur. In 5. diſſeritur ſatis fuſe de Morbo Gallico duobus, primis Capitibus, quæ eadem in Collectione Aloiſſi Luiſini excerpta proſtant.

Teſte Auctore illo 1. Morbus apparuit in Italia anno 1494. menſe Decembri, „ Et iſta ægritudo erat incognita & numquam a Doctoribus viſa prout tunc erat. „

„ 2. Contagioſus fuit, præſertim per coitum ſive conjunctionem „ mulieris fœdæ cum viro & e contra. „

„ 3. Pro ejus curatione operæ pretium fuit nova auxilia & pharmaca „ indagare; & in rei veritate ſi quid ſalutis inventum fuerit in iſto mor- „ bo, fuit potius ex novis experimentis, quam ex antiquis auxiliis.

4. Duplicem diſtinguebat ſtatum morbi, *recentis* & *confirmati.* Cenſebat quidem recenti convenire poſſe curationem methodicam jam ſupra deſcriptam quæ obtinebatur uſu diætæ legitimæ, alterantium, phlebo-

to-

tomiæ, purgantium, balneorum, ſtufarum, & linimentorum, quibuſcum argentum vivum admiſcebatur, „ Quando antedicta curatione iſte „ morbus cum ſuis doloribus & puſtulis removeri non poterat.

5. Ad confirmatum vero morbum Mercurio ſemper utebatur. „ Nulla *inquit*, melior medicina eſt (crede mihi) quam protinus patientem „ illinire infra ſcripto linimento, aut loco linimenti ceratum imponere „ in brachiis & tibiis ſemel aut bis in die, donec dentes dolere incepe- „ rint, & cum dentes dolore inceperint, tunc ceſſatur ab inunctione, „ & ſe calidum teneat donec fluxus phlegmatis ceſſet per gingivas.

6. Utrumque & linimentum & ceratum argenti vivi ſaliva extincti partem decimam ſextam circiter continet. Linimentum quidem jam pridem obſolevit, quamvis proſtet ex parte in quibuſdam Diſpenſariis ſub nomine *Unguenti Neapolitani.* Ceratum vero etiamnum in uſu eſt nomine *Emplaſtri de ranis Vigonis.* Ait autem Vigo linimentum quidem „ eſſe no- „ biliſſimæ operationis, & valere in quocumque tempore hujuſmodi mor- „ bi; ſed aſſerit ſe ceratum millies expertum eſſe cum honore & utilitate „ non parvâ. Unde liquet poſt Jacobum Berengarium Carpum, Joannem de Vigo & antiquiſſimum & egregium hydrargyroſeos promotorem fuiſſe.

Joannes de Vigo primus omnium externe adhibuit ad virgæ puſtulas (a) Lib. 5. cap. 2. Mercurium præcipitatum rubrum, quem vocat (*a*) *pulverem ſuum carnis ſuperfluæ remotivum*, cujus præparationem ipſe explicat *Antidotarii Lib.* 7. In vivis erat etiamnum anno 1517. ut liquet ex Epiſtola ipſius ad Joannem Antracinum Maceratam, & Epiſtola ejuſdem Antracini reſponſoria ad Joannem de Vigo, quæ Compendioſæ præfixæ ſunt.

1507. ANTONIUS BENIVENIUS, Florentinus, claruit anno 1495. obiit autem anno 1525. Scripſit Opus *De abditis nonnullis ac mirandis morborum & ſanationum cauſis* per Capita 110. editum Florentiæ, anno 1507. in 4. in quo *Cap.* 1. pauca profert *De morbo*, *quem vulgo Gallicum vocant*, ſed pro illius temporis ratione egregia.

„ 1. Novum eſſe morbi genus, quod anno 1496. ab Hiſpanis inci- „ piens per Italiam primum, tum Galliam, cæteraſque Europæ Provin- „ cias late diffuſum mortales quamplurimos occupaverit.

2. Morbum accurate deſcribit ut ſe ferebat eadem ætate.

3. Curationem methodicam paucis proponit; & unguentum quocum Mercurius admiſtus ſit, indicat quidem, ſed tanquam remedium quod ab aliis adhibitum noverit, & *quo inunctos ægros ſudare cogant*.

1514. VVENDELINUS HOCK DE BRACKENAVV, Artium & Medicinæ Doctor in Gymnaſio Bononienſi, ſcripſit anno 1514. ut ipſe teſtatur (b) Merck linus & Mangetus. *Cap.* 1. Librum *De Morbo Gallico* cui titulum fecit *Mentagram*, *ſive Tractatum de cauſis*, *præſervativis*, *regimine & cura Morbi Gallici*, *vulgo* Mala Françoſa, cujus ſunt Capita ſexdecim. Errant proinde (*a*) Bibliographi, qui

qui Librum hunc Venetiis editum dicunt apud Octavianum, anno 1502. niſi id de priore quadam editione debeat intelligi.

In hoc Libro reperire eſt eadem, quæ in cæteris jam notavimus, Morbum primum apparuiſſe anno 1494. Novum eſſe; Præcedentibus ſæculis incognitum; Ab antiquioribus morbis plane diverſum; quod multis probat de Elepantiaſi & Alafati; Non (*a*) *provenientem ſolum a contagio*, *ſed veram cauſam ejus & magis appropriatam fuiſſe aliquam influentiam ſtellarum erraticarum*, (a) Cap. 1.

Quod ad curationem multus eſt.

1. (*b*) In explicando legitimo uſu rerum non-naturalium. (b) Capp. 5. 6. 7. 8. 9. & 10.

2. In (*c*) proponenda cura mentagræ per varia Medicinæ *ingenia*, puta *per evacuationes*, *Phlebotomiam*, *Pharmaca*, *ſyrupos*, *lotiones*, *balnea*, *ſtufas &c.* (c) Cap. 11.

3. (*d*) Varia proponit unguenta quibus Mercurius ineſt, ſed minima quantitate, qualia olim ad ſcabiem a Gordonio & a Gidone de Cauliaco propoſita ſunt: „ Nam, *inquit*, unguenta in quibus ingreditur argentum vivum extinctum cum ſaliva hominis jejuni mirabilem faciunt operationem in hoc morbo mentagræ & ejus accidentibus doloroſis. *Nihilominus tamen* non conſulit uſum unguentorum, in quibus ingreditur argentum vivum, niſi magna cum cautela fiant & in debita quantitate cum ſuis Bezoarticis; nam, *inquit*, nocumentum aliquando juvamento eſt majus. Concludit *denique* (*e*) quod in doloribus mentagræ & partium capitis conveniens auxilium cauterium dicitur. „ (d) Cap. 15. (e) In fine capitis 16.

Juxta Vvendelinum Hock inunctionibus utendum eſt non continenter ſed per intervalla, interiectis identidem catharticis. (*f*) „ Talis, *inquit*, ſervetur ordo: Primo patiens accipiat medicinam minorativam.. .... die ſequenti patiens accipiat ſyrupum de fumo terræ.... tertia vero die facias inungi cum unguento .... & hoc quando patiens vadit dormitum, & de mane etiam accipiat ſuum ſyrupum, ita ut ſexta die ſint accepti ſex ſyrupi, & ſint factæ tres unctiones. Et tunc dabis medicinam ſolutivam, ut humores qui per os expelli deberent ad inferiora divertantur, & ſic nocumentum in ore evitabitur. In diebus autem ſequentibus ſimili modo utaris. „ (f) Cap. 15.

Hic Auctor dicitur erronee *VVendelinus Hack de Brakeman* in Bibliotheca Conradi Geſneri, & *VVendelinus Hack de Brabeman* in Bibliotheca Medica paſchalis Galli.

Extat juxta Bibliographos alterum Vvendelini Opus *inſcriptum De curandis ulceribus Morbum Gallicum utplurimum conſequentibus*, ſed quod nondum videre mihi contigit.

JACOBUS CATANEUS DE LACU-MARCINO, Genuenſis. Ignoratur quo tempore ſcripſerit *De Morbo Gallico*; ſed tamen certum 1516.

eſt ſcripſiſſe quidem poſt Nicolaum Leonicenum, Sebaſtianum Aquilanum, & Gaſparem Torellam; cum eoſdem laudet; ſcripſiſſe vero ante annum 1518. cum de curatione per Guaiacum taceat, licet cæteroquin curatoriam morbi hujus methodum diligenter expendat.

(a) Cap. 1. Conſentit autem cum precedentibus morbum primum (a) *exortum eſſe in Italia anno 1494. monſtroſum fuiſſe, nullis ante ſæculis viſum, totoque in* [b]Cap.3. *orbe terrarum incognitum*, & a (b) lepra ſeu Elephantiaſi omnino diverſum, in quo acriter caſtigat Sebaſtianum Aquilanum aliter ſentientem.

[c]Cap.3. Multa profert (c) de morbi contagione, quæ ante illum nondum erant obſervata. 1. Morbum contagione contrahi multiplici ratione, concubitu, cubatione, lactatione, ſuctione. 2. Morbum tamen contagione ſemper non propagari ab infecto in ſanum: Ait enim *ſe vidiſſe complures concubitus immundarum non recuſantes & in ſordes venereas ſeſe præcipitantes, qui tamen nullam inde infectionem hauſerunt.*

(d) Cap. 7. Sed quod majore attentione dignum videtur, cenſet (d) ad *curationem integram & perfectam novem* eſse neceſſaria. 1. *Diætam.* 2. *Phlebotomiam.* 3. *Digeſtionem.* 4. *Evacuationem.* 5. *Adminiſtrationem viperarum.* 6. *Adminiſtrationem Balnei.* 7. *Adminiſtrationem Malagmatum.* 8. *Accidentium quæ unctionem ſubſequentur, remotionem.* 9. *Accidentium quæ hunc morbum ſequuntur, correctionem.*

Sex priora Capita pertinent ad curationem methodicam, quæ jam (e) Supra Lib. II. cap. 6. fuſe (e) expoſita fuit. In *ſeptimo*, ubi uſus Malagmatum mercurialium proponitur, Gaſparem Torellam Epiſcopum Sanctæ Juſtinæ redarguit, quod „ malagmaticam hanc curationem damnaverit, & talem curatio- „ nem exercentes Sicarios appellaverit. Hæc, *inquit*, opinio quia contra- „ dicit ſenſui, non eſt bona .... cum hiſce temporibus viderimus talia „ malagmata, in quæ magna vis argenti vivi ſubintrat, curaſse tali morbo „ affectos, materiam per oris excrementa, & corruptos humores ex axil- „ lis in modum rivuli educendo.

Deinde multa *ibidem* profert de unguenti mercurialis adminiſtratione, quæ ab hodierno uſu non ita multum abludunt; ac in fine Tractatus adducit formulam malagmatis mercurialis, ſimplicioris linimento Joannis de Vigo, & in quo major adeſt Mercurii quantitas, nempe ad octavam partem. Imo narrat ibidem *quoſdam in curatione horum languentium vice malagmatum ſuffitionibus ex cinnabari, ex argento vivo & ſulfure conſtant, uti, & mirabilia quandoque operari, ſed malagmata ſalubriora eſſe.*

„ Proponit *Capite* 8. Accidentia quæ unctionem comitantur, nempe „ caloris extinctionem, debilitatem ſtomachi, oris fœtorem & dentium „ commotionem: *Et Capite* 9. accidentia, quæ hunc ſequuntur morbum, „ ut cutis defœdationem; dolores in univerſo corpore, nodoſitates & ul- „ cera, „ & ſingulis mederi conatur ex artis regulis, adeo ut Tractatus ille,

Digitized by Google

ille, etſi brevis, eximius haberi debeatur, primuſque in quo Mercurii adminiſtratio accurate propoſita fuerit.

JOANNES ALMENAR, Hiſpanus, Artium & Medicinæ Doctor, primus eſt Hiſpanorum, qui de Morbo Gallico Libellum ſcripſerit ſeptem Capitibus abſolutum. Satis temere promittit in Præfatione ſe mira præſtiturum in præcavendo & curando morbo, neque enim in hoc Opere quidquam reperire eſt quod datam fidem liberet. Nempe (*a*) curationem hujus morbi per ſeptem intentiones compleri arbitratur: Prima eſt ventris lenitio: Secunda minorativa evacuatio: Tertia materiæ digeſtio: Quarta ipſius evacuatio: Quinta membrorum alteratio: Sexta ipſorum confortatio: Septima accidentium correctio. „ 1516.

(*a*) Cap. 4.

Priores ſex indicationes methodicam Morbi Gallici therapeiam conſtituunt. Ad ultimam varia proponit unguenta cum addito argento vivo, ſed doſi minima, quibus tamen conſtat ptyaliſmum non raro inductum fuiſse, cum ipſe os ab uſu argenti vivi fœtere affirmet, & *oris nocumento* quod inde accidit, conetur occurrere.

Hic Auctor, ſicut & Vvendelinus Hock, cenſet illitiones mercuriales per intervalla adminiſtrandas eſse, interpoſitis catharticis; ſuamque ſententiam iiſdem verbis exprimit ac Vvendelinus, non ſine plagii ſuſpicione. „ Talis ergo, *inquit*, (*b*) ordo ſervetur, ut prima & ſecunda die accipiat ſyrupum (*alterantem*) patiens. Tertia autem die facias ungi cum unguento inferius deſcribendo omnes partes domeſticas (*hoc eſt interiores*) tibiarum & brachiorum, & plantas pedum, & palmas manuum, leniter tamen & parum apponendo de unguento, & hoc quando vadit patiens dormitum, & mane accipiat etiam ſuum ſyrupum, ita ut in ſexta die ſint accepti ſex ſyrupi & ſint factæ tres unctiones, & tunc dabis Medicinam ſolutivam, & humores qui per os expelli deberent, ad inferiora divertentur, & ſic evitabitur nocumentum in ore. In diebus autem ſequentibus ſimili modo utaris. „

(*b*) Cap. 4.

Porro certum eſt hunc Auctorem ſcripſiſse ante annum 1516. cum hoc anno Liber iſte de quo agitur, Papiæ excuſus fuerit.

COLLECTIO PAPIENSIS, quæ omnium prima, prodiit Papiæ ex officina Bernardini de Garaldis, anno 1516. *in folio*, ubi collecti exſtabant. 1516.

Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, *De Morbo Gallico;*

Et Joannes Almenar, Hiſpanus, *De Morbo quoque Gallico*.

Acceſſerunt ſimul.

Angeli Bolognini, Bononienſis, *De cura ulcerum exteriorum, & unguentis communibus in ſolutione continui Lib. 2.*

Alexandri Benedicti, Veronenſis, *Liber de peſtilenti Febre*,

Dominici Maſſariæ, Vicentini, *De Ponderibus & menſuris medicinalibus, Lib. 3.*



Digitized by Google

GEORGIUS VELLA, Brixienſis, ſcripſit conſilium medicum *Pro*
1516. *egregio Artium Doctore Aloyſio, Mantuano*, qui Morbo Gallico ægrotabat, in Capita ſeptem diviſum; ſed quo tempore ſcripſerit incertum eſt. Verum cum nullam Guaiaci mentionem faciat in curatione Morbi Gallici, videtur ſcripſiſſe antequam lignum illud in uſum advocatum fuiſſet, atque adeo ante annum 1518.

(a) Cap. 1. In eo conſilio affirmat (*a*) *eos qui inficiuntur tali morbo*, non infici *niſi fere propter ipſorum coitus cum mulieribus tali infectione infectis; & ſi hoc*, inquit, *non ſit univerſaliter verum, at tamen pro majori parte*.

(b) Cap. 7. Ad curationem quinque intentiones admittit, (*b*) 1. *Materiæ peccantis minorationem;* 2. *Digeſtionem*, 3. *Evacuationem*, 4. *Accidentium correctionem*, 5. *Recidui humoris infecti rectificationem;* quæ ſingula methodicam curationem ſapiunt quidem, cui potiſſimum inſiſtit, ſed ita tamen ut uſum quoque proponat unguenti mercurialis, quo cencet inungendum eſſe „ patientem a quatuor extremitatibus corporis uſque ad ſubaſcellas „ & inguina excluſive per decem dies vel circa, ſecundum tolerantiam „ virtutis, non negligendo etiam aſſidua clyſteria divertentia vapores a „ partibus ſuperioribus ulcerare ſolentibus.

(c) J. Freind. Hiſtor. Medicin. part. 3.

1518. PETRUS MAYNARDUS, Veronenſis, ſcripſit (*c*) circa annum 1518. duos Tractatus *De Morbo Gallico:* alterum de morbi ætiologia qui *Capita quatuor;* alterum de therapeia, qui *Capita totidem* complectitur.

(d) Prior Tractat. Cap. 1. Circa prius ſtatuit quidem Morbum (*d*) primum apparuiſſe anno 1496. *Epidemialem eſſe*, & ortum ab *influentiis* ſyderum malignorum coeuntium; (*e*) *Prædictum fuiſſe alias in prognoſtico viginti annorum clariſſimi Artium & Medicinæ Doctoris Pauli de Medelburgo Zelandiæ Oceani* (qui Epiſcopus Foroſempronienſis deinde electus eſt) *anno Virginei partus* 1487. Demum (*f*) *defecturum eſſe anno* 1584. *contrariis aſtrorum influentiis*.

(e) Ibidem.

(f) Poſterior. Tr. Cap. 3. Circa poſterius vero curationem tantum methodicam proponit, quæ *diæta*, *alteratione humorum*, *purgatione*, *& membrorum confortatione* perficitur, nec unguento mercuriali utitur ullo, niſi cum dolores urgent in juncturis, in quo caſu ſuadet ut (*a*) „ ungantur ſpatulæ, collum, nucha, omnes juncturæ coxarum & crurum cum infra ſcripto unguento. „

(g) Ibid. Cap. 3.

℞. *Axungiæ porcinæ vetuſtiſſimæ* lib. ij.
*Cineris lignorum Vitis* ℥ vj.
*Argenti vivi mortificati cum medulla vituli* ℥ ij.

*Demum omnia bene commiſceantur, & fiat unguentum, & adminiſtretur ſuper dicta loca, & ligentur bene calida, & dimittantur per quatuor dies, & ſic unguantur dicta loca quaternis diebus in quaternos dies, donec ſanentur a doloribus.*



Digitized by Google

LEONARDUS SCHMAI, Salisburgenſis, in *Lucubratiuncula* quatuor Capitibns comprehenſa, quam Salisburgi in Germania ſcripſit *De Morbo Gallico & cura ejus noviter reperta cum ligno indico*, Auguſtæ typis edita anno 1518. *in* 4. de morbi quidem novitate eadem refert quæ cæteri, ſed primus affirmat (*a*) *indos Occidentales per plurimos annos hoc morbo graviter laboraſſe, medicinamque qua ſemper uſi ſunt contra hunc morbum noſtris mercatoribus indicaſſe*. Nihilominus tamen concludit hunc morbum in Europa ortum eſſe *ex aeris intemperie calida & humida anno a Salutifera Incarnatione Chriſti 1494. quo fuit omnium totius Europæ aquarum inaudita inundatio*. 1518.

(*a*) *Cap.* 1

Parvi pendit methodos curatorias omnes, quæ uſque ad ſua tempora adhibitæ fuerant. (*b*) „ Non fuit, *inquit*, hactenus reperta medicina, „ quæ in hac ægritudine profuiſset multum, nocuiſset vero nihil .... ſed „ modo, *pergit ille*, Deorum (ut mihi perſuadeo) beneficio inventa eſt „ medicina ſimplex, qua maxime gaudet natura, & quæ ſimul omnes intentiones complectitur in ſuis qualitatibus. „

(*b*) *Ibid.*

Ea autem Medicina eſt lignum *Guaiacum* ſeu Arboris *Guaiacanæ*, cujus mentionem facit primus & cujus uſum & adminiſtrationem primus quoque deſcribit. Refert ſe (*c*) „ cum mira, magnifica, & vix credibilia „ paſſim accepiſset de ligno quodam in Occidentali India, in Inſula Spagnuola noviter reperta, non ceſsaſse vel dormientem ſomniare ligni „ hujus naturam, donec litteris patronorum ſuorum & ſuis decem & „ novem Doctrinas & Relationes ex India & Portugallia ad diverſos „ Germaniæ Principes & Viros primarios tranſmiſsas accumulaſſet, ex „ quibus naturam, proprietatem, qualitatem, uſum & operationem „ plane piſcatus eſt. „

(*c*) *In Præfatione.*

ULRICUS DE HUTTEN, Eques Germanus, natus eſt anno 1488. Steckelbergæ, (*d*) in caſtello Franconiæ cujus dominio ejus familia potiebatur, Litterarum ſtudio dedit operam Fuldæ Coloniæ & Francofurti ad Oderam. Inde meruit aliquandiu in Italia in caſtris Imperatoris Maximiliani I. unde redux verſatus eſt in aula Alberti Brandeburgenſis, Archiepiſcopi Moguntini & Magdeburgenſis, ac poſtea S. R. E. Presbyteri Cardinalis titulo Sanctis Chryſogoni, ab anno 1517. ad annum uſque 1520. quo Lutheri partes amplexus ſibi fuga conſulendum eſſe duxit, cum audiviſset ſe juſſu Leonis X. ſummi Pontificis, in quem acerbius ſcripſerat, comprehendendum eſſe. Toto Belgio peregrinatus profugit tandem in Helvetiam, venitque Baſileam anno 1522. exeunte, ſed ab Eraſmo hoſpitio excluſus, urbe ipſa exire juſsus eſt menſe Januario anni ſequentis. Obiit paulopoſt in Inſula quadam lacus Tigurini, ubi latitabat, die ſcilicet 29. (*e*) Auguſti, anno 1523. ætatis anno 35. vel 36.

(*d*) Bayle, *Dictionnaire critique*, *in voce* Hutten.

(*e*) Eraſmus in *Epiſtola*.

Licet Huttenus Medicus non fuerit, ſcripſit tamen ad Albertum Brandeburgenſem, Cardinalem & Archiepiſcopum Moguntinum patronum ſuum, Libellum *De Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci*, Moguntiæ editum in 4. 1419. qui Capita 27. complectitur, & ubi ea narrat quorum ipſe *pars magna fuit*.

*ad Conrad. Goclenium data 6. Calend. Octobris an. 1525.*

Liquet enim inde Huttenum jam ab anno 1509. vel 1510. luem veneream contraxiſse, annos natum 21. vel 22. dum in Italia militabat, cum fateatur ipſe in hoc Opuſculo edito anno 1519. (*a*) *ſe per novem, annos cum hoc malo luctatum fuiſſe:* & hoc temporis intervallo (*b*) *undecies curationem mercurialem expertum fuiſſe*, ita ut *vix* credere liceat (*b*) *quas torturas, quot ſupplicia ſub Chirurgicis exhauſerit, quas cruces tulerit, quantum illi virium ex Medicorum inſcitia deperierit*.

(*a*) Laudati libelli *cap.* 4.
(*b*) *In Epiſtola Dedicatoria*
(*c*) *Cap.* 26.

Sed placet ipſum audire (*c*) *dicentem: ut affectus fuerit*. „ Primum, *inquit*, ſiniſtro pede eram inutilis jam, hærente ibi octo plus annis morbo; & in media quidem tibia, qua parte tenuiſſima cruri obducitur „ caro, ulcera erant cum inflatione carnis inflammata, putreſcentia ingenti cum dolore, & hujuſmodi ut uno ſaneſcente erumperet ſtatim „ aliud. Erant enim complura ſparſim, nec ope Medicorum fieri poterat, in unum omnia ut redigerentur. Supra ea tuber erat (*exoſtoſis*) „ ut os crederetur ita induratum, & in eo ſuppungens citra intermiſſionem dolor immenſus, immodicus; fuit & ſupra dextrum proxime talum collectio, & ipſa in oſſis modum dura, ex recentis olim morbi „ reliquiis vetuſtiſſima. Hanc mihi ferro, hanc igne & cauſticis omnibus adaperire cum molirentur Medici, nihil profecerunt. Illa autem „ modo vehementer intumeſcebat ac ſummo cum dolore, modo reſidebat mitior, dolebatque minus igni admoto pede, nec ſuſtinuit tamen „ multiplici veſte contegi. Eo fluxus erat vehemens, & qui inextinguibilis plane videretur: ac quoties pedi inſiſterem, dolore afficiebar impatibiliter. Deinde ſuperius coxa & genu penitus confriguerant, attenuato ibi ad ſummam uſque macritudinem ſemore, atque ita imminuta carne, ut præter cutem vix eſse videretur quo ſe os contegeret. „ Præterea in tantum luxata utraque junctura fuit, ut diu ægerrime liceret inſiſtere, tandem non amplius etiam, evanida omnino ex clunibus altera. Dolebat item lævus humerus, ut levari jam brachium non „ poſſet. Debilitata extrema ſcapula occalluerat, & in medio muſculo tuber ovi magnitudine, imminuto aliis partibus ad miram tenuitatem brachio ad ipſam uſque manum; & in dextro latere ſub infima ſtatim „ coſta ulcus erat ſine dolore quidem, ſed fœdum quoddam pus effervens, „ & ſpurca manans ſanie, fiſtulæ in morem anguſto exterius ore, at ampla intus cavitate. Supraque ipſum aliud iterum tuber, quaſi ſupernato „ coſtæ quodam ibi oſſe. Denique a ſummo retro vertice fluxus ibat da

omnia

omnia iſta manifeſto ſenſu. Qua incipiebat is ad leniſſimum etiam tac- „ tum, quaſi pertuſo craneo dolebat caput, nec verti in tergum, niſi „ cum ipſo una corpore facies potuit. „

Profligandæ huic affectionum Iliadi impar fuit inunctionum mercurialium uſus vel undecies repetitus, forſan medentium inſcitia vel negligentia. „ His (a) auxiliis, *inquit ille*, ſuſtinere morbum potui, extinguere non potui: Et cum lenire dolorem, non cauſam doloris excin- „ dere, hoc eſſet differre perniciem, non auferre, præſentius remedium „ habui ex Guaiaco, *cujus uſu* (b) depulſa omni invaletudine ita vires „ recepi, ut de novo factus ac renatus homo videar. „

Hæc autem de ſe tanto liberius fatebatur, quod ſibi probro verti poſſe non ſuſpicaretur, cum ea ætate nondum exploratum eſſet luem ſcortatione tantum contrahi, ſed ſatis ſtolide crederetur ſolo rerum non-naturalium vitio, vel ad ſummum colloquio vel contubernio cum infectis concipi poſſe. Inde ſane eſt, quod Huttenum non pudeat in extremo Libro Archiepiſcopum & Cardinalem, ad quem ſcribit, ſic alloqui. (c) „ Hæc ita Celſitudini tuæ conſcripſi, ut non vellem his quidem uti, (faxit hoc „ enim ſervator Chriſtus, ne unquam debeas) ſed ut in tua hæc aula eſſent „ omnium neceſſitati expoſita. „

In hoc Opere præmiſſis de morbi origine, natura, & cauſſis, iiſdem quæ jam ſæpius repetita ſunt; ac enarratis torturis horrendis, quibus ægrotantes hac ætate diſcruciabantur, ut a morbo Gallico convaleſcerent, Huttenus aperte ac fortiter improbat mercuriales inunctiones, uſum decocti ex ligno Guaiaci mirabiliter approbat, rectam ejuſdem adminiſtrandi methodum ſumma diligentia perſequitur: Quocirca Tractatus ille vere dignus eſt qui legatur, Auctore (d) ipſo Hermanno Boerhaave, hac in re judice maxime idoneo.

Cæterum, quod notari velim, quantumcumque ſibi gratuletur Huttenus de reſtituta valetudine uſu Guaiaci, conſtat tamen ipſum neque hac methodo perfecte convaluiſſe, cum ex rediviva lue venerea, quæ remedio tantum ſopita fuerat, miſeram mortem obierit & ante diem, ut narrat (e) Conradus Geſnerus.

JOANNES MANARDUS, Ferrarienſis, natus (f) anno 1461. (g) Nicolaum Leonicenum in Medicina audivit. Conſtat (h) ex ejus Epiſtolis Medicinam illum feciſſe Ferrariæ ad annum uſque 1513. Anno ſequente 1514. in Hungariam a Rege Ladiſlao VI. advocatum fuiſſe, (i) ut Archiatri munere fungeretur; eoque mortuo anno 1516. in Hungaria vel Auſtria (k) moram tamen feciſſe ad annum uſque 1518. Unde in patriam regreſſus (l) anno 1519. Medicinam Ferrariæ cum laude profeſſus eſt. „ Duxit (m) uxorem valde ſenex & articulorum dolore diſtortus, ab „ ætate formaque florentis juvenis thoro dignam, adeo levi judicio & le-

(a) Cap. 5.
(b) In Epiſtola Dedicatoria.
(c) Cap. 27.
(d) In Præfat. præfixa editioni Lugduno-Batavæ Aloyſii Luiſini.
(e) In Bibliotheca. 1500. 1525. 1532. 1533.
(f) Vide ipſius Ep. 6. Lib. 18.
(g) Petrus Caſtellanus, in vitis illuſtrium Medicorum.
(h) Epiſtola 1. lib. 4.
(i) Epiſt. 1. Lib. 7. Budæ data 7. Id. Septemb. an. 1514.
(k) Epiſt. 3. Lib. 2.
(l) Epiſt. 1. Lib. 8.
(m) Caſtellanus. Ubi ſupra.

„ lethali intemperantia, ut funus ſuum maturaverit. Obiit Ferrariæ anno „ 1536. ætatis 74.

Scripſit inter alia *Epiſtolarum Medicinalium Lib. XX.* ſub titulo *Curiæ Medicæ*, quorum pars jam edita fuerat Lutetiæ anno 1528. & Argentinæ anno 1529. ſed qui omnes una collecti primum Baſileæ excuſi ſunt anno 1540. Proſtant ibi Epiſtolæ duæ *De Morbo Gallico*, & duæ aliæ *De Ligno Indico.* Epiſtola *prima* ſcripta eſt Mirandula anno 1500. *ad Martinum Mellerſtadium*, hoc eſt ad Martinum Polichium, Mellerſtadienſem *Illuſtriſſimi Ducis Saxonum* [Frederici III.] *Phyſicum*, eſtque prima Libri ſecundi.

In ea Simonem Piſtoris acriter caſtigat, qui in Poſitiones quaſdam Martini Polichii inſurrexerat, qua de re vide ſupra articulos *De Simone Piſtore & Martino Polichio*

*Altera* ad *Michaelem Sanctannam Chirurgum* ſcripta eſt Ferraria, anno 1525. & ſecunda eſt *Lib. VII.*

In ea reprehendit Nicolaum Leonicenum, quod exiſtimaverit Morbum Gallicum eſse *Epidemicum*, *æſtivum*, *a nimia aeris humiditate & caliditate ortum.* Ipſe contra ſtatuit morbum eſse novum, qui contagio tantum ſerpat & propagetur, qui ab Hiſpanis *ex Inſula quadam Antiquis incognita*, *ubi frequentiſſimus eſt*, in Europam translatus fuerit, vel Valentiæ in Hiſpaniæ genitus *in ſcorto*, *quocum Elephantioſus quidam ex Equeſtri ordine rem habuit*.

*Tertia* eſt Conſilium Medicum *pro Reverendiſſimo Cardinale Campegio*, id eſt pro Laurentio Campegio, cive & Epiſcopo Bononienſi, poſtea Fel. trenſi, Presbytero Cardinali Tituli Sancti Thomæ in Parione, ac deinde Tituli Sanctæ Mariæ trans Tiberim, Epiſcopo Cardinale Sabino & Præneſtino, qui a Leone X. creatus Cardinalis anno 1517. obiit Romæ anno 1539. Hæc Epiſtola, quæ quarta erat Lib. XVI. ſcripta fuit anno 1533.

In ea præſcribit qua methodo ligno Indico ſive ſancto utendum ſit; cæterum non modo ut decoctum illius potetur conſulit, ſed etiam ut ſpuma decocti, vel quod illi præſtabilius videtur, ut oleo ex ligno per deſcenſum deſtillato loca dolentia illinantur.

Demum *quarta* Medicum quoque Conſilium eſt pro Epiſcopo Cracovienſi in Polonia. Scripta fuit Ferraria, *in Vigilia ſancti Matthæi*, anno 1532. & ordine tertia eſt Lib. XXVII.

In ea ait *anno duodequadrageſimo ab orto Morbo Gallico ſe ſcribere;* unde facili ratione colligere eſt juxta eum morbum primum apparuiſe anno 1494.

Extant aliæ duæ Epiſtolæ de eodem Epiſcopo Cracovienſi ſcriptæ: Altera, quæ ordine quarta eſt Lib. XIV. *anno eodem* 1532. *ſeptimo Idus Februarii:* Altera, quæ quinta eſt Lib. XVII. ſcripta ad Academiam Cracovienſium Medicorum, 12. *Calendas Martias*, *anno* 1532. ex quibus liquet

hunc

Digitized by Google

hunc Epiſcopum *Imbecillitate ventriculi & omnium principalium membrorum*, atque affectione vere hypochondriaca laboraſse *ex reliquiis ſubdoli & atrocis Morbi Gallici vocati, & hydrargyro per quod ſanari viſus eſt, derelicta.*

BENEDICTUS RINIUS, Venetus, ſcripſit brevem *De Morbo Gallico* 1520
Tractatum *Conſultationis cauſa in gratiam illuſtriſſimi cujuſdam Antiſtitis*, quem diu poſt mortem patris Fabritius Rinius ejus filius Antonio Cauco Archiepiſcopo Corcyrenſi dicavit, & excudendum permiſit in Collectione Veneta *De Morbo Gallico* anno 1567.

In curando *Morbo Gallico* utitur Rinius linimentis variis mercurialibus, ſed ad Operis calcem, quædam adjicit de decocto ligni Guaiaci; quo ait *novum eſſe ſui ſæculi inventum, & tanquam per Deorum manus traditum auxilium pro Morbi Gallici expugnatione, ac omnimoda illius evictione*, unde videtur poſse colligi Conſilium illud Rinii circa annum 1520. ſcriptum fuiſse.

JOANNES [a] LE MAIRE, Belga, lucem vidit Bagaei, in Hannonia gallice *Bavai*, unde ſe dicit gallice *de Belges*, ideo quod putet Bagacum olim Belgidem dictum fuiſse. Natus eſt anno [b] 1473. & ante annum 1525. fato functus. Scripſit tum ſtricta, tum ſoluta oratione Opera varia Gallice & Latine, non ſine ingenii acumine ac doctrinæ laude ut ea erant tempora, quibus vixit.

Extat inter cætera Carmen Allegoricum Gallice ſcriptum, & in tres Fabulas diſtributum, quod typis excuſum fuit anno 1525. apud Galiottum du Prè, cum hac inſcriptione.

*Les trois Comptes, intitulez de Cupido & d'Atropos, dont le premier fut inventè par Seraphin, Poete Italien, le ſecond & tiers de l'invention de Maiſtre Jean le Maire.* 1520.

Fingitur ibi in Prima fabula Cupidinem ebrium cum Atropo mortis Dea, commutatis caſu arcubus munia quoque ita commutaſse, ut ille quidem imprudens neci daret adoleſcentes, quos quærebat amore ſaucios efficere; hæc vero ſenes depontanos turpi amore dementaret, quos morti deſtinabat.

Narratur in Altera lethiferum illum mortis arcum, quem Cupido in palatium matris intulerat, juſsu Veneris abjectum fuiſse in palatii foſsas, unde factum ut aquæ hinc ſcaturientes veneno lethali pollutæ viris feminiſque Veneris aſseclis, a quibus epotabantur, novum morbi genus intulerint, ſeu ipſiſſimam luem veneream.

Demum refertur in Tertia Jovis edicto Comitia generalia Turonibus habita fuiſse, ibique diſſidium Cupidinis de arcus redintegratione cum Atropo litigantis his conditionibus compoſitum eſse, ut utrique novus arcus reſtitueretur; at vero nullum a Jove remedium adverſus luem veneream inventum fuiſse, quæ idcirco ſibi permiſsa in miſeros mortales ſævire pergit. Cæ-

(a) Dicitur ſed perperam *Joannes Marius* a Gerard. Joann. Voſſio. *Lib. 3. De Hiſtor. Lat. cap.* 10.

(b) Vide Præfationem Gallice ſcriptam quæ præfigitur Libro inſcripto *Les Illuſtrations des Gaules*.

Cæterum Poeta veneream luem in fabula ſecunda ita deſcribit, ut licet inde colligere, quid ætate ſua de morbi origine, novitate, propagatione, atrocitate, vulgo crederetur. Ait nempe Aquas, quæ e foſſis palatii Veneris decurrebant, a viris feminiſque plurimis cum voluptate quidem perpotari, ac gratas videri, at vero varia & inaudita morborum monſtra inde generari, quibus potores miſerrime affligebantur.

Mais en la fin, quand le venin fut meur,
Il leur naiſſoit de gros boutons ſans fleur,
Si tres hideulx, ſi laits & ſi énormes,
Qu'on ne vit onc viſaiges ſi difformes,
Ne onc ne receut ſi treſmortelle injure
Nature humaine en ſa belle figure:
Au front, au col, au menton & au nez
Onc on ne vit tant de gens boutonnez.
Et qui pis eſt ce venin tant nuiſible
Par ſa malice occulte & inviſible
Alloit chercher les veines & arteres,
Et leur cauſoit ſi étranges [a] myſteres
Dangier, douleur de paſſion & goutte
Qu'on n'y ſauroit remede, ſomme toute,
Fors de crier, ſouppirer, lamenter,
Plorer & plaindre & mort ſe ſouhaitter.
Ne ne ſceut onc lui bailler propre nom
Nul Medecin, tant eut-il de renom.
L'ung la voulut *Sabaſati* nommer
En Arabic; l'autre a peu eſtimer
Que l'on doit dire en Latin *Mentagra*,
Mais le commun quand il la rencontra,
La nommoit *Gorre* ou *la Vérolle groſſe*
Qui n'eſpargnoit ne Couronne ne Croſse;
[b] *Donques* l'ont dit les Flamens & Picquarts,
Le *mal Francois* la nomment les Lombars,
Si a encores d'autres noms plus de quatre,
Les Allemans l'appellent [c] *Groitte blatre*,
Les Eſpagnols [d] *les Bouëls* l'ont nommèe;
Et dit-on plus que la puiſsante Armée
Des fors Francois a grant peine & ſouffrance
En Naples l'ont conquiſe & miſe en France,
Dont aucuns d'eulx [e] *le Souvenir* la nomment,
Et pluſieurs faits ſur ce comptent & ſomment.
Les Savoyſiens [f] *la Clavela* la diſent:
Delà comment pluſieurs gens en deviſent,

(a) *Miſeres*.

(b) *Lege* Pocken *Variola*.

(c) Gross Blatter. *Magna variola*.

(d) *Las Buas*.

(e) Videtury ox illa mendoſa eſſe.

(f) *La Clavelee*.

Dela comment Amour, le jeune yvrongne
A fait aux gens grant dommage & vergongne
Et ne ſcet-on peur ſes cloux deſclouer
Bien bonnement a quel Saint ſe vouer,
Neantmoins aucuns par grace ſouveraine
Ont imploré Madame Sainctæ Reine,
Les autres ont eu recours a Sainct Job,
Peu de guéris, en ſont de mors beaucop,
Car regne a ce trez cruel tourment
Par tout le mond univerſellement.

DESIDERIUS ERASMUS, Roterodamus, Vir maximi nominis & eruditionis multiſciæ natus eſt Roterodami die 27. Octobris, anno 1466. ut maxime probabile videtur. Baſileæ mortus eſt die 12. Julii anno 1536. jam ſeptuagenarius. Cætera quæ ad ejus vitam ſpectant ſilemus, tum quod paſſim occurrant, tum quod non ſint inſtituti noſtri, cum Eraſmus nec de lue venerea quidquam ex profeſſo ſcripſerit nec Medicinæ vacaverit unquam. 1524.

Nihilominus tamen, cum Eraſmus ſuppar vixerit ingreſſui luis venereæ, haud pauca ſuis Operibus interſperſa reliquit teſtimonia de morbi origine, fœditate, contagione. Sic in *Epiſtola ad Chriſtophorum a Schydlovietz, Palatinum & Capitaneum Cracovienſem, Regnique Poloniæ Cancellarium* Baſilea ſcripta anno 1525. poſtridie Idus Auguſti, & Libro *De lingua, ſive de linguæ uſu & abuſu* præfixa, dum ſui ſæculi calamitates enumerat, in hæc verba erumpit. „ Jam ſi quis percontetur, inter corpo-„ rum morbos, cui debeatur principatus; me judice facile tribuetur ei ma-„ lo, quod incerta origine tot jam annos per omnes orbis plagas impune „ graſſans nondum certum nomen invenit. Plerique vocant (a) *Poſcas* „ *Gallicas*, nonnulli *Hiſpanienſes*. Quæ lues unquam pari celeritate per-„ currit ſingulas Europæ, Africæ, Aſiæque partes? Quæ penitius ſeſe in-„ ſerit venis ac viſceribus? Quæ tenacius hæret aut pervicacius repugnat „ arti curæque Medicorum? Quæ faciliore contagio tranſilit in alterum? „ Quæ crudeliores habet cruciatus? Vitiligo præter cutis deformitatem „ nihil habet noxæ & curationem recipit. Lichenes fœdo quidem furfure „ primum faciem, deinde reliquum corpus operiunt, ſed citra curacia-„ tum, nulloque vitæ diſcrimine, etiamſi remedium non admittunt, niſi „ cui mors ſit anteferenda. Hæc lues quicquid in aliis eſt horrendum „ una ſecum defert, fœditatem, cruciatum, contagium, vitæ periculum, „ curationem difficillimam pariter ac fœdiſſimam, & tamen utcumque „ cohibita ſubinde repullulat, non aliter quam podagra.

(a) *Variolar. Pocken* enim Germanice & Belgicè variolas ſignificat.

Nec diſſimilia profert initio *Conſultationis de Bello Turcicis inferendo, quæ ad Joannem Rinckium Juriſprudentia celebrem ſcripta eſt apud Friburgum*

*Bri-*

*Nova pœnitentialis Quadrageſima , necnon purgatorium in Morbum Gallicum ſive venereum, una cum Dialogo Aquæ argenti ac Ligni Guaiaci colluctantium ſuper dicti morbi curationis prælatura. Opus fructiferum.* Pariſiis, Nicol. Savetier, 1527. in 8.

Patet hujuſce inſcriptionis ratio ex Libri proœmio. „ Nunc temporis, *inquit Auctor*, in dicti morbi curatione duæ præcipue prorumpunt hæreſes, altera Guaiacum extollens lignum, altera aquam argenti non mediocri efferens præconio. Illa pœnitentiali Quadrageſima (*nempe propter inediam*) hæc vero quodam Purgatorio [*propter ptyaliſmi dolores*] mederi videtur. „

Hoc Opuſculum conſtat articulis ſive Capitulis viginti , ſed nullo diſtinctis numero.

I. Refert *eodem anno, quo Galliarum Rex Carolus Octavus impetum Neapoli fecit, ſuorum aut peditum aut equitum quibuſdam talem prorupiſſe morbum* ..... qui proinde *abhinc triginta circiter annos viſus eſt*.

II. Tres morbi cauſas admittit, *Supercæleſtem*, quam Theologi dicunt eſſe iram Dei in fornicatores; *Cæleſtem*, quam Aſtrologi dicunt eſſe concurſum planetarum; & *Phyſicam*, quam Medici dicunt eſſe corruptionem ſeminis a ſalacitate nimia, concurrente tamen maligno aſtrorum concurſu.

III. Expendit naturam ligni Guaiaci, quod dicit a *mercatoribus repertum eſſe in Inſula quadam*, ac proponit methodum curandi luem veneream decocto illius ligni.

IV. Inquirit in naturam aquæ argenti, ut ſua ferebant tempora, ac varia proponit linimenta, quæ adhibebantur ſuo tempore. Cenſet autem in hac curatoria methodo ægrum identidem purgandum, & inunctiones intermittendas eſſe. *Utile ſatis erit*, inquit, *ſi poſt ſextum aut ſeptimum diem ſumat patiens caſſiam fiſtulam, & ad vires reficiendas duos aut tres dies quieſcat*.

V. Deſcribit gonorrhœam virulentam *Capite de Puſtulis*; quæ ſane deſcriptio gonorrhœæ prima omnium quas ſciam, eſſe videtur. „ Vidi, „ *inquit*, juvenem quemdam, *cujus* mentula ſeſquiannum perpetuo ſanioſum ac virulentum vomebat ſuccum, quod venereo contraxerat certamine ..... mentula doloroſe arrigebatur ..... major meiendo acreſcebat dolor. „

VI. Adeſt in fine *Dialogus aquæ argenti*, & *ligni Guaiaci colluctatorum ſuper eorumdem prælatura*, qua finita ſic concludit in *Epilogo: His cauſis ac rationibus æquo animo perpenſis, aquæ argenti methodo ...... quam Guaiaci methodo magis fidendum puto.* Fatetur tamen rem aliquando minus proſpere ſuccedere; Sed id totum in medentium imperitiam refundit. „ Nimirum, „ *ait ille*, ſi optati rarenter ſuccedant eventus, quippe cerdones, ſcorta, „ mulierculæ, nonnullique Apoſtatici litterarum penitus ignari, nullis vo-

„ vocatis Medicorum decretis, frequentius cum aqua argenti, ne dicam „ illius methodo, omni vorato pudore huic medentur morbo. „

Hic Auctor primus eſt Gallorum omnium, quos novi, qui de Lue Gallica ſcripſerit. Anne ideo quod venerea lues Rothomagi & citius & crudelius ſævierit quam in cæteris Galliarum urbibus? Certe lues Rothomagenſis in Galliis vulgari circumfertur proverbio quaſi curatu difficillima, qua de re vide Rabelæſum, *Pantagruel*, *Liv.* 5. *chap.* 21. Hiſtoire *de Francion*, *Liv.* 10. Et Menjotii *Diſſertation. de Lue venerea*, *pag. m.* 39.

1530. 1546. HIERONYMUS FRACASTORIUS, Veronenſis, natus eſt Veronæ: Patavii operam dedit Medicinæ, inde Livianum copiarum Venetarum Ducem ſequutus eſt pluribus bellis, ſed eo mortuo ad Abduam anno 1515. in patriam ſe recepit. Medicus fuit Patrum Concilii Tridentini. Fato functus eſt ſeptuagenario major in ſuis Caphiis prope Veronam, 8. Idus Auguſti anno 1553. apoplexia correptus in menſa.

Inter cætera illius Opera duo extant de Morbo Gallico.

Prius eſt eximium illud Poema, in quo eleganter luſit tribus Libris *De Morbo Gallico*, ſive ut ille ait, *De Syphilide*, quam a Syphilo Paſtore in Deos impio ſic dictam fingit,

*Syphilidemque ab eo labem dixere Coloni.*

Dicatum eſt Petro Bembo Leonis X. Pontificis Maximi tunc a Secretis, ideoque ſcriptum ante annum 1521. quo Leo X. fato functus eſt, ſed editum non novi ante annum 1530. quo Veronæ excuſum eſt.

Poſterius eſt Opus *De contagionibus & contagioſis morbis & eorum curatione*, in tres Libros diſtributum, quod primum editum eſt anno 1546. Venetiis. In illo *Capitibus* 11. & 12. *Lib.* 2. Morbi Gallici naturam & cauſas; *Capite vero* 10. *Lib.* 3. ejuſdem curationem explicat.

In utroque Opere Fracaſtorius eadem docet 1. Circa naturam & cau-

(a) Lib. 2. cap. 11. ſas morbi, [a] morbum *novum* eſſe, præcedentibus ſæculis non viſum; *ab elephantia & ab Arabum ſaſati plane diverſum; in Inſulis, quas Hiſpanæ navigationes adinvenere* endemium; inde *contagione* devectum. At vero, ne

(b) Ibid. quid diſſimulem, aſſerit [b] ille tametſi *maxima quidem mortalium pars a contagione morbum hunc contraxerit, obſervatum tamen fuiſſe innumeros alios ſine ulla contagionem per ſe infectionem eam perpaſſos fuiſſe:* Atque adeo, licet contagionem admittat, præjudicio ductus cenſet etiam admittendam eſſe *ſordidam* aeris *putrefactionem*, quam tria ſuperiora ſydera, Saturnus, Jupiter & Mars coeuntia intulerint. 2. Quod ad curationem, proponit ſtatim methodicam tharapeiam, quam cenſet ad incipientem morbum ſufficere. Si vero inveteratus ſit, auctor eſt ut æger utatur decocto ligni Guaiaci, cujus præparandi rationem explicat, aut decocto radicum cy-

(c) Lib. 3. cap. 10. narum quæ paucos ante annos in Europam delatæ fuerant.

Poſt hæc profert duo alia remediorum genera, *quibus* ut ipſe ait [c]

*pri-*

*primis temporibus ſtatim utebantur, ab Empiricis primum inventa, inunctionem* ſcilicet *& ſuffitum*. Et primo quidem inunctionem mercurialem deſcribit, neque illam damnat, licet incommoda exaggeret: [*a*] „ Os, *inquit*, & palatum exulcerantur, ac ſordities tanta per os concitatur per „ dies 15. & amplius, ut nihil fœdius, nihil intolerabilius videatur, cibus „ nullus mandi poteſt, etiam vix ſorberi datur, dentes luxantur, ſomnus „ adimitur, & breviter per id tempus nihil gravius ſentiri poteſt.

(*a*) *Ibid.*

Inde vero ſuffitum deſcribit „ Acerbiſſimum medicamentum, quo *ille* „ numquam auſus eſt uti ad totum corpus, ſed quod ad certas tantum par- „ tes, ut crura & brachia, cum vel ſphaceli adſunt, vel feræ gummoſi- „ tates, vel dolores vel ulcera male morigerata, etiam præſtantiſſimum ar- „ bitratur: Cæterum ab eo abſtinendum ſuadet, nec Empiricis creden- „ dum, quibus nihil temerarium eſt magis, quando & per os etiam auſi „ ſunt argentum vivum, & quod præcipitatum vocant, confectis ex iis „ pilulis exhibere. „

LAURENTIUS FRISIUS *vel* PHRISIUS, [*b*] Medicus Civitatis Metenſis, [*c*] claruit in Germania, dicitur Argentinenſis [*d*] a Joanne Bernier D. M.

1532.
(*b*) Schenckius, *in Bibliotheca Iatrica*.

Præter Opera alia ſcripſit *Epitomen Opuſculi de Curandis Puſtulis, ulceribus & doloribus Morbi Gallici*, mali Franzoſſ *appellati*, quæ Baſileæ excuſa eſt anno 1532. & Capitibus octo abſolvitur.

(*c*) Valerius Andreas, *in Bibliotheca Belgica*.

In hoc Opere eadem reperire eſt, quæ apud Auctores alios, de novitate, origine, natura, ſignis & cauſis hujus morbi; imo & de curatione, cum methodicam tantum therapeiam proponat, quæ, ut jam ſæpius dictum eſt, obtinetur diæta, alterantium uſu, purgatione, & unguentis detergentibus, exſiccantibus, cicatricem inducentibus.

(*d*) Eſſais de Medicine, *Par.* 1. *chap.* 4.

Indicat quidem unguenta quinque mercurialia, ſed eo tantum fine ne ignoraſſe videatur, & ut indicando eadem damnet. „ Iners [*e*] vulgus, „ *inquit*, nonnunquam peritiſſimos Medicos floccipendere non veretur, „ cum putet illos latere ea unguenta, quibus Medici carnifices corpora „ inungunt. Non ſunt autem abſcondita, ſed propter nocumenta illorum „ eis uti nolunt. Deſcribam igitur tibi, *pergit ille*, aliqua unguenta illo- „ rum Medicorum, ut ſentias quod non ſunt Medicis ſecreta, quemadmo- „ dum fatentur illi Empirici.

(*e*) *Cap.* 6.

Cæterum videtur fide optima proferre quæcumque utiliſſima noverit. [*f*] Sic *ſub finem Diſſertationis* proponit *ſecretum chariſſimum ad ulcera virgæ, cum amplius nulla ſpes eſt, cum quo*, ut ait, *ſæpius famam & pecuniam acquiſivit*. Secretum autem tale eſt:

(*f*) *Cap.* 8.

℞. *Pulverum Barbæ* [*g*] *ſylvanæ* ℥ j.
*Myrrhæ & thuris* ana ʒ ij.
*Oſſis ſepiæ* ʒ j.

(*g*) Barba ſylvana eſt plantago aquatica Vid. *Dodonæum*.

*Aſper-*

*Aſpergatur cum eo ulcus.*

1534. JOANNES PASCHALIS, Sueſſanus, hoc eſt oriundus ex urbe Epiſcopali Sueſſa, quæ Metropoleos Capuanæ Suffraganea eſt, ſcripſit Diatribam cui titulus eſt: *De morbo quodam compoſito, qui vulgo apud nos* Gallicus *appellatur, in Capita novem* diſtributam, & editam Neapoli anno 1534. *in* 4. in qua pauca præfatus de morbi epidemia, novitate, natura & cauſis, ad curationem cito properat; quam cenſet quidem methodica therapeia aggrediendam eſſe, ſed ita tamen ut triplicem aliam methodum ſubjungat, *Primam* ope inunctionum, quarum tertia quælibet fiat

(a) Cap. 6. cum unguento mercuriali: *Alteram* ope ſtuffarum [g] „ Ægrum *ſcilicet* intra dolium vel commodam tinam bene coopertam intrare permittendo, ubi duos vel tres vel plures lapides molares, vel pyrites ſive focarios bene ignitos intromittas, ſupra quibus, dum ſic igniti & ardentes ſervantur, cum petiis vel ſcopa aliqua de acerrimo aceto ſuperaffundatur, adeo & tandiu quouſque indifferenter totum corpus

(b) Ibid. exquiſite ſudaverit. „ *Tertiam* demum ope decocti [a] *cujuſdam ligni, quod nominatur lignum Sanctum ſive Indiacum, quia inde ductum eſt recens*; cujus decocti adminiſtrationem multis explicat.

(c) Cap. 7. Cæterum affert remedia ad corrigendas læſiones, quæ ſingulas illas curationes ſequi ſolent, *v.g.* (*b*) „ Gargariſma ad ulcera oris poſt inunctionem; (*b*) Pulverem ad dentes relaxatos ab inunctione; (*b*) Conditum, ſyrupum, unguentum &c. ad corrigendam calidam dyſcraſiam, quam hepar & renes acquirunt, tum poſt ſtuffam prædictam, tum poſt aſſumptionem decoctorum ligni prædicti. „

(e) Renat. Moreau, *in vita Jacobi Sylvii.*

1525. 1535. AUGUSTINUS NIPHUS PHILOTHEUS, Sueſſanus, hoc eſt ex eadem urbe Campaniæ, fuit ſuo tempore celeber Medicus & Aſtrologus. Præter alia Opera ſatis multa ſcripſit *Librum De Morbo Gallico*, qui Neapoli editus eſt *in* 4. anno 1534.

(e) Nicol. Antonio, *in Biblio. Script. Hiſpan.*

Ipſe (*c*) ſibi Eutychi Philothei nomen adoptavit pro more ætate ſua recepto.

GUNDISALVUS FERNANDEZ, Hiſpanice *Gonçalo Hernandez de Oviedo y Valdes, genere* (*d*) *Aſtur, natali Matritenſis, natus eſt circa annum* 1478. in Aula Ferdinandi Regis Aragoniæ & Iſabellæ Caſtiliarum Reginæ educatus fuit inter Ephebos aulicos, ac ipſe præſens adfuit Barcinone anno 1493. quo Chriſtophorus Columbus ab Inſula *Haiti* ſive Hiſpaniola, quam detexerat, primum reverſus eſt. Cum amicitia vel conſuetudine junctus fuerit cum pleriſque comitibus Columbi, cæteriſque qui his ſequentibus ab Antillis rediere, (*e*) ab iiſdem ſæpius audivit quæcumque in primis illis navigationibus acciderant. Meruit inde in Neapolitano bello adverſus Gallos, ac demum (*f*) anno 1513. a Ferdinando miſſus eſt in Hiſpaniolam, ut fuſionibus auri, argentive e terra effoſſi & effo-

(f) Vid. La Hiſt. general y natural de las Indias *Lib. II. cap.* 4.

(g) Ipſe Fernandez, *in Præfat. Hiſtor. general. & naturalis Indiarum*

effodiendi præeſſet. Sic ipſe præſens vidit & obſervavit quæcumque per id tempus in Hiſpaniis, in Regno Neapolitano & in Inſula Hiſpaniola contigerunt.

Scripſit Hiſpanice Volumina duo de rebus Indicis, *Alterum* Toleti anno 1525. in Hiſpaniam negotiorum cauſa reverſus, quod ad Carolum V. Imperatorem & Hiſpaniarum Regem dedit cum hac inſcriptione,

*Summario de la Hiſtoria general y natural de las Indias Occidentales.*

*Alterum*, quod rerum copia duplo majus eſt, anno 1535. cum inſcriptione ſequente.

*La Hiſtoria general y natural de las Indias Occidentales.*

In utroque I. Multis probat luem veneream in Inſula Haiti antiquitus familiarem fuiſſe & endemiam, ac inde in Hiſpaniam primum, & ab Hiſpania in Regnum Neapolitanum traductam fuiſſe, qua de re vide quæ ſupra dicta ſunt, *Lib.* 1. *cap.* 10.

II. Multis deſcribit arbores, quæ lignum Guaiacanum & lignum ſanctum proferunt, modum quo ligna illa decoqui, methodumque qua decocta adminiſtrari debent, ac emolumenta quæ inde ſolent colligi.

III. Proſtant in Collectione Luiſinina quæ Venetiis prodiit anno 1566. Tractatus duo breviſſimi, quorum alter de ligno Guaiacano, alter de ligno ſancto inſcribitur. Prior quidem dicitur ibidem in Annotatione oræ libri adſcripta excerptus ex *Cap.* 2. *Sect.* 1. *Lib.* 10. *Hiſtoriæ naturalis Indiarum Occidentalium* Conſalvi Fernandez; poſterior vero ex *Cap.* 17. *Lib.* 16. *ejuſdem Hiſtoriæ*. Attamen ſi Nicolao Antonio, *in Bibliotb. Scriptor. Hiſpaniæ* credimus, Tractatus ille uterque a Fernandez Hiſpanice ſcriptus ſeorſim in lucem prodiit cum hac inſcriptione, *Dos Tratados del Palo de Guayacan, y del Palo Santo*. Certe compertum habeo Tractatus illos ambos in tota Fernandez Hiſtoria extare nullibi verbis totidem, quantumvis illorum ſummma ibidem obvia ſit.

COLLECTIO prima VENETA, quæ numero ſecunda eſt. Petrus Bonnet Bourdelot, Archiatrus Mariæ Adelaidis a Sabaudia uxoris Ludovici Ducis Burgundiæ, ſcripſit in annotationibus, quas (*a*) ad amplificandum Mercklini Opus *De ſcriptis medicis* deſtinabat & quæ manuſcriptæ extant in Bibliotheca Regia, Venetiis in lucem prodiiſſe anno 1535. Collectionem variorum Auctorum, qui de lue venerea ſcripſerant, cui ſequens inſcriptio præfixa fuit. 1535.

(*a*) Vide Præfatio. Joannis Jacobi Mangeti *Biblioth. Medic.* præfixam.

*Liber de Morbo Gallico, in quo diverſi celeberrimi in tali materia ſcribentes Medicinæ continentur Auctores, videlicet Nicolaus Leonicenus Vicentinus, Ulricus de Hutten, Petrus Andreas Matthiolus, Laurentius Phriſius, Joannes Almenar, Angelus Bologninus. Venetiis, in* 8. 1535.

Hinc, ſi vere referat ille, colligere eſt proſtare in ea Collectione.

I Nicolai Leoniceni, Vicentini, *Librum de morbo Gallico*, qui jam pridem excuſus fuerat Venetis typis Aldi Manutii, anno 1497.

II. Ulrici de Hutten, Germani, *Librum de Guaiaci Medicina & Morbo Gallico*, qui Moguntiæ editus fuerat anno 1519.

III. Petri Andreæ Matthioli, Senenſis, *Dialogum de Morbo Gallico*, quem tum primum in lucem emiſſum fuiſſe opinor.

IV. Laurentii Phriſii, Germani, *Epitomen Opuſculi de curandis puſtulis, ulceribus & doloribus Morbi Gallici* Mali Frantzos *appellati*, quæ Baſileæ ſub prælo ſudaverat anno 1532.

V. Joannis Almenar, Hiſpani, *Librum de morbo Gallico*, qui jam typis mandatus fuerat Papiæ anno 1516. in Collectione Papienſi omnium prima, de qua ſupra ad illum annum.

VI. Angeli Bolognini, Bononienſis, *Libros II. de cura ulcerum exteriorum & de unguentis communibus in ſolutione continui*, qui proſtabant quoque in Collectione Papienſi anni 1516.

1536. NICOLAUS POLL, Sacræ Cæſareæ Majeſtatis, hoc eſt Caroli V. Phyſicus, ſcripſit Opuſculum ſeu potius Conſilium Medicum *De cura Morbi Gallici per lignum Guaiacanum*, quod editum eſt Baſileæ anno 1536. Notat in Præfatione „ per dicti Gallici Morbi tabificam deturpationem „ omnes fere pro deploratis habitos fuiſſe, ubi in quibuſdam nulla alia „ medicinarum, (etſi innumeris utebantur) aliquid efficere potuerat: In „ aliis vero deſperationis cauſa nihil medicinarum applicatum fuerat, quorum poſtea omnium per Guaiacanum lignum curatio quaſi pro miraculo ab omnibus habita fuit. Hæc enim, *inquit ille*, uno quaſi & eodem tempore tria fere hominum millia ad bonam valetudinem reduxit, qui poſt convaleſcentiam ſibi ipſis renati videbantur. „

Novem Capitibus methodum utendi decocto ligni Guaiaci ſatis fuſe explicat, cenſetque ſtrictiori diætæ, quæ in uſu hujuſce decocti in India & Hiſpania præſcribebatur, *aliquid laxamenti* dandum eſſe in *Alemannis tum propter operationes naturales, corporaque robuſtiora, tum etiam propter climata frigidiora, conſuetudines, proprietates & ſimilia*.

1536. 1563. NICOLAUS MASSA, Venetus, Medicus ſuo tempore celeberrimus, ſcripſit de Morbo Gallico, (*a*) *cum hæc Lues pullulare cœpit, ſi non primus omnium, certe inter primos, qui quidem pauci admodum extiterunt & mutila ſcripſerunt.* Sane conſtat Maſſam (*b*) ſyphiliticorum corpora diſſecuiſſe jam anno 1524. imo Librum ejus de Morbo Gallico Baſileæ excuſum fuiſſe anno 1536. in Collectione Baſileenſi, & non tantum ab Antonio Gallo laudari, qui ſcripſit anno 1540. ſed ab ipſo etiam Petro Andrea Matthiolo redargui in Opere, quod Venetiis prodiit anno 1535. unde liquet editionem anni 1563. quam Maſſa dedicavit Cardinali Carolo Borromæo, Archiepiſcopo Mediolanenſi, ſanctitate conſpicuo, haud pri-

(*a*) *In Præfat. tertiæ editioni præfixa.*

(*b*) *Tract. 1. cap. 4.*

primam fuiſſe, ſed *tertiam*, ut ipſe in Præfatione teſtatur, & *multis additamentis auctam*.

Hic autem Nicolai Maſſæ Liber *De Morbo Gallico* eximius eſt & vere dignus qui legatur. Diſtribuitur in *ſex Tractatus*, quorum primus qui complectitur *Capita ſeptem* agit de natura, origine & cauſis Morbi Gallici. Ibi ſtatuit Morbum eſse ægritudinem novam, quæ multiplici contagionis via propagatur; ſed (*a*) *quæ cauſatur etiam ab alteratione intrinſeca, concurrentibus aliquibus diſpoſitionibus corporis, & regimine in cibo & potu, & aliis rebus non naturalibus.* (*a*) Tract. 1. *cap.* 1.

Secundus tractat *Capitibus* 8. de diæta, de alteratione, purgatione, phlebotomia & utilitate *ventoſarum & ſanguiſugarum* in hac ægritudine.

In tertio agitur *Capitibus* 14. *de Medicina ligni Indici*, *ſalſæ-parillæ*, *atque radicis Chinæ*; modusque præparandi & adminiſtrandi varia ex ſingulis decocta fuſe explicatur.

In quarto proponuntur *Capitibus 6.* varia genera inunctionum vel ceratorum mercurialium, cautiones quæ neceſsariæ ſunt ut iis uti tuto liceat; demum „ modi (*b*) ſuccurendi oris, gingivarum, & aliarum partium gutturis alterationibus. „ Affirmat autem Maſsa (*c*) „ linimenta „ & inunctiones ex axungia & argento vivo & aliis factas, eſse mirabile „ præſidium & medicinam ſecuritatis, cum qua, ut ſæpiſſime viſum eſt, „ omnes patientes Morbum Gallicum ſanantur. „

(*b*) Tract. 4. *cap.* 4.
(*c*) Ibid. *cap.* 1.

Cæterum duo notari velim 1. Inunctiones a Nicolao Maſsa (*d*) quandoque per intervalla tantum adhibitas fuiſse, cum ægri debiliores eſse videbantur. 2. Ab eodem (*e*) „ laudari etiam multum ſi interungendo accipiatur aliqua evacuatio appropriata, quoniam non ſinit materias „ omnes currere per os, & ego, *inquit*, ſæpe hoc pacto procedo, & mihi „ bene ſuccedit. „

(*d*) Ibid. *cap.* 2.
(*e*) Ibid. *cap.* 4.

Quintus explicat *tribus Capitibus* qualitatem & adminiſtrationem ſuffumigiorum, „ & regimen obſervandum in ipſorum adminiſtratione; *circa quod* oportet (*f*), *inquit*, in primis medentes admonere, „ quod iſte modus non eſt ſine timore nocumenti membrorum principalium, „ imo ſæpe recidivant, & ad malas ægritudines eum iſto deveniunt. „

(*f*) Tract. 5. *cap.* 1.

Demum in ſexto diſſeritur *Capitibus 7.* de curatione *accidentium*, quæ Morbo Gallico peculiaria ſunt. Mira autem prædicat *De pulvere ſuo angelico*, ſeu Mercurio præcipitato rubro, cujus præparationem ſic explicat. (*g*) „ Et quamvis, *inquit*, Joannes de Vigo vir doctiſſimus ipſum pul- „ verem doceat componere ſub nomine pulveris rubei, nihil ei debeo in „ hoc, quoniam antequam ipſe ſcriberet, ego ipſum componebam, & „ habui a quodam viro Alchimiſta ſene, qui erat mirabilis experimen- „

(*g*) Tract. 6. *cap.* 6.

„ tator, & multa alia ipſe docuit me, cujus anima requieſcat in pace, „ quoniam mortuus eſt.

Nicolaus Maſsa erat etiamnum in vivis anno 1566. cum hoc ipſo anno Aloyſius Luiſinus illi inſcripſerit primum ſuæ Collectionis Tomum.

1536. PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Senenſis, natus (*a*) anno 1500. Studuit Medicinæ Patavii, ubi Doctor renunciatus eſt. Accerſitus in aulam Cæſaream, diu Imperatorum Archiatrus fuit. Inde Tridentum ſe recepit, ubi extremum clauſit diem peſtilentia e vivis ereptus anno 1577. ætatis ſuæ 77. Conſtat (*b*) ipſius teſtimonio eum Romæ commoratum fuiſse ſub Adriano VI. hoc eſt ab anno 1512. ad annum 1523.

(*a*) Mangetus, *in Biblioth. Medic.*

(*b*) *In Dialogo, de quo infra.*

Multa extant illius Opera, potiſſimum *de Botanice*, in qua maxime claruit. Habemus tamen præter cætera *De Morbo Gallico Librum unum*, ubi ſe inducit colloquentem cum Franciſco Aligero, & qui Baſileæ excuſus eſt anno 1536.

In illo affirmat morbum novum eſse, & ab elephantiaſi diverſum; negat ortum eſse ab influxu ſyderum; caſtigat Nicolaum Maſsam, quod dixerit *nulla aliquando contagione fieri, ſed evenire ex affectis humoribus;* redarguit Laurentium Friſium *tanquam penitus ingnorantia refertum, & a quo ne una tantum veritas elici poſſit*, quod nempe crediderit *ſyderum aſpectibus morbum eveniſſe*, & aſſerat ſe *Gallicum Morbum fugare linimentis Mercurio carentibus, quibus quidem pene levis ſcabies curari poſſet.*

Diſtinguit ipſe Morbum Gallicum pro humoris prædominio & ægri temperamento *in ſanguineum, bilioſum, pituitoſum & melancolicum;* unicuique idoneam curationem alterantem proponit, ac dein in unoquoque præſcribit uſum inunctionum mercurialium cum unguento mercuriali, cujus compoſitio varia ſit pro varia humoris prædominantis natura. Affert inde ſequentia ſigna, quibus licet *ſcire ægrum illinitum ſatis, cum dentes dolent, os exulceratur, lingua intumeſcit, dolores medicamentis cedunt, diſtenſio nervorum deficit, & totum corpus laſſatur.* Quod ſi *ex hujuſmodi unctionibus propter humorem, qui ex toto corpore ad os redundat, accidat ut fauces exaſperentur, guttur exulceretur & gingivæ male habeant*, multa affert gargariſmatum genera, quibus malum corrigatur vel mitigetur.

Refert novos eſſe Medicos, qui arbitrentur ægros tutius curari uſu ligni Indici, unde arrepta occaſione ſatis fuſe deſcribit hanc curationis methodum, ſed fatetur *exhibentium incuria*, qui ægris diætam ſolitam non imperant, factum eſſe *ut diebus iſtis, ſicut jam prius, non videatur huiuſmodi lignum male habentibus conferre, nam plerique ejus decoctum aſſumentes non ſanantur.*

Duo proponit remedia nova, tanquam utilia ad curationem Morbi Gallici, 1. Mercurium præcipitatum rubrum, cujus præparandi modum docet, & quem utiliſſimum eſſe cenſet, non modo ad curandum Morbum

bum Gallicum, ſed etiam ad affectus alios non paucos. 2. Oleum ſeu potius ſpiritum ſulphuris per campanam eductum, cujus præparandi rationem explicat, & quem laudat quaſi valde proficuum, tum ad Morbum Gallicum, tum etiam ad morbos alios quamplurimos.

Videtur merito caſtigandus, quod credulitate nimia cenſuerit poſſe Morbum Gallicum profligari remediis variis, quæ proponit, ſed quæ plane inefficacia ſunt. *Prima* eſt aqua diſtillata ex decoctis anguibus cum farragine herbarum alterantium aut vulnerariarum, cujus præparationem dicit *in intimo cordis ſui hactenus delituiſſe*. *Alter* eſt potus ex decoctione remediorum multorum alterantium, temperantium, diluentium, vulnerariorum, purgantium &c. quem *decreverat omnino nemini unquam aperire*. *Tertia* eſt aqua, quam *Philoſophicam* dicit, alembico diſtillata ex ſimili ſimilium herbarum farragine; *quam alicui nunquam dicere voluerat*.

COLLECTIO tertia, ſive BASILEENSIS. Hæc tertia Collectio ſive *συναγωγὴ*, prima Papienſi copioſior, alteri ſeu Venetæ Auctorum numero fere æqualis, edita fuit a Joanne Bebelio, *in 4.* Baſileæ anno 1536. cum inſcriptione ſequente. 1536.

*Morbi Gallici curandi ratio exquiſitiſſima, a variis iiſdemque peritiſſimis Medicis conſcripta.*

Ibi proſtant

Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis. *Dialogus de Morbo Gallico.*
Joannes Almenar. Hiſpanus. *De Morbo Gallico.*
Nicolaus Maſſa, Venetus. *Liber de Morbo Gallico.*
Nicolaus Poll. *De cura Morbi Gallici per lignum Guaiacanum.*
Benedictus de Victoriis ſive Victorius, Faventinus. *Liber de Morbo Gallico & ejus cura.*

His acceſſit

Angelus Bologninus, Bononienſis. *De ulcerum exteriorum medela Opuſculum, & Ejuſdem de unguentis ad cujuſvis generis maligna ulcera conficiendis Lucubratio.*

Cæterum Tractatus *de Morbo Gallico & ejus cura*, quem in illa Collectione Baſileenſi diximus adſcribi Benedicto de Victoriis, Faventino, idem ille eſt quem negat ipſe Benedictus Victorius *e ſua officina erutum eſſe*, ut infra videbimus ad annum 1551. 1536.

AUREOLUS PHILIPPUS THEOPHRASTUS PARACELSUS BOMBAST ab Hohenheim, natus anno 1493. in viculo Pagi Suitenſis apud Helvetios, dicto *Einſidlem*, quod *Eremum* germanice ſonat, unde (*a*) *Eremita* a Deſiderio Eraſmo dictus eſt, patrem habuit Guillelmum in Medicina Licentiatum, qui artem exercuit Villachii in Carinthia ab anno 1504. ad annum uſque 1534. quo mortuus eſt, & quem ferunt no-

(a) *In Epiſtola ad Paracelſum ſcripta quæ extat in Tomo 3. Operum Paracelſi*

nothum filium fuiſſe Equiti cujuſdam ex nobili familia Bombaſtorum ab Hohenheim.

Paracelſus ab ætate prima ſtudio Chemiæ, quæ tunc in obſcuro latebat, ſedulo incubuit, primum apud Joannem Trithemium Abbatem Spanheimenſem, Virum doctum; inde apud Sigiſmundum Fuggerum Virum nobilem, alioſque non paucos, quod ipſe (*a*) recenſet non ſine oſtentatione: Et arcana quotquot reperire potuit, corraſit undique delectu nullo *a Medicis*, (*b*) *Chirurgis*, *Tonſoribus*, *Aniculis*, *Magis*, *Chimiſtis*, *Nobilibus ac Ignobilibus*; imo etiam (*c*) *a Zigeunis*, *Nigromanticis*, *Agyrtis*, & *ſenioribus Ruſticis*.

Vitam duxit inopem, vagam, errabundam, multum peregrinatus per Helventiam, Alſatiam, Carinthiam, Auſtriam, Moraviam, Sveviam, cæteraſque Germaniæ Provincias pleraſque, ſed tamen *non per Galliam*, *Italiam*, *Hiſpaniam*, *Portugaliam*, *Angliam*, *Boruſſiam*, *Lithuaniam*, *Poloniam*, *Pannoniam*, *Valachiam*, *Tranſylvaniam*, *Croatiam*, *Illiricum* &c. ut ipſe gloriatur in *Præfatione Chirurgiæ magnæ*; ac multo minus per Arabiam integro decennio, ut fingit Bickerus in *Hermete redivivo*, qua de re conſule Sennertum, *De Conſenſu & Diſſenſu Galenicorum & Peripateticorum cum Chimicis*, *cap*. 4.

Ubicunque verſatus eſt, ſive fortuna ſive animi levitate jactatus, Medicinam factitavit ſuo modo, remedia ſua thraſonice venditans, aliena curioſe expiſcans. Si ejus aſſeclas audiamus, nullibi miracula non edidit, quod ab adverſariis negatur. Eum tamen *in curandis ulceribus etiam deploratiſſimis* expertum fuiſſe conſtat teſtimonio Joannis Oporini, (*d*) qui ejus amanuenſis per biennium fuerat, ſed hac de re tanto magis credendus, quod in cæteris illi minime aduletur. Utique facile crediderim Paracelſum hanc Medicinæ partem paulo melius calluiſse, quam per biennium, annis ſcilicet 1527. & 1528. Baſileæ lingua vernacula hoc eſt germanica docuerat, *amplo Dominorum Baſileenſium ſtipendio invitatus*, ut ipſe teſtatur in *Programmate.* Sane quod conjecturam firmare videtur, Paracelſus ipſe ait odioſe ſibi objici (*e*) *ſe Phyſice* (Medicinæ) *rudem & ignarum omnino exiſtere*, *at in Chirurgia Rabbinum præſtare*; *non*, pergit ille, *quod ſerio hanc laudem mihi conferant*, *ſed ut per contemptum ac contumeliam me ex omni Medicorum ordine excludant*.

Certe prodigium hominis fuit, qui (*f*) ebrietati & crapulæ deditus, (*g*) Aurigæ ſimilis Aurigarum ſodalitio mirifice delectatus, litterarum ignarus, latine vix ſciens, (*h*) Magiæ credens, (*i*) volens ipſe Magus credi, (*k*) nomen Profeſsoris ſacræ Theologiæ ſibi falſo aſsumens, (*l*) cir-

[*a*] *Chirurg Lib.* 2. *Tract.* 3. *cap.* 1.

(*b*) Ipſe ſic ait in *Præf. Chirurgiæ magnæ*.

(*c*) Ipſe ſic ait in *Lib. de Philoſophia occulta*, *in fine*.

(*d*) In Epiſtola *ad Solenandrum & Wierum.*

[*e*] *Lib.* 2. *De Podagricis p. m.* 646. *Tom. edit. Genevæ.*

(*f*) Oporinus, *ubi ſupra*.

(*g*) Henricus Bulingerus, qui Paracelſum Tiguri ipſe noverat, *apud Eraſtum*, *Diſſ.* 2. *contra Paracelſum.*

(*h*) Georgius Wetterus, qui Paracelſi per biennium comes individuus fuerat, *in Epiſtola apud Eraſtum*, *in* 2. *parte Diſputat. contra Paracelſum*. (*i*) Paracelſus ipſe *Lib.* 5. *De Morbis inviſibilibus*. Bullingerus & Wetterus *locis laudatis*. (*k*) *In libello De Peſte ſcripto ad civitatem Sterzingenſem*. (*l*) Paſſim *in ſuis Operibus*.

circa religionem delirans, mente (*a*) parum conſiſtens, Nugivendulus, fabularum artifex egregius, opinionum portenta vocibus (*b*) novis, inauditis, barbaris, monſtroſiſſimis (*c*) occultabat, nec plura unquam aut impudentius effutiebat, quam ubi aqua hærebat maxime. Veterem Medicinam ceu fallacem & falſam abrogare, novamque ex inanibus veterum Chimicorum commentis deprомptam, ſed ſuis deliramentis auctam & locupletatam condere conatus eſt. Jure dubitatur utrum ſana ſatis mente id conſilii ceperit, necdum proinde ſatis liquet deceptuſne an deceptor habendus ſit. Id tantum mirum eſt inſulſis & anilibus hujuſcemodi fabellis Medicos, nec numero paucos, nec gradu infimos, ita dementari aliquandiu potuiſse, ut ipſos non puduerit in Paracelſi verba jurare, tanquam Magiſtri certiſſimi & ab omni errore tuti. Quæ veſania ut in Gallia noſtra apud Medicos ſemper rarior fuit, ſic ex illa jam pridem penitus exulat.

Obiit Paracelſus Salisburgi die 24. menſis Septembris, anno 1541. ætatis anno 47. ita ut qui aliis longævitatem pollicebatur, qui ſibi ſolo Elixirio proprietatis annos Mathuſalemi ſpondebat, ne virilem quidem ætatem exceſserit.

Liquet ex ejus tum operibus, tum teſtamento Paracelſum propriis nominibus dictum fuiſse *Theophraſtum Bombaſt ab Hohenheim*. Poſtrema duo nomina gentilitia erant, primum vero Baptiſmi tempore impoſitum: *Et naturæ & Baptiſmatis jure Theophraſtus nominor*, inquit ipſe, *in Præfatione Paragrano præfixa*. Cætera ergo nomina *Aureolus*, *Philippus*, *Paracelſus*, quibus videtur ſuperbire, adſcititia ſunt. Ignoratur qua de cauſa duo prima aſsumpſerit, niſi forſan iis declarare voluerit & auream ſuam eloquentiam, & ſuum in equos ſtudium; ſed de tertio videtur poſse conjici hoc *Paracelſi* Epitheto quo maxime gloriatur, ſe quaſi *maxime excelſum* ſive *Triſmegiſtum* dicere voluiſse, ut qui Latinæ Linguæ parum gnarus putaret *Paracelſum & Percelſum*, idem eſse. Sic idem inſcripſit unum ex ſuis Operibus *Paramirum*, quaſi *Permirum*, hoc eſt *maxime Mirum*.

Inter cætera Paracelſi Opera numero multa exſtat *Chirurgia magna*, quam integram anno 1536. Ferdinando tunc Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regi inſcripſit. Hujus Chirurgiæ pars quarta, quam jam anno 1528. ſcripſerat, & quam dicaverat *Hieronymo Bonero urbis Colmar Dictatori*,



(*a*) Paracelſus ipſe fatetur *in Reſponſione ad quaſdam accuſationes & calumnias ſuorum æmulorum & obtrectatorum*, *Defenſione 6.* ſibi objici *quod capitis heteroclitiſit*, *& miri comatis*. (*b*) Ut ſunt Chærionium-Relollaceum, Iliadus, Ilech, Iliaſtrum, Archæus, Ens Pagoycum, Cagaſtrum, Cagaſtricum, Eveſter, Traramas, Noſtoch, Scajolæ, Leſſas, Neaſtron, Turban, Zoneni, Stannar, Perenda, Zenda, Dualech, Domor, & alia ſexcenta ejuſdem generis.

(*c*) Omnia enim ſtolidi magis admirantur amantque
Inverſis quæ ſub verbis latitantia cernunt. *Lucret. lib. 1.*

*tori*, agit, *De tumoribus*, *puſtulis ac ulceribus Morbi Gallici* & in decem libros diſtributa eſt. Ejuſdem pars quinta idem Argumentum tractat, & in Libros 4. diſtribuitur, quorum primus, *De impoſturis in Morbo Gallico:* Secundus, *De correctione impoſturarum in curatione Luis Gallicæ:* Tertius, *De male curatis ægris reſtituendis:* Quartus, *De cauſis & origine Luis Gallicæ*, qui ſubdividitur ipſe in octo alios particulares Tractatus.

Ad ſequentia referri poteſt ſumma Doctrinæ Paracelſi circa luem veneream, qualem ex lutulento ſterquilinio gerrarum, inficetiarum, ineptiarum, battologiarum, convitiorum ſannarumque in Medicos, quibus ejus Libri ſcatent, non ſine labore colligere licitum fuit.

I. Luem Gallicam morbum eſſe in orbe noſtro (*a*) *novum* [*b*] antiquis Medicis incognitum, qui primum in Europa apparuerit circa annum [*c*] 1478. vel [*d*] 1480.

II. (*e*) *Joannem de Monte Regio*, ſive Regiomontanum celebrem ſeculi decimi quinti Aſtronomum, cujus Petrus Gaſſendus vitam ſcripſit, & qui fato functus eſt Romæ anno 1476. *inſultum luis Gallicæ prædixiſſe* ex aſtrologia. Sed iis, cum ſine auctoritate proferantur, fides nulla habenda eſt.

III. Gallicam luem duabus cauſis inductam fuiſſe, ſcilicet (*f*) *influxu cœleſti Veneris*, ſeu ut alibi ait, *Veneris exaltatione*, tanquam cauſa efficiente; &. (*g*) *terreſtri luxuria*, ſeu ut vulgo dixit, *luxu ſive venerearum rerum intemperantia*, *tanquam a cauſa ſine qua non*.

IV. (*h*) Ab nulla unquam hominum memoria tantam fuiſſe in veneris uſu intemperantiam, quæ tantum malum excitare potis fuiſſet; [*i*] „ nec Veneris influentiam in majore exaltatione unquam fuiſse .... quam „ illo ipſo ſeculo, quo puſtulæ Gallicæ primum extiterunt. „

V. [*k*] „ Influentiæ hujus, (quæ luem hanc peperit) tantam viru- „ lentiam fuiſse, ut totum terrarum orbem pervagata omnes mortales vel „ lue hac, vel alio non minus gravi morbo affligeret .... Neque prius „ malum hoc deſiturum eſse ſævire, donec omnes totius orbis regiones „ pervagatum ſit. *Dicit alibi* (*l*) ſperandum non eſse hunc morbum abo- „ litum iri, niſi *qui infecti ſunt* actu venereo poſthac omnino abſtineant. „ ..... Quocirca conſultum eſset ut lue venerea laborantes, perinde ut „ elephantici, ſeorſim ab hominibus diſtincti viverent.

VI. (*m*) „ Sequentibus ſeculis non ſemper parem fuiſse veneris actio- „ nem ac influxum, ſed ejus in locum alias duas ſucceſſiſſe ſoboles ſeu fi- „ lias, quæ in omnem deinceps ætatem ac ſexum dirum hoc malum propagarunt, nempe vel in ſanguine vitium inhærere, vel contagione quadam communicari. „

VII. (*n*) „ Morbum quidem in ſanguine conſiſtere, ubi materia quæ-

(*a*) *In Præfatione præfixa Part. 4. Chirurgiæ magnæ.*
(*b*) *Quintæ Partis Chirurgiæ, Lib. 3. cap. 4.*
(*c*) *Part. 4. Chirurgiæ Lib. 4. cap. 3.*
(*d*) *Part. 5. Chirur. Tractat. 1. cap. 3.*
(*e*) *Lib. 1. De Peſte, cap. 4.*
(*f*) Chirurg. *Par. 5. Lib. 3. cap. 6. Et Lib. 4. Tractat. 1. cap. 6.*
(*g*) *Ibidem & Chirurg. Par. 4. Lib. 4. cap. 3.*
(*h*) Chirurg. *Par. 4. Lib. 4. c. 3. & 4.*

(*i*) Chirurg. *Part. 5. Lib. 4. Tractat. 1. cap. 2.* (*k*) Chirurg. *Part. 5. Lib. 3. Tractat. 1. cap. 4.* (*l*) Chirurg. *Part. 5. Lib. 4. Tract. 1. cap. 4.* (*m*) Cirurg. *Part. 5. Lib. 4. Tract. 1. c. 4.* (*n*) Ibid.

quædam luis Gallicæ ſpermati commixti in ipſa conceptione vitium implantaverit: ... Contagium vero variis modis contrahi, contactu, ſudore, affectione, aliiſque non paucis rationibus, quibus venenum conceptum intro ſerpit ..... [a] Cæterum venenum Gallicum aliud non eſse quam ſpiritum quemdam ſubſtantiæ noſtri corporis quadam proprietate occulta adverſantem, qui in frigido corpore calidus, in calido frigidus ſentiatur, „

VIII. Signa diagnoſtica luis venereæ non raro obſcura eſse & æquivoca, ſed tunc [b] „ hoc catholicum eſse debere, quod ubicumque aliquis affectus ſupra id quod talis eſt, aliquid amplius eſt, id eſt maligni- or exiſtit, ſtatim ad Morbum Gallicum referri debeat. „

IX. [c] „ Uſum guaiaci incertum, imo nocuum eſse in curanda lue Gallica, & de hoc omnibus conſtare eos, qui ſimul curam ligni ſubierint, priſtinæ ſanitati nunquam penitus reſtitui poſse; & etſi videatur morbus curatus eſse, nihilo tamen tutius vivere ægros, namque vel de præpropera recidiva periclitantur, vel ſi diutius ea differatur, capitis affectus, aliaque mala paulatim radices agunt ac ingraveſcunt, morbuſque priore duplo pejor erumpit tandem. „

X. [d] *Uni Mercurio omnem* luis Gallicæ *curationem deberi*, *ſed Mercurium in iſtis morbis ſummum eſſe myſterium*, ſcilicet [e] *periculoſa eſſe tum unguenta*, *tum ſuffumigia mercurialia*, *neque uſurpanda*, niſi prius Mercurius rite præparatus fuerit; adeoque [f] „ Montiſpeſsulanos & Salernæ Medicos cinnabrio in ſuffumigiis adhibito, cum jam perfectam ſe curandi morbi curationem aſsecutos eſse opinaretur, præpropero concepto gaudio ſubſequente calamitatem graviorem reddidiſse „

XI. [g] „ Cavendum proinde ne Mercurius in ſubſtantia, id eſt, Mercurius corporalis uſurpetur, ne quod cæteris evenit, tibi quoque accidat; namque ſi Mercurii corpus noſtrum corpus ſubeat, non poteſt non gravis alicujus morbi cauſa eſse (*h*) Mercurius enim, ſi alia ratione quam inſtar cibi adhibeatur, nihil niſi venenum eſt. „

XII. (*i*) *Summum in arte Medica myſterium eſſe ſcire qua forma Mercurius adhibendus ſit*, unde merito dicatur (*k*) *remedium Morbi Gallici vere arcanum eſſe*. Ideo Paracelſus multos varioſque proceſsus præparatorum mercurialium ænigmatice profert, potiſſimum 8. *&* 9. *Libro Partis quartæ Chirurgiæ magnæ*, ubi agit *de curatione Phyſicalium*, id eſt Medicinalium, *& Chirurgicalium morborum luis venereæ:* Sed Libros ipſos adeat Lector, ſi plura deſideret. Certe ex ea officina prodiere arcana fere omnia, quæ ad luis venereæ curationem oggeruntur paſſim quaſi certiſſimæ & indubitatæ virtutis, ſed quorum tamen pleraque neque ſatis efficacia, neque ſemper innoxia eſse ſupra probavimus, *Lib. II. cap. 9.*

XIII. His addenda puto quæ Paracelſus dicebat de futuris periodis

luis

(a) Chirurg. *Part.* 5. *Lib.* 4. *Tract.* 2. *cap.* 6.

(b) Cirur. *Part.* 4. *Lib.* 5. *cap.* 6.

(c) Chirur. *Par.* 4. *Lib.* 7. *cap.* 2. Vide etiam Chirur. *Par-* 4. 4. *Lib.* 1. *cap.* 3. *&* 12.

(d) Chirur. *Part.* 4. *Lib.* 1. *cap.* 8.

(e) Chirurg. *Par.* 4. *Lib.* 7. *cap.* 2. Et *Part.* 5. *Lib.* 2. *cap.* 5.

(f) Chirurg. *Par.* 5. *Lib.* 2. *cap.* 5.

(g) Chirur. *Par.* 4. *Lib.* 7. *cap.* 2.

(h) Chirur. *Par.* 4. *Lib* 7. *cap.* 2.

(i) Ibid. *Lib.* 1. *cap.* 10.

(a) *Lib.* 2 *De Morbis ex Tartaro oriundis Tract.* 2. *Commen. in cap.* 2.

luis Gallicæ. (*a*) „ Morbus Gallicus, *ajebat ille*, incepit cum ſal corroſivum ſe ſeparavit ab Yliado; & nunc quandiu ille morbus ſævit. „ eſt in ſecunda ætate, & non ceſsabit donec reſolvatur & ad tertiam ætatem veniat. „

Cæterum haud diffitetur Paracelſus Tractatum ſuum de morbis venereis ſibi vitio datum fuiſse; ſic enim in Medicos invehitur. (*b*) „ Cur „ vos ſaniores convitium mihi de lue Gallica ſcribenti dicitis? Et me „ aliud nihil ſcire nugamini? An vero id tenue & contemnendum eſt, ſi „ quis maximum, maligniſſimum ac late diſperſiſſimum morbum, de „ quo * prior nemo commentatus eſt, deſcribat? Ex hoc Opere mihi potius honorem collatum iri ſperaveram, quamquam ut a vobis laudarer „ nunquam magnopere expetiverim. Laudarer enim ſaltem ab impo- „ ſtoribus, quorum laus cruce rependi debeat. „

(*b*) *In Fragmentis Medicis Tom.* 2. *pag. m.* 335 *edit. Genev.*

Notari velim a Paracelſo mentionem fieri in Chirurgia magna, quæ ut tardiſſime circa annum 1536. ſcribi debuit tum (*c*) *bubonis*, tum (*d*) *gonorrhææ*, quaſi ſymptomatum, quæ in lue venerea rara non eſsent. De priore quidem parum miror, notum eſt enim bubonem in lue venerea obſervatum fuiſse jam ab anno 1526. vel ſaltem 1530. Sed de poſteriore miror magis, nam vulgo creditur gonorrhœam in lue venerea primum apparuiſse circa annum 1540, Fortaſse hæc addita fuere ab interpretibus vel ab Editoribus, neque enim Paracelſi Opera, quæ germanice ſcripta erant, in Latinam Linguam verſa, typiſve latine edita ſunt ante annum 1560. aut etiam 1570. Memini tamen gonorrhœam veneream a Jacobo a Bethencourt deſcriptam fuiſse in Opere, quod certe conſtat anno 1527. typis vulgatum eſse, ſed de his vide ſupra ad annum 1527.

(*c*) Chirur. *Par.* 4. *Lib.* 5. *cap.* 9. (*d*) Ibid. *Lib.* 6. *cap.* 7. Et *lib.* 8. *cap.* 7.

1537. JOANNES VOCHS, Colonienſis, ſcripſit *Opuſculum præclarum de omni peſtilentia, ſive ſit ab aere corrupto, ſive ab aquis putridis, aut e cadaveribus; & De diuturna Peſte Morbi Gallici, quæ non ceſſabit donec putredo ejuſdem morbi funditus eradicetur*, per Joannem Dryandrum noviſſime repurgatum. Coloniæ 1537. in 8.

1537. JOANNES ANTONIUS ROVERELLUS, Bologninus, Artium & Medicinæ Doctor.

*Tractatus de Morbo Paturſa, affectu qui vulgo* Gallicus *appellatur, Cypris impreſſus anno* 1537. *in* 8.

Duas urbes Italiæ *Cypras* dictas Ptolomæus in Piceno memorat, Maritimam *alteram*, quæ creditur nunc eſse *le Bourg de Grotte: Alteram* Mon-

* Hoc ſupinam Paracelſi ignorantiam palam arguit, cum ante annum 1527. quo ut quamcitiſſime Partem quartam Chirurgiæ ſuæ ſcribere potuit, plures jam eſſent quam 30 Auctores Medici, qui de lue venerea ſcripſerant Tractatus typis editos.

Digitized by Google

Montanam, quæ nunc appellatur *Loretto.* Sed in utra Liber editus ſit plane ignoro.

ALPHONSUS FERRUS vel FERRIUS, Neapolitanus, Artium & Medicinæ Doctor, publicus in patria Chirurgiæ Lector, primarius fuit (*a*) Chirurgus, vel ut alii volunt, (*b*) Medicus Pauli III. ſummi Pontificis, qui electus anno 1534. fato functus eſt anno 1549. Scripſit *Libros quatuor De Morbo Gallico & ligni ſancti natura uſque multiplici*, qui Baſileæ primum editi ſunt anno 1538. in 8. 1538.

(*a*) Vanderlinden, *De ſcriptis Medicis.*

[*b*] Nicolaus Toppius, *in Biblioth. Neapolitana.* Mandoſius, *in Vitis Archiat. Pontifical.*

In *Lib. I.* agit *Capitibus* 30. *de ligno ſancto cognoſcendo, eligendo, præparando & exhibendo.*

In *II.* diſſerit *Cap.* 29. *De Morbis* a Morbo Gallico diverſis, qui „ curandi ſunt per ligni ſancti medicinam; Cephalea ſeu Hemicranea; vi- „ gilia immodica; perturbatione intellectus, defectu & amiſſione memo- „ riæ, melancholia, vertigine, epilepſia, paralyſi, ſpaſmo ſeu contractio- „ „ ne, fluxu nimio lachrimarum, auditu obtuſo; naſi morbis, Polypo „ videlicet aliiſque ulceribus; linguæ ſpaſmo & ranula, gingivarum im- „ becillitate, defluxu humoris, ulceribus ac dentium commotione; aſth- „ mate, phtyſi, faſtidio cibi, ſpiritu fœtido, ſtomachi apoſtematibus, „ apoſtemate carnoſo & duro jecinoris, hydrope ſeu aqua inter cutem, „ ulceribus renum ac veſicæ, fluxu ex matrice, ſterilitate, cancro in ma- „ trice, ulceribus matricis, hernia, elephantia & varicibus, podagra & „ iſchiade, ſtrumulis ſeu ſcrofulis puerorum. „

In *III. Capitibus* 16. loquitur de Morbo Gallico, cujus naturam, cauſas, originem & curationem explicat: Cenſet in recente curationem methodicam ſufficere, at in inveterato adhibendum eſſe potum decocti ligni ſancti, (*c*) „ nec veniendum eſse ad unctiones mercuriales, niſi ex Me- „ dicina ligni ſancti bis terve ſumpta cognitum fuerit ægrum non convaleſcere. Nam, *inquit*, hæc ligni Medicina propria eſt ad Morbum Gal- „ licum curandum, ac præter cæteras maxime ſalutaris, nullæque rema- „ nent ex ea corporum offenſiones, quod minime fit ex argenti vivi aut „ cinapri (cinnabrii) Medicina. „

(*c*) *Lib.* I. *cap.* 6.

Demum in *IV.* quærit *Cap.* 6. an & quomodo vinum addendum ſit in decoquendo ligno ſancto.

THOMAS RANGONUS, dictus Philologus Ravennas, Medicinæ (*d*) ſtudio operam dedit in Academia Patavina, ubi lauream doctoralem retulit. Inde Ferrariæ & Venetiis Medicinam cum laude fecit ſumma, nec ſine lucro, Anno 1496. obtinuit jus docendi in Lyceo Patavino: Deceſſit anno 1557. prope nonagenarius. 1538.

(*d*) *Hiſt. Gymnaſ. Patavin.* Tom. I.

Scripſit Rangonus Tractatum de Morbo Gallico cum inſcriptione ſequente.

*Malum Gallicum, Depilativam, Unguitivam, Dentativam Nodos, Ulcera,*

*Vi-*

*Vitia quæque, affectus & Rheumata uſque ad contortos ſanans. Ligni Indici, Aquæ, Vini, Sublimati, Cynæ, Spartæ-parillæ, Hyſan, Hetecben, Caravalgii Alter, Mecboacan, Antimonii, Unctionis Ceroti, Suffumigii, Præcipitati, Seminis Indi, ac additorum mundi novi & reliquorum modos omnes & facultates explicat. Venetiis* 1538. *in* 4.

Hic Auctor deſignat luem veneream ſive Gallicam præcipuis ſymptomatis, qualia ſuo tempore obſervabantur, ſcilicet pilorum, unguium, & dentium caſu, eamque idcirco *Depilativam*, *Unguitivam*, *Dentativam* vocat. Varia autem remedia ad hunc morbum congerit, quorum pleraque ne nomine quidem jam nota ſunt, ut enumeratione patet. 1. Quidem manifeſtum eſt *ligno Indico* Guaiacum & lignum ſanctum intelligi. 2. Parum liquet quid ſignificent voces illæ *aquæ*, *vini*, *ſublimati*, niſi forſan eliſis virgulis *de aqua vini ſublimati*, hoc eſt de ſpiritu vini diſtillati debeant accipi. 3. *Cyna & Sparta-parilla* notiſſimæ ſunt nomine radicum Chinæ & ſarſæ-parillœ. 3. *Hyſan* ne nomine quidem novi. 4. Cenſeo nomine *Hetecben* indicari lignum illud (*a*) Heſtedeen, (*b*) Heſtebdehen (*b*) Heddeen, vel (*c*) Hetechen, de quo loquitur Avicennas *Lib. II. Tractat.* 2. *Can.* 335. & quod olim credidere nonnulli idem eſſe cum Guaiaco, ſed nullo prorſus fundamento. 4. Neſcio quid ſit *Caravalgii Altar*. 5. Cætera notiſſima ſunt, ſi *ſemen Indum* excipias.

(*a*) Prof. per Borgarutius, *Method. De Morb. Gall. cap.* 14.
(*b*) Gabr. Fallopius *Tract. De Morb. Gallic. cap.* 40.
(*c*) Bernard. Tomitanus, *Lib. 2. De Morb. Gallic. cap.* 16.

1540. JOSEPHUS STRUTHIUS, Polonus Poſnanienſis, natus anno 1510. Medicinam Patavii didicit & docuit, ubi Librum ſuum De pulſibus ſcripſit anno 1540. Reverſus in Poloniam Sigiſmundi Auguſti Regis Poloniæ Archiatrus fuit. Obiit anno 1568. ætatis 58.

*Ars ſphygmica, ſeu pulſuum doctrina ſupra* 1200. *annos perdita & deſiderata, omnibus tamen Medicinam cum nominis celebritate, maximaque utilitate facere volentibus ſumme neceſſaria, Libris* 5. *conſcripta.* Baſileæ 1540. in 8.

In hoc opere agit Auctor ille *Lib.* 4. *Cap*..... *De pulſibus Morbi Gallici inveterati*, quos ait *parvos*, *tardiores*, *rariores*, *languidos eſſe*, *ſed ſi febricula accedat*, *crebriores & celeriores*.

Nomen *Struthius*, Στρύθειος, quod Auctor ille ſibi adoptavit pro more ſua ætate recepto, Græcum eſt, ac paſſerem ſignificat, ſeu potius id quodcumque ad paſſerem pertinet, unde fit ut non dubitem, quin polonice vocatus fuerit nomine, quod ad eandem ſignificationem alluſerit.

1540 DIONYSIUS FONTANONUS, Monſpeſſulanus, florebat Monſpelii anno 1526. Obiit poſt annum 1544. De eo plura in Hiſtoria noſtra Scholæ Medicæ Monſpelienſis brevi edenda. Notari velim hunc primum eſſe Medicorum Monſpelienſium, & alterum Medicorum Gallorum, qui de lue venerea ſcripſerit.

*Practica Medica, ſive de morborum internorum curatione Libri IV.* in lucem dati a Joanne Renerio, Lugduni anno 1550. in 8.

*Lib-*

*Libro primo* hujus Operis *Capite octavo*, quæſtio eſt de *Cephalalgia a Morbo Gallico*, ad cujus curationem Fontanonus proponit 1. Alterantia & purgantia multigena. 2. Decoctum ligni ſancti potandum per aliquot dies. 3. Emplaſtrum ex multis conſtans remediis, ſed præſertim ex emplaſtro nobili Joannis de Vigo, cui ineſt Mercurius, quo *in alutam extenſo fingitur pileolus capiti dolenti ſuperponendus*.

ANTONIUS GALLUS, Pariſienſis, 1540.

*De ligno ſancto non permiſcendo. Pariſiis*, *anno* 1540. *in* 8.

Videtur hoc Opus, quod Capita ſex complectitur, ad hunc tantum finem ſcriptum fuiſse, ut oſtenderetur decoctum ligni ſancti ad curandam luem veneream utiliſſimum eſse, & ligno, dum decoquitur, nihil quidquam permiſcendum eſse, in quo utroque videtur Alphonſi Ferri opinio impugnari.

Palam eſt ex Henrico Garetio Antonium Gallum & Pariſiis Medicinam feciſse & inter Pariſienſes Medicos celebrem fuiſse. (*a*) Narrat enim ille Petrum Bruheſium, Medicum Eleonoræ Chriſtianiſſimæ Francorum Reginæ, & Caroli V. Imperatoris ſororis, in Belgio poſt obitum Franciſci I. cui nupſerat, degentis, Lutetiam ad Antonium Gallum; Jacobum Sylvium & Joannem Fernelium ſcribere juſsum eſse, ut eorum conſilia exquireret de adverſa valetudine Ludovici a Flandria. Patri Domini, arthritide vaga & anomala dudum laborantis.

(*a*) *Paraſceve in Epiſtolas de Morb. Articularibus.*

Idem liquet ex Roberto Lyonnet, Anicienſi, qui in *Epiſtola nuncupatoria Diſſertat. De Morbis hæreditariis*, ubi celeberrimos omnis ævi Medicos Pariſienſes enumerant, Antonii Galli mentionem facit, quaſi Fernelio ſupparis. Conſtat autem ex Theodorico de Hery (*b*) Antonium illum gallico nomine dictum fuiſse *le Coq*, ut ille Paſchalis Gallus, qui Bibliothecam Medicam ſcripſit, nomen habuit *Paſchal le Coq*, qua de re vide (*c*) Citeſium.

(*b*) *Methode curatoire de la Maladie venerienne*, pag. 17.

(*c*) *Ad calcem tractat. De dolore colico Pictonico*, *pag.* 234.

Hic autem Gallus idem ipſe eſt, qui, ut ferunt, [*d*) in conſilio Medicorum de reſtituenda valetudine Franciſci I. Galliarum Regis Lue venerea infecti, cum Fernelius uſum ſuaderet ſuæ opiatæ antivenereæ, cui plurimum, ſeu ut verius dicam, cui nimium fidebat, contra tenuit inunctionem mercurialem præferendam eſse in hæc verba erumpens, *Inungatur*, ſeu ut ipſiſſimam vocem uſurpem, *Frottetur*, *ut viliſſimus quiſque e ſuo regno*, *cum nec diſpari modo contaminatus fuerit*, quam tamen loquendi libertatem aiunt a Rege haud iniquo animo latam fuiſse.

(*d*) Lettres de Gui Patin. *Tom.* I. *Let.* 133.

REMACLUS FUCHSIUS, Limburgus, Frater (*e*) Gilberti Philareti, *Canonicus fuit ad ſanctum Paulum Leodici*, ubi deceſſit anno 1587. 12. Calendas Januarii. 1541.

(*e*) Valerius Andreas, *in Biblioth. Belgica*.

In-

Inter cætera Opera ſcripſit *Methodum curandi Morbi Hiſpanici ſive Gallici per lignum Guaiaci decoctum. Pariſiis, apud VVechel.* 1541. *in* 8.

1542. ANDREAS VESALIUS Bruxellenſis. Sic dictus a Vveſalia Civiæ civitate, unde familia Andreæ oriunda fuit: Natus eſt Bruxellis anno 1514. patremque habuit cognominem qui Caroli V. Imperatoris medicamentarius fuit.

*Juvenis* (*a*) *Lutetiæ Præceptorem habuit Jacobum Sylvium, eruditiſſimum & celeberrimum artis Medicæ Profeſſorem* in Collegio Franciæ Regio. *Ab illo inſtitutus, ingenio duce & labore ad ſumma mox pertigit.*

*Stipendia* (*b*) *meruit* tanquam Chirurgus & Medicus *in Bello* a Carolo V. *anno* 1535. *inchoato. Anno* 1537. *Patavii publicus fuit Anatomes Profeſſor, quo munere præclare per ſeptem fere annorum decurſum functus eſt.*

(*a*) Valerius Andreas, *in Biblioth. Belgica.*

(*b*) Joan. Jac. Mangetus, *in Bibliothec. Medi.*

Meruit denuo in bello Geldrico, quod Imperator confecit anno 1543. abienſque Cæſar juſſit ut maneret aliquandiu Noviomagi ad curandam valetudinem Bernardi Navagerii Venetorum Legati, qui difficili ac gravi morbo conflictabatur, unde una cum ægrotante ad ſanitatem jam perducto Ratiſbonam ſe contulit.

Mox adſcitus inter medicos aulicos Imperatoris Caroli V. & ejus filii Philippi II. Hiſpaniarum Regis, egit reliquum vitæ tempus in aula ad annum uſque 1564. quo ſubito converſa eſt magni viri fortuna.

„ Hiſpanum (*c*) curabat nobilem, nec morbi cauſam ſatis intelligere ſe dolens, petiit ab amicis defuncti corpus aperire, ut morbi rationem & mortis ſcrutaretur cauſam. Quo conceſso viſum eſt cor in aperto jam pectore adhuc palpitans, cognati accuſant homicidii apud Judices & impietatis ad Tribunal Inquiſitionis Hiſpanicæ .... poſtremo datus eſt Regi, totique ſimul deprecanti Aulæ, eo omine ut peregrinatione religionis ergo ſuſcepta Hieroſolymas expiaret crimen. Ivit ergo Venetias Veſalius exul anno 1564. indeque in Cyprum, & a Cypro Hieroſolymas navigavit, unde a Senatu Veneto largiſſimi ſtipendii oblatione vocatus Patavium, ut mortui pridem Fallopii in Anatomicis locum ſuppleret. Rediit ergo ſed adverſis ventis ejectus in Zacynthum Inſulam, in loco ſolitario inops, omnique carens ſubſidio miſerabiliter vitam finivit, menſe Octobri anno eodem, vix natus ipſe 50. annis, „ unde liquet errare (*d*) Valerium Andream, dum ait Veſalium anno ætatis 58. mortuum fuiſse.

(*c*) *Ibidem.*

(*d*) *In Bibliotb. Belgica.*

Scripſerat anno 1542. *Epiſtolam De Radice Chinæ ad Joachimum Roelants, in qua inſerta ſunt & De Sparta-parilla ſub finem nonnulla*, Ratiſbona datam anno 1543. & in lucem editam a Franciſco Veſalio fratre ſuo, *Venetiis* 1543. *in* 8.

Ibi narrat Veſalius quali ſucceſſu radix Chinæ olim Venetiis adhibita fuerit, cum ipſe *ſub Præceptoribus & præcipuis illic artem exercentibus ægros invi-*

*inviſeret*; quaſi ſimilique ſucceſſu in reliqua Italia, & in Burgundia adhibitam fuiſse audiverit.

Deinde ait Carolum V. *cum articularis ſui morbi & mali habitus ratione Guaiaci decocto uſus eſſet, ſuo potius marte quam conſilio D. Cornelii*, (*cujus tunc potiſſimum opera a D. Cavalii diſceſſu utebatur*) *Chinæ decoctum aſſumpſiſſe quindecim tantum diebus, & in varia victus ratione & mutato ſubinde propinandi modo, idque potiſſimum ſuo arbitratu*. Inde tamen paulo melius habuiſse, unde brevi tantum nomen remedio conciliatum eſt, ut *vicini Germaniæ Medici, & qui Comitiis in ſuorum Principum familia intererant, ſedulo ac diligenter de ejus decocti apparatu percunctarentur, neque prius moleſti eſſe deſinerent, aut exigendi orandique finem ponerent, quam formulam nacti fuiſſent, qua medicos Cæſareos decoctum illud offerre ſibi perſuadebant*. Inde arrepta occaſione Veſalius paucis ad amicum Medicum deſcribit Hiſtoriam Chinæ, decocti præparandi modum & uſum, eumque monet *China decoctum bibentes tentigine ſumma tentari*, quæ virtus Aphrodiſiaca hujuſce radicis certiſſimis experimentis explorata eſt. Ad Epiſtolæ calcem nonnulla adjicit de ſparta-parilla.

BARTHOLOMÆUS MONTAGNANA Junior, (*a*) Patavinus, 1542.
Philoſophus ac Medicus, ſcripſit Conſilium Medicum ad Petrum Zenum Venetum, pro Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Epiſcopo & Ungariæ Prorege Morbo Gallico laborantu, quod primum edictum eſt in ſecundo Tomo Collectionis Venetæ Aloyſii Luiſini, 1567.

(*a*) Ipſe *in conſilio* urbem Patavinam vocat *ſuam*.

I. Ibi docet Auctor circa Theoriam, 1. *Morbum Gallicum Hippocrati, Galeno, Avicennæ & aliis Medicis antiquis incognitum fuiſſe*.

2. *Aliquas ægritudines eſſe, quæ non accidant niſi longis temporum intervallis, & quæ forte ſequuntur ſtellarum conjunctiones, quæ non fiunt niſi raro*.

3. *Sic Galenum, ut refert Avicenna* 3. quarti, Cap. de Vena Medene, *nunquam vidiſſe illam ægritudinem*, (ſcilicet venam Medene) *neque vidiſſe febrem ſeptenam aut novenam*.

4. Sic eumdem *non vidiſſe lapidem egredientem ab inteſtinis*, (ex kyſtide fellea) *ſicut ipſe recitat in* Libro de Interioribus; *& tamen Gentilem vidiſſe eum bis*.

5. Sic *Gentilem vidiſſe quoque lapidem a ſtomacho egreſſum per vomitum poſt vehementes ſtomachi dolores, quod a prædeceſſoribus noſtris non fuit viſum*.

6. Proinde *pariter non videri inconveniens, quod Morbus Gallicus appareat temporibus noſtris, qui tamen temporibus Hippocratis, Galeni & Principis non fuit*.

7. Inde tamen non ſequi *Morbum Gallicum numquam fuiſſe*, quin imo *neceſſe ipſum alias fuiſſe, ſi mundus eſt æternus, ut voluit Ariſtoteles* 8. Phyſicorum & 1. Cœli. *Eædem vero revolutiones & ſtellarum conjunctiones, & cauſæ ipſarum productivæ infinities fuere .... Si vero mundus eſt factus*

*de no-*

*de novo*, (*ut eſt rei veritas*) *credendum eſſe etiam talem morbum alias fuiſſe*, *non tamen tempore illuſtrium Auctorum prædictorum*, *quorum Opera temporibus noſtris vigent*.

II. Circa Therapeiam vero jubet 1. Accuratum eſse *regimen ſex rerum non naturalium* quas ſingulatim perſequitur. Inter cætera vero præſcribit ut *Coitus ſit temperatus & ineundus celebrata jam prima & ſecunda digeſtione*, *cum mediatur diſpoſitio in digeſtione tertia*. Egregium ſane conſilium, quod daretur Epiſcopo, & ſi vera conjicio, Epiſcopo tunc 60. annos jam nato!

2. Deinde multis proponit curationem methodicam ex alterantibus, temperantibus, & purgantibus variis, ſed ne verbum quidem addit de Guaiaco, Sarſa-parilla, China, Mercurio &c. quæ ſane Auctorem incipienti lui venereæ coætaneum ſapere viderentur, niſi obſtarent quæ nunc allaturi ſumus.

Conjectura eſt, neque ſane inanis, conſilium hocce, de quo agitur ſcriptum fuiſſe in Gratiam Georgi Martinuſii quippe nullum alium novi, qui ab ingreſſu luis venereæ & Epiſcopus & Hungariæ Prorex ſimul fuerit. Martinuſius vero, qui jam ab aliquot annis Epiſcopus Varadienſis erat, Hungariæ Prorex non fuit, niſi poſt mortem Joannis Zapolihæ Regis Hungariæ & Tranſylvaniæ Principis, ac Poſtquam Solimanus Turcarum Imperator Iſabellæ Reginæ dicti Joannis viduæ ſuppetias tulit adverſus Ferdinandum Caroli V. Fratrem, quæ in annum 1541. incidunt. Proinde, ſi vera conjicio, conſequens eſt conſilium Medicum, de quo quæſtio eſt, ante annum 1541. ſcriptum non fuiſſe.

Hinc ergo ſequitur 1. Scriptum non eſſe a (*a*) Bartholomæo Montagnana ſeniore ſive I. qui in Academia Patavina claruit circa annum 1440. cum ille vitam non produxerit ultra annum 1460.

(*a*) *Apud omnes Bibliographos.*

2. Neque pariter ſcriptum fuiſſe a (*b*) Bartholomæo Montagnana altero, qui in eodem Gymnaſio Medicinam profeſſus eſt, cum ille fato functus ſit anno 1525.

(*b*) *In Hiſtoria Gymnaſii Patav. Tom.* 1.

3. Sed fuiſſe ſcriptum a Bartholomæo Montagnana III. ab omnibus Bibliographis ignorato, qui Filius fuerit II. & nepos I. quem ideo quoque Auctor hujus conſilii (*c*) *avum ſuum Paternum* vocat non ſemel.

4. Proinde Bartholomæum Montagnanam II. quem Auctor (*d*) Hiſtriæ Gymnaſii Patavini credit nepotem fuiſſe Bartholomæi Montagnanæ I. ex fratre vel ex filio, filium ejuſdem fuiſſe.

(*c*) *In fine conſilii.*

(*d*) *Loco laudato.*

LEONHARDUS FUCHSIUS, Rhætus, natus Vvemdingæ in Rhætia, anno 1501. ad Doctoratus gradum promotus eſt Ingolſtadii anno 1521. ubi paulopoſt, nempe anno 1526. Profeſſoris Medici munere functus eſt.
1542. Inde electus eſt Archiatrus Marchionis Brandeburgici Onoltzbachienſis anno 1528. Onoltzbachium conceſſit. Tandem Tubingam vocatus eſt

anno

Digitized by Google

anno 1535. ubi Medicinam publice docuit ad annum 1566. qui vitæ ultimus fuit.

Extat in Collectione Luiſinina *Caput unum de Morbo Gallico*, excerptum ex Appendice ad Librum V. *Tractatus de curandi ratione, ſeu de ſanandis totius humani corporis, ejuſdemque partium, tam internis quam externis malis*, qui excuſum fuit Baſileæ in fol. anno 1542.

Fuchſius docet ibi Morbum Gallicum *novum eſſe, omnique ævo priore incognitum; Si recens ſit, levioribus ſæpe tolli remediis*, quæ paucis proponit: *Quod ſi vero is morbus jam longo tempore corpus inveſtavit, ad ligni uſum quod barbara gens, quæ nobis illud traſmittit, vernacula Lingua Guaiacum appellat, confugendum eſſe*, cujus adminiſtrationem breviſſime explicat.

MICHAEL ANGELUS BLONDUS, Italus, *militavit* (a) ut ipſe ait, *pleriſque annis ſub diſciplina Auguſtini Niphi*, hoc eſt eo Præceptore & Magiſtro diu uſus eſt. 1542.

(a) *In Libro de origine Morbi Gallici,*

Scripſit tractatum *de Origine Morbi Gallici, deque ligni Indici ancipiti proprietate*, qui anno 1542. *in* 8. Venetiis excuſus fuit a Joanne Antonio & Petro de Nicolinis ad calcem Tractatus *de Partibus ictu ſectis citiſſime ſanandis, & Medicamento aquæ nuper invento.* Proſtat uterque Tractatus in Collectione Tigurina Scriptorum optimorum de Chirurgia Tiguri a Conrado Geſnero editorum anno 1555. in fol.

Liber ille *de origine morbi Gallici* brevis eſt, nullo ordine digeſtus, & ita obſcure ſcriptus, ut vix liceat interdum Auctoris ſenſum aſſequi.

I. Ait Morbum Gallicum antiquitus notum fuiſſe, quandoquidem *Hippocrates & Galenus ſcripſerunt de omni ſpecie morborum, quibus humanum corpus ſubjicitur .... Antiquum ergo ſymptoma hoc; quod omnes etiam aſſerunt, qui de Lepra, Serpigine, Herpete, & ſimilibus ſcripſerunt, ut eſt Ægineta, aut etiam Cornelius* [Celſus] *qui de Elephantia .... Non dicamus*, inquit, *Morbum ab Indis tranſvertiſſe ad nos, quoniam fatuitatem profitebimur dicentes.*

Confitetur ſe uſum fuiſſe *iuribus Indici Ligni* (Guaiaci) in Syphyliticis...*qui omnes præ tenui victu & in ſubſtantiali potu tenuiſſimi & exangues deveniebant; ſed cum arbitrabatur liberos eſſe .... tamen priusquam luna com. plebat orbem ſuum, pleroſque comperiebat in graviorem recidiſſe morbum.*

III. Proponit ad curationem 1. *Regimen vitæ in ſex rebus non-naturalibus.* 2. Remedia quædam ex alterantibus vulgaribus, quæ mutuatur, ut ipſe refert, *a Joanne Almenar, Doctore Hiſpano*, vel *ab Auguſtino Nipho.* 3. Pilulas mercuriales quaſdam ex Mercurio crudo, moſcho, rheo & ſcammonio confectas. Dicit *id remedii genus fuiſſe præſtans medicamen Barbarorum, quo ipſe* (b) *Teucrorum Rex frequenter uſus ſit.* Quem autem Rege illo Teucrorum intelligat vix ſatis capio, niſi forſan eo nomine deſignet Chairadinum Barbaroſſam Regem Algerii, de quo ſupra *Lib.* 2. *cap.* 7. qui

(b) Sic Henricus wolter in Chronic. *Archiepiſc. Bremenſ.* circa ann. 1480. ſcripto, quod



Digitized by Google

extat in Tom. II. Henrici Meubomii ait *Turcos in Latino dici Teucros.*

qui ſi non iiſdem, at certe aut valde diſparibus pilulis utebatur. 4. *Præſidium*, ut ille loquitur, *quoddam familiare, ſeu cœleſte ex Pilulis de Hermodactylis majoribus cum parva portiuncula* præcipitati Mercurii rubri, cujus peculiarem, quemdam proceſſum proponit. 3. Denique ad diſcutiendos dolores artuum, delendos tumores, exſiccandas puſtulas cutaneas &c. innumera profert unguentorum & ceratorum genera, inter quæ plurima Mercurium admittunt, ſed nullo modo explicat, nec qua cautione adhiberi illa debeant, nec quid ab illorum uſu metuendum ſit.

(a) Biblioth. Medic. in voce *Auguſtinus Niphus.*

Dicitur Blondus a Joanne Georgio Schenckio (*a*) *in ſuum tractatum pleraque remedia tranſtuliſſe ex Tractatu Auguſtini Niphi in eodem morbo.* An ea vera ſint mihi non liquet, cui nondum contigit Tractatum Auguſtini Niphi uſurpare. Sed certe ſi vera fuerint, in hoc culpandus videtur Blondus, cui cum poſſet Auctores alios melioris notæ exſcribere, placuerit quisquilias iſtiuſmodi ſuas furto facere.

1544. ALOYSIUS LOBERA, Abulanus, hoc eſt ex civitate Abula, quæ nunc *Avila* in vetere Caſtilia, Medicus fuit Caroli V. Imperatoris & Regis Hiſpaniarum: Scripſit Hiſpanice circa annum 1544. Librum *De quatuor ægritudinibus aulicis*, inter quas recenſet Morbum Gallicum, neque ſane mirum, cum (*b*) teſte Caſpare Torella morbus ille in ulteriori Hiſpania *morbus Curialis* vocetur, *eo quia curiam inſequitur*.

(b) *De dolore in pudendagra.*

Hæc eſt Libri illius inſcriptio:

(c) Cap. 1.

*Libro de las quatro enfermedades corteſanas, que ſon Catharro, Gotta, mal de Piedra, y mal de Buas, por el Doctor Luys Lobera de Avila* en Toledo, 1544. quem italicum fecit, ediditque Venetiis Petrus Laurus, anno 1558. *in* 8.

Hinc excerptus eſt Tractatus *De Morbo Gallico* in Collectione Aloyſii Luiſini extans, qui *capita ſeptemdecim* continet, ubi Auctor affirmat (*c*) *Morbum ignotum fuiſſe veteribus, cum nulla eius indicia attulerint.* Inde vero explicat morbi curationem triplicem, potu decocti ligni Guaiacani, uſu inunctionum mercurialium, & ope ſuffumigiorum; ſed unicuique cenſet præmittendam eſſe præparationem cum purgantibus, alterantibus, temperantibus. Exiſtimat potum decocti Guaiacani cæteris præſtare; uſum vero ſuffumigiorum plerumque gravioris eſſe periculi. Sub finem pauca addit de uſu radicum Chinæ.

Id autem inprmis notatu dignum videtur quod Lobera velit inunctiones aliquando per intervalla fieri. Si *ægritudo*, inquit, *ingens fuerit, ægroto imbecillo exiſtente, unctionem alternis diebus fieri probaverim, interpoſita etiam quiete abſque unctione per biduum, interim alimenta optima offerendo*.

1548. HIERONYMUS CARDANUS, Mediolanenſis, natus anno 1501. Bononiæ Medicinam docuit. Fertur plura ſcripſiſſe quam legiſſe, pluraque

que docuiſſe quam didiciſſe. Dicitur etiam ſtatuiſſe milleſimo quoque anno vix unum perfectum & excellentem Medicum dari, & ſe eorum ſeptimum feciſſe. Hæc & alia non pauca, quæ ipſe de ſe refert in Opuſculo quod *De vita ſua* inſcripſit, probant de illo ſaltem verum eſſe, quod a Seneca dici meminimus, *nullum magnum ingenium fuiſſe ſine miſtura dementiæ*. Obiit Romæ anno 1576. ætatis 75. eo ipſo anno & die, quibus ſe moriturum prædixerat. Sed non deſunt (*a*) qui aſſerant, ne falſa vaticinatus videretur, mortem ſibi inedia accerſiviſse.

(*a*) Thuanus, *Hiſtor. ſui tempor. Lib.* 62.

Omnia illius Opera in 10. Tomos digeſta ſunt ſtudio Caroli Sponii, & Lugduni edita *in fol.* anno 1663.

Jam olim, anno ſcilicet 1548. Lugduni editus fuerat *in* 4. Libellus ejuſdem De *Cyna radice ſeu de Decoctis*, qui proſtat in Collectione Veneta Aloyſii Luiſini.

Deſcribit ibi Cardanus modum adminiſtrandi decocti radicis Cynæ, quo quidem Morbum Gallicum curari poſſe ait, ſed *nihilominus non adeo hujus radicis decocto favet, ut illud ligni ſancti aut corticis decocto conferat*.

Porro addit in fine Libelli, *vim medicamenti hujus, ſi ad lignum ſanctum conferre libeat, ſic expedito. Advehitur ad nos hæc radix poſt biennium raro uſus ante quinquennium: Unciæ tres in quindecim libras aquæ, ligni ſancti unciæ quindecim; proportio effectus ferme tripla, proportio ergo quindecupla; cui ſi adjiciatur moræ ratio, erit trigintupla. At lignum ſanctum inter præcipua medicamenta habetur, & hydrargyrio ferme par, unde haud recte dictum videtur vulgare & inefficax fore medicamentum.*

JONNES RODRIGUEZ DE CASTELLO-BIANCO, alias, AMATUS, Luſitanus, natus in oppido Luſitaniæ, quod *Caſtel-Branco* dicitur in Provincia Beirenſi, Medicinæ ſtuduit Salmanticæ, ac eodem tempore Chirurgiam in Noſocomiis ejuſdem urbis exercuit. Inde per celeberrimas Galliæ, Belgii & Italiæ Academias peregrinatus Ferrariæ Medicinam docuit, Anconæ diu ſubſtitit, ſed ſibi timens quod ad Judaicam ſuperſtitionem relapſus eſset, hinc Piſaurum, & Piſauro Theſsalonicam in Græcia confugit, ubi celebris eſt Hebræorum Synagoga, cui adhæſit. A temporæ ejuratæ religionis Chriſtianæ, nomine priſtino renuntiato, Amatum Luſitanum dici maluit.

*Curationum Medicinalium Centuriæ ſeptem, varia multiplicique rerum cognitione refertæ. Venetiis* 1557. *in* 8.

Seorſim ante editæ fuerant duæ primæ Centuriæ: Altera *cui commentatio De introitu ad Ægrotos, & Criſeon tractatio præmiſſa eſt*, Florentiæ anno 1551. *in* 8. Altera, *in qua Methodus & Canon propinandi Decoctum radicis Chynæ locupletius deſcribitur*. Venetiis. 1552. *in* 12.

Ex Centuria prima depromptæ ſunt Epiſtolæ geminæ Colectioni Venetæ inſertæ, quarum priore ſcribit gallicoſum virum quinque in-

unctionibus mercurialibus: Poſteriore vero matronam gallica lue laborantem decocto Guaiaci quinquaginta dies exhibito; nutricem & nutricis maritum unguentis mercurialibus a ſe perfecte ſanatos fuiſſe.

Ex alterantia Centuria excerpta eſt Epiſtola tertia, de methodo propinandi Decoctum radicis Cynarum, ſcripta ad Vincentium de Nobilibus qui Julii III. tunc Pontificis Maximi nepos erat ex ſorore.

IOANNES-BAPTISTA MONTANUS, Veronenſis, natus anno
(a) Petr. Caſtelan in vitis Medici. 1498. Medicinam exercuit [a] Veronæ, Brixiæ, Neapoli, [b] Romæ & Patavii; & in hac ultima urbe etiam publice docuit ab anno 1540. annos 11. Lenta tabe confectus interiit anno 1551. ætatit ſuæ 63.

(b) *Hiſtor. Gymnaſ. Patavini.* Præter alia Opera numero permulta ſcripſit quæ ad rem præſentem faciunt. 1. *De Morbo Gallico* Tractatum. 2. *Conſultationes Medicas de variorum morborum Curationibus*, ubi proſtânt Epiſtolæ ad diverſos datæ, ſive conſilia ſex de Morbo Gallico.

(c) *In principio Tractatus.* Conſtans Auctoris doctrina eſt I. (c) Morbum Gallicum novum eſse, ab Hiſpanis contractum contubernio cum barbaris mulieribus in Inſula Sancti Dominici; & ab iiſdem in Europam traductum.

II. Morbum præparato prius corpore curandum eſse uſu ligni ſancti, cujus decoquendi & exhibendi methodum perſequitur, damnatque eos qui in vino decoquunt.

III. Improbat argentum vivum *tanquam peſſimum venenum & exterminandum a toto uſu Medicinæ, quod licet videatur curare, non tamen curat* ſive per linimentum, ſive per ſuffumigium adhibeatur.

IV. *Statuit Gallicam hanc luem ex eo corpore, in quo ſemel egit radices, penitus tolli non poſſe, quamquam ita mitigari atque extingui poſſe non neget, ut per longum temporis intervallum nullam moleſtiam faceſſat.*

1550. BARTHOLOMÆUS MAGGIUS, Bononienſis, natus anno
(d) Mandoſius, *in vitis Medicor. Pontific.* 1477. (d) fuit Archiatrus Julii III. ſummi Pontificis qui electus eſt anno 1550. Obiit in urbe patria anno 1552. ætatis 75.

Conſilium Medicum *in Capita 6.* diſtinctum ſcripſit anno 1550. pro Galeotto Pico II. Comite Mirandulæ & Concordiæ Domino pro quo Montanus Conſilium quoque ſcripſerat. Laborabat ille *Morbo Gallico*
(e) *In proœmio.* jam ab annis novem, hoc eſt ab anno (e) 1541. contracto, qui ſemel
(f) *Cap.1.* viſus debellari uſu decocti Guaiaci, ita recruduerat, ut (f) æger laboraret tunc ulcere in ano ſkirrhode & *Rhadagioſo*, duritie hepatis cum ictero, *caſu pilorum barbæ, cum maxima totius corporis demacratione &*
(g) *Cap.4.* *decoloratione faciei tendente ad fuſcum* (g) *ulcuſculis narium*; demum *cutis aſperitate & maculis rubeis quæ aſſimilabantur Eſſaræ Arabum*.

(h) *Cap.4.* Refert Maggius (h) Galeottum *quater aſſumpſiſſe Guaiaci ligni decoctum, & nunquam in totum potuiſſe liberari, quod fortaſſe fuit vel quia denuo infectus fuerit, quod facile evenire potuit, cum alias mulieres & Venetiis &*

*Gal-*

*Galliæ pertractaverit..... aut quoniam nondum tota illa malignitas per medicamenta penitus diſcuſſa fuerit.*

Fatetur Maggius *duo eſſe remedia alexipharmaca aut antidota in Morbo Gallico, lignum Guaiacum & argentum vivum*, ſed addit *de argento vivo pro illuſtriſſimi Domini curatione non eſſe loquendum*, neque tamen rationem ullam affert hujus aſsumpti. Inde tantum concludit, *quod quamvis æger decocta de ligno ſæpius aſſumpſerit, & tali morbo non convaluerit, nihilominus a tali antidoto non ſit deſiſtendum, quia tutius eſt cæteris aliis in hoc morbo.* Verum ut intendatur Guaiaci efficacia præſcribit ut præmittatur vel conjungatur uſus variorum purgantium & alterantium, in quibus proponendis multus eſt, ſed quæ plane inefficacia ſunt.

JOANNES BENEDICTUS, Germanus, ſcripſit Libellum de Morbo 1550.
Gallico, qui Capita quatuor comprehendit, ubi loquendo de *Rheu Pontico*, mentionem facit (*a*) de *Rheu Lithuanico*, ſive de *Radice tempore inviĉtiſſimi* (a)Cap.4.
*Sigiſmundi Regis Poloniæ in montibus Lithuaniæ reperta, quæ ſolvit & evacuat citra moleſtiam, choleram & phlegma.* Unde liquet hunc Auctorem ſcripſiſse poſt annum 1548. cum illo tantum anno Sigiſmundus I. Poloniæ Rex interierit, de quo ea debent intelligi.

Auctor ille Medicinam diu fecit, ut (*b*) ipſe ait, Romæ, Venetiis (b) Cap.
Bononiœ & in aliis multis Italiæ urbibus.

In Tractatu de quo agitur, I. Conſentit cum cæteris de natura & origine morbi, quem novum & Antiquis incognitum fuiſse ait, & de modis morbi contrahendi contagione, nempe (*c*) *coitu, tactu, oſculis, lactis aſ-* (c)Cap.2.
*ſumptione in pueris, conſervatione cum infectis.*

II. Ad curationem proponit (*d*) *ſeptem intentiones.* 1. *Lenitionem ven-* (d)Cap.4.
*tris.* 2. *Minorationem materiæ* 3. *Digeſtionem.* 4. *Evacuationem.* 5. *Alterationem membrorum.* 6. *Confortationem eorundem.* 7. *Correctionem accidentium.*

III. Laudat ad digeſtionem & evacuationem materiæ uſum linimentorum mercurialium, quem dicit *inventionem novam eſſe* (*e*) „ Clama-
„ bunt forſam, *inquit*, periiſse pudorem, ſi dixero quod Morbus Gallicus (e)Ibidem
„ habet canonice curari unctionibus, præmiſſis univerſalibus digeſtivis &
„ evacuativis prius: Clament dummodo habeam pro me auctoritates &
„ rationes.... Et ſi interdum malus effectus præfatas unctiones mercuria-
„ les ſequatur, hoc fit errore Empiricorum, & præſertim Alchimiſtarum.

IV. Damnat (*f*) *Empiricorum ſuffimigia, in quibus ponitur cinabrium* (f)Cap.4.
*tanquam præſentiſſima venena, ex cujus fumo vidit periiſſe quemdam nobiliſſimum Pictorem Bononiæ, & mulierem deveniſſe ad apoplexiam.*

V. Non improbat *ſudatoria aut ſtuffas*, neque *eſum ſerpentum coctorum in olla;* imo neque *anguillarum*, ſed quod nimis credulum animum ſapit, ait ſe ſyrupo de pomis compoſito Meſuæ (*g*) *rem mirabiliorem non vidiſſe; libe-* (g)Ibidem

*rat enim*, inquit, *a puſtulis & ſcabie, & a doloribus in paucis; & ideo in eo, quia non me fallit, plurimum confido, & multos perfecte non modo Romæ verum etiam Venetiis curavi etiam a gummis abſque unctionibus.*

(a) Ibide. VI. Cæterum ait (a) *non eſſe ludendum cum puſtulis virgæ poſt coitum; quia facile pervenitur ad virgæ & teſtium totalem amiſſionem, quemadmodum accidit Venetiis cuidam Impreſſori dicto Herezob. Nec*, pergit ille, *verecundia eſt habenda, cum boni Medici ſint ut boni Confeſſores, qui non revelant occulta eis commiſſa; Et ideo mox peracto coitu optime abſterges pudibunda cum tua camiſia aut panno lineo, deinde lava cum vino albo aut cum aqua calida, non autem cum frigida, quia compingeres materiam in loco.*

1551. ANTONIUS MUSA BRASSAVOLUS, Ferrarienſis. Hactenus Schedulas, Epiſtolas, Conſilia Medica, vel breviſſimas Diſsertationes de Morbo Galico vidimus. Primus Tractatus, qui juſtæ magnitudinis fuerit ille eſt quem Antonius Muſa Braſsavolus conſcripſit anno 1551. ut ipſe teſtatur. Conſtat tamen totum excerptum eſse ex Opere ampliore, ſcripto *De examine omnium Loocb, hoc eſt Linctuum Suffuf id eſt pulverum, aquarum, oleorum & decoctorum, quorum apud Ferrarienſes Pharmacopolas uſus, eſt*, quod Venetiis typis excuſum fuit *in* 8. anno 1553. apud Iuntas.

Ibi *Lib.* 6 in quo de decoctis a propoſito digreſſus de Morbo Gallico multa diſserit egregie.

I. De Morbi natura, origine, novitate affert eadem quæ jam ſæpius in præcedentibus retulimus.

II. Diſtinguit 234. ſpecies diverſas Morbi Gallici pro diverſo diverſorum ſymptomatum plurium pauciorumve concurſu, ſed hæc oſtentationis ergo magis quam utilitatis.

III. Probat cum Leoniceno, quem laudat; Morbum Gallicum alium eſse & Ab Elephantiaſi, Lepra, Lichenibus Pruna, Igne perſico & Aſaphati.

IV. In Curando morbo Gallico, qui recens eſt, utitur tantum alterantibus & evacuantibus, ſed ad affectiones ſingulas locales, quæ in pudendis eveniunt, ulcuſcula cancroſa, puſtulas, gonorrhœam, phimoſin, bubonem & præſcribit uſum topicorum.

V. Si vero morbus inveteratus ſit, poſt debitam præparationem quatuor proponit remediorum genera, *Suffumigium*, *Inunctionem*, *Decoctum ligni Indici, & quartum nuper additum, quod eſt Decoctum radicis Chinæ.*

VI. Suffumigium ſemel tantum in die *per octo vel ad ſummum per decem dies exercendum eſſe* dicit: Et „ Ne dentes, *inquit* doleant, vel ne tam cito ſingulo mane ſcrupulus unus pilularum Alexandrini exhibendus eſt, „ *quibus alvus ſolvatur. Æger* ſuffomigandus eſt exerto è conopeo capite, „ *alioquin* periculoſiſſimum eſt. *Hoc remedio* plerumque gingivæ ulcerantur, lingua & fauces; & tum gargariſmatis uti oportet. *Porro notat ille* „ *ſe* rariſſimos vidiſse qui fuerint per ſuffumigium ab affectu Gallico peni- „

tus

tus obſoluiti, licet aliqui plus temporis intermiſerint, alii minus a recidivatione; ſed pro majori parte in recidivam incidere. „

VII. Utramque methodum utendi Mercurio vel in ceratis vel in linimentis, deſcribit. Cerata mutanda cenſet *tertio quoque die per novem dies*; linimenta vero admovenda *ſemel quo libet die per dies novem vel decem*; ſed *ſingulo mane ſcrupulum unum pilularum Alexandri* exhibendum eſſe, *ne gingivæ, palatum & fauces exulcerentur*: Cæterum *multum non probat ejuscemodi cerata quoniam fallacia ſunt*; *nam etſi unum quandoque in ſanitatem reſtituant, decem erunt qui ſanitati minime reſtituentur*.

VIII. Multis explicat & modos varios componendi linimenta mercurialia, & cautiones ſecundum quas debent illini; ac demum concludit *ſe rariſſimos vidiſſe qui per unctionem non ſint ſanitati reſtituti, vel pro parte ſaltem ab ægritudine abſoluti, quamvis nonnulli ſint qui inunctiones reprehendant*.

IX. Multa profert de electione & præparatione ligni Indici & adminiſtratione ejuſdem decocti per dies fere quadraginta exhibendi, quo tempore tenuiſſimo victu æger nutriendus eſt, ut jam alibi docuimus. Porro aſſerit Braſſavolus *inunctionem & decocti Guaiaci potionem illa eſſe, quæ potiſſimum & vere in ſanitatem deducunt*.

In Tractatu altero, qui *De radicis Chinæ uſu* inſcribitur, Braſſavolus profert modum utendi decocto radicis Chinæ, quam in Italiam non ita diu advectum eſſe ait.

Adeſt & Tractatus tertius in quo Braſſavolus reſpondet *Queſtionibus Alexandri Fontanæ, Medici Mutinenſis, de Morbo Gallico & Ligno Indico*, ſed in quo vix quidquam eſt quod ſit notatum.

Joſephus Scaliger de Braſſavolo peſſime ſentiebat, cum (*a*) ſcriberet ad Franciſcum Vertunianum 4. *Nonas Februarii anno* 1575. jam dudum ſibi perſuaſiſſe & ex Braſſavolæ Scriptis comperiſſe, *nihil aliud eum virum fuiſſe quam Cymbalum ineptæ Medicorum Plebis*. In quo videtur quidem Scaliger iniquior eſſe, ſed unde liquet Braſſavalum jam tum fato functum fuiſſe.

(*a*) *In* Epiſtolis *ad diuerſos.*

1551.

BENEDICTUS VICTORIUS, Faventinus, nepos (*b*) Leonelli Victorii Bononiæ Medicorum principis, fuit ipſe Philoſophus & Medicus ac Theoricæ Medicinæ Profeſſor Bononiæ.

Scripſit (*c*) anno ætatis ſeptuageſimo *Librum de Morbo Galico & ejus cura in* 10. Capita diſtributum, qui Florentinæ, editus eſt anno 1551. apud Laurent. Torrentium. *Negat* (*d*) *autem Tractatulum quendam alium De Gallico Morbo Baſileæ* (*e*) *impreſſum ex ſua officina erutum eſſe*; aitque *errore ſibi adſcriptum fuiſſe, niſi forte fortuna id contigerit, ut per modum empiricum præſidia quædam morbo convenientia Gallico, quibusdam ſuis olim diſcipulis, qui ad hoc illum impulerunt, condonaverit*.

(*b*) Mercklinus *in Linden. renovato.*
(*c*) *Ipſe in fine Operis De Morbo Gallico.*
(*d*) Cap. 10
(*e*) *Apud Bebelium, anno* 1536.

(a)Cap. 1. (b)Cap. 2. Cenſet Auctor in illo Opere I. Morbum (*a*) *epidemialem* eſſe; (*b*) *cauſam* illius *procartarticam* eſſe contagionem concubitu vel ſolo afflatu conceptam: Huic addi poſſe alteram, nempe *cœli Statum*, unde nemo *turpari debet, ubi quiſpiam aſſeverat hominem Gallico Morbo aliquando corripi poſſe, nulla cum infecta muliere habita coitione, nulloque commercio. Sane*, pergit ille, (*c*) *occurrerunt mihi quandoque honeſtæ & ſanctæ Moniales, fortiſſi-*

(c)Cap. 3. *mis Clauſtris obſeratæ, ſub ardua quippe & inviolabili cuſtodia, quæ ex præſentis cœli ſtatu atque ex ſtatu humorum in eis putreſcentium, cum ſtatu imbecillium membrorum, malo fata, in Gallicum cecidere Morbum*.

(d)Cap. 3. II. Ait accidentia Morbi Gallici præcipua eſſe [ *d* ] 1. *Dolorem capitis* 2. *Tubercula gummoſa in capite & membranis oſſa tegentibus*. 3. *Ulceræ per corporis habitum*. 4. *Fœdum ulcus in pene, aut profluvium ex eo ſuperfluitatis putrecentis* (Gonorrhœam virulentam) *aut tumorum & inflammationem in inguinibus* (Bubonem) 5. *Alopeciam, quam ait ille ſuis temporibus contigiſſe*. 6. *Tubercula calloſa plantis pedum contingentia*. 7. *Quaſdam corroſiones & ſciſſuras in palmis manuum ortas*.

(e)Cap. 4. III. Curationem obtinendam eſse [ *e* ] *primo per victus rationem: poſtea per medicinarum oblationem; deinceps per manuum opera, quæ chirurgia perficit*. Prima duo Capita ad therapeiam methodicam pertinent, de qua jam fuſe Ad tertium duo revocantur remediorum genera, inunctiones mercuriales & ſuffitus ex cinnabari. Utrumque parum quidem tutum Auctori

(f)Cap. 7. videtur. „ Sed (*f*) etſi, *inquit*, uterque hic modus curæ Gallici Morbi „ fallax atque periculoſus ſit, minoris tamen periculi is eſt, qui unguen- „ to ex Mercurio confecto molitur, eo qui per ſuffumigia exercetur. „

(g)Cap. 8. IV. (*g*) *Cæteris omnibus Gallici Morbi curativis intentionibus expeditiorem eſſe atque ſecuriorem & minus periculoſam illam, quæ potu decocti ligni Guaiaci efficitur*, quapropter eamdem pluribus deſcribit.

(h) Cap. 9. V. *Medicum* (*h*) *nullo criminari poſſe errore, ubi ad thermas calidas, non quippe valentis caliditatis, gallica corpora .... conducet, & in hoc indubitatam ipſe facit fidem ſe examinata ægrotantis temperie, pariterque & thermarum Italiæ, ad thermas* moderate *calidas gallica miſiſſe corpora .... thermas autem multum excedentis caliditatis prohibuiſſe*.

Exſtat præterea *Conſilium* Medicum Auctoris ejusdem pro *Reverendo D. Bartholomæo, Vicentino*, in quo ad Morbum Galicum proponit tantum diœtam, & uſum medicinarum alterantium & purgantium. *Ubi vero*, ſubdit ille, *forte fortuna bis non ſaneſceret Reverentia ſua, conſulo ut non ſubmittatur inunctioni ex Mercurio propter nocumenta quæ ſuæ Dominationi facile contingere poſſent; eam autem devenire ad potum decoctionis aquæ ligni Guaiacani cum convenienti ordine & rectis modis diætæ non poſſum vituperare, ſed ſumme laudare ........ Ubi vero hæc non in totum patientem ſanarent, conſulo ut fiant duo vel unum ſaltem cauterium in cruribus*.

Hoc

Hoc autem Conſilium excerptum eſt ex *medicinalibus* Auctoris *Conſiliis*, quæ primum excuſa ſunt Venetiis apud Vincentium Valgriſium anno 1551. Eodem quoque anno primum typis editus fuit Liber *De Morbo Gallico & cura ejus*, de quo ſupra, unde colligere eſt Benedictum Victorium, qui tum ſeptuagenarius erat, natum eſſe cicra annum 1481.

1552. THEODERICUS DE HERY, Pariſinus, ſtuduit Chirurgiæ Lutetiæ, ubi gloriatur ſe Profeſſoribus (*a*) uſum eſſe Jacobo Hollerio & Antonio Saillard, celebribus Medicis Facultatis Pariſienſis. Inde caſtra [*b*] ſecutus in italiam ſe contulit, ubi regnante Franciſco I. diu & ancipiti belli fortuna a Gallis & Hiſpanis dimicatum eſt. Inde Romæ, quo digreſſus erat, curandis Syphiliticis aliquandiu miniſtravit [*c*] in Noſocomio Sancti Jacobi Incurabilium, ad quod ægrotantium lue venerea infectorum confluxus maximus olim fuit, ut (*d*) & nunc. Demum in patriam redux curando eidem morbo ſedulo vacavit, neque ſine ſucceſſu, cum inde & famam & opes non mediocres ſibi comparaverit.

Aiunt (*e*) illum, cum in Eccleſia Sancti Dionyſii ad pedes ſtatuæ Caroli VIII. provolutus oranti ſimilis eſſet, a Monachorum quodam monitum ſe non adſtare ad Divi ſtatuam, reſpondiſſe id a ſe non neſcire, ſed velle gratum animum teſtari erga Regem illum, a quo lues venerea in Gallias primum infecta fuerat, unde haud pœnitenda fortunæ acceſſio ſibi fuiſſet; Sed eadem fabula jam ante (*f*) de alio quodam Chirurgo nomine Magiſtro Joanne narrata fuerat, nec tamen, ut videtur, meliore fide, qua de re vide (*g*) *Menagiana* a D. de la Monoie aucta.

Dicitur Theodericus ſenex (*h*) obiiſſe anno 1599. ſed falſo, cum ex Præfatione præmiſſa *Lib. 19. Operum Ambroſii Paræi*, *Edition.* 4. certum ſit Theodericum de Hery fato functum fuiſſe longe ante annum 1585

Edidit Lutetiæ anno 1552. Librum de Lue venerea gallice ſcriptum, cui titulum ſequentem fecit:

*La Methode curatoire de la Maladie venerienne, vulgairement appellee Groſſe Vairolle, & de la Diverſite de ſes ſymptomes. in 12.*

In quo cum tanta judicii laude collegit quæcumque ab Italis Medicis de hoc argumento vel prudenter dicta vel ſapienter inventa erant hac ætate, ut Ambroſius Paræus Theoderico fere ſuppar, & Chirurgicis nemini ſecundus, nonmodo Auctoris illius doctrinam & methodum ſequi, ſed Tractatum fere totum exſcribere non dubitaverit, quod ipſe ingenue agnoſcit *in præfatione Libro 19. ſuorum operum præfixa*.

Theodoricus præmiſſis in eo Tractatu non paucis de morbi origine, natura, diagnoſi, & prognoſi in quibus cum cæteris Scriptoribus conſentit, ad curationem progeditur, quam ait triplici methodo obtineri poſſe; uſu ſcilicet, 1. Decoctorum Guaiaci; 2. Unguentorum vel emplaſtrorum mercurialium; 3. Suffimentorum cum Mercurio. Uſum vero unguen-

(*a*) Methode curatoire de la maladie Venerienne, p. 129.
(*b*) ibidem, pag. 141. & 185.
(*c*) Ibidem, pag. 121.
[*d*] Vercellonus, *in Præfatione præfixa Tract. De pudendor. morbis*.
(*e*) Moyen de parvenir, pagg. 578. 579. *Et Index funereus Chirurg. Pariſienſium.*
[*f*] Contes d' Eutrapel, *par Noel du Fail, cap.* 28.
(*g*) *Tom.* 4. *pag. m.* 317.
(*h*) *Index funereus Chirurgo.*

guentorum ſolum eſſe, qui certus, tutus, efficax ſit, adeoque duabus methodis multum præferendus, paſſim affirmat, ſed præſertim *pagg.* 73. & 90.

Præter hæc quæ cum cæteris fere omnibus ſuæ ætatis Auctoribus communia habet, ſingularia non pauca ac notatione digna memini in hoc Opuſculo legi.

I. Poſſe (*a*) luem veneream declinari, etiam cum proxime inſtat, ope aquæ cujuſdam ex raſura Guaiaci, aliiſque multis materiebus diſtillatæ balneo Mariæ, ſed cujus uſum plane inefficacem eſſe certum eſt.

II. Salivationem (*b*) aliquando æque copioſam cieri uſu decocti Guaiaci, ac uſu Mercurii.

III. Inunctiones (*c*) ægrotis debilioribus adhibendas non eſſe continuas & quotidianas, ſed diſcretas & intermiſſas, uno, duobus, tribuſve diebus intercalaribus.

IV. Ptyaliſmum (*d*) inunctionibus mercurialibus non adeſſe perpetuo, ſed aliquando deficere: Deficere vero ſine damno ſi unctiones rite fuerint adminiſtratæ, morbumque perinde curari diaphoreſi, diureſi, vel alvi fluxu ſponte oborto vel arte proritato.

V. Mercurium a nonnullis ſua ætate etiamnum infamatum fuiſse, ſed temere, ut contigit non ſemel optima & tutiſſima remedia damnata fuiſſe; in cujus rei teſtimonium (*e*) exemplum affert Rhabarbari, remedii quidem benigni, & Auctoris ætate ab annis circiter viginti uſu receptiſſimi, ſed quod paulo ante vulgo ſuſpectum erat, nec a pleriſque Medicis ægrotanti ulli exhibebatur, niſi jam deplorato, quaſi Rhabarbaro uti nunquam licitum eſset, niſi in evidenti mortis periculo.

JOANNES LANGIUS, Lembergius, natus (*f*) Leobergæ Sileſiorum anno 1485. Medicinæ ſtuduit Piſis in Hetruria, ubi Doctoralem Lauream adeptus eſt. Inde Heidelbergæ Medicinam fecit, fuitque ſucceſſive Archiatrus quatuor Electorum Palatinorum, inter quos Fridericum II. triginta ſeptem amplius annos comitatus Hiſpaniam, Italiam, Galliam & maximam Europæ partem peragravit. Interiit Heidelbergæ anno 1565. ætatis anno 80.

*Medicinalium Epiſtolarum Miſcellanea, varia ac rara cum eruditione tum rerum ſcitu digniſſimarum explicatione referta*. Baſileæ 1554. in 4.

Hinc deſumpta eſt Epiſtola Joannis Langii, quæ proſtat in Collectione Aloyſii Luiſini, *Tom. I.* In illa agitur pauciſſimis lineis *Tuberibus Morbi Gallici*, ſed nullum remedium proponitur.

PETRUS (*g*) HASCHARDUS, Inſulanus, vel (*h*) HASSARDUS, Armentorius, Flander. Se *Medicum Chirurgum* dicit in titulo *Tractatus de Morbo Gallico*, qui Lovanii excuſus eſt anno 1554. & qui extat in

(*a*) *Pag.* 69.

(*b*) *Pag.* 139.

(*c*) *Pagg.* 154. & *ſuivantes.*

(*d*) *Pag.* 157.

(*e*) *Pag.* 140.

(*f*) Merklinus, *in in Lindenio renovato.*

(*g*) *In Collectione Veneta Aloyſii Luiſini.* Et apud Gerard Joann. Voſſium, *De Philoſophia, cap.* 8. §. 10.

(*h*) *In Lindenio renov. Mercklini.* Et apud Val. Andream, *in Biblioth. Belgic.*

in *Appendice ad Tom. I.* Collectionis Venetæ *de morbo Gallico*.

In Tractatu illo, qui breviſſimus eſt, electio, præparatio, aminiſtratio ligni indici explicatur *Capitibus* 11. nec ullum aliud præſidium proponitur adverſus Luem Gallicam.

Hic ille Petrus Haſſardus Aſtrologiæ maxime addictus fuit, ut liquet ex ſequente Hiſtoria. Ediderat anno 1551. Antverpiæ Franciſcus Rapardus Brugenſis Medicus Opus, cui titulum fecerat, *Magnum & perpatnum Almanach, a conſuetis nugis liberum eoque vere Medicum, de Phlebotomia, de Balneis, de purgationibus certiora præcepta continens, ut merito dici poſſit vulgarium pronoſticûn Medicorum, Empiricorum & Medicaſtrorum flagellum.* „ Huic Petrus Haſchardus reſpondit (*a*) Libro, quem inſcripſit *Clypeum Aſtrologicum*. Extendit vero hanc obſervatio-
„ nem ſyderum etiam ad tonſuræ tempus ac memorat quomodo Bru-
„ genſium Magiſtratus Decreta ſanxerit, ut tonſores omnes ſe com-
„ ponerent juxta Almanach * Petri Bruhezii. Hoc edictum riſerat
„ Raſpardus. At Haſchardus recte factum ait, atque addit: *Utinam*
„ *& in aliis id omnibus civitatibus obſervaretur.* „

(*a*) Gerar. Joann. Voſſius, *ubi ſupra.*

NICOLAUS MACCHELLUS, Mutinenſis. 1555.

*Tractatus methodicus & omnibus numeris abſolutus de Morbo Gallico, ejuſque natura & cauſis, & quæ eum ſequuntur ſymptomatis, necnon ſingulorum curatione.* [*b*] Venetiis 1555. in 8. apud Andream Arrivabenum.

(*b*) Iſrael Spachius *in nomenclatore. Scriptor. Medicor.*

Auctor ille exiſtimat morbum novum non eſſe, ſed ab Antiquis cognitum fuiſſe; quod ut probet, ſingula expendit ſymptomata, ut hæc a Veteribus obſervata fuiſſe demonſtret. Sed futiliſſima eſt ea argumentandi ratio, cum non agatur de ſymptomatis ſeorſim ſumptis, ſed de morbo, cui ea ſymtomatum ſyndrome eſſentialis ſit, quem certum eſt nunquam viſum fuiſſe ante annum 1494.

Ad curationem vero nulla adhibet remedia quæ efficatia ſint, præter 1555.
decoctum ligni Indici, cujus præparationem & adminiſtrationem ſatis perfunctorie explicat.

RODERICUS DIAZ DE ISLA, hoc eſt Rodericus Jacobus de Isla, Medicus Hiſpalenſis, ſcripſit Hiſpanice.

*Tratado contra las Bubas.* Hiſpali apud Dominic. Roberti, in 4.

Tractatus ille cum ſcriptus ſit ad Joannem III. Luſitaniæ Regem, qui fato functus eſt anno 1557. 11. menſis Junii; paulo ante ſcribi debuit, adeoque circiter anno 1555.

JOAN-

* Petrus ille Bruhezius Medicus fuit Eleonoræ Auſtriacæ, Caroli V. Sororis, uxoris Franciſci I. Galliarum Regis, quæ conjugis obitum in Belgio degebat. Vide ſupra *pag.* 465. ad annum 1540. ubi *de Antonio Gallo*.

Digitized by Google

1556. JOANNES FERNELIUS, Ambianus, natus eſt anno 1486. Claromoni Bellovacorum, quod a Lutetia viginti duntaxat leucis diſtat, ſed Ambianum in Operibus idcirco ſe prædicat, quod patrem ex ambiano oriundum habuerit. Scriptis & praxi celeberrimus fuit: Ab Henrico II. in Archiatrum electus munus illud glorioſe ſuſtinuit. Obiit Lutetiæ anno 1557. ætatis ſuæ 72. Proinde erravit Thuanus dum [a] ait Fernelium anno ætatis 52. defunctum fuiſſe.

(a) *Hiſt. Lib.* 21.

Inter cætera illius Opera ſequentia ſunt quæ ad præſentem tractationem faciunt.

I. *De Abditis rerum cauſis Libri duo*, Pariſiis 1560. Ibi *Cap.* 14. *Lib.* 2. agitur de morbis contagioſis, & proinde de lue venerea; ideo Caput illud Collectioni Venetæ inſertum eſt.

II. *Pathologiæ Libri VII.* ubi agitur etiam de lue venerea *Capite ultimo Libri* 7. quod ideo eidem quoque Collectioni inſertum eſt.

III. *De Luis venereæ curatione perfectiſſima Liber* in Capita 15. diſtributus, cum cæteris Fernelii Operibus primum excuſus Pariſiis anno 1567.

Fernelius docet indubitanter 1. Luem veneream morbum eſſe novum. Ab India devectum, (b) Quo *nemo labefactatur inquinati aeris inſpiratione nec alimentorum impuritate aut vitio*. Qui proinde *in contagioſis haberi tantum debet*.

2. (c) *Hydrargyrum non eſſe antidotum, ſed Empiricorum inventum, quod tanquam fucum malo adhibent, neque a Viris bonis & Reipublicæ ſtudioſis tam fallacem, incertam, atque adeo Crudelem curationem unquam tentari debere.*

Decoctum ligni Guaiaci utiliorem eſſe & efficaciorem Medicinam, ideoque illius præparandi & exhibendi methodum (d) accurate deſcribit; cujus ut fidem faciat adducit (e) exemplum *Domini de Meſieres, Prioris ſancti Dionyſii a Carcere*, qui 40. *annos natus lue correptus venerea duodecies duobus annis* incaſſum inunctus fuit, *unde ſiccum adeo & exangue corpus evaſit, ut in eo nihil præter aridam cutim & oſſa ſupereſſet, cum tophis ſuper oſſa brachiorum, crurum, tibiarum & capitis, diriſque cruciatibus, qui impediebant quo minus integro biennio ſomnum inire potuerit:* Quem tamen ipſe methodo, quam deſcribit, ſed potiſſimum uſu Guaiaci & ope æſtuarii poſt exactos menſes aliquot priſtinæ Valetudini tandem reſtituit.

(b) De abditis rerum cauſis, *Lib.* 2. *cap.* 14.
(c) Lib. de Luis venereæ curatione, *cap.* 15.
(d) Ibid. *c.* 10. 11. 12. & 13.
(e) Ibid. *cap.* 15.

4. Demum, quod judicium in tanto Viro vix probem, *perfectiſſimum curationis modum eum eſſe*, qui fiat [*f*] opiata ex remediis vulnerariis compoſita, cujus formulam profert, & aquam *Antidotum Alexipharmacum* vocat; vel (*f*) aqua, quam *mirificam* dicit, & quæ ex remediis ejuſdem generis diſtillando prolicitur, in cujus rei confirmationem *duos refert a ſe reſtitutos, quorum imitatione* ait *cæteros curari poſſe*.

(f) Ibid. *cap.* 15.

Cæte-

Cæterum conſtat *Librum de Luis venereæ curatione perfectiſſima* anno 1557. tantum conſcriptum fuiſſe, cum mentionem faciat *Capite* 7. tum *Pictoris cujuſdam Andegavenſis*, qui cinabrio caſu deguſtato anno 1557. tum *Fabri cujuſdam aurarii*, *qui ſolius hydrargyri vapore anno* 1556. *graviſſima ſenſerunt incommoda*.

PETRUS DE BAYRO, Taurinenſis natus circa annum 1468. Pro- 1557.
tophyſici nomen adeptus in patrio Gymnaſio Medicinam per plures an- 1561.
nos docuit. Archiatrus fuit Caroli III. Sabaudiæ Ducis. Obiit Taurini nonagenarius anno 1558.

*De medendis humani corporis morbis Enchiridion*, *quod vulgo* Veni mecum *vocant*, *cum adjuncto Tractatu de Peſte*. Lugduni anno 1561. in 12.

Hinc excerptum eſt Caput unum *De doloribus muſculorum ex Morbo Gallico genitis*, quod inſertum eſt Collectioni Venetæ *De Morbo Gallico*.

Ibi legere eſt doloribus iſtiuſmodi ſedandis conducere unguentum mercuriale: Laudat ibidem ad Morbum Gallicum decoctum Guaiaci, vel *pilulas quibus utuntur Moderni contra Morbum Gallicum*, *quæ in aliquibus mirabilem fecerunt operationem*. Harum autem formulam refert, quæ cum formula pilularum Barbaroſſæ eadem eſt, hæcque *Recepta*, inquit, *ex Turchia apportata fuit*, *& qui primus inter Chriſtianos his uſus eſt pilulis*, *cecidit repente mortuus ſuper pontem Avenionis*, *dum ibidem profugi eſſemus propter prælia anno* 1537. nempe cum Franciſcus I. Gallorum Rex, exacto Carolo III. quocum bellum erat, Sabaudiam & Pedemontium occupabat.

JOANNES SYLVIUS, Inſulenſis ſeu Inſulanus in Flandria, Medi- 1557.
cinam primum Valencenis factitavit, poſtea eamdem Duaci profeſſus eſt. Habuit anno 1557. Lovanii declamationem *De Morbo Gallico*, quæ edita fuit eodem anno Antverpiæ apud Plantinum, ad calcem Tractatus *De curatione morbi articularis* in 7.

Ea declamatio exſtat in Tomo II. Collectionis Venetæ; ſed neſcio quem ad finem, cum in ea nec novum, nec utile quidquam ſit.

PETRUS LAURUS, Italus, italice vertit Librum Aloyſii Lobera, 1558.
Abulani, *De quatuor ægritudinibus aulicis*, & excudendum curavit Vene- 1558.
tiis, anno 1558. in 8. apud Joannem Baptiſtam Seſſam.

FRANCISCUS FRIZIMELICA, vel FRICIMELICA, Patavinus, natus anno 1491. in Academia Patavina Medicinæ Theoreticæ Profeſſor publicus fuit. (*a*) *Pervagata ejus fama Julius III. Pontifex Maximus Romam eum vocavit ad Medici Pontificii munus obeundum*, *cui muneri optime ſatisfecit*. Mortuo Julio anno 1555. *Patavium regreſſus eſt*, ubi deceſſit anno 1559. ætatis 68. Narrat Hieronymus Capivaccius (*b*) *excellentiſſimum Friſimelicam*, *qui ſolam aquam potabat*, *dolori colico obnoxium & aliquando graviſſime afflictum ano excreviſſe calculum ad magnitudinem ovi gallinacei*, qui

(*a*) Mandoſius, *in vitis Archiatr. Pontific.*

(*b*) Pratic. Medic. *Lib.* 3. *Cap.* 13. *De dolore inteſtinorum.*

Digitized by Google

qui a veſica fellea per ductum cyſticum admodum dilatatum prodierat, ſed quem Capivaccius in inteſtinis genitum fuiſſe erronee exiſtimat. Laudatur in *Sylvio ocreato* Ludovici Arrivabeni (*Henrici Stephani*;) & ab Alexandro Maſſaria (*a*) *ſuus dicitur præceptor nunquam ſatis laudandus*.

(*a*) Diſputat. *De ſcopis mittendi ſanguinem*. Part. 2.

Scripſit *Tractatum de Morbo Gallico*, *& lucubratiunculam adverſus defluvium pilorum*, ubi adhibitis prius phlebotomia & uſu purgantium atque alterantium, proponit 1. Suffumigia, quæ tamen ipſe damnat *tanquam periculoſa*: 2. Inunctiones mercuriales, quas nec ipſe multum probat: 3. Decoctum ligni Indi, hoc eſt Guaiaci. De cæteris vero ſilet.

1558. HIERONYMUS MONTUUS, dicitur Archiatrus Henrici II. Galliarum Regis *in Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, in verbo *Archiatros*, *& in Bibliotheca Medica Joannis Georgii Schenckii*: Sed an ſatis recte dubito. Sane ipſe anno 1558. idibuſque menſis Decembris, hoc eſt ſex menſibus ante Henrici II. deceſſum Lugduno, ubi videtur vitam degiſſe, ſcribebat ad Franciſcum a Lotharingia Guiſiæ Ducem Epiſtolam nuncupatoriam, quæ Operi præfixa eſt, de quo infra; Ac in ipſa Operis ejuſdem fronte ſe quidem dicit Chriſtianiſſimi Galliarum Regis Conſiliarium, Medicum vero aut Archiatrum minime.

Huic adſcribitur a Bibliographis pleriſque (*b*) Liber *De Morbo Gallico*, *Lugduni editus anno* 1558. *in* 4. *apud Tornæſium & Gazeium*, qui mihi nondum venit in manus, niſi forte idem ſit cum ſequente; ſed quid Auctor ille de luis venereæ ætiologia & therapeia ſenſerit, abunde notum habui ex ipſo Libello, cui ſequentem inſcriptionem fecit.

(*b*) Ab Iſraele Spachio. Joanne Georgio Schenckio. Joanne Vanderlinden. Georgio Abrahamo Merckino.

*Chirurgica Auxilia ad aliquos affectus qui repentinam exigunt curationem; morbi item venerei, ac eorum qui huic vicini ſunt, curationes. Lugduni apud Joan. Tornæſium & Guillelmum Gazeium*, *in* 4. 1558.

Ibi enim diſſerit *Capite* 29. *De Lue Indica ſive venerea*, paucis quidem ſed quæ curatorias methodos ſua ætate uſu receptas complectantur.

Scilicet propoſitis remediis præparatoriis Therapeiam triplicem indicat, Nempe I. Uſum decoctorum hagioxyli ſive ligni Guaiaci; radicum Sinarum, vel ſi ea deficiant, Cannarum noſtratium, Calami aromatici, Radicis Perſonatiæ &c. Quod ad Spartam-parillam, radicem hanc a ſe floccifieri fatetur.

II. Uſum Enchriſtorum ſive unguentorum ex hydrargyro, quæ illi *mira videntur; nam*, inquit *totus morbus ad os repercutitur*, *& qui deplorati fere ſunt ſanantur*, *modo is qui medetur*, *hujuſmodi remedium parare faciat ad temperaturam & ætatem ægrotantis & morbi magnitudinem*.

III. Uſum emplaſtrorum vel ſuffimentorum mercurialium, ſi tolerari non poſſint illitiones.

Demum topica nonnulla præſcribit remedia, 1. *Ad oris ulcera*. 2. *Ad arin-*

Digitized by Google

*artuum dolores, duritieſque. 3. Ad ulcera cava & putrida. 4. Ad ſcabiem feram in palma manus. 5. Ad veſtigia puſtularum delenda. 6. Ad ulcuſcula pudendorum;* ac tandem 7. *Ad præcautionem*, ad quam conferre putat inter cætera, ſi *mox* poſt coitum *penis immittatur in diſciſſam & adhuc calentem columbam, quæ venena omnia rapit, ſive a proprietate, ſive a carnis nuper mactatæ caliditate virus trahatur & hebeſcat.*

GABRIEL FALLOPIUS, Mutinenſis, natus [*a*] anno 1490. Diſcipulus (*b*) Antonii Muſæ Braſſavoli & Joannis Baptiſtæ Montani, primum in Piſano Gymnaſio Anatomiam docuit, deinde in Patavino, ubi quoque ab anno 1551. ad obitum uſque Botænices Profeſsor fuit. Inter celeberrimos ſui ſæculi Anatomicos recenſetur. Mortem obiit Patavii anno 1563. non 1562. ut ajunt (*c*) Thuanus & (*d*) Caſtellanus, ætatis ſuæ anno 73. non vero 39. ut iidem referunt. 1560.

*De Morbo Gallico Tractatus*, Patavii 1564. cum Petri Angeli Agathi, Matheratis, Scholiis Marginalibus, & Annotationibus orationis contextui inſertis, ſed quæ hac nota [*d*] diſtinguuntur.

Opus quidem eximium non ſtilo ſed re, in quo Fallopius *Capitibus* 102. quidquid ætate ſua de Morbo Gallico notum erat accuratiſſime explicat.

(*a*) Thomaſius in Elog.
(b) Ipſe ait *Tract. De Morbo Gallico, cap.* 47.
(c) Hiſtoriar. *Lib.* 34.
(d) In vitis *Illuſt. Medicor.*

I. De natura, origine, novitate, cauſis & ſymptomatis hujus ægritudinis diſserit; ac cum cæteris ſtatuit Morbum novum eſse: Ab Hiſpanis ex India Occidentali delatum: Plane diverſum (*e*) a Lepra Arabum, a (*f*) Sabafato Avicennæ, ab [*g*] Albotim ejuſdem ſive Terminthο Græcorum, demum [*h*] a variolis & ſpora.

(e) *Cap.* 3.
(f) *Cap.* 4.
(g) *Cap.* 5.
(h) *Cap.* 6.

II. Methodos curatorias Morbi Gallici in *Regias* ſive Methodicas, & *non Regias* ſive Empiricas diſtinguit.

*Prima* Regiarum ea eſt, quæ obtinetur diæta, alterantibus, purgantibus, exercitatione; quam credit incipienti morbo ſufficere.

In *altera* uſus eſt ligni Guaiaci, cujus eligendi, decoquendi, adminiſtrandi methodum multis explicat. Hanc viam dicit (*i*) *Regiam, certam & tutam, qua Gallicus ſanatur, & hac conſulit ut omnes utantur in ſuis ægrotis.*

(i) *Cap.* 59.

In *Tertia* adhibetur decoctum radicis Chinæ, cujus hiſtoriam & præparationem docet, & cujus uſum Gallis, Germanis & Flandris familiarem eſse dicit; at vero ſimul monet in curando Morbo Gallico parum efficacem eſse. *Expertus ſum* (*k*), inquit, *ter, & quater, & numquam aliquid potui aſſequi*. Et alibi: *Ego*, (*l*) inquit, *uſus ſum iſto medicamento in infirmitatibus viſcerum, in cancris exulceratis, in lippitudinibus felici ſatis ſucceſſu, ſed non in Morbo Gallico.*

(k) *Cap.* 60.
(l) *Cap.* 61.

*Quarta* ſupereſt (*m*) *via Regia, quæ fit per ſalſam-parillam*, cujus electionem & præparationem proponit. Cenſet autem ſalſam-parillam eamdem eſse cum ſmilace aſpera, aitque (*n*) *ſe ad hoc medicamentum confugere,* *cum*

(m) *Cap.* 63.
[n] Ibid.

*cum in Gallico adſunt ulcera, tanquam ad certiſſimum & tutiſſimum auxilium, & ſi non facit prima diæta, facere ſaltem ſecundam vel tertiam.*

III. Inter methodos, quæ non ſunt Regiæ, prima eſt methodus ſuffu-
(a) Cap. 69. migiorum, quam Auctor deſcribit; fatetur tamen, (a) *Sæpe ac ſæpius graviſſima ſuccedere incommoda, nec ita tuto procedere illam curationem. Quare*, inquit, *ſemper probavi, ut talem* [*quantum fieri poteſt*] *fugiamus; aliquibus enim peſſima & lethalis eſt.*

Via altera, quæ non Regia eſt, ea eſt quæ utitur inunctionibus mer-
(b) Cap. 76. curialibus, (b) "Quarum, *inquit*, ita viget auctoritas, ut iis tota Gal- "
lia utatur. Tamen, *inquit ille*, non probo uſum earum; ſuperant qui- "
dem morbum, ſed ſi habemus Regias rationes curandi, quæ ut pluri- "
mum & certius ſanant, ſine corporis incommodo, & ſi non ſanant, "
leniunt ſine noxa, non proritant affectum, cur utemur hydrargyro, ex "
quo non ita certa, non ita tuta ſuccedit ſanitas? ........ *Iis tamen*, "
*ſubdit Idem*, utor aliquando, quando non potui via Regia aſſequi inten- "
tum. Ego vidi adoleſcentem laborantem Gallico, in quo omnia Regia "
infeliciter experta ſunt; Empiricus hydrargyro curavit. "

(c) Cap. 79. IV. *Sciatis* [c] *autem*, inquit Fallopius, *quod non ſolum Empirici ſanant inunctione iſta, ſed exhibito argento vivo per os, non quale eſt, ſed præcipitatio; & ſunt Chimiſtæ, qui profitetur inveniſſe ſecreta, & facere præcipitatum præſtantiſſimum pro Morbo Gallico.* Deinde proponit ille proceſsum conficiendi præcipitatum Mercurium rubrum, quem exhiberi ait ad pondus 7. granorum; ad ſummum 10. ſed raro. At hujus uſum damnat. *Incommoda*, inquit, *ſubſequi ſolent non pauca ex aſſumptione talium; ſolvitur enim alvus copioſe, vomitus movetur violentiſſimus, dyſenteria inducitur, rumpitur in pectore vena. Medicina hæc pro aſinis & ruſticis ſervetur, atque a thalamo viventium hominum excludatur.*

V. Fallopius poſtea ſingula expendit ſymptomata morbi ex ordine, ac remedia topica proponit, quæ ſingulis medeantur.

Porro notandum eſt hunc Fallopii Tractatum poſt Auctoris mortem editum fuiſse Patavii in 4. anno 1564. opera Petri Angeli Agathi, Macheratis, qui de ſuo addidit non modo Scholia marginalia, ſed etiam textui inſeruit annotationes varias uncinis diſtinctas, quibus ſane lucem aliquam Fallopio præfert in nonnullis locis, ſed quibus etiam acriter eumdem identidem redarguit. Sic *v. g.* cum dixiſset Fallopius *Cap.* 23. *Hiſpanos induxiſſe tyrannidem in Italiam, Gallicum, & barbæ longæ uſum*, Agathus ita reponit *in adnotatione margini adjecta: Imo Rex Philippus, atque pater Carolus veram conati ſunt inducere Monarchiam:* O lepida ſane animadverſio!

1560. GUILIELMUS RONDELETIUS, Monſpeſſulanus, natus eſt anno 1507.

In

anno 1545. Cancellarius fuit anno 1556. Obiit anno 1566. ætatis ſuæ 59. in *Regali monte*, quo nomine non (*a*) *Montreal*, ut a multis video, ſed *Realmont* in Diœceſi Albigenſi intelligi debet, qua de re vide Petrum Borellum, *Antiquitez de Caſtres*, *Liv.* 2. *Chap.* 21. ſed de eo plura in Hiſtoria Scholæ Medicæ Monſpeſſulanæ mox edenda.

(*a*) Antoine Teiſſier. *Additions aux Eloges Hommes Illuſtres de M. de Thou.*

*De Morbo Italico Liber unus.*

Proſtat ille Liber in Collectione Veneta, ſed Edituri placuit Luem venerεam, non *Italicum*, ut ab ipſo Rondeletio dicebatur, ſed *Gallicum Morbum* mutato nomine appellare.

Ad curationem luis venereæ Rondeletius laudat inunctiones varias mercuriales; decocta varia ligni ſancti ſeu Guaiaci, Chinæ, Sarſæ-parillæ; ſyrupum Sancti Ambroſii ex decocto milio; pilulas Barbaroſſæ; imo ipſa quoque ſuffumigia ex cinabrio. Sponte tamen confitetur (*b*) *argentum vivum eſſe antidotum & maxime accommodatum remedium ad Morbum Italicum, quia quocumque modo adminiſtretur, morbum curat.*

(*b*) In fine Libri.

Porro notandum eſt a Rondeletio purgationem laudari in ipſa linimentorum adminiſtratione. „ (*c*) Iſtis omnibus, *inquit*, utile erit ſi non „ fluat alvus, ſyrupum laxativum præſcribere, vel Apozema (*purgans*) „ quo initio uſi ſumus. Hæc enim evacuatio impedit effumationem ad „ os, a qua ulcera oris & dentium ſordes proveniunt; ab effumatione & ſorde ulcus; ab ulcere pituitæ fluxus. Raro autem ejuſmodi effumatio ſine ulcere accidit; quare ad hæc vel majora vitanda, uti erit purgare.

(*c*) Cap. *De unguentis.*

DOMINICUS LEO, Lunenſis de Zuccano. 1562.

*Methodus curandi febres, tumoreſque præter naturam ex Græcorum placitis deprompta. Bononiæ* 1562. *in* 4o.

Inde excerptum eſt Caput unum, in quo agitur *De Morbo Gallico*, quod proſtat in Collectione Veneta.

Si huic Auctori fides adhibeatur, *nihil deterius eſt Morbo Gallico affectis, quam adhibere ſive interius ſive exterius ſub forma unguenti vel ſuffumigii ipſum argentum vivum. Itaque illius loco laudat decoctum ligni ſancti.*

ANTONIUS FRACANTIANUS, Vicentinus. *Vir præclara eruditione ac ſingulari judicio* dicitur ab Alexandro Maſſaria, *Diſput. de purgatione principio morborum*, qui eo præceptore ſe uſum eſſe gloriatur. In Scholis Patavina & Bononienſi [*d*] *multos annos artem Medicam profeſſus eſt honorificentiſſime.* Deceſſit Patavii anno 1569. ac [*e*] ſucceſſorem habuit Hieronymum Mercurialem. 1564.

(*d*) Alex. Maſſarias, *ibid.*

(*e*) Dictionnaire de Moreri. *in voce* Mercurial.

Excudendum curavit Patavii anno 1564. *in* 4. Librum *De Morbo Gallico*, in quo docet,

I. Morbum Gallicum novum eſſe, & ab Indiis Occidentalibus de-

vectum, qui contagio tantum propagetur: *Neque enim*, inquit, *viſus eſt unquam apud nos aliquis, qui aliter ipſum inciderit*.

II. Morbum Gallicum curari diverſis modis. 1. *Per evacuationem, quæ fit & venæ ſectione & expurgantibus pharmacis*, & per alterationem. 2. *Per continuata exercitia & vehementiora*. 3. *Per ſuffumigia*. 4. *Per inunctiones hydragyrum recipientes* vel per cerata Mercurialia. 5. *Per decoctum Chinæ*, ſed quod non *eſt multi juvamenti, ut experimento cognoſcitur*. 6. *Per decoctum Spartæ ſeu Salſæ-parillæ. Per decoctum ligni Guaiaci, quod præſtantiſſimum eſt auxilium ad hunc Morbum Gallicum ſanandum*.

III. Poſt has methodos diverſas ſingulatim explicatas, remedia profert topica, quæ ſingulis ſymptomatis Morbi Gallici medeantur, in quibus Fallopii & Ant. Muſæ Braſsavoli veſtigia premit.

1564. ANTONIUS CHALMETEUS, (*a*) Vergeſacus apud Anicienſes, Ghirurgus fuit ſuo tempore celeber, quem *Guillelmus Rondeletius* (*b*) *unice amavit*, & a quo habemus ſequentem Tractatum.

*Enchiridion Chirurgicum externorum morborum remedia tum univerſalia, tum particularia breviſſime complectens. Quibus Morbi Venerei curandi methodus probatiſſima acceſſit*. Pariſiis anno 1564. *in* 8.

Ea diatriba *De curatione Morbi Venerei*, quæ Capita 10. continet, proſtat in Collectione Veneta. Paucis Auctor docet luem veneream curari poſse, 1. Therapeia methodica, quæ obtinetur purgantibus & alterantibus. 2. Uſu ligni Indici, cui ſi curando morbo non ſufficiat, inunctiones aliquot addit ſub finem. 3. Decocto radicis Chinæ. 4. Inunctionibus vel ceratis Mercurialibus, quæ laudat tanquam præſtantiſſima remedia. (*c*) „ Affirmare auſim, *inquit*, eos qui tantopere Mercurii uſum„ improbant, aut numquam aut non ut decet, illius periculum fecisſe. „ Sed, ut fit, ego tamen confirmo illius uſum me nunquam fefelliſſe, qui „ quamplurimos ab hac deteſtanda lue etiam inveterata Dei beneficio li„ beraverim. „ Demum propoſita curatione per pilulas Mercuriales & per ſuffumigia, quam ultimam curandi rationem parum probat, properat ad curationem morborum ſive ſymptomatum venereorum localium.

(*a*) Bibliotheca Schenckiana, *in voce* Antonius Chalmeteus.

(*b*) Joubertus, *in vita Rondeletii*.

(*c*) *Cap.* 5.

1564. AUGERIUS FERRERIUS, Toſolas, natus anno 1513. Doctoratus gradum aſſecutus eſt in Academia Monſpelienſi anno 1539. Deinde innotuit (*d*) Cardinali Joanni Bertrandi, Galliæ Cancellario, quem in Italiam proficiſcentem ſequutus eſt, & cujus patrocinio Medicus ordinarius Catharinæ Medicææ, Galliæ Reginæ electus fuit.

In patria obiit anno 1588. ætatis ſuæ 57. Fuit intimus Julio Cæſari Scaligero, qui Aginni Medicinam faciebat.

Exſtat præter alia Opera Tractatus ab illo ſcriptus & Collectioni Venetæ inſertus, cui titulus *De pudendagra, gravi lue Hiſpanica, Libri duo*; Antverpiæ anno 1564. *in* 8.

(*a*) Thuanus, *Hiſtor. ſui temporis. Lib.* 89.

Horum

Horum quidem Librorum priore ad curationem generalem proponit Diætam, Purgantia, Alterantia, inunctiones Mercuriales, Cerata & emplaſtra,Suffumigio ex Cinnabari,decocta ligni Indici, Chinæ,Spartæ,vel Sarzæ-parillæ &c. Laudat autem uſum inunctionum Mercurialium, tanquam efficacem, ſed credit (*a*) *reprimendam eſſe multorum temeritatem & laſciviam, qui iis utuntur inconſiderantiſſime*. (*a*) Cap. 11.

Poſteriore vero paucis expendit ſymptomata localia pudendagræ, affertque methodos, quibus ſingulis mederi liceat quam efficaciſſime. Cæterum in illo Tractatu vix reperias quicquam quod novum ſit.

LEONARDUS BOTALLUS, Aſtenſis, Henrici III. Medicus ordinarius, famoſus venæ ſectionis frequentioris promotor, Tractatum ſcripſit, cui titulus eſt *Luis veneeræ curandæ ratio*, qui Lugduni excuſus fuit anno 1565. & in *Capita* 31. diſtribuitur. 1565.

Haud opus eſſe videtur ea annotare, quæ Botallus in Montanum dicit de natura & ſubjecto luis venereæ; Hæc enim pertinent ad Galenicam Pathologiam, quæ jam pridem obſolevit. Obſervaſſe ſufficit, tria curationis genera ab Auctore admitti, decoctum nempe ligni Guaiaci, illitiones aut emplaſtra, ſpleniave Mercurialia, & ſuffitus cinnabarim recipientes. Hæc autem duo poſtrema remedia miris extollit laudibus, utpote (*b*) *quæ curent mirifice corpora humana hac lue infecta*; multiſque invehitur in Montanum, quod Mercurium damnaverit tanquam venenum, cum ipſe e contrario diſerte aſſerat hydrargyrum (*c*) *venenum non eſſe, neque corporibus humanis nocuum, niſi ubi perperam fuerit admotum Medici culpa, vel negligenter receptum ægrotantis incuria*. (*b*) Cap. 17. (*c*) Cap. 25.

ALEXANDER TRAJANUS PETRONIUS, Citta caſtellanus, hoc eſt ex urbe quæ dicitur *Civita vel Citta Caſtellana* aut *di Caſtello* ſub Metropoli Romana, Medicus fuit (*d*) Gregorii XIII. ſummi Pontificis, qui electus anno 1572. mortem obiit anno 1585. 1565.

Scripſit [*e*] anno 1565. Tractatum *de Morbo Gallico*, Collectioni Venetæ inſertum & Libros ſeptem complexum.

*Primum*, in quo Auctor probare conatur [*f*] *Morbi Gallici, ſicut & Elephantiaſis, morbillorum & variolarum, cauſam eſſe alimentum, quod in matris utero, non ſine quadam putredine humanus fœtus neceſſario trahit*.

*Secundum*, in quo Auctor, poſtquam docuit vitium quod connaturale eſt, ſolo contagio excitari poſſe, ſigna diagnoſtica & prognoſtica explicat.

*Tertium*, in quo agitur de præparatione ægrotantium ad remedia efficaciora, qualis obtinetur venæ ſectione, purgantibus & alterantibus multigenis.

*Quartum*, in quo quæſtio eſt de electione, præparatione & adminiſtratione ligni Indici ſive Guaiaci.

*Quintum*, in quo (*g*) *Sarzæ-parillæ atque radicis Chinarum decocta examinan-*

(*d*) Petrus Caſtellus *in Antidotario Romano, in Electuario Alexandrino*.
(*e*) Ipſe ſic refert *Lib. 6. cap. 1.*
(*f*) *Lib. 2. cap. 1.*
(*g*) *Lib. 5. cap. 1.*

*minantur per eaſdem rationes quibus ad Guaiaci proxime* Auctor uſus eſt.

(a) Lib. 6. c. 1. *Sextum*, in quo diſſeritur, [a] *de unguento ex argento vivo & ſuffimento ex cinnabari*; *qui* ait ille, *hæc quidem curant Morbum Gallicum, non minus quam ſingula prædicta, ſed ſæpe cum tanta fœditate, tantoque cum periculo, ut ægri dum curantur malint ſeſe non incepiſſe, quam curatos eſſe.*

Demum *Septimum*, ubi Auctor ſingula Morbi Gallici ſymptomata, ſive morbos venereos locales ſigillatim proſequitur, propoſita particulari ſingulorum therapeia.

Auctor ille in ſcribendo nimius eſt & ita verboſus, ut nauſeam moveat.

1566. PETRUS TRAPOLINUS, Patavinus, fuit ordinarius Theoricæ Medicinæ Profeſsor in Academia Patavina, & ſane Tractatus *De Morbo Gallico* quem ſcripſit, & quem in Collectione Veneta reperire eſt, agit tantum de Theoria Morbi Gallici, multaſque continet quæſtiones plane futiles & nugatorias, quales forſan inter diſputandum in Academia Patavina tunc temporis agitabantur. Nempe (b) 1. *An Morbus Gallicus ſit Epidemialis?* Concludit affirmative. 2. *Quo nomine a veteribus Medicis fuerit nominatus?* Fatetur illis ignotum fuiſse. 3. *Utrum comprehendatur inter morbos nominatos ab Hippocrate Aphor. 21. Sectione 3. ubi æſtivales morbos enumerat?* Hæret dubius, ſed neganti propior. 4. *Utrum ab humore melancholico ſolum, an etiam ab aliis poſſit cauſari humoribus?* Reſpondet, ab aliis etiam cauſari poſse. Cæterum Opus imperfectum eſt, & multis interſperſis lacunis mutilum, ita ut ex Codice Scholaſtici Trapolinum audientis exſcriptus fuiſse videatur. De curatione luis venereæ ne unum quidem verbum additur.

(b) Initio Tractatus.

1566. MARINUS BROCARDUS, Venetus. Ignoratur quo tempore ſcripſerit brevem Diſsertatiunculam *De Morbo Gallico*, quæ ſub ejus nomine exſtat in Collectione Veneta. Conſtat tamen ſcriptam fuiſse ad minus ante annum 1567. cum eo anno illa Collectio prodierit.

In hac diatriba nec novum nec utile quidquam obſervare eſt. Cenſet Brocardus *meliorem morbi cauſam afferri non poſſe, quam illam trium luminarium* [Saturni, Jovis, & Martis] *conjunctionem quæ adhuc durat, ac etiam per aliquot annos perſeverabit*. Ad curationem vero proponit diætam, alterantia & evacuantia univerſalia & particularia: *Qua methodo* affirmat ſe *procul dubio ſanaviſse multos patientes talem morbum*. Fatetur tamen, *his non conferentibus, neceſſe eſſe devenire ad extrinſecus applicanda*, in quem finem proponit *unctionem mercurialem, quæ*, inquit, *& Cruſtas & Bothor & Apoſtemata, ac in primis dolores omnino aufert: Eſt enim mirabilis*. Profert deinde gargariſmata quibus os eluatur, *ſi tempore inunctionis ex vaporibus elevatis ad os appareant ulcera in ore*. Demum laudat ſtuphas, ſed nullam ſuffumigiorum mentionem facit.

Cùm hic Auctor luem veneream ad ſyderum influxum referat, ut vulgare fuit ſub primo morbi ingreſsu, & cum de decocto ligni Indici nihil quid-

quidquam dicat, cujus uſu ab anno 1518. increbuerat, videtur utroque nomine antiquior eſſe quam vulgo creditur, & inter primos qui de lue venerea ſcripſerint forſan numerandus.

BERNARDINUS TOMITANUS, Patavinus, ad Medicinam [*a*] acceſſit, poſtquam docuiſſet Patavii Dialecticam annos 25, unde minime mirum eſſe debet, ſi Tractatus, quem *de Morbo Gallico* ſcripſit, tot futilibus ac nugatoriis quæſtionibus plenus ſit, quæ otioſum Dialecticum ſapiunt. Deceſſit [*b*] anno 1576. fere ſeptuagenarius. 1566.

(*a*) Ipſe ait in *Proœmio Operis.*

Tractatus ille duos Libros complectitur; Priore *Capitibus* 29. differitur de origine, natura, & cauſis Morbi Gallici, non medice quidem, ſed vere dialectice; quærendo ſcilicet, (*c*) *An Morbus Gallicus ſit, necne? An gallica infectio morbus proprie dici debeat? Sub quo genere morbi contineatur gallica infectio? Quales ſint hujus differentiæ?*

(*b*) Mangetus, *in Biblioth. Medica.*

(*c*) Capp. 6. 7. 10. & 11.

Poſteriore vero, poſt propoſitam diætam & ægrotantium præparationem, agitur de curatione Morbi Gallici, quam Tomitanus in univerſum quadruplicem eſſe ſtatuit, (*d*) nempe *Exercitatione corporis, Suffumigio. Unctione, aut His quæ per os ingeruntur.*

(*d*) Cap. 10.

1. Ait [*e*] *multos ſanitati fuiſſe reſtitutos ſola exercitatione perpetuis motibus comparata.* (*e*) Cap. 11.

2. Curationem per ſuffumigia mercurialia (*f*) *utcumque ſe habeat paſſim damnari, uti incertam primum, deinde & gravem periculoſamque.* (*f*) Cap. 12.

3. Inunctionem mercurialem (*g*) *damnari poſſe per eaſdem rationes, quibus ſuffitus improbantur. Accedit*, inquit, *quod nemo viſus eſt exacte ſanatus hoc genere auxilii, aut ſaltem diuturno tempore*, cum morbus recrudeſcat. (*g*) Cap. 13

4. Ea quæ per os ingeruntur esse triplicis generis, (*h*) alia *certa & opportuna, ut Palus Guaiaci & ſalſæ-pariliæ;* alia *incerta nec periculo vacantia, ut præcipitatum vulgo appellatum;* alia *media, uti hauſtus decocti, quod ex ligno Hetecben (ſi modo id haberi poſſit) conficitur, aut radice Chynæ, aut olivaſtro & junipero, & alio domeſtico ligno ad hunc uſum adhibito.* (*h*) Cap. 14.

Denique præter univerſalem curationem morbi Gallici profert *Cap. ultimo* curationes particulares, quæ ſingulis morbis venereis localibus adhibentur.

Laudat paſſim Fracaſtorii tum *Poema de Syphilide*, tum *Librum* 3. *de Contagione & Morbis contagioſis.*

MICHAEL JOANNES PASCHALIS, Valentinus (*i*) Caſtellonenſis in Hiſpania, Doctor Medicinæ, quam ſub Joanne Falcone Monſpeſſulanæ, & Ludovico Collado Valentinæ Hiſpanorum Academiæ Profeſſoribus didicit, ſcripſit Tractatum *De morbo Gallico*, qui exſtat in Collectione Veneta Aloyſii Luiſini, in quo de morbi ætiologia pauciſſima, de therapeia vero pauca.

Præmiſſis diæta legitima, venæ ſectione, uſu purgantium & alteran-

 tium

tium, proponit ad morbi curationem 1. Syrupum ex decocto Guajaci, cujus formulam affert. 2. Aquam ſive decoctum Guaiaci. 3. Aquam ſive decoctum ſmilacis aſperæ ſive ſarzæ-parillæ. 4. Aquam ſive decoctum radicis Chynæ. 5. Vinum ſanctum ſive vinum cum decocto Guaiaci commixtum.

Quod *ſi morbus fuerit antiquus & curatu difficilis*, *fortioremque poſcat curationem*, cenſet tunc *potentioribus opus eſſe*, inter quæ laudat *medicamenta ex Mercurio*; neque putat *facultatem argenti vivi eſſe pertimeſcendam*, *cum olim ſæpe multis morbis levioribus admotum ſit*, *ut ſcabiei*.

Hinc ordine proponit unguenta & ſuffumigia multa mercurialia, imo præcipitatum ipſum rubrum ſeu pulverem Joannis de Vigo, ſed quem ideo profert ut damnet. „ Nonnulli, *inquit*, in curatione hujus morbi anti-
„ quiſſimi & fortiſſimi, præter jam dicta utuntur pilulis, addendo grana
„ aliquot pulveris Joannis de Vigo. Ego non auderem uti illo pulvere,
„ ne in parva quidem quantitate & correcto, quia eſt corrodens medi-
1566. „ camentum.„

PROSPER BORGARUTIUS Patavii anno 1567. ſcripſit *Capitibus* 14. *Methodum de Morbo Gallico ad Illuſtriſſimum & Colendiſſimum DD. Franciſcum Mariam de Marchionibus Montis*, *Abbatem Sanctæ Crucis*, quem ſic alloquitur in Epiſtola: „ Jam vero nihil opus eſt a me diffuſius commentari
„ quanta dignitas, quantuſque ſit ſplendor, non dicam illuſtriſſimi, ſed
„ plane Regii ſtemmatis tui; cum illud nihil aliud foret, quam ſolem,
„ quod aiunt, facibus velle illuſtrare: Quis enim hac tempeſtate ignorat
„ heroicam Marchionum Montis familiam ex Regia Borbonum ſtirpe or-
„ tam, originemque habuiſſe. „ Nempe (*a*) *ferunt hujus familiæ Hiſtorici* Marchiones illos Montis *ab antiquiore Regioque Borbonio ſanguine originem duxiſſe, & ab Uguccione Borbonio Collis Marchione anno Chriſti 917. claro deſcendiſſe*. Sed hæc (*b*) *gerræ germanæ*, *atque ædepol* λῆροι λῆροι; quaſi vero, ut cæteris jam parcam, ſanguis Borbonius Regius fuiſſet anno 917.

(*a*) Ciaconius, *Hiſtor. ſummor. Pontifi.* In Sixto V. in vita Franciſci Mariæ a Monte. *Tom. IV. p.m* 193

(*b*) Plautus *in Pœnulo. Act.* 1. *Scen.* 1.

Diſſertatio Borgarutii nec inelegans nec inſulſa videtur. In principio differit de origine, natura, cauſis, & ſymptomatis Morbi Gallici, quem novum & ab India Occidentali traductum eſſe, atque contagione ſola propagari exiſtimat.

Deinde ad curationem progeditur, ad quam 1. Adhibet [*c*] *varia Medicinæ inſtrumenta*, *videlicet Evacuationes*, *Phlebotomiam*, *Pharmaca*, *Syrupos*, *Lotiones*, *Balnea &c.* 2. Inunctiones [*d*] mercuriales, ſed quæ diſcretis vicibus paulatim admoveantur. 3. (*e*) Decoctum ligni Guaiaci debita methodo adminiſtratum.

Circa inunctiones mercuriales diſerte aſſerit (*f*) „ nihil obſtare cur inun-
„ ctionibus ex hydrargyro minime uti debeamus in Morbo Gallico,
„ tum

(*c*) *Cap.* 12.
(*d*) *Cap.* 13.
[*e*] *Cap.* 14.
(*f*) *Cap.* 13.

,, tum præcipue cum reliqua Medicamentorum auxilia prodeſſe non poſ-
,, ſunt; ſed tamen hæc ulterius ab aliis omnibus Auctoribus non perſpecta
,, conſideranda venire, quod ſi immodice lue Gallica laborantes inungan-
,, tur, præter maxima quæ ſuccedunt accidentia, ita teſtes & reliquæ
,, omnes partes, per quas ſagax natura ſemen humanum adminiſtrat, ſu-
,, blæduntur, ut ulterius non generent amplius, ut ego, *inquit*, innume-
,, meros pene novi & homines & mulieres, qui poſt indebitas unctiones,
,, filios numquam habuerunt.,, Quam tamen obſervationem ab uno tantum Borgarutio relatam novi, & falſam eſſe certus ſcio.

Circa decoctum vero ligni Guaiaci, putat [*a*],, cæteris omnibus Morbi (*a*) Cap. 14.
,, Gallici curativis intentionibus expeditiorem eſſe atque ſecuriorem &
,, minus periculoſam illam, quæ potu decocti ligni Guaiaci efficitur,,,
cujus præparationem & adminiſtrationem ſatis accurate deſcribit.

Mentionem nullam facit neque ſarſæ parillæ, neque radicis Chinæ, quas tamen conſtat in uſu fuiſſe tempore quo ſcribebat. Cæterum reperio (*b*) apud Borgarutium, qui ſcripſit anno 1566. eadem de *nebulonibus ſe Medicos mentientibus & in aſinum ſtrigoſum raptis, ut ex urbe cum ſcommatis educantur*, quæ totidem verbis legere eſt in Epiſtola Joannis Liebautii, Pariſienſis Medici, ad Marcum Mironem Henrici III. Archiatrum data anno 1582. & præfixa Commentariis Jacobi Hollerii in Aphoriſmos Hippocratis, unde conſequens eſt Borgarutium a Liebautio expilatum videri. (*b*) Cap. 2.

COLLECTIO quarta, ſive VENETA ſecunda. Aloyſius Luiſinus, Medicus Utinenſis, in unum corpus coegit Auctores quotquot ad ſuam uſque ætatem *De Morbis Venereis* ſcripſiſſe noverat, ac edendos curavit Venetiis apud Jordanum Zilettum. Ea Collectio in duos Tomos *in folio* diviſa eſt, quorum prior, qui Opera complectitur ante impreſſa, anno 1566 Poſterior vero, quo Opera illa continentur, quorum pleraque ante edita non fuerant, anno 1567. prodiit.

Preſtant in priore Tomo Auctores ſequentes, ſed promiſcue confuſi, nec ordine ullo digeſti ſive Chronologico, ſive Alphabetico. 1566. 1567.

| | |
|---|---|
| | A |
| Joannes | Almenar, *Hiſpanus*. |
| | Amatus, *Luſitanus*. |
| Sebaſtianus | Aquilanus. |
| | B |
| Petrus | Bayrus, *Taurinenſis*. |
| Joannes | Benedictus, *Germanus*. |
| Antonius | Benivenius, *Florentinus*. |
| Anton. Muſa | Braſſavolus, *Ferrarienſis*. |
| | C |
| Hieronymus | Cardanus, *Mediolanenſis*. |



Digitized by Google

| | |
|---|---|
| Jacobus | Cataneus de Lacu Marcino, *Genuenſis*. |
| | **F** |
| Joannes | Fernelius, *Ambianus*. |
| Conſalvus | Fernandez de Oviedo, *Matritenſis*. |
| Alphonſus | Ferrius, *Neapolitanus*, |
| Hieronymus | Fracaſtorius, *Veronenſis*. |
| Leonardus | Fuchſius, *Rhætus*. |
| | **G** |
| Antonius | Gallus, *Pariſinus*. |
| Coradinus | Gilinus. |
| | **H** |
| VVendelinus | Hock de Brackenau. |
| Ulricus de | Hutten, *Eques Germanus*. |
| | **L** |
| Nicolaus | Leonicenus, *Vicentinus*. |
| Aloyſius | Lobera, *Abulanus*. |
| | **M** |
| Nicolaus | Macchellus, *Mutinenſis*. |
| Joannes | Manardus, *Ferrarienſis*. |
| Nicolaus | Maſsa, *Venetus*. |
| Petr. Andreas | Matthiolus, *Senenſis*. |
| Petrus | Maynardus, *Veronenſis*. |
| Joan. Baptiſta | Montanus, *Veronenſis*. |
| Natalis | Monteſaurus, *Veronenſis*. |
| | **P** |
| Joannes | Paſchalis, *Sueſſanus*. |
| Laurentius | Phriſius, *Germanus*. |
| Nicolaus | Poll. |
| | **S** |
| Antonius | Scanarolus, *Mutinenſis*. |
| Leonardus | Schmai, *Salisburgenſis*. |
| | **T** |
| Gaſpar | Torella, *Valentinus apud Hiſpanos*. |
| | **V** |
| Georgius | Vella, *Brixienſis*. |
| Andreas | Veſalius, *Bruxellenſis*. |
| Bendictus | Victorius, *Faventinus*. |
| Joannes de | Vigo, *Genuenſis*. |

Proſtant vero in altero Tomo, ſed neque meliore ordine diſtributi.

| | |
|---|---|
| | **B** |
| Proſperus | Borgarutius. |
| Leonardus | Botallus, *Aſtenſis*. |

Ma-

Marinus Brocardus, *Venetus*.

C

Antonius Chalmeteus, *Vergeſacus apud Anicienſes*.

F

Gabriel Fallopius, *Mutinenſis*.
Augerius Ferrerius, *Toloſas*.
Dionyſius Fontanus, *Monſpeſſulanus*.
Antonius Fracantianus, *Vicentinus*.
Franciſcus Frizimelica, *Patavinus*.

H

Petrus Haſchardus, *Inſulanus*.

L

Joannes Langius, *Lembergius*.
Dominicus Leo, *Lunenſis*.

M

Bartholomæus Maggius, *Bononienſis*.
Bartholomæus Montagnana, *Patavinus*.

P

Mich. Joannes Paſchalis, *Valentinus Caſtellonenſis*.
Alex. Trajanus Petronius, *Cittacaſtellanus*.

R

Benedictus Rinius, *Venetus*.
Guillelmus Rondeletius, *Monſpeſſulanus*.

S

Joſephus Struthius, *Polonus Poſnanienſis*.
Joannes Sylvius, *Inſulanus*.

T

Bernardinus Tomitanus, *Patavinus*. 1568.
Petrus Trapolinus, *Patavinus*.

Huic autem Collectioni, licet Editor in ea concinnanda multa peccaverit, ut infra videbimus ad annum 1728. acceptum referendum eſt, quod temporis diuturnitate non interciderint Opuſcula variorum Auctorum, qui de lue venerea primi ſcripſere; qui morbi naſcentis origini coætanei vixere; & ex quibus licet certo cognoſcere, quid olim de morbi origine Medici ſenſerint, quæ fuerit varia diverſarum methodorum curatoriarum ſucceſſio, quid etiamnum de prima morbi cauſa, & tutiſſima therapeia ſentiendum ſit.

VICTOR TRINCAVELLIUS, Venetus, natus (*a*) anno 1496. Doctoris gradum adeptus eſt in Academia Patavina; ac Medicinam aliquandiu fecit in Murano, Inſula Venetiis vicina, unde in Collegium Medicorum Venetorum adſcitus eſt. Anno 1551. ſucceſſit Joanni Baptiſtæ Mon-

(*a*) Nicolaus Comnenus Papadop. *Hiſtoriæ Gymnaſii Patavini*, *Tom. I.* Petrus Caſtellanus, *in vitis illuſtr. Medicor* 1568.

Montano, primuſque Medicinæ practicæ Profeſſor electus eſt in Academia Patavina, ubi deceſſit anno 1568. ætatis 72.

Auctor Hiſtoriæ Gymnaſii Patavini adſcribit illi Tractatum *De Morbo Gallico*, a Bibliographorum nullo memoratum, ne quidem a Petro Caſtellano, qui vitam Trincavellii ſcriptis mandavit.

1568. GEORGIUS DORDONUS, Placentinus.

*De Morbi Gallici Curatione Tractatus quatuor. Papiæ apud Hieronymum Bartbolum.* 1568. *in* 8.

Teſtatur hic Auctor *Tractat.* 1. *Cap.* 6. *ſe Lauream Coronam ſumpſiſſe Placentiæ* annos 23. natum; *& tunc legere incapiſſe in Gymnaſio Ticinenſi ſub Franciſco Rege Francorum*; unde liquet hæc ad annum 1522. ineuntem ad minus referenda eſſe, cum Franciſcus I. Ducatu Mediolanenſi cedere coactus fuerit anno 1522. menſe Julio. Certe conſtat ex *Cap.* 7. *Tractatus ejuſdem*, Dordonum jam ab aliquot annis Papiæ habitaſſe, cum *Rex Franciſcus Gallorum captus fuit a militibus Cæſaris in anno* 1525.

Scripſit ille Ticini, dum Chirurgiam publice profiteretur, Librum de quo agitur, *in quatuor partes ſive Tractatus diviſum*, in quorum, *Primo dat modum curandi morbum hunc per purgationes & evacuationes. Secundo, Per unctiones. Tertio, Per ſuffimenta ſeu ſuffitus. Quarto & ultimo, Per ligni Indici decoctum, necnon & per radicem Chinam ſeu Cynam, & Salſam-pariliam.*

I. In *Tractatu primo* Therapeia illa methodica proponitur, quæ ad præparandos, alterandos, evacuandos humores noxios olim adhibebatur, & quæ plurimam parum utilium remediorum farraginem admittebat. His itaque omiſſis, notari tantum velim ab Auctore ſtatui *Cap.* 1. venereum *morbum ſemper viguiſſe apud Indos Mauroſque* (hos enim cum Indis Auctor confundit errore maximo) *ex quorum regionibus vehitur lignum Indicum .... Cum ergo morbus iſte a Mauris* (ab Indis) *originem contraxerit, ob loci diſtantiam, regioniſque ignotionem non facile cognitus fuit, adeo ut non mirandum eſt ſi ab antiqioribus Medicis nulla facta ſit ipſius mentio.*

II. In altero Tractatu variis variorum linimentorum formulis, methodoque hydragyroſeos quæ ſuo ævo uſu valebat, explicatis, addit: „ Si aliqua ex cauſa oris exulceratio evitanda, & per alias vias & regiones ma-
„ teria ducenda ſit..... cum materia aſcendit ad ſuperna, tunc propinan-
„ dum eſſe pharmacum forte evacuativum, ut materia quæ deberet ad fau-
„ ces aſcendere tranſmittatur, & ducatur ad inferna. Hoc, *inquit*, obſer-
„ vatum eſt a nobis in multis viris mulieribuſque, qui pati non poterant
„ oris fauciumque exculcerationem. „

III. Tertio Tractatu paucis exponitur tum ſuffumigiorum *materia*, tum modus ſuffumigia adhibendi; ſed Auctor pluribus in locis indicat methodum huis curandæ tum inunctionibus, tum ſuffumigiis *a peritis Medicis non multum probari.*

IV. In

IV. In Tractatu quarto traditur multis electio, præparatio, adminiſtratio ligni Indici ſive Guaiaci, cujus uſum Mercurii uſui Auctor præferendum eſſe cenſet.

Demum ad Operis calcem peculiaribus Capitibus exponit modum decocoquendi Guaiaci in vino; ac rationem utendi radice tum Chinæ, tum Salſæ-parillæ, quam poſteriorem non ita pridem notam eſſe dicit.

Hic Auctor dicitur per errorem *Dardanus* ab Iſraele Spachio, *in Nomenclatore Script. Med.* Paſchali Gallo, *in Biblioth. Medic.* & Zacuto Luſitano, *Hiſtor. Medic. princip. Hiſtor.* 73. *Obſerv.* 52.

ANTONIUS SAPORTA, Monſpelienſis, patrem habuit Ludovicum Saportam, Doctorem Medicum Monſpeſſulanum. Ipſe in Academia patria profeſsorio munere fungi cœpit anno 1530. ad demum Cancellarius electus eſt anno 1566. poſt obitum Guillelmi Rondeletii. Denatus eſt anno 1573. Sed de illo fuſius in *Hiſtoria Facultatis Medicæ Monſpelienſi*. 1570. 1624.

*De Tumoribus præter naturam Libri quinque, editi ſtudio Henrici Gras Doctoris Medici Monſpelienſis, & Practici Lugdunenſis. in* 12. *Lugdun.* 1642.

Conſtat hunc Tractatum ab Auctore ſcriptum fuiſse poſt annum 1566. cum Rondeletii, cen jam defuncti, mentio ibidem fiat *Lib.* 3. *Cap.* 49. *Guillelmus Rondeletius*, inquit Saporta, *Collega olim meus*, &c. Sed tamen ante annum 1573. quo certum eſt Auctorem fato functum eſse. Videtur ergo circiter ad annum 1570. referendus.

Proſtant in illo Tractatu quædam *de Bubone venereo, & de Bubonis venerei Curatione, Capp.* 18. *&* 19. *Lib.* 1. Sed *Libro* 3. fuſius agitur de Lue venerea, ſeu, ut Auctor dicit, *Morbo Parthenopæo ſive Hiſpanica Lue*.

Itaque *Cap.* 49. Morbus definitur *contagioſus affectus ex vitioſi hominis aut mulieris contactu contractus, primum hepar, deinde reliquas corporis partes multifariam labefactans*.

*Cap.* 50. afferuntur morbi cauſæ, quales ab omnibus admitti ſolent, nempe uſus rei venereæ, oſcula, lactatio, ſuctio; quibus ille addit *inſpiratum aerem a peſſima illa qualitate conſpurcatum*. Ibidem falſe irridet eos qui *carnoſum panniculum in univerſo corpore diffuſum, illudque tegentem conſtituunt, a quo pernicioſæ hujus labis ſcaturiginem emanare ſomniant*.

Deinde ſignis luis venereæ propoſitis ſequente Capite, Curationem explicat *Cap.* 52. aſſeritque poſt *decentem uſum rerum non-naturalium*, debitamque *noxii humoris concoctionem ..... ſudores movendos eſſe linimentis, emplaſtris, ceratis, ſuffitibus* mercurialibus, *aut inſtituta victus ratione ex Guaiacini Ligni decocto, Sarzæ-pariliæ vel Chinnæ*.

Præfert uſum Mercurii uſui Guaiaci, ſtatuitque eos *cæcutire & hallucinari, qui hunc peſſimum morbum ſine hydrargyro depellere ſcribunt* .... cum *experientia omnium rerum magiſtra compertum ſit hunc morbum ſine hydrargyri* ſoda-

*ſodalitio curari non poſſe, quamvis ex illius mala adminiſtratione multa corpori incommoda ſuboriantur.*

Si qui vero *moroſi unguentorum aut ſuffitus uſum reſpuunt.... tunc inſtituendam eſſe ſuadet eam victus rationem, quæ ex lignorum decocto paratur; quæ quamvis in longius tempus curationem protrabat, a tam neſanda pernicie (ſi recens ſit) nihilominus pleroſque liberare quotidiana experientia docet.*

1570. LUDOVICUS ISLA, Medicus Luſitanus.

*Tractatus De Morbo Gallico.*

Laudatur a Zacuto Luſitano, *De Med. princip. Hiſtor. quæſt.* 37. & a Nicolao Antonio *in Bibliotb. Hiſpana.*

1575. ANDREAS ALCACAR, ſive ALCAZAR, Guadalaxarenſis in nova Caſtilia, Medicus ac Chirurgus, & in Academia Salmanticenſi primus Chirurgiæ Profeſſor, edidit *in fol.* Salmanticæ anno 1575. *Libros ſex de Chirurgia*, quorum Primo, *De Vulneribus capitis*; Secundo, *De Vulneribus nervorum, aliiſque ipſorum affectibus*; Tertio; *De Vulneribus thoracis*; Quarto, *De Vulneribus ventris inferioris*; Quinto, *De Pudendagra vel Mentagra vel Lichenis, vulgo* Morbo Gallico; Sexto demum, *De valetudine tuenda tempore peſtis.*

Liber quintus qui *De Morbo Gallico* inſcribitur Capita 28. complectitur, ſed brevia & quæ in ſumma paginis 50. comprehenduntur.

Horum *Primo* affimat morbum hunc antiquum eſſe in Orbe olim cognito, ac teſtes profert 1. Plinium *Cap.* 1. *Lib.* 26. *Hiſtoriæ Naturalis*, ubi de Mentagra, quæ in Italiam olim adventavit *Tiberii Claudii Cæſaris principatu*. 2. Hugonem Senenſem Conſilio 70. ubi *de juvene quodam viginti annos nato, qui oſtreacoſas teſtaceaſque puſtulas totum corpus ambientes patiebatur, cum intenſis doloribus noctu magis moleſtantibus, diuque lenteſcentibus*. 3. Avicennam (*a*) *Capite* 2. *Canonis*, ubi legitur; *Thus illitum cum aceto conferre dolori qui nominatur compoſitus, ex quo proveniunt in corpore ſicuti verrucæ, cum quadam re quæ eſt ſicut ambulatio formicæ*. 4. Demum ipſum Hippocratem *Aphor. Sect.* 3. *Aphor.* 20. ubi *de Lichenibus*. At inde liquet non quidem luem veneream olim notam fuiſſe, ſed luem illam ab Auctore cum herpetibus ac Lichenibus, affectibus olim notis perperam confundi.

(a) Locus ille ex Avicenna mendoſe adducitur.

*Secundo* vero contendit novam morbi illius in Europa, ut ipſe credit, recrudeſcentis invaſionem deducendam eſſe non a navigationibus in Inſulas Indiæ Occidentalis inſtitutis Chiſtophoro Columbo ante annum 1493. ſed ab uſu humanarum carnium quæ militibus clam exhibitæ fuerunt circa annum 1556. *cum Joannes filius Renati Andegavenſium Ducis bellaret cum Alphonſo Neapolis Rege*; ac in teſtimonium affert Hiſtoriam ſeu potius fabulam a Leonardo Fioravanti ſcriptam, de qua vide ſupra *L.* 1.*c.*8.

Deinde *Cap.* 5. quatuor diſtinguit morbi ſpecies, Primam, *cum ipſi ægrotanti puſtulæ in pudendo vel ſede, vel excoriatio in gutture apparere cœperint*,

*perint, vel itidem puſtulæ in fronte & capite pullulare:* Alteram, *cum adeſt articulorum dolor, quem interdum tubercula comitantur, interdum vero alopecia:* Tertiam, *cum non ſolum puſtulis atque articulorum doloribus, ſed etiam ulceribus corpus afficitur, ſkirrhoſiſve tuberculis, modo dolorificis, modo dolore expertibus:* Quartam demum, *cum corpus non ſolum ulceribus, aliiſque affectionibus dictis affligitur, ſed etiam oſſium corroſione & carie atque febricula corpus extenuante.*

I. Credit *Cap.* 7. primam ſpeciem curari poſſe diæta, levi decocto ligni ſancti, exercitio, uſu ſyrupi ſancti Ambroſii ex milio decocto in aqua pluviali, addito vino ſub decoctionis finem; topiciſque nonnullis medicamentis ad puſtulas extirpandas.

II. Ad ſecundæ ſpeciei curationem proponit *Cap.* 9. & 10. 1. Decoctum legitimum Guaiaci ſive ligni ſancti, cujus defectum ſupplere poſſunt carca-parilla, vel radix Chinæ. 2. Topica varia cauſtica, in primis *pulverem Joannis de Vigo* ſive præcipitatum rubrum, quem ait Leonardo de Bertapallia notum fuiſſe.

III. Ad curationem tertiæ ſpeciei fatetur *Cap.* 11. & *ſeqq.* adhibendas eſſe inunctiones mercuriales, cum topicis aliis medicamentis. Multa itaque præfatus de natura, temperatura & uſu Mercurii, tandem illitionis methodum explicat *Cap.* 19. Nempe 1. Jubet partes ante illitionem foveri calide decocto aromatico *florum roriſmarini, chamæmeli, meliloti, foliorumque lauri, ſtœchados lavendulæ &c.* 2. Unguentum adhiberi *duos aut tres menſes ante confectum, ut ipſius argenti vivi malitia aliquatenus corrigatur.* 3. Vetat eo inungi *ventriculum emunctoria, ſpinalem medullam, atque articulos.* 4. Cenſet ab illitione abſtinendum eſſe, ſi quod ſymptoma accidat, ut animi *deliquium, vel alvi profluvium, ſed facta aliqua interpolatione, & natura confortata, ad linitionem redeundum eſſe.* 5. Damnat quaſi *infeſtiſſimum quorumdam Medicorum* uſum, *qui diebus illitionis jam fluxis catharticum ſolutivum ægrotis extemplo exhibebant; hinc enim,* inquit ille, *materies morbi, quæ oris exſpuitione præſertim evacuatur, pharmaco exhibito ad interiora retrahitur.* 6. Dicit, *præſtare a linitionis initio ad finem uſque exſpuitionis, calamum vel annulum auri vel argenti ipſum ægrotum inter dentes retinere:.... ut exhalationes argenti vivi aliquatenus venenoſæ intra os minime retineantur ſed foras evadant.*

IV. Ait demum *Cap.* 23. ad curandam quartam morbi ſpeciem opus eſſe poſt univerſaliora remedia, Mercurii *unctionibus, ſuffitibus & vomitoriis;* Unctionibus quidem *fortioribus, quæ plus argenti vivi contineant;* ſuffitibus, qui *cinnabarim præcipitatumque* Mercurium recipiant; vomitoriis *cum cataputia minore ad* ℨj. *& pulvere Joannis de Vigo ſeu præcipitato rubro ad doſim gr.* iv. vel cum *Stibii ſeu antimonii optime præparati gr.* iv. *quod devoratum vomitionem & alvum ciendo miro modo prodeſſe* dicit; *ſed*

quo

*quo præſidio nonniſi in robuſtis habitudinibus vel atrabilioſa pituitoſave temperatura utendum eſſe* cenſet.

Tandem poſtrema Operis Capita *antidotarium* continent, *in quo*, ut ait Auctor, *varia medicamenta admodum huic morbo utilia atque experta inſcribuntur*.

1575. AMBROSIUS PAREUS, Lavallenſis Cenomanus, natus anno 1510 Chirurgiæ Lutetiæ operam dedit, artiſque tyrocinia poſuit in Noſocomio Pariſienſi. Inde ab anno 1536. caſtra ſequutus Chirurgiam rara felicitate & dexteritate mira exercuit. Chirurgus fuit quatuor Regum Galliarum, Henrici II. Franciſci II. Caroli IX. & Henrici III.

Refertur a Mezerai, *Abbregè Chronologique ad an.* 1560. Pareum veniſſe apud aliquos in ſuſpicionem veneni inſtillati in aurem Franciſci II. quæ fiſtuloſo ulcere male habebat, unde de medio ſublatus ille fuerit. Sed liquet ſuſpicionem & falſam & temerariam fuiſſe, quandoquidem Pareus primarii Chirurgi munere functus eſt apud Carolum IX. & Henricum III. Franciſci II. fratres germanos.

Exſtant Parei Opera Gallice primum edita *in fol.* Pariſiis anno 1575. Latine dein a Jacobo Guillelmeau reddita & ibidem typis mandata anno 1582. Quarta editione Gallica, quæ prodiit anno 1585. Lutetiæ apud Gabrielem Buon Libri continentur viginti octo, quorum decimus nonus, in quo agitur *de Lue venerea*, complectitur Capita 40.

Ibi primum expoſita morbi natura & ætiologia Capitibus quinque, novem ſequentibus curationes generales ſingulatim explicat, *Primam*, quæ Guaiaci decocto; *Alteram*, quæ inunctionibus mercurialibus; *Tertiam*, quæ ceratis & emplaſtris; *Ultimam* demum, quæ ſuffumigiis obtinetur. Inde proponit ſequentibus capitibus curationes particulares gonorrhœarum virulentarum; hyperſarcoſium ſive caruncularum, quæ in urethra excreſcunt; bubonum venereorum, exoſtoſium, herpetum, ſurditatis &c. quæ a latente ſeminio venereo induci ſolent.

Ultro fatetur ipſe Pareus in Præfatione huic Libro præfixa, ſe non modo ſequutum eſſe methodum curatoriam luis venereæ jam ante propoſitam a Theodorico de Hery Chirurgo Pariſienſi, cujus doctrinam laudat impenſe, & de quo ſupra ad annum 1552. ſed integrum fere illius Tractatum a ſe deſcriptum eſſe, ut a quo, ſi ab ullo umquam alio, morborum venereorum ætiologia & therapeia accuratiſſime expoſitæ fuiſſent.

(a) *Index funereus Chirurgorum Pariſienſium.*

Deceſſit Pareus Lutetiæ anno (*a*) 1592. ætatis proinde 82.

1577. 1581. LAURENTIUS JOUBERTUS, Valentinus apud Delphinates, natus die 16. Decembris anno 1529. ut ipſe teſtatur *Liv.* 4. *des Erreus populaires, Chap.* 8. & non 1539. ut per errorem dicitur (*b*) a Petro Caſtellano, inter Philiatros nomen dedit in Monſpelienſi Academia anno 1550. & Guillelmum Rondeletium Magiſtrum habuit. Ad Doctoris gradum

(b) *In Vitis Illuſtr. Medicorum.*

dum evectus eſt anno 1558. Docendi munus ibidem adiit circa annum 1559. Cancellarius poſt obitum Antonii Saportæ electus eſt anno 1574. Obiit anno 1582. ætatis 53. Lumbariis, non quidem Convenatium, ut (*a*) vulgo dicitur, quæ *Lombez*, ſed Albigenſium, quæ *Lombers* dicuntur, qua de re vide Petrum Borellum, *Antiquitez de la Ville de Caſtres*, *Liv.* 2. *Chap.* 21. De eo multa in Hiſtoria Facultatis Medicæ Monſpeſſulanæ.

(*a*) Teiſſier, *Eloges des Hommes Savans*.

Circiter anno 1577 (*b*) *in Schola Monſpelienſi publice dictavit magno cum Medicinæ ſtudioſorum applauſu*, Tractatum *de Vairola magna ſive Craſſa Gallis dicta*, qui anno 1581. a Marco de la Croix, Seguſiano, Doctore Medico Monſpelienſi & Jouberti diſcipulo editus eſt. Hoc Opus imperfectum eſt, deeſtque Liber ſecundus *de curatione Vairolæ magnæ*. Liber qui ſupereſt *Capita ſex* complectitur, quibus de nomine, cauſis, cantagione & ſignis luis venereæ, tam vulgaria ac ordine tam vulgari exponuntur, ut Liber ille Jouberti nomine parum dignus eſſe videatur.

(*b*) In Epiſtola nuncupatoria Marci de la Croix.

I. Aſſerit *Cap.* 3. *luem hanc ex India primum ad nos veniſſe*, *Luſitanis*, *qui illuc patrum noſtrorum memoria primi navigarunt*, *communicatam*. Sed fallitur dum Luſitanis acceptum refert, quod ad Hiſpanos vere pertinet.

II. Gravius *ibidem* hallucinatur dum putat luem veneream ſobolem eſſe *Vairolæ parvæ* [ variolarum ] *quæ apud Indos in cælo fervidiore ſævior ſit noſtra vulgari*; unde *cum Luſitani forte ab Indicis mulieribus eo morbo nuper defunctis vel mox ægrotaturis non abſtinuiſſent*, *graviſſimum inde malum iſtud reportarunt*. Contra enim liquet certiſſimis teſtimoniis ab Europæis variolas in Indiam utramque invectas fuiſſe, ubi prius ignorabantur.

III. Rectius videtur ſentire, dum *ibidem* præſagit *Vairolam hanc magnam ſeu groſſam* (*ut loquuntur Galli*) *ab Indis acceptam*, *finem aliquando habituram eſſe*, *Deo volente*, *etſi contradicat Fernelius*, *quum per varia corpora tranſitu facto exoticus affectus jam multo mitior evaſerit*, *ut tandem inclinans & conſeneſcens ſimplicis ſcabiei* (*quæ ſimiliter eſt contagioſa*) *ſpeciem ſit adepturus*; quæ eadem totidem fere verbis jam ante dixerat *De Erroribus popularibus Lib.* 2. *Cap.* 12.

JULIUS PALMARIUS, Conſtantienſis Normannus, diſcipulus Joannis Fernelii, quocum ſe decennium familiariſſime vixiſſe [ *a* ] teſtatur, Doctor Medicus Facultatis Pariſienſis, ſcripſit *Libros ſeptem de Morbis contagioſis*, non ſine ingenii & doctrinæ laude, quorum Primo & Secundo, *de Lue venerea*; Tertio, *de Hydrargyro*; Quarto, *de Elephantiaſi*; Quinto *de Hydrophobia*; Sexto Septimoque, *de Febre peſtilenti*. Primum editi ſunt Lutetiæ Pariſiorum anno 1578.

(*c*) *In Præfat. præfixa libris de lue venerea.*

In tribus illis Libris, quibus agitur de lue venerea, multa exſtant egregia de natura, cauſa, origine morbi; methodiſque curatoriis, 1. Uſu Guaiaci, Salſæ-parillæ, Chinæ; 2. Suffumigiis; 3. Inunctionibus, &

4. Præ-

4. Præparatis mercurialibus, quæ ipſe vel invitus cogitur laudare. Cæteroquin Fernelii Præceptoris ſui veſtigiis inſiſtens in eo fere totus eſt, ut elevet Mercurii & Mercurialium utilitatem, querum uſum *crudelem* (a) Lib. 2. De lue venerea cap. 4. (*a*) *periculoſam, ac nihilominus inconſtantem & prorſus incertum* eſſe ait, cum e contra curatio luis venereæ, quæ per Guaiacum & Alexipharmacum fit, (b) Ibid. (*b*( *certiſſima, tutiſſima ac facillima ſit*. Alexipharmacum autem ſive Amuletum vocat opiatam, quam ipſe concinnabat ex famoſa utraque Fernelii opiata, *majore* nempe & *minore*, quarum ope Fernelius ab hydrargyri uſu alieniſſimus olim auſus eſt perfectam luis venereæ curationem polliceri ſine Mercurio, ſed quarum inefficacia jam pridem ita explorata fuit, ut dudum a nemine adhibeantur.

Videtur quidem paulo rectius ſentire de Mercurii uſu (*Lib. de Hydrargyro, Cap. 7. & ultimo*) ubi proponit *novam ac ſecuram luis venereæ per hydrargyrum & alexipharmacum curationem*. At vero ſuæ opinionis nimium retinens hoc ipſum Caput concludit aſſerendo *curationem, quæ per Guaiacum & amuletum fit, breviorem, tutiorem ac faciliorem exiſtere; quæ vero per argentum vivum, longiorem, periculoſiorem & difficiliorem; ideoque conſultius ſemper eſſe, ſi per ægri facultates licuerit, illo potius quam hoc modo curari*.

In hoc tamen Palmarium laude dignum cenſemus, quod ingenue & vere proponat, quæcumque ad luis venereæ curationem efficaciſſima credit. Sane ipſe ſancte omnibus pollicetur in Præfatione *nullum a ſe remedium adſcribi ac commendari, cujus ipſe ante annos viginti in ægris multis periculum non fecerit; nihilque ſe polliceri, quod re & eventis non comprobetur, ſi quis deſcripta remedio laborantium corporum naturis prudenter accommodet*.

Id adnotatione dignum videtur, nempe juxta Palmarium. I. Inunctiones mercuriales (*a*) „ Duobus tribuſve diluculis repetendas eſſe, deinde
(c) Lib. de hydrargyro, c. 7.
„ quatriduum ſaltem ab inunctione ſuperſedendum, ne ea quotidie mane
„ repetita, maxima humorum fuſio ac partium colliquatio ſequatur, quæ
„ ſputationem aut alvi tormina non facile cohibenda, forte etiam repen-
„ tinam mortem accerſat.

II. „ In ipſo vero tridui vel quatridui intervallo convenire alternis di-
„ luculis ſimplici decocto Guaiaci ſudores ciere; alternis alio decocto pur-
„ gatorio alvum ducere, ut quidquid hydrargyroſis reſolverit, vel in ſu-
„ dores digeratur, vel in alvum id depulſum expurgetur.

III. „ Qui facile in ſputationem prolapſuri putantur, per biduum tan-
„ tum inungendos eſſe; dein facto quatridui intervallo ad unctionem re-
„ mitti debere, ne continuata unctione in moleſtiſſimam illam ſputatio-
„ nem præcipites ruant.

IV. „ Itaque eo modo inunctionem, ſudorum profuſionem & purgatio-
„ nem per alvum viciſſim iteratas continuandas eſſe, dum morbus radici-
„ tus abactus ſit. „

JOAN-

JOANNES SCHENCKIUS A GRAFFENBERG, Friburgenſis apud Briſgoios, natus [*b*] anno 1530. & Doctoratus gradum Tubingæ adeptus anno 1554. Medicinam feliciſſime exercuit Friburgi in Briſgavia, ubi mortuus eſt anno 1598. ætatis 68. relicto filio Johanne Georgio Schenkio Bibliothecæ Medicæ Auctore. 1580.

(*a*) Mercklinus, *in Linden. renovato.*

*Obſervationum Medicorum & Chirurgicarum*, *rararum*, *novarum*, *admirabilium & monſtroſarum Libri VII.* ab Auctore conſcripti circa annum 1580. & paulo poſt Friburgi Briſgaviæ ab ipſo editi *in* 8. poſt ejus mortem denuo excuſi ſunt Francofurti anno 1600. ſtudio Joannis Georgii Schenckii ejus filii.

In hoc Opere ſive hac Obſervationum Collectione, Lib. VII. *quo agitur de febribus*, *morbis epidemicis*, *peſtilentibus & contagioſis*, Schenckius exſcripſit ex variis Auctoribus, quos appoſito nomine laudat, Obſervationes 36. *de Morbo Gallico;* quarum multæ quidem utiles & indubiæ ſunt; nonnullæ vero pejoris notæ, quæ merito dubiæ, imo falſæ videntur.

JOANNES CRATO A CRAFFTHEIM, Uratiſlavienſis Sileſius, natus (*a*) anno 1519. per ſexennium VVittebergæ ſub Martino Luthero Theologiæ operam dedit. Inde ad Medicinæ ſtudium converſus, Doctoris gradum Lipſiæ aſſecutus eſt. Medicinam fecit Uratiſlaviæ & Auguſtæ Vindelicorum; unde Vindobonam evocatus Archiatrus fuit per annos 26. trium Imperatorum Ferdinandi I. Maximiliani II. cui ipſe facie ſimilis erat, & Rodolphi II. Obiit Uratiſlaviæ anno 1585. ætatis ſuæ 66. 1580.

(*b*) Mercklinus, *in Linden. renovato.* Et Melchior Adamus, *in Vit. Medicor. Germanor.*

*De Morbo Gallico Commentarius*, ſtudio & opera Laurentii Scholzii, Sileſii, in lucem editus Francofurti 1594. *in* 8.

JOANNES ZECCHIUS, Bononienſis, natus anno 1533. in Gymnaſio Bononienſi primus Profeſſor Theoricus, florebat anno 1596. Medicus intimus fuit (*b*) tum Sixti V. tum Clementis VIII. ſummorum Pontificum. Patruelem habuit Hieronymum Bovium Epiſcopum Camerti, qui fuit Legatus ſummi Pontificis ad Poloniarum Regem, ut patet ex *Epiſtola nuncupatoria* Scipionis ex Mercuriis, Romani Medici, ad Stephanum Battorum Poloniæ Regem, præfixa Tomo primo Operum Joannis Zecchii Bononiæ edito in 4. anno 1586. Obiit Joannes Zecchius anno 1601. (*c*) ætatis ſuæ 68. 1586.

(*c*) Mandoſius, *in vitis Medicor. Pontificor.*

(*c*) Mangetus, *in Bibliothec. Medic.*

Proſtat autem ad calcem Tomi primi *Liber Joannis Zecchii De Morbo Gallico*, *a Scipione Mercurio*, *Romano Philoſopho & Medico exceptus*, *& in Capita diviſus*, *cum additis ejuſdem Mercurii Scholiis*.

In illo Tractatu, qui *Capita* 34. continet, diſſeritur de Morbis venereis in genere & in particulari, circa quos eadem proferuntur quæ in Auctoribus illius ævi paſſim leguntur.

I. Indicat Auctor *Cap.* 1. luem veneream *Scabiem Hiſpanicam* dictam fuiſſe, *quoniam duce Chriſtophoro Columbo ex Indiis Hiſpani eam detulerint*.

Aſſerit autem *Cap.* 4. *cepiſſe anno* 1494. *ſub Carolo octavo Francorum Rege Regnum Neapolitanum invadente, ſedenteque Alexandro VI. Pontifice maximo.*

II. Proponit *Cap. 6. & ſeqq.* ſigna diagnoſtica & prognoſtica Morbi Gallici incipientis, confirmati, inveterati; ac deinde ad Luis venereæ terapeiam progreſſus primas defert decoctis ſudorificis Guaiaci, Chinæ, Salſæ-parillæ, quorum præparandorum methodum multis explicat *Cap.* 13. *& ſeqq.*

III. *Quoniam tamen Morbus Gallicus adeo contumax eſt, ut dictis medicamentis ſeu decoctis nullo pacto cedat*, fatetur *Cap.* 18. *aliqua ab Empiricis adinventa fuiſſe præſidia, quæ tuta admodum licet non ſint, correcta tamen & methodo qi, dam tradita feliciter ſuccedunt .... Inter quæ primum locum ſuffitus ſive ſuffumigium obtinet*. Cæterum admittit *ibidem ſuffumigia duorum generum*; *alia ex materia benigna*, quæ thus, loen, myrrham, cinnamomum, nucem Moſchatum, lignum aloes, ſtyracem, ſuccinum &c. at vero Mercurium nullum; *Alia vero ex venenoſa*, quæ non modo cinnabarim & præcipitatum Mercurium, ſed etiam auripigmentum ſive Græcorum, ſandarcham recipiunt.

IV. Addit *Cap.* 20. *ſupereſſe modo duo efficaciſſima præſidia etiam ex hydrargyrio confecta, ſed admodum periculoſa .... Inunctionem ex argento vivo, & uſum Præcipitati per os; .... Inunctio adminiſtrari debet* juxta illum, *tribus diebus continuis, & interpoſitis aliis tribus diebus repetatur denuo, quouſque novem vicibus inungatur æger .... Uſus vero Præcipitati per os aſſumpti a quibuſdam ſummis laudibus extollitur in eradicando Morbo Gallico. Sed cum hoc medicamentum ſit valde venenoſum, & inter alia incommoda venas thoracis vel pulmonum frequenter diſrumpat, nequaquam illud probat, imo ab ejus uſu ſummopere diſſuadet quoſcunque.*

(*a*) Id refert Mercurialis ipſe *in Epiſt. nuncup. ad Maximilianum II. præfixa editioni 2. Librorum de Arte Gymnaſtica.*

Porro de Editore duo notari velim. 1. Ab illo aſſeri *in Scholio ad Cap* 4. *Morbum Gallicum ſuo tempore in manifeſta declinatione poſitum eſſe* 1. Nomen *Gallicum* ab eo unica Iſcriptum fuiſſe toto Libello, ut ipſe monet in Præfatione; ſed egregiam rationem mirare! Nempe ut inter hoc nomen *Gallicum* & adjectivum *Gallicum* diſcrimen ſtatueretur, *propterea quod*, ut ipſe ait, *lues venerea imperite a Gallis denominationem traxerit, nec magis in Gallos ſæviat, quam in Hiſpanos & Italos.*

HIERONYMUS MERCURIALIS, Forolivienſis, natus anno
1587. 1530. Jam ab anno 1562. (*a*) *Romæ Medicum agebat* Alexandri Farneſii Cardinalis, qui filius erat Petri Ludovici Farneſii, Ducis Parmenſis, nepoſque Pauli III. ſummi Pontificis; (*b*) *quouſque Senatus Veneti Decreto anno* 1569. *munus ei delatum eſt, ut in Academia Patavina principem interpretandæ Medicinæ practicæ locum obtineret*, quem Antonii Fracantiani obitus vacuum fecerat. Hunc Imperator Maximilianus II. ancipiti morbo impli-

(*b*) Caſtellanus, *in vitis illuſtrium Medicorum.*

implicitus * anno 1573. ob famæ celebritatem ad ſe accerſivit. Redux eodem anno publicum Profeſſoris munus in Patavino Gymnaſio repetiit, donec anno 1587. in Bononienſe, & anno 1599. e Bononienſi in Piſanum evocatus eſt majoribus ſtipendiis. Forolivii in patria, in quam ſeceſſerat, obiit calculi dolore victus (*a*) anno 1604. vel (*b*) 1606. vel (*c*) 1607. ætatis proinde ſuæ 74. vel 76. vel 77.

(*a*) Thuanus, *in Hiſtor. ſui temporis ad anno* 1604.

*Mercurialis Libri quatuor de Morbo Gallico.*

Laudantur tum a Joanne Colle, Bellunenſi, *Coſmitoris Medicæi Lib.* 2. ubi *de Chynæ radice*, tum a Zacuto Luſitano *de Medic. Princip. Hiſtoria, Lib.* 1. *Quæſtione* 43. de quo tamen Opere mentio nulla eſt apud Bibliographos; ſi unum Joannem Georgium Schenckium excipias, qui in *Bibliotheca Medica*, inter cætera Mercurialis Opera, Tractatum *De Morbo Gallico* videtur recenſere.

(*b*) Georg. Abrahamus Merklinus, *in Lindenio renov.*

LUCAS GHINUS, Bononienſis. 1589.

*Morbi Neapolitani curandi ratio perbrevis. Spiræ Nemetum, anno* 1589. *in* 8.

Ghinus in hac perbrevi Diſſertatione, *omniſſis quæ de appellatione hujus morbi ejuſque origine ſcribunt Auctores, rem ipſam aggreditur. Et primum Morbi Neapolitanim naturam ſeu eſſentiam explicat, deinde cauſſas, poſtea ſigna, denique curationem.*

(*c*) Nicolaus Comnenus Papadop, *in Hiſtor. Gymnaſii Patavini*

Multus, imo vero nimius eſt in tradenda morbi curatione methodica, ad quam proponit remediorum farraginem; quæ ſingula, ut nullius prorſus utilitatis, jam pridem obſoleta ſunt. Fatetur ipſe, *ſi bis decenter peractis, æger nondum ſanitati fuerit reſtitutus, ad fortiora remedia confugiendum eſſe, qualia varia a Medicis ſunt excogitata & experientia comprobata ... Novo*, inquit, *& in doloroſo morbo ſmilacis aſperæ decoctum competere experientia conſtat ..... Similiter & radicis Chinæ decoctum .... In morbo vero antiquato, Guaiaci decocto utendum eſſe cenſet, propter majorem ipſius caliditatem, qua calor hepatis jam exolutus indiget, & qua in craſſis humoribus incidendis & abſtergendis opus eſt .... At ſi morbus intenſiſſimos dolores copulatos habeat, inungendus erit æger argento vivo: Nam nihil æque ac tam cito*, ait ille, *dolores mitigat; quibus mitigatis, deinceps aliquo prædictorum auxilio erit curandus æger.*

Circa inunctionem uſum præcipit 1. Ut æger *inungatur Luna decreſcente, ut ſcilicet minor fiat affluxus humorum ad os;* quaſi vero Lunæ influxus, qui tot aliis rebus præeſſe creditur, ſalivationem quoque regeret .... 2. *Ut quotidie quidem ſemel inungatur, ſi vires conſtent; alioqui* per intervalla, *permittendo ut æger identidem quieſcat, & rurſus inungatur, idque tandiu donec*

 *ſym-*

* Non vero anno 1583. ut referunt Caſtellanus *in vitis Medicorum*, & Comnenus Papadop *in Hiſtor. Gymnaſii Patavini*: Siquidem conſtat omnium Hiſtoricorum teſtimonio Maximilianum II. Imperatorem die 12. Octobr. anni 1576. deceſſiſſe.

*ſymptemata ceſſent* .... 3. *Ut alvus ; ſi non reſpondeat, clyſtere cluatur, aut æger hora dimidia ante cœnam* ℥ ij. *florum caſſiæ aſſumat ; Ea enim materias acres a faucibus avertit* .... *Talibus inunctionibus curari* credit *non ſolum Gallicum, ſed multos alios morbos difficiles, ſi opportunus earum ſit uſus.*

Demum juxta Ghinum *ſuffitus* mercuriales *longe efficaciores ſunt inunctionibus, ideoque difficillimo & inveterato admodum morbo, talique qui aliis præſidiis non cedit, competunt : Minime tamen, ſi æger ſit bilioſus, aut reſolubilis, aut ex Morbo Gallico tabidus, aut aſthmaticus, aut ſi virtus ſit debilis.*

1599. HIERONYMUS CAPIVACCIUS *ſeu* CAPO DI VACCA, *ſeu* (*a*) CAPITAURUS, Patavinus, *Medicinam* (*b*) *practicam Patavii docere cœpit anno* 1552. *Anno vero* 1561. *ad Medicinam theoricam extraordinariam ſecundo loco traductus eſt. Anno* 1587. *a Magno Etruriæ Duce Franciſco Medicæo per litteras invitatus ad principem in Gymnaſio Piſano locum Medicinæ practicæ interpretandæ maximo propoſito præmio*, annuere recuſavit. *Mortuus eſt anno* 1589. *Ingentes divitias arte ſua conſecutus erat, adeo ut cum magnificentiſſimas ædes extruxiſſet, inſana ſubſtructione montes quoque muro circumdederit.*

Habitus eſt ſummus artifex Morbi Gallici curandi, ita ut ipſe [*c*] *citra jactantiam dicat, ſe lucratum fuiſſe ultra octodecim millia coronatorum ex hoc morbo.* Creditus (*d*) eſt in curationibus ejuſmodi arcano aliquo uti. Verum hoc ipſe conſtanter inficiatus, Polono cuidam diſcipulo ſuo ut arcanum ipſum ſibi proderet impenſe roganti reſpondit : *Lege methodum meam & habebis mea ſecreta.*

(*a*) Iſrael Spachius, *in nomenclatura Scriptorum Medicorum.*

(*b*) Petr. Caſtellanus, *in vitis illuſtrium Medicorum.*

(*c*) *In fine ſection.* 3. *Lib.* 5. *methodi Pract. Medicin.*

(*d*) *In Hiſtoria Gymnaſii Patavini Tom. I.*

*Hieronymi Capivacii Academiæ Patavinæ Profeſſoris ordinarii de Luo Venerea Acroaſes* ' *opera Philippi Schopfii editæ Spiræ Nemetum in* 8. 1590.

Auctor in illo Tractatu de morbis Venereis ſigillatim differit ſed eo ordine & eo rerum delectu quem in erudito Viro vix probes. Circa Theoriam inutilia multa tractat, ex Peripateticorum commentis : Circa Therapeiam vero remedia quidem multa, ſed parum probata, nec cum recta methodo curatoria ſatis convenientia congerit.

I. Capivaccius parum ſatagit primæ originis Luis Venereæ ; „ Neque „ eſt, *inquit*, ut quis ita furioſe perſcrutetur, quiſnam primus auctor „ fuerit illius primæ luis, quia dubio procul nova eſt hæc materia. „ Hæc cauſa quomodocumque fuerit genita, perinde eſſet ac ſi quis „ quæreret quodnam prius genitum eſſet, ovum an gallina.

II. Diſtinguit Luem veneream in hæreditariam & adventitiam. Hæreditaria poteſt a patre vel a matre produci. Credit vero adventitiam contrahi *concubitu, lactatione, ſuctione lactis, oſculo & dormitione cum infectis, ſi linteamina ſint ſordida ſudore vel ſanie.*

III. Quadruplicem admittit curatoriam methodum 1. Uſu decocto-

rum

rum Guaiaci, Chinæ, Sarſæ-parillæ, Saſſafras. 2. Inunctionibus mercurialibus. 3. Suffumigiis. 4. Ope Antimonii.

IV. Multis quidem deſcribit & modum & tempus exhibendi decocta ſudorifica; ſed in quibus tamen ne lato quidem ungue diſcedit a vulgari methodo. Hanc curatoriam methodum cæteris credit præferendam eſſe, ceu minus periculoſam.

V. Fatur tamen *hydrargyrum efficacius eſſe ad debellandam luem veneream*; ideoque *quotieſcumque lues venerea ad ſummum eſt contumax, & corporis conditio ſeu virtus permittit, non improbat ſi quis hydrargyro utatur*. Cæterum Auctor eſt ut inunctio mercurialis *fiat fricando Chirothecis, non nudis manibus, a partibus inferioribus ad ſuperiores, non a ſuperioribus ad inferiores, ut vis unguenti per poros melius ingrediatur .....* & ut non repetatur *ultra ſeptem vices, quia ſi æger non exſpuit in ſeptem vicibus, nulla ſpes*.

VI. Circa uſum ſuffumigiorum aſſerit *tutius eſſe & minus periculoſum uti inunctione*, quam ſuffumigio: *Nam*, inquit ille, *ſuffumigium petit partes ſpiritales. Si tamen patiens ſit robuſtus ſecundum thoracem & pulmonem, credit licere ad ſuffumigium etiam aſcendere, ea ratione quia ſuffumigium*, ut putat, *efficacius eſt inunctione*.

VII. *Quod Antimonium*, ait *hoc in ſe habere, ut vehementer ſolvat per vomitum & ſeceſſum; ſed quantum ipſe experientia potuit colligere ac deprehendere, rariſſime luem ſuperare*; ita ut Auctoris *ea ſit ſententia in lue venerea deſiſtendum eſſe ab Antimonio, & in reliquis fidendum*.

Cæterum Tractatus illius ſumma proſtat in ſectione poſteriore *Lib.* 5. *Methodi Practicæ Medicinæ* Hieronymi Capivaccii, quæ primum edita eſt a Joanne Hartmanno Beyero, Francofurti, anno 1594.

FELICIANUS BETERA, Brixianus. 1591.

*De cunctis humani corporis affectibus: Magna ſcilicet & deleteria qualitate. De febribus malignis & peſtilentibus, De Morbo Gallico, Venefico, Malignitate, Feritate, Cacurgia, Veneno, Corruptione, Putredine; Fermentatione. De putredinis peſtilentis forma, morbiſque fulminantibus, & vulgaribus pro tertii Libri Aphoriſmorum ordine præſagiendis, deſumpta occaſione ex Peſte Brixiana anni 1577. exactiſſima Tractatio, quæ in duodecim Libris reſolvitur. Ubi tota fere ars Medica ad ſummum cauſarum, ſignorum, curationumque maximo cum ejuſdem quotidiniano fructu, per divinum veluti quoddam ſublimata eſt.* Brixiæ 1591. *in fol.*

PETRUS FORESTUS, Alcmarianus, natus (*a*) anno 1522. Doctoralem Lauream Bononiæ adeptus eſt. Pariſiis, Pythureis, Alcmariæ, Delphis Medicinam fecit. Anno 1575. Lugduni Batavorum in Academia primum condita Medicinam profiteri cœpit. Mortuus eſt Alcmariæ anno 1597. ætatis ſuæ 75. 1596. (*a*) Joan. Meurſius *in Athen. Batav. Lib.* 2

Nn 3 *Obſer-*

*Obſervationum & Curationum Medicinalium & Chirurgicarum Libri* XXXII. qui ſinguli diverſis annis ſucceſſice excuſi ſunt Lugduni Batavorum *in* 8. ab anno 1591. ad annum uſque 1606,

Liber ultimus, excuſus anno 1606. Obſervationes continet XXVI. de Lue venerea, cum Scholiis pro ea ætate nequaquam inficetis. Obſervationes videntur inſtitutæ ab anno 1548. ad annum 1570. Ad curationem nullo diſcrimine adhibentur inunctiones mercuriales; decocta ligni Guaiaci, Salſæ-parillæ, Radicis Chynæ; quæ eo tempore uſu perinde vigebant.

1596. VVILHELMUS CLOVVES, Anglus, Chirurgus Regius, ſcripſit Anglice anno 1596. & omnium Anglorum, quos noverim, primus Tractatum de Lue venerea cum Inſcriptione ſequente.

*A Brief and neceſſary Treatiſe touching the cure of the diſeaſe novv uſually called Lues venerea*, qui tertium Londini edebatur anno 1637. *in* 4.

Ibi Auctor ille *Capitibus* 13. differit de origine, contagione, ſignis Luis venereæ, ſed brevi; multo fuſius vero de curatione, quam ait obtineri poſſe quadruplici via. 1. Suffumigiis. 2. Unctionibus mercurialibus. 3. Decoctis ſudorificis. 4. Præparatis mercurialibus interne adhibitis, inter quæ laudat Turpethum minerale. & Mercurjum quemdam, quem diaphoreticum dicit, & cujus proceſſum ipſe refert.

Notatu dignnm videtur hunc Chirurgum ægrotantibus Auctorem eſſe in ſingulis fere Tractatus Capitibus, ut peritos Medicos de morbis venereis conſulant, ſi quis nodus inciderit difficilior; quam modeſtiam in pleriſque Chirurgis nunc merito requiras.

1596. AURELIUS MINADOUS, Rhodiginus, patrem habuit Joannem Baptiſtam, Philoſophum & Medicum præſtantiſſimum; fratrem vero Joannem Thomam Minadoum, qui apud Ducem Mantuæ Medici officio functus aliquot annos, poſtea anno 1596. primarius fuit Medicinæ Profeſſor in Academia Patavina.

Aurelius Medicinæ ſtuduit Patavii, ubi Hieronymo Capivaccio Profeſſore uſus eſt, ut ipſe (*a*) teſtatur. Deinde Medicinam Venetiis fecit, ac ibi edidit *Tractatum de Virulentia venerea anno* 1596. *in* 4. ad Laurentium Priolum S.R.E. Cardinalem & Patriarcam Venetiarum ſcriptum, & *Capitibus* 47. comprehenſum.

(*a*) *Cap. 43. Libri ſui de virulentia venerea.*

Primis 29. *Capitibus* & ad nauſeam diſſerit de definitione luis venereæ, ac expendit ſigillatim refutatque definitiones ab aliis propoſitas.

Incipit in morbi originem inquirere *Capite* 30. cenſetque „ ortum hu„ jus virulentiæ fuiſſe ex corruptione diverſorum ſeminum in utero im„ pudicarum mulierum adjuvante ſorditie, per quas fœminas ſolum Indi-

„ cas

caſ *intelligit.* Illæ enim mediantibus cœlo, aere, aquis & locis illis ex „
peculiari victus forma & actionum ſuarum ſordida atque impura ma- „
terie contrahunt, vel rectius ſibi adgenerant hoc venenum, quod dein- „
de ad nos delatum eſt tempore Columbi, & mediantibus exercitibus „
Hiſpanis & Gallis per contagium ſerpſit. „

Expoſitis in ſequentibus Capitibus contagionis viis; ac differentiis ſigniſque diagnoſticis & prognoſticis luis venereæ, ad curationem progreditur, circa quam

I. „ *Aſſerit* (*a*) Experimento probatum eſse fonticulorum uſum Gal- „ (*a*) Cap. 38.
lica lue vexatis opportuniſſimum eſse..... Unde fere neminem repe- „
rire licet ab hac lue detentum, qui cauteria maximo beneficio & ju- „
vamento expertus non fuerit..... Tamen pro comperto haberi non „
tantum poſse cauteria, ut ipſa ſola valeant integre corpora infecta ab „
omni labe expurgare, niſi pariter tantum præſidium aut præceſserint, „
aut concomitentur, aut etiam ſubſequentur idoneæ Antidotum ad- „
miniſtrationes. „

II. *Statuit* [*b*] rationem curandi per ſuffumigia omnino debilem & „ (*b*) Cap. 40.
inefficacem ac prorſus vanam eſse, cum morbum integre demoliri & „
vincere pollicentur; ſed in uno caſu maxime probari .... cum ni- „
mirum alicujus partis ſuffumigabilis dolores lenire decrevimus, cujus „
utilitatis exempla multa ipſe vidit. „

III. Damnat (*c*) externum hydrargyri uſum, quo *obſervavit ipſe non paucos pejora ſymptomata expertos eſſe ...... & ita exagitatos, ut ferme numquam priorem corporis ſtatum, nedum integrum ſanitatis habitum, recuperaverint* .... Neque internum hydrargyri uſum magis probat; licet enim *ipſe periculum nunquam fecerit*, teſtatur a ſe *viſos fuiſſe nonnullos, qui licet per multos dies devoraverint quoſdam bolos*, qui argentum vivum receperant, .... *nec ſanati ab ipſa lue, nec in meliorem ſtatum permutati fuerunt*. (*c*) Cap. 41.

IV. Univerſam [*d*] morbi curationem a ſudatione expectandam eſse credit, quam movet ope æſtuarii & decoctorum ſudorificorum ex Guaiaco, quod *Regem*; ſalſa-parilla, quam *Reginam* (*e*) dicit; ex China & ex ſaſsafras, vel ut ille ſcribit, *Saxifras* &c. quorum adminiſtrandorum methodum multis deſcribit *Capp.* 43. & 44. [*d*] Cap. 42. (*e*) Cap. 41.

V. Inter (*f*) Antidota luis venereæ recenſet *Theriacam Andromachi*, *confectionem Cyphoidem ejuſdem* a Galeno deſcriptam *Lib.* 8 *De compoſitione Medicamentorum ſecundum locos. Cap.* 7. *Uvas paſſas*, *hepar lupi*, *mechoacbanum*, & alia hujus generis, quæ tanquam plane inefficacia dudum ab omnibus exploſa ſunt. (*f*) Capp. 43. & 44.

VI. Mirari ſubit probandum ſuſcipi a Minadoo (*g*) *Gallicum Morbum non eſſe Chimericum aut fictitium ſed verum atque realem.* Aderant (*g*) Cap. 47.

nempe ejus ætate, qui objicerent hanc luis venereæ opinionem inventam eſſe a Medicis, qui *lucri cupidi aut ægritudinis ignari* antiquo, ſed male cognito Morbo Gallico nomen imponerent, ut tegerent ignorantiam vel pecuniam ab ægris extorquerent. Et quidem facile crediderim olim non defuiſſe Medicos, qui luem veneream ſatis temere aliquando cauſarentur quaſi fomitem morborum difficiliorum quorum cauſa latebat, quamquam a lue venerea non dependerent, qua ſane culpa nec ætas noſtra ſatis vacat. Sed hæc qualicumque ſupponantur, non opinionem de luis venereæ exiſtentia, ſed Medicorum quorundam fidem elevant.

1597 HERCULES SAXONIA, Patavinus, natus anno 1551. (*a*) patrem habuit Ludovicum, avum Hieronymum, & patruum Victorem Medicos aut artis medicæ Profeſſores eximios. Doctor in patria renunciatus Medicinam per annum publice docuit; ſed (*b*) *profeſſione*, qua fungebatur, *Senatus Veneti Decreto ſublata, Venetias ſe recepit, ibique Medicinam factitando ad ſummam famæ gloriam graſſatus eſt. Per hæc abſumptis octo annis, ſucceſſor Hieronymo Capivaccio deſignatur anno* 1590. in Academia Patavina. Anno 1573. Hieronymum quidem Mercurialem, quem Maximilianus II. Imperator ancipiti morbo implicitus ad ſe accerſebat, in Germaniam comitatus eſt; ſed in errore verſantur (*c*) qui Saxoniam ipſum a Maximiliano accitum fuiſſe narrant; cum enim tunc annum vix attigiſſet viceſimum ſecundum, nondum eam adipiſci potuerat famam, quæ Maximiliano ſui deſiderium moveret. Deceſſit Saxonia anno 1607. ætatis 56.

(a) Petrus Caſtellanus, *in vitis illuſtrium Medicorum.*

(*b*) *Ibid.*

(*c*) Ut Merklinus, *in Linden. renov.*

*Luis venereæ perfectiſſimus Tractatus ex ore Herculis Saxoniæ, Patavini, Medici clariſſimi, in Academia Patavina ordinario loco Profeſſoris exceptus &c. & luci datus opera Andreghetti Andreghettii Medici & Philoſopi Patavini. Patavii in* 4. 1597.

Quæcumque ad luem veneream pertinent, in illo Tractatu *Capitibus* 41. enucleate explicantur, ut ferebat temporum illorum ratio.

I. Cenſet *Cap.* 2. primam morbi originem non repetendam eſſe *ab influxu ſyderum, aut Saturni, Martis & Veneris conjunctione, ſed ab Indicarum congreſſu mulierum, quæ ex Indiis primum in Hiſpaniam, mox Neapolim navigarunt, & Caroli VIII. Gallorum Regis exercitum infecerunt.* In hoc tamen videtur errare, cum mulieres nullas ab Indiis in Hiſpaniam devectas eſſe noverim.

II. Contagionem admittit multiplicem *Cap.* 2. nempe *uſu veneris, lactatione, ſimplici vulvæ fricatione, profuſo oſculo ex muliere circa oris partes laborante, dormitione in ſtragulis vel linteaminibus venefico hoc ſudore repletis.* Cæterum ſubdubitat an lues contagioſa eſſe poſſit 1. *Dormitione*

*cum*

Digitized by Google

*cum infecto, abſque ullo contactu, ſi linteamina munda fuerint.* 2. *Uſu eorumdem poculorum, & accubitu ad eamdem menſam, ut voluit Rondeletius.* 3. Obſtetricationis miniſterio, *ut exiſtimavit Fernelius*. Jure quidem de duobus primis, at de tertio contagionis modo ambigit immerito.

III. Statuit *Cap.* 5. luem veneream *ſuo tempore multo ſæviorem eſſe quam ab initio: Nam*, pergit ille, *tria tantum obſervarunt priores Medici, qui de hac lue ſcripſerunt, Aquilanus, Leonicenus, Natalis Monteſaurus &c. Affectus ſcilicet cutaneos ſub forma impetiginis & puſtularum, Dolores & Tumores contingere. Paucis poſt annis alia quinque his tribus connexa ſunt, defluvium capillorum, unguium, dentium, oculorum; & gonorrhœa ... Hoc tempore lues venerea eſt omnium malorum principium, ut ideo potius innumeræ quam innumerabiles ſint differentiæ*. Sed de his vid. ſupra *Lib.* 1. *Capp.* 12. & 13. ex quibus liquet luem veneream, etſi paucioribus ſymptomatis forſan ſtiparetur, initio crudeliorem fuiſse quam aliquanto poſt intervallo.

IV. Tres admittit methodos curatorias, nempe *Unam* uſu decoctorum ſudorificorum ex Guajaco, China & Salſa-parilla; *Alteram* inunctione mercuriali; *Tertiam* ope ſuffumigiorum. Quamvis ad uſum decoctorum plurimum propendeat, fatetur tamen *Cap.* 39. *affectus venereos eſſe uſque adeo contumaces, qui decocto ligni Indici uſque ad dies etiam quinquaginta ſemel, bis, & ter rite adminiſtrato numquam ceſſarunt, in deterius lapſi ſunt ......... In his* credit *ſatius eſſe medicamento uti alioquin periculoſo, quam inſanabile malum relinquere*. Porro Mercurii uſum tam parum periculoſum eſse putat, ut ibidem *Leonardi Botalli lubens ſequatur conſilium*, ſtatuatque cum eodem, *pueros ac mulieres blando linimento inungi poſſe*, addatque *ſe hac æſtate menſe Julio mulierem inunxiſſe, quæ integre eſt curata*, Videtur tamen Auctor ille credidiſse *hydrargyrum non eſſe luis Alexipharmacum, ſed copiam tantum humorum viſcidorum expurgare; quibus expurgatis, Alexipharmacum prompte & fortiter operatur*.

**V. Uſum præparatorum Mercurialium interne exhibendorum parum probat, excepto præcipitato quodam rubro cum auro, cujus proceſſum ipſe explicat, cujus proceſſum jam ante ab Antonio *Gallo Cap.* 2. & Gabriele Fallopio *Cap.* 79. explicatum fuiſſe fatetur; cujus proceſſus, ſed in nonnullis emendatus, nunc nullibi non proſtat.**

**VI.** Obſervationes duas refert *Cap.* 37. *de gonorrhœa*, certe falſas; Uſque adeo de Medicis etiam verum eſt, quod de Philoſophis Cicero olim dixit; ***nihil ſcilicet tam abſurde dictum, quod a Philoſophorum quodam dictum non ſit. Sciendum eſt***, inquit Saxonia, ***quod habui a quibuſdam expertis Venetis. Dicunt ſe a gonorrhœa ſtatim curatos uſu veneris cum muliere Æthiope. Experimentum eſt verum ..... Hæc quoque ſcio, ſi tamen litteris con-***

*conſignare licet, antiqua gonorrhœa plures fuiſſe liberatos, qui cum uxore virgine rem habuerunt; ſed tunc mulier inficitur.*

Cæterum Tractatus ille ab Andreghetto Andreghettio editus anno 1697. conſtituit Lib. 9. *Panthei Medicinæ Selecti Herculis Saxoniæ*, a Petro Uffenbachio ejus diſcipulo editi anno 1603. qui Liber totus eſt *de Lue venerea ſeu Morbo Gallico*.

1598. FRANCISCUS DE VILLALOBOS, Hiſpanus, „ Doctor (a) Medicus, Caroli Cæſaris Aulæ domeſticus, ac Philippi Principis, ſcripſit patrio ſermone, ſi D. Thomæ Tamajo fides habenda ſit.„

(a) Nicol. Antonio, *in Bibliothec. Scriptor. Hiſpan.*

*Tratado de la Enfermedad de las Bubas*, quem Salmanticæ prodiiſſe ait *in folio*, anno 1598. ſed quem nec ipſe uſurpavi, nec ab ullis Bibliographis memorari memini.

EDITIO altera VENETA COLLECTIONIS LUISININÆ. Refert
1599. Petrus Bonnet Bourdelot, de quo ſupra pag. 454. in Annotationibus deſtinatis ad amplificandum Mercklini Opus *De Scriptis Medicis* & in Bibliotheca Regia exſtantibus Collectionem Venetam poſteriorem, quæ ſtudio & opera Aloyſii Luiſini, Utinenſis Medici, Venetiis prodierat annis 1566. & 1567. ex Officina Ziletti, ibidem iterum recuſam fuiſſe anno 1599. apud Baretium, cum ſequente inſcriptione.

*Aphrodiſiacus ſive de Lue venerea in duo volumina bipartitus, continens omnia quæcumque hactenus de hac re ſunt ab omnibus Medicis conſcripta, ubi de ligno Indico, Salſa-parillia, Radice Chinæ, Mercurio, cæteriſque rebus omnibus ad hujus luis profligationem inventis diffuſiſſime tractatio habetur, ab excellente Aloyſio Luyſino Utinenſi Medico celeberrimo noviſſime collectus*, in fol. 2. *volum. Venetiis, apud Baretium* 1559.

De hac altera Collectionis Luiſininæ Editione intelligendus eſt procul dubio Vir clariſſimus Hermannus Boerhaave, dum in Præfatione Editioni Lugdūno-Batavæ ejuſdem Operis præfixa, *de Editionibus Italicis* hujuſce Collectionis verba facit plurali numero, unde manifeſte arguitur Collectionem illam Luiſininam in Italia ſemel atque iterum recuſam fuiſſe.

DE

# DE MORBIS VENEREIS.

## LIBER SEXTUS.

### Index Chronologicus Auctorum, qui de Lue venerea ſcripſerunt ineunte ſeculo decimo ſeptimo ad hanc uſque diem, cum brevi plerumque Operum Analyſi & Epicriſi.

PROGREDIMUR ſenſim ad noſtra tempora, ideoque quæcumque ad Luem veneream ſpectant, longo rerum uſu certiora fiunt, & ad Theoriam atque Therapejam, quales nunc vulgo receptæ ſunt, paulatim comparari videntur.

I. Vix amplius ambigitur de prima morbi origine ex inſulis Americanis, niſi fonſan apud illos quibus Medica morborum hiſtoria plane inaudita eſt, & qui anno ipſo 1701. *cenſebant ante ſe neminem extitiſſe, qui venereorum morborum cauſas, differentias, ſigna, & curationem tradidiſſet.*

II. Una omnium confeſſio eſt morbum ex ſe & ſolo rerum non-naturalium vitio numquam generari, ſed contagione tantum contrahi aut hæreditate venire: Quin imo, etſi conſtet a parentibus ſyphiliticis plures morbos a lue venerea degeneres jure quaſi hæreditario in liberos manare, ut Strumas, Rachitidem, Tineam, Lichenes, Impetiginem &c. negant tamen Medicorum non pauci luem veneream legitimam ea ratione traduci unquam poſſe.

III. Liquet ipſa rei evidentia venenum, ſeu ut vulgo dicunt, virus venereum coagulatorium, corroſivum, phlogiſticum eſſe, ſeu coagulandi,

corro-

corrodendi & inflammandi facultate pollere, quod medicinæ morbo faciendæ ſufficit. Quæcumque viſum eſt ſuperiore ſeculo Medicis Carteſianis, Gaſſendiſtis, Chemicis & Hypotheticis, quibus *quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas*, ultra comminiſci de indole arſenicali, de acida aut ſalſo-acida natura, de acuminata aut hiſpida figura primigeniarum molecularum illius veneni, hæc omnia dies jam pridem delevit: Quo exemplo moniti velim ut Medici tandem diſcant non tam cauſarum ſatagere, quæ plerumque inacceſſæ ſint, quam effectuum, qui ſunt conſpicui, & quos noſſe Medicorum potiſſimum intereſt.

IV. Obſolevit ſenſim, ceu inefficax, hidrotica ſive ſudatoria luis venereæ curandæ therapeja ex decoctis lignorum Guaiaci & Saſſafras, radicumque Chinæ & Sarſæ-parillæ; ac in locum ſucceſſit omnium ſuffragio uſus Mercurii, qui jam a cunctis habetur certiſſimum luis venereæ Rhizotomum & unicum alexicacum.

V. Rarius in dies uſurpantur ac in deſuetudinem paulatim abeunt præparata Mercurialia, non quod ea quæ nunc in honore habentur, nocua ſint, ſed quod omnia perinde vana & irrita fruſtra ſint in curanda lue venerea, præſertim ſi confirmata fuerit. Quamobrem uſu receptum eſt uti tantum illitionibus mercurialibus, quæ ſi legitime adminiſtrentur, neque ægrotorum, neque medentium ſpem unquam fallunt.

VI. Tandem abrogatis largioribus & quotidianis illitionibus, quæ ſi a periculo forte, ab infortunio ſaltem nunquam tutæ erant, jam ſolemne eſt, quod olim fuit in votis plerorumque Medicorum, unguentum mercuriale & parciore doſi & longiore intervallo ægris illinere, unde tutiſſima medendi ratio. Utinam liceat aliquando unguenti doſibus, & inunctionum intervallis ita modum adhibere, ut ea medendi methodus, non cæco caſu, ut plerumque ſolet, ſed certo conſilio regatur, & cum jam tutiſſima ſit, efficaciſſima quoque tandem fiat.

---

## SECULUM DECIMUM SEPTIMUM.

1600. JOANNES SAPORTA, Monſpelienſis, Antonii filius, in Academia Monſpeſſulana profeſſorium munus adiit anno 1597. In locum abſentis Andreæ Laurentii Cancellarii Vicecancellarius electus eſt anno 1603. mortemque obiit anno 1605. Plura de illo in Hiſtoria Facultatis Medicæ Monſpeſſulanæ.

*Tractatus de Lue venerea ab Henrico Gras Doctore Medico Monſpelienſi editus ad calcem Librorum Antonii Saportæ de Tumoribus præter naturam.*

Brevis

Brevis ille Tractatus *Capita quindecim* complectitur, quorum primo ſtatuit Auctor *luem ex India * Calicut in Europam ſuiſſe advectam anno* 1494. .... *Carolo V. imperante* (ut ille, ſed manifeſto anachroniſmo credit) *Mox fædo militum Gallorum & Italorum concubitu cum Scortis ab indis & Hiſpanis corruptis totam Galliam & Italiam pervaſiſſe.... Prioribus annis immitem apud nos & feraciſſimam fuiſſe, nunc poſteriorioribus hiſce* [ ſcilicet deſinente ſæculo decimo ſexto ] *faciliorem tolerantia & curatione evaſiſſe*.

Explicatis in ſequentibus Capitibus natura, cauſis ſigniſque morbi, ex legibus Peripateticæ & Galenicæ Theoriæ, qualis tunc temporis vigebat in Scholis, ad curationem demum accedit *Capite* 12. Præmittenda cenſet venæ ſectionem, purgationem, alterantium uſum multiplicem, quibus leviorem luem profligari poſſe putat. *Quod ſi lues altiores infixit radices tunc puris utendum eſſe alexipharmacis* cenſet... *Talia ſunt Guaiacum, ejus cortex, Sarſa-parilla, Saſſafras & Chinna*, quorum adminiſtrandorum methodum deſcribit..

*Verum ſi lues venerea, ut non raro contigit, tantæ ſit activitatis, ut iis non ſuperetur, experientia* compertum eſt *ad uſum hydrargyri* recurrendum eſſe ...... Ipſe enim, inquit ille, *animadverti in praxi plurimos diuturniori tempore Guaiaci decocto fruſtra fuiſſe uſos, qui ſtatim hydrargyro fuere ſanati. Quare ut gravia affert ſymptomata prave adminiſtratum, ſic poſt univerſales purgationes ..... plurimum mihi commendatur in lue venerea contumaci*.

*Tribus autem modis adminiſtratur, in unctione, in ſuffumigio, & in pilulis*. Duos primos ſigillatim explicat, ut ſuo tempore ſolebant adminiſtrari. Circa tertium vero refert *frequentiſſimum apud Noſtrates* (Monſpelienſes) *exhibendi hydrargyrum modum eſſe per os in pilulis, quæ ipſum vel præcipitatum recipiunt, quibus etiam aliqua purgantia miſcentur. Quod conſilium*, addit ille, *ſi methodice fiat, plurimum mihi probatur*.

Demum tribus poſtremis Capitibus agitur paucis *de Therapeia particulari ſymptomatum venereorum, de congrua ſex rerum non-naturalium adminiſtratione in lue venerea, & de prophylaxi a lue venerea*. Sed in illis nec novum, nec ſingulare quidquam occurrit.

PETRUS DE TORREZ, Darocenſis in Aragonia, Medicus fuit & Chirurgus Mariæ Auſtriacæ Imperatricis, ſcripſitque Hiſpanice ſequentem Tractatum. 1600.

*Libro, que trata de la enfermedad de las bubas. En Madrid. Anno* 1600. *in* 4.

Auctor *Capitibus* 33. ſigillatim agit de luis venereæ origine, differentiis, ſignis, ulcuſculis venereis, phimoſi & paraphimoſi, porris, gonorrhœa, abſceſ-

* Ignarus ille Geographiæ Orientales Indias cum Occidentalibus turpi errore confundit.

abſceſſibus venereis, alopecia, gummatis, puſtulis, doloribus venereis, ac demum de morbi curatione, ad quam proponit triplicem therapeiam, nempe unctiones mercuriales, ſuffumigia ex Mercurialibus præparatis, & uſum decoctorum Guaiaci, Chinæ & Sarſæ-parillæ. Adjectum eſt ad Operis calcem Antidotarium, ubi proferuntur ſyrupi, apozemata, unguenta, emplaſtra, pulveres, conſervæ & vina varia, quæ Auctoris ætate in uſu habebantur in Hiſpania; ſed quæ jam pridem obſoleta ſunt.

Afferit autem inunctiones mercuriales cæteris methodis curatoriis plurimum præſtare; ſingulo tantum die adhibendas eſſe, imo in debilibus non niſi tertio quoque die; demum doſim unguenti ad frictiones ſingulas adhibendi eſſe poſſe in robuſtioribus duarum vel trium unciarum, ſed in debilioribus unius tantum unciæ cum ſemiſſe: circa quod advertatur velim, unguentis quæ ab illo ad hydrargyroſim proponuntur, aliis vix ſextam, fortiſſimis quintam tantum Mercurii partem contineri; unde liquet quanta cum prudentia inunctiones ab illo adhibitæ fuerint.

1598. 1601. ALEXANDER MASSARIAS, Vicentinus, „ in (*a*) patria annos viginti quinque artem feliciter exercuit..... Anno 1578. Venetias ſe contulit, ubi ſpatio novem annorum tantum famæ conſecutus eſt...... ut Senatus Venetus Mercuriali *non vita functo*, ut ait Caſtellanus parum memor eorum quæ ipſe dixerat in vita Hieronymi Mercurialis, ſed Bononiam majoribus ſtipendiis evocato, eum aptiſſimum eſſe cenſuerit, quem in principem profitendi locum illi ſucceſſorem daret anno 1587. Deceſſit Patavii ſenio confectus, anno 1598.

(*a*) Petrus Caſtellanus, *in vitis illuſtrium Medicorum*.

*Practica Medica ſeu Prælectiones Academicæ continentes methodum ac rationem cognoſcendi ac curandi totius humani corporis morbos, ad nativam genuinamque Hippocratis & Galeni mentem vere optimeque inſtitutam, in antiquiſſimo & celeberrimo Patavino Gymnaſio habitæ. Cum Libro de Morbo Gallico. Francofurti in* 4. 1601.

1062. ANDREAS LAURENTIUS, Arelatenſis, Doctoralem Lauream adeptus in Academia Monſpeſſulana anno 1583. profeſsorium munus ibidem ſuſcepit anno 1590. Cancellarius electus eſt anno 1603. Fuit Archiatros Mariæ Medicææ anno 1603. & ipſius Henrici IV. anno 1606. Mortem obiit anno 1609. Plura de eo in Hiſtoria Scholæ Monſpeſsulanæ.

*Operum Tomus alter continens Scripta therapeutica*, ubi agitur *Libro ſingulari in Capita* 20. *diſtributo de lue venerea*. Francofurti 1621. in fol.

Auctor ille nihil quidquam affert quod ſit notatu dignum. Docet quidem [*b*] luem veneream eſse morbum novum, Veteribus ignotum, ab elephantiaſi ſive lepra, mentagra Plinii, lichenibus ſeu impetigine Antiquorum, albitim Avicennæ, demum a Græcorum pſora diverſum; ex Ame-

(*b*) Capp. 1. & 2.

America in Europam ab Hiſpanis delatum; curari vero (*a*) therapeia methodica, quæ diæta, pharmacia & Chirurgia perficitur, ſed raro perfecte eradicari niſi antidotis ſpecificis, qualia ſunt decocta ligni Guajaci, ſalſæ-parillæ, radicis Chinæ; inunctiones & ſuffumigia ex Mercurio. (*a*) Capp. 8. 9. & ſeqq.

Cæterum miris laudibus (*b*) extollit Guajacum quaſi certiſſimus luis venereæ antidotum. Ait [*c*] vero radices ſalſæ-parillæ & Chinæ utilitate ſua non deſtitui, ſed Guajaco virtute inferiores eſse. Cenſet [*d*] Mercurium, licet a multis reprobetur, (unum laudat Fernelium) poſſe tamen, modo prius axungiis temperetur, & corrigatur oleis quæ cerebrum & nervos corroborent, extus adhiberi, ſi opus fuerit, morbuſque cæteris auxiliis repugnaverit, ſed tamen caute. Denique [*e*] ſtatuit uſum ſuffituum mercurialium ſumme periculoſum eſse. (*b*) Cap. 11. (*c*) Cap. 13. (*d*) Cap. 14. (*e*) Cap. 15.

Conſtat Tractatum *de lue venerea* a Laurentio ſcriptum fuiſse anno 1602. cum aſserat (*f*) luem veneream in Europa primum apparuiſse anno 1495. referatque *ibidem* eamdem jam ab annis 107. per totam Europam ſævire. (*f*) Cap. 1.

JOSEPHUS QUERCETANUS, Armeniacus, id eſt DU CHESNE *d'Armagnac*, in Germania diu commoratus eſt, ubi Chemiæ operam dedit ſedulam, ac plurium celeberrimorum Medicorum amicitiam ſibi comparavit, ut ipſe teſtatur *Hermeticæ Medicinæ defenſionis Cap.* 1. Ad Lauream Medicinalem promotus fuit in Academia Baſileenſi circa annum 1573. cum in *Conſilio* 30. typis edito anno 1603. ipſe referat, *ſe jam per triginta annos remedia, quæ adverſus Luem veneream efficaciſſime valent, comprobaſſe*. Lutetiam deinde venit, & inter Medicos Regios ordinarios Henrici IV. cooptatus eſt, ac Medicinam in hac urbe fecit non ſine aliquo nomine, ſed cum ſumma Medicorum Pariſienſium invidia, a quibus male habitus eſt, tanquam Chemicus, Aretalogus, Circulator. Obiit ibidem (*g*) anno 1609. ætatis jam provectæ, ut liquet ex ipſius Conſilio *de Arcbritide & calculo*, ubi ſe *ſenem* dicit. 1603. (*g*) Gui Patin. Lettre 31.

Inter alia non pauca Auctoris illius Opera extat *Liber de priſcorum Philoſophorum veræ Medicinæ materia, præparationis modo, atque in curandis morbis præſtantia*, Genevvæ primum editus *in* 8. anno 1603. ad cujus calcem adjuncta ſunt Conſilia Medica quatuor, quorum tertium agit de *Lue venerea*.

Docet ibi Quercetanus I. Luem veneream morbum in Europa novum eſse; ex India ab Hiſpanis importatum; qui in Gallia primum apparuerit poſt reditum Caroli VIII. ab expeditione Neapolitana.

II. Huic morbo Medicinam plerumque fieri uſu hidroticorum, decocti ſcilicet Guajacini, cujus adminiſtrandi methodum ſatis fuſe deſcri-

deſcribit. Attamen *libere fatetur quod res eſt*, *nempe remedium illud ſolum a ſe inſufficiens eſſe deprehenſum* in lue inveterata.

III. „Primas *ergo* in hoc morbo tribuendas eſſe Mercurio, qui uni„cum, verum, ſolum ſpecificum ſit luis remedium etiam inveteratæ & „deploratæ, quidquid in contrarium ſcripſerit Fernelius, ...... quo re„medii genere in Gallia ditiſſimi, delicatiſſimi, magnæque exiſtimatio„nis homines hac lue infecti feliciter tractari ſolent; unde fit ut Auctor ſat multis agat de Mercurii electione, probatione, præparatione, mixtione & adminiſtratione.

IV. Demum non paucas eſſe tum Guajaci, tum Mercurii præparationes, quas Auctor ad morbum utiliter valere cenſet ex præjudicio quod apud Chemicos novum non eſt; Guajaci quidem aquam ſubacidam, ſpiritum acidum, oleum &c. ex Guajaci ſcobe affuſa aqua deſtillata ex arte; Mercurii vero præcipitata varia, Turpethum minerale, Mercurium vitæ &c. quæ ſingula jam ante 25. annos in pharmacopœa ſua ſpagyrica a ſe propoſita fuiſſe gloriatur.

(*a*) *De Scriptis Medicis.*

1604. EUSTACHIUS RUDIUS, Bellunenſis, & non Utinenſis, ut a (*a*) Lindenio & (*b*) Mercklino dicitur, Amicus & Concivis Joannis Colle, ut teſtantur ipſius Colle Opera, fuit (*c*) in Gymnaſio Patavino primarius practicæ Medicinæ Profeſſor ab anno 1599. ad annum 1611. quo mortuus eſt. Succeſſerat Alexandro Maſſariæ.

(*b*) *In Lindenio renovato.*

*De Morbo Gallico Libri quinque a Mundino Mundinio e privatim domi legentis ore excepti, atque ita diviſi, in Capitaque diſtributi*, Venetiis 1604.

(*c*) *Hiſtoria Gymnaſii Patavini*, *Tom. I.*

1604. 1608. FABIUS PACIUS, Vicetinus, Alexandri Maſſariæ concivis, nepoſque ex conjuge, ut ipſe Maſſarias refert, *Diſſertationis de Scopis mittendi ſanguinis*, *parte* 2. natus anno 1547. Doctoralem Lauream accepit anno 1575. ſed jam ante cœperat Medicinam Vicetiæ factitare ab anno 1568. cum ipſe *in Appendice ad Lib. 7. methodi Medendi*, quam conſtat ex præfixa Præfatione ante annum 1608. ſcriptam fuiſſe, referat, *ſe quadraginta jam annos in Medicina facienda in civitate numeroſiſſima cum optimis Medicis non otioſe verſari*. Denatus dicitur anno 1614. ætatis 67.

Vicetiæ excudi curaverat *in folio* anno 1598. *Commentarium in ſex priores Libros Galeni Methodi medendi*. Anno 1608. edidit ibidem eadem forma *Commentarium in ſeptimum Galeni Librum*, cum adjecto ad calcem *Tractatu de Morbo Gallico per Methodum curando*, quem circa annum 1604. ſcriptum fuiſſe ex eo palam eſt, quod Fabius referat Morbum Gallicum 110. *ante annis in Italia*, *Gallica expeditione ad Neapolim ſe exeruiſſe*.

Poſtquam multis diſputavit in illo Tractatu juxta Peripateticorum dogma-

dogmata, de natura, definitione, ſubjecto & contagione Morbi Gallici, ac de putredine, a qua ortum habeat; inquirit in ejuſdem originem, ac contra vulgarem opinionem contendit morbum illum novum non eſſe; quod ut evincat 1. Ait nullum ſymptoma in Morbo Gallico evenire, quod antiquam appellationem & naturam non habeat. Quaſi vero ex eo quod ſingula ſymptomata ſeorſim olim nota fuerint, liceret inde colligere peculiarem eorumdem ſymptomatum ſyndromen a contagione venerea oriundam, quæ nunc *Lues venerea* appellatur & de qua quæſtio eſt, antiquitus cognitam fuiſſe. 2. Adducit aliquot Martialis loca, ut *Epigram. 66. Lib.* 2. de Cæciliani ficis, & 70. *Lib.* 7. de familia ficoſa. 3. Profert locum illum Juvenalis in *Satyra* 2. ubi Poeta acriter inſectatur vanum probitatis ſimulatorem, qui cum hiſpidis membris & atroci animo muliebria pati ſolebat, unde *Mariſcas* contraxerat. Sed hæc argumenta plane futilia ſunt, neque opinioni de antiquitate luis venereæ *dare pondus idonea*, ut ſupra probatum eſt *Lib.* 1. *Cap.* 2.

Quod ad curationem, tres diſtinguit Morbi Gallici ſpecies, *Incipientis*, *confirmati*, *& inveterati*. 1. Ad incipientem adhibet tantum diætam, univerſalia medicamenta, ac topica multigena, quæ levioribus morbis venereis, ulcuſculis pudendorum, gonorrhϾ, bubonibus &c. medeantur.

2. Ad confirmatum, præter remedia eadem, laudat uſum Guaiaci, Salſæ-parillæ, Radicis Chinæ, imo ligni Juniperini, quo *Franciſcum Anzolellum avum ſuum maternum*, *& Victorem Trincavellium feliciter olim uſos eſſe* refert.

3. Jubet ad curandum Morbum Gallicum inveteratum *decocta ſudorifica intendi*, *victumque ſiccantiorem adhiberi*. Suffumigia quidem tunc non reprobat, ſi ex aromatis componantur; Damnat vero quæcumque *ex metallicis parantur*, *cinnabri præſertim*, *adjectis aromatis*, *quæ uſque adeo ſuſpecta illi ſunt*, *ut miretur fuiſſe aliquem*, *qui vel ea præſcribere*, *vel præſcriptis uti auſus ſit*.

Circa *inunctionem ex hydrargyro*, fatetur eam *neſcio quid habere ſecurius ac probabilius* quam ſuffimigia, & ſe *tametſi nemini unquam ſuaſerit*, *aliquibus tamen qui eam uſurpandam deliberaſſent*, *præſto fuiſſe componendi rationem edixiſſe Chirurgo*, *inungenti adſtitiſſe*, *ægrum debita purgatione paraviſſe*, *membra principalia antidotis præmuniviſſe*, *ſymptomata ſupervenientia correxiſſe*, *mitigaviſſe*, *reliquias veneni hebetaviſſe atque diſcuſſiſſe*.

De eventu quod dicam hoc habeo, *pergit ille*; ex decem inunctis „ hominibus vix unum ſanitatem, incertam tamen ac veluti fucatam eſſe „ conſecutum; reliquos partim nihil profeciſſe, partim & deterius habuiſſe, ut qui appendicem malorum reportaverint, dolorem articulo- „

Oo „ rum,

„ rum, oris ulcera, fœtorem, perpetuum ſalivæ fluxum, tinnitum au„ rium, viſus obſcuritatem, & alia fortaſſe.

Confitetur tamen, *qui gummatis tophiſque ſcaterent, iis magno inunctionem ſubſidio fuiſſe, ut quæ duritiem ac tumorem omnem aut prorſus aboleviſſet, aut magna ex parte molliſſet ac minuiſſet.*

Cæterum videtur Auctor ille potius Cathedrarius Profeſſor fuiſſe,
1605. quam Medicus Practicus.

(a) Nicolaus Antonio, *in Bibliotheca Hiſpana*

(b) Petr. Caſtellanus *in vitis illuſtrium Medic.*

LUDOVICUS MERCATUS, ſive DE MERCADO, Hiſpanus, ex urbe Pincia, hoc eſt urbe Valleſoletana in Vetere Caſtilia, vulgo *Valladolid.* patriam Academiam [a] plurium annorum profeſſione nobilitavit. Inde accerſitus ad Regiam a Philippo II. totos viginti annos ejus valetudinem feliciſſime rexit; quo defuncto eidem officio vacavit apud Philippum III. ejuſdem filium. Demum (b) annum agens 86. ſuppreſſa ex calculo urina per dies 18. in acerbiſſimis cruciatibus obivit.

*Opera omnia* quinque Tomis comprehenſa, & in viginti Tractatus diviſa, quorum *ſeptimus*, qui proſtat in Tomo 2. agit *de Morbo Gallico*. Tomus autem ille ſecundus primum prodiit Valleſoleti *in fol.* anno 1605 Deinde cum cæteris Tomis ſimul editus eſt Francofurti anno 1620.

Hujuſce Tractatus de Morbo Gallico Libri duo ſunt, quorum *Primus continent omnia quæ ad ejus naturam, & curationem generalem pertinent; Secundus peculiarem quorumcunque accidentium medelam.*

(c) *In Præfatione.*

(d) Cap. 2.

(e) Cap. 4. 5. 6. 7. & 8.

(f) Cap. 10.

(g) Cap. 11.

(h) Cap. 12.

In primo Libro legere eſt 1. [c] Morbum Gallicum *novum eſſe & ortum non multis annis .... Monſtra proinde fingi ab iis qui aſſerunt non eſſe novum affectum, ſed reducibilem ad veteres.*

2. Morbum illum (d) contagione contrahi, *congreſſu, baſiatione, adhæſione cutis ad cutim, communione lecti, indumentis, vaſis.*

3. Hunc morbum (e) præmiſſa præparatione methodica curari poſſe [f] 1. *Decoctis Guaiaci, ſpartæ-parellæ, & radicis Chinæ.* 2. Inunctionibus mercurialibus, quibus ait (g) *Medicos omnes ſua ætate frequentius uti, quantumvis timidi aut cautiores ſint, quia experimento didicerunt fere omnibus profuiſſe, etiam illis quibus nullum aliud auxilium præſtiterat.* Eas tamen inunctiones cæteris *tutiores eſſe docet, quæ parum argenti recipiant, modo ad 15. aut 20. dies continuentur, ne quæ ſuperſunt fermenti veteris veſtigia reverſionem morbi iterum efficiant.* 3. (h) *Suffumigiis*, quæ dicit *aliquando plurimum invaluiſſe, ſed ſuo tempore ſponte ab uſu receſſiſſe .... quia tam ſæva & periculo plena exiſtunt, ut vix prudens & cordatus Medicus eis uti tuto poſſit.*

4. Demum Cap. 13. proponit *pro conterendis morbi reliquiis varia auxilia, quæ ſibi ratione & experimento probata eſſe* aſſerit, ut *apozemata, ſyrupos, aquas ſtillatitias, pilulas, pulveres, condita &c.* ſed quæ ſingula plane inefficacia ſunt.

In

In ſecundo Libro ſigillatim explicat *Capitibus* 10. methodum medendi variis affectibus venereis, ut *maciei*, *doloribus*, *buboni*, *tumoribus*, *ulceribus*, *puſtulis & gonorrhœæ*; ac multa proponit medicamentorum genera, quæ ſua ætate uſu recepta erant, ſed pleraqueque ex Galenica Pharmacia deprompta. 1605.

ANDREAS DE LEON. *Dubium* (*a*) *eſt an Granatæ ortus fuerit, an incola? Certe Medicam & Chirurgicam artem Granatæ exercuit, imo & in ipſa Aula Regis Hiſpaniarum Philippi II. expeditionis Luſitanæ tempore*, anno ſcilicet 1580.

[a] Nicol. Antonio, *Bibliothec. Hiſpanic.*

Exſtat Tractatus hiſpanice ſcriptus, cujus titulus eſt.

*Practica de Morbo Gallico, en el qual ſe contiene el origien, y conoſcimiento deſta enfermedad, y el mejor modo di curarla. Pinciæ* 1605. *in* 4. 1605.

BARTHOLOMÆUS PERDULCIS, Helvius ſeu Vilvarienſis, natus (*b*) Bovilleuci, in Oppidulo Pagi Helviorum anno 1545. Doctoralem Lauream Lutetiæ obtinuit anno 1572. Ibid. Medicinam majori celebritate docuit quam fecit. Fato functus eſt ex apoplexia anno 1611. ætatis ſuæ 66.

[b] Ex ejus vita a Renato Moreau *ſcripta & Operibus Barth. Perdulcis præfixa.*

*Univerſa Medicina ex Medicorum principum ſententiis conſiliiſque collecta.* Opus editum a Renato Charterio Pariſienſi Medico, Pariſiis anno 1630. in 4.

Perdulcis duodecimo hujus Operis Libro, qui *de contagioſis & cutaneis* affectibus inſcribitur, agit *Capite IX.* de lue venerea, ac quæ jam millies dicta erant repetit, morbum novum eſſe, & ab India Occidentali in Europam deductum; curari, ſi recens ſit, decocto ligni ſancti, radicis Chynæ, ſarzæ-parillæ; ſi difficilior fuerit, opus eſſe inunctionibus, ſuffitibus, catapotiis ex Mercurio.

JOANNES VARANDÆUS, Nemauſenſis, ad Doctoralem gradum promotus anno 1587. in Academia Monſpeſſulana, Profeſſor Regius ibidem renuntiatus eſt anno 1597. Ad Decanatum pervenit anno 1609. Obiit anno 1617. Plura de eo in Hiſtoria Scholæ Monſpelienſis. 1610.

*Tractatus de Elephantiaſi ſeu Lepra; item de Lue Venerea & hepatitide ſeu hepatis atonia.* Genevæ 1620. in 8. qui Tractatus proſtat *pag.* 294. in Collectione Operum omnium Varandæi, ſtudio Henrici Gras typis edita Lugduni anno 1658. ſub inſcriptione *De Morbis hepatis & lienis*.

Ibi diſſerit Varandæus de lue venerea *Capite unico*, nec quidquam affert quod ante vulgatum non fuerit. Morbi originem ab India arceſſit, & luem illam ab elephantiaſi diverſam eſſe ſtatuit probatque.

Putat morbum eo magis ſævire, quo frigidior eſt Regio in quam irrepſit, unde *frigida & craſſa magis retinentur*; ideoque *apud Lutetiam Pariſiorum &* [*c*] *Rothomagum & ſimiles urbes ferociorem eſſe hunc affectum, quam in Occitania aut Hiſpania*.

[c] Vid. quæ de de lue venerea Rothomagenſi diximus ſupra *pag.* 451.

Oo 2 Quod

Quod ad curationem præmiſſis præparantibus remediis, quæ ſunt ex purgantium & alterantium familia, deinde refert *allata eſſe ad nos duo ligna & totidem radices ex Indiis, quæ ad hoc peculiarem habent energiam, lignum ſcilicet Guaiacum & lignum Saſſafras, radicem Salſæ-parillæ & radicem Chinæ.*

*Eſſe princeps & veluti regium medicamentum in hoc affectu Guaiacum ſeu lignum Sanctum, ita ut merito verum iſtius luis Alexipharmacum ſeu Bezoarticum appellari debeat, quia ad certam, citam & tutam luis venereæ curationem omnibus aliis præpollet.*

Saſſafras, Salſam-parillam & Chinam virtute cedere Guaiaco, ſed Saſſafras *valde eſſe commodum omnibus iis, qui ex lue venerea diutius ſæviente in apepſiam, cachexiam, aquam intercutem & alias paſſiones hydropicas inciderunt, aut qui tumores frigidiores patiuntur.* Salſam-parillam *habere proprietatem quandam ad dolores artuum ſedandos.* Radicem Chinæ *credi atrophiæ ex morbo iſto comparatæ, fluxionibus acribus & aſthmati convenire.*

Hydrargyrum *medicamentum eſſe malignum & deleterium, ſi per ſe ſpectetur ..... attamen non eſſe rejiciendum in hoc affectu, cum & in ſcabie & lepra jam olim feliciter fuerit uſurpatum; ſed eo utendum in rebelli conſtitutione, aut malignorum ulcerum & dolorum feritate, quæ alii remedii prius commemoratis cedere non potuit: Summa tamen cautione, ut neque puerulis, neque ſenioribus, nec gravidis mulieribus, aut paralyſi, nervorum imbecillitati vel anginæ obnoxiis exhibeatur, neque febricitantibus, aut valde macilentis.*

Demum balnea naturalia aquarum thermalium *magis nocere quam prodeſſe, ut compertum eſt ex balneis Belilucanis* (de Baleruc) *quamvis generoſiſſimis, ex quorum uſu lue venerea affecti gravius ſe ſe habere conſueverunt.*

Expoſita generali luis curatione, proponit deinde therapeiam particularem ſingulorum affectuum, *qui luem veneream velut aſſeclæ præcedunt, vel comitantur;* ſed de his jam ſatis.

1610. HENNINGUS ARNISAEUS, Halberſtadienſis, in Academia Helmſtadienſi fuit Medicinæ Profeſſor, unde in Daniam advocatus eſt ad Archiatri munus. Sane eo fungebatur officio apud Chriſtiernum IV. Regem Daniæ anno 1630. quo Antonius Guntherus Billichius Epiſtolam dedicatoriam ad illum ſcripſit, quæ præfixa eſt Libris duobus *Obſervationum ac Paradoxorum Chimiatricorum.* Fato functus eſt anno 1635.

Scripſit *Diſputationem de Lue venerea cognoſcenda & curanda*, editam Oppenheimii 1610. *in* 4.

1611. TANEQUINUS GUILLAUMET, Chirurgus Nemauſenſis.

*Traitè de la Maladie nouvellement apellèe Chyſtalline, par T. Guillaumet, Chirurgien du Roi, Doien & Maitre Jurè en la Cite de Niſmes.*

Lyon 1611. *in* 12.

Hic

Hic Auctor videtur non ſemel in hoc libello *Cryſtallinæ* nomine Inflam matorios vel Oedematodes tumores Præputii aut Balani in viris, Cadurdorum aut Nympharum in mulieribus intelligere. Ut plurimum tamen Cryſtallinam cum Lue venerea perfectiſſime confundit.

Capitibus decem ſatis brevibus, quibus Liber abſolvitur, multa effutit de Luis venereæ natura, cauſa, ſymptomatis, ſigniſque diagnoſticis atque diagnoſticis, ſed nullo ordine atque judicio. Ad therapeiam, prout ſua ferebant tempora, proponit decocta e Guaiaco, ſuffumigia & cerata Mercurialia, vel varia Mercurii præparata interne exhibenda.

HORATIUS GUARGANTUS, Soncinenſis. 1613.

*Reſpoſa varia ad varias ægritudines, & in primis tres Tractatus, unus de Dyſenteria, alter de Morbo Gallico, tertius de Febre peſtilentiali & de Peſte.* Venetiis 1613. *in* 4.

JOANNES MACOLLO, Scotus, typis mandavit Florentiæ *in* 12. anno 1616. 1616. dum Profeſsor erat Medicinæ Chymicæ in Univerſitate Piſana, 1622.

*Theoriam Chymicam luis venereæ, quæ Hermeticæ Medicinæ Elementa pandit.*

Ac deinde *in* 8. Londini anno 1622. dum inter Medicos ordinarios Jacobi I. Magnę Britannię Regis adſcriptus erat,

*Iatriam Chymicam exemplo Therapeiæ Luis venereæ illuſtratam.*

Uterque libellus ejuſdem plane farinę eſt, & ſtilo putido, inſulſo & metaphorico ſcriptus, qualis Chymicorum eſse ſolet, ut vel ex luis venereę definitione patet, quam *Theoriæ Chymicæ Cap.* 5. proponit. „ Lues „ venerea, *inquit*, impuritas eſt ſalis & Mercurii ſpecifica & contagioſa, „ prognata e ſeminibus, quę prius in ſuperiore orbe deliteſcentia, po„ ſteaque germinantia, quędam corpora humana parata ad ea ſuſcipien„ da primo invaſere & ad alios contage vel hęreditario jure propagata „ ſunt. „

In priore Tractatu *Capitibus quinque*, quę Theorica ſunt ita generice tractantur, ut nihil fere ſit quod ad luis venereæ Theoriam pertineat. Nec diſpari methodo in poſteriore, qui *Capita ſex* continet, poſt ineptias multas ita ſuccincte agitur de Therapeia luis venereæ ſex poſtremis Libri paginis, ut nomine tantum proferantur ſequentia remedia, nempe Mercurius Vitæ ex Butyro antimoniali; Pulvis ex ſolutione ejuſdem Butyri in ſpiritu nitri, & ſolutione duodecimæ partis auri in aqua Regia, quæ igne lente primum exſiccante, deinde violento in pulverem calcinantur; Extracta, Olea, Salia Guaiaci, Salſæ-parillæ, Chinæ &c. Mercurius ſublimatus dulcis; Inunctiones mercuriales; Emplaſtra & Suffumigia mercurialia. Iis autem curſim indicatis Auctor ſequenti Epiphonemate Librum audacter concludit: *Interim Vos, o fumoſi Chymici,*

*Antiquarii Hippocratiſtæ, Nugigeri Galenibiles, Barbari Avicennates, in mediis ægrorum planctibus utimini foro. Valete & Plaudite.*

1166. EITEL JOACHIMUS KRUPPELIUS.

*De Morbo Gallico 1616.* in 8.

1605. 1620. FRANCISCUS RANCHINUS. Monſpelienſis, Medicinæ nomen dedit in Facultate patria anno 1587. Doctoris gradum conſecutus eſt anno 1592. Profeſſorium munus adiit anno 1605, ſucceſſitque mortuo Joanni Saportæ. Cancellarius electus eſt anno 1612. in locum Andreæ Laurentii jam a tribus annis fato functi, ac demum mortem obiit anno 1641. Plura de illo in Hiſtoria Facultatis Medicæ Monſpeſſulanæ propediem edenda.

Ranchinus, cum profeſſorium munus nondum adeptus Andreæ Laurentii abſentis nomine Medicinam doceret, Chirurgis publice prælegit Quæſtiones Chirurgicas, ut in Facultate Monſpeſſulana tunc ex uſu fuit, quas ante annum 1605. publici juris fecit cum inſcriptione ſequente.

*Queſtions Francoiſes ſur toute la Chirurgie de Gui de Chauliac, diviſees en trois Parties.*

Ibi *Partis 2. Sectione 3. Lib. 7.* ex occaſione Lepræ nonnulla quærit de Lue venerea.

Nempe I. *An lues illa ſit morbus novus, & qui Antiquis ignotus fuerit?* Reſpondet affirmative ac oppoſita argumenta paucis diluit, ſed ſatis erudite.

II. *An lues eadem morbus calidus ſit frigiduſve?* Reſpondet natura frigidum, ex accidente calidum eſſe.

III. *An hepar ſit in lue venerea pars vitio affecta?* Reſpondet affirmative ex præjudicio, quod ipſius ætate adhuc valebat.

IV. *An lues venerea contactu contagioſa ſit?* Reſpondet affirmative.

V. *An Guaiacum ad curandam luem veneream faciat?* Reſpondet affirmative.

VI. *An liceat argentum vivum adhibere ad luis curationem?* Reſpondet argentum vivum adhiberi poſſe, ſi cætera remedia blandiora prius adhibita fruſtra fuerint.

Scripſit idem de eodem argumento Tractatum alterum ex præcedente quidem concinnatum, ut ipſe confitetur in Præfatione, ſed duplo auctiorem & in duas partes diſtributum, *Alteram* de Morbi Ætiologia, quæ Capita 10. *Alteram* de ejuſdem Therapeia, quæ Capita 32. continet. Huic autem ſequentem inſcriptionem præfixit,

*Traite de l'origine, nature, cauſes, ſignes, curation & preſervation de la Verole*, qui Tractatus proſtat inter illius Auctoris Opuſcula, Lugduni edita in 8. anno 1640.

Docet ibi ut in priore Tractatu, ſed paulo fuſius.

I. Luem

I. Luem veneream (*a*) morbum eſſe novum, Veteribus ignotum, qui in Europa ſæviat circiter ab annis 120. unde colligere facile eſt Tractatum hunc circa annum 1620. ſcriptum fuiſse. (*a*) *Partie* 1. *Chapp.* 1 & 2.

II. Luem veneream [*b*] a lepra diverſam eſse natura, cauſa, ſymptomatis, curatione. (*b*) *Ibid. Chap.* 7. Et Traité de la Lepre,

III. Therapeiam ſudorificam, [*c*] qualem præſtant decocta Guaiaci, Saſsafras, Chinæ, Salſæ-parillæ, utilem eſse ad recentiorem & leviorem luem. *Chap.* 8.

IV. Sed Mercurio (*d*) utendum eſse ad curandam luem veneream, quæ confirmata & difficilis eſt, & quæ ſudorificorum efficaciam fruſtrata fuit. (*c*) *Part.* 2. *Chapp.* 7.8.9.10 & 11.

V. Uſum quidem [*e*] inunctionum mercurialium, & ceratorum vel emplaſtrorum, quæ Mercurium recipiunt tutum eſse: Suffumigiorum vero Mercurialium periculi plenum. (*d*) *Ibid. Chapp.* 16 & 17

VI. Argentum vivum (*f*) crudum ſed terebinthina extinctum ore tuto exhiberi poſse in pilulis; at vero non ita Mercurium præcipitatum rubrum, ut qui acrimonia ſeu potius deleteria vi damna cieat aliquando graviſſima. (*f*) *Ibid. Chap.* 18

VII. Symptomatis variis, (*g*) quæ illitionibus, emplaſtris vel ſuffumigiis Mercurialibus inducuntur, arte varia medendum eſse, quam ipſe explicat. (*g*) *Ibid. Chap.* 19

VIII. Cætera luis venereæ (*h*) ſymptomata, gonorrhæam, tumores teſtium, urethræ carunculas, bubones, virgæ ulcera, cryſtallinas, verrucas, puſtulas, alopeciam, venereos dolores, oſſium cariem, gummata nodoſque peculiaribus remediis curanda eſse, qualia ille recenſet. [*h*] *Ibid. Chap.* 20 & *ſuiv.*

IX. Denique (*i*) nulla certa methodo poſse quemquam, qui venere vulgivaga utatur, a lue venerea tutum ſe præſtare. Cenſet tamen ad hunc finem profutura eſse remedia a Fallopio olim propoſita, aliaque nonnulla, quæ ipſe proponit, quæ tamen ambo remediorum genera conſtat nullius efficacitatis eſse. (*i*) *Ibid. Chap.* 32

1620.

Cæterum illi duo Ranchini Tractatus, tum re, tum ſtilo inter mediocres numerandi ſunt, ut & pleraque alia ejuſdem Auctoris Opera.

DANIEL SENNERTUS, Uratiſsavienſis in Sileſia, natus anno 1572. patrem [*k*] habuit Nicolaum Sennertum Calcearium. Doctoris gradum VVittebergæ aſsecutus eſt anno 1601. Ibidem profeſsorium munus ſuſcepit anno ſequente 1602. In numerum Medicorum cubiculariorum a Joanne Georgio I. Electore Saxoniæ adſcitus anno 1628. Obiit VVittebergæ anno 1637. ætatis anno 65. (*k*) *Oratio Panegyric. Daniel. Sennerti ab Augusto Buchnero dicta in Academia Vitteberg. anno* 1638.

*Opera omnia in tres Tomos diviſa*, in fol. Ibi *Libro* 6. *De Morbis occultarum qualitatum*, *Parte* 4. Sennertus diſserit de lue venerea. Nihil quidem in ea diatriba neque novum, neque rarum eſt, ſed omnia ita ad



Digitized by Google

nitorem, ordinem, elegantiam, perſpicuitatem concinnata, ut in hac ſola lucubratione paucis contracta & digeſta videas, quæ in immenſis Voluminibus nullo ordine ſparſa ſunt: Quod de cæteris omnibus Sennerti Tractatibus dictum volo.

1622. VICTOR MANGGUS, (*a*) Schattenchalenſis, (*b*) vel Schrattenchalenſis.

*De Lue venerea Diſputatio*. Exſtat Decade IV. Diſputationum, quas collegit & edidit Baſileæ Joannes Jacobus Genathius 1620. *in* 4.

1620. MATTHIAS UNTZERUS, Hallenſis in Saxonia, natus eſt (*c*) anno 1581. Medicinæ operam dedit Lipſiæ, Tubingæ, Patavii, ac demum Baſileæ; ubi Doctoris titulo inſignitus eſt. Medicinam fecit in urbe patria, ubi mortem ex acuto morbo oppetiit anno 1624. ætatis 43.

*Anatomia Mercurii ſpagirica, ſeu de hydrargyri natura, proprietate, viribus & uſu, Libri duo*. Hallæ Saxonum 1620. *in* 4.

In priore quidem Libro continentur Capita 23. quibus Untzerus multa refert de natura, indole & uſu Mercurii, tum Chimico, tum Medico, tum Mechanico; & quod ad inſtitutum noſtrum propius ſpectat, ſedulo inquirit *Capite* 18. *num hydrargyri inunctio conveniat in lue venerea*, ac penſitatis rationum momentis in utramque partem, affirmative concludit, ſed reſtricte: *Hydrargyroſin perite circumſpecteque a prudenti Chirurgo inſtitutam, aliis tamen non neglectis convenientibus remediis, non eſſe ſemper rejiciendam, aut tanquam peſtiferum aliquod Medicamentum angue caneque pejus fugiendam, ſed potius pro ſummo veneni Gallici alexicaco habendam*, quod multis probat argumentis, & quod iterum affirmat *Cap.* 22. *ubi de uſu Mercurii in Morbi Gallici curatione*.

In Libro poſteriore diſſerit Capitibus 17. *De variis Mercurii præparationibus cum Medicum, tum Chimiçum uſum concernentibus*, ubi reperire eſt præparationes mercuriales fere omnes, quas tanquam arcana ſeu myſteria maxima nunc ſilentio a quibuſdam tegi videmus.

Cæterum fatendum quidem eſt potiſſima, quæ ab Untzero proferuntur, ex variis Auctoribus excerpta & corraſa eſſe; at vero fatendum ſimul pleraque non ſine judicio delecta fuiſſe.

1621.
1628. JOANNES COLLE, Bellunenſis, natus anno 1558. Doctoris titulum Patavii impetravit anno 1584. ubi Profeſſores audivit Hieronymum Capivaccium, Albertium Bottonum, & Æmilium Campolongum, quos paſſim ſuos Præceptores vocat. Venetiis Medicinam fecit annos 15. Electus fuit anno 1600. Archiatros Franciſci Matiæ II. Ducis Urbini, & eo munere functus eſt uſque ad annum 1623. quo tempore Patavium ad primariam Cathedram Medicinæ vocatus fuit morte Roderici Fonſecæ vacuam, ibique obiit anno 1631. ætatis ſuæ 72.

(*a*) Mangetus, *in Bibliothec. Medic.*

[*b*] Mercklinus, *in Linden. renovat.*

(*c*) Ex illius Epitaphio commentationi ejuſdem *De Sale* præfixo.

In lucem emiſit anno 1621. *in folio* Venetiis Opus Medicum in tres Libros diſtributum, cui titulum ſequentem fecit, ut ad nomen Coſmi II. Medicæi, Magni Etruriæ Ducis, cui nuncupabatur, ſatis frigide alluderet.

*Coſmitor* (hoc eſt Græce *Ordinator*) *Medicæus triplex, in quo exercitatio totius artis Medicæ, loca dilucidata, & quæſita varia deciſa, ac Conſultationes medicinales, quæſtiones practicæ enucleatæ proponuntur.*

Hujus Operis *Libro ſecundo* exſtat brevis Diſſertatio *de radice Chinæ*, ubi ait, *radicem illam a Luſitanis primum delatam anno* 1535. *& tunc varie appellatam fuiſſe, Chinam, Cinam, Echinam & Arlinam, a* * *Chinenſibus vero Lampatam*. Cætera quæ de temperamento, colore, figura, doſi & uſu radicis illius affert, nihil habent ſingulare & ubique obvia ſunt.

Exſtat ejuſdem Liber alter Venetiis excuſus *in* 4. anno 1628. cum ſequenti inſcriptione: *Methodus facile parandi jucunda, tuta & nova Medicamenta, & ejus applicatio adverſus Chymicos; ubi de antiqua Morbi Gallici natura, ejuſque ſymptomatibus, notitia & medela ſingulari*; ſed quem nondum uſurpare mihi contigit.

DAVID DE PLANIS CAMPY; Chirurgus Galenicus & Spargyricus, Tractatum Gallice ſcripſit de lue venerea cum inſcriptione ſequente, 1623.

*La Verole reconnue, combattue, & abbatue ſans ſuer & ſans tenir chambre, avec tous ſes accidens,*

quem Lutetiæ Pariſiorum excudendum curavit in 8. anno 1623. & quo octo tantum Capita continentur, cum adjecto ad calcem *Antidotario venereo*.

*Capitibus* 1. *&* 2. affirmat luem veneream in orbe noſtro perpetuam fuiſse; ſed ideo magis viguiſſe circa annum 1493. tempore belli Neapolitani, tum quod Hiſpani admiſto leproſorum ſanguine vina infeciſſent, quæ Gallis derelicta permittebant; tum quod Præbitores annonarii humanam carnem exercitibus in cibum ſubminiſtraſſent; quæ duo commenta jam ſupra refutavimus *Lib.* 1. *Cap.* 8.

Sequentibus Capitibus diſſerit pro ingenii modo, ſeu potius deblaterat de natura, cauſa, effectis, diagnoſi & prognoſi luis venereæ; ac demum *Cap.* 6. *&* 8. multa proponit remedia, multaque præparata Mercurialia, quibus interne adhibitis luem profligatum iri pollicetur.

In

* Radix quidem Chinæ in Sinenſi Imperio copioſe colligitur: Verum non *Lampatam*, ſed *Tou fou lin* ibidem appellatur. *Deſcription de l'Empire de la Chine*. Par le P. du Halde, *Tom. III. pag.* 521.

Digitized by Google

In adjecto Antidotario, ubi proſtat remediorum farrago, duo præ cæteris notatione digna viſa ſunt.

I. Uſum Arſenici præparati ad luem veneream ab Auctore laudari, tum externum, tum internum; externum quidem, ſi Arſenico cum aqua vitæ confuſo plantæ pedum manuumque palmæ confricentur, quo ſudores moveri; internum vero, ſi Arſenicum pulveratum interne exhibeatur ad grana v. vj. vel vij. quo alvum blande ſolvi ait: Sed nemini auctor eſse velim ut alterutri therapeiæ, ſed præſertim poſteriori umquam confidat.

II. Miris laudibus ab eodem extolli Mercurium fixum & diephoreticum ſequenti methodo præparatum, qui cum prçcipitato ſolari ferme convenit.

℞. *Mercurii crudi probe depurati* lib. j.
*Reguli Antimonii* ℥j.
*Auri purificati* ℥j.
Solvantur ſingula ſeorſim menſtruis propriis ut artis eſt. Solutiones miſce in cucurbita vitrea: Diſtilla ad ſiccitatem: Cohoba ſepties: Demum pulverem reſiduum lava tepida & exſicca donec rubeſcat.

Tunc ℞. *Phlegmat. alumin. & Vitriol.* ana lib. j.
*Aceti diſtillati* lib. iij.
*Albuminum ovorum coctorum ad duritiem* lib. viij.
*F. ex arte diſtillatio ex cucurbita & iterata cobobatio.*

Hçc aqua ſupra dictum pulverem bis vel ter diſtilletur.

1623. PETRUS ROSTINIUS, Doctor Medicus.

*Trattato di mal Franceſe, nel quale ſi diſcorre di ducento e trenta quattro ſorti de eſſo male; & a quanti modi ſi può prendere e cauſare e guarire:* In Vicenza 1623. *in* 8.

Fatetur quidem Auctor ille Diſsertationem ſuam ex antiquioribus Medicis, qui de morbis venereis ſcripſere, potiſſimum vero ex Antonio Muſa Braſsavolo exceptam eſse: Sed verius dixiſset, ſi ingenue faſsus fuiſset Diſsertationem ſuam ipſummet eſse Antonii Muſæ Braſſavoli Tractatum de Morbo Gallico, Italice verſum cum Reſponſis a Braſsavolo datis quæſtionibus Alexandri Fontanæ Mutinenſis, & Tractatu de Radicis Chinæ uſu.

1624. TOBIAS KNOBLOCHIUS, Marcobretanus, Philoſophiæ & Medicinæ Doctor, Phyſicus Onolsbacenſis ſcripſit *Tractatum de Lue venerea*, quem memini laudari a Joanne Rodolpho Camerario in *Memorabilibus Medicinæ & naturæ Arcanis*, ſed quem nondum uſurpavi. Conſtat Tractatum illum ante annum 1614. ſcriptum fuiſse, cum laudetur in Opere edito.

edito hoc anno: Auctor autem florebat hoc eodem tempore, cum carmina in laudem Camerarii ſcripſerit, quæ in fronte Operis laudati leguntur.

ZACUTUS, Luſitanus, natus (*a*) Ulyſſipone anno 1575. Philoſophiæ ac Medicinæ ſtuduit in Academiis Salmanticenſi & Conimbricenſi, ac anno 1594. Doctoratus gradum aſſecutus eſt Saguntiæ, quæ celeberrima eſt apud Hiſpanos Academia. *1629.*

Inde per annos triginta continuos Medicinam cum laude fecit Uliſſipone; at circa annum 1624. (*b*) *cum Regis* (*c*) *Edicto, qui tunc Luſitaniam ditione premebat, Hebræorum quotquot aderant ſtirpes incolatu regni fuerint interdictæ*, Zacutus, qui Judæus erat, in Belgium concedere coactus fuit, ubi Praxim Medicam exercuit, maxime Amſtelædami & Hagæ Comitum.

(*a*) Ludovicus Lemoſius, *in vita Zacuti, ejuſdem Operibus præfixa.*

[*b*] *Idem ibidem.*

(*c*) Philippi IV. Regis Hiſpaniarum.

Obiit Amſtelædami anno 1642. ætatis 67. Scripſit Opus minime contemnendum *De Medicorum Principum Hiſtoria*, duobus Voluminibus *in folio* comprehenſum, & in Libros XI. diſtributum, qui diverſis annis in lucem prodiere.

Hujus Operis *Libro primo*, qui Amſtelædami primum editus eſt anno *1629.* agitur *Hiſtoria* 73. *de Morbo Gallico*, dum explicatur locus Galeni depromptus ex *Lib. 3. Epidemior. Section. 3. Comment.* 25. ubi quæſtio eſt *de menti, & cipitis glabritie.*

Ibi Zacutus data occaſione probare contendit. I. *Quæſtione* 35. *Quod Morbus Gallicus vetuſtiſſimum ſit morbi genus*. Sed in probationem nihil adducit præter quædam teſtimonia ex Hippocrate, Galeno, Saliceto, Gordonio, Valeſco &c. quæ ſupra abunde diſcuſſa ſunt & enucleta *Lib. I. Cap.* 5.

II. *Quæſtione* 36. *Quod Morbus Gallicus ab immodico veneris uſu oriri poſſit*. Sed probat tantum, & egregie quidem ab immoderata venere noxas graves inferri; neutiquam vero luem veneream inde generari.

III. *Quæſtione* 37. *Quod ante auxilia ſudorifica calor nativus ſit attemperandus.*

IV. *Quæſtione* 38. *Quod bubo Gallicus non ſolum in inguinibus, ſed retro aures aut ſub alis apparere poſſit:* quod obſervationibus confirmat.

V. *Quæſtione* 39. *Quod initio bubonis Gallici non ſolum e talo, ſed e brachio mittendus ſit ſanguis;* in quo totus Medicorum chorus cum Zacuto nunc conſentit.

VI. *Quæſtione* 40. *Quod unguenta mercurialia pro Morbi Gallici curatione ſint admittenda.*

VII. *Quæſtione* 41. *Quod hydrargyrium in potum ſit aſſumendum.*

VIII. *Quæſtione* 42. *Quod unguenta mercurialia recenter confecta ſint applicanda.*

De-

Denique *Quæſtione* 43. *Quod Morbus Gallicus ſit contagioſus ad diſtans*, ſed id nullo videtur evincere.

Cæterum quæcumque hactenus indicavimus, Theoretice tantum a Zacuto ponuntur, vel potius perſtringuntur. *Cætera*, ut ipſe ait, *quæ de curatione hujus morbi ab Auctoribus fuſe dicta ſunt, ea omnia in compendium redacta inveniuntur Lib.* 2. *Praxis Hiſtoriarum*, *Cap.* 1.

Ibi docet Morbum Gallicum curari 1. *Via Regia*, hoc eſt uſu lignorum ſudorificorum Guaiaci & Saſſafras, radicumque ſalſæ-parillæ & Chinæ.

2. *Per vomitum*, ad quem excitandum adhibet pulverem Vigonis, ſive præcipitatum rubrum ad gr. iv. vel v. Stibium ſive Antimonium præparatum ad gr. iij. vel iv. Infuſum ℥ ß. ſeminis cataputiæ minoris in aqua roſarum &c.

3. *Per unguenta ex argento vivo parata*, quæ ab eo habentur *ſaluberrima*, *atque pro hac extirpanda lue præſentiſſima*, *fremant licet plures*, ut ille ait *& non infimæ notæ Medici*.

4. Per ſuffumigia parata ex ſulfure, cinabrio, auripigmento, ſublimato, pulvere Joannis Vigonis &c. Fatetur quidem ipſe ea remedia *ſuſpecta eſſe & in actuali eorum applicatione plures eſſe mortuos*, ſed iis tamen *utendum eſſe* cenſet, *cum cætera non proſunt*, *quoniam in conclamato morbo melius eſt uti aliquo remedio*, *quam nullo*.

5. Demum *per mitiſſima medicamenta alexipharmaca*, quæ parari ait ex lignis aut radicibus ſudorificis.

1630. JOANNES ANTONIDES VANDER LINDEN, Enchuſanus.

*Centuria inauguralis poſitionum Medico practicarum de virulentia venerea, in illuſtri Friſiorum Academia propoſita & defenſa ad diem* 18. *Octobris* 1630. Franekeræ 1630. *in* 4.

Vander Linden natus anno 1609. has Theſes pro Doctoratu Franekeræ propugnavit anno 1630. Inde anno 1639. Profeſſorium munus Franekeræ, & anno 1651. Lugduni Batavorum obtinuit, ubi fato functus eſt anno 1694. ætatis ſuæ 55.

1630. JOANNES HARTMANNUS, Ambergenſis. (*a*) „ Marpurgi in „ Haſſia, anno 1591. Philoſophiæ & mox Matheſeos Profeſſor declara- „ tus, tandem etiam anno 1606. ibidem Medicinæ Doctor renunciatus, „ Chymiam vix nomine tenus antehac illic locorum notam pri- „ mus in ea Academia publice docere cœpit *tamquam Chymiatriæ Pro-* „ *feſſor*. Factus poſtremo ſimul Archiatros in Aula Caſſellana. „ Conſtat illum fato functum fuiſſe ante annum 1633. cum prodierit hoc anno Lipſiæ *in* 4. ejuſdem *Praxis Chymiatrica*, a Joanne Michaele & Georgio Everhardo ejuſdem filiis.

(*a*) Merklinius, *in Linden. renovato.*

Ibi

Ibi *primo* refert Hartmannus Luem veneream * *a Fratre Baſilio Valentino qui vixit tempore Maximiliani*, *appellatam eſſe* die nevve Krieger Kranckheit, hoc eſt *Novus militum morbus*, in quo tamen hallucinatus eſt multis modis.

1. Quod exiſtimaverit fratrem Baſilium Valentinum revera exſtitiſſe, cum non deſint (*a*) eruditi Viri, quibus Auctor ille adumbratus, *nomenque utrumque*, quo appellatur, *fictum ex Græco & Latino* videtur.

3. Quod crediderit *Fratrem Baſilium Valentinum vixiſſe tempore Maximiliani*, ſcilicet I. quem tamen Baſilium (*b*) conſtat, ſi exſtiterit unquam, toto ſeculo ante Maximilianum I. exſtitiſse.

3. Quod opinatus ſit Luem veneream fratri Baſilio Valentino notam olim fuiſse, quæ ſcilicet in Europa non apparuit niſi tempore Maximiliani I. atque adeo integro ſeculo poſt Valentinum.

(*a*) Hermann. Bœrhaave, *Elem. Chem. Part. I.*

(*b*) *Ibid.*

*Secundo.* Expoſita deinde morbi diagnoſi multa profert præparata Mercurialia, quæ credit ille tum ad luem veneream confirmatam, tum ad morbos venereos locales egregie facere. Sed hæc, ſi cui probentur, repetantur velim ex Hartmanni Practica; piguit enim præparata hujuſcemodi exſcribere, quod pleraque jam pridem obſoleſacta ſint nec immerito; cætera vero quæ ſunt adhuc in honore nullibi non proſtent.

*Tertio.* Videtur ad hodiernam methodum curatoriam paulo magis accedere, cum hydrargyroſim proponit, *quam probatiſſimum curationis modum* eſse affirmat, quam ſatis fuſe deſcribit, quam putat cum purgantium exhibitione ſemper conjungendam eſse, in eo tantum caſtigandus quod ex preiudicio ætate ſua ſatis vulgari velit tota hydrargyroſi ſudores moveri tum potu decocti Guaiaci, tum ope æſtuarii.

*Quarto.* Notatione peculiari digna viſa ſunt ſequentia.

I. Juxta Hartmannum *recentiſſimum luis venereæ ſymptoma eſſe Criſtallinam, quam vocant, veſiculam nempe glandem membri virilis adnaſcentem translucidam*, qua de re vide quæ ſupra dicta ſunt *Lib. I. cap.* 12. *pag.* 78. ſed quæ ex allato Hartmanni teſtimonio videntur emendanda.

II. Veſiculam illam *letbalem eſſe*, *ſi remediis exquiſite factis non curetur. Ferrum non pati, nec leviter coaleſcere locum affectum ..... Solum ſpiritum Tabaci laudem bic invenire .....* *Tangatur*, inquit, *veſicula cum ſpiritu Tabaci quinquies ad ſummum & ſponte evaneſcit*, *ſed fiat id jacente patiente*, *alioquin ad levem tactum ſpiritus Tabaci ſtans procumbit bumi bos*, *boc eſt ſyderatus cadit & convellitur*, quæ remedium male tutum eſse abunde arguunt.

III. „ Si

* Neç Librum nec Libri locum profert: Piguit vero Opera Baſilii vel Baſilio adſcripta excutere, ut locum ſcrutarer.

III. „ Si adeſt gonorrhœa, utile eſſe exhibere præcipitatum viri„ dem, Lacertam viridem quibuſdam dictum) aut gummi Guaiaci, „ quibus exhibitis propinetur Terebinthina, quæ abluta aqua vio„ larum cum ovi vitello teratur ac cum decocto ſarſæ-parillæ potabilis „ fiat.

IV. „ Bubbonem maturandum eſſe cum emplaſtro Diachyli, vel „ bubone lege *buffone*] aceto madefacto & buboni impoſito, quo in„ tumeſcente remoto alius applicetur ..... ut tandem emolleſcat: „ Tunc ſcapello aperiendum eſſe & ſaniem cum pure & cruore ex„ primendam: Poſtea Opodeldoch (*Emplaſtrum nempe cum gummati„ bus, quod ab ipſo inferius deſcribitur*) applicandum, quod num„ quam coaleſcere ſinit ulcus, priuſquam omnia fundamentaliter fue-
1641. rint ſanata.

(a) In articulo, qui inſcribitur, *Studia Auctoris, pag. m.* 11. *col* 1. Utor autem editione Lugdunenſi in fol. anno 1655.

(b) *Ibid.*

1644: CYPRIANUS MAROXA, Hiſpanus.

*De febribus & Lue venerea.* Valliſoleti 1641. *in fol.*

JOANNES BAPTISTA VAN HELMONT, ſive HELMONTIUS, Bruxellenſis, natus anno 1577. cum ipſe (*a*) teſtetur *ſe curſum ſuum Philoſophiæ abſolviſſe anno* 1594. *qui erat ſibi decimus ſeptimus.* Patrem amiſit [*b*] *anno* 1580. *totius Belgii calamitoſiſſimo. Invita* (*c*) *matre, & inſciis agnatis primus in ſua familia*, quæ nobis erat, *ſe Medicinæ nuncupavit.* (*d*) *Anno* 17. *ſuæ adoleſcentiæ* (N.B. vixdum abſoluto curſu ſuo philoſophico) *prælegebat Lectiones Chirurgicas in Collegio Medicorum Lovanii a Profeſſoribus Thoma Fyeno, Gerardo de Villeers, & * Stornio conſtitutus*, ſed ut ipſe fatetur, *præſumebat docere, quod ipſe neſciebat, Hollerium, Tagaultium, Guidonem, Vigonem, Æginetam, totamque Arabum turmam adaptans, qui ſane omnes ſimul*, pergit ille, *apicem Chirurgiæ non intellexerunt.* [*e*] *Legit ibidem Inſtitutiones* Leonardi *Fuchſii*, & Joannis *Fernelii*, *bis Opera Galeni, ſemel Hippocratem, cujus Aphoriſmos pene memoriter didicit totum Avicennam, & tam Græcos, Arabes, quam modernos forte ſexcentos ſerio & attente perlegit, ac per locos communes annotans quidquid ſingulare ipſi in iis & calamo dignum videretur.*

Promotus (*f*) fuit ad Doctoratum *in arte medendi Lovanii anno* 1599. ſed tunc (*g*) *nec veritatem nec ſcientiam in putatitia doctrina ſua reperiit, ratus imprimis crudele ex alienis miſeriis nummos accumulare .... Hereditatem ſuam viduæ ſorori inſcripſit, & dono inter vivos tranſtulit, eo quod opportune illa carere vix poterat. Ipſe juvenis* peregre profectus eſt, *cum intentione Medicinam deſerendi, atque in patriam redeundi numquam ........ Idiota ſe illi aſſociavit, qui Pyrotechniæ manualia ſaltem noverat. Mox ille ut penetrale quorundam corporum per ignem inſpexit, comprehendit multorum ſepa-*

(c) In tumulo Peſtis art. I. *Cujus generis ſit peſtis? pag. m.* 147. *col.* 1.

(d) Ibid. *pag* 146. *col.* 2.

(e) In articulo, qui inſcribitur, *Studia Auctoris, pag. m.* 11. *col.* 2.

(f) In articulo, qui inſcribitur, *Columna* 3. *pag. m.* 9. *col.* 1.

(g) Tumulus peſtis, articulo, *quo ſupra, pag. m.* 147. *col.* 1.

* Legi debet *Sturmius*, & intelligi de Joanne Sturmio Vid. Valer. Andream *in Bibliotheca Belgica*, in verbo *Thomas Fienus*.

*ſeparationes tum Libris nondum traditas, ac hodie aliquot incognitas. Dein in dies crevit ſciendi & operandi aviditas ..... Uxorem duxit piam atque nobilem, cum qua* (*a*) *anno 1609.* poſt decennalem peregrinationem *Vilvordiam* (non longe a Bruxellis) *ſe ſubduxit*, (*b*) *per ſeptennium Pyrotechniæ ſe immolavit, ac pauperum calamitatibus ſubvenit ... Ex effluente charitatis Dei bonitate auctæ ſunt uxoris hæreditates, & ampla ſuæ familiæ devenere patrimonia, .... Quin imo depreſſit* (Deus) *præpotentes, qui illum ad infamiam & occultam necem ſub pietatis involucro perſequebantur*, quibus verbis puto intelligi quæſtionem quam de ejus fide Inquiſitores habuerunt, a quibus ajut diem illi dictum fuiſſe, quaſi de religione male ſentiret. [*c*] *Interim* gloriatur *ſe quotannis aliquot myriades infirmorum ſanare ſuis remediis non deſtitiſſe*.

Sed Thaumaturgus ille ſanare non potuit 1. Duos ſuos filios, qui peſte periere, at vero ut ſeſe excuſet (*d*) ait *Moniales* apud quas ambo deceſſerunt, *ſua remedia tanquam aliena recuſaſſe*. 2. [*e*] *Primogenitam ſuam filiam; quæ quinquennis leproſa evaſit magis magiſque, ac tandem ulcera livida, corneæque ſquamæ albæ per totum corpus ſubnatæ, ſunt*, ſed quæ tandem ſeptennis per miraculum ſanata fuit ope *D. Virginis, cujus imago Bruxellis celebris eſt in Hoſpitali D. Jacobi*. 3. (*f*) Uxorem ſuam, quæ jam ab aliquot *menſibus dolore lacerti dextri premebatur, ſic ut nec manum attollere poſſet, & atroci œdemate* artuum inferiorum *languebat*, quæ tandem a Butlero ſanata eſt cum oleo olivarum, cui lapis ſuus intinctus fuerat. 4. Demum [*g*] *Ancillam ſuam, cui in tibia dextra ter eryſipelas male curatum paſſæ crus erat plumbeum atque tumidum a genu uſque in digitos pedum*, & quæ eodem oleo perfecte intra noctem unam convaluit.

Mortem (*h*) obiit Helmontius *die 30. Decembris anno 1644.* ætatis 67. ex aſthemate, unde *reſpiratio illi in tantum deficiebat, ut exſurgere cogeretur & per feneſtram proximam ſpiritum haurire, quo binis diverſis vicibus pleuri ſis ipſi accerſebatur*, a qua *dum ſe incolumen reſtitutum eſſe putabat* oborta denuo febre, ex interna, ut puto, ſuppuratione vitam morte commutavit, poſtquam per ſeptimanas ſeptem ægrotaviſſet.

Hæc pluſquam ſatis de ipſius vita; nunc pauca de ejuſdem natura, indole, ingenio proferenda. Ut libere dicam videtur Helmontius fuiſſe Religioſus, probus, minime malus; at vero ſimul credulus, ſuperſtitioſus, anilibus fabulis addictus, Chimicus Chimicorum ineptiis plenus, Paracelſi laudator, ſectator, imitator, ſed tamen judicio, ingenio, doctrina, Paracelſo potior, ſuorum arcanorum venditator & amplificator maximus, qui plerumque ceu lymphaticus quidpiam ſupra mortale ſonans

&

(*a*) In articulo, qui inſcribitur, *columna 3. pag. 9. col. 1.*
(*b*) Tumulus peſtis, *ubi ſupra, pag. m. 148.*
(*c*) *Ibid.*
(*d*) Tumulus peſtis, in articulo, qui inſcribitur *Proprietas peſtis, pag. m. 176. col. 2.*
(*e*) De Lithiaſi, *cap 9. §. 27. p. m. 53. col. 1.*
[*f*] In articulo, qui inſcribitur, *Butler, pag. m. 360. col. 1.*
(*g*) Ibid. *col. 2.*

---

(*h*) *In Præfatione Operibus Helmontii præfixa*, & ſcripta ab Auctoris filio, Franciſco Mercurio Vanhelmont, qui ſe dicit *Piloſophum per unum, in quo omnia. Eremitam peregrinantem.*

& divino velut inſtinctu proloquens ampullas projiceret & ſeſquipedalia verba, quibus nequaquam miror non paucos, animo leves futileſque, bonis litteris deſtitutos, qui amant magnificis pollicitationibus lactari, alioſque lactare, quibus nova & inaudita placent, quos arcana delectant myſteria, aliquandiu dementatos fuiſſe: At revera qui in arte Medica novus & inexpertus, nec ætiologiæ & therapeiæ morborum ſatis gnarus, cum natura vel conſuetudine aſper mordax, maledicus eſſet, Medicos ſui temporis obtrectare, Scholaſque Medicas inſectari nunquam deſtitit, ut veterem Medicinam reſcinderet & antiquaret, quam putabat (*a*) *meram eſse impoſturam a Græcis introductam*, novamque monſtroſis verbis magis quam dogmatis divitem conderet, in quo ducem Paracelſum ſequutus parem cum eo ſucceſsum habuit.

(*a*) In articulo, qui inſcribitur. *Columna* 3. *pag. m.* 8. *col.* 2.

Nihil ſcripſit Helmontius ex profeſso *de Lue venerea*, ſed (*b*) *in peſtis tumulo* quæſita potius quam data occaſione ſequentia docet.

I. *Luem illam eatenus incognitam primum viſam fuiſſe in obſidione Neapolis anno* 1494. (quæ tamen revera non fuit obſeſsa)

II. *Placuiſſe quibuſdam Orientalem plagam accuſare*, quos ſane ipſe non novi) quaſi inde morbi origo accerſenda foret, ſed falſitatis inde argui, quod *nemo unquam Luſitanum accuſavit, ac per conſequens Indiæ Orientales immunes eſſe* debeant, quas *ſolus Luſitanus cum excluſione Hiſpanorum luſtravit ac ſibi ſubegit*.

(*b*) In articulo, qui inſcribitur, *Peregrina Lues nova*, *p. m.* 154. *col.* 2.

III. Neque *a Sinenſibus ad nos delatam videri*, quamvis *ab olim lues Sinenſibus ſit aſſueta*, cum *inde nemo ad bellum Neapolim advenerit*, & *introitus in Chinam omnibus externis ſub pœna capitis vetitus fuerit*. Adde Guaiacum, *cujus uſus apud Europæos* 80. *annis ſenior eſt quam radicis Chinæ*, errat, nam Guaiacum anno 1517. Radix Chinæ anno 1535. innotuit] *ab Occiduis terris veniſſe*.

IV. Neque meliori jure *tribui Indiis Occiduis*, quaſi *ibidem foret vernacula atque ſolita*, ſiquidem *occaſus Indias immunes fuiſſe teſtatur ipſe* * *Ferdinandus Corteſius earumdem expugnator, quodque poſt adventum ſuum nondum ibidem enotuiſſet, ſed eo advectam luem cum Æthiope, mancipio Pampbili de-Narvaez, qui forte recens ab obſeſſu Neapolis eo appulerat, ſecumque attulerat.*

At vero Helmontius in errore verſatur maximo, neque uno dumtaxat nomine: Nam 1. Demus luem veneream, ut ille putat, ante Æthiopis illius

* Scriptas tantum novi a Ferdinando Corteſio Epiſtolas IV. quibus narrabat ordine quæcumque a ſe in Hiſpania nova gerebantur. Interiit prima: Exſtant tres aliæ in Collectione Ramuſii Italice redditæ. Narrat Ille in prima earum quæ ſuperſunt, quæ ordine ſecunda erat, exitus civilis belli quo a Pamphilo de Narvaez laceſſitus fuit, ſed nec de Æthiope illo, qui Pamphili mancipium fuit, nec de contagione quam hic in Zempoalanos induxiſſe dicitur, nec de nova ulla lue quæ ab Hiſpanis in Indigenas novæ Hiſpaniæ manaverit verbum ullum ibidem facit. Reliquæ vero ejuſdem Epiſtolæ ad alia pertinent negotia.

illius adventum, qui mancipium erat Pamphili de Narvaez juſſu & auſpiciis Jacobi de Velaſquez arma in Corteſium moventis anno 1519. viſam nondum fuiſse in Mexicano regno ſive Hiſpania nova, ( de ea enim Americæ regione hic quæſtio eſt. ) Quid inde porro? An ideo falſum futurum eſt luem veneream in Inſula Haiti ſive Hiſpaniola, quæ nunc Sancti Dominici dicitur, antiquitus endemiam, & ibidem ab Hiſpanis uſu rei venereæ cum indigenis mulieribus conceptam fuiſse anno 1492. primo Chriſtophori Columbi appulſu, a quibus in Hiſpaniam traducta anno 1493. ubi certa ſui dedit indicia, & cum Neapolitanis Galliſque communicata fuerit anno 1494? Neutiquam. Etenim horumce omnium certos, idoneos, oculatos teſtes, omnique exceptione majores ſupra adduximus, *Lib. 1. Capp. 9. & 10.* Sed ſi ea vera ſint, ut veriſſima eſse palam eſt, inde conſtare debet de prima luis veneræ origine ab *Indiis Occiduis* repetenda, non quidem ab Hiſpania nova, a qua neminem ſcio qui illam arceſsat, ſed ab Inſula Haiti ſive Hiſpaniola, cui omnes uno ore eamdem acceptam referunt. Proinde conceſsa etiam Helmontii ſumptione, nempe luem veneream anno tantum 1519. primum in Hiſpania nova viſam fuiſse, & illuc ab Æthiope quodam, Pamphili de Narvaez mancipio, alibi ubivis videbitur infecto delatam, ruit tamen ejuſdem aſsumptio, ſcilicet luem illam ab Inſula Haiti ſive Hiſpaniola longe ante ac anno 1493. in Europam non admiſsam fuiſse.

2. Verum enim vero concidit certius eadem conſecutio, ſi ſumptio ipſa, qua nititur, ſalſa ſit, ut falſam eſse manifeſte liquet. Conſtat enim Æthiopem illum, Pamphili de Narvaez mancipium, non venerea lue, ſed variolis laboraviſse, atque adeo non veneream luem ſed variolas in Zempalanos, ubi Narvaez caſtra metabatur, & hinc in cæteros Hiſpaniæ novæ incolas transfudiſse. Quod poteſt facile argui ex morbi ipſius deſcriptione apud Hiſtoricos [a] coætaneos obvia, ut nempe qui celeri propagatione ſerperet atque adeo in diſtans; qui periculoſus, gravis, acutus, mortifer eſset; quo plurimi conſumpti ſint brevi temporis ſpatio; qui febrilem æſtum accenderet, cujus impatientia ſeſe in fluvios Indi demittebant temperandi nimii fervoris cauſa; a quo perfuncti fœdis cicatricibus deturparentur, propterea quod incauti prurientes puſtulas deraſiſſent unguibus; quæ ſingula in variolas quidem optime, in luem veneream vero minime, conveniunt. (a) Vid. *infra*.

Sed porro quid opus eſt conjicere in re manifeſta & apertiſſima, cum Hiſtorici Hiſpani, * qui coætanei erant, diſsertimis verbis teſtentur Æthio-

Pp

* Hiſtoria verdadera de la conquiſta de la Nueva Eſpanna, eſcritta *por el Capitan Bernal Diaz del Caſtillo, uno de ſus conquiſtadores, Cap. 221.*

La Cronica general de las Indias, Secunda Parte que trata de la conquiſta de Mexico, *por Franciſco Lopez de Gomara, Cap. 102.* Hiſto-

Digitized by Google

Æthiopem illum variolis, quas Hiſpanice *las Viruelas* vocant, affectum fuiſse, quæ a lue venerea *las Bubas* Hiſpanice dicta longiſſime abſunt re & nomine; atque adeo certo certius ſit ab Æthiope illo non *luem veneream* in Hiſpaniam novam, ut temere credidit Helmontius primus omnium & fere unus, ſed *Variolas* traductas fuiſse, quas ab Europa in Americam manaviſse, & cum lue venerea quæ inde accepta fuit, commutatas eſse vulgaris eſt opinio, & certe nec Auctore nec auctoritate deſtituta.

Mirari tantum ſubit, quæ fuerit Helmontio errandi cauſa! Neque enim facile induci poſsum ut arbitrer ab illo!, qui minime malus fuiſse videtur propoſitam Hiſtoriam dolo malo depravatam fuiſse. Conjecerim potius neque forte temere in manus illius caſu veniſse Hiſtoricum quemdam, ex Hiſpanis quidem, ſed Gallice verſum, ubi legerit Æthiopem illum, de quo tam ſæpe, laboraviſse *de la Verole*, unde factum ſit ut vocis ambiguitate deluſus reputaverit de lue venerea ſeu craſsa variola, Gallice *groſſe Verole*, debere intelligi, quæ revera & germano vocis Hiſpanicæ ſenſu de variolis ſeu variola parva Gallice *petite Verole*, intelligenda erant.

V. Addit Helmontius *alios contendere hanc luxuriæ luem incœpiſſe, eo quod annona caritas mactatorum carnes cadaverum & ſuffurari & clanculum cocta divendi ſuaſiſſet, ſed cum Anthropophagis Indis hæc lues ante adventum Pamphili fuiſſet ignota, non recipitur horum allegatum.*

VI. *Aſtrologos ..... aſſerere peregrinum ſtellarum ſitum, dumtaxat deſuper Neapolim influxiſſe, quem multa anxietate quærentes nondum invenerunt; Quaſi idem aſtrorum ſitus numquam fuiſſet antea.*

VII. *Tandem Paracelſum .......... copulam leproſæ meretricis cum ſcabioſo milite Gallo incuſare ac deteſtari* ( Sic nempe Paracelſus depravat Hiſtoriam, quæ a Joanne Manardo narratur [ *a* ] *Epiſt.* 2. *Lib.* 7. *Epiſtol. Medicinalium*. ) *Quaſi vero antea nulla leproſa Gallo ſordida commiſta fuiſſet.*

(*a*) Vid. ſupra pag. 43.

Hic ſic exploſis rejectiſque addit Helmontius *ſe ſcire* quomodo Lues venerea *ſui initio fermentum atque radicem repererit*. „ Enim vero Laicus „ quidam, *pergit ille*: & vir ſanctus, ad quæſtiones arduas aliquot ſolitus „ viſiones ſomniales, ac non raro quoque per mentis abſtractionem notiones intellectuales ſuſcipere, nimia forte curioſitate has indagavit „ quæſtiones. 1. Cur iſta Lues præterito ſeculo & non antea erupiſset, „ cum anteactis Paganorum diebus ſcelerata quælibet ſcurrilitas numquam defuerit? 2. Unde, ſi non ab Indis, in Europam venerit? 3. „ Quæ cauſa ſit continuitatis & mitigationis ac mutationis, ſi divinitus im-

Hiſtoria general de los Hechos de los Caſtillanos en las Iſlas y la Tierra firme del mar Oceano, eſcritta *por Antonio de Herrera. Decad. II. Lib. X. cap.* 4.

immiſſa? Nam miracula raro per contagium tranſeunt, ac niſi tradito „ mandato ſuam in natura cauſam nanciſcuntur. Sed neque Deus inſontes punire ſolet, prout innocentes ſæpe lues veneris inficit. Dixit itaque Laicus ſibi in viſione intellectuali viſum jumentum, quod pene diffflueret ulcere fœtido, qui morbus equinæ ſpeciei proprius, ( Noſtrates *den VVorm*; Galli vero *le Farcin* vocant ) unde ſenſim equi purulenta carie pereunt. Hoc autem jumentum vidit velut canibus in eſcam deputatum, totum tergus vitiatum habens, etiam circa vas naturæ; nec præter iſtam viſionem aliud reſponſum habuit. Quapropter ſe ſuſpicari dixit, quod in obſidione Neapolitana, ( qua primum dira hæc lues emerſit ) nefando aliquis peccato congreſſum cum ejuſmodi jumento habuiſset. „

Inde *conjicit* Helmontius luis venereæ *fermentum* eo modo ( *permittente Deo vindice* ) *in humanam familiam transplantatum*, .... *mixtumque contagium equinum infandæ libidinis actu* ( *perinde atque hodie a meretrice ſordida uſque in teſtes maris attrahitur ipſa lues* ) *tum gonorrhœam*, *carcinoma*, ( ulcuſcula cancroſa ) *atque bubones venereos &c. propagans*.

Abſit ut abutar otio in confutandis nugis iſtiuſmodi. Per me licet cuicumque arriſerit, cum Helmontio ineptire circa primam luis originem, neque enim velim cuiquam *voluptatem extorquere*, *& demere per vim mentis gratiſſimum errorem*.

Refert ( *a* ) idem alibi mulierem quamdam, quæ a marito lue venerea infecta fuerat, & cujus totus corporis habitus ulcere exedebatur, *exhibito Corollato Paracelſi per albumen ovi paratum intra 26. dies convaluiſſe*. Quod ſane ipſe facile credo, ut qui ſciam Corollatum Paracelſi præparatum e Mercurio remedium eſse, cum præcipitato rubro, ſi non idem, plane congener, quod mitius fit inde pluries diſtillando aquam albuminum ovorum.

(*a*) In articulo, qui inſcribitur. *Cauſæ & initia naturalium pag.m.24 col. 2.*

THEODORUS TURQUETUS DE MAYERNE, Genevenſis, patrem ( *b* ) habuit Ludovicum, ſcriptis editis notum; natus anno 1573. inter Philiatros Monſpelienſes nomen dedit anno 1592. & Doctoris gradum in illa Academia aſsecutus eſt anno 1597. Hinc Lutetiam venit, ac Henricum Ducem Rohanienſem, qui a Rege Henrico IV. ad Principes, Ordineſque Germaniæ legabatur, ſequutus eſt anno 1600. tanquam Medicus. Redux inter Medicos Regis ordinarios locum habuit patrocinio N..... Ribbits de la Riviere tunc Archiatri, quo munere functus eſt ab anno 1602. ad annum uſque 1611. Multas cum Facultate Medica Pariſienſi rixas habuit, præſertim de Chimicis remediis, quorum ſtrenuus fautor erat. Anno 1611. Litteris Jacobi I. in Angliam vocatus eſt, ut tum ſuus, tum uxoris ſuæ Annæ Archiatrus eſset, quo eodem munere apud Carolum I. Jacobi filium functus eſt. Mortem oppetiit anno

1650. 1651.

(*b*) Bayle *Dictionn. Critique*.

anno 1655. ætatis 82. Fuſius de illo in *Hiſtoria Facultatis Medicæ Monſpelienſis*.

Prodiere Londini longo poſt mortem Auctoris intervallo *Syntagmata duo Praxis Mayernianæ ex adverſariis, conſiliis, ac Epiſtolis Theodori de Mayerne ſumma cura ac diligentia concinnata*: Alterum anno 1690. *De Morbis internis, præcipue gravioribus & chronicis*: Alterum anno 1695: *quatuor Tractatus continens*, 1. *De febribus*, 2. *De Morbis externis*, 3. *De arthritide*, 4. *De Lue venerea*. Utrumque acceptum referendum eſt diligentiæ Theodori Devaux, qui Theodori Turqueti amanuenſis apographa a ſe deſcripta ſubminiſtravit, maxime vero ſtudio atque operæ Gualteri Charletoni, qui ſingula digeſſit & edenda curavit.

Tractatus ultimus poſterioris Syntagmatis, in quo agitur de Lue venerea Capita 6. complectitur, cum proœmio, in quo præmittuntur Prolegomena quædam, *De Mercurio ejuſque præparatis & de ſalivatione*.

Nempe 1. Mercurium exhiberi poſse *vel crudum*, *vel præparatum, hoc eſt reductum in pulverem aut per ſublimationem aut per præcipitationem*.

2. Auctori *notas & milleſima experientia feliciſſime comprobatas Mercurii præparationes eſse Aquilam rubram*, *Pulverem Calomelanicum*, *Mercurium Lunarem*, *Præcipitatum album*, & quod Auctor *inventum ſuum eſse* gloriatur, *Clyſsum metallorum*, *quorum ſingulorum proceſsus* explicat.

5. *Cathartica* cum exhibitis *Mercurialibus addenda eſse*, *eaque valida ...... quæ quidquid illa moverint*, *cum ipſis ..... quam citiſſime educant & averruncent*; *neque enim tutam eſſe Mercurii quantumvis correcti diuturnam in corpore moram*.

4. Demum *ſequentes modos ſalivationis provocandæ bonos eſſe*, modo *lente feſtinetur*. 1. *Per pilulas vel bolos Mercuriales*. 2. *Per frictionem cum unguento Mercuriali*. 3. *Per emplaſtra Mercurialia*. 4. *Per ſuffumigia ex Mercurio*. 5. *Per ſoleas ex Mercurio crudo paſta aliqua excepto* plantis pedum ſuppoſitas. 6. *Per oleum Mercuriale carpis affrictum*. 7. *Per pedilavium in ſolutione Mercuriali*.

His in hunc modum præmiſſis, exponuntur *Cap.* 1. *Luis venereæ recens conceptæ ſymptomata*, quæ *tria præcipue* recenſentur, *gonorrhœa ſeu potius* Πτῤῥοια, *virulenta caries pudendi*, *& Bubo inguina occupans*.

*Cap.* 2. *generalis* explicatur *curatio Luis venereæ*, ſed illa tantum quæ ſudatione obtinetur, ad quam promovendam proponitur multa quidem ſed incondita farrago remediorum, quæ jam dudum apud Medicos nullo in numero habentur.

*Capite* 3. Jubet Auctor ad gonorrhœam adhiberi diluentia & temperantia,

rantia, quandiu urit ardor urinæ, deinde præparata mercurialia, ac demum injectiones adſtringentes, aut boli vel pilulæ paris ſimiliſque energiæ. Inter cætera multum laudat bolum ſequentem, quo ſolo *curari* ait *gonorrhæam intra paucos dies*, ſed qui merito ſuſpectæ virtutis eſſe videtur.

℞. *Camphor.* ℈ ß.
*Sal. Saturnin.* ℈ j.
*Sal Tartar. gr.* xij.
*Caſſ. Fiſtular.* ʒ ß.
*Terebinth. Venet.* ʒ j.
*M. F. Bolus.*

Quod ſi gonorrhœa contumacior in habituale ſtillicidium abeat, tum *aquam menthæ Quercetani*, tum maxime ſequentem pulverem approbat. *Caro bubula per fumum indurata, ab externa nigredine mundata diſcerpatur in filamenta, quæ multiplici ablutione aquæ calentis liberentur a ſalſedine: Poſtea mantili optime deterſa poſt exemptum e furno panem iterata immiſſione exſiccentur, dum poſſint reduci in pulverem, de quo cape partes* ij. *baccarum maturarum hederæ arboreæ partem* j. *miſceantur exacte. Hujus pulveris* ʒ j. *pluribus matutinis conſequentibus exhibeatur ſuperhauſto cyatho hydromelitis ſimplicis, vel decocti radicis Eryngii. Sufficit autem ad corpora pituitoſa carnem ſiccare ſine ablutione ulla.*

*Capite* 4. laudat Auctor ad *ulcera ſive cariem & excoriationem pudendi ſuffitum e cinnabari, & unguentum Diapompholygos cum Mercurio crudo mixtum:* Ad Bubones vero *emplaſtrum ex Radicibus Bryoniæ, Althæa, Liliarum alborum, cum farina triticea, terebinthina & axungia ſuilla.*

*Cap.* 5. Ad *Hyperſarcoſes ſive carunculas in urethra* multis therapejam illam proponit, quæ obtinetur uſu cathæreticorum fiſtula in urethram immiſſorum, ſed quæ jam pridem obſolevit, ceu periculoſa & inefficax.

Denique *Capite* 9. recenſet *ſymptomata graviora luis inveteratæ, ut ozænas, faucium aut palati ulcera, oſſium palati cariem, nodos, tinnitus aurium, ſurditatem &c.* & ad ſingulorum curationem remedia proponit, multa quidem, ſed quæ præcedentibus probatiora non ſunt. Sic inter alia laudat ad *nodos venereos cataplaſma ex æqualibus partibus radicis Sigilli Mariæ & axungiæ porcinæ cum addito croco, quo vernaculo & euporiſto cataplaſmate nihil efficacius inveniri poſſe* putat *in venereis & aliis frigidis tumoribus*. Sic proponit ad *tinnitum aurium fumum caryophillorum per infundibulum in aures excipiendum, unde fiet*, ait ille, *ut multa aqua per nares manet.*

Cæterum, ut libere dicam, videtur Auctor ille, qui fama tamen valuit ætate ſua, polypharmaciæ æquo amantior fuiſſe, quod in Medico

peccatum numquam leve eſt, & anilibus fabellis nimium confidens, atque remediorum undique conquiſitorum approbator nimis credulus, quæ graviora peccata eſſe puto. Sed venia danda eſt Operibus poſthumis, quæ dubio procul emaculatiora prôditura fuiſſent, ſi ab ipſo Auctore eſſent edita.

1661. ANTONIUS EVERHARDUS, Medioburgenſis.

*Collatio antiqui Morbi recrudeſcentis cum Gallico vel Indico.* Medioburgi 1661. *in* 12.

JOANNES VVINELL, Anglus.

1670. *Lues venerea, vvherein the Names, Nature, Subject, Cauſes, Signes, and Cure handled, By John VVinell M. D. London.* 1670. *in* 8.

Libellus ille Anglice ſcriptus continet tantum *Capita undecim*, quibus breviter differitur de origine, nomine, definitione, ſubjecto, cauſis, ſignis diagnoſticis & prognoſticis, ac curatione luis venereæ, tum communi, tum particulari; atque variæ pro Auctoris modulo reſolvuntur quæſtiones, quæ circa propagationis rationem ac diverſos morbi illius effectus moveri ſolent. Quæcumque ibi legiſſe memini, jam prius dicta fuerant; quamobrem Tractatus ille aliorum Tractatuum, qui de re eadem ſcripti fuerant, mera eſt Epitome, nec ſatis ordinate digeſta. Hæc tamen animadverſione digna viſa ſunt.

I. Credi ab Auctore luem veneream olim, cum primum apparuit in Europa, multo ſæviorem fuiſſe; nunc vero [ſuo ſcilicet tempore, circa annum 1670.) mitiorem eſse & minus lethiferam, in cujus mutationis cauſas inquirit *Cap.* 7. *Quæſtione* 9.

II. Videri eidem luem veneream in Orbe noſtro quondam ceſsaturam eſse, ut in Italia Mentagra & Gemurſa, & in Anglia Peſtis ſudatoria pridem ceſsavere, cujus futuri phænomeni cauſas rimatur *Capit.* 10. *Quæſtione* 3.

III. Circa ſpecialem morbi curationem nihil prorſus afferri *Capite* 11. niſi methodus curatorias diſtinguendas eſse in *reprobatas*, quibus abſtinendum; *probataſque* quibus utendum eſt: Inter reprobatas quidem recenſet Uſum 1. *Remediorum vulgarium*. 2. *Fonticulorum*. 3. *Unguentorum mercurialium*. 4. *Suffumigiorum*, quorum duo poſtrema plurimum improbat. Eas vero tanquam probatiſſimas commendat, quæ curationem moliuntur ope 1. *Theriacæ & Alexipharmacorum Indicarum*. 2. *Magnetis cujuſdam anti-venerei*. 3. Remedii cujuſdam quod *ſympatheticum* vocat. Hæc ultima duo remediorum genera multis extollit laudibus, ſed eadem tanquam arcana reticet, unde manifeſtum eſt hunc Tractatulum eo tantum fine ab Auctore conſarcinatum fuiſse, ut remediis ſuis famam verbis faceret, quam non poterat effectis.

FRAN-

Digitized by Google

FRAACISCUS DE LE BOE SYLVIUS, Hanovienſis, natus [a] anno 1614. Doctoratus gradum Baſileæ adeptus eſt anno 1637. Hanoviæ & Amſtelodami Medicinam feliciter fecit. Lugdunum Batavorum vocatus eſt anno 1658. ad profeſsorium munus in locum defuncti Alberti Kyperi, ibique deceſſit anno 1672. ætatis anno 59.

*Tractatus de Lue venerea* inter cætera ejuſdem Opera eodem volumine comprehenſus eſt in *Appendice Praxeos Medicæ*, quæ poſt Auctoris mortem cura Juſti Schraderi primum prodiit.

Sylvius pro more ſuo quæcumque ad luem veneream tum univerſalem, tum particularem ſpectant, in illo Tractatu breviter explicat 397. articulis, quibus aut in Theoria, aut in Praxi continetur nihil, quod novum ſit aut a vulgari opinione abludat.

Docet Auctor *Articulo 36. Venenum venereum in acido, ſed ſuo modo peccante conſiſtere.*

Articulo 144. *Luem veneream produci ab humoribus acidis & acrimonia ſua tum ſanguinem ipſum, cæteroſque ex ipſo humores ortos, tum pilos, tum glandulas, parteſque glanduloſas omnes, tum cutim, tum oſſa ipſa corrumpentibus ac rodentibus.*

Articulo 147. *Primaria luis hujus remedia eſse aut mercurialia, aut ex lignis radicibuſque gummoſis atque ſudores moventibus petita.*

Articulo 148. *Optimum certe atque tutiſſimum luis venereæ remedium eſſe Mercurium crudum cum porcina axungia vel aliis unguentis oleiſque mixtum & forinſecus illitum, ..... Sed prudentia opus eſſe ſi & dorſi ſpina eo ſit illinenda, quod ipſe ſaltem fieri nollet, niſi quando fruſtra illitæ fuerunt articulationes aliæ :* Sed quod tamen nunc quotidie ab omnibus fieri conſtat ſine damno ullo.

Articulo 150. *In eumdem finem exhiberi ſæpenumero varia medicamenta ex Mercurio, tum ſublimato, tum præcipitato parata; ....* Præſertim *Præcipitatum corallinum*, de quo *Artic.* 283.

Articulo 192. *Ad venereæ luis curationem in frequentiori uſu eſſe decocta ex binis radicibus, totidemque lignis parari ſolita; radicibus puta Chinæ atque ſalſæ-parillæ; lignis vero Guaiaci & Saſſafras.*

Articulo 213. *Satius certe fore ſudoriferis, diureticis, ac per alvum purgantibus abſolvi curam luis venereæ, ſi ſemper iſtis abſolvi poſſet, licet plus temporis deſideret, quoniam tutius procedit, quam ejuſdem per ptyaliſmum & vomitum inſtituta cura, in qua major vis corpori infertur : Adde quod ſi minus prudens fuerit Medicus aut æger, facile in vitæ periculum incidat æger.*

Articulo 216. *Quoniam vero ſemper obtineri non poteſt luis venereæ curatio per ſola ſudorifica, diuretica, & purgantia deorſum, idcirco recurrendum eſſe nonnumquam, imo ſæpius ad ſalivationem, tum ſolam, tum aliis junctam.*

1672.

(a) *Ex Oratione Funebri habita a Luca Schact. D. M. & ad calcem Operum Sylvii adjecta.*

Demum Articulo 304. *Curationem luis venereæ per ſalivationem inſtitutam cæteris præferendam eſſe, utpote talem, quę non facile ullum recidivæ metum poſt ſe relinquat, niſi in lue inveterata & cum oſſium carie conjuncta.*

1673. EDUARDUS MAYNUVVARINGE, Anglus.

*The hiſtory aud myſtery of the Venereal Lues, By E. Maynvvaringe, Doctor in Phyſick. London.* in 8. 1673.

Diſserit hic Auctor *Capitibus ſexdecim* de nomine, origine, propagatione, natura, ſymptomatis, ſede, contagione & therapeia luis venereæ, circa quæ antiquiorum Auctorum non opiniones modo, ſed plerumque verba ipſamet ſigillatim refert.

Potiſſimum vero ſingularem illius diligentiam mirari ſubit in recenſendis methodis curatoriis, quæ apud diverſas Europæ Nationes uſu receptæ erant ſuo tempore.

1. Apud Italos *Cap.* 12. quam exſcribit a Sebaſtiano Aquilano, Gaſpare Torella, & Antonio Muſa Braſsavolo.

2. Apud Germanos *Cap.* 13. quam mutuatur ab Ulrico de Hutten & Joanne Benedicto.

3. Apud Hiſpanos *Cap.* 14. in quo duces ſequitur Joannem Almenar, Aloyſium Loberam & potiſſimum Ludovicum Mercatum.

4. Apud Gallos *Cap.* 15. quam excerpit a Guillelmo Rondeletio Monſpelienſi Occitano, & Joſepho Quercetano Armeniaco, hoc eſt *d'Armagnac* in Aquitania tertia, quem Auctor iſte Geographiæ parum gnarus credit Armenum origine, ſed quem tamen dicit in Galliis vitam duxiſse & inter Regios Medicos locum habuiſse.

Demum 5. Apud Batavos *Cap.* 16. qualis proſtat apud Petrum Foreſtum.

Cæterum Auctor curatoriis illis methodis nec hilum quidem de ſuo addit, ſed in Operis calce Lectores tantum monet in genere, ne remediis remediorumve formulis, quæ ex variis illis Scriptoribus verbis iiſdem exſcripta ſunt, imprudentius confidant, cum inter illa medicamina non pauca ſint inania, fallacia & inefficacia, imo vero nonnulla periculi plena: qua de re vere quidem & recte monet; ſed eum tamen ab omni culpa ideo vacare non puto. Præſtitiſset enim remedia hæc dubia, incerta, periculoſa corrigere, ſupprimere, vel obelo ſaltem notare, præſertim in Libro lingua vernacula ſcripto, quam in negotio tanti momenti Lectoribus plerumque imperitis judicium de illis permittere.

NICOLAUS DE BLEGNY, Pariſienſis, vir ſine litteris, initio Her-
1670. niarius Chirurgus & ſubligaculorum artifex; Deinde anno 1678. Reginæ Chirurgus ordinarius; anno 1683. Chirurgus ordinarius Sereniſſimi Principis Philippi, Ducis Aurelianenſis; anno 1687. Regis ac Sereniſſimi Aurelia-

relianenſis Ducis Medicus ordinarius, & Director Academiæ cujuſdam, quæ Lutetiæ Pariſiorum circa eadem tempora nomen ſibi arrogabat *Academie recens exploratorum in re Medica;* Demum anno 1693. Regis ac Ducis Aurelianenſis Fratris Regis Medicus, Eques, Commendator ac Adminiſtrator Generalis Ordinis Hoſpitalis Sancti Spiritus Monſpelienſis, ut ſeipſum dicit in fronte *Tentaminis cujuſdam Hiſtoriæ Generalis Ordinum Militarium Religioſorum*, quod Lutetiæ edidit Gallice anno 1693. ſed cum ſuis titulis ſive legitimis ſive fictis magnus ſemper ardelio & veterator egregie impudens.

In carcerem conjectus fuit anno 1693. die 4. Junii reus non uno nomine. Arguebatur enim de Religione male ſentire ac opiniones erroneas in vulgus ſpargere: Noſocomium ſuo jure nec impetrata prius a Rege licentia inſtituiſſe, quod privato non licet: Equitis nomen ſibi arrogare ſine titulo & ſine genere: Maxime vero velle ſe antiquum [ *a* ] Sancti Spiritus Monſpelienſis Ordinem inſtaurare & regere ſuo arbitratu contra quam Regia auctoritate ſancitum fuerat. Dicitur aliquanto poſt e carcere traductus eſſe Pictavium, unde clam aufugit Avenionem, ubi Medicinam fecit non ſine nomine, & ubi vitam varie jactatam cum morte commutavit, ſed quo anno nondum teneo.

(*a*) Vid. de illo ordine *l' Hiſtoire des Ordres Monaſtiques Religieux & Militaires, par le P. Helyot. Tome II. Chapp.* 30. & 31.

Ediderat Gallice Lutetiæ Pariſiorum anno 1673. Tractatum de Morbis venereis, cui titulus eſt.

*L'Art de guérir les Maladies Vénériennes, expliqué par les principes de la Nature, & de la Méchanique*, cujus proſtant aliæ editiones.

Ibi reperire eſt congeſta cumulataque, quæcunque Blegnyus ex variis Auctoribus, qui Gallice ſcripſerant, corradere potuit, aut ex Diſceptationibus Medico-Phyſicis compilare, quæ in ædibus Abbatis Bourdelot ſtato ſeptimanæ cujuſvis die tunc haberi ſolebant; ſed quæ pro Auctoris modulo tractantur & explicantur.

Quatuor ſunt Tractatus hujuſce partes, in quarum *Prima* agitur *Capipitibus undecim* de natura, origine, cauſa, differentiis, diagnoſi, prognoſi & therapeja Luis venereæ in genere: *In Altera*, *Capitibus tredecim* de Therapeja ſingulorum affectuum venereorum, ut cariei pudendi, phimoſeos, paraphimoſeos, veſiculæ cryſtallinæ, tumoris teſtium, bubonis, gonorrhœæ, carunculæ in urethra: *In Tertia*, *Capitibus totidem* de methodo medendi lui venereæ ſine Mercurio, uſu ſolo diaphoreticorum & diureticorum, qualia Guajaco, ſaſſafras, radicibuſque Chinæ & ſalſæparillæ ſuppeditantur: Denique *in Quarta*, *Capitibus ſeptem* de natura hydrargyri, methodoque debellandæ luis venereæ adhibitis illitionibus mercurialibus.

I. Cen-

(a) Part. I. Chap. 2. I. Cenſet (a) Auctor ille, ſi tamen ejus opinio aliquo loco numerari debeat, luem veneream antiquitus notam fuiſse, quod probare conatur, tum adductis ſeu potius laudatis locis aliquot ex Hippocrate, Tacito, Suetonio, imo & ex Deuteronomio, quæ ab illo ne quidem intellecta ſunt, & quæ alibi jam explicavimus: Tum maxime Hiſtoria, ſeu potius fabella, quam narrat de juvencula quadam, quæ ſana, ſed a ſex viris qui & ipſi ſani erant, ſæpius intra pauciſſimos dies compreſſa luem ſponte contraxit, ex putredine, ut credit ille, ſeminum, quæ aliena & intra uterum copioſius admiſsa fuerant. Quaſi vero ſcortillo, aut ſex Ganeonibus, quorum mentiri proprium eſt, fides adhibenda foret, ſe prius ab omni venerea labe immunes fuiſse aſseverantibus.

(b) Part. III. & IV. II. Uſum (b) decocti ſudorifici ex lignis Guaiaci & Saſsafras, radicibuſque Chinæ & Salſæ-parillæ, uſui mercurialium inunctionum, ſi non præfert, ſaltem æquiparat, in quo ab opinione temere diſsentire videtur, quæ jam ſua ætate vulgaris & pervagata erat, & quæ Mercurio primas deferebat in curanda lue venerea confirmata.

1673. JAONNES CASPARUS SPARR, Philiatros.

*Diſſertationes duæ Medicæ de Lue venerea*, quibus additur Diſputatio inauguralis Joannis Conradi Matthis, *De Mania*, Alteraque Marci Laurentii Donneri, *De Apoplexia*. Argentorati 1673. *in* 4.

Opinor Diſsertationes illas Theſes eſse, quales in Academiis propugnandæ proponi ſolent.

1676. RICHARDUS VVISEMAN, Anglus, Chirurgus Regius, ſcripſit Anglice Tractatus octo Chirurgicos, nempe de tumoribus, de ulceribus, de affectibus ani, de ſtrumis, de vulneribus, de vulneribus ab ictu ſclopetorum, de fracturis ac luxationibus, ac demum de Lue venerea, quos edendos curavit *in fol.* Londini, anno 1676. cum inſcriptione ſequente.

*Several Chirurgical Treatiſes*, *By Richard VViſeman*, *Serjeant Chirurgeon*. London. 1676. *in fol.*

Horum Tractatuum poſtremus, ubi agitur *de Lue venerea*, Capita 6. complectitur. I. De natura & contagione Luis venereæ. II. De remediis, quæ vulgo adhibentur ad ejus curationem. III. De remediis, quæ adverſus hunc morbum ſpecifice valere creduntur. IV. De cura ſymptomatum Luis venereæ. V. De gonorrhœa. VI. Denique de infortuniis quæ gonorrhœæ ſolent ſuccedere.

Nihil quidem occurrit in ea Diſsertatione, quod in præcedentium ſcriptorum Libris obvium non ſit: At vero haud negandum eſt ſingula ordinate diſtribui, & paucis ſed enucleate exponi.

I. Silet

I. Silet (a) Auctor de morbi origine; ſed varias recenſet contagionis vias, quibus contrahi ſolet, inter quas vix ac ne vix quidem admittit uſum earumdem veſtium aut eorumdem lecti linteorum. (a)Cap.1.

II. Ad curationem præmiſſa purgatione, (b) jubet adhiberi ſalivationem, quæ interno Mercurialium uſu, ſi morbus lævis ſit & recens; quæ externo unguenti mercurialis illitu procuretur, ſi morbus gravis fuerit aut inveteratus. Poſt ſalivationem cenſet utiles eſſe ſudationes ad exhauriendas morbi reliquias. (b)Capp 2.&.3

III. Annumerat (c) inter remedia ad curandam luem veneream uſu recepta Mercurium ſublimatum corroſivum, diſſolutum in aqua fontana & ore exhibitum, cujus doſi congrua ait cieri tum vomitionem, tum ſalivationem; additque id remedii genus a Practicis quibuſdam multum commendari, ac deinde concludit frigidiſſime ſe tamen illo nunquam uſu eſſe; in quo certe officio defuit ſuo, quod pernicioſum hunc uſum nulla graviore nota inuſſerit, quem tamen debuiſſet apertiſſime improbare ceu lethiferum. (c)Cap.2.

IV. In explicanda Therapeia variorum ſymptomatum, quæ a Lue venerea inducuntur, (d) affert Hiſtorias 69. ægrotantium a ſe curatorum, qui diverſis morbis venereis afficiebantur. (d)Cap.4.

V. Nec diſpari (e) methodo, propoſita breviter gonorrhϾ ætiologia, ut ſua ferebant tempora, ad explicandam ejuſdem Terapeiam profert Hiſtorias 12. diverſarum gonorrhœarum, quas a ſe curatas dicit. (e)Cap.5.

VI. Demum (f) inter infortunia, quæ ſolent gonorrhœæ ſuccedere, quæſtio eſt de urethræ carunculis, ac data occaſione referuntur Hiſtoriæ 16. infirmorum, qui ea morbi ſpecie ægrotabant. (f)Cap.6.

1676. BERNARDINUS CHRISTINUS A JUVELLINA, Cyrnæus, hoc eſt ut opinor, Corſicenſis.

*Inſtitutiones Medicæ & regulæ, conſultationes & obſervationes; quibus acceſſerunt Centuriæ quinque curationum morborum. Tractatus de Lue ſeu morbo venereo, de febre peſtilentiali, cum brevi Romæ contagii narratione; & Aſtrologicus ad Medicinam pertinens.* Venetiis 1676. in 4.

Liber hic in manus meas nondum pervenit. Auctor, cujus nomen præfert, Religioſus erat Obſervantiæ Fratrum Minorum ſancti Franciſci, ſed qui antequam Religioſam vitam iniret, Lazari Riverii in Academia Monſpeſſulana Profeſſoris diſcipulus & Medicinæ Doctor fuerat. Hic ille eſt qui primus edidit Arcana Lazari Riverii, ſi tamen hæc Arcana Riverii ſint; de quo plura in vita Riverii, in Hiſtoria Scholæ Monſpeſſulanæ.

1677. ANTONIUS MENIOTIUS, Pariſinus, Doctoratus gradum conſecutus eſt in Facultate Monſpeſſulana anno (g) 1636. ac deinde Medicinam Lutetiæ fecit, ubi mortem oppetiit (h) ante annum 1697. octogenario major.

(g) *Regiſtres de la Faculté de Montpellier.*
(h) *Oeuvres poſthumes de M. Meniot. Amſterdam in.4. 1697.*

Scripſit

Scripſit *Diſſertationes Pathologicas* plurimas, quarum pleræque ſeorſim & diverſis annis primum prodiere, ſed quæ una ſimul collectæ & in quatuor partes diſtributæ Lutetiæ Pariſiorum editæ ſunt *in* 4.

Proſtat ibi in *Parte ultima*, quæ typis excuſa fuit anno 1677. *Diſſertatio de Lue venerea pag.* 40. comprehenſa, ubi Auctor probat I. Luem illam antiquitus ignotam *apud Europæos duo ſecula nondum impleviſſe, ſed vertente anno Epochæ Chriſtianæ* 1495. *Oris Auſoniis primum incubuiſſe*.

II. *In Indiis Occidentalibus vernaculam eſſe ..... & ab Hiſpanis una cum expilatis Americanorum opibus convectam eſſe*.

III. In tres gradus diſtinguendam eſſe pro intenſione, primum, in quo *eroſis capillorum radiculis* glabrities inducitur; Alterum, in quo cutem exaſperant *puſtulæ, parvulæ, rubicundæ, duriuſculæ, ac rotundæ;* Tertium, in quo *malum ad membra ſolida, ut membranas, tendines, imo vero oſſa ipſamet permeat*.

IV. Jam varias fuiſſe morbi facies, nempe 1. *Uſque ad annum circiter ſexageſimum a nota lue fœdam gonorrhœam a morbo venereo abfuiſſe.* 2. *Ægrotantes nonniſi quadrageſimo anno Æræ venereæ pilorum defluvio cœpiſſe dedecorari.* 3. *In prima luis origine cutem ægrotorum puſtulis ac ulceribus fuiſſe ſpurciſſimam, artuum vero dolores vel nullos extitiſſe vel mitiores, ſed inſequentium annorum ſerie ægrotantium fuiſſe minus immundam, cruciatus autem membrorum σπέρχνυς ac intolerabiles superveniſſe.* 4. Tandem *morbum venereum* ætate ſua *modeſtiorem eſſe* quam initio, *multumque deſæviſſe ejus inclementiam*.

V. Redarguendos eſſe, qui *Elephantiaſim a lue venerea non ſejungunt cum*

(a) *Sydera terra*

*Ut diſtant & flumina mari*

*Sic ambæ iſtæ affectiones cum cauſis, tum ſignis immenſum diſſideant*, quod ille multis confirmat.

(a) Lucan 8. *Pharſal*

Expoſita eo modo morbi ætiologia Auctor de Terapeia ſilet, de qua verbum ne unum quidem adjicit, quod ſane mirari ſubit in Medico, quem ceu opiferum non tam in deſcribendo morbo, quam in proponenda ejuſdem curandi methodo verſari decet. Haud equidem neſcius ſum Menjotium liberationem culpæ omiſſæ in Diſſertationibus ſuis Therapeiæ quantacumque potuit arte impetrare conatum fuiſſe in *Monitione ad Lectorem* Parti 3. præfixa, ſed vix puto excuſationem ullam ab illo adductam fuiſſe, quæ ſit legitima.

Cæterum Diſſertatio illa de Lue venerea, ſicut & cætera ejuſdem Auctoris Opera, licet eruditione multiplici referta ſit, locisque undequaque corraſis apte condita, in nimio orationis ſtudio peccare videtur, quæ modo

modo vocibus ad oſtentationem quæſitis vel Græcis, vel Latinis priſcis & inſolentibus aſpera, modo vero *per mellitos verborum globulos*, *dictaque quaſi papavere & ſeſano ſparſa* exaggerata Philologum vel Rethora magis ſapit quam Medicum.

THEOPHILUS BONETUS, Genevenſis, natus anno 1620. ad Doctoratus gradum promotus eſt anno 1643. Medicus fuit Henrici ab Aureliano Ducis Longavillæi. Obiit anno 1689 ætatis 69. 1679.

*Sepulchretum*, *ſive Anatomia practica ex Cadaveribus morbo denatis*, *proponens Hiſtorias & Obſervationes omnium pene humani corporis affectuum*, *ipſorumque cauſas reconditas revelans.* Genevæ 1679. *in folio*.

Bonetus in hoc Opere *Lib.* 4. *parte* 9. ex variis Auctoribus exſcripſit Obſervationes aliquot in Cadaveribus ſyphiliticorum inſtitutas, quas ſuis adornavit ſcholiis.

STEPHANUS BLANCARDUS, Medicus Batavus, ſcripſit ſi fides habeatur (*a*) Joanni Devaux, Tractatum ſpecialem *De Lue venerea*, ſed quo anno neſcio, in quo Helmontio aſſenſus ſtatuit venereos morbos, non ex Indiis Occidentalibus in Europam ab Hiſpanis advectos fuiſſe, ſed contra ex Europa in Indias Occidentales devectos ab Æthiope quodam, qui Pamphili de Narvaez in Corteſium civile bellum ſuſcipientis mancipium erat, luemque in obſidione Neapolitana jam ante contraxerat; cui commento ut fidem conetur facere, Auctores profert tum Antonium Herreram egregium rerum Indicarum Hiſtoricum, tum ipſum Ferdinandum Corteſium celebrem Novæ Hiſpaniæ victorem, utrumque tamen temere ut videtur. Sed de his diffuſe jam ſupra ad annum 1644. ubi *de Helmontio*, *pag.* 535. 1679.

(*a*) Traité de la Maladie Venerienne de Charles Muſitan, nouvellement traduit. *Tom. I. pag* 51.

THOMAS SYDENHAM, Anglus, *anno* (*b*) 1642. *Collegii Magdalenæ Oxonii Socius creatus eſt*, *ac in Univerſitate anno* 1648. *Baccalaureatu Medico condecoratus eſt*, *poſtea Cantabrigiæ Doctor Medicus* renuntiatus fuit. Practicus experientiſſimus & celeberrimus, naturæ, ſucceſſionis & viciſſitudinis morborum Obſervator diligens, Londini Medicinam cum laude fecit per annos 25. nempe ab anno 1661. ad annum uſque 1686. Defunctus dicitur anno 1689. 1680.

(*b*) Joannes Jacobus Mangetus, *in Biblioth. Script. Medicorum.*

Exſtat inter illius Opera Epiſtola ad Henricum Paman, Doctorem Medicum & in Collegio Greshamenſi apud Londinenſes Medicinæ Profeſsorem ſcripta anno 1680. *De Luis Venereæ Hiſtoria & Curatione*, in qua pauciſſimis quidem verbis, ſed ſatis enucleate de principio, progreſſu & curatione tum gonorrhϾ, tum luis venereæ diſſeritur.

Inter cætera tria ibi leguntur, quæ potiſſimum digna ſunt ut annoentur.

1. Luem

Digitized by Google

1. Luem quidem veneream in Europa novam eſse, ſed non ex Americanis Inſulis, ut vulgo creditur, originem traxiſse, vetum *e regione aliqua Nigritarum Guineæ conterminorum*, quandoquidem *mancipia recens e Guinea allata ad Inſulas Caribas dictas, etiam antequam in terram deſcenderint, ........ hoc morbo ſæpe tentantur*.

2. *Nullum experimentum*, quod ille ſciat, *afferri poſſe extirpatæ hujuſce luis niſi per ſalivationem ab hydrargyro excitatam, quidquid tam Doctorum nonnulli quam indoctorum de aliis ſanandi modi ſatis temere & audacter effutiverint.*

3. *Nonnullos hoc morbo male mulctatos in Galliam commigrare cogi, ut ab eo liberentur, cujus rei rationem non eſſe credit, quod Practici ibidem degentes, utut docti quidem, methodum qua hic morbus devinci poſſit melius calleant quam Medici in Anglia, ſed quod aer Galliæ, utpote qui ſalubrior ac magis ſerenus, ſpiritus corporis ac vires deperditas inſtaurare aptior ſit.*

Doleo potuiſse Viro cæteroqui docto duo excidere, quæ errore non vacant.

1. *Experientiam teſtari nullis evacuationibus aut alio modo infirmatos* ante hydrargyroſim, *ſalivationis impetum multo melius ſuſtinere quam eos quorum quaſi ante prælium inciſi ſunt nervi* venæ ſectionibus & purgationibus præparatoriis, unde concludit *æquum rerum æſtimatorem haud dubie ſatius eſſe ducturum nihil agere, quam ita importune ſatagendo nocere.*

2. *Periculoſum eſſe ptyaliſmi jam abiturientis & mox evanituri reliquias catharſi ...... deducere; a qua praxi, quæ vulgo obtinet ſpecie vel Mercurii e corpore eliminandi, vel corrigendæ ejus malignitatis, naſci* credit *frequentes illas recidivas, quæ miſeris accidunt.*

1660. PAULUS DE SORBAIT, Hiſpano-Belga, Medicinam in Univerſitate Viennenſi in Auſtria docuit annos 24. circiter ab anno 1655. ad annum uſque 1679. ac eodem tempore Medicus fuit Imperatricis Eleonoræ de Gonzaga, viduæ Imperatoris Ferdinandi III. Videtur ibidem deceſſiſse circa annum 1680.

Scripſit *Praxim Medicam* Tractatibus ſeptem comprehenſam quæ Viennæ ter typis excuſa eſt *in folio*, ſcilicet annis 1678. 1682. 1701. Tractatus ſecundus *De Morbo Gallico & Gonorrhœa, reliquiſque ſymptomatibus ei ſupervenientibus*, in Paragraphos 17. dividitur, ubi de Morbi Gallici natura, cauſis, ſignis & curatoriis methodis, atque de gonorrhœa, bubone, carie pudendi, nodiſque & exoſtoſibus diſseritur *paginis* 15. adeoque brevius quam pro materiæ dignitate.

Pauca occurrunt in illo Tractatu digna quæ excerpantur. Sequentia tamen notare viſum eſt, quæ Lectorum judicio permittimus.

(a) §. I. I. Morbum Gallicum (a) non differre nec a Mentagra, quam Plinius nar-

narrat *Hiſtor. Naturalis Lib.* 25. *Cap.* 1. in Italia ſæviiſse *medio Tiberii Claudii principatu*, nec a Lichenibus aut impetigine, quæ ab Hippocrate deſcribuntur, *Libro de Morbis mulierum*, *& Lib.* 2. *Prædictor. ſub finem.*

II. Morbum illum (*a*) *ſub Rege Francorum Carolo VIII. circa annum* (*a*) *Ibid.*
1496. *& in caſtris Gallicis, occaſione obſidionis Neapolitanæ ...... furere* (*b*) *Ibid.*
*cœpiſſe* ..... Et tunc (*b*) *factum fuiſſe a conſtellatione mala, quæ fuit anno* & §. 17.
1483.

III. Ad hujus morbi curationem [*c*] internum Mercurialium uſum (*c*) §. 6.
inunctionibus præſtare; cæteriſque Mercurii præparatis Mercurium uſum palmam præripere, quem ipſe *ſuum* vocat, *cujus* præparandi *deſcriptionem ſibi hactenus reſervaverat*, quem tamen exponit ideo, quod *eum poſteritati negare vetet charitas*. Ille autem Mercurius tam effuſe laudatus nihil eſt præter ipſummet Mercurium præcipitatum rubrum, iterata ſpiritus vini affuſione, diſtillatione, accenſione mitigatum donec *e rubeo palleſcat*, quem exhiberi jubet prima die ad gr. iv. doſim augendo quotidie grano uno, dum optata prodeat ſalivatio.

IV. *Morbum* (*d*) eumdem *curari* etiam *poſſe per Mercurium abſque ſa-* (*d*) §. 17.
*livatione, ſi ſalivatio divertatur, mixtis cum Mercurio purgantibus, vel ſumpto pridie Mercurio & poſtridie inſtituta purgatione*, ut ſe feliciſſimo ſucceſſu non ſemel expertum fuiſſe teſtatur.

V. *Morbum* [*e*] *Gallicum amplius tam ſævum non eſſe quam fuit in prin-* (*e*) *Ibid.*
*cipio, quod ipſius venenum per multa adhibita pharmaca & diætas plurimum fuerit hactenus debilitatum.*

VI. Demum (*f*) *hanc luem per frequentem coitum citra aliud contagium* (*f*) *Ibid.*
*generari poſſe*, in quo ille a recta veri ratione non parum aberrare videtur.

Cæterum hic Auctor de plagio vix purgari poteſt, cum pleraque, quæ in ſuo Tractatu profert, ab antiquioribus Scriptoribus compilaverit; imo quod excuſationem difficilius admittit, paragraphos ſuos 16. & 17. verbis fere iiſdem tranſcripſerit ex *Capitibus* 5. *&* 6. Tractatus, quem *de Morbo Gallico* Joannes Almenar, Hiſpanus Medicus, olim publici juris fecit.

JOANNES MICHAUT. 1682.

*Les Diſcours de Chirurgie pour l'explication des nouvelles Machines pour les os & pour la Vèrole ou Maladie Vènèrienne, lorſqu elle y fait des Nodus & Exoſtoſes & des Anchyloſes aux jointures, avec l'art de la guèrir mèthodiquement par la ſeule application du Mercure.* Paris 1682. *in* 8.

Neque Librum neque Auctorum Libri novi.

DAVID ABERCROMBYUS, Anglus, Doctor Medicus. 1684.

*Tura*

*Tuta ac efficax Luis venereæ, ſæpe abſque Mercurio, ac ſemper abſque ſalivatione mercuriali curandæ Methodus.* Londini 1684. *in* 12.

Brevis ea Diſſertatio *Capitibus tredecim* abſolvitur. In primo dicit eſſe *quoſdam qui Luem veneream, ut Athanaſius Kircherus olim Romæ pronuntiaſſe fertur de Peſte, nihil aliud eſſe velint quam innumeram quamdam vermiculorum inconſpicuorum multitudinem*, qua opinione rejecta ipſe ſtatuit, *cauſam luis venereæ eſſe frigidum quemdam, humidumque vaporem a partibus generationis propulſum in corpus, vel attractum.*

Inde poſt explicatam ſuo modo Luis venereæ propagationem & hydrargyri naturam, concludit *Cap.* 4. *gydrargyrum non eſſe Luis venereæ alexipharmacum*, ut qui cum natura frigidus ſit frigido veneno mederi nequeat; ſed veram illius morbi medicinam ex calidioribus remediis petendam eſſe.

Sic ergo *Capite* 5. proponit *facilem & tutam*, ut ipſe putat, *Luis curandæ rationem abſque omni Mercurio*, per cathartica, infuſum Guaiaci in vino albo, & opiatam quamdam, quam *Veneream* vocat, compoſitam ex calidioribus remediis, & opiatæ Fernelianæ, de qua (*a*) alibi, ita ſimilem, ut vix ovum ovo ſimilius ſit.

(*a*) Supra *pag.* 19. & 488.

Quod ſi contumacior morbus ea therapeia non extirpetur, alteram affert *Capite 6. Methodum probatam curandæ Luis, abſque mercuriali inunctione & ſalivatione, non tamen abſque omni Mercurio*, uſu ſcilicet decocti Guaiaci, Chinæ, Salſæ-parillæ &c; Vini albi cum infuſo Mercurio vivo per horas 24. decocti ad medias; demum pilularum mercurialium ex Mercurio dulci, Scammonio præparato, Trochiſcis Alhaandel, Aloe & Rhabarbaro.

De cæteris ſilere viſum eſt, quæ nullius fere momenti ſunt. Quæ diximus ſatis ſunt, ut liceat inde colligere Luem veneream ab Abercrombyo curatam numquam fuiſſe; vel ad ſummam curatam tantum in primo intenſionis gradu. Nemo enim, cui curandæ Luis venereæ difficultas nota fuerit, crediderit unquam alterutra Therapeiarum, quæ ab illo proferuntur, Luem veneraam inveteratam & confirmatam potuiſſe eradicari.

*Davidis Abercrombyi Opuſcula hactenus edita.* Londini 1687. *in* 12.

Proſtat ibi ſecundus ordine Tractatus *De modo curandi Bubones venereos & tutiores ſalivationis methodo.* Circa prius præmiſſa Bubonis definitione & cauſa „ brevem (*b*) methodum medendi exhibet. Poſtmodum „ perſtringit eos qui venæ ſectionem pro cura rejiciunt: In Bubone „ enim candicante admodum proficuam illam eſſe, juxta ac cathartica „ exhibita refert. Deinde differit quibus cautelis & quomodo emol„ lientia, attrahentia & digerentia externe ſint adhibenda. Hæc de „ Bubonum cura.

(*b*) *Ex Actis Lipſienſibus anni* 1687.

„ De

De tutiore ſalivationis methodo primo inquirit quænam ex ſubje- „ ctis Lue venerea infectis apta ſint ad ſuſtinendam Salivationem, re- „ jectiſque phthiſicis & humidioris ac frigidioris temperamenti, ſolum „ calidioris ac ſiccioris conſtitutionis diſpoſita docet. Quæ deinde de „ modo ſalivationem excitandi annectit, nova non ſunt; Mercurii nam- „ que dulcis ope omnium optime negotium hocce peragi poſſe tradit. „ Cæterum notari velim in hoc Tractatu Abercrombyum ipſum ea revocare, quæ in præcedenti adverſus ſalivationis Mercurialis uſum protulerat.

CAROLUS THUILLIER, Rothomagenſis, primum Rothomagi, ac deinde Lutetiæ Medicinam fecit, ubi Doctoralem Lauream adeptus eſt. Scripſit gallice Tractatum cum ſequenti inſcriptione: *Obſervations ſur les Maladies Vénériennes, avec leur Cure ſure & facile*, qui Rothomagi primum editus fuit anno 1684. *in* 12. at novis Obſervationibus auctus recuſus eſt Lutetiæ anno 1707. Hæc altera editio continet Obſervationes 35. & tres Epiſtolas. 1684. 1707.

Fatendum eſt nec ingenium nec eruditionem in illo Auctore deſiderari. Egregie probat Luem veneream in Europa novam eſſe, multiſque eos refellit qui contra ſentiunt. At vero in eo merito culpandus eſt quod de uſu hydrargyroſeos ad curandam Luem veneream detrahat quam maxime, quaſi de medicina incerta, difficili, periculoſa; quod inunctionum mercurialium loco laudet & extollat arcanum quoddam, quod *Antivenerem ſuum* vocat, quaſi certum, efficax, facile, præſentiſſimum remedium; quod anti-venerei illius præparationem de induſtria celet; & quod peſſimum eſt, quod in hunc finem Opus ſuum vulgaſse videatur, ut arcano illi quo ſuperbit, quod tam impenſe venditat, popularem auram conciliaret quæſtus gratia.

Non equidem facile condono Medico Chriſtiano, ut remedium, ſi quod in promptu habeat quod tutum & efficax ſit, per avaritiam ſilentio ſupprimat in ægrotantium quamplurimorum damnum. At numquam conceſſerim, ut remedio ſuo quiſquam publicam exiſtimationem, quam eventis non poteſt, conetur magnificis promiſſis comparare. Nonne hoc eſt *verboſis ſtrophis famam aucupari*, miſerorum mortalium *animas negotiari*, fraudulentis circulatorum artibus abuti? Quæ ſingula nec probum virum, nec ingenuum Medicum decent.

Si quid autem conjectura valeo, opinor anti-venereum illud arcanum a Carolo Thuillier tantopere venditatum ex Mercurio & Antimonio componi; quod ex multis Obſervationum locis videtur poſse erui, ſed præſertim ex 4. & 29. Itaque cum ille hac ipſa Obſervatione 29. utatur anti-venereo ſuo cum pulvere viperino admixto, ut infra dicetur (*a*) de Gervaſio Ucay; forſan illius anti-venereum idem quoque fuit cum

[*a*] *Infra. pag.* 552.

hujus anti-venereo, nempe Pulvis ex duabus partibus præcipitati Mercurii rubri per ſe, vel præcipitati rubri Solaris, cum addita parte una ſulphuris aurati Antimonialis.

(a) Tauri. Traitè des Medicamens. Tom. II. pag. 260.

Forſan quoque adhibuit Cinnabarim antimonialem ſequenti [a] modo paratam.

℞. *Mercurii præcipitati rubri per ſe parati ſine additamento & ſpiritu vini correcti* ℥ ß.

*Sulfuris ex Cinnabari antimoniali educti* ℥ j.

*Miſceantur ſimul & ex arte ſublimentur.*

Cinnabaris ea ratione parata ad morbos venereos exhibetur doſi xx. granorum.

Forſan demum uſus eſt panacea mercuriali vulgari cum addito antimonio illo diaphoretico, qui vulgo dicitur [b] *pulvis liquans de Rotrou*; aut forſan floribus mercurialibus & antimonialibus cum ſale Ammoniaco paratis. Sed de his omnibus judicium illis permitto, qui etiamnum putant reclamante rerum experientia poſſe umquam præparata ulla Mercurialia hydrargyroſi caute adhibitæ præponi; quos inter ipſe numerari nolo.

(b) Vid. ſupra pag. 426.

1689. L..... LE MONNIER.

*Nouveau Traité de la Maladie Vénérienne & de tous les accidens qui la précédent & qui l'accompagnent, avec la plus ſure & la plus facile méthode de les guérir.* Paris 1689. in 12.

Exiguus quidem Libellus, ſed apto ſatis ordine digeſtus, & in quo ſi nihil quidquam novi, at certe nihil quidquam abſurdi reperire eſt: Neque enim culpæ dari poſſe arbitror quod ſuadeat (c) ut inunctiones mercuriales ſuper univerſum fere corpus adminiſtrarentur, & ad ſingulas unguentum in validioribus temperaturis ad ℥ viij, in infirmioribus ad ℥ v. adhiberetur. Tunc enim ita ferebat uſus Medicorum plerorumque, etiam cautiſſimorum; unde minime mirum eſt, ſi tam frequentia olim fuerint ex hydrargyroſi infortunia.

(c) Chap. 13.

1690. G. B. DE SAINT ROMAIN, Doctor Medicus.

*Méthode aſſurée & efficace pour guérir la Maladie Vénérienne ſans ſalivation mercurielle, composée en Latin par un célébre Médecin d'Angleterre, & nouvellement miſe en lumiere.* Paris 1690. in 12.

Auctor ille, qualiſcumque ſit, Gallicum fecit Tractatum Davidis Abercromby, qui inſcribitur, *Tuta ac efficax luis venereæ ſæpe abſque Mercurio, ac ſemper abſque ſalivatione mercuriali curandæ Methodus*, de quo ſupra ad annum 1684.

1694. MARTINUS LISTER, Eboracenſis, Societatis Regiæ Londinenſis Socius & ex Medicis Domeſticis Reginæ Annæ, inter alia Opera numero ſatis

Digitized by Google

ſatis multa ſcripſit *Exercitationes* aliquot *Medicinales*, quæ primum numero ſex Londini 1694. *in* 8. mox octo numero prodiere Amſtelodami *in* 8. 1698.

In quarta agitur *de lue venerea*, ſed breviſſime, & quod perpetuum eſt illius Auctoris vitium, ſatis incompoſite. Quinimo nec Obſervationes omnes, quas refert numero quindecim, videntur ſatis certe ad luem veneream pertinere.

1. Affirmat luem veneream *ab Inſulis Americanis per Hiſpanos in Europam allatam eſſe;* ſed quam in illis Inſulis primitus ortam fuiſſe credit eſu Lacertorum quorumdam majorum, qui in illis locis occurrunt, & *Iguanæ* ſive *Ivanæ* appellantur.

2. Vult totam luis *curandæ methodum includi hodie in purgatione, medicamentis ex hydrargyro confectis, præcipueque numquam ſatis laudando illo Mercurio dulci dicto, & Guajaci decocto*, ita ut *hydrargyrus quidem veneni in lue antidotum ſit, ſed Guajacum hydrargyri*.

3. Audet infuſum cantharidum interne præſcribere; nam ad ulcus venereum proſtatarum ſequens remedium proponit *Obſervatione XI.*

℞. *Spir. vini rectificat.* lib. ß.
*Gummi Guajacini* ℥ ß.
*Cantharidum* ʒ j.
*Cochcineil.* ℥. ij.
*Succi hypocyſtid.* ʒ ij.
*Spiritus Sulphur.* ℈ j.

Digerantur cinere calido ad 12. horas: Filtrentur per chartam bibulam. Hujus Medicinæ gutt. XL. ex cereviſia tepida mane & ſero quotidie propinentur.

4. Monet in Præfatione Diſſertationibus præfixa *medicamentum* quoddam a ſe *ſine invidia edendum eſſe ad comprimendam gonorrhœam, quo ab aliquot annis cum ſucceſſu uſus ſit*. Videtur autem illud remedium, quod nullibi diſerte prodit, nihil eſſe præter Cochenilliam, quam ſæpius commendat. Hac enim utitur in *Obſervatione XI.* ut modo dictum eſt, ad ulcus proſtatarum, & in Obſervatione ſequente *quæ XII. eſt*, ad gonorrhœam virulentam ſub ſequenti formula.

℞. *Cochcineil.* ℥ iij.
*Cantharid.* ʒ j.
*Vini Rhenani* lib. j.
*M. Digerantur per diem B. M.*

Infuſi Cochleare unum e decocti Guajaci ℥ iiij. ſume bis in die, Gonorrhœa curabitur.

Demum eadem utitur ad veſiculam ſeu Bullam cryſtallinam Balani *in Obſervatione XIV.* decocta ad ℥. iij. in decocto valentiſſimo Guajaci, quod ægrotanti propinandum exhibet.

5. Denique minime abſtinet ab injectionibus in urethram in gonorrhœa incipiente, non anodynis modo, ſed etiam aſtringentibus. Sequentem enim ipſe præſcribit *in Obſervatione XIII.*

℞. *Aquæ Plantag. Et Papav. Rhœad.* ana ℥ iij.
*Opii bene uſtulati* ʒ j.
*Mellis roſati* ℥ j.
*Trochiſcorum ex minio puro metallico* ʒ ij.

Unde ait intra paucos dies *& urinæ punctiones & gonorrhœam ex toto deſinere.* Sed in hujus veſtigiis inſiſtendum eſſe vix puto.

CAROLUS MUSITANUS, Calaber, natus anno 1635. Apruſti (*a*) in Calabria, haud longe a Crotona, in oppido quod (*b*) nunc *Caſtravillarium* appellatur, patrem habuit Scipionem Muſitanum, & matrem Lauram Pugliefse. Humanioribus Litteris & Philoſophiæ ſtuduit in urbe patria, ſed Neapolim petiit Medicinæ diſcendæ cauſa. Ibi Sacris addictus Sacerdotium iniit, imo confeſſionibus audiendis vacavit; Medicinam tamen fecit cum laude, ac famam potiſſimum dicitur ſibi comparaſſe morborum venereorum therapeja. Defunctus eſt Neapoli anno 1714. ætatis 79.

(*a*) Ex *Præfatione Operi præfixa.*
(*b*) Mangetus, *in Bibliothec. Medic.*

Edendam curavit Genevæ anno 1698. *Trutinam ſuam Chirurgico-Phyſicam* in quatuor Partes diſtributam. *I. De Tumoribus. II. De Ulceribus. III. De Vulneribus. IV. De Lue Venerea;* quæ pars ultima in quatuor Libros ſubdividitur, ubi ordine exponit morbos ſingulos venereos, & peculiarem ſingulorum therapejam explicat, ſed ubi non deſunt quæ merito offendant.

I. Deridet acrius antiquiores Medicos, quos *Vulgares* appellat, neque ſemper ſatis recte.

II. Nimium elevat remedia conſueta, quorum pleraque ſua laude non deſtituuntur.

III. Dicendo nimis amplificat utilitatem remediorum quorumdam, quæ quaſi nova proponit, quibus impenſe ſuperbit, quæ tamen conceptæ exiſtimationi nullo modo ſatisfaciunt; uno verbo non Medici ingenui, ſed Empirici perſonam plerumque ſuſtinere videtur.

Hunc Muſitani Tractatum Gallice redditum edi curavit Trivoltii anno 1711. Joannes Devaux Chirurgus Pariſienſis, ſuiſque adnotationibus haud indoctis ita auxit, ut ea editio editioni Latinæ multum præſtet. Ex quibus noluerim tamen judicium duci de cæteris Scriptis Medicis non paucis, quæ ab eodem Devaux Gallice verſa ſunt, quippe minime neſcius

eum-

eumdem pleraque contaminaſſe, & *male vertendo ex Latinis bonis Gallica ſæpius feciſſe non bona.*

GERVASIUS UCAY, Doctor Medicus Toloſanus, Toloſæ edidit anno ....... Tractatum de morbo venereo *in* 12. cum ſequente inſcri- 1699.
ptione.

*Traité de la Maladie Vénérienne, ou l'on donne les moyens de la connoitre dans tous ſes degrez, avec une methode de la traiter plus ſure & plus facile que la commune, & la réſolution d'un grand nombre de Problemes tres-curieux ſur ces matieres.*

Qui Tractatus iterum recuſus eſt Amſtelodami anno 1699. ac tertium Lutetiæ anno 1702.

Hujus Tractatus partes duæ ſunt. Priore, novem primis Capitibus luis venereæ, tribuſque ultimis cariei pudendi, gonorrhœæ & bubonis venerei naturam, cauſas & therapejam exponit: Poſteriore, Problemata 35. circa luis venereæ originem, contagionem, curationem &c. diſtinctis totidem articulis reſolvit.

I. Credit (*a*) Auctor ille luem veneream non minus antiquam eſſe in Europa, cæteroque orbe antiquitus cognito, quam venerem ipſam vulgivagam, cujus ſemper certiſſima ſoboles fuit, & huic (*b*) ſententiæ credit ſuffragari auctoritates quaſdam ex Saliceto & Gordonio deſumptas, ſed quibus jam ſæpius ſatisfactum eſt.

(*a*) *Part. I.Chap.* 1
(*b*) *Part. II. Probl.* 13. & 14.

II. Fatetur (*c*) quidem Mercurium unicum eſſe luis venereæ rhizotomum, ſed vetat illum inunctione unquam admoveri, tum propter tædia, incommoda & pericula, quæ inde ait imminere, & quæ ita (*d*) exaggerat, ut ſi audiatur, e centum ſyphiliticis ne unus quidem futurus ſit, qui ſciens ea ſubire velit; tum (*e*) propter expertam illius methodi inefficaciam, quæ conceptas ſpes non raro fruſtratur.

(*c*) *Part. I.Chap.* 8. & 9.
(*d*) *Part. I.Chap.* 9.
(*e*) *Part. II. Probl.* 22.

III. Præſtare cenſet (*f*) uſum præparatorum Mercurialium, quæ blandam, benignam, gradariam ſalivationem promoveant, ut Mercurii ſublimati dulcis cum pulvere viperino, & purgantibus ſcammoniatis; præcipitati rubri ſolaris, ex una auri & tribus Mercurii e cinnabari redivivi partibus, amalgamatis & lento igne in pulverem fuſco-rubrum excoctis; præcipitati rubri per ſe & ex ſolo Mercurio lenta ignitione confecti &c.

(*f*) *Part. I.Chap.* 8.

IV. Præfert (*g*) tamen cæteris omnibus pilulas ſequentes,

(*g*) *Ibid. Chap.* 9.

℞. *Præcipitati Mercurii carnei coloris, qui ex ſolutione Mercurii in aqua forti paratur affuſo volatili urinæ ſpiritu,*

*Et Præcipitati rubri ſolaris, aut illius loco ſi deſit, Præcipitati rubri per ſe vel ſine additione confecti*, ana *q. ſ.*

*Adde ſulfuris aurati antimonialis partem tertiam. Tere in mortario marmoreo & addita mellis q. ſ. f. maſſa pilularum.*



Digitized by Google

V. Jubet ex illa maſſa intra ſex dies tres doſes exhiberi, quarum unaquæque ſit XXIV. vel XXX. granorum. Eliminata ſemel humorum ſaburra ἄνω καὶ κάτω, ptyaliſmum deinde movet, motumque fovet, ſi opus fuerit, pilulis iiſdem, ſed minore doſi adminiſtratis, ad duo nempe vel tria grana, ter in die, mane ſub meridiem, & veſperi per dies aliquot.

(a) *Part. II. probl. 21.* VI. Contendit (a) ſudorem a ſe in ægrotante quovis ſympathice excitari poſse pro lubitu, ſi cum duabus tribuſve unciis ſanguinis recens extracti admiſceatur unguentum quoddam, quod confici ait ex mumia, adipe humana, humano cruore calore ſolis exſiccato, & tribus vitriolorum generibus ſolis ardore in calcem redactis tempore Caniculæ, ac nonnulla recenſet experimenta hac de re coram teſtibus ut ipſe ait, ac in diverſis ægrotantibus inſtituta, ſed quorum fides ſit penes Auctorem.

(b) *Ibid.* VIII. Haud negat (b) ſibi olim viſum fuiſse eadem methodo ipſam quoque luem veneream curari poſse ſudoribus, ſed fatetur periculo a ſe factorem ex voto non ſucceſſiſse; ægroſque levamen quidem inde qualecunque expertos, ſed perfectæ valetudini numquam reſtitutos fuiſse, quamquam cum unguento illo ſympathico modo deſcripto Mercurium crudum una extinctum, præcipitatum ex ſoluto in aqua forti Mercurio paratum affuſo ſpiritu urinæ, aliaque non pauca præparata Mercurialia de induſtria miſcuiſset, ut unguenti vis adverſus virus ſyphiliticum illorum facultate dirigeretur.

1699. PETRUS GARNIER, Lugdunenſis, Doctor Medicus Facultatis Monſpelienſis, Collegio Medicorum Lugdunenſium Aggregatus, ſecundæ Editioni *Novarum Formularum*, quas in uſum Noſocomii majoris Lugdunenſis concinnaverat, adjunxit anno 1699. Tractatum Gallice ſcriptum cum hac inſcriptione: *Traité pratique de la Vérole* in 12. *tribus Capitibus* comprehenſum, quorum primo *de natura & cauſa*, altero *de ſignis diagnoſticis*, & tertio *de Methodo Curatoria Luis venereæ* agitur.

Hic Auctor, omiſſis quæ dubia ſunt ac incerta, explorata tantum & comperta profert, atque curationi luis venereæ unice intentus, quæcumque ad illum ſcopum facere videntur, ingenuo animi candore enucleat. Duo tamen deſiderari videntur; *Alterum* ut non de lue tantum venerea, ſed de ſingulis morbis venereis pari diligentia verba feciſset, *Alterum* ut ſingula paulo fuſius atque adeo enucleatius explicaviſset. Adde ab illo proponi tantum ad luis curationem hydrargyroſim plenam & quotidianam a qua ptyaliſmus cietur nimius, tumultuarius, periculi plenus, nulla mentione facta hydrargyroſeos intercalaris & paucioris, quæ morbo ſalivatione facili, pauca, moderata medetur.

Petrus

Petrus Garnier in Villafranca Seguſianorum, quo advocatus fuerat ut febri peſtilentiali & epidemicæ opitularetur, ex contracto contagio extremum diem obivit, circa annum 1710. ni fallor, nondum ætate provectus.

## SECULUM DECIMUM OCTAVUM.

N..... BOIREL, Doctor Medicus. 1702.

*Nouvelles Obſervations ſur les Maladies Vénériennes*. A Paris 1702. *in* 12.

Libellus exiguus, in quo *Capitibus duodecim* breviſſime agitur de morbis venereis, & in quo neque novi, neque obſervatione digni quidquam occurrit.

ADRIANUS HELVETIUS, Batavus, Medicinam Pariſiis exercuit cum laude, famamque ſibi fecit uſu radicis Hipecacuanhæ, quam fors bona illi caſu obtulerat, qua de re vide *Le Dictionaire des Drogues de Nicolas Lemery*, in verbo *Ipecacuanha*. Locum habuit inter Medicos ordinarios Philippi Ducis Aurelianenſis, Fratris Ludovici Magni. 1710.

*Méthode pour traiter la Vérole par les frictions & par les ſueurs*. 1710. in 12.

Auctor præmiſſa præparatione parum methodica, jubet ægrum inungi unguento mercuriali, prima quidem frictione a ſummis pedibus uſque ad genua, & a pugnis uſque ad cubita. Altero vel tertio die inunctionem iterari, & ſi nulla inde appareant inſtantis ptyaliſmi indicia, tertium repeti, ita ut tribus frictionibus res tota conficiatur. Deinde Auctor eſt ut finitis frictionibus & ſaliva probe effluente ſudor excitetur ſemel vel bis in die per dies 10. vel 12. Quæ ſingulæ cautiones a methodo quæ nunc uſu recepta eſt, non parum abludunt.

JOANNES DEVAUX, Chirurgus Pariſienſis, natus Lutetiæ Pariſiorum (*a*) anno 1649. Chirurgiæ operam dedit ac præcipuos Corporis ſui honores adeptus eſt. Vir fuit nec ſine ingenio nec ſine litteris, ſed qui fuiſſet laudabilior, ſi ſeſe noviſſet ipſe melius, nec unquam viribus majora auſus eſſet. Obiit Lutetiæ anno 1729. pluſquam octogenarius. 1711.

(*a*) Memoires de Litterature & d'Hiſtoire. *Tom. VII. Part. I.*

De Chirurgia, imo etiam de Medicina Libros aliquot ſcripſit, ſed multo plures translatos edidit, ex quibus hic eos tantum commemorare par eſt, qui ad præſentem de Morbis venereis quæſtionem ſpectant.

*Primo*. Librum IV. *Trutinæ Chirurgicæ* Caroli Muſitani, ubi de Lue venerea agitur, gallice reddidit, egregiis adnotationibus auxit & illuſtravit, ac Trivultii typis excudendum curavit anno 1711. *in* 12. Tomis duobus cum inſcriptione ſequente.



Digitized by Google

*Traité de la Maladie Vénérienne & des remedes qui conviennent a ſa guériſon, de Charles Muſitan Médecin de Naples, nouvellement traduit avec des Remarques, par Monſieur D.V..... Maitre Chirurgien Juré de Paris.*

Ille quidem in adnotationibus ſuis Muſitani errores emendat non ſemel nec indocte, vitiaque therapejæ, quam Muſitanus proponit, ſæpe corrigit & plerumque recte: At vero ipſemet ibidem in errorem geminum incidit ſuapte culpa.

[a] In Adnotation. 5. ad Cap. 3. Lib. I. pag. 49. Tom. I.

(b) Ad an. 1644. pag. 583. 584.

I. Videtur (a) aſſentiri opinioni ſeu potius fabulæ ab Helmontio propoſitæ de Æthiope illo, Pamphili de Narvaez mancipio, a quo venerea lues in Zempoalanos ac inde in cæteros novæ Hiſpaniæ populos traducta dicitur anno 1519. Jam quidem abunde probatum eſt ſupra (b) ea de Lue venerea numquam dicta fuiſſe, ſed de Variolis tantum, in cujus rei fidem adduximus apertiſſima teſtimonia ex Hiſtoricis Libris *Bernardi Diaz del Caſtillo*, Scriptoris coætanei & Ferdinandi Corteſii Commilitonis, *Franciſci Lopez de Gomara*, & *Antonii Herreræ*. At vero quod prima fronte admirationem motum eſt, hunc eumdem Herreræ locum ultimo laudatum affert ipſe Deveaux in contrariam partem, quaſi velit inde arguere Luem veneream in Hiſpaniam novam ab illo Æthiope devectam fuiſſe. Verum facile cognoſcitur quid ſit quamobrem tam turpiter erraverit: Nempe cum Hiſpanici ſermonis ignarus eſſet Gallicam Herreræ interpretationem uſurpavit, ut ipſe quidem confitetur, quæ olim prodierat opera cujuſdam Joannis de la Coſte, ubi vox illa Hiſpanica *Las Viruelas*, quam Herrera in enarranda illa Hiſtoria adhibuit, quæ *Variolas* tantum ſignificat, qua conſtat ab Herrera *Variolas* tantum intellectas eſſe, gallice redditur *la Vérole*, quo vocabulo non luem veneream ſed variolas olim ſignificari (c) ſupra dictum eſt. Sed cum antiqua vocis illius *la Vérole* acceptio a Joanne Devaux ignoraretur, inde factum eſt ut fidenti quidem animo ſed temere crediderit hanc Herreræ hiſtoriam de lue venerea accipiendam eſſe; qua de re vide quæ de Helmontio alibi monuimus.

(c) Lib. I. Cap. 7. pag. 44.

(d) Ibid. in Annotat. 4. & 5. p. 42. & 46. Tom. I.

II. Objicit idem, (d) ut contra communem opinionem pugnet, veneream luem nec Indigenis Inſulæ Hiſpaniolæ, nec Hiſpanis advenis prius innotuiſſe quam anno 1503. auctore ipſo, ut ille putat, Antonio Herrera, diligente rerum Indicarum Scriptore, unde colligit luem hanc ab Inſula Hiſpaniola, ubi nondum nota erat, Neapolim in Gallorum exercitum traduci non potuiſſe anno 1494. ut vulgaris fert opinio.

Locus autem Antonii Herreræ, quem adducit, depromptus eſt ex *Capite II. Lib. V. Hiſtoriæ generalis Indiarum*, ut ille quidem ait, ſed debuiſſet addere ex *Decade I.* cum ea Herreræ Hiſtoria in Decades IV. diſtributa ſit. Cæterum laudato illo loco Herrera brevem quatuor primo-

morum Operis Librorum veluc anacephalæoſin inſtituit, multaque ſummatim refert de moribus Indigenarum Inſulæ Haiti, quæ licet negotiis quibuſdam ad annum 1503. referendis ordine poſtponantur, tempore tamen multò priora fuerant.

Nempe 1. (a) Cum Indi in advenarum odium ſementem nullam feciſſet, Hiſpanos inedia eo redactos eſſe, ut eſcas inſalubres & ſtomacho plane alienas ad cibos admiſerint, quod arquatum morbum tam intenſum illis attulit ut crocei viderentur. (a) Vid. locum ipſum Herreræ.

2. * Simul etiam uſu rei venereæ cum indigenis mulieribus morbum alterum ab iiſdem contractum fuiſse difficiliorem, graviorem, diuturniorem, contagioſum, notiſque ræmediis majorem, uno verbo luem veneream, quæ inter Indos quidem familiaris, ſe Caſtellanis ad illud tempus ignota erat: Suborta eſse ſcilicet in corporis habitu tubercula dura, renitentia, cum doloribus atrocibus, ex quo factum ut ſpe futuri ad bonam valetudinem recurſus in cœlo natali multi in patriam reverſi ſint, in quam morbum eumdem una ſecum importavere.

3. Sed tandem divino beneficio conceſsum eſse, ut aliquot poſt intervallo remedium ibidem reperiretur, ubi morbus repertus fuerat, mulieris Indæ Caſtellani cujuſdam uxoris indicio, quæ uſum ligni Sancti ab incolis *Guaiacan* dicti patefecit adverſus id morbi genus efficacem; unde non levis acceſſit remiſſio.

Sed horum omnium nihil quidquam eſt quod ad annum 1503. referendum ſit. 1. Non fames, quæ inter Hiſpanos morbos vulgavit, conſtat enim illam eveniſſe anno 1495. 2. Non deprehenſio ignoratæ efficaciæ, qua pollebat lignum Sanctum adverſus morbos venereos; conſtat enim lignum hoc ab Hiſpanis in Inſula Hiſponiola in uſum prius vocatum non fuiſſe quam anno 1514. aut 1515. 3. Denique non ingreſus Luis venereæ inter Hiſpanos; conſtat enim certa Hiſtoricorum fide

* La falta de vitualla, quæ huvo en la Eſpannola, elcomer los Caſtellanos muchas baſcoſidades, y lo que padecioron los Indios por canſa de no ſembrar como atras queda referido, causò en todos nuevas enſermedades: Puſieronſe primero tam amarillos, que parecian acaſranados: y eſto que les duro muchos dias, con la CONVERSACION de las mugueres ſe les vino a pegar un mal ORDINARIO entre los Indios, y entre los Caſtellanos no CONOCIDO, que les dava mucho trabajo. Eran unos granos, que nacian per el cuerpo con dolores intenſos, y era contagioſo: y ſin remedio ninguno, de que morian rabiando: y por eſto ſe bolvieron muchos a Caſtillo penſando ſanar cum mudanca del eyre natural, y PEGARON el mal. Pero quiſo Dios que adonde ſe ballò el mal, ſe hallaſſe el remedio, porque alcun tiempo deſpues una India muguer de un Caſtellano moſtrò el palo Sancto, que ilaman *Guayacan*, con que commencaron a tener algun deſcanſo. *Hiſtoria general de los Hechos de los Caſtellanos en las Iſlas y Tierra firme del mar Oceano. Eſcrita por el Antonio Herrera, Coroniſta mayor de las Indias. Decada I. Lib. V. Capit. XI.*

Digitized by Google

fide id morbi genus primo Chriſtophori Columbi ad Hipaniolam appulſu, atque adeo anno 1492. cum Hiſpanis uſu veneris communicatum fuiſſe ab indigenis mulieribus, apud quas antiquitus endemia erat; qua de re vide ſupra, *Lib. I. Capp. 9. & 10.*

Sed nec Herrera hac de re diſſentit ullo modo, ut qui contra expreſſe *ibidem* teſtetur * Luem veneream in Inſula Hiſpaniola antiquitus FAMILIAREM fuiſſe; in Caſtellanos, quibus IGNOTA erat, manaviſſe CONTUBERNIO cum mulieribus indigenis; ac demum ab iis qui in Caſtiliam rediere, TRADUCTAM fuiſſe in Hiſpaniam; quæ ſingula fictam & commentitiam Joannis Devaux fabulam funditus convellunt, cauſamque nobis adjudicant apertiſſime.

*Secundo*. Gallice vertit idem Devaux aliquot alia diverſorum Auctorum Opera *De Morbis Venereis*, ſed pleraque multis modis contaminavit ac *male vertendo ex latinis bonis fecit Gallica non bona*, ut

1. *Diſſertationem de Morbis Venereis* Antonii Deidier celebris Profeſſoris in Facultate Medica Monſpeſſulana, de quo *infra ad annum* 1723. quæ Gallice reddita prodiit Lutetiæ *anno* 1725.

2. *Tetrabiblion de pudendorum Morbis & Lue venerea* Jacobi Vercelloni Pedemontani, de quo *infra ad annum* 1716. quod Gallice translatum editum eſt Lutetiæ *anno* 1730. poſt mortem Joannis Devaux.

3. *Tractatum de virulentæ gonorrhææ ſymptomatis, natura, cauſis & curatione* Guillelmi Cockburne Angli, de quo *infra ad annum* 1717. qui Gallice verſus typis excuſus eſt Lutetiæ *anno eodem* 1730.

RIGHARDUS BOULTON, Anglus.

1714. *Phiſico-Chirurgical Threatiſe of tht gout, the king evils, and the lues venerea*. London. 1714. *in* 8.

Præter ea quæ de Arthritide & Strumis proferuntur & quæ ab inſtituto noſtro ſunt aliena, pauca ſunt in hoc Tractatu, quæ ad Luem veneream ipſam pertineant, nec ea nova ſunt. Auctor de ſalivatione, quam probat, agit quidem, ſed perfunctorie; ac in eo totus eſſe videtur, ut exponat uſum venæ ſectionis, purgationis, vomitionis, enematum diaphoreticorum &c. quæ auxilia præſtantia ſunt, ſed ex ſe debellandæ lui venereæ plane imparia.

1715. GUALTERUS HARRIS, Anglus, Collegii Medicorum Londinen-
1689. ſium Socius, Medicinam Londini faciebat cum laude ante annum 1689. in

* Hæc omnia omiſſa ſunt in interpretatione loci illius Herreræ, quam Joannes Devaux adducit *laudati Tractatus pag.* 42. Sed omiſſionis culpa refundenda videtur non tam in illum, quam in Joannem de la Coſte, a quo Herreræ Opus gallice redditum fuerat, & cujus interpretatio a Joanne Devaux optima fide profertur.

in quem incidit Thomæ Sydenhamii interitus, cum profiteatur (*a*) Tractatum ſuum *de morbis acutis Infantium* a ſe ſcriptum fuiſse hortante Sydenhamio. In vivis etiamnum erat anno 1701. ut conſtat ex 1. & 3. Obſervationum, quæ in *Lib.* 2. exſtant in Editione ſecunda. (*a*) *In Tractatus proœmio.*

Teſtatur ipſe (*b*) ſe Medicum fuiſse Guillelmi Principis Arauſiaci & Regis Magnæ Britanniæ, ac illi (*c*) *anno* 1693. *ad imperandas fœderatas in Belgio copias proficiſcenti primum ſerviiſſe.* (*b*) *Lib.* 2. *Obſerv.* 7 (*c*) *Ibid. Obſerv.* 2

Videtur Auctor ille aniliter ſuperſtitioſus, cum putat (*d*) *infantulum ſex tantum menſes natum*, qui *paulo poſt obitum Caroli II. Hiſpaniarum Regis, veſpera Feſtum Chriſti Natalitium præcedente* anni 1700. *a paroxyſmo convulſivo liberatus per quartam horæ partem nunc o Deus, nunc o Jeſus, clare ac diſtincte exclamavit, miſerias cladeſque forte præſenſiſſe impendentes* a bello internecino, cui Regis illius interitu locus datus eſt. (*d*) *In præfat.*

Scripſit Librum *de Morbis acutis Infantum*, cui acceſsere in Editione ſecunda, quæ prodiit Amſtelodami anno 1715. *Obſervationes Medicæ de morbis aliquot gravioribus; & quædam de luis venereæ origine, natura & curatione.*

In hac ultima Diſsertatione, quæ 25. paginis *in* 12. comprehenditur, Auctor obiter docet.

I. Morbum a *promiſcua & vaga ſcortatione* ortum habere, unde colligit in orbe noſtro antiquum eſse, in cujus rei fidem adducit varia Hippocratis loca ex 3. Epidemiorum, de quibus ſupra *Lib. I. Cap.* 2.

II. *Morbi naturam eſse aliam atque aliam ..... ſecundum regiones magis ad Septentrionem aut Meridiem poſitas ..... Et morbum, qui in Hiſpania & Luſitania mitis eſt, ........ ferocem & immanem tyrannidem exercere* in Anglia.

III. Hallucinari qui arbitrantur luem fractis & attritis ſenio viribus tyrannidem ſuam ferme omnem jam depoſuiſse *& ad interitum ſuum cum ſenecta demum vergere:* Sed contra conſtare experientia, ut ipſe quidem putat, crudeliſſime etiamnum ſævire, dubiumque eſse *utrum Mars, an Venus plures ex numero viventium tollat.*

IV. *Salivationem*, cujus moleſtias tamen verbis amplificat, *eſse omnium methodorum, quas hactenus excogitavit peritia Medica, maxime expeditam atque efficacem ad virus illud venereum valde obtundendum, & malignitatem ejus perniciciofam abunde frangendam, ſi minus ea valeat non raro ad venenum iſtud penitus delendum.* Videtur enim Auctor in eam inclinare opinionem, nempe luem veneream radicitus extirpari vix unquam poſse.

V. *Ligna exſiccantia, gummi, corticem & lignum Guajaci, lignum ſaſſafras, atque radices Salſæ-parillæ & Chinæ ....... ex ſe numquam apud An-*

*Anglos ſcopum attingere hydrargyro prætermiſſo, venenumque venereum non poſſe penitus delere & extinguere: Tamen robur nativum erigere & ſovere, palloremque huic morbo congenitum in vividum ac ſanum colorem certo certius immutare ..... unde tantum fere emolumenti naturæ humanæ conferunt, & debilitatæ ſuppetias ſalutares præbent, quantum damni & nocumenti hydrargyrum corpori infligit*, ut illi videtur.

VI. *Impoſtores illos imperitos, turpiſſimos lucriones ac nebulones vulgares, qui ſine Mercurio, ſine quacumque moleſtia, & neſcio quibus Arcanis inſulſis curationem breviſſimam necnon infallibilem omnibus lue infectis cum inſigni impudentia publice pollicentur, argumento bacillino quam Medico digniores eſſe, & faſcibus Magiſtratuum aut colliſtrigio, prout veteratores perfidos, potius caſtigandos eſſe, quam diſceptationibus aut ullis rationum momentis accipiendos.*

VII. Demum in Anglia *ab ignaro vulgo* credi *lue infectos, ſi cum ſana muliere mutuis amplexibus ſeſe commiſcuerint, a labe omni venerea confeſtim fore immunes, ex quo ſtupido & pernicioſi errore virgines innocuæ quamplurimæ periere.* Idem quoque & in Italia olim creditum fuiſſe ſupra notavimus *pag.* 505. ubi de Hercule Saxonia.

1716. JACOBUS VERCELLONUS, Pedemontanus, natus anno *1676.* Sordevoli (*a*) apud [*b*] Bugellas, Medicinæ operam dedit Monſpelii

(*a*) Mangetus, *in Bibliothec. Medic.* definente præterito ſæculo. Inde Romam petiit anno *1699. ubi in Archihoſpitali Sancti Jacobi incurabilium praxim Medicam exercuit;* unde in patriam redux Medicinam fecit Aſtæ, in urbe Epiſcopali Pedemontii, in qua commorabatur ipſo anno 1724.

(*b*) In Provincia Bugellenſi, Gallice *de Biele.* Primam manum Operi ſuo de lue venerea admovit anno 1701 (*c*) *ætate paulo junior, & annorum circiter viginti quinque*, ſed ut ipſe ait, *ſuarum partium eſſe duxit, ut incredibili ferme ſyphiliticorum numero opitularetur, qui opem ſuam imploratum veniebant.*

(*c*) *In Præfatione.* Fidem omnem pene ſuperat id quod ipſe ultro confitetur, ſe nempe tunc temporis ita *ignarum fuiſſe eorum, quæ in Medica Republica hactenus geſta fuerant, ut cenſeret ante ſe neminem extitiſſe, qui venereorum morborum cauſas, differentias, ſigna & curationem denique tradidiſſet*; ac ideo ſibi potiſſimo jure Operis ſui editionem urgendam tunc viſam eſſe. Eam tamen aliquot annos ſuppreſſit conſilio Bartholomæi Torini Archiatri Pedemontani, & Joannis Fantoni Profeſſoris Taurinenſis. In lucem tandem prodiit Aſtæ anno 1716. in 8. cum ſequenti inſcriptione, *De pudendorum morbis & lue venerea Tetrabiblion.*

Conſtat Tractatus ille Vercelloni *Capitibus quatuor*, quorum unumquodque in plures articulos & paragraphos ſubdividitur.

*Primo* conatur probare ex pura venere etiam impuram naſci, ſi peccetur in exceſſu, ac fœmina nimio concubitu exagitetur, præſertim ſi cum mul-

multis miſceatur, quorum confuſa ſemina corrumpantur. Sed infirma ſunt ea, quæ profert argumenta, & jam a nobis in hoc Opere abunde convulſa ſupra *Lib. I.*

*Capite altero* diſſerit *de Pudendagra muliebri*; hoc eſt de gonorrhœa virulenta mulierum, cujus cauſas, differentias, ſymptomata, diagnoſim & prognoſim diſtinctis paragraphis explicat.

*Tertio Capite* agit *de Mentulagra*, hoc eſt de porris, verrucis, ulceribus cancroſis, bullis cryſtallinis, phimoſi & paraphimoſi, quæ balano, fræno, præputio, mentulæ in viris accidunt, ſicut etiam de gonorrhœa virulenta virorum.

Demum *Capite quarto* verba facit de bubone inguinali ſeu pano venereo, de rhagadiis & verrucis coxarum præſertim in mulieribus, de ani criſtis & condylomatis, ac demum de lue venerea, quam *ſi recens & in primo aut ſecundo gradu fuerit*, Guaiaci aut Salſæ-parillæ decocto *curari*, ait; minime vero, *ſi vetus ſit & ad tertium gradum pervenerit*, quo tempore *Mercurio tantum cedit*.

Multa quidem ſunt in hoc Opere, quæ laudi, ut jam dicta ſatis indicant; ſed non pauca etiam, quæ vitio vertenda ſunt. Nam 1. Multa falſa, omiſſa, perperam explicata, aut negligenter tractata ſunt. 2. Declamatorius eſt ſtyli tumor, qualis materiei minime convenit, quæ ornari negat contenta doceri. 3. Abeſt lucidus ille rerum ordo, qui in dogmatica Diſſertatione in primis requiritur. 4. Demum, quod potiſſimum eſt, curatoriæ methodi nec ea qua par eſſet diligentia expoſitæ ſunt, nec remedia complectuntur tutiſſima, efficaciſſima, uſu maxime comprobata.

GUILLELMUS COCKBURNE, Anglus, Doctor Medicus & Societatis Regiæ Londinenſis Socius edendum curavit Lugduni Batavorum in 12. anno 1717. Tractatum in duas partes diſtributum, cui titulum fecit *Virulentæ gonorrhææ ſymptomata, natura, cauſæ & curatio.* Cum libellus ille, qui Gallice redditus Lutetiæ fuit anno 1730. paſſim obvius ſit, haud opus eſt ſumma illius capita ſigillatim explicare: Satis eſt annotaſſe circa duo potiſſimum Auctorem laborare; nempe I. Ut (*a*) ſtatuat in viris gonorrhœæ ſedem numquam in proſtatis, nec in veſiculis ſeminariis eſſe, ſed in ipſis ſemper glandulis ſive lacunis urethræ. 1717.

II. Ut (*b*) approbet uſum cujuſdam injectionis, qua fluentis materiæ acrimoniam citiſſime mitigari, atque adeo gonorrhœæ virulentiam tutiſſime, ac fine ullo periculo compeſci aſſerit.

Verum cum præparationem hujuſce injectionis, quam tot tantiſque laudibus extollit ceu efficaciſſimam & maxime præſentaneam, nullibi explicet, merito culpandus eſſe videtur, ut qui per avaritiam de induſtria ſilen-

(*a*) Cap. 4. Part. prioris.

(*b*) Cap. 1. Part. poſterioris

ſilentio ſupprimat remedium, quod ipſe ait non gonorrhœæ modo virulentæ, ſed etiam fluori albo utiliter conducere, atque adeo peſſimo conſilio humano generi invideat ſalutiferum auxilium; quod & virum probum & ingenuum Medicum dedecet.

(*a*) *Part.* 2, *Cap.* 1.

Neque audiendus eſt, dum (*a*) ſilentii ſui odium conatur deprecari, quaſi remedium illud ideo celet, ne vulgus perditorum hominum illius uſu quaſi certo prophylactico a futuræ gonorrhœæ periculo jam ſecurum libidini ſe effrænatius dedat: Quaſi vero, ut a [*b*] Seneca agregie dici memini, *Medicina & ſceleratis opem non miniſtraret, & compoſitiones remediorum ſuppreſſiſſet ullus* umquam, *ne ſanarentur indigni.*

(*b*) De Beneficiis, *Lib. IV. Cap.* 28.

1717. GHERARDUS [*c*] GORIS, Medicinæ Doctor.

*Mercurius triumphator, continens argenti vivi hiſtoriam, indolem, prærogativam & noxas in morborum chronicorum, præſertim luis venereæ curatione. Annectitur de curationibus ſympatheticis Tractatus. Lugduni Batavorum* 1717. in 8.

(*c*) Ex Actis Lipſienſibus, *anni* 1717. *pag.* 154.

Auctor ille varia proponit de origine, natura, purgatione, variiſque præparationibus Mercurii, quæ ſingula non ſunt hujus loci. Quod ad luem veneream attinet.

1. Contendit *non habuiſſe ſua incunabula* annis 1493. & 1494. licet tunc temporis plurimum ſævierit; quandoquidem Guillelmus Salicetus, & Valeſcus Tarantanus, qui diu ante vixerunt, plurima luis venereæ ſymptomata commemoraverunt.

2. Statuit luem illam nulli adulto ſupervenire, niſi qui contagio ſeſe polluerit.

3. Poſthabitis omnibus aliis medicamentis, Auctor Mercurium tantum probat, dicitque a ſe novum modum purgandi Mercurii repertum eſſe, (*quem tamen non prodit*) unde Mercurius ingenita virulentia exutus abſque ulla ſalivatione virus debellat, atque ex corpore per ſudores, urinam, inſenſibilem transpirationem &c. tam placide eliminat, ut ejus energia, etiamſi valde efficax ſit, vix ab aſſumentibus ſentiatur.

4. Ipſe tamen ſalivationem non penitus rejicit, ſed exiſtimat illam haud temere inſtituendam eſſe, & niſi cum morbus jam nimis inveteratus & pertinax aliis remediis non amplius cedit.

5. Affirmat tamen Mercurium, qualis vulgo adhibetur, non eſſe verum & ſpecificum luis venereæ antidotum, cum ptyaliſmum excitando utiles pariter ac inutiles humores evacuet.

6. Sed contendit Mercurium e metallis extractum ſalivationem inducere nullam, atque ita præſtantiſſimum & tutiſſimum eſſe medicamentum & in morbis venereis polychreſtum.

Horum pleraque parum comperta ſunt, vel temere dicta, ac proinde cre-

credulum Auctoris animum arguunt, qui aliorum fide multa proferre non dubitet; quod ſane manifeſtius liquet ex adjuncto Tractatu *De curationibus ſympatheticis*, ubi conatur ille probare curationes, quas vulgo *Magneticas* dicunt, veras eſſe.

N.....BOUEZ DE SIGOGNE. 1722.

*Methode nouvelle pour guérir les Maladies Vénériennes, beaucoup plus ſure & plus aiſée qu' aucune de celles qui ont été en uſage juſqu' ici, avec une réfutation des anciennes hypotheſes touchant les memes Maladies. A Paris* 1722. in 12.

(*a*) *Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu?* (*a*) Horat. *in arte Poetica*

Vanam tantum declamationem, in qua Auctor, qualiſcumque ſit,

(*b*) *Id ſibi negoti credidit ſolum dari,* (*b*) Terent. *in Prologo Andriæ*.

*Populo ut placerent quas feciſſet fabulas,*

Et ut arcano cuidam, quod ambitioſe venditat,

(*c*) *Verboſis acquireret ſuis famam ſtrophis.* (*c*) Phædrus, *Fab.* 14 *Lib.* I

Cæterum hujus Operis Auctor ad curationem luis venereæ, cæterorumque morborum quorumvis, duobus tantum remediis utitur, atque adeo ægrotis omnibus eamdem methodum adhibet, quo nihil poteſt fingi ineptius. 1. Exhauriri jubet quotidie mane jejuno ventriculo duas libras aquæ, in qua admiſtum latet ſal quoddam catharticum Martiale, forte ſal Martis purgans vulgo notum, quo alvus per diem blande ſolvitur. 2. Bis in die mane & veſperi exhibet in infuſo calido Theæ guttas aliquot *Elixirii* ut ille vocat rubicundi, quod ipſe coniicio eſſe ſolutionem cinnabaris Mercurialis vel præcipitati rubri in aqua forti edulcorata, qualis adhibetur ad Tincturam, quæ non ita pridem magnifice jactabatur Lutetiæ nomine *Les Gouttes du Général la Motthe*.

ROGERUS DIBON, Chirurgus Pariſienſis.

*Deſcription de la nature, des cauſes des Maladies Vénériennes, & de pluſieurs remedes propres a les guérir. A Paris* in 12. 1724. *Tome* 2. 1724.

Sub modeſtiore titulo vana ſubeſt declamatio præcedenti compar & eodem fine conſcripta, nempe ut arcano cuidam auctoritas conciliaretur. Proſtant ad Operis calcem aliquot remediorum formulæ ex diverſis Auctoribus conquiſitæ, ſed neque ſatis diligenter ſelectæ, nec ut plurimum ſatis tutæ, & in quibus proinde periculum eſt ne juniores Chirurgi rectæ morborum venereorum curationis nondum gnari offendant.

Dicunt a Chirurgo illo ad curationem luis venereæ exhiberi mane jejuno ventriculo bolum ex præcipitato Mercurio albo multiplici lotio-

ne

ne mitigato, cum addito grani ſemiſſe pulveris de Algarot, ac ſuperbibendas præſcribi libras duas ptiſanæ ex levi decocto ſalſæ-parillæ & folliculorum ſennæ. Hinc primis diebus nauſea, vomituritio, imo vero vomitio laborioſa proritatur, ſed deinceps uſu iterato ptiſanæ purgantis omnia per inferiora ita deturbantur, ut nullus vel levis tantum ptyaliſmus ſuperveniat, quo tamen confidit ille luem veneream radicitus extirpatum iri.

Verumtamen, cum numquam ſatis certa ſit arcanorum exploratio, ut quæ debita opera mille modis fucari ſoleant, ne quid in Chirurgum illum peccemus imprudentes, demus arcanum, quo gloriatur, a propoſito remedio omnino diverſum alterius qualiſcumque naturæ eſſe. At certe aliquod unum eſt e præparatis mercurialibus. Demus *iterum* e numero blandiorum eſſe, quorum tuta eſt efficacia: Demus etiam *tertium* rite confectum præparatumque facultatis rodendi omnino expers eſſe. Ea quidem maxima ſunt, necdum tamen ſatis. Demus ergo *quartum* arcanum illud tempeſtive ſemper & caute adhiberi, eaque doſi quæ ægrotantium viribus, ætati, temperamento, ſexui, morbo conveniat. Ille ſane æquiorem animum a nemine poſſet expoſcere. Quid inde porro? An ideo futurum eſt ut curatoria methodus, quam ille adhibet, legitimæ hydrargyroſi præferenda ſit? Nullo modo prorſus: Sed methodus illa, ut de uſu præparatorum mercurialium ſupra dictum eſt, *Lib.* 11. *Cap.* 9. in curanda lue venerea inveterata atque difficili plerumque inefficax erit, & ſi quando ſatis efficax ſit, quod rarum futurum eſt, nihilominus tamen etiam tum longo concedet intervallo legitimæ inunctionum mercurialium adminiſtrationi, ut *ibidem* probatum fuit.

ANTONIUS DEIDIER, Monſpeſſulanus, Profeſſor Medicus in Facultate Monſpeſſulana, ſcripſit *Diſſertationem de morbis venereis*, quæ Monſpelii anno 1723. *in* 8. primum edita, Londini iterum recuſa eſt anno 1724. cum adjuncta Diſſertatione Medico-Chirurgica *de Tumoribus*.

In illa Diſſertatione præcipua rerum capita methodique curatoriæ paucis ſed enucleate explicantur. Contendit Auctor morbos venereos referendos eſſe in animalcula numeroſa, minima, agillima, maxime prolifera, quæ ab infectis in ſanos celeri contagione propagentur; quæ loca ubi hærent morſiunculis impetant, imo etiam depaſcantur, atque ea ratione ſymptomata omnia, quæ morborum venereorum propria ſunt, inducant. Sed hæc quantumvis ſingularia videantur, nova tamen non erant, ut quæ a Davide (*a*) Abercrombyo indicata anno 1684. & a Nicolao HartſoeKero jam dicta eſſent anno 1699. in (*b*) *Epiſtola ad V. C. Nicolaum Andry* data.

(*a*) *Tuta ac efficax luis curandæ methodus cap.* 1.

(*b*) *Traite de la generation des Vers.*

Sane

Sane longe prius ſimilia quoque de Peſte commenti fuerant R. P. Athanaſius Kircherus Societatis Jeſu in *Scrutinio Phyſico- Medico Luis, quæ dicitur Peſtis &c.* edito Romæ anno 1658. & R. P. Joannes Saguens Ordinis Minimorum in *Syſtemate Peſtis Phyſico* Toloſæ anno 1721. typis edito. Profecto ut libere dicam, mirum eſt [a] *Hominem ingenioſum dixiſſe id quod ſi neges probare non poſſit:* Ut enim illa nullo fundamento proferuntur, ſic nullo quoque argumento opus eſt ut refellantur, quemadmodum jam egregie animadverſum eſt a laudato Nicolao Andry. *Génération des Vers, Chap. 4. Artic. 1.*

(a) *Lactant. Inſtitutionum divinar. Lib. 3. cap. 28*

ANTONIUS BENEVOLUS, Chirurgus Florentinus.

*Nuova propoſizione intorno alla Caruncula dell'uretbra, detta Carnoſità.* Fiorenza. 1724. 1724.

Auctor ille refellit eos qui putant carunculas urethræ eſse excreſcentias in urethra ſubortas. Nititur potiſsimum obſervationibus tum ab aliis, tum a ſe inſtitutis in cadaveribus eorum, qui dum viverent, ſtranguriæ obnoxii erant, & in quibus tamen poſt mortem contendit nullam excreſcentiam unquam repertam fuiſse.

Statuit ipſe carunculas illas nihil eſse præter caput gallinaginis, ſeu ut ille dicit, granum hordeaceum tumefactum, inflammatum, ſuppuratum, exulceratum; quod etſi ſæpe verum eſse concedam, inde tamen non ſequitur ut perpetuum ſit, cum certis liqueat obſervationibus dari aliquando veras excreſcentias; cum præterea certum ſit duriorem urethræ cicatricem, aut ſkirrhodem proſtatarum tumorem ſtranguriæ habituali locum dare aliquando ſine ulla labe capitis gallinaginis, de quo vide *Lib. III. Cap. IV.* §. 4.

Ad curationem proponit Benevolus, ut in urethram immittatur candela cerea, vel ſtylus plumbeus ter vel quater in die per 15. aut 20. dies cujus apex ultimis curationis diebus cerato diapalmæ obducendus eſt.

PETRUS VIOLETTE DU BOIS, Chirurgus Pariſienſis. 1725.

*Nouveau Traité des Maladies Véneriemes, par P.V. du Bois, Maitre Chirurgien de Paris, ancien Prevot & Garde de ſa Communauté.* A Paris 1725. *in* 12.

In hoc brevi Tractatu, tum modus uſu vulgo receptus curandi gonorrhœam virulentam, cariem pudendorum, bubones venereos, tum methodus adminiſtrandæ hydrargyroſeos in lue confirmata ita proponuntur, ut Liber utilis quidem eſse poſsit, quoties omnia ex voto ſuccedunt; ſi vero morbi difficultate, medentium incuria, vel ægrotantium culpa infortunia quædam accidant, qualia non raro, uſus plane nullius, cum de illis

modum ludificari; miror que eos ad quos pertinet harumce rerum curatio & adminiſtratio in reprimendis ineptiis vel potius coercendis maleficiis iſtiuſmodi indormire, quæ neglecta in magnum tum rei medicæ, tum rei publicæ detrimentum recidunt.

EDITIO tertia LUGDUNO-BATAVA Collectionis Luiſininæ. 1638.
Utilitas ſumma Collectionis Venetæ ab Aloyſio Luiſino procuratæ, qua in unum volumen cogebantur Opera Auctorum plerorumque, qui de lue venerea ſcripſerant ante annum 1567. Virum clariſſimum Hermannum Boerhaave, Profeſſorem Medicum Lugduno Batavum, minime latuit, ideoque cum veterum Editionum exemplaria rariora eſſent, Typographis Batavis, ut *novam Editionem molirentur auctor fuit*, quæ prodiit Lugduni-Batavorum *in folio* an. 1728. & cui titulum fecit *Aloyſii Luiſini Aphrodiſiacum, ſive de Lue venerea.*

Dedit ipſe in hac tertia Editione ſedulam operam, 1. Ut [a] *Impreſſionum vitia, quibus Italicæ Editiones fœdabantur, emendarentur.* 2. Ut *ex ipſis allegatis Scriptoribus loca reſtituerentur propria.* 3. Ut *remediorum formulæ, quæque eo faciunt, alio excuderentur charactere.* 4. Ut *locupletiſſimus index & uſu vere pulcher ingenti Operi ſubnecteretur.* Imo Operi præfixit egregiam & eruditam Præfationem, de qua in *articulo ſequente*, ubi multis explicat quid ipſe de veneni venerei natura, propagatione, ſede & effectibus ſentiat.

[a] Boerhaave, *in Præfatione.*

Sed utinam Illi ſatis otii fuiſſet, ut ſuſceptam hanc utiliſſimi Operis Editionem perfecte adornare potuiſſet, atque in hunc finem.

1. Auctores, qui in Collectione Veneta exſtant, ordine chronologico diſponere, pro tempore quo ſingulorum Opera ſcripta, vel ſaltem edita ſunt. Quid enim inordinatius, quam omnia ita promiſcua eſſe, ut Nicolaus Leonicenus ſecundum tantum locum occupet, Coradinus Gilinus decimum quartum, imo Gaſpar Torella viceſimum tertium; cum certum ſit Auctores illos ſcripſiſſe anno 1497. anno ſcilicet tertio poſt ingreſſum morbi, adeoque omnium primos.

2. Auctorum Opera, quorum pleraque pro illorum temporum more uno orationis contextu ſcripta ſunt, in capita, capitaque ipſa in membra partiri, majoris perſpicuitatis gratia.

3. Loca ex Auctoribus antiquioribus laudata alio charactere diſtinguere, ut nunc eſt ex uſu, eo ſcilicet fine ut ſi opportunum videatur, prætermiſſis inter legendum iis locis, orationis ſeriei preſſius inſtare liceret.

4. Peculiari indice, vel appoſitis notulis edocere qui qualeſve fuerint Auctores qui laudantur. Hac enim ætate noſtra Medicorum plurimi Hiſtoriæ Medicæ ſatis gnari non ſunt, atque adeo ne nomine quidem plerique norunt Abolai, Aly Abbatem, Viatium & Zoar,



Digitized by Google

Azarninum, Iſaacum Ebenaram, Pandectarium, Conciliatorem magnum, Jacobum de Forlivio, Arculanum, Franciſcum de Pedemontio, Baverium de Baveriis, & alios ejuſdem farinæ ſexcentos, qui in Collectione illa paſſim laudantur.

5. Demum Collectionem Luiſininam amplificare additione Auctorum, quotcumque de morbis venereis ante annum 1567. ſcripſere, & qui a priore Collectore omiſſi vel ignorati fuerunt, inter quos ipſe numero Joannem Salicetum, dictum Vveidman & Meichinger, qui anno 1497. Simonem Piſtorem, qui annis 1498. & 1500. Martinum Polichium, qui anno 1500. Conradum Schelling, qui anno eodem 1500. Joſephum Grundbeckium, qui anno anno 1503. Bartholomæum Sileber qui anno 1525. Jacobum Abethencourt, qui anno 1527. Auguſtinum Niphum Philotheum, qui anno 1534. Joannem Antonium Roverellum & Joannem Vochs, qui anno 1537. Thomam Philologum, qui anno 1538. Michaelem Angelum Blondum, qui anno 1542. Rodericum Diaz de Isla, qui anno 1555. ac tandem Hieronymum Montuum, qui anno 1558. ſcripſit.

1727. HERMANNUS BOERHAAVE, Vianenſis Batavus, Vir de re Me-
1728. dica optime meritus ac Scriptis ſuis egregiis orbi litterario notiſſimus, maximam famam in Academia Lugduno-Batava ſuſtinet, fama tamen ipſe major.

Scripſit anno 1727. Diatribam de lue venerea, quæ Præfationis loco præfixa fuit Editioni Lugduno-Batavæ Collectionis Luiſininæ anno 1728. & quæ Gallice verſa Lutetiæ prodiit hoc anno. Multa quidem ibi reperire eſt acute cogitata, graphice deſcripta, uno verbo Auctore ſuo digniſſima quibus recenſendis ideo ſuperſedeo, quod ſit hoc Opuſculum in omnium manibus. At vero ut libere & ingenue dicam, duo quoque occurrunt ibidem, quæ dicta nollem, alterum in Theoria, in Therapeia alterum.

*Primo*. Quod ad prius attinet, exiſtimat Boerhaavius veneni venerei ſedem * eſſe *in illo humore pingui corporis humani, qui naturaliter in bene ſanis replet eam partem, quam adipoſum panniculum Veteres, Hodierni & celluloſam membranam vocant....... Ita ut ſi contagioſa labes per poros epi-*

* Conſtat quidem a Boerhaavio ſedem veneni venerei in adipoſa membrana conſtitui, dum ulcera cancroſa molitur. At vero dubitatur utrum velit membranam illam ſedem eſſe perpetuam veneni venerei atque adeo perennem luis confirmatæ fomitem. Sane in tota ejus Diatriba nihil legiſſe memini, quod huic concluſioni aperte faveat. Quapropter ab errore forſan non vacat nuperus Interpres, qui Diatribam illam gallice vertit, cum *Diſcours préliminaire*, *pag. 3.* firmiſſime aſſeverat *veneream contagionem juxta Boerhaavium ſedem habere perennem & jugem in adipoſa membrana.*

*epidermidis ingreſſa trans entis vaſcula uſque ad cellulas membranæ adipoſæ pervenerit, ibidemque occurrenti pingui permiſcuerit ſe, ..... calore, motu, mora, aſſiduo magis magiſque incendatur, cutim & cuticulam ſuperpoſitas rodat, corrumpat, interimque ſub his circumfuſas per ambitum cellulas oleoſas contaminet, unde ſemper latior plaga in panniculo adipoſo corrupta reperitur, quam ſupra in cute ſuperpoſita perdita & exeſa eſt.*

Sed ea opinio contra notam veneni ſeu ſeminii venerei indolem, facultatem, invadendi & progrediendi rationem videtur repugnare.

Nam I. In ipſa veneni venerei ingreſſione, quo tempore ſi unquam alias, facillimum eſt dignoſcere quaſnam potiſſimum ſedes affectet, obſervantur plerumque ceu prima invadentis morbi indicia, gonorrhœa, Panus ſive Bubo, Porri & Verrucæ, quorum nullum in adipoſa membrana inſidet. Cognitum enim compertumque eſt ſedem eſſe. 1. (*a*) Gonorrhœæ in conceptaculis, quæ ſemini vel ſeminali fluido ſecernendo vel continendo vacant, nimirum in Viris quidem in proſtatis, veſiculis ſeminariis, glandulis Covvperianis, & urethræ cellulis; in fœminis vero in proſtatis, glandulis Covvperianis, & botryformibus vaginæ glandulis: 2. (*b*) Pani ſeu Bubonis in conglobatis ſive limphaticis inguinum glandulis: 3. [*c*] Porrorum & Verrucarum in papillis nerveis, quæ in Viris Balanum, Frænum, Præputium; quæ in fœminis labia Pudendi, vulvam, nymphas, Clitoridem numeroſe obſident.

II. Neque diſpar eſſe videtur conditio ipſorummet ulcuſculorum venereorum, vulgo *Chancres.* Ea quidem Boerhaavius ab eroſis adipoſis cellulis deducenda putat diſertiſſimis verbis. *Hoc mali genus*, inquit, (*cancrum ſuo idiotiſmo Chirurgi vocare ſolent*) *ſemper inveni ſedere in illo humore pingui corporis humani, qui naturaliter in bene ſanis replet eam partem quam adipoſum Panniculum Veteres, Hodierni & celluloſam membranam vocant.* Sed multa concurrunt veriſimilia, quæ in contrarium pugnent & quæ ſuadeant ulcuſcula iſtiuſmodi non ſubter tegumentum quod cutis loco eſt & in adipoſa membrana, quæ ſane nulla proſtat in iis partibus quæ ab ulcuſculis venereis maxime infeſtantur; ſed in ipſo integumento, quod cutem ſupplet, ſedem habere, nimirum in vaſculis illis ſebaceis, quibus in Viris Balanus, Balani corona, Præputium & Frænum; in mulieribus vero Cadurda, Vulva, Pterygia, Clitoris, & vaginæ oſtium conſita ſunt. Et ſane, ut cætera omittam quæ [*d*] alibi dicta ſunt, id opinor abunde argui ex ipſo ulcuſculorum ſitu, ut quibus ea tantum loca obſideantur, in quibus vaſcula iſtiuſmodi obvia ſunt; ex orbiculari eorumdem forma, quæ cum vaſculorum figura apprime congruit; ac tandem ex cicatrice nulla poſt curata ulcera ſuperſtite, vel tenuiſſima tantum & ferme inconſpicua, quod proinde

(*a*) Supra, Lib. III. Cap. 1. §. 2.

(*b*) Supra, Lib. III. Cap. 5. §. 1. & 2.

(*c*) Supra, Lib. III. Cap. 9. §. 1. & 2.

(*d*) Lib. III. Cap 7. §. 1. & 2.



Digitized by Google

cutaneum integumentum ſuperficiarie ad ſummum, funditus vero minime eroſum fuiſſe demonſtrat. Quæ de puſtulis venereis debent quoque intelligi, quarum ſedes eſt in ſebaceis vaſculis ſive lacunis per cutem ſparſis.

III. Neque ſuam indolem deponit virus venereum, dum inveteraſcit. Tunc quidem contaminato ſanguine humores, qui a ſanguine ſcaturiunt, contaminari neceſſum eſt, non promiſcue tamen & indiſcriminatim, ſed ordine certo, & plerumque ſecundum ſcalam affinitatum ſupra [a] propoſitam: Nempe commiſcetur 1. Cum humoribus ſeminalibus; unde pudendorum morbi, Tumor teſtium, Bubo, Porri & Verrucæ, Ulcuſcula. 2. Cum humoribus cutis tum ſebaceo tum mucoſo; unde vitia cutis, herpes, maculæ, rhagades, alopecia, puſtulæ. 3. Cum humoribus mucoſis oris, faucium, & narium; unde ulcera gingivarum, palati, faucium, nariumque. 4. Cum ſynovia tum articulari tum muſculari; unde dolores Arthritici, Rheumatici, Iſchidiaci. 5. Cum medullari oſſium adipe; unde oſſium Exoſtoſis, Hyperoſtoſis, Caries, Oſteoſarcoſis. 6. Cum limpha, unde tumores glanduloſi, aut Kyſtici, ut Melicerides, Atheromata, Steatomata. 7. Demum cum humoribus, qui oculorum auriumve proprii ſunt, unde multiplices earumdem partium affectiones, ſed in iis omnibus conſtat experimento nec adipoſam membranam, nec ullas membranæ illius lacinias affici, lædi, peſſumdari, neque adeo adipoſam pinguedinem, qua turgent illius cellulæ, ullo modo vitiari.

(a) *Lib. IV. cap. 2.*

IV. Verumtamen non nego labem membranæ eidem aliquoties inferri, ſi puſtulæ venereæ, vel quod pejus eſt, ulcera ejuſdem moris cutem depaſcentia ſibi diutius permittantur & per media ſuffoſſæ cutis ſtamina ad ſubjectum adipem agant cuniculos; ſi tubercula aut ganglia ſuppurata ſubcutaneos abſceſſus generent; imo vero ſi virus venereum cum adipoſa pinguedine ſponte commiceatur, quam ejus virulentiæ (b) inacceſſam eſſe nequaquam puto. Sed hæc nedum quotidiana ſint, inter inſolentia luis ſymptomata referenda ſunt, in ſyphiliticis, ſi unquam, certe tarde & raro obvia, unde videtur egregie refelli opinio de ſede morbi in adipoſa membrana.

(b) Vid. ſupra *pag* 328.

V. Fateor cum Boerhaavio, dum adipoſa membrana caſu quocumque computreſcit in hunc modum, *muſculos nudatos vividiſſimos pulcherrimoſque apparere*, *ulceraque ſolam tantum pinguem tunicam depaſci*, *nec cuti nocere*, *niſi quatenus conſumptis vaſis cuti ſuppoſitis*, *ſubducto pabulo*, *hæc ipſa quoque tandem perit*. Sed id commune habet ſuppuratio, quam lues venerea in adipoſa membrana poteſt aliquando efficere, cum ſuppuratione, putrefactione, gangræna quacumque membranæ ejuſdem a cauſa quavis alia; neque adeo id inde repetendum videtur, quod

Digitized by Google

quod venereum virus adipoſam membranam affectet ſingulari modo, ſedemque in illa propriam habeat; ſed potius quod peculiaris adipoſæ membranæ conditio locum det mali incrementis opportuniorem. Nempe mollis eſt & laxi contextus, tenuiſſimis ac præteneris cellulis tota conſtat, perpetuo turget congeſto ſucco adipoſo, qui tardiſſime circulatur, ac in loco eodem idem hæret diutiſſime: Inde fit ergo, ut conſociata cauſarum efficacia ab adipe, ſi vitio qualicumque corrumpatur, facile labem ſentiat celerem ac longe & late diffuſam, ſentiatque ſola intactis & illæſis tum ſubjectis muſculis tum cute ſuperjecta, quod partes illæ, cum denſiore & firmiore textura polleant, impetentium cauſarum energiæ minus pateant, hærentes humores fortius expellant elaterio inſito, noxioſque facilius renovent, ac proinde multiplici nomine ab imminentibus injuriis ſeſe diutius & efficacius immunes tutentur.

VI. Cæterum hæc opinio de ſede luis venereæ in adipoſa membrana, cujuſcunque pretii eſſe videatur, ſi non perfecte expreſſa, at ſaltem non obſcure olim adumbrata fuit, quod ſcio ne Boerhaavio quidem ſuboluiſſe cæteroquin eruditiſsimo, cum ipſe prior & ultro non indicaverit. Conſtat tamen temporibus Antonii Saporæ, quondam in Academia Monſpeſſulana Medicinæ Profeſſoris, hoc eſt ante annum 1570. exſtitiſſe nonnullos, qui non adipoſum, ut Boerhaavio viſum eſt, ſed *carnoſum panniculum in univerſo corpore diffuſum*, *illudque tegentem conſtituerent*, *a quo pernicioſæ hujus labis* [venereæ] *ſcaturiginem emanare* crederent, quos refellendos ſuſcepit Saporta (*a*) *Tractatus de Tumoribus præter naturam Lib. III. Cap.* 50. Uſque adeo & de opinionibus quoque vere dici poteſt, quod de vocibus ab Horatio dictum eſt, *multas* nempe *renaſci*, *quæ occiderant*, & multas *caſuras eſſe*, *quæ nunc in honore vigent*.

(*a*) Vid. ſupra pag. 544-544.

*Secundo*. Circa poſterius, quod ad Therapeiam pertinet, haud diffitetur quidem Boerhaavius *Mercurium ad expugnandum hoc malum efficacem* merito haberi. At vero contendit ſimul *medicatam ejus poteſtatem haud valere corrigere venereum tabum*, *quando ille figitur in locis*, *ad quæ actio cordis & arteriarum vix pertingit : Hinc* Mercurio *cariem diploes cranii non ſanari*; . . . . *Inde & oſſium medullam inquinatam hoc malo vix repurgari: Gonorrhœas in ſola celluloſa penis fabrica hærentes* . . . . *numquam ſanari* : . . . . *Oſſicula tenerrima*, *ſolis tenuibus tecta membranis* . . . . . *ſervari non poſſe ne excidant* . . . . . Unde concludit ille tunc *ubi deficit Mercurius*, *juvare* decoctum Guaiaci Hutteniana methodo exhibitum, quod cum argumentis tum obſervationibus conatur confirmare. Sed de his jam diffuſe ſupra (*b*) diximus *Lib. II. Cap.* 9. quod adiri poteſt.

(*b*) *Pag.* 163. *& ſeqq.*

1731. CAROLUS BARBEIRAC, Cæſariſtenſis apud Gallo-Provinciales;
1698. natus anno 1629. Medicinæ operam dedit in Academia Monſpeſſulana, ubi Doctoris Medici gradum aſſecutus eſt (a) anno 1649. Medicinam cum ſumma laude exercuit in eadem urbe, ubi vitam cum morte commutavit anno 1699. ætatis 70.

(a) *Ex Actis Facultatis Medic. Monſpeſul.*

Prodiit nuper Amſtelodami Liber Gallice ſcriptus cum ſequente inſcriptione:

> *Diſſertations nuovelles ſur les Maladies de la Poitrine, ou Cœur, de l'Eſtomach, des Femmes, Vènèriennes, & quelques Maladies particulieres, par M. Barbeirac Docteur en Mèdicine de Montpelier*, in 12. 1731.

In Tractatu, qui *de Morbis venereis* inſcribitur, *paginis* 50. *Capitibus* 7. diſſeritur. 1. De Lue venerea. 2. De Gonorrhœa virulenta. 3. De Bubone venereo. 4. De Ulcuſculis cancroſis. 5. De Porris & Verrucis. 6. De Phimoſi & Paraphimoſi. 7. De Hyperſarcoſi in urethra.

Cæterum in hoc toto Libro tum de venereis, tum de cæteris morbis nihil legitur, quod non ſit non modo vulgare, ſed etiam ita mutilum, vitioſum & miſere deturpatum, ut pro certo teneam hoc Opus non Caroli Barbeirac, ſed junioris cujuſdam Scholaſtici fœtum eſſe rerum mecarum plane ignari. Doldico ſane nomen Practici ſua ætate celeberrimi ab Anonymo Editore tam turpiter traduci, mirorque maleficia iſtiuſmodi tam alte diſſimulari ab iis, quorum intereſt Caroli Barbeirac gloriam ſartam tueri.

Interim caveant Lectores ne Barbeiracii auctoritate putent ad curandam luem veneream poſſe tuto frictiones quotidie adhiberi, & ad frictionem quamlibet uncias quinque vel ſex unguenti præſcribi, ut in hoc Libello proponitur *Cap. I.* Hac enim temeraria therapeia ægrotos in manifeſtum capitis diſcrimen adducerent. Fateor equidem id olim ex uſu fuiſſe Barbeiracii ævo; ſed novi quoque pericula ſumma, quibus id remedii genus tunc infamabatur. Itaque prudentis Editoris fuiſſet praxim jam dudum antiquatam ſupprimere, vel ſaltem non evulgare hac ætate noſtra ſine nota cenſoria.

1732. DANIEL TURNER, Anglus, e Collegio Medicorum Londinenſium, Anglice ſcripſit nuperrime Tractatum de Morbis venereis, cui ſequentem inſcriptionem præfixit.

> (b) *Siphylis. A practical Diſſertation on the venereal Diſeaſe, in two parts, London*, 1732. *in* 8. Hoc eſt *Syphilis, ſive Diſſertatio practica de Morbo Venereo, in duas partes diſtributa*. Londini 1732. *in* 8.

(b) Ita ſcribit Auctor.

Agi-

Agitur in priore Tractatus illius parte potiſſimum de gonorrhœa; in poſteriore vero de Lue venerea. In utraque de morborum ſingulorum ætiologia & therapeia ſatis copioſe diſſeritur, ſed ordine parum compoſito, ſaltem non ea methodo quæ lucem afferat & quam in Anglorum Medicorum Operibus plerumque deſiderari ſolemus.

I. Statuit hic Auctor cum Guillelmo Becketto *a pag.* 12. *ad pag.* 18. Gonorrhœam virulentam & Luem veneream ante annum 1494. in Europa, nedum ignotas, ſed vulgo graſſatas fuiſſe; cui opinioni ut fidem faciat, eadem profert teſtimonia, vel pleraque ſaltem, quæ a Becketto adducta ſupra recenſuimus *Lib. I. Cap. 6.* Nempe 1. Loca quædam deprompta ex Opere manuſcripto Joannis Ardern, Chirurgi Angli, qui exeunte decimo quarto ſeculo vixiſſe creditur; & ex collectaneis quibuſdam Medicis, quæ ſcripta dicuntur circa annos 1390. & 1440. ubi *de arſura* ſive *incendio*, Anglice *burning* ſive *brenning* mentio eſt, quod morbi genus venere olim contrahebatur, & quod ideo volunt Idem fuiſſe cum gonorrhœa virulenta, quæ hodie impura venere concipitur. 2. Integra ſtatuta Lupanaris Londinenſis in ſuburbio *Soutvvark* dicto olim proſtantis, quæ anno 1430. ſancita creduntur, & ex quibus articulos aliquot ubi *nefanda ſcortorum infirmitate & de proſtibulis arſura infectis* quæſtio eſt a Becketto in opinionis ſuæ confirmationem adduci ſupra vidimus.

Sed cum his abunde ſatisfactum fuerit loco ſupra laudato, dum teſtimonia eadem a Becketto adducta diluimus, ne cramben recoquamus argumento eodem denuo tractando ſuperſedere viſum eſt.

II. Circa propagationis modum Auctor confitetur quidem *pag.* 54. ſe quondam ſenſiſſe luem veneream contrahi non poſſe, niſi in genitalibus locis morbi quidam locales prælucerint: At vero ait *a pag.* 55. *ad pag.* 58. ſibi jam ſecus videri, quam opinionem ut probet, ſubjicit *ibidem* unam, alteramque *pag.* 297. obſervationem, quas ipſe egregias, firmaſque eſſe putat, ſed quæ meo quidem judicio rem evincunt nullomodo.

III. In curanda lue venerea ſalivationem adhibet *a pag.* 180. *ad pag.* 190. quam movet interno præparatorum mercurialium uſu, ſi morbus levis & recens; externo unguenti mercurialis illitu, ſi morbus gravis ſit aut inveteratus. Laudat vero ſuffumigia ex cinnabari ad cariem pudendi, ulcera narium, nodos, gummata, dolores fixos, cæteroſque morbos topicos.

IV. Nimius eſſe videtur in agitandis iis, quæ ad ſe tantum ſpectant & in ſui defenſionem ſcripta ſunt. Iis etenim, etiam ſi vera forent ac legitima, cum ad rem plerumque non pertineant, conſtat Lecto-

ribus

ribus nauſeam moveri, atque adeo Operis pretium non parum inde elevari.

V. In Circulatores, qui ad curandos morbos venereos audent temere aggredi, paſſim ſtomachatur, nec ſine cauſa, cum id hominum genus, quod & vetabitur ſemper & ſemper retinebitur, cordatis Medicis, artiſque ſuæ amantibus merito inviſum ſit & odioſum. Sed quid tamen opus eſt cum iis ratione tam ſæpe agere, qui carent omni ratione, qui nullis innituntur principiis, quorum varia eſt ac mutabilis praxis, notaque temeritas?

VI. Narrat ille *pag.* 99. ab Agyrta quodam Londinenſi ad gonorrhœæ curationem diebus ſingulis in decocto avenaceo exhibitas fuiſſe guttas x. xij. vel xv. ſolutionis ʒ j. ſublimati corroſivi in alcoholis ſive ſpiritus vini ℥ j. cujus peſſimum facinus, atque gravi pœna animadvertendum exhorreſco quidem, ſed miror nullomodo, ut qui dudum pro comperto habeam Circulatorum imprudentiam cum impudentia parem eſſe.

VII. Ab hujuſce Libri calcem proſtant 1. Hiſtoriæ triginta ægrotantium totidem, morbis venereis diverſimode infeſtorum, quos curandos Auctor habuit.

2. *Remarcs upon Dr. VVillougby's Translation of M. Chicoyneau's method of cure by the Mercurial friction;* Et *M. Palmer's Letter to the Author about the ſame:* Id eſt *Animadverſiones in methodum curandæ luis venereæ uſu inunctionum mercurialium, quæ a D. Chicoyneau ſcripta, & a Doctore VVillougby e Latina Lingua in Anglicam verſa eſt*, cum *Epiſtola D. Palmer ad Auctorem data de eodem argumento.*

1733. 3. *A Diſcourſe of gleets, inſcrib'd to the ſurgeons*, id eſt *Diſſertatio de Ichoribus ad Chirurgos ſcripta.*

PETRUS DESAULT, Burdigalenſis, Doctor Medicus & Collegio Medicorum Burdigalenſium adſcriptus, typis edendum curavit Burdigalæ anno 1733. Tractatum ſequentem *in* 12.

*Diſſertation ſur les Maladies Vénériennes, contenant une méthode de les guérir ſans flux de bouche, ſans riſque & ſans dépenſe.*

Adjectæ ſunt ad calcem duæ aliæ Diſſertationes, altera *de Rabie*, altera *de Phthiſi*.

Hic Auctor, qui certe valet ingenio, nec indiligens eſt rerum Medicarum ſcrutator, videtur tamen in Medicinæ Hiſtoria nimium hoſpes.

(a) *Partie 1. chap. 3.*

1. (*a*) Contendit luem veneream antiquitus cognitam fuiſſe, & veneri vulgivagæ coævam eſſe, contra quam a plurimis demonſtratum fuit.

2.

2. (*a*) Conatur aſtruere luem veneream a vermiculis venereis produci, qui partes, in quibus hoſpitantur, rodant & depaſcantur; qua in re vidimus ſupra Virum eruditum Antonium Deidier jam illi præluſiſſe, ut Deidierio Abercrombyum. (*a*) *Part. 2. chap. 2.*

3. Demum (*b*) tanquam novam proponit methodum curandorum morborum venereorum hydrargyroſi intercalata, adhibendo ſcilicet inunctiones mercuriales per intervalla, & ptyaliſmum, ſi quis cieatur, cathartico identidem ſupprimendo; quæ tamen methodus a primis morbi venerei temporibus nota fuit. Qua de re vide hujuſce Operis *Libri II. Caput* 7. (*b*) *Part. 2. chap. 1. & ſuiv.*

HENRICUS HAGUENOT, Monſpelienſis, in Academia patria Profeſſor Medicus publici juris fecit nuperrime Schedulam ſeu Diſſertatiunculam de methodo nova curandæ luis venereæ cum ſequente inſcriptione. 1734.

*Mémoire contenant une nouvelle méthode de traiter la Vérole*. in 8. *Montpelier* 1734. 20. *pages*.

Huc redit methodus illa nova, ut balneatio in qua leviter calida, qualis vulgo ante inunctiones, eadem per ipſam inunctionum adminiſtrationem uſurpetur. Scilicet præmiſſa tantum venæ ſectione & purgatione ad hydrarhyroſim properandum eſt; & prima ſtatim die, poſtquam æger e balneo, in quo ſederit per horam integram, egreſſus & exſiccatus fuerit, deſtinata corporis loca more ſolito unguento mercuriali inungenda, quæ ambo altera vel tertia quaque die pari ordine iteranda ſunt per menſem unum & amplius, niſi imminens ſalivatio vel gravior quidam caſus prohibuerit.

Inde ait auctor utilitates non leves manare, 1. Sanguinem dilui & temperari, laxatoque partium ſolidarum tono immodicos erethiſmos præcaveri, nimiamque Mercurii vim retundi.

2. Perſpirationem per inconſpicua cutis ſpiracula intendi, ut liquet ex *Aphoriſmo* 25. *Medicin. Static. Britannic. Joann. Keill*, unde fit ut non deſint, qui in ipſa variolarum eruptione difficiliore balnei calidi uſum impenſe laudent.

3. Utroque illo nomine uſu balnei ptyaliſmum efficaciſſime declinari; quin imo ſi jam illatus eſſet, celerrime reprimi; atque adeo propoſitam illam methodum novam antiquiori plurimum præſtare, ut quæ pari ſucceſſu minorique noxa morbo medeatur.

At vero dubitari poteſt an ea methodus nova ſit. Certe conſtat uſum balnei tepidi in ipſo hydrargyroſeos ſtadio ab antiquioribus quibuſdam Scriptoribus pridem indicatum fuiſſe, non modo a Joanne Almenar, Hiſpano, qui in *Tractat. De Morbo Gallico*, *Cap.* 4. auctor eſt ut die qualibet loca corporis Mercurio illita decocto radicum althææ tepide foveantur, ſed expreſſius a Jacobo Cataneo de Lacu Marcino, qui *Tractat. de Morbo Gallico, Cap.*

*6.*

Digitized by Google

*6. Balneum quantum propoſito ſuo conducit tripliciter diſtinguit; Unum præparativum..... Aliud probibitivum, ut in hora operationis pharmaci....... & in tempore quo frictiones exercentur; Tertio modo ſumitur balneum ut perficiens, .....cum adminiſtratur poſtquam ceſſavit operatio pharmaci*. Demum omnium diſertiſſime a Joanne Benedicto, qui *Libell. de Morbo Gallico*, *Capite* 4. jubet ægrum per ſex dies ſyrupum alterantem, ut de fumo terræ, de buglosso, de epithymo &c. quotidie *ſumere: tertia die* inungi; ſexta purgari *ſolutiva Medicina ea intentione, ut materia quæ deberet pelli ad os, ne fiat nocumentum in ore, per loca inferiora ducatur*. Deinde interpoſitis nonnullis quæ non ſunt hujus loci, ſic pergit. *Intentio quinta, quæ die ſequenti poſt purgationem, omnibus videlicet ſex diebus reiteranda eſt, fiat cum balneatione aquæ dulcis, in qua bulliant herbæ infra poſitæ aut ſimiles, fumus terræ, lapatium acutum, biſmalva, camomilla, melilotum, roſæ, violæ: Ad hoc ſequetur humectatio, quæ maxime in hoc morbo requiſita eſt*.

II. Sed quid opus eſt in hujuſce methodi antiquitatem anxie inquirere? Si olim uſu recepta fuit, certe jam dudum in deſuetudinem abierat. Profuit ergo eam renovari, ac experimentis iterum confirmari, cum utilitatem minime ſpernendam afferre quandoque poſſit ad curandos ægrotantes illos, qui exſucci, emaciati, bilioſi, melancholici, hypochondriaci ſunt, & in quibus periculum eſt ne humorum acrimonia ſtaminumve tendineorum ariditate immoderati partium erethiſmi, ſanguinis in circulando ataxiæ, aut abnormes humorum decubitus inferantur.

III. Porro tamen cavendum ne Mercurii vis funditus perdatur, dum refrænari creditur. Scilicet hac ætate plerorumque Medicorum conſilia in id conſpirare videntur, ut modis omnibus caſtrent Mercurii energiam, quam pavidi reformidant, ne dicam horrent; quaſi vero nulli darentur limites, quos infra remedii illius efficacia curandæ lui venereæ impar fieret. Jam minima unguenti mercurialis doſis ad inunctionem unamquamque adhibetur; jam inunctio tertia vel quarta tantum die iteratur; jam data opera extergitur unguentum illitum, quod poſt frictionem in cute ſupereſt; jam admiſſi Mercurii pars interjectis identidem catharticis præpropere eliminatur. Necdum tamen ſatis; Nunc proponitur iterati balnei uſus, quo illiti Mercurii pars maxima a cute detergitur, quo pacato ſanguinis orgaſmo ejuſdem efficacia notabiliter infringitur. Expecto dum accedat alius, a quo narcotica præſcribantur, in quæ ſentio nonnullorum vota inclinare, & quibus conſtat vim Mercurii magis magiſque debilitandam eſse. Quid inde porro futurum? Nempe ut operoſe nihil agatur, & ut Mercurius, remedium natura efficaciſſimum & potentiſſimum, tot vinculis atque repagulis coercitus, iners tandem fiat ac debellandæ lui venereæ plane ineptus.

IV. Profecto mirari ſubit Medicorum inconſtantiam, & ſi cum Quintiliano loqui liceat, *inconſequentiam*. Norunt illi nec pituitam a ventriculi

culi patietibus emetico extundi poſse ſine nauſea & cardialgia; nec cacochyliam ab inteſtinis cathartico deradi ſine torminibus. Putantne virus venereum, quod natura tam ferum, quod univerſis corporis partibus altiſſime inſedit, quod omnes humores penitiſſime contaminavit, ſine dolore, ſine labore, ſine noxa corrigi, deſtrui, exterminari poſſe?

V. Sunt præterea in eadem Diſſertatione alia quædam quæ videntur haud ſatis recte dicta.

1. Credit Auctor *pag.* 2. Inunctiones *quotidianas* ſed *partiales* a Carolo Barbeirac, celebri ætatis ſuæ practico; Et *diſcretas* ac interpoſitis aliquot dierum induciis iterandas a D. Franciſco Chicoyneau, Archiatrorum comite, in uſum Medicum primo inductas fuiſſe; cum tamen certo conſtet utramque illinendi Mercurii methodum jam a ducentis annis, atque adeo a primo natæ luis venereæ tempore & notam & uſurpatam fuiſſe, qua de re vide ſupra *Lib. II. Caput* 7.

2. Ait *pag.* 7. ſalivationem maximum curationi luis venereæ impedimentum afferre, unde in diſſertatione ſua totus in eo eſt, ut ſalivationi obviam eat. Contra vero ſupra probatum fuit nulla opera certius quam ſalivationis motu cognoſci poſſe an Mercurius in ſanguinem agat, agatque ea vi qua opus eſt ad morbi curationem, unde liquet ſalivationem unicam eſſe hydrargyroſeos cynoſuram, qua ad optatum portum appellere valeamus, qua de re vide ſupra *Lib. II. Cap.* 9. *pag.* 171.

3. Concedit ægrotantibus, *pag.* 10. & 11. ut in ipſo hydrargyroſeos ſtadio ſuis fungantur officiis, ac libere divagentur. Haud nego equidem in regionibus calidioribus id aliquoties ſine damno tentatum, at vero nego tentatum unquam ſine periculo. Quocirca nollem abuſum, qui vix unquam diſſimulari debet, in communem normam & præſcriptionem proponi, qua de re vide ſupra *Lib. IV. Cap.* 9. §. 1.

4. Denique putat nec carnium, nec vini uſum ex toto ægrotis circumcidendum eſſe, ne illo quidem tempore, dum alternis diebus inunguntur Mercurio, & lavantur balneo; imo quod maximum eſt dum utuntur lacte quotidiano. Sane haud inficias vero hæc omnia ſimul ſine noxa aliquando ab iis tolerari, qui ſtomacho feliciſſime valent: Sed cum rara non ſint artis, facilitatem illam ceu nimiam improbo, ac ſalutarem ſeveritatem deſidero a qua decet ſedulum Medicum numquam deſciſcere.

Cæterum exaggeratam illius methodi utilitatem non parum elevat ſequens obſervatio, quam a D. Morand, Chirurgo peritiſſimo nuperrime accepi. Ille enim experiundi gratia, ut artis ſuæ ſtudioſiſſimus eſt, militibus ſex lue venerea infectis in Regio invalidorum Militum Hoſpitio hydrargyroſim hoc ipſo vere adhibuit, tribus quidem methodo recentiore quæ ab Haguenotio proponitur, tribus aliis vero antiquiore methodo; ſed ſingulis eodem tempore, eodem unguento mercuriali, eadem unguenti

doſi,

eodem frictionum numero, eodem temporis intervallo, ut omnia utrimque paria eſſent. Quid tum? Speras forſan ptyaliſmum iis defuiſſe, qui recentiore; adfuiſſe contra iis, qui antiquiore methodo inungebantur, ſed falleris. Ex tribus, qui balneationes cum frictionibus alternabat, duo ptyaliſmum & gravem & diuturnum experti ſunt. Ex totidem vero, qui a balneis abſtinebant, unus tantum ptyaliſmum ſed levem ſenſit. Cæteroquin omnes perinde convaluere utraque methodo. Adeo verum eſt quod jam centies, necdum tamen ſatis dictum puto, in tam multiplici variarum cauſarum ſyndrome, quæ ſingulæ in diverſis ſuo quæque modo ad ptyaliſmum inducendum efficacitatem conferunt, unum id certum eſſe *omnia* ſcilicet *eſſe incerta*, atque adeo nulli methodo unquam nimium cunfidendum eſſe, ſed ut in re ſemper dubia & periculoſæ plena aleæ, Medico qui *πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων* eſſe cupit, diligentiſſime cavendum atque providendum *Ne quid nimis*.

1735. DE LA METTRIE, Doctor Medicus, Latinam Hermanni Boerhaavii Præfationem *de Morbis venereis*, quæ *Aphrodiſiaco* præfixa eſt, in Gallicum vertit; huic Diatribem de eodem argumento a ſe conſcriptam, ac Diatribæ ſuæ Antelogium præpoſuit, atque tria illa ſchediaſmata in unum collecta excudenda curavit cum inſcriptione ſequente.

*Syſteme de Monſieur Herman Boerheave ſur les Maladies Veneriennes, traduit en François par Monſieur de la Mettrie, Docteur en Medecine, avec des Notes & une Diſſertation du Traducteur ſur l'origine, la nature & la cure de ces Malad.* Paris, *in* 12. 1735. *pagg.* 213.

Hic quidem omittimus ex toto Præfationem Boerhaavii, cujus mentio ſupra facta eſt *pag.* 618. De Diatriba vero ab ipſo de la Mettrie ſcripta, & in *Cap. IV.* diſtributa afferemus perpauca. In illa ſane occurrunt plurima non inſcite dicta, quorum pleraque tamen ſibi neque conſtant neque cohærent, ſed inconſequentia & quaſi fortuita eſſe videntur.

Statuit *Cap. I.* ubi de origine morbi inquirit, luem in Europa non prius obſervatam fuiſſe quam (*a*) exeunte *ſeculo IV.* ſeu ut verius diceret, ſeculo XV. Primum infeciſse Hiſpanos, quod verum eſt, & (*b*) *Luſitanos*, quod falſum: In Africa (*c*) *endemiam* eſse, quod veriſimile videtur, & inde in Americam, unde in Europam dimanavit, (*d*) *mancipiorum deportatione* traductam fuiſſe; quod in apertam rei veritatem pugnat, cum certum ſit ex Africa mancipia nulla in Americam devecta fuiſse, niſi longo poſt vulgatam in Europa luem veneream intervallo: Valentiæ in Hiſpania primum generatam fuiſse (*e*) *uſu veneris Leproſi cum Scorto*, quod quidem a Joanne Manardo olim narratum fuit, ſed quod falſum eſse (*f*) ſupra probatum eſt; certe quod cum iis manifeſte pugnat quæ ab Auctore ipſo modo referebantur: Demum (*g*) *Van-Helmontium* huic opinioni de origine luis venereæ ex coitu Leproſi cum Meretrice *aſſentiri*, quod forſitan de (*b*) Paracel-

(*a*) *pag.* 11.
(*b*) *pag.* 33.
(*c*) *pag.* 36. & 37.
(*d*) *pag.* 34.
(*e*) *Pag.* 39.
(*f*) Vide ſupra, *pag.* 49. & 50.
(*g*) *Pag.* 39.
(*b*) Vide ſupra, *pag.* 18.

ſo dici poteſt, at de Helmontio minime, quem vidimus (*a*) ſupra opinionem non minus quidem commentitiam, ſed plane diverſam ſecutum fuiſse. [*a*] Vide ſupra, *pagg.* 54. & 584.

Demum *Cap. IV.* ubi de gonorrhœa virulenta in viris, 1. Rejicit circa illius therapejam (*b*) remedia *temperantia*, *refrigerantia*, *anodyna*; admittit vero tantum purgantia (*c*) *mochlica*, *draſtica*, *hydragoga* ſæpius iterata, ut Diagridium, Jalappium, Reſinam Jalappii ac in primis (*d*) *Turpethum minerale ad gr.* iv. in quibus peccat ex utraque parte. (*b*) *pag.* 69. (*c*) *pag.* 67. (*d*) *pag.* 84.

2. Injectiones in urethram a Guillemo Cockburne decantatas parum ipſe (*e*) approbat, & a Boerhaavio parum approbari ait, cui affirmat obſervatione compertum eſse ægros illarum uſu perfecte non convaleſcere. (*e*) *pag.* 77.

3. Quod ſpectat ad curationem luis venereæ confirmatæ, exiſtimat ille (*f*) Decoctum Guajaci Mercurio efficacia non raro præſtare: Internum Mercurialium uſum (*g*) ſemper utilem, tutum, efficacem eſse: Contra vero (*h*) Hydrargyroſim nunquam non periculoſam & fallacem, ut in qua vix liceat admiſſi Mercurii copiam certo æſtimare: Mercurii [*i*] virtutem in curanda lue a ptyaliſmo totam dependere: Motum (*k*) ptyaliſmum verſus inferiora cathartico deduci non poſse ſine damno; quæ ſingula a nobis ſæpius impugnata ſunt (*l*) ſupra. (*f*) Diſcours prælim. *pag.* 5. & 6. Differtat. *pag.* 108. (*g*) *pag.* 100. & 101. (*h*) *pag.* 107.

(*i*) *pagg.* 98. & 99. (*k*) *pag.* 99. (*l*) Vide ſupra, *Lib. II. cap.* 9. & alibi paſſim.

# FINIS.

AD.

Digitized by Google

# ADDENDA.

PAginæ 11. *poſt artic.*4. Domnus Auguſtinus Calmet Benedictinus e Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi in eruditis ſuis Commentariis in Biblia dum [*a*] inquirit in morbum Jobi, occaſione data differit ibidem de venerea lue, quam cum Jobi morbo eamdem eſſe opinatur. Quapropter contendit luem illam antiquitus graſſatam fuiſse, cui opinioni ut fidem faciat, præter loca aliquot antiquiorum Scriptorum ex iis quæ ipſi recenſuimus, tria adducit alia a nobis prætermiſsa nempe, 1. Locum ex Luciano *in Pſeudo-Logiſta*, *de morbo Lesbio:* 2. Locum ex Auſonio *in Epigrammate* 71. in Criſpam, *de Nolano Luxu:* 3. Locum ex Suetonio *in vita Auguſti Cap.* 22. ubi de *inunctionibus*, quas Auguſtus *ad ignem adhibebat*.

(*a*) Diſſertation *ſur la Maladie de Job*, commencement du Livre de Job.

Me quidem piget ſeu potius pudet primum & alterum locum ex Luciano & Auſonio exſcribere, quia uterque turpiſſimæ obſcœnitatis. In tertio vero ſic legitur. *Verum tantam infirmitatem* corporis *magna cura tuebatur* Auguſtus, *in primis lavandi raritate. Ungebatur etiam ſæpius*, *ſudabat ad flammam*, *deinde perſundebatur egelida aqua vel ſole multo calefacta*.

Putat autem Domnus Calmet *morbum quidem Lesbium* apud Lucianum & *Nolanum Luxum* apud Auſonium, de Lue ipſa venerea; *inunctiones* vero *&* *ſudationes*, quibus Auguſtus utebatur ad ignem teſte Suetonio, de curatione Jatraliptica luis venereæ accipienda eſse.

Veniam equidem facile dandam puto Viro erudito, qui a rebus Medicis plane alienus erat. Sed næ ille in errore verſatur maximo. Nam 1. Conſtat a Luciano *morbo Lesbio*, & ab Auſonio *Nolano Luxu*, animi vitia, non corporis; impuriſſimas libidines, non morboſas affectiones intelligi, ut liquet tum ex ipſis locis, tum ex unanimi Interpretum ſenſu. 2. Tantum abeſt ut *inunctiones ſudationeſque* ab Auguſto adhibitæ ad Jatralipticam luis venereæ curationem pertinuerint, quam nemo tantæ antiquitatis eſse dixerit, ut ne quidem ad curationem ullam medicam, ſed ad diæteticam vivendi normam ſpectaverint. Nempe Imperator Auguſtus cum per valetudinem natura *infirmiorem* non poſset pro ætate ſua recepto balneis & balneariis delitiis quotidie uti, ut horum vicem ſuppleret, *ungebatur & ſudabat ad flammam*, ac deinde *perſundebatur egelida* id eſt ſubtepida *aqua*; qua de re *Vid.* Lævinum Torentinum in hunc Suetonii locum.

*Paginæ 96. artic.* 1. *& paginæ* 571. *artic.* 2. Hic non quæritur utrum mater lue venerea infecta prolem morbo eodem actu infectam poſſit parere: Nam extra dubium eſt ab infecta matre partus edi ſquallidos, ſemi-putres, ulceroſos, vere ſyphiliticos, quod ipſi paſſim docemus, præſertim *Pagin.* 366. *art.* 12. *&* 394. *artic.* 4. Sed quæritur utrum a parentum alterutro infe-

cto

Digitized by Google

# ADDENDA.

ſto poſſit embryoni virus infundi venereum quod tota quidem pueritia tacitum ſileat ſine noxa, quod deinde vero in adultis ſponte reviviſcat, & ſine nova ulla contagione veram & legitimam luem veneream producat, de quo jure dubitatur.

*Paginæ* 473. *n. IX.* Methodus conficiendæ aquæ Rabelii, ſeu potius methodus edulcandi olei vitrioli addito ſpiritu vini, jam pridem deſcripta fuerat a Petro Maria Canepario, Cremenſi, *Libro de Atramentis cujuſcumque generis*, *Deſcrip. IV. Capp.* 18. *&* 42.

*Paginæ* 524. *artic.* 2. Dionyſius Fontanonus, Monſpelienſis, inter Medicos ætatis ſuæ haud incelebris & tum *Practica* ſua *Medica* quæ ſæpius typis excuſa eſt, tum Bibliographorum ferme omnium teſtimonio notiſſimus, dicitur per errorem in Editione Lugduno-Batava Collectionis Aloyſii Luiſini *Dioniſius Fontaninus*, *Monſpudienſis*. Sane confiteor mihi non liquere quid cauſæ fuerit cur ab Italicis Editionibus recedere viſum ſit in nomine tum Auctoris, tum patriæ illius.

*Paginæ* 551. *artic.* 3. Reperi nuper fortuito nec a Liebautio Borgarutium, nec a Borgarutio Liebautium, ſed ab utroque Jacobum Sylvium expilatum fuiſse ſuppreſſo Sylvii nomine. Hæc enim eadem, quæ ab utroque narrantur *de Nebulonibus ſe Medicos mentientibus & in aſinum ſtrigoſum raptis*, *ut ex urbe cum ſcommatis educantur*, proſtant verbis totidem in Præfatione Sylvii præmiſsa *Methodo ſex Librorum Galeni in differentiis & cauſis morborum & ſymptomatum*, quæ Lutetiæ prodiit anno 1539. *in fol.* Sed a Sylvio, ſicut a Liebautio, qui Galli erant, narrantur ea *de Montepeſſulano clariſſima & antiquiſſima Medicinæ Academia*, *cum* a Borgarutio, qui Italus erat, dicantur in genere de *quibuſdam optimis civitatibus*.

*Paginæ* 560. *Capiti de Hieronymo Mercuriali*. Scripſit reapſe Hieronymus Mercurialis *Tractatum de Morbo Gallico*, qui conſtituit Librum IV. *Practicæ Medicæ*, qui illius nomine prodiit *in fol.* Francofurti ad Mœnum ann. 1602. ſive *Prælectionum Patavinarum*, quæ Venetiis *in fol.* editæ ſunt apud Juntas ann. 1606.

Conſtat Tractatus ille ſex Capitibus. I. *De definitione & ſubjecto*. II. *De cauſis*. III. *De differentiis & ſignis*. IV. *De curatione*. V. *De antidotis.* VI. *De accidentibus Morbi Gallici*.

Huc autem redit ſumma Doctrinæ, quæ ab Auctore proponitur.

I. *Morbum* [ *a* ] *novum eſſe noſtro orbi*, *neque poſſe jure adnumerari inter genera morborum Veteribus cognita*. (*a*) *Cap.* 1.

II. Contagione (*b*) ſolum, & præſertim uſu veneris cum infectis propagari..... *Laudem eſſe Italorum*, *ut abundent hoc morbo*, *quia indulgent veneri & utuntur paſſim mulieribus infectis*, *ut non mirum ſit eſſe quaſi peculiarem morbum* ſuarum *plagarum*. (*b*) *Cap.* 2.

Ss III.

# ADDENDA.

(a) *Ibid.* III. „ Procul (*a*) dubio futurum eſſe, ut quandoque peſtis hæc prorſus
„ finiatur: Ad hoc exiſtimandum multis conjecturis ſe impelli: Unam eſ-
„ ſe quia cæteri morbi qui tempore majorum apparuerunt novi, omnes
„ ſunt tandem penitus extincti: Alteram, quoniam a principipio, quo
„ morbus hic cœpit, uſque ad noſtra tempora valde imminutus eſt, unde
„ ſi præterita præſentibus comparemus, exiſtimandum eſt in dies eſſe mi-
„ nuendum, ita ut tandem prorſus aboleatur.

(*b*) *Cap.5.* IV. Antidota (*b*) Morbi Gallici eſſe Lignum ſanctum ſive Guajacum, Salſam-parigliam & Chinam, quorum decoquendorum & exhibendorum Methodum multis deſcribit. Silet vero de Saſſafras.

(*c*) *Cap.6.* V. Inter (*c*) efficaciſſima morbi remedia recenſenda eſſe linimenta & ſuffumigia Mercurialia, quorum componendorum & adminiſtrandorum rationem proponit. De interno vero Mercurialium præparatorum uſu ne verbum quidem facit.

[*d*] *Ibid.* VI. Quantitatem (*d*) linimenti variam eſſe debere pro varietate homi-
„ num, ſed animadvertendum eſſe ut numquam utamini una vice linimen-
„ to quód contineat plus duabus drachmis argenti vivi; quod ſi non profi-
„ ciat, poterit augeri argentum: Melius tamen eſſe ſemper augere quam
„ detrahere; hanc enim tutiorem eſſe viam. „

(*e*) *Ibid.* VII. *Numerum* (*e*) *dierum, quibus utimur* linimento, *ipſum etiam incertum eſſe: Alios ungere novem diebus, alios duodecim, alios etiam quindecim, ſed ſemper interpolate. Inungimus*, pergit ille, *tribus primus diebus, deinde deſiſtimus uno vel altero die; iterum inungimus tribus diebus, deinde deſiſtimus una vel altera die.*

*Paginæ 613. Capiti de Gervaſio Ucay.* Tractatus de Morbo venereo Gervaſii Ucay Toloſæ primum editus fuit anno 1693. *in 12.* Auctor ſibi in fronte titulum adſcribit Magiſtri Artium liberalium & Doctoris Medici Toloſani.

*Paginæ 625.* Quibus addi velim & ipſum Domnum Auguſtinum Calmet Benedictinum e Congregatione Sancti Vitoni & Sancti Hidulfi, qui in Diſſertatione *de Lepra* Gallice ſcripta, ſuo in Leviticum Commentario præfixa & Lutetiæ Pariſiorum edita anno 1708. contendit Lepram, quam cum lue venerea, quæ nunc graſſatur, eamdem fuiſſe putat, ab inconſpicuis vermiculis cutem depaſcentibus produci, quod multis rationum vel obſervationum momentis conatur confirmare, ſed tamen incaſſum meo quidem judicio.

# INDEX RERUM.

## A


*Abortus* frequens a cauſa venerea, *pag.* 339. & 366.
tempore hydrargyroſeos, 419
*Abſceſſus* venereus Perinei, 224
*Adipoſa* membrana ſedes eſt ſeminii venerei juxta Boerhaavium, vel ſaltem ulcuſculorum caucroſorum in viris & in mulieribus, 628. 629. & 630
Quod utrimque refellitur, *ibid.*
*Adminiſtratio* unguenti ſeu linimenti mercurialis, 401
Vid. *Hydrargyroſim.*
*Admiſſio* veneni venerei, quibus viis fiat, 107.
Unde æſtimanda veniat? 109. 110
*Aeris* intemperies luem veneream non adduxit, 48. & 49
*Ægilops* venereus, 336. & 357
*Æsiops*, Pamphili de Narvaez mancipium an luem veneream variolaſne in novam Hiſpaniam invexerit? 593. 604. & 615
*Æthyops* mineralis vulgaris cum ſulſure, 146
alii numero multi pro natura corporum gummoſorum aut reſinoſorum quibuſcum Mercurius ſubigitur, 146. & 465
Vid. *Mercurialia.*
*Affectiones* cutis venereæ, 333
*Affectus* poſt hydrargyroſim ſuperſtites ſed qui ſanabiles ſunt, 433
Pene deſperati, qui poſt hydrargyroſim aliquando ſuperſunt, 402
*Affinitatum* ſcala, juxta quam humores a feminio venereo ſolent ut plurimum infici, 339. & 340
quotuplici cauſa perverti poſſit? 341
*Africa*; an luem veneream endemiam habeat, & qua de cauſa? 65. 606. & 637
An inde in Americam traducta fuerit? 606. & 637
*Agrypnia* venerea, 336. & 361
*Agyrtæ* quomodo excipiendi juxta Borgarutium? 551
juxta Gualterum Harris, 620
*Agyrtarum* imperitia, & impudentia retegenda eſt, *Præf.* xv.
*Albugines* in cornea, 335. & 357
*Algarot*. Pulvis de Algarot, 623
*Alopecia* in tertia luis venereæ periodo primum apparuit, 76. & 79.
*Alopecia* venerea, 334. 346. & 461
*Altar* Caravalgii, 521
*Alumni* lactentes quibuſnam morbis venereis obnoxii ſint? 261. & 277
*Ambræ* griſcæ tinctura cum aqua Rabelii, 474.
*Ambroſius* (Sanctus) ſyrupus Sancti Ambroſii laudatur ad curationem luis venereæ, 132
paratur ex decoctis milio & ficubus, *ibi.*
*America* devicta victores ſuos corrupit morbo peſſimo, nempe lue venerea. *Præf.* viii.
*Andron.* ſpecies oſcheo-hydroceles Malabaris peculiaris, 68
*Angli* luem veneream maritimo cum Burdigalenſibus commercio cotraxere, quam ideo olim appellavere morbum Burdigalenſem, 62
*Anglica* febris, Vid. *ſudatoriam febrem.*
*Ankiloſis* venerea, 335
*Animalcula*. Non deſunt qui opinentur luem veneream produci ab animalculis minutiſſimis & mordacibus, 164. 624. & *in addend.*
Hiſtoria Circulatoris cujuſdam, qui ajebat morbos omnes ab animalculis produci, 105
*Anurexia* a lue venerea, 336. & 362
*Antropophagi* non erant indigenæ Inſulæ Hiſpaniolæ, 70

# INDEX RERUM.

*Anti-chœradica* Medicamina de *Rotrou*, 470.
qua ratione adminiſtranda? 473
*Antidota* quædam luis venereæ plane ineſficacia, 568
*Antillæ* a Chriſtophoro Columbo detectæ anno 1492. 54
*Antimonium* emeticum ad curationem luis venereæ a quibuſdam adhibitum fuit, 568. 155. & 578.
*Apolinarius* ſcripſit morbum Jobi fuiſſe Elephantiaſim, *Præf.* x.
*Aqua* Rabelii, 473. & *in addend.*
menthæ Quercetani, 474
*Aqua* argenti vivi Vid. *Mercurium* vel *Hydrargyrum*.
*Aquæ* Mercuriales exitiales, 147. & 148
*Arabes*. Medici Arabes cur primi & ſæpe diſſeruerint de puſtulis & ulceribus virgæ oriundis ex coitu cum fœda vel impura, hoc eſt menſtruata muliere, 72.
Primi omnium auſi ſunt Mercurium exterius adhibere, 135
*Arcanum* Corallinum, 147. 500. & 596
anti-venereum Caroli Thuillier, quale fuiſſe videatur? 609. & 610
*Arcanum* Liſleri ad gonorrhœam, 611
Ad variolarum prophylaxim, quo ſatis temere gloriatur Petrus V. du Bois, 625
*Arcana*. An liceat Medico arcana utilia celare? 609. *Præf.* vii.
An liceat remedia futilia pro arcanis efficaciſſimis venditare? 609. 623. 624. 625. & 626. *Præf.* vii.
*Ardentium* morbus ſive ignis ſacer Sancti Antonii jam pridem evanuit, 15
*Ardern* (Joannes) Chirurgus Anglus de arſura ſive incendio locutus eſt, 29. & 633.
Sed hæc de gonorrhœa non debent intelligi, *ibid.*
*Ardor*. Vid. *Arſuram*.
*Argelata* (Petrus) an venereas virgæ puſtulas notas habuerit? 24. & *ſeq.*
*Argentum* vivum. Vid. *Mercurium* vel *Hydrargyrum*.
*Argumentum* quod pro ſtabilienda luis venereæ antiquitate deducitur ex eo quod lues venerea Gallice dicatur *la Verole*, Variolæ vero *la petite Verole*, diluitur. 45
*Arlina* eadem cum radice Chinæ, 585
*Arſenici* uſus tum internus tum externis ad luis venereæ curationem approbatur a Davide de Planiſcampy, ſed errore peſſimo, 586
*Arſura*. Quid eo nomine Medici Chirurgique olim intellexerint? 28. & *ſeq.* 633
concubitu cum leproſis inductam fuiſſe. 29. & 633
a gonorrhœa virulenta abſuiſſe ex toto, 31. & 633
*Artuum* tremor a cauſa venerea, ſi hydrargyroſeos efficaciam eludat, qua ratione curandus? 361
*Aſtrorum* influxu lues venerea inducta non fuit, 47
*Aſthma* venereum, 336. & 362
*Atheromata* venerea, 335. & 355
*Atrophia*, & marcor, a cauſa venerea, 336. & 364.
*Avenionenſis* Lupanaris ſtatuta antiqua, 37. & *ſeq.*
*Avenionis* pons. Quid acciderit ſuper pontem illum, 541
*Auguſtus*. An Imperator Auguſtus laboraverit lue venerea? *in addend.*
*Aulicæ* ægritudines quales ſint; 530
*Aurifica* tinctura, 470
*Aurificum* elixirium, 470
*Aurium tinnitus* venereus primum a Fallopio obſervatus circa annum 1562. 78. & 79.
*Aurium* morbi venerei, 336. & 358
*Auſonii* locus a Domno Calmet objectus explicatur, *in addend.*

## B

*BAco* (Franciſcus Baco de Verulamio) conſentit cum Leonardo Fioravanti de prima luis venereæ cauſa, 53
*Balani* (Tumoris) Deſcriptio, 290
Cauſæ, *ibid.*
Symptomata, 290
Diagnoſis, 292
Prognoſis, 294
Curatio, 295

*Bal-*

# INDEX RERUM.


*Balſamum*, quod chalybis dicitur, 575
*Barbaroſſæ* pilulæ ex Mercurio crudo, & remediis purgantibus componebantur, 145
Deſcribuntur a Petro Bayro, *ibid.* 542
Laudantur a Rondeletio, 563
*Barbeirac.* (Carolus) Editur illius nomine Opus Medicum, quod mihi non videtur genuinus eſſe Barbeiracii fœtus, 632
*Bardanæ* radix decocta in aqua. An utilis ſit ad luis venereæ curationem? 133
An a Petro Pœna adhibita fuerit curando Henrico III. lue venerea laboranti, *ibid.*
*Bartolinus* (Thomas) approbat uſum inter dum Cantharidum ad curationem gonorrhœæ, 200
*Barycecoja* venerea, 336. & 358
*Baſiatione* poteſt lues venerea traduci, 99
*Baſilius* Valentinus an unquam extiterit? 579.
an de lue venerea ſcripſerit? 579
quo tempore vixerit? 579
*Bateana* pharmacopœa proponit Syrupum Sancti Ambroſii ſeu Decoctum Ambroſianum tanquam Diaphoreticum nobile, 132
*Beckettus* (Guillelmus) Chirurgus Londinenſis, multa teſtimonia nuper produxit pro antiquitate luis venereæ, & gonorrhœæ, quæ explicantur & diluuntur, 28. & *ſeq.* 62
*Belgæ* ab Hiſpanis luem venereæ contraxere, quam ideo vocant morbum Hiſpanicum,
*Bethencourt* (Jacobus a Bethencourt,) veneream gonorrhœam accurate deſcripſit anno 1527. 97
*Blancardus* (Stephanus) Medicus Batavus dicitur ſcripſiſſe luem veneream ab Europa in Americam traductam fuiſſe ab Æthiope quodam, qui Pamphili de Narvaez mancipium erat, quod tamen falſum, 605. & 606
*Blegny* (Nicolaus de) quis qualiſve fuerit & qua de cauſa in carcerem conjectus? 601
*Bocheta* ſudorifica, 131
*Boerhaave* (Hermannus) quid ſentiat de efficacitate decocti Guaiaci ad curationem luis venereæ? 163
An ſatis recte ſentiat? 164. 165. & 631.
Scripſit Diatribam de lue venerea, quæ Præfationis loco præfixa eſt Editioni Lugduno Batavæ Aphrodiſiaci, 628
An exiſtimaverit panniculum adipoſum ſedem eſſe perpetuam venerei feminii? 628
At certe opinatur pannieulum illum ſedem eſſe uſcuſculorum cancroſorum, 620
*Boile*, Circulator hoc nomine dictus, contendebat non ita pridem Lutetiæ morbos omnes ab animalculis inferri, 104
*Bolducius* (Jacobus) Capucinus, exiſtimabat morbum Jobi eumdem fuiſſe cum lue venerea, *Præf.* vii.
*Borgarutius* [Proſper] refert in civitatibus quibuſdam nebulones ſe Medicos eſſe mentientes in aſinum ſtrigoſum rapi, 551
In quo Jacobum Sylvium expilavit ſed ſuppreſſo illius nomine, *in addend* x.
*Borgia* (Alphonſius) Alexandri VI. ex fratre nepos, moritur ex therapeia Mercuriali, 121
*Brackenavv.* (Wendelinus Hock) Vid. *Hock.*
*Braſſavolus* (Antonius Muſa) putavit luis venereæ originem deducendam eſſe a ſcorto vulgari, cujus in utero abſceſſus latebat, 50
Confitetur luem veneream in Hiſpaniola endemiam olim fuiſſe, 55
Deſcripſit gonorrhœam veneream anno 1551. 77
ſevitia luis venereæ jam remiſſa erat illius ætate, 81
Admittit, 234. Species luis venereæ, 523.
*Broncocele*, frequens & communis morbus in regionibus ſubalpinis. 68
*Brubezius* [Petrus] Quid ille in ſuo *Almanach* ſtatuerit de tempore tonſuræ? 539.
*Bubas* (las) ſic lues venerea Hiſpanice dicitur, 44. 594




Digitized by Google

*Bubonis* venerei deſcriptio & differentiæ, 248.
Cauſæ, 249
Symptomata, 251
Diagnoſis, 253
Prognoſis, 255
Curatio 1. Reſolutione, *ibid.*
2. Suppuratione, 259. 499.
Problemata aliquot circa bubones, 261.
*Bubo* venereus poteſt apparere pone aures ſub alis, 261 & 587
*Bubonis fiſtuloſi* definitio & differentiæ, 262
Cauſæ 263
Symptomata, *ibid.*
Diagnoſis & Prognoſis, 366
Curatio. *ibid.*
*Bubonis ſkirrodis* deſcriptio & differentiæ, 266
Cauſæ, 267
Symptomata, *ibid.*
Diagnoſis & Prognoſis, 268
Curatio. *ibid.*
*Bubonis carcinomatodis* deſcriptio & differentiæ, 269
Cauſæ, 270
Symptomata, 271
Diagnoſis & Prognoſis, 272
Therapeia Curatoria, *ibid.*
palliativa, 273
*Bubo* inguinum in lue venerea obſervatus non fuit niſi in tertia morbi periodi, 76. & 77
Quid ergo ſentiendum ſit de obſervationibus Bubonum, quæ leguntur inter obſervationes Cumani ? 481
quomodo maturandus ſit, 590
*Bubula* caro per fumum indurata & in pulverem contrita utilis eſt ad gonorrhœam contumaciorem, 596
*Bullarum* Cryſtallinarum deſcriptio, 290
Cauſæ, *ibid.*
Prognoſis, *ibid.*
Symptomata, 292
Diagnoſis, 294
Curatio, 295
*Burning* ſive *Brenning*, quid ea voce olim apud Anglos ſignificatum fuerit ? 28. & *ſeq.* 612.
Concubitu cum Leproſis inducebatur, *pag.* 30. 623.
*Butios*, ſic dicti in Hiſpaniola medicaſtri, 69
*Butleri* lapis, 590

## C

*Cæſalpinus* ( Andreas ) narrat luem primum inductam fuiſſe ab expoſitis vinis quæ ab Hiſpanis leproſorum ſanguine infecta fuerant, 50 & 51
*Calas* Chirurgus Pariſienſis venditat diu tanquam arcanum panchreſtum ptiſanam ſudorificam, 131
*Calmet* ( Auguſtinus ) e Congregatione SS. Vitoni, & Hidulfi morbum Jobi cum hodiętna lue venerea eumdem fuiſſe arbitratur, *Præf.* ix.
Opinatur luem veneream olim antiquitus notam fuiſſe lepræ nomine, ſed refellitur, *in addend.*
Contendit lepram, quam cum lue venerea eamdem fuiſſe putat, produci a vermiculis inconſpicuis, *in addend.*
*Campanus* morbus, an cum lue venerea idem fuerit? 9 & 10
*Cancer* vox eſt æquivoca, ſi audiatur Petrus V. de Bois, 625
*Cancer* mammarum venereus, 337. & 365
*Canibus* familiaris morbus a lue venerea plane diverſus, 16
*Canones* diagnoſtici numero octo, 378
generales hydrargyroſeos, 410
maxime hydrargyroſeos parcioris & intercalatæ, 433 & 434
*Cantharidum* uſus internus commendatur ad gonorrhœam a Bartholino, & aliis, 200. & 611.
Sed merito reprobatur tanquam perniciofus, 201
*Capitis* tumefactio in hydrargyroſi, 413
*Capitii* gravitas venerea, 356. & 359
*Capiſtratio* oris, 413
*Catavalglii* altar, 524
*Carca parilla*. Vid. *Sarcam parillam*.
*Caries pudendorum*, vulgo *Chancres*. Vid. *Ulceſculæ cancroſa*.

# INDEX RERUM.


*Caries oſſium* in ſecunda tantum periodo luis venereæ obſervata eſt, 75

*Caries* oſſium venerea, 353

Illius ſpecies, 445

& remedia, 447

*Caro humana* in eſcam apparata temere creditur luem veneream induxiſſe, 51. & 52.

*Carolus VIII.* de Regno Neapolitano invadendo cogitat, & ideo pacem componit cum Ferdinando Arragonenſium Rege, 59

Regnum Neapolitanum invadit, 60

Ad illius ſtatuam dicitur Chirurgus quidam ſe provolviſſe, ut gratum animum teſtaretur erga Regem, a quo lues venerea in Gallias invecta fuerat, 537

*Carolus V.* Imperator laboravit lue venerea, 2

Uſus eſt radice Chinæ, 527. & 129.

*Carolus IX.* Galliarum Rex ægrotavit caruncula urethræ, 2

*Carpus* ( Joannes Berengarius ) non fuit inventor Mercurii ad curandam luem veneream adhibendi, 137

*Carunculæ* in urethra, 234. & 235

quomodo curandæ, 243. 244. 245. & 597.

Contendit Benevolus nullas alias reperiri præter granum hordeaceum ſive caput gallinaginis tumefactum, 625

*Catameniorum* eruptio in hydrargyroſi, 419

*Cataputia* minor laudatur ad curationem luis venereæ, 557. & 491

*Cataracta* venerea, 336. & 358

*Caulinco* (Guido de) an in illius Chirurgia mentio occurrat morborum venereorum? 24. & *ſeq.*

*Cauſæ ulcuſculorum* venereorum, 277

Tumoris præputii & balani, 393

Phimoſeos & Paraphimoſeos, *ibid.*

Bullarum cryſtallinarum, 291

Phymatum & tuberculorum calloſorum, atque chordarum skirroidum, 302

Gangrenæ genitalium, 310

Porrorum, verrucarum, & condylomatum, 317

Criſtarum, mororum, ficorum mariſcarum & rhagadum ani, 324

Luis venereæ confirmatæ, 337

*Cauſæ* gonorrhϾ virulentæ, 177

Siccæ, 214

Spuriæ, 218

Tumoris teſtium venerei, 219

Abſceſſus venerei, in Perinæo, 224

Stranguriæ venereæ, 235 & 236

Bubonis venerei 248

Skirrhodis, 266

Carcinomatodis, 269

*Cauterium* variis in locis ſyphiliticis olim inurebatur, ut hunc ab Hiſpanis factitati dicitur, 120. & 484

*Cephalæa* venerea, 334. 360. & 525

*Chairedinus* Barbaroſſa dictus, Rex Algerii & Rei maritimæ apud Turcas Præfectus, nomen dedit pilulis mercurialibus 144 & 529.

*Chapelet*, (Le) 333. & 345

*Cheſneau* (Nicolaus) an utilis ſit methodus compendiaria curandæ gonorrhϾ, quam proponit? 205

*Chinæ* radix, ad quos morbos efficax ſit, 580

*Chinæ* radix Europæ innotuit circa annum 1535. 127

Ejus deſcriptio, *ibid.*

Quomodo decoquatur, & ejuſdem decoctum exhibeatur? 127. & 331

Celerem ſamam obtinuit, 128. & 524

Sed quam retinuit parum diu, 128 531. & 575.

Tentiginem in bibentibus excitat, 526

*Chirurgorum* anno 1494. antiquiorum loca aliquot expenduntur, quæ vulgo creduntur de lue venerea poſſe intelligi, 23. & *ſeq.*

*Chordarum skirrodum* deſcriptio in viris, 301

in fœminis, 302

& in catamitis, *ibid.*

Cauſæ, *ibid.*

Symptomata, 304

Diagnoſis, 305

Prognoſis, 306

Curatio, *ibid.*

*Chryſoſtomus* ( S. Joannes ) morbum Jobi a Lepra non diſtinguit, *Præf.* x.

*Cinæ* radix. Vid. *Chinæ radicem.*

*Cinædi*, quibuſnam morbis venereis obnoxii ſint? 262. 277. 290. & 324
*Cinnabaris* antimonialis, 610
*Circulatorum* imperitia & impudentia retegenda eſt, *Præf.* xv.
*Clavus* venereus, 336. & 360.
*Cocbenillia* a quibuſdam adhibetur curandæ gonorrhœæ virulentæ, 202. & 611
Sed plerumque fruſtra, 202
*Cockburne* (Guillelmus) temere gloriatur de injectione quadam in urethram, quam ad gonorrheam mirabiliter facere contendit & cujus præparationem celat, 621. 638.
*Columbus* Chriſtophorus ad inſulam Haiti ſive Hiſpaniolam appulit anno 1492. 54
*Columellæ* deperditio a lue venerea, 463
*Condylomatum* deſcriptio, 317
Cauſæ, 318
Symptomata, 320
Diagnoſis, *ibid.*
Prognoſis, *ibid.*
Curatio interna, 321
externa, 322
*Condylomata* & *chryſtæ*, quæ poſt hydrargyroſim ſuperſunt, 441
quomodo curari poſſunt? *ibid.*
*Conglutinatio* linguæ cum gingivis aut gingivarum cum buccis, 424
*Conjecturæ* de cauſis cur lues venerea in Hiſpaniola cæteriſque Antillis olim fuerit endemia, 68. & *ſeq.*
Quod repetendum non eſt ex eo quod Indigenæ veſcerentur humana carne, 69
nec quod vitioſum ducerent aerem, *ibid.*
nec quod pravis victitarent cibariis, 70
Sed quod promiſcua uterentur venere, nec a menſtruatis mulieribus ſe abſtinerent, quarum catamenia in ea regione acerrima ſunt, 70. & 71
Quod commune fuit cæteris quoque Americæ, Africæ, & Aſiæ locis, ubi lues venerea creditur antiquitus latuiſſe tanquam in focis peculiaribus, 72. & 73
Affertur ratio cur idem in Europa locum non habuerit, 73
*Conſtantinopolis* a lue venerea immunis falſo creditur a Friderico Hoffmanno, 84
*Contagio* luis venereæ initio ignorabatur, 95.
Suboluit primum Gaſpari Torellæ, *ibid.*
Diu tamen creditum fuit luem veneream generari interdum ſolo errore in diæta, 95. 480. 483. 486. 487. 491. 497. 500. 502. & 510.
*Contagio* luis venereæ non propagatur in diſtans, 97 & 577
Forſan neque per fomitem, 97. & 577.
Sed maxime per contactum, 98. & 533.
Nempe uſu rei venereæ, 99. & 533
Lactatione, baſiatione, cubitu ſimplici, contrectatione partium ulceratarum. 99. 498. 533. 556. 564. 568. 578. & 603.
*Contagium* venereum cur ab aliis facilius, difficilius ab aliis contrahatur? 110
cur aliquando ab iis qui innoxia jam diu venere utuntur cum infectis, celerrime concipiatur, ſi cum levius infectis rem habeant, *ibid.*
cur aliquando contrahatur ex iiſdem infectis, quibuſcum diu ante res habita fuerat ſine noxa? *ibid.*
*Contagium venereum*. Vide *Virus venereum*,
*Contrectatione* partium ulceratarum a venereo veneno lues contrahitur, 100
*Corteſius* (Ferdinandus) novæ Hiſpaniæ ſeu Mexicani Imperii expugnator, a Pamphilo de Narvaez bello laceſſitur, 592
Hujuſce belli exitum narrat *Epiſtola II.* ſed nec de mancipio Pamphili Narvaez, nec de morbo quam ille in Zempoolanos induxit, verba facit, *in annot.* 593
*Criſtæ* genitalium. Vid. *Condylomata*.
Ani, 323. & *ſeq.*
*Crollii* Lapis medicamentoſus, 475
*Cryſtallina* veſicula recentiſſimum luis venereæ ſymptoma, 989
*Cryſtallinæ* bullæ. Vid. *Bullas cryſtallinas*.
Quid cryſtallinæ nomine intellexerit Tanequinus Guillaumet? 580
*Cubitu* ſimplici lues venerea poteſt concipi, 100

Cu-

Digitized by Google

*Cutis* affectiones venereæ, 333. & 345
*Curatio* ulcuſculorum cancroſorum in pudendis, 285
Tumoris præputii & balani, 295
Phimoſeos & Paraphimoſeos, 295
Bullarum criſtallinarum, 295
Phymatum, & tuberculorum calloſorum, atque chordarum skirrhoidum, 306.
Gangrænæ genitalium, 312
Porrorum, verrucarum & condylomatum, 321
Criſtarum, Mororum, Ficorum, Mariſcarum & Rhagadum ani, 328
*Curatio* gonorrhœæ virulentæ in prima periodo, 191
in ſecunda periodo, 193
in tertia periodo, 195
Quid peccari ſoleat in curanda gonorrhœa? 197
Empiricæ methodi curandæ gonorrhœæ, 198
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ, 216
ſpuriæ, 217
Tumoris teſtium venerei, 221
Abſceſſus venerei in Perinæo, 227
Gonorrhœæ habitualis, 231. & 232
Stranguriæ venereæ, 238. & *ſeq.*
Bubonis venerei, 255
Bubonis venerei fiſtuloſi, 264
skirrodis, 266
carcinomatodis, 340
*Cypra* urbes duæ in Italia ſic olim dictæ, 522
*Cyprianus* Cyſtercienſis, quid de morbo Jobi ſenſerit? *Præf.* ix.

D

*David*. An Luem veneream paſſus fuerit? *Præf.* viii. & x.
*Decretum* Senatus Pariſienſis de Diſciplina in curandis ſyphiliticis obſervanda, 86
Sancitum fuit die 6. Martii anni 1496. hoc eſt juxta computandi rationem, qua nunc utimur, die 6. Martii anni 1497. 90
*Definitio* bubonis venerei, 248
fiſtuloſi, 262
*Dentativa*, ſic appellatur lues venerea a Rangono, 523
*Dentium* caſus a lue venerea, 464
*Depilativa*, ſic a Rangono lues venerea appellatur, 523
*Deſcriptio* gonorrhœæ virulentæ in viris, 172.
in fœminis, 173
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ, 211. & 216.
ſpuriæ, 216
Tumoris teſtium venerei, 219
Gonorrhœæ habitualis, 229. & 233
Stranguriæ venereæ, 233
Bubonis venerei, 248
*Deſcriptio ulcuſculorum* venereorum, 276
Tumoris præputii & balani, 290
Phimoſeos & Paraphimoſeos, 290
Bullarum cryſtallinarum, *ibid.*
Phimatum, & tuberculorum calloſorum, atque cordarum skirrhoidum, 301. & 302.
Gangrænæ genitalium, 309
Porrorum, verrucarum & condylomatum, 317
Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum ani, 323
Luis venereæ confirmatæ, 332
*Devaux* (Joannes) obſervat ſymptomata luis venereæ in dies mitiora eſſe, 83
*Diæta*, qualis præſcribenda ſit in hydrargyroſi? 405. & 409
*Diagnoſis* gonnorrhœæ virulentæ in viris, 184.
in fœminis, *ibid.*
Sedis gonorrhœæ, 186
Cauſarum gonorrhœæ, 187
Differentiarum gonorrhœæ, *ibid.*
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ, 214
ſpuriæ, 218
Tumoris teſtium venerei, 221
Abſceſſus venerei in perineo, 225
Gonorrhœæ habitualis, 231
Stranguriæ venereæ, 238
Bubonis venerei, 253
Bubonis venerei fiſtuloſi, 262
skirroidis, 267
carcinomatodis, 272
*Diagnoſis* ulcuſculorum cancroſorum, 283
Tumoris præputii & balani, 294
Phimoſeos & Paraphimoſeos, *ibid.*
Bul-

Bullarum cryſtallinarum. *ibid.*
Phymatum & tuberculorum calloſorum, atque chordarum ſhirrhbidum, 305
Gangrenæ genitalium, 311
Porrorum, verrucarum & condylomatum, 320
Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum ani. 327
Luis venereæ confirmatæ 555
an adſit? *ibid.*
qualis adſit? 380
an adſit ſola? 381
*Diarrhea* a cauſa venerea 337. 363. 442.
*Diarrhœa* in dyſenteriam degener., quæ accidit in hydrargyroſi, 415. & 426
*Differentiæ* gonorrhœæ virulentæ, 177
Unde proveniant, 179. & 180
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ, 212
Bubonis venerei, 248
Bubonis venerei fiſtuloſi, 262
ſxirrhodis, 266
carcinomatodis, 269
Ulcuſculorum venereorum, 275
*Dogmata*, quibus Medicina aucta eſt experimentis, quæ in ſyphiliticis ex improviſo oblata ſunt, *Præf.* xiii.
*Dolor* oſteocopus contumax cariem oſſis aut medullæ abſceſſum indicat, 455
Quibus ſola operatione mederi licet, 456.
*Dolores* venerei variis in locis, 334 348
Rheumatici, 334. 348. & 443
Arthritici, 334. 348. & 443
Iſchiadici, 334
Oſteocopi, 348
*Dominici* (Inſula Sancti) Vid. *Hiſpaniolam.*
*Dracunculus* ſive *Vena Medinenſis*, apud Arabes endemius morbus. 60
*Dyſuria* venerea ſicca. Vid. *Gonorrhœam virulentam ſiccam.*

## E.

*Ecclesiaſtici* locus objectus an de lue venerea accipiendus ſit? *Præf.* viii. & xi.
*Echina* eadem cum radice Chinæ, 585
*Elephantiaſis Græcorum*. Vid. *Lepram Arabum*.
*Elephas* morbus in Ægypto endemius, 60
*Elixirium* aurificum. 470
Rubrum N. Bou‑z de Sigogne, 613
*Empiricæ* gonorrhœæ therapeiæ, injectionibus mercurialibus in urethram, 199
Uſu interno cantharidum, 201
Exhibita cochenillia, 202
Mercurio præcipitato viridi, 203
Reſina Guaiaci, 204
Saturninis remediis, 205
Methodo compendiaria Nicolai Cheſneau; *ibid.*
Pilulis ex terebinthina cum Mercurio dulci, 206
*Empiricorum* imperitia & impudentia retegenda eſt, *Præf.* xv.
Quomodo excipiendi ſunt, 551. 620
*Enchanthis* venerea, 357
*Endemii* morbi in multis regionibus, 68
Lues venerea in Inſulis Antilliis pari modo endemia fuit, 68. & 69
Conjecturæ de cauſis cur ibi endemia fuerit, *ibid.*
Quæ ad cæteros luis venereæ focos antiquos in America, Africa, & Aſia pertinere poſſunt, 72
*Ephelides* venereæ, 333. & 344
*Epilepſia* venerea, 361
Superveniens in hydrargyroſi, 418
*Epileptici*, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 398
*Epiphora* venerea, 357
*Epiſcopus Pariſienſis* præerat anno 1497. iis quibus negotium datum erat ut ſyphiliticis providerent Lutetiæ, 86
*Europa* a morbis venereis olim immunis fuit, 1. & *ſeq.*
Nec eoſdem ſenſit niſi poſt repertas a Columbo Occidentales Indias unde delati ſunt, 54. & *ſeq.*
Cur venus vulgivaga, etiam forte cum menſtruatis, veneream luem ibi numquam produxerit, ſicut in pleriſque Americæ, Africæ, & Aſiæ locis? 73
*Europa*, quas periodos lues venerea in Europa habuerit in hunc diem? 74. & *ſeq.*
*Euſebius*. Locus Euſebii explicatur, unde amant colligere luem veneream antiquitus cognitam fuiſſe, 7. & 8

# INDEX RERUM.

*Exoſtoſes* cum carie oſſium ſecundâ luis venereæ periodo apparuere ab anno 1516. ad annum 1526. 75
*Exoſtoſes* venereæ aliquando hydrargyroſi non diſſipantur, 455
*Exoſtoſis* venerea, 334. & 349
Oſſiculorum auditioni inſervientium. 359.

F

*Fabulæ* de origine luis venereæ, 46. & *ſeq.* Vid. *Originem luis venereæ.*
*Fallopius* (Gabriel) refert luem veneream ab Indiis Occidentalibus in orbem noſtrum comportatam, 57
Deſcribit gonorrhœam & tinnitum aurium circa annum 1562. tanquam nova luis venereæ ſymptomata, 77
Affirmat ſuo tempore luem veneream jam mitiorem, 82
*Farcin* (le) an lues venerea ortum duxerit a nefando congreſſu viri cum jumento, quod eo morbi genere laboraret? 495
*Faucium* morbi venerei, 346. & 334
*Febres* intermittentes a cauſa venerea, 336. & 364.
Lentæ, 336. & 364
*Febris* ſuperveniens hydrargyroſi, 414. 425
*Ferdinandus* Arragonenſium Rex male ſtat conditionibus pacis cum Carolo VIII. ſancitæ, 60
Ac demum cum eodem aperto marte dimicat; *ibid.*
*Fernandez* (Gonſalvus Fernandez ab Oviedo) affirmat luem veneream in Inſula Hiſpaniola Chriſtianis primum cognitam fuiſſe. 58
*Fernelius* (Joannes) Mercurio diffidens duas opiatas anti-venereas impenſe laudat ſed quas non comprobavit exitus, 132
Neſciebat ptyaliſmum moveri ab hydrargyro intro ſumpto, 148
Quo tempore obierit? 540
Nimiùm confidit antidoto ſuæ Alexipharmacæ in curanda lue venerea, 490
*Ficorum* ani deſcriptio, 323
Cauſæ, 324
Symptomata, 325
Diagnoſis, 326
Prognoſis, 328
Curatio. *ibid.*
*Fieravanti* (Leonardus refert ſed errore maximo luem veneream in Gallorum & Hiſpanorum caſtris productam fuiſſe carne humana ab annonariis præbitoribus in eſcam Militibus apparata, 51. & 52
*Fiſtula* ani, 325. & 331
*Fiſtula* ani curanda poſt hydrargyroſim, 333
*Fiſtula* lacrymalis, 335. & 358
Quomodo curanda poſt hydrargyroſim? 333
*Flores* ammoniaco-mercuriales, 469
*Focus luis venereæ* celeberrimus fuit in Inſula Hiſpaniola, 58. & *ſeq.*
Huic tamen Inſulæ non peculiaris, ſed cum pleriſque Zonæ Torridæ locis communis in Aſia, Africa & America, 64. & *ſeq.*
*Formius* (Samuel) Chirurgus Monſpelienſis refert Henricum III. lue venerea laborantem decocto radicis Barbanæ a Petro Pena curatum eſſe, 133
*Formulæ* remediorum qua methodo componendæ, *Præf.* ix.
*Fontanonus* (Dionyſius) Profeſſor Monſpeſſulanus, quomodo per errorem appellatur in Editione Lugduno-Batava Luiſini, *in addend.*
*Fonticuli* in iis qui Gallica lue vexantur, utiles ſunt, 567. & 599
*Fracaſtorius* (Hieronymus) deſcripſit eleganter ſymptomata luis naſcentis 74
Primus locutus eſt de alopecia venerea circa annum 1536. 77
Ferocia luis venereæ jam remiſerat ejus ætate, 81
*Fraga* in ano. Vid. *Ficos ani.*
*Franciſcus I.* Gallorum Rex luem veneream contraxit ab uxore mercatoris ferrarii, 2
De virtute ligni Juniperini rectiùs ſentiebat Rondeletio, 124
Quid de illo dictum fuerit ab Antonio Gallo? 525
*Frictiones* Vid. *Inunctiones.*
*Frizimelica* (Franciſcus) ano excrevit calculum ad magnitudinem ovi gallinacei, 541
*Functionum* læſio a cauſa venerea, 336. 568

Gad-

G

*Gaddeſden* (Joannes) an venerea virgæ Ulcera noverit? 24. *& ſeq.*
*Galenus* non vidit neque venam medinenſem, neque febrem ſeptenam aut novenam, neque lapidem egredientem ab inteſtinis, 527
*Galeottus* Picus II. Comes Mirandulæ laboravit lue venerea, 532
*Galli* luem ab Hiſpanis, & Neapolitanis contrahunt, quam cum cæteris Europæ populis communicant, 59. *& ſeq.*
*Gallus* (Antonius) bubonem venereum expreſſe deſcribebat circa annum 1540. prolato nomine vulgari Gallico *pulini*, 76
*Ganglia* venerea contumacia, *pag.* 452
*Gangrenæ* genitalium deſcriptio, 309
Cauſæ, 311
Symptomata, *ibid.*
Diagnoſis, 311
Prognoſis, 312
Curatio, *ibid.*
Gangrenæ imminentis, *ibid.*
incipientis, 313
confirmatæ, 316
*Gemurſa*, morbus antiquus, qui reſtinctus eſt, etiam oblitterato nomine, 14
*Generatio*. An luis venereæ ſeminium in generatione a parentibus in liberos traduci poſſit, in legitimam luem olim erupturum, 96
*Genitalia* variis morbis ſemper obnoxia fuerunt, ſed qui a morbis venereis diverſi eſſent ante annum 1449. 8. 34. 35. *&* 36
*Genitalium* morbi venerei, 333
Generantur in lue confirmata, 342 *&* 343.
*Gintilis* non vidit lapidem a ſtomaco egreſſum, 527
*Gilini* (Coradini) ſententia de origine luis venereæ, 47. *&* 484
*Glandularum* limphaticarum vitia venerea, 335
*Glaucoma* venereum, 335. *&* 357
*GonorrhϾ virulentæ* deſcriptio in viris, 172
in fœminis, 173
Sedes in viris, *ibid. &* 611
in fœminis, 174
Differentiæ in utroque ſexu, *ibid.*
Quotupliciter a variis erratum ſit circa ſedem gonorrhϾ? 176
Cauſæ coniunctæ, *ibid.*
antecedentes, 178
Symptomata, 180
Diagnoſis, 184
Prognoſis, 188
Curatio methodica, 191
Curationis Empiricæ, 198
Prophylaxis, 207
*Gonorrhææ* virulentæ ſiccæ deſcriptio, 211 *&* 215.
Species, 212
Symptomata, *ibid.*
Cauſæ, 213
Diagnoſis & Prognoſis, 214
Curatio. 215
*Gonorrhææ* ſpuriæ deſcriptio, 216
Sedes, 217
Cauſæ, *ibid.*
Diagnoſis & Prognoſis. 218
Curatio. *ibid.*
*Gonorrhææ* habitualis Deſcriptio, 229. 233
Cauſæ, 230
Symptomata, 231
Diagnoſis & Prognoſis, *ibid.*
Curatio, 232
*Gonorrhœa* virulenta ex lue venerea maligna, calloſa, ulceroſa fit, 343
Inde tamen nova numquam generatur, 344
Poſt hydrargyroſim ſuperſtes & quare? 435
Quomodo tunc temporis curanda? 436
*Gonorrhœa venerea* cum arſura ſive *Burning* Anglorum minime confundenda, 31. *& ſeq.*
Ante annum 1494. prorſus incognita contra quam credit Beckettus, 28. *& ſeq.*
Primum apparuit quarta luis venereæ periodo, 78
A Bethencourt tamen deſcripta ante annum 1527. 510
*Gonorrhœa* virulenta an curetur uſu veneris cum muliere Æthiope? 568
An uſu veneris cum virgine? 569
*Gonorrhœa* virulenta. An ad illius curationem mochlica & draſtica purgantia ſæpius

pius repetita præſtent temperantibus, refrigerantibus, anodynis? 638
An injectionibus in urethram a Guillelmo Cockburne laudatis efficaciter curetur? 638
*Gordonius* (Bernardus) an locus e Lilio Gordonii depromptus debeat intelligi de morbis venereis? 24. & *ſeq.*
*Goutes* (les) du General la Motthe, quale ſit remediis genus? 623
*Græca* nomina, quibus plerique morbi venerei deſignantur, nequaquam arguunt morbos illos antiquos eſſe, 46
*Guaiacum* in Europam primum devectum circa annum 1517. 122
Ab indigenis Inſulæ Hiſpaniolæ indicatum fuit, *ibid.*
Deſcriptio Guaiaci? 123
Quæ ligna olim habita ſint pro ſuccedaneis Guaiaci, 124
Ratio decoquendi, & adminiſtrandi Guaiaci, *ibid.*
Virtus & utilitas decocti Guaiaci, 126. 529. & 580.
Ejuſdem pericula & incommoda, 127
*Guaiaci uſus*, utrum præſtet uſui Mercurii? 158. 163. 165. 601. & 638
Olim in Hiſpaniola pro præſenti luis venereæ Medicina habitus & quare? 162
Utilis etiamnum ad aliquot caſus, 163
Numquam Mercurii uſui præferendus, 164. & *ſeq.*
Reſina ſive gummi valet ad curandam gonorrhœam, 204. & 589
*Guaiacia* virtus ad curandam luem veneream a multis laudatur, 480. 501. 503. 504. 511. & *ſeq.* 522. 528. 532. 580.
A multis damnatur, 509. 516. 521. & 573
*Guaiaci* utilitas ad curandos morbos multos a lue venerea diverſos, 523
*Guaiaci* decoctum ſalivationem aliquando ciet æque copioſam ac uſus Mercurii, 538
*Guicciardinus* (Franciſcus) Scripſit luem veneream allatam fuiſſe ex inſulis a Columbo detectis, 58
*Gummata* venerea, quæ hydrargyroſeos efficaciam eludunt, 454
*Gutta* ſerena a lue venerea, 358
*Gypſum* cum farina de induſtria permixtum morbos venereos non adduxit, 50. & 51

H

*Hagioxylum.* Vid. *Guaiacum* ſive *lignum ſanctum.*
*Hæmalops* a venerea lue, 358
*Hæmopsyſis* a lue venerea. 336. & 361
Superveniens hydrargyroſi, 418
*Hæmorrhagia* ab ulceribus oris, 427
*Hæmorrhoides* a cauſa venerea, 336 & 363
*Hæreditaria.* Dubitatur an ulla ſit lues hæreditaria, quæ in infantibus nulla ſui præbeat indicia? 96
*Haiti.* Vid. *Hiſpaniolam.*
*Harris* [Gualterus] videtur credulus & ſuperſtitioſus fuiſſe, 619
Cenſet luem veneream ad interitum nullomodo vergere, 619
*Haſſardus* (Petrus) Aſtrologiæ turpiter addictus, 538
*Heddeen*, *Hebſtedeben*, *Heſtedeen.* Vid. *Hetechen.*
*Helmontius.* (Joannes Baptiſta) Scripſit anili credulitate luem veneream originem habere a neſando congreſſu hominis cujuſdam nequam & improbi, cum jumento quod ulcere fœtido diffiueret, 53
Medicinæ operam dedit Lovanii, ubi Doctoratus gradum conſecutus eſt, 590.
Idiotam in pyrotechniæ ſtudio magiſtrum habuit, *ibid.*
De fide ſuſpectus fuit Inquiſitoribus. ib.
Quos ægros curare non potuerit? 591
Quo tempore & quo morbo obierit? ibi.
Ejuſdem ingenium, mores, indoles, 582
Credit luem ortam eſſe ex neſando congreſſu viri cum jumento ſcabido, 595
*Hemicrania* venerea, 360
*Henricus III.* Galliarum Rex gonorrhœam virulentam concepit Venetiis, 2
Convaleſcit ex lue venerea decocto radicis Bardanæ a Petro Pena exhibito, 133
*Hernia* venerea, 219. & *ſeq.*
*Herodotus.* Locus Herodoti explicatur, quem luis venereæ antiquitati favere credunt. 6. & 7.

*Herpes* venereus, 220. & 345
In meatu auditorio, 358
Poſt hydrargyroſim ſuperſtes quomodo curandus? 443
*Herrera* [Antonius] utrum referat luem veneream indigenis Hiſpaniolæ ſive Inſulæ Haiti primum innotuiſſe anno 1503. 616
Quod contra rei veritatem pugnare demonſtratur ex ipſis Hiſtorici illius verbis. 505
*Hetechen* ſive lignum juniperinum olim uſurpabatur ad curationem luis venereæ, 132. 418. & 549
*Hiacan. Huiacan. Hoaxacan* Vid. *Guaiacum*.
*Hippocrates*. Explicantur Hippocratis loca, quæ pro ſtabilienda luis venereæ antiquitate proferri ſolent, 5. & 6
*Hiſpani* luem veneream contraxere in Antillis, 54. & *ſeq.*
Quam deinde cum Neapolitanis, & Gallis communicavere, ac demum cum cæteris Europæ, ac pleriſque Africæ & Aſiæ nationibus, 59. & *ſeq.*
*Hiſpania* nova. An luem veneream, variolaſne ab Æthiope quodam, Pamphili de Narvaez mancipio, acceperit, 593. & *ſeq.* 616.
*Hiſpaniola*. Lues venerea antiquitus endemia fuit in hac Inſula, 55
Quod comprobatur multis & egregiis auctoribus, 54. & *ſeq.*
Conjecturæ de cauſis cur lues in hac Inſula cæteriſque Antillis olim endemia fuerit? 68. & *ſeq.*
*Hiſtoricorum* veterum loca explicantur, quæ pro luis venereæ antiquitate adduci ſolent, 6. & *ſeq.*
*Hiſtorici* non pauci referunt luem veneream antiquitus endemiam fuiſſe in Inſula Hiſpaniola, 57. & *ſeq.*
*Hock* (Wendelinus) Quid de luis venereæ origine ſenſerit? 47
*Horatius*. An de lue venerea intelligenda ſint loca ex Horatio adducta? 9. & 10
*Humana* carne in eſcam apparata falſo creditur lues venerea invecta, 52
*Huttenus* (Ulricus) accuratiſſime deſcribit infortunia, hydrargyroſeos, quæ ætate ſua uſu recepta erat, 138. & 501
*Hydrargyrus* a quo, & quo tempore luis venereæ curandæ adhibitus fuerit, 121
A pleriſque initio damnatus, *ibid.*
Non eſt alexipharmacum luis venereæ juxta Abercrombyum, 608.
Vid. *Mercurinium*.
*Hydrargyrus* antidotum veneni venerei juxta Liſterum, æget ipſe antidoto, quod Guaiacum præſtat, 611. & 612.
*Hydrargyroſis* intercalata cum Interjecta balneatione. An nova ſit? 409
An utilis? 410
An ad ptyaliſmum declinandum efficax? 411
*Hydrargyroſis* credebatur in ingreſſu morbi venerei inefficax ab aliis, ab aliis periculoſa, & a pleriſque Medicis damnabatur, 121
Videtur in ipſo luis ingreſſu ſtatim adhibita, 136
Sed parca doſi & cautione maxima, 137
Empiricorum imprudentia cito infamata fuit, 138
Neque immerito, ſi audiatur Huttenus, *ibid.*
Inde factum ut neglecta fuerit aliquandiu, cum uſu maxime valebat adminiſtratio Guaiaci, Chinæ, Sarſæ-parillæ & Saſſafras, 139
Sed comperta remediorum illorum inefficacia, ad uſum revocata fuit, 140
Quibus cautionibus nunc adhibeatur, 142.
Quarum pleræque ab ipſo morbi ingreſſu cognitæ ſunt, 143
*Hydrargyroſis*. Quibuſnam in caſibus ab hydrargyroſi abſtinendum ſit? 393
Quo tempore adhibenda? 394
Qualis præparatio hydrargyroſi præmittenda ſit? 395
Præparatio quæ vulgo adhibetur, *ibid.*
Præparatio altera operoſior in Pulmonariis, Cachecticis, Ictericis, Epilepticis, Scorbuticis, 398
Quibuſdam in caſibus præparatio in totum omittenda, 400
Irritus ſæpe eſt illius ſucceſſus ſi parcior fuerit, 428
Cauſæ cur hydrargyroſis parcior tam ſæpe irrita ſit, 429
Diluuntur argumenta quæ in contrarium

rium objiciuntur, 429. & 430.
*Hydrargyroſis* altera plenior, parcior altera, 402
Plenioris tria ſunt ſtadia, *ibid.*
Primum, in quo ptyaliſmus movetur, *ibid.*
Alterum, in quo motus regitur, 403.
Tertium, in quo exhauritur, 405
Parcioris ſive intercalatæ leges, 406
Plenioris hydrargyroſeos infortunia, 411. & *ſeq.*
*Hydrargyroſis* a multis laudatur, 67. 84. 86. 93. 98. 511. 515. 522. 524. 529. 533. 534. 538. 542. 545. 549. 556. 565. 569. 572. & *ſeq.* 578. 584. 587. 589. 599. 602. 619.
A nonnullis improbatur, 489. 493. 511. 532. 545. 548. 567. 477. 608. 613.
An ſterilitatem inducat? 551
*Hydrargyroſis* intercalata per inunctiones diſcretas ab ingreſſu morbi adhibita fuit, 497. 510. 512. 515. 530. 537. 559. 562. 572. 635.
Etiam interjectis catharticis ad ptyaliſmum declinandum vel compeſcendum, 497. 509. 525. 534. 544. 560. 563. 589. 635.
*Hydrocele* venerea, 333. & 344.
*Hydrocephalus* venereus, 336. & 361
*Hyperoſtoſis* venerea, 335. & 350
Oſſiculorum auditioni inſervientium, 357.
*Hydrops* a cauſa venerea, 336. & 363
*Hyperſarcorſis* in urethra Vid. *Caruncu|as.*
*Hypochondriaca* affectio, 336. & 363
Ingraveſcens tempore hydrargyroſeos, 420.
*Hypopyon* venereum. 336. & 358
*Hyſan*, 524

I

*Icterus* a cauſa venerea, 336. & 363
*Ignis* ſacer Sancti Antonii jam pridem evanuit, 14
*Inappetentia* a lue venerea, 336. & 362
*Impotentia* ad venerem, quæ hydrargyroſi non curatur, 456
*Incendium*. Vid. *Arſuram* vel *Burning.*
*Indicæ* mulieres libidinoſiſſimæ, 72
*Infortunia* hydrargyroſeos plenioris, 411
In primo ſtadio, 412
In ſecundo, 417
In tertio, 421
Hydrargyroſeos parcioris, 425
Quæ communia habet cum præcedente methodo, 425
Quæ habet propria, 428
*Injectiones* mercuriales in urethram ad curationem gonorrhœæ virulentæ laudatur a Muſitano & Mayernio, 198
Sad damnantur tum ratione tum experientia, 199
Aſtringentes in urethram, 612. 621. & 638.
*Inſulæ Antillæ*. Vid. *Antillas.*
*Inſula Hiſpaniola* ſive *Haiti* Vid. *Hiſpaniolam.*
*Inſultus* Arthriditis vel Rheumatiſmi hydrargyroſeos tempore, 418
*Intemperies* aeris luem veneream non intulit, 48
*Inunctiones* mercuriales. Quibus legibus adminiſtrandæ? 169. & 401
A multis approbatæ, vide Hydrargyroſis a multis laudatur.
A nonnullis improbatæ, vide *ibid.*
An ſterilitatem inducant? *ibid.*
Intercalatæ a primo morbi ingreſſu adhibitæ, *ibid.*
Etiam interjectis catharticis. *ibid.*
*Iſchuriæ*, quæ ſtranguriæ ſupervenit deſcriptio, & Curatio, 138
*Iſla* (Rodericus Diaz de) narrat luem veneream ab Hiſpaniola, ubi endemia antiquitus erat, in Europam devectam fuiſſe, 56
*Itali* morbis venereis abundant, & quare juxta Mercurialem? *in addend.*
*Ivana* vel *Iguana* lacerti ſpecies Inſulæ Hiſpaniolæ peculiaris, 71. & 611.

J

*Japonii* luem veneream a Luſitanis contagione acceptam habent, quam ideo dicunt *morbum Luſitanorum*, 64
*Joan-*

*Joanna I.* utriuſque Siciliæ Regina & Comes Provinciæ, an ſanxerit Statuta de Diſciplina Lupanaris Avenionenſis? 37. *ſeq.*
*Jobus* an lue venerea olim laboraverit? *Præf.* viii.
Ejus præſidium a ſiphiliticis olim implorabatur, *Præf.* ix.
Morbus quo percuſſus fuit, erat ipſiſſima lepra, *ibid.*
*Joubertus* (Laurentius) Scripſit luem veneream jam mitiorem evaſiſſe, & finem aliquando eſſe habituram, 82. & 568.
Qua in urbe fato functus fuerit? 460
*Judæis* non licebat ingredi in Lupanar Avenionenſe, 40
Inſigni nota Rotæ de *feutro* diſcreti erant, 44
*Juniperus*, lignum Juniperi olim loco Guaiaci ad curationem luis venereæ adhibitum fuit. 124. & 549
Falſa Rondeletii ſententia de hujuſce ligni virtute, 124
Major bacca ruſeſcente, ſive oxycedrus, utilis ad curationem luis venereæ, 132
*Juvenalis*. An mentionem fecerit de lue venerea? 9. & 10

K

Καρηβαρία a lue venerea, 336. & 360
Κεφαλαία venerea, 236. 360. & 524
*Kiſtici* tumores, 336. & 356

L

*Lacerta* viridis. Vid. Mercurium *præcipitatum viridem*.
*Læſiones* functionum a cauſa venerea, 336. & 360.
Animalium, 336. & 360
Vitalium, *ibid.* & 361
Naturalium, *ibid.* & 362
Univerſalium, *ibid.* & 363
Earum quæ fœminis propriæ ſunt, 337. & 364.
*Lampatam*. Vid. *Radicem Chinæ*.
*Lanfrancus* de Mediolano an de morbis venereis locutus ſit? 23. & *ſeq.*
*Lapis* medicamentoſus Crolli, 475
Butleri, 591
*Leges* in Syphiliticos ſancitæ Lutetiæ a Senatu Pariſienſi, 85
A Præpoſito Pariſienſi, 93
Toloſæ, 94
*Lemnius* (Levinus) teſtatur ætate ſua luem veneream mitiorem eſſe quam ante, 83
*Leonicenus* [Nicolaus] retulit primam luis venereæ cauſam ad intemperiem aeris, 48
*Lepra Arabum* a lue venerea penitus diverſa fuit, 11. & *ſeq.* 94. 581. & 604
Contrahebatur uſu rei venereæ, 30
In arſuram ſæpe degener erat, *ibid.*
Falſo creditur duplicis generis fuiſſe, alteram quæ cum lue venerea eadem eſſet, alteram quæ differret ab eadem, 36
Cur Alexandriæ frequenter oriretur, 68
Sponte in interitum abiit in Europa, 81
*Lepra* Judaica a Moſe deſcripta an eadem fuerit cum hodierna lue venerea? *Præf.* viii
Vid. *Elephantiaſim*.
*Leproſi* in venerem promi, 31
Arſura contaminabant fœminas quibuſcum rem habebant, *ibid.*
*Leproſus* cum ſcorto concumbens luem veneream non produxit, 49
Neque vina leproſorum ſanguine infecta, 50
Vid. *Elephantiacos*.
*Leſbius* morbus, an apud Lucianum luem veneream ſignificet? *in addend.*
*Lichene* poſt hydrargyroſim ſuperſtites quo modo curandi? 443
*Lichnis* Saponaria dicta laudabatur olim ad curationem luis venereæ, 132
*Liebautius* [Joannes] refert agyrtas & circulatores in Monteþeſſulano rapi in aſinum ſtrigoſum, 551
In quo Jacobum Sylvium expilavit ſuppreſſo Sylvii nomine, *in add.*
*Lignum Guaiaci* Vid. *Guaiacum*.
*Saſſafras* Vid. *Saſſafras*.
*Sanctum* Vid. *Guaiacum*.
*Feniculatum* Vid. *Saſſafras*.
*Limphæ* vitia venerea, 336
*Liſter* (Martinus) exiſtimat luem veneream in Inſula Haiti ortam eſſe eſu lacer-

tertorum majorum, qui ibidem occurrunt, & *Iguana* ſive *Ivana* appellantur, 611
Laudat ad gonorrhœam uſum internum cantharidum, *ibid.*
Injectiones aſtringentes in urethram, 612
Gloriatur de arcano quodam remedio ad gonorrhœam, quod cum cochenillia convenire videtur, 611
*Lobera* (Aloyſius) bubonem venereum deſcripſit circa annum 1540. expreſſo *Bubonis* nomine, 76
*Luciani* locus a Domno Calmet oppoſitus explicatur, *in addend.*
*Lues venerea* nec Græcis nec Romanis olim nota fuit, 1
Ut probatur ſilentio Medicorum, 2
Hiſtoricorum, 2
Et Poetarum veterum, 3
A lepra Arabum plane diverſa, 13. *& ſeq.*
Falſum eſt ex venere vulgivaga ſponte obortam fuiſſe, 15. 607. 613. 619. *&* 621.
Ab anno 1494 ad annum 1496. Europæ primum innotuiſſe probatur multis & idoneis teſtibus, 17. *& ſeq.*
Nec obſtant teſtimonia a Guillelmo Becket allata, 28. *& ſeq.*
Certe ante annum 1496. in Provincia ingnota fuit, 44
Initio a Gallis dicta fuit *craſſa Variola*, *la groſſe Verole*, 45
Sed uſu tandem invaluit ut *Variola* ſimpliciter diceretur, Gallice *la Verole*, *ibid.*
Fabulæ de origine luis venereæ, 46 *& ſeq.*
Nec ab Aſtrorum influxu, nec a Planetarum coitione inducta fuit, 47
Nec a vitioſa aeris intemperie, 48
Nec ab uſu veneris leproſi cum ſcorto, 49
Nec a ſcorto vulgari, cujus in utero abſceſſus lateret, 50
Nec a puteis venenatis, aut gypſo cum farina mixto, *ibid.*
Nec a vinis leproſorum ſanguine infectis, *ibid.*
Nec ab humana carne in eſcam apparata, 52
Nec a congreſſu cum jumento ſcabido, 53
Olim endemia fuit in Inſula Hiſpaniola ſive Haiti & inde in Europam devecta, 55. *& ſeq.*
Ab Hiſpanis in Neapolitanos, ab utriſque in Gallos contagione dimanat, 60
*Lues venerea* contagione manavit ab Hiſpanis & Neapolitanis ad cæteros noti orbis populos, 62
Apud quos varia nomina ſortitur, 63
Præter celeberrimum luis venereæ focum in Hiſpaniola Inſula, extitere alii non pauci in pleriſque Zonæ Torridæ locis, 64
Conjecturæ de cauſis cur in Inſula Hiſpaniola olim endemia fuerit, 67. *& ſeq.*
Sicut & in cæteris focis in quibus antiquitus latuit in America, Africa, & Aſia, 73
Quaſnam periodos habuerit hactenus in Europa? 74. *& ſeq.*
Quoſnam in poſterum habitura videatur? 81. *& ſeq.*
Videtur multis ad interitum tendere, 81. *& ſeq.* 561. *&* 569.
Cauſæ cur ad interitum gradarie tendat, 83
Solvitur objectio quæ in contrarium afferri poteſt, 84
Non deſunt tamen; qui conjiciant luem veneream in perpetuum duraturam, 84
Lues venerea cum primum apparuit, credita fuit ſerpere in diſtans contagione, 85
Numquam generatur errore ullo in uſu rerum non-naturalium, ſed propagatur tantum ex traduce, 96
Generatione vel contagione, 97. *&* 561. *in addend.*
Contagione, non in diſtans nec per fomitem, 97. *&* 587
Sed contactu immediato, ut uſu veneris, lactatione, baſiatione, cubitu ſimplici, & contrectatione partium ulceratarum, 100

Numquam contrahitur *per ſaltum* & ſine prævia labe in parte, perquam contrahitur, 107

*Luis venereæ* confirmatæ deſcriptio, 332
Cauſæ, 337
Symptomata, 342
Morbi genitalium, *ibid.*
Vitia cutis, 344
Dolores venerei, 348
Morbi oſſium, 349
Tumores glanduloſi & limphatici, 354
Oculorum morbi, 356
Morbi aurium, 358
Læſiones functionum, 360

*Lues venerea*. An morbus regius dicta fuerit? 551
An finem aliquando habitura ſit? 81 *& ſeq.* 559. 562. *Præf.* viii. *in addend.*
Initio ferocior erat, 83. 559. 562. 598. 607.
A quibuſdam creditum fuit luem veneream curari, ſi infectus rem habeat cum virgine, 570. *&* 620

*Lues venerea* confirmata ſemper gravis eſt & difficilis, 383
ita tamen ut illius gravitas variare poſſit multis de cauſis, *ibid.*
Unde fit ut quædam graviſſimæ ſint, 384.
Nulla eſt quæ curari non poſſit, 388
Sed aliæ curantur difficilius, *ibid.*
Aliæ cum majore periculo, 390
Aliæ demum diligentiſſima cautione opus habent, 392
Gemina eſt luis venereæ ſpecies; altera quæ humores tantum, altera quæ partes ſolidas corrumpit, 435

*Lues venerea* in Europa primum apparuit circa annum 1494. 478. 487. 497. 561. 573 604. 607.
Primum in Italia palam obſervata eſt, 478. 492. 495. 508. 562. 605. 607.
Deinde in Hiſpania Galliaque, 482
An indigenis Inſulæ Haiti primum innotuerit anno 1503. 616
Quod falſum eſſe probatur, *ibid.*

*Lues venerea* juxta quoſdam ab omni ævo cognita fuit, 480. 529. 539. 555. 571. 585. 602. 613. 619. 622. 633. *&* 634.
Atque adeo eadem fuit cum Lepra ſive Elephantiaſi, 480. 488. *&* 529.
Vel cum lichenibus, & impetigine, 480. 486. 529. 556. *&* 607.
Vel cum igne Perſico, 484
Juxta plures vero morbus eſt novus Veteribus incognitus, 480. 483. 487. 497. 510. 516. 520. 527. 540. *& ſeq.* 574. *& ſeq.* 583. *& ſeq.* 592.

*Luis venereæ* cauſa deducebatur ab aliis ab influxu ſyderum, 473. 484. 486. 490. 500. 510. 548. 594. *&* 607.
Ab aliis a pluvioſa aeris conſtitutione, 479. 483. 485. 500. *&* 536.
Ab aliis a carne humana in annonam militibus præbita, 479. 556. 585. *&* 594.
Ab aliis ab Elephantiocorum ſanguine, quo vinum corruptum fuerat, 479. *&* 585.
Ab aliis a Meretrice, quæ ſui copiam leproſo fecerat, 479. 504. 595. *&* 638.
Ab aliis ab Africa, unde in Americam devecta fuerit, 606. *&* 638
Ab aliis abuſu veneris militum nautarumque Hiſpanorum cum mulieribus indigenis Inſulæ Haiti anno 1492. repertæ, 479. 504. 510. 512. 527. 529. 543. 555. 569. 566. 568. Vid. ſupa ante cauſas.

*Lues* venerea credebatur initio ſponte concipi, 479. 484. 485. *& ſeq.* 510.
Deinde credita fuit contagione quidem propagari aliquando, at vero ſponte quoque aliquando generari, 479. 484. 490. *& ſeq.* 510. 515. *&* 536.
Jam dudum ab omnibus creditur contagione tantum traduci, 479. 495. 516. 533. 545. 571. *&* 623.

*Lue* venerea curanda adhibita ſunt initio purgantia, & alterantia multigena ſecundum therapeiam methodicam, 479. 484. *& ſeq.* 496. *& ſeq.* 510. 527. *&* 548.
Deinde decocta lignorum, & radicum, quæ vi hidrotica pollent, 479. 497. *& ſeq.* 524. *& ſeq.* 529.

599

Digitized by Google

599. *& ſeq.* 638. *in addend.*
A multis laudatæ illitiones mercuriales,
A nonnullis improbatæ, vide Hydrargyroſis.
Suffumigia Mercurialia a pleriſque ſemper damnata, *ibid.*
Præparata Mercurialia a paucis uſurpata nec plerumque ſatis feliciter *ibid.*
*Lues* venerea poteſt in totum extirpari juxta Torellam, 492
Ab infecto aliquando non propagatur in ſanum etiam in concubitu, 498
*Lues* venerea graphice deſcribitur a Joanne le Maire, 506
Et ab Eraſmo. 508
*Lues* venerea, ſi ſemel radices egerit in corpore, penitus tolli non poteſt juxta quoſdam, 532
*Lues* venerea an prædicta fuerit a Paulo de Medelburgo? 500
An a Joanne de Regio Monte? 520
*Lues* venerea gravior eſt in regionibus frigidioribus, 509. 579. *&* 620
An ab immodico veneris uſu oriri poſſit? 587
An ab Orientali plaga? Negatur ab Helmontio, 592
An a Sinarum regno? Negatur ab eodem, *ibid.*
An ab Indiis occiduis? *ibid.*
Negatur ab eodem ſed nullo jure, *ibid. & ſeq.*
*Luiſini* (Aloyſii) Collectio nævos ſuos haber, quos dolendum eſt in Editione Lugduno-Batava deterſos non eſſe, 627
*Lumbago*, 323
*Lupanaris* Avenionenſis antiqua Statuta, 37
An genuina ſint? 40
Lupanaria in multis Urbibus olim publice inſtituta fuiſſe, 41
*Luſitani* e Caſtellanis luem veneream acceptam habuere, quam ideo dicunt *morbum Caſtellanum*, 62
*Luxus* capitalis Nolanorum. An de lue venerea apud Auſonium poſſit accipi? *in addend.*

M

*Macollo* (Joannes) quo epiphonemate librum ſuum concludat? 581
*Maculæ* cutis venereæ, 333. *&* 345
*Magnes* anti-venereus Joannis Winell, 598
*Mahumetani*, Vid. *Turcas.*
*Mammarum* cancer a cauſa venerea, 336. *&* 363.
*Manardus* (Joannes) credidit luem veneream ortam fuiſſe a Scorto valentino, quocum leproſus rem habuit, 49
*Mariſcæ* ani, Vid. *Ficos* ani.
*Martialis*. An in ſyphiliticos jocatus ſit nomine ficoſorum? 9
*Martinus* [Bartholomæus] Cardinalis Segobricenſis moritur ob adhibitam therapeiam mercurialem, 121
*Martinuſius* Epiſcopus Varadienſis & Prorex Hungariæ videtur medicum Montagnanæ conſilium petiiſſe, 528
*Maſſa* (Nicolaus) de bubone venereo pauca quædam dixit anno 1534. 76
*Matthiolus* (Petrus Andreas) temere credidit luem veneream curari poſſe remediis plane inefficacibus, 516
*Mauritani* luem acceptam habent a Judæis ex Hiſpania exulare juſſis, unde factum eſt ut ab illis *malum Hiſpanicum* dicatur, 55
*Mayerne* (Theodorus Turquetus de) laudat injectiones mercuriales in urethram ad gonorrhœæ curationem, 199
Item bolum mercurialem, aquam menthæ, & carnem bubulam exſiccatam & pulveratam, 596
*Mainardus* (Petrus) primus deſcripſit anno circiter 1520. verrucas & porros venereos genitalium, 76
Falſo olim tradidit luem veneream anno 1584. ceſſaturam eſſe, 81
*Medicorum* veterum loca explicata, unde creditur antiquitas luis venereæ poſſe colligi, 1. 5. *& ſeq.*
Expenduntur loca aliquot Medicorum anno 1494. antiquorum. 22. *& ſeq.*
*Medici* complures teſtantur luem veneream endemiam olim fuiſſe in Inſula Hiſpaniola, 57. *& ſeq.*



Digitized by Google

Initio luis venereæ curationem detrectabant in Italia, Hiſpania, Germania & Gallia, 118
*Medici* de morbis venereis conſulendi ſunt, 556.
*Medicamenta* antichœradica, 469
Eorundem adminiſtrandi ratio, 472
*Medullæ* oſſium morbi, 352
*Meliceridæ* venereæ, 335. & 355
*Menjotius* (Antonius) merito culpandus quod in Diſſertationibus ſuis pathologicis therapeiam omiſerit, 604
*Menſtrua* mulierum in calidioribus regionibus acerrima ſunt, 71
Ideo lege vetitum erat Judæis ne cum menſtruatis ullum haberent contubernium, 71
Ideoque Arabes Medici, & primi & ſæpe differunt de puſtulis & ulceribus virgæ, oriundis ex coitu cum fœda hoc eſt cum menſtruata muliere, *ibid.*
Inde videtur repetenda potiſſima cauſa cur lues venerea in Antillis endemia fuerit, *ibid.*
*Menſtruorum* ſuppreſſio a cauſa venerea, 337. & 365.
Fluxus immodicus, *ibid.*
Eruptio tempore hydrargyroſeos, 419
*Mentha* aqua Quercetani, 474. & 587
*Mentulagra*, 494
*Mercerus* (Joannes) modeſte ſilet de natura morbi, quo Jobus percuſſus fuit, *Præf.* x.
*Mercurialis* (Hieronymus) an tractatum ſcripſerit de Morbo Gallico? *in addend.*
*Mercurius* ante notam luem veneream a Græcis & Latinis damnatus, tanquam deleterius, 134
Ab Arabibus ad uſus medicos ſed exteriores vocatur, *ibid.*
Quorum exempla ſequuti ſunt Medici Europæ, 135
Inde factum eſt ut ad curationem luis venereæ accommodatum ſit ex analogia, 136
Sed initio doſi parciſſima & cautione maxima, 137
Aliquandiu tamen exolevit poſt detecta Guaiacum, Chinam, Sarſaparillam & Saſſafras, 139
In uſum revocatur vileſcentibus remediis illis hidroticis, 140
Adhibetur interne vel externe, *ibid.*
uſus externus Mercurii triplex eſt,
1. Sub forma unguenti vel linimenti, *ibid.*
2. Sub forma cerati ſive emplaſtri, 141
3. Sub forma ſuffumigii, *ibid.*
Uſus internus Mercurii olim tantum duplex erat, 143
1. Sub forma præcipitati rubri, 143
2. Sub forma nativa Mercurii crudi, 144
Nunc vero multiplex eſt, 146
Mercurius ſublimatus dulcis, *ibid.*
Violaceus, *ibid.*
Præcipitatus albus, *ibid.*
Alkaliſatus,
Anti-phthiſicus,
Anti-ſcorbuticus,
Vivus dulcis,
Diureticus,
Catharticus, de quibus omnibus, 146
Præcipitatus ruber per ſe, 147. & 603
Solaris, *ibid.*
Luteus, 147
Viridis ſive venereus, 147. 203. & 579.
Vitæ, 571
Effectus Mercurii in humano corpore, 148
Poſtulata de Mercurii proprietatibus, 149.
Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ introducitur per illitionem, 150
*Mercurius* ſublimatus corroſivus a quibuſdam interne adhibitus curandæ lui venereæ, 603. & 634
*Mercurius*. Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ introducitur, cum ore exhibetur, 152
Mercurium intro ſumptum parcius, & difficilius admitti quam illitum, *ibid.*
Lemmata de effectibus primariis Mercurii, 153
Corollaria de effectibus ſecundariis, 154.
Sufficit ad curationem luis venereæ ſine ſalivatione, 158

*Mercurii* uſus ad curationem luis venereæ olim a multis damnatus, 159
Laudatus a pluribus, *ibid.*
Præfertur uſui lignorum ſudoriſicorum duce experientia & comite ratione, 106 622. 631. & 638.
Uter potior ſit, an interior exteriorve Mercurii uſus? 166. & 612
Quæ ſit optima Mercurii foris adhibendi ratio, ſuffumigiis, emplaſtris an linimentis? 168
Ratio adhibendi Mercurii illitu cæteris omnibus præſtat, 169
Doſis adhibendi Mercurii in hydrargyroſi parciore difficilliſſime definiri poteſt, 431
*Mercurius* corporalis curandæ lui venereæ nunquam adhibendus juxta Paracelſum, 521.
Sed Mercurius inſtar cibi devoratus, *ibid.*
Vulgaris, qui ſalivationem ciet, improbatur a Gerardo Goris, 622
E metallis extractus unice laudatur ab eodem, quaſi luem curaret ſine ſalivatione, 622
*Mercurius* fixus & diaphoreticus Davidis de Planiſcampy, 576
Præcipitatus ruber Pauli de Sorbait, 617.
*Mercurius* violaceus diaphoreticus, 468
*Mercurii* ſolutio per deliquium, 469
*Mercurialia* præparata ad quos morborum venereorum caſus valeant, 167
Pleraque deſcribuntur ab Uncero, 574
Multa recenſentur ab Hartmanno, 579
An præſtent Hydrargyroſi? 607. 638.
*Mercuriale* unguentum quomodo præparetur, 401
*Meretrices* Vid. *Scorta*.
*Methodus* rationalis ad luis venereæ curationem, 119
Sed plane inefficax, 120
Mercurialis initio damnabatur, *ibid.*
*Mexicanum* regnum, an luem veneream, varioláſne acceptas habeat ab Æthiope quodam, quod erat Pamphili de Narvaez mancipium, 583. & *ſeq.* 616
*Modus* ſaturandi præparatis mercurialibus ptiſanam ſudoriſicam, 468
*Montagnana* (Bartholomæus) exiſtimat ægritudines quaſdam eſſe, quæ non accidant niſi longis temporum intervallis 527.
Quotuplex fuerit Montagnana? *ibid.*
*Montanus* (Joannes Baptiſta) refert luem veneream Indiis novis familiarem fuiſſe, 57.
*Montis* Marchiones temere gloriantur ſe a Regio Borbonio ſanguine originem ducere, 540
*Montuus* (Hieronymus) an fuerit Archiatros Henrici II. Galliarum Regi? 542
*Mora* ani Vid. *Ficos* ani.
*Morbi venerei* Vid. *Luem veneream*.
*Morbi* ſcortatorum, 8. 34. & *ſeq.*
Maxime ſi rem habeant cum menſtruatis, 72
Potiſſimum in regionibus calidioribus, 72
*Morbi* meretricum, 42
*Morbi* venerei genitalium, 333. & 343
Oris, narium & faucium, 346
Oſſium, 345. & 349
Oculorum, 345. & 356
Aurium, 336. & 358
*Morbi alienigenæ*. Horum alii brevi ſponte intereunt, ut lepra; alii perennes fiunt, ut variolæ & morbilli, 81
*Morbus* Regius, quid hoc nomine intelligatur? 495
Novus militum, quid ſit apud Baſilium Valentinum, 589
Lesbius, *in addend.*
Campanus, 10
*Mottbe* (les Gouttes du General la) quales ſint? 623
*Multiplicatur* virus venereum ſemel admiſſum, 111
Quænam ſint multiplicationis illius conditiones? 111
Cauſæ & effectus? *ibid.*
*Munditiæ ſtudium* in utroque ſexu utile ad præcavendam luem veneream, 83
*Murmur* in auribus, 358
*Muſa* (Antonius) Vid. *Braſſavolum*.
*Muſculi* qua de cauſa vividiſſimi appareant, cum ſuppuratione venerea nudantur, 630
*Muſitanus* (Carolus) ſe primum bullarum

cryſtallinarum in genitalibus mentionem facere putat, 78
Laudat injectiones mercuriales in urethram ad curationem gonorrhœæ, 198.

## N

*Narcotica* ſalivationis tempore non exhibenda, 411
*Narium* morbi venerei, 333
*Narvaez* (Pamphili de) mancipium. An luem veneream detulerit in Indias Occiduas? 583. 605. & 616
Quod negatur argumentis graviſſimis, probaturque 1. Hancce Hiſtoriam ad Hiſpaniam novam pertinere; nequaquam vero ad inſulam Haiti, *ibid.*
2. Non luem veneream, ſed variolas ab illo mancipio in Hiſpaniam novam devectas fuiſſe, *ibid.*
*Naſi* depreſſio a lue venerea, 463
*Neapolitani* luem concipiunt ab Hiſpanis quam cum Gallis communicant, 60. & *ſeq.*
*Neapolitanum Bellum* Caroli VIII. Gallorum Regis cum Regibus Neapolitanis, & Ferdinando Arragonenſium Rege decertantis, cujus tempore lues venerea Europæ primum innotuit, 59
*Neapolitanum* unguentum; ex quibus olim componebatur, 140
Ex quibus & qua methodo componatur hodie, 401
*Nigritæ* luem veneream endemiam Patiuntur, 65
Fallitur tamen Sydenhamius, dum putat ab illis Inſulas Antillas devectam fuiſſe, 67
*Nodi* venerei poſt hydrargyroſim ſuperſtites, 454
Quomodo curandi? 587
*Nolanus* Luxus. An apud Auſonium de lue venerea debeat intelligi? *in addend.*
*Nutrices*, quibuſnam morbis venerei obnoxiæ ſint? 261. 277. 290

## O

*Obſtreticatione* lues venerea ſæpenumero contracta fuit, 100
*Obſtructiones* jecinoris, lienis, pancreatis a cauſa venerea, 446
*Oculorum* morbi venerei, 335. & 565
*Oleum* vitrioli dulcificatum ſeu aqua Rabelii, 473
*Oleum* mercuriale carpis affrictum ſalivationem movet, 576
*L'Onglade*, 333. & 344.
*Ophiaſis* venerea, 331. & 346.
*Ophthalmia* venerea, 210. & 357
*Opiatæ* duæ Fernelii, major minorque, quas ad curationem luis veneræ laudabat quaſi efficaciſſimas, nullius virtutis erant 132
*Opiata* Palmarii ex illis duabus compoſita haud efficacior erat, *ibid.*
*Opiata* ad dentes firmandos & gingivas detergendas, 477
Fernelii ad curationem luis veneræ, 540.
Palmarii, 556
Venerea Abercrombyi, 608
*Opodeldoch*, quidnam eo nomine intelligatur? 607
*Ora maritima* Africæ, & Aſiæ luem veneream experta eſt commercio cum Gallis vel Chriſtianis quæ ideo vocatur ibi *morbus Gallicus* vel *morbum Francorum*, 62
*Origines* refert morbum Jobi ad Elephantiaſim, *Præf.*
*Origo luis veneræ* nec ab Aſtrorum influxu, aut Planetarum coitione repetenda eſt, 47
Nec ab aeris intemperie, 48
Nec ab uſu rei veneræ ſcorti cum leproſo, 49
Nec a ſcorto, in cujus utero abſceſſus lateret, 54
Nec a puteis Hiſpanorum perfidia venenatis, gypſove cum farina mixto, 50
Nec a vinis veneno infectis, 50
Nec ab humana carne in eſcam apparata, 52
Nec a nefando concubitu cum jumento

to ſcabido, 53
Sed a contubernio Hiſpanorum cum mulieribus Iuſulæ Hiſpaniolæ, ubi morbus ille antiquitus endemius, erat, 54. & ſeq.
*Oris* morbi venerei, 333. & 347
*Oris* fœtor venereus, 334. & 348
Strictura ſive capiſtratio poſt hydrargyroſim, 424
*Oſſium* morbi venerei, 335. & 349
*Oſſium* caries venerea, quotuplex eſt? 446
Plerumque poſt hydrargyroſim ſupereſt, *ibid.*
Illius remedia, 446
*Oſſium* palatinorum jactura, 414
Quomodo reparanda? 415
*Oſteoſarcoſis* venerea, 335. & 354
*Ovariorum* hydatides, hydrops, abſceſſus a cauſa venerea, 366
Tophi, ſkirri, tumores, 366
*Ovum* ſive clavus. 335. & 360
*Oxycedrus*, ſive juniperus major bacca ruſeſcente olim curandæ lui venereæ adhibitus, 132

## P

*Pabamvve* Vid. *Saſſafras*.
*Pacius* ( Fabius ) videtur potius Cathedrarius Profeſſor fuiſſe quam Medicus practicus, 578
*Palladius*. Locus Palladii exponitur, qui creditur pro antiquitate luis venereæ facere, 7
*Palmarius* ( Julius ) ex duabus Fernelii opiatis anti-venereis unicam componit, quæ Fernelianis nihilo efficacior erat, 132
*Palpebrarum* inflammatio, lippitudo, trachoma, ſycoſis, 335. & 356
*Palpitatio* cordis, 336. & 260
*Panacea* Mercurialis, 145
Solaris & Lunaris, 348
*De la Vigne*. Medici Pariſienſis, 468
*De la Brune* 465
*Panniculus* carnoſus. An ſit ſedes ſeminii venerei, 555
Adipoſus, An ſi ſedes ſeminii venerei? 629
*Panus* venereus Vid. *Bubonem*.
*Paralyſis* venerea, 336. & 361
*Paraphimoſis* Deſcriptio, 454
Cauſæ, *ibid.*
Symptomata, 256
Diagnoſis, 258
Prognoſis, 259
Curatio 259
*Pareus* ( Ambroſius ) an venenum inſtillaverit in aurem Franciſci II.? 557
*Paracelſus* ( Theophraſtus ) de bubone venereo mentionem fecit anno 1536. 76. & 522.
Videtur quoque de gonorrhœa venerea mentionem feciſſe anno eodem, 78. & 522.
*Paracelſi* ( Theophraſti ) genus, ſtudia, remedia, vitia, mors. 517
Nomina, 519
Quid de lue venerea ſenſerit, *ibid.* & *ſeq.*
Fatetur tractatum ſuum de morbis venereis ſibi vitio datum, 521
*Pedilavium* in ſolutione Mercuriali ſalivationem movet, 586
*La Pelarelle* ſive *la pelade*. 334. & 345.
*Pena* [ Petrus ] dicitur Henricum III. lue venerea laborantem curaſſe decocto radicis Bardanæ, 133
*Penis* diſtortio, 453
*Perinæi* Abſceſſus venerei Cauſæ, 324
Symptomata, *ibid.*
Diagnoſis, 225
Curatio, 226
*Periodi*, quas lues venerea in Europa in hunc diem habuit, 74. & *ſeq.*
Prima ab anno 1494. ad annum 1516. quæ a Fracaſtorio deſcribitur, *ibid.*
Altera ab anno 1516. ad annum 1526. in qua duo nova acceſſere ſymptomata, exoſtoſis cum carie oſſium, & porri atque verrucæ circa genitalia, 75
Tertia ab anno 1526. ad annum 1540. in qua primum apparuere bubo inguinum & alopecia, 76
Quarta ab anno 1540. ad annum 1550. quo temporis intervallo apparuit gonorrhœa venerea, 77
Quinta ab anno 1550. ad annum 1562.

novo ſymptomate aucta, nempe tinnitu aurium, *ibid.*
Forſam & ſexta circa annum 1676. quo veſiculæ cryſtallinæ dicuntur a Muſitano primum apparuiſſe in genitalibus, 78
Futuræ luis venereæ periodi, quas videtur in poſterum habitura, 81. *& ſeq.*
Secundum Paracelſum, 522
*Perſæ* luem veneream a Turcis contagione accepere, quam ideo vocant *Morbum. Turcicum*, 64
*Peſtis.* juxta nonnullos producitur a vermiculis inconſpicuis, mordacibus, & admodum proliferis, 104. & 623
*Petronius* ( Alexander Trajanus ) fatetur luem veneream *minui*, & in dies *mitiorem reddi*, 82
*Phimoſeos* Deſcriptio in viris & in fœminis, 289
Cauſæ, 290
Symptomata, 292
Diagnoſis, 294
Prognoſis, 295
Curatio. 295
*Phimoſis* & paraphimoſis habitualis, 437
Quomodo curatur? *ibid.*
*Phriſius* [ Laurentius ] quid de origine luis venereæ opinatus ſit? 47
Damnat uſum inunctionum, 511
*Phthiſis* venerea, 336. & 363.
Plerumque inſanabilis. ſi hydrargyroſi non diſcutiatur, 460
Quomodo tamen idoneis remediis impugnanda, 452
*Phymatum* calloſorum in pudendis deſcriptio in viris, 301
in fœminis, 302
Cauſæ *ibid.*
Symptomata, 304
Diagnoſis, 305
Prognoſis, 306
Curatio, 306
*Phymata* indolentia quomodo reſolvenda, *ibid.*
Quomodo extirpanda, ſi in carcinoma degeneraverint: 308
*Pilulæ* anti-venereæ Gervaſii Ucay, 614
*Pilulæ* alexiteriæ, ſeu potius purgantes de Rotrou, 471
*Pineda* [ Joannes ] e Soc. Jeſu, opinatur morbum Jobi cum hodierna lue venerea conſenſiſſe? *Præf.* ix.
*Pireal* ſeu *Perital*, ulceroſus tibiarum tumor apud Malabaros endemius, 68
*Planetarum* coitio luis venereæ cauſa non fuit, 47
*Plica* morbus capillorum Polonis proprius, 7
*Pneumatocele*, 333. & 344
*Poetarum* veterum loca, quæ pro antiquitate luis venereæ facere creduntur, explicata, 9. *& ſeq.*
*Polychronius* cenſet morbum Jobi fuiſſe ſpeciem Elephantiaſeos, *Præf.* x.
*Porri* genitalium in ſecunda tantum periodo luis venereæ primum apparuere, 76
*Porri* genitalium Vid. *Condylomata*.
Poſt hydrargyroſim aliquando ſuperſunt, 438
Quomodo tunc extirpantur, 438
*Poulain.* Vid. *Bubonem*.
*Præcipitatus ruber* deſcribitur a Joanne de Vigo, 143
A quo inter phagedænica numeratur, *ibid.*
Deſcribitur quoque a Micolao Maſſa, *ibid.*
A Mathiolo primo omnium in internum uſum adducitur ad curationem luis venereæ, 144
*Præcipitatus* albus, 146. & 625
*Præcipitatus* ruber Solaris & Lunaris. 464
Solaris Gervaſii Ucay, 465
*Præparata* mercurialia ad quos caſus valeant? 147
Olim frequenter adhibebantur Monſpelii, 573
*Præparatio* ad hydrargyroſim, 393
Vulgarior, 395
Operoſior in quibuſdam caſibus, 396
Omittenda in totum aliquando, 400
An ſemper omittenda ſit? *ibid.* & 606.
*Præputii* ( Tumoris ) deſcriptio, 289
Cauſæ, 290
Symptomata, 292
Diagnoſis, 294
Prognoſis, *ibid.*
Curatio, 295

# INDEX RERUM.

*Problemata* aliquot circa bubones venereos ſolvuntur, 261
*Problemata* aliquot de propagatione contagii venerei. 110
Curalii difficilius, facilius alii morbum contrahent? 110
Cur quidam, quibus diu innocuus eſt veneris uſus cum maxime contaminatis, morbum celeriter aliquando concipiant, ſi cum aliis levius infectis miſceantur? 100
Cur nonnulli, qui cum infectis rem diu habuere ſine noxa, deinde abque ulla morbi acceſſione, ab iiſdem contaminentur? 110
Cur alii a morbis levioribus venereis in luem veneream facillime incidant; alii contra non incidant ne a graviſſimis quidem; 113
Cur in aliis lues mitior tardiorque, in aliis celerior malignior que ſit? 114
Cur vir qui ſanus eſſe videtur ſed in quo feminium latet, mulierem quacum rem habet, lue aliquando inficiat, aliquando non inficiat? 117
Cur ex multis liberis qui ab infectis parentibus ſuſcipiuntur, unus aut alter Rachitide vel ſtrumis laboret, non vero alii? *ibid.*
*Prognoſis* ulcuſculorum venereorum, 283
Tumoris præputii & balani, 294
Phimoſeos, *ibid.*
Paraphimoſeos, *ibid.*
Bullarum cryſtallinarum, *ibid.*
Phymatum & tuberculorum calloſorum & chordarum ſkirroidum, 306
Gangrenæ genitalium, 312
Porrorum, verrucarum, & condylomatum, 321
Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum ani, 338
Luis venereæ confirmatæ, 382
Que gravior, quæ graviſſima ſit, 383.
Quæ curatu facilior aut difficilior, 386
*Prognoſis* gonorrhœæ virulentæ, 188
Pro diverſa ſede, *ibid.*
Pro natura inflammationis, 189
Pro natura ſymptomatum, *ibid.*
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ, 214
Spuriæ, 218
Tumoris venerei teſtium, 221
Abſceſſus venerei in perinæo, 225
Gonnorrhœæ habitualis, 231
Stranguriæ venereæ, 238
Bubonis venerei, 255
Bubonis venerei fiſtuloſi, 264
Skirroidis, 268
Carcinomatodis, 272
*Propagatio* ex traduce lui venereæ propria non eſt, ſed cum aliis morbis communis, 101
*Prophylaxis* luis venereæ obtineri poteſt juxta Theodericum de Hery uſu aquæ diſtillatæ ex Guaiaco, 538
Aut pene poſt coitum ſuſpectum immiſſo in diſciſſam & adhuc calentem columbam, 534
Nulla unquam ſatis certa eſt, 583
*Prophylaxis* gonorrhœæ a multis diligentiſſime quæſita, 207
A nemine reperta nec reperiunda, *ibid.*
Proinde caſte vivat, qui ſe ſanum eſſe cupit, 209
Videtur tamen poſſe divulgari, ſi qua unquam reperietur, 210
*Pterygium* ſive Unguis a lue venerea, 354
*Ptiſana* ſudorifica ſive hidrotica, 130. & 146.
Præparatis mercurialibus ſaturata, *ibid.*
*Ptyaliſmum* qua methodo excitandus? 402
Quomodo regendus? 403
Deficit aliquando in hydrargyroſi, ſed ſine damno, 538
Noxius eſt ſemper juxta Gerardum Goris, 622
Juxta quoſdam ad curationem luis venereæ ſemper requiritur, 638
*Pullities* animalculorum minutiſſimorum luem veneream non producit, 104
*Pulmonarii*, quomodo ad hydrargyroſim præparandi, 397
*Pulſus* qualis ſit in lue venerea, 524
*Pulvis* liquans de Rotrou, 471. & 610
Ruber Joannis de Vigo, 496. 515. 556. & 588.
Angelicus Nicolai Maſſæ, 515
Joannis Macollonis, 585
De Algarot, 623

*Pul-*

*Pulvis rubeus* Joannis de Vigo Vid. *Præcipitatum rubrum*.
*Pulvis Angelicus* Nicolai Maſſæ Vid. *Præcipitatum rubrum*.
*Pulvis* aſtringens de Verny, 474
*Puſtulæ* venereæ, 333. & 346
A Cumano primo omnium obſervatæ, 481.
*Putei* ab Hiſpanis venenati luem veneream Gallis non intulere, 50

Q

QUæſtiones de diverſa ratione, qua lues venerea concipitur vel non concipitur, concepta ingraveſcit vel non ingraveſcit &c. explicatur, 110. & ſeq
*Quercetani* aqua menthæ. 473.

R

RAbel Fmpiricus, 472
*Radix Chinæ* Vid. *Chinæ radicem*.
*Radix Salſæ-parillæ* Vid. *Salſam-parillam*.
*Remedia* rariora, quæ ad luem veneream faciunt, vel facere creduntur, 464
*Rhabarbarum* diu ſuſpectum fuit, neque ulli exibebatur niſi jam deplorato, 538
*Rhagadum* ani deſcriptio, 323
Cauſæ, 324
Symptomata, 325
Diagnoſis, 326
Prognoſis, 327
Curatio, 328
*Rhagades* venereæ, 333. & 344
Si ſuperſint poſt hydrargyroſim quomodo curandæ, 444
*Rheu* Lithuanicum, 533
*Riverii* (Lazari arcana, a quo primum edita fuerint, 603
*Rondeletius* (Guillelmus) utebatur ſyrupo Sancti Ambroſii ad curandam luem veneream, 132. & 544
Ubinam mortem obierit? 545
*Roſtinius* (Petrus) Braſſavoli tractatum de morbo gallico Italicum fecit, 586
*Rotrou*, Empiricus cujus remedia aliquot anti-chœradica laudantur, 470
*Rudius* (Euſtachius) quo conſilio luem veneream extirpandam eſſe cenſeat, 83

S

SAl catharticum martiale, 623
*Salicetus* (Guillelmus) an de lue venerea intelligendus ſit? 23. & ſeq.
*Salivatio*, quomodo a Mercurio moveatur? 155
Quare aliquando non moveatur? 157.
Utrum tutius ſit ſalivationem ſemper, an numquam movere? 170. & 636.
Salivatio ad luis curationem ſemper movenda, 432
Irrita ſunt argumenta, quibus in contrarium aliqui pugnant, 430. & 431
*Salivationis* defectus in hydrargyroſi, 416 & 528.
Requiritur a Gerardo Goris ad morbi curationem, 622
*Salivatio* cietur aliquando uſu decocti Guaiaci, 538
Quot modis cieri poſſit uſu mercurialium, 596
Nunquam movenda ad curationem luis venereæ, niſi morbus inveteratus fuerit, 622
Vid. *Ptyaliſmum*.
*Salſa-parilla* Vid. *Sarcam* vel *Sarſam-parillam*.
*Saponariæ* decoctum laudabatur olim ad curationem luis venereæ, 132
*Saporta* (Joannes) ignarus Geographiæ & Chronologiæ, 572
*Saracenicum* unguentum, 135
*Sarca-parilla* in Europam delata eodem circiter tempore quo radix Chinæ, 129 & 524.
Guaiaco cedit, ſed China virtute ſuperior eſt, *ibid.* & 265
Deſcribitur, ac ſimul explicatur nominis etymologia. 130
Decoquendi & adminiſtrandi modus, *ibid.*
Ad quos morbos egregie faciat; 580
*Sarcocele*, 333. & 343
*Saſſafras*, Devectum in Europam circa an-

Digitized by Google

annum 1550. 130
Decoquitur & adminiſtratur eodem modo ac Guaiacum, *ibid.*
Ad quos morbos maxime faciat? 580
*Saturnina* remedia. An curandæ gonorrhœæ conducant? 205
*Saxonia* (Hercules) an a Maximiliano II. accerſitus fuerit in Germaniam? 568
*Scabies* venerea, 333. & 344.
*Scala* affinitatum, ſecundum quam humores a ſeminio venereo ſolent ut plurimum infici, 339
Quotuplici cauſa pervertatur? 341
*Scorbutus*. Endemius apud accolas maris Balthici, 69
*Scorbutus* cum lue venerea conjunctus hydrargyroſi non debellatur, 448
Quibus remediis ſanandus vel mitigandus? *ibid.*
*Scorbutici*, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 397
*Scorta* diobolaria varils affectionibus morboſis obnoxia erant, etiam antequam lues venerea orbi noſtro innoteſceret, 42
Scorti Valentini cum leproſo concubitus priama non fuit cauſa luis venereæ, 49
Neque effrænata libido militum Gallorum cum Neapolitano ſcorto rem habentium, cujus in utero abſceſſus latebat, 50
*Scrofulæ* ſive ſtrumæ, quæ cum lue venerea conjunctæ ſunt, hydrargyroſi non diſſipantur, 449
Sed ſuis propriiſque remediis, *ibid.*
Unguentum ad ſtrumas, 475
*Sedes* gonorrhœæ in viris, 173. & 611
In fœminis, 174
Gonorrhœæ ſpuriæ, 216
Ulcuſculorum venereorum, 278
Seminii venerei, 556
*Seminium venereum* Vid. *Virus venereum*.
*Serpentum* uſus utilis ad curationem ſuis venereæ, 533
*Sibilus* aurium a lue venerea, 568
*Signa* luis venereæ alia ſunt *demonſtrativa*, alia *commemorativa*, 366
Demonſtrativa rurſus dividuntur in *univoca*, & *æquivoca*, 367
Univoca ſunt numero decem, 368. & *ſeq.*
Æquivoca duplicis generis, altera *primæ notæ*, altera *notæ ſecundæ*, 374
Commemorativa numero novem, 376
*Singultus* a cauſa venerea, 337. & 363
*Soleæ* ex Mercurio crudo paſta aliqua excepto plantis pedum admotæ ſalivationem movent, 586
*Solutio* Mercurii vivi per deliquium, 146
Cinnabaris vel præcipitati rubri in menſtruo acido, 147
Mercurii in ſpiritu nitri cum ptiſana ſudorifica permixta ab agyrtis propinanda exhibetur, 148
*Solutio* Mercurii per deliquium, 470
*Solutio* ſublimati corroſi interne ſyphiliticis exhibita, 603. & 634
*Spatta-parilla* Vid. *Sarſam-parillam*.
*Spaſmus* venereus, 235. & 360
*Spermatocele*, 233. & 344
*Sphacelus* genitalium Vid. *Gangrænam*
*Staphylomata* venerea, 235. & 357
*Statuta* antiqua Lupanaris Avenionenſis, 37. & *ſeq.*
Dubitatur de eorumdem auctoritate, 40.
Quartus Statutorum illorum articulus non debet intelligi de morbis venereis, ſed de variis affectibus, qui contrahebantur corpus promiſcue vulgando, 42
*Steatomata* venerea, 336. & 356
*Sterilitas* a lue venerea, 337. & 366
*Stillicidium* venereum e balano, 216. & *ſeq.*
*Stillicidium* ſeminis præternaturale, 331. & *ſeq.*
*Stranguriæ* contumacis, quæ frequentioris gonorrhœæ pediſequa eſt, Deſcriptio, 233.
Cauſæ, 235
Symptomata, 236
Diagnoſis, 238
Prognoſis, *ibid.*
Curatio præſentis iſchuriæ, 239
Habitualis ſtranguriæ, 243
1. Uſu cathæreticorum, *ibid.*
2. Sectione urethræ, *ibid.*
3. Introductione Turundarum lintearum, 244

4. Ope-

Digitized by Google

4. Opera virgularum plumbearum, quæ omnium optima methodus, 245
*Strictura* oris poſt hydrargyroſim, 423
*Stuffæ* adhibebantur initio ad curandam luem veneream difficiliorem, 120
*Stuffarum* utilitas ad curationem luis venereæ, 490. 512. & 533
*Sublimati* corroſivi ſolutio ore exhibita ab agyrtis, 147
*Sudor* an moveri poſſit ſympathice? 614
*Sudatoria* febris Anglorum jam dudum evanuit, 14
*Suetonii* locus explicatur quo antiquitas luis venereæ probari creditur, 6. & 7
Locus alter a Domno Calmet productus explicatur, *in addend.*
*Sulfur* auratum antimoniale, 470
*Sulfuris* oleum ſeu potius ſpiritus laudatur a Matthiolo ad curationem morbi venerei, 516
*Surditas* a lue venerea, 334. & 559
*Sydenhamus* ( Thomas ) falſo credidit luem veneream in Antillas ex Guinea deductam fuiſſe, 67. & 603.
Cenſet luem veneream *languere in dies & mitioribus phænomenis faтiſcere*, 73
Fatetur ſyphiliticos ab Anglia in Galliam migrare, ut curentur, 603
Damnat therapeiam præparatoriam ad hydrargyroſim, 603
*Symptomata* gonorrhœæ virulentæ, 180. & *ſeq.*
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ, 212
Tumoris teſtium venerei, 220
Abſceſſus venerei in perinæo, 224.
Gonorrhœæ habitualis, 231
Stranguriæ venereæ, 236
Bubonis venerei, 251
Bubonis venerei fiſtuloſi, 263
Skirrodis, 267
Carcinomatodis, 271
*Symptomata* ulcuſculorum cancroſorum, 280.
Tumoris balani & præputii, 292
Phimoſeos & Paraphimoſeos, *ibid.*
Bullarum cryſtallinarum, *ibid.*
Phymatum & tuberculorum calloſorum, atque chordarum skirrhodum, 304
*Symptomata* gangrænæ genitalium, 310
Porrorum, verrucarum & condylomatum, 320
Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum ani, 325
Luis venereæ confirmatæ, 342
*Symptomatum* luis venereæ quædam jam prorſus evanuere, 79
Acceſſere quædam alia, *ibid.*
Nunc in ſumma quatuor ſunt potiſſima, gonorrhœa, bubo, ulcuſcula cancroſa & porri, *ibid.*
*Syncope* venerea, 357. & 362
*Syphilis* Vid. *Luem veneream.*
*Syphiliticis* initio interdictum fuit ab omni cum cæteris conſuetudine, 87. & *ſeq.*
Jubebantur alienigenæ in patriam ocyus regredi, *ibid.*
Indigenæ domi ſe continere, vel ad deſtinatas domos concedere ubi ſegregas degerent donec convaluiſſent, 88
Haud tamen viſum fuit eoſdem ad noſocomia elephantiacorum, quæ præſto erant deduci, ne leproſos nova & aliena lue inficerent, 94
*Syrupus* Sancti Ambroſii utilis ad curandam luem veneream, 132, 545. 546
*Syrupus* Sancti Ambroſii laudatur ad luem veneream, 132

## T

TAbaci ſpiritus laudatur ab Hartmanno ad veſiculam cryſtallinam, 589
Qualis effectus inde ſuccedat? *ibid.*
*Tacitus*. Locus Taciti, quem de lue venerea intelligendum eſſe putant, explicatur, 7. & 8
*Taranta* ( Valeſcus de ) an quidquam ſcripſerit in Philonio ſuo de veneris virgæ ulceribus & puſtulis? 24. & *ſeq.*
*Tertre* [ Joannes Baptiſta du ] teſtatur ſe noviſſe certiſſima ſcientia Hiſpanos Columbum ſequutos primo itinere luem veneream contraxiſſe, in Inſulis Antillis, atque inde in Europam traduxiſſe, 58.

*Teſtium tumoris* venerei deſcriptio, 219
Cauſæ, *ibid.*
Symptomata, 220
Diagnoſis & Prognoſis, 221
Curatio, *ibid.*
*Teſtium* tumores, qui hydrargyroſi non ſolvuntur, vix curationem admittunt, & quare? 451
Quibus remediis curandi, ſi curari ſint? 452
*Teucrorum* Rex. Videtur hoc nomine intelligi Chairaddinus Barbaroſſa, 529
*Theoremata*, quibus medicina amplificata eſt obſervationibus in ſyphiliticis inſtitutis, *Præf.* xiii. xiv.
*Therapeia* nulla a Medicis *initio* adhibebatur lui venereæ, 118
*Deinde* adhibita fuit therapeia methodica ſive rationalis, 119
Sed quæ propter inefficacem brevi exolevit, 121
*Tertio* Therapeia mercurialis, ſed qui initio a pleriſque damnabatur, *ibid.*
*Therapeia* Bubonis venerei carcinomatodis curatoria, 272
Mitigatoria, 273
*Thermæ* ſatis temere laudantur a Victorio ad curationem luis venereæ, 536
Improbantur a Varandæo, 580
*Thuillier* (Carolus) ingenio & eruditione ſatis valuit, ſed in eo culpandus, quod de utilitate hydrargyroſeos detrahat, & arcanum proponat cujus præparationem de induſtria celat, 609
*Tinctura* aurifica, 470
Ambræ griſeæ cum aqua Rabelii, 475
*Tinnitus* aurium venereus a Fallopio primum obſervatus circa annum 1561. 77
*Tinnitus* aurium a lue venerea, 360. & 587.
*Tomitanus* (Bernardinus) credidit ætate ſua luem veneream ad extremum ſenium perveniſſe, 82
Refert a ſe viſos fuiſſe duos treſve ægrotantes lue venerea infectos ſine prævio morbo ullo venereo locali, 107
Sed illius obſervationes videntur merito ſuſpectæ, *ibid.*
*Torellæ* (Gaſparis) ſententia de origene luis venereæ, 47
Conſilium ad luem veneream extirpandam, 83
*Tremor* artuum a lue venerea, 326. 362. & 450.
*Cordis*, 326. & 362
*Tubercula* calloſa in pudendis Vid. *Phymata calloſa*.
Poſt hydrargyroſim aliquando ſuperſunt, 454
*Tumor* teſtium Vid. *Teſtium tumorem*.
*Tumor* balani & præputii Vid. *Balani & præputii tumorem*.
Quibus de cauſis modo balanus citius tumeat quam præputium, modo e contra præputium citius quam balanus, 291
*Tumores* kiſtici venerei, 335. & 356.
*Tumores* glanduloſi, 335. & 354
*Turcæ* quo nomine appellent luem veneream, 64
A quibus acceptam habeant, 63
*Turpethum* minerale, 147
*Tuſſis* venerea. 335. & 362

## U

U*Cai* (Gervaſius) Ejuſdem præcipitatus Solaris, 465
Pulvis ejuſdem anti-venereus, 610
Quo anno liber ejus primum editus fuerit, *in addend.*
*Ulcuſculorum canceroſorum* in pudendis deſcriptio, & differentiæ. 276
Cauſæ, 277
Sedes, *ibid.*
Symptomata, 280
Diagnoſis & Prognoſis, 283
Curatio, 295. & 297
*Ulcera venerea* faucium, 346
Palati, 347
Gingivarum, *ibid.*
Narium, *ibid.*
Meatus auditorii, 358
*Ulcera venerea* in aure interna, *ibid.*
*Ulcera*, quæ in ore accidunt ſalivationis tempore, diligenter obſervanda & diſtinguenda, 404
Fovenda, ſi moleſta ſint; detergenda,

da, & exſiccanda, ſi inutilia fuerint, 405
Curanda finito pryaliſmo, 406
Phagedænica qualia ſcorbuticis accidunt tempore ptyaliſmi, 420. & 428.
Dyſepulota poſt finitum ptyaliſmum; 421.
*Ulcera* in diverſis partibus plerumque poſt hydrargyroſim ſunt contumacia, & quare? 444
Qua ratione iis tunc medendum ſit? 445.
*Ulcera* venerea genitalium qua ratione curanda ſint juxta Torellam? 493
Juxta Friſium, 511
Numquam negligenda, 533
*Ulcus* uteri venereum, ſi hydrargyroſi legitimæ non cedat, plerumque inſanabile eſt, 459
Sed cujus tamen curatio modis omnibus tentanda, *ibid.*
*Ulcus* Jobi an de lue venerea debeat intelligi? *Præf.* viii.
Minime vero, ſed de Lepra, *ibid.*
*Unguenta* detergentia & exſiccantia lui venereæ initio adhibeantur ſine Mercurio, 120
*Unguentum* Saracenicum, 135
Ad ſtrumas, 476
*Unguentum* mercuriale ſive Neapolitanum, ex quibus olim componebatur? 140
Ex quibus, & qua methodo hodie componatur? 401
*Unguis* ſive Pterygium a lue venerea, 335 & 336.
*Unguium* vitia & caſus a lue venerea, 333. & 457.
*Unguitiva*, ſic lues venerea appellatur a Rangono, 524
*Uteri* inflammatio a cauſa venerea, 335 & 365.
Ulcus, 335. 365. & 358
Skirrhus, 335. & 565

V

VAriola magna. Sic apud Gallos lues venerea dicta fuit, 559
An ſoboles fuerit variolæ parvæ? *ibid.*
*Vanhelmont* (Joannes Baptiſta) Vid. *Helmontium.*
*Varandæus* (Joannes) teſtatur ferocitatem luis venereæ ſenſim exoleſcere & minui, 83
*Variola craſſa* Vid. *Luem veneream.*
*Variolæ*, Gallice nunc *la petite Verole*, antiquitus dicebantur *Variola* ſimpliciter, Gallice *la Verole* ante notam luem veneream, 34. & 584.
Neque uſus invaluit ut poſthinc dicerentur *parva Variola*, Gallice *la petite Varole*, niſi ut a lue venerea diſtinguerentur, 45
Variolæ in Europa alinigenæ ſunt, ſed tamen videntur perennes futuræ, 81
*Variolæ* ab Æthiope quodam in Hiſpaniam novam ſive Mexicanum Regnum devectæ anno 1519. 583. & *ſeq.*
*Varicocele* 344
*Vatablus* (Franciſcus) quid de morbo Jobi ſenſerit? *Præf.*viii.
*Velſchius* (Georgius Hieronymus) narrat luem veneream in Henrico III. deletam fuiſſe a Petro Pena decocto radicis Bardanæ, 133
*Venena* pleraque multiplicantur, poſtquam ſemel admiſſa ſunt, 111
Aliquando tamen latent in corpore ſine noxa per aliquod tempus, 114
*Venus vulgivaga* luem veneream non produxit in Europa, 15
Venus pandemia multarum affectionum cauſa fuit in meretricibus, etiam ante notos morbos venereos, 42
Videtur potiſſima cauſa fuiſſe luis venereæ in inſulis Antillis, 71
Sicut & in cæteris Americæ, Africæ & Aſiæ locis, ubi antiquitus latuit, 72
Cur parem effectum in Europa non produxerit, 73
*Veneris* uſus frequentiſſimus eſt modus, quo lues venerea contagione ſerpit, 98
*Vercellonus* (Jacobus) ſupinam in Hiſtoria Medica ignorantium confitetur, 620
*Vermiculi*. An lues venerea a vermiculis? 104

Digitized by Google

# INDEX RERUM.


304. 608. 624. 635. & *in addend.*
An peſtis a vermiculis?
Vid. *Animalcula.*
*Verny* Empiricus. Pulvis aſtringens de Verny, 475
*Verrucæ* genitalium lui venereæ acceſſere in ſecunda periodo, 75
Verrucarum Deſcriptio, Cauſæ, Symptomata, Diagnoſis, Prognoſis & Curatio, 518. & *ſeq.*
*Veſalius* [ Andreas ] Hiſpanum nondum mortuum imprudens diſſecat, 527
*Veſiculæ* cryſtallinæ Vid. *Bullas cryſtallinas.*
*Vertigo* venerea, 335. & 360
*Vigo* ( Joannes de Vigo) primus deſcripſit exoſtoſes venereas post annum 1519. 75
*Vigne* (de la) Medicus Pariſienſis. Ejuſdem Panacea, 465
*Vina veneno* intincta falſo creduntur luem veneream produxiſſe, 50
*Vinache* artifex liquandi æris, venditas aliquandiu Lutetiæ tanquam arcanum panchreſtum, ptiſanam ſudorificam, 131
*Viperæ* a multis initio laudabantur ad everrendas morbi venerei reliquias, ut juſcula aut carpo viperarum, 120
*Virium* languor a cauſa venerea, 336. & 363.
*Virus venereum* quale ſit?
Phlogoſticum eſt ſive inflammatorium, 101. & 571
Corroſivum, 102. & 571
Coagulans, *ibid.*
Fixum, *ibid.*
Inde deducuntur conjecturæ quædam de natura illius, 103
Admittitur intra corpus forma madoris vel halitus, 106
Partes, per quas admittitur, primas afficit, 107
Accipitur a ſanguine vel limpha per partem circulantibus, 109
Æſtimatur admiſſi veneni quantitas ex parte infecti, ex parte inficientis, vel ex parte utriuſque, 110
Semel admiſſum multiplicatur intra corpus, 111
Conditiones ad eam multiplicationem requiſitæ, 112
Conjecturæ de cauſa multiplicationis, *ibid.*
Ex quotuplici capite multiplicatio illa æſtimanda ſit? 113
*Virus* venereum latet aliquando in ſanguine diu ſine noxa, 114
Non quod recondatur in loculamentis aut in glandulis quibuſdam, 115
Sed quod intra ſanguinem jugiter renovetur ad eumdem gradum, *ibid.*
Unde ſequitur poſſe aliquando retundi & edomari ſine remediis & optima tantum ſanguinis conſtitutione, *ibid.*
*Virus venereum* cum ſanguine confuſum humores inde ſcaturientes inficit, 339
Quoſdam tamen citius faciliuſque quam alios, 339
Creditur eſſe acidum a Franc. de le Boe Sylvio, 589
*Viruelas* (las) ſic vocantur Variolæ ab Hiſpanis, 584
*Vitia* limphæ & glandularum limphaticarum, 335
*Vitrioli* oleum dulcificatum Aqua Rabelii dictum, 473
*Vomica* pulmonum venerea, 362
*Vomitio* a cauſa venerea, *ibid.* & 363
*Vox* Naſalis, 347
*Vultus* pallor & decoloratio, 109. & 364

W

Worm (den) belgice ſignificat *le Farcin.* An lues venerea ortum duxerit a congreſſu cum jumento ſcabido, quod eo morbi genere laboraret? 585

Y

Y*Raca*, condimenti genus apud Indigenas Inſulæ Hiſpaniole, 70


Za-

# INDEX RERUM.

## Z

ZApata ( Joannes Baptiſta ) laudabat decoctum Saponariæ, tanquam ſpecificum ad luem veneream, 132
*Zempolani* in Hiſpania nova, a quo variolas acceptas habeant? 583 & 616
*Zona torrida*. Pleraque Zonæ torridæ loca luem veneream experiuntur tanquam endemiam, 64
Conjecturæ de cauſis quæ luem veneream ibidem producunt, 72

Digitized by Google

Digitized by Google

005654862

Digitized by Google

Digitized by Google